

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

K A D E R N U M M E R

Op eigen wieken:

- Dr J. SCHOUTEN Niet „vreemd”, wel „on-
gewenst”?
— Uit de partij
JAC. S. HOEK De begrotingsdebatten
Prof. Dr T. P. v. d. KOOY De eigendom en de maat-
schappelijke orde
JAC. S. HOEK René Coty
T. M. GILHUIS Boekbespreking
A. R. DE KWAADSTENIET Uit krant en periodiek
J. SCHIPPER De sociale lasten en het
loonvraagstuk

In dit nummer:

- De vaart der Arjos
W. AARNOUTSE Geslaagd festijn
— Christelijke politiek in
Europa
W. J. IESTRA Utrecht 1953
— Zo doen wij het in
Pijnacker
De Arjos in Noord-Holland

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

ZUIDHOLLANDSE BANK

ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN
ROTTERDAM **DEVIEZEN** 'S-GRAVENHAGE

C. LIND & ZOON Ao. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONAIRS IN EFFECTEN
Keizersgracht 564 — AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640

Administratie van vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

Medicinale
SALVITINE
Maakt U fit

Vult die voedingsstoffen aan,
waaraan U juist gebrek hebt.

WIJ GARANDEREN RESULTAAT

Verkrijgbaar bij drogisten en bij

N.V. BOGENA - SCHIEDAM

Constructiebouw
HARING N.V.

Boskoop - Tel. 128

AFD: TANKS, voor vele industrieën

AFD: HOOI en/of GRAANBERGEN

AFD: LANDBOUWMACHINES:

Wervelwind-poederstuifmachines

Wervelwind-vloeistofnevelmachines

J. de Vries

Commissionair in Effecten

O.Z. VOORBURGWAL 173
Privé OLYMPIAKADE 60

TELEF. 47126
TELEF. 94152

AMSTERDAM

„Voor het liefste . . . . . het beste”

DAAROM voor Uw baby een

RIEMERSMA

KINDERWAGEN

Iedere week stellen wij gratis
een kinderwagen beschikbaar

Uw winkelier stelt U bij aankoop van een Riemersma-kinderwagen een deelnemerskaart ter hand, welke U met een foto van uw baby - gefotografeerd in de Riemersmakinderwagen - gelieve in te zenden. Iedere week wordt aan diegene die de aardigste foto inzendt, het volle bedrag hetwelk voor de Kinderwagen betaald werd, terugbetaald.

RIEMERSMA's Kinderwagenfabriek Surhuisterveen

Scheepsbouwwerven

A. VUYK & ZONEN

Capelle aan de IJssel

Nieuwbouw en Reparatie

Tel. R'dam 113333 (K 1800)

TRANSPORTSCHROEVEN

EN

ELEVATOREN

Voor elke industrie

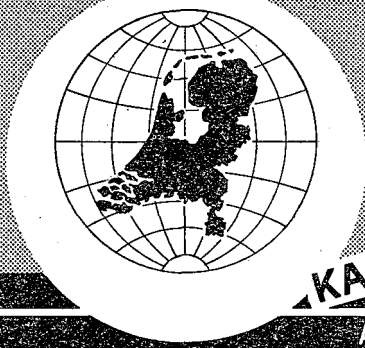
Voor alle producten

Voor alle doeleinden

Uitvoering in hout, ijzer, roestvrij staal, aluminium,
monel en koper.

Hebt U problemen met Uw intern transport?
Horizontaal of verticaal, wij lossen het op!

Firma J. van den Berg & Zonen - Waddinxveen - Tel. 226 K 1828

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

10e Jaargang no. 1
30 Januari 1954

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Verschijnt 15 maal
per jaar

Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.
Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.

Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

DR J. SCHOUTEN

Niet „vreemd”,

WEL „ONGEWENST”?

„Libertas ex Veritate” — het maandblad der studentenorganisatie „S.S.R.” — van October l.l. bevat o.m. een bijdrage over „Politieke Gedachten”, met als ondertitel: „Wij... en de A.R. partij.”

Alhoewel de schrijver (de heer G. Hoogvliet, Hoofddorp) geringe waardering heeft voor „Nederlandsche Gedachten” — hij acht het dringend nodig na te gaan „of het beter is dit weinig resultaten opleverende zorgkind van zijn leven te beroven” — willen wij juist in dit orgaan iets zeggen over de in deze bijdrage ontwikkelde politieke opvattingen, in de hoop, dat de schrijver zich daaraan niet zal stoten.

Eerst wensen wij een punt te bespreken, dat, al wil de schrijver dit in samenhang met zijn algemene gedachten zien beschouwd en beoordeeld, toch zeer wel voor afzonderlijke behandeling in aanmerking komt.

Hij verklaart: „Vreemd en ongewenst is het, dat een Kamerlid ook voorzitter is van het comité, waarbij men kan komen met zijn klachten over het optreden van een of meer kamerleden; dat een wethouder voorzitter is van de Centrale Kiesvereniging, waarin men ook het optreden van de raadsfractie dient te bespreken”.

De lezers van „Libertas ex Veritate”, die niet zo op de hoogte zijn van de algemene praktijk, moeten bij het lezen van deze opmerkingen hebben gedacht, dat dit een verschijnsel is, dat zich vrijwel alleen in de A.R. partij voordoet. Het is immers „vreemd”. De werkelijkheid is echter anders. Thans is de voorzitter van de P.v.d.A. een Kamerlid, de voorzitter van de V.V.D. een Kamerlid, de voorzitter van de C.H.U. een Kamerlid, de voorzitter van de K.N.P. een Kamerlid, de voorzitter van de S.G.P.

een Kamerlid. Deze partijvoorzitters zijn, behalve die van de P.v.d.A., als Kamerleden tevens voorzitter van de Tweede Kamerfracties hunner partij. Tot voor kort was de voorzitter van de K.V.P. een Kamerlid (niet-fractievoorzitter). Nu de heer Andriessen wegens gezondheidsredenen als voorzitter van de K.V.P. heeft bedankt, schijnt daarin verandering te zullen komen. Men heeft het plan thans een niet-Kamerlid als voorzitter te benoemen. Voor het overige is het dikwijls zo, dat raadsleden, wethouders, statenleden, gedeputeerden en kamerleden tevens voorzitter zijn van een of ander partijorgaan. Wat volgens de schrijver „vreemd” is, blijkt dus een zeer veel voorkomend verschijnsel te zijn in alle politieke partijen ten onzent.

Daarmede is echter niet bewezen, dat deze toestand gewenst is. Onze lezers weten, dat wij voorstanders zijn van het zoveel mogelijk betrekken van personen bij het politieke werk en van een behoorlijke arbeidsverdeling in onze politieke organisaties. Wij beschouwen het volstrekt niet als een ideale toestand, dat zij, die in een besturend of vertegenwoordigend lichaam zitten, als regel tevens voorzitter van een partijorgaan zijn. In de praktijk geeft men intussen bij de benoeming van een voorzitter in vele gevallen aan een „combinatie van functies” de voorkeur. De ene maal gaat men daartoe over, omdat men daardoor de zaak zelf op de beste wijze gediend acht. De andere keer is het een gevolg van de omstandigheid, dat andere geschikte personen — het aantal daarvan is meestal niet groot — zich niet beschikbaar kunnen of willen stellen. Ook hier hebben wij te doen met een werkelijkheid, welke op vele gebieden bestaat. Het meest gewenste is lang niet altijd het feitelijk mogelijke. Uit deze loop van zaken be-

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

AMSTERDAM - ROTTERDAM - DEN HAAG

KALVERSTRAAT 123 N BINNENWEG 227 LANGE POTEN 11

hoeft echter niet voort te vloeien, dat de behandeling van de aangelegenheden in de partij-organen de invloed ondergaat van partijdigheid in de slechte zin van het woord.

Wat nu de combinatie: voorzitter van de partij en Kamerlid (eventueel voorzitter van de Kamerfractie) betreft, moet iets meer worden opgemerkt. De historie van onze partij heeft ons te dezen aanzien nog wel wat te zeggen. Er is een tijd geweest, zelfs een zeer lange tijd, waarin de voorzitter van het Centraal Comité niet tevens Kamerlid was. Dr Kuyper was in die tijd de leider van de partij, maar hij zat niet in de Kamer. Dit heeft moeilijkheden gegeven. Soms ernstige moeilijkheden. Er ontstond meermalen verschil tussen Dr Kuyper en de Anti-revolutionaire Tweede Kamerclub. De gedragslijn, welke de een volgde verschilde van die van de andere. Het verschil was ook wel eens van ingrijpende aard. Dit gaf wrijvingen, welke lang niet altijd een aangenaam karakter droegen. Alle aanleidingen tot en oorzaken van die wrijvingen kunnen wij hier niet bespreken. Dit zou ons te ver voeren. Maar wel mag worden gezegd, dat zij voor een belangrijk deel moesten worden verklaard uit het feit, dat het uitermate moeilijk is de gedragslijn van de Kamerleden nauwkeurig te beoordelen, wanneer men niet in de Kamer zit, of niet in zeer nauw contact staat met de Kamer. De stromingen en de verhoudingen in de Kamer, de verhouding tussen de Kamer en de Kamer groepen en het Kabinet, de

feitelijke mogelijkheden, welke er zijn om de zaken op de meest juiste wijze te behartigen, enz., kunnen eigenlijk alleen maar goed beoordeeld worden, als men althans zeer dicht bij de Kamer staat. Vandaar, dat in die tijd verschillende, misschien zou gesteld mogen worden, vele, Anti-revolutionaire Kamerleden van oordeel waren, dat de leider van de partij in de Kamer behoorde te zitten, teneinde door het dagelijks contact wrijvingen en conflicten tussen de leiding van de partij en de Kamerclub zoveel mogelijk te voorkomen. O.a. wijlen De Savornin Lohman koos welbewust voor de combinatie: voorzitter van de partij en Kamerlid.

Wij willen hiermede niet te kennen geven, dat wij de overtuiging zijn toegedaan, dat de voorzitter van het Centraal Comité steeds tevens Kamerlid moet zijn. In ieder geval, dat zich voordoet, zal telkens de meest wenselijke regeling moeten worden getroffen. Tal van omstandigheden zijn op de beslissing, welke dan wordt genomen, van invloed. Daarom kan men te dezer zake niet uitgaan van een bepaalde algemene „theorie”. Deed men zulks, dan zou men het leven geweld aandoen.

Wel menen wij in het vorenstaande aannemelijk te hebben gemaakt dat het „vreemd” van de schrijver onjuist is, en dat zijn „ongewenst”, zacht uitgedrukt, te eenzijdig is.

Tenslotte veroorloven wij ons de opmerking, dat uit het feit, dat een Kamerlid ook voorzitter is van het Centraal Comité, in geen dele de conclusie kan worden getrokken, dat „klachten over het optreden van een of meer Kamerleden” door dit Comité „partijdig” en niet objectief zullen worden behandeld. Het Centraal Comité bestaat uit zeven en twintig leden. Als iemand al meent, dat de voorzitter wel „partijdig” zal zijn, kan hij dan op redelijke gronden aannemen, dat de zes en twintig overige leden van dit Comité geen zelfstandig oordeel zullen hebben? De vraag stellen is haar beantwoorden.

DE PARTIJ in actie

DE PARTIJ IN ACTIE

1. Betaal abonnementsgeld per giro

Het nieuwe jaar is begonnen. Over enkele weken wordt een begin gemaakt met het gereed maken van de postkwitanties voor het verschuldigde abonnementsgeld over het jaar 1954. Het ligt in de bedoeling dat in de maand Maart de kwitanties uitgaan. In verband daarmee verzoeken wij onze lezers zoveel mogelijk per giro te betalen en wel op gironummer 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij. De administratie is geheel overgegaan naar het bureau van het Centraal Comité. Men gelieve dus niet meer te betalen aan Drukkerij Libertas.

Tot 15 Maart 1954 bestaat gelegen-

heid het abonnementsgeld per giro te voldoen. Daarna wordt per kwitantie geïnd. Voor incassokosten werd f 0.35 in rekening gebracht.

Betaal per giro - op nummer 89673 - Anti-revolutionaire Partij.

2. Adreslijsten Contactorgaan

De administratie van de adressen van Nederlandsche Gedachten is zeer omvangrijk. Iedere dag komen adresveranderingen binnen. Tal van secretarissen geven steeds nauwkeurig op welke personen van de ledenlijst moeten worden afgevoerd en welke nieuwe leden moeten worden ingeschreven. Maar er zijn ook secretarissen die deze zaken maand op maand laten lopen. Wanneer dan de

contributieafdracht ter sprake komt is Leiden in last, want dan wordt de kiesvereniging aangeslagen voor een hoger bedrag dan zij meent schuldig te zijn. Om moeilijkheden te voorkomen is het daarom nodig dat adresveranderingen **regelmatig** en vooral **nauwkeurig** worden doorgezonden.

3. Omgekeerde wereld!

Het is natuurlijk goed om zo nu en dan de ledenlijst eens op te zenden naar het bureau van het Centraal Comité teneinde te doen controleren of de administratie klopt. Sommige secretarissen draaien echter de zaak om en vragen aan het bureau de ledenlijst te typen en op te zenden. Soms kan, wan-

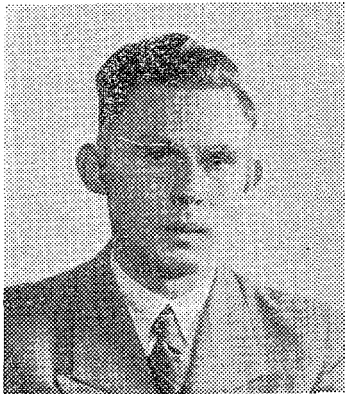
neer de werkzaamheden dat toelaten, aan een zodanig verzoek worden voldaan, maar gedurende de wintermaanden is dit praktisch niet mogelijk. Op het bureau is één typiste met de administratie der adressen belast. Zij heeft daaraan haar handen meer dan vol. Een tweede kracht daarbij kan niet! Daarom verzoeken wij de secretarissen bij voorkomende gelegenheid hun bijgewerkte ledenlijst in te zenden, die dan op het bureau wordt gecontroleerd.

4. Adressen doorgeven

Nu wij het toch over de adressen hebben is het wel goed eens op te merken dat het van grote betekenis is aandacht te geven aan hen, die wegens vertrek naar elders, voor de kiesvereniging bedanken. Wanneer bekend is waarheen betrokkene is verhuisd laat men dit dan doorgeven aan het bureau van het Centraal Comité. Het bureau draagt er dan automatisch zorg voor dat de nieuwe kiesvereniging omtrent deze verhuizing nader wordt ingelicht. Op deze wijze wordt onnodig verlies van leden voorkomen.

5. Uit Friesland

Het Provinciaal Comité van Friesland heeft een nieuwe adjunct-secretaris benoemd. De heer Koopmans is als zodanig afgetreden. De heer De Roos is hem opgevolgd. De heer De Roos is een jonge man van 30 jaar. Hij heeft gestudeerd aan de Rotterdamse Handelshogeschool

W. K. DE ROOS

en is doctorandus in de economie. Vordien was hij werkzaam aan een provinciale griffie te Leeuwarden. Uit deze benoeming blijkt dat men in Friesland weet van aanpakken maar ook van doorzetten. Men bouwt de provinciale organisatie uit en men verstaat dat andere methoden moeten worden toegepast.

6. Vergadering van het Centraal Comité

Op Maandag 18 Januari is het Cen-

traal Comité in vergadering bijeen geweest. Voornamelijk de komende Jubileum-toogdag moest worden geregeld. In dit stadium kunnen daarover nog geen nadere mededelingen worden gedaan. Wij hopen dat in het volgende nummer het programma kan worden gepubliceerd. Voorts werden uitvoerig de financiën van de partij besproken naar aanleiding van de overgelegde balans en exploitatierekening. De financiën blijven steeds een moeilijk punt al is bij vóór de oorlog vergeleken een niet onbelangrijke verbetering verkregen. Voldaan zal worden aan het verzoek van de kiesvereniging te Delft om ook in Nederlandsche Gedachten mededeling te doen van de stand van zaken.

7. Waar zit het miljoen?

Op vergaderingen sprekende over de jubileumactie, werd mij meermalen de vraag gesteld waarvoor dat geld nu nodig is. In 1920 werd ruim één miljoen gulden bijeengebracht en in 1946-1947 nog eens rond f 700.000.

Het antwoord op die vraag is eenvoudig. Daarvan wordt de Dr Kuypertstichting en de bibliotheek gefinancierd. Dat geld is belegd in obligaties en de rente-opbrengst wordt dus voor de Dr Kuypertstichting aangewend. Aan dat kapitaal mag niet worden getornd. Daarom is dat kapitaal ook ondergebracht in een afzonderlijke stichting.

De naoorlogse inzameling heeft f 700.000 opgebracht. 25 % daarvan was bestemd voor het Centraal Comité, ter financiering van een tweetal Kamer-verkiezingen. Dat is dus f 175.000. Hiervan zijn betaald de verkiezingskosten van 1948, zijnde rond f 90.000, en de verkiezingskosten van 1952, zijnde rond f 72.000. De rest ad f 525.000 is afgedragen aan de Dr Kuypertstichting, die thans beschikt over een kapitaal van f 1.400.000. De Dr Kuypertstichting heeft jaarlijks ter beschikking een bedrag van f 55.000 à f 60.000 aan rente. De bibliotheek kost alleen f 25.000 per jaar.

8. Hoe staat het met de Jubileumactie?

De jubileumactie is in de maand Januari gevoerd? Is dat nu ook overal gedaan? Vóór 3 April 1954 moet alles in kannen en kruiken zijn. Het is natuurlijk te dwaas om los te lopen wanneer op de Jubileumdag zelf de zaak nog niet in orde is. Het gaat om een bedrag van tenminste f 100.000 voor éénmaal en om f 20.000 per jaar aan jaarlijkse bijdragen. In Februari moeten nu de afdrachten volgen. Laat men nu niet uitstellen tot de laatste dag. De ontvangen bedragen moeten worden overgemaakt op giro 89673 ten name van de Anti-

revolutionaire Partij. De lijsten moeten worden opgezonden naar de provinciale vertegenwoordigers. Ook daaraan moet de hand worden gehouden. Vooral financiële dingen moeten nauwgezet worden gecontroleerd. Daar hebben de gevers recht op.

Over de resultaten van de actie kunnen thans nog geen mededelingen worden gedaan. Wel vestigen wij er de aandacht op dat gevraagd wordt één gulden per lid. Maar in de eerste plaats is dit een minimum en in de tweede plaats veronderstelt dit dat alle leden zonder uitzondering meedoen. Dit laatste is natuurlijk niet overal het geval. Daarom zullen sommigen een hoger bedrag moeten geven om het gemiddelde van één gulden per lid te kunnen halen. Zijn al onze kiesverenigingen actief?

9. Europese integratie

Een nieuw rapport is verschenen van het College van Advies. Het handelt over het wel zeer actuele onderwerp „De Europese integratie”. Dit rapport verdient grote belangstelling. Het biedt een uitnemende handleiding ter behandeling van dit ingewikkelde vraagstuk. Als het nu maar niet bij de secretarissen blijft liggen, want daarvoor is het niet bestemd. Ook de voorzitter en de penningmeester moeten daarvan kennis nemen. En de zaak moet op de kiesvereniging worden behandeld. Gebeurt dat nu ook? Voorts is het rapport voor belangstellenden verkrijgbaar op het bureau Centraal Comité. De prijs is f 0.50 per exemplaar.

10. Penningmeesters

Er zijn nog al wat kwitanties onbetaald teruggekomen. Met verschillende kiesverenigingen moet worden gecorrespondeerd over de verschuldigde afdracht. Dikwijls is dit een gevolg van de omstandigheid dat de penningmeesters niet voldoende contact hebben met de secretarissen, waardoor allerlei misverstanden ontstaan over het ledental en wat dies meer zij. Maar ook blijkt dat men op veel plaatsen nog niet bereid is het financiële probleem aan te pakken op de goede manier. Men blijft dan voortgaan met de oude methode van eenzelfde, meestal lage contributie, voor alle leden. Bij de ingang van het nieuwe jaar verdient het aanbeveling de zaak over een andere boeg te gooien. We moeten de contributie per maand gaan innen en daartoe gebruik maken van de contributiekarten, welke bij het bureau van het Centraal Comité verkrijgbaar zijn. Wacht daarmee nu niet langer.

DE BEGROTINGS

OOK in het zittingsjaar '53-'54 is de Tweede Kamer voor Kerstmis gereed gekomen met de vaststelling van alle hoofdstukken der rijksbegroting. Dat is altijd weer een krachttoer. De Kamer heeft vanaf de derde Dinsdag in September tot en met 23 December niet minder dan 43 dag- en 25 avondvergaderingen, tezamen 68 vergaderingen, gehouden tegen een gemiddelde van 51 in de periode tussen het najaar 1946 tot eind 1952. De president van de kamer, dr Kortenhorst, is ook in deze periode tegemoet gekomen aan het verlangen van de kamerleden meer spreektijd bij de begrotingsdebatten toe te staan. Dit jaar waren daarvoor rond 200 uren beschikbaar tegenover respectievelijk 188, 154, 187, 167 en 172 in de jaren resp. 1948 t/m 1952. In het cijfer 200 waren ook begrepen de uren, bestemd voor de behandeling van de belastingontwerpen en de huurverhoging, die aan de algemene beschouwingen gekoppeld was. De dagbladders heeft op de door de Tweede Kamer gevolgde procedure aanmerking gemaakt. Sommigen meenden, dat het niet nodig is om in enkele weken tijds de gehele begroting er door te jagen. Er kan immers ook in Januari worden vergaderd.

Dr Kortenhorst heeft in de traditionele rede, welke hij aan het eind van de begrotingsbehandeling houdt, zich tegen deze critiek verzet. De Kamer ziet zich telkenjare gesteld voor de zware taak de Staatsbegroting voor het komende jaar tijdig naar de Eerste Kamer ter verdere behandeling door te zenden. Dan kan het niet anders of de Kamer heeft zich tussen September en December uit te spreken over het regeringsbeleid. Dr Kortenhorst toonde aan, dat de begrotingsprocedure eigenlijk reeds in Februari begint. Dan ontvangen de departementen van Algemeen Bestuur van de minister van financiën een aanschrijving, waarin aanwijzingen zijn vervat, omtrent de samenstelling van de begroting voor het volgend jaar. Pas in Augustus kunnen de definitieve cijfers van alle departementen bekend zijn en kan de minister van financiën de miljoenennota opstellen. Met de hakken over de sloot, aldus dr Kortenhorst, slaagt de regering er dan in op Prinsjesdag het befaamde koffertje op de Regeringstafel neer te zetten en de inhoud daarvan op het bureau van de voorzitter van de Tweede Kamer te deponeren. Eerst daarna kan Hoofdstuk I „Huis der Koningin” in de Afdelingen der Kamer worden onderzocht en kunnen de overige hoofdstukken door de vaste Kamercommissies in behandeling worden genomen. Het is volstrekt onmogelijk om binnen een termijn van zeven weken een begin te maken met de openbare behandeling van het eerste hoofdstuk. De stukken

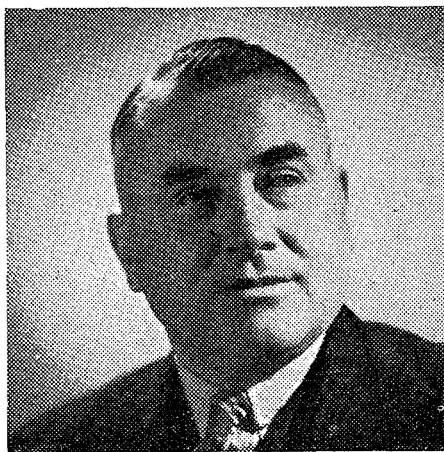
De rubriek: Uit het Parlement, is in de laatste nummers van ons blad niet geheel tot zijn recht gekomen. Door allerlei omstandigheden kon op de begrotingsdebatten niet nader worden ingegaan. Van de nood een deugd makende heeft de redactie gemeend, dat het wel goed zou zijn de begrotingsdebatten als één geheel te beschouwen. De redactie heeft de Heer J. S. Hoek bereid gevonden deze taak op zich te nemen. In een tweetal artikelen worden de begrotingsdebatten samengevat. Hier volgt het eerste artikel.

moeten eerst worden gedrukt. Dan moeten zij worden bestudeerd door de verschillende fracties. Daarna moet er in de vaste Kamercommissies over worden beraadslaagd en van deze beraadslagingen wordt dan het voorlopig verslag opgesteld, dat soms 30 à 40 kolommen druks beslaat. Op dit voorlopig verslag antwoordt vervolgens de regering met een memorie van antwoord. De praktijk leert, dat het eerder 8 dan 7 weken duurt voordat de Kamer het eerste begrotingshoofdstuk in het openbaar in behandeling neemt.

De president van de Kamer ontkende niet, dat er aan deze begrotingsprocedure grote nadelen kleven. Hij zag echter geen kans de zaken anders te organiseren. Enerzijds wordt geroepen om langere spreektijd, anderzijds om minder vergaderuren, met name 's avonds en a fortiori 's nachts. Bovendien wensen sommigen gedurende de begrotingsmaanden ook andere voorstellen en nota's van de regering te behandelen, waarbij men echter de voorwaarde stelt, dat de Eerste Kamer op tijd met de slotfase van de behandeling der Staatsbegroting kan beginnen. Zou men aan alle wensen

willen voldoen, dan betekende dit, dat men de kwadratuur van de cirkel had gevonden. Dr Kortenhorst zei zo'n duivelskunstenaar niet te zijn. De kamerpresident gaf toe, dat het soms wel mogelijk zou zijn ook nog tussen Kerstmis en Nieuwjaar of desnoods na Nieuwjaar te vergaderen. Maar hij betwijfelde of men daarmee zou bereiken: meer spreektijd en minder en kortere avondvergaderingen. Zou de aandacht van het publiek, dat terecht op actualiteit en beknoptheid is ingesteld, niet aanmerkelijk verslappen en zou het gevaar niet groeien, aldus dr Kortenhorst, dat en de ministers en hun raadgevers en de heren journalisten en de stenografen en de leden der Kamer te veel van hun krachten gaan eisen, ten detrimente van de kwaliteit van hun inspanningen?

Wij zijn het met dr Kortenhorst eens, dat vergaderen na Kerstmis en na Nieuwjaar geen oplossing brengt. Maar wij menen, dat de wijze waarop de rijksbegroting thans door de Tweede Kamer wordt behandeld, evenmin de aandacht van het publiek gespannen kan houden. Als er één verwijt gerechtvaardigd is dan is het wel, dat vele kamerleden niet het minste gevoel hebben voor actualiteit en beknoptheid. Het is ongelooflijk wat verschillende heren kamerleden bij de hoofdstukken binnenlandse zaken, onderwijs, kunsten en wetenschappen, verkeer en waterstaat, maatschappelijk werk en landbouw, visserij en voedselvoorziening zo al te berde brengen. Het eind is er van weg. Wanneer de president geen spreektijdbeperking zou instellen, werd dit euvel nog erger. Nu er spreektijdbeperking is ingesteld, meent men veelal, ook wanneer men werkelijk niets steekhoudends of belangrijks te zeggen heeft, dat men beslist zijn tijd moet volpraten. Vele kamerleden komen met een aantal beschreven vellen het spreekgestoelte op. Zij hebben thuis „uitgekiend”, dat het voorlezen van hun speech de hun toegemeten tijd vult. De heer Ritmeester van de V.V.D. spant in

Dr L. G. KORTENHORST

DEBATTEN

JAC. S. HOEK

deze wel de kroon. De stenografen kunnen het tempo van zijn „voordracht” vaak niet bijhouden. Dat de heren journalisten na vier of vijf van zulke redevoeringen op één middag of avond „kamerdoof” dreigen te geraken, behoeft niet te verwonderen. Gelukkig zijn er ook kamerleden, die, als zij hun mond open doen, een goed betoog afsteken. Beter één probleem goed behandeld, dan tien onderwerpen in „vogelvlucht”. Het zijn de „kralenrijgers”, die de procedure, waarover dr Kortenhorst sprak, in discredit brengen. Zij nopen ook de bewindslieden bij de beantwoording maar al te vaak tot het aaneenrijgen van allerlei gemeenplaatsen. Een kostelijk voorbeeld hiervan leverde minister Cals, die op een reeds enige jaren door mevr. Fortanier-de Wit (v.v.d.) herhaalde opmerking, antwoordde, dat hij vroeger verklaard had hiertegen bezwaren te hebben, doch dat hij zich niet meer wist te herinneren welke bezwaren.

Na hetgeen wij hierboven hebben geschreven, zal het geen verwondering wekken, wanneer wij van de behandeling van de veertien hoofdstukken van de rijksbegroting in dit blad slechts de hoofdpunten aanroeren. Daarbij krijgen wij vooral gelegenheid om te vertellen wat de a.r. tweede kamerfractie naar voren heeft gebracht.

Amsterdam de hoofdstad

Wanneer de heer Ritmeester (v.v.d.) Amsterdam niet in het geding had gebracht, was er bij de begroting van binnenlandse zaken geen enkel nieuw punt aan de orde gekomen. De gedachtenwisseling had voornamelijk betrekking op vier vraagstukken, die, zoals minister Beel zei „de bekoorlijkheid van het nieuwe missen”: 1. de decentralisatie; 2. de financiële verhouding tussen Rijk, provincien en gemeenten; 3. de rechtspositie van het Overheidspersoneel en de verzorging van hen, die de Overheidsdienst hebben verlaten en aan wie een pensioen is toegekend; 4. de bescherming en verplaatsing der bevolking.

De heer Ritmeester had het nodig gevonden in het Voorlopig Verslag de vraag te stellen of het niet gewenst was de hoofdstad van Nederland bij de wet vast te stellen. Minister Beel had in de Memorie van Antwoord verklaard, dat het begrip hoofdstad in Nederland geen wezenlijke betekenis heeft. Een stad is volgens minister Beel eerst dan hoofdstad, wanneer daar de bestendige zetel

van de regering is gevestigd. Dan zou dus Den Haag op deze naam meer recht kunnen doen gelden. Alle woordvoerders in de Tweede Kamer sprongen voor Amsterdam in de bres. Ieder schoolkind weet toch dat Amsterdam de hoofdstad van Nederland is, zei de heer Beernink. Hoe komt de minister erbij dat Amsterdam als hoofdstad elke wezenlijke betekenis mist. De heer Verkerk van de a.r. fractie zei: „Ik deel het standpunt van de burgemeester van Amsterdam,

MINISTER BEEL

dat Amsterdam de hoofdstad des lands is en dat geen wettelijke regeling behoeft te worden getroffen om dit nog een keer vast te leggen. Verdere analyses zou ik niet willen maken, want wanneer wij verder analyseren, rijzen er nog heel andere problemen. Dan zien wij hoe drie grote steden, als aan haar wensen voldaan werd, alles driedubbel zouden maken: wegen, havens en vliegvelden, en als wij nog verder zouden analyseren, dan zouden wij, als wij scherp kijken, zien een hoofdstad zonder raadhuis, een hofstad zonder paleis en door al deze taakanalyses en wonderbaarlijkheden heen een rustig opstomend Rotterdam”.

Minister Beel wist de storm die tegen hem was opgestoken te bezweren. Hij verdedigde zich met op te merken, dat inderdaad Amsterdam algemeen als hoofdstad van Nederland wordt erkend. Hij vond echter dat staatsrechtelijk het begrip hoofdstad des lands wezenlijke

betekenis miste, omdat de bestendige zetel van de regering niet in Amsterdam is gevestigd. Volgens Van Dale's Groot Woordenboek is dit laatste, n.l. de bestendige zetel van de algemeene regering, het hoofdstedelijke kenmerk. Een beroep op Van Dale leek ons niet zo'n sterk staatsrechtelijk argument. Maar de minister zegde de heer Welter (k.n.p.) toe, dat hij gaarne bereid is aan de Grondwetcommissie de vraag voor te leggen of bij de eerstvolgende herziening van de Grondwet daarin verankerd dient te worden, dat Amsterdam de hoofdstad des lands is. Met deze toezegging nam de Kamer genoegen.

Over de vier vraagstukken, die de „bekoorlijkheid van het nieuwe missen” heeft het kamerdebat geen nieuw licht laten schijnen. De heer Verkerk vroeg zich met bezorgdheid af, of niet symptomen moeten worden onderkend, die wijzen op een ontwikkeling, die de rust en de stabiliteit in het beleid van minister Beel verstoren. Hij vroeg met name aandacht voor „de verschijnselen van centralisatie in wetgeving en bestuur, desintegratie der burgerij in de publieke zaak en het ontbreken van genoegzaam samenspel tussen Rijk en bevolking.” Minister Beel was het met deze afgevaardigde eens, dat deze symptomen bij voortdurende volle aandacht verdienen. De bewindsman gaf de verzekering telkens, wanneer centralistische tendenzen zich openbaren, zich daartegen te zullen keren. Dit neemt volgens prof. Beel niet weg, dat de huidige overheidstaak haar eigen eisen stelt nopens de wijze, waarop zij dient te worden behartigd, en niet op elk vlak dezelfde mogelijkheden voor een gedecentraliseerde behartiging aanwezig zijn. Het geheel is veelal niet meer te overzien en plaatselijk uit te werken.

Wat de financiële verhouding tussen Rijk en Gemeenten betreft, verklaarde minister Beel, dat de gemeenten hetgeen zij tengevolge van de plaats gehad hebbende salarisherziening te kort komen, maar moeten putten uit hetgeen zij uit de verhoogde uitkering over 1953 te verwachten hebben. De heer Verkerk was hiermee niet tevreden. Hij had liever gezien dat de minister het percentage der algemene uitkering van 116 voor 1953 zou willen verhogen. De a.r. woordvoerder wilde de minister, wanneer deze het aandeelpercentage van de gemeenten in de rijksbelastingen van 9.75 niet wilde verhogen of de reserve van het Gemeentefonds niet wilde aanspreken, een middel aan de hand doen, waarbij hij binnen het raam der bestaande mogelijkheden en zonder de reserve aan te tasten, aan de geuite verlangens kan voldoen. Volgens de laatste herziening wordt voor 1953 een hogere opbrengst der rijksbelastingen verwacht van 76.65 miljoen, waarvan 10 miljoen in het Gemeente-

fonds zal vloeien. Daaraan is nog geen bestemming gegeven. De heer Verkerk adviseerde de minister van binnenlandse zaken dit geld te gebruiken voor een verhoging van de uitkeringspercentages van de algemene uitkering en de belastinguitkering. Minister Beel gaf toe, dat de aanvankelijke cijfers van het overzicht der rijksmiddelen, laatstelijk van September 1953, in de richting van een hogere opbrengst wijzen dan waar op gerekend is. Maar het is nog niet bekend welk bedrag gemoeid zal zijn met de verhoging van het algemeen uitkeringspercentage aan de gemeenten in het algemeen. De minister was wel bereid, in overleg met zijn ambtgenoot van financiën aan de rijkscommissie van advies voor de Gemeentefinanciën de vraag voor te leggen, of alsnog tot verhoging der 116 pCt. kan worden overgegaan dan wel, of zij het eventueel doelmatiger acht hogere middelen voor eventuele correcties toe te staan.

Met grote aandrang werd door de heer Stapelkamp namens de a.r. kamerfractie bij minister Beel aangedrongen op een spoedige verbetering van de salariëring van burgemeesters. De minister reageerde op deze aandrang, die ook van andere zijden uit de kamer opkwam, dat hij niet met een algemene herziening kon komen, omdat hij gebonden was aan een vergelijking van hun salarispositie met die van het rijkspersoneel. De heer Stapelkamp wees erop, dat de minister rekening diende te houden met het historisch gegroeide. Hoe was in het verleden het burgemeesterschap in kleine gemeenten? Het was vaak een erebetrekking. Rijkeluiszootjes, die niet al te best in de maatschappij vooruit konden komen, konden nog wel burgemeester van een kleine gemeente worden; wanneer zij een goede secretaris hadden, liep het wel. Het salaris was daarmee in overeenstemming. Deze situatie was een hele tijd geleden zo, maar de heer Stapelkamp geloofde, dat de naweën door de huidige burgemeesters nog worden gevoeld.

De heer Stapelkamp sprak er eveneens zijn teleurstelling over uit, dat nog steeds geen oplossing voor een wettelijke regeling van het ziekenfondswezen was gevonden. Helaas moest de minister verklaren, dat hij sceptisch gestemd blijft met betrekking tot de vraag of een oplossing voor dit vraagstuk op korte termijn kan worden gevonden.

De Indische Nederlanders

De begroting van Maatschappelijk Werk van minister Van Thiel heeft van 5 tot en met 12 November bij de Tweede Kamer „voorgehangen”. Hoewel de Tweede Kamer nog geen half jaar tevoren de eerste begroting van dit de-

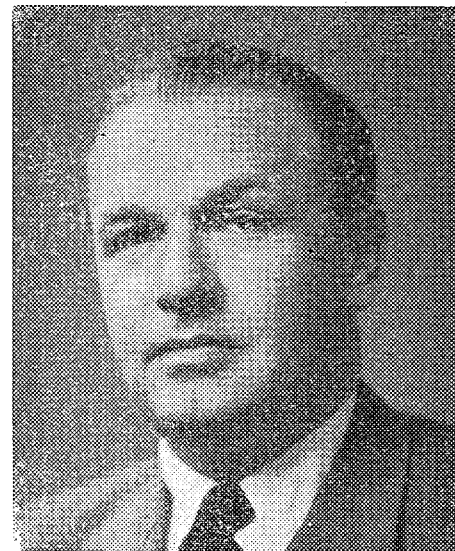
A. STAPELKAMP (a.r.)

partement, dat sinds September 1952 bestaat, had behandeld en de Kamer toen reeds met de minister van gedachten had gewisseld over de principiële grondslagen van het maatschappelijk werk, had men mogen verwachten, dat de kamerleden deze tweede begroting zonder veel discussie zouden laten passeren. Maar de vrouwelijke kamerleden en ook sommige heren, die bij deze begrotingsbehandeling het woord voerden, staken opnieuw ellentlange verhalen af. Er werden weer vele algemene opmerkingen gemaakt. De oorzaak daarvan was wel, dat het nieuwe departement nog enige tijd van consolidatie nodig heeft alvorens de concrete vraagstukken aan de orde kunnen komen. De eerste spreker die een concreet en urgent probleem aan de orde stelde was de a.r. ds Fokkema. Hij schetste de erbarmelijke toestand waarin de Indische Nederlanders in Indonesië verkeren. Hij keurde het af, dat de minister in zijn memorie van antwoord van de gedachte uitgaat, dat van Nederlandse kant alles in het werk zal worden gesteld om deze mensen in Indonesië te laten: „Zij worden ginds verstoten en toch wordt hun geadviseerd de Indonesische nationaliteit te aanvaarden. Natuurlijk wil ik deze mensen niet zonder meer naar Nederland halen, maar is het dan in de noodlottige omstandigheden, waarin deze groep verkeert, niet mogelijk het Hoge Commissariaat in te schakelen, opdat van die zijde medewerking wordt verleend bij hun herstel?” Ds Fokkema wees erop, dat de zaken in Indonesië zich in ongunstige zin ontwikkelen, speciaal voor deze mensen. Ds Fokkema vroeg tenslotte of het ministerie van Buitenlandse Zaken ten aanzien van het aanvragen van paspoorten hier moeilijkheden in de weg legt.

Ook voor de heer Lemaire (k.n.p.) was 't lot van de Indonesische Nederlanders een brandend probleem. Deze hoog-

leraar, zelf Indische Nederlander, vertelde, dat hij onlangs een gesprek had gehad met de vertegenwoordiger van het Chr. Nat. Vakverbond in Djakarta, een man, die de oude Nederlands-Indische toestanden niet gekend heeft. Deze man aldus prof. Lemaire, heeft zich op de vraagstukken van de z.g. in Indonesië gewortelden geworpen met een frisse kijk. De C.N.V.-man vond de toestand waarin deze mensen thans verkeren diep tragisch. De Indische Nederlanders maken daar een proces van ontworteling door. De Indonesische maatschappij, die de hunne was, is door de soevereiniteitsoverdracht voor hen vreemd geworden. Prof. Lemaire wilde hen de kans geven uit het Indonesische „Duinkerken” te ontsnappen.

De heer De Graaf (k.v.p.) stelde zich vierkant achter minister Van Thiel. Geen wonder, want uit het verloop van de debatten bleek duidelijk, dat de bewindsman van maatschappelijk werk zijn beleid ten aanzien van de Indische Nederlanders heeft gebaseerd mede op de adviezen van deze k.v.p.-afgevaardigde, die vorig jaar enige maanden in Indonesië heeft vertoefd. De heer De Graaf juichte het toe, dat de regering nu eens duidelijk verklaarde dat naar haar overtuiging de belangen van het overgrote deel der Indische Nederlanders het best zijn gediend met een voortgezet verblijf in Indonesië. Dat moet het

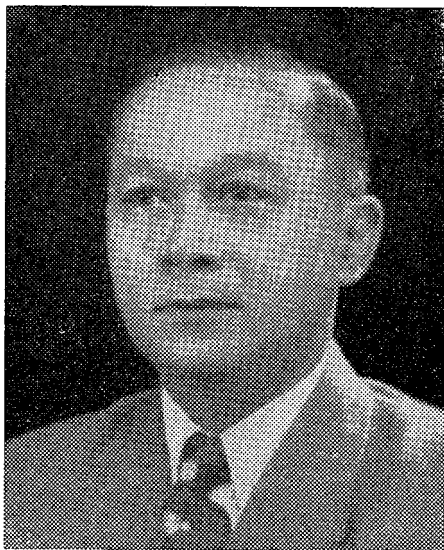

Minister VAN THIEL

uitgangspunt zijn ook ten aanzien van het al of niet verlenen van Rijksvoorschot voor overtocht naar Nederland, aldus de heer De Graaf. De heer v. d. Wetering (c.h.) wilde blijkbaar geen duidelijke uitspraak van de minister. „Het zou mij spijten voor de minister, die vreemd staat tegenover de bedoelde

groep van Indische of, zoals men ook wel zegt, tropen-Nederlanders in het vroegere rijksdeel, wanneer hij door een al te pertinente uitspraak zich in de perikelen begaf". De socialist de heer Stufkens liet duidelijk blijken, dat hij het optimisme van de heer De Graaf met betrekking tot de toekomstmogelijk-

Prof. Dr. W. L. G. LEMAIRE (k.n.p.)

heden van de Indische Nederlanders in Indonesië niet deelde. Hij constateerde een toestand, waaruit wel niemand op dit ogenblik een directe uitweg ziet, maar die tot grote verontrusting moet stemmen. Toch meende deze socialist te moeten zeggen, dat het goed was, dat van regeringswege wordt uitgesproken, dat, hoe donker de omstandigheden op het ogenblik veelszins zijn, in het algemeen gesproken voor hen in de toekomst alleen maar in Indonesië een werkelijk bevredigend levenslot te bereiken is.

Bij de repliek werd door de heren Lemaire, Welter, Fokkema, Gerbrandy, Ritmeester, v. d. Wetering en Verkerk een motie voorgesteld, waarin overwogen werd, dat de activiteiten van de regering ten behoeve van de Indische Nederlanders in Indonesië dienen gebaseerd te zijn op het beginsel, dat tenslotte de betrokkenen zelf hebben te bepalen wat hun eigen belang vordert. Voorts werd de regering daarin uitgenodigd zodanige maatregelen te treffen, dat

a. bij het verstrekken in Indonesië van voorschotten voor overtocht naar Nederland met het oordeel der betrokkenen ten aanzien van het vertrek uit Indonesië als doorslaggevende factor wordt rekening gehouden;

b. bij het verstrekken in Indonesië van schoolsubsidies de vrije keuze der betrokken ouders van het meest passende

onderwijs voor hun kinderen volkomen wordt geëerbiedigd.

Het punt onder b, had betrekking op de vrije keuze van de ouders ten aanzien van het z.g. assimilatie-onderwijs en het concordante onderwijs (het onderwijs dat volledig op de Indonesische maatschappij is afgestemd en het onderwijs, waarvan de leerstof parallel loopt met het onderwijs in Nederland).

De heren De Graaf en Stufkens noemden de motie onaanvaardbaar. De r.k. afgevaardigde vond, dat de Indische Nederlanders in Indonesië niet in staat waren in de gegeven omstandigheden over hun eigen belang een oordeel te vellen. Hij wilde dat overlaten aan de „Nederlandse instanties" ter plaatse. Van een noodsituatie kon in Indonesië niet gesproken worden.

Het was duidelijk dat de motie-Lemaire de duidelijke uitspraak van de regering vroeg, waarvoor de heer v. d. Wetering hem in eerste termijn op zijn manier gewaarschuwd had. De heer Van Thiel vroeg dan ook tijd voor beraad. Op 12 November meende de bewindsman te moeten verklaren, dat de regering de motie, indien zij mocht worden aanvaard, naast zich zou neer leggen. De heren De Graaf, Lucas (k.v.p.), Stufkens (p.v.d.a.), mej. Klompé (k.v.p.), de heren Burger (p.v.d.a.), Peters (k.v.p.) en Beernink (c.h.) dienden daarop een andere motie in, waarin werd voorgesteld bij de regering, die „zich nog beraadt over de organisatievorm van het maatschappelijk werk voor Nederlanders in Indonesië" erop aan te dringen:

a. deze organisatie met spoed tot stand te brengen en deze te doen zijn van niet overwegend ambtelijk karakter;

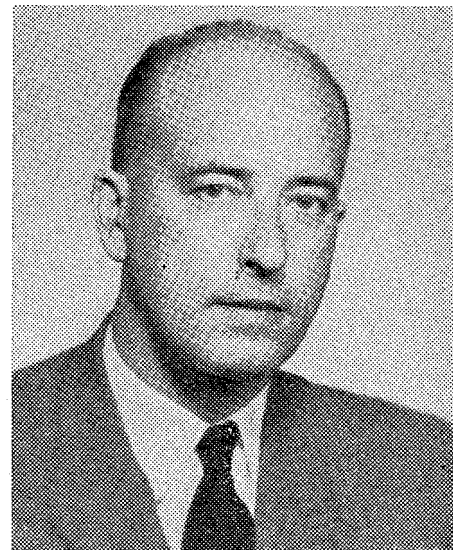
b. bij de vorm van deze organisatie te voorzien in organen, wier taak en werkwijze voldoende zekerheid zullen bieden, dat bij aanvraag om financiële hulp voor overtocht naar Nederland de beoordeling omtrent de vraag, of het belang van enig persoon (c.q. met zijn gezin) al dan niet het meest gebaat is met een voortgezet verblijf in Indonesië, op conscientieuze en deskundige wijze plaats vindt;

c. bij de minste twijfel bij de betreffende organen aangaande de meest verantwoorde keuze omtrent de aard van het door enig kind te volgen onderwijs het oordeel der ouders doorslaggevend te doen zijn.

De Kamer had thans te beslissen over twee moties. Maar niet de hele Kamer was bij het debat over de Indische Nederlanders, dat in een aantal avondvergaderingen had plaats gevonden, aanwezig geweest. Vandaar dat dr Schouten, de a.r. fractieleider een voorstel indiende om de beslissing over deze

moties uit te stellen totdat de verschillende fracties hierover zich zouden hebben kunnen beraden. Andere sprekers sloten zich hierbij aan. De begroting van maatschappelijk werk werd wel goedgekeurd, doch de stemming over de moties vond op 17 November plaats.

In het korte debat dat daaraan voorafging was het dr Schouten, die ernstige bezwaren naar voren bracht tegen het beleid van de regering. De heer Schouten bestreed het uitgangspunt van de regering, dat in de Memorie van Antwoord werd aangetroffen: „In hun eigen belang zullen betrokkenen" — dat zijn de Indische Nederlanders — „zich moeten omschakelen naar de eisen van de gewijzigde omstandigheden". Dr Schouten wees erop dat daardoor de vrijheid van keuze voor de Indische Nederlanders ingeval zij financiële hulp nodig hebben, komt te vervallen. Wij hebben hier te maken met fundamentele waarden, waarbij het inzicht van de daarbij betrokken mensen, aldus de heer Schou-

Mr TH. M. J. DE GRAAF (k.v.p.)

ten, tenslotte niet kan worden ondergeschikt gemaakt aan het inzicht van de regering en haar organen. Het behoeft geen betoog dat de heer Schouten de motie-Lemaire ondersteunde en de motie-De Graaf afwees.

Minister Van Thiel trachtte met een verbijsterende hoeveelheid woorden duidelijk te maken, dat geval voor geval zal worden bekeken, dat alle facetten van elk geval in aanmerking zullen worden genomen, dat het onderzoek serieus zal plaats vinden en dat de beslissingen een verantwoord karakter zullen dragen. Maar daarmee ontzenuwde de bewindsman niet het hoofdbezwaar van dr Schouten, dat de re-

gering van mening is, dat de Indische Nederlanders daar moeten blijven.

De Minister had voorts gezegd, dat de Regering wanneer zij medewerking verleent aan de overkomst van de Indische Nederlanders naar Nederland, zij dit verantwoord moet kunnen doen. Dr Schouten merkte op, dat hij dit niet wilde tegenspreken, maar gezien het standpunt van de regering, dat zij in het algemeen niet kan medewerken aan de overkomst van deze mensen, neemt zij hiermede een verantwoordelijkheid op zich, welke naar het oordeel van dr Schouten, zakelijk gesproken, zwaarder weegt dan de verantwoordelijkheid, welke zij op zich zou nemen, wanneer zij na serieuze voorlichting zou medewerken aan de overkomst van Indische Nederlanders, die hierop prijs stellen.

Dr Schouten bracht nog even het wetsontwerp inzake de rechten van de mens ter sprake, dat binnenkort door de Kamer zal worden behandeld. De a.r. fractieleider vond het beter bij de behandeling van dit wetsontwerp enige gezichtspunten te bespreken, die in het debat over de Indische Nederlanders, in verband met de vrijheid van beslissen en wat dies meer zij, een rol hebben gespeeld. Daarop interrumpeerde de heer Burger (arb.): „Die twee kwesties hebben niets met elkaar te maken, dus is het goed, ze niet gelijktijdig te bespreken”. De opmerking van dr Schouten was uiteraard midden in de roos.

„Wanneer de heer Burger dit zegt, is het daarom nog niet zo”, was het antwoord van de heer Schouten. De heer Oud (v.v.d.) die onmiddellijk daarna sprak viel dr Schouten krachtig bij: „Uit de interruptie van de heer Burger blijkt wel duidelijk hoe noodzakelijk het is dat wij bij het aanhangige wetsontwerp over de rechten van de mens nog eens terdege de vraag bediscussiëren, wat in wezen de rechten van de mens zijn, omdat het grote punt, waarover het gaat, is, dat het primaire recht van de mens inhoudt, dat hij zich in vrijheid kan ontwikkelen.” Met hoeveel pijn de Partij van de Arbeid voor de motie-De Graaf en voor het regeringsstandpunt stemde blijkt wel uit de verzuchting van de heer Stufkens: „Ik blijf het betreuren, dat de bewindsman blijkbaar geen mogelijkheid heeft gezien zijn ietwat gunstiger beoordeling van de situatie der Nederlanders in Indonesië de Kamer duidelijk en sprekend voor ogen te stellen. Het blijft bij een beroep op interne voorlichting, wat het voor ons uitermate moeilijk maakt in deze zaak een objectief standpunt in te nemen”. Dat men zich na deze verzuchting toch op het standpunt stelt, dat de Regering de verantwoordelijkheid voor het blijven van de Indische Nederlanders in Indonesië kan dragen, is onbegrijpelijk. De

motie-Lemaire werd zoals bekend verworpen. De k.v.p. en de socialisten stemden tegen. De motie-De Graaf werd aangenomen. Het drama van de Indische Nederlanders is daarmee echter niet geëindigd en zal nog wel vele malen het Nederlandse parlement bezig houden.

Overzeese Rijksdelen

De begroting van overzeese rijksdelen ondervond dit jaar een behandeling, die wel scherp contrasteerde met de behandeling die zij vorig jaar ervoer. Toen stond de Kamer tegenover minister Kernkamp inzake het al of niet toekennen van het recht van afscheiding aan Suriname. Dit voorjaar zullen de be-

MINISTER KERNKAMP

sprekingen tussen Nederland, de Antillen en Suriname worden voortgezet, die de definitieve plaats van de Overzeese Rijksdelen in het Koninkrijk der Nederlanden zullen bepalen. Er was dus voor de Kamer geen aanleiding diepgaand op dit probleem in te gaan. Ook ten aanzien van Nieuw-Guinea viel er niet veel op te merken, aangezien de Kamer in afwachting was van het rapport van de parlementaire missie, die in de zomer van het vorig jaar Nieuw-Guinea bezocht. Interessant was wat de heer Goedhart namens de soc. fractie verklaarde. Hij zei dat het proces van desintegratie, dat in Indonesië gaande is, aanleiding geeft de toekomst van dit land pessimistisch te beoordelen. „In verband hiermede zou het in alle opzichten onverantwoordelijk zijn thans de een of andere vorm van overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië te bepleiten. Van ons behoeft men dit in elk geval niet te verwachten.”

Het optimisme dat de Partij van de Arbeid en speciaal de heer Goedhart

voor en na de soevereiniteitsoverdracht beheerste en aan alle tegenstanders van deze soevereiniteitsoverdracht werd voorgehouden als „verbeeldingsrijk” progressief, is ten lange leste ook bij de socialisten verdwenen. De pedante manier waarop de heer Goedhart over de overzeese rijksdelen en het in onheil gestorte Indonesië spreekt, moet blijkbaar dienen om het gezag van zijn woord en dat van zijn partij, dat zo ernstig door de gang van zaken heeft geleden, nieuwe impuls te verschaffen.

Bij de behandeling van deze begroting ontspan zich voorts een vrij fel debat tussen de k.v.p.-er De Graaf en minister Kernkamp over het onderwijs op Nieuw-Guinea. Minister Kernkamp stelde, dat daar, waar zending en missie het onderwijs en de gezondheidszorg niet voor hun rekening kunnen nemen en willen nemen, of daar waar het wenselijk is, dat het Gouvernement zelf dit onderwijs ter hand neemt, met eerbiediging van ieders godsdienstige begrippen openbaar onderwijs wordt gegeven. Wanneer het acculturatieproces van de bevolking zal zijn voltooid, zal vanzelfsprekend het beginsel gehandhaafd moeten blijven, dat alleen dan tot het geven van openbaar onderwijs wordt besloten, indien en voor zover de behoefte daaraan bij de bevolking mocht blijken te bestaan. Het is ondenkbaar dat de vrijheid van onderwijs onder Nederlands bewind zal verdwijnen, aldus minister Kernkamp.

Intussen waarschuwde de bewindsman dat wanneer de activiteiten van zending en/of missie tot controversen aanleiding geven; die de onderwijsvoorziening zouden schaden, de overheid niet zal schromen in te grijpen en de onderwijszorg aan zich te trekken.

De heer De Graaf was van mening, dat de overheid niet de primaire maar een aanvullende taak heeft te vervullen ten aanzien van het geven van onderwijs aan autochthonen en niet-autochthonen. Daartegenover stelde minister Kernkamp dat hij de wet had toe te passen en dat zijn persoonlijke mening er dus niet toe deed. In de artikelen 169 en volgende van de Bewindsregeling wordt duidelijk gezegd, dat het onderwijs een voorwerp is van aanhoudende zorg van de Regering. In het geval, dat er geen missie en zending is, moet toch de Regering openbaar onderwijs kunnen geven. Ook als het bijzonder onderwijs niet verlangd wordt, maar het openbaar onderwijs, moet de Regering dat doen. Dit laatste standpunt kon de heer De Graaf ten aanzien van de autochthone bevolking niet aanvaarden, wel met betrekking tot de niet-autochthone. Minister Kernkamp kon dit standpunt niet delen. Wat moet er b.v. gebeuren met de Moslem-bevolking? zo vroeg hij. Daarvoor kan men toch geen missie- en

zendingsscholen opleggen. Het debat over dit vraagstuk werd niet afgesloten. Het zal bij de behandeling van de begroting van Nieuw-Guinea worden voortgezet. De begroting van Nieuw-Guinea was bij hoofdstuk XIII (Overzeese Rijksdelen) nog niet aan de orde. Zij was nog niet gereed, toen de begroting van minister Kernkamp in de Kamer kwam. Vandaar dat Kamer en minister besloten niet al te diep op de vraagstukken betreffende dit gebiedsdeel in te gaan. Dr Van Baal, de gouverneur van Nieuw-Guinea, heeft minister Kernkamp zijn plannen voorgelegd, toen hij in ons land vertoefde. De begroting die nog aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden zal ongetwijfeld de invloed daarvan ondergaan.

Vermelden wij tenslotte nog, dat prof. Gerbrandy ernstige critiek uitoefende op minister Kernkamp's beleid ten aanzien van de prominente Ambonezen, die van Nieuw-Guinea naar Nederland zijn overgebracht. De minister verweerde zich met erop te wijzen, dat hij deze Ambonezen een aangenamer leven had willen bezorgen en een sfeer had willen geven, waarin zij ruimer konden ademen dan in Nieuw-Guinea. De heer Gerbrandy vond deze opmerking van de minister een „dooddoener”. Waarom heeft de minister nooit eens met deze mensen gepraat? Dan had hij gemerkt dat zij op Nieuw-Guinea onheus zijn behandeld, aldus prof. Gerbrandy. De houding van prof. Kernkamp vloeit zoals bekend voort uit het feit, dat de Nederlandse regering niet bereid is de republiek der Zuid-Molukken te erkennen. Over dit probleem kon echter niet met deze minister worden gesproken, omdat niet hij maar de minister van buitenlandse

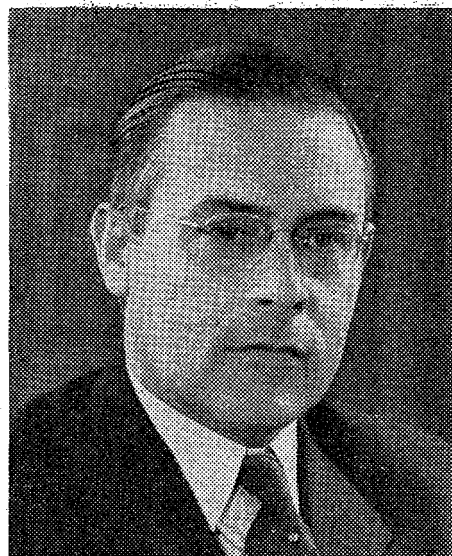
zaken hiervoor direct verantwoordelijk is. Enkele weken later kon de Tweede Kamer de minister van buitenlandse zaken hiervoor ter verantwoording roepen. Wij komen hierop dan ook later terug.

De woningnood

Bij de behandeling van de begroting van wederopbouw en volkshuisvesting werd over het probleem van de huurprijzen der woningen niet veel gesproken. De Kamer had daarover bij de behandeling van het wetsontwerp tot herziening van de huurwet uitvoerig met minister Witte van gedachten gewisseld. De huurverhoging van 1 Januari 1954 kreeg toen haar beslag. Het grote vraagstuk blijft echter de woningnood. Minister Witte had bij het debat over de huurverhoging de indruk gevestigd, dat hij van mening was, dat deze nood tegen 1960 zou zijn gelenigd. Thans verklaarde hij dat 1960 als een streefjaar moest worden aangenomen. De minister bleek zelf er ook niet zo gerust op te zijn, dat de woningnood dan zal zijn verdwenen. Nadrukkelijk wees ir Witte er op, dat het wegwerken van de totale woningnood, dus ook de vervanging van krotten door behoorlijke huizen, in elk geval meer tijd zal vragen.

De heer Stapelkamp betreurde het dat minister Witte niet was ingegaan op zijn verzoek in eerste termijn gedaan, om na te gaan of er geen mogelijkheid is het bouwprogramma op te voeren boven de 65.000 woningen, die de minister als doel heeft gesteld. Is het niet mogelijk door het anders inrichten van het totale bouwprogramma, dus door verhoging van het aantal woningen en vermindering van de uitvoering van openbare gebouwen in de komende jaren de woningnood nog voor 1960 te doen verdwijnen, zo vroeg de heer Stapelkamp. Het antwoord van minister Witte was helaas niet hoopgevend. Voor overheidsgebouwen is 20 miljoen uitgetrokken, hetgeen van het bouwprogramma van bijna 1500 miljoen een kleine portie is. Verlaging van de overheidsbouw kan dus niet zoveel betekenen. Met een week vorst is reeds 2 % van het totale bouwprogramma gemoeid.

In prot. chr. kring wordt grote belangstelling gekoesterd voor het probleem van het eigen woningbezit. In een door de regering ingestelde commissie, die dit probleem onderzoekt, werd echter geen vertegenwoordiger van prot. chr. zijde benoemd. Het spreekt van zelf dat de heer Stapelkamp zijn misnoegen hierover uitsprak. Minister Witte antwoordde dat hier sprake was van „n toevallige lacune” en dat de minister van sociale zaken „toevalligerwijze” juist in deze lacune had voorzien door zo iemand in deze commissie te

MINISTER WITTE

benoemen. De heer Stapelkamp vond dat de minister van wederopbouw en volkshuisvesting had moeten opletten toen de commissie werd gevormd en dat hij de opvulling van deze lacune niet aan Sociale Zaken had moeten overlaten.

Een van de belangrijkste onderwerpen, die bij deze begroting werden behandeld, is wel het vraagstuk van de woningdifferentiatie. Minister Witte hoopte, dat dit niet zal uitgroeien tot een cause célèbre. De eerst verantwoordelijken voor een behoorlijke differentiatie noemde de minister de particulieren, de woningbouwverenigingen en de gemeenten. Daarnaast heeft de gemeente niet zelf als bouwer, maar als hoeder van het algemeen belang de taak richtlijnen te geven voor een behoorlijke differentiatie. Ook minister Witte was echter van mening dat hem in deze een zekere verantwoordelijkheid drukte, zij het niet een rechtstreekse. Die drukte hem nog zwaarder, sedert hem de cijfers van de drie grote steden over het afgelopen jaar ter hand werden gesteld. Het betreft hier woningwetwoningen. In 1952 was het aantal eenslaapkamerwoningen in Amsterdam 12.6 pct, tweeslaapkamerwoningen 37 pct, drieslaapkamerwoningen 39.2 pct, vierslaapkamerwoningen 9.1 pct en woningen met meer dan vier slaapkamers 2.1 pct. In Rotterdam was in 1952 het aantal eenslaapkamerwoningen 6.9 pct, tweeslaapkamerwoningen 67.4 pct, drieslaapkamerwoningen 20 pct en vierslaapkamerwoningen 5.7 pct. In Den Haag was in 1952 het aantal eenslaapkamerwoningen 34.4 pct, tweeslaapkamerwoningen 43.4 pct (tezamen 77.8 pct), drieslaapkamerwoningen 20.6 pct en vierslaapkamerwoningen 1.6 pct. Deze cijfers hebben dus betrekking op woningwetwoningen, ten aanzien waar-

F. J. GOEDHART (P.v.d.A.)

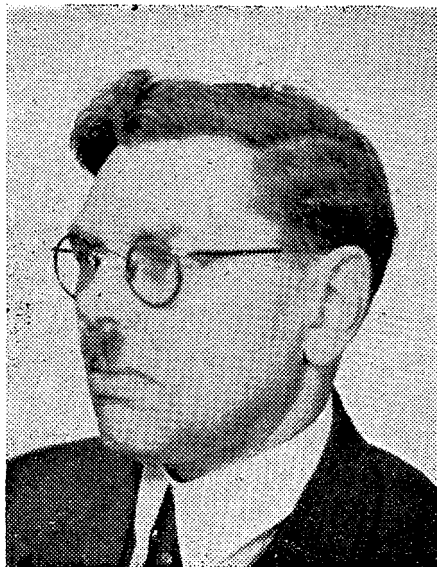
van in 1952 een rijksbijdrage werd toegekend, c.g. de gunning plaats vond. Deze cijfers van de minister maakten diepe indruk op de Tweede Kamer. Niet alleen de staten-generaal en het kabinet, doch vooral ook de gemeentebesturen en prov. colleges dienen deze onrustbarende ontwikkeling in de volkshuisvesting een krachtig halt toe te roepen. Wij vrezen echter dat het kwaad voor een groot deel reeds is geschied. De bouw van een zo groot aantal kleine woningen is allesbehalve bevorderlijk voor een gezond huwelijksleven.

Minister Witte bleek open oog te hebben voor deze ernstige toestand en somde een aantal maatregelen op, die tot verbetering kunnen leiden. Een goede differentiatie was volgens hem bereikbaar allereerst door een maatregel, die reeds is genomen, n.l. het woningcontingent niet meer in m³, maar in aantallen woningen uit te drukken. Een tweede maatregel is gelegen in verdere huurverhoging. De lage huren voor oudbouw oefenen volgens de minister een druk uit op de grootte en het woonpeil zowel van premie- als van woningwoningen.

Een derde maatregel zag de minister in een bepaalde schaal der subsidiebedragen. Als laatste maatregel dacht de bewindsman aan een zeker toezicht op de gemeenten, of door het geven van een algemene richtlijn betreffende het maximum aantal kleine woningen, dat gebouwd mag worden, of betreffende het minimum aantal grote woningen, dat in dat geval zou moeten worden gebouwd. Hiervoor zou echter een individueel toezicht op de gemeenten nodig zijn en dat lokte de minister niet aan. Slechts indien kennelijke ontsporingen plaats vinden, zou naar het oordeel van de minister incidenteel in het gemeentelijke beleid dienen te worden ingegrepen. De bewindsman wilde de eigen verantwoordelijkheid van personen, corporaties en gemeenten het liefst onaangetaast laten.

Minister Donker te „wetgeverig“

Prof. Gerbrandy is een van de weinige kamerleden, die aan de debatten in de Tweede Kamer kleur en leven geven. Hij is stellig geen „kralenrijger“, geen kamerlid, dat er zich op toelgt in de hem toegemeten spreektijd een record te vestigen van het behandelen van een zo groot mogelijk aantal onderwerpen. Zonder de bijdrage van prof. Gerbrandy zouden de debatten over hoofdstuk IV, Justitie, taai en droog zijn geweest. De hoofdmoot van de beschouwingen van de andere kamerleden was de nota van minister Donker over de rechterlijke macht, waarin voornamelijk de opleiding van de jonge jurist tot rechter wordt behandeld. De beoordeling van de plannen van minister Donker met be-

N. STUFKENS (p.v.d.a.)

trekking tot deze opleiding kon slechts een voorlopig karakter dragen, omdat een definitief oordeel pas mogelijk is aan de hand van de wetsontwerpen, waarin deze plannen zullen worden uitgewerkt. Vele kamerleden vreesden, dat het door minister Donker aangeprezen opleidingssysteem er toe zal leiden, dat de jonge juristen te lang verkeren in een van het departement van justitie afhankelijke positie. Het zwaartepunt bij de benoemingen zou door het geperfectioneerde systeem van opleiding, waarvan minister Donker een voorstander is, bij de regering komen te liggen. Volgens de voorgestelde plannen zal de jonge jurist na ongeveer zes jaren een positie kunnen verkrijgen van dezelfde aard als thans de substituut-griffier toekomt. Gedurende die periode zal hij zijn opleiding krijgen bij de rechter, de officier van justitie, een advocaat, het hoofd van een bureau voor sociale zaken e.d. Het departement maakt echter uit op welke griffie, op welk parket en op welk advocatenkantoor de stages worden doorlopen. Prof. Gerbrandy vond dat de rechterlijke macht teveel met een touwtje blijft vastzitten aan het Departement van Justitie. „De minister gebruikt heel veel uitdrukkingen, waaruit blijkt, dat hij dit helemaal niet wil. Hij wil de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht behouden. Dat juich ik bijzonder toe“, aldus prof. Gerbrandy. „Maar ik zou in dit verband willen zeggen: Denk er om, bekwaamheid is niet het enige voor een rechter. Ik heb een heel domme rechter gekend, maar dat was een van de allerbeste rechters, die ik ooit in mijn leven heb meegemaakt. Naast bekwaamheid spelen karakter, onafhankelijkheid, traditie en de sfeer, waarin men leeft, een enorme rol.“

De vraagstukken betreffende de rechterlijke macht werden zoals wij reeds opmerkten, uitvoerig besproken, maar de Kamer krijgt zodra minister Donker met zijn wetsvoorstellen voor de dag komt, nog ruimschoots gelegenheid om hierover met de bewindsman van justitie van gedachten te wisselen.

Prof. Gerbrandy vond het belangrijker zijn rechtsopvattingen naar voren te brengen, waarbij hij principieel en fundamenteel van de minister verschilde. De Minister had in de Memorie van Antwoord geschreven, dat hij „het beleid van justitie zowel bij de wetgeving als daarbuiten wil blijven richten op vernieuwing en aanpassing aan de maatschappelijke behoeften“. Prof. Gerbrandy stelde tegenover dit standpunt van de Minister: „dat de wetgeving altijd moet staan in het teken: uiterste noodzaak.“ Toen prof. Gerbrandy minister van justitie was heeft hij in de Eerste Kamer de stelling verdedigd: gij kunt van mij maar twee wetten verwachten; de ene heeft betrekking op een hervorming van het kinderrecht, dat is publiekrecht en dat is op het ogenblik niet meer up to date, en de andere is een hervorming van de bestaande echtscheidingsregeling; ook daar bestaat de noodzaak van een herziening. Op dit aambeeld hamerde hij thans weer bij deze minister van justitie. Prof. Gerbrandy stelde het zo: „Excellentie, weet U wel, dat een te veel aan wetten een fin de siècle, een decadentieverijnsel is, wanneer men de grote historici, die zich bezig houden met de cultuurgeschiedenis, mag geloven? Wij leven op het ogenblik in een tijd, waarin men de ene wet op de andere stapelt. Dat is internationaal ook zo. Als men een E.D.G.-verdrag heeft, dat nog niet geratificeerd is en dat hier en daar nog in behandeling is, komt men al weer met een ontwerp, dat daaraan weer vastzit, n.l. een politieke gemeenschap van West-Europa, waarin allerlei gevaarlijke bepalingen staan. Mijn fractiegenoten de heren Schouten en C. van den Heuvel hebben er reeds op gewezen, dat men op het gebied der belastingwetgeving de laatste tijd heeft kunnen zien, dat telkens en telkens weer de wetten veranderd worden, dat er geen stabiliteit is“. Men kan van mening zijn dat de heer Gerbrandy hier en daar overdreef. Naar onze mening deed hij dit stellig toen hij sprak over hetgeen op internationaal niveau in Europa aan bovenstatelijke staatkundige en militaire organisatie getracht wordt tot stand te brengen. De waarschuwing van de a.r. professor is echter waard om ernstig te worden genomen. Sterker vonden wij b.v. wat de heer Gerbrandy zei over de wet op de journalistieke verantwoordelijkheid: „Wij hebben gehad, dat er sprake was

van een schending van geheimen door een journalist en onze minister van justitie, ijverig als hij is, komt reeds op 3 Juni 1953 met een desbetreffend wetsontwerp." De minister komt voorts, aldus prof. Gerbrandy, met een program voor de dag van 25 nieuwe wetten. Excusez du peu. En het zijn geen kleintjes, die hij daarbij heeft. Men vindt daarbij een nieuw Burgerlijk Wetboek, de administratieve rechtspraak, een nieuwe beroepswet sociale verzekering, een nieuwe organisatie van de belastingrechtspraak, een nieuwe pachtwet.

Prof. Gerbrandy toonde aan, dat de minister uitgaat van de gevaarlijke codificatiegedachte, n.l. dat het recht is

recht, wordt betreden. Dit publieke recht is door het arrest van de Hoge Raad verkracht, waarbij een vijfde echtscheidingsgrond in strijd met de wet werd ingevoerd, namelijk de ontbinding van het huwelijk door onderlinge overeenstemming. Daarom was prof. Gerbrandy van mening: laat het gehele burgerlijk recht maar aan het volk, aan de wetenschap, aan de rechtsprekende instanties en aan de Hoge Raad over, maar juist dit ene niet. De a.r. hoogleraar hoopte dat de minister alsnog zijn leven zal beteren en dit probleem zal oplossen. Hij geloofde er niets van, dat de Kamer, wanneer de minister met hervormingen op dit punt zou komen, deze zaak geheel zou afwijzen.

Prof. Gerbrandy werkte in zijn interessante rede voorts de gedachte uit, dat voor de ordening van de samenleving de wetgever slechts een bescheiden plaats heeft, met name op het gebied van het civiele recht en de administratieve rechtspraak.

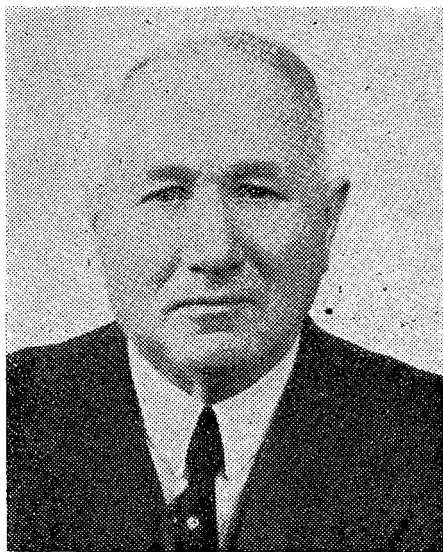
Het spreekt van zelf, dat minister Donker uitvoerig op de critiek van prof. Gerbrandy inging: „Wat wil de heer Gerbrandy eigenlijk? Wil de heer Gerbrandy geen regeling van de stichtingen? Wil de heer Gerbrandy geen nieuwe pachtwet? Wil hij geen regeling voor de bewijzen van goed zedelijk gedrag? Wil de heer Gerbrandy geen nieuwe politiewet? Wil de heer Gerbrandy geen regeling van de Friese kwestie?" De minister was van mening dat zo snel mogelijk de manifeste achterstand moet worden opgeruimd. De wetgeving op het gebied van Justitie heeft in de periode 1940—1945 volkomen stilgestaan. Na de bevrijding is het departement van justitie belast geweest met vele buitengewone aangelegenheden (buitengewone rechtspleging b.v.). Kon men zeggen dat de argumenten van de minister hier en daar hout sneden, hij liet daarna toch wel duidelijk blijken, dat zijn verweer uitgeput raakte, toen hij beweerde, dat de heer Gerbrandy getracht had de geijkte tegenstellingen op economisch en sociaal gebied, „welke wij in deze kamer zo veelvuldig ontmoeten", te introduceren op het terrein van de wetgeving van Justitie. Wanneer prof. Gerbrandy waarschuwt, dat men zo min mogelijk wetgeving moet maken en daarbij als uiterste consequentie het bolsjewisme als voorbeeld stelde, waar elke zedelijke binding in de samenleving wordt weggenomen, dan zien wij niet in waarom minister Donker met hem niet kon debatteren, zoals hij zei. De minister merkte op, dat hij wel met de heer Gerbrandy van gedachten had willen wisselen, wanneer hij gezegd had, dat men alleen die zaken moet regelen en in de wet neerleggen, waarvan duidelijk vaststaat, dat zij door

Prof. Mr P. S. GERBRANDY (a.r.)

de volksovertuiging worden gedragen. Uiteraard heeft het standpunt van prof. Gerbrandy ook betekenis voor de sociale en economische vraagstukken, hoewel hij in eerste termijn daarover niet sprak. Het was de minister die deze terreinen erbij haalde om zich op een „goedkope manier" van de a.r. woordvoerder te kunnen afmaken. Maar prof. Gerbrandy maakte in tweede termijn korte metten met deze tactiek. Hij beriep zich op Levenbach en de Gaay Fortman, die hebben geleerd, dat in het volksleven veel recht, om zo te zeggen, vanzelf wordt. Maar prof. Gerbrandy hoorde volgens de heer Burger (arb.) natuurlijk tot de „conservatieve concentratie in embryonale vorm". Met deze kreet oogste de socialistische fractievoorzitter in tweede termijn weinig succes. Hij werd door iedereen over de knie gelegd. Blijkbaar had hij niet begrepen wat de heer Gerbrandy met zijn strijd tegen het legalisme bedoelde. Hij wilde per sé in prof. Gerbrandy een reactionnaire conservatief zien. Hij weigerde in te gaan op diens principiële argumentatie, die gebaseerd was op de juridische levensovertuiging van de a.r. woordvoerder. Het is een bekend verschijnsel dat socialisten het principiële debat met hun tegenstanders schuwen. Het is ook niet eenvoudig voor een gemêleerd gezelschap als de Partij van de Arbeid is, om tot een principiële standpunt te komen. In de Partij van de Arbeid praat men liever maar zo min mogelijk over levensbeschouwelijke problemen. Het debat met prof. Gerbrandy heeft de geestelijke armoede van deze club weer eens duidelijk aangetoond.

In de volgende aflevering van dit blad zetten wij de bespreking van de behandeling van de overige begrotingshoofdstukken voort.

G. RITMEESTER (v.v.d.)

de wil van de wetgever. Met een beroep op het boek van prof. Anema „De bronnen van het privaatrecht" stelde de heer Gerbrandy vast, dat de gedachte, dat er is een centrale instantie, die het recht zal geven, historisch onjuist is, want er is een grote groep regelen, die al lang bestond, voordat er van een wetgeving in onze moderne zin sprake was. Van verreweg de meeste regelen geldt, dat de wetgever ze heeft aangetroffen en dat hoogstens kan worden gezegd, dat de moderne wetgever die regelen heeft opgetekend in een gesystematiseerde vorm. Die optekening is niet primair van de wetgever, maar is in het begin altijd geweest van particulieren. Prof. Gerbrandy noemde dit volksrecht.

Prof Gerbrandy stelde vast, dat er ook „overheidsrecht" is, een recht dat niet mag worden gewijzigd buiten de Koningin en het Parlement om. En nu stond het voor prof. Gerbrandy vast, dat wanneer over de gronden voor echtscheiding wordt gesproken, het terrein van het publiekrecht, het overheids-

DE EIGENDOM

EN DE MAATSCHAPPELIJKE ORDE

PROF. DR. T. P. VAN DER KOOY

In een gezelschap van vooraanstaande figuren uit ondernemerskring kwam eens iemand ter sprake, die steun zocht voor bepaalde door hem uitgedachte plannen. Men bleek echter voor zijn denkbeelden slechts een geringschattend schouderophalen over te hebben. Op mijn vraag, of de plannen niet goed waren, werd geantwoord: dat kan wel zijn, maar de initiatiefnemer is een kale meneer, hij bezit geen sou.

Ik acht dit voorval een typische bevestiging van het bestaan van een z.g. bezitsinstinct, waardoor het oordeel en het gedrag der bezitters op een merkwaardige wijze kunnen worden beïnvloed. Deze onwillekeurige reactie kan door felheid en duurzaamheid ook het karakter van een bezitshartstocht verkrijgen, die het gehele leven in een bepaalde richting kan stuwen.

De invloed van de eigendom op het menschenleven beperkt zich overigens niet tot het leven van deze of gene bezitter. Het eigendomsvraagstuk staat midden in de brandende vragen betreffende de sociale en de economische orde, het rechtsleven en de menselijke cultuur als geheel.

Rijkdom geeft economische macht en sociaal zelfbewustzijn. Armoede is oorzaak van economische afhankelijkheid en kweekt maar al te vaak gevoelens van sociale minderwaardigheid. Zo ontstaat er een spanning tussen bezitters en bezitlozen en uit deze spanning is in de loop der historie veel strijd tussen landen en klassen en volkeren geboren. Een vreedzaam volksleven vereist gemeenschappelijke zedelijke maatstaven, ook en niet het minst ten aanzien van de eigendom, en daarenboven een waakzame Overheid, om diefstal, roof en geweld met sterke hand te keren en het recht, ook van de eigendom, te handhaven. Macht en geweld, strijd en vrede, zede en recht, ziedaer begrippen, waarmede de eigendom geladen is.

Geen wonder, dat Jezus in zijn onderwijs de geestelijke achtergrond van de eigendom scherp belicht. Zoals Hij van alle geboden der Wet het wijde perspectief deed zien, zo ook van het: Gij zult niet stelen. De verhouding tot God gaat aan de verhouding tot het goed vooraf, zo leerde Hij. God is, als Schepper, de enige absolute eigenaar van al het geschapene. De mens heeft slechts een afgeleide eigendom, een rentmeesterschap, waarvan hij rekenschap moet geven, zowel bij veel als bij weinig toevertrouwde talenten. Een trouw en verantwoord beheer van het goed is dus eis, maar tevens bereidheid het los te laten zonder morren, zodra God het vraagt. De aardse rijkdom mag niet worden overschat, doordat men daarop zijn vertrouwen stelt; in armoede moet men niet wanhopen en zijn vertrouwen op God verliezen. Vandaar de bestraffing der bezitters: vergadert u geen schatten op de aarde, maar in de hemel, want waar uw schat is, daar zal uw hart zijn. Vandaar ook het vermaan aan de bezitlozen: weest niet bezorgd over voeding en kleding, maar zoekt eerst het Koninkrijk Gods, want de aardse eigendom is toegift.

Zo wordt de juiste plaats van de eigendom in het menschenleven aangewezen en hiermee is de hartstocht voor het bezit van aardse goederen veroordeeld, de geldgierigheid als wortelkwaad in het volle licht gesteld, en het gevaar van afgodische eigendoms-cultus ontdekt.

Gegeven deze diepe geestelijke betekenis van het eigendomsvraagstuk is het niet verwonderlijk, dat het steeds grote actualiteit bezat in tijden van intensieve geestelijke krachtopplooiing. In de eerste Christengemeente waren er rijken, die akkers verkochten en de opbrengst aan de apostelen gaven ter verdeling onder de armen, naardat elk van node had. Levend in de verwachting van 's Heren spoedige wederkomst, sloegen zij er geen acht op, dat het productiemiddel, het kapitaal, werd opgeteerd, en daar de Heer toefde te komen, werd de armoede steeds groter, zodat zij moest worden

gelenigd door collecten bij de andere gemeenten. Aldus zou, volgens een gangbare opvatting, het rentmeesterschap door de eerste Christenen te Jeruzalem op averechtse wijze zijn uitgeoefend. Zonder nauwkeurige gegevens over de sociale en demografische structuur der eerste gemeente is echter niet

Prof. Dr. T. P. van der Kooij heeft in het blad van de Chr. Boeren en Tuindersbond indertijd een drietal artikelen gepubliceerd over dit onderwerp. In verband met de omstandigheid dat de kwestie der bezitsvorming thans in onze kiesverenigingen aan de orde is gesteld, leek het niet ongewenst deze drie artikelen nu als één artikel in ons blad op te nemen. De schrijver heeft daartoe welwillend zijn bewilliging en medewerking verleend.

met zekerheid te zeggen of deze voorstelling van zaken juist is. Het is ook denkbaar, dat de nood zo hoog gestegen was, dat inderdaad kapitaalsintering de enige uitweg was. In ieder geval blijkt bij de eerste Christenen aanwezig te zijn geweest de bereidheid tot loslating der aardse goederen, die Christus had gepredikt.

Ook de Kerkvaders waarschuwden tegen het zedelijk gevaar van de rijkdom, vooral toen de tijd der vervolging voorbij was. Geestelijke orden, met vrijwillige armoede, kloosterleven en gemeenschap van goederen moesten behulpzaam zijn om de geestelijke spanning tussen godsdienst en bezit te doen oplossen. Buiten de kloostermuren werd wel een minder strakke moraal toelaatbaar geacht, maar toch deed ook in de Middeleeuwse maatschappij zich de invloed der Kerk krachtig gelden. In sociaal opzicht was er de standen-hiërarchie, in economisch opzicht het hof- en gildesysteem, waardoor in de agrarische en klein-stedelijke ambachtsmaatschappij dier dagen een door de Kerk gesanctioneerde, solidaristische maatschappelijke orde ontstond, waarbij het eigendomsprobleem in dier voege werd opgelost, dat de particuliere eigendom werd erkend, doch aan bepaalde, diep ingrijpende, duidelijk omschreven beperkingen met het oog op het belang der gemeenschap werd onderworpen.

De groei der bevolking, de ontwikkeling der techniek en het voortschrijden van de kapitalistische handel, met zijn rationele levenshouding en zijn ondernemerschap, brachten in de loop der Middeleeuwen echter toenemende oprust en verwarring teweeg in het sociaal en economisch bestel. Het geestelijk leven werd daarnevens door inzinking van de religieuze ijver aangetast, zodat het herfsttij der Middeleeuwen, naar het woord van Huizinga, was gekenmerkt door toorn, hoogmoed en hebzucht.

In deze bewogen tijden kwam de Reformatie wederom de religie in het centrum van het leven plaatsen. Zij bepaalde dus ook opnieuw het Christelijk standpunt tegenover de gewijzigde sociale en economische verhoudingen. Reeds Luther brak met de dubbele moraal, doch het was vooral Calvin, die, uitgaande van Gods souvereiniteit over het gehele wereldleven, het beroepsleven van de Christen bepaaldelijk zag als een roeping tot rentmeesterschap over al zijn talen, d.w.z. over zijn arbeidskracht en zijn goederen. Zo leidde het Calvinisme tot een methodische levenshouding, een toewijding aan, een wijding van het beroep. Stellig werd de economische activiteit hierdoor geprikkeld, doch allermindst de religieuze zin uit het economisch ethos verwijderd. De eigendom, door inspanning verworven of vermeerdert, bleef onderworpen aan de toets der critiek van het Goddelijk gebod. Zo werden behalve arbeidzaamheid en spaarzaamheid ook barmhartigheid en naastenliefde als Christenplicht beschouwd.

Er is een hemelsbreed verschil tussen deze sociaal-economische ethiek en de geest van het vele eeuwen oudere kapitalisme, welke op onbeperkt winststreven en rationele calculatie berust. Hier een absolutering van het economische, ginds een plaatsing van het economische temidden van de andere aspecten van het leven in gebondenheid aan Gods Wet.

De Rooms-Katholieke Kerk was een tijdlang in staat geweest, het sociaal en economisch leven rechtstreeks door het contact met de gelovigen, maar daarenboven, met behulp van haar direct of indirect uitgeoefende politieke macht, van boven af te regelen. De Reformatie kon slechts de enkeling, ook als economisch subject en als lid der gemeenschap, rechtstreeks confronteren met de Goddelijke Wet. Op de sociale en economische organisatie zou deze confrontatie, menselijkerwijs gesproken, op de duur haar werking niet hebben gemist; de standenhiërarchie, de vroomhoeve, de gildenorganisatie en de koophandel zouden wellicht de doorwerking van het Reformatorisch beginsel hebben ondergaan, indien niet de toenemende ontkerstening en verwereldlijking enerzijds, het met ontbare kracht om zich heen grijpende kapitalisme anderzijds, de reformatie van samenleving en maatschappij hadden belet. Rationalisme, individualisme en materialisme hebben de sociale en economische organisatie der maatschappij aan de vernietigende werking van het kapitalisme prijs gegeven, niet slechts in de landen, waar de Kerkhervorming vaste voet verwierf, doch ook in de Rooms-Katholieke landen. Alleen hieraan is toe te schrijven de ontbinding der samenleving, de ontwrichting der maatschappij, de crisis der cultuur, die wij thans aanschouwen. De religieuze zin is uit het economisch ethos vrijwel verdwenen en de absolutering van het economische nagevoelbaar voltooid.

Dit betekent, dat rijken en armen zich tegenover de eigendom nauwelijks meer gebonden voelen in hun geweten. Het individualistisch ideaal van onbeperkte beschikkingsmacht over het eigendom enerzijds en het collectivistisch streven naar gemeenschappelijke eigendom der productiemiddelen anderzijds, botsen tegen elkaar. Het gaat er om, wie de grootste massa volgelingen om zich heen kan verzamelen en daarmee de staatsmacht veroveren, om vervolgens het positieve recht te wijzigen naar zijn believen. De hartstocht van het bezit heeft zich van de geesten meester gemaakt.

Socialistische schrijvers hebben geprobeerd hun politiek inzicht te staven met een beroep op de historie: de oudste menselijke samenleving zou op gemeenschappelijk bezit gegrond zijn geweest; het particulier bezit zou louter usurpatie zijn. Latere onderzoekingen hebben evenwel bewezen, dat deze leer van het oercommunisme geen steek houdt. Wel komt bij z.g. primitieve volkeren de jachtgrond, het viswater, de weidegrond vaak toe aan de familie of stam, doch dit volgt uit de aard van het bestaansmiddel. Roerende goederen, met inbegrip van het vee, zijn in de regel persoonlijke eigendommen. Bij landbouwvolkeren is, naast particulier bezit van huis en tuin, wel vaak gemeenschappelijk bezit van akker- en weidegrond te constateren, doch dit is gewoonlijk toe te schrijven aan politieke omstandigheden. De Russische mir b.v. ontstond in de zestiende eeuw als gevolg van het aansprakelijk stellen van het hoofd der dorpsgemeenschap voor het opbrengen van een door de Staat opgelegde belasting. Het Middeleeuwse hofsysteem in West-Europa, met zijn gemeenschappelijke akkerbewerking en marke-grond is grotendeels te verklaren uit de noodzaak van militaire beveiliging en van instandhouding van de erediens: ridderstand, kerken en kloosters moesten leven van de opbrengst der landgoederen. De groei der bevolking, de opkomst der nationale staten en de uitschakeling van de Kerk uit het openbare leven, deden allengs deze vormen van gemeenschappelijk grondbezit verdwijnen.

Evengoed was er ongelijkheid in de verdeling van het burgerlijk vermogen. Voor een deel berustte deze ongelijkheid stellig op geweld en onrecht. Land- en zeeroof, uitbuiting, slavernij en slavenhandel hebben in de Westerse wereld inderdaad mede tot opeenhoping van vermogen geleid. Een brede laag van middelmatige vermogens is echter door arbeidzaamheid, spaarzaamheid en ondernemingslust in landbouw, handel, nijverheid, scheepvaart en bankwezen bijeengebracht. De levenshouding van de welvarende burgerij was het, die door haar rationalistische geestesgesteldheid en haar individualistische zelfbewustheid de liberale rechtsstaat schiep, en daarmee de grondslag voor het Westers kapitalisme en voor de klassenstrijd legde.

Het is duidelijk, dat de particuliere eigendom en de ongelijkheid van bezit in de historie, en blijkbaar in het menselijk leven, diep geworteld zijn. Men heeft getracht hiervoor een verklaring te vinden.

Men heeft gesteld, dat de particuliere eigendom nodig is, om prikkel tot arbeiden of gelegenheid tot milddadigheid te verschaffen, dan wel, omdat de mens recht heeft op de vruchten van zijn arbeid, of omdat hij in staat moet zijn voor zijn gezin te zorgen, ook met het oog op de toekomst. Men heeft de persoonlijke eigendom in verband gebracht met de persoonlijke vrijheid, die nodig is tot ontplooiing van de persoonlijkheid. Men heeft geponoerd, dat de particuliere eigendom nodig is om oorlog van allen tegen allen te voorkomen en orde in de samenleving te scheppen. Al deze argumenten zijn aangevoerd om het recht van de particuliere eigendom, dat de grondslag vormt van onze rechtsorde, te rechtvaardigen.

Wat hiervan te zeggen? De voorstander van gemeenschappelijke eigendom van productiemiddelen zal door deze ar-

<p>SCHEEPSINSTALLATIEBEDRIJF „NEDERLAND” OOSTDIJK 29 - IJSELMONDE Tel. 445, Ridderkerk (4 lijnen)</p> <p>Voortstuwings-installaties van elk vermogen</p>	 <p>Kanis & Gunnink Kampen</p> <p>KWALITEIT de beste politiek voor Uw huishoudbeurs.</p>
--	---

Lezers,

er staan belangrijke aanbiedingen
voor U op de advertentie-pagina's!

gumenten niet licht worden overtuigd. Hij zal antwoorden, dat niet alleen de zelfzucht, doch ook het belang der gemeenschap tot inspanning kan stimuleren; dat liefdadigheid beter overbodig gemaakt kan worden, door een meer gerichte spreiding der welvaart; dat in een maatschappij, die op arbeidsverdeling berust, niemand leeft van het product van eigen arbeid; dat een billijker inkomensverdeling mogelijk is dan die het ruilverkeer verschafft; dat de gemeenschap bij de door haar vastgestelde inkomensverdeling ook met het belang der gezinnen rekening zal kunnen en moeten houden, en bij de bepaling van investering en verbruik ook voor de toekomst zal zorgen; dat de menselijke persoonlijkheid en waardigheid beter tot haar recht komen bij gemeenschappelijke inspanning voor een gemeenschappelijk doel, dan bij de oorlog van allen tegen allen, die de ruilverkeersmaatschappij in feite is. Immers juist de particuliere eigendom is oorzaak van het ontbreken van orde in de nihilistische en atomistische maatschappij en samenleving van onze dagen. Aldus onze slagvaardige collectivist.

Naar mijn mening kunen wij hem toegeven, dat het gemeenschapsbelang inderdaad bij het economisch handelen niet uit het oog mag worden verloren, en dat geen armoede opzettelijk in stand gehouden mag worden, alleen om gelegenheid tot liefdadigheid te verschaffen. Of inkomensverdeling, investering en verbruik beter door de Overheid, dan via de prijsvorming in het ruilverkeer vastgesteld kunnen worden, is een belangrijke vraag, die gezette overweging verdient. Het is de vraag naar de meest wenselijke maatschappelijke orde, waarbij het dilemma wordt gesteld tussen de vrije ruilverkeersmaatschappij enerzijds, de centraal geleide volkshuishouding anderzijds. Bij deze niet licht te achten keus is van zeer grote betekenis, welk effect zij heeft voor de menselijke waardigheid, voor de ontplooiing der menselijke persoonlijkheid. Immers in laatste instantie zijn met het maatschappelijk stelsel de hoogste waarden van het mensenleven gemoeid. Persoonlijke vrijheid, gezinsleven, verantwoordelijkheid, roeping, gerechtigheid, ziedaar woorden, die bij deze probleemstelling ten nauwste zijn betrokken.

Bij nadere beschouwing blijkt echter deze probleemstelling al te simplistisch te zijn. Immers zowel de volkomen vrije ruilverkeersmaatschappij als de volkomen centraal geleide volkshuishouding zijn slechts abstracties. Zij zijn beide onbestaanbaar. En tussen beide kan een reeks typen van maatschappelijke orde worden gedacht, met toenemende centrale leiding en afnemende vrijheid van ruilverkeer of prijsvorming. Bovendien is bij geringe centrale, publieke leiding de vrijheid van prijsvorming nog niet gewaarborgd, aangezien er in de maatschappij ook particuliere leiding wordt gegeven, namelijk door de leiders van huishoudingen, bedrijven en combinaties van huishoudingen en bedrijven. Deze particuliere leiding kan, geschraagd door economische macht, zo krachtig zijn, dat de prijsvorming misschien wel vrij van overheidsbemoeiing is, doch niet vrij in deze zin, dat bij aanbodsmonopolie de vragers, bij vraagmonopolie de aanbieders tot de prijsvorming het hunne bijdragen. Monopolistische prijsvorming is geen vrije prijsvorming. Zij brengt een inkomensverdeling tot stand, en een verdeling van het maatschappelijk product tussen investering en verbruik, die afhangt van de willekeur van de economische machthebbers.

Aangezien monopolistische en monopolioïde verschijnselen

in de moderne maatschappij schering en inslag zijn, is het begrijpelijk, dat de centrale leiding zich geroepen acht, de invloed der particuliere leiding zo nodig te neutraliseren. Bij toenemende particuliere leiding, in de zin van toenemende particuliere economische machtsvorming, is een toenemende centrale, publieke leiding te constateren. Daar de economische machtsverhoudingen voor een belangrijk deel tot eigendomsverhoudingen zijn te herleiden, zien wij dus een toenemende regeling en beperking van de beschikingsmacht over eigendommen, ook zonder dat sprake behoeft te zijn van een principiële keuze tussen particuliere en collectieve eigendom.

Hieruit blijkt dus, dat het probleem van de eigendom niet eenvoudig gelijk is te stellen aan dat van de keuze tussen tweeërlei stelsel van maatschappelijke orde. Het probleem van de maatschappelijke orde zelf is feitelijk niets anders dan dat van de keuze van een juiste economische politiek. Hierbij laten wij een ogenblik rusten de omstandigheid, dat de economische politiek van alle dag beïnvloed wordt door een uitermate gecompliceerde wirwar van natuurlijke, sociale, technische, internationale en andere factoren. We zien een ogenblik voorbij aan het feit, dat om de maatschappelijke orde een strijd gestreden wordt, waarin de hartstochten oplaaien, zodat van rustige bezinning dikwijls geen sprake is. Wij denken een ogenblik aan economische politiek in de zeer algemene betekenis van bewuste vaststelling van de verhouding tussen prijsstelsel en economische leiding en tussen particuliere en publieke economische leiding binnen de volkshuishouding. De verhouding tussen enkeling en gemeenschap, consument en producent, arbeider en ondernemer, leverancier en afnemer, credietgever en credietnemer is ten nauwste bij het stelsel van economische politiek betrokken.

Op de vraag naar particuliere en collectieve eigendom, op de verschillen in inkomen en vermogen, op de tegenstelling tussen bezitters en bezitlozen heeft het stelsel van economische politiek een doorslaggevende invloed.

Het dichtst is men wellicht bij de waarheid, als men de particuliere eigendom nodig acht voor de persoonlijke vrijheid en bijgevolg voor de ontplooiing der persoonlijkheid. Dit uitgangspunt is eveneens van waarde bij de keuze van het stelsel van economische politiek, hetwelk van zo beslissende betekenis is voor de beschikking over de eigendommen. Toch is ook dit uitgangspunt nog verre van volledig. De vrije ontplooiing van de persoonlijkheid van de economisch machtige betekent immers maar al te vaak knechting van de economisch zwakke. Wil men het eigendomsvraagstuk niet, door blinde hartstocht misleid, met een apodictische machtsspreuk oplossen, dan moet men het zien als onderdeel van de vraag naar de doelstelling der economische politiek. Tracht men deze te benaderen, dan komt men er niet, als men denkt aan incidentele desiderata als maximale welvaart, volledige werkgelegenheid, maximale productie, rechtvaardige verdeling en dergelijke. Dan is het nodig, dat men het welvaartsstreven plaatst in het kader van het algemeen menselijk cultuurstreven. Dan moet men zoeken naar het ideale patroon der sociale en economische orde. Hierbij spreekt de levens- en wereldbeschouwing een beslissend woord mee.

Van Christelijk standpunt gaat het er niet om, een gulden middenweg te zoeken tussen het liberalisme, dat de enkeling doet prevaleren boven de gemeenschap, en het socialis-

K. J. BOS & ZOON
HOUTHANDEL ROTTERDAM

me, dat de **gemeenschap** stelt vóór de enkeling. De religieuze pretentie van het Christendom, dat ondanks de afval zijn stempel diep ingedrukt heeft in de Westerse beschaving, ja, waaraan de Westerse beschaving haar bestaan dankt, is, dat het de **waarheid** bezit. Van deze **waarheid** moet getuigenis worden afgelegd, in gehoorzaamheid aan de **Goddelijke Openbaring** in schepping en herschepping. Hier past grote eerbied en voorzichtigheid. Sprak God niet tot de lijder Job: „Waar waart gij toen Ik de aarde grondde? Weet gij de ordinantiën des hemels of kunt gij de heerschappij derzelve op de aarde bestellen?”

Het is niettemin nodig, dat wij ons een beeld vormen van het ideale patroon der sociale en economische orde, naar Christelijke levens- en wereldbeschouwing. Trachten wij in dit bestek enkele hoofdlijnen uit te stippelen, waarbij wij in het bijzonder de eigendom in het oog houden.

Uit de schepping van de mens naar Gods beeld volgt zijn menselijke waardigheid. Deze houdt in, dat de mens op aarde is gesteld om God te dienen in persoonlijke vrijheid en met persoonlijke verantwoordelijkheid jegens Hem. Voor de vervulling van deze levenstaak zijn aan de mens, de stoffen en krachten der natuur toevertrouwd. Er is dus een persoonlijke beschikkingsmacht of eigendom van de mens over de goederen der aarde, die hij nodig heeft voor zijn arbeid. Was het anders, de mens zou niet persoonlijk vrij zijn en zou het beeld van God hierin missen.

Tegelijk echter is de mens geschapen als **gemeenschapswezen**, immers de mensen zijn op elkaar aangewezen, zij hebben elkaar nodig, zij vullen elkaar aan. De mens is niet alléén geschapen, doch bij dezelfde scheppingsdaad is ook de **gemeenschap** in het aanzijn geroepen. De mens moet niet alleen persoonlijk God dienen, doch ook in samenleving en samenwerking met zijn medemensen, een ieder naar zijn karakter en aanleg. Het zou onmogelijk zijn, in de beperktheid van de individuele mens God alle eer te geven, die Hem toekomt. De **gemeenschap** heeft ook beschikkingsmacht of eigendom nodig over de goederen der aarde, voor de vervulling van haar taak.

De enkeling gaat dus wel vóór de **gemeenschap**, maar de **gemeenschap** volgt de enkeling op de voet. De persoonlijke eigendom gaat wel voorop, doch de **gemeenschapseigendom** volgt onmiddellijk daarna.

Bij de beschikking over de eigendom moet de enkeling er dus rekening mee houden, dat hij de **gemeenschapsbeschikking** niet mag belemmeren. Omgekeerd moeten de **gemeenschapsvormen** het domein van de enkeling respecteren, want de enkeling gaat vóór de **gemeenschap**.

In de **scheppingsorde** ligt ook een **verscheidenheid** van **gemeenschapsvormen** besloten. De **huisgemeenschap**, de **arbeidsgemeenschap**, de **volksgemeenschap**, de **volkerengemeenschap** hebben alle haar bijzondere plaats, waarmede bij de beschikking over de goederen rekening moet worden gehouden. Maar ook behoort impliciete de **ontplooiing** van de persoonlijkheid van de enkeling tevens de **ontplooiing** der **gemeenschap** in al haar vormen te dienen.

Wel zeer ver is de mensheid van dit ideaal afgedwaald. Als gevolg van de doorwerking van de zonde is de **levenskring** van de enkeling naar individualistische trant uitgebreid ten koste van de **gemeenschap**, is het domein der **gemeenschap** op collectivistische wijze vergroot, tot schade van de persoonlijkheid, zijn de andere **gemeenschapsvormen** aangerand door de staat, die juist ten doel had de orde der levenskringen, desnoods met geweld, te verdedigen tegen alle aanslagen. Tenslotte is de huidige toestand der **samenleving** ontstaan, die gekenmerkt schijnt door **atomistische versplintering** van het volksleven onder het bestuur van een almachtige staat, en door haat en wantrouwen tussen de **staten onderling**. En de toestand der **maatschappij** ver-

toont al geen-opwekkender beeld: **moordende concurrentie**, **monopolistische uitbuiting** en **bureaucratische reglementering** wisselen elkander af.

Wat doen wij nu met ons ideaal tegenover deze droeve werkelijkheid? In de eerste plaats is op te merken, dat de **particuliere eigendom** geen bijzondere heiligheid bezit, gelijk het **individualisme**, uit reactie op de willekeur van absolute vorstenmacht en kabinetsjustitie, ons wil doen geloven en gelijk velen maar al te gaarne hebben geloofd. Immers, ook de **gemeenschap** rust in de **scheppingsorde**. Aan de andere kant is het niet zo, dat ter **bestrijding** van **sociale ontbinding** en **economische ontwrichting** de staat dient over te gaan tot **confiscatie** van eigendommen, gelijk het **collectivisme**, onder de indruk van de willekeur van **economische machtsvormingen**, propageert. Uiteraard moet wel de staat steeds tijdig ingrijpen om de **sociale gerechtigheid** te handhaven en **calamiteiten** van de **economisch zwakken** af te wenden, zo nodig ook door **beperking** van de **beschikkingsmacht** over eigendommen, doch de eerste plicht tot **leniging** en **voorkoming** van **sociale en economische nood** berust bij de **personen** en de **vrije gemeenschapsvormen** zelf. De staat heeft hen op deze plicht steeds te wijzen en verder zijn maatregelen zo te kiezen, dat hun de **mogelijkheid** tot **nakoming** er van niet voorgoed wordt ontnomen. De **verantwoordelijkheid** van de **personen** en van de **vrije gemeenschapsvormen**, zowel voor het eigen lot als voor dat van de **gemeenschap**, dient te worden versterkt. Anders kan het niet missen, of de **ontbinding** en **ontwrichting** zullen toenemen.

Het is noodzakelijk, door **systematische bezinning** op het **Christelijk ideaal** voor het **sociaal-economisch leven**, te komen tot de **formulering** van meer gedetailleerde **normen**, die zowel voor het **persoonlijk** als voor het **gemeenschaps-handelen** richtsnoer moeten zijn. Voor het **bewust vorm** geven aan de **sociale en economische orde**, voor de **vaststelling** van het te volgen **stelsel** van **economische politiek**, en als **gevolg** hiervan ook voor de **oplossing** van het **eigendomsvraagstuk** en voor het **geven** van **inhoud** aan de **persoonlijke verantwoordelijkheid** ten aanzien van het **sociaal en economisch leven**, is het van groot belang daartoe te **geraken**. Slechts op deze wijze is het mogelijk in **practische vraagstukken** als **socialisatie**, **belastingpolitiek**, **bezitsspreiding** en **zoveel andere** een **principeel standpunt** in te nemen.

Slechts op deze wijze ook is het mogelijk een **dam** op te werpen tegen het **communisme**, dat met een **simplistisch programma** en een **fanatieke propaganda** in een **ontkerkende wereld** poost bij de **massa geloof** te vinden. Het is noodzakelijk, de **massa terug te winnen** voor het **Christelijk geloof**, dat niet aan de **bezitter een gerust geweten** en aan de **bezitloze een zalige toekomst** in het hiernamaals **belooft**, doch beiden hun **rechten en plichten** tegenover de **medemens** duidelijk maakt. Niet volstaan kan worden met een **roeping tot bekering**; **aanspoond** moet ook worden, dat het **Christelijk geloof** **levenwekkende krachten** in zich bergt tot **reformatie** en **rehabilitatie** van het **stervende mensenleven**.

(Overgenomen uit „Ons Platteland” van Aril/Mei 1950.)

CREDIET- en EFFECTENBANK N.V. Rentevergoeding op onze bankboekjes

2.64 %

KROMME NIEUWE GRACHT — UTRECHT

René Coty

DE NIEUWE FRANSE PRESIDENT

JAC. S. HOEK

De nieuwe president van Frankrijk, de 71-jarige René Coty, was voordat hij tot het hoogste ambt van „de vierde republiek” werd gekozen, voor het Franse volk een volmaakt onbekende. Als politicus is hij voor, tijdens en na de oorlog nimmer op de voorgrond getreden, ook niet als vice-president van de „Conseil de la République”, de Franse senaat, waar hij tot de rechter vleugel werd gerekend. (de onafhankelijke liberalen). Dat hij tenslotte na de dertiende stemming in Versailles in de gemeenschappelijke vergadering van de „Assemblée Nationale” (wij zouden zeggen de Tweede Kamer) en van de „Conseil de la République”, (onze Eerste Kamer) werd gekozen als opvolger van de socialist Vincent Auriol, heeft René Coty dan ook niet te danken aan bijzondere persoonlijke kwaliteiten of prestaties, die hij in publieke functies in het verleden heeft ten toon gespreid. Hij is er gekomen, omdat de radicalen in Versailles geen keus wilden doen tussen Laniel, de kandidaat van de andere centrum- en rechter vleugel-partijen, waarop de huidige Franse regering in Augustus van het vorige jaar werd gevormd, en Naegelen, de kandidaat van de socialisten, de communisten, en enkele Gaullisten, die tot de oppositie behoren. De verdeeldheid onder de radicalen had tot gevolg, dat tenslotte de „rechtse” senatoren in Versailles hun onbekende kandidaat, René Coty, het presidentschap konden bezorgen.

Het is niet gemakkelijk uit te maken wie de heer Coty als politicus is. Het Engelse weekblad „The Economist” zegt van hem, dat hij hoewel met een rooms-katholieke gehuwd zijnde, stamt uit een Protestantse familie en dat hij een goede vijftig jaar geleden zijn politieke carrière begon als iemand, die het midden hield tussen het heftige anti-clericalisme van de radicale partij en het pro-roomse conservatisme. „Dit is van belang ook in 1953, schrijft dit blad, omdat het onderwijsvraagstuk, dat door de Rooms-Katholieken aan de orde is gesteld, thans een brandende kwestie is in Frankrijk”. De Parijse correspondent van „Het Parool” noemde de heer Coty een overtuigd protestant. Het Engelse Zondagblad „The Observer” schetste hem daarentegen als een man, wiens vader en grootvader rooms-katholiek waren en beide aan het hoofd stonden van een bij-

zondere school in Le Havre. Alle Franse bladen zwegen over de levensbeschouwelijke achtergrond van de heer Coty. Overigens wel typerend! In Franse protestantse kringen wist men ons te vertellen, dat de heer Coty tot de grote massa van niet-praktiserende rooms-katholieken in Frankrijk behoort.

De heer Coty studeerde wijsbegeerte en rechtswetenschappen en speelde in de gemeenteraad van Le Havre vóór 1936 een grote rol. In dat jaar verhuisde hij naar Parijs en deed hij zijn intrede in de nationale politiek. Als kenner van het staatsrecht bepleitte hij voor de oorlog en na de oorlog een herziening van de Franse grondwet. Zijn voornaamste critiek op de grondwettelijke instellingen van de vooroorlogse derde en de naoorlogse vierde republiek was en is, dat de regering onvoldoende bevoegdheden bezit tegenover het parlement.

Men mag aannemen dat in de komende zevenjarige ambtsperiode de nieuwe president zal streven naar een herziening van de Franse constitutie in deze

geest. Er is echter nog een belangrijke factor, die de Franse politiek tot machteloosheid doemt, n.l. het feit dat de politieke partijen niet in staat zijn een hechte regeringscoalitie te vormen. Noch centrum-links, noch centrum-rechts kunnen het met elkaar eens worden over de internationale en de binnenlandse politiek.

Het huidige kabinet-Laniel is niet anders dan een zakenkabinet, dat tot dusver geen enkel principieel vraagstuk aan de orde kon stellen zonder gevaar te lopen te worden weggejaagd door de regeringscoalitie centrum-rechts, waarop het sinds zijn formatie „steunt”. Wij denken aan het verdrag inzake de Eur. Defensie Gemeenschap. De machteloosheid van kabinet en parlement stelt de Franse president voor de moeilijke taak de leiders van de Franse politiek tot elkaar te brengen.

De Franse president kan zijn wil niet aan kabinet en parlement opleggen, maar als voorzitter van de wekelijkse kabinetszittingen en als figuur, die in tijden van kabinetscrises de kabinetsformateur aanwijst, kan hij toch grote invloed uitoefenen.

Velen hebben ondanks het feit, dat de nieuwe president niet tot de politiek grote figuren behoort, toch vertrouwen in hem. Zijn eenvoud en integriteit, zijn charme en mensenkennis hebben hem na zijn verkiezing reeds een grote populariteit bij het Franse volk verschaft.

Wees zuinig met Uw GELD

KOOP BIJ WESTERVELD

DROGISTERIJEN DE CONCURRENT WESTERVELD

FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELEN ONTVANGT U EEN KORTING VAN... 3% WANT VOOR 10 AAN CASSABONS WORDT 30 GTS. TERUGBETAALD

Ung. Bomec-art.

BOEKBESPREKING

T. M. GILHUIS

Bij het wierookvat

Van vele zijden is dr D. Langedijk hulde gebracht bij de verschijning van zijn levenswerk: „De geschiedenis van het Protestants Christelijk Onderwijs”, dat in de zomer van het jaar 1953 door de Uitgeverij van Keulen in Delft uitnemend verzorgd op de boekenmarkt gelegd werd. We hebben toen bij het zwaaien van de wierookvaten ¹⁾ dapper meegedaan.

Het komt ons voor, dat het geen zin heeft dit alles nog eens dunnetjes over te doen. Liever willen we nu graag bij het goede boek van dr Langedijk enige kritische opmerkingen maken. Echter alléén onder de toch nog weer eens uitdrukkelijk vooropgezette bewering, dat we hier te doen hebben met een ernstige en vrijwel geslaagde poging om de geschiedenis van het Protestants Christelijk Onderwijs in Nederland gedurende de laatste 150 jaar in beeld te brengen. En wie in Nederland politiek wil bedrijven en zich daarop wil bezinnen, zal dat niet kunnen doen zonder studie te maken van de geschiedenis van het Nederlandse onderwijsstelsel. Want het was voor een groot deel om de school, dat — althans de confessionele partijen — zich kristalliseerden. Daarom behoort dit boek in het arsenaal van ieder, die zich opmaakt in de politieke strijd van vandaag.

Wazige achtergrond

Het spreekt vanzelf, dat de auteur de geschiedenis van het Christelijk onderwijs niet geïsoleerd wil zien. In zijn voorbericht zegt hij er van: „Zij staat in nauw contact met de gebeurtenissen in het kerkelijk, maatschappelijk en staatkundig leven. Herhaaldelijk wordt het christelijk schoolleven daardoor beïnvloed. De strijd der geesten in ons land op verschillend terrein gevoerd, vormt de achtergrond van wat er op het terrein van het onderwijs voorviel. In dit licht is dit boek dan ook geschreven. Hierin zijn de richtingen met haar beginselen tegenover elkaar geplaatst, de woorden en daden van haar vertegenwoordigers getoetst aan de normen, die voor het christelijk onderwijs gelden. (Welke zijn dat?, T.M.G.), zonder echter een oordeel te vellen over de innerlijke gesteldheid van de betrokken personen, welk oordeel een mens niet toekomt”. (blz. 1).

Uit deze toelichting blijkt dus duidelijk dat het boek meer wil zijn dan een kroniek. Het wil de wording van het christelijk onderwijs duidelijk maken tegen de achtergrond van de tijdgeest.

Hoe uitvoerig het boek nu ook is (ruim 400 blz.), het blijft soms toch in gebreke die achtergrond voldoende duidelijk te belichten.

We nemen maar een voorbeeld: Op blz. 40 zegt de auteur, dat het voor het begrijpen van de toenmalige openbare school nodig is, dat wij de Christologie van de Groninger richting kennen.

Men zou nu verwachten, dat de schrijver hier nu een enigermate duidelijk exposé gaf van de hier bedoelde Christologie. Het enige wat nu echter hieromtrent in het midden gebracht wordt is de summier mededeling, dat

de Groningers de godheid van Christus ontkenen.

Hier had toch kunnen staan, dat de Groninger school in haar Christologie wel de goddelijkheid van Christus belijden kan, maar niet de volle godheid van Christus. Zij noemt Hem wel de Godmens, maar weigert te erkennen, dat Hij God en mens was. Bij voorkeur zegt zij: de *goddelijke* mens. Wel wordt de prae-existentie van Christus aanvaard, — maar niet zijn eeuwige godheid.²⁾

Het gronddenkbeeld van deze theologie: het Christendom is naar zijn wezen de openbaring en opleiding, door God in Jezus Christus ons gegeven, om ons Gode steeds gelijkvormiger te maken — had toch duidelijk in het licht gesteld moeten worden. Of zoals Hostede de Groot het zelf zegt: „Wat Plato in zijne Republiek gevoelde, dat moest geschieden door een staat, de vorming, opvoeding en opleiding der burgers tot wijsheid, deugd en gelijkvormigheid met God: dit was een gissing, een voorgevoel, een aanduiding van 't geen oneindig volmaakter werkelijk geschiedt door de Kerk van Christus. Openbaring en opleiding zijn dus één, als opleiding door openbaring, en openbaring tot opleiding.”²⁾

Had men dan hierbij nog gewezen op het teloor gaan in de Verlossingsleer van deze richting van de forensische zin in het Paulinische: „tot kinderen Gods aangenomen worden”²⁾ het overaccentueren van heiligmaking en moraal, dan — naar het ons voorkomt — zou het althans enigermate verhelderend gewerkt hebben, om de toenmalige signatuur van de openbare school te verstaan.

Eenzijdige belichting.

Een zeer eenzijdige visie geeft o.i. de auteur op van der Brugghen, de man van het Réveil, de ontwerper van de beruchte onderwijswet van 1857, de vriend van Groen, de assistent bij de geboorte van vele christelijke scholen. Elk woord van waardering voor wat hij gedaan heeft voor het christelijk onderwijs ontbreekt hier. De schrijver laat hier in volle zwaarte over de velerlei activiteit van Van der Brugghen voor het christelijk onderwijs vallen de slagschaduw van zijn houding bij de behandeling van de wetten van 1857.

Wij menen nu, dat dit niet juist is. Hoeveel bezwaren men ook moge hebben tegen de *minister* Van der Brugghen, de verdiensten van de *schoolman* Van der Brugghen, hadden hier nadrukkelijk dienen te worden vermeld. In deze laatste kwaliteit toch is hij geweest de wegbereider van de vrije school, en was hij een der eersten, die hier te lande de stelling poneerde, dat de vrije school het enige kanaal was, waarin het lager onderwijs zich kon voortbewegen. Speciaal de aanhangers van de anti-revolutionaire richting, die hier later méér getreden zijn in het voetspoor van Van der Brugghen dan in dat van Groen, die-ideologisch gezien altijd is blijven haken naar de christelijke staatschool, hebben de o.i. dure plicht een andere houding tegenover Van der Brugghen aan te nemen, dan zijn tijdgenoten, die hem in zijn laatste levensjaren als een schurftschaap hebben gemedend. Daar komt bij, dat de auteur ons hier Van der Brugghens

houding in 1857 weinig doorzichtig maakt. Het lijkt ons b.v. onjuist te zeggen, dat Van der Bruggen in 1857 brak met zijn antecedenten, met zijn verleden, met de anti-revolutionaire partij.

Had de schrijver hier geopereerd met de door Mr J. J. R. Schmal in zijn dissertatie: „Tweeërlei Staatsbeschouwing in het Reveil (1943), gehanteerde onderscheiding in het leven van Van der Bruggen van *twéé* antecedentenreeksen, dan zou de auteur zich op dit punt wellicht herzien hebben. De *éne* reeks antecedenten van Van der Bruggen loopt dan over Bunsen en Vinet, en beweegt zich rondom de stelling, dat de zaak van het Christendom, van het Evangelie, van het Koninkrijk Gods, niet de zaak van de Staat is. En de *andere* antecedentenreeks verbindt Van der Bruggen met Groen in zijn strijd voor de vrijheid van onderwijs en zijn ageren tegen de gemengde school. Opmerkelijk is ook dat de dissertatie van mr Schmal in de literatuurlijst niet wordt genoemd. Ook het zwijgen over het door Van der Bruggen gehuldigde actualiteitsbeginsel: „de beste wet is die welke in gegeven omstandigheden en naar den actuelen toestand van het volk het best overeenkomt met dien toestand en met de wijs waarop een onderwerp voor regeling vatbaar is”, maakt de houding van Van der Bruggen niet transparanter.

Of Van der Bruggen onder pressie gestaan heeft van de koning, zoals dr Langedijk suggereert, prof. Mr C. W. de Vries, die toegang heeft tot het huisarchief van Willem III, rept er in zijn boek: „Overgrootvader Koning Willem III”, niet van als hij de houding van de koning tegenover het ministerie Van der Bruggen belicht (blz. 179—182).

Al met al komt het ons voor, dat des schrijvers eindconclusie: „Het is waar, dat wij de houding van Van der Bruggen niet kunnen bewonderen, wanneer wij zijn optreden in 1856 en 1857 beschouwen in het licht van zijn antecedenten (dr Langedijk kent slechts één antecedentenreeks bij Van der Bruggen, T.M.G.), maar wij mogen bij dit alles toch de spreuk laten gelden: Alles weten, is veel vergeven!” — wel wat al te simplistisch en éénzijdig is uitgevallen.

Beneden de maat

Over het laatste hoofdstuk van zijn boek heeft de auteur zo al het een en ander moeten horen. Het betreft hier de tijd na 1945. De schrijver heeft tegenover het manco, dat in dit laatste hoofdstuk aan de dag treedt in een particulier schrijven aan ondergetekende opgemerkt, (ik meen, dat hij geen bezwaar ziet in het openbaar maken van een gedeelte hiervan), dat de laatste hoofdstukken niet beter konden uitgewerkt, omdat bij het laatste ook het gebrek aan bronnen (de archieven voor de Raad voor Zaken van Kerk en School stonden niet te zijner beschikking) en omdat de uitgever hem niet meer dan acht pagina's toestond.

Tegen deze argumentatie zou in te brengen zijn, dat voor het voorlaatste hoofdstuk de auteur toch wel het een en ander gehad zou hebben aan het documentaire materiaal verzameld in „Het Verzet der Ned. Herv. Kerk” en in het „Opdat Wij niet vergeten”.

En tegenover het gebrek aan ruimte had de schrij-

ver op zijn stuk moeten blijven staan. En indien dit onmogelijk was, had hij zijn boek op een andere minder belangrijke plaats beduidend moeten bekorten. Vooral in het vrij uitvoerige begin, waren enige coupures, o.i. zeer wel aan te brengen geweest, zonder de gang van het geheel te schaden. Men kon toch op zijn vingers uitrekenen, dat ieder die nu naar dit boek zou grijpen, het éérs zou zoeken naar de beschrijving van de problematiek van het christelijk onderwijs uit de na-oorlogse jaren.

Wat er dan schort aan dit laatste hoofdstuk? Het is ten dele onjuist, daardoor eenzijdig en onvolledig. Prof. Dr H. Kraemer b.v. wordt onrecht aangedaan, wanneer hem de bewering in de mond gelegd wordt, dat Christendom en humanisme als partners beide op eenzelfde niveau liggen (blz. 377).

De schrijver neemt deze mening zonder meer over van dr M. Kruyswijk. (Het is niet de eerste maal dat in dit boek *niet rechtstreeks* geciteerd wordt, maar via anderen). Deze bewering wordt gedistilleerd uit het boekje van dr Kraemer: „Kerk en humanisme”, (bij dr Kruyswijk abusievelijk „Christendom en humanisme” geheten).

Ieder die echter dit boekje serieus leest, zal moeten erkennen, dat hier een scheve voorstelling van zaken gegeven wordt. Kraemer slooft zich juist uit, om de verschillen tussen christendom en humanisme breed uit te meten. In zijn boekje staat letterlijk: „Deze Bijbelsche gedachtenwereld met haar totale gerichtheid door en tot God, haar onversneden theocentrisme, haar geweldige dramatiek tusschen God en de mensch, waarin het kruis van Golgotha en de juichkreet: „De Heer is waarlijk opgestaan”, de hoofdmomenten zijn, ligt in een volstrekt ander niveau dan het humanistische gedachtenklimaat. Het diepste verlangen ligt uitgedrukt in de bede: „Uw koninkrijk kome, Uw wil geschiede”, niet in het hopen en vertrouwen op de victorieuze ontplooiing van den mensch uit onherstelbare breuk tusschen hem en God wordt het humanisme voorbijgezien”. (blz.27)

Kan het duidelijker?

Zeker, verderop in zijn boekje pleit Kraemer voor een in de praktijk samengaan van christenen en humanisten, waar het om de *redding van de humaniteit* gaat. Maar het is toch wel een erge caricatuur geven van iemands mening, als men in het licht van het hovenstaande beweert, dat christendom en humanisme als partners beide op één zelfde niveau liggen. Vooral als men let op het feit, dat prof. Kraemer het ook over een niveau heeft!

Erger is echter, dat men in dit hoofdstuk, waarbinnen men ingeleid wordt in de doolhof van actuele vragen rondom de christelijke school (Hardegarijp), geen licht ziet ontsteken. Wie zich ernstig bezint op actuele kwesties, als natuur en genade, orde der schepping en der verzoening, objectiviteit van Christus' heilswerk, art. 36 van de N.G.B., het neo-Hoedemakerianisme, het anti-Kuyperianisme, enz. en dan naar dit boek grijpt om voorlichting, wordt ernstig teleurgesteld. De houding van de Generale Synode der Ned. Herv. Kerk wordt zeer onvoldoende weergegeven, en wat men onder de z.g. „hervormde visie” moet verstaan, blijft verborgen.

Noodzakelijke kritiek?

Gedurende haar bijna 75 jarig bestaan heeft de A.R. Partij aan veel critiek bloot gestaan. Dat is op zichzelf niet erg. Als liberalen en sociaal-democraten in het verleden hun pijlen richtten op de Anti-Revolutionairen, dan was dat alleszins begrijpelijk en het kon slechts tot gevolg hebben, dat de Anti-Revolutionairen zich nauwer aaneensloten om gemeenschappelijk de strijd tegen ongelooft en revolutie voort te zetten. Maar in die drie-kwart eeuw heeft de partij ook telkens aanvallen te verduren gehad van de zijde van degenen, die eertijds in het A.R. leger mede opgetrokken, doch zich daarvan hadden afgescheiden. We denken aan een man als Staalman, aan de Christen-Democratische Unie, aan de H.G.S. en ook aan de S.G.P.

Sedert enkele jaren is het het Gereformeerd Politiek Verbond, dat, waar het maar mogelijk is, de A.R. Partij bestrijdt en wie regelmatig kennis neemt van hetgeen het „Gereformeerd Gezinsblad”, dat voor de leden van het G.P.V. als het orgaan kan worden beschouwd, bemerkt, dat voortdurend felle aanvallen gericht worden op de A.R. Partij, waartoe die leden van het G.P.V. tot voor enkele jaren in het algemeen nog behoorden.

Tot nu toe hebben we in deze rubriek het „Gereformeerd Gezinsblad” — voor zover we ons herinneren kunnen — nog niet geciteerd. Thans willen we het eens doen. En wel hierom, omdat uit het geciteerde blijkt, dat de lezers van genoemd blad het toch ook in

Ook schrijvers eigen argumentatie tegen „Hardegarij” is vrijwel zoek. Hadden hier dan niet de „normen moeten worden toegepast, die voor het christelijk onderwijs gelden”, waarover de schrijver het in zijn voorbericht had?

Het is onjuist het werkverband van Herv. leerkrachten te laten uitgaan van de Raad voor Kerk en School, zoals de schrijver doet. (p. 382). Het verband bestaat zelfstandig.

In het licht van bovenstaande kunnen we er bij de schrijver op aandringen, dat hij bij een eventuele tweede druk, die zijn boek stellig waard is, dit laatste hoofdstuk radicaal herzielt. Of nog beter een geheel nieuw schijft. Zo, dat ook de hier onmisbare theologische achtergrond niet ontbreekt.

Gelukkig is dit manco op een andere wijze aangevuld. Het Christelijk Onderwijs beschikt de laatste maanden over een uitstekend fundamenteel orgaan n.l. „Ad Fontes”, „Naar de bronnen”. Een tijdschrift, dat in zijn geheel gewijd is aan de bestudering van de achtergron-

de gaten krijgen, dat van objectieve voorlichting geen sprake is.

In het nummer van 17 Dec. 1953 lezen we o.m. het volgende:

„We ontvingen een brief over het feit dat we niets hadden geschreven over de toch goede toespraak welke dr Bruins Slot gehouden heeft naar aanleiding van bovengenoemde kwestie (de geestelijke verzorging van militairen door het Humanistisch Verbond) bij de behandeling van de begroting van Oorlog. Nu kunnen we niet over alle onderwerpen welke aan de orde komen in het parlement iets zeggen. Hadden we over dit onderwerp wel geschreven, dan hadden we gerust gezegd dat het een goed woord was. We hebben het hierboven dan ook ronduit gezegd. We zullen dat oordeel straks zeker ook nog aanvullen. Het is gelukkig niet zo dat een A.R. nimmer meer goede woorden kan spreken en we willen ons ervoor wachten om te leven uit een reactiehouding. Vandaar dat we ook onlangs nog dr Schouten geprezen hebben toen hij het opnam voor de Ambonezen en prof. Gerbrandy toen hij wees op de overvloed van wetten. Alleen moeten we er wel om denken dat wanneer er critiek moet worden uitgebracht, dit vaak het hardst zal aankomen tegen de A.R. Immers ook hier geldt, dat wien veel gegeven is, van dien zal ook veel geëist worden.

We weten wat we van de communisten kunnen verwachten. Daar behoeven niet veel woorden aan verspild te worden. We weten ook welke richting het socialisme heenstuurt. We zijn voorbereid op de tweeslachtige houding van de roomsen. Doch hoe ligt het nu ten opzichte van de A.R.?

den van het huidige schooldebat. Wie bv. in het laatste nummer, Dec. 1953, het uitvoerige exposé van dr Langman gelezen heeft, staat tegenover de aanhangers van Van Niftriks visie inzake Hardegarij niet meer met de mond vol tanden.

Daarom zouden we tenslotte een dubbel advies willen geven. Koop Langedijk's boek voor de uitvoerige boekstaving van het verleden van ons christelijk onderwijs. (Prijs f 15.75 desgewenst in gedeelten) en abonneert U vandaag nog op „Ad Fontes”! (Voor de belachelijke prijs van f 6.35 per jaarabonnement, waarvoor U tien nummers ontvangt. Uitgeverij Born te Assen).

Dan kunt U voorlopig heel wat minder belangrijke lectuur over de school met de bijbel ongelezen laten. Deze twee bronnen houden U — om te beginnen — méér dan fris!

1) „Trouw” van 9 Sept. 1953. Boekbespreking microfoon N.C.R.V. van 9 Dec. '53

2) Zie voor deze citaten omtrent de Groninger Richting: prof. dr Th. L. Haitjema: „De Richtingen in de Ned. Herv. Kerk”, blz. 32, 33. (2e dr. 1953).

Van haar zouden we gezien haar verleden, gezien onderscheidene schone artikelen in haar beginselprogramma, iets anders verwachten als wat we nu vaak te zien krijgen. Ondanks alle schone leuzen, prachtige woorden en keurige papieren zien we dat men steeds verder meegaat met de geleidelijk voortschrijdende revolutionnaire denkbeelden zowel in sociaal-economisch als in staatkundig opzicht.

Zoals een vader veel meer zal toornen tegen de afwijkingen van zijn zoon dan tegen verkeerdheden van zijn bediende, zo zal ook bij ons het spreken en getuigen tegen de van huis afgedwaalden een veel groter accent moeten hebben dan ons spreken tegen die vreemden.

Wij mogen niet tegen zijn omdat iets van een bepaalde zijde komt. Wel zal de zijde vanwaar iets gelanceerd wordt ons voorzichtig kunnen maken in onze beoordeling, maar de objectiviteit moeten we in acht nemen. Zo mag onze houding ook niet zijn om bij voorbaat af te wijzen wat van A.R.-zijde gezegd wordt.

Maar anderzijds zullen we ook niet uit een z.g.n. liefdesgezindheid mogen leven. Want in werkelijkheid is dat geen liefde. Zwijgen kan ontzettend liefdeloos zijn. Wie zijn zoon liefheeft kastijdt hem, zegt de Schrift. En daarom zal onze critiek bij de A.R. het hardst aankomen. De A.R. heeft de wissel verkeerd gelegd en nu rijdt men op vreemd spoor en dat moet gezegd worden. Dat moet steeds weer gezegd worden, hetzij dat men het horen wil, hetzij dat men het niet horen wil. Dat moet gezegd worden terwille van de A.R. en ook terwille van broeders welke nog steeds niet zien dat ze met hun A.R. Partij mede rijden op het verkeerde spoor."

Gelukkig, dat we nu weten, dat die „vaderlijke” vermaners ons, A.R., nog als zonen „liefhebben”. Dat bleek niet altijd uit de lectuur.

Eigenaardig, dat men juist „geen plaats” had in het blad, toen dr Bruins Slot zulk „een goed woord” gesproken had, een woord, waarover in de hele Nederlandse pers nogal wat te doen is geweest, maar waarvan de lezers van het Gereformeerd Gezinsblad onkundig werden gelaten.

We weten nu ook, waarom de A.R. steeds zo gekastijd moeten worden. Terwille van de A.R., ja, ja, maar dan toch voornamelijk terwille van die „broeders”, die nog niet van de A.R. Partij naar het G.P.V. zijn overgestapt.

En om tenslotte duidelijk te demonstreren hoe liefdevol men gestemd is, heeft men zich gehaast, en is men gaan snuffelen, om tegenover dat „goede woord” van dr Bruins Slot, dat nu toch — naar aanleiding van die brief van een lezer — wel geplaatst moest worden, andere woorden van dr Bruins Slot te kunnen plaatsen, waarop men critiek heeft en men vond die — natuurlijk — in een redevoering „enkele jaren geleden” in de Tweede Kamer gesproken en in een artikel van „Trouw” van 13 Januari 1951.

En zo kon dus, na de vermelding van het „goede woord”, heel kort weergegeven, de kastijding weer volgen.

De Ned. Herv. Kerk en de politieke situatie

Het gebeurt niet zo vaak, dat in een Hervormd kerkblad over de politiek geschreven wordt en daar-

om willen we doorgeven een citaat uit een artikelenreeks, opgenomen in „De Vredeskerk”, orgaan van de Hervormde Gemeente Rotterdam-Vreewijk.

We lezen o.m.:

„Volgens de volkstelling van 1947 maakte de Hervormde Kerk ongeveer 31.5 % van de bevolking uit. Het is zeker niet overdreven, bij ons huidig kiesstelsel, aan te nemen, dat dit percentage 32 kamerzetels tegenwoordigt. Laten we nu de cijfers zo gunstig mogelijk schatten naar de kant der confessionele partijen. Dan betekent dit, dat de C.H.U. 8 zetels uit de Ned. Herv. Kerk haalt, de A.R. Partij 4, de V.V.D. 4, de S.G.P. 1 en laten we de C.P.N. ook nog 1 Hervormde kamerzetel geven. Dan blijven voor de P.v.d.A. 14 Hervormde kamerzetels over. Zelfs al zou men een andere verdeling en optelling willen maken, dan nog blijkt in ieder geval, dat meer dan de helft der Hervormde Kerk een niet-confessionele partij stemt.

Ieder van ons kan deze gegevens controleren aan de hand van verkiezingsuitslagen in de eigen gemeente en kiesdistricten. In het ene geval zal de verhouding wat gunstiger liggen t.o.v. de confessionele partijen en in het andere t.o.v. de niet-confessionele. Maar de hierboven geconstateerde feiten blijven.

Het gaat er nu om welke conclusies wij uit deze feiten zullen trekken. In de allereerste plaats lijkt het aangewezen, dat men de politieke verhouding binnen de Ned. Herv. Kerk niet enkel ziet in het vlak der tegenstellingen tussen P.v.d.A. en C.H. Men verwaarloost dan het feit, dat zeker een even groot aantal als dat der Herv. C.H. kiezers hun stem uitbrengen op de A.R. en de V.V.D.

Een tweede conclusie moet zijn, dat wij de kerkelijke werkelijkheid niet verwisselen met onze politieke wensdroom. Dit betekent praktisch dat de voorstanders der confessionele partijvorming niet zo moeten denken en handelen, alsof een P.v.d.A.-er of V.V.D.-er, vanwege het feit dezer politieke keuze, tot de randkerkelijken behoort. Want daarmee vertroebelt men, vriendelijk gezegd, het probleem der onkerkelijkheid, waarover men zich later beklaagt.

Omgekeerd zullen de doorbraak-mensen de politieke keuze van hun mede-Hervormden in de V.V.D. niet tot half christelijk en die voor de confessionele partijen niet met „achterlijk” kunnen bestempelen.

Nog duidelijker gezegd: iemand wordt tot ouderling gekozen, omdat hij daar de geschikte figuur voor is. Hij worde niet gewéigerd vanwege zijn P.v.d.A.-keuze, noch gekozen vanwege zijn C.H.-lidmaatschap. Want dat geeft in beide gevallen teleurstellingen en narigheid, evenals het tegengestelde.

Tenslotte kan uit deze cijfers de gevolgtrekking worden gemaakt, dat elke poging om te komen tot een Hervormd politieke partij bij voorbaat tot mislukking is gedoemd. Elke vergelijking met de R.K.-kerk en de Gereformeerde Kerken gaat hier mank. Voor de R.K. Kerk viel de politieke partijvorming samen met haar emancipatiestrijd in de vorige eeuw. Nu deze praktisch beëindigd is, treden er in R.K. kring ook steeds grotere politieke verschillen aan het licht.

Voor de Gereformeerde Kerken is haar ontstaansgeschiedenis zo sterk met de ideeënwereld van dr A. Kuyper verbonden geweest, dat hier de godsdienstige beslissing en de politieke keuze gedurende drie generaties verbonden konden blijven.

Maar ook dit begint zich te wijzigen.”

De Sociale Lasten en het Loonvraagstuk

Sociale lasten en lonen zijn niet twee grootheden, die niets met elkaar te maken hebben. Het zijn eigenlijk twee kanten van een zaak, n.l. hoe hoog kan het totale bedrag aan loon zijn, zowel het loon dat wordt uitbetaald, als het loon dat in de vorm van sociale verzekering wordt bespaard.

Bij de beantwoording van deze vraag spelen allerlei factoren mee. Sociale en economische factoren strijden daarbij om de voorrang.

Sociaal gezien gaat het om het antwoord op de vraag: Zal de werknemer als hij door allerlei omstandigheden, buiten zijn schuld, niet in staat is zijn arbeid te verrichten, toch kunnen leven? Niet van de gunst van mensen, maar van de rechten die hij door zijn arbeid verworven heeft, n.l. van het verdiende loon dat door en voor hem bespaard is.

Economisch gezien komt op de voorgrond de vraag: Kan het bedrijfsleven een zodanig hoog bedrag aan loon opbrengen dat het loon toereikend is voor een minimaal levensonderhoud en kan er bovendien nog zoveel bespaard worden dat er ook een redelijk bestaan is bij ziekte, ongeval, invaliditeit en ouderdom?

Ten aanzien van de vraag naar zijn sociale zijde, zijn er thans in ons land vrijwel geen mensen, die terugverlangen naar de toestand van voorheen, waarin de werknemer als hij niet werken kon, naar het armbestuur of de diaconie moest worden verwezen.

Over de vraag of ons economisch leven in staat is de sommen op te brengen die nodig zijn voor eventualiteiten als bovengenoemd, bestaat nog wel verschil van mening. Als we letten op de geschiedenis van sociale wetgeving en sociale verzekeringswetgeving, dan kan in het algemeen zonder ernstige tegenspraak te ontmoeten worden beweerd dat het Nederlandse bedrijfsleven in staat was de totale loonsom (uitbetaald en bespaard loon) op te brengen. Er zijn in de halve eeuw dat we in ons land de sociale verzekering kennen wel periodes van spanningen om dit loonvraagstuk geweest (ik denk bijv. aan de periode van de grote werkloosheid), doch zonder het wezen der sociale verzekering aan te tasten.

Hoe groot is nu het bedrag dat in de vorm van bespaard loon van het nationaal inkomen wordt ingehouden?

Daarover heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek in het Statistisch Bulletin no. 69 (jaargang 1953) belangrijke gegevens verstrekt. In het dagblad „Trouw” van 17 October j.l. werd een uittreksel opgenomen. Het artikel

zou te omvangrijk worden als ik de gespecificeerde cijfers van al de vormen dezer verzekering ging vermelden. Daarom vermeld ik alleen de totaal-cijfers.

In 1951 werd aan uitkeringen verstrekt een bedrag van f 1.007.630.000. De administratiekosten bedroegen f 92.245.000. Aan inkomsten werd verkregen door betaling van werkgevers f 608.772.000, terwijl de werknemers f 163.090.000 bijdroegen en de Overheid f 310.881.000 uittrok voor dit doel. Aan interest en diverse andere inkomsten werd f 49.861.000 verkregen. Zo werd uiteindelijk f 92.085.000 overgehouden.

Om de uitgaven krachtens de sociale verzekeringswetten zuiver te stellen moeten m.i. de uitkeringen van de noodvoorziening ouden van dagen en de verdeling van de loonsom door verstrekking van kinderbijslag afgetrokken worden van het totaalbedrag van ongeveer 1 miljard gulden. De noodvoorziening kostte f 182.416.000 (zonder adm. kosten). De kinderbijslagen, ook voor rentetrekken en noodwet kleine zelfstandigen, bedroegen f 284.127.000. Trekt men beide bedragen af van het totaalbedrag, dan werd aan uitkeringen krachtens ongevallen-, invaliditeits-, ziekte- en werkloosheidswetten annex het ziekenfondsbesluit verstrekt f 541.087.000 (zonder de administratiekosten).

Het C.B.S. rekent uit dat de totaaluitkeringen van f 1.007.630.000 5,9% bedragen hebben van het nationaal inkomen tegen factorkosten. Het werkelijk bedrag van f 541.087.000 is derhalve ongeveer 3% van het nationaal inkomen.

Hoe groot het percentage is van het totaalbedrag dat aan loon in 1951 werd uitgegeven, vermeldt het C.B.S. niet.

Over de verdeling van het nationaal inkomen verschaft een artikel in het Maart-no. van „Evangelie en Maatschappij” 1952 (uitgave C.N.V.) waardevolle gegevens. Ik kan hier slechts globale cijfers geven, zodat ieder die over de wijze van berekening nader ingelicht wil worden het Maartnummer 1952 van Evangelie en Maatschappij ter hand moet nemen. De verdeling van het nettoto nationaal inkomen was voor het aandeel der lonen in 1938: 50,4; in 1948: 50,3; in 1950: 47,8. De rest van het nationaal inkomen kwam ten goede als aandeel van ondernemers en zelfstandigen. Ik ga op dit laatste niet verder in omdat na publicatie van deze gegevens, die afkomstig waren van het Plan-Bureau, allerlei bedenkingen ingebracht zijn.

Bij discussie over deze cijfers in de Staten-Generaal heeft Minister Joekes erkend dat deze cijfers, in het algemeen bezien, wel juist waren. Deze corresponderen ook vrij goed met gegevens die later in een rapport van het Ned. Economisch Instituut (uitgave Stenfert Kroese te Leiden) zijn verwerkt. Volgens dit rapport waren de cijfers van lonen, pensioen-bijdragen en sociale lasten, verdiend in de bedrijven als volgt: 1938: 50,4; 1948: 50,3; 1950: 47,9 en 1951: 47,6.

Hoe de situatie over 1952 was en over 1953 zijn zal is niet of nog niet bekend. Maar èn de cijfers van het Plan-Bureau èn die van het genoemde rapport duiden aan dat er een langzame daling is van de factor loon aan werknemers tegenover de factor inkomsten aan ondernemers en zelfstandigen.

Uit het bovenstaande mag wel worden afgeleid dat het bedrijfsleven ook na de oorlog in staat is geweest de lasten der sociale verzekeringswetten te dragen. Hoe de toestand worden zal als straks de ouderdomsvoorziening, als sociale verzekering, tot stand komt, valt thans nog niet te bezien. Daarbij moet ook gelet worden op de bedrijfspensioenfonds die nu reeds fungeren en eerlang nog zullen tot standkomen.

Ten slotte nog een paar cijfers om de betekenis der sociale verzekeringswetten aan te duiden. De gegevens zijn ontleend aan het boekje 50 jaar sociale verzekering uitgegeven door de Rijksverzekeringbank.

In 1903 bedroegen de uitkeringen krachtens de industriële ongevallenwet f 2 miljoen; in 1949 was dit bedrag gestegen tot f 45 miljoen. De uitkeringen van de invaliditeitswet waren in 1924 f 7,5 miljoen en in 1949 f 51¼ miljoen. De ziektewet verstrekte in 1931 f 20 miljoen en in 1949 f 105 miljoen. Krachtens het ziekenfondsbesluit werd uitbetaald in 1948 f 40¼ miljoen en in 1950 f 116½ miljoen.

Hoewel door mij niet aangemerkt als sociale verzekering, geef ik ook nog de cijfers van uitkeringen aan kinderbijslag, n.l. in 1941 f 11 miljoen en in 1948 f 200 miljoen. Voor de Noodwet ouderdomsvoorziening waren deze cijfers 1948: f 112¼ miljoen en in 1951 f 182½ miljoen.

Van de sociale verzekeringswetten mag worden getuigd dat zij zegenrijk hebben gewerkt en dat deze sociale lasten in werkelijkheid sociale lusten zijn geweest, niet slechts voor de werknemers, maar ook voor de werkgevers omdat de collectiviteit van deze verzekeringswetten hen in staat hebben gesteld sociaal te handelen.

Op Eigen Wieken

Deut. 32 - Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage.

De vaart der ARJOS

Weer nieuws — Overijssel — besmettelijke ziekte — de ramp ontworsteld — minderwaardigheids-complex? — Toogdag Hoogeveen — Kasteel „de Assumburg” — Goed zo Brabant — 2 taxen — Internationaal kader — De invulkaart

Twee nummers van dit veelgeprezen orgaan zijn wij uit de vaart geweest. We werden slachtoffers van de lijvige jaarverslagen en van het jubileum-nummer. Twee grote dingen, waarvoor dit bescheiden rubriekje nederig moest wijken. Zo gaat dit in dit leven. Juist op het moment dat je denkt: ziezo, we zijn aardig ingeburgerd, word je in de keiharde realiteit geplaatst. Maar wij zijn de klap te boven gekomen. Daar gaan wij dan weer. Lukraak door Nederland. Op zoek naar aardige dingen. En om dan tot de ontdekking te komen, dat de Arjos in de meeste provincies gelukkig springlevend is. De schrijvers aan de vaartredacteur — het worden er steeds meer — moeten maar niet boos worden als zij hun gegevens ditmaal niet meer terugvinden. Het nieuws heeft zich in de afgelopen maanden zo opgehoopt, dat het onmogelijk is dit nog allemaal te verwerken. Wij moeten ons beperken tot het grote nieuws. Wij hopen dat dit niemand op de idee zal brengen om die vaartredacteur nu maar te laten zitten. Alleen kan hij het niet. Nieuws heeft hij nodig. Nieuws uit de clubs, de stedelijke verbanden, de districten en de provinciale verbanden. Eén tip en het komt in orde. Bij voorbaat hartelijk dank!

* * *

De maanden September tot Maart zijn voor onze organisatie de actiemaanden bij uitstek. En als het zo doorgaat dan is er een goede kans, dat we de kleine achterstand, die wij in 1953 hebben opgelopen volledig inhalen. Maar dan moet er nog even worden volgehouden. Beste berichten bereiken ons uit Overijssel, Groningen, Zeeland, Zuid-Holland en Brabant, terwijl Amsterdam ook niet mag mopperen. Het meest verheugd zijn we echter over Overijssel. Vergeef ons deze partijdigheid. Er is nog wel eens geklaagd over deze provincie. Het Provinciaal Bestuur legt nu een grote activiteit aan de dag. Zij trekt er op uit om de provincie te verkennen, gesteund door enige bekende Arjosapostelen, zoals Veerman en Verplanke. Natuurlijk is er wel eens teleurstelling, maar in de Kuiperstraat is er blijdschap over elke club die er bij komt. En het aantal groeit nog gestaag. Overijssel was zo'n provincie, waarvan ieder zei, die meende dat hij het weten kon, daar is moeilijk wat te bereiken. En men wist zelfs te vertellen, dat het aan de landaard lag. . . . Maar nu is het bewijs geleverd, dat zelfs in de meest sombere Arjosprovincies iets tot stand kan komen. Als er maar volgens plan gewerkt wordt. Het is een les, die naar onze mening Gelderland ter harte kan nemen. Niet, dat daar niets ge-

beurt. Er zullen daar waarschijnlijk nieuwe wegen bewandeld moeten worden. Het oprichten van nieuwe clubs is niet alleen een kwestie van veel praten en hard fietsen, maar ook van ideeën. En bovendien is het noodzakelijk, dat de clubs die er zijn niet als los zand aan elkaar hangen, maar dat zij de band voelen aan elkaar en aan de organisatie. En is die band er eenmaal, die uniek is voor de jeugdorganisatie, dan kan men aan de slag. Dan is er de kans om eendrachtig samen te werken, om de organisatie verder uit te bouwen.

* * *

Groningen heeft een paar clubs verloren, maar er ook vijf bijgewonnen en er staan er nog een aantal op stapel. De winst is in ieder geval groter dan het verlies. Het is nu eenmaal zo, dat verschillende clubs het na een jaar of vijf domweg begeven. Dat zijn die clubs waar het zó gezellig is, dat men de doorstroming vergeet. De jonge broekjes zouden het peil op deze gerenommeerde clubs immers toch niet kunnen benaderen? Dit is een weerkerende fout in onze organisatie. Een fout, die zich overigens op de duur vanzelf — maar ook radicaal — wreekt. Jonge leden, dat betekent doorstroming. In Groningen is er zelfs een club in een ziekenhuis opgericht. Daar schijnt de Arjos een besmettelijk iets te zijn, want deze club van verpleegsters groeit als kool. Een besmetting, waar men overigens beslist niet minder van wordt! Het Groningse Parlement is uitgesteld. Minister-President van Ruller en Kamervoorzitter Biewenga moeten zich helaas op 9 Januari bezig houden met de verkiezing der Provinciale Staten. Maar in Februari gaat het toch heus gebeuren en men heeft ons reeds verzekerd dat de spaanders er af zullen vliegen.

* * *

Zeeland is de ramp ontworsteld. Nieuwe clubs in Baarland, Haamstede en Borssele. Een prestatie die er wezen mag. Schoondijkse-IJzendijkse hebben met Oostburg een club gevormd voor geheel West-Zeeuws Vlaanderen, zodat ook daar in de toekomst het Arjosleven is verzekerd. Laten we eerlijk zijn: petje af voor de Zeeuwen. Zij zitten met problemen — om alleen het vervoer maar te noemen — waar geen enkele andere provincie mee zit. En zij doen het goed. In verhouding is Zeeland ongetwijfeld een bolwerk in onze organisatie. En nog is het einde niet, want in „de Korenhalm” te St. Laurens, waar de secretaresse Jo de Buck woont, zullen stellig nog meer plannen worden uitgebreed.

* * *

Ja, en nu Zuid-Holland. Deze koning der Arjosprovincies zou bijna een minderwaardigheidscomplex krijgen. Twee man in het hoofdbestuur verspeeld en dan nog brieven krijgen, dat ruim 70 clubs maar een schijntje is en dat deze grote provincie slechts recht van spreken heeft als zij tien-duizend leden heeft. . . .

Als we het goed begrepen hebben is Zuid-Holland echter

nog heel ver van het minderwaardigheidscomplex verwijderd. De zaak is gesaneerd; de financiën geregeld en vele plannen staan op stapel. De laatste maanden zijn er nieuwe clubs verschenen in Sassenheim, Waddinxveen, Hillegersberg-Terbregge, Barendrecht, Oegstgeest, Koudekerk, Schoonhoven, Oudewater, Den Haag, Zevenhoven en Voorburg. Een behoorlijk resultaat, dat in ieder geval ruimschoots opweegt tegen het aantal clubs, dat werd afgevoerd. Zuid-Holland komt binnenkort weer met zijn eigen contact-orgaan, terwijl op 27 Februari een Provinciale studieconferentie wordt gehouden. De Zuid-Hollanders kunnen van de Drenten nog wel iets leren.

Op deze provinciale studieconferentie wordt hetzelfde onderwerp behandeld met dezelfde inleiders als in Emmen: nl. „De a.r. partij en de toekomst” door de nationale voorzitter, dr A. Veerman. Deze conferentie is voor Zuid-Holland een experiment. Het is de bedoeling van het bestuur, dat alle clubs daar vertegenwoordigd zijn. Zuid-Hollanders, laat dit bestuur dan ook ditmaal niet in zijn hemd staan!

* * *

Nu we toch aan Drente bezig zijn: Het is onnodig te vertellen, dat de Provinciale studieconferentie in „De Hunnenhoek” te Emmen een groot succes is geworden. Niet minder dan 25 clubs waren aanwezig en de belangstelling was zo groot, dat verschillende inschrijvers teleurgesteld moesten worden. Zoiets kan, geloven we, alleen maar in Drente gebeuren. Helaas ontbreekt ons de ruimte om er iets meer van te vertellen. Dat hoeft ook niet, want Drente rent van het ene hoogtepunt naar het andere. Op 20 Februari zal in de zaal Royal te Hoogeveen de provinciale huishoudelijke vergadering en de toogdag worden gehouden. Onze Minister van Economische Zaken, Prof. dr J. Zijlstra heeft toegezegd te komen, terwijl als tweede spreker zal optreden dr J. Ozinga te Bennekom. Dat belooft wat te worden! Dit wordt geen speciaal Arjos hoogtepunt, maar een manifestatie voor geheel Drente. En natuurlijk zullen er verder verschillende gasten aanwezig zijn. Een Arjosfestijn in Drente wordt nu eenmaal bezocht door verschillende andere provinciale verbanden. Dat is langzamerhand traditie geworden.

* * *

We mogen niet langer over Noord-Holland zwijgen. De veranderde levensstaat van de voorzitter schijnt activiteit gelukkig niet uit te sluiten. In ieder geval is ook in deze provincie nog tijd gevonden voor een provinciale studieconferentie, die gehouden zal worden op 19 en 20 Februari a.s. te Heemskerk in het kasteel „De Assumburg”. Twee dagen en een kasteel. Noord-Holland doet het niet minder. Vrijdagavond gaat men starten met de heer Van Ruller over „princiële en praktische politiek in onze tijd”. Een declamator gaat — voorzover dat nodig is — de vreugde nog wat opluisteren. Voor de Zaterdagmiddag is Prof. dr J. J. de Jong gevraagd over „de praktijk van het Arjoswerk”. Een aantrekkelijk programma dus. Slechts één ding kan ons niet bekoren. Dat is de Reveille om 's ochtends zeven uur! Maar wie eens een Arjosconferentie heeft meegemaakt zal wel weten, dat daar niets van terecht komt.

* * *

Van Noord-Holland naar Brabant is voor ons slechts een stap. Het werk in deze provincie is bijzonder moeilijk. Dat zal iedereen begrijpen. Het bestuur geeft het echter niet op en ook hier zijn dan ook verblijdende resultaten. Wat dat betreft verdienen ook onze Brabanders een ere-saluut. Op 9 December is er een club opgericht te Bergen op Zoom. Het oude hoofdbestuurslid Amelink is het nog niet verleerd en is in Tilburg aan de slag gegaan. Resultaat: een nieuwe club. Fijnaart is samengevoegd met Klundert en loopt ook weer aardig. In Andel is weer nieuw leven gekomen. De eerste

week van December heeft men daar vergaderd. Sleeuwijk loopt behoorlijk en in Nieuwendijk gaat men het proberen. En Breda? Houd vol! Laten we eerlijk zijn: dit staatje mag er wezen. We zijn blij dat het zo gaat in Brabant, dat met geen enkele andere provincie te vergelijken is. In Limburg is de situatie voor de Arjos uiteraard bijzonder moeilijk. Maar Brabant's voorzitter ds Feenstra is vast besloten de zaak daar niet te laten zitten. Wij hopen spoedig iets meer te horen van het Provinciaal Verband Brabant. Het is een provincie waar we allemaal mee moeten meelevens, want het is daar o zo vaak een ploegen op de rotsen.

* * *

In Friesland zijn de clubs te Lioessens en Oudeschoot opgegeven. Natuurlijk een verlies, maar slechts een nurks kan daar kwaad van zeggen. Friesland heeft dit met alle noordelijke provincies gemeen dat het zijn zaakjes voor elkaar heeft. Dat verlies van twee wordt heus wel ingehaald. Daar twifelen we geen moment aan. Op Lutherdag werd daar de provinciale wapenschouw gehouden, die werd opgevrolijkt door de man, die dacht bijna van de Arjos verlaten te wezen, de heer Van Ruller.

Zo zouden we voort kunnen gaan. Er is activiteit in de drie grote steden en ook in de provincies die we niet met name hebben genoemd. Een ieder, die meende, dat de Arjos stil zou liggen en dat er daarom geen „vaart” was verschenen kan dit oordeel naar onze mening gevoeglijk intrekken. De Arjos is springlevend. En dat moet ook, want de achterstand van 1953 moet persé dit jaar worden ingehaald. Het is nu wel duidelijk aangetoond dat dit wel mogelijk is.

We zitten midden in het Jubileumjaar. Dat betekent, dat we de jubileumactie plaatselijk helpen steunen. Dit werk moet gebeuren, maar het mooiste geschenk dat wij ooit de partij zullen kunnen aanbieden is een flink aantal nieuwe clubs. Dan leveren we het bewijs, dat de partij nog springlevend is en dat zij niet somber naar de toekomst behoef te kijken. Dan heeft de jubileumactie ook zin. Want wat nut zou het hebben om een ton bij elkaar te slepen terwijl de jeugd achter de kachel blijft zitten? Twee dingen doen we dus: geld ophalen en clubs oprichten!

* * *

Er zijn nog enkele Provinciale en Stedelijke Verbanden, die nog geen opgave hebben verstrekt van Arjosleden die belangstelling hebben voor internationaal werk. Sommige provinciale verbanden menen, dat men gewoon elke club kan opgeven. Dat is de bedoeling niet. Wat wij nodig hebben is een niet te groot kader op dit gebied. Zo langzamerhand worden de plannen voor de zomer weer gemaakt. De Arjos moet er voor zorgen vertegenwoordigd te zijn op verschillende conferenties. Laten de in gebreke zijnde verbanden dus gauw de opgaven verstrekken; dan kan het landelijk bestuur verder zijn plannen uitwerken.

* * *

Binnenkort ontvangen alle clubs weer de bekende invulkaart. Misschien hebben zij deze reeds ontvangen op het moment dat dit goedkope blad — werft u ook nieuwe abonneés? — in Uw bus glijdt. Deze kaarten zijn voor de administratie van de Nationale Organisatie van het grootste belang. En daarom het beroep op de secretarissen(essen) om deze kaart onmiddellijk in te vullen en weer naar het Kuyperhuis terug te zenden.

Dit is een dermate eenvoudige administratieve zaak dat daarvoor niet eerst een bestuurs- of ledenvergadering afgewacht behoeft te worden. Wij rekenen er dan ook op dat nog deze maand de kaarten bij tientallen ons zullen bereiken. Goede gegevens zijn voor de nationale organisatie van het grootste belang en per slot van rekening zult U van een goede administratie zelf het meest profiteren.

Met deze typering zal wel ieder instemmen die de jaarlijkse conferentie voor Calvinistische studenten op 15 en 16 Januari j.l. in „De Witte Hei” heeft meegemaakt. Niemand zal willen ontkennen dat er gedurende twee dagen en één nacht veel goeds te beleven viel.

We willen U, in een royale bui, van al dat goeds ook wel een beetje mee laten genieten.

Vaste plaats

Echt een begrip waarvan een kerkmens in de stad en reeds ook op vele plattelandsplaatsen, geen weet meer heeft. Wie waagt het daar tegenwoordig nog om voor vaste plaatsen een pleidooi te houden? Wij niet.

Toch is het niet vreemd indien wij constateren dat de studentenconferentie zich een vaste plaats veroverd heeft in het jaarlijkse Arjosprogramma. Zien wij het goed, dan lijkt het er voorlopig niet op dat deze vaste plaats voor opruiming in aanmerking komt.

Het lijkt ons toe, dat deze vaste plaats voor een niet gering deel oorzaak is van de sfeer waarin de conferentie plaats vond. Kramer en Van Dale schieten hier te kort om die sfeer aan te duiden, ja, zelfs om die bij benadering weer te geven, of het moest zijn: men moet er zelf zijn geweest.

Gevarieerd gezelschap

Van vrijwel alle universiteiten en hogescholen waren deelnemers aanwezig. We ontmoetten er a.s. domineespersonen, zagen studenten met een juridische knobbel, constateerden dat er mensen waren die voornemens zijn later te gaan uitmaken of onze volkshuishouding al of niet geleid moet worden en maakten o.a. kennis met een a.s. veearts. Ofschoon verheugend, trok deze differentiatie toch niet de meeste aandacht. Neen, onze gedachten gingen uit naar Jona's wonderboom toen we merkten dat de vrouwelijke deelname sinds 1953 verzevenvoudigd was. Zeer tot ons (onpersoonlijk) genoeg. Intussen hopen we dat de vergelijking verder niet opgaat, want het zou betekenen dat Corrie Lindeboom eventueel een volgend maal weer zou moeten verzuchten dat één alleen toch wel wat verdrietig is en dat gunt niemand haar.

Anno 1954 kan het geen verwondering wekken dat er voor deze conferentie internationale belangstelling bestond. Twee Duitse studenten uit Münster waren in ons midden aanwezig. Waren zij niet op de hoogte met het spreekwoord: Bescheidenheit ist eine Zier, doch weiter komt man ohne ihr? Wij zouden er geen bezwaar tegen hebben gehad indien zij iets meer van zich hadden laten horen. Overigens hopen we dat deze internationale belangstelling niet een incidenteel karakter zal dragen.

Het zou van ondankbaarheid getuigen geen melding te maken van de aanwezigheid van de heren Prof. Dr J. J. de Jong, Dr E. Diemer, R. Gosker, J. S. Hoek en H. D. W. Boven, die, al of niet namens de pers, als gast de conferentie bijwoonden.

Dienst voor buitenkerkelijken?

Het is een voortreffelijke gewoonte een conferentie te doen openen door de voorzitter. Op deze regel maakte ook deze conferentie geen uitzondering. Naar ieders verwachting leverde dit ook een openingswoord op. We verklappen geen geheim, wanneer we U vertellen, dat Dr A. Veerman er aan herinnerde dat dit de vijfde studentenconferentie werd. Is er, zo vroeg hij, aanleiding om dit lustrum feestelijk te herdenken? Neen, wanneer we deze conferentie beschouwen als een dienst voor „buitenkerkelijken”. Ja,

wanneer we letten op de bereidheid die er ieder jaar bij vele studenten is om deze conferentie bij te wonen.

Altijd aanwezig

Tot de getrouwe bezoekers van de Arjosconferentie behoort Dr Schouten. Ditmaal echter had hij ons bericht, tot zijn spijt verhinderd te zijn. Dus hadden wij er ons bij neergelegd, zijn immer gewaardeerde toespraak thans te moeten missen. Wie schetst echter de verbazing toen de voorzitter de mededeling deed dat, hoewel Dr Schouten niet aanwezig zou zijn, wij hem toch zouden horen. En werkelijk, wij hebben hem gehoord, want, o wonder der techniek, terwijl hij in Kruiningen sprak, hoorden wij door de microfoon in Hilversum zijn stem in Huis ter Heide.

Geen tijd voor slapen

Van een conferentie, die twee dagen en één nacht duurt, is veel te vertellen. Vooral van die ene nacht. Maar we moeten ons beperken. Eén ding heeft ons getroffen en dat is het klaarblijkelijke devies der deelnemers: tijd winnen. Hebben we niet zelf geconstateerd dat er mensen waren die eerst tegen het ochtendgloren de tijd gekomen achtten een weinig te sluimeren? Hebben wij niet uit gewoonlijk welingelichte kringen vernomen dat er mensen waren die, de nachtelijke stormen trotserend, uren na middernacht terugkeerden van een autotocht naar de Stichtse hoofdstad trachtend aldaar enige warme hapjes te bemachtigen? En zouden wij geen respect hebben voor lieden die het uur van 3.30 niet te goed achtten de edele schaakkunst te beoefenen? Doch het valt alles in het niet wanneer men bedenkt, dat de adjunct-secretaris van het C.C. kans zag zijn kamergenoten tot over vieren wakker te houden. Kijk, daar wordt een mens stil van.

En nu iets anders

We kunnen er niet het zwijgen toe doen zonder iets gezegd te hebben van de referaten van de heren J. Smallenbroek en Prof. Dr Ir H. van Riessen, respectievelijk handelend over de reorganisatie der A.R. Partij en de Maatschappij der Toekomst. Daar ging het tenslotte voor een belangrijk deel om. We overdrijven niet wanneer we zeggen dat beide sprekers de aanwezigen zeer geboeid hebben. Hun betoogtrant was verschillend, de onderwerpen lagen ver uiteen, maar gemeenschappelijk richtten zij zich voor een groot deel op de toekomst. De heer Smallenbroek besprak de gewijzigde maatschappelijke structuur binnen de Partij en wees op de nieuwe taak van het Anti-revolutionaire volk naar binnen. Prof. van Riessen tekende de veranderde maatschappelijke structuur buiten de Partij en wees op de nieuwe taak van het Anti-revolutionaire volk naar buiten. Maar ook hier weer gemeenschappelijk: vóór alles gaat het om de onderhouding van 's Heren geboden in heel ons leven. Aan vragen der deelnemers ontbrak het de referenten waarlijk niet. Een groot aantal werd op hen afgevuurd.

Aan alles komt een eind

Dat hebben we ook ditmaal weer ondervonden. Te spoedig, zijn wij geneigd te zeggen. Evenwel... we hopen op de volgende conferentie.

De voorzitter heeft de conferentie niet besloten met een preekje voor „eigen” parochie. Wij doen dit dus hier ook niet.

We zeggen er alleen dit van: indien ook deze conferentie er toe kan bijdragen dat vele studenten hun weg in de Arjos en de Partij vinden, dan is zij ons temeer een reden tot verheuging.

„Mogelijkheden en moeilijkheden”, kan men daar wel als ondertitel bijvoegen. Want beide kwamen overvloedig tot uitdrukking in het referaat, dat Prof. Dr J. J. de Jong hield op onze Algemene Vergadering.

Om maar met een grote moeilijkheid te beginnen: in de Grondwet van de meeste andere landen in West-Europa gaat men uit van de volkssouvereiniteit. Weliswaar gaat het daarin niet om een wijsgerige keuze, maar om een juridische constructie. Maar we zien hoe deze constructie toch doorwerkt en invloed heeft in de politieke praktijk, in de feitelijke werking van het parlementaire stelsel. De leden van de volksvertegenwoordiging beschouwt men — en zij beschouwen zichzelf — als lasthebbers van de partij. De ministers ziet men als mandataris van het bestuur van hun partij. Zij kunnen geen enkele stap van enig gewicht doen zonder goedkeuring van hun partijbureau.

Wanneer wij staan voor de vorming van een Europese Politieke Gemeenschap, dan is de vraag: of deze praktijk ook daarin zal doorwerken. Niet minder belangrijk is het vraagstuk, wat de bevoegdheden van deze gemeenschap zullen moeten zijn. Het zal zeker nodig zijn, dat wij komen tot het opstellen van beginselen en het samenstellen van een beperkt werkprogramma voor deze E.P.G.

Daarmee kunnen we echter niet volstaan. Beginselen moeten niet alleen geformuleerd, maar ook gepropageerd worden. Zij moeten uitgewerkt worden tot een programma en in daden omgezet. Daarvoor is machtsvorming op Europees niveau niet te ontberen. Dat houdt in: aansluiting van en bij geestverwanten in binnen- en buitenland.

Hoe is daaromtrent de feitelijke situatie? In Duitsland zijn protestant en rooms-katholiek verenigd in de C.D.U. Ook in Frankrijk vindt men in de — meest R.K. — M.R.P. ook protestanten, zelfs op niet-onbelangrijke plaatsen. Daarentegen zijn de christelijke partijen in België, Luxemburg en Italië exclusief rooms. In België b.v. treft men protestanten aan in de liberale partij. In het algemeen vindt men in deze landen bij de protestanten weinig begrip voor onze zienswijze. Een afzonderlijke organisatie van protestanten biedt weinig perspectief. Wij moeten een ruimer verband zoeken.

De N.E.I.

De Anti-revolutionaire Partij en de Christelijk-Historische Unie zijn thans in contact getreden met de — sinds 1947 bestaande — Nouvelles Equipes Internationales, de N.E.I. Dit is een — in hoofdzaak Europees — verband van nationale groepen van politici van christen-democratische richting. Die nationale groepen zijn van verschillende aard. Het kan een enkele partij zijn, die zo'n groep vormt. Elders zijn het een aantal personen, politici of uit de vakbeweging, die samen een groep vormen. Ook ballingen van landen, waar geen politieke vrijheid bestaat kunnen aangesloten zijn. De Nederlandse groep werd tot dusver gevormd door de K.V.P., in de toekomst wordt het een gemengde groep van K.V.P., A.R. en C.H.

In de N.E.I. werken verschillende commissies: politiek, economie, sociaal, cultureel; voorts een parlementaire groep en een jeugdsectie. Belangrijk is ook de documentatie.

Eigenlijk heeft de N.E.I. veel weg van een gesprekscentrum. Wel kunnen onder bepaalde omstandigheden resoluties aangenomen worden, maar aangesloten organisaties kunnen zich daaraan onttrekken en hun volledige vrijheid behouden alleen al door zich van stemming te onthouden.

Wie deze N.E.I. zou zien als de voorloper van een Europese Christelijke politieke partij onderschat wel zeer sterk

de moeilijkheden. Men denke maar aan het reeds genoemde verschil in opvatting omtrent het gezag. Want wat hierboven gesignaleerd werd aan praktische doorwerking van de volkssouvereiniteit vinden we niet alleen bij socialisten en liberalen, maar ook bij christelijke partijen in andere landen. Maar wel zien we in de N.E.I. een belangrijke taak liggen. Er zijn naast moeilijkheden ook mogelijkheden.

Van het grootste belang is, dat onze partij zich op deze nieuwe problemen gaat instellen. Zeer gewenst is de aanstelling van een internationaal secretaris, die gesteund zou moeten worden door een vaste commissie voor Europese aangelegenheden. In de partij moeten ook groepen van belangstellenden komen, opdat wij zo komen tot een interne discussie en meningsvorming omtrent Europese vraagstukken.

Want met deze meningsvorming staat of valt de Europese eenheid. De vraagstukken moeten tot de mensen gebracht worden. Het mag niet een zaak van enkelen zijn, maar de partij in haar geheel moet er bij betrokken zijn. Ook werkelijk en regelmatig contact met de Christelijk-Historische Unie over deze problemen zal onmisbaar zijn.

Ook met de engere kring van protestants-christelijke geestverwanten dient contact gezocht. Wij zullen — binnen of buiten de N.E.I. — moeten komen tot een protestants-christelijk internationaal centrum, voor gesprek, studie, kadervorming en propaganda. Daarvoor zullen we onze contacten ook buiten het „kleine Europa” van de zes landen moeten zoeken.

Taak van de Arjos

De Arjos kan haar bijdrage aan deze ontwikkeling leveren door activiteiten te ontwikkelen, deels naar buiten, deels naar binnen.

Naar buiten valt te denken aan:

1e. het versterken van de band met de jeugdsectie van de N.E.I., terwijl daarbij en daarboven ook gestreefd moet worden naar contact met protestants-christelijke geestverwanten.

2e. het opstellen van korte, duidelijke — d.w.z. ook voor jongeren, die niet in de sfeer van het Nederlandse Calvinisme zijn opgegroeid, verstaanbare-geschriften in het Duits en het Frans; om te beginnen over onze visie op gezag en vrijheid, later ook over andere onderwerpen.

3e. het leggen van correspondentiecontacten van clubs met plaatselijke verenigingen in het buitenland, zoals trouwens in een aantal plaatsen al bestaan.

Naar binnen, op de clubs, moet aan de problemen die hier rijzen grote aandacht gegeven worden. Men moet de ontwikkeling van de Europese eenheid volgen en belangrijke onderdelen bestuderen. Om iets te noemen: het voorlopig statuut van de Europese Politieke Gemeenschap. Men zie het artikel van Prof. Donner in Anti-Revolutionaire Staatskunde.

Vervolgens moet men serieus kennis nemen van de politieke situatie in de landen van Klein-Europa, en vooral ook van de beginselen, de positie en de organisatie van de christelijke partijen in andere landen.

Ongetwijfeld zijn de clubs hiervoor niet toegerust. Daarom zal het nodig zijn in de naaste toekomst het materiaal hiervoor aan te dragen.

Hier ligt voor ons een grote, moeilijke taak, die wij in eigen kracht niet zullen kunnen volbrengen. Als wij maar zien, dat God ons in deze wereld plaatst, ook in de grotere samenleving van heden, dan zullen we die taak in het geloof, in Zijn kracht, daadwerkelijk ter hand nemen.

Prettige sfeer en toch . . . .

We waren weer in de Domstad; voor het jaarlijkse Arjos-familiefeest op 12 Dec. j.l. Weinigen zullen spijt hebben naar de 6e jaarvergadering van onze Nationale Organisatie te zijn gegaan. Het was de eerste aanlegsteiger van onze nieuwe veerman Dr Veerman. De opkomst was verblijvend, de sfeer, zoals altijd, goed. Oude bekenden worden ontmoet, handen gedrukt, problemen besproken, om tenslotte opgemonderd, vol frisse moed huiswaarts te keren. Een zekere stimulerende werking gaat van deze bijeenkomsten uit. En toch. . . ., er waren te veel oude bekenden en te weinig nieuwe en vooral jonge gezichten. Het probleem van de doorstroming in onze gelederen manifesteerde zich ook dit jaar te Utrecht. Niet dat de ouderen dienen te verdwijnen, maar de jongeren moeten komen.

Geen verandering van koers

Geen verandering van koers, zo constateerde de voorzitter in het woord, waarmee hij om half elf de morgenvergadering opende. Onze taak is alleen uitgebreid. We moeten met ons A.R. beginsel de frontieren over. Hij zette ons samen zijn zo meteen al in het teken, waarin met name de middagvergadering bij het belangrijke referaat van Prof. de Jong — zie elders in dit blad — zou komen te staan. Voordien moesten echter nog diverse huishoudelijke zaken worden afgedaan. Desondanks was reeds 's morgens de „Kleine zaal” van het N.V.-gebouw geheel bezet, zij het na enig „nadruppelen”. Niet iedereen bleek in Utrecht de Oude Gracht even gemakkelijk en vlug te kunnen vinden; de Mariaplaats was ook zo lang ons oude stamadres geweest. 's Middags dienden nog stoelen te worden bijgezet, om alle belangstellenden een plaats te geven.

Erkenning en herkenning

Verschillende gasten waren aanwezig. De Federatie van Christelijk Historische Jongerengroepen had drie van haar hoofdbestuursleden afgevaardigd. Het was goed uit de mond van haar secretaris te horen, dat de Arjos en de C.H.J.G. elkaar bij diverse ontmoetingen niet alleen hadden erkend, maar ook herkend. Dat onze oud-secretaris, de heer Boven, door zijn aanwezigheid van belangstelling blij gaf, zal niemand in onze kring verwonderen. Hij was een Arjosman in hart en nieren en zo iets blijft, al verandert men van werkring. De heer van Ruller, de oud-voorzitter was helaas verhinderd.

Voor het forum

De secretaris en de administrateur hadden zich met hun duidelijke en uitvoerige uiteenzettingen over de gang van zaken in het afgelopen jaar zeer verdienstelijk gemaakt. Er bleef weinig te vragen over. Toch wel iets. Zo vernamen we hoezeer een datum in Brabant een dominé dwars kan zitten. Een vermeende anti-Arjos mentaliteit van het Kuyperhuis bleek te Barneveld op een misverstand te berusten. Het hoofdbestuur beloofde op korte termijn een 24-tal nieuwe studieschetsen; net alsof het pas Sinterklaas was geweest. Naast sociaal-economische onderwerpen zijn een aantal biografieën en enkele schetsen over politieke partijen en geestesrichtingen in voorbereiding. Duidelijk werd gesteld dat onze organisatie bij jeugdfora niet als zodanig deelneemt, doch alleen behulpzaam is bij het zoeken naar geschikte Arjosfiguren. Ook achtte men het wel gewenst

dat daar het A.R.-geluid werd gehoord, zonder tot gezamenlijke uitspraken te komen. De penningmeester kwam er wel heel gemakkelijk af. Hij behoefde geen woord tot verdediging van zijn laatste verslag uit te brengen. Zijn functie is thans opgeheven; niet omdat hij niet goed voldeed, maar omdat we het voortaan met een secretaris-penningmeester gaan proberen. Efficiency heet dat.

Kun je nog (niet) zingen . . . . .

Het voorstel tot wijziging van de statuten, vormde ongetwijfeld het voornaamste agendapunt van de ochtendvergadering. De meeste veranderingen gingen — gelukkig — vlug onder des voorzitters hamer door; zij werden ter juiste definiëring of elegantiae causa wenselijk geacht. Niet alzo echter de beide ingediende amendementen op artikel 13. Vooral het eerste, dat de opheffing van de vertegenwoordiging van de stedelijke verbanden Amsterdam, Rotterdam en Den Haag in het hoofdbestuur behelsde, maakte vele tongen los. Er ontpopten zich medische specialisten, waar men ze niet had verwacht. De verdediger uit Franeker vertelde ons uit welke steden de onderscheidene hoofdbestuursleden afkomstig waren; alsof we dat niet allemaal wisten. Rotterdam voerde in eerste instantie het pleit voor het behoud, wijzend op de uitzonderlijk moeilijke situatie in de grote steden. Hoewel ieder begreep dat Franeker geen Rotterdam is, kon dit de meerderheid niet overtuigen van het belang der stedelijke afvaardiging; men werd verwezen naar het provinciale verband. Vlak voor de stemming brachten enkele afgevaardigden een „zangstukje” ten gehore, waartoe alleen de wetenschap dat men niet op een zangconcours behoefde op te treden de moed kan hebben gegeven. Naderhand werd pas duidelijk dat het ten behoeve van de aanneming van het amendement was. De indieners van het amendement wonnen niettemin met 44 tegen 22 stemmen (precies de vereiste tweederde meerderheid), de goede opkomst van de Amsterdamse clubs ten spijt; Den Haag stemde verdeeld.

De behandeling van het tweede amendement — een uitbreiding van het aantal vrijgekozenen tot vier — vereiste minder tijd. Ofschoon niet iedereen even enthousiast was, werd het, overeenkomstig het prae-advies van het bestuur, zonder hoofdelijke stemming aangenomen. Alleen Leeuwarden verklaarde zich tegen.

Illusie en desillusie

Een tijdens de morgenvergadering ingediende motie, die ten doel had van het hoofdbestuur de grootst mogelijke aandacht voor het internationaal contact en de grote-stadsmoeilijkheden te vragen, werd in de middagsamenkomst ingetrokken, nadat zij door toezeggingen van de voorzitter overbodig was geworden. Nieuwe gasten konden inmiddels welkom worden geheten. Dr Schouten, de voorzitter van het Centraal Comité, die steeds onze jaarvergaderingen zoveel mogelijk heeft bezocht, wilde ook ditmaal weer niet ontbreken op onze wapenschouw. Wij waarden zulks zeer. Het tekort op onze jaarrekening had zijn aandacht getrokken en hij meende dat het ons een eer moest zijn dit zo vlug mogelijk weg te werken. Terecht, doch hopelijk zonder uitvoering van zijn suggestie om de afdracht van ieder lid aan de Nationale Organisatie te verdubbelen. Arjosleden, die tevens lid (moeten?) zijn van een K.V. gaan toch al gebukt onder een dubbele belasting. Overigens verheugde Dr Schouten zich ook in de goede opkomst. Zijn bezielend woord gaf

Zo doen wij het in Pijnacker

Al lange tijd tobde het Bestuur van onze Arjos met het probleem, hoe alle leden actief te doen zijn op onze avonden.

Het was bij ons, als vrijwel overal: een vaste kern zorgde voor het nodige spraakwater en de rest luisterde.

Nu is luisteren veelal moeilijker en vermoeiender dan spreken, maar toch bevredigde ons deze toestand niet.

Gezamenlijk kwamen we toen op de gedachte een onderwerp te doen behandelen, zoals de Tweede Kamer dit gewoonlijk doet, m.a.w. de club in fracties te verdelen en elke fractie het hare te laten opmerken.

Nadat dit op een ledenvergadering was besproken namen de plannen vastere vorm aan. Besloten werd om de club in 5 fracties te verdelen met een gelijk aantal leden (3); tevens een voorzitter en een „griffierster”. De fracties vertegenwoordigden de A.R., de K.V.P., de V.V.D., de P.v.d.A. en de C.P.N. (de C.H. vonden we te wispelturig). De bestuursleden werden over de 5 fracties verdeeld, maar mochten geen fractievoorzitter zijn.

De grootste moeilijkheid was aanvankelijk een onderwerp te vinden, dat zich zou lenen voor een algemene bespreking.

(Zondagswetgeving bijv. viel buiten beschouwing.)

Zo kwamen we terecht bij: „De huurverhoging, de Huurpolitiek en de daarmee gepaard gaande Belastingverlaging”.

Bij de verdeling der leden in fracties is het Bestuur echter dictatoriaal opgetreden, daar de P.v.d.A. en de C.P.N. veel te veel aantrekkingskracht op de leden uitoefenden.

't Vreemde geval deed zich voor, dat ijverige Arjosleden, die bij „Nederlandsche Gedachten” zweren, zich nu in de voorafgaande weken verdiepten in het Plan van de Arbeid ('33), de Waarheid, de Maasbode, 't Algemeen Handelsblad etc.

Daar geen enkele fractie voor de andere wilde onderdoen, kwamen de fracties bij elkaar aan huis om te vergaderen.

't Kwam zelfs voor, dat eenmaal de A.R. zich verbreedde met de V.V.D. in een gemeenschappelijke fractievergadering. ('t Zou Prof Oud deugd doen dit te lezen.)

Dat was echter koren op de molen van de P.v.d.A. en C.P.N.

Om alles zo echt mogelijk te doen schijnen, hadden we vooraf een bezoek gebracht aan een heuse vergadering van de Tweede Kamer.

Het bezoek beviel ons best, niet in 't minst door de grote medewerking, die wij ondervinden van een U allen wel bekend parlementair verslaggever.

Zo kwam de avond zelf. Elke fractie had in de eerste ronde tien minuten spreektijd gekregen, waarbij twee van de drie leden aan 't woord moesten komen.

Bij de replieken kwam dan nummer drie aan 't woord om de andere partijen af te „kraken” of bij te vallen.

De avond zelf werd een éclatant succes, niet in 't minst door de grondige behandeling van het onderhavige onderwerp.

Alhoewel dit niet afgesproken was, regende het moties, waarbij ook de nodige humor niet ontbrak.

Alleen de griffierster mopperde, omdat ze zoveel te schrijven had; zij wilde een volgend maal communiste zijn.

Op de laatste vergadering van dit vergaderseizoen hopen we het experiment nog eens te herhalen.

We hopen dan een wetsvoorstel te bespreken, zoals dit in de Kamer gebeurt.

We zitten alleen nog te zoeken naar een minister.

Onnodig te zeggen, dat we vooraf weer een bezoek hopen te brengen aan de Tweede Kamer, iets wat we overigens elke club, die daartoe in de gelegenheid is, kunnen aanraden.

een bijzondere gloed. Zelf kon hij naar huis gaan in de wetenschap dat de A.R.-partij ook onder de jongeren zijn vurige aanhangers telt. Een illusie rijker, zo hij dit niet reeds wist. Aan een ander werd evenwel ondanks het aangenomen passieve vrouwenkiesrecht, alle aspiraties op een politieke carrière ontnomen. Het was de verloofde van onze tweede voorzitter, Mr Verplanke. Een illusie armer, zo zij dit al niet had beseft.

En nu . . . . voorwaarts

Wij aarzelen niet om onze laatst gehouden jaarvergadering alleszins geslaagd te noemen. Een ieder heeft de nodige energie en geestdrift kunnen opdoen, om opnieuw met kracht aan het werk te gaan.

Dat het onder Gods zegen, gunstige resultaten moge afwerpen.

Niet om het getal, maar om de zaak.

**J. NOOITGEDAGT & ZN
IJLST**

*Reeds 88 jaren op
het ijs!*

Let op het gedeponeerde
FABRIEKSMERK

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau
Centraal Comité, Dr Kuyper-
straat 3, Den Haag.
Giro 89673

58. Om de Christelijke Vrijheid	„ 0,50
59. Het Program van Actie 1952	„ 0,25
60. Calvijn en de Staat- kunde, Dr D. Nauta	„ 1,20
61. De Reformatie en de Staatkunde Dr D. J. de Groot	„ 1,40
62. Het passieve Vrou- wenkiesrecht	„ 0,60
63. De eerste vijf artike- len van het Beginsel- program	„ 0,50
64. Model gemeente- program	„ 0,75
65. Onze verhouding tot de S.G.P. Mr C. J. Verplanke	„ 0,75
66. Contributiekaarten per 100 stuks	„ 2,50
67. Beginsel en ideaal Prof. Dr S. U. Zuidema	„ 0,50
68. Bezitsvorming Drs P. C. Hazenbosch	„ 0,50
69. Bestuursvorm open- bare school	„ 0,15
70. Europese Integratie	„ 0,50

De deelnemers aan de studieconferentie te Emmen op 19 December 1953

De ARJOS in Noord-Holland

De jaarlijkse ledenvergadering en toogdag die op 7 November te Amsterdam werd belegd gaf gelegenheid zich te oriënteren op de activiteit en de huidige situatie der ARJO-clubs in Noord-Holland.

Zoals in de gehele organisatie, kan in ons provinciaal verband van een zekere stabilisatie worden gesproken. Verschillende clubs bestaan nu zes of zeven jaar en hebben in die tijd aan een meelevende en dus belangrijke groep een niet te miskennen vorming medegegeven. Nu moeten de jongeren (b.v. van 18 tot 21 jaar) het werk voortzetten en vele besturen hebben deze noodzakelijke „doorstroming” tijdig voorzien en maatregelen genomen.

Het was dan ook een goede gedachte in de ledenvergadering een onderwerp te behandelen over de organisatorische kant van het clubwerk. De heer S. de Jong, voorzitter van één der Amsterdamse Arjos-clubs sprak over: „Kadervorming en doorstroming in de Arjosclub”. In deze inleiding kwam de techniek van het werk ter sprake.

Het begrip doorstroming werd door de referent vooral gezien als verschijnsel in de club, en er was dus niet in begrepen het aantrekken van nieuwe leden (van buiten). Het kader als actieve groep in de club in de ruimste zin wordt gevormd door: A.R. Staatskunde, Ned. Gedachten, hoofdartikelen der dagbladders, boekenbezit, brochures,

conferenties en persoonlijke activiteit in en buiten de club. Dat kader is de motor voor de gehele groep, het hart dat voor de beweging, de activiteit, de doorstroming zorgt.

In de discussie kwam naar voren het gebrek aan interesse bij de ouderen tussen 30 en 40 jaar die dan ook voor de jongeren geen aansporing meer zijn. Naast de saecularisatie is er het feit dat in bepaalde kringen het besef verdwijnt van het verband tussen geloof en politiek. Dan werd gesproken over het levend houden van de club, de vergadertechniek en de organisatie van de propaganda.

In de middagvergadering, die eveneens door Mr C. J. Verplanke werd gepraesideerd, werd het woord gevoerd door de heer E. van Ruller uit Groningen. De oud-voorzitter die, zoals Verplanke geestig opmerkte, als een landman die zich terugtrok van de boerderij, thans overal komt kijken hoe het met de oogst staat sprak over: „De strijd om de beginselen”.

Dit referaat (uitgegeven door het Prov. Verband van Groningen) gaat grondig in op de probleemstelling in de hedendaagse politiek en behandelt op originele wijze de Nederlandse staatkundige groeperingen. Vele clubleden hebben zich het referaat dat zich voor behandeling bij gedeelten op de vergaderingen uitstekend leent, aangeschaft, en we geven dan ook slechts

de hoofdgedachte weer. Vanuit de Schrift komen de beginselen voor het politieke bedrijf, aldus spreker, die in een bezielde betoog verder aangaf dat die politiek dan zelf begrensd wordt door de polen van gezag en vrijheid.

Op verrassende wijze werd van de diverse staatkundige stromingen op het schoolbord een beeld gegeven en als grote verschil kwam dadelijk naar voren enerzijds het denken uit de mens dat in wezen steeds revolutie betekent en het denken vanuit God.

Merkwaardig is dat we de scheidslijn tussen idee en werkelijkheid terugvinden bij de K.V.P. en het G.P.V. welk laatste b.v. immers de kerk tussen God en de wereld plaatst.

Nadat de heer J. W. Holm was verwelkomd als afgevaardigde van het Prov. Comité en de Kamercentrale Amsterdam, was er gelegenheid tot het stellen van vragen aan de spreker.

Tenslotte sprak Ds A. Bikker uit Amsterdam een slotwoord. In een gloedvolle rede wekte hij ons op om Christenen van de daad te zijn ook op het politiek terrein en over de kerkelijke verdeeldheid heen te kennen ons aller en dezelfde opdracht.

Hoewel de opkomst voor deze toogmiddag groter had kunnen zijn, heeft de ARJOS in Noord-Holland weer een geslaagde wapenschouw gehad. Met nieuw enthousiasme kunnen we het clubwerk hervatten, versterkt in de overtuiging dat bij het streven naar een Christelijke politiek en staande in de strijd om de beginselen ook de Arjos-club een taak heeft „het volk ten baat”. H. A. Homan, secretaris

VERZINKERIJ

FIRMA G. CLEMENTS & ZOON

Ablasserdam

Tel. 423 (K 1859)

ALBRACHT N.V.

ALBRACHT-MANTZ
Verkoop

Bolstraat 27 - Tel. 11667
UTRECHT

Uw fabriek voor hoogfrequent
gelaste PLASTIC artikelen.

Aannemers- en Handelsbedrijf

VAN OORD

* Grond- en Waterbouw-
kudige werken

WERKENDAM
TELEFOON 23

* Handel in Rijsmaterialen en Riet

Firma **J. A. BAKKER & ZOON**

BOLSWARD en GRONINGEN

Import
Export

Fabriek van bakkerijgrondstoffen

N.V. GROFSMEDERIJ v/h

Firma Gebr. N. en E. DE JONGH

BOLNES - TELEFOON K 1896—304

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180 — 3886
DIRECTIE: Tel. K 1180 — 2023

MIDDELBURG

WASSERIJ

Jan Snel

Nederhorst den Berg

TELEFOON K 2945-221

TRANSPORTINSTALLATIES
VOOR ELK DOEL IN ELKE UITVOERING

DE IJSEL N.V. - TEL. 92 - KAMPEN

FABRIKANTEN DER „PROMECO-INSTALLATIES“ VOOR BEDRIJFSMECHANISATIE

NED. IJZERCONSTRUCTIE WERKPLAATSEN

LEMELERVELD(0)

SPECIAAL STAALCONSTRUCTIES VOOR FABRIEKBOUW, KERKEN ETC.

TEL. 217 (K 6722)

SLUMP's

Hooi, Stro en Kunstmest

VEEVOEDERBEDRIJF

LEEWARDEN
ROTTERDAM
ZWOLLE

Granen,
Veevoerders,
Ruwvoerders,

N.V. „STAD ALKMAAR“

Hoofdkantoor: Luttik Oudorp 15
Telefoon 3723—2641 ALKMAAR

Snel en betrouwbaar vervoer

door NOORD-HOLLAND en FRIESLAND

A. VINGERLING en Zn GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL
ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. DEN HAENSTRAAT 25 — TEL. K 1820—2182

N.V. W. J. SCHUILING's

HANDELSONDERNEMING

BINNENHAVENWEG 20 — HENGELO
Telef. K 5400—3029 (na 18 uur Delden, K 5407—447)

M. C. van Staaveren - Aalsmeer

Specialiteit in

Telefoon 715

ANJERSTEEKEN - FREESIAZADEN

Christelijk Sanatorium voor Zenuwzieken
ZEIST Geneesheer-Directeur: Dr A. HUTTER
 Kliniek voor specialistisch-psychiatrische
 behandeling en verpleging

Afzonderlijke paviljoens met huiselijke sfeer
 Ruim 40 h.a. wandel- en werkerterrein

BRINKERS'

ROOMBOTER
 MARGARINE
 SPIJSVETTEN
 SPIJSOLIE

FABRIEKEN

ZOETERMEER
 Tel. nr 12 (4 lijnen)

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBR. HAKKERS WERKENDAM
 Telefoon 14

Constructiewerkplaats

„BAILY”

NIEUW-LEKKERLAND
 TELEFOON 36

Gespecialiseerd in

**Staalconstructies
 voor gebouwen**

**KNOOP helpt velen
 uit de knoop!**

Steeds in voorraad gebruikte
 lange en korte trucks in prima
 staat.

J. KNOOP N.V.
 AUTOSLOPERIJ
 ADUARD - TEL. 235 - K5903
 GRONINGEN - TEL. 27465

TRICOT-FABRIEKEN

Directeur: H. G. HEIJ
 Eigenaar:

Gebreide wollen
 bovenkleding
 van het beste
 Nederlandse
 fabrikaat

„Parley”wol

voor al Uw breiwerk
 Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij
 HOOGEZAND

KLEDING VOOR
 HET HELE GEZIN

DAMES-, HEREN- EN KINDERKLEDING
 ZWOLLE - APELDOORN - AMERSFOORT

INNEMEE & ZN. N.V.
 BEGRAFENIS - TRANSPORT

DEN HAAG
 Tel. 115940

HAARLEM
 Tel. 10441

DELFT
 Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

KOOG a/d ZAAAN
 TEL. 4947 (K. 2980)

TURNARTIKELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

Nederlandse gedachten

Vijf en zeventig jaar

Dr J. J. C. van Dijk

Uit de partij

De Statenstembus

Mr H. Bijleveld

Voor onze A.R. vrouwen

Beiden driekwart eeuw!

Twee weken Berlijnse conferentie

Militairistisch

Uit krant en periodiek

OP EIGEN WIEKEN

Driestarren

De vaart der Arjos

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

Aannemersbedrijf F. Vink & Zonen

KERKLAAN 9 — TEL. K 1827 - 261

Moordrecht

N.V. Houthandel Arendsen

Luttekepoortstraat 52

Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

Fa BONGERS

VERHUIZINGEN TRANSPORTEN
door het gehele land

Law. Allee 88, Tel. K 8370 - 2725, Wageningen

Voor AUTOSCHADE of ONDERHOUD naar:

A. BUDEL

Autolakspuitinrichting

UTRECHT

's-Gravesandestraat 25a, - Tel 18319

H. Robbers - Schildersbedrijf

Gijsbrecht van Aemstelstraat 1

Telefoon 56595 - 717160 — AMSTERDAM

Een Nederlandsche gedachte:

SERRES en WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenhage. Tel. K 1748 — 538 en 738

H. MANSCHOT

Aannemer in heiwerken

Telefoon K 3474 : 232

Achthoven 39 — LEXMOND

J. Heerema

Herenkleding

Modemagazijn

Voorstraat 284

Tel. K 1850 - 3915.

DORDRECHT

*Bouw- en Aan-
nemingsbedrijf*

**W. Boersma
& Zn**

Burg. Patijnlaan 124

Tel. K 3404 -

4048 - 4358 - 3158

ZEIST

C. LIND & ZOON

Ao. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN

Keizersgracht 564 — AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640

Administratie van vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

J. de Vries

Commissionnair in Effecten

O.Z. VOORBURG WAL 173

Privé OLYMPIAKADE 60

TELEF. 47126

TELEF. 94152

AMSTERDAM

Medicinale

SALVITINE

Maakt U fit

Vult die voedingsstoffen aan,
waaraan U juist gebrek hebt.

WIJ GARANDEREN RESULTAAT

Verkrijgbaar bij drogisten en bij

N.V. BOGENA - SCHIEDAM

MELKINRICHTING JAAP VLUG

Het adres voor melk en zuivelproducten. Door grote omzet
garanderen wij U de beste waren. Wij brengen U alles thuis.

Thouringstraat 14

Hoofdweg 493

Bos en Lommerweg 256

AMSTERDAM

Tel. 84187

Tel. 88951

Tel. 124487

Voor de inrichting van Uw
Woning geven wij U gaarne
inlichtingen

**Van den
Akker's
MEUBELEN**

Complete Woninginrichting

Beetsterzwaag

Hoofdstraat 19

(franco levering)

K 5126-288

Aannemersbedrijf

Firma

**J.W. Markvoort
en Zonen**

Tabaksgaarde 46

Tel. 479 (K 5480) Tel. 580

te Rijssen

TRANSPORTSCHROEVEN

EN

ELEVATOREN

Voor elke industrie

Voor alle producten

Voor alle doeleinden

Uitvoering in hout, ijzer, roestvrij-staal, aluminium,
monel en koper.

Hebt U problemen met Uw intern transport?

Horizontaal of verticaal, wij lossen het op!

Firma J. van den Berg & Zonen - Waddinxveen - Tel. 226 K 1828

Nederlandsche gedachten

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN

VOOR HET GEZIN

10e JAARGANG No. 2 (Co. No. 1)
20 FEBRUARI 1954

Verschijnt ten minste
een maal per maand

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman, Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuyperstraat 3, Den Haag. Telef. 115935.

Administratie-adres: Dr Kuyperstraat 3, Den Haag. Telef. 115935. Giro 89673 t.n.v. de Anti-revolutionaire Partij.

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

Vijf en zeventig jaar

DR J. SCHOUTEN

3 April 1879 - 3 April 1954

1954 is voor de Anti-revolutionaire Partij een jubileumjaar. Wanneer er van wordt uitgegaan, dat op de (eerste) Deputatenvergadering, gehouden 3 April 1879, de vaste en meer volledige organisatie van onze partij is tot stand gekomen, bestaat zij op 3 April a.s. 75 jaar.

Misschien zijn er lezers, die zeggen: maar dat is toch onjuist, want reeds lang vóór 1879 werd er over de Anti-revolutionaire partij gesproken. Dit laatste is ongetwijfeld waar, maar men vergete niet, dat in een groot deel van de vorige eeuw op staatkundig gebied het woord partij in de regel een andere betekenis had, dan men er later al meer aan is gaan toekennen. Men sprak toen van de Conservatieve partij, de Liberale partij, de Anti-revolutionaire partij enz., hoewel er destijds in de organisatorische zin van het woord geen partijen waren. Men bedoelde met het woord partijen aan te geven, dat er stromingen, richtingen waren op politiek terrein, welke als conservatief, liberaal, anti-revolutionair enz. konden worden getypeerd. Voorstanders van een bepaalde richting hadden wel contacten met elkander, tussen gelijkgezinden waren er wel gesprekken in verband met de voorbereiding van candidaatstellingen en verkiezingen, soms trad een kleine groep als leidinggevend orgaan op, en er bestonden hier en daar plaatselijke kiesverenigingen, maar van als partij georganiseerde politieke richtingen was er in die tijd geen sprake.

Dit geldt ook van de anti-revolutionaire richting. Wie bijvoorbeeld kennis neemt van de briefwisseling tussen mr G. Groen van Prinsterer en Dr A. Kuyper krijgt een heldere kijk op wat men in die periode politieke partijen noemde, en komt tot het inzicht, dat er geen vaste, organisatorische politieke verbanden waren. Er waren richtingen, waarvan de leiders, als het wenselijk of noodzakelijk werd geoor-

deeld, tijdelijk contacten, overleg en samenwerking tot stand brachten, maar verder ging men niet. De anti-revolutionaire richting was de eerste, welke na vele voorbereidingen, waarmede enige jaren waren gemoeid, tot een blijvende organisatie kwam in een vast partijverband, dat het gehele land omspande. Daarom is het alleszins verdedigbaar te stellen, dat de geboortedatum van onze partij is 3 April 1879, en dat zij op 3 April e.k. 75 jaar bestaat.

Het Centraal Comité is van mening, dat deze feiten onze bijzondere aandacht verdienen, en dat er tal van redenen pleiten voor een herdenking van de geboorte en de geschiedenis onzer partij. Het is goed, dat wij allen weers opnieuw overdenken hetgeen tot de oprichting van de partij heeft geleid, en ons verdiepen in de betekenis, welke zij gedurende de driekwart eeuw van haar bestaan heeft gehad. Dit is vooral goed voor de jongere generaties, waarvan maar al te velen te weinig kennis hebben van de strijd, welke moest worden gestreden, en van de lessen, welke deze ons leert voor heden en morgen. Als wij op de rechte wijze herdenken, zal dit ons opwekken tot dank aan God voor hetgeen Hij in de werkzaamheid onzer partij aan ons volk en aan ons heeft geschonken, zal dit bijdragen tot een dankbaar gedenken van de politieke arbeid onzer voorgelachten, en zal dit bevorderen, dat wij onze eigen plaats en taak in het staatkundig leven duidelijk zien, en ons inzetten voor de vervulling van de opdracht, welke God ons geeft.

Het Centraal Comité heeft dan ook besloten D.V. op 2 en 3 April a.s. enkele samenkomsten te beleggen ter viering van het 75-jarig bestaan van onze partij. 3 April zal de grote bijeenkomst worden gehouden, waarin, naar wordt gehoopt, enige duizenden anti-revolutionairen zullen aanwezig zijn om de herdenking persoonlijk mee te

Dr J. J. C. VAN DIJK

Het was een schokkende mededeling, dat nu ook dr J. J. C. van Dijk is overleden. Op 82-jarige leeftijd is hij heengegaan. Het is heel geleidelijk gegaan. De krachten namen af. De vitaliteit verminderde. Het ging naar het einde toe. Het kon echter nog maanden duren, zo dacht de arts. Maar het duurde geen maanden. Onverwachts heeft God de levensdraad van Dr. J. J. C. van Dijk afgesneden.

Ons treft nu slag op slag! Inderdaad de oudere generatie gaat heen. En ook al had de heer van Dijk zich uit vrijwel alle functies teruggetrokken, toch wordt dit heengaan door ons als een slag gevoeld.

Niet alleen Bijleveld! Nu ook Van Dijk! Ook Van Nes!

De oude garde sterft!

Maar ook van het leven van Dr J. J. C. van Dijk gaat een sprake uit. Kaarsrecht en strijdend ging hij door het leven. Het was altijd de militair. Een nauwgezet, een ijverig, een minzaam, een bekwaam man. Met lastige eigenschappen tevens. Soms moeilijk in de omgang. Maar een man die zich dag en nacht gegeven heeft, aan allerlei werk op christelijk politiek en op christelijk sociaal terrein.

Was de Dr. Kuyperstichting eigenlijk wel denkbaar zonder de figuur van Dr. J. J. C. van Dijk? Als penningmeester had hij met de dagelijkse gang van zaken intens te maken. Zijn penningmeesterschap vatte hij niet op als een sinecure. En daarom was hij voor zijn naaste omgeving ook wel eens lastig. Maar daartegenover stond zijn enorme verdienste. Niet het minst ten aanzien van het accuraat beheer der geldmiddelen na de oorlog, toen het er om ging de door de Duitsers wederrechtelijk in beslag genomen geldmiddelen weer terug te verkrijgen.

Ook Dr J. J. C. van Dijk is van zijn aardse post ontheven en is de eeuwige rust ingegaan. Op Vrijdag 12 Februari is hij begraven op Oud Eik en Duinen in alle stilte. Alleen de familie was daarbij tegenwoordig en slechts enkele genodigden.

Er is weer een ledige plaats in onze gelederen!

En met kracht dringt zich de herinnering op aan een artikel dat Dr Kuyper eens schreef. Het was 5 Maart 1877 en het luidde „Onze doden”. Ook dat was een periode van kentering. Groen was weggefallen en Mackay de oudere, voorts Helderling, van Loon, Doedes. „Of wijst ons dit openvolgend sterven van zo uitnemende mannen niet op de Almachtige God. Op Hem, die alles bestiert, maar wiens machtige hand toch in het afsnijden van zo dierbare levens met verdubbeling van nadruk wordt gevoeld?

Op Hem, van wiens doen en majesteit ook op het Staats-terrein niet te zwijgen, juist de eer en de kracht onzer richting is; zulks geschiede niet om vroom te schijnen, veel min om de schare te vleien, maar tot verheerlijking van Zijn Naam”.

En dan vervolgt hij „Immers ook het geklaag over het gemis aan grote mannen onder ons kan te ver gaan”.

Zie nu nam de Heer er nog een handvol weg!

Menselijk talent.

Daar hangt het bestaan, daar hangt de toekomst onzer richting niet aan.

Komt de ure, dat we ver genoeg gerijpt zijn, om op een terrein ons te bewegen, waar grote mannen nodig zijn, Hij de Heer, zal ze ons uit een bron Zijner krachten doen voortkomen.

Hoofdvraag blijft het voor ons slechts, of de mannen, die in Nederland nog de naam des Heeren durven opnemen, en pal staan voor het recht onzes Gods — ze mogen dan hoog, ze mogen dan laag geplaatst zijn — persoonlijk in waarheid door een dorsten naar de eere Gods verslonden worden, en, alle menselijke steunsel wegwerpend geen triumf begeren dan voor Hem!

maken. Zo spoedig mogelijk zullen u nadere mededelingen over het programma worden gedaan. Thans volstaan wij met deze aankondiging, waaraan wij het verzoek paren: werkt allen mede aan een waardige en hartversterkende viering van dit jubilé.

In dit verband is er nog iets, waarmee ik persoonlijk wel geen bemoeienis heb, maar waarover ik mij toch een enkel woord veroorloof. Er is een Jubileumcommissie gevormd, welke werkzaam is voor het bijeenbrengen van een dankoffer in de vorm van een jubileumgeschenk. Zij gaat er vanuit, dat alle leden van de kiesverenigingen daarvoor een bijdrage geven, welke neerkomt op gemiddeld één gulden per lid. Ik onderstreep het woord „gemiddeld”, en meen dat zulk een bijdrage bij deze gelegenheid van allen mag worden gevraagd. Is het werk voor de inzameling ten uwent reeds voltooid en met gunstige uitslag? Zo ja, des te beter. Zo neen, stelt u dan beschikbaar voor het mede bijeenbrengen van de gevraagde som, en bevordert naar vermogen dat de inzameling tot het gewenste bedrag tijdig plaats heeft. De partij heeft grote behoefte aan versterking van haar financiën. Zij heeft taken te vervullen, welke extra-uitgaven vragen, maar waarvoor thans de middelen ontbreken. Vandaar, dat ik u met vrijmoedigheid vraag het doel van de Jubileumcommissie te helpen verwezenlijken, spontaan en royaal.

Uit de Partij

1. Naar Rotterdam.

De Dagbladpers heeft er reeds melding van gemaakt dat de Jubileumtoogdag te Rotterdam zal worden gehouden. Van meet af was de bedoeling dat Utrecht daarvoor zou worden uitgekozen. Te Utrecht vond immers op 3 April 1879 de Oprichtingsvergadering van onze partij plaats, in een der zijzalen van het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, waar ons Centraal Convent ook regelmatig bijeenkomt. Een goed anti-revolutionair heeft trouwens zijn hart aan Utrecht verpand. Omdat daar de nationale oorkonde getekend werd, 375 jaar geleden, die de Noord-Nederlandse zelfstandigheid vast legde? Ook dat! Maar ook omdat het langzamerhand wel erg aftakelende Tivoli tientallen malen de

honderden afgevaardigden ter Deputatenvergadering ontvangen heeft.

Maar dat dit altijd Utrecht was, vond vooral zijn oorzaak in het feit, dat het zo centraal gelegen was. En nu is het vooral voor de Anti-revolutionairen in het Noorden van ons land natuurlijk een teleurstelling dat de Jubileumtoogdag niet te Utrecht maar te Rotterdam wordt gehouden. De redenen welke tot deze beslissing hebben bewogen moeten dus wel zeer dringende zijn. Dat zijn zij ook inderdaad.

In de week waarin de derde April valt is er te Utrecht jaarbeurs, zodat de Beatrixhal en de Prins Bernhardhal niet beschikbaar zijn. En Tivoli, dat amper 2000 mensen kan bevatten, is natuurlijk te klein. Het wordt immers maar niet een gewone Deputatenvergadering. De 75-jarige wil tonen dat zij springlevend is. Daarom is een grotere vergaderruimte nodig.

En nu moet u maar even uw agenda raadplegen.

Een week vroeger of een week later biedt geen uitkomst. Want de opbouw

van de jaarbeurs vergt drie en de afbraak zeker twee weken. Maar 17 April — gaat moeilijk — want deze valt op de Stille Zaterdag, tussen Goede Vrijdag en Paschen. En bovendien het is zaak deze toogdag te houden vóór de Statenverkiezingen, welke op Woensdag 21 April plaats vinden. En drie weken eerder, dat ging wegens organisatorische redenen niet meer. En dus moest het Centraal Comité wel naar een andere plaats omzien.

Toen bleek dat alleen Rotterdam met de Ahoyhal op die datum nog beschikbaar was.

En nu hopen wij maar dat alle Anti-revolutionairen in het land deze beslissing zullen kunnen billijken en nu rekenen wij er ook op dat de Ahoyhal geheel zal worden gevuld.

2. Zolang de voorraad strekt

De organisatie van een zo grote vergadering brengt nog al wat kosten mee. De huur van het gebouw is het voorname. Er moet voor worden gezorgd dat iedereen een zitplaats heeft.

DR J. SCHOUTEN

De Statenstembus

Door de voorbereiding van het jubilé onzer partij mag de actie voor de Statenverkiezingen niet in het gedrang komen. Jubileren is immers daden verrichten, werken met inspanning van al onze krachten.

Die verkiezingen zijn belangrijk.

1. De Provinciale Staten zijn het orgaan voor het bestuur der provincie. Door en uit de Statenleden worden de Gedeputeerden gekozen, aan wie met de Commissaris der Koningin als hun voorzitter het dagelijks bestuur der provincie is opgedragen.

2. De taak van de Provinciale Staten bestrijkt een uitgebreid terrein. Zij neemt tengevolge van de groei van ons volk en van de ontwikkeling, welke het leven doormaakt, nog voortdurend in omvang en betekenis toe. Zij ligt op het gebied van het algemeen bestuur der provincie, van het beheer der provinciale financiën, van de provinciale wegen, kanalen en vaarten, van de waterkering en de waterschappen, van de veren, van de monumentenzorg, van de plannen tot uitleg en ontwikkeling van het gewest, van de subsidiëring van inrichtingen voor geesteszieken, van de Steunverlening aan allerlei culturele en sociale arbeid enz. enz.

Het College van Gedeputeerde Staten heeft naast de zorg voor het dagelijks bestuur van de provincie een uitgebreide taak met betrekking tot de uitvoering van een groot aantal rijkswetten.

3. De Provinciale Staten kiezen de leden van de Eerste

Kamer der Staten-Generaal. In het volgend jaar moeten in een deel van ons land weer de leden van de Eerste Kamer worden gekozen. Indien in 1956 wordt overgegaan tot herziening van de Grondwet — de Regering bereidt zulk een herziening voor — dan wordt ook de Eerste Kamer ontbonden, en moeten dus alle Provinciale Staten leden voor de Eerste Kamer kiezen. Dat zijn de Staten, welke thans zullen worden samengesteld.

Uit deze summier opsomming blijkt, dat de provinciale stembus zeer belangrijk is. De samenstelling van de Staten is beslissend voor de richting van het bestuursbeleid der provincie, voor de verkiezing van Gedeputeerden en voor de keuze van leden voor de Eerste Kamer.

Het doel van onze partij is een christelijke politiek. Dat houdt ook in een christelijke provinciepolitiek.

Hoe groter het aantal A.R. Statenleden is, hoe meer positieve invloed kan worden uitgeoefend op het provinciaal bestuur, en op de verkiezing van Gedeputeerden en van leden der Eerste Kamer.

Laten onze Provinciale comités, Staten-centrales en plaatselijke kiesverenigingen zich toch inspannen om een zo groot mogelijk aantal stemmen op onze kandidatenlijsten te verkrijgen. Bij de stembus is nu eenmaal het getal beslissend.

Te meer noodzakelijk is die inspanning omdat tegenwoordig in de uitslag van de Statenverkiezingen een graadmeter wordt gezien voor het Rijksbeleid.

Verzuimt niets van wat plichtmatig en geoorloofd is.

En dat betekent nog al iets voor een zaal, die eigenlijk voor exposities en tentoonstellingen is bestemd. Een podium, de aankleding, de luidspreker etc. etc. Maar de begroting van het Centraal-Comité kan een dergelijke uitgave niet opvangen. En dus moet wel entree worden geheven. Die entree is bepaald op één gulden per persoon, en voor een gezelschap van tenminste tien personen f 0.75 per persoon.

De kaarten zijn verkrijgbaar bij het bureau van het Centraal-Comité. Zij worden **alleen toegezonden** na ontvangst van het verschuldigde bedrag op **giro 89673** ten name van de Anti-revolutionaire Partij. Bestellingen kunnen op deze wijze worden gedaan **tot Zaterdag 27 Maart**. Voor bestellingen, die daarna binnen komen, kan niet worden gegaandeerd, dat zij nog tijdig worden uitgevoerd. Nog afgezien van de vraag of dan nog kaarten beschikbaar zijn. Want deze Jubileumtoogdag wordt een gebeurtenis van belang. De belangstelling daarvoor zal groot zijn en dus is het zaak zich tijdig van de nodige toegangsbewijzen te voorzien.

3. De Jubileumtoogdag

Omtrent de agenda zijn er in de pers reeds enige mededelingen gedaan. De toogdag begint 's morgens om 11 uur. De voorzitter van het Centraal-Comité Dr J. Schouten, spreekt natuurlijk de openingsrede uit. Verder staan als sprekers op de agenda, Prof. Mr P. S. Gerbrandy, onze minister-president in oorlogstijd en Prof. Dr L. W. G. Scholten, de kenner van onze parlementaire geschiedenis bij uitnemendheid en de man van „de Vaart der Volken”. En vermoedelijk zal ook de 88-jarige onder ons, de grijze generaal Duymaer van Twist, het woord voeren. Dat wordt geen rede van een uur, maar toch een kort woord van een man, die bijna een halve eeuw kamerlid was, die Groen van Prinsterer nog gekend heeft, met Kuyper optrok, onder Dr Colijn diende.

Er staat natuurlijk nog meer op het programma. Voor zang en muziek wordt gezorgd. De Marinierskapel zal medewerking verlenen onder leiding van G. Nieuwland. Voorts wordt medewerking verleend door de Chr. Oratoriumvereniging Rotterdam-Zuid, een gemengd koor en een mannenkoor alles onder leiding van Piet van den Kerkhoff. Wij willen op die dag in blijde, en dankbare stemming bijeen zijn. U zult het zien dat deze Jubileumtoogdag een belangrijke gebeurtenis wordt. Zorgt er dan voor dat tijdig gezelschappen worden gevormd om gezamenlijk per autobus de reis naar Rot-

Het bestuur van de kiesvereniging te Goes

terdam te ondernemen. We rekenen er op dat er ook autobussen uit het Noorden van ons land zullen zijn.

4. De Jubileum-bijdrage

Op de Toogdag te Rotterdam krijgt ook Dr A. A. L. Rutgers het woord. Hij zal het Jubileumgeschenk aanbieden. U weet wel, dat bedrag van f 100.000.— en aan jaarlijkse bijdragen f 20.000.— Dr Rutgers zit natuurlijk in spanning. Stel u voor dat hij slechts f 30.000.— bij elkaar gebracht heeft. Wat een figuur! Dat kan natuurlijk niet. Dat moogt u Dr Rutgers niet aandoen. En ook de goede naam van de Anti-revolutionaire Partij niet. Dat volle bedrag moet er komen. En dat kan ook wel met enige goede wil. Maar dan moeten de kiesverenigingen iets vlotter gaan afdragen. Tot nog toe is rond f 5.000,— ontvangen. Maar lang niet overal heeft men de actie daarvoor in Januari gevoerd. Dus alle hens aan dek. Binnen 8 weken moet de zaak voor elkaar zijn. Wat de jaarlijkse contribuanten betreft is momenteel reeds f 3000,— per jaar toegezegd.

5. Ons kaderblad

Telkens blijkt weer dat velen onder ons het kaderblad niet kennen. Hebt u wel eens een proefnummer aangevraagd? Heus, voor een meelevend Anti-revolutionair is het onmisbaar. Op vergaderingen wordt vaak door allerlei mensen geklaagd over gebrek aan politieke voorlichting. Maar die klacht is onjuist. Want het kaderblad voldoet daaraan tenvolle. Maar het contactorgaan is natuurlijk niet voldoende. Wilt u weten wat onze fractie in de Kamer heeft gepresteerd? In het eerste nummer van dit jaar is een brede

uiteenzetting gegeven en in het volgend nummer wordt deze behandeling van de begrotingsdebatten voortgezet. In het kaderorgaan stond een uitvoerig verslag van de Deputatenvergadering en van de laatste partijconferentie. Eigenlijk moest het zo zijn dat al onze leden op het kaderorgaan waren geabonneerd. **Al onze leden**. Enkele kiesverenigingen hebben trouwens de zaak zo georganiseerd. De kleine kiesvereniging te Purmerend met 45 leden heeft 27 abonneementen. De kiesvereniging te Wassenaar-Zuid heeft dit jaar voor al haar leden een abonnement genomen. En dan te weten dat er nog altijd **tientallen bestuursleden** zijn die het kaderorgaan niet kennen.

De tiende jaargang is nu ingegaan. En nu doen wij een dringend beroep op al onze Anti-revolutionaire mannen en vrouwen om een abonnement te nemen op ons kaderorgaan en er zo aan mee te werken dat aan al onze gezinnen behoorlijke politieke voorlichting wordt verstrekt. Iedereen praat over politiek! Iedereen weet precies hoe het moet! Maar het aantal mensen, dat er werkelijk wat vanaf weet is ontslend klein.

6. C.H en A.R.

Naar aanleiding van een aantal brieven, die ons bereikten over de verhouding A.R. en C.H., geven wij hier nogmaals enkele mededelingen. Na de bevrijding, in 1945 zijn besprekingen gevoerd tussen het Centraal-Comité en het hoofdbestuur van de C.H.U. om na te gaan of beide partijen niet tot één partij zouden kunnen worden verenigd. Deze besprekingen hebben geleid tot een communiqué, ondertekend door

de heren **Mr J. A. de Wilde** en **H. W. Tilanus**, waarin de wens werd geuit dat het zou komen tot **Federatieve samenwerking**, welke daarin zou bestaan, dat het moderamen van het Centraal-Comité en het dagelijks bestuur van de C.H.U. tenminste **één maal in de drie maanden** gezamenlijk zouden vergaderen en dat verder zou worden gestreefd naar een **gemeenschappelijk urgentie-program**.

De Deputatenvergadering van 23 Januari 1946 nam met **algemene** stemmen het besluit deze federatieve samenwerking te aanvaarden. De algemene vergadering van de C.H.U. sprak evenwel uit dat deze federatieve samenwerking haar te ver ging en dat zij met een „**nauw contact**” wenste te volstaan. Van dat nauwe contact is tot nog toe niet veel terecht gekomen, hoewel met name Dr J. Schouten, ook in Nederlandsche Gedachten, daarop herhaaldelijk heeft aangedrongen en daarover nadere opheldering heeft gevraagd.

Wij hebben in het bovenstaande enkele woorden vet doen drukken. Het schijnt nodig te zijn sommige dingen steeds te herhalen. Er is werkelijk geen behoefte aan een andere organisatie om de eenheid der Protestant-Christelijke partijen te herstellen. De Anti-revolutionaire partij is de **eerste** en **oudste** politieke partij, die de banier der Christelijke Vrijheid heeft ontroid, onder de leuze van „Er staat geschreven en er is geschied”. Zij verstaat haar verantwoordelijkheid ten volle. Zij weet en is er diep van doordrongen, dat de politieke verdeeldheid op het Pro-

testants Christelijke erf meer schade toebrengt aan het Christelijk Protestant karakter van ons volk, ook in het publieke leven, dan de bestrijding der tegenstanders. Maar zolang de Christelijk Historische Unie en de Staatkundig Gereformeerde Partij volharden in hun isolement, moet daarin onzerzijds en wel noodgedwongen, worden berust. Wij zouden het gaarne anders zien.

7. Medemblik

Dinsdagavond kwamen de A.R. en C.H. kiesverenigingen in gecombineerde vergadering bijeen onder leiding van de voorzitter der C.H. kiesvereniging, de heer D. Rozendaal.

Doel dezer samenkomst was om onder de ogen te zien de mogelijkheid tot vorming van een Prot.-Chr. Politieke Partij.

Namens de C.H. sprak de heer M. Zeldenrust en namens de A.R. de heer W. Wijnans, die ieder van eigen politiek standpunt uit, hun visie gaven op het conflict dat geleid had tot de scheiding en op wat gedaan was en nog gedaan zou kunnen worden, om tot hereniging te komen.

De heer Zeldenrust stond in het bijzonder stil bij de controverse tussen Kuyper en De Savornin Lohman en de uit theologisch inzicht ontstane tegenstellingen. Hij wees op de verschillen tussen beide partijen en op dat wat beide partijen gemeen hebben: de christelijke basis.

De heer Wijnans voerde zijn gehoor terug naar Réveil en Reformatie. Hij zag als grondtrek van ons volksleven het Calvinisme. Hierna besprak hij het

verschil in mentaliteit en over de pogingen die reeds werden gedaan om te komen tot herstel der eenheid. Hij bepleitte met klem alles te doen wat kan leiden tot hereniging van A.R. en C.H.; de partijen, die zich beide plaatsen op de grondslag van Gods Woord.

Van de gelegenheid tot vragen stellen werd ruim gebruik gemaakt. Een brede gedachtenwisseling volgde op deze referaten, die zeer verhelderend werkten.

Unaniem was de vergadering van oordeel, dat in deze tijd de nauwste samenwerking geboden is, dat alles dient te worden gedaan om deze te bevorderen, om uiteindelijk te komen tot samensmelting van beide partijen, en dat bij komende Kamer- of Statenverkiezingen het uitkomen met één gemeenschappelijke lijst, of althans de verbinding van de afzonderlijke lijsten, uit practisch oogpunt aan te bevelen zou zijn.

De beide kiesverenigingen zullen deze zaken bij de hogere partijinstanties aanbevelen.

Het was in de koude Januariweken, dat de kiesvereniging te Goes een vergadering belegde waar de Jubileumactie zou worden besproken. Omliggende kiesverenigingen waren uitgenodigd. Het was vinnig koud die avond. Maar uit Rilland-Bath kwam een gezelschap om te luisteren naar de spreker. Dit werd zo gewaardeerd, dat we daar maar een plaatje van hebben laten maken. En verder zal het met de actie in Goes en omstreken ongetwijfeld goed marcheren. De resultaten zullen wij later wel vermelden.

Het ligt in de bedoeling om in het eerst volgende nummer van het kaderorgaan een volledige lijst te publiceren van de afdrachten der kiesverenigingen met opgave van hun ledental. Uit de tot nu toe bekende resultaten blijkt dat het gemiddelde van één gulden per lid zeer belangrijk wordt overtroffen. Maar dat betreft de eersten die dus inderdaad in Januari de zaak hebben aangepakt en in orde gemaakt. Of dit straks voor allen ook zal blijken moet natuurlijk worden afgewacht. Maar van Goes en Rilland-Bath zijn wij zeker.

De gasten uit Rilland-Bath

Mr H. BIJLEVELD

Wij moeten een naam schrappen van de lijst der gasten voor de Jubileumtoogdag. De naam van een man, die wij op die dag gaarne in ons midden zouden hebben gezien. Mr H. Bijleveld is vrij onverwacht van ons heengegaan. Op de leeftijd van 68 jaar heeft God de Here hem tot Zich genomen. Jarenlang was hij secretaris van het Centraal-Comité. Met hem verliezen wij opnieuw een van de voormannen van de oude stempel. Het was op de bondsdag van de J.V. in Den Haag — in het circus van Scheveningen, dat ik hem voor het eerst hoorde spreken. Het scheen met de geluidsinstallatie niet in orde te zijn. Maar Bijleveld had de microfoon niet nodig om zich verstaanbaar te maken. Hij zoog zijn longen eens heel goed vol en toen donderde het langs de rijen „de concentratie van jong gereformeerde jeugdkracht” toe en het klonk als een bazuin. Vanaf de achterste bank zag men de adamsappel bewegen en toch scheen het spreken hem geen inspanning te kosten. Naast Schouten was hij de enige, die zo iets kon. En dan de manier van spreken. De woordkeus! De geestdrift! De bewogenheid!

Vandaag lusten we dat niet meer. We zeggen dat een beetje hautain terugblikkend

op de vroegere periode. Toen was het hand-klappen en applaudisseren. Ik weet het nog zo net niet! Wanneer een vent zich met bezieling geeft in zijn spreken, dan geloof ik dat hij vandaag ook nog gehoor heeft en van jong en van oud. Wanneer een zo warm hart spreekt, dan zal hij ook vandaag zalen vol trekken.

Voor al spreker is Mr H. Bijleveld op de voorgrond getreden, de vooroorlogse periode waren we wat dat betreft werkelijk verwend. Schouten, De Wilde, Bijleveld, Prof. Diepenhorst, Dr Beumer, C. Smeenk, C. van de Heuvel reisden stad en land af. Maar toen was er waarschijnlijk ook meer animo bij het publiek voor grote vergaderingen dan tegenwoordig.

In 1946 heeft Mr Bijleveld zich als secretaris van het Centraal Comité teruggetrokken. In zijn schriftelijk bedanken deelde hij mede dat hij meende zijn plaats te moeten afstaan aan een jongere. En zo is het ook gebeurd, Ir Van Riessen is hem als zodanig opgevolgd.

Nu hebben wij hem naar zijn laatste rustplaats gebracht. Midden in dit leven zijn wij door de dood omvangen. De mond, die zo bevelend kon spreken, zwijgt. Maar voor ons spreekt hij, ook nadat hij gestorven is, van Gods goedheid en trouw.

Voor onze A.R. Vrouwen 18 Maart - Op naar Utrecht

Naar het schijnt heeft de grote vergadering van A.R. Vrouwen, welke enige jaren geleden op initiatief van SCEVAR te Hilversum werd gehouden, naar meer gesmaakt. Want van allerlei zijden is er daarna aandrang geoeffend nog eens zo'n bijeenkomst te beleggen. Velen, die teleurgesteld waren, doordat zij de dag niet hadden kunnen meemaken, hetgeen o.a. behalve wegens persoonlijke omstandigheden, al wel het geval moest zijn omdat de plaatsruimte betrekkelijk beperkt was, hoopten dat de eventuele volgende keer deelneming op groter schaal mogelijk zou worden gemaakt.

Tegemoetkomend aan de geuite wensen heeft het Landelijk Studiecentrum van Vrouwelijke Anti-Revolutionairen het plan opgevat een conferentie te beleggen in de maand Maart, die door een groot aantal vrouwen zal kunnen worden bijgewoond. De zaal voor deze dag gehuurd, kan ruim 450 vrouwen herbergen. Wij zijn erg blij dat de gastvrijheid nu dus heel wat ruimer kan worden betracht dan de vorige maal.

Bij het vaststellen van het programma voor deze openbare bijeenkomst is er naar gestreefd zowel onze huisvrouwen en gezinsmoeders als onze werkende vrouwen iets te bieden, waarvan men zeker kan zijn dat het haar zal boeien. Bovendien hopen we daarmee te bereiken, dat de belangstelling van deze verschillende groepen van vrouwen voor elkanders problemen — die gewoonlijk niet al te groot is — wordt gestimuleerd.

De bedoeling is, dat niet alleen door het feit van deze bijeenkomst, maar ook door de samenstelling van de agenda de onderlinge band wordt versterkt en de politieke belangstelling verlevendigd.

De vergadering zal gehouden worden D.V. op Donderdag 18 Maart te Utrecht in het Gebouw voor Kunsten en Wetenschappen, Mariaplaats 2, aangev. 10.30.

Het programma ziet er als volgt uit:

In de ochtendvergadering zal, na het openingswoord van de presidente een voordracht gehouden worden door de Hoogedelgestrenge Heer H. Algra, lid van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, over „Overheidsbemoeiing in verband met het Gezin.”

In de middagvergadering, aangev. om 2 uur zal het vraagstuk van „Gelijkwaardige beloning voor gelijke arbeid”, van verschillende zijden worden gezien. Voor deze stof is gekozen de vorm van podiumgesprek. Uit de zaal mogen vragen gesteld worden aan de dames, die ter beantwoording daarvan op het podium aan een tafel zitten. Deze moderne vorm van het z.g. Forum zal naar gehoopt wordt, geschikt blijken, om op aantrekkelijke wijze onderscheiden facetten van dit moeilijke vraagstuk te belichten.

In het Forum zullen zitting hebben Mevrouw O. H. Attema-Roosjen, Mej. Dr A. Meima, Psychiater, Wolfheze, Mej. M. Schenkeveld, Landelijk Secretaresse voor het Geref. Jeugdwerk, Mej. A. S. Prinselaar, Hoofd Aanneembureau voor Vrouwelijk Personeel der N.V. Philips, Mevrouw C. M. Tonkens-Kaajan, Mej. Mr E. W. Vertregt, maatschappelijk werkster bij de P.T.T. te

Amsterdam. De leiding berust bij Mevrouw Dr F. T. Diemer-Lindeboom.

Zowel de ochtend als de middagbijeenkomst zal worden opgeluisterd door enige voordrachten van de bekende declamatrice Mevrouw Miep Wielenga-Quelle.

Ieder kan zijn eigen meegebrachte lunchpakketje in de zaal nuttigen. Men kan ook in hetzelfde gebouw lunchen, kosten ongeveer f 3.50. Dit laatste graag mededelen bij het bestellen van de kaarten.

Toegangskarten kunnen worden aangevraagd à f 2.50 uitsluitend per postwissel of op girorekening No. 563326 bij Mejuffrouw M. J. Schenkeveld, Da Costalaan 1, Zeist, vóór 28 Februari a.s.. Wilt U bij Uw bestelling ook even vermelden of U de reiskosten vergoed wenst of deze vergoed kunt krijgen van de kiesvereniging?

De toegangsprijs tot deze conferentie bedraagt f 2.50.

Daar SCEVAR niet graag zou zien dat er ook maar iemand zich van deelneming zou onthouden vanwege de reiskosten, zal er naar gestreefd worden deze voor ieder, voor wie die kosten enig bezwaar opleveren, zoveel mogelijk te vergoeden. In dit verband is ook contact gezocht met onze kiesverenigingen, waaraan gevraagd is tenminste voor één van haar vrouwelijke leden de reiskosten op zich te nemen.

De vergadering zal zijn afgelopen omstreeks half vijf, zodat u hiermede rekening kunt houden met Uw trein.

Wij hopen met elkaar een leerzame en gezellige vergadering te hebben.

Namens het Bestuur van SCEVAR
Dr F. T. Diemer-Lindeboom, pres.
Mr J. J. Boot, secr.

Beiden driekwart eeuw!

Mr J. A. de Wilde is op 7 Januari j.l. 75 jaar geworden. Het Centraal Comité heeft hem bij deze gelegenheid officieel gefeliciteerd. Tegenover de man, die zoveel jaren in de Tweede Kamer het pleit voerde voor onze anti-revolutionaire beginselen, en die zoveel jaren de Tweede voorzitter was van onze partij was dit huldeblijk bij zijn 75ste verjaardag op zijn plaats.

De staat van dienst van Mr J. A. de Wilde is groot. Raadslid, Wethouder van Den Haag, Tweede Kamerlid, Minister, Eerste Kamerlid.

Maar voor ditmaal gaan de gedachten toch wel in het bijzonder naar de korte periode in zijn leven, die voor de Anti-revolutionaire Partij van grote betekenis is geweest. Dat is de periode van Mei 1945 tot Januari 1946. Dr H. Colijn was in Ilmenau in Duitsland overleden. Mr J. A. de Wilde werd dus voorzitter van de Anti-revolutionaire Partij, die op 30 Juni 1941 officieel door de Duitsers was ontbonden maar die practisch in het illegaal verzet nog bestond.

Dat is nu al tien jaar geleden.

Wat een beroering was er toen! Moest de partij weer worden gereorganiseerd? Er was inmiddels zoveel veranderd. Oude scheidslijnen waren weggevaagd. De verhoudingen waren totaal veranderd. Anti-revolutionairen en Christelijk-Historischen zouden elkaar moeten vinden in een Christelijke Nationale Partij. In Friesland, zo werd althans in Holland verteld, was de zaak practisch reeds voor elkaar. Er woei een totaal andere wind dan voorheen. Op de conferenties daverde het van ongezoeten critiek. Radicale maatregelen werden voorgesteld. Het moest allemaal anders.

Dat plaatste Mr J. A. de Wilde voor een werkelijk niet gemakkelijke taak. Als tweede voorzitter verving hij slechts Dr Colijn. Het Centraal Comité dat hij presideerde droeg een voorlopig karakter. Meningsverschil was er meer dan genoeg. En de man, die sedert jaren practisch voorzitter was van het Centraal Comité in de tijd dat Mr de Wilde met Dr Colijn minister was, van 1933 tot 1940 — die man — toen nog gewoon J. Schouten — was nog in Duitsland. Zou hij terugkomen uit het concentratiekamp? En zo ja — hoe zou hij terugkomen? Maar inmiddels moest er worden gehandeld! En dat was verre van eenvoudig! Want de opvattingen waren wild en radicaal.

In die periode hebben Mr J. A. de Wilde en Mr H. Bijleveld het stuur van de Anti-revolutionaire Partij gegrepen en beleidvol hebben zij het schip door de branding manoeuvreerd totdat het roer in de handen van de heer J. Schouten kon worden overgedragen.

Dat dit laatste gebeurde is voor een goed deel het werk van Mr J. A. de Wilde geweest. En ik acht dit een

van zijn grote verdiensten. Hij, de man met een academische opleiding, met ministerservaring, met een staat van dienst, die meer tot de verbeelding van het volk sprak dan die van de heer J. Schouten, begreep dat op dit moment de leiding in de handen van de heer Schouten moest worden gelegd en van zijn kant heeft hij dit bevorderd, voorzover hem dit slechts mogelijk was. Dat de Deputatenvergadering van 23 Januari 1946 eenstemmig de heer J. Schouten tot zijn voorzitter koos is goeddeels het werk geweest van Mr J. A. de Wilde, die daarbij zich zelf volledig weggeijferde en genoeg nam met de tweede plaats.

MR J. A. DE WILDE

Moeilijk waren op politiek terrein de omstandigheden gedurende de eerste maanden na de bevrijding. Dikwijls kwam het min of meer geïmproviseerde Moderamen in vergadering bijeen. Dr Bruins Slot en Dr J. Donner namen o.a. regelmatig aan de beraadslagingen deel. Diepgaand was soms het verschild van inzicht. Maar met vaste hand en doelbewust gaf Mr J. A. de Wilde leiding. Daarbij bleef hij zich zelf gelijk. Ronduit anti-revolutionair maar met een open oog voor de gewijzigde omstandigheden en verhoudingen. Het Kamerlid van vóór de oorlog, de populaire minister onder Colijn, de graag geziene spreker op vergaderingen van de kiesverenigingen, ook van de jeugd, maar vooral de bekwame stuurman

in de moeilijke dagen na de bevrijding, toen iedereen bereid was alles over hoop te halen en in staat om al het oude over boord te gooien, dat is de betekenis van Mr J. A. de Wilde voor onze A.R. Partij van vandaag.

Daarvoor waren nodig: beleid, standvastigheid, gevoel voor het nieuwe en vermogen om door te zetten. Die kwaliteiten heeft Mr J. A. de Wilde ook opgebracht en voor een groot deel is het provisioneel herstel van de Anti-revolutionaire Partij aan hem te danken. Onder zijn voorzitterschap werden de onderhandelingen met de C.H.U. gevoerd om te komen tot fusie. Zijn naam staat onder het communiqué, dat, mede ondertekend door de heer H. W. Tilanus, werd gepubliceerd en waarin de federatieve samenwerking tussen beide partijen werd bepleit. Dat dit laatste niet is gelukt kan zeker niet aan Mr de Wilde worden geweten, ook al zag hij zeer wel de moeilijkheden die daaraan waren verbonden.

Mr J. A. de Wilde heeft zich thans om gezondheidsredenen geheel uit het publieke leven teruggetrokken. Ook voor de Eerste Kamer heeft hij moeten bedanken. Wij hopen hem op de Jubileum toogdag te zien en hem daar te bewijzen dat de oude Anti-revolutionaire Partij zijn voortrekkers niet vergeet, maar ook dat zij vol levenskracht de toekomst moedig onder de ogen ziet. Ook de Anti-revolutionaire Partij viert dan haar 75ste verjaardag.

Berlijnse conferentie

Drie tegen Eén

JAC. S. HOEK

Als ridders uit oude tijden stonden aan de deur van de conferentiezaal van de Russische Ambassade in Oost-Berlijn vier Sovjet-kavaleristen, prachtig uitgedost in krijgstenue en met getrokken sabels. Molotov had van alles bedacht om het zijn gasten naar de zin te maken. Tijdens de pauzes in de besprekingen konden de Amerikaanse, Britse en Franse diplomaten in een zaal, die in een bloemenzee was omgetoverd, zich aan een koud-buffet te goed doen aan de meest uitgelezen spijzen. Zij aten kaviaar van een met goud verguld blauw porseleinen servies en de heerlijkste pasteien, zalm enz. Voor

de rokers waren er allerlei soorten sigaren en sigaretten en de niet-rokers konden zich te goed doen aan sovjet-chocolade verpakt in gouden Staniol-papier. Geweldige schotels met de heerlijkste zuidvruchten beladen werden rondgedeeld. „Alles uit de Krim”, zei een Sovjet-diplomaat en hij voegde er verontschuldiging aan toe „behalve de bananen”. In de pauzes zaten de Russen, de Amerikanen, de Engelsen en de Fransen aan kleine tafels geanimeerd te praten en Krimwijn en wodka te drinken. Molotov bracht toosten uit op zijn Westelijke collega's de Amerikaan Dulles, de Fransman Bidault en de Brit Eden. Molotov maakte grapjes met hun echtgenoten. De vrouwen waren maar mee gekomen, want de conferentie van de Grote Vier plegen altijd lang te duren. De Russische minister Molotov was (op een officiële receptie) erg vriendelijk tegen mevrouw Dulles. Mevrouw Dulles wilde de conferentiezaal wel eens zien, waar haar man en de beide andere Westelijke ministers de laatste weken met Molotov „slag” hadden geleverd. „Het viel niet mee”, zei Molotov vertrouwelijk, „want het is drie tegen één”. De pers meldde dat Molotov verrukt was over het charmante antwoord van mevrouw Dulles: „Dat is u best toevertrouwd”. Wanneer men de memoires van verschillende staatslieden leest over de laatste twintig jaar, dan krijgt men daaruit van Molotov geen verheven indruk. Sommigen zien in hem niets anders dan een man zonder eigen ideeën de papagaai van Stalin. Een Franse diplomaat noemde hem een domme, kinderlijke man, een slaafse ambtenaar. Wij geloven, dat de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Foster Dulles, gelijk had, toen hij Molotov prees om zijn uitzonderlijke diplomatieke kwaliteiten. Molotov is de diplomaat, die als een grootmeester van de tactiek aan de Russische buitenlandse politiek de sinistere grilligheid schenkt, die de Westerse diplomaten zo in verwarring brengt. Minister Dulles moest na twee weken propaganda-oorlog op de Berlijnse conferentie uitroepen: „Nog nimmer ben ik zo in verwarring geweest dan na de rede van minister Molotov.” Het is waarschijnlijk, dat Molotov zich na de dood van Stalin iets vrijer en gemakkelijker kan bewegen. Belangrijker is echter na te gaan of er tekenen zijn, die er op wijzen, dat de Russische politiek ten aanzien van West-Europa en de overige Westelijke landen zich na de dood van Stalin heeft gewijzigd.

De buitenlandse politiek van Stalin kan men het beste typeren met een aanhaling uit het schitterend boek van de pas verongelukte Australische journalist, Chester Wilmot „De strijd om Europa”: „De diplomatieke geschiedenis van de oorlog en van de naoorlogse tijd toont aan, dat de Russen internationale conferenties beschouwen als gelegenheden, waar men officiële erkenning tracht te verkrijgen van feitelijke situaties, die door de macht zijn gecreëerd niet als gelegenheden, waar men onderhandelt over accoorden, die op redelijkheid zijn gebaseerd en op wederzijdse aanvaarding”.

Deze traditie van de conferentie van Yalta en Potsdam in 1945 heeft Molotov ook gevolgd op de conferentie van Berlijn in 1954. In dit opzicht is er dus geen verandering te constateren. Stalin heeft de profetie die Churchill op 13 Mei 1945, nauwelijks een week na de capitulatie van Duitsland, heeft

Eden

gedaan, volledig in vervulling doen gaan. Churchill zei toen: „Wij zullen op het Europese continent ons er van moeten verzekeren, dat de eenvoudige en eervolle doeleinden, waarvoor wij de oorlog zijn ingegaan, na de overwinning niet worden weggevaagd of in de komende maanden niet worden verkracht en dat de woorden „democratie” en „bevrijding” hun ware betekenis zullen behouden, die wij er altijd aan gegeven hebben. Waarom de Hitler-Duitsers straffen voor hun misdaden, indien de regering van wet en recht niet opnieuw wordt gevestigd, indien totalitaire regeringen en politie-staten de Duitse indringers gaan vervangen..... Het past de overwinnaars in dit uur der overwinning naar hun haardsteden terug te keren en krachtens hun noblesse zich de geweldige bevoegdheden waardig te tonen waarover zij beschikken.” Wij behoeven slechts Fins Karelië, Estland, Letland, Lithauen, Polen, Tsjecho-Slowakije, Oostenrijk, Hongarije, Roemenië, Bulgarije en Oost-Duitsland te noemen om aan te tonen wat Stalin verstond onder „democratie” en „bevrijding”. Malenkow en Molotov zetten deze politiek voort.

Is er dan helemaal niets veranderd na Stalins dood? Algemeen is men gereigd deze vraag bevestigend te beantwoorden. Men denkt dan vooral aan de wijzigingen in de binnenlandse politiek van Sowjet-Rusland. Het hardvochtige regiem van Stalin schijnt aanmerkelijk milder te zijn geworden. Alle krachten schijnen te worden aangewend om de Russische bevolking beter te voeden en te kleden. Landbouwhervormingen zijn aangekondigd en de vestiging van nieuwe industrieën, vooral lichte industrieën, is in volle gang. Na de dood van Beria worden de teugels van het politie-apparaat gevierd. Rusland brengt grote hoeveelheden van het door Stalin opgepotte goud op de wereldmarkt tot financiering van de importen van allerlei goederen die de Russische bevolking de beloofde verbeteringen moeten brengen. De correspondent van United Press, Shapiro, heeft in een serie hoogst leerzame artikelen in het Franse dagblad „Le Monde” uitvoerig beschreven welke veranderingen het laatste jaar in Rusland hebben plaats gevonden. Deze journalist is één van de beste Rusland-kenners. Getrouwd met een Russische vrouw, heeft hij vijf en twintig jaar in Rusland gewoond. Zijn conclusie is echter, dat ondanks al deze veranderingen de doelstellingen van de Russische politiek dezelfde zijn gebleven. Malenkow mag het bekende eenvoudige en grove hemd uit de Stalin-periode hebben uitgetrokken, hij kleedt zich thans evenals Lenin deed op Westerse wijze met boord en das, maar hij en de andere leden van het collegiale Soviet-regeringsorgaan streven onveranderd de Marxistisch-Leninistische idealen na. Men krijgt de indruk dat de politiek van Malenkow en de zijnen op korte termijn gericht is op consolidatie naar binnen en naar buiten. Men zegt dat de economie de zwakste kant van Stalin was en dat Malenkow daarvoor veel meer oog heeft. Stalin had de laatste jaren van zijn leven „haast”. De buitenlandse politiek had zijn grootste belangstelling. Tijdens zijn leven nog wilde hij de communistische macht in Europa en Azië zo ver en zo hecht mogelijk vestigen.

Evenals bij Stalin wordt na zijn dood de binnenlandse politiek daarvan ondergeschikt gemaakt. Door Stalin werd het hoofddoel geleid op de zware industrie, op de bouw van gigantische waterstaatswerken, de atoombom enz. Dat het Russische volk in de diepste armoede leefde, deerde hem minder. De opbouw van het militaire apparaat was nummer één. In Europa en Azië pleegde hij agressies. Grote volken en staten werden onder de macht van het communisme gebracht. Wij denken aan China en Tsjecho-Slowakije. De wereld werd bloot gesteld aan een duivels sluwe propaganda en het Russische volk werd opgezweept tot een giftig wantrouwen tegenover het Westen. De ijzeren „rode tsaar” werd gevreesd en vereerd door alle communisten van China tot ver in het hart van Europa. Vrees was er ook bij de vrije volken van het Westen. Het tot standkomen van het Noord-Atlantische

Foster Dulles

pact van collectieve verdediging was daarvan het gevolg.

Na de dood van Stalin trad er ontspanning in, in het kamp van de communisten en daarbuiten. In Oost-Duitsland rammelden de onderworpen Duitsers aan hun slavenketting. In Rusland zelf vond eveneens een ontlading plaats. De erfgenamen van Stalin ruimden Beria en zijn afschrikwekkend politie-apparaat op, lieten de mensen vrijer ademhalen en beloofden hun beter voedsel, meer schoenen, kousen en kleren. In het Westen was het Winston Churchill, de Engelse minister-president, die een paar maanden na Stalin's door de tijd rijp achtte voor het houden van een gesprek op het hoogste niveau tussen Eisenhower, de Amerikaanse president, Laniel, de Franse minister-president, Malenkow, de nieuwe Russische minister-president en hemzelf. Churchill achtte het ogenblik gekomen om met de Russen tot een vreedzame regeling te komen van de wereldproblemen, speciaal van het Duitse vraagstuk. Malenkow en de zijnen hebben op geen enkele wijze laten merken, dat zij voor deze bijeenkomst voelden. Amerika, Engeland en Frankrijk hebben daarna geprobeerd de Russen over te halen tot het houden van een conferentie van de vier ministers van buitenlandse zaken. Maandenlange nota-wisseling met Rusland hierover toonde aan, dat Moskou geen zin had in deze bespreking.

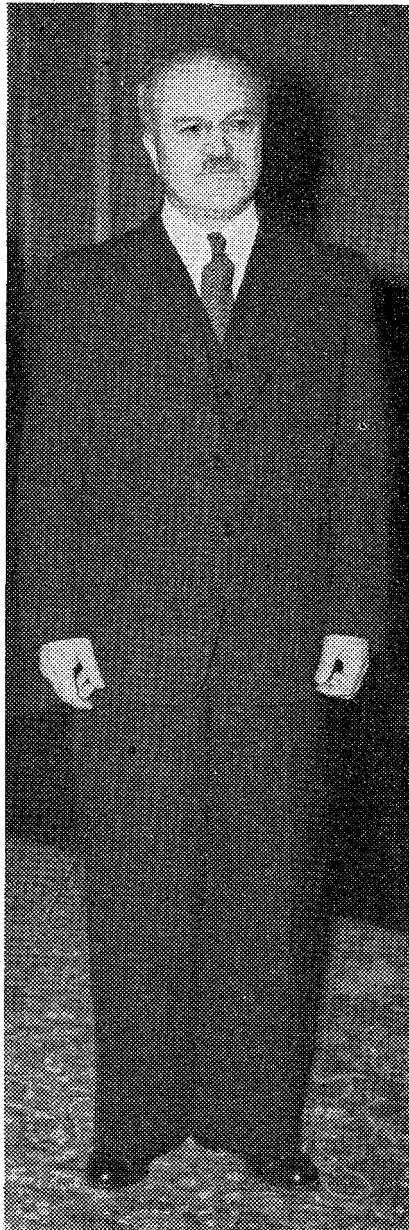
Kon men in de binnenlandse politiek van het Kremlin spreken van een New-Look, velen menen dat Malenkow en de zijnen op het buitenlandse front geen nieuwe wegen wisten te vinden. De Russische nota's bleven wijzen op handhaving en uitbreiding van Rusland's machtspositie en verzwakking en verslappung van de defensieve kracht van het Westen. Sinds de Europese Defensie Gemeenschap op het program van de Westelijke mogendheden staat, heeft Rusland getracht Frankrijk ervan af te houden hieraan mee te doen door in alle toonaarden de gevaren van het Duitse militarisme af te schilderen en West-Duitsland ervoor te waarschuwen, dat de hereniging van Oost- en West-Duitsland onmogelijk wordt, wanneer het tot de E.D.G. toetreedt. Dat het doelwit van de Russische politiek na de daverende verkiezingsoverwinning van Adenauer in West-Duitsland vooral gericht is op het innerlijk verdeelde en verzwakte Frankrijk, is zowel voor en tijdens de conferentie van Berlijn duidelijk gebleken. Bovendien blijken de Russen te speculeren op het „realisme" van de Engelsen, dat een internationale ontspanning wil bereiken door vergroting van de handel tussen Oost en West, met Oost-Europa zowel als met communistisch China. Het is geen toevaligheid, dat gelijktijdig met de conferentie in Berlijn een Engelse handelsmissie in Moskou een order van 4 milliard gulden loskrijgt en dat een Franse handelsdelegatie eveneens een flinke hoeveelheid opdrachten mee naar huis kreeg. Indirect wordt hierdoor eveneens op de groot-industriëlen van West-Duitsland, die zo'n grote invloed plegen te hebben op de politieke partijen in Duitsland, een sterke druk uitgeoefend. Ook West-Duitsland zit te springen om buitenlandse orders. Het zal niemand ontgaan dat de nieuwe economische politiek van Malenkow en mes is dat naar twee kanten snijdt. Het sociaal-economische peil van de Russische bevolking wordt er door verhoogd en het prestige van het communistische regiem versterkt enerzijds, doch de rivaliteit in het Westelijke blok, waar het angstspook van een economische crisis rondwaart, kan leiden tot verzwakking van de Westelijke samenwerking anderszijds.

De sleutel tot het vinden van de nieuwe taktiek in de buitenlandse politiek van Sovjet-Rusland na Stalin's dood moet waarschijnlijk gezocht worden in de nieuwe economische politiek en in de economische moeilijkheden, die de Russen op korte termijn in het Westelijke kamp verwachten.

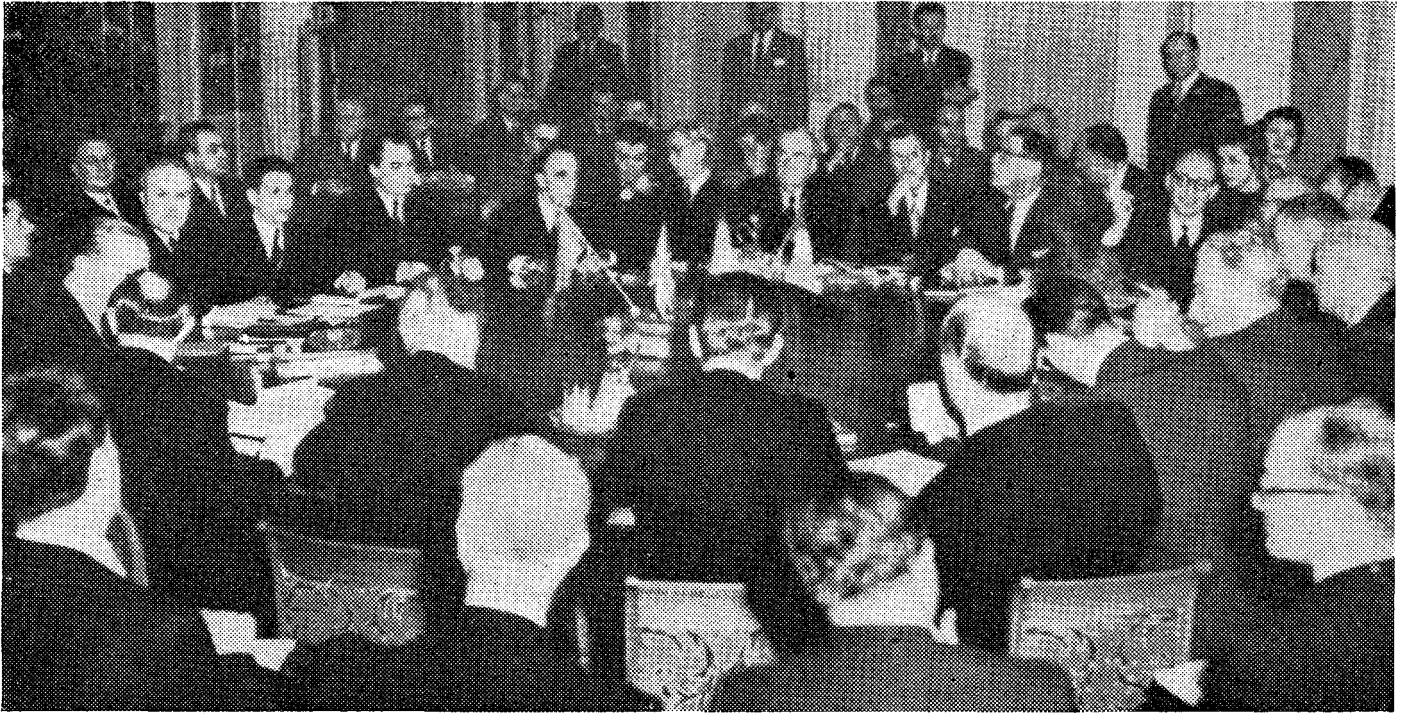
Men mag nooit vergeten dat de Russische communisten voor alles in het historisch materialisme geloven. Dat Molotov op de Berlijnse conferentie de oude lijn van Yalta en Potsdam aanhield, zal niemand verwonderen, hoewel dit wel velen heeft teleurgesteld. Deze oude lijn is: elk gesprek met het Westen dienstbaar maken aan het Sovjet-imperialisme, aan de wereldrevolutie. De hoop van de Westelijke staatslieden was, dat er op 't punt van de hereniging

van Oost- met West-Duitsland op basis van vrije democratische verkiezingen, zoals indertijd in 1945 op de conferentie van Potsdam tussen Truman, Stalin en Attlee was overeengekomen, tot een accoord was te komen. Die hoop werd eigenlijk reeds voordat de conferentie begon de bodem ingeslagen. De commandanten van de vier sectoren in Berlijn, de Amerikaanse, de Engelse, de Franse en de Russische sector hadden tot taak om het met elkaar eens te worden over de plaats waar de conferentie in Berlijn zou worden gehouden. Van Westelijke kant werd voorgesteld de plaats van conferentie te laten rouleren over de verschillende sectoren. De Russische commandant eiste echter, dat de conferentie voor de helft van de tijd in de Russische sector en voor de andere helft in de Westelijke sector werd gehouden. Twee en vijftig uur lang heeft men hierover „gebek-

vecht". Daarbij kwam in de herinnering hoe in het voorjaar van 1951 de plaatsvervangers van de vier ministers van buitenlandse zaken op vier en zeventig zittingen in het Palais de marbre rose in Parijs tevergeefs hebben getracht een agenda samen te stellen voor een viermogendheden-conferentie. Wanneer de Amerikaanse regering aan de ruzie van de vier stadscommandanten in Berlijn geen einde had gemaakt door de Russische eis in te willigen, was de conferentie op de 25ste Januari niet begonnen. Het Westen had reeds genoeg genomen met de verplaatsing van de conferentie van Lugano naar Berlijn en het had reeds zijn eis laten vallen, dat op deze conferentie alleen Duitsland en Oostenrijk op de agenda werden geplaatst. Ditmaal zou het Molotov niet gelukken via procedure-moeilijkheden het gesprek met het Westen te ontwijken. Toen Molotov dan ook op de eerste vergaderdag van de conferentie zijn voorstel deed om als punt één op de agenda te plaatsen: vermindering van de internationale spanning, als punt twee Duitsland en als punt drie: Oostenrijk, ging de Russische vlieger niet op. Tot grote verwondering van Molotov aanvaardden de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Dulles, zijn Britse collega Eden en de Franse leider van de buitenlandse politiek Bidault het voorstel van Molotov. Een week lang hebben de vier ministers toen over punt één gesproken. Molotov stelde daarbij voor in Mei of Juni een vijfmogendhedenconferentie bijeen te roepen van Frankrijk, Engeland, Amerika, communistische China en de Sovjet-Unie om dringende maatregelen te beramen voor de vermindering van de spanning in de internationale betrekkingen. Ook in Palais Rose te Parijs in 1951 had dit punt als het eerste op de Russische ontwerp-agenda gestaan. In die tijd vochten de troepen van de Ver. Naties tegen de Chinese agressor in Korea. In Korea is er sinds enkele maanden een wapenstilstand getekend. Molotov meende blijkbaar dat een gesprek met Rood-China geen belemmering meer behoefde te zijn. Maar de Amerikaan Dulles

Molotov

De conferentie te Berlijn

herinnerde hem eraan, dat Rood-China nu al maandenlang het houden van de politieke conferentie tegenhoudt, die onder leiding van de Ver. Naties zou worden gehouden om tot de vestiging van een vrij, democratisch en verenigd Korea te komen. Laten de Chinezen eerst maar eens hun vredeswil tonen, voordat wij met hen gaan praten op het niveau van de wereldpolitiek. Zolang dat niet gebeurt, is Amerika niet bereid de regering van communistisch China te erkennen. De Franse minister van buitenlandse zaken had eveneens bezwaar tegen een vijfmogendhedenconferentie met Rood-China, zolang de strijd van de rebellen in Indochina tegen de Fransen vanuit Peking wordt gevoerd en geleid. Minister Eden vond het beter de verschillende wereldproblemen afzonderlijk te behandelen en geen verband te leggen tussen de oplossing van de moeilijkheden in het Verre Oosten en die van de vraagstukken in West-Europa. Zolang communistisch China geen bewijs levert, dat het aan de oplossing van de Aziatische problemen wil meewerken, leek het hem verstandiger, dat de vier mogendheden, die bepaald nauw omschreven verantwoordelijkheden ten aanzien van Duitsland hebben, eerst trachten de Duitse vraagstukken op te lossen.

Wij zullen niet uitvoerig ingaan op de schermutselingen tussen de Westelijke ministers en Molotov. Wanneer wij dit schrijven is de derde week van de conferentie reeds begonnen en zijn de ministers van de Grote Vier in geheime vergadering bijeen. De Russische minister legde zich de eerste week erbij neer dat punt één van de agenda werd overgeslagen op voorwaarde, dat er in de loop van de conferentie een geheime kleine bijeenkomst zou worden gehouden, waarop de ministers zouden onderzoeken of een toenadering kan worden bereikt niet in die zin, dat met communistisch China algemene internationale problemen zouden worden besproken, maar specifiek Aziatische problemen, zoals Korea en Indo-China. Het resultaat van deze geheime bijeenkomst is nog niet bekend. Dat Rusland China ook wil betrekken bij de Europese politiek lijkt overigens aannemelijk. Op de conferentie van Potsdam in Augustus 1945 werd door de grote drie: Amerika, Engeland

en Sovjet-Rusland afgesproken, dat ook Frankrijk en China als volwaardige partners betrokken zouden worden bij de opstelling van de vredesverdragen met Duitsland en Oostenrijk. China stond toen onder leiding van Tsjiang Kay-sjek. Nu heeft de communist Mao Tse Toeng de leiding in China in handen. Dat het Kremlin er alle belang bij heeft de internationale status van het Chinese communistische regiem tot erkenning te brengen, ligt dan ook voor de hand. Daardoor worden de Oost-Aziatische problemen aan de Europese gekoppeld met alle mogelijkheden van marchanderen voor de communisten. Zo ligt er een duidelijk verband tussen de Franse moeilijkheden in Indo-China en de deelneming van dit land aan de Europese Defensie Gemeenschap evenals tussen de economische positie van het Britse gemenebest en van Engeland zelf enerzijds en de grote Britse belangen in China anderzijds.

De Franse minister van buitenlandse zaken heeft duidelijk laten merken dat hij niet bereid is de Frans-Duitse samenwerking in Europa op te geven voor de ijdele hoop, die Rusland biedt op een stopzetting van de Indo-Chinese oorlog. Molotov heeft de eerste week nog getracht de behandeling van punt twee van de agenda, n.l. het Duitse vraagstuk; te vertragen door met een nieuw voorstel te komen, n.l. het houden van een algemene ontwapeningsconferentie, waaraan ook communistisch China zou moeten deelnemen. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken heeft hierop met bijtend sarcasme geantwoord: „Wie is toch deze Tsjoen en-Lai (de Chinese minister van buitenlandse zaken), wiens uitnodiging in deze kring al hetgeen in vervulling zou brengen wat tot dusver onmogelijk is gebleken? Hij is de leider van een régime, dat door een bloedige oorlog een feitelijke machtspositie op het Chinese vasteland heeft bereikt, dat zich alleen aan de macht heeft kunnen houden door miljoenen Chinezen te liquideren; een régime dat openlijk agressor in Korea is geworden, dat de agressie in Indo-China steunt doordat het agressieve strijdkrachten opleidt, wapent en doorlopend reusachtige hoeveelheden oorlogsmateriaal levert.” „Dat is de man wiens aan-

wezigheid volgens het aandrigen van de heer Molotov de wereld in staat zal stellen al haar vraagstukken op te lossen en een duurzame vrede en groeiende welstand te bereiken".

De tweede week van de conferentie werd aan het Duitse vraagstuk gewijd. Ook over dit punt werd door de vier ministers fel gedebatteerd. De medevoeringen werden na afloop van elke zitting aan de honderden aanwezige journalisten uitgereikt. 's Avonds hielden de hoofdfiguren van de conferentie genoeglijke recepties. Maar van enige toenadering over het Duitse vraagstuk was geen sprake. Het Westelijke voorstel, dat door minister Eden werd ingediend, ging uit van het houden van vrije, algemene verkiezingen in heel Duitsland, waarvoor de vier mogendheden allereerst een kieswet dienden op te stellen. Vrije algemene verkiezingen voor een nationaal parlement dienden het uitgangspunt te zijn van elk plan, dat beoogt de hereniging van Oost- en West-Duitsland te bereiken, aldus de heer Eden. Dit nationale parlement zou vervolgens een nieuwe grondwet moeten ontwerpen en de vredesonderhandelingen moeten voorbereiden. Zodra de grondwet zou zijn aanvaard, diende een nieuwe Duitse regering te worden gevormd. Zolang deze nieuwe Duitse regering er niet zou zijn, zouden de Oost-Duitse en West-Duitse regeringen in functie blijven.

Het antwoord van Molotov op dit voorstel was een grote teleurstelling. Het bestond uit een scherpe aanval op de Europese Defensie Gemeenschap, op de Amerikaanse politiek en deed een beroep op Frankrijk de E.D.G. te laten varen en zich nauwer aan te sluiten aan de Sovjet-Unie. Vervolgens bracht hij een tegenvoorstel ter tafel, dat als twee druppels water leek op het voorstel, dat twee jaar geleden door de Russen werd gedaan. Het voorstel bestond uit twee documenten. In het eerste werd voorgesteld de plaatsvervangers van de vier ministers van buitenlandse zaken op te dragen binnen drie maanden een ontwerp vredesverdrag op te stellen, dat op een voor October te houden vredesconferentie besproken zou worden. In het tweede document waren de politieke, economische en militaire beginselen neergelegd, welke aan het vredesverdrag ten grondslag dienden te worden gelegd. De Russische voorstellen kwamen hierop neer, dat een geneutraliseerd Duitsland wordt gevormd, dat niet in staat is zich aan te sluiten bij het Westelijke defensie-systeem. Na de rede van Molotov, die met de vertalingen twee uur en veertig minuten heeft geduurd, repliceerde Dulles vlijmscherp: „Ik kan weliswaar niet spreken voor mijn beide andere collega's, maar zelf kan ik op beperkte tijd wakker blijven, als men maar met nieuwe ideeën komt. Het is mij echter niet mogelijk mij zo laat nog te concentreren als ik een afgedraaide plaat steeds maar weer moet aanhoren". Het eenstemmige antwoord van de drie Westelijke ministers op het voorstel-Molotov luidde dan ook: neen. Minister Eden wees er op, dat uit het voorstel niet duidelijk was geworden of de Sovjet-Unie de hereniging van Duitsland door vrije verkiezingen wilde bereiken. Pas als men dit zou weten kon gezegd worden of de Berlijnse conferentie met succes kon worden bekroond. Het antwoord van Molotov, dat enige dagen later kwam, wees uit dat het uitgangspunt van de Westelijke voorstellen, namens het houden van vrije, algemene verkiezingen niet werd aanvaard. Hij wilde eerst een nieuwe regering „onder uitgebreide deelneming van democratische organisaties" (communistiche vakbonden, jeugdbonden, vrouwenbonden enz.) en daarna pas verkiezingen op basis van een kieswet, die door deze regering zou worden gemaakt en die bij voorbeeld de partij van Adenauer als zijnde de partij van de „grote monopolies" zou uitsluiten. Alle vreemde troepen zouden voor de „verkiezingen" uit Duitsland moeten zijn teruggetrokken. Voor het Westen waren de Russische voorstellen uiteraard volkomen onaanvaardbaar. Dat werd onmiddellijk door de drie Westelijke ministers gezegd. De Britse minister van buitenlandse zaken stelde daarom voor maar over te gaan tot het volgende agenda-punt:

Bidault

Oostenrijk. Verder praten was vruchteloos. Molotov wilde daarvan echter niets weten. Hij zou in de derde week van de conferentie opnieuw over Duitsland willen spreken. Wacht hij op nieuwe instructies van het Kremlin? Wanneer wij dit schrijven, is niet bekend wat Molotov nog meer over Duitsland wil zeggen.

De eerste twee weken Berlijnse conferentie hebben aange-toond, dat Rusland nog steeds geheel Duitsland onder zijn machtsbereik wil brengen, terwijl het vrije Westen Oost- en West-Duitsland zich in vrijheid wil laten uitspreken. Minister Bidault bracht Molotov duidelijk aan het verstand, dat de Westelijke Drie aan een hereniging van Oost- en West-Duitsland niet de voorwaarde verbinden, dat de nieuwe Duitse regering zich gebonden acht aan de ratificatie van het E.D.G.-verdrag, dat door de West-Duitse regering is aangegaan. Het Westen wil het risico lopen, dat een herenigd Duitsland eigen wegen gaat. Molotov is blijkbaar zo overtuigd van de anti-Russische stemming in Oost- en West-Duitsland, dat hij zich aan geen enkel risico wil bloot stellen. Hereniging betekent in het communistische woordenboek „inpalm".

Zo liggen de kaarten in Noord- en Zuid-Korea, zo liggen zij ook in Oost- en West-Duitsland.

Militairistisch

Toen in Grouw eens een spreker van de P.v.d.A. optrad, vroegen de partijgenoten hem, hoe dat eigenlijk zat met het militarisme. Daar was men vroeger, in de dagen der „dappere ongehoorzaamheid” zo tegen geweest, en nu stemde men er voor....

De spreker was voor die vraag niet vervaard. Hij zei: wij zijn voor bewapening, maar tegen militarisme. Militairisten zijn in Nederland b.v. de anti-revolutionairen. Toen hadden allen het begrepen en ieder ging getroost naar huis.

Toen in de Eerste Kamer een A.R. spreker zei: „de Regering moet geen divisies vormen, als er geen waarborgen zijn, dat ze ook op de beste wijze bewapend worden, toornde Het Vrije Volk tegen die rede en noemde haar militairistisch. Toen kort daarop de heer Vorrink in de Tweede Kamer hetzelfde zei, vond Het Vrije Volk dat natuurlijk best. Nu was het niet militairistisch. In de laatste tijd schijnen de socialistische minder met deze termen te werken, al is een deel van de partijgenoten nog altijd voor het gebroken gewoontje.

Nu heeft de Minister van Oorlog, ir Staf, een aantal oudere leerlingen van scholen voor voortgezet onderwijs wat van het leger laten zien. De openbare onderwijzers hebben daar fel tegen geageerd in hun orgaan. De Hervormde Synode heeft er nu een brief over geschreven, waarin eveneens bezwaar gemaakt wordt. Dr Rasker licht die brief toe en schrijft letterlijk, dat het de bedoeling van de bezoeken was, dat de jeugd belangstelling zou krijgen voor de strijdmacht. En hij voegt er aan toe; anders gezegd, militairistisch leeren denken!

Wij hebben tegen dit gejongleur met de term militarisme ernstig bezwaar. Het is een verknoeien van de waarheid, wanneer op deze wijze met die term wordt gewerkt.

Militarisme is de verheerlijking van de oorlog en van de krijgsmacht als doel in zich zelf. Het is een cultus.

Wat Minister Staf nastreeft, heeft daar niets mee te maken. En het is onbehoorlijk, hem zulk een sneer te geven, hem op deze wijze bij de halfzachten verdacht te maken.

Een verdachtmaking, die geboren wordt uit een verwarring van begrippen, die onbegrijpelijk is. Die niet eens weet te onderscheiden tussen een reële gezonde belangstelling voor wat in deze tijd helaas onze vrijheid en die van onze kinderen — en een ouderwetse geest in Pruisisch georiënteerde landen, waar het leger tot een afgod werd gemaakt.

Mit krant en periodiek

Een nieuwe antithese

De voorzitter van de socialistische Tweede Kamerfractie, mr J. A. W. Burger heeft gereageerd op de rede van prof. Romme, uitgesproken op een vergadering van de Partijraad der K.V.P. In de socialistische pers is men in het algemeen fel ingegaan op de rede van de K.V.P.-fractie leider. Maar de argumenten waren vaak zeer vreemd.

Zo heeft mr Burger, blijkens een verslag in „Het Vrije Volk”, o.m. gezegd:

„Het socialisme heeft zich losgebroken uit de a-religieuze verbanning, waartoe de confessionele politiek het om politieke redenen — zij het vaak met godsdienstige argumentatie — had veroordeeld. Wij zijn duidelijker dan ooit een toevluchtsoord geworden voor alle gezindten, die weten, dat de westerse beschaving wezenlijk nieuwe maatschappelijke vormen moet weten te vinden om de vrije wereld een door miljoenen begeerd aanzien van vrijheid en rechtvaardigheid te geven.”

Losgebroken uit de a-religieuze verbanning, waartoe de confessionele politiek het socialisme had veroordeeld. Ja, ja. Het staat er. Het is dan zeker ook niet waar, dat een socialist sprak van „Godsdienst is opium voor het volk” en dat een socialist betoogde, dat Godsdienst en socialisme zich verhouden als water tot vuur?

Het is toch wel onwaardig om de a-religieuze — in vele gevallen moest wel gesproken worden van anti-religieuze — opvattingen van het socialisme te wijten aan de voorstanders van Christelijke politiek.

Mr Burger heeft nog meer gezegd, hij heeft de nieuwe antithese gesteld met deze woorden:

„De Partij van de Arbeid nu is als „doorbraak” een ernstige poging om te komen tot een nieuwe scheiding der geesten, waarin men weer een onderscheid kan zien tussen christelijke doeleinden enerzijds en het conservatisme, het kapitalisme, de reactie anderzijds.”

„Enerzijds” krijgen we dan dus in elk geval de P.v.d.A., die de „christelijke doeleinden” dan nastreeft. En anderzijds....? Daar komen dan zeker de christelijke paganisten!

Gruwende C.H.

Telkens opnieuw zijn er in Christelijk-Historische kring uitlatingen te beluisteren, welke nu niet bepaald bevorderlijk zijn voor hartelijke samenwerking tussen de beide protestants-Christelijke partijen. Dat is zeer te betreuren. In A.R.-kring wordt herhaaldelijk — en waarlijk niet alleen bij de jongeren — aangedrongen op samengaan van A.R. en C.H., doch van C.H.-zijde wordt daarop niet, of anders slechts zeer koel gereageerd.

De heer J. de Ruiter heeft een brief ontvangen van een C.H.-partijgenoot en doet daarvan mededeling in de „Christelijk-Historische Nederlander”. De briefschrijver wenst een eigen C.H.-dagblad en betoogt o.a.:

„Door Hervormden en C.H. kiezers wordt allerwegen gevraagd om een Christelijk dagblad, van Gereformeerde en Anti-revolutionaire smetten vrij. „Trouw” en de bladen van Diemer worden gelezen door duizenden, die dit doen, omdat zij geen neutraal blad willen. Ook zijn er velen, die van armoede neutrale dagbladen lezen, omdat zij gruwen van „Trouw”.

Er ligt een kans voor een nieuw dagblad, dat zich redactioneel richt tot de Hervormde Kerk en de C.H.-kiezers. Niet gelijk aan de bestaande Christelijke (gereformeerde) dagbladen, die alles christelijk vernissen en gespeend zijn van alle maatschappelijke dynamiek”.

Ziezo, dat weten we alweer. We zijn benieuwd, wat de heer De Ruiter, die mededeelt, dat de briefschrijver voorlopig genoeg heeft om na te denken, na dat denken te antwoorden heeft.

Op Figen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage.

* * * Tekort

Natuurlijk, dat weet iedereen: Vroeger was het allemaal beter dan nu. Zo is het immers altijd geweest. Tenminste, in iedere tijd leven er mensen, die het heden niet meer kunnen bijbenen en die altijd geneigd zijn iedere verandering als een verslechtering te zien.

Aan dat geklaag doen wij niet mee. Maar er is toch wel een punt te noemen — of begint bij mij nu ook de kwaal van „vroeger-beter”? — waar men er toch beter aan toe was. Ik denk aan de bronnen voor onze studie, aan het materiaal voor onze inleidingen.

Niet overdrijven; er is wel wat. Denk aan de vele brochures, die verschenen zijn. En er zijn ook wel boeken te noemen, een flink aantal zelfs, die we goed gebruiken kunnen. Maar wat we bepaald missen, dat is een meer samenfattend, overzichtelijk werk over de Anti-revolutionaire politiek voor deze tijd. De „standaard-bron”, waar men bij zijn inleiding van uit kan gaan. Vorige generaties hadden, om maar de bekendste te noemen, eerst „Ons Program” van Dr A. Kuypers, dan „Ons Isolement” van Prof. Diepenhorst en daarna „Saevis tranquillitas in undis” van Dr Colijn. Zulke werken behoeven we niet aan de kant te zetten. Bestudering ervan kan zeker worden aanbevolen. Maar men moet ze wel lezen met een zeker „oordeel des onderscheids”; ze zijn zeker niet meer in alle opzichten up to date.

We zijn, naar ik meen, niet de enige jeugdorganisatie, die onder dit probleem zuchten. Dat blijft een schrale troost. En dat moet er toe leiden, dat we zoeken naar de oplossing. Wanneer we ons jeugdwerk willen actualiseren, dan speelt misschien de methode een rol. Maar veel belangrijker is, dat de stof, die wij behandelen en die de kern van ons werk vormt, geactualiseerd wordt. Gebracht wordt in een vorm, die van deze tijd is. Met een probleemstelling, die niet uit historisch oogpunt van belang is, maar die grijpt in het hart van het politieke leven van vandaag.

* * * Tast toe

Deze inleiding loopt uit op haar tegendeel. Dat is n.l.: als er dan een manco is, gebruik dan in elk geval, wat er is.

Gebruik — we zijn er — in elk geval ook het rapport over de Europese integratie, dat onlangs is uitgebracht door het college van Advies van de A.R. partij.

Het rapport is nogal bondig en daardoor voor sommigen misschien niet overal even gemakkelijk. Maar aan de andere kant is het helder geschreven en systematisch opgebouwd, zodat de meesten er zeker door heen zullen komen. Misschien ligt er een taak, deze stof in eenvoudigen vorm om — en uit te werken. In elk geval ligt hier een stuk, waar we voor de clubs veel aan hebben. En dat we dus moeten gebruiken.

Om maar iets te noemen, van wat er in dit rapport behandeld wordt: er wordt een principieel antwoord gegeven op de vraag, waar men in onze kring niet zelden op stuit, of „de soevereiniteit deelbaar” is, of een deel van de soevereiniteit mag worden overgedragen aan een Europees orgaan. Zal de Europese integratie niet leiden tot een socialistisch overwicht? Wat kunnen de protestantse christenen en dat federale Europa bereiken? Verzet ons Program van Beginzelen zich niet tegen het federalisme? Blijft er in dat federale Europa nog een plaats voor ons Koningshuis?

Het zijn bekende vragen. U vindt ze hier kort en overzichtelijk behandeld en beantwoord.

Anderzijds wordt ons uiteengezet, waarom deze integratie door ons moet worden nagestreefd. Het gaat erom, dat de Europese Volken en Staten, in hun huidige constellatie, zich in de moderne wereld weer kunnen handhaven. Economisch en militair is integratie noodzakelijk en een politieke integratie, is dan evenzeer onvermijdelijk.

Dat alles wordt in kort bestek besproken. En nu: bestellen bij Dr Kuypersstraat 3.

* * * Ook ons belang

Er is nog een punt, dat in de komende weken op de agenda moet staan: het 75-jarig bestaan van de A.R. partij. Dat is een welkome aanleiding om bij het leven van die partij eens extra stil te staan.

Men kan dan bespreken, waardoor onze vaders er toe kwamen om in een eigen organisatie de politieke strijd aan te binden. En waarom dat voor onze tijd nog onverminderd van kracht blijft.

En zie dan ook dankbaar wat er in die politieke strijd tot stand kwam en waarom het ging. En hoe die strijd ook nu nog de inzet van onze krachten vraagt.

Dan kom je terecht bij de jubileum-actie. Daarover heeft ieder wel genoeg kunnen lezen. Een jubileum als dit mag niet alleen leiden tot een „stil herdenken”, maar moet ons prikkelen tot nieuwe activiteit.

Daarvan zullen we zelf, als Arjos, de vruchten kunnen plukken. Het gaat immer, zo is meegedeeld, om het verkrijgen van een betere outillage van onze partij. Rapporten over actuele politieke vragen. Documentatie. Kadervorming. Daar zit voor ons muziek in. Want daar komt voor ons het materiaal vandaan voor ons werk. Daarom doen we uit louter eigenbelang al mee aan dit jubileum.

* * * Buiten de deur

Tenslotte neuzen we even bij onze burens. Er is de laatste tijd enige discussie geweest over het bestaansrecht van de jongerenorganisatie der K.V.P. Sommigen wilden de kringen van jongeren laten opgaan in de „werkgroepen” van de grote-mensen-partij. De oud-voorzitter van de K.V.P., de heer Andriessen, verhiel daartegen in de Volkskrant zijn gezaghebbende stem. We knippen daar enkele stukken uit.

Er is een tijd geweest dat de Jongerenorganisatie in de kringen van de jongeren en ook daarbuiten met sym-

De vaart der ARJOS

Circulaires uitwisselen - hersenschudding - gebeugenteuntje - hoogtijdagen - Utrecht - Grote vier van Veere - Alkmaar's voorbeeld - contributie.

Hebben alle clubs de contributie betaald en de invulkaart teruggestuurd? Goed, dan kunnen we verder praten. Wij zouden kunnen verhalen van de wijze waarop de vaartredacteur steeds weer grijpt naar „merck toch hoe sterck”, het contactorgaan van Overijssel, naar de Stichtse Arjos Koerier, de contactbrief van Noord-Holland, de vele circulaires van de Drentse Marsman en al die andere mededelingen, die door de Provinciale Verbanden aan de clubs worden toegezonden. Regelmatig komen zij op het bureau van de Arjos binnen. Maar wij begrijpen niet goed, dat de besturen van de Provinciale Verbanden elkander niet beter op de hoogte houden van het wel en wee in de provincies. Waarom de mededelingenbladen niet uitgewisseld? Het lijkt ons goed als dit gaat gebeuren. Bezwaren daartegen zijn niet op te sommen. Zelfs de financiën behoeven hierbij geen rol te spelen. Aan de uitwisseling van circulaires en provinciale mededelingenbladen zijn dus alleen maar voordelen verbonden. Waarom dan niet gedaan? We weten wel, dat in de ene provincie anders gewerkt moet worden dan de andere. Het verdient daarom geen aanbeveling om de ideeën van anderen klakkeloos over te nemen. Maar toch zal men niet kunnen ontkennen, dat het kennismaken van andermans werk vruchtdragend kan zijn. Activiteit van anderen inspireert. Zo behoort het althans in de Arjos te zijn.

Er is echter nog een ander voordeel. Wat weten de bestuursleden van de Provinciale Verbanden van elkaar? De meesten kennen elkaar niet eens! Nu geven wij toe, dat men zonder zo'n kennismaking nog heel goed kan leven. Het leven wordt er heus

niet minder om als de secretaresse van Brabant de secretaris van Friesland nog nooit heeft gezien. Maar naar de — altijd bescheiden mening — van de vaartredacteur blijft het aanbeveling verdienen, dat het topkader van de Provinciale Besturen met elkaars werk op de hoogte komt. Daar kunnen de clubs van profiteren.

* * *

In een heilstaat heeft men helden. Dat zijn van die mensen, die een keer iets harder gewerkt hebben dan anderen. Zij worden tot held uitgeroepen. En dat betekent dat zij nooit meer hoeven te werken, maar dat zij rondgesjouwd worden naar alle uithoeken van het land om te vertellen van de heldendaad, die zij eens hebben verricht. Zulke helden kent de Arjos niet. Zij zou ze zelfs niet kunnen gebruiken, want in onze organisatie moet toujours gewerkt worden. Nooit kan men rusten op eens geogste lauweren. Neen, aan zulke helden hebben we niets.

Maar wat denkt U van de Arjosman, die op een sombere avond langs een stille landweg reed met „beginsel en ideaal” op zak? Waarschijnlijk was hij zo in gedachten verzonken — het was een goede speech! —, dat hij de naderende fietsers niet zag. Toen hij weer bij kwam lag hij aan de rand van de weg, zich niet bewust zijnde van de smak die hij had gemaakt. Ondanks de duizelingen fietste de Arjosman door; draaide zijn verhaal af en ging per fiets naar huis. De volgende dag constateerde de dokter een hersenschudding. . . . Wij willen alleen maar zeggen, dat dit gebeurde in de provincie Overijssel, waar de grote activiteit van de laatste weken geresulteerd heeft in vijf clubs:

Deventer, Lemelerveld, Emmeloord, Steenwijk en Enschede. Voor misverstaanders: U hoeft niet eerst een hersenschudding te hebben voordat het landelijk bestuur tevreden is. . . . Nieuwe clubs zonder dat er een hersenschudding aan te pas is gekomen worden beslist met een even groot plezier genoteerd.

pathie werd begroet en tegemoet getreden. Thans blijkt uit deze discussie dat onder jongeren twijfel aan de doelmatigheid is gaan rijzen. Dit vind ik jammer, omdat ik van de wenselijkheid van een goed functionerende Jongerenorganisatie, diep overtuigd ben. Er is geen steekhoudend argument aan te voeren om het doel van de jongerenorganisatie, namelijk „het vormen van jongeren tot bewuste dragers van staatkundige idealen en tot bewaarde leden van de Katholieke Volkspartij”, minder noodzakelijk te achten dan wanneer ook.

Dit doel lijkt mij het best te bereiken door een geheel eigen verband van die jongeren. Immers binnen dat eigen verband kunnen de jongeren zichzelf zijn, een karaktertrek die altijd de jeugd eigen geweest is en die de jeugd van vandaag stellig bezit. Willen wij haar ook voor staatkundige organisa-

tie winnen en behouden, dan moeten jagen en proberen in andere huisvestingsmogelijkheden van de partij weer onder te brengen. Dat zal verstrooiend werken met de daarmede gepaard gaande uitholling van kracht. . . .

Men zegge niet dat een groot deel apathisch is; zich van de dingen weinig aantrekt. De klacht is niet ongegrond, maar dat doet des te meer waarde hechten aan hen die zich uiteten en aan organisaties, welke zich om de vorming van de jeugd bekommeren. . . .

Zou men de Jongerenorganisatie opheffen of haar het werken onmogelijk maken, dan zal het gevaar van toenemende onverschilligheid aanwezig zijn en derhalve de activiteit afnemen. . . .

Men bedenke dat andere politieke jeugdgroeperingen in ons land aanwezig zullen blijven. Wanneer de Katholieke Volkspartij terzake met lege handen zou staan, zal dit aan haar po-

sitie en plaats niet ten goede komen.

Het moet zijn een goed functionerend haar niet uit een eigen „huis” verrende organisatie. . . .

Zij heeft echter ook de steun, het medeleven en begrip van de kringen en afdelingen nodig. . . .

De KVP moge derhalve haar jongerenorganisatie behouden en zo sterk mogelijk maken. Zij biede daartoe zoveel mogelijk steun, steun in allerlei vorm, opdat „de buitenboordmotor van de partij” op volle toeren kan draaien. Zij die over opheffing van de J.O. denken, mag ik verwijzen naar het rapport over de „Staatkundige Eenheid der Katholieke Nederlanders” van de commissie-Van der Grinten, waar op blz. 75 staat: „Naast de algemene vorming in de partij is ook scholing gewenst met het oog op een toekomstig kader. Dit pleit voor 'n afzonderlijke organisatie voor de jongeren.

Ons geheugensteuntje:

- 20 Februari: Hoogeveen - zaal Royal - Prov. toogdag Arjos Drenthe. Sprekers: Minister Zijlstra („internationale vragen en onze roeping”) en mr dr J. Ozinga („de mannen van Jabes”). Declamatie en samenzang.
- 19 en 20 Februari: Provinciale studieconferentie van de Arjos in Noord-Holland te Heemskerk in Kasteel „De Assumburg”.
- 27 Februari: Provinciale Studieconferentie van de Arjos in Zuid-Holland in het gebouw der Chr. Ger. Kerk, Noordsingel 90—92 te Rotterdam.
- 13 Maart: Parlements zitting van de Groningse Prov. Arjos in „het Tehuis” te Groningen. Minister-President E. v. Ruller. Aanvang 2 uur.

* *
o

De toogdag in Assen behoeft naar onze smaak geen toelichting meer. Het is logisch dat iedere Drentse A. R. daar naar toe gaat. De huishoudelijke vergadering wordt om 10 uur (’s-ochtends) gehouden. Van elke club worden in ieder geval twee afgevaardigden verwacht op deze vergadering en verder zijn uiteraard alle Arjosleden van harte welkom.

De Noord-Hollandse studieconferentie is volmaakt duidelijk. Ook op deze bijeenkomst moet minstens elke club vertegenwoordigd zijn. Referenten: de heer E. v. Ruller en Prof. dr J. J. de Jong.

Stel ook de Zuid-Hollanders niet teleur. U kent de condities. Reiskosten boven de f2.— worden voor een afgevaardigde per club vergoed. Dit is een billijke regeling, laten we eerlijk zijn. Dr Veerman heeft als onderwerp: „De A.R. partij en de toekomst”. Iedere club heeft inmiddels de uitgebreide schets ontvangen. De studieconferentie is voor Noord- en Zuid-Holland een experiment. De bestuursleden vertrouwen er vast op, dat dit experiment zal slagen.

En nu Groningen. Minister van Ruller heeft er zich niet gemakkelijk van afgemaakt. Hij heeft een dikke en zware nota geschreven, waarop de clubs in Groningen behoorlijk kunnen kauwen. Dat moet wel, want van elke club neemt één lid zitting in een fractie. En de fracties zijn districtsgewijs verdeeld. Iedere club in Groningen krijgt 1 exemplaar van de nota gratis en de rest kan men kopen voor 50 cent per stuk. Het adres: natuurlijk niemand anders dan R. Middel, Jonkerslaan 25 te Grijskerk.

Een overschrijving op giro 221420 ten name van Middel en de zaak komt in orde. Groningen is niet goedkoop, zult U zeggen. Dat dachten wij ook toen wij de nota nog niet hadden gezien. Wij vreesden zelfs, dat Groningen wat al te „kaufmännisch” was opgetreden. Wij geven het toe: toen we de nota zagen, was onze critiek verdwenen. Per slot van rekening behoeven wij nog niet zo menslievend te zijn, dat we boekwerken gratis gaan rondsturen. Daar komt nog bij, dat deze nota over „de partijen in het Nederlands staatsbestel” prachtig als studie-

schets op de clubs gebruikt kan worden. Voor ons is het geen vraag meer. Op Zaterdag 13 Maart gaan wij naar Groningen!

* * *

De „Stichtse Arjos Koerier” is het nieuwe mededelingenorgaan van het Provinciaal Verband van de Arjos in de Provincie Utrecht. Eindredactie heeft G. J. H. Griffioen. Geen onbekende, want U treft de naam in de kop van de kinderkrant in Nederlandse Gedachten aan. Griffioen, sinds 6 Januari getrouwd, heeft de eerste keer beslist een goed orgaan gemaakt. Het is stellig niet het slechtste mededelingenblad, dat de Arjos rijk is.

* * *

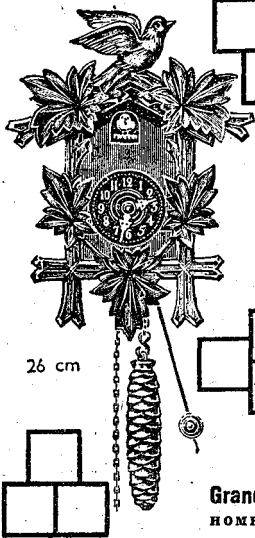
Misschien bent U het vergeten, maar er wordt nog steeds een jubileumactie gehouden. En van alle Arjosleden verwachten we, dat zij daaraan hard meewerken. Wij hebben het al meer gezegd: het 75-jarig bestaan van onze partij is een zaak van jong en oud. Beide groepen zijn niet te scheiden. De Arjos te Veere heeft begrepen welke mogelijkheden er in deze jubileumactie zitten. In Januari heeft zij haar tweejarig bestaan gevierd. Twee leden van de plaatselijke kiesvereniging waren daar aanwezig. In de eerste plaats om geluk te wensen (dat is een meelevende kiesvereniging) en in de tweede plaats om de jubileumactie te bespreken. De Veerse Arjos had nl. haar diensten aangeboden. Het resultaat is, dat vier Arjosleden de gehele inzameling in de gemeente Veere op zich nemen. En zij koppelen daar meteen de propaganda voor hun club aan vast. Deze „grote vier” zullen alle jongeren van A. R. huize, die zich nog niet bij een Arjos hebben aangesloten, bewegen om dit nu spoedig te doen. Op de gehouden jaarvergadering boekte de Arjos in Veere reeds drie nieuwe leden. Voor het geval, dat onverhoopt in de plaats Uwer inwoning nog aan de jubileumactie begonnen moet worden, geven wij ter navolging Veere’s voorbeeld door.

* * *

Op de jaarvergadering van de Alkmaarse kiesvereniging heeft de Arjos aldaar verslag uitgebracht over de gang van zaken. Over de vraag of dit formeel noodzakelijk is, zullen we niet twisten. Persoonlijk geven wij daar een ontkennend antwoord op. Maar een feit is, dat dit een methode is om de ouderen een inzicht te geven van ons werk. En dat is toe te juichen. Wij Arjosmensen moeten het op prijs stellen als ook andere leden van de partij iets van ons willen weten. Bovendien is dit een bewijs, dat Arjos en Kiesvereniging op voortreffelijke wijze naast elkaar kunnen werken. Een goede verstandhouding doet veel. Per slot van rekening maken we deel uit van het zelfde lichaam: de A. R. partij. En om het maar eens plechtig te zeggen: als het ene deel niet goed lijdt, lijdt het andere ook. Dat nog niet alle kiesverenigingen dit door hebben is te betreuren. En daarom geven wij ook Alkmaar als voorbeeld door.

* * *

En „vaart” schrijven als het vriest valt niet mee. Onze geest dwaalt meer over een gestolde vaart. Elke dag hebben we verlangend naar de post gekeken. Zou er een uitnodiging van Friesland zijn om de Arjos-schaatskampioenschappen te verrijden? Niets er van. En daarom besluiten we maar met het begin. Hebben alle clubs haar contributie reeds betaald? En is de invulkaart reeds opgezonden? Ja, we weten het heus wel. Dit zijn alledaagse dingen. Maar juist daarom zijn zij voor de mensen op het Arjosbureau zo buitengewoon belangrijk.

PRIJSVRAAG

Wegens ons 17½-jarig bestaan stellen wij een beperkt aantal **ECHTE ROEPEDE SCHWARZWALDER KOEKOEKKLOKKEN** beschikbaar.

Deze klokken zijn versierd met fijn handsnijwerk, hebben een bijna onverslijtbaar uurwerk en een regelbare slinger, waardoor ze precies op tijd lopen!

Bovendien brengen zij gezelligheid in Uw huis, want de **KOEKOEK „ROEPT“ ELK KWARTIER!**

Prijsvraag:

In de open vakjes de cijfers 1 t/m 9 zo plaatsen, dat elk cijfer éénmaal voorkomt en de som van elke groep 15 bedraagt.

Wij sturen deze mooie klok tegen speciale prijs van f 15.95 franco rembours met garantiebewijs voor 1 jaar aan hen, die binnen 10 dagen deze advertentie met oplossing inzenden, alsmede een oud defect horloge.

Grand Comptoir Universel d'Horlogerie
HOMERUSLAAN 83 - POSTBUS 44 - UTRECHT.

26 cm

In- en verkoop van alle soorten:
JUTE-, KATOENEN- & PAPIEREN ZAKKEN
ZAKKEN, TOUW, GARENS, DEKKLEDEN ETC.
ELECTRISCHE REPARATIE-, REINIGING-,
& STEMPELINRICHTING

N.V. WOERDENSCH TOUW- & ZAKKENHANDEL

Dir. De Vries en Griffioen
Woerden, Tel: K 3480 — 2583

Firma J. A. BAKKER & ZOON

BOLSWARD en GRONINGEN

Import
Export

Fabriek van bakkerijgrondstoffen

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

AMSTERDAM - ROTTERDAM - DEN HAAG

KALVERSTRAAT 123 N. BINNENWEG 227 LANGE POTEN 11

Wees zuinig met Uw **GELD**

KOOP BIJ WESTERVELD

DROGISTERIJEN DE CONCURRENT WESTERVELD

FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELN
ONTVANGT U EEN
KORTING VAN.....

3%

WANT VOOR 10 AAN
CASSABONS WORDT
30 CTS. TERUGBETAALD

Uitg. Bomec-art.

N.V. W. J. SCHUILING'S

HANDELSONDERNEMING

BINNENHAVENWEG 20 — HENGELO

Telef. K 5400—3029 (na 18 uur Delden, K 5407—447)

FA. FERNHOUT

Handel in
WEGEN- EN WATERBOUW-MATERIALEN
OP- EN OVERSLAGBEDRIJF
SCHEEPSBEVRACHTING

ZWOLLE
tel. 3477 b.g.g. 5358

EMMELOORD
tel. 144 b.g.g. 130

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180 — 3886
DIRECTIE: Tel. K 1180 — 2023

MIDDELBURG

WASSERIJ

Jan Snel

Nederhorst den Berg

TELEFOON K 2945-221

fijn! die ken ik

NED. IJZERCONSTRUCTIE WERKPLAATSEN

LEMELERVELD(0)

SPECIAAL STAALCONSTRUCTIES VOOR FABRIEKSBOUW, KERKEN ETC.

TEL. 217 (K 6722)

Wij zoeken in elke plaats van Nederland waar
een solied en actief persoon nog geen Agentschap gevestigd is,

Men vrage onze aan- voor de verkoop van onze zaden
 nemelijke voorwaarden. aan tuinders, landbouwers en
 particulieren,

Zaadteelt en Selectiebedrijf

W. DE ZEEUW J.Gz. — BARENDRECHT

Aannemersbedrijf

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBR. HAKKERS

WERKENDAM — TELEF. 14

Fa ANDR. VISSER - Steenwijk

Tuin- en Bloemzaden - Landbouwzaden

Pootaardappelen

Geïllustreerde prijscurant gratis op aanvraag

Fa J. C. DERKSEN ARNHEM

AMSTERD'WEG

TELEF. 20310—21227

MEUBELTRANSPORT OVER LAND EN ZEE

BERGPLAATS VOOR INBOEDELS EMIGRATIE !!

JUTE ZAKKEN

VOOR BINNENLAND EN EXPORT

Een vertrouwensartikel !

NOORD NEDERLANDSE ZAKKENHANDEL N.V.
 GRONINGEN - Eemskanaal N.Z. 46

Tel. 31345 (3 lijnen)

Telegramadres: „Jute“

TRICOT-FABRIEKEN

Spencer-Hey
 CULEMBORG

Behavee
 VEENENDAAL

Directeur:

Eigenaar:
 H. G. HEIJ

Gebreide wollen
 bovenkleding
 van het beste
 Nederlandse
 fabrikaat

„Parley”wol

voor al Uw breiwerk

Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

**Boot- en Sloepenbouwerij
 HOOGEZAND**

INNEMEE & ZN. N.V.

BEGRAFFENIS-TRANSPORT

DEN HAAG
 Tel. 115940

HAARLEM
 Tel. 10441

DELFT
 Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

UW ADRES
 voor

DRUKWERK

Zowel voor kleine als voor grote oplagen:

HANDELS, BOEK- EN ROTATIEDRUKKERIJ

P. VAN DER LINDEN

Warmoezierstraat 4

Telefoon 33.60.45

Den Haag

SCHEEPSINSTALLATIEBEDRIJF

„NEDERLAND”

OOSTDIJK 29 - IJSSELMONDE
 Tel. 445, Ridderkerk (4 lijnen)

Voortstuwings-installaties
 van elk vermogen

Kanis &
 Gunnink

Kampen

KWALITEIT

de beste politiek voor
 Uw huishoudbeurs

SCHOOLMEUBELN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

K A D E R N U M M E R

In dit nummer:

- Dr J. SCHOUTEN** Christelijke religie en partijkeuze
 — De Jubileumtoogdag
 — Uit de partij
 — Jubileumbijdragen
- R. WEEMHOFF** Levend geloof in Oost-Duitsland
 — Openbaar is openbaar
- JAC. S. HOEK** De Rijksbegroting in de Tweede Kamer (vervolg)
 — A.R. vrouwen in Rotterdam bijeen
- T. CNOSSEN** Englands droom
- J. SCHIPPER** De gemeenteraad en het nijverheidsonderwijs
- J. D. TROOSTHEDDE** Schouwen-Duiveland moet herrijzen
- A. R. DE KWAADSTENIET** Uit krant en periodiek

Op eigen wieken:

- De vaart der Arjos
 — 75 jaar A.R. Partij
- E. VAN RULLER** Een aanpak van hetzelfde onderwerp
- G. J. H. GRIFFIOEN** De anti-revolutionaire richting in het buitenland (3)

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ,
 HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

ZUIDHOLLANDSE BANK

ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN
ROTTERDAM **DEVIEZEN** 's-GRAVENHAGE

C. LIND & ZOON Ao. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONAIRES IN EFFECTEN
Keizersgracht 564 — AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640

Administratie van vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

Medicinale
SALVITINE
Maakt U fit

Vult die voedingsstoffen aan,
waaraan U juist gebrek hebt.

WIJ GARANDEREN RESULTAAT

Verkrijgbaar bij drogisten en bij

N.V. BOGENA - SCHIEDAM

Constructiebouw
HARING N.V.

Boskoop - Tel. 128

AFD: TANKS, voor vele industrieën

AFD: HOOI en/of GRAANBERGEN

AFD: LANDBOUWMACHINES:

Wervelwind-poederstuifmachines

Wervelwind-vloeistofnevelmachines

SCHEEPSINSTALLATIEBEDRIJF

„NEDERLAND”

OOSTDIJK 29 - IJSSELMONDE
Tel. 445, Ridderkerk (4 lijnen)

Voortstuwings-installaties
van elk vermogen

**Kanis &
Gunnink**

Kampen

KWALITEIT

de beste politiek voor
Uw huishoudbeurs.

Inmaak- beugels

De enige in de handel zijnde
gehard stalen inmaakbeugel
merk

„Vegla/Gestawa”

Fabrikante:

FA. VAN GENT & Co.
Waalwijk

J. de Vries

Commissionair in Effecten

O.Z. VOORBURGWAL 173

Privé OLYMPIAKADE 60

AMSTERDAM

TELEF. 47126

TELEF. 94152

Scheepsbouwwerven

A. VUYK & ZONEN

Capelle aan de IJssel

Nieuwbouw en reparatie

Telefoon Rotterdam II3333 (K 1800)

DE GRONINGER FINANCIERINGSBANK N.V.
geeft af

5% converteerbare obligaties

in stukken van f 500,— en f 1000,—; koers 100%; gemiddelde
looptijd 9 jaren. Inlichtingen bij Mesdag & Zns Bank N.V.,
Oude Boteringestraat 17, Groningen, en ten kantore, Brou-
werslaan 1, Middelstum.

**C.V. SCHEEPSWERF EN
GASHOUDERBOUW**

JONKER & STANS

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Holland)

Werf voor de bouw, ombouw en reparatie

van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE
ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS.

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

10e Jaargang no. 3

11 Maart 1954

Verschijnt 15 maal
per jaar

Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

DR J. SCHOUTEN

Christelijke religie en partijkeuze

De schrijver van „Politieke Gedachten” in „Libertas en Veritate” — wiens opvatting op een bepaald punt wij bespraken in het Januari-no van dit orgaan — aanvaardt als uitgangspunt voor zijn uiteenzetting de stelling, „dat een rechtgeaard christen in ons land lid is van de Anti-revolutionaire Partij, althans zijn stem op deze partij uitbrengt”. Maar hij voegt daaraan onmiddellijk toe, dat dit uitgangspunt geheel willekeurig is gekozen, en dat het afgekeurd behoort te worden als men van dit uitgangspunt een „onbetwistbaar feit” maakt. De vraag, of de mening van de „doorbrekers” — door hem „uitbrekers” genoemd — moet worden veroordeeld, kan z.i. niet met een eenvoudig ja of neen worden beantwoord. Indien men alleen de nadruk legt op het getuigen in de politieke strijd, zal men geneigd zijn de „doorbrekers” gelijk te geven. Als men echter als ideaal en opdracht ziet „een gemeenschap te stichten en als gemeenschap te getuigen — want dit toch is de kern, het wezenlijke van het naar buiten optreden van de christen — ” dan zal men de „doorbrekers” ongelijk geven. Daarmede is men evenwel, zo vervolgt hij, nog niet veel verder gekomen, „want wie zal uitmaken wat er belangrijker is: het persoonlijk getuigen in een bepaalde groep dan wel het gemeenschappelijk getuigen buiten die groep?” De schrijver hoopt hiermede aangetoond te hebben het betrekkelijke en ook het gevaarlijke van de gedachte, dat een protestant steeds en waar dan ook lid dient te zijn van een christelijke organisatie. Het betrekkelijke, omdat het alleen in bepaalde omstandigheden en in bepaalde tijden voor een christen, die zijn plicht wil vervullen en zijn opdracht wil uitvoeren, n.l. om een getuige van zijn levende Heiland te zijn, nodig zal wezen zich apart te organiseren, d.w.z. een christelijke organisatie te stichten

en daarvan lid te worden. Het gevaarlijke, omdat men, wanneer wordt uitgegaan van de vermelde gedachte, de belangstelling voor het politiek gebeuren doodt. „Daartegenover staat”, zo gaat hij verder, „dat men de eigen verantwoordelijkheid bevordert en de belangstelling voor de „staatkundige gebeurtenissen aankweekt, als men een „ieder vrij laat te beslissen welk lidmaatschap hem het „beste lijkt, om dienstbaar te zijn aan de verwerkelijking „van ons levensdoel. Dit lidmaatschap zal voor de een dat „van de A.R.P. zijn, voor een ander dat van de P.v.d.A. en „voor een derde dat van de V.V.D. Ernstig betreurd moet „worden, dat in onze kring de regel geldt, dat iedere „christen zich bij een christelijke organisatie voegen moet. „Ons streven moet daarom gericht worden op een herstel „van de mogelijkheid, dat ieder voor zich naar eigen in- „zicht een organisatie aanhangt en steunt, zonder door een „ander, die een andere keuze doet, uitgekreten te worden „voor afvallige.”

Wij menen hiermede aan het betoog van de schrijver recht te hebben laten wedervaren. Thans gaan wij over tot een bespreking daarvan, welke tevens een bestrijding zal zijn.

* * *

Allereerst willen wij er op wijzen, dat de vraag, welk standpunt de christen behoort in te nemen ten aanzien van de christelijke organisatie op politiek en sociaal-economisch gebied, van samengestelde aard is. Zij mag dan ook niet uitsluitend in het afgetrokken worden besproken, d.w.z. los van de werkelijkheid. Wij hebben hier te doen met een vraag, waarop voor alle tijden, voor alle landen en voor alle omstandigheden het antwoord niet gelijklopend

---

Hebt u reeds kaarten besteld voor de

Jubileumtoogdag te Rotterdam?

Entree is f 0.75 voor gezelschappen van 10 personen.
Bestellen door storting op giro 89673 ten name van de
Anti-Revolutionaire Partij, Den Haag.

---

kan zijn, omdat de toestanden, te midden waarvan de christen verkeert, zeer verschillend kunnen zijn en in feite ook zijn. Wat voor de christen in Nederland geldt, kan in menig opzicht niet van toepassing zijn op zijn medebelijder in de Sowjet-Unie, in de satellietstaten achter het ijzeren gordijn, in China, in Australië enz. Bij de behandeling van deze vraag moet daarom nauwkeurig aandacht worden gegeven aan de gang en de uitkomst van de geschiedenis, aan de huidige geestelijk-zedelijke werkelijkheid, aan de feitelijke situatie, en aan hetgeen daarin, reëel gezien, mogelijk, noodzakelijk en wenselijk is. Dit noopt tot nauwgezet onderscheiden. Hetgeen algemeen principieel beschouwd aangewezen moet worden geacht, is in de samenleving in vele gevallen niet feitelijk mogelijk. De christen kan dan, voorzover dit hem wordt gegeven, alleen aanwerken op de bevordering van het scheppen van de voorwaarden voor de verwezenlijking van het principieel aangewezen. Daarom gaat het niet aan te stellen, dat een christen *steeds en waar dan ook* — wat in wezen zeggen wil: waar ter wereld en in welke omstandigheden ook — lid dient te zijn van een christelijke organisatie, en deswege, als deze organisatie er niet is, haar heeft op te richten. De schrijver gaat, door het zo te stellen, in tegen zijn eigen formulering van het uitgangspunt, waarin sprake is van de positie en de taak van de christen *in ons land*.

In de tweede plaats maakt hij een o.i. onjuist, althans verwarring-wekkend, onderscheid tussen het persoonlijk getuigen in een bepaalde groep en het gemeenschappelijk getuigen buiten die groep. Het gemeenschappelijk getuigen met gelijkgezinden ontslaat ons niet van de opdracht tot persoonlijk getuigen, waar dit mogelijk is. En dat gemeenschappelijk getuigen beperkt zich niet tot de eigen groep, maar het richt zich tevens tot allen, tot het gehele volk, tot een ieder en tot elke groep, die kan worden bereikt. Indien dit wordt losgelaten, of onvoldoende geschiedt, is dat niet een gevolg van het getuigen in gemeenschap met gelijkgezinden, maar van de veronachtzaming, zowel in het persoonlijk als in het gemeenschappelijk getuigen, van de roeping, waarmede God ons roept.

In dit verband plaatsen wij de opmerking, dat niet duidelijk is wat de schrijver onder „getuigen” verstaat. In de samenvatting van zijn betoog zegt hij o.m. „De alles beheersende opdracht voor elke christen is een getuige te zijn van zijn levende Heiland”. Wat houdt dit getuige zijn voor hem in? Ongetwijfeld verstaat hij daaronder: het persoonlijk belijden en beleven, het zich in woord en daad betonen christen te zijn. Maar betekent het, daar waar dit mogelijk is, ook de gemeenschappelijke belijdenis en beleving van het Evangelie met zijn mede-christenen in de samenleving; de bevordering in samenwerking met hen van een maatschappelijke en politieke levensorde, welke beantwoordt aan Gods ordening, en waarin de Heiland als

Koning wordt erkend en geëerd? Zo ja, dan zal dit tot een ingrijpende wijziging van zijn betoog moeten leiden. Zo neen, dan beperkt hij ten slotte, en wél op zeer willekeurige wijze, de taak van de christen in het statelijke en maatschappelijke leven, waarin hij verkeert.

In de derde plaats merken wij op, en dat moet o.i. op de voorgrond worden gesteld, dat de Heiland op aarde is gekomen, niet om de ordening Gods terzijde te stellen, maar om haar te gehoorzamen en de weg te openen tot haar naleving. Gods ordinantiën blijven gelden voor mens en samenleving. Zij die in Jezus Christus als hun Heiland geloven weten zich geroepen tot gehoorzaamheid aan die ordinantiën, en tot bevordering van de gehoorzaamheid daaraan in alle levensverbanden. De christen gelooft, als het goed is, dat de Heilige Schrift met volstrekt gezag tot ons komt. Zij is Gods bijzondere openbaring, welke is gegeven als richtsnoer voor geloof en leven, voor handel en wandel in alle verhoudingen. Dientengevolge is er een innige samenhang tussen de christelijke religie en de staatkunde, tussen haar en onze strevingen op maatschappelijk gebied. Die samenhang moet ons leiden tot de erkenning, dat deze religie zowel de uitgangspunten als de doelstellingen aangeeft voor ons optreden in de politiek en de maatschappelijke samenleving. Daarom is een christen niet vrij in zijn beslissingen omtrent zijn toetreding tot een politieke partij en een maatschappelijke organisatie, en is het onjuist te zeggen, dat er van moet worden uitgegaan, dat het hem vrij staat „te beslissen welk lidmaatschap hem het beste lijkt om dienstbaar te zijn aan de werkelijkheid van ons levensdoel”, zoals de schrijver doet. De christen heeft zulke beslissingen te nemen in gehoorzaamheid aan de Heilige Schrift. Kan deze gehoorzaamheid gepaard gaan met toetreding tot de P.v.d.A., of tot de V.V.D.? De P.v.d.A. streeft een socialistische, de V.V.D. een liberalistische staatkunde na. Kan de christen behalve voor een christelijke ook kiezen voor een socialistische of liberalistische politiek? De schrijver neemt dit blijkbaar aan, hij stelt dat de ene christen zich zal voegen bij de A.R.P., de andere bij de P.v.d.A., en de derde bij de V.V.D., maar hij voert voor hetgeen hij aanneemt geen enkel bewijs aan. Waar blijft op zijn standpunt de innige samenhang tussen de christelijke religie en de staatkunde? Welke betekenis krijgt dan het getuigen voor de levende Heiland?

In de vierde plaats vragen wij er de aandacht voor, dat de toetreding tot de P.v.d.A. of de V.V.D. veel meer is dan het zich begeven in een bepaalde groep met het doel daarin persoonlijk te getuigen. Die toetreding houdt in de aanvaarding van het program van beginselen der partij, de instemming met het streven der partij, en het op zich nemen van mede-verantwoordelijkheid voor het optreden der partij. Die toetreding betekent, dat men er mede accoord gaat, dat de partij zich ten aanzien van de levensovertuiging, waaronder de christelijke, „neutraal” gedraagt, dat zij niet erkent, dat het Evangelie is de blijde boodschap ook voor staat en maatschappij. Kan een christen, voor wie de Bijbel is de kenbron der waarheid, daartoe overgaan? Ons antwoord op die vraag is bekend.

Over dit onderwerp is veel meer te zeggen. Wij volstaan echter met het vorenstaande, omdat daarin naar onze mening voldoende is aangegeven, welke overwegende bezwaren wij hebben tegen des schrijvers beschouwing.

DE JUBILEUMTOOGDAG

Over nog slechts enkele weken opent de Ahoy-hal te Rotterdam haar deuren om de honderden Antirevolutionaire mannen en vrouwen, jongens en meisjes te ontvangen, die uit alle streken van ons land, van heinde en ver daar samenkomen om gemeenschappelijk te herdenken, dat driekwart eeuw geleden de Anti-revolutionaire Partij werd opgericht.

De grote dag is Zaterdag 3 April

Dan zal de Ahoy-hal feestelijk zijn versierd. Ruim 5000 stoelen wachten op de bezoekers. Voorts zullen tribunes plaats bieden aan nog eens 3000 personen.

En nu rekent het Centraal Comité erop, dat er geen lege rijen zullen zijn en ook geen lege plaatsen, wanneer *klokslag 11 uur* de vergadering geopend wordt.

Een aantal van 8000 mensen voor een dag in de week is wel zeer groot.

Natuurlijk zit de Regelingscommissie te Rotterdam in spanning. Is deze opzet niet wat hoog gegrepen? Is er in het land wel zoveel belangstelling voor onze Partij, dat een zo groot getal mensen zich daarvoor zal vrijmaken? Werken de weersomstandigheden mee of tegen? Er zijn veel factoren van invloed op het welslagen van zulk een dag.

Maar anderzijds is er ook een goed vertrouwen. Want aan de organisatie en de voorbereiding van deze dag wordt de grootste zorg besteed. Het is maar niet een verkiezingstoogdag, waarbij 8000 mensen in een expositiehal worden gestopt en waarbij de sprekers door hun bezielend woord het enthousiasme moeten wakker roepen. Natuurlijk ook dat laatste verwachten wij!

Wij twijfelen niet of Dr J. Schouten zal met gloed en overtuiging de openingsrede uitspreken. Wij zijn er zeker van dat Prof. Mr P. S. Gerbrandy een krachtig Anti-revolutionair geluid laat horen als hij het „nationaal karakter der Anti-revolutionaire politiek” belicht. Prof. Dr L. W. G. Scholten zal zich niet onbetuigd laten, wanneer hij spreekt over „Voor het gemenebest”. Naar het woord van Generaal L. F. Duymaer van Twist zullen wij aandachtig luisteren en niet minder naar Ds H. S. J. Kalf, Ned. Hervormd predikant te Bennebroek, wiens rede handelt over „Evangelië en politiek”.

Geen lange breed uitgewerkte referaten zullen het worden, maar korte kernachtige speeches afgewisseld door gemeenschappelijk gezang en door muziek van de Marinierskapel onder leiding van kapitein G. Nieuwland. Ook zal medewerking worden verleend door een zangkoor onder leiding van de heer P. van de Kerkhoff.

Het wordt dus een gevarieerd programma in een feestelijk versierde zaal, want Aalsmeer neemt de versiering van het podium op zich. De firma L. J. Noorman zorgt voor een weelde van hortensia's en de V.V.V. van Aalsmeer voor het arrangement.

Maar nu verwacht het Centraal Comité, dat de Anti-revolutionairen in het land zich evenmin onbetuigd zullen laten. Dat daarbij speciaal een beroep wordt gedaan op de jeugd, spreekt vanzelf. Ook de A.R.J.O.S.-clubs moeten zich daarvoor spannen.

UIT DE PARTIJ

1. Het stemmen in een andere gemeente

De kieswet laat toe, dat een kiezer zijn stem in een andere gemeente kan uitbrengen. Daarvoor is nodig dat de kiezer in persoon zich begeeft naar de secretarie van een gemeente in Nederland (dit behoeft dus niet te zijn de gemeente waar hij in het kiezersregister is ingeschreven) en dat hij aldaar invult een formulier J 4 der kieswet. Daarbij moet worden bedacht, dat alleen kan worden gestemd in een gemeente, welke tot dezelfde provincie behoort als de woonplaats van de kiezer. Wanneer iemand in Den Helder woont en hij vertoeft op de dag der stemming in Utrecht en hij kan niet bij volmacht stemmen, dan kan hij wel een verzoek indienen om zijn stem te mogen uitbrengen in de gemeente Hilversum. Dit laatste is vooral van betekenis, omdat de mogelijkheid van het stemmen bij volmacht aanzienlijk is ingeperkt.

2. Stemmen bij volmacht

Door de beide Kamers der Staten-Generaal is een wijziging der kieswet aanvaard, waardoor het stemmen bij volmacht belangrijk wordt ingeperkt, met dien verstande dat niet iedereen meer als gemachtigde kan optreden.

Als gemachtigden kunnen namelijk slechts worden aangewezen:

1. de echtgenoot of echtgenote;
2. een der bloed- of aanverwanten in de eerste tot en met de derde graad. Dat zijn derhalve:
  - a. kinderen of kleinkinderen;
  - b. ouders of grootouders;
  - c. broers, zusters, zwagers of schoonzusters;
  - d. kinderen van broers of zusters (oom- en tantezeggens);
  - e. ooms of tantes (broers en zusters van vader en moeder of hun echtgenoten). N.B. neven en nichten, dat zijn kinderen van ooms of tantes, kunnen niet als gemachtigde optreden.
3. huisgenoten.

Voorts blijft natuurlijk van kracht dat de gemachtigde op de dag der candidaatstelling moet zijn opgenomen in het

J. HOMMES

Op de enige tijd geleden gehouden jaarvergadering van de a.r. statencentrale Hoorn heeft de heer J. Hommes het presidium neergelegd. Ongetwijfeld zal het meer voorkomen dat een voorzitter voor het laatst de hamer hanteert, doch hier is sprake van een afscheid dat niet zonder meer mag worden gepasseerd. De Heer Hommes heeft namelijk ruim 27

kiezersregister, waarin de naam van de verzoeker voorkomt en bevoegd moet zijn tot het deelnemen aan dezelfde verkiezing.

Eveneens blijft van kracht, dat een kiezer slechts één aanwijzing als gemachtigde mag aannemen. Hierop is slechts één uitzondering: hij mag tweemaal gevolmachtigde zijn als het voor huisgenoten is.

De Anti-revolutionaire fracties van de Eerste en Tweede Kamer der Staten-Generaal hebben zich zo krachtig mogelijk tegen deze wetswijziging verklaard. Het gevolg zal namelijk zijn, dat het met name voor de schippers in vele gevallen onmogelijk wordt hun stem uit te brengen bij de komende verkiezingen.

Een tweede gevolg is dat de geneeskundige verklaring, die tot nog toe

jaar de voorzittersplaats vervuld en slechts zijn leeftijd (hij is namelijk 74 jaar) maakte het zijns inziens noodzakelijk dat een jongere zijn plaats innam. Niet alleen in de statencentrale Hoorn maar ook in tal van andere partijlichamen deed en doet hij van zich spreken. Reeds op 26-jarige leeftijd werd hij voorzitter van de a.r. kiesvereniging te Hoogeveen, een functie die hij met enthousiasme vervulde, getuige zijn bezoek aan dr. Kuyper in de eerste jaren van zijn voorzitterschap aldaar. Ook de kiesvereniging van Noordeloos heeft hij een tiental jaren voorgezeten. Gedurende bijna 26 jaar heeft de heer Hommes in de Kiesvereniging van Enkhuizen, zijn huidige woonplaats, de voorzittershamer gehanteerd, reden om hem na zijn aftreden tot erevoorzitter te benoemen. Gedurende tal van jaren was de heer Hommes bestuurslid van het Prov. Com. van Noord-Holland, terwijl hij thans nog de voorzitter van de A.R. Kamercentrale Den Helder bij diens afwezigheid vervangt.

De A.R.-Partij is de heer Hommes veel dankbaarheid verschuldigd voor al hetgeen hij, met Gods hulp, voor de versterking en uitbouw van onze partij heeft gedaan. Moge zijn voorbeeld van onbaatzuchtig dienen in de gelederen van de a.r. mensen de navolging vinden die het verdient.

werd vereist, vervalt, waardoor het voor zieken en ouden van dagen gemakkelijker geworden is bij volmacht te stemmen, ook al is de kring der gevolmachtigden beperkter dan voorheen.

7 April a.s. is de laatste dag waarop nog formulieren voor elders stemmen en formulieren voor het stemmen bij volmacht ter secretarie kunnen worden ingeleverd.

De kiesverenigingen worden verzocht met name wat de in hun gemeente gedomicilieerde schippers betreft, tijdig de nodige maatregelen te treffen, ten einde te bevorderen, dat zoveel mogelijk schippers aan de stemming kunnen deelnemen.

Denkt aan de mensen, die in verband met de Paasvacantie op Woensdag 21 April niet in hun woonplaats zijn, vooral onderwijzers!

OP DIT MOMENT

hebben 140 Kiesverenigingen,
die samen 13.000 leden
tellen, reeds afgedragen
rond f 15.000,—. Dat be-
tekent dat ruim 10 % der kies-
verenigingen hun aandeel
hebben gestort.

Van de overige 90 pCt is nog niets vernomen

Maar is, gezien de eerste verantwoording, opgenomen in dit blad, de verwachting ongegrond, dat de gevraagde f 100.000.— er royaal zullen komen?

Van vele kanten bereiken ons berichten, dat de actie in volle gang is.

Welnu vóór 3 April moet de zaak voor elkaar. En zo er nog enkele kiesverenigingen zijn die tot nu toe verstek lieten gaan — wij hopen van niet — er zijn nog drie weken, net genoeg om toch nog mee te kunnen doen.

JUBILEUM-BIJDRAGEN

Nr.:	Kiesvereniging:	Leden-aantal:	Bedrag:	Transporteren	f	8139,73
1	Aalsum	40	f 59,25	75 Oenkerk	148	19,50
2	Abcoude	42	" 106,25	76 Oldehove	71	35,50
3	Achlum	35	" 35,—	77 Oldemarkt	32	32,—
4	Alkemade	79	" 50,50	78 Ommerkanaal	33	49,—
5	St Anna Parochie	98	" 140,—	79 Oostendam	25	30,—
6	Asperen	35	" 41,50	80 Oosterend Fr.	36	53,50
7	Baambrugge	45	" 45,—	81 Oosterwolde	41	100,—
8	Baarn	277	" 252,75	82 Oosthem	39	42,—
9	Bant	30	" 28,—	83 Ooststellingwerf	379	123,75
10	Bedum	250	" 338,50	84 Ouddorp	59	17,50
11	Bennebroek	65	" 97,35	85 Oudenrijn	23	28,—
12	Benschop	55	" 54,—	86 Ouderkerk a/d Amstel	90	101,—
13	Bergen op Zoom	115	" 125,—	87 Ouderkerk a/d IJssel	77	80,75
14	Boskoop	247	" 367,35	88 Polsbroek	61	60,—
15	Brielle	41	" 45,—	89 Poortvliet	25	20,—
16	Brucht	25	" 25,—	90 Raamsdonk-Geertruidenberg	30	30,—
17	Castricum	47	" 36,50	91 Radewijk	26	49,50
18	Cubaard	18	" 21,—	92 Reitsum	54	62,50
19	Dieren	124	" 235,—	93 Ridderkerk	69	92,—
20	Dinteloord	62	" 63,—	94 Rilland Bath	32	36,50
21	Dokkum	432	" 515,63	95 Ritthem	16	47,—
22	Driewegen	14	" 15,50	96 Roodkerk	17	19,—
23	Eestrum	24	" 26,75	97 Rotterdam II	152	217,50
24	Egede	33	" 28,—	98 Rotterdam III	503	82,50
25	Ermelo	381	" 400,—	99 Rotterdam VII	286	110,10
26	Exmorra	25	" 36,—	100 Rottevalle	42	20,—
27	Gaastmeer	16	" 47,—	101 Scharnegoutum	44	44,—
28	Gauw	41	" 81,20	102 Schoondijke	55	168,50
29	Geersdijk	15	" 52,50	103 Sxebierum	95	92,—
30	Geldermalsen	55	" 77,50	104 Sliedrecht	167	175,—
31	Gerkesklooster	144	" 133,30	105 Slootdorp	74	75,—
32	Giessen-Nieuwkerk	125	" 125,—	106 Sloten	20	53,—
33	Glimmen	34	" 20,—	107 Soest-Zuid	107	108,50
34	Goes	291	" 170,—	108 Spijk	93	273,—
35	Goudriaan	53	" 52,—	109 Stadskanaal-Afdraai	45	42,50
36	's-Gravenhage (Be-noordenhout/Stadhuis-kwartier)	160	" 253,—	110 Stadskanaal-Onstwedde	112	126,—
37	's-Gravenmoer	84	" 100,—	111 Stavoren	28	39,75
38	Grijpskerke Zld	110	" 200,50	112 Stiens	58	65,—
39	Haarlem-Dr A. Kuyper	240	" 175,—	113 Surhuizum	100	100,—
40	Haarlo	14	" 13,—	114 Ternaard	36	48,84
41	Hardinxveld	70	" 19,—	115 Thesinge	130	130,—
42	Harkema-Opeinde	100	" 100,—	116 Twijzel	44	40,—
43	Hendrik Ido Ambacht I	46	" 25,—	117 Uithuizermeeden	137	147,—
44	Hendrik Ido Ambacht II	101	" 139,50	118 Veenwouden	68	55,50
45	Hoenskoop	16	" 21,50	119 Veere	38	139,85
46	Hoensbroek	21	" 19,—	120 Vlagtwedde	35	45,—
47	Holwierde	37	" 48,50	121 Vlist	23	25,—
48	Hommerts	51	" 58,—	122 Vreeland	43	51,—
49	Hoogenraven	59	" 59,—	123 Vriezenveen	48	48,—
50	Hooghalen	80	" 60,—	124 Wansverd a/d Streek	71	107,75
51	Joure	93	" 93,—	125 Warffum	105	157,—
52	Katwijk a/d Rijn	121	" 60,—	126 Warns	31	70,50
53	Kloosterburen	95	" 95,—	127 Welsrijp	19	35,—
54	Krabbedijke	54	" 76,75	128 Westkapelle	33	15,—
55	Langerak	48	" 34,—	129 Westzaan	73	60,—
56	St Laurens	118	" 120,—	130 Wieringerwerf	75	103,50
57	Lauwerzijl	30	" 28,—	131 Willemstad	73	100,—
58	Lexmond	86	" 140,65	132 Wilsom	36	34,—
59	De Lier	274	" 400,—	133 Woerdense Verlaat	33	22,—
60	Loppersum	126	" 155,25	134 Woudsend	34	30,—
61	Maarn	28	" 70,—	135 IJsselstein	48	80,50
62	Maasdam	23	" 30,—	136 IJzendijke	40	105,—
63	Maasdijk	132	" 220,—	137 Zandweer	34	29,—
64	De Meele	33	" 33,—	138 't Zandt Zld.	55	75,50
65	Metslawier	68	" 120,25	139 Zevenhoven Z.H.	26	25,50
66	Middelburg	364	" 119,50	140 Zevenhuizen-Haspel	65	46,50
67	Mijdrecht-Buurt	68	" 106,75	141 Zonnemaire	26	15,—
68	Mijnsherenland	75	" 100,—	142 Zuidbroek	36	57,—
69	Naaldwijk	283	" 360,—	143 Zuidland	209	340,—
70	Nieuw en St Joosland	32	" 52,75	144 Zwaagwesteinde	50	20,—
71	Nieuw Lekkerland	42	" 52,50	145 Zwanenburg	100	25,—
72	Nieuwleusen	39	" 20,—	146 Zweeloo	90	98,—
73	Nootdorp	15	" 15,—	147 Zwollerkerspel-Sas-senpoort	52	50,—
74	Nijverdal	210	" 400,—	148 Zijldijk	33	87,—
Transport			f 8139,73	Totaal	12477	f 13580,02

In deze eerste verantwoording dienen zich aan 148 kiesverenigingen die gezamenlijk 12477 leden tellen en die tezamen f 13580.02 hebben afgedragen. Dat betekent derhalve rond f 1.100,— meer dan het gemiddelde bedrag. Ongetwijfeld zijn daaronder ook nog een aantal kiesverenigingen die een eerste storting hebben verricht. Wij kunnen ons niet voorstellen dat Rotterdam VII met f 110.10 volstaat en nog minder dat Rotterdam III met f 82.50 meent dat het nu welletjes is. Ook Middelburg en Goes zorgen ongetwijfeld nog voor een aanvulling.

Overigens blijkt dat vele kiesverenigingen met hart en ziel aan het werk gegaan zijn. En waar men dat gedaan heeft bleef resultaat niet uit. Schoondijke, Spijk en Veere brachten meer dan f 3.— per lid bijeen, terwijl er bovendien nog 12 kiesverenigingen die meer dan f 2.— per lid bijeenbrachten, te weten Abcoude-Gaasteren, Gauw, Geersdijk, Maarn, Nijverdal, Oosterwolde, Ritthem, Sloten, Warns, IJzendijke en Zijldijk. Men ziet het overigens wel, de kleinste kiesverenigingen zijn ditmaal de slechtste niet.

Maar het is reeds spoedig 3 April, dan moeten alle andere kiesverenigingen hun aandeel hebben afgedragen! Zorgt men daar nu ook voor?

Eerst wat de jaarlijkse contributies betreft. In het totaal is nu voor ruim f 3600.— ingeschreven — ongerekend Kampen — waar men het mooie resultaat van f 340.— per jaar heeft bereikt. In Voorburg f 250.—, in Helpman f 140.—. Het schijnt dat deze tweede actie eveneens goed resultaat zal opleveren. De f 20.000.— per jaar wordt wel bereikt.

Maar laat men nu ook een klein beetje medelijden hebben met het bureau van het Centraal Comité! Moet nu alles worden geconcentreerd op de laatste week vóór 3 April? En dan is er toch al zo veel te doen! De voorbereiding van de Jubileumtoogdag in Rotterdam vraagt ook tijd.

Derhalve:

- 1e Zendt spoedig Uw jubileumbijdrage;
- 2e Zendt spoedig de contributiekaarten;
- 3e Bestelt spoedig de kaarten voor de Jubileumtoogdag.

PONTIAC 'HORLOGES
SIEBEL

AMSTERDAM - ROTTERDAM - DEN HAAG
KALVERSTRAAT 123 N. BINNENWEG 227 LANGE POTEN 11

CREDIET- en EFFECTENBANK N.V.

Rentevergoeding op onze bankboekjes

2.64 %

KROMME NIEUWE GRACHT

— UTRECHT

LEVEND GELOOF IN OOST-DUITSLAND

Gods getallen anders dan de onze

West- en Oost-Duitsland vormen wel een schrille tegenstelling. Na de verschrikkelijke verwoestingen en de ineenstorting van het Hitler-bewind valt in West-Duitsland weer een toenemende welvaart te constateren. De industrie floreert weer volop en — energieke werkers als de Duitsers zijn — er wordt

weer gebouwd aan een nieuwe toekomst. En het vette der aarde versmaadt men niet. Wie deze zomer Zwitserland en Italië bezocht, ontmoette daar in de toeristencentra massa's Duitsers, die in de duurste gelegenheden hun geld kwamen verteren. Zij nemen het er goed van. Ook wij, als Neder-

**Politieke
bewustwording van
christenen uit diepste
overtuiging
noodzakelijk**

landers, met een rampjaar nauwelijks achter ons, ontzeggen ons niet graag iets, op welk gebied ook. Diessseitig gericht, aardsgesind, Duitser of Nederlander, Deen of Rus, hebben dat: Ieder mens wil het graag goed hebben. Maar midden door dat grote Duitsland loopt een grens, die we het IJzeren Gordijn noemen. Achter dat Gordijn werd, en wordt-vandaag-de-dag nog, veel geleden. Daar worden aanvallen gericht op allen, die „jenseitig” willen leven, op hen, die in hun leven belijden willen, dat zij hier geen blijvende stad hebben en begeren te leven naar de normen van Gods Heilig Woord.

Gode zij dank is er in Oost-Duitsland nog een levende gemeente, die niet ondergaat, maar druk en vervolging ten spijt, blijft getuigen. Een kerk, die er naar streeft, juist op de punten waar het op aan komt, open en eerlijk en zonder haatgevoelens de communistische machthebbers tegen te treden. Ontroerend is het, dat vooral de jeugd daarin voorgaat. En was niet bij de ineenstorting van het Derde Rijk juist de vraag: Wat zal er worden van de Duitse jeugd?

Juist dezer dagen is het een jaar geleden, dat de communisten in Oost-Duitsland fel toesloegen. 55 predikanten werden gevangen gezet en op alle mogelijke manieren werd getracht de jeugd te winnen. „Na de dood van Stalin is er van enige verandering ten goede niets te merken”, zo schreef mej. Ruys, predikante in Berlijn, in die dagen. Heftig werd geageerd tegen de kerkelijke jeugdorganisatie (Junge Gemeinde) en ook de z.g. Studentengemeinden ondervonden allerlei moeilijkheden. De communistische jeugdorganisatie „Freie Deutsche Jugend” was zeer actief in het vinden van allerlei beschuldigingen, die kant noch wal raakten. Predikanten kregen voor dienstreizen geen interzonale passen meer, de oplaag van de kerkbladen werd beknot, de invloed der kerk op de radio-ochtendwijdingen onmogelijk gemaakt, toestemming voor kerkelijke samenkomsten werd verplicht, en de verzorging van gevangenen werd bemoeilijkt. Zonder de steun van hun predikanten moesten de Christenen de strijd tegen de communistische overheersing en tegen eigen moedeloosheid voeren.

Een jaar geleden: ondraaglijke druk

Tien Lutherse bisschoppen gaven op 20 Februari vorig jaar een verklaring uit, waarin zij er bij de 14 miljoen Oostduitse protestanten op aandrongen bij de aanvallen van de regering niet te wankelen in het geloof. De druk werd „ondraaglijk, onmenselijk en onvergeeflijk” genoemd. Otto Dibelius, de bisschop, die in West-Berlijn woont maar in Oost-Berlijn zijn parochie heeft (Marienkirche), heeft zich bij het opkomen voor de rechten van de kerk zeer standvastig betoond. Hij en

anderen hebben voor het recht der kerk gestaan om in autonome onafhankelijkheid uitsluitend aan haar eigen Heer en Meester, dat is aan Jezus Christus, te gehoorzamen. Zij hebben het de communistische overheid duidelijk doen weten, dat de kerk en ook de Junge Gemeinde nu eenmaal heel iets anders zijn dan welke vereniging of organisatie ook; dat zij eigen oorsprong, opdracht, wet en taak hebben en zich dus door niets of niemand kunnen en mogen laten gezeggen of gelijkschakelen.

Een bekende predikant, die in Februari 1953 in Oost-Ouitsland werd gearresteerd wist in een ontkerstende stad honderden studenten en vele hoogleraren door zijn prediking te treffen. Zij gingen van hem houden, omdat hij temidden van het ontredde leven met kloekheid Gods Woord en Zijn vertroosting bracht. Hij wist, dat zijn vrijheid werd bedreigd. Maar hij preekte door, bleef op zijn post om hen die met allerlei moeilijkheden hadden te kampen, moed in te spreken. Druk bezocht waren zijn Bijbeluurtjes. Met raad en daad stond hij velen ter zijde, hoewel in de couranten en op aanplakbiljetten tegen hem werd geageerd. Met illegale acties liet hij zich niet in, hij waarschuwde de jeugd zelfs er aan deel te nemen. Nu zijn wij geneigd ons verzet in de oorlogsjaren aan de Duitsers ten voorbeeld te stellen. Maar er zijn belangrijke verschillen. Wij wisten wat vrijheid betekend voor individu en gemeenschap. Het Oostduitse volk kwam van het ene totalitaire bewind onder het andere en heeft bij de bepaling van zijn houding jegens de overheid nimmer Calvinistische invloeden gekend.....

Onder het juk door

Het grote onderscheid met onze bezetting is, dat die van ons onrechtmatig was: de overweldigere knechtte een klein volk. De bezetting van Oost-Duitsland vloeide echter voort uit de door de bondgenoten behaalde overwinning en heeft dus een rechtsgrond. Daar komt nog bij, dat wij, ondanks alles, een onverwoestbare hoop hadden op de komende bevrijding, vroeg of laat; in Oost-Duitsland heeft men veel minder uitzicht, veel minder hoop ooit te worden bevrijd. Bovendien, wij waren in oorlog, en Duitsland heeft gecapituleerd, al is het vredesverdrag nog niet gesloten. Zo groeide sinds 1945, dus al negen jaar lang, allengs het besef: Dit moeten we aanvaarden, wij moeten onder dit juk door. Wij zeiden: „Dit is onrecht.....” en we gingen in verzet. Zij zeggen „Het komt over ons.....” Bedenkt men daarbij, dat het Duitse volkskarakter volgzamer is, dan is het te verklaren dat het ook psychologisch moeilijker is ergens neen te zeggen. Vandaar, dat men ook in kerkelijke kringen sceptisch staat tegenover gewapende illegale activiteit. Wat schiet men er mee op één Rus in het water te duwen of een auto in te pikken? zo redeneert men. Wel is er over en weer met het Westen een uitwisseling van lectuur en levensmiddelen. Een politieke rel wordt in bloed gesmoord en hoe afwijzend men ook staat tegenover het communisme, het is nu nutteloos de Duitse jeugd daarvoor in te zetten, hoewel de R.I.A.S. (Rundfunk im Amerikanischen Sektor) niet ophoudt propaganda over Oost-Duitsland uit te gieten, zo in de vorm van „Houdt er de moed maar in, we komen spoedig.....” Verleden jaar zijn honderden boeren, door deze bedenkelijke propaganda misleid, in het voorjaar gevlucht. Zij zaaiden hun akkers in en lieten hun huizen keurig verzorgd achter in de veronderstelling dat zij in het najaar wel weer terug zouden zijn om de oogst binnen te halen.

Vluchtelingenleed

Zo kwamen de vluchtelingen, en zo komen ze nog, elke nacht weer. In hun beste pak, hun goede schoenen aan, met een bundeltje over de schouders of een klein koffertje in de hand. Ineengedoken over de bos- en bergpaden en langs de prikkeldraadversperringen tot het punt waar ze de vrijheid vermoeden. De radio-stations heben immers het Westen voorgesteld als een paradijs op aarde..... In de afgelopen acht jaar heeft West-Duitsland niet minder dan 9.6 miljoen verdreven of uit Oost-Duitsland gevluchte landgenoten opgenomen. Gelukkig heeft men velen daar bij de wederopbouw en de uitbouw van de West-Duitse industrie kunnen inschakelen, zodat men zelfs mag zeggen, dat de „Heimatvertriebenen" voor de Bondsrepubliek een zegen zijn geworden, al zit men daar nog met het probleem van ca. 140.000 DP's, verplaatste personen, oorlogsslachtoffers van Duitse nationaliteit en 90.000 niet-Duitse vluchtelingen, die de laatste vijf jaar uit een der onderdrukte landen de Bondsrepubliek binnenkwamen. Tien-duizenden van hen huizen nog in kampen. Dezelfde kampen, waarin ze jaren geleden verzeilden. De geestelijke nood van deze mensen, die hun leven in de verveling van kampjaren zien wegglijden is benauwend; de vraag of ze gezond zijn en mogelijk nog in het arbeidsproces kunnen worden ingeschakeld is primair.

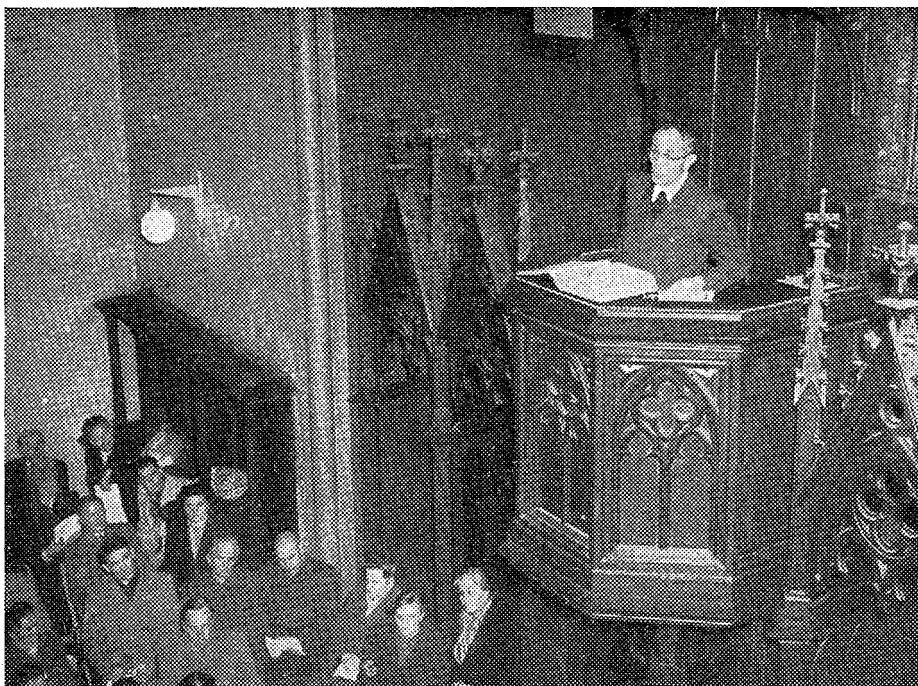
„Gegenwartskunde" op school

Midden in die verwarde wereld heeft de kerk haar woord te spreken. In West-Duitsland kan zij dat doen in vrijheid en zie men keert zich van haar af en zoekt er al weer de weelde; in Oost-Duitsland moet zij troost bieden en leiding geven aan de verdrukten. Het communisme beweert geen bezwaar te hebben tegen de kerk. „U moogt rustig naar de kerk gaan. Er wordt nog vrij gepreekt". „Is het niet veiliger", zo wordt ironisch gevraagd, „in Oost-Duitsland ter kerke te gaan als in Spanje? En in dat laatste land bent u nog wel Christenen onder elkaar....." Een beschamende opmerking van volgelingen van een stelsel, dat voor zijn aanhangers een religie wordt. Een „geloof", dat zich richt op een betere wereld nu.

De communist-pur-sang kan het zich maar moeilijk indenken, dat er nog mensen zijn, die aan de verwerkelijking van die betere wereld niet willen meewerken. Daarom beginnen ze bij de jeugd, in de derde of vierde klas al, met het onderricht in „Gegenwartskunde", praktische politiek, zouden wij vrij kunnen vertalen. Dat is een van de hoofdvakken op de staatscholen.

Dat gaat zo in de vorm van: Vinden jullie niet, dat de wereld er erg somber zou uitzien, als Malenkof er niet was? Dagelijks wordt het de jeugd ingepompt: Amerika wil een derde wereldoorlog. En als zo'n kind, dat thuis heel andere dingen hoort, dan opmerkt: „Moeder of Vader zegt: „dat is niet waar", dan heb je het conflict al levensgroot voor je. Hoe jong ze ook mogen zijn, ze staan voor de keus: het idealisme van het communisme, dat streeft naar een paradijs op aarde en dat wat ze thuis horen: een schaapje te zijn van de grote kudde van de Here Jezus.

Uiterlijk schijnt het of het communisme tolerant is, maar als het aan komt op de praktische levensstijl, dan rijzen er moeilijkheden en onoverbrugbare conflicten. Je kunt naar de kerk

Pastor Martin Niemöller

gaan, best, je kunt ook gaan vissen. De kerk zal, mits zij zich tot de zielszorg beperkt, ongemoeid worden gelaten. Zij moet geen botsingen forceren met onze idealen, zegt de communist. Wel heel duidelijk wordt de kerk in Oost-Duitsland geconfronteerd met de vraag: Hoe en wanneer treed ik op tegen dit regiem? Belangrijk is dat het gebeurt op een principieel punt.

Aan een student werd de vraag gesteld: Haat je Ridgway en Adenauer, antwoord slechts met ja of neen. De jongeman zei: Neen, want in mijn Bijbel staat, ik mag mijn vijanden niet haten. Prompt werd hij van de universiteit getrapt. Het beste wapen tegen het communisme is het klare getuigenis: Ik doe niet mee, omdat ik een Christen ben. Dat, zo zeggen ook de uit gevangenschap teruggekeerde predikanten, is oneindig veel meer waard dan allerlei illegale acties van een door propaganda opgehitste jeugd.

Lid van de partij uit angst

Een Christen-studente, die een vlotte studie achter de rug had, nam het met haar geloof niet zo heel nauw. Zij werd voor de keus gesteld: „Lid worden van de partij, of anders kun je geen examen doen". Het meisje dat helemaal alleen stond in de wereld, kon na enig aarzelen het besluit nemen om maar lid te worden. Deze beslissing maakte haar echter onrustig en na verloop van tijd schreef ze haar predikant: „Ik kom weer bij U in de kerk, want ik mis dit alles zo....." En weer later schreef ze: „Dominee, ik verlang zo naar het Heilig Avondmaal. Ik ben naar de partij gegaan uit angst, dat ik niet verder zou kunnen studeren, ik ben weer naar Christus gekomen om waarlijk vrijgemaakt te worden." Zij verbrak het lidmaatschap van de partij. En dat wil heel wat zeggen in een totalitaire staat. Dat betekent zoveel als vogelvrij verklaard worden.

Telkens weer laat God zien, óók in Oost-Duitsland, dat als Zijn kinderen in Zijn weg willen gaan, ze niet meer te dragen krijgen dan Hij oplegt. Als een gebedsverhoring kwam in begin Juni van het vorige jaar de verrassende tijding: de arrestaties zijn ongedaan gemaakt; de actie tegen de Junge Gemeinde is gestaakt. Dank zij de bemoeiingen van het hoofd van de Duits Evangelische kerk, bisschop Dibelius kwam men

tot een accoord en in de kerken heeft men gedankt voor de verlichting van de druk. Mannen, vrouwen, bisschoppen en predikanten, jongens en meisjes hebben het uitgehouden onder de wrede, hatelijke, vaak godslasterlijke maatregelen, die hen geestelijk wilden uithollen en murw maken. Het is wel een wonderlijke zaak, dat die machtige Sovjet-heersers in het geheel van hun voor ons zo ondoorzichtige maatregelen in de internationale politiek een accoord hebben moeten opnemen met deze Protestantse kerk. Hoe deze verandering er is gekomen is niet helemaal duidelijk. Waarschijnlijk heeft de invloed van Duitse communisten de voornemens van Moskou afgeremd en wellicht moet er verband worden gezocht met de onlusten, die ondanks het accoord op kerkelijk gebied op 17 Juni 1953 losbarstten.

Standvastigheid van de kerk

Zeker is, dat de standvastigheid van de kerkelijke leiders om voor hun verdrukte gemeenten op te komen geen zin zou hebben gehad, als er geen eenvoudige dorpsdominees waren geweest, die een kanselafkondiging voorlazen en die een kerkvoorzitter verboden een godslasterlijk lied in te studeren, ook al zou er de volgende dag met grote koppen in de krant staan, dat dominee die en die het repeteren van een vredeslied had verhinderd en dat hij dus ophitste tegen de volksdemocratie. Karl Barths brief aan een Oostduitse minister, waarin hij zijn scherpe afkeuring uitsprak over de gebeurtenissen, zou geen zin hebben gehad, als er geen flinke jongens waren geweest, die zich liever van school lieten sturen vlak voor hun eind-examen en zich — naar de mens gesproken — hun carrière lieten ontnemen, dan dat zij hun lidmaatschap van de Junge Gemeinde zouden opzeggen. Wij, die nog zo kort geleden eigenlijk, in onze kerken en gezinnen de terreur van het nationaal-socialisme hebben meegemaakt, kunnen ons goed voorstellen voor welke gewetensconflicten deze mensen dag en nacht geplaatst worden. Wij moeten eerbied hebben voor de standvastigheid en de geestkracht van de Oostduitse kerk, waarop de kerk in West-Duitsland haast jaloers is. Er wordt daar levend geloof gevonden en offerbereidheid. „Het was voor de kerk in de Sovjet-zone een zegen, dat zij verdrukt werd, omdat zij aldus bij haar eigen taak werd bepaald en tot Christus teruggeleid”, merkte Martin Niemöller terecht op. Desniettemin: men mag zich verheugen over de vermindering van de druk. Eensdeels heeft het geboden verzet ontegenzeggelijk de vervolgers tot inkeer gebracht. Anderdeels is ook de nieuwe politiek .... politiek. Gericht op de verzwakking van de Westerse verzetskracht, beoogt zij een versterking van het „neutralisme”, dat in West-Duitsland reeds zoveel aanhangers heeft..... Elke vergroting van die aanhang betekent verzwakking van de Westeuropese politiek, zoals die door Adenauer wordt gevoerd.

Neutralisme

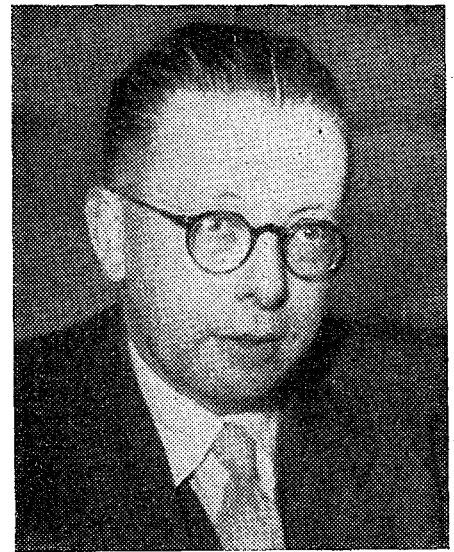
„Neutralisme” treft men vrij veel in Duitse kerkelijke kringen aan. Niemöller legt er de nadruk op, dat het Evangelie oproept tot bekering van de gehele wereld, die boodschap is noch Westelijk, noch Oostelijk georiënteerd. Getuigen, zo zegt

De Jubileumtoogdag

vangt aan klokslag 11 uur. De deuren gaan open, half tien.

Denkt u er om zo vroeg mogelijk te komen! Achtduizend mensen kunnen niet in tien minuten binnen zijn.

Dr G. Heinemann

hij, blijft de primaire taak van de kerk. Denk ook aan de Christen-Pacifist dr Gustav Heinemann, die nog onlangs ons land bezocht. Er loopt „naar hun mening” een duidelijke lijn van „Barmen” (1934; hier werd o.m. de verantwoordelijkheid van de kerk tegenover de Overheid duidelijk gesteld) via de „Bekennniskirche” en de verklaring van Stuttgart (1945: schuldbelijdenis van de kerk voor het door Hitler-Duitsland aangerichte onheil) naar Heinemann's afwijzing van Duitslands herbewapening en van deelneming aan een West-europees militair bondgenootschap onder Amerikaanse garantie. Begrijpelijk moge dit zijn voor mannen, wie de Duitse staatkundige en evangelisch-kerkelijke eenheid zo zeer ter harte gaat, toch kan men hen niet bepaald als steunpilaren van de Westeuropese eenwording op politiek en militair terrein beschouwen. Moskou en Pankow (de zetel van het Oostduitse communistische regiem) zijn misschien bevreesd dat door voortgezette vervolging van de kerk van Dibelius deze en vele vooraanstaande kerkelijke leiders van hun bereidheid tot dit neutralisme genezen zullen. Zijn zij op het juiste ogenblik van die domheid teruggekomen? Zij hebben het oogmerk een gunstig klimaat te scheppen in Duitse kerkelijke kring voor bepaalde Oostelijke plannen ten aanzien van de Duitse hereniging en neutralisering. En ook dit is helaas, een kant van de zaak.

Misschien zullen onze broeders en zusters in Duitsland nu sterker dan tevoren ervaren, dat wij als Christenen op deze aarde niet klaar zijn als wij een kerk hebben, die als geweten van de natie krachtig protest aantekent tegen menselijkheid en machtsaanmatiging, tegen vrijheidsschending en terreur. De Christenen hebben in deze tijd politieke bewustwording en politieke keus uit de diepste overtuiging nodig. In West-Duitsland ontwaart men, zoals gezegd, soms een heimwee naar iets van de moeilijkheden in de Oostelijke zone. De fronten liggen daar veel duidelijker en het lijden der kerk louter en bindt samen. De vrijheid van het Westen wordt soms aangevoeld als een belemmering voor het Christelijk leven. En toch is het zo, dat het Christelijk leven zijn kracht zal moeten kunnen tonen, óók als de politieke druk vermindert. Heel Europa zou gebaat zijn bij een Duitse Christenheid, die ook de politieke vrijheid volledig aandurft en daarvoor ook lijden en strijden wil, zo schreef prof. dr R. Schippers in „Trouw”.

Berlijnse besprekingen een teleurstelling

De jongste zittingen van de Grote Vier in Berlijn zijn op een teleurstelling uitgelopen. Alle hoop, al was zij gering, werd

Openbaar is openbaar

De schoolstrijd is niet maar een stukje historie; ook nu nog zijn er tegenstellingen en twistpunten. Ook nu nog blijft het christelijk onderwijs onze volle belangstelling opeisen.

Wij moeten ons bewust zijn van de geestelijke ondergrond van de school met de Bijbel, vooral nu deze in onze tijd wordt ondergraven. Dat kan aan de hand van de onlangs verschenen schets hierover.

Wij moeten weten, hoe thans de positie is van het christelijk voortgezet onderwijs — technisch, landbouw, nijverheid, middelbaar —; op de hoogte zijn van de achterstand, die daar bestaat en van de wettelijke belemmeringen om die achterstand in te halen. Ook daarover is onlangs geschreven.

Er is nog een punt, dat onze aandacht verdient. Dat be-

---

weggevaagd. Alle mogelijkheden lijken nu uitgeput. De mensen zijn nu uitgepraat, alles blijft bij het oude.

Alleen God weet of er binnen afzienbare tijd nog een gunstige wending zal komen in de wereldgebeurtenissen, in het bijzonder voor de mensen achter het IJzeren Gordijn. Want de moeilijkheden in het persoonlijk leven onder communistisch regiem blijven er voor de Christen onverminderd. De Christus-belijders in de Oostzone leven er van de ene dag in de andere. Wij vragen om een vaste aanstelling, salarisverhoging en zoveel meer dingen, die ons de zekerheid moeten geven van een onbezorgd leven, liefst met zoveel mogelijk comfort. Zij leven bij de dag uit Gods gunst, leren telkens opnieuw te leven alleen uit Zijn Hand. Dat betekent in de dagelijkse strijd neen zeggen, tegen onrecht protest aantekenen, blind voor de uitkomst. Een anti-houding in Bijbelse lijn, die geldt voor predikant én gemeentelid. Ook al gaat het om dood of leven. Vijftig leerlingen zitten er in één klas, misschien zijn er vier die neen zeggen op de onontkoombare vragen in de Gegenwarts-kunde. Om die vier gaat de strijd, niet om die 46. Die vier zijn bereid zich van school te laten slingeren en zonder toekomst te blijven in hun jonge leven. Maar door die vier komt de klas, komt de school, komt het dorp of de stad in opschudding. Die vier hebben zin. God doet het met die weinigen. Gods getallen, we zien het aan Gideon, zijn anders dan de onze. We vragen dus maar niet naar getallen. Langzamerhand gaan wij wel eens Amerikaans tellen. Dat ligt niet aan de Amerikanen, maar aan ons zelf. Van mensen, die veelvuldig contact hadden met Oostduitse Christenen kreeg ik het getuigenis door, dat er gelukkig nog velen zijn, vooral ook jonge mensen, die zonder angst rustig durven getuigen, dat zij zonder Christus en Zijn Woord niet kunnen leven. Veel jongeren zijn te bescheiden om veel over deze dingen te spreken, maar hun getuigenis ligt diep in de ziel verankerd.

In menige situatie moeten zij met Luther zeggen: „Hier sta ik, ik kan niet anders, God helpe mij.....” Wij kunnen niet veel anders doen dan voor hen bidden. Bidden of God hen en ons genade wil schenken in de ure der verzoeking staande te blijven. „Een vaste burcht is onze God, een toevlucht voor de zijnen; Al drukt het leed, al dreigt het lot, Hij doet Zijn hulp verschijnen.....”

treft de bestuursvorm van het openbaar lager onderwijs. Over dat onderwerp is pas een klein rapport verschenen van het College van Advies van onze partij.

Het gaat hier speciaal over het openbaar lager onderwijs. De pacificatie bracht de financiële gelijkstelling van het openbaar en bijzonder lager onderwijs. Sindsdien is het bijzondere onderwijs het openbare verre gaan overvleugelen. De openbare school is in het defensief gekomen. De voorstanders daarvan willen daaruit. Zij hebben een vergelijking gemaakt tussen de openbare en de bijzondere school. Daarbij zijn zij tot de conclusie gekomen, dat de overheid te kort schiet in „vaderlijke zorg en bestuurlijke aandacht” voor de openbare school. De overheid blijft daarin achter bij de besturen van de bijzondere scholen.

Daarom wil men nieuwe organen in het leven roepen, organen, die „hart hebben” voor de openbare school. Wij laten nu maar onvermeld het plan, organen in te stellen, die over heel het onderwijs, ook het bijzondere, toezicht zouden moeten houden. Zulk toezicht zou de vrijheid van de christelijke school niet ongerept laten en is daarom volstrekt verwerpelijk.

Minder ver gaat het plan, nieuwe organen in te stellen, alleen voor het openbaar onderwijs. De kern daarvan vormen de districtsraden, samengesteld uit: vertegenwoordigers van de gemeentebesturen, leerkrachten en vertegenwoordigers van de ouders. Deze behoren allen voorstanders te zijn van openbaar onderwijs. Deze organen zouden o.m. een bindende aanbeveling moeten doen bij de benoeming van onderwijzers, leiding geven aan het beheer (met geld van de gemeente), begrotingen opstellen e.d.

Het rapport zegt hiervan, dat het principieel onjuist is, dat over overheids-geld beschikt wordt door organen zonder publieke verantwoordingsplicht. Eveneens is het onjuist, dat in deze organen alleen voorstanders van het openbaar onderwijs benoemd zouden mogen worden, d.w.z. dat in overheidsorganen alleen een bepaalde categorie burgers zitting zou mogen hebben.

Men wil zo „van twee wallen eten”. De openbare school moet het aureool behouden van de overheidsschool; en de kosten blijven voor de overheid. Maar bestuur en beheer worden gelegd in handen van een soort schoolbestuur. Wie dit laatste wil moet de consequentie aanvaarden en een bijzondere „neutrale” school stichten.

Daarnaast wijst het rapport op de mogelijkheid bij de openbare school een oudercommissie in te stellen. Ook de openbare school moet zo goed mogelijk functioneren, zij het dan met behoud van haar karakter van overheidsschool.

Die oudercommissies zouden tot taak kunnen hebben: advies uitbrengen aan B. en W. over leerplan en lesrooster; een voordracht maken voor de benoeming van onderwijzers; gelden bijeenbrengen b.v. voor het aanschaffen van leermiddelen en het aanstellen van boventallige onderwijzers, wanneer de middelen der gemeente dit niet toelaten. Men zal immers voor de „eigen” openbare school toch wat over hebben.

Tenslotte kan uit zulk een oudercommissie een schoolvereniging groeien, die de school — van openbaar in bijzonder omgezet — kan overnemen.

Voor een inleiding over de onderwijs-problemen raadplege men ook dit rapport.

De toegangsbewijzen van de derde April

zijn gedrukt in de vorm van een driehoek. Zij tonen het embleem van de Partij in nationale kleuren. Draag het met een oranje strik op de borst! Dat is gemakkelijk voor de controle. En het scheidt een feestelijke sfeer!

DE RIJKSBEGROTING

in de Tweede Kamer

door JAC. S. HOEK

(Vervolg)

De economen van alle partijen hebben op het ogenblik vooral aandacht te geven aan twee grote vraagstukken: de internationale economische situatie en de economische integratie van West-Europa. Beide onderwerpen vormden bij de behandeling van de begroting van economische zaken in de Tweede Kamer de hoofdschotel. Het is duidelijk dat de internationale economische situatie van grote invloed is op de economie van ons land en dat daarom dit vraagstuk uitvoerig werd besproken. Algemeen was men van oordeel, dat wij ons thans bevinden in een aarzelende conjunctuur. In de Ver. Staten wordt een kleine economische teruggang verwacht, die zijn invloed over de gehele wereld zal kunnen laten voelen. Niemand durfde echter te voorspellen, dat deze crisis ook zal komen. Minister Zijlstra waarschuwde tegen de vaak gehoorde redenering, dat het nu eenmaal zo is, dat na een lange tijd van hoog-conjunctuur een neergang zal moeten komen, en dat het dus, naarmate de tijd van voorspoed langer heeft geduurd, waarschijnlijk is, dat de neergang zal volgen. Men trekt deze conclusie dan uit het verloop van de conjunctuur in het verleden. Op het ogenblik echter is de situatie wezenlijk verschillend van hetgeen in het verleden bij de verschillende landen het geval was. In bijna alle belangrijke landen heeft men thans stabiliserende factoren ter beschikking, die automatisch tegen-druk geven, als de conjunctuur verloopt: steunprogramma's voor agrarische producten, maatregelen ten aanzien van het loonniveau, de sociale verzekeringen enz. Men heeft ook — en in dit verband kon prof. Zijlstra ook eens iets goeds zeggen over de omvang van het Overheidsbudget — de belangrijke omstandigheid dat de grote hoogte van het Overheidsbudget als zodanig als een automatische conjunctuurstabilisator werkt, omdat de teruggang van de conjunctuur een verschil doet ontstaan tussen inkomsten en uitgaven en derhalve, zonder dat men verdere maatregelen neemt, de overheidsuitgaven doen uitgaan boven de overheidsmiddelen, waardoor een tegenstroom wordt gegeven aan de depressieve tendenties in de particuliere sfeer.

Prof. Zijlstra toonde aan, dat, hoewel men geen voorspellingen kan maken over het toekomstige conjunctuurverloop, wel vaststaat, dat zonder voldoende autonome impulsen op het economische leven op den duur de totale bestedingen en daarmee de conjunctuur moeten teruglopen. De belangrijkste autonome impulsen op de totale bestedingen van vandaag zijn: 1. de bevolkingsgroei; 2. de technologische ontwikkeling en 3. de hoge defensie-inspanning. Interessant is het dat minister Zijlstra hier de bevolkingsgroei, die men veelal pleegt voor te stellen als een last, zo'n grote betekenis toekent voor het conjunctuurverloop. Onder de technologische ontwikkeling als stimulant voor de conjunctuurontwikkeling verstaat prof. Zijlstra het beleidvol ondernemerschap gekoppeld aan de voortdurende stroom van nieuwe uitvindingen en de toepassing daarvan welke stroom zijn basis weervindt in het opvoedings- en onderwijssysteem. De defensieuitgaven maken het volgens minister Zijlstra zo moeilijk een betrouwbare prognose te maken van het conjunctuurverloop. Het is n.l. de vraag in hoeverre bij een verlaging van de defensie-uitgaven de andere bestedingen in voldoende mate zullen toenemen, voldoende zowel in omvang als in tempo. De vraag is namelijk of men er in slaagt de wegvallende activiteit ten gevolge van dalende defensie-uitgaven ogenblikkelijk te doen compenseren door stijgende consumptie, door een stijging van de investeringen, res-

Minister

Prof. Dr. J. Zijlstra

pectievelijk door een stijging van deze beide grootheden tezamen. Is men bang dat dit niet gebeurt, dan zal men extra uitgaven moeten doen om de kloof te overbruggen.

Inmiddels konden de Tweede Kamer en de bewindsman van economische zaken vaststellen, dat de situatie met name ook in Nederland, uitgesproken gunstig is. Maar de gang van zaken in 1951, 1952 en 1953 heeft weer eens overduidelijk aangetoond hoe afhankelijk ons land is ten opzichte van de buitenlandse conjunctuur. Minister Zijlstra stelde vast, dat Nederland veel meer de internationale conjunctuur ondergaat dan maakt. Daarom was het volgens hem beter alle aandacht te vestigen op die problemen, waarvoor wij zelf een oplossing kunnen vinden: n.l. de structurele problemen van ons land. De minister zag dan ook niet zoveel heil in de z.g. anticyclische budgettaire politiek, die wordt aangeprezen door hen, die menen, dat de overheid in tijden van hoog-conjunctuur de middelen bijeen moet brengen om bepaalde maatregelen te kunnen financieren in tijden van neergaande conjunctuur. Op zichzelf vond hij deze gedachte wel juist, maar zij moet vooral in Nederland zeer zwaar worden geamendeerd. Prof. Zijlstra vond dat de eisen ten aanzien van onze economische ontwikkeling op lange termijn moeten voorafgaan boven conjuncturele eisen. Om deze reden wees de bewindsman de critiek af, dat de huidige politiek van belastingverlaging verkeerd is, uit het oogpunt van de anticyclische begrotingspolitiek. De belastingverlagingen zijn op dit ogenblik noodzakelijk vanuit de gezichtshoek van de industrialisatiepolitiek, die nodig is om aan onze groeiende bevolking werkgelegenheid te verschaffen. Industrialisatie en exportpolitiek moeten volgens minister Zijlstra zijn politiek op lange termijn, waarbij men zich nooit in de war mag laten brengen door tijdelijke schommelingen, hetzij naar de ene, hetzij naar de andere kant.

Dr. Schouten, de a.r. fractieleider, en andere kamerleden stelden de vraag hoe groot de goud- en deviezenvoorraad van de Ned. Bank moet zijn om de Nederlandse economie veilig te stellen voor tegenvallers. Dr. Schouten was zich bewust, dat het niet mogelijk is een monetair beleid te voeren, waarbij men er van verzekerd kan zijn, dat men in overigens normale omstandigheden voortdurend het evenwicht in de betalingsbalans zal behouden. Daarom moet er rekening mede worden gehouden, dat zich tegenvallers voordoen, welke alleen kunnen worden opgevangen op een normale en niet schadelijke wijze, als men de beschikking heeft over een goud- en deviezenreserve. Maar hoe groot moet dan die reserve zijn, zo vroeg de heer Schouten.

Minister Zijlstra kon in zijn antwoord slechts een indicatie geven van de risico's die de huidige deviezenvoorraad loopt. Zij kan ten eerste dienst doen als een buffer tegen onvoorziene

mogelijkheden, zoals zich na het uitbreken van het conflict in Korea hebben voorgedaan, toen de deviezenreserve bijna een miljard gulden slonk tengevolge van de voorraadvorming en de prijsstijgingen. In de tweede plaats moet de deviezenreserve gezien worden als een conjunctuurreserve. Zeer ruwe calculaties beramen de kosten van een aanmerkelijke werkloosheid van enkele honderdduizenden boven het huidige niveau gedurende een periode van drie of vier jaar op een bedrag van drie à vier miljard aan deviezen. De huidige stand van de deviezenreserve is ruim vier miljard. Er kan dus nog wel wat bij. In ieder geval was de minister het niet eens met de heer Van Leeuwen (v.v.d.), die de deviezenreserve in het huidige stadium groot genoeg vond, omdat hij een verdere inkrimping van de binnenlandse bestedingen onjuist vond. Alles wat wij op het ogenblik kunnen doen op het gebied van de binnenlandse en buitenlandse economische politiek, is volgens de minister eigenlijk alleen maar mogelijk met de rugdekking van deze deviezenreserve. Bovendien was de minister er niet zeker van, dat de deviezenvoorraad in een even snel tempo zal blijven groeien als tot dusver het geval is geweest. Het jaar 1954 zal in dit opzicht zeer interessant zijn, gezien ook de uitzetting van de bestedingen, die in 1954 moeten worden verwacht. Prof. Zijlstra besprak in dit verband een andere vraag, n.l. in hoeverre men moet voortgaan met het aflossen van overheids-schuld. Interessant was zijn opmerking, dat hij „niet gaarne” de stelling onderschrijft, dat het noodzakelijk is voort te gaan met schuldaflossingen, omdat een lagere staatsschuld altijd beter is dan een hogere. Deze opmerking is daarom zo interessant, omdat uit de rede, die de minister van financiën, de heer Van de Kieft, bij de algemene beschouwingen in de Eerste Kamer enige maanden later zou houden, bleek, dat deze een tegenovergestelde opvatting is toegedaan. Minister Zijlstra erkende dat in het verleden bij de hoge stand van de Overheids-schuld hoge aflossingen noodzakelijk waren. Maar hij was blijkbaar niet overtuigd, dat hiermee thans moest worden doorgegaan. Dat minister Zijlstra in de Tweede Kamer op dit vraagstuk niet verder inging, was begrijpelijk. Zij behoorde niet in de eerste plaats tot zijn competentie. In het kabinet zal hierover nog wel een „robbertje” worden gevochten.

Economische Integratie in West-Europa

Het tweede vraagstuk, dat bij de begroting van economische zaken aan de orde kwam, is de economische integratie in West-Europa. Een dag voordat in den Haag de zes ministers van buitenlandse zaken, de heren Bidault (Frankrijk), Adenauer (Duitsland), Pella (Italië), van Zeeland (België), Bech (Luxemburg) en Beijen (Nederland), bijeen zouden komen om binnen het kader van de plannen voor de oprichting van een Europese Politieke Gemeenschap over deze economische eenwording te praten, vond drs Nederhorst (arb.) het nodig de onvoorwaardelijke steun, die alle politieke partijen in Nederland aan het standpunt van de Nederlandse regering hadden verleend ten aanzien van de onlosmakelijke band tussen politieke en economische integratie, voor wat betreft de Partij van de Arbeid terug te nemen. Het Nederlandse standpunt is, dat gelijktijdig met het tot standbrengen van een Europese Politieke Gemeenschap een begin moest worden gemaakt met de instelling van een gemeenschappelijke Europese markt, een markt vrij van onderlinge contingenteringen en douanerechten. Drs Nederhorst kwam nu verklaren, dat aan deze eis niet onvoorwaardelijk moest worden vastgehouden, omdat anders de ratificatie van het E.D.G.-verdrag in Frankrijk en de verdere politieke eenwording in Europa in gevaar zou worden gebracht. Men kon de economische integratie ook bereiken, wanneer men begon met de coördinatie van de monetaire, financiële en conjuncturele politiek der zes landen.

Dr Schouten keurde de rede van de socialistische afgevaardigde ernstig af. In het achterstellen van de gedachte van een gemeenschappelijke markt zag de heer Schouten een ver-

Drs G. M.
Nederhorst

zwakking van de Nederlandse stelling met betrekking tot de onverbrekelijke samenhang tussen politieke en economische integratie en het maken van een zeer ernstige inbreuk op het beleid van de Regering, waaromtrent de Kamer op een royale wijze was geconsulteerd.

Uit de rede van de heer Nederhorst was overigens gebleken, dat de Partij van de Arbeid bij politieke integratie niet in de eerste plaats dacht aan het scheppen van bovennationale bevoegdheden. De heer Nederhorst sprak over het scheppen van een „Europees politiek forum”. Terecht merkte dr Schouten op, dat onder „forum” noch primair, noch secundair een bovennationaal orgaan met reële taken en bevoegdheden wordt verstaan. Het is bekend dat de Nederlandse socialisten zich hebben laten leiden door de overweging, dat de Franse socialisten van geen Politieke Gemeenschap met reële bevoegdheden op economisch terrein willen weten. De heer Nederhorst meende aan dit verlangen tegemoet te moeten komen. Bij coördinatie van beleid behoeft uiteraard geen bovennationale bevoegdheid te worden geschapen. Vandaar dat hij zich daarvoor uitsprak.

Om Frankrijk en de Franse socialisten te helpen de aarzelingen ten opzichte van de ratificatie van het E.D.G.-verdrag te overwinnen, werd het Nederlandse belang, dat veel meer spreekt bij de economische eenwording van Europa dan bij de politieke, prijsgegeven.

Terwijl het debat over deze kwestie in de Tweede Kamer plaatsvond, vergaderden de zes ministers van buitenlandse zaken in de Trèveszaal. Door de afwezigheid van de Franse minister van buitenlandse zaken, de heer Bidault, wiens ministersleven juist in die dagen aan een zijden draadje hing, kon de zaak van de economische integratie op deze ministersconferentie niet worden doorgesproken. Minister Beijen had daarom niet al te veel last van de verzwakking van de Nederlandse stellingen, die door het optreden van de heer Nederhorst was veroorzaakt. Sommigen zijn van mening, dat minister Beijen op deze conferentie van zes zelf ook een bijdrage heeft geleverd tot het ondermijnen van de Nederlandse positie door met de suggestie te komen van een herziening van het E.D.G.-verdrag, wanneer dit de Fransen zou kunnen overhalen dit verdrag te ratificeren. De andere ministers van buitenlandse zaken voelden niet voor dit idee, omdat dit een stap terug zou betekenen op de weg naar de Europese eenwording. Minister Beijen meende echter dat op deze wijze de plannen van de Europese Politieke Gemeenschap en dus ook voor de Gemeenschappelijke Europese markt zouden worden bevrijd van de slagschaduw, die de af of niet ratificatie door het Franse

Minister
Mr J. W. Beijen

parlement van het E.D.G.-verdrag daarover werpt. Het gevaar is inderdaad niet denkbeeldig, dat het Franse streven om de Europese Politieke Gemeenschap niets anders te doen zijn dan een overkoepeling van de Europese Defensie Gemeenschap en de Europese Kolen en Staal Gemeenschap, navolging zal vinden. In Frankrijk is één van de grieven tegen de E.D.G., dat het E.D.G.-parlement onvoldoende bevoegdheden zal krijgen en niet op basis van algemene Europese verkiezingen zal worden gekozen. Een scherpere parlementaire controle wordt daar noodzakelijk geacht.

Wanneer de Europese Politieke Gemeenschap deze scherpere parlementaire controle brengt, dan blijken vele Franse parlementariërs, met name de socialisten, het E.D.G. gemakkelijker te kunnen aanvaarden. Minister Beijen onderkende dit gevaar. Maak de plannen voor de Europese Politieke Gemeenschap los van de ratificatie van de E.D.G., was zijn advies, want voor ons Nederlanders is de figuur van een Europese Politieke Gemeenschap zonder Gemeenschappelijke Europese markt niet acceptabel. Het is echter duidelijk, dat wanneer men aan een herziening van het E.D.G.-verdrag begint, de verhouding wel eens zo kunnen komen te liggen, dat het idee van een politieke overkoepeling van E.D.G. en K.S.G. de overhand krijgt. In dit verband is ook de vraag gerechtvaardigd of minister Beijen door op deze ministerconferentie namens Nederland toe te stemmen in het houden van algemene Europese verkiezingen geen concessie heeft gedaan — zoals bekend heeft Nederland zich daartegen altijd verzet — die door de Fransen gretig zal worden gebruikt voor de oplossing van hun ratificatie-moeilijkheden. Zowel de Nederlandse socialisten als de Nederlandse minister van buitenlandse zaken hadden naar onze mening beter gedaan in de omstandigheden van het ogenblik de kiezen op elkaar te houden.

Terugkerend naar de behandeling van de begroting van economische zaken door de Tweede Kamer, vermelden wij, dat de minister van economische zaken, prof. Zijlstra, bij zijn beantwoording slechts enkele kanttekeningen van zakelijke aard heeft gemaakt over het vraagstuk van de politieke en economische integratie. Als minister van economische zaken kon hij moeilijk een oordeel uitspreken over de internationaal-politieke situatie. Hij wees de opvatting van de heer Nederhorst over de economische integratie af. Ook voor hem stond vast, dat men er met een gemeenschappelijke markt, waarin de goederenstroom vrij is, niet is. Dat heeft de Benelux overduidelijk aangetoond. Harmonisatie op financieel, monetair en conjunctureel terrein is noodzakelijk. De ervaring met Benelux heeft echter duidelijk bewezen, dat de enige logische oplossing is om — in de tijd gezien — te beginnen met de goederenliberali-

satie en eerst daarna de overige punten onder het oog te zien. Harmonisatie van het financieel en monetair beleid vond minister Zijlstra overigens minstens even ingrijpend als, waarschijnlijk ingrijpender dan de liberalisatie van het goederenverkeer.

Bij de begroting van economische zaken hadden ook de staatssecretaris voor middenstandsangelegenheden en de minister voor Publiekrechtelijke Bedrijfsorganisatie zich te verantwoorden.

De middenstand

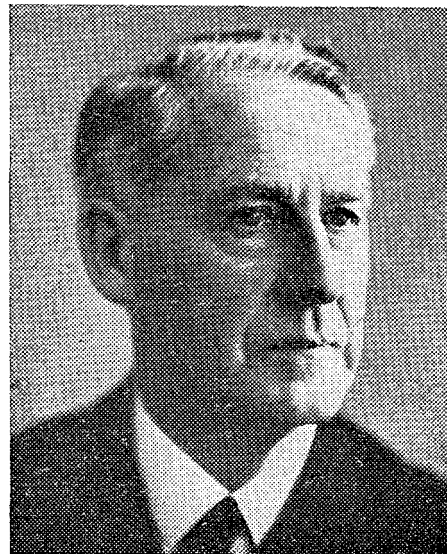
Het debat over de middenstand kon slechts een fragmentair karakter dragen, omdat ten eerste de Kamer en staatssecretaris **Veldkamp** kort te voren met elkaar gesproken hadden over de nieuwe Vestigingswet en in de tweede plaats op korte termijn de aangekondigde middenstandsnota zou verschijnen, waarin de regering haar beleid ten aanzien van de middenstand zou uiteenzetten. Deze middenstandsnota is thans verschenen. De kamer krijgt dus nog volop gelegenheid hierover van gedachten te wisselen.

Van vrijwel alle zijden werd gesproken over het vestigingscrediet. Men drong er op aan, dat de eis, welke thans gesteld wordt voor het verlenen van een vestigingscrediet, n.l. de aanwezigheid van een waarborgfonds, opgericht door branchegenoten, zou worden teruggenomen. Alleen de heer **Van Eijsden** (a.r.) was tegen het intrekken van deze eis. Wel achtte hij het gewenst voor kleine branches, die zelf niet gemakkelijk tot een waarborgfonds kunnen komen, de totstandkoming van een algemeen waarborgfonds te bevorderen.

De staatssecretaris was het volkomen met de heer Van Eijsden eens en zegde toe de instelling van een algemeen waarborgfonds voor kleine branches te zullen overwegen. In de onlangs verschenen middenstandsnota deelt de staatssecretaris mede, dat de mogelijkheid wordt onderzocht om voor deze groep van overheidswege een waarborgfonds te stichten.

P.B.O.

Minister de Bruijn verkeert in de moeilijke positie, dat hij voor de uitbouw van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie is aangewezen op de vrijwillige medewerking van het bedrijfsleven. De p.b.o. moet volgens de wet op basis van vrijwilligheid tot stand komen. Deze zaak kan niet op stel en sprong voor elkaar komen. Het gaat hier om een voor ons volk hoogst gewichtige verandering van het maatschappelijk leven, om een verandering in de verhouding tussen Staat en Maatschappij. De kamer was zich hiervan bewust en oefende dan ook weinig

Minister
A. C. de Bruijn

critiek uit op de bewindsman. Over het algemeen had men grote waardering voor zijn werk. Toch ontbrak de critiek niet. **Drs Hazenbosch** (a.r.) hield een uitstekende maiden-speech, waarin hij met name het productiviteitsbeleid van de minister onder de loupe nam. De minister had in zijn productiviteitsnota gewezen op de betekenis van goede menselijke verhoudingen in het bedrijfsleven. Hoe komt nu het primaat, dat de bewindsman aan de arbeidende mens toekent, in zijn beleid tot uitdrukking, aldus de heer Hazenbosch. Zijn beleid is in hoofdzaak gericht op organisatorische maatregelen. Van de 40 miljoen, die de minister voor dit werk beschikbaar heeft, besteedt hij naar de a.r.-woordvoerder had uitgerekend, slechts 1 miljoen aan projecten, die op het terrein van de menselijke verhoudingen liggen slechts ongeveer 3 pct. Minister de Bruijn zei in zijn antwoord, dat hij waardering had voor de wijze waarop de heer Hazenbosch in procenten had uitgerekend de besteding van de hem ter beschikking staande gelden. Hij vroeg zich echter af, of de heer Hazenbosch niet te ver was gegaan, indien hij de aandacht voor zulke menselijke verhoudingen trachtte uit te drukken. Wij komen nu eenmaal krachten te kort op het terrein van de psychologie, de arbeidsspsychologie, de sociologie en de sociale paedagogie. Dit werk staat nog maar in de kinderschoenen.

Drs C. P. HAZENBOSCH

De „plaatsjeswet”

De begroting van financiën is zonder veel debatten de Tweede Kamer gepasseerd. Het algemene financiële beleid en de belastingpolitiek waren reeds bij de algemene beschouwingen en bij de behandeling van de nieuwe belastingwetten uitvoerig door de kamer behandeld. De kamer beperkte zich tot de bespreking van enkele minder belangrijke en technische vraagstukken, zoals de al of niet wenselijkheid tot het wettelijk regelen van het vak van belastingconsulenten, het verrichten van dubbel werk door de verschillende departementale accountantsdiensten en de centrale accountantsdiensten plus de Rekenkamer, de vereenvoudiging van de belastingwetgeving enz.

De heer **C. v. d. Heuvel** klaagde er nog eens over, dat het mooie landarbeiderswetje van Talma, de z.g. „plaatsjeswet” geen toepassing meer vindt en ter zijde wordt gesteld. De heer v. d. Heuvel meende dat het een zeer goede maatregel is geweest om de mensen op het platteland een hoekje grond te geven. De minister zegt nu wel, dat dit vroeger meer nodig was, maar dat dit bij de stijging van de landarbeiderslonen niet meer het geval is. De heer v. d. Heuvel geloofde echter, dat men dit toch niet in de eerste plaats moet zien als een aanvulling van het inkomen, maar dat het in eigendom verkrijgen van een plaatsje met de daarbij behorende grond is een binden van de bevolking aan het platteland. De heer v. d. Heuvel wilde over deze materie een openbaar debat met de regering en verzette zich er tegen dat stopzetting van deze wet geruisloos gebeurt. Toepassing van deze regeling is bij de prijsverhoudingen niet meer mogelijk, maar onderzocht moet worden of zij niet kan worden aangepast aan de gewijzigde omstandigheden.

Minister v. d. Kieft antwoordde, dat slechts een nieuwe Landarbeiderswet een oplossing zou kunnen brengen. Hij zou laten onderzoeken of dit mogelijk was.

Door de heren Engelbertink, v. d. Heuvel en Hofstra werd gesproken over de uitgifte van domeingronden, ondanks het feit, dat de minister over dit onderwerp de opstelling van een uitvoerige nota had aangekondigd. De heer v. d. Heuvel (a.r.) zei met genoegen te hebben vernomen, dat de Regering ten aanzien van het uitgeven van grond niets zal doen, voordat de kamer van deze nota zal hebben kennis genomen. De a.r.-woordvoerder wilde echter alleen maar verklaren, dat hij het belang van deze Staatsbedrijven niet inziet. Ook al zouden zij als proef hebben uitgewezen, dat het wel kan gebeuren door de Staat, dan zei dit voor de heer v. d. Heuvel nog niet veel, omdat hij meende, dat men in Nederland eenvoudig niet bereid is, die richting uit te gaan. De minister bleef echter op het standpunt staan, dat de regering er voordelen in ziet een inzicht te krijgen in de exploitatie van de boerderijen van verschillende grootte, van verschillende grondgesteldheid, welke ervaring men zich ten nutte kan maken bij de verdere uitgifte van de grond.

Neemt minister Staf teveel hooi op zijn vork?

Het grote strijdpunt bij de debatten over de begroting van oorlog en marine is geweest het plan van minister Staf om zonder dat de opbouw van het legerkorpsplan van drie divisies is voltooid — het opbouwprogram eindigt eind 1954 — reeds te beginnen met de uitvoering van nieuwe plannen, met name de bouw van twee nieuwe divisies. „Mikt de minister daarmee niet te hoog?”, zo vroeg de a.r. defensie-deskundige **mr Roosjen**. Einde 1954 zullen wij de beschikking hebben over een legerkorps, bestaande uit 3 divisies (2 mobilisabele divisies en 1 parate divisie) met bijbehorende verzorgings- en ondersteuningseenheden. Hiervoor zal volgens de Memorie van Antwoord het materieel aanwezig zijn, behalve dat er een tekort zal zijn aan zwaar geniemateriaal en aan voertuigen. Waarom nieuwe plannen uitgewerkt, zolang het legerkorps niet compleet is, zo vroegen vele kamerleden. De minister is van plan de 7 December-divisie, die eind 1954 nog 3 regimenten en 3 afdelingen zal omvatten, als zelfstandige eenheid in tact te houden en, na versterking, binnen het legerkorps te laten optreden. Bovendien is hij voornemens in 1955 een nieuwe mobilisabele divisie te vormen. Zowel ter versterking van de 7 December-divisie als voor de vorming van een nieuwe mobilisabele divisie is volgens de minister van Amerikaanse zijde het materieel in het vooruitzicht gesteld. De heer Fens (k.v.p.) vroeg: Kan de minister het bestaande legerkorps en de beide nieuwe divisies financieren voor 1350 miljoen gulden per jaar? In 1955, 1956 en 1957 zal namelijk volgens het voorstel van de regering het budget van oorlog en marine 1350 miljoen gulden bedragen.

C. VAN DEN HEUVEL

De heer Korthals (v.v.d.) vroeg wie het initiatief er toe heeft genomen, dat wij onze verplichtingen gaan verzwaren en of de andere staten van de N.A.V.O. dit ook gaan doen.

De heren Vermeer (arb.), Fens (k.v.p.), Roosjen (a.r.), Korthals (v.v.d.) en Welter (k.n.p.) vroegen voorts waarom de landmacht zal worden uitgebreid ten koste van de luchtmacht en waarom van de 7 December-divisie geen gebruik gemaakt wordt ter versterking van de territoriale verdediging.

Minister Ir C. Staf

Bovendien was de kamer van mening, dat een begroting van 1350 miljoen onvoldoende is om onderhoud en vervanging van het materieel daarmee eveneens te financieren. De heer Kort-hals was van mening, dat Nederland thans meer gaat doen dan het in 1951 op zich heeft genomen. Waarom deze nieuwe wijzi-
ging van de legerplannen?

Minister Staf had de grootste moeite de kamer te overtuigen van de juistheid van de ingeslagen weg. Hij zei in zijn antwoord, dat er geen sprake is van een wijziging der plannen: „Juist bij het ongewijzigd laten van de plannen wordt automa-
tisch verder gebouwd aan volgende divisies”. „In vergelijking tot de bijdragen, welke andere landen zullen leveren, moet een
aandeel van drie Nederlandse divisies in de N.A.V.O.-strijd-
krachten dan ook te gering worden geacht. Zulks is ook steeds
naar voren gekomen in het internationaal overleg en de op-
bouw van vijf divisies is steeds het advies van S.H.A.P.E. ge-
weest. Wij hebben dit advies ook menen te moeten volgen”.
De minister van oorlog noemde voor de territoriale verdedi-
ging, dat Nederland de kosten van zo'n divisie, die 500 miljoen
gulden bedragen, zelf zal moeten betalen, aangezien de Ameri-
kaanse steun alleen voor N.A.V.O.-strijdkrachten ter beschik-
king wordt gesteld. Wil Nederland met recht kunnen aan-
dringen op de verdediging van het Nederlandse grondgebied
in verband met het zo grote strategische belang van zijn terri-
toir, dan zal ook het aandeel van de Nederlandse krijgsmacht
zodanig moeten zijn, dat met kracht van argumenten ons be-
lang naar voren kan worden gebracht. Indien wij niet over-
gaan, aldus de bewindsman, tot de opbouw van een volgende
divisie, dan mag niet verwacht worden, dat meer Amerikaans
materieel wordt geleverd, zodat vanzelf een uitbouw van be-
staande of anders te vormen eenheden uitgesloten is. De Ame-
rikaanse autoriteiten hebben zodanige toezeggingen gedaan,

dat de minister het verantwoord achtte hierop verder te wer-
ken.

Minister Staf zegde de Kamer toe, zodra meer concrete ge-
gevens bekend zijn over de Amerikaanse materieleveranties
in een aparte defensie-nota het gehele probleem van de leger-
opbouw uitvoerig uiteen te zetten. De heer Fens hoopte dat
deze nota meer zal overtuigen dan het antwoord van de mi-
nister. Volgens dit antwoord heeft de N.A.V.O. Nederland niet
om nieuwe plannen gevraagd.

Minister Staf merkte echter op, dat de N.A.V.O. wel om
vijf divisies heeft gevraagd. Voorts gaf hij toe, dat men zou
kunnen zeggen, dat het plan van vijf divisies zo groot is, dat
we niet weten, of we het kunnen uitvoeren, en of wij een
nieuwe begroting moeten opstellen, waarbij er wat meer geld
beschikbaar wordt gesteld.

De heer Fens interrumpeerde: U weet dus ook niet of het
plan niet te groot is.

Minister Staf: Neen, alleen weet ik wel, dat als wij niets
doen, wij het materieel niet krijgen. Ik kan met de Amerika-
nen niet overleggen, als ik niet zeg: wij zijn bereid vier of vijf
divisies te maken.

De conclusie uit dit debat moet wel zijn, dat minister Staf
niet zeker is dat het budget van f 1350 miljoen gulden voor
'55, '56 en '57 voldoende zal zijn en dat de omvang van de
Amerikaanse steun eerst bekend moet zijn, voordat in dit op-
zicht met enige zekerheid iets gezegd kan worden. De reis van
minister Staf naar de Ver. Staten zal wellicht de opheldering
kunnen brengen, waarop de Kamer wacht. De Tweede Kamer
schijnt bij zijn critiek teveel uit het oog te verliezen, dat het
kabinet en de minister van oorlog bij het bepalen van het de-
fensie-beleid in vele opzichten afhankelijk zijn van buitenland-
se steun en van de bondgenootschappelijke opvattingen en af-
spraken.

J. J. Fens

A.R.-vrouwen in Rotterdam bijeen

Op verzoek van een kring van A.R.-
vrouwen heeft de Centrale A.R.-Kies-
vereniging te Rotterdam op Dinsdag
2 Februari jl. een vergadering belegd
uitsluitend voor vrouwen. Prof. dr G
H. J. van der Molen heeft op die bij-
eenkomst een indrukwekkende rede
gehouden over het onderwerp „Om het
hoogste goed”. Daarin werd op heldere
wijze uiteengezet de noodzakelijkheid

van principiële Christelijke politiek.
Niet minder duidelijk werd in het licht
gesteld, dat ook de vrouw niet onver-
schillig kan en mag staan ten opzichte
van de staatkundige vraagstukken.

Dr J. Schouten behandelde enkele
„Vragen van de dag”.

De vergadering is in alle opzichten
uitmendend geslaagd. Ondanks de kou-
de, was de gezellige Beatrix-zaal van
het Groothandelsgebouw niet slechts

tot de laatste plaats bezet, doch moes-
ten nog tientallen stoelen worden bij-
gezet. En uit de bespreking bleek over-
duidelijk, dat het woord van prof. Van
der Molen weerklank had gevonden
bij de vrouwen. En als die ongeveer
250 vrouwen haar activiteit nu ook in
de Kiesverenigingen ontplooiën, dan
mag verwacht worden, dat de resulta-
ten daarvan het leven van de partij ten
goede zullen komen.

Engelands droom

T. CNOSSEN

DE naoorlogse ontwikkeling toont duidelijk aan, hoe de verhoudingen in oorlogsjaren geheel anders liggen dan in vreedstijd. In de wereldoorlog van 1939—1945 ging het om de hegemonie in Europa, met beslissende gevolgen voor de machtsverhoudingen in de wereld. Daarnevens gaf het samenvallen van de Duitse militaire expansie met een totalitaire levensbeschouwing aan deze titanenstrijd een bijzonder cachet. Met het behoud of de terugkrijging van de nationale zelfstandigheid ging gepaard de worsteling om het behoud van de democratie en de geestelijke vrijheid. Alles wat daartoe kon dienen werd aangegrepen, de innige samenwerking met een andere totalitaire mogendheid inclusief. De gevaren daaraan verbonden werden beter onderkend door Europese dan door Amerikaanse staatslieden. Uit de gedenkschriften van Churchill blijkt wel heel duidelijk, hoe zeer de Britse leider sceptisch stond tegenover de overeenkomsten van Yalta en Potsdam. Om het oorlogsdoel te bereiken, ging hij, zij het met een bezwaard hart, mede met de door Roosevelt begeerde politiek. Doch voor hem was het duidelijk, dat de Europese landen van een Russische „overwinning” meer te duchten hadden dan het zo ver verwijderde Amerika. Merkwaardig is de ontwikkeling, die leidde tot een conflict, waarbij de Verenigde Staten dat spits moesten afbijten. En nog merkwaardiger zien wij de bordjes verhangen en het is Amerika, dat in de „koude” oorlog onverzoenlijk blijft en Engeland toenadering van de hand wijst.

Het is geen wonder, dat velen er geen touw meer aan vast kunnen knopen. De meeste Nederlanders begrijpen wel de noodzaak van een innige samenwerking op Europees vasteland, al is het voor velen moeilijk te verdragen, dat Duitsland door de „vrede” een dominerende positie in Europa verkrijgt, die het door twee oorlogen niet wist te winnen. In dit licht is Frankrijks angst voor Duitse suprematie niet te verwonderen.

Veeleer is Engelands houding verwonderlijk. Waaruit vloeit de houding van dit land tegenover de E(uropese) D(e) fensie) G(emeenschap) voort? Waarom tracht Engeland telkens een eigen schaats te rijden, en blijft het zich distantiëren van de Europese federatie, terwijl het toch een vinger in de pap wil hebben? Waarom spreekt Churchills taal, terwijl hij na het Labour-intermezzo, opnieuw aan het hoofd van de Regeering staat, niet meer aan buiten de gren-

zen van zijn eigen land en waarom schijnt zijn doelstelling zoveel minder duidelijk dan tien jaar geleden? Er is maar één antwoord en wel Engelands droom betreffende de herleving van het Britse imperium. Met het optreden van de jonge Koningin, wier naam een herinnering inhoudt aan de Koningin, die Engelands machtspositie inzette, zag men in de pers duidelijk aanwijzingen daarvan.

De langdurige reis van Koningin Elizabeth en haar gemaal, naar die delen van het Britse Gemenebest, die de band nog het sterkst onderhouden met het „moederland”, heeft dezelfde strekking. Heel de politiek gevoerd sinds de beëindiging van de oorlog is ingegeven door de gedachte: een zelfstandige wereldmacht naast de Amerikaanse en de Russische. Men wil wel tot een bepaald punt samenwerking met het vasteland van Europa, doch men wil zich niet binden. Een sterk verenigd West-Europa met het agressieve Duitse volk als centrum mag een barrière betekenen tegenover de Russische expansie en tevens een garantie inhouden voor de veiligheid van het eilandenrijk, doch een te sterke positie van dit zelfde Europa in handels- en industrieel opzicht is tevens een gevaar voor de Engelse positie.

De houding van Engeland ten aanzien van Indonesië heeft het Aziatisch probleem verscherpt en bevat onvermijdelijk consequenties voor het land zelf. In een roman van voor de oorlog wordt gezegd, dat achter elk Brit in het nabije Oosten een torpedootjager ligt. Die tijd is voorbij.

De moeilijkheden inzake de beveiliging van het Suez-kanaal, de hartader van het Britse overzeese gebied, en de aanwezigheid van de zesde Amerikaanse vloot in de Middellandse Zee, eens het domein van de Union Jack, zeggen op dit gebied alles.

Krampachtig zijn de pogingen om in Afrika een voet aan de grond te krijgen, doch men gelooft zelf niet aan het welslagen ervan.

In het Zuiden van dit werelddeel stoot men op de tegenstand van Zuid-Afrika, waarmede de band slechts zeer slap is. Als dit land het wenselijk mocht vinden om de laatste rafels door te knippen, staat Engeland daar machteloos tegenover. Doch ook zelfs ten aanzien van de meest loyale dominions als Australië en Nieuw-Zeeland zijn er wolken aan de lucht.

Door de Aziatische opschuiving naar het Zuiden is de positie van deze lan-

den sterk veranderd. Men begint zich zijn kwetsbare positie te realiseren, kwetsbaar in dubbele, n.l. militaire en economische, zin.

De verbindingen liggen n.l. niet in hetzelfde vlak.

Economisch zijn Nieuw-Zeeland en Australië in sterke mate afhankelijk van de Londense markt. Hoewel ook voor de afzet van de producten het „moederland” van minder betekenis wordt, neemt Engeland nog steeds een belangrijk percentage van de export op. In 1938—'39 bijna 49% en in 1950—'51 ruim 32,5% van de Australische uitvoer. Daarentegen neemt de handelsbeweging met de Verenigde Staten, Japan, en ook landen van het Europese vasteland toe, ondanks de preferentiële tarieven tussen de Britse eilanden en deze landen. Wat de import betreft speelt Engeland nog een zeer voorname rol. In 1950—'51 betrok Australië 48% van zijn totale invoer uit dit land. In het totale handelsverkeer met Nieuw-Zeeland neemt het Verenigd Koninkrijk (Engeland) een nog sterker dominerende plaats in. De bevolking is voor een zeer belangrijk deel van Britse afkomst.

Welbewust wordt getracht de delen van het Gemenebest zo sterk mogelijk te verbinden en het was de Eerste Minister van Australië, die het balletje over verder strekkende uitzonderingstarieven opnieuw in Augustus 1953 opwierp. In Nieuw-Zeeland is het verlangen in dit opzicht nog sterker. Anderzijds is men zich ook bewust van de kwetsbaarheid in militaire zin.

En hierbij lonkt men meer naar het machtige Amerika, dat in de stille Oceaan de voornaamste plaats inneemt, dan naar het oude Albion, dat niet meer de garanties kan geven waarachter men zich veilig weet.

In de „Anzus” werd de alliantie tussen de Verenigde Staten en de beide Oceanische landen verkregen. Bij de besprekingen van de verdragspartners in 1953 werd zelfs Engeland, ondanks zijn herhaald verzoek, buiten de deur gelaten. Het was een Australische schrijver die als volgt de toestand typeerde:

„Sedert 1938 heeft Australië de grootste crisis uit zijn geschiedenis doorgemaakt. Daardoor zijn alle grote problemen duidelijker aan het licht gekomen. Die crisis heeft ook de vóór ons liggende moeilijkheden op markante wijze doen uitkomen. Ze heeft mij (en ik hoop ook vele anderen) tot de overtuiging gebracht, dat het bestaansrecht van het volk in dit land slechts kan worden bevestigd door een grootscheepse en volgehouden poging om van dit volk een natie te maken. Het stelsel, de de veilige bescherming verschaft, waarbinnen Australië is geboren, waarin het leefde en groeide, verkeert thans grotendeels

DE GEMEENTERADEN

en het Nijverheidsonderwijs

J. SCHIPPER

Hoe zwaar de strijd voor het christelijk nijverheidsonderwijs is, blijkt opnieuw uit hetgeen zich in de Raad van de gemeente Lemsterland op 10 November j.l. heeft afgespeeld.

In Februari 1949 sprak de Raad uit dat het nodig was in die gemeente een ambachtsschool te stichten. De nodig-verklaring was aangevraagd zowel door de Vereniging van Ambachts- en Nijverheids- als door „Patrimonium”, welke laatste vereniging reeds jarenlang een avond-nijverheidsschool in stand hield. De vereniging Ambachts- en Nijverheids- ging met de nodig-verklaring strijken en „Patrimonium” ging tegen deze beslissing in beroep. Toen de Raad opnieuw moest beslissen, nl. in Januari 1951, werd uitgesproken dat een christelijke lagere technische school tot stand diende te komen.

Dit was voor de voorstanders van neutraal onderwijs geen prettige zaak en het is begrijpelijk dat zij daarna nog gepoogd hebben een andere wending aan deze zaak te geven, o.a. door te proberen een zg. compromisschool te stichten. Het is echter duidelijk dat voorstanders van christelijk technisch onderwijs daartoe geen medewerking konden verlenen.

Bij Koninklijk Besluit van 21 September 1953 werd, na de onderwijsraad te hebben gehoord, subsidie verleend aan de afdeling „Patrimonium” te Lemmer en kon dus na vier en een half jaar een begin gemaakt worden aan de stichting van een christelijke lagere technische school in de gemeente Lemsterland.

Maar de voorstanders van een neutrale ambachtsschool poogden dit plan alsnog te doen mislukken. Hoe? Dat

in een staat van ontbinding. In de grote Britse macht, die in de wereld de orde bewaarde van Noord-Afrika tot Singapore, doen zich thans vreemde veranderingen voor, waarvan de gevolgen nog niet te overzien zijn.

De Australiërs en Nieuw-Zeelanders zijn er op onzachte wijze aan herinnerd, dat er in tweederde deel van de wereld van Suez tot aan de Chileense kust, geen andere gemeenschap bestaat, die hun volksaard, hun tradities en hun levensgewoonten bezit.”

Wat wil men nu van die kant?

Sommigen geloven aan een nieuwe organische groei van het Britse Statenstelsel. Anderen helemaal niet. Een poging, het vorige jaar gedaan om een algemene ontheffing te verkrijgen van de new preference rule, teneinde de invoerrechten op een aantal agrarische producten, welke niet uit de landen van het Gemenebest afkomstig zijn, te kunnen verhogen, had slechts een mager resultaat.

Deze poging werd op de najaarsbijeenkomst van de G.A.T.T. (General Agreement Trade and Tariffs) te Genève gedaan. Bij de G.A.T.T. zijn 23 landen aangesloten. Het directe doel is het treffen van overeenkomsten, op grondslag van wederkerigheid en wederzijds voordeel, tot een aanzienlijke verlaging van de invoerrechten of douane-tarieven, tot een aanzienlijke verzachting van andere handelsbelemmeringen en tot afschaffing van discriminatoire behandeling in het handelsverkeer.

Het Engelse verzoek stond vierkant tegenover deze doelstelling en het is te

betreuren, dat in zekere zin hieraan nog is tegemoetgekomen, zij het dan onder zeer beperkende bepalingen. De beslissing viel met 26 stemmen voor en 7 onthoudingen. Onder de landen die hun stem er niet aan gaven waren Nederland, Denemarken en Frankrijk.

Deze poging echter is symptomatisch. Er zit achter een poging tot versterking van de Commonwealth-gedachte. En met die gedachte gaat gepaard een politiek als wij boven aangaven.

Een zuiver Britse politiek! Die voor de Nederlandse handel een ernstig gevaar kan inhouden. Die ook een belemmering betekent voor een vlotte ontwikkeling op het Europese vasteland.

Het realisme, de Britse geest eigen, moet evenzo het Nederlandse standpunt bepalen. Wij hebben soms de indruk dat „Den Haag” niet keihard is.

Schone frasen over democratische saambinding, brengen niets in het laatje.

Wij zullen op de handelsroutes van alle oceanen, steeds weer de Engelse concurrentie ontmoeten, die zonder scrupules de Nederlandse belangen terzijde schuift. Bovendien is het doel van de Britse politiek in haar consequentie een geheel andere dan die van het Nederlandse beleid en het is goed daar een open oog voor te houden.

Zo lang Englands droom er toe leidt, dat men de werkelijkheid op de Britse eilanden, ook inzake een sterk verminderde machtspositie, niet aanvaardt, mag noch ten aanzien van de Europese politiek, noch ten opzichte van Nederland een soepeler en vriendschappelijker houding worden verwacht.

wordt duidelijk uit een verslag van een vergadering van de gemeenteraad waar een motie in behandeling kwam van de fractie van de Partij van de Arbeid bij monde van de heer Feitsma, het R.K. lid de heer Homminga en het communistische raadslid de Visser.

In de motie werd uitgesproken dat het K.B. niet voldoet aan de wens der bevolking en de stichting van een christelijke lagere technische school geweld zal aandoen aan de overtuiging van een groot deel der bevolking, van welke uitspraak mededeling zal worden gedaan aan de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, de Onderwijsraad en het Collège van Gedeputeerde Staten van Friesland.

Het is begrijpelijk dat de Christelijk Historische en Anti-revolutionaire leden verbaasd waren over deze motie, waarom zij aan de Raad voorstelden aan de leden die de motie indienden te verzoeken die in te trekken. Dit verzoek werd met 7 tegen 6 stemmen afgewezen.

Op aandrang van de A.R. en C.H.-leden werd de vergadering van de Raad een ogenblik geschorst, ten einde zich te kunnen beraden over de verdere gang van zaken. Het beraad had geen betekenis, gelet op de uitspraak dat de motie niet kon worden ingetrokken.

Het is alleszins verklaarbaar dat de raadsleden die voorstanders waren van christelijk technisch onderwijs onthutst waren over deze poging om, indien dit mogelijk ware, het koninklijk besluit van 21 September 1953 ongedaan te maken. De woordvoerder van de C.H.- en A.R. leden verklaarde dat zij aan de discussie over de motie niet zullen deelnemen omdat het naar zijn oordeel immoreel was thans met zulk een motie te komen.

Volgens het courantenverslag heeft de voorzitter, mr Krijger, tegen de uitspraak van de A.R.- en C.H.-leden, dat de motie immoreel was heftig geprotesteerd. Uit het verslag blijkt niet dat de burgemeester in de situatie waarin de schoolstichting zich bevond, uitsprak, dat het ongewoon en ongewenst was langs de weg van een motie, het Koninklijk besluit ongedaan te maken.

Uit het bovenstaande blijkt wel hoe moeilijk de situatie voor het christelijk nijverheidsonderwijs ligt en hoe nodig het is dat de Nijverheidsonderwijswet gewijzigd wordt. Het ontbreken van normen voor de stichting van christelijke nijverheidsscholen in de wet zelf brengt regelmatig ernstige moeilijkheden. En het is bovendien teleurstellend dat deze motie kon worden aangenomen omdat het r.k. raadslid er vóór stemde. Zonder diens medewerking was de motie verwoerd.

Schouwen-Duiveland moet herrijzen . . .

Enkele aspecten van de „sanering” die men zich voorstelt op dit eiland door te voeren.

Maar hoe?

J. D. TROOSTHEIDE

„Ware het geluk slechts afhankelijk van uiterlijke omstandigheden, dan zouden er na de ten uitvoerlegging van het reconstructieplan, op Schouwen-Duiveland louter gelukkige mensen wonen!”

(Zeeuwsch Dagblad over het Rapport inzake de reconstructie van Schouwen-Duiveland)

Maandag 1 Februari — in de dorpen en steden in de rampgebieden herdenkt men de doden die ten slachtoffer gevallen zijn aan het woeste watergeweld. En zoals het toen was, zo is het ook nu: in geheel het land en ver daarbuiten leeft men met deze herdenking mee.

Hier, in deze stad, wordt ter herdenking een plechtig Requiem uitgevoerd — in gindse dorpskerk betreden na elkaar predikanten van allerlei gezindte de kansel. Want de hechte eenheid die in die bange uren van de ramp getoond is en die daarna tot die grootse hulpverlening heeft geleid, die eenheid wil men nog niet verliezen. Nog niet! Want hoeveel reeds weer de mensen scheidt, in deze uren althans wil men die eenheid nog bewaren!

Ja, men herdenkt de doden. Daar zitten stoere ketels, een jaar geleden nog vaders van een gelukkig gezin — nu alleen! Daar zitten de weduwen in hun rouwgewaad en daar zitten kinderen, enige overlevenden uit een groot gezin. De woorden die gesproken worden, ja, die raken hen en misschien dringen zij door tot hun hart als balsem op een wonde. Dat meeleven troost hen — maar ook niet meer dan dat! Geloof niet, geloof nooit dat hun smart door dit meeleven, dit meedelen, een halve smart wordt. Geen mens immers vermag die diepe wonden te helen — men kan het slechts overgeven aan God, die immers een Helper is der weduwen en een vader der wezen. Die heelt gebrokenen van harte . . . en zijn er zo niet honderden, duizenden in deze gebieden?

* * *

Het Nederlandse volk kan die wonden niet helen, kan nooit het gemis van zoveel geliefden vergoeden. Wel ligt hier een taak voor de kerken en voor iedere Christen persoonlijk: die diepbedroefden mee te nemen naar Christus is hun roeping.

Het is hier niet de plaats hierover verder uit te weiden — ons gaat het hier om de taak die het Nederlandse volk heeft ten aanzien van de rampgebieden. En dan heeft het zin datgene wat gebeurd is en wat ook nu nog gedaan wordt, even duidelijk te omschrijven en in onderling verband te plaatsen.

Allereerst dient dit onderscheid gemaakt te worden:

- de materiële hulp aan de slachtoffers persoonlijk;
- de hulp aan de rampgebieden, dus aan de gemeenschap van hen, die geleden hebben onder de watervloed.

Wat het eerste betreft is de hulpverlening reeds vrijwel voltooid. En op een waarlijk grootscheepse wijze! De offervaardigheid, waardoor het Rampenfonds, het Nederlandse Roode Kruis en andere instellingen in staat gesteld zijn hun werk van barmhartigheid en naastenliefde te verrichten, zal altijd in één adem met de verschrikkingen van de ramp zelve genoemd worden. Ons volk (en men mag haast spreken van de wereldbevolking!) heeft de handen ineen geslagen om althans de materiële nood te lenigen. En men heeft daarbij beseft, dat snelle hulp in deze dubbele hulp betekende!

Daarnaast is de rampschadewet gekomen, hulp van het Ne-

Een dorp verzwolgen door de vloed

derlandse volk als georganiseerde gemeenschap en ook over deze omdat ze dit als hun aandeel in de hulpverlening beschouwden. Ze wilden vóór de winter de kamers voor hun medemensen in orde hebben — en die wil gaf hun steeds de nodige kracht en energie.

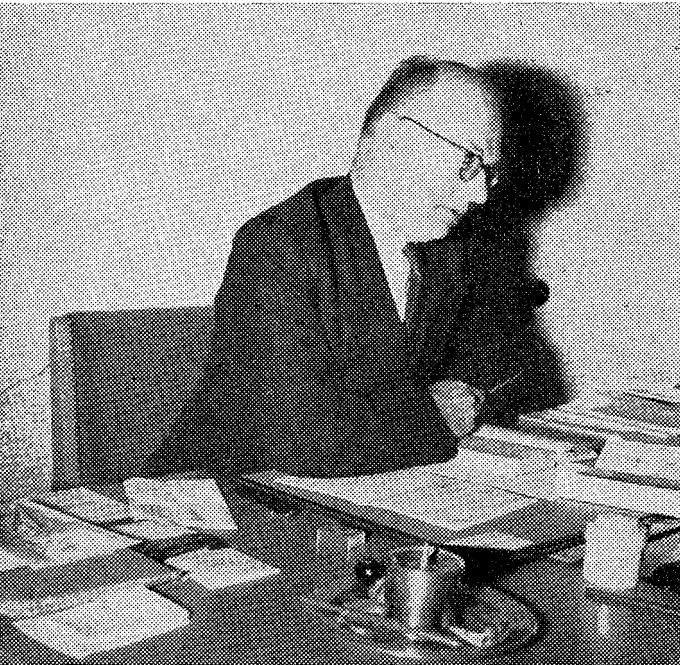
Echter, ook deze fase van het herstelwerk ligt grotendeels achter ons. Van vele plaatsen zijn de dijkwerkers al weggetrokken en dat de uittocht niet nog massaler is geweest, ligt waarschijnlijk hieraan, dat men de uitslag afwacht van de studies der Deltacommissie: voor het op hoogte brengen der dijken maakt het immers een heel groot verschil of de zeearmen wel of niet zullen worden afgesloten. In het eerste geval worden vele zeedijken van nu de binnendijken van straks: wel bestemd om het water te keren, maar toch niet het water in zijn eerste afschuwelijke stootkracht. In het andere geval zullen ze zo moeten worden, dat ze ook een vloed als die van 1 Februari kunnen keren. De bewoners van de lage landen hebben daar recht op en bovendien is het een daad van wijs beleid: het gehele volk lijdt immers schade als een deel van het volk schade lijdt!

* * *

Want dit dient men goed te beseffen: men is met deze hulp aan de enkeling niet klaar! Als men in een huis allemaal op zichzelf keurige meubels zet, dan heeft men nog geen huis gemeubileerd! Dan zal men verder moeten gaan en moeten trachten van kamer tot kamer een harmonische eenheid te maken. Wil het in iedere kamer goed wonen zijn, dan dient er aan de samenhang der meubels minstens evenveel aandacht geschonken te worden als aan de meubels zelf!

In dit licht dient men allereerst het dijkherstel te bezien, want juist dit was er op gericht de vernielde kamers van het Nederlandse huis weer bewoonbaar te maken. Wat door de Rijkswaterstaat en zijn aannemers in de afgelopen maanden gepresteerd is, grenst aan het ongelooflijke.

In de zomer nog kon men ook met het grootste schip ter wereld het beruchte gat bij de Schelphoek binnenvaren — in de herfst lag er een dijk, die ook tegen de zware herfststormen bestand is gebleken. En nu weet ik hoe een hekel al die dijkwerkers hebben aan woorden van dank en aan loftuigen — toch kan ik niet nalaten hier neer te schrijven dat de meesten van hen enkel en alleen tot die uitzonderlijke prestatie zijn gekomen

De Burgemeester van de zwaar getroffen gemeente Ouwkerk, de heer J. J. van Eeten.

En zoals voor het dijkherstel gold: de belangen van de getroffen gebieden vielen samen met de belangen van het gehele Nederlandse volk, zo geldt deze stelling ook voor al hetgeen verder nog gebeuren moet. Want nogmaals: het Nederlandse volk is met dit alles niet klaar. Weliswaar heeft men meubels in huis en weliswaar zitten er vensters in de ramen, zodat de wind is buitengesloten, maar daarmee zijn die geschonden kamers nog niet bewoonbaar! Er blijft nog een taak over die misschien (of wel zeker!) heel wat minder spectaculair is dan alles wat tot nu toe is verricht, maar die niet minder noodzakelijk is.

Deze taak rust niet meer in de eerste plaats op de schouders van particulieren buiten de rampgebieden, al verdient dit alles zeker hun volle aandacht (waartoe dit artikel dan ook geschreven is), maar als Nederlandse volk in zijn geheel staan wij er niet buiten. Want wat nu gebeuren moet, moet tot stand komen door de samenwerking tussen overheid en particulieren in de getroffen gebieden zelf. Het op orde brengen van de kamers dient aan de bewoners zelf te worden overgelaten, waarbij ze gebruik moeten kunnen maken van de diensten van de overheid. De bewoners zelf dus nummer één, de overheid nummer twee — men houde deze stelling in het oog. Waarbij we niets te kort willen doen aan de regelende bevoegdheden van de overheid, die er immers ook voor te zorgen heeft, dat de harmonie tussen de kamers onderling niet mag worden verstoord. Voor de overheidsdienaren een lastige positie, die zeer veel tact vereist en zal vereisen!

* * *

Schouwen-Duiveland is zulk een verwoeste kamer in het Nederlandse huis. Een totaal verwoeste kamer en juist daarom geniet dit eiland het twijfelachtige genoegen als het ware symbool van de ramp en ook symbool van het herstel te zijn. Het eerste is erg — daarover zal geen verschil van mening bestaan. Of het tweede een voorrecht is, zal de tijd moeten leren. Vele factoren spelen hierin een rol en bij elk van deze factoren willen wij een ogenblik stilstaan. Waarvoor het rapport inzake de reconstructie van Schouwen-Duiveland als leidraad kan dienen, omdat dit rapport in opdracht van Ged. Staten van Zeeland is opgesteld door vele deskundigen, die een grondige inventarisatie van het eiland hebben gegeven en in aansluiting daarop de plannen voor de toekomst hebben opgesteld. Uiteraard nog plannen: het rapport zal over een aantal weken behandeld worden door de Prov.

Staten van Zeeland en dan pas zal blijken, hoeveel men van die plannen zal kunnen en willen verwezenlijken.

Letten we eerst op de samenstelling van deze commissie en op de opdracht die haar werd verstrekt. De opdracht luidde „binnen een tijdsverloop van ongeveer acht maanden op te stellen een plan tot herstel en zonodig sanering van de agrarische structuur, het landschap, de recreatiemogelijkheden en het maatschappelijk en cultureel leven op Schouwen-Duiveland, alsmede een verbetering van het verkeer en vervoer en de ontwikkelingsmogelijkheden voor niet-agrarische bestaansbronnen. Harmonisch aansluitend bij de structurele opbouw zal voorts de bestuurlijke indeling dienen te worden bezien.” De commissie zelf heeft het doel van haar plan als volgt gekenschetst: „het scheppen van een gezonde basis voor een harmonische ontwikkeling van de samenleving in al zijn facetten op Schouwen-Duiveland.”

Gezien deze opdracht is het duidelijk, dat de commissie voor het overgrote deel gevormd werd door deskundige hoge ambtenaren, semi-ambtenaren en mensen met besturende functies.

Drie van de vijf leden van Ged. Staten, burgemeesters, wethouders, een dijkgraaf, directeuren en inspecteurs van talrijke takken van dienst uit de ambtelijke sector, enz. hebben er zitting in. De kerken zijn vertegenwoordigd door een Ned. Herv. en een Chr. Geref. dominee en een pastoor, terwijl ook een vertegenwoordiger van de Geref. Gemeenten een deel van de besprekingen heeft meegemaakt. In de loop der voorbereidende besprekingen bleek, dat men het toch niet zonder het advies van enkele personen uit de niet-ambtelijke sfeer kon stellen en zo werden een maatschappelijk werkster, een tweetal schoolhoofden, een arts en een tweetal vertegenwoordigers van werknemersorganisaties ingeschakeld.

Waarom wij hier zo uitvoerig op ingegaan zijn? Omdat wij heel duidelijk willen maken, dat dit reconstructierapport een ambtelijk rapport is; weliswaar is de „stem des volks” gehoord, maar de meningen der deskundigen zijn doorslaggevend geweest. En zo kan het gebeuren, dat men op het eiland zelf heel schampere opmerkingen kan horen over sommige onderdelen van het rapport. Maar daarover straks.

* * *

Beziet men de toestanden op Schouwen-Duiveland van vóór de ramp door de bril dezer commissie, dan krijgt men geen erg rooskleurig beeld. Een snel verouderende bevolking, omdat de jeugd meestal wegtrok van het eiland, waar de toekomstmogelijkheden te gering waren en omdat vele ouderen, die er geboren waren, maar elders hun brood hadden verdiend, na hun pensionnering er terugkeerden. En het waren niet de slechtsten, die wegtrokken!

Ook wat de bestaansmogelijkheden betreft weinig aantrekkelijks: het landbouwbedrijf gaf werk aan bijna de helft van de mannelijke beroepsbevolking. Maar de toestanden in die landbouwbedrijven waren ongunstig: vele kleine bedrijfjes, waar het werk verricht moest worden op veel te kleine kavels. En omdat men in die bedrijfjes niet voldoende bestaansmogelijkheid vond, beoefende men daarnaast de vlasnijverheid in kleine, tamelijk achterlijke bedrijfjes.

Van industrie was nauwelijks sprake: een fabriek van bakkerijgrondstoffen in Zierikzee, een zuivelfabriek te Nieuwerkerk en een paar mosselinleggerijen en scheepswerfjes.

Visserij verschaftte aan enkelen brood en in de kop van Schouwen begon men geld te verdienen aan de toeristen — maar de gebrekkige verbindingen en wegen vormden de grote handicap!

De hele situatie wordt het beste getekend door deze paar cijfers: in 1950 woonden er op het eiland 23.803 personen — dit cijfer zou ruim 49.000 bedragen hebben indien in de voorafgaande 70 jaren de migranten en hun nakomelingen in het eigen gebied werk zouden hebben gevonden.

En vraagt men naar de oorzaak van deze weinig gunstige stand van zaken, dan is het enige antwoord: de wel uitzonderlijk geïsoleerde positie. Slechte verbindingen met de rest van Zeeland, slechte verbindingen met de rest van Nederland, slechte verbindingen ook op het eiland zelf. Is dat niet overdreven voorgesteld? Ach, denk slechts aan hetgeen op die 1e Februari 1953 gebeurd is! Toen overal al op uitgebreide schaal hulp werd geboden, toen wist men nog maar nauwelijks, wat er op Schouwen-Duiveland gebeurd was!

En nu? Wat stelt men nu voor? Het hele rapport zeer in het kort samenvattend komt men tot het volgende:

a. Het eiland dient verlost te worden uit zijn isolement. Definitieve voorstellen heeft men op dit punt uiteraard niet kunnen doen — vóór alles is men afhankelijk van de beslissingen die genomen worden betreffende het Deltaplan. Zouden ooit de zee-armen worden afgesloten, dan komt Schouwen-Duiveland aan de grote route Noord-Zuid te liggen en is het isolement vanzelf opgeheven. Uit het rapport krijgt men de indruk, dat men al zo half op deze mogelijkheid rekent. Want de verbeteringen die men ten aanzien van de bootverbindingen heeft voorgesteld, zijn zo weinig in aantal en missen zozeer de kracht van argumenten, dat men ze nauwelijks opmerkt.

Andere wensen die het departement van Verkeer en Waterstaat raken zijn de verbetering van het wegennet op het eiland (een hoofdverkeersweg Oost-West en goede verbindingen Noord-Zuid), opheffing van een aantal toch niet rendabele havens en de aanleg van een grasbaan op het vliegveld Haamstede.

b. In de landbouwsector dient een grondige sanering te worden doorgevoerd. Nu toch al het land woest ligt, is er een kans als nooit te voren om een volledige herverkaveling door te voeren, zodat ieder landbouwbedrijf een redelijk goed stuk brood kan opleveren. De 483 bedrijven van nu zullen dan worden omgevormd tot 222 nieuwe bedrijven — voor de boeren die zullen moeten afvloeien, zal elders ruim 2000 ha. grond gevonden moeten worden. Een deel van hen, die nu deels in het landbouwbedrijf, deels in de vlasnijverheid werken, wil men geheel naar de laatstgenoemde sector overhevelen, waarvoor een sanering van deze vlasnijverheid nodig zal zijn; men denkt in deze aan een coöperatieve bedrijfsvorm.

Ook door opvoering van het fruitteeltareaal hoopt men iets te kunnen bereiken, maar een ingesteld onderzoek heeft uitgezeten, dat dan en de herverkaveling zal moeten worden doorgevoerd en voor het vraagstuk der verbindingen een oplossing gevonden zal moeten zijn.

c. Gestreefd zal moeten worden naar een gunstiger industrieel

Stel niet uit! Doe het direct!

Bestel kaarten voor de Jubileumtoogdag!

Neem het zekere voor het onzekere.

klimaat. De samenstellers van het rapport hebben zich ten volle gerealiseerd, dat men naar Schouwen-Duiveland geen groot-industrie kan trekken en zelfs geen middelgrote industrie — daarvoor ontbreken de arbeidskrachten. Maar wèl wil men bereiken, dat de tegenwoordige kleine bedrijfjes uitgroeien tot kleine industrievestigingen; leveranciers van onderdelen b.v. in de metaalbranche. Maar zelfs hiervoor is het nodig dat het eiland over veel betere verbindingen beschikt dan nu het geval is, want nu kan men noch in prijs (vervoer kost geld!) noch in levertijd concurreren tegen niet-eilandbewoners.

d. De woningbouwpolitiek van het departement van Wederopbouw en Volkshuisvesting zal radicaal moeten wijzigen. Tot dusverre heeft men in de toewijzingen van bouwvolume het verloop der bevolking in de afgelopen jaren verdisconteerd. Voor Schouwen-Duiveland (en voor geheel Zeeland trouwens) is dit een zeer ongunstige en naar ons gevoelen onrechtvaardige methode! Immers, men raakt in een vicieuze cirkel: de bevolking trekt weg en dus worden er minder woningen toegewezen — er zijn te weinig woningen, dus trekt de bevolking weg! Op deze wijze is elke poging om de bevolking op het eiland zelf te houden en aldus de welvaart te bevorderen, reeds in den beginne tot mislukking gedoemd!

Trouwens, voor dit ministerie ligt hier toch een gigantische taak: nergens in Nederland vindt men zoveel krotwoningen als op Schouwen-Duiveland. Ruim een derde deel van het totale woningbezit op het eiland wordt gevormd door één- en tweekamerwoningen — dus krotwoningen naar de definitie van minister Witte! In het gehele land is dit aantal 10,4 pct.

e. Wat de samenleving als zodanig betreft, de rapporteurs hebben gemeend, dat het nodig is hierdoor eens een frisse wind te laten waaien. En zo ligt er een reeks van plannen, die, als ze ooit verwezenlijkt mochten worden, vele andere streken van Nederland jaloers zullen maken. In iedere plaats van betekenis moet een verenigingsgebouw komen, indien maar enigszins mogelijk met sportvelden ernaast gelegen. Die gebouwen moeten worden uitgerust met behoorlijke bibliotheken, met allerlei spellen, met een filmprojector, enz., enz. Dan natuurlijk gymnastieklokalen, zwembaden, badhuizen, behuizingen voor consultatiebureaux, enz. Er is gedacht aan tehuizen voor ouden van dagen, aan verpleeghuizen en ga zo maar door.

Werkelijk, het hierboven neergeschreven citaat uit het Zeeuwsch Dagblad is niet overdreven: als geluk slechts afhankelijk zou zijn van uiterlijke omstandigheden, dan zouden in de toekomst louter gelukkige mensen Schouwen-Duiveland bevolken! En mochten er toch nog moeilijkheden komen, dan zijn er de maatschappelijke werksters, de gezinsverzorgsters; en heeft men financiële hulp nodig, dan zijn er Volkscredietbanken.

Natuurlijk beseft men, dat dit alles grotendeels op de weg ligt van het particulier initiatief en met nadruk stelt men het zo, dat men de bestaande verenigingen, vooral op het gebied van het jeugdwerk, niet in de hoek wil drukken, omdat deze veel goed werk verricht hebben, toen eigenlijk niemand zich voor het eiland interesseerde. Met klem wordt er een beroep gedaan op de gemeenschapszin, op de bereidheid samen te werken en samen iets te presteren. In dit licht bezien is het niet verwonderlijk,

Wees zuinig met Uw GELD

KOOP BIJ WESTERVELD

DROGISTERIEN DE CONCURRENT WESTERVELD

FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELLEN ONTVANGT U EEN KORTING VAN **3%** WANT VOOR 10 AAN CASSABONS WORDT 30 GTS. TERUGBETAALD

Uitg. Bomec-art.

dat de vertegenwoordigers van de Geref. Gemeenten (in een tabel voor het gemak maar ondergebracht bij de Geref. Kerken!) niet meer aan de besprekingen hebben deelgenomen!

f. De bestuurlijke indeling en dan speciaal de gemeentelijke indeling zal een zeer radicale wijziging dienen te ondergaan. In dit verband is al gesproken over „grote schoonmaak” en dat is niet overdreven: de 18 gemeenten, die het eiland nu telt, wil men nl. terugbrengen tot 5 of maximaal 6 — daar bestaat nog verschil van inzicht over. En dat is dan nog niet eens hetgene wat de bewoners het meeste dwars zit — veel erger vindt men het dat men tal van gehuchten (en ook daaraan is Schouwen rijk!) niet meer wil opbouwen. De planologen zijn even ver gegaan als gold het hier nieuw gewonnen land: men heeft precies aangegeven waar een dorp zal mogen verrijzen en hoeveel inwoners dat dorp zal tellen. De rest moet bouwland worden, of er nu voor de ramp huizen gestaan hebben of niet. Er is nu reeds een bouwverbod in die gebieden: de bewoners die herbouwen willen, krijgen daartoe de gelegenheid in de aangevozen dorpen.

Dit klinkt hard — en ik geef U de verzekering dat er op Schouwen weinig goeds over dit plan gezegd wordt! — maar of

het niet desondanks een goed plan is, is een tweede! Er waren op het eiland gemeenten met zo'n 200 tot 300 inwoners en de vraag is toch wel gerechtvaardigd of dit nog wel verantwoord is. Reeds vóór de ramp hadden Ged. Staten van Zeeland een voorstel tot grenswijziging ingediend bij de minister van Binnenlandse Zaken. Maar men achtte het redelijk, dat de reconstructiecommissie deze materie opnieuw zou mogen bezien in het licht van de gewijzigde omstandigheden. En er is inderdaad heel wat gewijzigd! Van Zierikzee naar Brouwershaven loopt de bekend geworden Schouwse dijk en deze is thans tot een zeeverende dijk gemaakt, ook al ligt hij midden in het land. Zou men nu het plan van Ged. Staten handhaven, dan zou de Noordelijke gemeente door deze dijk (die zo min mogelijk doorbroken mag worden) in tweeën gespleten worden. De samenvoeging van de gehele Westhoek en het middengedeelte van Schouwen acht men om economische redenen gewenst. Van de middengemeente zal Serooskerke het hoofddorp worden met Scharendijke en Kerkwerve als nevenkernen. De nu bestaande gehuchten moeten verdwijnen: op het land slechts boerderijen met een of twee arbeiderswoningen; de andere arbeiders zullen hun woning hebben in de kernen of nevenkernen.

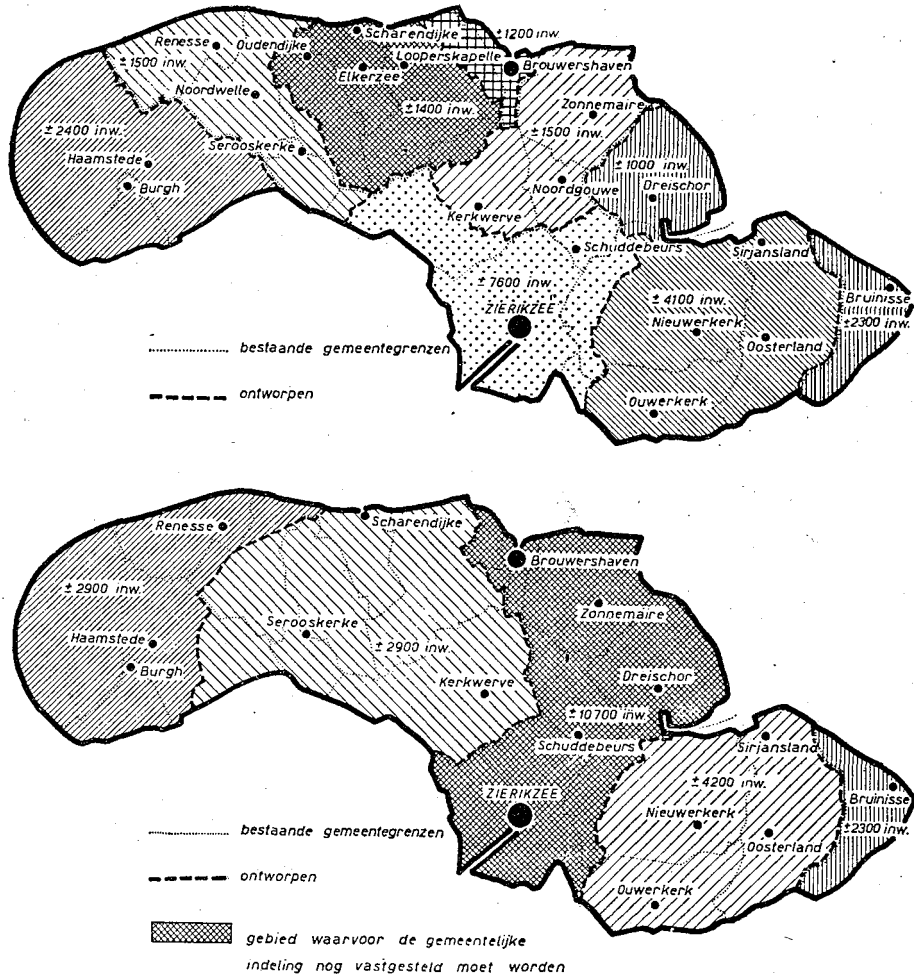
Uiteraard is het bovenstaande slechts een zeer beknopte opsomming van al hetgeen het reconstructierapport met zijn 180 pagina's aan de orde stelt. Het is echter voldoende om zich een beeld te vormen van hetgeen gebeurd is en van hetgeen nog gebeuren moet naar het oordeel der deskundigen.

En nu rijzen er op Schouwen-Duiveland vragen, waarmee de bewoners nog geen raad weten. Men heeft het gigantische werk aan de dijken gezien: daarbij heeft men niet eerst gerekend wat het kosten zou — men heeft aangepakt en zolang geworsteld tot het herstel volledig was. Waarom — zo vraagt men zich op Schouwen af — doet men niet hetzelfde met de opbouw van de huizen? Wat hebben we aan prachtige dijken als er geen huizen achter liggen, waarin we kunnen wonen? Een onredelijke vraag? Misschien! Is het onredelijk dat de bevolking verlangt naar terugkeer? Is het dan onredelijk als men vraagt de huizenbouw op dezelfde groot-scheepse wijze aan te pakken als het dijkherstel? Denk daar eens over na! En denk eens na over de niet te peilen ellende die geleden werd toen de thermometer tien, vijftien graden beneden het vriespunt wees! De mensen zitten in noodonderkomens, vergeet dat niet!

Dan is er de herverkaveling, één heel ding voor een boer! Die brengt afstand van grond met zich mee, grond die misschien al tientallen jaren familiebezit is — dat doet pijn en zeker op Schouwen, waar men gehecht is aan de oude toestanden! Dat brengt ook met zich mee, dat er tientallen boeren zullen moeten vertrekken naar elders, de Noord-Oostpolder misschien. Dat speelt ook in andere herverkavelingsgebieden, in Schouwen speelt het dubbel.

En dan die nieuwe gemeentelijke indeling, waarbij vele vertrouwde gehuchten zullen moeten verdwijnen! Daar is men op Schouwen niet van gediend — dit is een volk dat wars is van alle overheidsdwang, ook al bedoelt die overheid het nog zo goed. Vraag het de anti-revolutionnaire wethouder van Zierikzee maar! De heer de Boer was als wethouder belast met de evacuatie van Zierikzee toen de toestand na de ramp onhoudbaar dreigde te worden — men heeft deze man, die het gelijk volkomen aan zijn zijde had, verguisd zoveel men kon en straks, bij de gemeenteraadsverkiezingen zal blijken hoeveel goodwill deze eens zo populaire figuur heeft ingeboet! En vraag het de burgemeester van Nieuwerkerk, de heer van Eeten — het zal hem moeilijk vallen om als enige anti-revolutionnaire vertegenwoordiger uit Schouwen-Duiveland in de Zeeuwse Staten straks mee te werken aan de vele plannen in dit reconstructierapport, die zeer zeker hun nut hebben voor de toekomst, maar aan de uitvoering waarvan het de bewoners van nu zeer zwaar zal vallen mee te werken!

Want daar gaat het eigenlijk om: van de bewoners zal gevraagd worden nú een offer te brengen, opdat hun kinderen en kindskinderen daarvan zullen kunnen profiteren. En dat is moeilijk voor een bevolking die in tien jaar tijds tweemaal heeft moeten evacueren en die het brengen van offers nu moe is!

En hier nu schuilt naar ons gevoelen de zeer zwakke plek in dit op zichzelf zeer prijzenswaardige plan: de bedoeling is goed, maar het is zeer de vraag of het passend is voor de mensen waar het plan voor bedoeld is. En nu komen we terug op ons uitgangspunt, die tweeledige hulp. De hulp aan particulieren is dusdanig geweest, dat ieder zijn oude milieu kon hervinden — moet de hulp aan de gemeenschap nu zo worden, dat de bevolking er zich niet meer in thuis kan voelen? Dan wordt het dus zo, dat niet de bewoners zelf hun huiskamer inrichten, maar dat de overheid dat voor hen doet. Zodat zij in dubbel opzicht slachtoffers van de ramp zijn!

Nu denk ik even aan al die maatregelen op het gebied van maatschappelijk werk, van cultuur, van jeugdvorming en vrijetijdsbesteding — al die plannen zijn mooi en goed en begerenswaardig — maar wat heeft men er aan om een filmapparaat in een dorps huis (huis van de gemeenschap!) neer te zetten, als een groot deel van de gemeenschap daar vijandig tegenover staat!

Dat is zo maar een voorbeeld! En iets anders: heeft men zich wel ervan overtuigd, dat in al die dorpen ook inderdaad de behoefte aan een dorps huis gevoeld wordt? Ja natuurlijk, een bepaalde bovenlaag is er altijd vóór, maar om die bovenlaag gaat het nu juist niet! En is men er zeker van, dat men door die nieuwe methodiek in het jeugdwerk, waarmee in het rapport nogal geschermd wordt, niet metterdaad het bestaande jeugdwerk in een hoek drijft? Als de jeugd het nooit gewend is geweest en men krijgt opeens die kans, dan zullen velen voetballen en zwemmen zeer verre prefereren boven het bestuderen

tingsdebat met het oog op de fatale einddatum soms ontaardt in een gejaagde galop."

Een dag eerder had „De Rotterdammer” over hetzelfde onderwerp, onder de titel „De Hamerklop” het volgende geschreven:

„In de Tweede Kamer voltrekt zich in deze dagen een weinig aantrekkelijk tafereel. Men is er doende om in het gebruikelijke korte tijdsbestek een groot aantal begrotingen onder de hamer van de voorzitter te jagen.

Het tafereel is niet nieuw. Elk jaar immers probeert men voor het einde van het jaar gereed te komen, maar het wordt elk jaar weer moeilijker, maar de tijd zelf laat zich nu eenmaal niet rekken.

Er zit natuurlijk iets moois in om voor het einde van het jaar met de begrotingen klaar te zijn. Maar de praktijk is minder mooi. Want een begroting zoals ze in de Kamer aan de orde komt is toch wel iets meer dan alleen maar een begroting en het gaat om nog iets anders dan alleen maar het goedkeuren van begrotingsposten. Het gaat om belangrijke hoofdstukken van regeringsbeleid.

Bovendien, hoe sneller het gaat en hoe meer opéén-geperst, des te groter moeite zal vooral ook de eenvoudige burger hebben, de waarde en de betekenis van dit alles in te zien. En daarop heeft hij toch nog wel enig recht."

Het is allemaal juist. Maar wat is de oplossing?

Amsterdam

In de laatste maanden van het afgelopen jaar is er heel veel over Amsterdam gesproken en geschreven. En het is niet alleen Minister Beel's uitlating, die daartoe aanleiding heeft gegeven.

Het is te begrijpen, dat de Amsterdammers zich genoopt zagen zich te verweren en bij de begrotingsdebatten in de Amsterdamse raad toonden de raadsleden zich in één opzicht zeker eensgezind: „Zij waren elk op hunne wijze kregel vanwege de kritiek, laatstelijk in vele persorganen op Amsterdam uitgeoefend."

Het is „Vrij Nederland", dat daarop de aandacht vestigde. Maar critiekloos is het blad zelf toch ook niet, want het besluit:

„Maar dan nu de Amsterdamse daden! Een nieuwe raad, een nieuw college aan de slag. De wil is er ongetwijfeld om van Amsterdam weer wat te maken, — zie het besluit om de hoofdstad als begin-punt van de Tour de France beschikbaar te stellen. Dat zal straks bezoekers trekken. Als Amsterdam dezelve dan kan laten zien, waar men aan de tunnel graaft en waar de fundamenten gelegd worden voor een stad-huis, een opera, enz., enz., zullen die bezoekers het goede gezicht aangaande onze hoofdstad mee naar huis kunnen nemen, dat die hoofdstad zo zéér behoeft."

Nog eens Amsterdam

Ook „Elseviers Weekblad" heeft iets te zeggen aan het adres van de Amsterdamse gemeenteraad. En het gaat eveneens over de Tour de France-kwestie.

Het blad schrijft:

„Met een luid „hoera" heeft de gemeenteraad van Amsterdam een bedrag van 25.000 gulden geschonken, omdat de organisators van de Tour de France wel zo goed willen zijn dit evenement in Amsterdam te doen beginnen.

Nu begint er inderdaad door Amsterdam een ietwat frisser geest te waaien. Vele kringen — ja, zelfs enkele politieke kringen — beginnen te begrijpen, dat men uit het moeras der Amsterdamse plannen eindelijk tot Amsterdamse daden zal moeten komen.

Als eerste „daad" lijkt ons die kwart ton voor de Tour de France meer van geestdrift dan van gezond verstand te getuigen.

Deze jaarlijkse krachttoer van een aantal fietsers moge een boeiend mengelmoeis zijn van nationale geestdrift en massale hysterie, dat is nog geen reden om er de Amsterdamse belastingbetaler — die blij moet zijn als hij met zijn eigen fiets heelhuids door de Leidsestraat kan komen — een groot bedrag voor te laten offeren."

In dit geval zijn we het volkomen met het Amsterdamse blad eens. Misschien moet in de beslissing van Amsterdams raad gezien worden het voeren van een — niet door ons begrepen — actieve cultuur-politiek.

Onkunde of . . . laster?

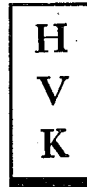
Over sommige zaken steeds weer te moeten schrijven is wel verdrietig, maar helaas nog steeds nodig. In „Het Rotterdamsch Parool" werd naar aanleiding van de rede van prof. Romme, die zoveel stof heeft doen opwaaien, een hoofdartikel geplaatst onder de titel „Oude paden". Het waren oude onjuistheden, welke daarin aan de lezers werden voorgehouden.

Wat denkt u van dit begin?

„Het was Abraham Kuiper, die de Nederlanders verdeelde in christenen en paganisten en op die tegenstelling de politieke verhoudingen in Nederland wenste te zien gegrondvest. In de schoolstrijd heeft Kuiper's opvatting wel een schijn van bevestiging gevonden; na de onderwijspacificatie is zij echter aan haar eigen onwezenlijkheid te gronde gegaan".

Bereiding van:

Bedveren
Kapok
Vulvlokken
Watten
Snelvulling
Orin Végétal
Zeegras
enz.

N.V. Heerenveensche
Veer- & Kapok-
fabrieken

A. BORKENT
Schans 43 - Heerenveen
Telefoon 0 5130 — 2741
(2 lijnen)

K. J. Bos
& Zoon

Houthandel

ROTTERDAM

Zulk een begin doet het natuurlijk goed... bij onnozele lezers.

Wil de redactie van genoemd blad nu eens vertellen waar en wanneer Abraham Kuyper die Nederlanders heeft verdeeld in christenen en paganisten?

Van de redactie van een dagblad mag toch verwacht worden, dat zij weet wat zij schrijft. Zij moet dan ook weten, dat zij haar uitlating niet waar kan maken. Moet dan zo zachtjesaan niet van laster gesproken worden, indien met voortgaat dergelijke onjuistheden, ondanks herhaalde tegenspraak, te verbreiden?

Telkens opnieuw wordt geklaagd over de politieke verdeeldheid in de Protestants-Christelijke kring en onophoudelijk wordt gepleit voor een samengaan van de A. R.-Partij en de C.H.Unie. Meestal werden die stemmen beluisterd in de A.R.-kring. Thans is het, blijkens een verslag in „De Rotterdammer” het C.H.-Tweede Kamerlid, mr J. J. R. Schmal, die daarvoor een pleidooi heeft geleverd.

In een vergadering te 's Gravenhage sprak hij, volgens genoemd verslag:

„Het samengaan van Chr.-Historischen en Anti-Revolutionairen in één politiek verband, dient tot een volksbeweging te worden. Daarmee moeten de kiesverenigingen zich geregeld bezighouden.

De Chr. vakbeweging is er niet tegen; de Chr. middenstand heeft ook geen bezwaren. Laten de mensen, die het niet willen, nu maar eens voor de dag komen. Een opinie-onderzoek zou uitwijzen, dat de meerderheid van het Christelijk volksdeel er voor zou zijn.

De tijd is gekomen om te vragen: „Waar ontbreekt de wil?” Wij moeten aansturen op helderheid.”

Dat is duidelijke taal. Welnu, we twijfelen er niet aan, of het is aan mr Schmal bekend, dat de Anti-Revolutionaire Partij terstond na de bevrijding een poging gedaan heeft om tot fusie te komen en toen die poging niet gelukte, om dan toch in elk geval te komen tot federatieve samenwerking. Het was de Christelijk-Historische Unie, die ook daartoe niet bereid was.

Als mr Schmal dus de vraag stelt: „Waar ontbreekt de wil?” dan behoeft hij niet ver van huis te gaan. Misschien kan hij eens spreken met de heer L. Krol, die nog niet zo lang geleden ook in 's-Gravenhage over hetzelfde vraagstuk het woord heeft gevoerd en toen toch wel een enigszins ander geluid liet horen, dan mr Schmal.

Maar we zeggen met mr Schmal: „Laten de mensen, die het niet willen, nu maar eens voor de dag komen”.

Misschien zou mr Schmal er van schrikken, wie dan het eerst voor de dag zou komen. Of misschien zou hij ook niet schrikken, omdat hij het ook wel weet.

In verband met het bovenstaande plaatsen we het volgende verslag uit de Nieuwe Haagsche Courant. Maar zonder commentaar.

Tijdens de gehouden vergadering van de Chr. Historische Kiesvereniging Scheveningen in het C.J.M.V.-gebouw aan de Keizerstraat, heeft de voorzitter van deze afdeling, tevens voorzitter van de C.H.U., de heer H. W. Tilanus, enkele opmerkingen gemaakt over de huidige politieke toestand. Ten aanzien van het ideaal

Fa C. VERMEER & ZN'S

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT

Telefoon K 1894 - 230 — OUDERKERK A.D. IJSSEL
RONDE EN OVALE TAFELRANDEN

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen
regels, stijlen enz.

de A.R.P. en de C.H.U. te verenigen, zoals men in sommige kringen van de C.H. gaarne wenst, merkte hij op, dat er te veel verschillen zijn om een dergelijk samengaan mogelijk te maken. „Overal, waar ik kom”, aldus de heer Tilanus, „hetzij in Gelderland, Zeeland, Drenthe of Friesland en ten slotte ook in Scheveningen zelf, wil men het niet”.

Te diep is in ons volksleven geworteld de opvatting: wie Gereformeerd is stemt A.R. en wie Hervormd is stemt C.H.U. Hij achtte het streven op zichzelf niet onjuist, maar geloofde, dat er nimmer iets van terecht zal komen. Eerder meende hij dat het voor de C.H. een ernstig stemmenverlies zou opleveren, vooral ook omdat de A.R. de laatste jaren steeds achteruit is gegaan. En het is niet prettig op een schip te zijn, waar een lek in zit.

In de „ruzie”, die vooral de laatste weken zo fel woedt tussen de P.v.d.A. en de K.V.P. of wel tussen de heren Romme en Burger, zag de heer Tilanus niets anders dan een soort „katjesspul”, dat ook beschouwd moet worden in het licht van de aanstaande Statenverkiezingen. De heer Burger gaat nog al eens grof te keer in de politieke porseleinkast en dan is het begrijpelijk, dat de heer Romme boos wordt.

Op een vraag of herstel van de oude coalitie niet mogelijk is, antwoordde de heer Tilanus, dat men dan slechts 51 zetels zou hebben en hij achtte dat te gering. Bovendien, zo zei hij de politiek van wijlen dr Colijn zou in deze tijd niet meer passen. De zuinigheidsopwekkingen kunnen nu niet meer worden toegepast. Trouwens ook in jongere A.R.-kringen is men wel van mening, dat het niet meer kan zoals vroeger. De opvattingen van prof. Zijlstra, de huidige A.R. minister van Economische Zaken, zijn, voor oude anti-revolutionairen, soms om de haren uit het hoofd te trekken.

Ten slotte vestigde de heer Tilanus de aandacht op het kabaal, dat vooral van P.v.d.A.-zijde wordt gemaakt tegen de verheffing van het gezantschap in Spanje tot ambassade. Ook al is het Franco-régime hem niet sympathiek, men heeft toch ook in Rusland een ambassade. Het gezantschap is sinds de laatste oorlog gedevalueerd en als men het nu nodig acht om in Spanje iemand te hebben die een bepaalde „kamer” kan binnenlopen, dan is het niet zo heel erg.

Het jaarverslag van secretaris P. H. Knoester was tevoren vastgesteld. Het ledental was iets gestegen. Voorts was er een batig saldo van f 48.25. De periodiek aftredende bestuursleden, de heren J. C. Buys, H. den Dulck en H. W. Tilanus werden bij acclamatie herkozen. Ten slotte werd nog de groslijst voor de aanstaande verkiezingen voor de Prov. Staten besproken.

In dit verband herinnerde de heer Tilanus aan de samenwerking met de liberalen bij de verkiezing voor de leden van de Eerste Kamer. Indertijd steunden de C.H.-leden de liberalen in Drente en de liberalen de C.H. in Zuid-Holland. Hij geloofde n.l. dat thans de verkiezing van prof. Gerretson wel discutabel zal worden gezien de felheid, waarmee prof. Molenaar (V.V.D.) in de Senaat prof. Gerretson geregeld aanvalt.

Op Eigen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage.

De vaart der ARJOS

De gele invulkaart — Fleurke heeft wat — Vergadering Hoofdbestuur — De Arjos gaat naar Wenen — De organisatie van de Arjos — En naar Berlijn — en naar Oberwesel — Stand 0—0 — Hoogeveen — Een zoon en een aanstaande.

De Arjossecretarissen zullen zich misschien herinneren, dat zij omstreeks de veertiende Januari een gele invulkaart hebben ontvangen. Het Bestuur van de Nationale Organisatie had dringend behoefte aan nieuwe gegevens. En het verzocht daarom de kaart zo spoedig mogelijk terug te zenden. Een eenvoudige vraag zou men zeggen. Slechts een kwestie van het invullen van een aantal namen en van het aantal leden. Maar op 15 Februari, dus een maand later, was slechts de helft van het aantal kaarten in het bezit van de secretaris. Niet meer dan 162 clubsecretarissen hebben de ijver kunnen opbrengen om deze kaart direct terug te sturen. Zo af en toe druppelt er nog één binnen. Wij worden door deze gang van zaken genoodzaakt om nogmaals de nalatige secretarissen een kaart te sturen. Dat brengt weer extra kosten met zich mee. Veelal betreft het hier clubs, die over een pootje uitvoerig met het Arjosbureau gaan corresponderen, omdat zij teveel contributie moeten betalen. Zij zijn aangeslagen voor zoveel leden, maar we hebben er veel minder, zo schrijven ze dan. En tussen de regels door kan men vaak lezen: hoe kunnen jullie toch zo stom zijn. Begrijpen jullie dan niets van de situatie, daar in Den Haag? Maar als men dan op het bureau met een zekere schaamte de correspondentie nagaat, dan ziet men dat de clubs, die vol verwijten zitten als het om geld gaat, niet de energie hebben kunnen opbrengen om een doodeenvoudige gele invulkaart te retourneren. Is dit verhaal voldoende? Of moeten we werkelijk nog eens een herinnering sturen?

* * *

Fleurke heeft wat.....

De voorzitter: „Ik dank de spreker hartelijk, dat hij voor onze Kiesvereniging het onderwerp „Bezittspreiding” heeft willen inleiden.

Thans is het punt rondvraag aan de orde.”

Fleurke: „Mijnheer de voorzitter, ik heb gehoord dat hier ter plaatse een Arjos is. Maar ik begrijp niet waarom die club subsidie moet hebben, zoals uit het jaarverslag van de penningmeester is op te maken. Is dat nu een begin van „bezittspreiding”?

De voorzitter: „Hoewel het te begrijpen is, dat de heer Fleurke tot het stellen van deze vraag komt, moet ik opmerken dat dit punt thans niet meer aan de orde is, aangezien het jaarverslag reeds is goedgekeurd.

Niettemin wil ik gaarne op deze vraag ingaan, vooral nu blijkt dat de gedachte bestaat, als zou deze subsidie iets te maken hebben met „bezittspreiding”.

Onze kiesvereniging heeft 300 leden. Met een gemiddelde contributie van f 3,— heeft men f 900,— inkomsten. Hiervan wordt plm. f 550,— afgedragen aan andere partijorganisaties. Daar — hoewel wij dat ernstig betreuren — slechts 10 % van onze leden de vergaderingen bezoekt, hebben we nooit hoge kosten voor zaalhuur e.d., zodat we een batig saldo hebben. De Arjos daarentegen bestaat uit 20 leden die f 3,— aan contributie betalen. Per jaar dus f 60,— aan inkomsten. Vaste onkosten zijn: contributies f 20,—, bezoek jaarvergadering van de Nat. organisatie, jaarvergadering provinciaal verband en clubbezoek f 21,—, kosten van secretariaat, porto enz. f 17,—, zodat resteert f 2,—. Het spreekt vanzelf dat er ook zaalhuur betaald moet worden voor 10 vergaderingen per jaar. Deze kosten nu, neemt de kiesvereniging voor haar rekening, om de Arjos voor een financieel debacle te behoeden. Ik vestig er nog even de aandacht op dat de Arjos zelfs niet in staat is, om één of meer abonnementen op „Nederlandse Gedachten” of „Anti-Revolutionnaire Staatskunde” te nemen. Om over het aanschaffen van studiemateriaal nog maar niet te spreken. Het ligt in mijn voornemen in de komende bestuursvergadering een verhoging van het subsidie aan de ARJOS voor te stellen, speciaal voor het aanschaffen van studiemateriaal.

Een bakker kan nu eenmaal geen brood bakken zonder meel: zo kan een Arjos-jongen of meisje geen goed ARJOS-lid zijn zonder de beschikking te hebben over brochures, tijdschriften en boeken. Ik vertrouw er op dat de heer Fleurke begrijpt, dat er hier geen sprake is van bezittspreiding, maar van een zeer noodzakelijke steun aan de Arjos.”

Deze ontboezeming in het Overijsselse blad „Merck toch hoe sterck” geven we gaarne door. Velen zullen wellicht niet begrijpen, hoe men in Overijssel aan een contributieafdracht aan andere Arjosorganisaties van f 20,— komt. Het Provinciaal Bestuur kost nl. tweemaal zoveel als de nationale organisatie, nl. f 1,— per lid per jaar. Een groot bedrag weliswaar, maar men moet goed begrijpen, dat men daardoor in Overijssel met een grote vrijmoedigheid kan aankloppen bij de Provinciale partijorganisatie.

* * *

Op 6 Februari is het landelijk bestuur bijeen geweest. Aan de vooravond vonden vergaderingen plaats van het Moderamen en de buitenlandse commissie, waarbij ook aanwezig was ds. N. Steenbeek, de voorzitter van de Nederlandse Jeugdgemeenschap. Dit in verband met zijn plannen om te komen tot een Europese Jeugdgemeenschap, waartegen de Arjosleden, die zitting hebben in de Jongerenraad van de Europese Beweging, een min of meer kritische houding hebben aangenomen. Maar goed, belangrijker is

misschien, dat de vertegenwoordigers van de stedelijke verbanden nog dit jaar hun plaats in het hoofdbestuur zullen houden. Bijna het gehele bestuur stelde zich op het standpunt, dat er een verband bestaat tussen het opheffen van de vertegenwoordiging der stedelijke verbanden en de uitbreiding van het aantal vrijgekozenen. Dit laatste zal niet kunnen geschieden voor November van dit jaar, op de komende Algemene Vergadering. De steden blijven dus nog een jaar. Daar kunnen we slechts vrede mee hebben. En de heer P. Stafleu, die voortaan in dit bestuur de heer C. Klapwijk zal vervangen krijgt nu de gelegenheid om nog eens een paar maal de sfeer in het landelijk bestuur te proeven... Zelfs voor deze Hagenaar (het stedelijk verband Den Haag is wat sfeer betreft rijk bedeed), moet dit toch een prettig iets zijn.

* * *

De Arjos gaat naar Wenen. Van 26 Maart tot 31 Maart wordt daar het tweede Europese Jongerenparlement gehouden. Een herhaling dus van het parlement dat in 1952 in Den Haag heeft plaatsgevonden. Ook nu zijn weer uitgenodigd alle jeugdorganisaties van partijen, die in Straatsburg vertegenwoordigd zijn. Daarnaast de verschillende internationale jeugdorganisaties, zoals bijv. de Unie van Jonge Christen Democraten, en de federalistische jeugdorganisaties. Vier onderwerpen komen daar in Wenen aan de orde: Europa vandaag en morgen, Europa en de wereld, de Europese Jeugd en de sociale problemen, en Culturele problemen. Helaas heeft men dezelfde vertegenwoordiging als naar Straatsburg aangehouden. Dit betekent, dat de Arjos slechts één man kan afvaardigen. Ook in dit opzicht denkt het landelijk bestuur aan continuïteit. Het stuurt nl. dezelfde man als in 1952, nl. de nationale secretaris Sj. Jonker.

* * *

Verder is besloten om op 30 April (Koninginnedag) een hoofdbestuurvergadering te houden, waar de provincies door meer dan één man vertegenwoordigd kunnen zijn. Het ligt nl. in de bedoeling om het kader van de provinciale organisaties eens bij elkaar te krijgen. Binnenkort zult U daar wel meer van horen. Er zal maar een agenda-punt zijn: de organisatie van de Arjos. Veel hoeven we daar niet over te zeggen. In onze vorige „vaart” hebben we reeds in deze richting een pleidooi gevoerd. Het is goed dat het kader in de Arjos elkaar leert kennen. En het is goed dat dit kader eens met elkaar spreekt over zuiver organisatorische vraagstukken. Het heeft er dagelijks mee te maken en het kan dus praten uit ervaring.

Misschien vinden sommigen de dertigste April een vreemde dag. Maar aangezien de Arjos niet alleen maar uit mensen bestaat met vrije beroepen lijkt deze dag ons uitermate geschikt. Mocht men het ringsteken en zakkenlopen op die dag beslist niet kunnen laten, welnu, dan zal het Moderamen ongetwijfeld bereid zijn enige wedstrijden te organiseren. Laten de Provinciale verbanden dus niet al te somber naar die dertigste April kijken, maar laten zij acht geven op het Arjosbelang. De Arjos te dienen op Koninginnedag is overigens zo gek nog niet.

* * *

Behalve naar Weenen staan er dit jaar nog meer buitenlandse reizen op de agenda van de Arjos. Zo zal een kleine groep in de Paasweek naar Berlijn vertrekken om een vergadering van het Landesverband Berlin van de Junge Union bij te wonen. Deze kleine groep zal door een groot deel van Berlijn gesleept worden. Dat is althans de bedoeling. Men wil ons in Berlijn eens laten zien, dat men daar leeft op een beschaafd eiland, rondom een zee van barbarisme. Deze uitnodiging geldt niet alleen de Arjos — al heeft zij dit voorbereid —, maar ook de C.H.-jongeren

ARJOS-clubs

Vormt gezelschappen — en dan per autobus op Zaterdag 3 April a.s. naar Rotterdam, de Ahoyhal.

en de J.O.K.V.P. Met z'n drieën hopen we naar Berlijn te gaan. De jonge Christen Democraten in ons land trekken steeds nauwer op. Dat is goed, want ondanks alle verschillen, die niet verdoezeld behoeven te worden, is de samenbundeling van de christelijke partijen, gezien de Europese verhoudingen, beslist noodzakelijk.

* * *

Het is echter de bedoeling, dat ook het speciale Arjos-contact met de Junge Union gehandhaafd blijft. Juist voor een Protestantse partij ligt er in Duitsland een taak. Dat is onze secretaris heel sterk gebleken toen tijdens de Deutschlandtag der Junge Union werd medegedeeld, dat de A.R. en de C.H. de eerste Protestantse partijen waren die tot de Nouvelles Equipes Internationales waren toegetreten. Het enthousiasme over deze mededeling kende bijna geen grenzen. Vooral onze Protestantse vrienden in Duitsland zagen in deze toetreding een uiterst belangrijke stap. En zij verheelden niet, dat zij daarop min of meer hadden gewacht. Er is dus alle reden om het Arjos-contact met de jongerenorganisatie van de C.D.U. te bestendigen. Gedurende deze Deutschlandtag is in principe overeengekomen, dat Siegen en Den Haag voortgezet zullen worden. Het is nu weer de beurt aan de Arjos om over de grens te trekken. Dit zal waarschijnlijk gebeuren in de derde week van Augustus. Het is de bedoeling, dat we in Bonn zullen aankomen en dat we van daaruit de Rijn op zullen varen tot Oberwesel. Dit ligt tussen Koblenz en Bingen, het mooiste stuk van de Rijn. In Oberwesel heeft men verleden jaar een internationaal jeugdtehuis geopend. Het is gelegen op een heuvel, van waaruit men een prachtig uitzicht heeft. Natuurlijk is dit jeugdtehuis een onderdeel van een ruïne. Een ruïne, waar Barbarossa nog heeft vertoefd.

* * *

Zo heeft men zich dus in het landelijk bestuur met de toekomst beziggehouden. Dit geldt ook voor de vraag hoe het nu precies met de vrijgekozenen moet in het najaar. En tevens is aan de orde geweest het houden van een conferentie met de C.H.-Jongeren, een theologenconferentie en het Nationale Jeugdparlement. Verder is men tot de conclusie gekomen, dat nu de partij is toegetreden tot de N.E.I. de Arjos moeilijk kan achterblijven. Maar definitieve mededelingen zijn over al deze punten nog niet te doen. Het Moderamen is bezig de plannen uit te werken en het hoopt binnenkort op verschillende punten spijkers met koppen te kunnen slaan. En natuurlijk werd de situatie in de Provinciale Verbanden besproken. Het was een beetje teleurstellend, dat er nog geen vooruitgang was geboekt. De zaak is stabiel gebleven, ondanks de grote activiteit in de meeste provincies. Tegenover de winst staat helaas een even groot verlies. Sinds 1 September 1953 zijn echter niet minder dan 28 nieuwe clubs opgericht. In Groningen 7, in Friesland 1, in Overijssel 4, Noord-Brabant 2, Noord-Holland 2, Zuid-Holland 8 en Zeeland 4. Achtentwintig nieuwe clubs, dat is evenzoveel maal nieuw leven in onze organisatie. Dat is de waarde van de inspanning der provinciale besturen. Oude clubs sterven in de Arjos langzaam af. Het probleem der doorstroming is voor clubs waar de

75 jaar A.R. Partij

Schets naar een referaat van Prof. Mr L. W. G. Scholten

1. De A.R.-partij is in ons land het eerste voorbeeld van een politieke partij in de moderne zin. Dat is „een groepering van personen, verenigd om een gemeenschappelijk beginsel, die door gemeenschappelijke inspanning er naar streven het belang van het land te dienen”. Zij is 1e. een strijdorganisatie, om zoveel mogelijk vertegenwoordigers van de eigen kleur in de verschillende colleges te brengen; 2e. selectieorganisatie, om de geschikte personen naar voren te halen; 3e. orgaan tot vorming van de openbare mening. Daarvoor is nodig een eigen geestelijk klimaat!

Groen

2. Ook vóór de vorming van de partij — 3 April 1879 — werd er A.R. politiek gevoerd en waren er elementen van een dergelijke partij aanwezig.

---

leeftijd boven de dertig jaar ligt — naar onze ervaring — bijna onoplosbaar. Beter is het er eenvoudig nieuwe clubs naast te zetten, met jonge leden.

Het is nu eenmaal zo, dat de vele clubs studiemateriaal pas kunnen gebruiken als het in schetsvorm verschijnt. Zij kunnen gerust zijn. Binnenkort hoopt het bestuur een aantal sociaal-economische schetsen gereed te hebben, die in boekvorm uitgegeven zullen worden. Op nieuwe schetsen wordt gewacht, wij weten het. En wij hopen dan ook, dat de schetsenschrijvers niet al te veel de gestelde tijd zullen overschrijden. Men kan in „Nederlandsche Gedachten” verschillende lezenswaardige artikelen vinden, die zonder meer aan de aandacht van de clubs ontsnappen. Zij zijn niet in een schetsvorm verschenen en dies meent men er niets uit te kunnen halen. Deze gedachtegang hebben wij altijd vreemd gevonden. We blijken niet alleen te staan. Er zijn Arjosclubs, die artikelen uit „Nederlandsche Gedachten” regelmatig bespreken. De één zegt dan zijn pro en de ander zijn contra. Dat lijkt ons een voortreffelijke methode. En daarom geven wij haar dan ook door. Ter navolging.

* * *

Eigenlijk moeten we nog iets zeggen over de uitstekende toogdag in Hoogeveen, waarop Hollenbeek Brouwer en zijn mannen met meer dan gewone vreugde terug kunnen zien. Wij zouden ook iets moeten zeggen over de Provinciale Studieconferenties in Noord- en Zuid-Holland, maar van achter onze machine zien wij de opmaker al lelijk kijken. Het gaat niet meer. „Nederlandsche Gedachten” is nu eenmaal niet van elastiek. En daarom vragen wij kennis te nemen van de verslagen van deze hoogtijdagen.

* * *

Het is uitgesloten dat wij in deze „vaart” een rubriek „Burgerlijke Stand” kunnen openen. Bijna iedere week dwarrelen de kaarten op ons bureau. Een uitzondering willen we maken en wel voor Antoon Eduard Veerman, die op 12 Februari hier kwam rondkijken. Het viertal is nu compleet. En nu we toch bezig zijn: onze administrateur Aarnoutse heeft zich in Gees verloofd met Dity Weerman. Veerman en Aarnoutse: proficiat!

Dank zij Groen van Prinsterer was er al jaren een gemeenschappelijke overtuiging omtrent het beginsel van de te voeren politiek „Tegen de Revolutie het Evangelie”. Groen werkte ook aan de vorming der openbare mening: dagblad, „Nederlandsche Gedachten”, „Vliegende blaadjes” en pamfletten.

Slechts een enkele maal bewuste selectie: 1871. Wel streven naar groepering om het eigen beginsel. Tegenover het gevaar van vervloeiing van de grenzen met de conservatieven de eis van bundeling van krachten: „In ons isolement, in onze zelfstandigheid ligt onze kracht.”

Kuyper

3. Kuyper wordt dan de bouwer van de A.R. partij. Hij brengt een partijorganisatie tot stand, als een machtsapparaat om de wil van de partij te verwerkelijken. Hij streeft bewust naar selectie, om de juiste mensen naar voren te halen. Hij schept het geestelijk klimaat, dat de A.R. richting tot dusver had ontbeerd.

Terwijl Groen vooral geneigd was zich aan te sluiten bij de bestaande instellingen van Staat en Kerk, die hij in A.R. geest trachtte te beïnvloeden, bouwt Kuyper een eigen systeem op, op de grondslag van: de aan God gebonden vrije persoonlijkheid.

Die gedachte vinden we terug in de organisatie van de partij: de basis daarvan is de Kiesvereniging, waar de gewone Anti-revolutionair een taak heeft en verantwoordelijk is. Gebundeld in provinciale comités. Met een centraal comité, dat niet bestuurde, maar leiding gaf. Die grondgedachte is ook het fundament van het Program van Beginselen, in 1878 gepubliceerd. Toegelicht in „Ons Program”.

Hij kweekte ook een eigen stijl, een eigen denkwijze, een eigen woordkeuze — en daarmee een eigen geestelijk klimaat.

Maar zijn woord klonk niet alleen tot de „eigen” mensen. Kuyper richtte zich ook tot het gehele Nederlandse volk. Zijn invloed reikte ook buiten de kring van het Calvinisme.

Schaduw

4. De schaduwzijden ontbraken hierbij echter niet. Zij werden vooral openbaar in de periode na Kuyper.

De Anti-revolutionair, die op godsdienstig gebied leeft bij onveranderlijke waarheden, wil graag ook op politiek gebied evenzeer onveranderlijke beginselen als uitsluitend richtsnoer aanvaarden. Voorts heeft hij de neiging tot logische redenering en acht hij gemakkelijk dat, wat door het logisch denken uit de gegevens van de Schrift wordt afgeleid van gelijke binding als wat het oorspronkelijk beginsel zegt. Het program van beginselen, een combinatie van eeuwige waarheden en „afgeleide beginselen” bleef nagenoeg ongewijzigd. Maar steeds moeilijker werd het daardoor het contact te bewaren tussen het stelsel en de actualiteit, het program en de vraagstukken van de dag.

Eveneens heeft de organisatie — zoals iedere organisatie — het gevaar in zich te neigen tot een zeker conservatisme.

Een andere aanpak van hetzelfde onderwerp

Schets Geschiedenis van de A.R. Partij door E. van Ruller

De oprichting

1. Op 3 April 1879 werd te Utrecht de eerste Deputatenvergadering gehouden van de Anti-Revolutionaire partij. Er waren 19 afgevaardigden aanwezig van A.R. kiesverenigingen, benevens het Comité dat in 1877 leiding had gegeven aan de verkiezingen voor de Tweede Kamer. Totaal 28 personen. Dr A. Kuyper had de leiding.

In deze vergadering werd het Program van Beginnselen aanvaard. Vanaf die datum gold dit program als toetssteen voor de aansluiting aan het „Centraal Comité van A.R. Kiesverenigingen”. 3 April 1879 is dus de oprichtingsdatum van de A.R. partij. Op 3 April 1954, in dit voorjaar, bestaat de partij 75 jaar.

De strijd van Groen

2. De oprichting van de partij had als historische achtergrond de worsteling van Mr G. Groen van Prinsterer tegen de doorwerking van de Revolutie in ons volksleven. Onder Revolutie verstonde Groen:

„De stelselmatige omkering van begrippen, waardoor, in plaats van de ordeningen Gods, de eigenwijsheid en willekeur van de mens ten grondslag van Staat en Maatschappij, van recht en waarheid gelegd wordt.”

Groen voerde die strijd op drie fronten: 1e tegen de Liberalen, de geesteskinderen van de Franse revolutie; 2e tegen de Conservatieven, in beginsel eenzelfde richting, doch zich verzettend tegen elke verande-

ring; 3e tegen de Ethisch-Irenischen, zijn medechristenen, en tegen hen die elke politieke actie uit den boze achtten.

Na de dood van Groen, wiens naam een program was, werd de formulering van een Program van Beginnselen noodzakelijk.

De schoolstrijd

3. Belangrijke invloed op de oprichting van de A.R. partij had de strijd om de vrije school. Als reactie op de Schoolwet Kappeijne (1878), kwam het volkspetitionnement tot stand (3 Augustus '78). Daaruit bleek, dat de kracht van de A.R.- of C.H.-richting sterker was dan men vermoedde. Er was alle aanleiding om tot organisatie over te gaan.

Bij vorige verkiezingen, in 1873 en daarna, was de leiding bij de verkiezingsstrijd uitgegaan van een comité, dat was samengesteld uit afgevaardigden van A.R. kiesverenigingen en het Anti-Schoolwetverbond. Er ligt dus wel een zeer nauwe verbinding tussen de A.R. partij en de schoolstrijd.

Niet alleen schoolstrijd

4. Toch is het onjuist de A.R. partij te noemen een schoolstrijd-partij, die na de totstandkoming van de wet van 1920 het veld had behoren te ruimen.

Reeds Groen hield zich bij zijn staatkundige arbeid bezig met allerlei vraagstukken, ten aanzien waarvan hij het A.R. standpunt formuleerde. Herinnerd wordt aan diverse publicaties, die van zijn hand ver-

schenen, voordat de schoolstrijd acuut werd. Hij publiceerde over de maatregelen tegen de Afgescheidenen (1837), over de grondwetsherziening (1840), over het revolutievraagstuk in het algemeen (1847) etc. Zijn „Ongeloof en Revolutie” bewijst, dat hij de staatkundige strijd over de gehele linie van het staatsleven wilde betrekken. De schoolstrijd is slechts een onderdeel van het A.R. streven.

Ook andere vraagstukken

5. Het is vooral een drietal grote staatkundige vraagstukken geweest, dat de Nederlandse politiek in de eerste halve eeuw van het optreden van de georganiseerde A.R.-partij heeft beheerst.

Dat waren:

- 1e de vrijmaking van het onderwijs, de schoolstrijd;
- 2e de vrijmaking van de staatsburger, de kiesrechtstrijd;
- 3e de vrijmaking van de arbeid, de sociale kwestie.

Zo nu en dan heeft ook wel eens de koloniale kwestie hoorbaar op de poorten van het Nederlandse staatsleven geklopt, doch de grote strijd daaromtrent is eerst na 1945 gestreden. Daarbij heeft helaas de A.R.-invloed geen rol kunnen spelen, zulks tot ramspoed van Nederland en van Indonesië.

De vrijheid centraal

6. Uit bovenstaande zeer korte typering van de worsteling van de A.R.-partij in de eerste halve eeuw van haar bestaan, blijkt dat centraal heeft gestaan het vraagstuk van de

Het jongste verleden

5. In de twintiger jaren stond de partij vooral bloot aan bestrijding van de zijde der socialisten en aan de andere kant van hen, die meenden, dat het oude calvinisme niet genoeg in de politiek van de Anti-revolutionairen tot uiting kwam (S.G.P., C.N.A. van Prof. Hugo Visscher). Deze bestrijding was sterk emotioneel geladen; „gevoelsbezwaren”. De partij antwoordde daarop met redelijke argumenten, die echter tekort schoten, omdat men gevoelsargumenten niet wegredeeneren kan.

De nationale inzinking omstreeks 1930 bracht een ommekeer. Colijn wist hier het hart van de partij en van ons volk te treffen. Bij hem is alles weer geladen met emotie.

En evenzeer bleek de innerlijke kracht van de partij tijdens de bezetting; de Anti-revolutionairen wisten ver-

antwoordelijkheid te dragen en wat zij zeiden en deden vond weerklink bij het Nederlandse volk.

De toekomst

6. Zo ligt de weg naar de toekomst voor de Anti-revolutionaire partij open, wanneer zij zich bewust blijft, wat zij te doen heeft: Om haar beginsel te verenigen een groep van personen, die leven in eenzelfde geestelijk klimaat, om met gemeenschappelijke inspanning te strijden voor het Gemeenebest.

Om het beginsel, d.i. het werkelijke, niet het afgeleide. Actualiteit en stelsel dienen verenigd, het program een concreet antwoord te geven op de vraagstukken van deze tijd. Zij moet redelijk haar houding bepalen en tegelijk toch optreden vol emotie. Leven dicht bij de Bijbel en dicht bij het hart van het Nederlandse volk.

Op Zaterdag 3 April

naar de Ahoyhal in Rotterdam

de feestelijke herdenking van het
75-jarig bestaan van de
Anti-revolutionaire Partij

Vraagt toegangsbewijzen

f 1.— per persoon. f 0.75 voor gezelschappen van tenminste 10 personen.

BESTELLEN door storting op giro 89673 ten name
van de Anti-revolutionaire Partij — DEN HAAG

vrijheid. Hier vindt de A.R.-partij ook haar verbinding met de historie van het land waarin zij optreedt. De vrijheid fundeert zij in de scheppingsordinantie Gods. God schiep de mens in rechtstreekse verantwoordelijkheid jegens Hem en Hij vraagt van ons in het staatsleven die rechtsregelen tot gelding te brengen, waarin deze verantwoordelijkheid kan worden beleefd in onderworpenheid aan Zijn openbaarde wil.

In de strijd van de A.R. partij ten aanzien van de school, het kiesrecht, de sociale kwestie en de koloniën komt deze hoofdgedachte telkens sterk in het licht.

De coalitie

7. Mede door politieke samenwerking (coalitie) en aanvaarding van regeringsverantwoordelijkheid, werd in de loop der jaren een belangrijk deel van de staatkundige doelstellingen der A.R. partij verwezenlijkt.

De schoolstrijd werd beslecht met de schoolwet de Visser (1920). De kiesrechtstrijd werd beëindigd door de wet op het algemeen kiesrecht (1919). Daarbij werden de doelstellingen der partij wel niet verwezenlijkt, maar wel werd het gelijk recht voor elk burger verkregen.

De sociale kwestie werd belangrijk verzacht door een reeks van sociale wetten, waarin de klassenstrijdgedachte niet werd aanvaard, maar de gedachte van samenwerking tussen patroon en arbeider zegevierde.

De vrijheidsstrijd voortgezet

8. Vóór en tijdens de Wereldoorlog II werd de strijd om de vrijheidsgedachte voortgezet:

vóór de oorlog: in de crisiswetgeving om bij de inperking van de vrijheid, ten einde het economisch leven op gang te houden, de bepalingen een tijdelijk karakter te geven en de vrije handelspolitiek te bewaren;

tijdens de oorlog: door tijdens de bezetting als enige partij — met uitzondering van de Communisten — in den lande in organisatorisch verband het verzet tegen de overweldigere te stimuleren. Dit heeft grote offers gevraagd van de partij aan lijf en goed, maar zij is daarin geslaagd.

Gewijzigde omstandigheden

9. Na de Wereldoorlog II duurt de strijd om de vrijheid onverminderd voort. De strijd wordt echter gevoerd op totaal andere fronten en onder totaal gewijzigde omstandigheden.

1e **Internationaal**, om bij en door de noodzakelijke samenwerking tussen de volkeren (federalisatie) de nationale zelfstandigheid te handhaven.

2e **Indonesië**, om na de onherroepelijke soevereiniteitsoverdracht het zelfbeschikkingsrecht der Indonesische volken (Ambon) te realiseren.

3e **Sociaal-Economisch**, om door en bij de groeiende bedrijfsorganisatie de plaats van patroon en arbeider te bevestigen tegen te sterke staatsinvloed te beschermen.

4e **Economisch**, om de ondernemingsgewijze productie te bewaren als uitgangspunt van de te voeren welvaartspolitiek.

5e **Algemeen**, om bij de toenemende secularisatie, massificatie en verwildering de mens als schepsel Gods te beschermen.

Ook nu Anti-revolutionair

10. Meer dan in welke periode, in de achterliggende 75 jaar, is de strijd tegen de Revolutie actueel. Het „omkeren van de begrippen” is bij „doorbraak” en „socialisme” het foutieve uitgangspunt. Doorbraak en socialisme zijn op dit ogenblik in Nederland „aan het woord”.

Mits de A.R. partij blijft zien de actualiteit van het revolutie-beginsel, zoals dat door Groen werd geformuleerd, zal haar taak niet eindigen. Haar werk blijft in het leven van het Nederlandse volk noodzakelijk.

't Is om des Heren ordinantiën,
Waar Woord en Schepping van
getuigt,

In 't volk zo helder te graveren,
Tot weer dat volk voor God zich
buigt.

(Dr A. Kuyper,
vrij naar Da. Costa.)

Literatuur:

Mr J. A. de Wilde en C. Smeenk: Het volk ten baat.

„Geen vergeefs Woord”, verzamelde Deputaten-redevoeringen, met name de verantwoording pag. 7-12.

„Schrift en Historie”, gedenkboek der A.R. partij, hoofdstuk IV.

Dr H. Colijn: Saevius tranquillus in undis, vooral de inleiding en de eerste hoofdstukken.

A.R. Staatskunde 24e jaargang no. 3, (1954), (speciaal nummer met het oog op het jubileum).

Voor het behandelen van het laatste deel van de schets is het noodzakelijk kennis te nemen van diverse brochures, die door de A.R. partijstichting in de handel worden gebracht.

Kletspraatje

„De partijvorming op confessionele grondslag had voor de oorlog het politieke leven verlamd en de gevaren van Communisme, Nationaal-Socialisme en Fascisme vergroot.”

Aldus lezen we in „Het Vrije Volk”.

Het is een stelling zonder bewijs.

In Nederland had voor de oorlog de N.S.B. geen schijn van kans. De Communisten waren een kleine fractie.

In Duitsland daarentegen — waar de bakermat van het Nationaal Socialisme ligt — was een machtige Sociaal-Democratische partij en daar waren de Protestanten niet georganiseerd in een „confessionele” partij.

Dat was dus — althans wat de Protestanten betreft — het ideale doorbraakland.

Maar daar bleek het Nationaal-Socialisme nu juist zijn grote kans te hebben!

De Anti-Revolutionaire richting

(3) in het Buitenland

François Pierre Guillaume Guizot

Bij de behandeling van Burke hebben wij opgemerkt, dat we deze niet moeten beschouwen als een anti-revolutionair naar Nederlandse snit. Dit geldt wellicht in nog sterkere mate voor de grote Franse staatsman Guizot. Desniettegenstaande rangschikt Groen hem onder de coryfeeën van het anti-revolutionaire staatsrecht, tezamen met Stahl en Burke. De gemiddelde anti-revolutionair weet van Guizot echter niet zo veel af, terwijl ook in onze bekende politieke handboeken uiterst spaarzaam over hem geschreven wordt 1). Welke is nu de betekenis van Guizot en is hij ook nog voor de huidige tijd van belang? Heeft hij tot het Franse volk nog wat te zeggen en kunnen we aanknopingspunten vinden om de lijnen naar het heden-daagse tijdsgewricht door te trekken?

Het is niet de bedoeling van dit artikel een afdoend antwoord op deze vragen te zoeken. Wel willen we in het hierna volgende het een en ander over Guizot mededelen, teneinde hierdoor bij te dragen tot het verkrijgen van meerdere kennis omtrent deze belangwekkende figuur.

Levensloop

Guizot — geboren in 1787 — is afkomstig uit een protestants geslacht. Zijn vader was aanhanger van de liberale ideeën, welke de voedingsbodem van de Franse Revolutie waren. Dit is niet zo verwonderlijk, indien men sinds de Bartholomeusnacht de positie van de protestanten in Frankrijk in het oog vat. Voortdurend toch werden deze achteruitgezet en als tweederangsburgers in het Roomse Frankrijk behandeld. Het is daarom begrijpelijk, dat de liberale ideologie, welke de burgerlijke en politieke gelijkberechtiging der burgers in haar vaandel had geschreven, met name voor de protestanten in Frankrijk een zekere bekoring had. Guizots vader was echter een oprecht man, die een besliste afkeer van terreur had. Hierdoor kwam hij in botsing met het revolutionaire regime, hetgeen tot gevolg had, dat hij in 1794 zijn leven op het schavot moest laten.

De denkbeelden van de Verlichting der 18e eeuw, zijn protestantse overtuiging en het gewelddadige einde van zijn vader, zijn belangrijke elementen om tot het verstaan van Guizots denkbeelden te komen.

Hij ontving een goede opvoeding en studeerde rechten en letteren. Op jeugdige leeftijd in 1812 werd hij hoogleraar in de geschiedenis aan de beroemde Parijse universiteit de Sorbonne. Tijdens het koningschap van Lodewijk XVIII was

hij van 1813—1816 Minister van Justitie. In deze jaren werd hij een belangrijk leider van de partij der dusgenaamde Doctrinairen, een groep van staatslieden van gematigd liberale richting, die voorstanders van een constitutionele monarchie waren.

Karel X, de opvolger van Lodewijk, voerde een politiek, welke er allens meer op gericht scheen te zijn tot een zo ver mogelijk gaand herstel van het Ancien Regime te geraken. Hiertegen richtte Guizot, die een oppermachtige koning evenzeer duchtte als een oppermachtig volk, een voortdurende oppositie.

De als gevolg van de politieke ontwikkeling ontstane spanningen vonden hun ontlading in de bekende Julirevolutie van 1830, welke Jonis Philippe als koning aan het bewind bracht. In hetzelfde jaar werd Guizot minister van binnenlandse zaken en in 1832 minister van onderwijs. In deze tijd speelde hij in het politieke leven van Frankrijk een belangrijke rol.

In 1847 vormde hij nog een kabinet,

doch in 1848 bij de Julirevolutie kwam het einde van zijn politieke carrière. Van toen af bleef hij buiten de politiek. Naast zijn staatkundige werkzaamheden, die op de eerste plaats kwamen, wijdde hij zich aan de studie van de geschiedenis, waarover hij een aantal verdienstelijke verhandelingen het licht deed zien. In 1874 overleed Guizot.

Politieke denkbeelden

Guizot moet m.i. ongetwijfeld tot de categorie van liberale staatslieden gerekend worden 2). Maar men bedenke hierbij, dat er onder de liberalen talloze nuanceringen aanwezig zijn. Er zijn er onder hen, wier denkwijze radicaal tegenover het Christendom staat, er zijn er echter ook die het Christelijk geloof omhelzen, daaruit juiste gevolgtrekkingen maken en nochtans niet de zelfstandigheid bezitten om zich uit de boeien van de liberale wanbegrippen los te maken en aan het Christelijk geloof de integrale heerschappij op alle terreinen des levens toe te kennen. De bewustwording van de allesbeheersende betekenis van het Christelijk geloof, ook voor de staatkunde, is een proces dat, afhankelijk van omstandigheden van tijd en plaats, langs lijnen der geleidelijkheid verloopt. In een overgangstijd kunnen de fronten soms in elkander lopen. In dit verband kan herinnerd worden aan de positie van de anti-revolutionairen in Groens tijd, die toen nogal eens als een fractie van de conservatieven werden beschouwd en bij onderscheiden gelegenheid ook met hen in één gelid stonden. Soms capituleerden zelfs anti-revolutionairen voor de liberaal-conservatieve verlokkingen (b.v. Van den Bruggen, Van Zuylen). Dit heeft Groen het meeste verdriet gedaan in zijn leven. Het is zijn onvergankelijke verdienste, dat hij klaar en scherp inzag, dat geen weifelend compromis, doch alleen besliste keuze in positief Christelijke geest heil kan aanbrengen. De consequentie hiervan aanvaardde hij in 1871, toen hij slechts 3 waarlijk anti-revolutionaire kandidaten kon steunen, die toen bovendien geen van allen gekozen werden. Het scheen een nederlaag, doch hier was het begin van de overwinning! In ons isolement ligt onze kracht: onder deze zinspreuk zou de geboorte onzer partij kunnen worden gekenschetst.

In het licht van het hiervoor betoogde kan men m.i. de rechte kijk verkrijgen op Groens waardering van Guizot. Zeker in Frankrijk, dat wat principiële kracht betreft, in zoveel ongunstiger positie verkeerde dan Nederland, moest elk teken van verzet tegen de beginselen van de Franse Revolutie en ieder plantje dat deugdeltijke vruchten van juist inzicht scheen op te leveren met vreugde worden begroet. Bij Guizot nu vallen een aantal winstpunten te noteren.

Zijn gedachtenklimaat was in sterke mate afkomstig van en verwant met de leringen van Soche en Montesquieu. De denkbeelden van de Verlichting hadden ook de geest van Guizot mede gevormd. Hij had echter een open oog voor de gevaren der revolutionnaire dwaalingen en de daaruit voortvloeiende heilloze gevolgen. Zijn vader was op het schavot gestorven en dat was Guizot niet vergeten. De hieruit getroffen lering heeft zijn inzicht verdiept. Zijn staatkundige denkbeelden vertonen sympathieke trekken, gelijken somwijlen op wat ook naar ons inzicht billijk en rechtmatig is en zijn ook voor onze tijd en zeker voor het huidige verworpen Frankrijk geschikt om gedachten te ontlenen voor de opbouw van een juiste staatkundige constructie en practijk.

Guizot was tegenstander van absolute volksoverheersing en democratie en daarentegen een geharnast vechter voor de orde tegen de anarchie. Het gaat volgens hem om twee dingen die veilig moeten worden gesteld: vrijheid en orde. Waarlijk voor ons vertrouwde klanken!

Gelijkheid voor de wet, vrije meningsuiting, gewetensvrijheid en de onaantastbaarheid van de eigendom zijn hem dierbare beginselen.

Met betrekking tot de soevereiniteit plaatst hij zich zowel tegenover het ancien regime, dat de soevereiniteit bij de vorst doet berusten als tegenover Rousseau, die de algemene volksoverheersing huldigt. De soevereiniteit berust bij Guizot niet bij personen, maar bij het totaal der organen, die in onderling samenspel en evenwicht de staatsconstructie vormen (de koning, de twee kamers van volksvertegenwoordiging en het kiezerscorps). In zijn systeem past ook de ministeriële verantwoordelijkheid. De ministers — in stede van de koning of de volksvertegenwoordiging te doen domineren — hebben tot taak „de gedachten van alle samenwerkende organen tot een te herleiden”. Hij kent de volksvertegenwoordiging een zelfstandige plaats toe, doordien hij de mandaattheorie verwerpt.

Guizot was een praktisch man voor wie de politiek een schone levenskunst was. Aan schone woorden en charters hechtte hij niet zoveel; alle nadruk legt hij op de wezenlijke verschijning der dingen. De grondrechten van de mens b.v. acht hij niet beveiligd door opname daarvan in de Grondwet, doch alleen door een doelmatige en rechtvaardige staatkundige organisatie. En zijn inderdaad de gruwelen van de Franse Revolutie, ten spijt van de mooie charters, niet een bewijs van deze stelling? De door Guizot nagestreefde staatsorganisatie is geboren uit de wens om zowel een tyrannie van boven (de koning) als ook een tyrannie van beneden (het volk)

tegen te gaan. Vandaar dat hij voor een constitutionele monarchie koos.

Ten aanzien van het partijwezen had hij gezonde denkbeelden, getuige de volgende twee uitspraken: „In een vrij land zijn de politieke partijen de elementen van het staatkundige leven” en „Politieke partijen zijn noodzakelijke voorwaarde voor een vrije staat”. Hier bemerkt men een verwantschap met Groen van wie, over hetzelfde thema, doch van een andere zijde benaderd, de bekende uitspraak is: „Het moge paradoxaal schijnen, doch het is waar. Onpartijdig kan hij alleen zijn, die partij kiest”.

De protestantse overtuiging van Guizot bleef niet verborgen. De volgende waardevolle uitspraken getuigen van een principieel inzicht en kunnen daarom door ons zo worden beaamd. Dieu seul est souverain, et personne ici - bas n'est Dieu, pas plus les peuples que les rois” 3) „Si le communisme et le socialisme prévalaient, la foi chrétienne périrait”.

Merkwaardig is dat sommigen Guizot het verwijt maken, dat hij te conservatief is, anderen dat hij te liberaal is. Zelf heeft hij eens gezegd een politiek voor te staan, die meer conservatief is en meer liberaal, dan elke andere.

Ook Groen heeft men, naar we weten, dezelfde verwijten gemaakt en ook heden ten dage hoort men wel aan het adres der anti-revolutionairen de klacht uit, dat ze te veel in liberale, dan wel te veel in rode richting koersen, waarop we antwoorden: we zijn noch het een, noch het ander, noch vertegenwoordigen we een middenkoers, we zijn slechts onszelf, dat wil zeggen, we hebben een eigen koers en een eigen beginsel.

Guizot vertegenwoordigde een eigen geluid in het Frankrijk van zijn tijd en zeker niet het slechtste. Een nadere bezinning op zijn denkbeelden zou, naar het mij voorkomt, zeker niet nalaten vruchten af te werpen voor de verdieping van onze staatkundige kennis. Voor het hedendaagse Frankrijk zou het, m.i. winst betekenen, indien men, zij het ook critisch en aangepast aan de behoeften van deze tijd, naar Guizots stem luisterde, teneinde de door hem gegeven waardevolle lessen te gebruiken om tot de zo nodige verbetering in het ontlaarde Franse regeringssysteem te komen.

- 1) Een overzicht van Guizot's denkbeelden kan men vinden in „Guizot als Historiker” door Rut Keiser (1925). Voor een uitvoerige en belangwekkende beschrijving van een belangrijke periode uit zijn leven kan men terecht in „Guizot in the early years of the orleanist monarchy” door Brush in de serie University of Illinois Studies (1929).
- 2) Men vergelijk het artikel „Thorbecke en Guizot” van Dr L. W. G. Scholten in Themis van 1935.
- 3) God alleen is soeverein en niemand hier beneden, noch de volkeren, noch de koningen.
- 4) Als het communisme en het socialisme de overhand behaalden, zou het christelijk geloof ten onder gaan.

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau
Centraal Comité, Dr Kuyper-
straat 3, Den Haag.

41. Onder de Schijnwerper der historie, H. Algra f 0.65
42. De Tragiëk van de P.v.d.A., R. Gosker „ 0,65
43. De lijn onzer politiek „ 0,75
44. Roeping en Taak (Schetsenbundel) „ 1,75
46. De Kracht der Zwakteheid „ 0,50
47. Het Processieverbod (rapport) „ 0,75
48. Verantwoorde Emigratie „ 0,60
49. Onbloedige revolutie, R. Gosker „ 1,25
51. Over de Drempel, H. Algra „ 0,70
52. Maatregelen tegen de communisten „ 0,35
53. Verzamelde Propaganda-folder Arjos „ 0,25
54. Christendom en Internat. Ordning Prof. Dr H. J. v. d. Molen „ 0,65
55. Taak en plaats der Provincie „ 0,45
56. Handboekje Huisbezoekers „ 0,50
57. Onze mannen in de Kamer, Dr A. Veerman „ 0,50
58. Om de Christelijke Vrijheid „ 0,50
59. Het Program van Actie 1952 „ 0,25
60. Calvijn en de Staatkunde Dr D. Nauta „ 1,20
61. De Reformatie en de Staatkunde Dr D. J. de Groot „ 1,40
62. Het passieve Vrouwenkiesrecht „ 0,60
63. De eerste vijf artikelen van het Beginsel-program „ 0,50
64. Model gemeente-program „ 0,75
65. Onze verhouding tot de S.G.P. Mr C. J. Verplanke „ 0,75
66. Contributiekaarten per 100 stuks „ 2,50
67. Beginsel en ideaal Prof. Dr S. U. Zuidema „ 0,50
68. Bezitsvorming Drs C. P. Hazenbosch „ 0,50
69. Bestuursvorm openbare school „ 0,15
70. Europese Integratie „ 0,50

VERZINKERIJ

Alblasserdam

FIRMA G. CLEMENTS & ZOON

Tel. 423 (K 1859)

ALBRACHT N.V.

ALBRACHT-MANTZ

Verkoop

Bolstraat 27 - Tel. 11667

UTRECHT

Uw fabriek voor hoogfrequent
gelaste PLASTIC artikelen.

Aannemers- en Handelsbedrijf

VAN OORD

* Grond- en Waterbouw-

kundige werken

WERKENDAM

TELEFOON 23

* Handel in Rijsmaterialen en Riet

Firma **J. A. BAKKER & ZOON**

BOLSWARD en GRONINGEN

Import
Export

Fabriek van bakkerijgrondstoffen

H. MANSCHOT

AANNEMER VAN HEIWERKEN

Telefoon K 3474 : 232

Achthoven 39 — LEXMOND

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180 — 3886

DIRECTIE: Tel. K 1180 — 2023

MIDDELBURG

Bouw- en Aan-
nemingsbedrijf
**W. BOERSMA
& ZOON**

Burg. Patijnlaan 124

Tel. K 3404 -

4048 - 4358 - 3158

ZEIST

fijn! die ken ik

NED. IJZERCONSTRUCTIE WERKPLAATSEN

LEMELERVELD(0)

SPECIAAL STAALCONSTRUCTIES VOOR FABRIEKSBOUW, KERKEN ETC.

TEL. 217 (K 6722)

SLUMP's

Hooi, Stro en Kunstmest

VEEVOEDERBEDRIJF

LEEWARDEN

ROTTERDAM

ZWOLLE

Granen,

Veevoerders,

Ruwvoerders,

CHEPHARIMEX N.V.

Postbus 91 - VLAARDINGEN

Telefoon Rotterdam 51339

- Foto-chemicaliën
- Grondstoffen voor houtgranietvloeren
- Dakbestrooiingsmaterialen
- Glasampullen en standflessen

A. VINGERLING EN ZN GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL

ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. DEN HAENSTRAAT 25 — TEL. K 1820—2182

SERRES en WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748—538 en 738

M. C. van Staaveren - Aalsmeer

Specialiteit in

Telefoon 715

ANJERSTEEKEN - FREESIAZADEN

Chr. Sanatorium voor Zenuwzieken
ZEIST   Geneesheer-Directeur: Dr A. HUTTER
 Kliniek voor specialistisch-psychiatrische
 behandeling en verpleging

Afzonderlijke paviljoens met huiselijke sfeer
 Ruim 40 h.a. wandel- en werkterrein

BRINKERS'

ROOMBOTER
 MARGARINE
 SPIJSVETTEN
 SPIJSOLIE

FABRIEKEN

ZOETERMEER
 Tel. nr 12. (4 lijnen)

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBS. HAKKERS   WERKENDAM
 Telefoon 14

Constructiewerkplaats

„BAILY”

NIEUW-LEKKERLAND
 TELEFOON 36

Gespecialiseerd in

Staalconstructies
voor gebouwen

KNOOP helpt velen
uit de knoop!

Steeds in voorraad gebruikte
 lange en korte trucks in prima
 staat.

J. KNOOP N.V.
AUTOSLOPERIJ
 ADUARD - TEL. 235 - K 5903
 GRONINGEN - TEL. 27465

TRICOT-FABRIEKEN

Directeur: Eigenaar:
 H. G. HEIJ

Gebreide wollen
 hovenkleding
 van het beste
 Nederlandse
 fabriikaat

„Parley” wol

voor al Uw breiwerk

Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij

HOOGEZAND

N.V. Houthandel Arendsen

Luttekepoortstraat 52

Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

BONGERS WAGENINGEN

Verhuizingen - Verpakkingen - Meubelopslag
 Intern. Autotransp. Zweden, Zwitserland enz.
 tel. 2725 — Law. Allée 88

INNEMEE & ZN N.V.

BEGRAFFENIS - TRANSPORT

DEN HAAG
 Tel. 115940

HAARLEM
 Tel. 10441

DELFT
 Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

KOOG a/d ZAAAN
 TEL. 4947 (K. 2980)

TURNARTIKELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

Nederlandsche gedachten

Zien, danken, moed grijpen

De Bidstond

De jubileumviering

De officiële bijeenkomst

Programma van de

Jubileumtoogdag

Alles is in orde

Nog slechts

enkele dagen

De Ahoy'hal

De marinierskapel

werkt mee

Voor de Statenstembus

De vaart

der Arjos

Uit krant

en periodiek

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

GROOT OF KLEIN.

'T MOET PANTER ZIJN

De befaamde **MIGNON**
Klein, maar extra fijn!

PANTER's grote sigaren
Superieur in smaak en geur!

DE GRONINGER FINANCIERINGSBANK N.V.
geeft af

5% converteerbare obligaties

in stukken van f 500,— en f 1000,—; koers 100%; gemiddelde looptijd 9 jaren. Inlichtingen bij Mesdag & Zns Bank N.V., Oude Boteringestraat 17, Groningen, en ten kantore, Brouwerslaan 1, Middelstum.

N.V. Houthandel Arendsen

Luttekepoortstraat 52
Tel. K 3410 - 2109 — **HARDERWIJK**

BONGERS WAGENINGEN

Verhuizingen - Verpakkingen - Meubelopslag
Intern, Autotransp. Zweden, Zwitserland enz.
tel. 2725 — Law. Allée 88

SERRES en WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748—538 en 738

H. Manschot

AANNEMER IN HEIWERKEN

Telefoon K 3474 : 232 — Achthoven 39 — **LEXMOND**

TRANSPORTSCHROEVEN EN ELEVATOREN

Uitvoering in hout, ijzer, roestvrij staal, aluminium, monel en koper.
Hebt U problemen met Uw intern transport?
Horizontaal of verticaal, wij lossen het op!

Firma J. van den Berg & Zonen - Waddinxveen - Tel. 226 K 1828

C. LIND & ZOON A.o. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN
Keizersgracht 564 — **AMSTERDAM**

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640

Administratie van vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

J. de Vries

Commissionnair in Effecten

O.Z. VOORBURGWAL 173 TELEF. 47126
Privé OLYMPIAKADE 60 TELEF. 94152
AMSTERDAM

PIANO'S - ORGELS

**RAADHUISSTRAAT 48-50, A'DAM
SCHIEDAMSE VEST 67, R'DAM
HILVERSUM - HAARLEM - KAMPEN - GOES**

Voor elke industrie
Voor alle producten
Voor alle doeleinden

Nederlandse gedachten

Verschijnt ten minste
een maal per maand

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman, Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuiperstraat 3, Den Haag. Telef. 115935.

Administratie-adres: Dr Kuiperstraat 3, Den Haag. Telef. 115935. Giro 89673 t.n.v. de Anti-revolutionaire Partij.

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

DR J. SCHOUTEN

Zien, danken, moed grijpen

In het slothoofdstuk van de „Handelingen der Apostelen” wordt ons Paulus’ reis van Malta naar Rome beschreven. Tijdens het laatste gedeelte van die reis ontmoette de heidenapostel de broeders uit Rome, die van zijn aangelegenheden hadden gehoord. Zij waren hem tegemoet gereisd. Paulus was over die ontmoeting zeer verheugd. Zij sterkte hem. Toen hij de broeders zag, dankte hij God en greep moed (vers 15). Prof. Dr F. W. Grosheide zegt in de „Korte Verklaring”: „Voor Paulus is deze ontmoeting van zeer grote betekenis. Ze is hem meer dan een bewijs van belangstelling, vriendelijkheid, ze is de eerste daadwerkelijke aanraking met Rome, de vervulling van de lang gekoesterde wens, om ook daar het evangelie te mogen verkondigen. Het verwondert daarom niet, dat Paulus, als hij de broeders *ziet*, zeer bepaald *God dankt*, maar ook *moed kreeg*. Het doel is bereikt.”

Wij hebben er telkens behoefte aan medemensen te ontmoeten. In het bijzonder broeders, mede-belijders en mede-strijders. Het doet ons wat als wij hen zien. Wij weten wel van hun bestaan; wij horen dikwijls over hen, maar het zien van hen heeft voor ons een eigen betekenis. Wij weten daardoor, als het ware met groter zekerheid, dat wij niet alleen staan, dat er an-

deren zijn, die met ons hetzelfde geloven, hetzelfde nastreven, dezelfde arbeid verrichten.

Daarvoor danken wij, als het goed is, God. Want dat die broeders er zijn, dat wij hen mogen ontmoeten, oog in oog met hen mogen staan, en de gemeenschap met hen mogen ervaren, is Zijn gunst.

Wij grijpen dan weer moed. Als wij de broeders zien, wijkt het gevoel van alleen te zijn, of met zeer weinigen te verkeren in de samenleving. De concrete gemeenschap met de broeders verdrijft de eenzaamheid, welke ons anders zo licht overvalt, en doet ons moedig voorwaarts gaan.

Bij bepaalde, zeldzame gelegenheden is het mogelijk vele broeders uit een groot aantal plaatsen te zien. Zulk een mogelijkheid voor zo velen als doenlijk is tot werkelijkheid te maken, moet ons begeren zijn. Vele broeders voor eenzelfde doel te ontmoeten, is een groot voorrecht, dat ons de dank doet vermenigvuldigen en moed doet grijpen voor ons werk.

De viering van het jubilé onzer partij is zulk een zeldzame gelegenheid. Verlangt gij er naar? Wenst gij de broeders te zien, met hen God te danken, en met hen moed te grijpen voor de vervulling van onze politieke taak?

DE BIDSTOND

Aan de vooravond van de Jubileumtoogdag wordt een bidstond gehouden in de Statensingelkerk te Rotterdam. In deze bidstond zullen voorgaan D s H. Jonker, Ned Hervormd Predikant te Amsterdam en D s G. H. Lamens, Gereformeerd predikant te Rotterdam, Kralingen. Aanvang 8 uur.

Wie de geschiedenis van de Anti-revolutionaire Partij kent — haar lijden en strijden, haar nederlagen en haar overwinningen, kent ook de behoefte om Gods aangezicht te zoeken en Hem te danken voor alles wat Hij ons in de Anti-revolutionaire Partij gegeven heeft. Die kent ook de behoefte om God de Here schuld te belijden voor veel, waarin onze Partij te kort geschoten is. Het doel dat ons als politieke partij voor ogen staat is zo hoog, maar onze practijk is daarmee lang niet altijd in overeenstemming. Leer en leven zijn vaak met elkaar in strijd. Ook, en misschien wel vooral, in de politiek.

Dank en dus voor Gods genade in het verleden zo rijk ondervonden.

Schuld belijden, voor al datgene wat niet in overeenstemming was en is met Zijn heilige wil.

Maar ook bidden, dat God de Here onze Anti-revolutionaire Partij wil gebruiken als een middel in zijn hand tot kerstening van het volksleven, opdat ook in het openbare leven van Nederland Zijn naam geëerd en geprezen worde.

DE JUBILEUMVIERING

De grote dag is natuurlijk Zaterdag 3 April.

Dat is precies de dag, waarop 75 jaar geleden de grondslag werd gelegd van de Anti-revolutionaire Partij.

Op deze dag komt het Anti-revolutionaire volk van heinde en ver bijeen om samen feestelijk te herdenken.

Bekijkt U bijgaande photo maar rustig.

Dat is een photo van de jeugdmeeting, die in het voorjaar van 1952 te Den Haag in de Houtrushallen werd gehouden. Toen waren inderdaad ruim 6000 jonge mensen samengestroomd. Dat was ook op een gewone dag in de week. Toen kwamen zij diep uit Zeeland en van uit het hoge Noorden. En toen werkten de weersomstandigheden niet mee, want het regende dat het goot.

Deze photo publiceren wij nu maar om de pessimisten onder ons gerust te stellen, die beweren dat een zo grootscheepse bijeenkomst op een dag in de week niet mogelijk is.

Natuurlijk moet het op een dag in de week.

Anders kan het immers niet!

En dat het kan bewijst deze photo.

Wat de jeugd alleen kan, dat kan de partij als geheel dubbel en dwars!

En wanneer de ouderen blijven bij de „stallingen en de kudden”, dan hebben de jongelui courage genoeg om op eigen gelegenheid een gemeenschappelijke tocht te organiseren. De Arjosclubs zullen zich ditmaal niet onbetuigd laten.

Er komen echter ook ouderen uit onze kring. Een 81-jarige vroeg reeds een gereserveerde plaats! Welnu, daar wordt voor gezorgd. Er zijn van die vergrijsde voortrekkers, die het geschetter van de trompetten horen klinken en die zich er van willen overtuigen, dat het oude vuur nog niet is gedoofd.

Maar mijn oudste jongen van 13 jaar gaat ook mee. Voor deze gelegenheid mag hij vrij van school vragen! Want dit evenement zal hij meemaken. En hij zal het zijn leven lang niet meer vergeten ook. Dr Schouten en een hele rij van geëerde sprekers de taak er voor te zorgen, dat hij van nu af aan een trouw Anti-revolutionair is.

Nu, dat is hun wel toevertrouwd!

Jubileren — dat is goed!

Mits het maar tevens betekent: de kracht vernieuwen!

Zij het voor de ouderen een terugzien op het verleden — voor de jongeren zij het de blik vooruit.

Zaterdag — 3 April 1954!

De Anti-revolutionaire Partij in toogdag bijeen legt getuigenis af van haar levenskracht en vernieuwt haar eed van trouw aan haar devies „Pro religione et libertate”. Voor geloof en vrijheid.

Want dat is de inzet van haar strijd!

En de bedoeling van deze toogdag is, om dit weer ons Anti-revolutionaire volk in het hart te prenten, het gaat niet alleen om economie en financiën - ook dat, het gaat ook niet om een verheffing van het levensniveau, ook dat, het gaat niet om een verlangen naar een orde van sociale gerechtigheid, bestaanszekerheid en volkswelvaart, ook dat, het gaat om hogere dingen.

En als wij allen dat weer goed zien, dan komt het oude élan weer terug, dan brandt de geestdrift en de liefde weer in ons, dan winnen wij al het jonge volk voor onze politieke strijd.

Pro religione et libertate.

In dat teken sta onze Jubileum toogdag!

Onder beding van Gods genade!

DE OFFICIELE BIJEENKOMST

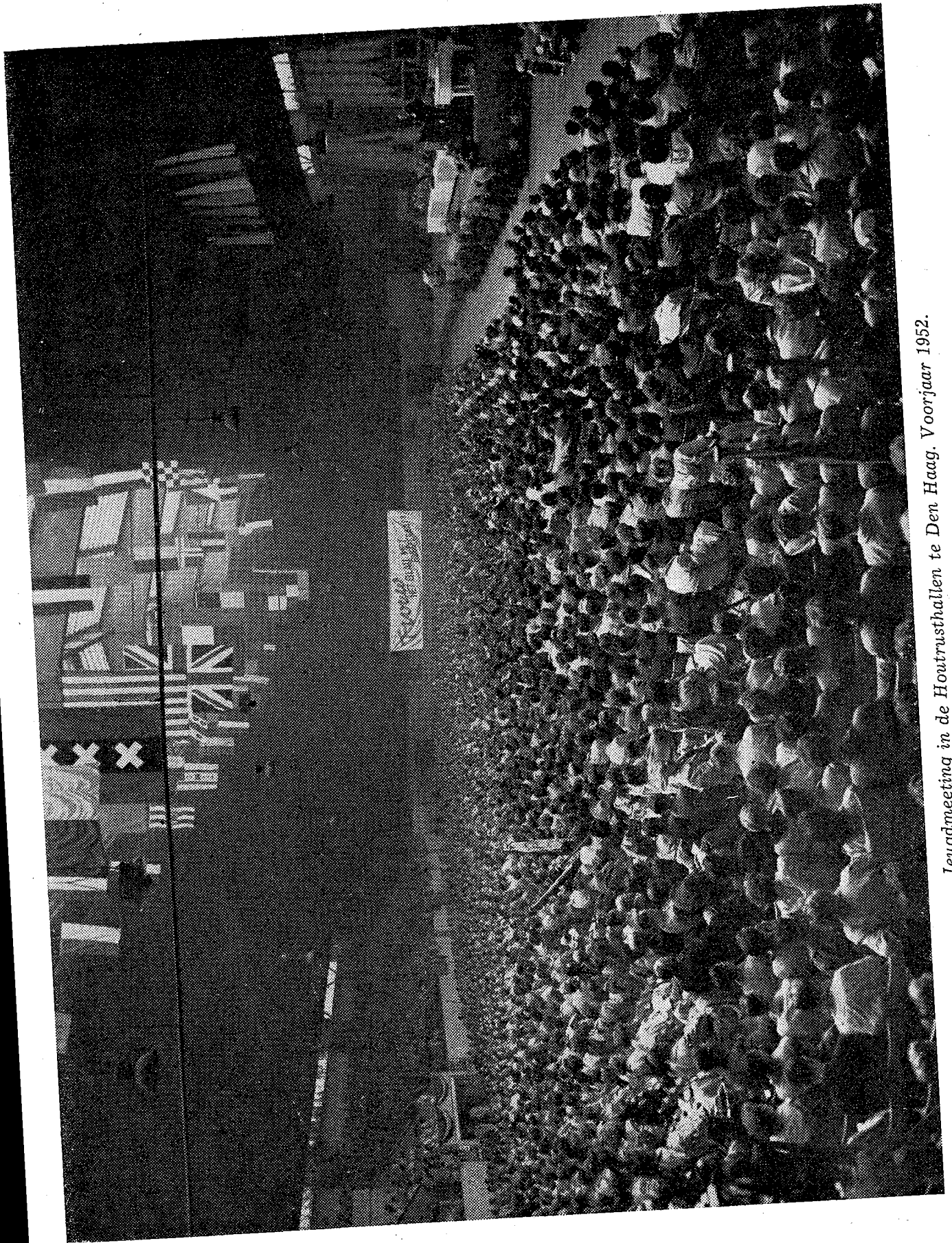
Het jubileum van het 75-jarig bestaan van de Anti-revolutionaire Partij neemt twee dagen in beslag en wel Vrijdag 2 April en Zaterdag 3 April.

Op Vrijdag 2 April is er een vergadering, uitsluitend voor gasten en genodigden in het gebouw Lommerrijk. Bij die gelegenheid wordt het woord gevoerd door de Heren Dr J. Schouten en Prof. Mr A. Anema. Voorts bestaat daar voor de afgevaardigden van geestverwante organisaties en verenigingen gelegenheid hun gelukwensen over te brengen.

Met name voor dit laatste doel achtte het Centraal Comité het gewenst een aparte gelegenheid te scheppen, aangezien het overbrengen van felicitaties op de toogdag zelf of te veel tijd in beslag zou nemen of al te zeer in het gedrang zou komen. Teneinde aan deze moeilijkheden te ontkomen besloot het op de dag, voorafgaande aan de eigenlijke jubileumviering, een afzonderlijke bijeenkomst te organiseren.

Deze bijeenkomst draagt een officieel karakter. De besturen der Kamercentrales worden uitgenodigd een tweetal leden af te vaardigen en de besturen der Statencentrales kunnen ieder één lid afvaardigen. Zodat op deze manier toch de gehele partij vertegenwoordigd is.

Dit officiële gedeelte moet aan de eigenlijke toogdag vooraf gaan. In het programma van de massabijeenkomst, dat toch reeds rijkelijk vol is kan dit officiële gedeelte niet worden ingelast.

Jeugdmeeting in de Houtrusthallen te Den Haag. Voorjaar 1952.

PROGRAMMA van de Jubileumtoogdag

Morgen- vergadering

Opening klokslag 11 uur.

1. *Gemeenschappelijk gezang: „Ere zij aan God den Vader”*
2. *Schriftlezing en gebed*
3. *Openingsrede door de Voorziter van het Centraal Comité
Dr J. Schouten*
4. *Gemeenschappelijk gezang: Het Wilhelmus*
5. *Muziek van de Marinierskapel: „Land of hope and glory”*
6. *Rede van Prof. Mr P. S. Gerbrandy, Minister President in oorlogstijd:
„Het nationaal karakter van de Anti-revolutionaire Partij”*
7. *Gemeenschappelijk gezang:
Gelukkig is het land, dat God de Heer beschermt*
8. *Toespraak van Zijne Excellentie Prof. Dr J. Zijlstra, Minister van
Economische Zaken*
9. *Gemeenschappelijk gezang: Wilt heden nu treden*
10. *Rede van Ds J. H. Velema, Chr. Geref. Predikant te Zwolle:
„De Reformatie en de Staatskunde”*
11. *Gemeenschappelijk gezang en sluiting
Ps. 89*

Middag- vergadering

Heropening klokslag 14.30 uur (half drie)

1. *Gemeenschappelijk gezang: „Lof zij den Heer”*
2. *Aanbieding van het Jubileumgeschenk door de heer
Dr A. A. L. Rutgers*
3. *Aanvaarding van het cadeau*
4. *Gemeenschappelijk gezang: „Zij zullen het niet hebben”*
5. *Zang van het zangkoor onder leiding van Piet van den Kerkhoff*
6. *Toespraak van Zijne Excellentie L. F. Duymaer van Twist*
7. *Gemeenschappelijk gezang: Ps 27*
8. *Rede van Prof. Dr L. W. G. Scholten: „Voor het gemenebest”*
9. *Gemeenschappelijk gezang: O Heer die daar des Hemels tente spreidt*
10. *Toespraak van Zijne Excellentie Mr J. Algera, Minister van Verkeer en
Waterstaat: „In de weegschaal van gezag en vrijheid”*
11. *Gemeenschappelijk gezang: Ps 150*
12. *Rede van Ds H. S. J. Kalf, Ned. Herv. Predikant te Bennebroek:
„Religie en Staatskunde”*
13. *Gemeenschappelijk gezang: Avondlied en sluiting*

ALLES IS IN ORDE!

Voor de organisatie van een zo grote toogdag komt heel wat kijken. De bezoekers zijn bij het gebouw en stromen de enorme zaal binnen. Zij zoeken een plaats en wachten dan de komende dingen af. Maar de vergadering duurt lang. Om half tien komen reeds de eerste deelnemers. Waar kan men dan een kopje koffie verkrijgen? Waar is de garderobe? Waar zijn de toiletten? Waar is het bureau voor gevonden voorwerpen? Waar kunnen de lunchpakketten worden afgehaald? Daarom geven wij in dit nummer een plattegrond van de vergaderzaal. Men heeft dan een algemeen overzicht van de situatie en men kan verder zichzelf helpen.

Er zijn twee grote ingangen voor de bezoekers bij de hokjes voor de kaartverkoop. De zij-ingang is voor gasten en genodigden en de pers. Een garderobe bevindt zich ook aan de linkerzijde van de zaal.

Op het grote podium zetelt de Marinierskapel. Op het kleine podium daarvoor alleen het moderamen van het Centraal Comité. Voor de gasten, genodigden, dat zijn de sprekers, de leden van het Centraal Comité - de Kamerleden - en de vertegenwoordigers van geestverwante organisaties, zijn speciale plaatsen gereserveerd. En voor de rest wijst alles zich vanzelf wanneer men de plattegrond even raadpleegt.

De aanvang is klokslag elf uur

Het is een goede gewoonte van dr J. Schouten om precies op tijd te beginnen. Op die gewoonte wordt ditmaal geen uitzondering gemaakt. Het is dus van betekenis vroeg te komen. En vervelen zal men zich heus niet. Op zo'n dag heerst in de zaal altijd een gezellige sfeer. Het geroezemoes van stemmen, een klaterende lach, een hartelijke begroeting van goede kennissen, die men anders zelden ontmoet - het mooi versierde podium de weelde van fleurige vlaggen, dat alles maakt het wachten kort. Voor en na wordt rij na rij gevuld en met de minuut groeit de spanning of de zaal wel geheel vol lopen zal. Dat gebeurt natuurlijk, want alleen Zuid-Holland Zuid kan daar wel voor zorgen. Maar er nu ook goed om denken — 's morgens komen — want de mogelijkheid bestaat dat U 's middags geen kaart meer kunt krijgen — en bovendien — de morgenvergadering is minstens zo belangrijk als de middagbijeenkomst.

De deuren gaan open om half tien.

Het programma

Natuurlijk worden er programma's verkocht. Ook aan die programma's is grote zorg besteed. Daarin vindt U behalve de aankondiging van de sprekers en van wat er verder meer te doen zal zijn, ook de volledige tekst van de te zingen liederen. Wij zingen veel op deze dag natuurlijk, want ook de zaal wil zich uiten. En wij *applaudisseren* ook! Op deze dag kan dat niet worden tegengehouden al stonden er tien doctoren Schouten op het podium met brede armzwaai af te remmen. Wij beginnen maar vast met een *warme ovatie aan zijn adres*.

Dan kan hij het ons niet kwalijk nemen wanneer daarna Gerbrandy en Duymaer van Twist, minister Zijlstra en minister Algera, en alle anderen ook een beurt krijgen. Nu de vloer is van beton en de tribunes zijn van staal. Die kunnen tegen een stootje. Maar om terug te komen tot ons onderwerp — dat programma ziet er *fris en vrolijk uit*. Vriendelijke jongedames uit het werkzame Rotterdam zullen het U verkopen.

Kaartverkoop

De kaartverkoop geschiedt in de speciale hokjes bij de ingang. Bij de ingang worden *alleen kaarten verkocht van één gulden*. U begrijpt dat we daar niet kunnen uitzoeken of een gezelschap zich aandient. Gezelschapskaarten worden tegen de gereduceerde prijs van *f* 0.75 alleen bij voorverkoop beschikbaar gesteld. U moet trouwens toch vooruit bestellen, want het is veel leuker 's morgens van huis te gaan met het aardige toegangsbevis, voorzien van een oranje lintje op de borst. En die oranje lintjes worden er bij de kaartverkoop niet bijgeleverd. Allemaal oranje! Denkt U er om. Want onze partij is een nationale partij, hetgeen prof. Gerbrandy ons trouwens wel duidelijk maken zal.

Kaarten kunnen worden besteld *tot uiterlijk 30 Maart en alleen per giro!* Gelieve *duidelijk te vermelden* waarvoor het bedrag dient! Girostrookjes na 30 Maart ontvangen, kunnen *niet meer worden behandeld*. Zijn geen kaarten toegezonden dan wordt het bedrag na 3 April geretourneerd. Storten op girono. 89673 A.R. Partij Den Haag.

Achter de tribunes

Achter de tribunes is het voor de vergadering aanvangt en tijdens de middagpauze een gezellige drukte. Daar staan koffiestalletjes ingericht. De koffie kost *f* 0.30 per kop. Daar staan ook enkele tafels met brochures. U kunt daar een kop koffie gebruiken en voorts nagaan hoeveel brochures het Centraal Comité al heeft uitgegeven. Dat is wel eens goed! Want dan kunt U zich overtuigen, dat er aan goede degelijke voorlichting veel meer wordt gedaan *dan U wel denkt*. Achter die tribunes zijn ook de garderobes. Is het een mooie warme voorjaarsdag, en dat hopen wij natuurlijk, dan kunt U daar Uw jas of Uw mantel kwijt. De prijs is *f* 0.15. Wilt U jas of mantel aanhouden dan kan dat ook. *Garderobe is dus niet verplicht*.

De lunchpakketten

Rondom de Ahoyhal zijn niet zoveel gelegenheden voor het gebruiken van een middagmaaltijd en de pauze duurt slechts vijf kwartier. Velen zullen derhalve gebruik maken van de gelegenheid om in de zaal de meegebrachte etenswaren te nuttigen. De stalletjes achter de tribunes leveren koffie en andere dranken. Verder bestaat er gelegenheid een lunchpakket te verkrijgen be-

staande uit drie belegde broodjes. De naam van de restaurateur staat er borg voor dat de kwaliteit goed is. Maar op hoeveel lunchpakketten moet er worden gerekend? Het beste is vooruit te bestellen. De prijs is f 1.15 per pakket, inclusief. En verder worden bonnen verkocht zolang de voorraad strekt. Wil men dus geen teleurstelling — dan moet men vooruit bestellen — giro 89673 A.R. Partij Den Haag. Maar dan ook *duidelijk aangeven wat men wenst*. Toegangskaarten — lunchpakket etc. Want anders kan het bureau niet aan Uw verlangen voldoen. En snel bestellen — want girostortingen die na 30 Maart *inkomen* kunnen *niet meer* worden behandeld. Bij de Ahoyhal kan daar niet over worden gediscussieerd. Bedragen die na 30 Maart ontvangen zijn worden na 3 April weer teruggezonden.

Ordecommissarissen

Natuurlijk zijn er ordecommissarissen. Zij kunnen U allerlei inlichtingen verstrekken. Loopt het vol, dan wijzen zij de plaatsen aan. Dan moet er op de tribunes een beetje worden ingeschikt. Daar wilt U dan wel aan meewerken. Als het moet kijken wij op een paar honderd kaarten meer of minder niet. Hoe voller het wordt des te gezelliger de sfeer. Daarin zit juist het aardige van deze dag. Het moet helemaal vol worden! Of krijgen de criticasters gelijk, die beweren dat het bij ons een scheefgezakte boel is? Nu dan moeten ze maar eens komen kijken op 3 April.

Ook wordt er gezongen

Niet alleen de Marinierskapel verleent medewerking. In de middagbijeenkomst worden ook enige zangnummers ten beste gegeven onder leiding van de heer Piet van den Kerkhoff, die in onze kringen een even bekende naam heeft als de kapitein van de Marinierskapel. Natuurlijk zou één zangkoor voor een zo talrijk publiek in een zo enorme zaal niet voldoende zijn. Daarom wordt medewerking verleend door de volgende koren:

Christelijke Oratoriumvereniging „Halleluja”,

Christelijke Oratoriumvereniging „Rotterdam-Zuid” en Mannenzangvereniging „Concordia”.

Nog slechts enkele dagen

Nog slechts enkele dagen resten ons en dan is het reeds 3 April.

Maar het bedrag van f 100.000.— is nog lang niet bijeen! Tenminste....

het is nog niet afgedragen. Daarom doen wij een dringend beroep op allen, die daarmede bezig zijn, om nu zo spoedig mogelijk de inzameling te beëindigen en het bijeengezamelde bedrag over te maken op gironummer 89673 A.R.-partij, Den Haag. In een paar dagen kan men heel veel werk verzetten. Dit schrij-

ven wij voor de kiesverenigingen, die tot nog toe de zaak lieten rusten en voor de Arjosclubs die het voorbeeld van Veere niet hebben gevolgd. Het is ongelooflijk wat een paar mensen in een paar dagen kunnen presteren! Wanneer de wil maar aanwezig is.

Nog slechts enkele dagen!

Maar deze zijn net genoeg om er voor te zorgen dat Uw kiesvereniging niet in gebreke blijft. U hebt nog juist gelegenheid de zaak in orde te maken. En als Uw bestuur nalatig bleef, steek dan met een paar vrienden de hoofden bij elkaar — of beter nog, betrek uw

Voor de spontane medewerking van deze koren en hun dirigent zijn wij hartelijk dankbaar. Wij twijfelen er niet aan of zij zullen zingen voor een publiek, dat deze medewerking op hoge prijs stelt. Ook het optreden van deze koren zal er ontegenzeggelijk aan medewerken, dat de Jubileumtoogdag een harmonisch geheel wordt. De naam van de dirigent en de bekendheid welke deze koren genieten, waarborgen ons een kunstzinnige en welkome onderbreking van de rij der sprekers.

Na de afloop

Na de afloop is er nog een attractie. Het podium is versierd met prachtige hortensia's die tegen kostprijs zijn beschikbaar gesteld en die na afloop van het festijn ook *tegen die prijs* worden verkocht. Gegadigden verzamelen zich dus rondom het podium. Dat zullen wel voornamelijk de Rotterdammers moeten zijn, want het zal niet meevallen zo'n grote hortensia mee te nemen naar Groningen.

En daarmede is dan het voornaamste verteld. Ik hoop dat er niets is vergeten en dat alles ordelijk en goed marcheert. De voorzitter van het Centraal Comité wacht een zware taak. Want het programma is per minuut „gepland”. Er zal dus vaart in moeten zitten om alles binnen het tijdschema te kunnen afwerken. Maar dat moet ook! Er moet vaart in zitten. Het zal zo moeten zijn, dat wanneer de laatste klanken na het avondlied „'k Zal U, O God, mijn dank betalen” weggestorven zijn — en de duizenden zich opmaken om naar huis terug te keren, dat die duizenden zich samen Anti-revolutionair voelen — meer dan ooit — en weet hebben van het grote ideaal, dat onze partij in haar staatkundige werkzaamheid voor ogen staat: allen, die de Souvereiniteit Gods en het Koningschap van Jezus Christus — ook voor het politiek leven erkennen — op te roepen tot gemeenschappelijke en bovenal eendrachtige samenwerking.

Dan zal deze Jubileumtoogdag haar weerslag vinden in de laatste drie weken, die aan de komende Statenstembus voorafgaan. Dit generaal appèl der Anti-revolutionaire Partij weerklinke als een bazuinstoot in Protestant christelijk Nederland.

echtgenotes er bij — en u zult er verbaasd over zijn wat die in een paar dagen klaar maken.

En vergeet dan de actie voor de jaarlijkse f 20.000,— niet!

Want die is, als het er op aankomt nog belangrijker dan het jubileumgeschenk. Want met dat bedrag moet straks de reorganisatie van de Anti-revolutionaire Partij worden gefinancierd.

Nog slechts enkele dagen!

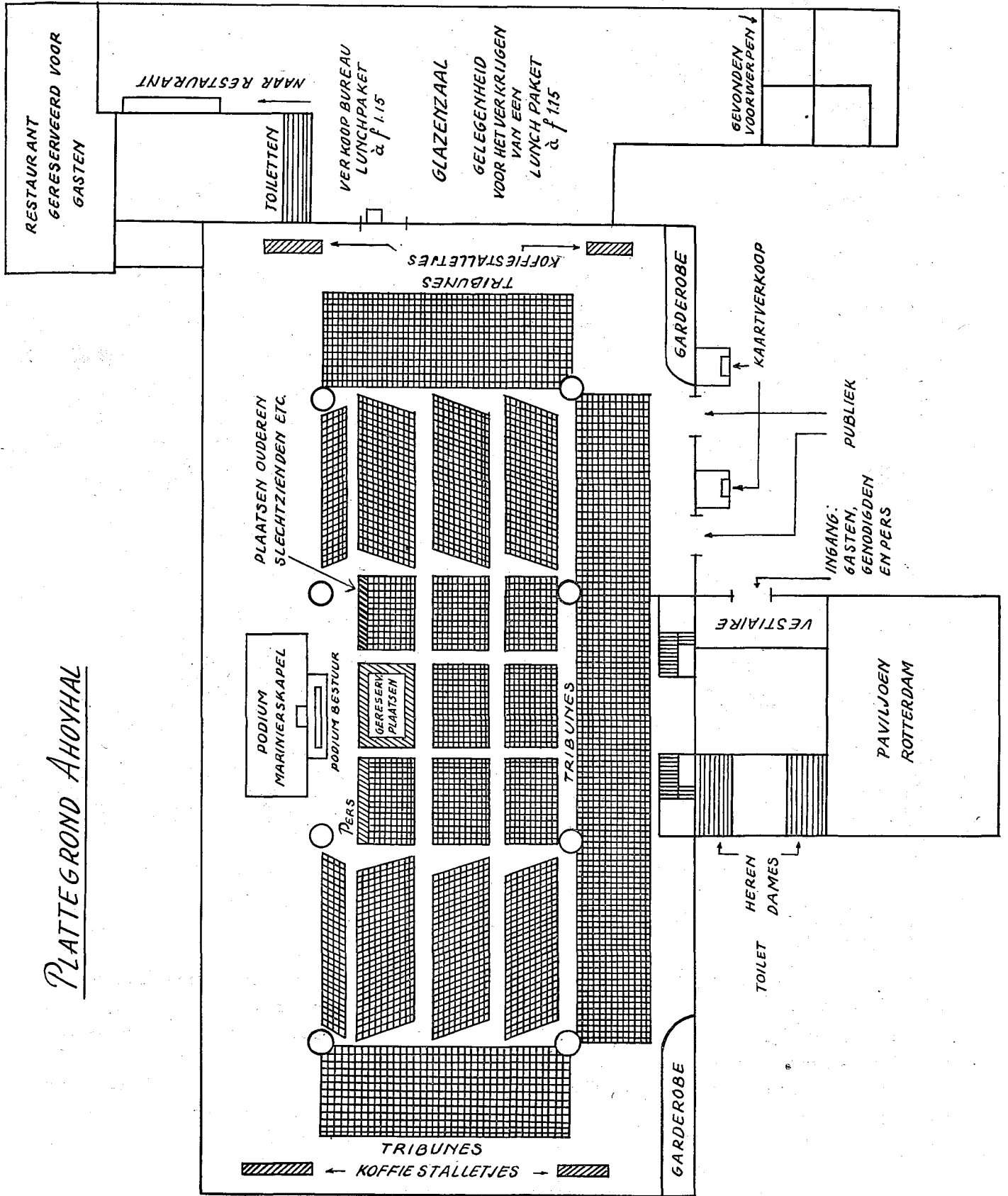
Dat jubileumgeschenk komt wel voor elkaar!

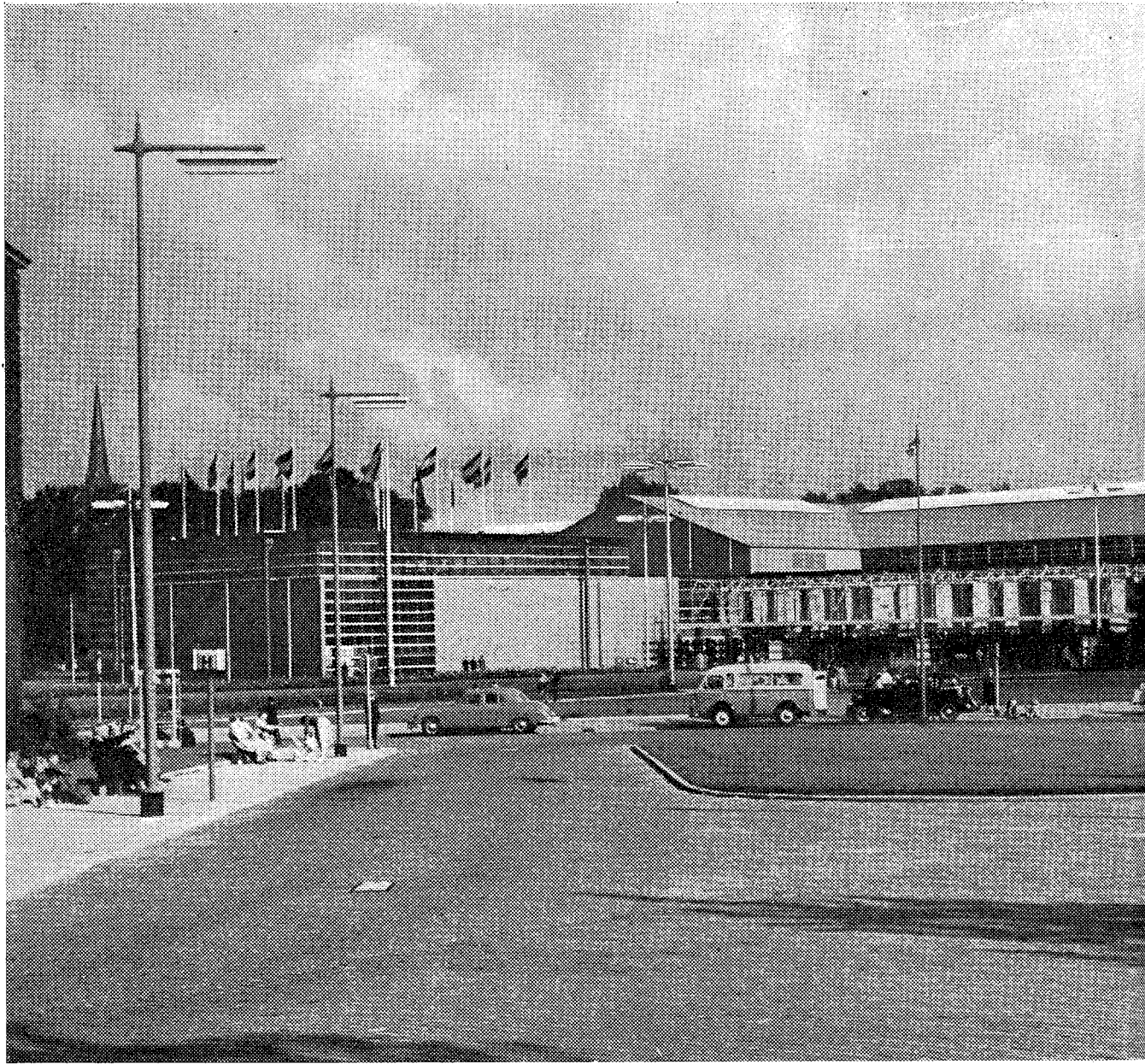
Daar twijfelen wij niet aan!

Maar het moet op 3 April 1954 voor elkaar zijn!

PLATTEGROND AHOYHAL

De Ahoy-hal

Een gebouw, van beton, staal en glas.

60 meter lang, 30 meter breed, 10 meter hoog.

Alles strakke rechte lijnen.

Een product van moderne strenge zakelijkheid.

Een expositiehal, bestemd voor tentoonstellingen en handelsbeurzen.

Alleen maar een brok ruimte, met vier muren en een dak.

Alles is op doelmatigheid ingericht, enkel met het doel een stukje van de atmosfeer te isoleren, zodat je

de wind niet voelt als het waait en dat je niet nat wordt als het regent.

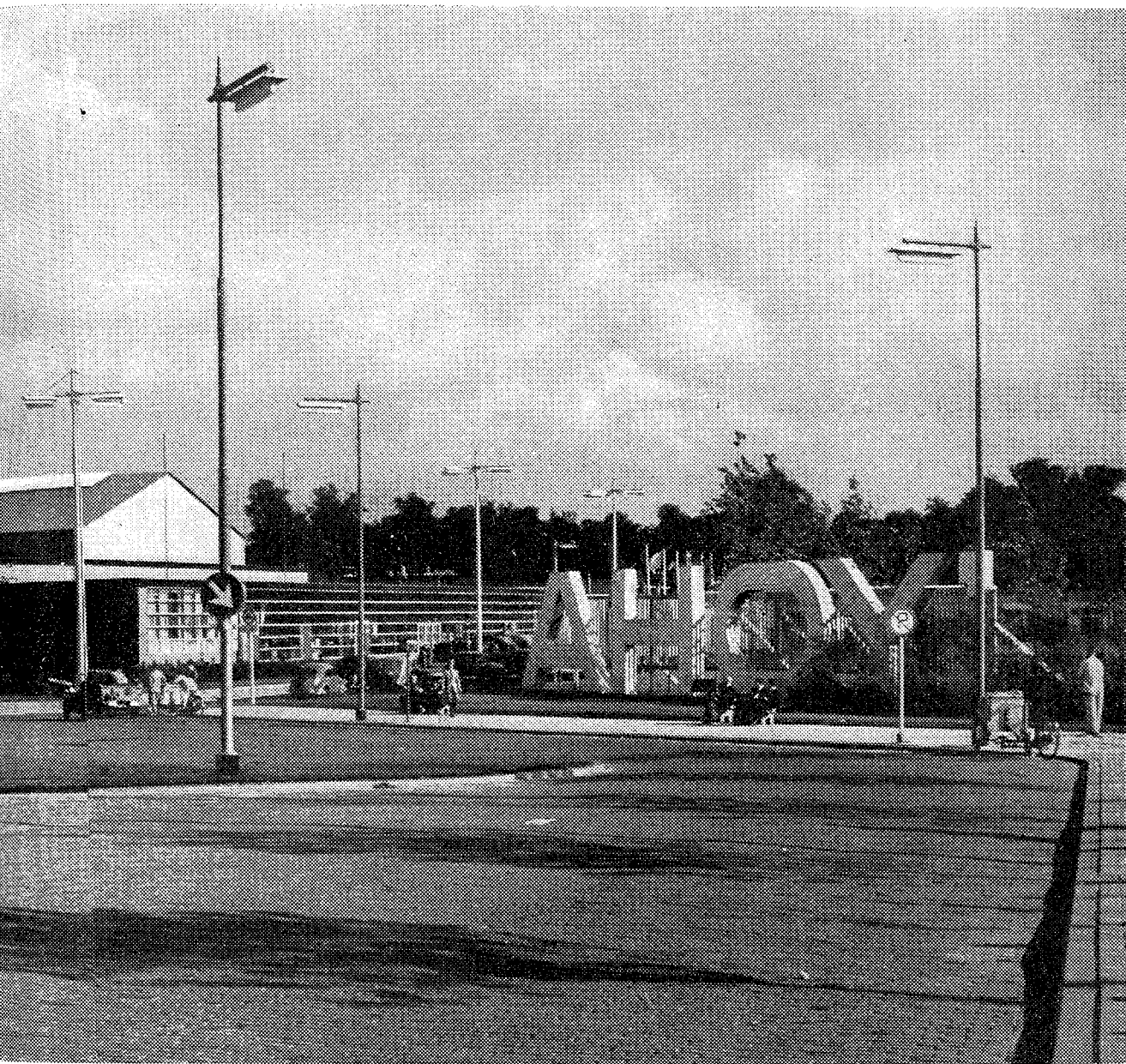
Dat is alles.

En in dat gebouw gaan wij ons jubileum vieren.

Maar van de 16 hoge masten wapperen vlaggen, vrolijk en fleurig in de voorjaarswind en in de voorjaarszon.

Die vlaggen roepen ons van ver reeds een hartelijk welkom toe.

Binnen staan de duizenden stoelen gereed in strakke rijen. Die rijen vormen vierkante blokken als regimenten op een parade. Daaromheen staan als een veilige omtuining de hoge tribunes. Alles concentrisch opgebouwd rondom het feestelijk versierde podium, dat in een overdaad van palmen en hortensia's, van vlaggen en span-

doeken, de aandacht boeit en het oog gevangen houdt.

Die moderne, strenge zakelijkheid gaan wij te lijf.

Wanneer de eerste honderden bezoekers binnen komen verliezen zij zich totaal in de enorme leegte. Een beetje verschrikt en bevreesd vragen zij zich af wat dit vandaag wel worden moet. Maar nieuwe drommen melden zich aan. En langzaam aan verandert de sfeer. Dan groeit de menigte en voet voor voet wijkt de leegte terug.

De Marinierskapel neemt haar plaats in.

De vrolijke tonen van de muziek veroveren ook de ruimte hoog boven onze hoofden.

Vaderlandse liederen weerklinken. Hier en daar neemt een groep de melodie over en dan is het pleit om de lege ruimte feitelijk reeds beslecht. De moderne koude

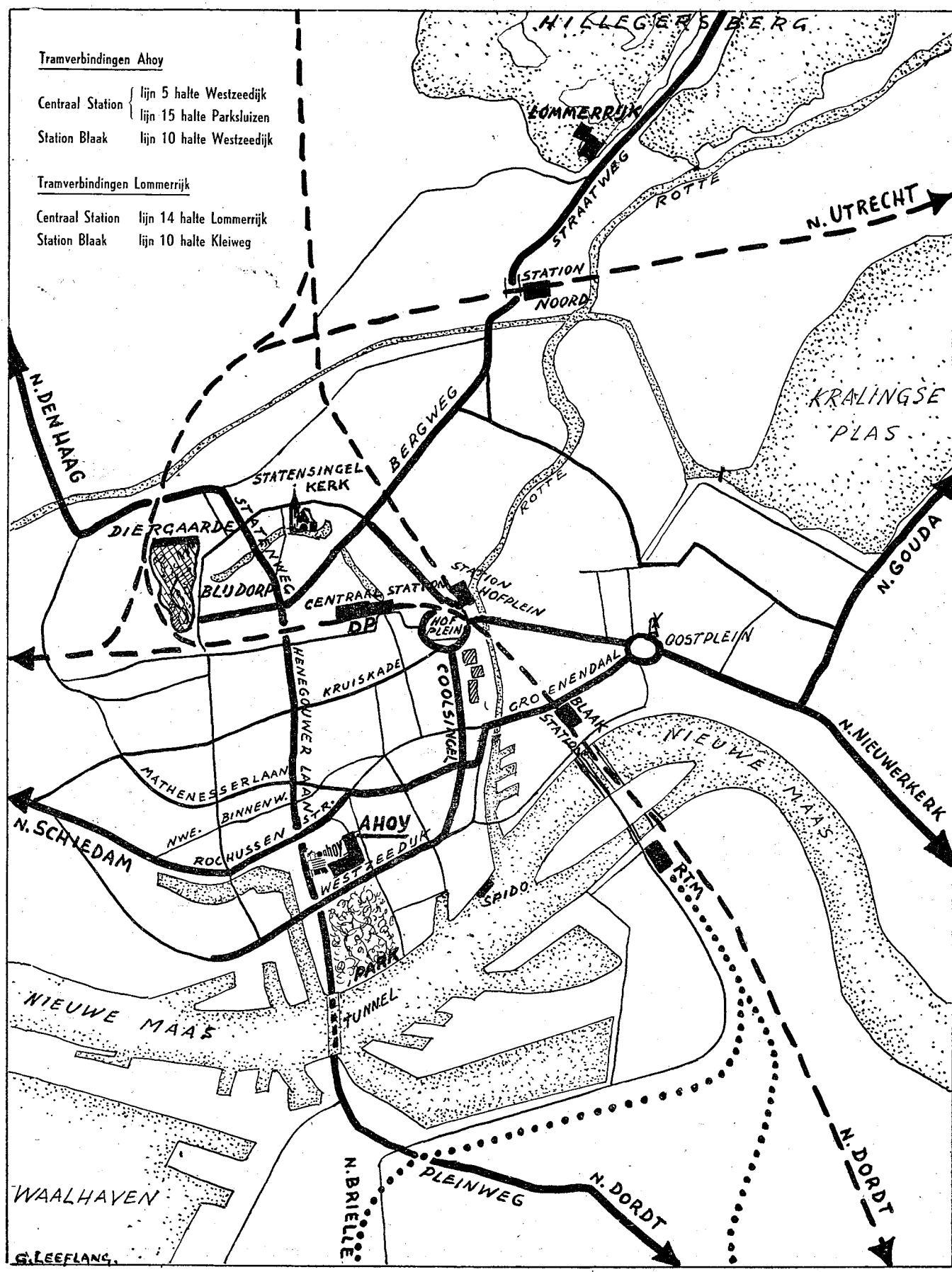
zakelijkheid van dit gebouw is overwonnen nog vóór Dr Schouten, klokslag elf uur, de hamer vallen laat.

En wanneer wij dan samen zingen gaan het „Ere zij aan God den Vader” geeft de grote ruimte zich definitief gewonnen en is er de sfeer, die wij op deze Jubileumtoogdag zo gaarne wensen.

De sfeer van het feestelijk samenzijn in blij herdenken en dankbaar terugzien, maar ook in de aanvaarding van het heden en het zien in de toekomst.

Dat vele Anti-revolutionaire mannen en vrouwen zich dan mogen opmaken om op deze dag de reis naar Rotterdam te aanvaarden. Jongeren en ouderen! Want 3 April wordt een mooie dag.

Een dag, die zich grift in onze herinnering!

Tramverbindingen Ahoy

- Centraal Station { lijn 5 halte Westzeedijk
- { lijn 15 halte Parksluizen
- Station Blaak { lijn 10 halte Westzeedijk

Tramverbindingen Lommerrijk

- Centraal Station lijn 14 halte Lommerrijk
- Station Blaak lijn 10 halte Kleiweg

De Marinierskapel

Het jubileum van onze Anti-revolutionaire partij moet op een echt feestelijke wijze worden gevierd. En wie feest zegt, denkt aan muziek.

Kan juist de vrolijke en pittige muziek onze feestvreugde niet stimuleren?

Wij moeten in ons feestvieren echter blijven in de bijbelse lijn.

Wij denken hierbij aan het woord van de psalmist:

„Looft God met bazuïngeklank”
en „looft Hem met de trom
en fluit”.

Welnu de bazuïnen, trommels en fluiten mogen op ons feest niet ontbreken. Voor dat deel van het feest,

Kapitein G. Nieuwland

werkt mee

zijn wij reeds bij voorbaat verzekerd van ons succes, nu wij de medewerking konden verkrijgen van de Koninklijke Marinierskapel.

Deze kapel zal onder bekwame leiding van de Heer G. Nieuwland ons samenzijn met vrolijke muziek opluisteren.

Wij twijfelen er niet aan of onze mariniers zullen alles doen om ons in de „feeststemming” te brengen.

Deze kapel is in ons land ook onder onze mensen, vooral bekend geworden door haar medewerking aan tal van steravonden van de N.C.R.V.

Ook in het buitenland mocht deze kapel reeds vele successen boeken.

Dirigent en mariniers van harte welkom op ons feest.

VOOR DE STATENSTEMBUS

De Anti-Revolutionaire Partij neemt ook dit jaar aan de Statenstembus deel. Zij is verzekerd van de medewerking van *vele duizenden landgenoten* maar zij wendt zich tot alle kiezers, met het verzoek haar te steunen in haar streven naar een christelijke-nationale en christelijk-sociale politiek.

- 1e. Zij heeft de oudste rechten** Want de Anti-revolutionaire Partij is de eerste politieke partij in de organisatorische zin van het woord, die in Nederland werd opgericht. Dit jaar herdenkt zij dan ook haar 75-jarig bestaan. Het pleit voor de deugdelijkheid van haar beginselen, dat zij zich door de stormen van de tijd heen heeft kunnen handhaven en dat zij ook vandaag nog een boodschap heeft voor het Nederlandse volk. De Anti-revolutionaire Partij is de partij, die, als reeds zovele jaren, ook nu een christelijke staatkunde bepleit.
-
- 2e. Zij heeft in haar rijke geschiedenis een aantal staatslieden van formaat** opgeleverd, die terecht als nationale figuren worden erkend en gewaardeerd. Mannen als Kuyper, Talma, Heemskerk, Idenburg, Colijn, Rutgers — om van de nog levenden niet te spreken — kunnen door haar met ere worden genoemd. Maar daarnaast heeft zij ook in de Provinciale Staten vele bekwame leden en Gedeputeerden naar voren gebracht, die als uitstekende bestuurders de belangen van hun gewest hebben behartigd en gediend.
-
- 3e. Geheel haar optreden draagt een nationaal karakter** Zij deed niet mee aan het pleiten voor de eenzijdige nationale ontwapening en aan de afbraak van leger en vloot. De handhaving van het gezag stond bij haar altijd nummer één op het programma. In trouw aan het huis van Oranje deed zij nooit voor een andere partij onder. Voor de handhaving van de eenheid van het Koninkrijk is zij met kracht opgekomen. En ook thans pleit zij voor *het goed recht van Ambon* met volle overtuiging.
-
- 4e. In al de jaren van haar bestaan heeft zij een sterk stabiliserende invloed** uitgeoefend in de Nederlandse politiek. Ons volk wenst geen avontuurlijke staatkunde. De aard en het karakter van ons volk vragen een rustige daadkrachtige vooruitstrevendheid, die nuchter en zakelijk overweegt wat wel en wat niet of nog niet mogelijk is. Geen conservatisme en starre behoudzucht enerzijds, geen gewaagde experimenten anderzijds.
-
- 5e. Haar sociale politiek** was steeds gericht op de noden en behoeften van het gehele volk en werd gedragen door de ernstige begeerte rechtvaardige sociale verhoudingen te bevorderen en het levenspeil van ons volk te verheffen. De socialistische propaganda is er steeds op uit in arbeiderskringen de indruk te wekken alsof de Anti-revolutionaire Partij op sociaal terrein conservatief en reactionnair zou zijn.
- Niets is minder waar dan dat!
- Door Talma is baanbrekend werk verricht voor de sociale wetgeving en voor het systeem der sociale verzekering. Door Talma is reeds getracht de gedachte van de bedrijfsorganisatie in de wet te verwezenlijken. De ziekte-wet, de ouderdomswet, de stuwadoorswet, de steenhouwerswet zijn alle onder het bewind van Talma tot stand gekomen.
- Wij beweren niet dat de Anti-revolutionaire Partij de partij is die alleen voor de belangen van de arbeiders is opgekomen. Wij zeggen wel, dat op haar in dit opzicht de genoemde socialistische critiek niet past.
- Wanneer de socialisten vandaag niet meer de *klassenstrijd verdedigen* maar de *sociale vrede willen handhaven*; wanneer zij vandaag niet propagieren het *premievrij staatspensioen* maar een *wettelijke ouderdomsvoorziening op de basis van verzekering*; wanneer zij vandaag niet de *onteigening der productiemiddelen* als consequent beginsel bepleiten maar medewerken aan de doorwerking van de *gedachte van de bedrijfsorganisatie* tonen zij daarmee duidelijk, dat door de Anti-revolutionairen het juiste standpunt is ingenomen. Ook vandaag strijdt de Anti-revolutionaire Partij voor een „rechtsorde van de arbeid”

6e. **Zij heeft steeds en altijd aangedrongen op rechtmatige volksinvloed**

Zij beseft ten volle dat de staatkunde een zaak is van de gewone burger. Daarom moet naar haar overtuiging de publieke zaak ook publiek worden behandeld zowel in Gemeenteraden als in de Provinciale Staten en in de beide Kamers der Staten-Generaal.

Een mondig volk is een vrij volk. Vandaar dat met name door de Anti-revolutionairen, na de bevrijding, met zoveel kracht is aangedrongen op spoedige verkiezingen en op het directe herstel der parlementaire verhoudingen, hoewel men van regeringswege van oordeel was dat het volk daarvoor nog niet rijp was.

7e. **Zij heeft zich voor haar Christelijk beginsel nooit geschaamd**

en wil dat ook nu niet doen. Vanaf haar eerste optreden heeft zij de banier der christelijke vrijheid, dat wil zeggen: vrijheid in gehoorzaamheid aan Gods geboden, ontplooid. Zij heeft in die zin gepleit voor de vrijheid van onderwijs, voor de vrijheid van de School met de Bijbel, voor een vrij gezin, voor een vrije kerk, voor een vrij zich ontwikkelend maatschappelijk leven in een vrije staat.

Zij weet heel goed dat het ook aan de hand van de Bijbel, bij de ingewikkelde vraagstukken van deze tijd, niet zo eenvoudig is te zeggen hoe het nu wel en hoe het nu niet moet. Maar die Bijbel is voor haar kenbron der waarheid en richtsnoer voor het leven, ook voor dat van de politiek. De Bijbel is daarom haar kompas bij de beoordeling van alle vraagstukken. In gelovige gehoorzaamheid aan Gods geboden, met de hand op die Bijbel, wil zij een oplossing zoeken ook voor de ingewikkelde problemen, die de politiek vandaag oplevert. En zo wil zij ook trachten het Protestants-Christelijk karakter van ons volk te bewaren.

8e. **Zij heeft steeds en altijd geijverd voor de handhaving van de vrede op de grondslag van het recht**

Haar tegenstanders hebben haar maar al te vaak voor anti-sociaal en militaristisch uitgemaakt. Beide beschuldigingen zijn onjuist. Voor de handhaving van de vrede is zij steeds met volle kracht opgekomen. Mannen als Colijn, Anema en Rutgers hebben vroeger reeds in de Volkenbond voor de internationale rechtsorde als waarborg voor vreedzame berechting van geschillen met volle overtuiging gepleit. En ook vandaag is de Anti-revolutionaire Partij bereid aan de internationale samenwerking voor dat doel mede te werken.

9e. **Zij was altijd en wil zijn een volkspartij in de goede zin des woords**

die derhalve ook nu een open oog heeft voor de noden en behoeften van alle groepen der bevolking. Zij is geen „belangenpartij”. Dat wil zij ook niet zijn. Zij is een beginselpartij en daarom wil zij opkomen voor rechtmatige belangen van alle standen en van alle geledingen in het volksleven. Zij wil in het bijzonder opkomen voor het zwakke, en voor de bevordering van het recht trekken van scheef geworden verhoudingen.

10e. **Als de oudste christelijke partij in Nederland heeft zij altijd getracht allen,**

die de Souvereiniteit Gods en het Koningschap van Jezus Christus ook voor de staatkunde erkennen, *te brengen tot eendrachtige samenwerking.* Zij is geen kerkelijke partij. Daarom is zij steeds bereid tot overleg en gesprekken met de andere Protestants-Christelijke partijen om de eenheid en de goede verstandhouding te bevorderen. Het herstel van die eenheid, zij het in federatieve vorm, acht zij voor de huidige omstandigheden dringend gewenst en noodzakelijk. Tot dat overleg en die samenspreking heeft zij zich sedert 1945 herhaaldelijk bereid verklaard.

Ook overigens heeft zij zich, wanneer haar dit slechts principieel mogelijk was, steeds bereid getoond tot constructieve samenwerking met anderen.

Ook bij deze Statenverkiezingen vragen wij de steun en de medewerking van allen die de Anti-revolutionaire richting willen steunen in haar pleiten voor een

Christelijk-Nationale politiek en Christelijk-Sociale politiek

De vaart der Arjos

Naar Rotterdam!

Julie zult het wel begrijpen, dat we in de „vaart” heus niet achter kunnen blijven. Of we willen of niet, we moeten over Rotterdam schrijven, over de massale jubileum-bijeenkomst, die op 3 April in de Maasstad wordt gehouden. Op die dag moet bewezen worden dat de 75-jarige zich niet met behulp van krukken voort-sleept, maar dat zij nog vief en fris als een hoentje in het Nederlandse staatsleven rondstapt. Er wordt van de Arjos het een en ander verwacht.

Wij zijn soms een beetje trots op onze organisatie. In verschillende delen van het land valt er een grote activiteit waar te nemen. De samenwerking tussen oud en jong is in de meeste gevallen goed. Beide „partijen” begrijpen elkaar nodig te hebben. De partij steunt de Arjos waar zij kan. Dat legt ons verplichtingen op. Wij weten wel dat er over de formele band tussen Partij en Arjos veel te zeggen is. De een ziet die band hechter dan de ander. Maar dat er een band is, valt niet weg te praten. En er is geen Arjosman, die over het bestaan van een band niet tevreden is. De Arjos bemoeit zich niet met het partijbeleid of met praktische politieke zaken. Zij is een studie- en scholingsorganisatie en daarom treedt zij weinig naar buiten op.

Gedurende de eerste jaren van haar bestaan was dat iets anders. Toen hielden wij ieder jaar onze jaarlijkse toogdag, waarop meestal een bepaald onderwerp aan de orde werd gesteld. Daar is men van afgestapt. Het hoofdbestuur heeft destijds het besluit genomen om de Arjos eenmaal in de vier jaar zich aan de buitenwereld te laten voorstellen. En wel in het jaar, dat er verkiezingen voor de Tweede Kamer worden gehouden. Tweemaal hebben we nu zulk een grote Arjos-meting meegemaakt. Tweemaal — in Amsterdam en in Den Haag — hebben 7000 jonge Calvinisten door het centrum dezer steden gemarcheerd, getooid met vlaggen en vaandels. Deze Arjos-verkiezingstoogdagen zijn hoogtepunten geworden. En het is zonder twijfel, dat we er in 1956 mee doorgaan. We weten nu al, dat we ook dan weer op minstens 7000 aanhangers kunnen rekenen. Enige foto's in dit nummer van Nederlandsche Gedachten geven nog iets van het enthousiasme weer. Zij zijn het bewijs, dat ook de Arjos als het om demonstraties gaat nog wel tot

Reeds meer dan 30
jaar zijn wij leveranciers
van alle voorkomende
soorten stalen

buizen

P. van LEEUWEN JR'S
BUIZENHANDEL N.V.

ZWIJNDRECHT

Tel. K 1850-3941 (5 lijnen)

Telex: Dordrecht 8001

iets in staat is. Het is merkwaardig dat al die politieke jeugdorganisaties, die zo graag naar buiten optreden en een eigen geluid willen laten horen, nog nimmer zo'n betoging op touw hebben kunnen zetten.

Het zal niet onduidelijk zijn waar wij naar toe willen. De Arjos mag niet tot 1956 wachten. Er wordt van haar verwacht, dat zij ook op 3 April zich van haar beste zijde zal laten zien. De a.r. partij heeft een behoorlijk georganiseerde jeugdorganisatie. De steun der ouderen is daar niet vreemd aan. Laten wij nu de ouderen eens steunen in hun poging om een enthousiaste vergadering te beleggen. Eigenlijk is dat natuurlijk maar bijzaak. Wij Arjosmensen moeten op 3 April bewijzen dat ook bij ons de liefde voor de beginselen van de a.r. partij groot is. Dat wij dankbaar zijn deel te kunnen uitmaken van een partij, die de oudste van het land is en waaraan we zoveel te danken hebben. De gulden aan het jubileumfonds, de tocht naar Rotterdam zijn eigenlijk niet meer dan een dankoffertje.

Wat we er van gehoord hebben, doet ons vermoeden dat de derde April een dag wordt om nooit te vergeten. Het programma — denk alleen maar eens aan de Marinierskapel — is vlot, zodat men zich geen moment behoeft te vervelen. Alle clubs hebben een uitvoerige circulaire gekregen over deze kwestie. De secretarissen moeten er voor zorgen, dat dit rondschrijven ook inderdaad wordt voorgelezen en dat de hele club zich inderdaad gaat beraden over de vraag of zij naar Rotterdam zal gaan of niet. Dit punt moet op iedere Arjosvergadering van deze maand aan de orde gesteld worden. Van Zuid- of Noord-Holland en ook van Utrecht wordt natuurlijk het meest verwacht. Wij vinden het niet meer dan logisch, dat alle clubs uit deze drie provincies op de jubileumvergadering aanwezig zullen zijn.

Maar ook in het Noorden, het Zuiden en het Oosten van ons land kan men naar onze mening de tocht best ondernemen. Als er tenminste maar ondernemingsgeest is. De zaak is eigenlijk doodeenvoudig. Men huurt een bus, men verzorgt een goed programma, men laadt de leden van de kiesvereniging en de Arjos er in en men rijdt naar Rotterdam! Dat is nu net een karwei voor een plaatselijke Arjos. Een beetje optimisme en een beetje doorzettingsvermogen en men komt een heel eind. Wij zijn daar werkelijk van overtuigd.

In de Ahoy-hal worden 8000 mensen verwacht. Dat is een respectabel aantal. Met een beetje goede wil komt de hal vol. Dat is buiten kijf. Een gedeeltelijk lege zaal op zo'n hoogtijdag zou een zielige vertoning zijn. Maar van deze 8000 moet een behoorlijk percentage beneden de vijf en dertig jaar zijn. Om die te krijgen wordt de Arjos ingeschakeld. En al moge het hier dan niet gaan om de organisatie van onze eigen vermaarde verkiezingstoogdag; deze zaak is ook onze zaak. We kunnen hier niet achterblijven. In de paar dagen die ons nog resten spannen we alle krachten in. Het zal een krachtsinspanning zijn waar we geen spijt van zullen hebben. Het zwaartepunt van de organisatie ligt ongetwijfeld bij de clubs, maar wellicht kunnen de provinciale en stedelijke verbanden en ook de districten hier stimulerend werken. Zet er even de schouders onder. En toont de dankbaarheid deel te kunnen uitmaken van de 75-jarige a.r. partij!

De zusters van Eudokia deden dapper mee met de mars door Den Haag in 1952, na de betoging in de Houtrusthallen. Zij zullen in Rotterdam-Ahoy niet ontbreken.

Uit Krant en Periodiek

A. R. DE KWAADSTENIET

Bij de herdenking van het 75-jarig bestaan van de A.R. Partij komt vanzelfsprekend het uiteengaan van A.R. en C.H. in gedachten. Wie zou die scheiding niet betreuren? Een andere vraag is het, of de tijd thans rijp is voor hereniging van deze beide Protestants-Christelijke partijen. Wij geloven, dat dit — helaas — niet het geval is. En wij zijn ook van oordeel, dat de oorzaak allereerst te zoeken is bij de Christelijk-Historischen.

In de „Christelijk-Historische Nederlander” van 5 Maart jl. komt een artikel voor onder de titel „A.R. en C.H.”, dat we geheel willen overnemen:

„Zusterpartijen! Veel hebben ze gemeen! Hun beginselprogramma ontloopt elkaar in grote trekken niet veel. „Daar staat geschreven in de Heilige Schrift, daar is geschied in de historie.”

Na de bevrijding bestond er een roep naar samensmelting. Er is meermalen over vergaderd. Er kwam zelfs een plan tot federatieve samenwerking, een streven naar een gemeenschappelijk urgentieprogramma. Bij de A.R. is dat met algemene stemmen aangenomen. Bij de C.H. is dat verworpen. Daar wilde men hoogstens „nauw contact”. Het werd in C.H.-kring duidelijk gezegd: „Wij willen ons zelf zijn en ons zelf blijven!” En daar bleef het bij.

Hier en daar trekt men bij bepaalde verkiezingen gezamenlijk op, wanneer dat zetelwinst kan betekenen. En dat is goed. Maar laat men verder gescheiden blijven. Dat is voor allerlei dingen beter. In de eerste plaats omdat we principieel niet precies gelijk onderscheiden, en in de tweede plaats omdat we — de gang van zaken leert dat — praktisch beslist anders zijn, omdat de C.H. veelal de dingen uit een geheel andere hoek beschouwt dan de A.R. Er is geen behoefte aan een nauwere verhouding. Bij de geweldige verdeeldheid, die Nederland op politiek gebied geeft te zien, zou samensmelting der partijen onherroepelijk achteruitgang betekenen.

De kerkelijke gescheidenheid van ons volk — of

men het goedkeurt of niet — speelt hier, vooral in bepaalde streken, een zeer grote rol. In sommige dingen een eenheid, maar in andere gaat ieder, geheel zelfstandig, eigen wegen.

Gescheiden optrekken, waar mogelijk vereend slagen! Vooral in de huidige wereld. „Wij willen ons zelf zijn en blijven!”

Samenwerking met allen die het waarachtig heil des volks bedoelen. Geen samensmelting. Waardering voor elkaar. Steun aan elkaar. Erkenning van elkaar. Ieder op eigen wegen!”

Dat is duidelijke taal. Wij geven thans geen commentaar op dit artikel. We geven het slechts door, omdat nog maar steeds door sommigen de gedachte gekoesterd wordt, dat het de A.R. zijn, die hereniging van de beide partijen in de weg staan. En dat is zeker niet waar. De schrijver van het bovenstaande artikel verzuimde nog te vermelden, dat de A.R. na de bevrijding in de eerste plaats hebben gevraagd om „fusie” en pas in de tweede plaats om „federatieve samenwerking”.

Predikant en politiek.

Wie de geschiedenis van de A.R. Partij nagaat, zal bemerken, dat in de 75 jaar van haar bestaan, maar ook reeds in de jaren daarvoor predikanten het hunne er toe hebben bijgedragen om de A.R. beginselen uit te dragen. Er waren ook wel eens tijden van inzinking en er werd ook wel eens critiek gehoord aan het adres van die predikanten, die zich met de politiek bemoeiden.

En nu blijkt wel: Er is niets nieuws onder de zon.

In „*Het Vrije Volk*” heeft Ds J. J. Buskes Jr een artikel geschreven onder de titel „Predikant en politiek”. Daarin lezen we o.m.:

„In Voorschoten heeft een Hervormd predikant voor de PvdA gesproken. Op de kerkeraadsvergadering is over deze spreekbeurt een brede discussie gevoerd. Men had bezwaren. Niet omdat de dominee voor de PvdA sprak. Men zou ook bezwaar hebben gehad, indien hij voor een andere politieke partij had gesproken. Men meende, dat, gezien de structuur van de gemeente, de predikanten zich van propaganda voor welke politieke partij ook moeten onthouden.

De kerkeraad sprak de hoop uit, dat de gemeente het politieke belijden niet zal stellen boven het belijden van Jezus Christus en eraan denken, dat het belijden van Jezus Christus niet betekent, dat allen een zelfde politieke keuze doen.....

Ds Buskes geeft dan enkele overwegingen, welke hij kan verstaan. Maar, zegt hij verder:

„Een ding is er echter, dat ik niet begrijp. Wanneer het belijden van Jezus Christus boven het politieke belijden gesteld moet worden, wanneer dus de belijdenis van Jezus Christus de leden van de kerk verbindt, ook al hebben zij in politiek opzicht zeer uiteenlopende overtuigingen, dan begrijp ik niet, waarom ook de predikant niet zijn politieke overtuiging mag hebben en voor die overtuiging mag uitkomen... Mag dan geen enkele predikant spreken voor de politieke partij welke hij gekozen heeft? Ik zou dat alleen aanvaarden, als die politieke partij een politiek voorstaat, die met 't belijden van Jezus Christus onverenigbaar is. Indien dat niet het geval is, mag men de

burgerlijke rechten en vrijheden van de dominee niet beknotten.

Wat de kerkeraad van Voorschoten doet is werken in de richting van de minste weerstand. Heel begrijpelijk. Zo worden moeilijkheden voorkomen. Maar de kerk is er niet, om moeilijkheden te voorkomen, maar om ze te overwinnen. Nu moet natuurlijk ook een predikant verstandig zijn en rekening houden met de situatie in zijn gemeente. Maar men mag hem het recht en de vrijheid niet ontzeggen, om voor zijn politieke overtuiging uit te komen.

Om het eens persoonlijk te maken: Ik ben niet avond aan avond op stap voor de PvdA. Dan zou ik mijn predikantswerk schandelijk verwaarlozen. Maar al wat ik op de preekstoel zeg over sociale gerechtigheid blijft vaag en abstract, blijft in wezen ongeloofwaardig, indien de gemeente niet weet, wat sociale gerechtigheid voor mij in concrete verhoudingen van 1954 betekent. Daarom spreek ik enkele malen per jaar voor de PvdA.....

Het is goed van dit artikel kennis te nemen. Het spreekt tot de A.R. kerkmensen, die niet gaarne hun predikanten op een politieke vergadering het woord horen voeren, het spreekt ook tot de A.R. predikanten, die voor zichzelf de argumenten van de kerkeraad van Voorschoten onderschrijven.

Maar, zoals we reeds schreven, er is niets nieuws onder de zon.

In „*De Standaard*” van 4 Juni 1901 schreef dr A. Kuyper een driestar getiteld „Predikanten in het debat”.

Daarin lezen we o.m.:

„Ons kwam ter oore, dat in meer dan één district de vraag rees, of het den Dienaar van het Evangelie wel voegt, zich op openbare volksvergaderingen in het publiek debat te mengen.

We verstaan wat hier aarzelen deed, en aarzelen toch geen oogenblik, deze vraag in **bevestigenden** zin te beantwoorden.

Als het gaat om administratief recht, om het Zuiderzeevraagstuk, om Legerorganisatie en dergelijke, dan verstaan we het uitnemend goed, dat men den predikant niet als eerstgeroepene in het debat beschouwt.

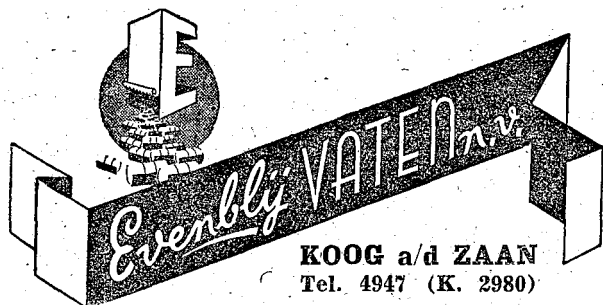
Maar als het gaat om de verzaking van God in het Staatsrecht, als het gaat om den Christelijken grondslag van ons Staatsleven, als de strijd vóór het Evangelie en tegen de Revolutie moet worden gestreden, dan zouden we eer omgekeerd vragen willen, of een Dienaar van het Evangelie niet in plichtsbetrachting te kort schoot, zoo hij zweeg.

Wie moeten dan spreken, zoo zij het niet doen?... Zijn zij het niet, die, van den kansel hun gemeente opwekken om voor den Heere haar God op elk terrein des levens te getuigen, door eigen voorbeeld het zegel op hun woord moeten zetten?.....

Dat woord van dr Kuyper geldt vandaag ook nog. Ja, het geldt vandaag misschien nog sterker dan ruim een halve eeuw geleden.

Want mannen als ds Buskes zwijgen niet.

Of er dan geen mannen zijn, zoals in Kuypers tijd, mannen als Ds Rudolph, Ds van Dijken, Ds Wisse, Ds Vonkenberg, Ds Feringa, Ds Van Lummel, Dr Honig, Dr Schokking, die in Kuypers driestar met name genoemd werden. Gelukkig wel. Maar hun aantal kon in deze tijd groter zijn!

**C.V. SCHEEPSWERF EN
GASHOUDERBOUW
JONKER & STANS**

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Holland)

Werf voor de bouw, ombouw en
reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT

Telefoon K 1894 - 230 - Ouderkerk a.d. IJssel

RONDE EN OVALE TAFELRANDEN

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen
regels, stijlen enz.

Firma J. A. BAKKER & ZOON

BOLSWARD en GRONINGEN

Import Export Fabrik van bakkerijgrondstoffen

Pontiac Horloges

SIEBEL

Amsterdam - Rotterdam - Den Haag
Kalverstraat 123 N. Binnenweg 227 Lange Poten 11

*Wees zuinig
met Uw* **GELD**

**KOOP BIJ
WESTERVELD**

**DROGISTERIJ
DE CONCURRENT
WESTERVELD**

FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELN
ONTVANGT U EEN
KORTING VAN ...

3%

WANT VOOR 10 AAN
CASSABONS WORDT
30 CJS. TERUGBETAALD

Urg. Domec-art.

W. KWAKKELSTEIN N.V.

Opggericht 1886

VLAARDINGEN

Telefoon 3146

Groothandel in haring en bokking

IMPORT

EXPORT

FA. FERNHOUT

Handel in

WEGEN- EN WATERBOUW-MATERIALEN
OP- EN OVERSLAGBEDRIJF
SCHEEPSBEVRACHTING

ZWOLLE

tel. 3477 b-g-g. 5358

EMMELOORD

tel. 144 b-g-g. 130

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180 - 3886

DIRECTIE: Tel. K 1180 - 2023

MIDDELBURG

fijn! die ken ik

**Bouw- en
Aannemingsbedrijf
W. BOERSMA
& ZOON**

Burg. Patijnlaan 124

Tel. K 3404 4048 4358 3158

ZEIST

Voor de inrichting van Uw
woning geven wij U gaarne
inlichtingen.

**Van den Akker's
MEUBELN**

en

Complete Woninginrichting
BEESTERZWAAG

Hoofdstraat 19

(franco levering) K 5126-288

TRANSPORTINSTALLATIES

VOOR ELK DOEL IN ELKE UITVOERING

DE IJSEL N.V. - TEL. 92 - KAMPEN

FABRIKANTEN DER PROMECO-INSTALLATIES VOOR BEDRIJFSMECHANISATIE

JUTE ZAKKEN

VOOR BINNENLAND EN EXPORT

Een vertrouwensartikel!

NOORD NEDERLANDSE ZAKKENHANDEL N.V.
GRONINGEN - Eemskanaal - N.Z. 46
Tel. 31345 (3 lijnen) - Telegramadres: „Jute“

Aannemersbedrijf

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBR. HAKKERS

WERKENDAM — TELEF. 14

BRINKERS'

FABRIEKEN

ROOMBOTER
MARGARINE
SPIJSVETTEN
SPIJSOLIE

ZOETERMEER
Tel. nr. 12 (4 lijnen)

**KNOOP helpt velen
uit de knoop!**

Steeds in voorraad gebruikte
lange en korte trucks in prima
staat.

J. KNOOP N.V.
AUTOSLOPERIJ
ADUARD — TEL. 235 — K 5903
GRONINGEN — TEL. 27465

SCHEEPSINSTALLATIEBEDRIJF

„NEDERLAND“

OOSTDIJK 29 - IJSSELMONDE
Tel. 445, Ridderkerk (4 lijnen)

Voorstuwings-installaties
van elk vermogen

Medicinale SALVITINE

Maakt U fit

Vult die voedingsstoffen aan,
waaraan U juist gebrek hebt.

WIJ GARANDEREN RESULTAAT

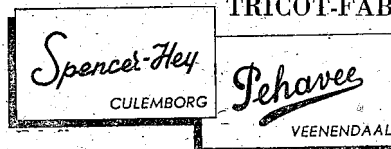
Verkrijgbaar bij drogisten en bij
N.V. BOGENA - SCHIEDAM

Kanis &
Gunnink
Kampen

KWALITEIT
de beste politiek voor
Uw huishoudbeurs

TRICOT-FABRIEKEN

Directeur: Eigenaar:
H. G. HEIJ

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

„Parley“ wol
voor al Uw breiwerk
Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

BOOT- EN SLOEPENBOUWERIJ
HOOGZAND

INNEMEE & ZN. N.V.
BEGRAFNIS - TRANSPORT

In Omnia Parata
DEN HAAG HAARLEM DELFT
Tel. 115940 Tel. 10441 Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

UW ADRES voor **DRUKWERK**

Zowel voor kleine als voor grote oplagen:
HANDELS-, BOEK- EN ROTATIEDRUKKERIJ
P. VAN DER LINDEN

Warmoezierstraat 4 Telefoon 33.60.45 Den Haag

SCHOOLMEUBELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN NV HEELSUM

Nederlandse gedachten

Plichtsgetrouw

1952—1954

Driestarren

Onbekend maakt onbemind

Een eeuw was nodig

Uit krant en periodiek

32 lijstaanvoeders

Loten van één stam

De wettelijke ouderdomsvoorziening

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

DE GRONINGER FINANCIERINGSBANK N.V.

geeft af

5% converteerbare obligaties

in stukken van f.500,— en f.1000,—; koers 100%; gemiddelde looptijd 9 jaren, Inlichtingen bij Mesdag & Zns Bank N.V., Oude Boteringestraat 17, Groningen, en ten kantore, Brouwerslaan 1, Middelstum.

Aannemers- en Handelsbedrijf

VAN OORD

* Grond- en Waterbouw-
kundige werken

WERKENDAM
TELEFOON 23

* Handel in Rijsmaterialen en Riet

N.V. Houthandel Arendsen

Luttekepoortstraat 52
Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon K 1894-230 — Ouderkerk a.d. IJssel

- RONDE EN OVALE TAFELRANDEN -

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen, regels, stijlen, enz.

SERRES en WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf Boers en Vrijlanc

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748—538 en 738

Wij zoeken in elke plaats van Nederland waar een solied en actief persoon nog geen agentschap gevestigd is,

Men vrage onze aan- voor de verkoop van onze zaden
nemelijke voorwaarden. aan tuinders, landbouwers en
particulieren.

Zaadteelt en Selectiebedrijf

W. DE ZEEUW J.G.zn — BARENDRECHT

J. de Vries

Commissionnair in Effecten

O.Z. VOORBURGWAL 173
Privé OLYMPIAKADE 60

TELEF. 47126
TELEF. 94152

AMSTERDAM

„Voor het liefste . . . . . het beste”

DAAROM voor Uw baby een

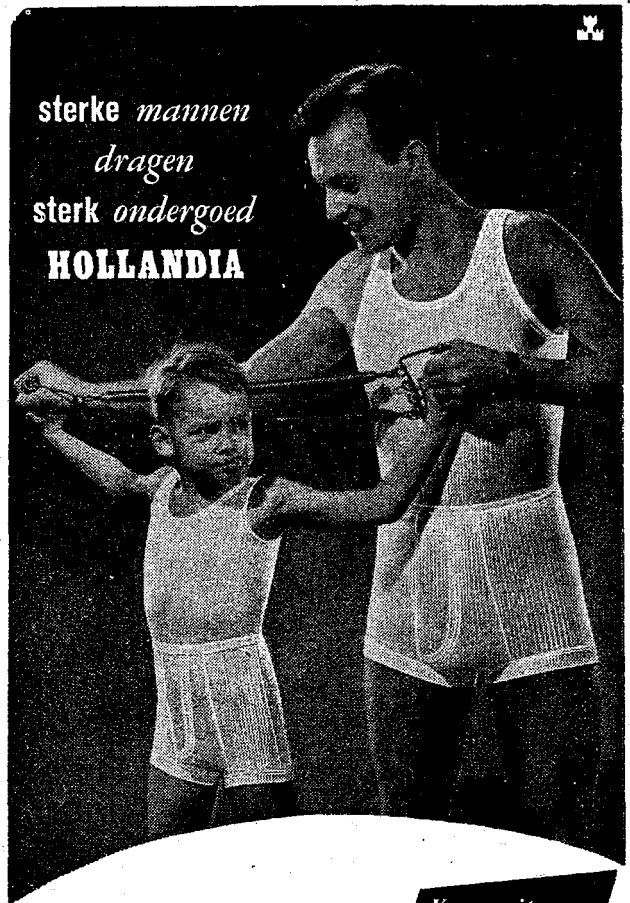
RIEMERSMA

KINDERWAGEN

Iedere week stellen wij gratis
een kinderwagen beschikbaar

Uw winkelier stelt U bij aankoop van een Riemersma-kinderwagen een deelnemerskaart ter hand, welke U met een foto van uw baby - gefotografeerd in de Riemersmakinderwagen - gelieve in te zenden. Iedere week wordt aan diegene die de aardigste foto inzendt, het volle bedrag hetwelk voor de Kinderwagen betaald werd terugbetaald.

RIEMERSMA's Kinderwagenfabriek Surhuisterveen

sterke mannen
dragen
sterk ondergoed
HOLLANDIA

Keuze uit o.a.:

- /// **Adona**
stevig en fijn
geribd interlock
- /// **Botany**
glad en soepel weefsel
- /// **Edeldons**
extra zware uitvoering
- /// Voor warmer weer:
- /// **Tahiti** en
- /// **Bermuda**

HOLLANDIA

MET J-SLUITING

ondergoed van de bovenste plank

LET VOORAL OP HET MERKETIKET IN ELK STUK

Nederlandsche gedachten

10e JAARGANG No. 5 (Co. No. 3)
10 APRIL 1954

Verschijnt ten minste
een maal per maand

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman, Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935.

Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935. Giro 89673 t.n.v. de Anti-revolutionaire Partij.

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

PLICHTSGETROUW

De Statenverkiezingen zijn op komst. Op Woensdag 21 April wordt ons volk weer ter stembus geroepen tot het doen van een politieke keuze.

Terwijl wij dit nummer persklaar maken moet het jubileum nog worden gevierd, zodat wij aan dat jubileum thans geen aandacht kunnen geven. In ons volgend nummer komen wij daar vanzelfsprekend op terug.

Maar nu moet vooral aan die Statenverkiezingen aandacht worden gegeven. Hoewel de Statenverkiezingen in het algemeen minder belangstelling trekken dan die voor de gemeenteraad of die voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal toch zijn zij belangrijk.

In de eerste plaats omdat een goed bestuur van een provincie van grote betekenis is. Dat spreekt wellicht in de ene provincie de kiezers wat meer toe dan in de andere, maar niettemin is het voor allen van belang. En daarop kan niet genoeg de nadruk worden gelegd.

In de tweede plaats is het natuurlijk van betekenis de positie van de Anti-revolutionaire partij in de verschillende Staten-colleges te versterken. Daarvan hangt het immers mede af of wij in het College van Gedeputeerde Staten een rol spelen. Het college van Gedeputeerde Staten is in sommige opzichten belangrijker nog dan de Provinciale Staten zelf. Het een hangt echter met het ander samen.

In de derde plaats treden de Provinciale Staten als kiescollege voor de Eerste Kamer op, zodat er wel degelijk een samenhang aanwezig is met de lands-politiek.

En in de vierde plaats wordt de uitslag van de Statenverkiezingen aangemerkt als een politieke graadmeter voor de ontwikkeling der politieke krachtverhoudingen in Nederland. Een overwinning van de P.v.d.A. gepaard gaande met een teruggang in ons stemmenaantal zal worden uitgelegd als een bevestiging van de doorbraak.

Daarom zijn ook deze verkiezingen van grote betekenis. Daarom roepen wij alle Anti-revolutionairen op om gedurende de laatste dagen nog te doen wat hun hand vindt om te doen. Iedere stem telt. Juist uw stem kan van belang zijn.

De verkiezingsactie werd tot nog toe bijna geruisloos gevoerd. Kalm en rustig gaat ons volk ter stembus. Laat het Anti-revolutionaire volk niet achterblijven in plichtsgetrouwheid.

Het uitbrengen van een stem op de dag der verkiezing is op zich zelf een niet zo belangrijke gebeurtenis. Het is maar één stem op de bijna 6.000.000. Maar deze zo eenvoudige en simpele daad gaat niet buiten het geloofsleven om. Het is een daad van gehoorzaamheid.

Voor de middenstander, die tobt met moeilijkheden. Voor de arbeider die met de gang van zaken niet tevreden is. Ook voor de onverschilligen onder ons, die niet zonder laatzinnigheid, het christelijke in de politiek niet herkennen. Voor ons allen is het een daad van gehoorzaamheid, dat wij onze stem uitbrengen op de Anti-revolutionaire lijst.

God de Here make ons ook daarin getrouw!

De laatste Kamerverkiezingen liggen twee jaar achter ons. Het verlies der Anti-revolutionaire partij ligt nog vers in het geheugen. Sindsdien is er veel gebeurd.

Het is ook bijna twee jaar geleden dat het huidig ministerie is opgetreden. Dat optreden had heel wat voeten in de aarde. De langdurige besprekingen en de herhaalde mislukkingen maakten geen verheffende indruk. Pas na maanden werd een oplossing gevonden.

De eisen van anti-revolutionaire zijde aan de richtlijnen van het regeringsbeleid gesteld, zijn evenmin gepubliceerd als die richtlijnen zelf. Uit de begrotingsdebatten werd slechts duidelijk dat het hier uitsluitend om hoofdlijnen ging. Het ligt voor de hand dat de anti-revolutionaire richting op belangrijke punten als Nieuw-Guinea e.d., waarvoor zij steeds zo krachtig opkwam, positieve invloed heeft uitgeoefend. Het eind was dat de anti-revolutionairen zich met de richtlijnen konden verenigen. Dit eenmaal gezegd zijnde, wilden zij zich daarvan later niet op een formele grond (de richtlijnen zouden slechts gelden voor een der mislukte pogingen) losmaken.

De verdeling der zetels leverde grote moeilijkheden op, die ook in de keuze der personen naar voren kwamen. Van anti-revolutionaire zijde is zakelijk één eis gesteld, nml. dat in protestants-christelijke handen zou komen één der drie sleutelposities in het ministerie, dat wil zeggen het Ministerie van Financiën, dat van Economische Zaken of dat van Sociale Zaken. De betekenis van de prot.-christelijke gedachte op het sociaal en economisch terrein, waarop deze drie ministeries betrekking hebben, de bloei en de kracht van de prot.-christelijke werkgevers-, werknemers-, middenstands- en boerenorganisaties, en de getalssterkte der prot.-christelijke partijen in de volksvertegenwoordiging rechtvaardigen de eis, dat een dezer drie centrale posities in het ministerie aan deze volksgroep wordt toegekend.

De rooms-katholieken bleken bereid deze voorwaarde voor de deelname der anti-revolutionairen te aanvaarden, en toen men van andere zijde minder toeschietelijk was, weigerden zij zonder de anti-revo-

lutionairen in zee te gaan. Het resultaat is bekend: twee anti-revolutionairen namen in het ministerie zitting: Mr J. Algera, bekend anti-revolutionair kamerlid en gedeputeerde van Friesland verkreeg de portefeuille van Waterstaat en aan Prof. Zijlstra, hoogleraar aan de V.U., werd de leiding van het Ministerie van Economische Zaken toevertrouwd.

Twee begrotingsdebatten en bijna twee parlementaire jaren zijn sedert het optreden van het tegenwoordig ministerie verstreken. De vraag dringt zich op, of de ontwikkeling sindsdien door het deelnemen aan de regering meer dan voordien is gegaan in anti-revolutionaire lijn.

Deze vraag is niet eenvoudig te beantwoorden. Verschillende omstandigheden spelen bij de beantwoording een rol. Men kan nu eenmaal elke ombuiging van de algemeen politieke lijn niet zonder meer in direct verband brengen met de anti-revolutionaire deelname aan de regering en met het optreden van anti-revolutionaire ministers.

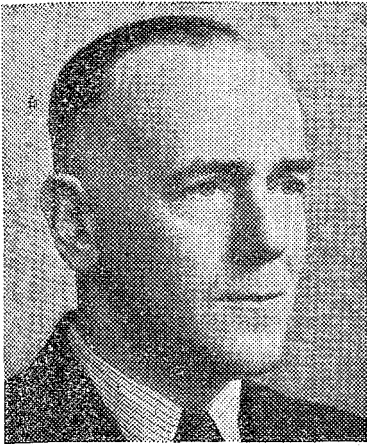
Doet men dat wel, dan zou men ten eerste onrecht doen aan de overige regeerders. Niet één of twee personen regeren, zelfs niet één richting. Het partijstelsel in Nederland brengt mee dat regeren alleen mogelijk is in een combinatie van verschillende richtingen. Aan een regeringsvoorstel is dus de steun van meer dan één richting verbonden. Zoals er ook de steun van meer dan één persoon aan verbonden is. Daarom is het even onjuist te spreken van een Vestigingswet-Zijlstra als van een Noodwet-Drees.

In de tweede plaats maakt men zich nog om een andere reden aan een ongeoorloofde vereenvoudiging van het vraagstuk schuldig, wanneer men alle verandering aan één richting of aan enkele personen toedenkt. Ook de algemene constellatie in de politieke verhoudingen speelt een belangrijke rol. De parlementaire atmosfeer is van groot belang. Zaken waar wij principieel bezwaar tegen hadden, kregen vlak na de oorlog hun beslag in een parlement dat nauwelijks anders samengesteld was dan de kamers, waarop vroeger de coalitie-regeringen steunden. Het alge-

Doet bij de komende Statenverkiezing uw plicht!

Nog slechts enkele dagen. U hebt nog gelegenheid om iets te doen. De weifelenden moeten worden bezocht. De wankelmoedigen opgebeurd. Een persoonlijk gesprek, een gemoedelijk woord is van zoveel betekenis. Onder vrienden en kennissen zijn er wel altijd een of meerderen, die daaraan behoefte hebben. Weiger niet een biljet voor uw raam te hangen! Ga vroeg stemmen! Werkt mee, zoveel u kunt!

Mr H. OKMA

*Onze lijstaanvoerder
in alle Statenkieskringen
in de provincie Friesland*

mene welvaartspeil kan wijzigen evenals de liefde en de aantrekkingskracht tussen groeperingen in de kamer. Al deze omstandigheden hebben hun invloed, soms kleiner, soms groter.

Tegenover dit alles staat dat men niet al te bescheiden moet zijn en de invloed der eigen richting niet moet onderschatten.

Is de politiek van de laatste twee jaar een ongewijzigde voortzetting van het vroegere beleid, of is zich sedert 1952 een wijziging aan het aftekenen? Van de belangrijkheid en de omvang kan dan afhangen aan welke factoren men dat toerekent. Wie dit aan concrete punten toetst vindt het volgende.

Het scherpst becriteerde punt in de politiek van voor 1952 was het beleid t.a.v. Indonesië. Deze tragische zaak was in 1952 afgedaan en in zoverre is van Indonesische regeringspolitiek sedertdien geen sprake meer. Ook op de zaak van Ambon kon de regering geen wezenlijke invloed mee uitoefenen al kon haar woord luider klinken. Ten aanzien van Nieuw-Guinea werd tot heden de houding aangenomen, die het anti-revolutionaire hart verstaat.

Grote aandacht vroeg de voorziening in de nood, die over ons land kwam door de ramp van begin 1953. Het herstel vroeg concentratie van alle krachten. Het is ons een eer, dat het dichten der dijken geschiedde onder de verantwoordelijkheid van deze bekwame anti-revolutionaire minister; de eer voor alle herstel komt onverdeeld aan de gehele regering en het gehele Nederlandse volk.

Tenslotte — om hiermee te volstaan — staat het sociaal-economische vraagstuk in het middelpunt der belangstelling. Ook hier natuurlijk weer politiek van het kabinet als geheel, al voelt men nuances bij de verschillende departementen. Op dit sociaal-economisch gebied ligt de zaak wel heel duidelijk. Men zie de nuchtere feiten: Een aanzienlijke belastingverlaging werd ingevoerd. De dividendbeperking werd op voorstel van het ministerie, tegen het advies der S.E.R. in, afgeschaft. De eerste begrotingsrede van Prof. Zijl-

stra nam duidelijk stelling tegen staatsoverheersing. De eerste industrialisatienota nam als uitgangspunt dat aan het particulier initiatief de eerste plaats toekomt. Een uiterst gedegen nota pakte voor het eerst het middenstandsvraagstuk met kracht aan. Een voorstel voor de lang verwachte voorziening ter vervanging van de tijdelijke oudedagsvoorziening staat op stapel. De Vestigingswet heeft definitief met het behoefte-element afgerekend. In een heldere theoretische beschouwing maakte Prof. Zijlstra onlangs in de Tweede Kamer duidelijk wat het verschil is tussen zijn standpunt en de neo-liberale school; de Minister bracht zijn opvatting in de praktijk door, anders dan de West-Duitse kampioen dier school, in Luxemburg het pleit te voeren voor vrijheid t.a.v. de prijzen van kolen en staal.

Genoeg concrete voorbeelden. Tezamen zijn ze talrijk voor zo'n korte periode. Stuk voor stuk zijn ze van groot belang. Gezien vanuit ons beginsel zijn deze voorbeelden van zodanig gewicht, dat men tot deze uitspraak komen kan: De wijzer der politiek wijst weer meer in anti-revolutionaire richting.

Men kan de invloed van personen en beginselen nooit wege. Maar deze concrete voorbeelden zijn zo talrijk en zo duidelijk, dat de invloed der anti-revolutionaire denkbeelden zich duidelijk aftekent.

Daar komt nog iets bij.

Men heeft, ook in eigen kring, wel eens getwijfeld of de anti-revolutionaire denkbeelden niet voor de positieve uitbouw der staatkunde waren uitgespeeld. Bovengenoemde feiten en de constructieve ideeën uit de publicaties van de jongste tijd heffen alle twijfel op. Gebeurtenissen als het boek van Prof. van der Kooy over Economie en Religie, het rapport over het internationale vraagstuk, en andere werkstukken leren hoe beginselen ook nu tot constructief handelen leiden; hoe voortgaande en verdiepte bezinning ook antwoorden geeft op de moeilijkste moderne vragen.

Voor wie er acht op geeft, is er veel om enthousiast voort te gaan; de Anti-revolutionaire partij, haar beginselen en de daaruit te vinden practische aanpak zijn het waard.

A. W.

BIEWENGA Wzn
*Onze lijstaanvoerder
in alle Statenkieskringen
in de prov. Groningen*

* * * Zes en dertig

Zes en dertig mensen op de vergadering.

Zes en dertig van de vierhonderd zes en dertig leden!

En dit is nog niet eens een slecht bezochte vergadering van een der A.R. Kiesverenigingen van een grote stad. Soms zijn er vijf en twintig of minder.

Geen wonder, dat er woorden over vallen. Kan dat nu niet anders? Is de politieke belangstelling dood? Elke vergadering waar over emigratie gesproken wordt is druk bezocht. En als het over de politiek gaat, ook de principiële politiek, is het leeg.

Wie de Anti-revolutionaire beginselen lief heeft, wie voor de publieke zaak oog en oor heeft, wie de staatkundige strijd ter harte gaat, gevoelt dit als een persoonlijke teleurstelling. En hij broedt op middelen ter verbetering en het schijnt dat er zijn: geen!

* * * Trouw

Bij het gesprek over gebrek aan politiek meelevende, doet het verleden nogal eens opdagen.

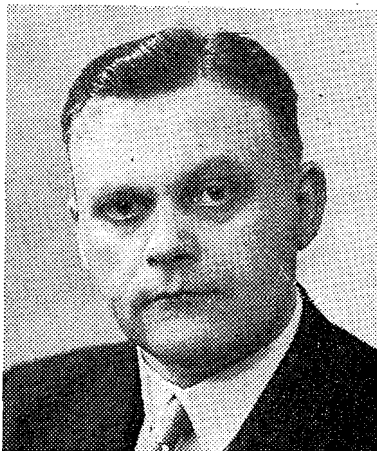
Bij een ieder van vijftig en ouder zijn er nog persoonlijke herinneringen aan debatavonden tussen Troelstra en Talma, Schouten en Spiekman, van Lummel en Roodhuyzen. Wat een tijd, zo zegt men. En terecht!

Als in de politiek de tegenstelling ontbreekt, het hart niet meer overborrelt van geestdrift en de strijdbijl begraven wordt, is de zaak zo dood als een pier.

Doch men overdrijft wel eens en vergeet de werkelijkheid.

De debatavonden waren geen juist beeld van de belangstelling en organisatie-zin.

Men behoeft Groen van Prinsterers weeklagen maar te lezen om te weten hoe moeilijk honderd jaar geleden tot

J. SMALLENBROEK

Onze lijstanoerder in alle Statenkieskringen in de provincie Drenthe

enige organisatie op politiek gebied te komen viel.

Hoe telkens verdeeldheid aan de dag trad en velen die bij elkaar hoorden van elkaar gingen.

Groen en v. d. Bruggen, Kuyper en Lohman, Heemskerk en Staalman — de namen schreven geschiedenis.

De kracht van de A.R. partij was van ouds haar regionale en plaatselijke organisatie en haar subalterne officieren, al gaf een staf van vlagofficieren kleur en lijn. Doch boven de namen, de kennis het staatsmansinzicht stond de trouw van de gewone man. Trouw aan het Anti-revolutionair beginsel.

* * * Veranderde situatie

Bij de vergelijking tussen vroeger en thans wordt nog iets anders uit het oog verloren.

Honderd jaar geleden was de politiek het handwerk van enkelen. Vijftig jaar terug had de kiesrechtuitbreiding en de schoolstrijd wel de politieke interesse verscherpt, doch **De Standaard** had nog geen vijfduizend abonné's.

De werkelijke beoefening der publieke zaak raakte slechts weinigen.

Cijfers leren ook iets omtrent de mondigheid van het volk en de omvang van de taak.

In 1852 haalt Groen in Amsterdam 213 stemmen en wordt Mackay in Arnhem gekozen met 878 van de 1383 stemmen.

Nederland telde toen 65000 kiezers op de 3½ miljoen inwoners. De begroting van Oorlog bedroeg in 1848: 10 miljoen gulden.

Als in 1879 het Anti-revolutionaire Program van Beginselen geboren wordt, telt 's-Gravenhage nauwelijks 100.000 zielen en bedraagt het eindcijfer der gemeentebegroting 2,8 miljoen gulden. Men doet die in een middagzitting van de Gemeenteraad af. Sinds het algemeen mannen- en vrouwenkiesrecht, de evenredige vertegenwoordiging, en de verdubbeling van ons volk sinds 1900, is er heel wat gewijzigd.

Daarbij heeft de internationale ontwikkeling een ander aspect aan de politiek, ook aan de nationale politiek, gegeven.

Bij de lof op het verleden en de critiek op het heden, worde dit niet uit het oog verloren.

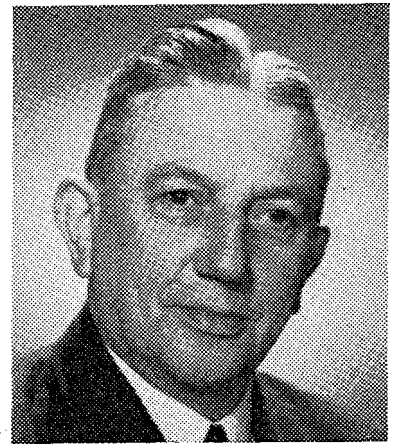
En als men zoekt naar verbetering in organisatie en verhoging van de belangstelling, dient men dit pogen te doen aansluiten op een totaal veranderde situatie.

* * * Buurt en gehucht

Moet het dan niet anders, moet het dan niet beter?

Natuurlijk moet het beter.

In 1901 spoort Kuyper aan niet te

A. SCHOUT

Lijstaanvoerder in alle Statenkieskringen in de provincie Zeeland

veel op goed geluk, als bij de stembus van 1897, te vertrouwen, doch:

„Alleen met de uiterste krachtsinspanning kunnen ze (districten Loosduinen en Haarlemmermeer) ook nu weer hun gunstige constellatie verkrijgen.

Maar dan worde ook geen buurt of gehucht verwaarloosd.

Elke stem telt mee”.

Dat zelfde geldt nog.

Ondanks ons massaal kiesstelsel kan een enkele stem nog van invloed zijn.

We staan kort voor de Statenverkiezing doch de politieke thermometer staat nog op vriespunt.

Zal er gang in komen dan moeten de Kieskringen aan de slag. Evenmin als in 1897 kunnen we op goed geluk vertrouwen.

* * * Training

Afgezien van de organisatie van de partij — en het jubileum moge een stimulans tot nieuwe geestdrift en politieke werkzaamheid geven — komt het er op aan dat de Anti-revolutionair eigen beginselen ziet als enig en onmisbaar.

Of men er de handen voor uit de mouwen wil steken en er zich in wil verdiepen.

Het leven is gecompliceerder dan vroeger, doch de politieke tegenstellingen zijn uiterlijk verzacht.

De S.D.A.P. tekende zich af in Notenkraaker en Oproerige Krabbels. De controverse met de A.R. was fel, doch eerlijk.

Vandaag is er de Partij van de Arbeid met haar lokstem.

Doorbraak-melodie, eentonig en vals!

Wie hier oog voor heeft, zal terwille van de zuivere verhoudingen in en de waarachtige belangen van ons volk, de tegenstander de handschoen voor de voet werpen.

Cn.

ONBEKEND MAAKT ONBEMIND

Mr K. GROEN

Doodgedrukt administratief lichaam?

Voor de provincie en voor het provinciaal bestuur is er onder ons volk in het algemeen weinig belangstelling. De provincie is in veler ogen — voorzover zij die dan nog op haar slaan — niet veel meer dan een tussen Rijk en gemeente doodgedrukt administratief lichaam, waarmee de burger weinig te maken heeft en waarom hij zich dan ook nauwelijks bekommert.

Kiescolleges voor de Eerste Kamer

De politieke propaganda bij de Statenverkiezingen heeft dientengevolge van oudsher de neiging haar toevlucht er toe te nemen, dat de Provinciale Staten ook kiescollege voor de Eerste Kamer der Staten-Generaal zijn. De Eerste Kamer heeft weliswaar een weinig spectaculaire, maar voor het — overigens wellicht nogal onberedeneerde — besef der kiezers toch geenszins onbelangrijke taak in ons staatsbestel. Verkiezingen voor de Eerste Kamer zijn dus van betekenis en derhalve zijn ook die voor haar kiescolleges, de Provinciale Staten niet zonder belang.

Men kan hiermede wel instemmen. Maar in de eerste plaats zijn P.S. als kiescolleges voor de Eerste Kamer nu

J. SCHIPPER
*Onze lijststaanvoerder
in de Statenkieskring
stad Utrecht*

juist niet zo bijzonder geslaagd. De wetgever heeft de provinciën in verband met de evenredigheid voor deze taak verdeeld in vier groepen met nagenoeg gelijk bevolkingsaantal. Maar het gevolg daarvan was meteen, dat de verkiezingen voor de Eerste Kamer zich dus geenszins voltrekken op een echte provinciale basis.

Het gaat om de eigen taak.

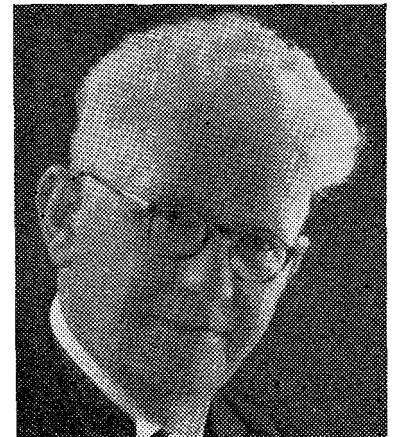
In de tweede plaats is er van de provincie toch waarlijk nog wel iets meer te zeggen dan dat haar bestuurders de kiezers voor de Eerste Kamer zijn. Van meer belang dan dat is het, op de eigen taak der provinciale overheden te letten.

De positie der provincie sterk historisch bepaald.

Sinds na de afzwerping van Philips II de pogingen, een nieuwe landsheer te bekomen, waren mislukt (Anjou, dood van Prins Willem I, periode Leicester), hadden de Staten der onderscheidene gewesten zelf de souvereiniteit aangenomen. De Unie van Utrecht was hun oorlogs-bondgenootschap, dat echter ook ruim twee eeuwen lang in vredetijd heeft moeten dienen. Overstemming was in de vergadering van de lasthebbers der provinciën, de Staten-Generaal, niet mogelijk, door overreding en overtuiging moest eenstemmigheid worden bereikt. Daarbij waren die afgevaardigden der Staten-Generaal nog gehouden aan hun lastgeving, en alvorens daarbuiten te kunnen gaan, aan ruggespraak met wie hen hadden afgevaardigd. En in de onderscheidene provinciën waren de Staten dan nog weer gebonden aan het oordeel van degenen die hen samenstelden, met name aan dat van de vroedschappen der steden. Zo kon de machtigste stad van de meest invloedrijke provincie, Amsterdam, uiteindelijk in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden zulk een overheersende positie innemen, dat de regenten van Amsterdam zich niet zonder reden de koningen van Holland achtten.

Toen na 1795 de eenheidsstaat (aanvankelijk de „één en ondeelbare” Bataafsche Republiek, later het Koninkrijk Holland) werd gevestigd, verdween deze provinciale souvereiniteit. Van de snel opeenvolgende staatsregelingen vernederde die van 1798 de gewesten tot de positie van geheel van het centrale gezag afhankelijke administratieve lichamen, die van 1801 herstelde ze weer in lichamen met eigen, wezenlijke, zij het uiteraard uitsluitend inwendige, bevoegdheid, die van 1805 bracht daarin weinig verandering, onder die van 1806 verloren ze echter vrijwel alle invloed, terwijl de inlijving in 1810 ons onder het Franse keizerlijke departementale bestel bracht.

In 1814 wilde men herleving van het oude provincialisme beslist verhinderen. De Staten werden belast met de uitvoering der wetten en bevelen omtrent de bevordering van godsdienst, openbaar onderwijs en armbestuur, de aanmoediging van de landbouw, de koophandel en de industrie en omtrent wat hun verder zou worden opgedragen. Verder

**Mr G. A.
DIEPENHORST**
*Onze lijststaanvoerder
in de Statenkieskring
van Amersfoort*

D. J. VELSINK
*Onze lijstaanvoerder
in de Statenkieskring
Harderwijk*

werd hun weliswaar overgelaten de beschikking en beslis-
sing van alles, wat tot de gewone inwendige politie en oeco-
nomie behoort, maar hun verordeningen ter zake waren
onderworpen aan de goedkeuring van de Souvereine Vorst.
Verder kregen zij een taak in het beheer van andere dan
Rijkswaterstaatswerken en het toezicht over de water-
schappen e.d. Maar... eigen financiële middelen hadden ze
niet. De kosten van hun beheer moesten ze aanvragen bij
de Regering, die ze, maar eerst na goedkeuring harerzijds,
op de Rijksbegroting bracht. Zo kon dus van een zelfstan-
dig provinciaal beleid geen sprake zijn. Daar kwam nog bij,
dat Koning Willem I er niet tegen op zag via de Gouver-
neurs der provinciën als zijn vertegenwoordigers allerlei
aanwijzingen aan de provinciale besturen te geven.

Bij de grondwetsherziening van 1815 bleven de bevoegd-
heden der Staten praktisch dezelfde, maar zij behoefden
niet meer **alle** middelen van het Rijk te krijgen: onder
overigens zeer beperkende voorwaarden kon hun worden
toegestaan voor zekere provinciale werken zelf de midde-
len te verschaffen.

De grondwetsherziening van 1848 bracht in een en ander
geen principiële wijziging, zij het dat de provinciën thans
een gedeeltelijk eigen begroting kregen. Zo bleef de wet-
gever, die in 1850 de provinciale wet tot stand bracht, be-
perkt in zijn mogelijkheden. Terwijl gemeentelijke veror-
deningen in het algemeen alleen achteraf kunnen worden
geschorst of vernietigd, werd de provincie gebonden aan
voorafgaande goedkeuring der Regering op haar verorde-
ningen. Terwijl de gemeenteraden zo vaak bijeenkomen
als zij willen, konden de Staten slechts twee zittingen per
jaar houden.

De grondwetsherziening van 1887 bracht de mogelijkheid
tot aanmerkelijke verruiming van de positie der provincie,
maar ook na de herziening der provinciale wet in 1905 ble-
ven tot op heden de beide genoemde beknottingen van de
bewegingsvrijheid der provinciale overheden nog steeds
bestaan.

Met name de beperking van het bijeenkomen der Provin-
ciale Staten tot een tweetal zittingen van enkele dagen per
jaar heeft ten gevolge, dat het provinciaal bestuur in de
ogen der bevolking, en gedurende lange tijd ook in feite,
een zuiver administratief karakter draagt. Daar de burgerij
er niet regelmatig mede wordt geconfronteerd, leeft het
niet voor haar.

Rijk en gemeenten hebben een veel breder ontplooiing
van hun taak werkelijkheid zien worden. De burger heeft
daarmede dagelijks te maken. Met de provincie niet. Tus-
sen Rijk en gemeente bleef voor haar niet zoveel plaatsruimte
over.

Vandaar: een in de ogen der bevolking tussen Rijk en
gemeente doodgedrukt administratief lichaam.

Meer armslag.

Het is duidelijk, dat uit de kring der provinciale bestuur-
ders dan ook wordt aangedrongen op wegneming der beide
genoemde belemmeringen. Provinciale Staten moeten vrij,
en dus veel vaker dan twee maal per jaar kunnen verga-
deren. Het dagelijks beleid moet niet uitsluitend bij Gede-
puteerde Staten (in België met een duidelijk sprekende
term „**Bestendige** deputatie” genoemd) liggen, maar voor
bepaalde zaken moeten vaste commissies kunnen worden
ingesteld, waarin ook leden der Staten buiten gedeputeer-
den zitting hebben.

De begeerte gaat ook uit naar meer eigen inkomsten.
Thans is de provincie aangewezen op

- a. een beperkt eigen belastinggebied: ten hoogste 60
resp. 50 procenten op de hoofdsom der grondbelasting
resp. der personele belasting,
- b. retributies en leges,
- c. haar aandeel in het provinciefonds.

Laatstgenoemd fonds wordt gevoed met 0.07% van
twaalf Rijksbelastingen. Het wordt jaarlijks geheel ver-
deeld en uitgekeerd, voor 1/3 naar de maatstaf van de op-
pervlakte van elke provincie, 1/3 naar die van haar aantal
inwoners en 1/3 in elf gelijke delen. Deze verdeling lijkt
niet zo dwaas, maar nog onlangs klaagde de Commissaris
der Koningin in de provincie Groningen, dat zijn provincie
met in verhouding tot haar oppervlakte en bevolkingstal
veel waterstaatswerken, aan haar aandeel veel en veel te
weinig heeft.

Voor het naar eigen keuze ter hand kunnen nemen van
regionale en culturele belangen e.d. zal de provincie over
meer ook naar eigen keuze aan te boren bronnen van inkom-
sten moeten beschikken.

Doet de provincie dan nu niets?

Intussen, al weet de gemiddelde burger van de activiteit
der provincie niet veel af, en al is er dan bij insiders een
begeerte naar de mogelijkheid tot breder armslag, aan de
andere kant stelle men zich hetgeen de provinciën doen
ook niet al te beperkt voor.

H. M. OLDENHOF
*Burgemeester van Ede
Lijstaanvoerder in de
Statenkieskring Ede*

Dat de provincie èn door eigen waterstaat (naast de Rijkswaterstaat) èn door haar bevoegdheden met betrekking tot de waterschappen, veenschappen en veenpolders een belangrijke positie in ons vaderlandse waterstaatswezen („nat” en „droog”) inneemt, is velen, met name die ten plattelande wonen en werken, allicht niet onbekend.

Verder zijn de provinciale besturen belast met het zo belangrijke toezicht op de financiën der gemeenten. De gemeentelijke begroting en allerlei besluiten met financiële gevolgen behoeven de goedkeuring van Gedeputeerde Staten. Omdat **gedeputeerden** hier aan de trouwtjes trekken en voor hun beleid terzake geen verantwoording schuldig zijn aan de Provinciale Staten, is deze provinciale taak er dan al weer één, waarvan slechts een beperkte categorie, n.l. de bij het gemeentebestuur betrokkenen, meer rechtstreeks iets bemerkt.

Overeenkomstig staat het met de belangrijke taak, welke in vele gevallen van administratief geschil tussen burger en gemeentebestuur aan gedeputeerden is toebedeeld. Ook hiervan bemerken anderen dan belanghebbenden niet al te veel, en ook terzake van de wijze waarop zij deze taak vervullen, zijn G.S. geen verantwoording schuldig aan de volle Staten.

Maar buiten waterstaat, contrôle van gemeenten en administratief-rechtelijke beroepsinstantie te zijn, is er nog heel wat meer waarmede de provinciale overheid van doen heeft.

De provinciën moeten zorgen voor voldoende plaatsruimte voor krankzinnigenverpleging. Noordholland heeft uit dien hoofde eigen gestichten, de drie noordelijke provinciën hebben gezamenlijk de kolonie voor gezinsverpleging „Beileroord” tot stand gebracht; de andere provinciën geven de voorkeur aan contracten met gemeentelijke en particuliere gestichten. Het is duidelijk, dat dit verschil in beleid althans kan samenhangen met verschil van principieel inzicht.

De provincie Groningen heeft deel in het Provinciaal, Stads- en Academisch Ziekenhuis in haar hoofdstad.

Noordbrabant, Overijssel en Groningen hebben vanouds een belangrijk provinciaal wegennet. Ook andere provinciën hebben zich sinds 1934 op dit terrein bewogen.

In Zuid- en Noordholland, Utrecht, Overijssel, Friesland en Groningen vindt men provinciale scheepvaartkanalen.

Noordholland en Groningen hebben veel provinciale beemoeienis met zeeweringen.

De haven van Delfzijl is provinciaal.
Zeeland onderhoudt stoombootveren.

P. M. OOSTLANDER
*Lijstaanvoerder
in de Statenkieskring
Apeldoorn*

A. ROERDINK
*Lijstaanvoerder
in de Statenkieskring
Doetinchem*

Friesland verzorgt de gehele boezembemaling provinciaal.

Alle provinciën hebben zich op den duur diepgaand ingelaten met de electriciteitsvoorziening, hetzij door eigen bedrijven te stichten, hetzij door zich daarbij financieel te interesseren.

De meeste provinciën werken mede in de drinkwatervoorziening; Zeeland ook in die met gas.

Laatstgenoemde provincie exploiteert ook tramwegen.

Overijssel en Noordholland namen ontginningen ter hand, Groningen de landaanwinning.

In de drie noordelijke provinciën vindt men provinciale keuringsdiensten van waren.

Friesland houdt een provinciale bibliotheek in stand. Het is trouwens bekend, dat hier de provinciale overheid bijzonder in de gewestelijke cultuur is geïnteresseerd.

Door het uitvaardigen van strafverordeningen en geldelijke steun voor aankoop hebben de provinciën zich ingelaten met monumentenzorg, het behoud van natuurschoon en het tegengaan van ontsiering van het landschap.

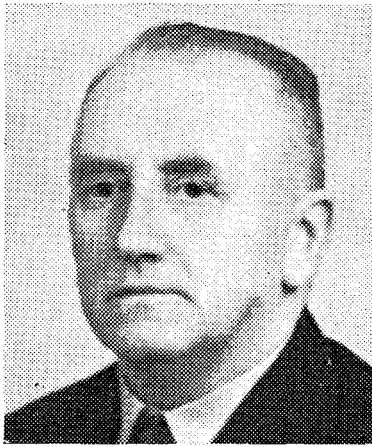
In verscheidene provinciën zijn Economisch-Technologische Instituten opgericht, welke een belangrijke rol kunnen spelen in de voorlichting op het gebied der vestiging van bedrijven, de opvoering van hun efficiency e.d.

De opsomming, hier aan de hand van het in 1947 verschenen Handboek voor het Nederlandse Provincierecht van Mr S. J. R. de Monchy gegeven, is allicht niet meer geheel volledig, maar geeft toch wel een beeld van wat er al zo aan provinciale activiteit reeds te koop is.

De zo zeer in omvang en betekenis toegenomen planologie (streekplannen e.d.) heeft de betekenis en invloed der provincie ook weer doen groeien.

Verder kwamen na de oorlog zogenaamde opbouworganen tot stand, waarin op sociaal en cultureel gebied allerlei activiteiten worden gebundeld, aangemoedigd en gesteund. De vraag is, of hier zelfs niet te ver wordt gegaan. Althans worden hier met name in a.r. kring waarschuwend stemmen gehoord, welke ook in de leidraad voor een a.r. provincieprogram doorklinken (men zie aant. 4 bij art. 7 en aant. 2 bij art. 10). Het gaat er om, dat dit geen instellingen van zuiver particulier initiatief meer zijn. Daarom dient op haar samenstelling en werkzaamheid nauwlettend te worden toegezien. De omvang van de taak der overheid, de grenzen tussen staat en „maatschappij”, een uiterst principieële aangelegenheid, is hier in geding.

Ook in haar subsidiebeleid kan de provinciale overheid uiteraard een belangrijke taak ten opzichte van het leven des volks in zijn provinciale verbanden vervullen.

Mr ELING VISSER

*Lijstaanvoerder
in de Statenkieskringen
Arnhem, Nijmegen, Tiel
en Wycen*

Nog meer verlangens.

Is er dus een niet eens zo beperkt provinciaal werkerrein, in vele kringen leven verlangens naar meer. In onderscheidene zowel particuliere beschouwingen als officiële rapporten zijn die neergelegd. De verlangens zijn in de uitwerking niet gelijk. Bovendien gaat het hier in eerster instantie om een aangelegenheid van landspolitiek. De wens is n.l., dat het Rijk heel wat taken aan de provincie zal overdragen. En daarvoor is uiteraard medewerking van de wetgever, dus van Regering en Staten-Generaal, vereist. Het is dus eigenlijk een kwestie, welke bij de verkiezingen voor de Staten-Generaal speelt.

Toch zwijgt ook de leidraad voor een a.r. provincieprogramma er niet over. **Naar anti-revolutionair inzicht is de provincie niet alleen een vast in onze historie gewortelde, maar ook een in het geheel van het Nederlandse staatsbestel onmisbare bestuursgemeenschap van eigen karakter, het laatste omdat de gedachte der decentralisatie, welke aan de inrichting van onze staat ten grondslag ligt, daaraan uit principiële overwegingen ten grondslag moet blijven liggen.**

Behalve dat de provinciale overheid haar huidige bevoegdheden en taken voortvarend en volijverig behoort te hanteren en te vervullen, waren b.v. aan haar over te dragen:

- 1e. het toezicht op de volkshuisvesting en de wederopbouw;
- 2e. de bevordering van de economische ontplooiing en openlegging;
- 3e. de behartiging van het geneeskundig toezicht op de volksgezondheid;
- 4e. het toezicht op de behartiging der maatschappelijke zorg;
- 5e. de arbeidsbemiddeling;
- 6e. de werkverruiming;
- 7e. het toezicht op het archiefwezen;
- 8e. het bosbeheer.

De moeite waard.

Het zal uit het voorgaande duidelijk zijn, dat de taak van de provinciale overheid toch niet zó onbelangrijk of zó zuiver administratief is als niet zelden wordt aangenomen. Bovendien is het geenszins uitgesloten, dat zij zich breder zal gaan ontplooiën.

Daarom zijn de verkiezingen voor de Provinciale Staten, welke uit hun midden de Gedeputeerde Staten aanwijzen, dan ook zeker de moeite waard. Ook in die colleges gaat het om gewichtige zaken, omtrent wat de overheid zal ter hand nemen, en hoe, en wat niet.

En nu, God als Schepper heeft de enige Souverein willen zijn, Wiens gebod over alles gaat. Menselijk gezag daarentegen is naar zijn aard beperkt. Geen opperheerschappij van de kerk mag er zijn, evenmin van de wetenschap, van de staat of wat dan ook in deze geschapen wereld. De staat behoort de „maatschappij” niet te tyranniseren noch haar op te slorpen. Hij heeft een weliswaar gewichtige, maar beperkte taak. Bij de vervulling van die taak heeft ook de provinciale overheid er zich bewust van te zijn, dat haar ambt door God is ingesteld, dat Hij haar bekleedde met gezag, dat zij regeert bij Zijn gratie, dat Zijn wil richtsnoer voor haar bestuursbeleid dient te zijn, dat zó alleen ook in de provincie de juiste uitoefening van het overheidsgezag en de handhaving van de rechten en vrijheden der bevolking gewaarborgd en haar welzijn gediend worden (art. 1 van de leidraad voor een a.r. provincieprogramma).

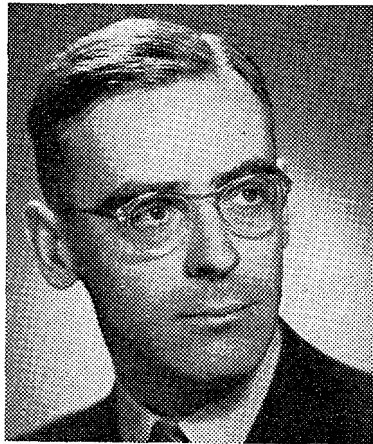
Zie, daarin ligt de betekenis van de verkiezingen voor de Provinciale Staten!

De verzwakking van het cijfer kan alleen maar worden opgeheven door vermeerderde krachtsinspanning van wie trouw bleven aan het oude vaandel, door een sterke overtuiging omtrent de juistheid van ons politiek streven, door een vast vertrouwen dat een A.R. Staatskunde tot heil van land en volk strekt. Bovenal door een onwankelbaar geloof, dat wij ook in dezen arbeid werkzaam mogen zijn in overeenstemming met wat God van ons verlangt.

H. COLIJN, 1931.

Mr B. DIJSTRA

*Lijstaanvoerder
in de Statenkieskring
Zutphen*

K. NIEROP Kzn. Sr

*Lijstaanvoerder
in de Statenkieskringen
den Helder en Hoorn*

Een eeuw was nodig

C. D. VAN OOSTEN

Dat de politieke jongerenorganisaties van betrekkelijk jonge datum zijn behoeft niet te verwonderen. De partijen, die in het politieke leven hier te lande optreden, zijn nog niet zo oud. En eerst door het werk van de georganiseerde partijen is het gekomen tot de organisatie van de jongeren op politiek terrein. Er is een merkwaardige wisselwerking tussen de langzame uitbreiding van het kiesrecht en de toenemende politieke organisatie.

Slechts heel langzaam is de deur van het stemlokaal opengegaan. Het heeft een eeuw geduurd, voordat zij het volk toegang tot de stembus gaf. Groen van Prinsterer sprak niet voor niets van „het volk achter de kiezers”. Kortere en duidelijker kon de toestand niet onder woorden worden gebracht.

Wie waren dan die kiezers, waar het volk achter weggedrukt werd? Tot 1848 waren dat de leden der Kiescolleges, die gekozen werden door de „gezeten burgers”, die een bepaald bedrag in de directe belastingen betaalden. Een aantal burgers koos door middel van stembriefjes, die aan de huizen „van wege de regering” opgehaald werden, een kiescollege, dat op zijn beurt de gemeenteraad zou aanvullen. Verkiezing van een gemeenteraad vond nimmer plaats, aangezien de leden voor het leven benoemd werden. Slechts bij overlijden of vertrek vond een verkiezing ter vervulling van de vacature plaats. Maar..... aan deze verkiezing namen niet alle leden van het Kiescollege deel. Een hoogst merkwaardige bepaling waakte nog weer tegen te grote invloed van „de” burgerij via de

Mr A. BRUCH

Lijstaanvoerder in de Statenkieskring den Helder en Hoorn

kiescolleges. Zodra de leden van het college bijeen kwamen moesten zij een nummer trekken. Degenen, die een oneven nummer trokken konden naar huis gaan. Zij waren niet waardig gekeurd hun stem uit te brengen.

In vereniging met de adel en de landelijke stand kozen de stedelijke gemeenteraden de Provinciale Staten en deze kozen op hun beurt de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal (omdat hier trapsgewijze te werk werd gegaan spreekt men van „getrapte verkiezingen”). De leden der Eerste Kamer werden door de Koning benoemd.

De grondwetswijziging van 1848 bracht op dit punt grote veranderingen. Rechtstreekse verkiezingen werden ingevoerd. De kiescolleges verdwenen. Slechts voor de Eerste Kamer werd het stelsel van getrapte verkiezingen ingevoerd. De Provinciale Staten kregen tot taak de leden dezer Kamer te kiezen. Dit stelsel is tot nu toe gehandhaafd.

Maar al brachten de Grondwet 1848 en de Kieswet-Thorbecke van 1850 grote verbeteringen, het volk als zodanig bleef van het kiesrecht verstoken tengevolge van de eis, dat om dit recht te bezitten men een zekere som in de directe belastingen moest betalen. Dientengevolge misten dan ook verschillende leden van de Tweede Kamer het kiesrecht.

De Grondwet van 1887 bracht opnieuw verruiming van het kiesrecht, door verlaging van het te betalen bedrag in de belastingen. Dit was evenwel een voorlopige regeling. De Grondwet eiste nadere wettelijke voorzieningen op dit stuk. Na een verbeten strijd tussen de

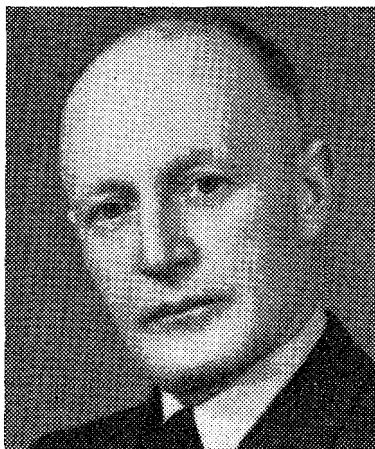
voor- en tegenstanders van een wetsvoorstel van Minister Tak van Poortvliet, de takkianen en de anti-takkianen, een strijd die splitsing bracht in de anti-revolutionaire partij, bracht Minister Van Houten in 1896 de nieuwe Kieswet in het Staatsblad.

De grondwetsherziening van 1917 bracht het algemeen Kiesrecht en het stelsel van de evenredige vertegenwoordiging.

Hoewel de grote verbeteringen op het gebied van het onderwijs, alsook de omwenteling in de wereld van het verkeer en niet in het minst de langzamerhand verbeterende sociale omstandigheden evenzovele factoren waren, die gunstig klimaat schiepen voor het organiseren van de jeugd, is n.m.m. de ontwikkeling van het kiesrecht, de uitbreiding daarvan, een van de voornaamste factoren geweest, die hier gunstig hebben gewerkt.

Werd tot 1917 de aandacht van de ouderen voornamelijk gevraagd voor de politieke activiteit en kon eerst na de consolidatie van de in dat jaar verkregen wijzigingen in sterkere mate de belangstelling van de jeugd worden gevraagd, toch waren ook reeds voordien in anti-revolutionaire kring jongerenclubs gevormd. Tegen de eeuwwisseling verzezen enkele propagandclubs. Deze hadden een tweeledig doel: bestudering van algemeen politieke vraagstukken en het verlenen van hand- en spandiensten bij verkiezingen. In 1902 kwam het zelfs tot de oprichting van een bond van de clubs, waarvan er toen zes bestonden. Uitgegroeid is deze bond nimmer.

In 1929 trad de A.R.J.A. voor het voetlicht. De propagandclubs uit de twintiger en dertiger jaren bereidden met de A.R.J.A. in zekere zin de bodem voor de tegenwoordige nationale organisatie van de A.R.J.O.S.

J. DE JONG Czn

Lijstaanvoerder in de Statenkieskring Hilversum

Mr O. VAN WIJK

Lijstaanvoerder in de Statenkieskring Nieuwer Amstel

Jubileumklanken.

Het 75-jarig bestaan van de A.R. Partij heeft vele pennen in beweging gebracht. Voor- en tegenstanders hebben in breedvoerige artikelen beschouwingen gewijd aan de betekenis, welke onze partij in het staatkundig bestel van ons land heeft gehad en nog heeft.

In „De Hervormde Kerk”, weekblad voor Hervormd Nederland, heeft Ds L. H. Ruitenber op de voorpagina een beschouwing gegeven, waarin hij spreekt van drie redenen tot dankbaarheid.

Hij schrijft o.m.:

„De Antirevolutionnaire Partij heeft — onbedoeld, want zij wilde géén kerkelijke partij zijn — de Hervormde Kerk ertoe verplicht ook het politieke leven als zodanig onder bijbels licht te zien. Het heeft wel lang geduurd, voor dit tot openbaring kwam, maar het kwam tenslotte, na 1945 toch. Toen stelde de Generale Synode organen in, die opdracht kregen het politieke maatschappelijke leven onder kerkelijk gezichtspunt te benaderen.

Hierin ligt, ook voor hen, die de conclusies van de A.R.-partij afwijzen, reden tot dankbaarheid. Een dankbaarheid, die men eerst duidelijk beseft, wanneer men het gebrek aan theologisch-politiek denken in het buitenland ervaart. Een gebrek, waar alle partijen in het buitenland in Nederlandse ogen hun moeite mee hebben.

Een tweede reden tot dankbaarheid is, dat de A.R.-partij het duidelijkst van alle partijen gewaakt heeft tegen overheersing van de Overheid over het geestelijk leven, zonder tot een strikt neutrale overheid te

vervallen. De schoolstrijd, die immers de directe aanleiding tot het oprichten van het Centraal Comité was, heeft hier zuiverend en stuwend gewerkt. Daardoor is het mogelijk geworden, dat wij in Nederland een vrijheid hebben op dit gebied, die men elders vreest of waar men jaloers op is. Zeker, in Hervormde kringen leeft de beduchtheid, dat deze vrijheidsdrang tevens een geestelijk uithollingsproces van de Overheid betekent. Dit zo volstrekt principieel stellen van de ouderlijke vrijheid op het onderwijs heeft het besef van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid en van geestelijke samenhang doen verminderen. Het heeft zich ook uitgebreid op andere gebieden. Ook wie zich tegen dit automatisme verzet, moet toegeven, dat zonder de taaië strijd der Anti-revolutionairen het grote goed van dit soort geestelijke vrijheid niet of anders veroverd zou zijn geworden.

Dankbaarheid mag, in de derde plaats, uitgaan naar het feit, dat voor een grote groep van onze kerk de A.R.-partij rondom 1890 de voornaamste krachtcentrale was, die actief bezig was met de sociale vragen. Het eerste christelijk-sociale congres van 1891 werd practisch, zij het op verzoek van „Patrimonium” door de A.R.-partij georganiseerd. De sociale bewustwording onder hen, die het socialisme verwierpen, is er stellig door bevorderd. Het blijkt tevens, dat deze partij een stuk sociale strijd van minder-geachte groep, de „kleine luyden”, was. Sociaal is het van groot belang geweest, dat de A.R.-partij de woorden vond om deze groep zichzelf te doen vinden.”

Natuurlijk heeft de schrijver ook wel bedenkingen. Wij gaan daarop nu niet in. Wel willen we nog een tweetal citaten geven. In de eerst plaats dit:

G. H. HOYTINK

Lijstaanvoerder in de Statenkieskringen
Alkmaar, Velsen en Zaandam

G. BAAS Kzn

Lijstaanvoerder in de stad Amsterdam
(geen massamens)

Dr P. G. KNIBBE

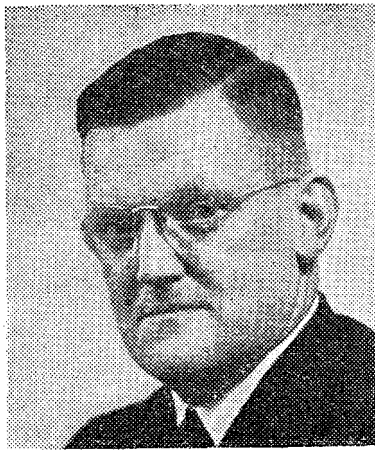
Lijstaanvoerder in de Statenkieskring
Leiden

A. HOEK

*Lijstaanvoerder in de Statenkieskring
Delft*

N. VAN DE BRUGGEN

*Lijstaanvoerder in de Statenkieskring
Dordrecht*

S. HAMMER

*Lijstaanvoerder in de Statenkieskring
Ridderkerk*

„Het mag bekend verondersteld worden, dat juist de A.R.-partij hartelijk genegen is mede te werken tot het vormen van één christelijke volkspartij.”

En tenslotte de alinea, waarmede het artikel besloten wordt:

„Hoe het ook zij, de verschillen onder ons in politiek opzicht mogen ons bij de viering van het vijfenzeventig jarig bestaan van de Anti-revolutionaire partij niet verhinderen te zeggen, dat wij weten, hoeveel onbaatzuchtige en in het christelijk geloof gefundeerde activiteit door deze partij is gewekt. Onze kerk telt actieve en openlijke aanhangers van alle niet-R.-katholieke en niet-communistische partijen. Toch zullen er weinigen zijn, die op de hierboven vermelde gronden niet instemmen met een woord van dankbaarheid, dat over soms hoge muren van verschil ook over de goede dingen gesproken dient te worden.”

Goed en schoon instrument.

Ook in het „Gereformeerd Weekblad” (voor den opbouw van het Gereformeerde leven) wordt aandacht aan het jubileum van onze partij geschonken. Prof. dr Herman Ridderbos herinnert aan de vele jubilea, welke dit jaar gevierd staan te worden en schrijft dan:

„Het is niet toevallig, dat wij in deze jaren voor deze jubilea staan. Want voor 75 en 100 jaar was er in Nederland iets aan de gang, een opwaking van het besef van verantwoordelijkheid, een herleving van Calvinistische levensovertuiging. Het is uitermate boeiend en vruchtbaar daarmee weer in aanraking te komen. Toch kan een jubileum niet enkel bestaan in het horen van de oude gevleugelde woorden. Wij leven in een nieuwe tijd. Wij hebben telkens heroriëntatie nodig. En als op jubilea als deze eigenlijk alleen maar uit het verleden gesproken kan worden, gaat men met een beklemmend gevoel naar huis. De kunst van deze jubilea lijkt mij het besef te versterken, dat

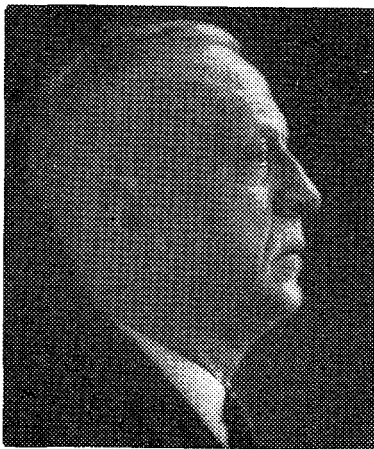
het oude beginsel de kiemkracht heeft voor nieuwe tijden en nieuwe beslissingen.

Daarom wensen wij — om te beginnen — aan de Anti-Rev. Partij een vruchtbaar jubileum. Het is niet eenvoudig een politieke partij te hebben en te houden, waarvan de leden eigenlijk niets anders gemeenschappelijk hebben dan het begeren, christendom en politiek met elkaar te verbinden. In de eerste plaats niet, omdat deze mensen overigens zo ontzaglijk uiteenlopende politieke belangen hebben; en in de tweede plaats niet, omdat het verband tussen christendom en politiek een zaak is, die dieper verankerend ligt dan voor een succesvolle politieke propaganda dikwijls bevorderlijk schijnt. Daarom te meer achten wij het een dankzegging (en in die zin ook een jubileum) waard, dat in het Nederlandse volk tot op de huidige dag een groep mensen is, die menen dat de band tussen christendom en politiek het eerste criterium moet zijn voor een politieke partij. Dat hierin kracht schuilt voor het gehele volk, heeft de geschiedenis van de A.R.-partij duidelijk geleerd. Daarin staan bladzijden geschreven, die tot het beste van onze nationale geschiedenis behoren. Wij hopen, dat er nog zoveel Calvinisme in onze generatie schuilt, dat zij op haar beurt het ideaal en de opdracht, die daarin schuilen, niet zal prijs geven. En dat daarom het goede en schone instrument, dat wij daarvoor in de A.R.-partij ontvangen hebben, in onze handen niet stomp of onbruikbaar zal worden, maar het middel zal blijven om de christelijke levensovertuiging op krachtige en duidelijke wijze tot uitdrukking te brengen in het politieke leven van ons volk.”

A.R. Partij en democratie

Ook „Vrij Nederland”, dat zich noemt een „onafhankelijk weekblad”, doch dat toch steeds optreedt als socialistisch, vaak zelfs links-socialistisch orgaan, laat het jubileum van de A.R. Partij niet ongemerkt voorbijgaan.

Ds L. H. Ruitenbergh heeft ook hierin een artikel geschreven en wel onder de titel „Lof van een tegenstander”.

J. WILSCHUT
*Lijstaanvoerder in de
stad Rotterdam*

Daarin lezen we o.a.

„De A.R. Partij ging vóór in de bewustmaking van ons volk in politiek opzicht en heeft onmiddellijk en middellijk zeer veel bijgedragen tot een goede politieke training van brede lagen der bevolking. Een training, die onmisbaar is voor de democratie.

Er is meer: de A.R.-partij heeft de democratie in Nederland wel op een zeer bijzondere wijze gediend. Er zijn democraten en democraten. Er zijn mensen, die de democratie slechts gebruiken voor eigen doeleinden, maar er innerlijk vèr van staan. De A.R.-partij weet, dat politieke democratie eis is voor de mens, die in vrijheid tot God wil komen. Zij heeft van het allereerste begin af — ja daaraan dankt zij voor een goed deel haar bestaan — geweten, dat de staatsmacht gevaren in zich bergt en dat er grenzen, ja duidelijke grenzen aan deze macht gesteld moeten worden. Dat was de kern van haar streven en daardoor tevens de motor tot waarachtig democratische vormgeving.

Wij gaan verder in onze lof. Wie in het buitenland gesprekken houdt, bemerkt, dat men zich daar over niets zo bezorgd moest maken als over het ontbreken van een partij als de A.R.-partij hier te lande. Want dit leerde deze partij aan ons politieke leven: dat feiten en gebeurtenissen, belangen en anonyme krachten niet het laatste woord in de politiek hebben, maar geestelijke krachten. Daarom zocht zij voor zichzelf de principiële grondslag van de Bijbel.

Nu gaan wij hier niet vechten over de wijze, waarop de A.R.-partij in verleden en heden deze gedachte uitgewerkt heeft. Daar zou dezerzijds véél op aan te merken zijn. Maar dat neemt niet weg, dat de A.R.-partij een probleem aan de orde stelde en is blijven stellen, dat indertijd haast vergeten werd en thans, als wij goed zien, actueler is dan ooit. Het probleem n.l. van de geestelijke grondslagen van volk en beweging.

De omringende landen kennen geen A.R.-partij. Zij kennen derhalve ook niet in andere partijen de worsteling om de dingen, die onze A.R.-partij aan de orde stelt. Ironie: zonder A.R.-partij zou in Nederland . . . een doorgebroken Partij van de Arbeid niet mogelijk zijn geweest. Zie Frankrijk. Zie Duitsland.”

Bijna zouden we verlegen worden onder die lof. Eén ding begrijpen we niet: als die A.R. Partij dan van

zo grote betekenis geweest is en nog is en als we dan letten op de toestanden in Frankrijk en Duitsland, moest de schrijver dan niet komen tot de conclusie: stemt Anti-Revolutionair?

Een vertegenwoordiger van de Partij van de Arbeid (een doorbraak-man) betoogde eens in een raadsvergadering: In de vorige eeuw was er een „noodsituatie” en toen was er plaats voor een A.R. Partij. Die noodsituatie is er nu niet, dus nu kan zij verdwijnen. Maar als zulk een noodsituatie dan weer eens terugkeert, als we hier een toestand krijgen als in Frankrijk, moeten we dan waar weer gauw een A.R. Partij gaan oprichten? Kunnen we dan niet beter doen er voor te zorgen, dat die partij haar taak blijft vervullen?

Consequent

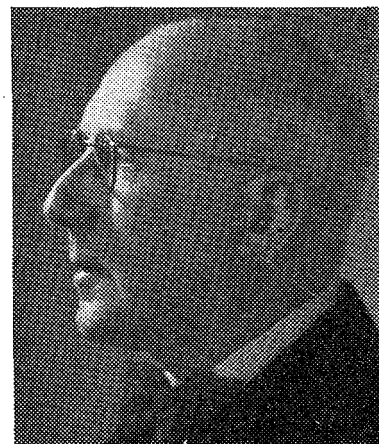
In hetzelfde nummer van „Vrij Nederland” heeft prof. mr W. F. de Gaay Fortman gelegenheid gekregen een groot artikel te schrijven over „Driekwart eeuw Anti-Revolutionaire Partij”. Dat is belangrijk.

De hoogleraar schrijft o.m.:

„De anti-revolutionair leeft uit de vaste overtuiging, dat in de staatkunde niet alleen het persoonlijk, doch ook het georganiseerd optreden zich moet stellen onder de tucht van het Evangelie. God legt beslag op het gehele mensenleven. Ook de instellingen, waarin het leven van de wereld zich voltrekt, moeten gekerstend worden. Wij hebben de voortdurende plicht na te speuren hoe de schatten van het Evangelie voor deze kerstening kunnen worden gebruikt . . .

Wie voor Christelijke partijformatie is, doet niet anders dan uitspreken, dat het Christelijk geloof in de historische situatie, waarin hij zich bevindt, mede als consequentie heeft het zich voegen bij een politieke partij, die meent, dat in de bijbel ook richtlijnen voor haar staatkundig beleid zijn te vinden. Dit inzicht kan soms bittere strijd met mede-Christenen noodzakelijk maken, tot het ontzeggen van de Christennaam zal het nimmer mogen leiden. En het blijft onnoemelijk bitter.

Men zegt wel eens, dat Christelijke partijen voor de zaak van het Evangelie zo gevaarlijk zijn. Het lijkt mij, dat zij daarvoor ten minste niet gevaarlijker zijn dan partijen, die bewust geen Christelijke partij zijn. . . .

Jhr Mr VAN ASCH
VAN WIJK

*Lijstaanvoerder in de
stad 's-Gravenhage*

Prof. De Gaay Fortman besluit zijn artikel met de woorden:

„Na de oorlog heeft men zich wel eens verwonderd, dat velen, die men „progressief” achtte, A.R. waren en bleven. De verklaring van dit verschijnsel ligt in een woord van Groen: „In beginsel is elke Christen anti-revolutionair”.

Geschiedenisvervalsing

De pagina's, die „Het Vrije Volk” heeft gewijd aan het vraagstuk van de ouderdomsvoorziening, nadat het advies van de S.E.R. bekend geworden was, herinneren aan de methoden van het vroegere sociaal-democratische dagblad „Het Volk”.

Zo lezen we o.m.:

„Onder de druk van de socialistische actie in en buiten het parlement kwam de regering in 1911 eindelijk met een wetsontwerp. Het was de Invaliditeitswet van Minister Talma, waarin tevens een voorziening voor de oude dag was opgenomen..

Talma heeft in eigen kring veel weerstand moeten overwinnen....

Bij het in werking treden van de Invaliditeitswet zouden de zeventigjarigen en ouderen een kosteloze rente krijgen. Zij hadden immers van te voren geen premie kunnen betalen.

Dank zij een amendement van de socialistische Kamerfractie is deze overgangsmaatregel in 1913 ingevoerd. De eigenlijke Invaliditeits- en ouderdomsverzekering kwam wel in het Staatsblad te staan, maar zij zou eerst zes jaar later in werking treden.”

Welk een valse voorstelling van zaken. Geen woord over de door de sociaal-democraten gevoerde obstructie; geen woord er over, dat Minister Talma het bovenvermelde amendement-Duys heeft overgenomen; maar bovenal: geen woord over het feit, dat dat amendement slechts betekenis kreeg, doordat de wet werd aangenomen. Maar hoe? Met 54 tegen 35 stemmen, rechts tegen links. Alle sociaal-democraten stemden tegen!! Waarom zwijgen de doorbraak-Christenen als hun orgaan zulke onwaarachtige voorlichting geeft?

E. A. POLET
*Lijstaanvoerder in de
Statenkieskring Gouda*

**J. VAN
WESTENBRUGGEN**

*Lijstaanvoerder in de
Statenkieskring Zwolle*

32 Lijstaanvoeders

Met niet minder dan 32 lijstaanvoeders neemt de Anti-revolutionaire Partij aan de komende Statenverkiezingen deel. Alleen in het Noorden en in het Zuiden van ons land heeft men met een lijstaanvoerder volstaan. In Friesland is dat Mr D. Okma. In Groningen is dat A. W. Biewenga Wzn. en in Drenthe J. Smallenbroek. In Zeeland is de actie geconcentreerd rondom A. Schout en in Limburg is een C.H. lijst-aanvoerder. Wij brengen in Limburg als regel be-
duidend meer stemmen uit dan de C.H., maar het schijnt een soort traditie te worden dat daar steeds een C.H.-man no. 1 op de lijst staat. Ook vóór de oorlog was dat immers reeds het geval, maar de samenwerking is er goed en dus leveren wij ons aandeel gaarne.

In de overige provincies staat de zaak anders. Daar schuilt wel een zekere merkwaardigheid in, maar daar willen wij het nu niet over hebben. Zijn wij goed ingelicht dan heeft het trouwens niet aan pogingen ontbroken om voor alle statencentrales in een provincie met één lijst uit te komen, maar het is anders uitgekapt. In Gelderland werden 5 lijsten ingediend, in Overijssel 4, in Noord-Holland 6, in Zuid-Holland 7, in Utrecht 2 en in Noord-Brabant 3.

In dit nummer hebben wij de photo's van al deze lijstaanvoeders opgenomen. Nu weten wij tenminste wie onze prominente woordvoerders in de provinciale Staten zijn. De Anti-revolutionaire Partij zoekt gaarne haar kracht in de lokale leiders. En daar schuilt ongetwijfeld een goede gedachte in. Het levert ontegenzeggelijk voor de samenstelling van een goede fractie wel eens moeilijkheden op, omdat het dan niet zo gemakkelijk is rekening te houden met allerlei belangen. Maar klaarblijkelijk zijn de kiesverenigingen van oordeel, dat een regionale vertegenwoordiging dient te praevaleren en dus zijn er bij deze Statenverkiezingen niet minder dan 32 lijstaanvoeders.

Onder die 32 zijn verschillende oud-gedienden. Mannen van rijpe ervaring, die reeds jarenlang in de Staten zitting hebben. Daaronder treft men echter ook enkele nieuwe- en jonge gezichten aan. En daarover verheugen wij ons zeer. Aan doorstroming mangelt het soms in onze partij. Maar de kiezers willen ook wel eens aan een jonge vent een kans geven. In verschillende Statenkieskringen bestaat daartoe thans gelegenheid.

Loten van één stam

G. J. H. GRIFFIOEN

In artikel 1 van ons program van beginselen wordt, ter kenschetsing van onze partij, gesproken van de anti-revolutionaire of christelijk-historische richting. Beide onderdelen van onze naam zijn even belangrijk: wij zijn zowel anti-revolutionair als christelijk-historisch.

Het is goed om in deze dagen, nu we het vijfenzeventigjarig bestaan van onze partij herdenken, dit nog eens te onderstrepen.

Wat in oorsprong één was is echter om allerlei betreuwenswaardige redenen uiteen geraakt. En thans zien wij naast onze anti-revolutionaire partij een C.H.U. optreden.

Omtrent de oorzaak en het voortbestaan van deze scheiding is reeds veel geschreven.

In dit verband kan verwezen worden naar de voortreffelijke artikelen-serie hierover van Dr Schouten in Nederlandsche Gedachten.

Voor zover deze scheiding op historische gronden berust, die vandaag hun gelding hebben verloren, is een voortduren van het gescheiden optrekken niet verantwoord.

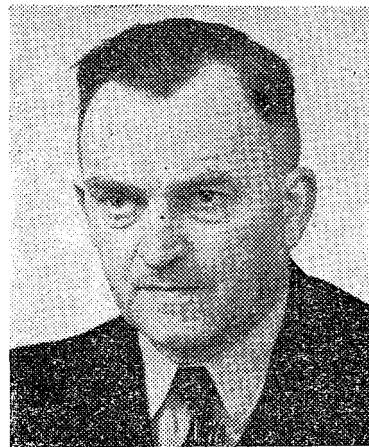
Er zijn evenwel ook nog andere motieven. In hoeverre deze (nog) redenen bestaan hebben, behoeft thans niet te worden onderzocht. Ik verwijs hiervoor naar genoemde artikelen van Dr Schouten en naar hetgeen overigens hierover is gepubliceerd.

Vast staat o.i echter wel, dat deze twee loten van dezelfde stam zo enigszins en zo ver mogelijk dienen samen te werken. Voor ons land is dit noodzakelijk en in de Europese politiek is dit eenvoudigweg vereist.

Willen de christelijke beginselen nog een invloed van betekenis op de Europese politiek uitoefenen, dan is een nauwe aaneensluiting van alle belijders van de Christus absoluut noodzakelijk. Gelukkig geschiedt dit ook. In de Raad van Europa en in andere bovennationale organen staan de anti-revolutionairen en de christelijk-historischen broederlijk naast elkaar.

Wil men vruchtbaar samenwerken, dan dient men elkaar te waarderen en te vertrouwen. En deze sfeer van vertrouwen kan slechts groeien indien men elkaar kent. Uit dit oogpunt bezien is de in Juni 1953 te Baarn tussen de C.H.-jongeren en de Arjos gehouden landelijke conferentie zo belangrijk. Onderwerp van bespreking was daar de verhouding tussen de A.R.P. en de C.H.U. In een grondige en openhartige bespreking kon daar hetgeen ons scheidt en vereent worden besproken. En ondanks de scheiding was het zo dat de deelnemers — denk aan het gemeenschappe-

P. OOSTHOEK
Lijstaanvoerder in de
Statenkieskringen
Hengelo en Almelo

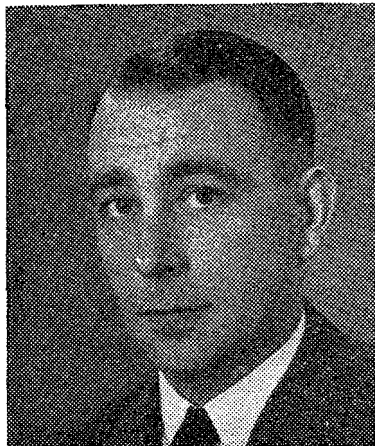
lijk bidden en bijbellezen — zich onderling verbonden voelen. Dit contact draagt in sterke mate er toe bij om aanwezige misverstanden op te ruimen en de verantwoordelijkheid voor het gemeenschappelijk erfgoed te doen gevoelen.

Ook plaatselijk kan zulk een contact zeer nuttig werken. Het is natuurlijk leuk als men op elkanders jaarvergaderingen aanwezig is. Maar waardevoller nog is het om eens een gemeenschappelijke vergadering te beleggen en samen een onderwerp te bespreken. Het zwaartepunt van onze organisatie ligt bij de clubs zelf. Daarom is het van groot belang dat op deze manier plaatselijk en regionaal een goede verstandhouding met de C.H.-jongeren wordt aangeweekt.

We zullen er beiden door verrijkt worden en het strekt ten bate van het beginsel, dat we dienen.

En indien soms de verhouding stroever is dan we zouden wensen, laat dat de schuld in geen geval bij ons gevonden behoeven te worden.

In dit verband mag ten slotte nog een opmerking worden gemaakt over het orgaan van de C.H.J.G. „De Jonge Nederlander”. Kennisneming van dit frisse orgaan kunnen we aan onze meelevende Arjos-leden zeker aanraden. Men kan er uit leren, wat er onder de C.H.-jongeren leeft. De tijd, die men na de lezing van de daarin opgenomen artikelen besteedt is zeker goed gebruikt. Indien omgekeerd ook de C.H.-jongeren kennis nemen van „Nederlandsche Gedachten”, kan dit voor het verkrijgen van een beter wederzijds begrip van niet geringe betekenis zijn.

Mr Dr J. MEULINK
Lijstaanvoerder in de
Statenkieskringen
Enschede en Deventer

J. HAVERKAMP
Lijstaanvoerder
in de Statenkieskringen
Kampen en Ommen

Geen groter gevaar kan ons bedreigen dan dat wij de verkiezingen voor Raden en Staten als van secundair belang zouden gaan zien. Geen ernstiger schade zou ons kunnen worden toegebracht dan wanneer de mening ging post vatten, dat het alleen bij de verkiezing voor de Tweede Kamer om beginselen ging; dat daarop bij lokale verkiezingen minder behoefde getet te worden.

Dr H. COLIJN, 1931

De wettelijke Ouderdomsvoorziening

De Sociaal Economische Raad is gereed gekomen met zijn Advies over de wettelijke Ouderdomsvoorziening. Daarmede is een belangrijke stap vooruit gedaan in de goede richting. Aanvankelijk werd de suggestie gewekt dat de nieuwe wet reeds per 1 Januari 1955 in werking zou kunnen treden, maar de minister van Sociale Zaken heeft reeds medegedeeld dat dit van een te groot optimisme getuigde. En inderdaad, dit advies zal eerst eens van alle kanten bekeken moeten worden, zowel door het betreffende departement als door de belanghebbende organisaties, waaronder uiteraard ook de politieke partijen. Het zal nog wel even duren voor het laatste woord over deze zaak is gezegd. Met name voor de Anti-revolutionaire Partij zal het zaak zijn haar oordeel zorgvuldig te bepalen.

Wij geven hier een korte samenvatting van het advies van de Sociaal Economische Raad.

1. De bestaande ouderdomsvoorziening is niet voldoende

De S.E.R. is van oordeel dat de bestaande voorzieningen niet voldoende zijn. Uit het rapport blijkt overigens, dat veel meer voorzieningen zijn getroffen dan velen wellicht hebben vermoed. Individuele verzekeringen, ondernemingspensionfondsen, bedrijfspensionfondsen, noodwet ouderdomsvoorziening etc. Het geheel is echter naar het oordeel van de S.E.R. onvoldoende. Bovendien hebben verschillende regelingen zoveel bezwaren, dat een wettelijke regeling naar haar oordeel, dringend geboden is.

2. Verplichte sociale verzekering

Een verplichte sociale verzekering wordt noodzakelijk geoordeeld. Zowel op grond van de door de Raad aanvaarde grondslagen voor het overheidsingrijpen als de historisch gegroeide situatie. Hier gaat het dus over de **rechtgrond**. En dit is een belangrijk punt in de discussie. Dat behoort althans zo te zijn!

3. Volksverzekering

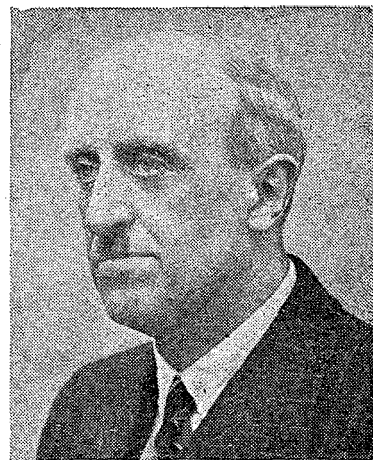
Voorgesteld wordt een verplichte verzekering voor allen, dus zowel voor arbeiders als voor middenstanders en ondernemers, maar ook voor hen, die niet bij het productieproces zijn betrokken. Afgewezen wordt vrijstelling van premiebetaling voor hen die menen vrijwillig voor een voldoende ouderdomsvoorziening te hebben zorg gedragen. Ook dit is een belangrijk punt, dat wel moet worden overwogen.

4. Uniforme regeling (Bodempensioen)

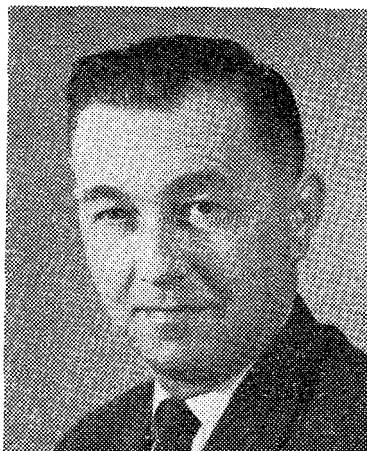
Voorgesteld wordt een wisselende premie en een zelfde uitkering, met dien verstande, dat ongehuwden 60 % ontvangen van het bedrag, dat aan de echtbaar wordt uitbetaald. De uitkering zal iets hoger zijn dan nu ingevolge de noodwet ouderdomsvoorziening wordt verleend. Gemeenteclassificatie wordt niet toegepast.

De uitkering is bedoeld als een bodempensioen. Aftrek van andere inkomsten zal niet meer plaatsvinden.

C. G. DE JONG
Lijstaanvoerder
in het Land van Heusden
en Altena

K. DE GEUS
Lijstaanvoerder in de
Kamerkiekring Tilburg

En al weten wij nu wel, dat wij, evenmin als vroeger, een meerderheid in ons volksleven voor onze eigen beginselen zullen vinden, de betekenis van de beginselen die wij voorstaan wordt niet door het cijfer alleen bepaald. Het vuur en de kracht, waarmee we er voor ijveren, buiten en binnen de Kamer, bepaalt mede de uitwerking er van.

M. B. COMBÉ
Lijstaanvoerder in de
Statenkiekring
Eindhoven en Helmond

WIE HELPT

Amsterdamse Kiesvereniging „Jacob Krüse“
aan een **SCHRIJFMACHINE** met brede wagen?

Brieven aan: P. C. Hildering, Leeuwendalersweg 105 1,
Amsterdam-West.

5. Invaliditeitspensioen blijft gehandhaafd

Dit betekent de handhaving van verkregen rechten. Het betreft een bepaalde groep van personen, die ook thans, wanneer zij 65 jaar oud zijn, een uitkering ontvangen krachtens de Invaliditeitswet.

6. Waardevast pensioen

De reële waarde van het pensioen moet zoveel mogelijk worden gehandhaafd. Wanneer dus tengevolge van inflatie de prijzen en de lonen aanmerkelijk stijgen zal ook het ouderdompensioen worden verhoogd. Het betekent dat aan de gepensioneerden een constant gedeelte van het nationale inkomen wordt gewaarborgd.

7. De hoogte van het pensioen

Bij het loon- en prijsniveau van aanvang 1954 past, naar het oordeel van de Raad, een ouderdompensioen van f 1260.— voor een echtpaar en van f 765.— voor ongehuwden — dat is dus resp. f 24.25 per week en f 14.60 per week — ongeacht de eigen inkomsten die men overigens heeft en die niet meer zullen worden afgetrokken.

8. Premieplicht

De premiebetaling begint zodra iemand in het productieproces intreedt, hetzij als arbeider, hetzij als ondernemer. Premie wordt alleen geheven, wanneer men een inkomen verwerft. Een middenstander, die in een bepaald jaar met verlies werkt, betaalt derhalve in dat jaar geen premie.

9. De premie varieert

De premie is niet voor allen dezelfde. Zij wordt uitgedrukt in een bepaald percentage van het loon. De loongrens wordt bepaald op f 6.000,— per jaar. Heeft men dus een inkomen van f 10.000,— per jaar, dan betaalt men dezelfde premie als bij een inkomen van f 6.000,— per jaar.

10. Bijzondere regeling voor zelfstandigen

Beneden een inkomen van f 2000.— zal van middenstanders, mits deze gehuwd zijn, geen premie worden geheven. Vanaf f 2000,— zal door hen een lagere premie worden betaald. Eerst bij f 3000,— zal deze premie gelijk zijn met het voor allen vastgestelde percentage.

11. Wat gebeurt er bij niet premie betaling?

Wanneer men wel tot premiebetaling verplicht is, maar men betaalt niet, of men vertoeft b.v. in het buitenland gedurende een aantal jaren, dan wordt het ouderdompensioen, voor ieder jaar dat geen premie is betaald, verminderd met 2 %.

12. Omslagstelsel

De S.E.R. beveelt het omslagstelsel aan. Dit betekent kort gezegd dat de premieopbrengst van een bepaald jaar dient voor de pensioenuitkering in dat zelfde jaar, of anders uitgedrukt, de huidige generatie betaalt het pensioen van de vorige generatie. Kapitaalvorming vindt niet plaats.

13. Hoogte van de premie 5½ procent

De premie wordt berekend op 5½ % van het inkomen. Bij een loon van f 3000,— per jaar dus f 165.—, bij f 6000.— per jaar f 330.—. Dat is dan tevens de hoogste premie. Wordt een overgangsregeling toegepast dan zal de premie aanvankelijk bedragen 4.2 % of bij een jaarinkomen van f 3000.— f 126.— en bij een jaarinkomen van f 6000.—, f 252.— per jaar.

14. Looncompensatie en afschaffing Vereveningsheffing

De S.E.R. gaat er bij haar voorstellen van uit dat de loon- en salaristrekken looncompensatie ontvangen en dat voor de ondernemers de Vereveningsheffing van 4 % wordt afgeschaft.

15. Overgangstijd van vijf jaar

De toepassing van de wet zal in veel gevallen een zekere aanpassing van andere voorzieningen noodzakelijk maken. Teneinde deze aanpassing te vergemakkelijken, stelt de S.E.R. voor een overgangsperiode van 5 jaar.

16. Centraal beheer

De S.E.R. is van oordeel dat de uitvoering van de wet moet worden gecentraliseerd en dat zij niet bedrijfstaksgewijze kan worden georganiseerd.

NEUTRAAL EN ONAFHANKELIJK

Nu en dan hoort men ook wel in Christelijk Historische kring, de bewering, dat de Antirevolutionaire Partij pleit voor de neutrale staat. Hoe onjuist dit is, leert de volgende uitspraak van Kuyper, uit de Deputatenrede van 1897 (Geen vergeefs woord, pag. 89).

„Over wie met den kerkelijken karabijn wild stroopt, zwijg ik daarbij: Wie op de hoogte is, en eerlijk wil zijn, weet, dat de Antirevolutionaire Partij nimmer voor „scheiding van Kerk en Staat” in revolutionairen zin heeft gepleit, veeleer omgekeerd, steeds op het publiekrechtelijk karakter der Kerk van Christus heeft aangedrongen, en in haar artikel 20 geen ander beginsel beïjdt, dan dat de onafhankelijkheid van Christus' Kerk een volstreekte moet wezen. Niet scheiding alzoo, ik herhaal het met nadruk, maar onafhankelijkheid van de Kerk van Christus is ons bedoelen; en laat nu de man opstaan, die zeggen durft, dat een partij, die zulk een eisch stelt, zich aan de eere der Kerken vergrijpt.”

KLEDING VOOR
HET HELE GEZIN

Wieringa

DE ZAAK MET SMAAK

DAMES-, HEREN- EN KINDERKLEDING
ZWOLLE — APELDOORN — AMERSFOORT

C.V. SCHEEPSWERF EN
GASHOUDERBOUW

JONKER & STANS

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Holland)

Werk voor de bouw, ombouw en
reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H.-I.-Ambacht 241 (K 1858)

M. C. van Staaveren - Aalsmeer

Specialiteit in Telefoon 715
ANJERSTEEKEN - FREESIAZADEN

Firma J. A. BAKKER & ZOON

BOLSWARD EN GRONINGEN

Import Fabriek van bakkerijgrondstoffen
Export

AANNEMINGSBEDRIJF

D. VERSLOOT N.V.

Tel. K 3488-309 Nieuwerbrug a. d. Rijn
KERK-, SCHOOL- EN BURGERBOUW

SLOOPSCHEPEN

Voor Uw sloopschepen is het adres

Fa. Wed. C. D. HEUVELMAN
TELEFOON 369 KRIMPEN a. d. IJSSEL

Bouw- en Aan-
nemingsbedrijf

W. Boersma & Zn

Burg. Patijnpark 124
Tel. K 3404—
4048 - 4358 - 3158
ZEIST

fijn! die ken ik

Scheepsbouwwerven

A. VUYK & ZONEN

Capelle aan de IJssel

Nieuwbouw en reparatie

Telefoon Rotterdam II3333 (K 1800)

ALBRACHT N.V.

ALBRACHT-MANTZ

Verkoop

Bolstraat 27 - Tel. 11667

UTRECHT

Uw fabriek voor hoogfrequent
gelaste PLASTIC artikelen.

N.V. W. J. SCHUILING's

HANDELSONDERNEMING

BINNENHAVENWEG 20 — HENGELO
Telefoon K 5400—3029 (na 18 uur Delden, K 5407—447)

A. VINGERLING EN ZN GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL
ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. DEN HAENSTRAAT 25 - TELEFOON K 1820—2182

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180—3886

DIRECTIE: Tel. K 1180—2023

MIDDELBURG

Nederland's fijnste margarine is en blijft

Zoetermeer's Roem

Firma Gebr. v. d. Spek - Zoetermeer

NED. IJZERCONSTRUCTIE WERKPLAATSEN

LEMELERVELD(0)

SPECIAAL STAALCONSTRUCTIES VOOR FABRIEKBOUW, KERKEN, ETC.

TEL. 217 (K 6722)

Medicinale

SALVITINE

Maakt U fit

Vult die voedingsstoffen aan,
waaraan U juist gebrek hebt.

WIJ GARANDEREN RESULTAAT

Verkrijgbaar bij drogisten en bij

N.V. BOGENA - SCHIEDAM

Aannemersbedrijf

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBR. HAKKERS

WERKENDAM — TELEF. 14

CHEPHARIMEX N.V.

Postbus 91 - VLAARDINGEN

Telefoon Rotterdam 51339

- Foto-chemicaliën
- Grondstoffen voor houtgranietvloeren
- Dakbestrooiingsmaterialen
- Glasampullen en standflessen

H. Manschot

AANNEMER IN HEIWERKEN

Telefoon K 3474 : 232 — Achthoven 39 — LEXMOND

Houtworm

in kerken en andere gebouwen wordt door ons radicaal verdelgd volgens de bekende

PYRODEE-METHODE

Vraagt zonder enige kosten of verplichting, inlichtingen aan onze afdeling „Voorlichting”

Kleine's

Chemische Fabriek

LEIDEN - TELEFOON 25738

Vraagt voor Uw kerkmeubilair vrijblijvende prijs aan bij:

**Gjaltema's
Timmerfabriek
„Volharding”**

Marum (Gr.) - Assen

Wij hebben reeds voor zeer veel kerken dit werk uitgevoerd.

Scheepsinstallatiebedrijf

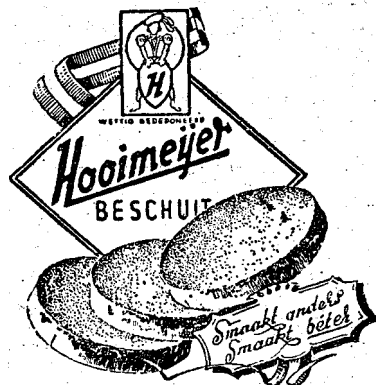
„NEDERLAND”

OOSTDIJK 28 - IJSSELMONDE

Tel. 445, Ridderkerk, (4 lijnen).

Voorstuwings-installaties
van elk vermogen

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

DEN HAAG - ROTTERDAM - AMSTERDAM

LANGE POTEN 11 N. BINNENWEG 227 KALVERSTRAAT 123

TRICOT-FABRIEKEN

Directeur:

Eigenaar:
H. G. HEIJ

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

„Parley”wol

voor al Uw breiwerk

Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij HOOGEZAND

INNEMEE & ZN. N.V.

BEGRAFFENIS-TRANSPORT

In Omnia Parata

DEN HAAG

HAARLEM

DELFT

Tel. 115940

Tel. 10441

Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

FA. DE KAT & DEN OTTER

Reparatie van electromotoren
en apparaten

Verkoop van Siemens Schuckert motoren

ROTTERDAM - OOSTZEEDIJK 150-152 - TEL. 28060

Kanis &
Gunnink

Kampen

KWALITEIT

de beste politiek voor
Uw huishoudbeurs

Nederlandsche gedachten

De uitslag van de Statenstembus
Het jubilé onzer partij
Dagen om nooit te vergeten
De jaarlijkse bijdragen
Het resultaat van de Jubileumactie
Psalmen zingen
De ouderdomsvoorziening
Het wordt ernst

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

S. de Wit Orgelbouw Nieuwbouw
Reparatiën Onderhoud
BADHOEVEDORP Badhoevelaan 31
Telefoon 02968-6765

N.V. Houthandel ARENSEN

Luttekepoortstraat 52
Tel. K 3410 - 2109 — **HARDERWIJK**

BONGERS WAGENINGEN

Verhuizingen - Verpakkingen - Meubelopslag
Intern. Autotransp. Zweden, Zwitserland enz.
tel. 2725 — Law. Allée 88

Voor autoschade of onderhoud naar:

A. BUDEL AUTOLAKSPUITINRICHTING
UTRECHT — 's-Gravesandestraat 25a — Tel. 18319

H. ROBBERS - Schildersbedrijf

Gijsbrecht van Aemstelstraat 1
Telefoon 56595 - 717160 — **AMSTERDAM**

Een Nederlandsche gedachte:

SERRES en WARENHUIZENBOUW
N.V. Annemersbedrijf Boers en Vrijland
Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande. Tel. K 1748 - 538 en 738

AANNEMERSBEDRIJF

Firma J. W. Markvoort & Zonen
TABAKSGAARDE 46 — Tel. 479 (K 5480) Tel. 580
te **RIJSSEN**

*Bouw- en Aan-
nemingsbedrijf*

**W. Boersma
& Zn**

Burg. Patijnpark 124
Tel. K 3404—
4048 - 4358 - 3158
ZEIST

Bereiding van:
Bedveren
Kapok
Vulvlokken
Watten
Snelvulling
Crin Végétal
Zeegras
enz.

**N.V. Heerenveensche
Veeren- & Kapok-
fabrieken**

A. BORKENT
Schans 43 - Heerenveen
Telefoon 0 5130 — 2741
(2 lijnen)

**H
V
K**

„Voor het liefste . . . . . het beste”

DAAROM voor Uw baby een
**RIEMERSMA
KINDERWAGEN**

Iedere week stellen wij gratis
een kinderwagen beschikbaar

Uw winkelier stelt U bij aankoop van een Riemersma-kinderwagen een deelnemerskaart ter hand welke U met een foto van uw baby - gefotografeerd in de Riemersmakinderwagen - gelieve in te zenden. Iedere week wordt aan diegene die de aardigste foto inzendt, het volle bedrag hetwelk voor de Kinderwagen betaald werd terugbetaald.

RIEMERSMA's Kinderwagenfabriek Surhuisterveen

**Kanis &
Gunnink
Kampen**

KWALITEIT
de beste politiek voor
Uw huishoudbeurs

C. LIND & ZOON Ao. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN
Keizersgracht 564 — **AMSTERDAM**

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640
Administratie van Vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

J. de Vries

COMMISSIONNAIR IN EFFECTEN

O.Z. VOORBURGWAL 173 TELEF. 47126
Privé OLYMPIAKADE 60 TELEF. 94152
AMSTERDAM

Medicinale **SALVITINE**

Maakt U fit

Vul die voedingsstoffen aan,
waaraan U juist gebrek hebt.

WIJ GARANDEREN RESULTAAT

Verkrijgbaar bij drogisten en bij

N.V. BOGENA - AMSTERDAM

MELKINRICHTING JAAP VLUG

Het adres voor melk en zuivelproducten. Door grote omzet garanderen wij U de beste waren. Wij brengen U alles thuis.

Thouringstraat 14 Tel. 84187
Hoofdweg 493 Tel. 88951
Bos en Lommerweg 256 Tel. 124487
AMSTERDAM

fijn! die ken ik

Nederlandsche gedachten

Verschijnt ten minste
een maal per maand

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman, Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).
Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935.
Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935. Giro 89673 t.n.v. de Anti-revolutionaire Partij.
Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

De uitslag van de statenstembus

Tussen de viering van het 75-jarig bestaan onzer partij en de uitkomst van de Statenverkiezingen bestaat voor ons een tegenstelling, welke schril aandoet.

Wij hadden ons vertrouwd gemaakt met de gedachte, dat de Statenverkiezingen, vergeleken met die van 1950, voor onze partij ongunstig zouden zijn. Wij hadden, op grond van velerlei gegevens, aangenomen, dat de teruggang voor onze partij bij de Kamerverkiezingen van 1952, nu niet zou worden ongedaan gemaakt. Wij hadden zelfs met enige verdere teruggang gerekend. Maar de teruggang, vergeleken bij 1952, met ongeveer 0,6 procent is, ronduit gezegd, een teleurstelling.

Het zal zaak zijn de oorzaken van deze achteruitgang zo nauwkeurig mogelijk vast te stellen, opdat kan worden bepaald wat nu behoort te worden gedaan.

Er zijn delen van het land waar de uitslag tot dankbaarheid stemt, maar er zijn andere waar deze voor ons een zeer ongunstig karakter draagt. Bij het opsporen van de oorzaken en het zich daarop bezinnen dienen wij eerlijk te werk te gaan, en is zelfonderzoek noodzakelijk. Er is, zeker hier en daar, sprake van schuldige nalatigheid, van het achterwege laten van hetgeen in alle omstandigheden dient te geschieden, van het in gebreke blijven ten aanzien van datgene, waarvoor men mede de verantwoordelijkheid op zich heeft genomen. Laat er ook te dezen opzichte eerlijkheid zijn, een eerlijkheid, welke brengt tot erkenning van schuld, maar tevens tot betering des levens, tot het weer aanpakken van het werk, en tot volharding daarin, ook wanneer men teleurstellingen ervaart.

De ervaring heeft opnieuw geleerd, dat een bijeenkomst van enige duizenden, die dankbaar en blijde zijn, en van heler harte medeleven, nog niet bewijst, dat er allerwege met bezieling wordt gewerkt voor de verkiezingen en aan de propaganda wordt deelgenomen.

Aangezien dit nummer bijna geheel wordt gevuld met een verslag van de jubileumbijeenkomsten, volstaan wij thans met deze enkele opmerkingen. In volgende nummers zal op de Statenstembus worden teruggekomen.

Het jubilé onzer partij

De herdenking van het 75-jarig bestaan onzer partij heeft de belangstelling van zeer velen getrokken, en is, zoals uit tal van inmiddels ontvangen mededelingen mag worden afgeleid, naar het oordeel der aanwezigen uitstekend geslaagd. Zij zijn dankbaar en gesterkt naar huis gegaan.

Omtrent één punt blijkt er behoefte aan nadere toelichting. Men vraagt n.l. waarom de andere politieke partijen niet zijn uitgenodigd tot bijwoning van de herdenking. Gaarne willen wij daaromtrent inlichtingen verschaffen.

Het lag inderdaad in de bedoeling de politieke partijen, met uitzondering van de communistische — een uitzondering welke o.i. geen nadere motivering vraagt — uit te nodigen tot bijwoning van één der herdenkingssamenkomsten. Daarvoor was a.h.w. de vergadering, welke op Vrijdagmiddag 2 April in Lommerrijk is gehouden, aangewezen. Het karakter van de grote samenkomst in de Ahoyhal en het programma daarvoor lieten het immers niet toe aan deze een soort receptie te verbinden. Dit kon wel ten aanzien van de vergadering van Vrijdagmiddag. Bij de verdere voorbereiding van deze vergadering stuitten wij echter op moeilijkheden. Deze kon in verband met de wijdingsure van Vrijdagavond niet al te zeer worden gerekt, en, rekening gehouden met hetgeen het programma in ieder geval moest bevatten, bleek het niet wel mogelijk zowel de geestverwante organisaties als de politieke partijen, indien daarop prijs zou worden gesteld, de gelegenheid te bieden iets te zeggen. De politieke partijen daarvoor voorrang te verlenen boven de geestverwante organisaties werd niet bevredigend geacht. De politieke partijen uitnodigen en haar vertegenwoordigers niet in de gelegenheid stellen een woord te spreken, indien zij dit wensten, kon evenmin bevredigen. Toen is het besluit gevallen de andere politieke partijen niet uit te nodigen, al werd dit node genomen. Dat de berekening inzake de beschikbare tijd juist is geweest, ja, nog te optimistisch was, heeft de ervaring geleerd. Zelfs niet alle geestverwante organisaties konden aan het woord komen, al was door combinaties het aantal sprekers zeer beperkt. Uiteraard had men zulke combinaties niet kunnen toepassen ten aanzien van de politieke partijen.

Ziedaar de verklaring.

DAGEN

om nooit te vergeten!

Twee en drie April 1954! Dagen om nimmer te vergeten. Hoogtepunten in de geschiedenis van de Anti-Revolutionaire Partij. Vijf en zeventig jaar lang heeft zij een zeer belangrijke plaats in het politieke leven in ons vaderland ingenomen. Zij heeft steeds vooraan gestaan, of het nu was de strijd om de vrijmaking van het onderwijs, of het nu betrof de sociale vraagstukken, of dat ons land gebukt ging onder een zware economische crisis, de Anti-revolutionaire partij heeft zich nimmer aan haar verantwoordelijkheid onttrokken. Ook niet aan de verantwoordelijkheid van de oppositie, toen deze na de tweede wereldoorlog noodzakelijk bleek. Oppositie tegen „de geest van de tijd”, die culmineerde in het Indonesisch drama.

Al deze activiteiten hebben het élan van de partij niet gebroken. Dat is wel duidelijk gebleken op die gedenkwaardige dagen van de tweede en de derde April 1954.

Vijf en zeventig jaar A.R. partij! Dit feit moest gevierd worden. Want er was reden tot grote dankbaarheid. Daarom was het begrijpelijk — al het pessimisme van sommigen ten spijt —, dat de machtige Rotterdamse Ahoy-hal Zaterdag bijna geheel gevuld was met een enthousiaste a.r.-menigte. Dankbaarheid uit zich. Bij jongeren en ouderen. Men voelde het: dit is een moment, dat men mee moet maken. Voor de honderden jongeren, uit alle delen van het land, is deze dag een stalende wapenschouw geworden, waaruit zij kracht hebben kunnen putten. Zij hebben begrepen hoe waardevol de schat is, die zij de toekomst hebben in te dragen! En die honderden ouderen, die aanwezig waren, zullen ongetwijfeld verwijld hebben bij de dagen van weleer. Dagen waarover zij nog wel eens met een hunkerend hart hebben gesproken, maar waarvan zij dachten: „zoiets

beleven we nooit weer”. Die goede dagen uit het „vervlogen tijdperk” passen niet meer in het hyper-zakelijk tijdsgezicht van na de tweede wereldoorlog”, zo zullen velen geredeneerd hebben. De een zal voor deze stelling de verwereldlijking als bewijs hebben aangevoerd en de andere zal eveneens klemmende argumenten voor dit betoog hebben kunnen leveren. Maar het wonderlijke was, dat op de tweede en derde April gebleken is, dat de „dagen van weleer” nog altijd kunnen bestaan. Omdat de liefde voor die a.r.-partij bij duizenden in den lande nog onverflauwd is. Dankbaarheid uit zich. Liefde uit zich ook. En zo waren het de ruim zeventuizend bezoekers, die zorgden voor de verschillende hoogtepunten. Want zoals het zo vaak gaat zijn de spontane momenten het meest ontroerend.

* * *

Van die momenten gaan wij U iets laten zien en vertellen. Wij nemen u dan allereerst mee naar „Lommerrijk” in Rotterdam, waar op Vrijdag 2 April vertegenwoordigers van alle Kamer- en Statencentrales en vele genodigden bijeen waren, om getuige te zijn van de officiële start van deze tweedaagse jubileumviering.

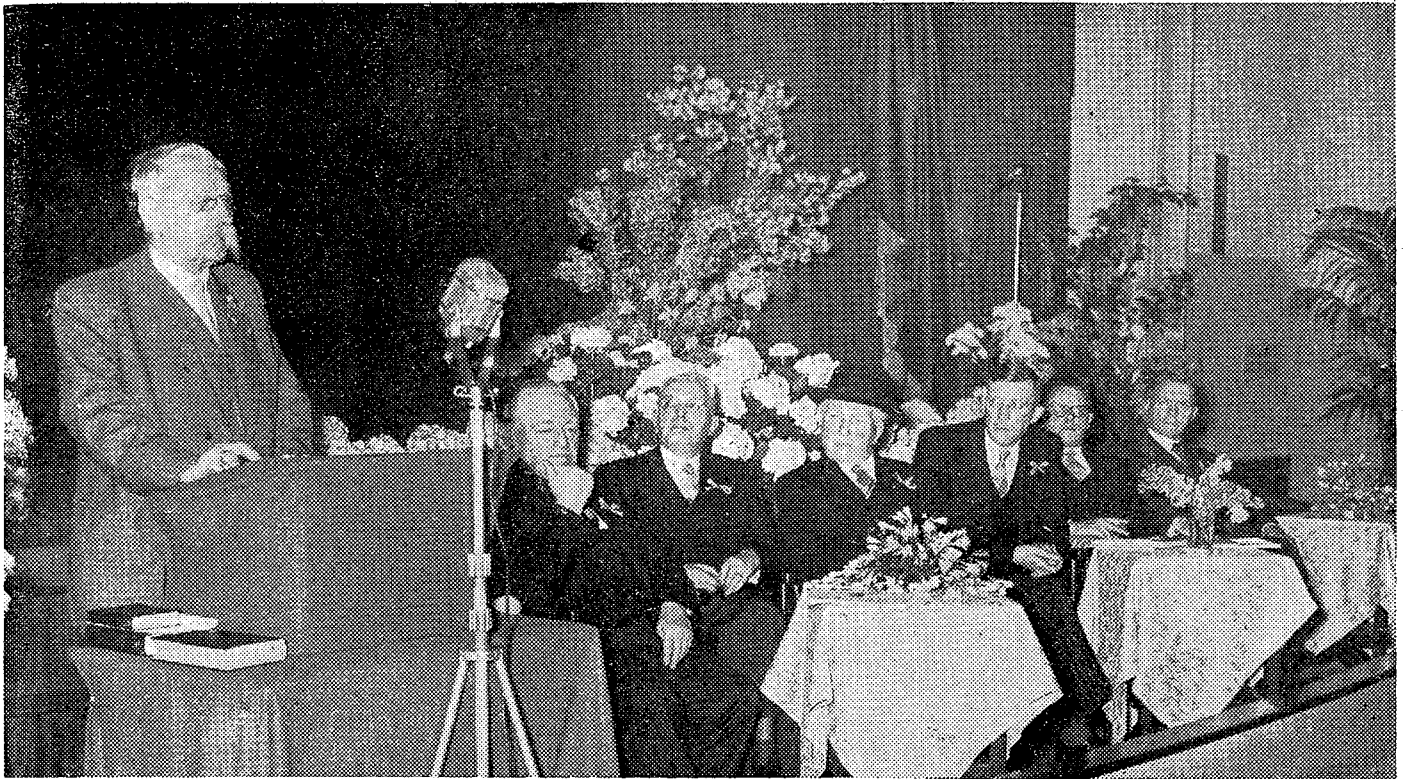
Met een kloeke openingsredevoering heeft de voorzitter van het Centraal Comité, dr J. Schouten, dit officiële festijn geopend. Op treffende wijze typeerde hij de positie van zijn partij. Wij kunnen dat niet allemaal weergeven. Dat doen wij ook niet met de andere redevoeringen. Mocht U er belangstelling voor hebben — zij zijn de moeite van het lezen waard — welnu, een berichtje aan het partijbureau, dr Kuyperstraat 3, den Haag, is voldoende. Voor een bedrag van f 1.— bent u de man en ontvangt u een boekwerkje onder de titel „Voor Geloof en Vrijheid”.

De rede van Dr Schouten was als steeds een gedegen stuk werk. Op verantwoorde wijze werd de positie van de A.R.-partij in het verleden en in het heden geschetst. Het is inderdaad niet mogelijk de inhoud van deze rede met enkele woorden te typeren. Het was een brede uiteenzetting, waarvan het niet alleen de moeite waard is om kennis te nemen, maar die nadere bestudering vraagt. „Voortvaren” was de titel die de spreker aan deze rede medegaf. De bedoeling daarvan is duidelijk. Wij moeten vooruit! Op een Jubileum is het goed een blik naar het verleden te richten. Maar daar mag het niet bijblijven. Het oog moet op de toekomst worden gericht.

Na dr Schouten was het de beurt aan Prof. Mr Anema, de nestor van de a.r.-Kamerfracties, om een jubileum-toespraak uit te spreken. U ziet hem hier staan op het vrolijk versierde podium, met naast hem de Moderamenleden van het Centraal-Comité, de heren dr J. Schouten, mr A. B. Roosjen, generaal b.d. L. F.

*Prof. Dr J. F. Koksma brengt de gelukwensen over
van de Vrije Universiteit*

Duymaer van Twist, R. Gosker, adjunct-secretaris, Prof. dr ir H. van Riessen en J. J. Tjalma.

Prof. Mr A. Anema spreekt over „Persoon en Partij”.

De rede van Prof. Mr A. Anema werd aangekondigd onder het motto „Persoon en Partij”. De meer dan tachtig-jarige behandelde dit onderwerp op voortreffelijke wijze. Wanneer men meer dan 50 jaar lang een vooraanstaande plaats heeft ingenomen in het Nederlandse staatkundige leven en ook meer dan 50 jaar nauw betrokken is geweest bij de leiding van een politieke partij dan heeft men recht van spreken en is het vanzelfsprekend dat met name deze rede de bijzondere aandacht verdient. In een politieke partij komt het op samenwerking van mensen aan. En dan moet er een zeker evenwicht zijn tussen het collectieve optreden van de partij in haar geheel en het persoonlijk inzicht. Dat juiste evenwicht te bewaren is niet altijd even gemakkelijk. Vandaar dat zich ook wel botsingen voordoen. Prof. Anema heeft de verhouding tussen persoon en partij op, ik zou haast zeggen „milde” wijze behandeld. Ongetwijfeld zal later meer dan eens een beroep op deze rede worden gedaan.

Op een officiële jubileumbijeenkomst worden toespraken gehouden. Nadat dus de Heren Schouten en Anema het woord hadden gevoerd werd daartoe gelegenheid gegeven. Verscheidene geestverwante organisaties waren uitgenodigd en de vertegenwoordigers daarvan maakten gaarne van de gelegenheid gebruik. Te betreuren was dat zij niet allen aan het woord konden komen, de tijd liet het eenvoudig niet toe.

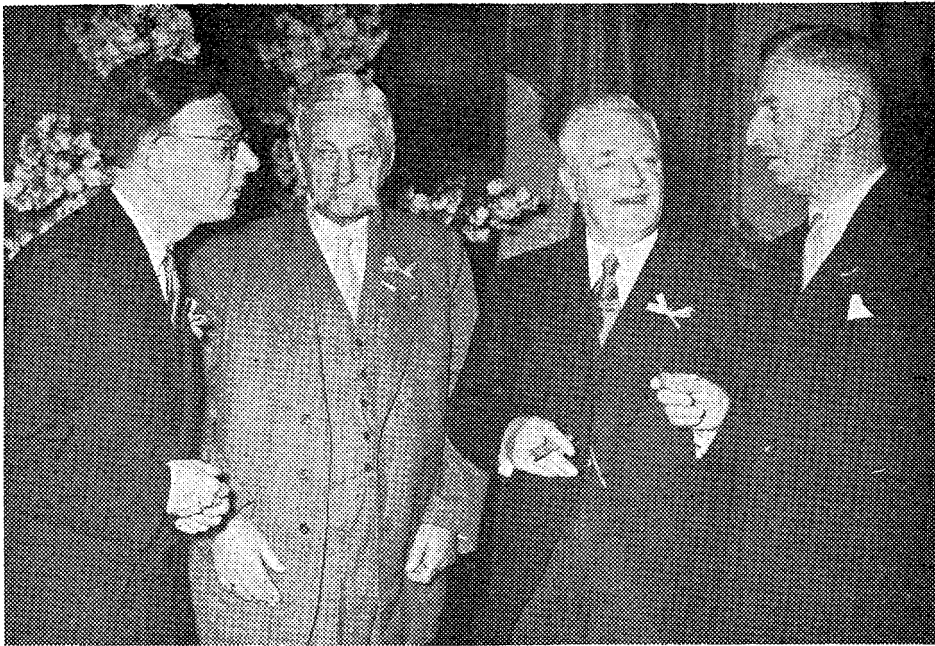
Prof. dr J. F. Koksma, de rector-magnificus van de V.U. opende de rij. Hier spreekt hij juist op het moment, dat hij aan het uitleggen was dat de a.r. partij en de Vrije Universiteit eigenlijk tweelingzusters zijn. Zij komen uit dezelfde wieg! Dr Kuyper is de vader van alle twee. Het is overigens een tweeling met een jaar verschil. Volgend jaar maakt de Vrije Universiteit zich op om haar diamanten-jubileum te vieren! „De Vrije Universiteit is de centrale voor wetenschappelijke kracht”, zo zeide de rector-magnificus, die er met vreugde van kon gewagen dat de band tussen deze universiteit en de partij altijd is blijven bestaan.

De jaarlijkse bijdrage

De actie voor jaarlijkse bijdragen heeft het volgende resultaat opgeleverd. Meer dan 1000 personen hebben op zich genomen om gedurende de eerst volgende vijf jaren gemiddeld ruim f 10.- bij te dragen aan de kas van het Centraal-Comité.

Het doel dat de Jubileumcommissie zich had gesteld is daarmee nog niet bereikt. Maar op vele plaatsen heeft men deze actie nog niet gevoerd. Het ligt in de bedoeling om deze actie straks met kracht voort te zetten. Intussen moeten wij dankbaar zijn voor het verkregen resultaat. Want een versterking van de financiën met rond f 10.000.- per jaar betekent toch een belangrijke verbetering. Voorts moeten wij nog vermelden dat bovendien ontvangen werd een toezegging van f 600.- in 3 jaar en een van f 500.- in 2 jaar. In beide gevallen is daarvan een notariële acte opgemaakt. Voorts werd van enkele particulieren nog ontvangen een bedrag van totaal f 840.— voor éénmaal, welk bedrag echter bij de Jubileumgift wordt geteld.

Aantal personen		bedrag		totaal
8	×	f 1.—	f	8.—
1	×	f 2.—	f	2.—
37	×	f 2.50	f	92.50
4	×	f 3.—	f	12.—
601	×	f 5.—	f	3005.—
2	×	f 6.—	f	12.—
214	×	f 10.—	f	2140.—
2	×	f 7.50	f	15.—
12	×	f 15.—	f	180.—
5	×	f 20.—	f	100.—
108	×	f 25.—	f	2700.—
9	×	f 40.—	f	360.—
2	×	f 50.—	f	100.—
1	×	f 80.—	f	80.—
18	×	f 100.—	f	1800.—
Totaal 1024		f 10.32		f 10.606.50

De twee fractievoorzitters en de twee ministers

De Reorganisatie-commissie

De Reorganisatiecommissie heeft hard gewerkt en vele malen vergaderd. Zij had gehoopt dat zij haar rapport op de Jubileumvergadering zou kunnen aanbieden. Zij is er echter spijtig genoeg niet in geslaagd haar aanvankelijk voornemen te verwezenlijken. Nu echter de drukte van de Statenverkiezingen en die van de voorbereiding van de Jubileumtoogdag achter de rug zijn wordt de arbeid met kracht voortgezet. Binnenkort zal de commissie weer bijeenkomen om de laatste hand te leggen aan de ontwerpen nl. het rapport en de nieuwe statuten. Daarna gaat alles naar de drukker. En voor de zomer in het land is hoopt zij het resultaat van haar werkzaamheden aan het Centraal Comité en aan de Kiesverenigingen te kunnen voorleggen. Daarna kan de discussie over deze voorstellen beginnen.

Twee dagen kostbare tijd hebben de Ministers Algera en Zijlstra gaarne gegeven om deze jubileumviering mee te maken. Zij hebben niet alleen geluisterd of geposeerd met de beide fractievoorzitters Anema en Schouten, maar zij hebben Zaterdag op sublieme wijze hun medewerking gegeven om deze dag te doen slagen, met twee voortreffelijke betogen. Het was duidelijk, dat de duizenden aanwezigen het op hoge prijs hebben gesteld toegesproken te worden door twee a.r.-dienaren der Kroon. Het was duidelijk, dat men verheugd was a.r.-Ministers te bezitten, die op zulk een treffende wijze blijk gaven de taal van het a.r.-volk te verstaan. Een foto maken gaat tussen de bedrijven door, wij keren terug naar Lommerrijk, naar de heer Ruppert, die namens het Christelijk Nationaal Vakverbond, het Verbond van Prot. Chr. Werkgevers, de Chr. Middenstandsbond en Chr. Boeren en Tuindersbond, zijn gelukwensen aanbood.

Maar bij de heer Ruppert bleef het niet. U ziet ook nog Mej. van Es, van de Bond van Meisjesverenigingen op Gereformeerde Grondslag. Zij bood na een hartelijk toespraak de heer Schouten een voorzittershamer aan. „Als er vrouwen in het Centraal-Comité komen, zal ik deze hamer stellig nodig hebben”, zo repliceerde de voorzitter van het Centraal-Comité. En hij voegde daaraan toe: „Versta mij nu niet verkeerd, de ervaring met de mannen heeft mij dat geleerd”. Dat was een van die vrolijke momenten, die men deze dagen telkens weer kon beleven.

Er waren vrolijke momenten, maar ook hoogtepunten. En wij springen nu gauw over op de Zaterdag om u te laten zien hoe de f 100.000.— werden aangeboden. Noch de heer Rutgers, noch de heer Schouten tilden deze enveloppe zwaar... Honderdduizend gulden ineens en een toezegging voor f 10.000.— gedurende vijf jaar. Dat was het resultaat van de jubileumactie, die nog niet gereed was. Luid klaterde het applaus op toen men hoorde dat dit bedrag er was.

„De grote betekenis is hierin gelegen, dat het overgrote deel van de leden der kiesverenigingen aan dit cadeau hebben bijgedragen”. Met deze woorden accepteerde dr Schouten dit enorme geschenk en hij verzekerde met het jubileumcomité overleg te zullen plegen over de besteding van het geld. De kiesverenigingen, wier besturen hebben geslapen, werden opgewekt om deze jubileumactie alsnog ter hand te nemen. Dit is van het grootste belang, want een deel van dit geld zal — volgens dr Schouten — ten goede komen aan de versterking van de Christelijke geest in het verbrokkelde Europa.

„De versterking van de Christelijke geest in het verbrokkelde Europa”. Eigenlijk is het onbegrijpelijk, dat er nog kiesverenigingen zijn, die dit probleem zo maar laten liggen. Die zo ingeslapen zijn, dat zij niet meer zien dat er nieuwe taken zijn voor de a.r.-partij, die broodnodig vervuld moeten worden. Er is dankbaarheid dat de honderdduizend er is gekomen. De offergeest bestaat in onze gelederen gelukkig nog altijd. Maar niemand zal het erg vinden als het geraamde bedrag wordt overschreden.....

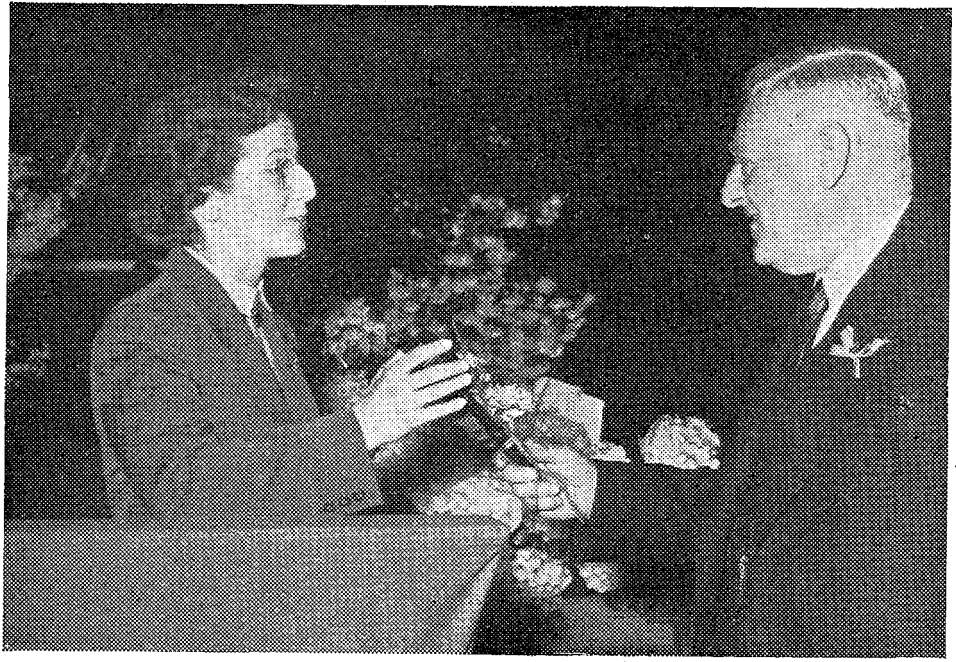

M. Ruppert spreekt namens het Convent

Het resultaat

van de Jubileumactie

Het resultaat van de Jubileumactie stemt al met al tot grote tevredenheid. Toen de heer Dr A. A. L. Rutgers met joyeus gebaar de grote gele enveloppe overhandigde met de mededeling, dat de f 100.000,— er was, bleek de voorzitter van het Centraal Comité daar niet helemaal gerust op te zijn. En er was reden voor die ongerustheid. De laatste gespecificeerde verantwoording vermeldde immers een bedrag van f 40.000,—. En nu ineens de f 100.000 bijeen. Maar Dr Rutgers had gelijk! Want in die laatste paar dagen was rond f 50.000,— binnengekomen. De f 90.000 was dus gepasseerd. En thans, nu wij dit schrijven, zijn wij aan de f 97.600. De laatste f 2400 komen ook. Dat moet wel want van de rond 850 kiesverenigingen zijn nog ruim 200 in gebreke gebleven het door hen bijeen verzamelde bedrag over te maken. Die 200 worden nog wel

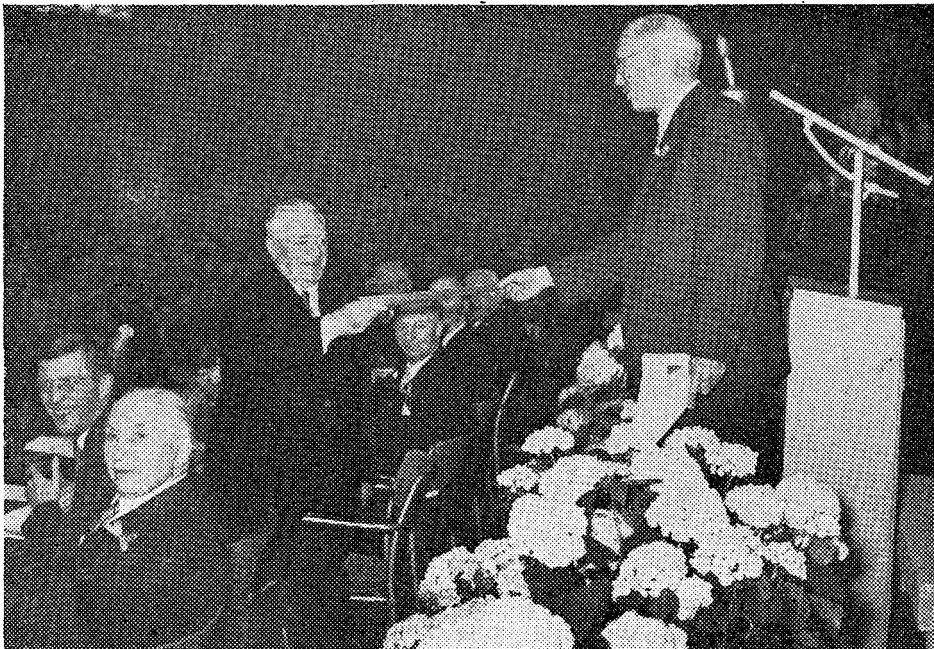

Mejuffrouw van Es overhandigt met enige vriendelijke woorden een met zilver beslagen voorzittershamer aan Dr J. Schouten.

een keer aangepord. Elders in dit blad vindt U een samenvatting per Kamercentrale. Uit die samenvatting blijkt, dat het gehele land aan dit resultaat heeft medegewerkt. De verkiezingsuitslag moge minder gunstig zijn en

tot bezorgdheid stemmen, het resultaat van deze actie wijst ondubbelzinnig uit, dat onze partij innerlijk er nog goed voor staat. Daarom verliezen wij de moed niet. Integendeel, door de tegenslag moeten wij sterker worden. Wij gaan ons met te meer ernst bezinnen op onze taak, onze doelstelling en onze roeping voor heden en morgen. Wij nemen ons nu reeds voor om in de komende wintercampagne aan het werk van de kiesvereniging met toewijding en bezieling deel te nemen.

Dr A. A. L. Rutgers is uiteraard zeer dankbaar met het verkregen resultaat. Mogen wij deze gelegenheid tevens aangrijpen om hem namens ons allen hartelijk geluk te wensen met de hoge onderscheiding, die hem ten deel gevallen is. Dr Rutgers is bevorderd tot Grootofficier in de Orde van Oranje Nassau. Dat is dezelfde onderscheiding, die Dr Schouten bij zijn zeventigste verjaardag heeft ontvangen.

Thans zijn zij beiden, Dr J. Schouten en Dr A. A. L. Rutgers grootofficier in de Orde van Oranje Nassau

„Voor geloof en vrijheid”. Zo kon men lezen op het enorme spandoek dat boven het podium in de Ahoy'-hal hing. Geloof en vrijheid: twee peilers waarop de a.r. partij rust.

Onwillekeurig moesten we daaraan denken toen we het telegram lazen van ir J. A. Manusama. „Hartelijke gelukwensen aangeboden bij 75-jarig bestaan van uw partij en betuigen mede namens alle Zuid-Molukkers onze grote dank voor de door Uw afgevaardigden in de Staten-Generaal aan onze strijd voor vrijheid en recht gegeven steun. Spreken de hoop uit dat u voort wilt gaan ons uw steun te verlenen. Moge God u daartoe wijsheid en kracht schenken”. Of wat denkt u van het telegram van de Gereformeerde Vrouwenvereniging in Nederland? „De Bond van Gereformeerde Vrouwenverenigingen in Nederland wenst de Anti-Revolutionaire Partij zeer hartelijk geluk met haar vijf en zeventig-jarig bestaan. Herdenkt met grote dankbaarheid alles wat zij deed voor land en volk. Wenst allen die voor dit jubileum bijeen zijn een onvergetelijke dag toe en bidt om Gods rijke zegen voor de toekomst van de partij die ook ons zo lief is. Ondertekening door Mevr. H. A. M. Bax-Horjus, presidente, en Mevr. S. M. P. de Jong-Visser, secretaresse.

Het is natuurlijk ondoenlijk om alle feesttelegrammen op te sommen. Er was er een van de B.P.R.M.S. De heren van Doorn en Albering, respectievelijk voorzitter en secretaris van de k.v.p., brachten namens hun bestuur telegrafisch gelukwensen aan onze jubilerende partij over. De heren Welter en Zwarts, voorzitter en secretaris van de k.n.p., bleven daarbij niet achter.

Het telegram van dr J. van Baal, gouverneur van Nieuw-Guinea en oud-Tweede Kamerlid, dat op Vrijdagmiddag in

Lommerrijk arriveerde, werd door dr Schouten voorgelezen. „Hartelijke gelukwensen met bede, dat ons volk blijvende kracht vinde tot medearbeid door de partij aan opbouw Christelijk staatsleven in en buiten Rijk in Europa”. Dit telegram werd met groot enthousiasme begroet.

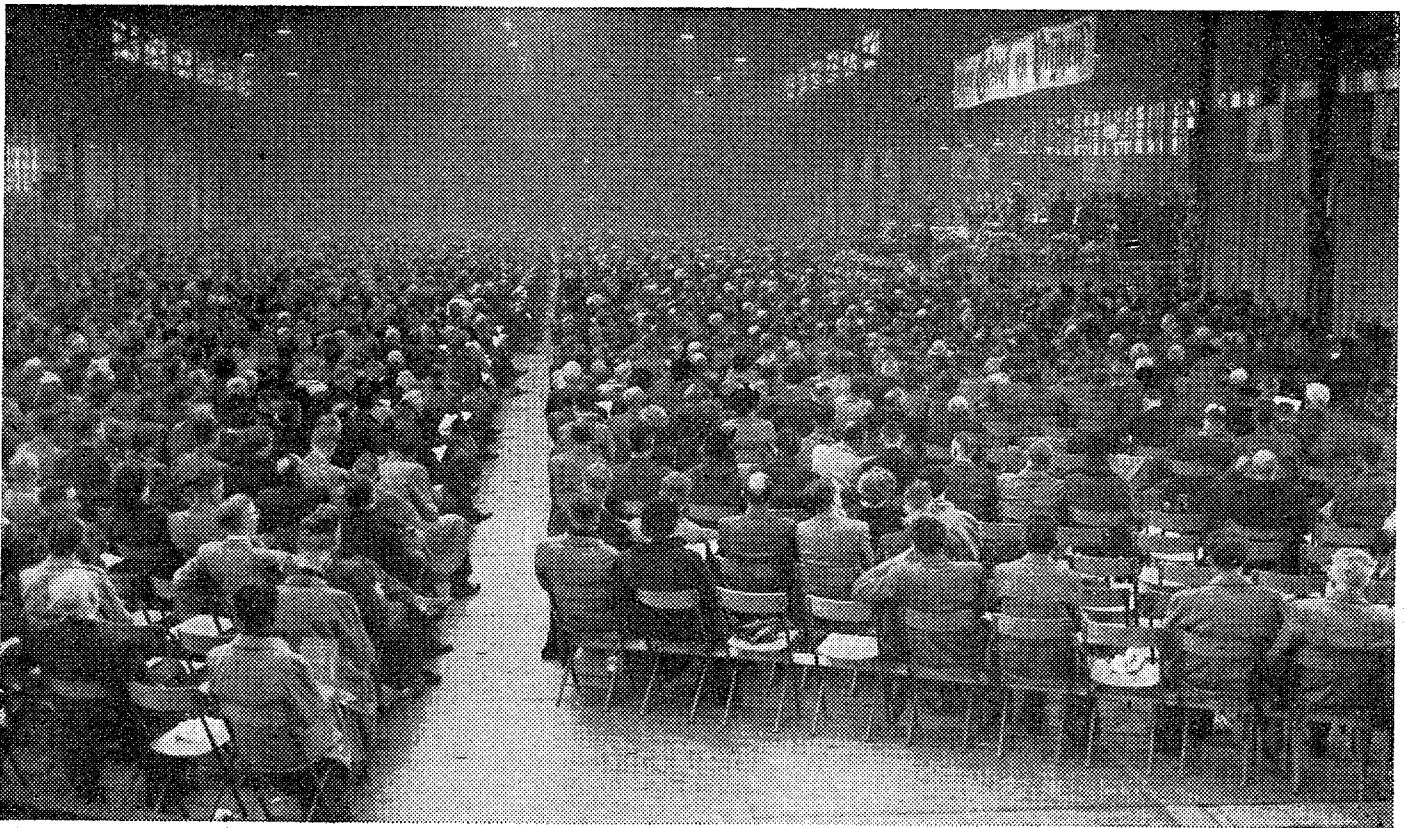
Maar het enthousiasme kende bijna geen grenzen meer toen de voorzitter Zaterdag voorstelde om een telegram te zenden aan H.M. de Koningin en aan Prinses Wilhelmina. En met grote dankbaarheid werd de mededeling aanvaard dat deze vorstelijke personen de a.r.-partij waardig hadden gekeurd om een telegram terug te zenden.

Nog dezelfde dag werd dit telegram immers beantwoord met de volgende woorden: „De Koningin draagt mij op haar oprechte dank over te brengen voor de gevoelens van afhankelijkheid en trouw geuit in Uw telegram. Van Heeckeren, particulier secretaris”.

Aan Prinses Wilhelmina werd eveneens een telegram gezonden.

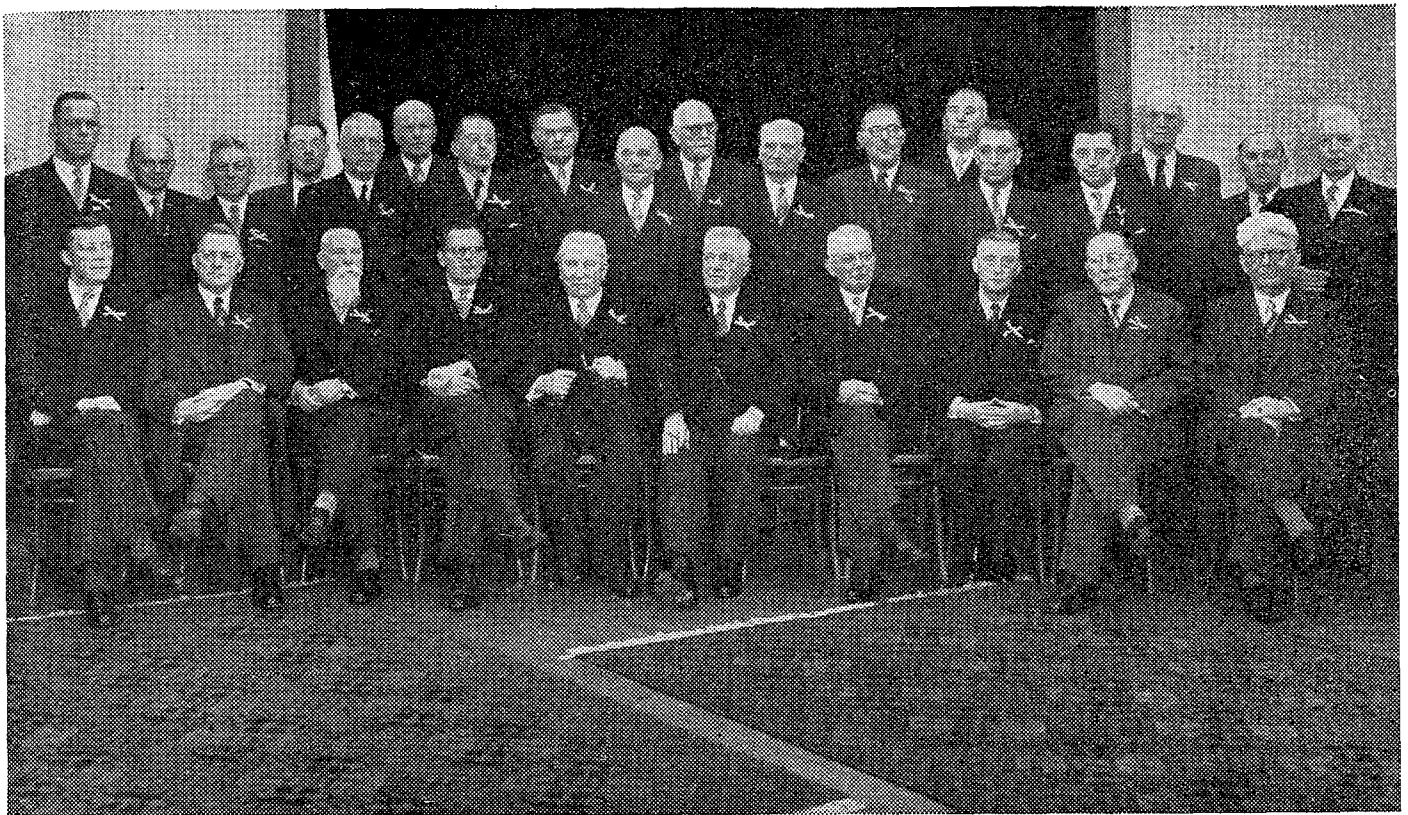
Als antwoord kwam: „Prinses Wilhelmina heeft mij verzocht voorzitter en leden der Anti-revolutionaire partij dank te zeggen voor het telegram en de gevoelens daarin vertolkt. J. Geldens, particulier secretaresse”.

Op de volgende vergadering van het Centraal-Comité — u ziet het hier bijeen — zal het eerste uur wel verloren gaan met het lezen van al deze gelukwensen, die de leden ongetwijfeld kracht zullen geven om hun belangrijke werkzaamheden voort te zetten.

Overzicht van de enorme zaal

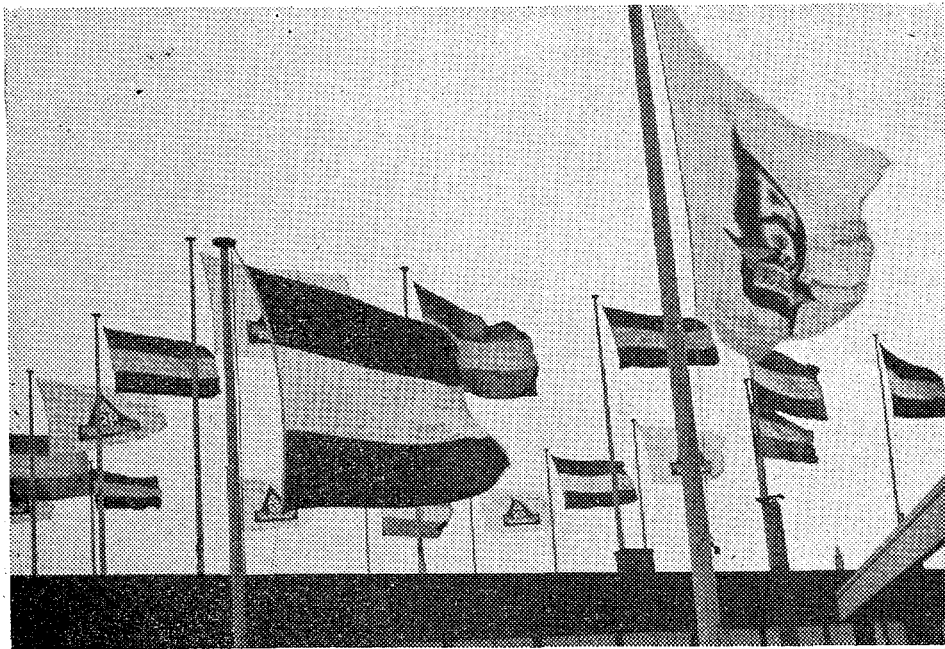

Ter gelegenheid van het 75-jarig jubileum onzer partij werd een officiële foto gemaakt van het Centraal-Comité, welke wij in dit nummer afdrukken. Van links naar rechts zittend de Heren: R. Gosker, adjunct-secretaris, J. J. Tjalma penningmeester, Prof. Dr J. Severijn, Prof. Dr Ir H. van Riessen, secretaris, L. F. Duymaer van Twist, erelid; Dr J. Schouten, voorzitter, Mr A. B. Roosjen, tweede voorzitter, H. R. J. van der Veen, A. Stapelkamp, Mr G. A. Diepenhorst. Staande Ds D. Biesma, Prof. Dr S. U. Zuidema, A. Schout, Drs A. Bouma, J. Wilschut, A. Warnaar, C. A. van Drimmelen, J. Smallenbroek, J. A. J. Jansen Maneschijn, Mr A. Bruch, A. in 't Veld, J. Lever, Mr Eling Visser, Mr Dr J. Meulink, Mr J. van Aartsen, D. A. van der Schans, H. A. van Willigen, M. Knol. Alleen de heer Mr T. Bout was afwezig.

Kamer- kieskring	Leden- aantal	Bedrag	
1. Amsterdam	3956	4000.—	100 %
2. Arnhem	6434	6189.13	96 %
3. Assen	5662	5675.—	100 %
4. Dordrecht	11301	12183.49	108 %
5. 's-Gravenhage	3610	3672.30	102 %
6. Groningen	10346	9854.10	95 %
7. Haarlem	5215	4510.28	86 %
8. Den Helder	3673	3215.—	90 %
9. Den Bosch	1447	927.25	64 %
10. Leeuwarden	13212	9407.64	71 %
11. Leiden	7143	7129.58	100 %
12. Maastricht	291	317.78	108 %
13. Middelburg	4201	5039.60	120 %
14. Nijmegen	2917	2630.84	89 %
15. Rotterdam	5327	8127.32	152 %
16. Tilburg	906	833.—	92 %
17. Utrecht	6889	5718.15	82 %
18. Zwolle	7176	5424.75	76 %
Totaal	99706	94855.21	95 %
Arjos Z.-Holland en particulieren		840.—	
Totaal		95.695.21	

De Jubileumactie heeft per 30 April '54 opgebracht f 95.255,21. Nevenstaand staatje geeft een overzicht van de verkregen resultaten per Kamerkieskring. De prestatie van Rotterdam valt daarbij ten zeerste op. Een van onze grote steden — maar zij behaalde het hoogste gemiddelde. Daarop volgt Zeeland met 120%. Zeeland werd gehandicapt door de stormramp. De Statencentrale Ziezikzee (Schouwen en Duiveland) moest verstek laten gaan. Maar de andere statencentrales hebben dit meer dan goed gemaakt, zodat Zeeland als eervolle tweede op de ranglijst eindigt. De laagste in de rij is 's-Hertogenbosch. O, dat land van Heusden en Altena! Waar blijven Nieuwendijk? Werkendam? Over Leeuwarden, dat zich als zeventiende op de ranglijst plaatst, maken wij ons niet ongerust. Uit Friesland komt zeker nog f 5000.—. Het is tenslotte nog slechts een voorlopig resultaat. Inmiddels is al weer f 2000.— ingekomen. Van 200 kiesverenigingen is evenwel nog geen bijdrage ontvangen en bovendien zijn er een aantal kiesverenigingen, die ongetwijfeld nog een tweede bedrag zullen storten. Het is verleidelijk om, de resultaten overziende, lof en blaam te gaan uitdelen. Er zijn kiesverenigingen, die zich voortreffelijk hebben gehouden en die f 3.— per lid hebben afgedragen. Er zijn er ook, die..... maar dat betreft de ruim 200.

Een festijn van vlaggen riep aan de bezoekers van de toogdag een hartelijk welkom toe.

Een nationale partij!

Nu dat onderwerp was aan onze minister-president in oorlogstijd wel toevertrouwd. De man, die in Londen zo vastberaden en zo hardnekkig de strijd heeft volgehouden voelde zich bij de behandeling van dit onderwerp in zijn element. En dat zijn vlammend betoog zou eindigen met een woord van bemoediging voor de Ambonezen, die nu even vastberaden en even hardnekkig hun strijd voor de vrijheid voortzetten als hij dat toen in Londen deed, was voor niemand een verrassing.

Reeds vroeg in de morgen wapperden de gloednieuwe vlaggen van de A.R. partij in de masten van de Ahoy-hal. Klapperend in wind, riepen zij de toestromende enthousiaste feestgangers van de verte uit reeds het welkom toe. Het was een goede greep het bekende partijembleem ook op deze wijze te etaleren. „A.R.P.” zo leest men in de driehoek en daaronder „Pro religione et libertate”. Voor „geloof en vrijheid”. Een betekenisvolle slagzin, die letterlijk van de daken af werd gepredikt. Het behoeft geen betoog, dat na het openingswoord de Londense Minister-President, Prof. mr P. S. Gerbrandy, de eerste feestredenaar was. Hier ziet U hem staan in een van zijn typische houdingen.

En verder ziet U mr J. A. de Wilde, vergrijsd in de dienst voor de a.r. partij. Jarenlang Kamerlid en Minister. Een man met oratorische gaven en sprankelende humor, een sieraad voor het partijleven. Een ernstige ziekte heeft hem helaas genoodzaakt zich terug te trekken uit de actieve politiek. Maar op deze jubileumdag was hij present. „Nimmer heb ik gedacht, dat God mij het voorrecht zou geven deze heerlijke dag mee te maken”, zo zeide de ontroerde de Wilde in zijn korte, doch kernachtige redevoering, die een dankwoord was voor zijn benoeming tot honorair-lid van het Centraal-Comité. „Heel mijn leven heb ik gewijd aan de A.R. partij, die ik zo lief heb en die ik hoop te dienen tot de laatste snik. Ik heb gewerkt onder Kuyper. Ik heb samengewerkt met Colijn en Schouten. Ik breng dank aan het Centraal Comité. Maar deze benoeming zou niets waard zijn als zij niet werd gedragen door de volkomen instemming van deze machtige vergadering”. Toen brak er een hartelijk, doch oorverdovend applaus los. Diep onder de indruk van deze grote bijval antwoordde de heer de Wilde: „Dit is Uw handdruk in de avond van mijn leven”. Een moment om nooit te vergeten. Een ontroerend moment. Maar ook een blij moment, dat dit alles door Gods gunst nog aan de heer de Wilde is gegeven.

Het Anti-Revolutionaire volk zingt graag. Luid hebben de liederen geklonken. De vogels, die hun huis hebben in de nok van de Ahoy-hal — en die heel wat gewend zijn — hadden kennelijk niet vaak zulk een zanglustige schare meegemaakt. Zij zijn dan de enige toeschouwers geweest, die het zingen niet hebben kunnen waarderen, want verder zongen jong en oud, uit volle borst.

Prof. Mr P. S. Gerbrandy spreekt . . . . .!

Het was voor Mr J. A. de Wilde een volkomen verrassing, dat hij benoemd werd tot erelid van het Centraal Comité. Het was voor de vergadering een volkomen verrassing dat Mr J. A. de Wilde nog het woord voerde. Daarom werd de warme en de hartelijke ovatie een van de hoogtenpunten van deze merkwaardige dag. Het Centraal Comité telt thans twee ereleden. Naast de heer L. F. Duymaer van Twist is deze eer thans ook aan de heer Mr J. A. de Wilde ten deel gevallen. Wij hopen zeer, dat Mr J. A. de Wilde, als zijn gezondheid hem dat toelaat, de moeite zal willen nemen zijn mémoires op te schrijven. Hij is zo dikwijls en zo nauw betrokken geweest bij het staatkundig gebeuren op hoog niveau, dat hij daarmede aan onze partij een grote dienst zou bewijzen. Vooral omdat Dr Colijn dit niet heeft kunnen doen en omdat de zo waardevolle correspondentie van Dr Colijn in de bezettingstijd verloren is gegaan. Nu Mr J. A. de Wilde erelid is geworden van het Centraal Comité mogen wij dit met gepaste vrijmoedigheid van hem vragen.

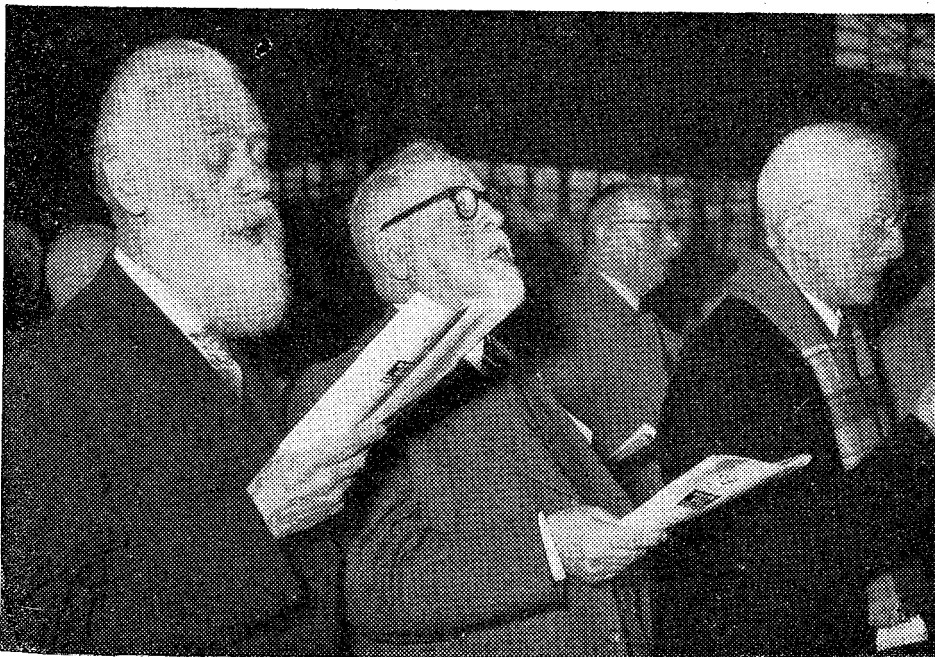
Mr J. A. de Wilde dankt voor het Erelidmaatschap

PSALMEN ZINGEN

Hoewel wij na de bevrijding enkele massale bijeenkomsten hebben gehad die zeker even groot waren als die van de Jubileumtoogdag heeft toch het gemeenschappelijk zingen dit keer op alle aanwezigen wel een diepe indruk gemaakt. Dr Hommes heeft daaraan uitdrukking gegeven in een artikel in het Gereformeerd Weekblad. Ds J. J. Buskes heeft naar aanleiding daarvan weer een artikel geschreven in het Vrije Volk. Wij hebben dat artikel niet goed begrepen. Wij hebben veel gezongen en werkelijk niet alleen psalmen! Zit er nu ook voor Ds Buskes niet een mooie gedachte in dat de psalmen en de liederen van Valerius Gedenc-klank ook op een politieke vergadering worden gezongen? Wij zouden hem willen vragen —

en gij, wat zingt gij dan op de congressen van de Partij van de Arbeid? Er was een tijd dat de Socialisten een liederenschat hadden. Maar deze liederenschat is thans uit de tijd. En ook de Partij van de Arbeid grijpt terug naar ons volkslied, naar het oude Wilhelmus. En dat is goed! Maar waarom dan zo fel gereageerd? Toch begrijpen wij daar wel iets van! Daar zit een probleem en moeilijkheid achter! Hoe staat de A.R. Partij in ons volksleven?

Met dat probleem zullen wij ons inderdaar ernstig, ja diep ernstig, moeten bezighouden. In zoverre bevat het artikel van Ds Buskes een element van waarheid. Of hij dit zo heeft bedoeld laten wij nu maar in het midden. Of hij aan deze ontwikkeling geen schuld heeft laten wij eveneens onbesproken. Het schijnt wel of er voor de christenen in de Partij van de Arbeid, men leze er „Doorbraak” maar op na — slechts één doel en slechts één ideaal bestaat — de confessionele partij te vergruizelen. En als dat doel is bereikt, wat dan? Is ds Buskes dan waar hij zijn wil?

De grijze generaal, L. T. Duymaer van Twist — de 88-jarige — riep de jeugd op om trouw te blijven aan het Anti-revolutionaire beginsel. Zal dat woord weerklank vinden bij de jeugd?

Ontroerende momenten. Op deze foto's ziet U er nog twee. Links staat de 88-jarige generaal b.d. L. F. Duymaer van Twist. Zelden heeft iemand een hartelijker ovatie in ontvangst mogen nemen, dan deze nog immer vitale voortekker, met ongebroken stem. Hier sprak een man, die 75 jaar lang met de a.r. partij heeft meegeleefd. Hij heeft Groen van Prinsterer nog gekend, hij verbleef vaak bij Kuyper. Een man dus, die de geschiedenis van de partij kan vertellen uit eigen ervaring. Zo sprak hij over het verkiezingsjaar 1888, het jaar, waarop het eerste rechtse Kabinet optrad. „Dit was geen strijd meer, het was een worsteling van man tegen man aan de stembus” riep hij uit.

Zijn oproep tot de jeugd was een verademing na al de klachten, die tegenwoordig aan haar adres worden geuit. „De a.r. partij heeft vroeger veel aan de jongeren te danken gehad. Zo moet het blijven”, aldus de generaal. „Want de jongerenactie, hetzij dan met een andere doelstelling voor ogen, hetzij in een ander kleed gehuld, kan ook heden en in de toekomst niet gemist worden. Vooral nu de tijden steeds donkerder worden. Om de studie der beginselen moet het gaan. De jongeren in onze gelederen vormen een belangrijke schakel in de partij: ook in hun verdere opgang. Immers de jeugd van vandaag zijn de stoere en kloeke strijders van morgen”.

De jeugd heeft dit woord van deze 88-jarige op hoge prijs gesteld. Dit is gebleken tijdens de vergadering toen het applaus opklaterde, maar het blijkt nog steeds in de gesprekken die over deze feestdagen worden gevoerd. Twee oudgedienden in de partij — Duymaer en Anema — hebben op sympathieke wijze hun woord tot de jongeren gezegd. Hoe ouder men wordt, hoe dichter men bij de jeugd staat!

Huldiging van Schouten

En rechts ziet U de aanbidding van een vaas met prachtige rode rozen aan dr J. Schouten. De kwekers uit Aalsmeer, die de zaal in Lommerijk en de Ahoy-hal op meesterlijke wijze hadden versierd, boden deze hulde aan namens alle geestverwanten. Het was een punt, dat niet op de agenda voorkwam. Maar daarom juist zal men ook deze gebeurtenis niet licht meer vergeten. Het was een bloemenhulde aan „onze Schouten”, zo zeide de woordvoerder van de kwekers uit Aalsmeer. Een hulde voor al het werk, dat de voorzitter van het Centraal Comité, jarenlang, met uitschakeling van zijn persoon, voor de partij heeft verzet. Het was een hartelijk woord, dat precies weergaf wat er bij duizenden anti-revolutionairen leeft. Men krijgt zo weinig de kans dr Schouten eens een ovatie te brengen. Maar nu de kweker uit Aalsmeer de baan had geëffend greep men de kans met beide handen. En men deed dit op de wijze, zoals men dat het beste kan doen; men zong dr Schouten toe: „Dat 's Heeren zegen op U daal”.

Zo schaarden de zeventuizend aanwezigen zich om hun voorzitter, die de partij na de oorlog heeft geleid. Tegen de doorbraak stroom op. De man, die in de Indonesische kwestie in het Parlement stand heeft gehouden, verdiende deze hulde.

Rode rozen waren het, die hem werden aangeboden. Maar dr Schouten had daar geen last van. „Rood heeft verschillende spraken, zo zeide hij. Dit is niet het rood van het socialisme. Het is ook niet het rood van het communisme. Dit is het rood van een van de banen van de Nederlandse vlag. Zo alleen kan ik er naar kijken....”

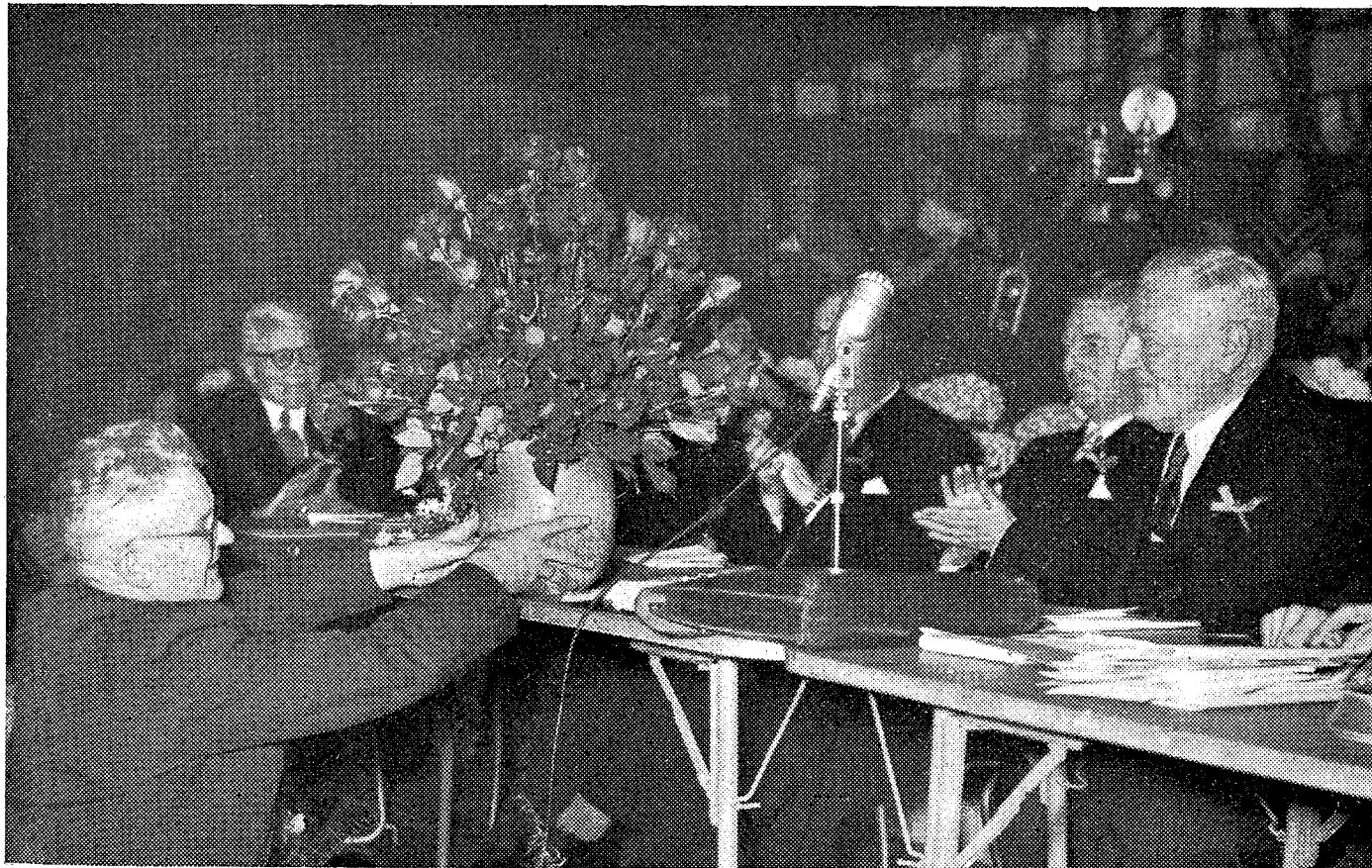
De Ouderdomsvoorziening

In het vorig nummer van ons Contactorgaan hebben wij enige aandacht gegeven aan het Advies van de Sociaal Economische Raad inzake de wettelijke regeling van de ouderdomsvoorziening. Dat advies is uitgebracht aan de Minister van Sociale Zaken. Op het Departement zullen de ambtenaren wel bezig zijn, rekening houdend met het verstrekte advies, een wetsvoorstel voor te bereiden. Dat wetsvoorstel moet dan eerst de Ministerraad passeren, aler het bij de Kamers ter behandeling kan worden ingediend. Daarna volgt nog de schriftelijke behandeling. Wij moeten dus duidelijke taal spreken. Er is momenteel alleen nog maar een Advies van de Sociaal Economische Raad! Maar een wetsvoorstel is er nog niet! Onze Kamerleden kunnen derhalve nog geen stap verzetten. Het hangt allemaal af van de snelheid waarmee het departement en waarmede straks de Ministerraad werkt. Eerst daarna komen de Kamerleden er aan te pas. Dat is punt één.

En punt twee is dit. Dat dit allemaal nog gebeuren moet, daarvan dragen de Socialisten de verantwoordelijkheid. Zij zijn heus voldoende gewaarschuwd. Direct na de bevrijding heeft de Stichting van de Arbeid aan de Minister geadviseerd de premies en de uitkeringen van de bestaande Invaliditeits- en Ouderdomswet in overeenstemming te brengen met de gewijzigde verhoudingen. Bij dat advies heeft de A.R.-fractie zich aangesloten en zij heeft de Minister verzocht de wet te handhaven, maar de premies en de uitkeringen te verhogen. Maar de Minister van Sociale Zaken, toenmaals de

Heer W. Drees, wilde niet. Hij gaf de voorkeur aan een noodvoorziening ouden van dagen. En dat we daar nu nog mee zitten is zeker niet aan de Anti-revolutionairen te wijten. De Noodvoorziening zou drie jaar van kracht blijven. Wij zijn nu tien jaar verder. En nu juichen wij over het advies van de S.E.R.! En de Partij van de Arbeid doet net of het haar advies is. Wij moeten goed verstaan dat deze gehele gang van zaken zeker niet bevredigend is. Maar de verantwoordelijkheid daarvan berust voornamelijk bij de Partij van de Arbeid, die bovendien eerst Drees, daarna Joekes, daarna Suurhof als minister van Sociale Zaken in het vuur stuurde.

Waarom wij dit nogal scherp schrijven? Omdat ons nu enkele brieven hebben bereikt van geestverwanten, die ontevreden zijn over ons artikel in het vorige nummer van het Contactorgaan. Wij schreven daarin, dat het nog wel even zal duren aler alles in kannen en kruiken is. En nu concludeert men daaruit dat onze mensen in de Kamer de behandeling van deze zaak zullen rekken en trekken en dat intussen de ouden van dagen maar moeten wachten op de definitieve voorziening. Maar daarmee wordt de zaak toch wel op haar kop gezet. Wij geven kort en krachtig de verzekering dat de spoedige behandeling van het wetsontwerp, — dat nota bene nog moet worden ingediend — niet door de Anti-revolutionaire Kamerleden zal worden belemmerd. Integendeel — wij zijn er diep van doordrongen, dat de zaak dringt en dat een definitieve regeling dringend en dringend nodig is.

Rode rozen voor . . . Dr Schouten

Piet van den Kerkhoff dirigeert het grote zangkoor, dat begeleid door de Marinierskapel enige liederen uit Valerius Gedencklanck deed horen.

Kapitein Gijsbert Nieuwland met zijn Marinierskapel en Piet van den Kerkhoff met zijn drie koren bestaande uit honderdvijftig man hebben ongetwijfeld een groot aandeel gehad in het slagen van deze dag. De Marinierskapel — een goede bekende van de N.C.R.V. — heeft de zang begeleid op een wijze, die moeilijk te overtreffen zal zijn. Men klaagt wel eens over het feit, dat de Calvinistische volksgroep de kunst niet erg waardeert. Maar de grote aandacht waarmee men heeft geluisterd naar „Land of hope and glory” van de Marinierskapel deed in ieder geval de twijfel rijzen of deze critiek ook opgaat voor dit soort kunst. En dat men de koorzang bemint: dat was bekend. Gijsbert Nieuwland en Piet van den Kerkhoff: zij zijn begripen geworden voor al diegenen die de tocht naar Rotterdam hadden gewaagd. En zelfs dr Schouten heeft zich aan hun „dirigisme” onderworpen.

Vrolijk speelde de Marinierskapel voor de aanvang van de vergadering. Deze zorgde er voor, dat de stemming er reeds inzat voordat de voorzitter begon aan zijn openingswoord. En het machtige Halleluja-koor uit de Messias van Händel door de drie koren 's middags gezongen, zal nog lang in de oren naklinken.

Het was 's ochtends minder vol dan 's middags. Dat was begrijpelijk. Vele a.r.-en uit Rotterdam en omgeving hadden er geen vrije dag aan gewaagd. De vele ochtendbezoekers begrepen kennelijk dat men 's middags zou moeten vechten voor een goed plaatsje. Honderden besloten dan ook de zaal maar niet te verlaten. Zij peuzelden hun brood op op de stoelen of op de tribunes en hoogstens gunden zij zich de tijd om bij de vele snelbuffetten een kopje koffie te

halen. Zij hebben het bij het rechte eind gehad. Wie de stad is in gegaan zal tot de ontdekking gekomen zijn dat de mooiste plaatsen bezet waren. Ja, dat gaat nu eenmaal zo. Maar de perfecte geluidsinstallatie en de opstellingen van het podium boden gelukkig de garantie, dat niets aan de aandacht van belangstellenden behoefde te ontsnappen.

Als één man het druk gehad heeft deze dagen dan was het wel dr Schouten. De aanwezigen mochten wel eens niet naar een redevoering luisteren, hij kon dat niet doen. Als voorzitter had hij steeds het laatste woord. Een vriendelijk woord hier, een opwekking daar. Het gaat dr Schouten voortreffelijk af. Hoe meer de dag vorderde, des te beter hij op dreef kwam. U ziet hem hier in een van zijn karakteristieke houdingen.

Telegram van c.h.

„De Christelijk Historische Unie in Algemene Vergadering te Amsterdam bijeen biedt de A.R. partij haar hartelijke gelukwensen aan met haar 75-jarig bestaan. Spreekt haar waardering uit voor haar arbeid in het midden van ons volksleven en bidt haar Gods zegen toe bij die verdere arbeid op geestelijk, maatschappelijk en staatkundig terrein. H. W. Tilanus, voorzitter, mr H. K. J. Beernink, secretaris. Dit telegram werd op Woensdag 7 April verzonden onder luide bijval van de aanwezige c.h. leden.

Het wordt ernst!

Het waren voor Dr Schouten geen gemakkelijke dagen. Het non stop programma van de derde April was voor hem geen eenvoudige opgave. Maar hij heeft zich volledig aan het programma gehouden, zo zelfs, dat toch nog enkele dingen konden worden ingevoegd. Maar aan het einde van de dag kwam hij eerst recht op dreef. En hij gaf ons allen een vermaan en een woord van bemoeiding mee. Weest Antirevolutionair met de volle liefde van Uw hart en werkt voor onze partij met doorzettingskracht en toewijding.

De stembus heeft daarna gesproken! Het is een harde taal. In Amsterdam hadden wij — om gelijk te blijven bij de statenstembus van 1950 — rond 43000 stemmen moeten verkrijgen. Wij behaalden rond 33.000 stemmen. Dat betekent een teruggang van rond 25%. In Den Haag verloren wij rond 22%. In Rotterdam rond 13%. Dit zijn de cijfers. De nederlaag, in 1952 reeds geleden, is ronduit bevestigd. Wij moeten daar geen doekjes om heen winden. Daar bereiken wij niets mee en dat willen wij ook niet. De ongunstige stembusuitslag mag echter ook geen domper zetten op onze activiteit. Wij hebben de wind tegen. Maar tevens klinkt nu het woord door Dr Schouten gesproken aan het slot van onze Jubileumbijeenkomst. Dat woord krijgt nu nog diepere klank en nog meer betekenis. En met vernieuwde moed gaan wij aan de slag.

Want wij geven ons niet gewonnen! Omgekeerd, juist bij tegenslag en nederlaag, nu wij gevoelen dat het spannen gaat, dat onze positie in het volksleven wordt bedreigd, nu gaan wij schouder aan schouder staan in het besef van onze roeping!

En wij gaan dat niet doen in eigen kracht! Wij moeten ons bezinnen op heel veel dingen en trachten een antwoord te geven op heel veel vragen. Maar vooral één ding is nodig — dat wij ook in de politiek weer opnieuw leven gaan, uit geloof. En dan denken wij daarbij niet

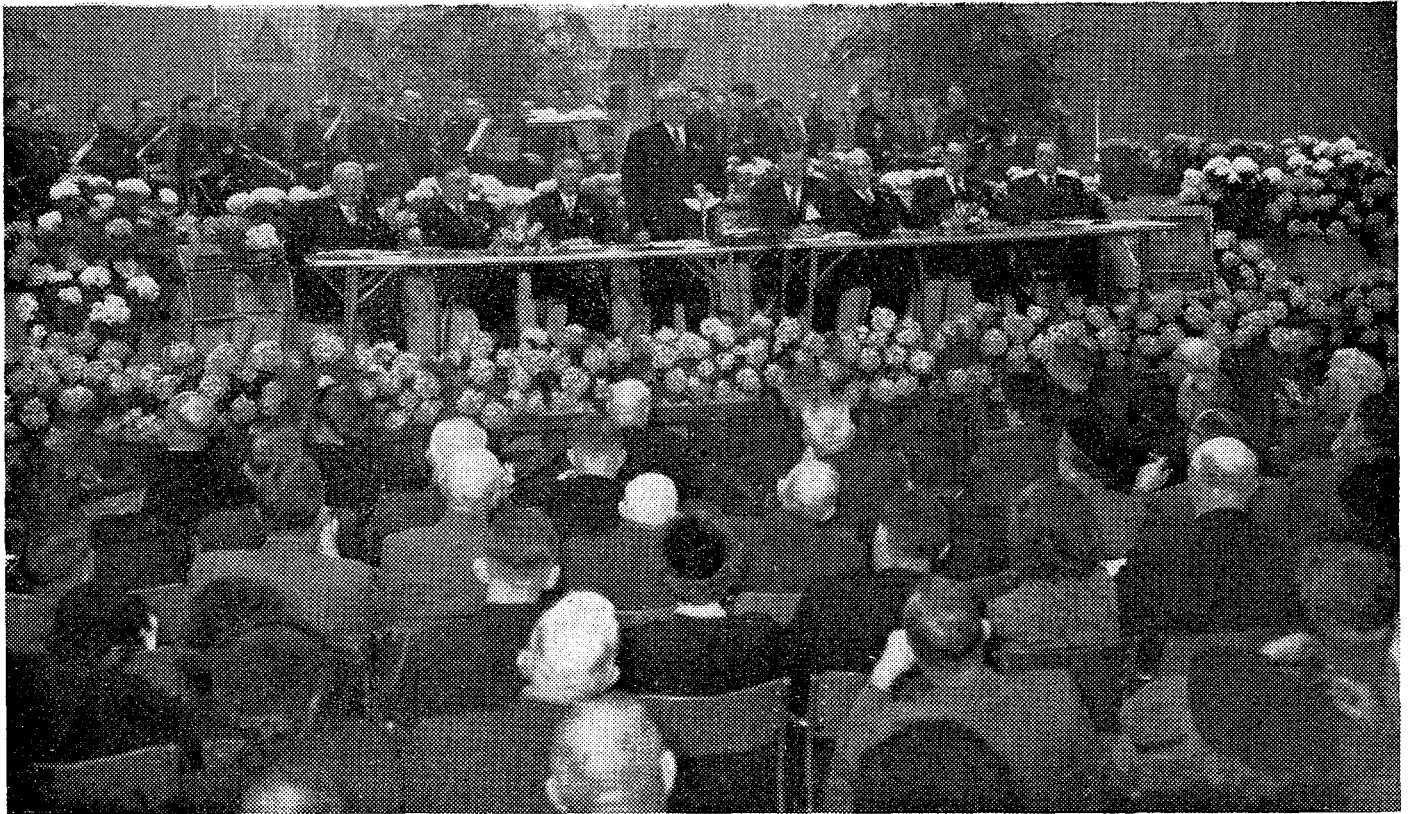
Ds Schouten spreekt . . . !

alleen aan het slotwoord van Dr Schouten, maar ook aan de ernstige toespraak van Ds Lammens. Dan kan uit verlies weer winst ontstaan. Het is mede daarom dat wij aan alle kiesverenigingen verzoeken er voor te willen zorgen dat de verzamelde redevoeringen „Voor Geloof en Vrijheid” ter lezing worden gegeven aan alle daarvoor in aanmerking komende predikanten. In de komende herfst beginnen wij met nieuwe moed en met nieuw élan. Het wordt ernst! Dat verstaan wij! Maar juist wanneer wij gaan inzien, dat het ernst wordt, verdubbelen wij onze krachtsinspanning.

En dat doen wij door heel gewoon mee te werken in onze plaatselijke kiesvereniging. In de plaatselijke kiesvereniging, bij de lokale leiders, daar ligt de kracht van onze partij. Het zal er dus op aankomen de activiteit der plaatselijke kiesverenigingen te vermeerderen. Daartoe moet een beroep worden gedaan op de verantwoordelijkheid der lokale leiders. Het wordt ernst! Beseffen wij dat?

Hoe druk het was bij de snelbuffets

Nog een overzichtsfoto

Ach ja, het gaat zo gemakkelijk. Men bestelt een toegangskaart, men neemt een retourtje Rotterdam en men vraagt aan de agent voor het station langs welke weg men het snelst de Ahoy-hal kan bereiken. En eenmaal daar aangekomen vindt men zijn „bedje gespreid”. De stoelen wachten, het programma ligt gereed, de muziek speelt en de vrolijk versierde zaal zorgt alleen reeds voor een feestelijke stemming. Men moet met het bijltje gehakt hebben om te weten hoeveel kopzorgen het heeft gekost om alles gesmeerd te laten lopen. Duizend en een ding zijn te regelen.

En altijd komt er op het laatste moment een kink in een of andere kabel. Dan moet er op goed geluk geïmproviseerd worden. En enige uren voordat de vergadering begint leeft men in stemming van: „de zaal komt toch niet vol”. Dan

zijn al die harde werkers, wekenlang optimist geweest, ineens pessimisten geworden, al troosten zij zichzelf dan met de gedachte, dat zij gedaan hebben wat zij konden. Alles is gereed. Ieder onderdeel van het programma is tot het kleinste onderdeel geregeld. En als dan blijkt, dat al het werk niet voor niets is geweest, dat de zaal vol loopt, dan ziet men resultaat van de wekenlange voorbereidingen. Zo is het ook nu weer gegaan. Wat de Rotterdamse regelingscommissie heeft gepresteerd is niet gering. Misschien zegt U: „ik heb er niet veel van gemerkt”, maar dat is dan juist het bewijs, dat alles vlot gelopen is. Dat de voorbereidingen af waren. De Kwaadsteniet en zijn mannen en vrouwen kunnen trots zijn. Tot diep in de nacht hebben zij de laatste weken gewerkt. Gemakkelijk was dit niet, want het Centraal Comité had hen niet veel tijd tot voorbereiding gegeven.

H E T A H O Y - G E B O U W

Ideale gelegenheid voor:

Massa-bijeenkomsten

Exposities

Vergaderingen

Recepties

Personeelsfeesten

Modeshows

Concerten

Enz.

Hier ziet u op de trap zitten de flinke Rotterdamse meisjes, die belast waren met de verkoop van de programma's. Zij hebben zich goed geweerd. En in dit stel bedanken we maar al die stille medewerkers, waar we zo weinig van hebben gemerkt, maar die beslist niet overbodig waren.

Heeft men in Rotterdam hard gewerkt, vergeet de Martha's van het Bureau van het Centraal-Comité ook niet. Zij hadden niet alleen te maken met het administratieve gedeelte, zij hadden ook nog het jubileumfonds en niet te vergeten de verkiezingsactie. Het bureau in de Kuiperstraat heeft de afgelopen weken onder hoogspanning gestaan. Maar ook zij zullen tevreden zijn over het resultaat. Zaterdag verzorgden zij de stands, terwijl zij Vrijdags in de hal van Lommerrijk de eersten waren, die het partij-insigne aan de vele bezoekers mochten aanbieden. Ook nu weer het bekende driehoekje, dat versierd met een oranjestrik prijkte op de revers van de aanwezige anti-revolutionairen, zowel van het Kamerlid als van de afgevaardigde.

Het prijkte op het rever van de Minister en van het Arjosmeisje. Maar wie het ook droeg het stond goed! En we twijfelen er niet aan of binnen enige tijd heeft het grote Arjoskader zich getooid met dit voorname embleem. Het zal een bindmiddel kunnen zijn op de hoogtijdagen van onze Prot. Chr. organisaties!

De Martha's van het Bureau van het Centraal-Comité

Telegram aan c.h.u.

Ogenblikkelijk nadat de heer Schouten het felicitatie-telegram van de Algemene Vergadering der C.H.U. had ontvangen heeft hij teruggeleid: „Namens het Centraal Comité van A.R. Kiesvereni-

gingen betuig ik U onze hartelijke dank voor Uw gelukwensen. Mede namens dit Comité onze welgemeende felicitatie op deze dag. Onze God schenke U en de Unie wijsheid voor alle arbeid en geve daarop Zijn zegen. J. Schouten, voorzitter”.

De programma-verkoopsters

Voor geloof en vrijheid

De Redevoeringen welke op de Jubileumtoogdag zijn uitgesproken, zijn verzameld in een brochure onder de titel „Voor Geloof en Vrijheid”. Daarin zijn ook opgenomen de toespraken van de beide predikanten, Dr H. Jonker en Ds G. N. Lammen, op de gebedssamenkomst, welke aan de avond van de Tweede April in de Statensingelkerk werd gehouden. Van deze gebedssamenkomst, geven wij uiteraard geen verslag. Wel zijn wij dankbaar dat deze beide toespraken in de verzameling zijn opgenomen. Want ook deze gebedssamenkomst heeft op alle aanwezigen een diepe indruk gemaakt. De brochure in inmiddels aan alle kiesverenigingen toegezonden. Zij is voorts nog verkrijgbaar bij het bureau van het Centraal-Comité, tegen de prijs van één gulden per stuk. Bestellen per giro no. 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.

Zo zijn we dan gekomen aan het einde van dit (te korte) verhaal. En tenslotte ziet U twee oudgedienden. De één is generaal Duymaer van Twist. Dat hebt U goed geraden. Maar de ander? Zij is de enige nog in leven zijnde dochter van de grondlegger van de a.r. partij, dr A. Kuyper. Wat zal er in de harten van deze oudgedienden zijn omgegaan?

De een hoort God danken voor wat haar vader voor ons land heeft betekend. En de ander heeft samen met dr Kuyper gewerkt. De man, die 45 jaar lang lid van de Tweede Kamer is geweest. Een prestatie, nog nimmer overtroffen. Hier ziet U ze bij elkaar. Zij kennen elkaar uit de kracht van hun leven. Hier nemen zij afscheid van elkaar aan het einde van deze dag, die voor hen ongetwijfeld een bewogen dag zal zijn geweest.

En zoals Mevr. Kuyper en Generaal Duymaer van Twist van elkaar afscheid hebben genomen, zo hebben duizenden anderen na afloop van de vergadering elkander de hand geschud. Tot ziens. Tot het volgende hoogtepunt in de geschiedenis van de a.r. partij! Maar zo eenvoudig is men er niet afgekomen. In zijn slotrede heeft dr Schouten er op gewezen, dat er van deze dag iets uit moet gaan. Zij moet activeren tot een grotere werkzaamheid. „Win en werk”, zo riep hij uit. „Want het gaat om de invloed van het Christelijk Geloof. En dat Geloof is het cement van heel de samenleving”. Zo kregen de duizenden enthousiasten een boeiende boodschap mee. Om te winnen en om te werven. Arbeid voor het Koninkrijk Gods. Als de jubileumviering van de diamanten Anti-Revolutionaire Partij hieraan heeft bijgedragen is zij alleen daarom reeds een volledig succes geworden.

Het waren dagen om nimmer te vergeten. Ontroerende momenten; de hulding van dr Schouten, de toespraken van Duymaer van Twist en de Wilde. Hoogtepunten: de belangwekkende redevoering van Minister Zijlstra, de aanbieding van de honderdduizend gulden. Het was te veel om op te sommen. Maar één ding staat vast. De ouderen en de jongeren, die de soms verre reis naar Rotterdam hebben gemaakt, zullen daar geen ogenblik van spijt van hebben gehad. Op die gedenkwaardige dagen van de tweede en de derde April 1954 werd bewezen, dat de a.r. partij nog kan rekenen op enthousiaste leden, die het vaandel dezer partij nimmer zullen verraden. „Voor Geloof en Vrijheid” zullen

zij pal blijven staan. Ook al is de tijd tegen hen. Want zij weten, dat het beginsel de grote drijfveer is. De drijfveer van het lid der Kiesvereniging en van het a.r. Kamerlid. Zij allen staan voor dezelfde zaak. Al lopen zij dan uiteen in „belangrijkheid” van functie, zij allen weten zich gedragen door hetzelfde beginsel.

De Anti-Revolutionaire Partij is haar 76ste levensjaar ingegaan. Op een wijze, die moed geeft voor de toekomst. Wat een verschil vergeleken bij het begin. Toen handjevol getrouwen, bijeen in Utrecht. Nu bijna achtduizend leden op deze jubileumviering. Geve God aan ons — de huidige generatie — diezelfde geloofsmoed als de mannen uit 1879. Dan kunnen we met vertrouwen naar de toekomst kijken. En al beukt de tegenstander dan ook op de confessionele partijvorming, wij geven dan geen krimp, omdat wij voelen, dat God het is, die ons tot deze taak roept. En als Hij roept zullen wij dan niet antwoorden? Dan zeggen wij „spreek Heere, want Uw knecht hoort”. Dan vervullen wij de opdracht die Hij ons heeft gegeven. In het geloof. Met liefde. Met enthousiasme. Dan schamen wij ons het Evangelie niet. En dan bouwen wij verder aan de anti-revolutionaire partij, die door Gods zegen, reeds zoveel voor het Vaderland heeft mogen betekenen. Dan slaapt er geen kiesvereniging meer. Dan is er geen kiesvereniging meer zonder Arjos, want het gaat om een grootse zaak.....

ABONNEMENTSGELD KADERBLAD

Aan degenen onder onze lezers die tevens geabonneerd zijn op het Kaderorgaan „Nederlandsche Gedachten” verzoeken wij het verschuldigde abonnementsgeld over het jaar 1954 (drie gulden) over te maken op giro nummer 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij te Den Haag. Binnenkort wordt begonnen met het uitzenden der kwitanties. Maar dan moet 35 cent extra worden betaald voor innings- en administratiekosten. Gireren is goedkoper.

FA. WED. D. DE JONG & ZN.

ZWIJNDRECHT

Lindelaan 20 - Tel. 6169 (Dordrecht)

TUINBOUWBENODIGDHEDEN
WOLMANISEERBEDRIJF

A. VINGERLING EN ZN GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL
ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. DEN HAENSTRAAT 25 - TELEFOON K 1820—2182

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

DEN HAAG-ROTTERDAM-AMSTERDAM

LANGE POTEN 11 N. BINNENWEG 227 KALVERSTRAAT 123

BRINKERS'

SPIJSOLIE
SPIJSVETEN
MARGARINE
ROOMBOTER

FABRIEKEN

ZOETERMEER
Tel. nr 12 (4 lijnen)

In- en verkoop van alle soorten:
JUTE-, KATOENEN- & PAPIEREN ZAKKEN,
TOUW, GARENS DEKKLEDEN ETC.
ELECTRISCHE REPARATIE-, REINIGING-,
& STEMPELINRICHTING

N.V. WOERDENSCHER TOUW- & ZAKKENHANDEL

Dir. De Vries en Griffioen
Woerden, Tel. K 3480 — 2583

C. VAN DER BURG & ZONEN VLAARDINGEN

TEL-3645*(K1898)RDAMSE-LUN68318 (K1,800)

NED. IJZERCONSTRUCTIE WERKPLAATSEN

LEMELERVELD(0)

SPECIAAL STAALCONSTRUCTIES VOOR FABRIEKBOUW, KERKEN, ETC.

TEL. 217 (K 6722)

Wees zuinig met Uw GELD
koop bij
WESTERVELD

dragisterijen
DE CONCURRENT
WESTERVELD
FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELEN
ONTVANGT U EEN
KORTING VAN... 3%
WANT VOOR FID AAN
CASSABONS WORDT
30% TERUGBETAALD

Uitgez. Bomec art.

Uitg. Bomec-art.

W. KWAKKELSTEIN N.V.

Opricht 1886 VLAARDINGEN Telefoon 3146

Groothandel in haring en bokking

IMPORT

EXPORT

FA. FERNHOUT

Handel in
WEGEN- EN WATERBOUW-MATERIALEN
OP- EN OVERSLAGBEDRIJF
SCHEEPSBEVRACHTING

ZWOLLE
tel. 3477 b.g.g. 5358

EMMELOORD
tel. 144 b.g.g. 130

VLASSBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180 — 3886
DIRECTIE: Tel. K 1180 — 2023
MIDDELBURG

C.V. SCHEEPSWERF EN GASHOUDERBOUW

JONKER & STANS

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Holland)

Werf voor de bouw, ombouw en
reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

Watertaxibedrijf „Dordrecht”

Fa. A. v. d. Linden, Hooikade 3, Tel. 4921-6201
RONDVAARTEN vanuit Dordrecht naar Holl. en Br.
Biesbosch van half Juni tot eind Aug.
GEZELSCHAPSREIZEN naar Avifauna, Oostvoorne en
Slot Loevestein.
Vraagt inlichtingen!

Aannemersbedrijf

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBR. HAKKERS

WERKENDAM — TELEF. 14

Fa ANDR. VISSER - Steenwijk

Tuin- en Bloemzaden - Landbouwzaden
Pootaardappelen

Geïllustreerde prijscourant gratis op aanvraag

Fa J. C. DERKSEN ARNHEM

AMSTERD'WEG TELEF. 20310—21227

MEUBELTRANSPORT OVER LAND EN ZEE
BERGPLAATS VOOR INBOEDELS EMIGRATIE !!

JUTE ZAKKEN

VOOR BINNENLAND EN EXPORT
Een vertrouwensartikel!

NOORD NEDERLANDSE ZAKKENHANDEL N.V.
GRONINGEN - Eemskanaal N.Z. 46

Tel 31345 (3 lijnen) - Telegramadres: „Jute”

Scheepsinstallatiebedrijf

„NEDERLAND”

Oostdijk 28 - IJsselmonde

Tel. 445, Ridderkerk
(4 lijnen)

VOORTSTUWINGS-
INSTALLATIES
van elk vermogen

K. J. BOS & ZOON HOUTHANDEL ROTTERDAM

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon K 1894 - 230 - Ouderkerk a.d. IJssel
RONDE EN OVALE TAFELRANDEN

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers; kappen
regels, stijlen enz.

Pakt U voor Vschijven snaren Drijfriemen enz. **DUURSMA N.V.** Apeldoorn

Altijd Raak!

Tel. K 6760-2593

TRICOT-FABRIEKEN

Directeur: Eigenaar
H. G. HEIJ

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

„Parley”wol

voor al Uw breiwerk

Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij

HOOGEZAND

INNEMEE & ZN. N.V.

BEGRAFENIS-TRANSPORT

DEN HAAG

HAARLEM

DELFT

Tel. 115940

Tel. 10441

Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

UW ADRES

voor

DRUKWERK

Zowel voor kleine als voor grote oplagen:

HANDELS-, BOEK- EN ROTATIEDRUKKERIJ

P. VAN DER LINDEN

Warmoezierstraat 4 Telefoon 33.60.45 Den Haag

J. Heerema

Herenkleding

Modemagazijn

Voorstraat 284

Tel. K 1850 - 3915

DORDRECHT

TURNARTIKELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. HEELSUM

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

K A D E R N U M M E R

In dit nummer:

T. CNOSSEN	Het mandement der Bisschoppen
Dr F. T. DIEMER- LINDEBOOM H. SMITSKAMP	Scevar voor het voetlicht Opsporing verzocht. De uitslag der — Statenverkiezingen.
A. R. DE KWAADSTENIET C. D. VAN OOSTEN	Uit krant en periodiek. De Tweede Kamer toen en nu.
H. VAN EYSDEN J. SCHIPPER	De middenstandsnota. Wijziging in het Burgerlijk Wetboek.
JAC. VAN KATWIJK	Schaamte.

Op eigen wieken:

—	De vaart der Arjos.
F. WIJNGAARD H. VAN LEEUWEN	Zo doen wij het in Assen. Het nationaal jongeren- parlement.
DR A. VEERMAN	Enkele hoofdbestuurs- perikelen.
T. DE BOER	Hoe werkte de A.R.J.A. destijds?
DR JOH. H. SCHEURER E. VAN RULLER	25 jaar A.R. Jeugdvorming. Van Arja naar Arjos.

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Watertaxibedrijf „Dordrecht”

Fa. A. v. d. Linden, Hooikade 3, Tel. 4921-6201
RONDVAARTEN vanuit Dordrecht naar Holl. en Br.
Biesbosch van half Juni tot eind Aug.
GEZELSCHAPSREIZEN naar Avifauna, Oostvoorne en
Slot Loevestein.
Vraagt inlichtingen!

C. LIND & ZOON

Ao. 1826

KASSIERS, EN COMMISSIONAIRES IN EFFECTEN
Keizersgracht 564 — AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640
Administratie van vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

Medicinale SALVITINE

Vitaminen- en Mineralenpreparaat

Maakt U fit

Vult die voedingsstoffen aan, waaraan U juist gebrek hebt.

Garantie: Constateert U na een dagelijks gebruik van gedurende 3 achtereenvolgende maanden geen enkele verbetering, dan vergoeden wij U, alleen op grond van Uw persoonlijke verklaring, en bij inlevering van 2 ledige flacons, de totale aankoopsprijs.

Indien niet verkrijgbaar bij drogisten, vraag men:

N.V. BOGENA - SCHIEDAM

Constructiebouw HARING N.V.

Boskoop - Tel. 128

AFD.: TANKS, voor vele industrieën

AFD.: HOOI en/of GRAANBERGEN

AFD.: LANDBOUWMACHINES:

Wervelwind-poederstuifmachines

Wervelwind-vloeistofnevelmachines

FA. DE KAT & DEN OTTER

Reparatie van electromotoren
en apparaten

Verkoop van Siemens Schuckert motoren

ROTTERDAM - OOSTZEEDIJK 150-152 - TEL. 28060

H. Dorsman - Zwijndrecht

Tel. 6576 — (K 1850).

Asbestcementproducten

Gespecialiseerd in het aanbrengen
van asbestgolfplaten op daken.

Scheepsbouwwerven

A. VUYK & ZONEN

Capelle aan de IJssel

Nieuwbouw en reparatie

Telefoon Rotterdam 113333 (K 1800)

DE GRONINGER FINANCIERINGSBANK N.V.
geeft af

5% converteerbare obligaties

in stukken van 500.— en f 1000.—; koers 100%; gemiddelde looptijd 9 jaren. Inlichtingen bij Mesdag & Zns Bank N.V. Oude Boteringestraat 17, Groningen, en ten kantore, Brouwerslaan 1, Middelstum.

C.V. Scheepswerf en Gashouderbouw

JONKER & STANS

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Holla nd)

Werf voor de bouw, ombouw en
reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

Scheepsinstallatiebedrijf

NEDERLAND

Oostdijk 28 - IJsselmonde

Tel. 445, Riderkerk
(4 lijnen)

VOORTSTUWINGS-
INSTALLATIES
van elk vrmogen

KANIS & GUNNINK KAMPEN

INMAAK- BEUGELS

De enige in de handel
zijnde gehard stalen in-
maakbeugel merk.

„Vegla / Gestawa”

Fabrikante:

FA. VAN GENT & Co

Waalwijk

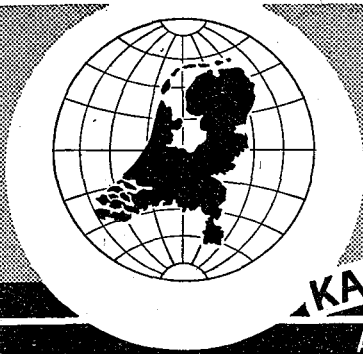

levert de

Precisa
10 toetsen
rekenmachine

Vraag uw handelaar om
folders en demonstratie.

ASPA n.v. afd. Groothandel
Westzijde 53 en 110
tel. 02980-2246 *
Z a a n d a m

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

10e Jaargang no. 7
30 Juni 1954

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuyperstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Verschijnt 15 maal
per jaar

Administratie-adres: Dr Kuyperstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.

Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

Het mandement der Bisschoppen

Een belangrijk geschrift

T. CNOSSSEN

Het Mandement, dat het Episcopaat op 1 Mei van dit jaar het licht heeft doen zien gaat over „De Katholiek in het openbare leven van deze tijd”. Deze herderlijke brief van de gezamenlijke bisschoppen van de R.K. Kerk in Nederland, moge dan naar zijn karakter een meer vermanende, dan gebiedende strekking hebben, de bedoeling er van is duidelijk.

Dit bleek ook al dadelijk uit de reacties, o.a. in de kringen van de Partij van de Arbeid, de V.A.R.A. en bij sommige R.K. leden van de Partij van de Arbeid.

Het Mandement valt in drie stukken uiteen.

't Eerste deel behandelt de betekenis van het geloof in de wereld, de verhouding tussen persoonlijkheid en organisatie en de geestelijk-zedelijke taak, die de R.K. mens heeft in volle omvang.

In het tweede deel gaat het om de vormgeving, de organisatie op maatschappelijk terrein, de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie en de eenheid van optreden.

In het derde- en slotstuk wordt de houding afgebakend tegenover Liberalisme met het daaraan verwante Humanisme, de socialistische vakverenigingen en instellingen, het Communisme en de Partij van de Arbeid.

In eigen verband

Dit Mandement draagt een bepaald karakter. Het bedoelt een richtlijn te zijn voor de (R.K.) mens van deze en de eerstkomende tijd.

Gezegd wordt, dat de mens niet enkel een individu is, doch tevens een sociaal wezen en een levend lidmaat van de menselijke gemeenschap. Kerkelijk en wereldlijk terrein mag niet worden vereenzelvigd, maar „daarom zijn beide levensgebieden geenszins te scheiden. Bij alle werkelijk onderscheid tus-

sen Kerk en burgerlijke maatschappij blijft het *leven* een, en mag dat leven — ook het openbare — niet losgemaakt worden van God en godsdienst. Daarom moeten Kerk en staat ook samenwerken, en er moet geestelijke harmonie bestaan tussen ons persoonlijk en maatschappelijk leven”.

Gesproken wordt van een nieuwe tijd met nieuwe vormen en daarbij wordt gepleit voor de eenheid van de katholieken op elk terrein en samenwerking met anderen „doch in een eigen verband, met behoud van eigen zelfstandigheid.

Tenslotte wordt de afwijzing van de socialistische verenigingen gehandhaafd, met weigering van sacramenten en kerkelijke begrafenissen en ten aanzien van het lidmaatschap van de Partij van de Arbeid, een niet minder duidelijke veroordeling gegeven, zonder dat daaraan sancties zijn verbonden.

Instemming

Er is veel in deze herderlijke brief, waarover Christenen, niet behorende tot de R.K. kerk, zich van harte kunnen verheugen.

Meer dan we wel gewend zijn wordt geargumenteed uit de Schrift, meer dan we ook gewoon waren wordt aandacht geschonken aan het onderscheid van verschillende levenssterren en de arbeid (wel onder leiding van de kerk) van niet-geestelijken in staatkundig- en maatschappelijke zin.

Het lijkt alsof men het leven buiten de muren van de kerk een ruimere waardering en meerdere zelfstandigheid schenkt. De bisschoppen reiken een zeker certificaat van volwassenheid en mondigheid uit.

Er zijn uitspraken, die we als reformatorisch christen van harte onderschrijven.

Ook wij stemmen er mee in, als een Pauselijke uitspraak

wordt aangehaald, dat zonder de aanvaarding van de christelijke grondslagen en zonder de doorvoering van de christelijke beginselen geen duurzame maatschappelijke orde en waarachtig welzijn mogelijk is. „Want Christus alleen is de enige „hoeksteen”, waarop én de burgerlijke maatschappij én de enkeling veilig stand kunnen houden”.

Ook wij willen samenwerking met anderen op grondslag van een eigen levensbeschouwing en in eigen zelfstandige organisatie.

Ook wij wijzen de doorbraak principiëel en in de praktijk af.

Afwijzing

Niet vergeten mag echter worden, dat dit een Rooms Katholieke geschrift is, een herderlijke brief van Bisschoppen, die zich de leiding toeëigenen niet alleen in de kerk, maar ook inzake „de doorvoering van het evangelie op wereldlijk gebied”.

Er is tegenwoordig een streven onder sommige groepen van protestanten, dat inplaats van bisschoppen een ongedefinieerd begrip kerk stelt en daaraan dezelfde macht toekent. Zowel tegen het een als het ander rijzen onze Calvinistische nekharen steil overeind.

Wij aanvaarden als Reformatorische Christenen de ambts-gedachte, doch in de zin van het ambt aller gelovigen. Met Dr Sietsma zeggen wij: „Ten aanzien van het wereldleven is de ambts-gedachte van groot belang. Ze doet ons heel dat optreden zien als dienst van God en in gehoorzaamheid aan Zijn goddelijke opdracht”.

Het Mandement is typisch Rooms.

In zijn woordkeuze, die de Zuidelijke Nederlander verraadt, en in zijn strekking.

De stijl is vaak slecht en woorden als „uitboeten”, „rouwmoedigheid” en „verhoopte vrucht” zijn slechts naar de klank Nederlands.

Het is niet consequent ook.

De Roomse „lankmoedigheid” of eerlijker gezegd, dubbelzinnigheid, openbaart zich duidelijk in de houding tegenover de Partij van de Arbeid, waarin voor de Katholiek wel de

basis ontbreekt, doch die niet op één lijn wordt gesteld met N.V.V. en V.A.R.A.

Een meten met twee maten terwille van de praktijk?

En wij schudden dit Mandement van onze vingers als we aan het slot lezer:

„En gij weet ook, dat juist dit herstel van het echt christelijke leven, juist dit goddelijk leven in ons, door onze heilige Vader (dat is de Paus!) gesteld is als de verhoopte vrucht van het Mariajaar. God gaf ons Maria als Moeder. Zij die het licht des hemels volgen, zullen Jezus vinden, maar dan gelijk de Wijzen, „het Kindje mét zijn moeder Maria”.

Hier scheiden ons afgronden!

De les voor ons

Wat zullen de politieke gevolgen zijn van dit Mandement? Wij wagen ons niet aan speculaties.

We dienen in dit opzicht de ontwikkeling af te wachten. Ook in dit opzicht is de brief geen eenheid.

Er is geestelijk een „eerder en gemakkelijker” samengaan met de Christus-belijders uit andere kerken, er is ook een openstaan voor „sociale strevingen van andere zijde”.

De bedoeling als geheel is duidelijk, n.l. een versterking van de Katholieke eenheid en van de R.K. kerk.

In zoverre daar aan ten grondslag ligt het behoud van een Christelijk leven, van een christelijke staat en maatschappij, gaan wij van harte accoord.

Er wordt geen appèl gedaan behoudens het gezegde in paragraaf 16, op anderen, die uitgaan van Christus' Koningschap.

Een antwoord wordt dus ook niet verwacht.

Voor de Anti-revolutionairen valt uit deze brief wel iets te leren.

En tevens voor het positief Protestants-Christelijk deel van ons volk.

De roep naar bezinning, naar bevoorrading van eigen politiek arsenaal, naar versterking van de geloofskracht komt ook tot ons.

Daarop zal wel een antwoord moeten worden gegeven.

Een antwoord in gehoorzaamheid aan Jezus Christus, de behouder des levens, naar de Schrift en de belijdenis.

„Menselijkerwijs gesproken sluiten wij vandaag niet alleen een periode van vijf en zeventig jaar af, maar maken wij ons op, als ik het zo zeggen mag, voor de komende periode van vijf en zeventig jaar. Ons bestaansrecht kan nimmer worden gevonden in enkele van de meest urgente vraagstukken van heden en misschien van het volgende jaar. Wat zich in deze aan ons voordoet bij een beschouwing van onze geschiedenis, zij ook richtsnoer voor ons handelen in de toekomst. Wanneer wij ons ook maar voor een deel zouden laten dwingen in de schrale, ja onwezenlijke tegenstelling liberalisme-socialisme, hebben wij die toekomst verspeeld. Het gaat ons uiteindelijk om veel belangrijker dingen.

Prof. dr J. Zijlstra,

Op Jubileumcongres der A.R. partij.

SCEVAR VOOR HET VOETLICHT

Openingswoord van mevr. Dr F. T. Diemer-Lindeboom

Het is al enige tijd geleden, dat uit alle hoeken van het land a.r. vrouwen naar Utrecht zijn gekomen, om onder auspiciën van het Scevar met elkander te spreken over vraagstukken, die ook onze vrouwen aangaan.

Deze bijeenkomst onder leiding van de actieve Presidente, Mevr. Dr F. T. Diemer-Lindeboom, is een groot succes geworden. In haar openingswoord heeft zij ervan gewaagd, wat onze anti-revolutionaire vrouwen in Scevarverband drijft. Het is dit openingswoord, dat wij hier in zijn geheel weergeven.

Het is het bestuur van Scevar een bijzondere vreugde, u allen, die hier naar toe gekomen zijt uit alle hoeken van ons land, hartelijk welkom te heten. Uw aller opkomst wordt gewaardeerd, maar in 't bijzonder die van de dames, die hiervoor een lange reis moesten maken. Special het feit, dat uit Friesland een hele autobus vol belangstellenden zich naar deze bijeenkomst heeft be-
geven, wil ik dankbaar memoreren.

De dames uit Groningen, Zeeland en Limburg zijn niet jaloers — ik weet dat wel zeker — als even apart de Friezinnen hier genoemd worden. Na een zekere rede van één onzer a.r. senatoren — ik heb niet de heer Algra op 't oog — bestaat er een zekere behoefte onze Friese anti-revolutionairen extra hartelijk te bejegenen.

Speciaal welkom heten wij Mej. Mr Haxes namens de C.H. vrouwengroepen.

Wij zijn ook zeer verblijd, dat de V.V.S.V.U. gehoor gegeven heeft aan onze uitnodiging. Van harte hopen wij, dat dit contact er toe zal bijdragen dat de jonge, aan onze V.U. studerende, vrouwen zich bewust worden, dat het ontvangen van een zo prachtige vorming verplichtingen schept tegenover het christelijk gemeenschapsleven in het bijzonder en ons volksleven als geheel.

Ik weet niet, dames, of U zich bij het betreden van dit gebouw heeft gerealiseerd dat U thans bijeenkomt op een historische plaats in een historisch jaar van ons partijleven. In dit gebouw namelijk heeft nu 75 jaar geleden de oprichting van de a.r. partij plaats gevonden. Thans, nu de a.r. partij driekwart eeuw ons volksleven heeft gediend, vindt, op dezelfde plaats waar de oprichting geschiedde, voor het eerst een werkelijk openbare vergadering van a.r. vrouwen plaats. De beide vorige contactdagen immers konden nog niet bijgewoond worden door iedere a.r. vrouw die dit wenste. Dat heeft sommigen toen wel teleurgesteld, maar de tijd was toen nog niet rijp voor een groter opzet. De laatste jaren hebben zich echter gekenmerkt door een verbazingwekkende groei in staatkundige belangstelling bij a.r. vrouwen. Daarom leek nu de tijd gekomen een bijeenkomst als deze te beleggen. Dat dit niet mis gezien is, bewijst de grote opkomst. Het is deze lente zes jaar geleden, dat voor het eerst een klein getal a.r. vrouwen uit het gehele land bijeenkwam om zich te bezinnen op de eigen staatkundige verantwoordelijkheid.

Het lag voor de hand, dat men eerst een onderzoek instelde naar de plaats van de vrouw in de a.r. partij. Toen daarbij aan het licht kwam — ik denk, dat mevrouw Van der Molen

een der weinigen is, die sedert de twintiger jaren in bewustheid hiervan leefde — dat die plaats volkomen duister was, dat het hier feitelijk noch een zit-, noch een staanplaats betrof, stond die groep voor de minder prettige noodzaak aan het Centraal Comité te verzoeken het karakter van die plaats nader te bezien en zo mogelijk daarin verbetering te brengen. Een minder prettige noodzaak was dit, en wel, omdat dit ver-

zoek de schijn met zich bracht, alsof het de vrouwen speciaal te doen was zich bepaalde grondwettelijk bestaande, maar in de partij niet erkende, rechten te verwerven. De zaak lag, zoals U weet, wel een beetje anders. Een uitspraak inzake het passieve kiesrecht was nodig, om te weten of de partij al dan niet op de medewerking der vrouwen in politiek verband, in de volle zin prijs stelde. Het ging om de vraag, of onze partij, de in de werkelijkheid van ons staatsleven bestaande staatkundige medeverantwoordelijkheid der vrouw, ook als zodanig zou onderkennen en daaruit de consequenties trekken, dan wel of zij de korenmaat bleef prefereren om elk uitschijnsel van die verantwoordelijkheid te verhinderen. De wijze, waarop de a.r. partij in de loop der jaren ons is tegemoet getreden, hield reeds lang voor de officiële uitspraak een positief antwoord in.

In 1949 is het Landelijk Studiecentrum (Scevar) opgericht, dat als een der doelstellingen had bij te dragen tot de voorlichting van a.r. vrouwen over politieke en sociale zaken. Hieruit is gegroeid een belangstelling en activiteit in den lande, die alle verwachtingen overtroffen heeft. Daarbij bleek, dat in verschillende plaatsen behoefte bestond aan vorming van vrouwenclubs om zich politiek te scholen. Niet weinige van die clubs leiden een bloeiend bestaan. Maar de uiteindelijke bedoeling is toch, dat de vrouwen met de mannen de kiesverenigingen bezoeken. Wellicht kunnen zij een bijdrage leveren het lauwe kiesverenigingsbestaan nieuw leven in te blazen. Hier en daar zijn in deze richting zelfs al verheugende tendenzen waar te nemen.

Zo hebben, in de afgelopen jaren tal van vrouwen voorlichting gegeven en verkregen over onderwerpen als: Ons Beginselprogramma; het karakter van de verschillende politieke partijen; het federalisme; inrichting van de staat; sociale wetgeving, enz.

Intussen is het aantal contacten zo uitgebreid geworden, dat het haast ondoenlijk wordt voor de provinciale contactpunten in alle opzichten als trait d'union met Scevar te fungeren. Wij zijn dan ook bezig te onderzoeken in hoeverre een andere

vormgeving gewenst en mogelijk is. Wellicht kan ook met de reorganisatie-commissie van de partij dienaangaande nog van gedachten worden gewisseld.

Politieke bewustwording

Het is overigens zo verwonderlijk niet, dat er thans pas een politieke bewustwording gaande is bij vrouwen. Een maatschappelijke bewustwording moest daaraan vooraf gaan. Het groeiproces daarvan heeft indertijd een flinke duw in de goede richting gekregen door het tweede christelijk-sociaal congres, kort na de eerste wereldoorlog, en na de laatste oorlog weer in de opbloei van ons christelijk vrouwenverenigingsleven, dat thans meer dan ooit geconfronteerd wordt met allerlei maatschappelijke vraagstukken, ook in dien zin, dat er een eigen oordeel en advies in allerlei aangelegenheden van christenvrouwenorganisaties wordt verwacht.

Het is blijkbaar aan deze tijd voorbehouden, dat wij vrouwen oog krijgen voor het feit, dat steeds meer aspecten van het leven in de publieke sfeer worden gebracht, dat er een verschuiving aan de gang is van particulier terrein, waar de vrouw wel invloed oefent, naar algemeen terrein, en dat tegelijkertijd vrijwel alle vraagstukken op een gegeven ogenblik ook in de politieke sfeer komen. In deze richting wijzen ook allerlei vragen, waarmede men soms tot ons komt. Ik noem maar iets: het ouder wordende meisje, dat voor vader en/of moeder zorgen blijft, valt buiten elke sociale voorziening. Kan ook voor haar niets gedaan worden? Kan de situatie in deze voor de werkster ook niet eens bekeken? Zij komt er nu heel kaal af wat sociale voorzieningen betreft. Kunnen de moeders van opgroeiende meisjes niet eens voorgelicht worden inzake de betekenis van de komende verhoging van de leeftijdsgrens voor fabrieksarbeid van meisjes?, enz.

Hierdoor breekt zich ook meer het inzicht baan, dat onze verantwoordelijkheid zich verder uitstrekt, dan wij tot nu toe zagen. In dit alles is iets op te merken van de geestesgesteldheid, welke enkele weken geleden christenvrouwen uit 118 landen tezamen in gebed deed belijden: „Doe ons zien, dat wij geen acht slaan op de bedoeling, die gij met ieder van ons hebt. Wij staan daar nauwelijks bij stil en stellen ons tevreden met minder dan het hoogste. Doe ons zien hoe wij ons zelf telkens op de voorgrond stellen en niet leven naar Uw Woord, en hoe onverantwoordelijk wij handelen ook met betrekking tot de samenleving”.

Niettemin weten wij tegenwoordig maar al te goed, dat deze overigens vrij laat optredende politieke ontwakings in sommige groepen van onze partij niet slechts met bezorgdheid, doch zelfs met afkeuring wordt gadeslagen.

Wij weten hoe diep een theologische voorlichting welke van geslacht op geslacht de bijbelse visie op taak en plaats van man en vrouw meende te kunnen identificeren met een volkomen gescheidenheid: hem de wereld, haar het huis, heeft wortel geschoten. Daardoor werd een terreinscheiding, die past bij bepaalde cultuurfasen, en met name sociologisch bepaald is, verheven tot een vorm voor alle tijden.

Wij kunnen deze opvattingen, in zoverre ze te goeder trouw worden vereenzelvigd met de eisen van een christelijke levenshouding, alleen maar respecteren, ook al is naar onze overtuiging deze gewilde buitensluiting van de vrouw in zaken, het algemeen welzijn betreffende, een onbijbelse verzelfstandiging van een groot deel van de gezamenlijke mensentaak tot het mannenleven, een afwijzen zijnerzijds van de aanvulling, door God voor heel het leven gegeven.

Dankbaar zijn wij voor de medewerking en steun en begrip, welke daartegenover in zo brede kringen van onze partij werd ondervonden. Dankbaar in het bijzonder voor de welwillendheid van het Centraal Comité de zaak van het passieve kiesrecht na moeizame voorbereidingen aan een Deputatenverga-

Mevr. Dr. F. T. Diemer-Lindeboom, de presidente van het Scevar, Studie Centrum Vrouwelijke A.R.

dering ter beoordeling voor te leggen. Dankbaar tenslotte voor de intrekking van het besluit van 1921.

Het is onze oprechte wens, dat uiteindelijk de gevallen beslissing zal bijdragen tot het welzijn van de partij, en zo weer tot het aandeel van onze partij aan de opbouw van ons staatkundig leven.

Wijs besluit

Teneinde voor verontrusting ontvankelijke gemoederen te ontzien, heeft Scevar gemeend elke van vrouwen uitgaande actie om hier of daar een vrouw op de lijst van de Provinciale Staten te krijgen, ten stelligste te moeten *ontraden*. Des te aardiger was het te vernemen, dat de kiesvereniging te Zaandam op haar oorspronkelijke aanbevelingslijst als nummer 1 gezet had mejuffrouw Hellema. Weliswaar daalde deze plaats op de met Alkmaar en Velsen gecombineerde lijst tot nummer 19, hieruit bleek toch nog een symbolische aanvaarding van een vrouwelijke kandidaat. De verdere gang van zaken verliep enigszins vreemd. Op de vergadering, waar de aangeboden lijsten werden onderzocht, bewaarde het bestuur bedoelde lijst tot het laatst, en kondigde toen aan, dat deze lijst zó, met een vrouw erop, al was het dan op een plaats, die geen enkele kans bood, niet kon worden geaccepteerd. Want, dat, indien de naam van Mejuffrouw Hellema niet afgevoerd werd, dit een..... scheuring in de partij veroorzaken zou. Dat was: van dik hout zaagt men planken. Hoewel, al zou de lijst aldus gehandhaafd blijven, er geen sprake van was, dat de naam van de vrouwelijke candidate een plaatsje, al was het nog zo achteraf, zou krijgen op de officiële lijst voor de Provinciale Staten, werd toch gevraagd deze lijst zó niet te accepteren. De persoon in kwestie, sprak het in zekere zin verlossende woord, dat zij onder deze omstandigheden het beter achtte zich terug te trekken, teneer, waar zij wist, dat ook Scevar het zou betreuren, indien er thans moeilijkheden zouden ontstaan, hoe dan ook, door de candidatuur van een vrouw. Dit optreden van Mejuffrouw Hellema had onze, en heeft ongetwijfeld ook Uw volledige instemming. Zij toonde door de minste en de wijste te zijn, de vrede en eenheid in onze partijverhoudingen een belangrijk goed te achten. De bezwaarde broeders waren zichtbaar opgelucht, maar de heren, die de candidatuur van Mejuffrouw Hellema gesteund hadden, waren minder gesticht over het gehele verloop.

Want wat was hier feitelijk aan de hand? Aan kiesverenigingen, die zich volkomen gehouden hadden aan alle desbetreffende voorschriften, die op geen enkele wijze uit de partijband sprongen, werd als 't ware afgeperst, een prijsgeven van eigen, in volle verantwoordelijkheid en bevoegdheid ingenomen standpunt, een zich onderwerpen aan de andersgerichte opvatting en wil van partijbroeders, op straffe van

niet minder dan een scheuring. Dit is inderdaad een ernstige zaak. Een dergelijk optreden is niet meer democratisch en rechtens onaanvaardbaar. Het is te hopen, dat het geen precedent schept. Want dan krijgt men — er zijn nu eenmaal tegenwoordig onderscheiden belangrijke onderwerpen, waarover de meningen in onze partij op principiële gronden uiteenlopen — of, dat een minderheid, misbruik makend van de wetenschap, dat handhaving van een hechte partijeenheid als een uitermate belangrijk goed gewaardeerd wordt, met dreiging van scheuring, haar wil aan de meerderheid weet op te leggen, of, wanneer de meerderheid haar eigen standpunt volhoudt, een afbrokkeling van onze politieke gemeenschap.

In het onderhavige geval lag de zaak zelfs zo, dat een minderheid, wier standpunt toch geen kans had in het grote geheel, onder zware druk gezet werd zich gelijk te schakelen. Geheel afgezien van de kwestie in concreto, zijn dergelijke methoden als hoogst bedenkelijk af te wijzen. Zelfs de beste bedoelingen worden door dergelijke middelen niet geheiligd. Daarom mocht hierover thans niet gezwegen worden.

Het zou zo goed zijn als men eens bedacht, dat de vermaning: „Staat dan in de vrijheid met welke Christus ons vrijgemaakt heeft” ook de broeder met afwijkend inzicht betreft. En ook, dat belijders van hetzelfde evangelie, elkander niet moeten oordelen of verachten. Een ieder zal voor zichzelf Gode rekenschap geven. Men leze hier Romeinen 14 eens op na. Dan wordt men voorzichtig de eenheid op het spel te zetten om de eigen zienswijze door te drukken. Dan gaat men vanzelf de onoirbaarheid van een optreden als het gesignaleerde inzien. Maar genoeg hierover. Laten wij vrouwen onzerzijds doen, wat in ons vermogen is om de vertegenwoordiging van a.r.-leden in de Provinciale Staten zo sterk mogelijk te maken.

Teamgeest

Het is hier de plaats om een woord van hartelijke dank te spreken tot de vele kiesverenigingen, die gehoor gegeven hebben aan het verzoek een kleine financiële medewerking te verlenen, waardoor het mogelijk werd meer vrouwen hier te ontvangen dan elders het geval had kunnen zijn. Ook overigens is te dezer plaatse vermeldenswaard hoe buitengewoon aangenaam veelal de contacten met besturen van kiesverenigingen zijn. Daar is iets ontkiemd van een teamgeest tussen mannen en vrouwen, waar het de gezamenlijke wil tot ons partijleven, het volk ten goede, betreft. . . . .

Daar straks ben ik begonnen met reeds even het op handen zijnde jubileum te memoreren. Ook voor ons vrouwen geldt het verzoek van Dr Schouten: werkt allen mee aan een waardige en hartversterkende viering van dit jubilé. Wij kunnen dit op verschillende wijzen doen, door zo mogelijk deel te nemen aan de grote toogdag, waarover reeds publicaties zijn gedaan en door eraan mede te werken, dat het jubileumgeschenk een waardig dankoffer is. U weet het, de jarige hoopt op een geschenk ineens van 100.000 gulden en een vaste jaarlijkse bijdrage van 20.000 gulden. Gezien de leeftijd en omvang van de jubilaris (100.000 leden) zijn deze wensen bescheiden. Zij behoren dan ook op zijn minst in vervulling te gaan. Dat kan ook, want vele kleintjes maken nog steeds een grote. Het geld is nodig om taken te vervullen welke extra-uitgaven vragen, maar waarvoor de middelen thans ontbreken.

Wanneer ook wij weer eens overdenken hetgeen tot oprichting van onze partij heeft geleid, en ons verdiepen in de betekenis, welke zij driekwart eeuw heeft, dan zal het ons niet moeilijk vallen ons steentje in materiële zin naar vermogen bij te dragen.

Als wij op de rechte wijze herdenken, zal dit ons ook opwekken — ik haal hier enige woorden aan van onze partijvoorzitter — tot dank aan God voor hetgeen Hij in de werk-

Opsporing verzocht

H. SMITSKAMP

Tijdens de grote vergadering in de Ahoy-hal deed Dr Schouten een beroep op alle aanwezigen om documenten van belang voor de partijgeschiedenis, waarover zij beschikken, te mijner kennis te brengen.

Zonder resultaat is dit appèl niet gebleven. Ik ontving een en ander, waarmee ik mijn winst kan doen. Want het schrijven van historie zonder documenten is onbegonnen werk, en de archieven van de partij zijn helaas, mede als gevolg van de bezetting, verre van volledig.

Maar er moet veel meer zijn dan mij onder ogen kwam. Misschien is het daarom goed, dat ik enigszins nauwkeuriger aangeef, waar het mij om te doen is.

In de eerste plaats: correspondentie.

De Kuypersstichting bezit een groot aantal brieven aan Dr Kuypers. Veel minder talrijk zijn uiteraard de brieven van hem. Ongetwijfeld zijn er nog velen, die zulke epistels, hetzij aan henzelf, hetzij aan oudere verwanten gericht, onder hun berusting hebben. Ik zou hun dringend willen verzoeken, daarvan mededeling te doen. Ik bedoel dan niet briefkaartjes om een afspraak te maken, maar brieven waarin Kuypers zich uitlaat over zaken of personen. U behoeft ze niet af te staan, al is dat natuurlijk allerminst verboden. Het is voldoende, dat u ze ter inzage geeft.

Wat van Kuypers geldt, geldt ook van andere Anti-revolutionaire voormannen van de oudere generaties: Keuchenius, Fabius, Heemskerk en zovelen meer.

En in de tweede plaats! De notulen van het Centraal Comité gedurende de eerste jaren van het bestaan der partij zijn tijdens de oorlog zoek geraakt. Ik durf niet hopen, dat iemand hun verblijfplaats kent. Maar volkomen onherstelbaar is dit verlies niet. Er moeten oude Kiesverenigingen zijn, die òf in hun notulenboeken, òf in andere stukken gegevens over die eerste periode bezitten.

Het zou al heel wat waard zijn, als de secretarissen eens in hun oude paperassen wilden duiken en mij medelen of hun vereniging nog notulenboeken heeft b.v. van vóór 1890 of 1900. Alleen reeds de wetenschap, dat ze bestaan, is op het ogenblik voor mij voldoende. Eventuele raadpleging komt dan te zijner tijd wel.

Ik acht deze dingen zeer belangrijk. Het gaat hier immers om de geschiedenis der partij. Dus niet alleen of zelfs in hoofdzaak om de parlementaire actie, maar ook om locale bedrijvigheid en om het inwendige leven van de organisatie.

Nogmaals: ik houd mij voor mededeling van gegevens sterk aanbevolen. Men richte ze tot het Kuypershuis of tot mij persoonlijk (Joh. Verhulststraat 199, Amsterdam-Z.).

---

zaamheid onzer partij aan ons volk en aan ons heeft geschonken; zal dit bijdragen tot een dankbaar gedenken van de politieke arbeid onzer voorgelachten en zal dit bevorderen, dat wij onze eigen taak en plaats in het staatkundig leven duidelijk zien, en ons inzetten voor de vervulling van de opdracht, welke God ons — ook ons vrouwen — geeft.

De uitslag der Statenverkiezingen

Partij	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	591430	12.21	603329	11.3	569373	10.7	650616	—	81243
C.H.U.	506916	10.48	476195	8.9	514562	9.7	557327	—	42765
S.G.P.	110151	2.27	129081	2.4	116194	2.2	122057	—	5863
G.P.V.	28904	0.59	35497	0.7	38136	0.7	31438	6698	—
Limburg	7421	0.15	—	—	7308	0.1	8152	—	844
Prot. Chr. groep	1244822	25.70	1244102	23.3	1245573	23.4	1369590	6698	130715
K.V.P.	1529009	31.57	1529508	28.7	1680191	31.5	1682209	—	2018
K.N.P.	31984	0.66	144520	2.7	54792	1.—	35168	19624	—
K. Onafh. Gr.	8931	0.18	—	—	2632	0.1	9827	—	7195
K. Dem. Bond	7995	0.15	—	—	7539	0.1	8796	—	1257
Blommaert	1609	0.04	—	—	—	—	1762	—	1762
Katholieken	1579528	32.60	1674028	31.4	1745154	32.7	1737762	19624	12232
P.v.d.A.	1243455	25.67	1545867	29.—	1566616	29.4	1367827	198789	—
C.P.N.	329089	6.79	328621	6.2	283482	5.3	361805	—	78323
Soc. Unie	8072	0.03	18010	0.3	8905	0.2	8870	35	—
Rev. Comm. Partij	2996	0.06	—	—	—	—	3296	—	3296
Socialisten	1583612	32.69	1892498	35.5	1859003	34.9	1741798	198824	81619
V.V.D.	412638	8.52	471040	8.8	467618	8.8	453988	13630	—
Middenst.	22078	0.46	25128	0.5	7104	0.1	24369	—	17265
Jong. Cons.	—	—	9959	0.2	—	—	—	—	—
R. V. Welv.	—	—	18990	0.3	—	—	—	—	—
V.D.B.	—	—	—	—	2587	0.1	—	2587	—
Wereld-burgers	952	0.03	—	—	1505	—	1037	468	—
Liberalen	435668	9.01	525117	9.8	478814	9.—	479394	16685	17265
Totaal	4843630	100.—	5335745	100.—	5328544	100.—	5328544	241831	241831

Het is altijd een moeilijke bezigheid de werkelijke gang van zaken bij de beoordeling van een verkiezingsuitslag te benaderen. Iedere berekening daaromtrent draagt een slechts benaderend karakter. Volgens bovenstaande berekening zouden ruim 240.000 Nederlanders van de 5327.000 in 1954 anders hebben gestemd dan in 1950. In werkelijkheid is dat aantal uiteraard veel groter. Een nadere analyse leert b.v. dat de Anti-revolutionaire Partij in bepaalde gedeelten van ons land ongetwijfeld stemmen verloren heeft aan de V.V.D. Dit geldt waarschijnlijk voor Den Haag en omstreken, voor Amsterdam, voor het Gooi, voor grote gedeelten in de provincie Utrecht. Maar uit de bovenstaande becijfering blijkt dat helemaal niet duidelijk. Er zijn derhalve klaarblijkelijk een aantal onderlinge verschuivingen die bij de berekening voor het gehele land niet uit de verf komen, maar min of meer verscholen blijven. Met deze omstandigheden moet natuurlijk wel rekening worden gehouden. Op grond van bovenstaande berekening zou men nl., hetgeen overigens voor de hand

ligt, moeten concluderen, dat de Protestants Christelijke partijen met name verlies hebben geleden naar de zijde van de Partij van de Arbeid. In de werkelijkheid liggen de dingen enigszins anders. De zaak is inderdaad veel gecompliceerder dan zo oppervlakkig lijkt. Daarom is een nadere analyse per provincie en per statencentrale ook dringend noodzakelijk, terwijl met name de plaatselijke kiesverenigingen ieder voor zich moeten nagaan, waaraan het aldaar geleden verlies te wijten is. Het ligt nl. niet overal gelijk. Evenwel, hoe belangrijk die plaatselijke analyse ook is, het uiteindelijk resultaat laat zich niet wegdrücken. Bij 1950 vergeleken leed onze partij een verlies van rond 81.000 stemmen. Dat betekent een teruggang met rond 12.5 %. Ons percentage bedroeg ditmaal 10.69 %. En een zo laag percentage hebben wij nog nooit gehad. En, op welke wijze dan ook, het uiteindelijk resultaat is onbewimpeld duidelijk. De P.v.d.A. heeft de winst verkregen. In cijfers uitgedrukt bijna 200.000 stemmen, terwijl de Communisten 80.000 stemmen verloren. De verschuivingen bij de

Katholieken en de Liberalen zijn *per saldo*, niet van veel betekenis. De Protestants Christelijke Partijen verloren evenwel rond 125.000 stemmen. Met dit feit hebben wij rekening te houden.

Tot goed verstaan van bovenstaande berekening diene, dat naast de kolom, waarin de verkregen stemmen zijn vermeld, voorkomt de kolom, waarin is aangegeven het aantal stem-

men, dat zou zijn verkregen, wanneer het percentage hetzelfde zou zijn gebleven als in 1950. Op deze wijze wordt het verlies, dat wij leden, ook in cijfers benaderd. Evenwel slechts benaderd. Want wanneer men de cijfers der provincies optelt, zal de naarstige cijferaar bemerken dat de tellingen onderling niet kloppen. De oorzaak daarvan is een rekenkundige. De grootheden waarmee gewerkt is, zijn wisselend. Daarom is het dus slechts een benadering.

Provincie Zuid-Holland

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	187432	15.7	187901	14.4	177410	13.5	205726	—	28316
C.H.U.	136000	11.4	129005	9.9	136247	10.4	149381	—	13134
S.G.P.	50990	4.3	52748	4.1	54727	4.2	56345	—	1618
G.P.V.	4924	0.4	5817	0.4	5920	0.5	5241	679	—
Totaal:	379346	31.8	375471	28.8	374304	28.6	416693	679	43068
K.V.P.	223815	18.7	217603	16.8	234602	17.9	245036	—	10434
K.N.P.	15211	1.3	32721	2.5	23764	1.8	17035	6729	—
Totaal:	239026	20.0	250324	19.3	258366	19.7	262071	6729	10434
P.v.d.A.	371678	31.1	435341	33.5	465010	35.5	407521	57489	—
C.P.N.	79671	6.7	74877	5.7	64652	4.9	87794	—	23142
Overige part.	1550	0.1	5621	0.4	4172	0.3	1310	2862	—
Totaal:	452899	37.9	515839	39.6	533834	40.7	496625	60351	23142
V.V.D.	120690	10.1	146320	11.2	143852	11.—	132346	11506	—
Overige part.	3456	0.2	14332	1.1	—	—	2621	—	2621
Totaal:	124146	10.3	160652	12.3	143852	11.—	134967	11506	2621
Totaal generaal	1195417	100.—	1302286	100.—	1310356	100.—	1310356	79265	79265

In Zuid-Holland zijn de klappen vrij hard aangekomen. Wij verloren er rond 28.000 stemmen. De Partij van de Arbeid maakte een winst van rond 58.000 stemmen. Dit is derhalve in overeenstemming met de uitslag van het land. Dit beeld keert in vrijwel alle provincies terug. Het zijn met name de Anti-revolutionairen en de Communisten die de verliezen incasseren moeten en het is de P.v.d.A. die met de winst strijken gaat. In Den Haag was ons verlies groot, nl. rond 11.670 stemmen, in procenten uitgedrukt rond 22.5 %. Erkend moet worden dat Den Haag zich in 1950 zeer goed gehouden had. Wellicht heeft nu de invloed van de Indonesische kwestie uitgewerkt. Hoewel in bepaalde wijken van Den Haag ongetwijfeld stemmen verloren gingen naar de zijde van de V.V.D. wist deze partij desondanks haar positie slechts weinig te verbeteren. Ook in Den Haag ging daarentegen de P.v.d.A. met 15.600 stemmen vooruit, terwijl de Communisten er slechts 5200 verloren. De Liberalen wonnen per saldo 3300 stemmen. Ook in Rotterdam was ons verlies iets, zij het niet veel, hoger dan het gemiddelde. Wij verloren 6200 stemmen of 13.5 %. De P.v.d.A. won 19.500 stemmen, waarvan 11.300 van de Communisten. De Statencentrale Ridderkerk hield zich vrij goed met een verlies van rond 1500 stemmen of

7.5%. De Statencentrale Dordrecht verloor 2700 stemmen of 12.5 %. De Statencentrales Leiden en Delft verloren resp. 2400 en 2100 stemmen of 12 % en 9 %. De Statencentrale Gouda verloor slechts 1100 stemmen of ongeveer 5 %. Deze Centrale heeft zich dus vergelijkenderwijs het beste gehouden. Overigens verloor de C.H.U. in Zuid-Holland rond 13.000 stemmen en ging de S.G.P. met rond 1600 stemmen achteruit. Niet altijd wordt een zelfs vrij ernstig stemmenverlies met zetelverlies betaald. Maar ditmaal is Zuid-Holland daaraan niet ontkomen. Wij verloren er twee zetels. De P.v.d.A. won er niet minder dan 5.

DRUKKERIJ RIJNLAND

ALPHEN AAN DEN RIJN - Telefoon 01720 - 3294

**PERIODIEKEN
HANDELSDRUKWERK
BOEKWERKEN**

Speciaal ingericht
voor grote oplagen.

Ons streven is gericht op kwaliteits-drukwerk tegen scherp gecalculerde prijzen. Vraagt offerte.

Provincie Noord-Holland

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	101042	10.7	98123	9.6	89775	8.7	109937	—	20162
C.H.U.	59485	6.3	53608	5.2	62571	6.1	64730	—	2159
S.G.P.	3210	0.3	6341	0.6	4700	0.5	3082	1618	—
G.P.V.	3062	0.3	2798	0.3	3348	0.3	3082	266	—
Totaal:	166799	17.6	160870	15.7	160394	15.6	180831	1884	22321
K.V.P.	226770	24.—	216161	21.1	240665	23.4	246589	—	5924
K.N.P.	5049	0.5	28677	2.8	12400	1.2	5137	7263	—
Totaal:	231719	24.5	244838	23.9	253065	24.6	251726	7263	5924
P.v.d.A.	286334	30.2	335001	32.8	347948	33.9	310291	37657	—
C.P.N.	154590	16.3	149519	14.6	140834	13.7	167475	—	26641
S.U.	—	—	4641	0.5	2211	0.2	—	2211	—
R.C.P.	1446	0.2	—	—	—	—	2055	—	2055
Totaal:	442370	46.7	489161	47.9	490993	47.8	479821	39868	28696
V.V.D.	105756	11.2	115802	11.3	123001	12.—	115075	7926	—
Overige part.	—	—	13039	1.2	—	—	—	—	—
Totaal:	105756	11.2	128841	12.5	123001	12.—	115075	7926	—
Totaal generaal	946744	100.—	1023710	100.—	1027453	100.—	1027453	56941	56941

In Noordholland is ons verlies wel zeer zwaar. Het draagt rond 20.000 stemmen, in procenten uitgedrukt 18.5 % hetgeen dus belangrijk boven het landgemiddelde uitgaat. Dat wij een zetel verloren is dan ook niet vreemd. Dat het tot één beperkt bleef is mede daaraan te danken dat de negende zetel in 1950 bijna werd verkregen. De C.H.U. wist daar haar positie ongeveer te handhaven en verloor er slechts een 2200 stemmen, terwijl de V.V.D. rond 8000 en de P.v.d.A. rond 38.000 stemmen won. De Communisten verloren evenwel 27.000 stemmen. De helft van ons verlies komt voor rekening van de stad Amsterdam, dat bij 1950 vergeleken ruim 10.000 stemmen tekort kwam. Verlies 23 %. Voor Amsterdam wordt aangenomen dat wij aan de C.H.U. hebben verloren. Maar deze wist per saldo haar positie te handhaven. De V.V.D. veroverde echter 5000 stemmen winst. De P.v.d.A. won 20.000 stemmen. De Communisten verloren er 15.000. Ons verlies kwam derhalve half om half de P.v.d.A. en de V.V.D. ten goede. Ons verliespercentage werd overigens nog in de Statencentrale Hilversum overtroffen. Wij verloren daar nl. 3750 stemmen, in procenten uitgedrukt 23.4. Ook daar werd de buit broederlijk door de P.v.d.A. en de V.V.D. gedeeld. Een zelfde beeld vertoont de Statencentrale Haarlem. Ons verlies bedraagt 3000 stemmen of 22 %. In de Statencentrale Nieuwer Amstel is ons verlies iets geringer nl. 1500 stemmen of 15 %. De V.V.D. won daar niet. Boven het IJ is de situatie aanmerkelijk beter. De kleine Statencentrale Alkmaar, o witte raaf, boekte zelfs een winst van 125 stemmen, of 5 %. Zaandam verloor rond 500 stemmen of 8.5 %; Hoorn 400 stemmen of 7 %; den Helder 650 stemmen of 9 %; Velsen 300 stemmen of 7 %. In al deze centrales leden de Liberalen enig verlies. De

conclusie lijkt dan ook gewettigd dat wij in het algemeen aan de P.v.d.A. hebben verloren, maar dat in de grote steden, en in de forensengebieden nog extra aan de V.V.D. werd verloren.

Aantal zetels der A.R.P. en C.H.U. in de Provinciale Staten

	1939		1946		1950		1954	
	A.R.	C.H.	A.R.	C.H.	A.R.	C.H.	A.R.	C.H.
Drenthe	7	5	7	5	7	5	7	5
Friesland	12	9	12	9	13	10	12	9
Gelderland	8	11	7	10	7	11	6	10
Groningen	10	3	10	5	9	6	8	5
Limburg	—	1	—	—	—	1	—	—
N.-Brabant	2	2	2	2	1	2	1	2
N.-Holland	8	5	7	4	8	5	7	4
Overijssel	6	7	6	7	5	8	5	7
Utrecht	8	5	7	5	7	6	6	5
Zeeland	7	8	6	8	6	8	6	8
Z-Holland	13	8	14	7	13	9	11	9
Totaal	81	64	78	62	76	71	69	64
	145		140		147		133	

Provincie Zeeland

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	19807	14.5	20698	13.8	19970	13.9	20906	—	936
C.H.U.	25518	18.6	23581	15.8	25429	17.6	26818	—	1389
S.G.P.	12922	9.4	14156	9.5	12850	8.9	13553	—	703
G.P.V.	957	0.7	1339	0.9	1272	0.9	1009	263	—
Totaal:	59204	43.2	59774	40.—	59521	41.3	62286	263	3028
K.V.P.	26326	19.3	27714	18.5	28670	19.9	27827	843	—
K.N.P.	—	—	1579	1.1	—	—	—	—	—
K.A.P.	—	—	—	—	2215	1.5	—	2215	—
Blommaert	1609	1.2	—	—	—	—	1730	—	1730
Totaal:	27935	20.5	29293	19.6	30885	21.4	29557	3058	1730
P.v.d.A.	33703	24.6	41950	28.—	40566	28.1	35469	5079	—
C.P.N.	1182	0.9	1281	0.9	818	0.6	1298	—	480
Totaal:	34885	25.5	43231	28.9	41384	28.7	36767	5079	480
V.V.D.	11680	8.5	12020	8.—	12392	8.6	12255	137	—
Overige part.	3215	2.3	5272	3.5	—	—	3317	—	3317
Totaal:	14895	10.8	17292	11.5	12392	8.6	15571	137	3317
Totaal generaal	136919	100.—	149590	100.—	144182	100.—	144182	8555	8555

Zeeland heeft zich vergelijkenderwijs goed gehouden. Wij verloren er nog geen 1000 stemmen of 4.5 %. De Liberalen bleven gelijk, maar de Middenstandspartij, die daar in 1950 zoveel stemmen behaalde, had ditmaal geen lijst ingediend. De C.H.U. verloor ongeveer 1400 stemmen of rond 5 %. De Statencentrale Tholen verdient een eervolle vermelding. Het is de tweede witte raaf. Met 1111 stemmen maak-

te zij nog 119 stemmen winst. Het grootst was ons verlies in Vlissingen met 7.5 %. Maar ook in Zeeland is de P.v.d.A. de winnares. Zij won ruim 5000 stemmen, hoewel de communisten slechts 480 stemmen verloren.

Al met al mogen wij over Zeeland niet mopperen. En wij zijn onze Zeeuwen dankbaar voor het bereikte resultaat.

GROOT OF KLEIN, 'T MOET PANTER ZIJN

PANTER

De befaamde **MIGNON**.
Klein, maar extra fijn!

PANTER's grote sigaren.
Superieur in smaak en geur!

Provincie Gelderland

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	57113	11.2	62201	10.7	56108	9.8	64400	—	8292
C.H.U.	86108	16.7	78330	13.5	91330	15.9	96022	—	4692
S.G.P.	20332	3.9	24418	4.2	19125	3.3	22426	—	3301
G.P.V.	193	—	1917	0.3	2204	0.4	—	2204	—
Totaal:	163746	31.8	166866	28.7	168767	29.4	182848	2204	16285
K.V.P.	168186	32.6	168154	28.9	190533	33.1	187449	3084	—
K.N.P.	3797	0.7	12495	2.1	4740	0.8	4026	714	—
Totaal:	171983	33.3	180649	31.—	195273	33.9	191475	3798	—
P.v.d.A.	121212	23.5	166817	28.7	155201	27.—	135124	20077	—
C.P.N.	11258	2.2	12939	2.2	9405	1.6	12650	—	3245
S.U.	2123	0.4	1108	0.2	—	—	2300	—	2300
Totaal:	134593	26.1	180864	31.1	164606	28.6	150074	20077	5545
V.V.D.	43707	8.5	49426	8.5	46352	8.1	48876	—	2524
Overige part.	1763	0.3	3947	0.7	—	—	1725	—	1725
Totaal:	45470	8.8	53373	9.2	46352	8.1	50601	—	4249
Totaal generaal	515792	100.—	581752	100.—	574998	100.—	574998	26079	26079

Ons totale verlies, over het gehele land berekend, bedraagt rond 81.000 stemmen. Daarvan nemen Noord- en Zuid-Holland er 48.000 voor hun rekening. In de andere provincies kunnen daarom de verliescijfers niet zo hoog zijn. Gelderland levert ons een verlies van 8300 stemmen. Maar dat is toch nog 13 %, zij het een fractie hoger dan het landelijk gemiddelde. Maar, bovendien verloren de C.H.U. 4700 en de Liberalen 4250 stemmen, terwijl de P.v.d.A. een winst boekte van rond 20.000 stemmen. De Staten Centrale Arnhem is er niet gelukkig af gekomen. Met een verlies van 1350 stemmen wordt een percentage bereikt van 24,3 % en dat is hoger dan Amsterdam, en Hilversum. De Statencentrale Wychen spant echter de kroon. Met 600 stemmen verlies is het percentage

ruim 27 %. Terwijl in die centrale de S.G.P. toch ook een verlies leed van 506 stemmen, of eveneens 24 %. De C.H.U. behaalde 350 stemmen winst. De P.v.d.A. echter 800. De Centrale Tiel komt er veel beter af met een verlies van ruim 300 stemmen of 7 %. Daar verloor de C.H.U. weer ruim 600 stemmen of 6 % en de S.G.P. verloor er zelfs 750 stemmen of 18 %. De P.v.d.A. won er 1500 stemmen. De S.G.P. verloor in Gelderland 3300 stemmen, of 15 %. En dat is wel een opmerkelijk feit. Gelderland wettigt eveneens het vermoeden dat de P.v.d.A. winst maakt uit de Prot. Chr. groepen en dat werkelijk niet alleen uit de Anti-revolutionaire kring, hoewel wij in 1939 nog 8 zetels hadden en dat wij er thans slechts 6 bezetten.

Vraagt voor Uw kerkmeubilair vrijblijvende prijs aan bij:

**Gjaltema's
Timmerfabriek
„Volharding”
Marum (Gr.) - Assen**

Wij hebben reeds voor zeer veel kerken dit werk uitgevoerd.

TRANSPORTINSTALLATIES
VOOR ELK DOEL IN ELKE UITVOERING

DE IJSEL N.V. - TEL. 92 - KAMPEN

FABRIKANTEN DER „PROMECO-INSTALLATIES” VOOR BEDRUFMECHANISATIE

Provincie Noord-Brabant

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	15146	2.8	17577	2.9	16559	2.7	17258	—	699
C.H.U.	17877	3.3	16080	2.6	18501	3.—	20340	—	1839
S.G.P.	2560	0.5	4068	0.7	2727	0.4	3082	—	355
G.P.V.	—	—	773	0.1	—	—	—	—	—
Totaal:	35583	6.6	38498	6.3	37787	6.1	40680	—	2893
K.V.P.	424756	77.8	428161	69.8	467177	75.8	479537	—	12360
K.N.P.	2265	0.4	31365	5.1	13888	2.3	2465	11423	9445
K. Onafh.	8931	1.6	—	—	417	0.1	9862	—	—
Totaal:	435952	79.8	459526	74.9	481482	78.3	491864	11423	21805
P.v.d.A.	52060	9.5	92150	15.—	83410	13.5	58555	24855	—
C.P.N.	4486	0.8	7794	1.3	2984	0.5	4931	—	1947
S.U.	—	—	437	0.1	—	—	—	—	—
Totaal:	56546	10.3	100381	16.4	86394	14.—	63486	24855	1947
V.V.D.	10091	1.8	12164	2.—	10708	1.7	11095	—	387
Overige part.	8129	1.5	2568	0.4	—	—	9246	—	9246
Totaal:	18220	3.3	14732	2.4	10708	1.7	20341	—	9633
Totaal generaal	546301	100.—	613137	100.—	616371	100.—	616371	36278	36278

In Noord-Brabant heeft de P.v.d.A. een winst boekte van 25.000 stemmen. Het leeuwendeel is afkomstig uit Rooms-Katholieke kringen, nl. rond 10.000. De Middenstandspartij, die daar in 1950 nog al wat resultaat boekte, had ditmaal geen lijst ingediend. Maar ruim 9000 stemmen kwamen derhalve de andere partijen ten goede. En dat is wellicht een van de redenen, dat wij over Noord-Brabant niet te klagen hebben. Er werd wel verlies geleden, maar dan toch een minimaal verlies, nl. 700 stemmen en dat is nauwelijks 4 %. Het verlies van de C.H.U. was zwaarder nl. 1850 stemmen, of 9 %. Ook de S.G.P. verloor nl. 350 stemmen of 12 %. Een gunstige factor was voor ons tevens dat het G.P.V. geen lijst had ingediend, hoewel zij dat in 1950 ook niet had gedaan. Wat Brabant betreft ziet men toch wel, dat de Rooms Katholieke burcht wordt bedreigd door de penetratie van de P.v.d.A. Er is ongetwijfeld een teruggang bij 1952 vergeleken, maar toch bij 1950 vergeleken steeg het percentage van die partij van 9.5 % tot 13.5 % en dat is met rond 50 %. Dit is de achtergrond van het mandement der bisschoppen, waarover de laatste weken zoveel te doen is. In Limburg zien wij dit verschijnsel in een nog sterkere mate. In Brabant blijft overigens verkiezingstechnisch gezien, samenwerking tussen de Prot. Chr. groepen geboden. Het is natuurlijk mogelijk dat bij een volgende gelegenheid de A.R. weer sterker is

dan de C.H.U., waardoor de tweede zetel weer wordt gewonnen. Maar beter is gemeenschappelijk naar 4 zetels te streven dan te trachten elkaar de loef af te steken.

Nederlands fijnste margarine is en blijft
ZOETERMEER'S ROEM
Firma Gebr. v. d. Spek - Zoetermeer

CREDIET- en EFFECTENBANK N.V.
 Rentevergoeding op onze bankboekjes
 2.64 %
 KROMME NIEUWE GRACHT — UTRECHT

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
 Telefoon K 18941230 — Ouderkerk a/d IJssel
 - RONDE EN OVALE TAFELRANDEN -

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen, regels, stijlen, enz.

Provincie Limburg

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	—	—	3382	1.—	—	—	—	—	—
C.H.U.	—	—	3146	0.9	—	—	—	—	—
S.G.P.	—	—	296	0.1	—	—	—	—	—
G.P.V.	—	—	620	0.2	635	0.2	—	635	—
Prot. Chr.	7421	2.4	—	—	7308	2.1	8584	—	1276
Totaal:	7421	2.4	7444	2.2	7943	2.3	8584	635	1276
K.V.P.	254987	83.7	264546	75.3	293005	81.9	299363	—	6358
K.N.P.	5662	1.8	21252	6.1	—	—	6438	—	6438
K.D.B.	7995	2.6	—	—	7539	2.1	9299	—	1760
Totaal:	268644	88.1	285798	81.4	300544	84.—	315100	—	14556
P.v.d.A.	20859	6.8	44777	12.8	44417	12.4	24321	20096	—
C.P.N.	8388	2.7	8198	2.3	4758	1.3	9657	—	4899
S.U.	—	—	323	0.1	—	—	—	—	—
Totaal:	29247	9.5	53298	15.2	49175	13.7	33978	20096	4899
V.V.D.	—	—	3181	0.9	—	—	—	—	—
Overige part.	—	—	966	0.3	—	—	—	—	—
Totaal:	—	—	4147	1.2	—	—	—	—	—
Totaal generaal	305312	100.—	350687	100.—	357662	100.—	357662	20731	20731

Het meest belangrijke feit dat van Limburg te vermelden valt is dat de enige Protestants-Christelijke zetel daar verloren is gegaan. Dat is voor een deel te wijten aan het G.P.V. Het is inderdaad juist dat wanneer het G.P.V. niet een afzonderlijke lijst had ingediend, en zijn mensen hadden op de Prot. Chr. lijst gestemd, dan zou die zetel behouden zijn gebleven. Opmerkelijk is voorts ook dat van vrijzinnige zijde nimmer steun geboden wordt. De liberalen in Limburg schijnen of zich te onthouden of liever P.v.d.A. te stemmen. Hetgeen ons overigens niet vreemd voorkomt. Toch is het niet ondienstig op deze slak eens wat zout te leggen. De P.v.d.A. behaalt een wist van 20.000 stemmen. Haar percentage stijgt van 6.8 tot 12.4 en dat is dus bijna een

verdubbeling. Het leeuwendeel van 14.500 stemmen komt uit Rooms-Katholieke kringen. De rest komt van de communisten, die met 5000 stemmen verlies tot ongeveer de helft van de vroegere sterkte werden teruggebracht.

Pakt U voor **V**schijven **rijfriemen** enz.
snaren **DUURSMA N.V.** Apeldoorn
Altijd Raak! Tel. K 6760-2593

Houtworm
in kerken en andere gebouwen wordt door ons radicaal verdeeld volgens de bekende
PYRODEE-METHODE
Vraagt zonder enige kosten of verplichting, inlichtingen aan onze afdeling „Voorlichting”
Kleine's
Chemische Fabriek
LEIDEN - TELEFOON 25738

N.V. W. J. SCHUILING's
HANDELSONDERNEMING
BINNENHAVENWEG 20 — HENGELO
Telef. K 5400—3029 (na 18 uur Delden, K 5407—447)

Lezers,
er staan belangrijke aanbiedingen voor U op de advertentie-pagina's!

Provincie Utrecht

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	48459	17.3	46252	15.—	46567	15.1	53177	—	6610
C.H.U.	39288	14.—	36316	11.7	39235	12.8	43033	—	3798
S.G.P.	9643	3.4	12667	4.1	10279	3.3	10451	—	172
G.P.V.	2823	1.—	2794	0.9	3122	1.—	3073	49	—
Totaal:	100213	35.7	98029	31.7	99203	32.2	109734	49	10580
K.V.P.	75149	26.9	71881	23.3	82842	27.—	82686	156	—
K.N.P.	—	—	8173	2.6	—	—	—	—	—
Totaal:	75149	26.9	80054	25.9	82842	27.—	82686	156	—
P.v.d.A.	71845	25.7	87213	28.2	87950	28.7	78997	8953	—
C.P.N.	11400	4.1	11330	3.7	8681	2.8	12605	—	3924
S.U.	—	—	1063	0.3	—	—	—	—	—
Totaal:	83245	29.8	99606	32.2	96631	31.5	91602	8953	3924
V.V.D.	20167	7.3	27419	8.9	27202	8.8	22439	4763	—
Overige part.	952	0.3	4081	1.3	1505	0.5	922	583	—
Totaal:	21119	7.6	31500	10.2	28707	9.3	23361	5346	—
Totaal generaal	279726	100.—	309159	100.—	307383	100.—	307383	14504	14504

De provincie Utrecht levert weer een bewijs, dat wij ditmaal zowel naar de zijde van de P.v.d.A. als naar de zijde van de V.V.D. hebben verloren. De P.v.d.A. boekte 9000 stemmen winst, waarvan zij er 4000 van de Communisten verkreeg. De Liberalen boekten een winst van ruim 5300 stemmen. Wij verloren 6600 stemmen of ongeveer 12.5 %, dus overeenkomende met het landgemiddelde. De C.H.U. verloor 3800 stemmen of 9 %. De S.G.P. verloor eveneens iets. Evenwel

anders als in Noord- en Zuid Holland bleef ons percentage gelijk aan dat van 1952 en verbeterde zelfs een fractie. Ook in Utrecht liggen nog al wat forensen gemeenten. Wij menen, dat voor Utrecht dezelfde opmerkingen gelden, die wij van Noordholland, beneden het IJ hebben gemaakt. Overigens is het voor Utrecht zo dat wij daar voor de oorlog, in 1939, 8 zetels hadden en nu 6. Dit moet onze mensen in het Utrechtse wel verwakkeren om de zaken goed aan te pakken.

DE JUBILEUMACTIE

Na de laatste verantwoording hebben nog weer enkele kiesverenigingen hun bijdragen voor de Jubileumactie gezonden, zodat het totaal ontvangen bedrag inmiddels gestegen is tot f 100.804,66. De ton is dus gepasseerd. Ook het aantal toezeggingen voor een bijdrage per jaar is nog toegenomen en dit bedraagt thans f 11288.50. Deze resultaten stemmen tot tevredenheid. Inmiddels heeft de Jubileumcommissie opnieuw

vergaderd. De bedoeling is om de kiesverenigingen, die tot op heden in gebleke bleven, er nog eens op te wijzen dat ook hun medewerking wordt gevraagd. Maar vooral de actie voor jaarlijkse bijdragen zal nog met kracht moeten worden doorgezet om de f 20.000.— per jaar te verkrijgen. Intussen een woord van hartelijke dank aan al die kiesverenigingen, die hun medewerking hebben verleend en aan allen, die voor het welslagen van deze actie hun krachten hebben ingespannen.

Provincie Overijssel

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	39326	12.—	40512	11.2	38546	10.6	43589	—	5043
C.H.U.	52879	16.1	51427	14.2	53706	14.8	58481	—	4775
S.G.P.	8989	2.7	11140	3.1	10332	2.8	9807	525	—
G.P.V.	5649	1.7	6597	1.8	7802	2.2	6175	1627	—
Totaal:	106843	32.5	109676	30.3	110386	30.4	118052	2152	9818
K.V.P.	91919	28.—	95418	26.3	103093	28.4	101707	1386	—
K.N.P.	—	—	4965	1.4	—	—	—	—	—
Totaal:	91919	28.—	100383	27.7	103093	28.4	101707	1386	—
P.v.d.A.	82295	25.—	97150	26.8	100228	27.6	90810	9418	—
C.P.N.	20406	6.2	22409	6.2	18647	5.1	22521	—	3874
S.U.	—	—	851	0.2	—	—	—	—	—
Totaal:	102701	31.2	120410	33.2	118875	32.7	113331	9418	3874
V.V.D.	27068	8.3	30905	8.5	30885	8.5	30149	736	—
Overige part.	—	—	1295	0.3	—	—	—	—	—
Totaal:	27068	8.3	32200	8.8	30885	8.5	30149	736	—
Totaal generaal	328531	100.—	362669	100.—	363239	100.—	363239	13692	13692

De provincie Overijssel geeft altijd een typisch beeld van de landelijke uitslag. Wij verloren 5000 stemmen of 15 %. De C.H.U. verloor 4800 stemmen of 8 %. De K.V.P. verbeterde haar positie t.o.v. 1952 sterk, t.o.v. 1950 een weinig. De P.v.d.A. behaalde een winst van rond 9500 stemmen, de Communisten verloren er 3900. De conclusie ligt voor de hand dat de Prot. Chr. groepen dus vooral naar die zijde hebben verloren. Zulks te meer omdat de Liberalen slechts 750 stemmen winst boekten. In de Statencentrale Almelo leden wij nagenoeg geen verlies. In Ommen beperkte zich het verlies tot rond 600 stemmen of 5 %. In de statencentrale Zwolle wordt dit percentage hoger en stijgt het tot bijna 10 %. Maar in Hengelo is de achteruitgang groot nl. bijna 1100 stemmen en rond 22 %, evenals in Enschede, bijna 1300 stemmen of 25 %. In Enschede werden echter ongeveer 750 stemmen verloren aan het G.P.V. In Kampen verloren wij bijna 700 stemmen of rond 8 %. Maar dit verlies wordt voor ruim 400 stemmen verklaard door de winst van het G.P.V. Wij verloren derhalve vooral in de industriecentra Hengelo en Enschede. Ook voor deze provincies is het beeld derhalve gevarieerd. De verliespercentages voor de verschillende statencentrales lagen zeer uiteen. Het platteland handhaaft zich beter dan de industriedistricten.

PROF. MR P. S. GERBRANDY JUBILEUM 1954

In de strijd van de antirevolutionaire partij, zo diep geworteld in de grote nationale historie, gaat het vooral om vrijheid, maar het is steeds de vrijheid, die steunt op recht.

Wij zijn in onze dagen gewikkeld in een strijd voor vrijheid, die niet alleen ons land, maar vele landen raakt en beroert.

Laten we nooit vergeten, dat in die vrijheidsstrijd het uitgangspunt moet blijven het eigen nationaal karakter van de Nederlandse staat. Het bestaan en daarom het behoud daarvan is een werkelijkheid, die tussen 1940 en 1945 talloze antirevolutionairen in de bitterste ellende hebben doorleefd. Bij dit uitgangspunt nu in de vrijheidsstrijd behoort als grondslag het recht, dat, Christelijk gezien, sterker is dan alle macht. Vrijheid, recht en eigen nationaal karakter van onze historische staat — en van elke historische staat — vormen een drievoudig snoer, dat niet verbroken mag worden.

Wie er één uit los maakt, ondermijnt de staat en daarmee de staten der wereld.

Provincie Drente

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	23458	18.6	23441	16.8	24717	17.8	25775	—	1058
C.H.U.	18266	14.5	18005	12.9	19924	14.4	20093	—	169
S.G.P.	—	—	476	0.3	—	—	1663	355	—
G.P.V.	1507	1.2	1716	1.2	2018	1.5	—	—	—
Totaal:	43231	34.3	43638	31.2	46659	33.7	47531	355	1227
K.V.P.	7656	6.1	8676	6.2	9159	6.6	8453	706	—
K.N.P.	—	—	415	0.3	—	—	—	—	—
Totaal:	7656	6.1	9091	6.5	9159	6.6	8453	706	—
P.v.d.A.	46247	36.6	58454	41.8	52438	37.8	50718	1720	—
C.P.N.	5242	4.2	6220	4.4	5648	4.1	5820	—	172
S.U.	—	—	244	0.2	—	—	—	—	—
Totaal:	51489	40.8	64918	46.4	58086	41.9	56538	1720	172
V.V.D.	23726	18.8	20726	14.8	24670	17.8	26052	—	1382
Overige part.	—	—	1461	1.1	—	—	—	—	—
Totaal:	23726	18.8	22187	15.9	24670	17.8	26052	—	1382
Totaal generaal	126102	100.—	139834	100.—	138574	100.—	138574	2781	2781

Hoewel de V.V.D. in Drente rond 1400 stemmen verloor, boekten wij daar toch ook een verlies van rond 1000 stemmen, terwijl de P.v.d.A. 1700 stemmen winst maakte. De C.H.U. handhaafde zich vrijwel zonder verlies. Het G.P.V. ging iets vooruit, evenals de K.V.P., die met een percentage van 6.6 % een goede beurt maakte. Ons verliespercentage is overigens slechts 4 %. Maar de heer Smallegenbroek doet het in Drente wel als lijststaanvoerder en dat is misschien een der redenen. Opvallend is immers dat ons percentage bij 1952 vergeleken, aanmerkelijk verbeterde. Over het resultaat mogen wij ook in die zin tevreden zijn dat geen zetelverlies werd geleden.

De helft van ons verlies komt voor rekening van de grootste statencentrale nl. Hoogeveen, waar ruim 500 stemmen werden verloren of 6 %. In die centrale is het merkwaardig, dat de C.P.N. zelfs nog een paar stemmen vooruitging, terwijl de V.V.D. er verloor. De Statencentrale Emmen hield zich uitstekend en boekte praktisch geen verlies. De K.V.P., P.v.d.A. en de Communisten gingen er vooruit, ten koste van de V.V.D. die er ruim 1350 stemmen verloor. Zonder meer is niet aan te nemen dat de V.V.D. rechtstreeks stemmen zou hebben verloren aan de Communisten, maar ook hier blijkt hoe verward een verkiezingsuitslag vaak is. Ook in dit geval moet worden aangenomen dat allerlei onderlinge verschuivingen zich hebben voorgedaan.

DS VELEMA - JUBILEUM 1954

Eén zijde van de combinatie Reformatie en Staatskunde mag in geen geval onvermeld blijven. De hoogste inzet der Staatskunde was voor de Reformatie: de vrijheid! Niet het minst hier ligt de praktische betekenis van de Reformatie voor de Staatskunde. De internationale strijd der reformatie was allereerst een strijd voor de vrijheid der kerk om het Evangelie zonder enige binding te brengen aan de volkeren. Als vrucht daarvan werd zij ook een strijd voor de nationale en burgervrijheden. Inzonderheid de Calvinistische Reformatie kweekte in de strijd voor de Kerk ook een krachtig nationaal staatsleven.

De aedachte van de geestelijke vrijheid, waarvoor in de Calvinistische landen gestreden is met alle kracht, was uiterst bevruchtend voor de Staatskunde. Door deze trek werden door de Reformatie vrije zelfstandige natiën gevormd. Een wonderlijk mozaïek van staten van allerlei kleur kwam tengevolge van de Reformatie tot stand. Internationaal zelfs bracht het Calvinisme door deze vrijheidstrek een omkeer tot stand.

Provincie Groningen

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	45179	19.6	45038	18.3	43794	17.9	47955	—	4161
C.H.U.	29039	12.6	25133	10.2	25337	10.3	30828	—	5491
S.G.P.	—	—	571	0.2	—	—	—	—	—
G.P.V.	7621	3.3	8473	3.4	9217	3.8	8074	1143	—
Totaal:	81839	35.5	79215	32.1	78348	32.—	86857	1143	9652
K.V.P.	13321	5.8	12864	5.2	13640	5.6	14191	—	551
K.N.P.	—	—	1821	0.7	—	—	—	—	—
Totaal:	13321	5.8	14685	5.9	13640	5.6	14191	—	551
P.v.d.A.	82072	35.5	93940	38.1	98945	40.4	86856	12089	—
C.P.N.	21947	9.5	22288	9.—	18827	7.7	23243	—	4416
S.U.	—	—	674	0.3	—	—	—	—	—
Totaal:	104019	45.—	116902	47.4	117772	48.1	110099	12089	4416
V.V.D.	29642	12.8	31208	12.7	27802	11.4	31317	—	3515
Overige part.	2111	0.9	4915	1.9	7104	2.9	2202	4902	—
Totaal:	31753	13.7	36123	14.6	34906	14.3	33519	4902	3515
Totaal generaal	230932	100.—	246925	100.—	244666	100.—	244666	18134	18134

In Groningen verloren wij vergelijkenderwijs meer dan in Drenthe, nl. 4150 stemmen of 8,5 % en dit verlies kan niet alleen aan het G.P.V. worden geweten, dat 1150 stemmen vooruitging. De C.H.U. verloor 5500 stemmen of rond 18 % en die klap is dus nog al aangekomen. Wel was de naoorlogse positie van de C.H.U. bij voor de oorlog vergeleken, nog al sterk ten koste van de V.V.D. De veronderstelling ligt voor de hand dat ditmaal de Middenstandspartij, die 5000 stemmen winst maakte, nog al in de Protestants Christelijke kring invloed heeft gehad. Aannemelijker is echter dat het aantal verschuivingen tussen de partijen onderling groter is dan uit dit generaal overzicht blijkt. De P.v.d.A. maakte een winst van 12000 stemmen, waarvan 4400 van de Communisten afkomstig zijn. De V.D.D. verloor 3500 stemmen en dat is ook nog al vrij belangrijk.

De winst van de P.v.d.A. is opmerkelijk groot, ook al omdat het percentage belangrijk lager is dan dat van 1952. Een stijging van 35,5 % tot 40,4 % is inderdaad veel. Ook wat de statencentrales in deze provincie betreft is het resultaat verschillend. In Appingedam, Groningen en Winschoten was ons verlies resp. 12 %, 11 % en 10%. In de statencentrales Bedum en Oude Pekela evenwel 4 % en 7 %. Bedum heeft zich dus vergelijkenderwijs goed gehouden.

Een trouw Antirevolutionair

De Antirevolutionairen in Voorburg hebben een zwaar verlies geleden door het plotseling overlijden van de heer J. P. M. Tiemens. Jarenlang lid van de Raad van Voorburg, bewoog hij zich vooral op sociaal terrein en hij deed dat met geheel zijn hart. Door plichtsgetrouwheid en kennis van zaken werd hij administrateur bij de Raad van Arbeid te 's-Gravenhage. Van jongsaf nam hij deel aan het politieke leven. Nog vóór de A.R.J.A. werd opgericht deed hij mede aan het werk van een studieclub in Apeldoorn, die in de twintiger jaren aldaar werd opgericht. Aan het A.R.J.A. werk nam hij intensief deel, ook later in Rotterdam en Delft. Zijn plotseling overlijden wekte diepe ontroering. God de Heere nam de vader van een groot gezin tot zich. Naar de mens gesproken kan hij in dat gezin niet worden gemist. In volle vrede is hij heengegaan. Gods weg is in het heilgdom. Heere, ondergrondelijk zijn Uw wegen! Een trouw Antirevolutionair werker en een man met sterk sociaal gevoel heeft God van ons genomen.

Provincie Friesland

Partij:	P.S. 1950	%	Kamer 1952	%	P.S. 1954	%	Vergeleken met 1950	Winst	Verlies
A.R.P.	54468	23.5	56663	22.8	55927	23.—	57260	—	1333
C.H.U.	42456	18.3	40554	16.3	42282	17.3	44590	—	2308
S.G.P.	1505	0.6	2084	0.8	1454	0.6	1462	—	8
G.P.V.	2168	0.9	2542	1.—	2598	1.1	2193	405	—
Totaal:	100597	43.3	101843	40.9	102261	42.—	105505	405	3649
K.V.P.	16124	7.—	16563	6.7	16805	6.9	17056	—	251
K.N.P.	—	—	1033	0.4	—	—	—	—	—
Totaal:	16124	7.—	17596	7.1	16805	6.9	17056	—	251
P.v.d.A.	75150	32.4	91006	36.5	90503	37.1	78946	11557	—
C.P.N.	10519	4.5	11459	4.6	8228	3.4	10965	—	2737
S.U.	5949	2.6	2866	1.2	2522	1.—	6335	—	3813
Totaal:	91618	39.5	105331	42.3	101253	41.5	96246	11557	6550
V.V.D.	20111	8.7	21505	8.6	20754	8.5	21198	—	444
Overige part.	3404	1.5	2347	1.1	2587	1.1	3655	—	1068
Totaal:	23515	10.2	23852	9.7	23341	9.6	24853	—	1512
Totaal generaal	231854	100.—	248622	100.—	243660	100.—	243660	11962	11962

Lest-best. Wij hadden beter de omgekeerde volgorde kunnen nemen en met Friesland moeten beginnen. Een verlies van 1300 stemmen of ruim 2 % is inderdaad niet veel. En dat Friesland desondanks een zetel heeft verloren is alleen aan de wisselvalligheid van het geldende kiesstelsel te wijten. Een eresaluut aan de Friezen is in ieder geval geboden en verdiend. De C.H.U. verloor 2300 stemmen. De P.v.d.A. won er 11500, waarvan 6500 van communistische groepen en 1500 van Liberale kant. De P.v.d.A. is praktisch de enige partij die vooruit ging en zij ging vooruit ten koste van alle andere partijen. De prestatie van onze Antirevolutionairen in Friesland is te meer opmerkelijk omdat juist in deze provincie de emigratie nog al enige invloed uitoefent, en dat is een reden te meer voor de Friezen om ondanks zetelverlies het hoofd recht op te houden. Nogmaals: lest-best!

De resultaten in de verschillende statencentrales verkregen, geven weinig aanleiding tot het maken van opmerkingen. De verschillen zijn minimaal. Toch moet men niet denken dat in deze „vaste” provincie zich geen verschuivingen voordoen. Het aantal mensen dat anders heeft gestemd dan de vorige keer is bij benadering 12.000 en dat is dus 5 % van het totaal. Dit aantal komt overeen met een gemiddelde van de overige provincies. In Groningen is het wat hoger, in Drente daarentegen weer beduidend lager. In ieder geval is het niet zo dat de verschuivingen zich in Friesland niet zouden voordoen. De cijfers wijzen het wel anders uit.

DR J. SCHOUTEN - 1954 - JUBILEUM

Onze partij heeft van haar oprichting af het liberalisme en het socialisme bestreden, al was er toen van een socialistische partij te onzent nog geen sprake. Zij staat ook vandaag in een strijdpositie tegenover die beide richtingen in haar huidige gestalte. Omdat zij beide in de christelijke religie haar uitgangspunt niet willen zoeken voor de staatkunde. Omdat zij beide van grondgedachten uitgaan, welke de onze niet mogen zijn. Beider vrijheidsbegrip met betrekking tot de geestelijke vrijheid leidt tot een neutrale staatkunde, tot een Regeringsbeleid, waarin voor de dienst van God geen plaats is. Het neo-liberalisme van de V.V.D. huldigt verder een vrijheidsbegrip, dat altijd weer uitloopt op individualisme, op een toespitsing van de vrijheid van de persoon, op een opsplitsing van de vrijheid van de levensverbanden, zo lang tot deze vrijheid nihil is geworden. Aan het socialisme van de P.v.d.A. ligt een vrijheidsbegrip ten grondslag van deze strekking, dat door de gemeenschap en haar organen de vrijheid van de persoon wordt gerealiseerd, maar dat steeds weer moet uitlopen op een collectivisatie, welke de vrijheid van de persoon overwoekert.

ZETELVERDELING IN DE PROVINCIALE STATEN

	P.v.d.A.			K.V.P.			A.R.			C.H.			V.V.D.			C.P.N.		
	'46	'50	'54	'46	'50	'54	'46	'50	'54	'46	'50	'54	'46	'50	'54	'46	'50	'54
Drente	13	13	14	2	2	2	7	7	7	5	5	5	6	7	6	2	1	1
Friesland	18	17	21	3	3	3	12	13	12	9	10	9	2	4	4	6	2	1
Gelderland	16	15	17	21	21	21	7	7	6	10	11	10	4	5	5	3	1	1
Groningen	16	17	20	2	2	2	10	9	8	5	6	5	5	6	5	7	4	3
Limburg	4	3	5	39	39	39	—	—	0	—	—	0	—	—	0	2	1	0
Nrd-Brabant ...	6	6	9	53	52	50	2	1	1	2	2	2	—	1	1	1	—	0
Nrd-Holland ...	24	24	27	19	19	19	7	8	7	4	5	4	5	8	9	18	13	11
Overijssel	13	12	13	13	14	14	6	5	5	7	8	7	2	4	4	5	3	2
Utrecht	12	11	12	11	12	12	7	7	6	5	6	5	2	3	4	3	1	1
Zeeland	10	11	12	9	9	9	6	6	6	8	8	8	4	3	3	1	—	0
Zuid-Holland ...	25	27	30	16	16	15	14	13	11	7	9	9	7	8	9	10	5	4
Nederland	157	156	180	188	189	186	78	76	69	62	70	64	37	49	50	58	31	24

	K.N.P.			S.G.P.			G.P.V.			OVERIGE			TOTAAL		
	'46	'50	'54	'46	'50	'54	'46	'50	'54	'46	'50	'54	'46	'50	'54
Drente	—	—	0	—	—	0	—	—	0	—	—	0	35	35	35
Friesland	—	—	0	—	—	0	—	—	0	—	1**	0	50	50	50
Gelderland	—	—	0	1	2	2	—	—	0	—	—	0	62	62	62
Groningen	—	—	0	—	—	0	—	1	1	—	—	1*	45	45	45
Limburg	—	—	0	—	—	0	—	—	0	—	2§§	1§	45	45	45
Nrd-Brabant ...	—	—	1	—	—	0	—	—	0	—	2†	0	64	64	64
Nrd-Holland ...	—	—	0	—	—	0	—	—	0	—	—	0	77	77	77
Overijssel	—	—	0	1	1	1	—	—	1	—	—	0	47	47	47
Utrecht	—	—	0	1	1	1	—	—	0	—	—	0	41	41	41
Zeeland	—	—	0	4	4	4	—	—	0	—	1[	0	42	42	42
Zuid-Holland ...	—	1	1	3	3	3	—	—	0	—	—	0	82	82	82
Nederland	—	1	2	10	11	11	—	1	2	—	6	2	590	590	590

** Soc. Unie;   §§ 1 Kath. Dem. Bond, 1 Prot. Chr. gr.;
 † 1 Midd. Partij, 1 Kath. Onafh. gr.;   [Midd. Partij

* Middenstandspartij   § Kath. Dem. Bond.

Ter overweging

De heer E. van Ruller schreef naar aanleiding van de uitslag der verkiezingen het navolgende.

De dwaasheid van wat men dan principiële politiek pleegt te noemen in de kringen van het Geref. Politiek Verbond werd gisteren wel op zeer schrille wijze gedemonstreerd. Een oppervlakkige berekening van de uitslag kan reeds het volgende leren:

1. Dank zij het optreden van het G.P.V. kreeg de P.v.d.A. haar 20ste zetel in de Groninger Staten. Was het optreden van het G.P.V. er niet geweest, met stellige zekerheid kan worden aangenomen dat de A.R. fractie met 10 zetels in de Staten zou zijn verschenen en de P.v.d.A. met 19. Nog een kleine poos en het G.P.V. helpt de P.v.d.A. in

de Staten aan de absolute meerderheid;

2. Dank zij het optreden van het G.P.V. verdween in de zo sterk Rooms-Katholieke provincie Limburg de enige vertegenwoordiger van de Prot. Christelijke lijst uit de Staten. Sinds jaren werken de A.R. en de C.H. in deze Staten samen. Door het indienen van G.P.V. lijsten in enkele staten-centrales werd het verlies genoeg geboekt om de enige op reformatorische basis staande vertegenwoordiger te doen verdwijnen;

3. Dank zij het optreden van het G.P.V., zonder enige kans op resultaat, werd de A.R. fractie in de Staten van Utrecht teruggebracht op 6 en de P.v.d.A. versterkt tot 13 zetels;

4. Dank zij het optreden van het G.P.V. zonder enige kans op resultaat,

werd voor de A.R. partij een zetel verlies in de Friese Staten geboekt en behaalde de P.v.d.A. haar 21ste zetel;

5. Dank zij het optreden van het G.P.V. bij de verkiezingen in Zuid-Holland, zonder redelijke kans op resultaat (men behaalde nauwelijks een derde deel van de kiesdeler) werd zetelverlies voor de A.R. partij geboekt ten voordele van de C.H.U. Dit moge minder erg zijn, voor het G.P.V. moet dit achteruitgang zijn;

6. Ten slotte bleek in Drente de waarde van de enkele stem. Op 40 stemmen winst behaalde de A.R. partij haar zevende zetel in de Staten. Een weinig meer succes voor het G.P.V. zou ook deze zetel verloren hebben doen gaan en zij zou aan de V.V.D. zijn toegefallen.

Over deze dingen hebben we meerdere malen het onze gezegd. Wij geven de feiten nu maar door ter ernstige overpeinzing aan degenen die aan deze rampen schuldig staan.

Het mandement van de bisschoppen

Het bisschoppelijk mandement heeft vele pennen en tongen in beweging gebracht. Geen wonder. De Partij van de Arbeid zegt het onomwonden: „Dit mandement tast ons bestaansrecht aan”.

In de verklaring, welke het bestuur van de P.v.d.A. heeft gepubliceerd, wordt, volgens „Het Vrije Volk” o.m. het volgende gezegd:

„Acht jaren praktijk hebben aangetoond, dat in ons land — zoals in vele andere landen — het samengaan in één partij mogelijk is van mensen van verschillende levensovertuiging, zonder dat inbreuk wordt gemaakt op iemands godsdienstige overtuiging.

Het is niet waar, dat de Partij van de Arbeid godsdienst en politiek van elkaar zou willen losmaken. In haar beginselprogram erkent zij nadrukkelijk het innig verband tussen levensovertuiging en politiek inzicht en zij waardeert het in haar leden, als zij dit verband ook in hun arbeid voor de partij duidelijk doen blijken.

Zo is het in de loop van haar bestaan tot een rijke ervaring geworden, dat haar leden gedrongen worden om van eigen diepste overtuiging uit hun bijdrage te leveren voor het gemeenschappelijke politieke werk.

Met dit nieuwe partij-type heeft de Partij van de Arbeid een ernstige poging gedaan om uit te komen boven de onvruchtbare tegenstelling: neutraal-confessioneel, welke had geleid tot een verstarring der vooroorlogse politieke verhoudingen in ons land. Waar verschillende geestelijke richtingen in ons volk volkomen van elkaar waren vervreemd, vaak zelfs elkaars taal niet verstonden, heeft de Partij van de Arbeid een samenwerking tot stand gebracht, welke de eenheid der natie, met eerbiediging der verscheidenheid, op wezenlijke wijze vermag te dienen.”

Als men dit leest kan men moeilijk zeggen, dat bescheidenheid een socialistische deugd is. Bescheidenheid hebben zij nooit gekend. De socialisten van nu niet en de sociaal-democraten uit het verleden niet.

Nog altijd is het een raadsel hoe verstandige mensen het kunnen uitspreken, dat er een innig verband is tussen levensovertuiging en politiek inzicht”, terwijl men dan tevens gelooft, dat verschillende levensovertuigingen niettemin tot hetzelfde politieke inzicht leidt.

In een hoofdartikel, getiteld „Strijd”, geeft „Het Vrije Volk” commentaar op de verklaring van de Partij van de Arbeid. En dan lezen we:

„Wie de politieke ontwikkeling sinds de bevrijding met aandacht heeft gevolgd, weet, dat de politieke samenwerking voortdurend moeilijker en stroever is geworden en herinnert zich hoe moeizaam de laatste kabinetsformatie is verlopen —sinds 1952, toen, zoals de verklaring zegt, de confessionele partijen terrein gingen verliezen, zijn de politieke verhoudingen verscherpt.”

Werd de samenwerking werkelijk moeilijker en stroever, omdat de confessionele partijen terrein gingen verliezen, of was het, omdat men genoeg kreeg van een socialistische politiek in een land, waar de bevolking slechts voor een derde deel socialistisch denkt?

In de verklaring heet het:

„Zij (de Partij van de Arbeid) heeft zich nooit verenigd met het moderne humanisme, evenmin als met welke andere geestelijke of godsdienstige stroming ook. Zij kan dat niet krachtens de structuur van de Partij zelf.”

Juist. Maar dat bewijst, dat die structuur niet deugt. Want wie erkent het innig verband tussen levensovertuiging en politiek inzicht zal ook een keus moeten doen. Vóór het Humanisme, of vóór het Christendom.

Dat ook in liberale kringen weinig waardering voor het mandement wordt gevonden spreekt vanzelf. Want in principe is ook de V.V.D. een „doorbraak”-partij.

Het „Algemeen Handelsblad”, schrijvende over een „Kerkelijke wig”, betoogt o.m.:

„Wij vrezen, dat ons toch al zo verwarde gecompliceerde en naar nieuwe vormen zoekende maatschappelijke leven geen constructieve stimulans van het mandement zal ondervinden. Wij betreuren het, omdat het een vervreemding, ja een verwijdering kan veroorzaken tussen ons rooms-katholieke volksdeel en andere groepen. Dit volksdeel, dat zich de laatste vijf decennia in stijgende mate heeft geïntegreerd en op velerlei gebied in stijgende mate uitnemende krachten heeft geleverd, dat volgens sommige katholieken nog niet voldoende geëmancipeerd is, kan door een volledig gescheiden marcheren maar al te gemakkelijk in een stellig door niemand gewild isolement vervallen.”

Ja, over dat „isolement” heeft men het steeds te kwaad. Daar begrijpen hele volksstammen maar niets van. „Het Rotterdamsch Parool” schrijft o.m.:

„Eén lichtpunt is er echter, en wij vestigden er al eerder de aandacht op: deze poging is zozeer in strijd met de geest des tijds en de geest der natie als geheel, dat zij nooit een volledig succes kan worden. De aantaking van katholieken en niet-katholieken is zo intensief en veelvuldig, dat alle afzonderingsmaatregelen slechts lapmiddelen kunnen zijn. Daar is de fabriek of werkplaats daar zijn de contacten in het dagelijks verkeer, dat is het leger, dat doorbraakinstituut bij uitnemendheid. De kracht ligt niet meer in afzondering, de kracht ligt in het eigen geweten, in de eigen gezindheid, in de overtuiging. Wij onderschatten een man-

dement niet, maar het is toch een stuk, niet sterker dan de tijden, niet sterker dan de geschiedenis."

Is er nu ooit iemand geweest, die de partijformatie op confessionele grondslag heeft verdedigd om toch vooral geen aanraking te hebben met andersdenkenden?

Het kan goed zijn hier te herinneren aan een woord, door dr J. Schouten geschreven nog vóór de Partij van de Arbeid opgericht was, doch toen de Nederlandse Volksbeweging reeds de weg daarvoor aan het effenen was. In zijn brochure „Partijformatie en partijgroepering" schreef dr Schouten o.m.:

„Zij (die uitgaan van de calvinistische beginselen voor het politieke leven) verenigen zich in een partij, om door middel van studie en gedachtenwisseling in eigen kring tot kennis, tot steeds rijker en omvattender kennis, van de inhoud hunner beginselen te komen, en om met elkander te overwegen wat moet en kan worden gedaan, teneinde die beginselen in overeenstemming met de behoeften van de tijd, invloed te verschaffen in het volksleven, en in het staatsbestuur. Zij organiseren een volksdeel, dat die beginselen als basis van vereniging en voor alle politieke activiteit aanvaardt.

Zij doen dit echter niet, om zich van het volk te isoleren, af te scheiden, om met het volk niet te reke-

nen, en zich daarover niet te bekommeren, maar om zich te beraden over en te bekwamen voor de principiële en praktische taak, welke zij in het volk, voor het volk, en bij de Regering hebben. Zij gaan steeds weer tot het gehele volk. Zij roepen het volk op tot vorming van de publieke geest, tot de gehoorzaamheid aan zijn roeping. Zij getuigen voor de beginselen, waarvoor zij hebben gekozen en waaruit zij leven. Zij zijn werkzaam om voor die beginselen te werven en te winnen, om die beginselen al meer te doen worden de beginselen, welke het volk aanvaardt, waarnaar het zijn politieke werkzaamheid richt. Het isolement, dat men hun verwijt, is er niet, als zij leven uit hun roeping, en in overeenstemming met hun taak. Het isolement, dat zij moeten en willen handhaven, is het isolement, waarvan Groen van Prinsterer, en de na hem opgetreden leidslieden hunner richting hebben gezegd, dat het bestaat in zelfstandigheid en beginselvastheid. Zij mogen niet smelten, zich niet verenigen, met hen, die van gans andere principiële beginselen uitgaan. Zij gedragen zich daartegenover, indien zij trouw zijn aan hun uitgangspunt en hun taak, zelfstandig en beginselvast, en zijn alleen op de grondslag van dit isolement, d.w.z. van die zelfstandigheid en beginselvastheid, tot samenwerking bereid. Zó verstaan zij het isolement, zó dienen ook anderen dit te verstaan."

Dat is duidelijk.

De Tweede Kamer toen en nu

C. D. VAN OOSTEN

Het is bekend, dat de laatste jaren nogal eens geklaagd wordt over het tempo, waarin de Tweede Kamer haar werk moet verrichten. Met name in de periode tussen de opening van de jaarlijkse zitting der Staten-Generaal en het Kerstreces.

De heer Hoek heeft in het eerste nummer van de nieuwe jaargang aan deze klachten bijzondere aandacht geschonken.

De Voorzitter Dr Kortenhorst heeft er slag van, vaart te zetten en te houden. Prof. Gerbrandy heeft als waarnemend voorzitter blijk gegeven, dat hij ondanks zijn schijnbare ouderdom het door de Voorzitter aangegeven tempo niet vrees. Toen hij als waarnemer presideerde zou hij immers doorgaan tot de aan de behandeling zijnde zaak afgelopen was, ook al zouden er leden bij (dreigen) flauw te vallen.

Niet alleen echter, dat het tempo der Kamerwerkzaamheden in de laatste jaren zo opgevoerd is, wordt vele malen gelaakt, ook de spoed, waarmede van Regeringszijde bepaalde onderwerpen aan het oordeel der volksvertegenwoordiging worden onderworpen, vindt niet altijd genade in de ogen der Kamerleden en van de pers.

Zo herinneren wij ons een klacht van

Prof. Anema over het regeringsontwerp tot wijziging van het hoofdstuk der Grondwet, waarin de procedure tot verandering van dit staatsstuk was neergelegd. Prof. Anema vertelde, dat hij eens een pianostuk onder handen had gehad, waarin op een gegeven ogenblik stond: „noch sneller". Dat had de spreker-speler nooit begrepen. Maar nu, nadat hem gebleken was met welk een vlotheid de regering deze grondwetswijziging meende te kunnen bewerkstelligen, was het hem duidelijk, dat zulk een tempo bij zo'n gewichtig onderwerp niet paste.

Hoeveel anders, hoe veel rustiger ging dit parlementaire bedrijf een goede honderd jaar geleden!

Onder het tweede Ministerie-Thorbecke was voorzitter der Tweede Kamer de brave Mr Van Reenen. Een tijdgenoot, Busken Huet, vertelt, dat de kunst van presiden voor hem bestond in Gods water over Gods akker te laten lopen. Slechts bij zeldzame uitzonderingen plaatste de heer Van Reenen een wachter voor de lippen des sprekers, maar meestentijds vergenoegde hij zich met het betrachten ener onpartijdigheid, die van veel indolentie (laksheid) en weinig wilskracht getuigde.

Deze Kamervoorzitter wist, dat een mens zijn rust nodig had. Prompt half vier ('s middags!) sloot hij dan ook de vergaderingen der Kamer. Dat moest dan maar mogelijk zijn, zal men zeggen. Voor die mogelijkheid had de heer Van Reenen gezorgd. Hij had zich van de hulp en bijstand van enige vrienden onder de Kamerleden verzekerd. Dreigde nu even voor of na drieën gebrek aan spraakwater bij de Kamer, zodat de Minister gelegenheid zou krijgen op de geleverde beschouwingen in te gaan, dan kreeg een der vrienden een seintje. Deze besteeg daarop de kathedraal en sprak tot dat de voorzitter het trappelen van de paarden en het ratelen van zijn koetsje op de keien van het Binnenhof vernam. De vriend-spreker kreeg andermaal een teken, zodat de Voorzitter de vergadering wegens het gevorderde uur kon sluiten.

Dat de Ministers op de redevoeringen van het laatste half uur niet diep behoeften in te gaan, zal een ieder wel duidelijk zijn!

Al is wellicht verbetering te brengen in het nu gevolgde „jaag- en jakkersysteem", — vergeleken bij het koetsje van de heer Van Reenen is de uitdrukking, die we aan een persartikel ontlenen, toch niet misplaatst — niemand zou toch zo'n gezapig gangetje als destijds mogelijk was, durven aanbevelen. Maar tussen de uitersten?

De middenstandsnota

H. VAN EYSDEN

De pas verschenen Middenstandsnota 1954 is ondertekend door de beide bewindslieden van het Ministerie van Economische Zaken, nl. Minister Zijlstra en Staatssecretaris Veldkamp. Ongetwijfeld moet aangenomen worden dat de laatstgenoemde, die in het bijzonder met de behandeling der middenstandszaken is belast, een zeer belangrijk aandeel heeft gehad in de samenstelling van deze nota, waarvan wij zonder enige aarzeling zouden willen zeggen, dat het een belangrijk stuk is, dat, zoals ook de bedoeling was, zich leent voor een uitvoerige behandeling van het te voeren Overheidsbeleid met betrekking tot de middenstand.

Want daar gaat het over. Welk beleid heeft de Overheid te voeren ten aanzien van deze belangrijke groep van ondernemers in het midden- en kleinbedrijf?

Dat het noodzakelijk is daarover afzonderlijk te spreken wordt door de nota wel duidelijk gemaakt. Onder de vele gegevens, welke de nota bevat, en welke wij stellig niet alle zullen kunnen bespreken, komen ook interessante cijfers voor met betrekking tot de middenstand.

Volgens de uitkomsten van de bedrijfstelling 1950 telde het Nederlandse bedrijfsleven, met uitzondering van de landbouw, 408.332 vestigingen. Uitgaande van de veronderstelling dat vestigingen, waarin minder dan 11 personen werkzaam zijn, als middenstands-vestigingen moeten worden aangemerkt, telde de middenstand 379.747 vestigingen, hetgeen gelijk staat met 93 % van het totaal. Nog een ander cijfer willen wij laten spreken. Van de ruim twee en een half miljoen personen, die in het bedrijfsleven werkzaam zijn, is 38 % betrokken bij een middenstands-onderneming. Deze simpele gegevens demonstreren in voldoende mate, welke betekenis de middenstand heeft in onze Nederlandse volkshuishouding en het ligt dus voor de hand dat naast een beleid met betrekking tot andere belangrijke sectoren van het bedrijfsleven, zoals de landbouw en de industrie er gelegenheid moet zijn om de vraagstukken van de middenstand afzonderlijk in beschouwing te nemen en om, voor zover daartoe aanleiding bestaat, daarvoor een eigen beleid, dat zijn grondslag vindt in de problematiek van deze belangrijke groep, te bepalen.

Hierbij willen wij al dadelijk een onderscheiding maken. Deze onderscheiding is nodig om aan te geven, dat niet alle moeilijkheden, die zich voordoen door de Overheid kunnen worden opgelost. Allereerst is er het eigen beleid van de middenstand zelf, te realiseren langs de weg van samenwerking, om op allerlei wijzen bezig te zijn tot versterking van de economische positie van het middenstands-bedrijf en het bevorderen van een bedrijfs-economisch verantwoorde bedrijfsvoering. Het is in dit bestek niet mogelijk dit nader uit te werken, maar duidelijk is, dat wij hierbij op het oog hebben de activiteit van de organisaties op middenstandsgebied, zowel de sociaal-economische als de commerciële, welke er toe kunnen bijdragen dat allerlei vraagstukken tot een oplossing kunnen worden gebracht. De mogelijkheden, welke op dit terrein liggen, moeten niet worden onderschat en het is te betreuren dat de noodzakelijkheid van deze vorm van voortdurende samenwerking in de kring der rechtstreeks belanghebbenden niet in voldoende mate wordt beseft. De eigen verantwoordelijkheid moet daarom in sterke mate naar voren worden gebracht en voorts dient in deze kring in sterker mate dan tot dusverre geschiedde, te worden overwogen of ook de mogelijkheden op het gebied van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie wel naar waarde worden geschat. Naast dit eigen beleid in de kring van de middenstand staat het Overheidsbeleid. Wij zouden willen aangeven dat dit in het algemeen gericht moet zijn op het scheppen van een zodanige sfeer op sociaal-economisch terrein, dat het voor de

goede ondernemer mogelijk is voor de ontplooiing van zijn onderneming zorg te dragen. Dit is uiteraard een zeer algemene aanduiding, welke nader moet worden uitgewerkt en waaraan een reële inhoud moet worden gegeven. Op dit punt komen wij weer bij de inhoud van de Middenstandsnota. In een belangrijke paragraaf, welke tot titel draagt „Enige grondslagen voor het middenstandsbeleid” wordt nader uiteengezet, welke, naar het oordeel van de samenstellers van de nota, de hoofdlijnen van het politieke optreden moeten zijn.

Naar onze mening terecht, wordt de gedachte afgewezen, dat voor de middenstand een restrictieve, beschermende politiek nodig zou zijn.

Een beschermende politiek moet uitgaan van de veronderstelling dat de middenstand een sociaal zwakke groep is. Dat is hij in wezen niet. In de kring van de middenstand is gelukkig in voldoende mate sprake van energie en ondernemingsgeest; voor een gezonde concurrentie wordt niet teruggedeinsd, al is er ernstig bezwaar tegen uitwassen van de concurrentie. Er is in de middenstandskring besef voor het feit dat aan het ondernemerschap risico's verbonden zijn. En van een diep ingrijpen van de Overheid, noodzakelijk begeleidingsverschijnsel van een beschermende politiek, is men — en terecht — afkerig.

De middenstandsnota stelt — en daarmee zijn wij het eens — dat men moet uitgaan van de erkenning van de betekenis van de middenstand in de samenleving. Het beleid moet derhalve gericht zijn op de bevordering van een goede uitoefening van de functie van de middenstand in het economisch verkeer.

Uiteraard heeft dit consequenties. Het is duidelijk dat in het geheel van het Overheidsoptreden tal van mogelijkheden aanwezig zijn om met de specifieke moeilijkheden van deze groep ondernemers *bewust* rekening te houden. De klacht, die vernomen wordt, dat het overheidsbeleid ten opzichte van het bedrijfsleven dikwijls een zodanig globaal karakter draagt (waarbij in hoofdzaak de situatie in het grootbedrijf voor ogen staat) dat niet bewust rekening wordt gehouden met de consequenties van deze maatregelen voor de kleinere ondernemers, mag in dit verband niet uit het oog worden verloren.

Toegegeven moet worden dat de overheids-politiek op economisch gebied, die gericht is op de handhaving van de werkgelegenheid op langere termijn, voor de gehele bevolking en ook voor het midden- en kleinbedrijf van grote betekenis is. Zo volledig mogelijke werkgelegenheid voor de gehele beroepsbevolking betekent voor het kleinbedrijf, dat er mogelijkheden zijn om de omzetten te handhaven en uit te breiden. Daarnaast is echter in het algemene overheidsbeleid de belastingpolitiek van grote betekenis. Hierbij is het gezichtspunt van belang, dat het inkomen, dat de ondernemer zich verwerft, niet alleen moet dienen om in zijn levensonderhoud te voorzien en sociale voorzieningen te treffen, maar ook om de ondernemers-risico's op te vangen en het bedrijfskapitaal in stand te houden en zo mogelijk uit te breiden in overeenstemming met de behoefte van de onderneming. Immers de instandhouding van deze ondernemingen is voor de welvaart van ons land van niet te onderschatten betekenis.

Wij constateren het feit dat er met betrekking tot de grondslagen van het beleid geen fundamenteel verschil bestaat tussen de nota en de opvattingen welke daaromtrent in onze kring bestaan. Dat betekent echter niet dat er geen verschil van inzicht mogelijk is met betrekking tot de nadere uitwerking. Op uitvoerige wijze wordt in de nota deze nadere uitwerking geboden.

In een volgend artikel komen wij op enkele onderdelen nog nader terug, waarbij gelegenheid zal bestaan om op enige punten die van praktische betekenis zijn de aandacht te vestigen.

Het nieuwe ontslagrecht

J. SCHIPPER

Op 26 Juli 1946 schreef de Minister van Justitie een brief aan de Stichting van de Arbeid met het verzoek om hem van advies te dienen over herziening van de bepalingen rakende de beëindiging van arbeidsovereenkomsten. Drie dagen te voren was in de Troonrede aangekondigd, dat het in 't voornemen der Regering lag over deze aangelegenheid een wetsontwerp bij de Staten-Generaal in te dienen.

De Stichting van de Arbeid heeft met bekwame spoed aan dit verzoek voldaan en op 29 Juli 1947 de Minister een rapport aangeboden, waarin gehandeld werd over verlenging van de opzegtermijn, ontslag bij ziekte en militaire dienst, de rechtspraak bij geschillen over ontslag en het concurrentie-beding.

Reeds eerder was in de Staten-Generaal het vraagstuk van de opzegtermijn aan de orde geweest door een ontwerp van wet, ingediend door het Ministerie-Cort van der Linden. Dit geschiedde in 1907, zodat eerst na 40 jaar de Staten-Generaal zich met dit vraagstuk opnieuw zou gaan bemoeien, want het wetsontwerp-Cort van der Linden werd door Minister Loeff ingetrokken.

Minister van Maarseveen diende op 30 Juni 1948, gelet op het advies van de Stichting van de Arbeid, zijn wetsontwerp bij de Staten-Generaal in en eerst op 15 December 1953 was de parlementaire behandeling geëindigd. Twee dagen later verscheen de wet, onder no. 619, in het Staatsblad.

't Meest opvallende bij de behandeling van dit wetsontwerp is wel geweest het diepgaand verschil over de vraag, welke instantie, bij het voorkomen van geschillen over ontslagen, zou moeten oordelen.

Reeds in het rapport van de Stichting van de Arbeid bleek verschil van inzicht te bestaan over de vraag of de Overheidsrechter dan wel de bedrijfsrechter over arbeidsgeschillen diende te oordelen. Over dezelfde vraag bleek er in de Commissie voor Privaat- en Strafrecht van de Tweede Kamer, die over het wetsontwerp een voorlopig verslag opstelde, verschil van inzicht te bestaan, zodat ook in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer uitvoerig over deze aangelegenheid moest worden gehandeld.

Een nieuw element kwam in de discussie te voorschijn toen zowel de

Minister als een deel van de Tweede Kamerleden betoogden, dat het voorschrift van het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen, waarbij het geven en nemen van ontslag overgelaten was aan de Gewestelijke Arbeidsbureaux, diende gehandhaafd te worden. Daartegen rees van verschillende kanten bezwaar, waarbij de tegenstanders van het handhaven van de artikelen 6 en 9 van het B.B.A. zich terecht beriepen op het rapport van de Stichting van de Arbeid, waarin unaniem was verklaard, dat de Gewestelijke Arbeidsbureaux als organen van de arbeidsbemiddeling niet de geëigende organen waren om te oordelen over het al dan niet redelijke van een ontslag.

Dit element heeft de beraadslagingen in de Tweede en Eerste Kamer beheerst. Over de verlenging van de opzegtermijn, ontslag bij ziekte en militaire dienst was er in de Staten-Generaal geen wezenlijk verschil. Uit de debatten in de Tweede Kamer bleek, dat vele leden bezwaar hadden tegen handhaving van de artt. 6 en 9 van het B.B.A. Een poging van de heer van Rijckevorsel om daarover een positieve uitspraak der Kamer te verkrijgen, mislukte, zodat de Minister als „overwinnaar” uit het strijdperk kwam.

Bedrijfsrechtspraak

Het lid van onze Tweede Kamerfractie, de heer Stapelkamp, hield bij de beraadslagingen een krachtig pleidooi voor bedrijfsrechtspraak, maar stuitte daarbij op de moeilijkheid, dat deze vorm van rechtspraak niet zonder wijziging van de Grondwet kon worden tot stand gebracht. Of deze gedachtengang juist is, laat ik graag aan de beoordeling van de juristen over. Bedrijfsrechtspraak behoeft m.i. niet te betekenen, het uitschakelen van de Overheidsrechter, indien volledig beroep op deze rechter van uitspraken van bedrijfsrechtspraakinstanties openblijft. Weliswaar heeft de Hoge Raad uitgesproken, dat het bindend advies niet door middel van verbindendverklaring of bedrijfschapsverordening kan worden opgelegd, maar bij verordening kan wel een tuchtrechtspraak worden ingevoerd en ook zal het wel mogelijk zijn bij verbindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomst of verordening een regeling te scheppen krachtens

welke voor arbeidsgeschillen een zg. **verplicht** advies wordt ingevoerd. Zulk een advies moet wel worden gevraagd, maar bindt de partijen niet indien bij de overheidsrechter een andere beslissing wordt verkregen.

In deze discussie bleek, dat de Minister, hoewel hij bedrijfsrechtspraak niet geheel verwierp, veel meer voorstander was van de handhaving van de artt. 6 en 9 van het B.B.A., van welke beslissingen beroep openblijft op de Overheidsrechter.

Afgedacht van de vraag, of de Gewestelijke Arbeidsbureaux als organen van de arbeidsbemiddeling geacht kunnen worden instanties te zijn, die over ontslag nemen en ontslag geven moeten blijven beslissen, is het wel verklaarbaar, dat de Minister deze weg koos, omdat daardoor, bij ontbreken van bedrijfsrechtspraak, de Overheidsrechter overladen zou worden met geschillen over ontslag. Daarmede zou noch de rechter noch het bedrijfsleven gebaat zijn.

De alles beheersende vraag blijft, ook na totstandkoming van de wijzigingen in het Burgerlijk Wetboek, of de behandeling van geschillen over ontslag opgedragen blijft aan het administratieve orgaan, dat in dit verband G.A.B. heet, dan wel of op den duur de bedrijfsrechtspraak deze taak zal kunnen overnemen.

Naar het gevoelen van onze partij behoort het niet tot de blijvende taak van de G.A.B.'s deze arbeidsgeschillen te behandelen. Er zijn tegen de handhaving van de artt. 6 en 9 van het B.B.A., zowel in de schriftelijke stukken van de Staten-Generaal als bij de openbare behandeling zulke ernstige bezwaren ingebracht, die ik hier niet behoef te herhalen, die het nodig maken, dat het georganiseerde bedrijfsleven er ernst mee gaat maken, om de bedrijfsrechtspraak verder te ontwikkelen en de taak van de G.A.B.'s over te nemen.

Een van de voornaamste argumenten tegen deze gang van zaken is wel, dat de Arbeidsbureaux organen zijn van de Staat, die, hoewel zij in wezen niet als rechtspraakinstanties mogen worden aangemerkt, in feite toch als zodanig functioneren.

Berechting van arbeidsgeschillen door het bedrijfsleven behoort tot haar natuurlijke opdracht waardoor het arbeidsrecht zich kan ontwikkelen in het raam van de bedrijfsorganisatie terwijl werkgevers en werknemers bekwaam zijn of zich die bekwaamheid moeten verwerven om „rechter” te zijn in geschillen, die uit de arbeidsverhouding voortkomen. De patroons en arbeiders hebben bovendien een beter inzicht in de bedrijfsverhoudingen dan de G.A.B.'s.

Bedrijfsinstanties

Nu doet zich de situatie voor, dat het B.B.A. in artikel 32 de mogelijkheid opent om de taak, in artt. 6 en 9 genoemd, over te dragen aan bedrijfsinstanties, zoals bijv. reeds geschied is voor het grafisch bedrijf. Zo werd aan het Centraal Bureau voor de Grafische Bedrijven, voor zover het de technische werknemers betreft, bij beschikking van de Minister van Sociale Zaken de taak der G.A.B.'s aan deze bedrijfsinstantie overgedragen. Dat slechts één bedrijfstak van deze mogelijkheid gebruik heeft gemaakt, terwijl er toch in een 39-tal andere bedrijfstakken, blijkens een rapport, uitgegeven door de Raad van Bestuur in Arbeidszaken (het orgaan van de samenwerkende werkgeverscentralen), instanties zijn, die min of meer vergeleken kunnen worden met het genoemde Centraal Bureau in het Grafisch Bedrijf is onbegrijpelijk. Onder deze bedrijfstakken zijn er verschillende, die grote groepen verte-

genwoordigen, zoals baksteenindustrie, bouwbedrijf, haringvisserij, havenbedrijf, koopvaardij, landbouwbedrijf, meubel-, papier-, schoen-, sigaren-, textiel-, treinbouw-, zuivel- en zware chemische industrie. Indien deze en de andere niet genoemde bedrijfstakken de taak der Gewestelijke Arbeidsbureaux overnamen, zouden we reeds een belangrijke stap gezet hebben op de weg naar rechtspraak inzake ontslag door bedrijfsinstanties, waardoor de G.A.B.'s van deze taak worden ontheven.

Het is onverklaarbaar, dat de werknemers- en werkgeversvakbonden zo weinig aandacht aan deze belangrijke taak hebben geschonken. Zij zullen echter in de naaste toekomst bij verdere ontwikkeling van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie met nadruk voor de vraag gesteld worden, of met betrekking tot deze materie maatregelen worden gesteld in de instellingsbesluiten van bedrijfschap-

pen. Dat het orgaan van het Nederlands Verbond van Werkgevers „De Industrie” van 15 December 1953 reeds komt verklaren, dat het weinig zin heeft om voor bedrijfschappen regelen te stellen ten aanzien van ontslag van personeel, omdat de centrale Overheid daaromtrent reeds voorschriften heeft gegeven, is daarom des te vreemder, omdat deze werkgeverscentrale op andere terreinen heeft gepleit voor meer vrijheid van het bedrijfsleven.

Wie de dissertatie van Mr J. A. A. Ringeling ter hand neemt, zal bemerken welke grote betekenis de toepassing van de artt. 6 en 9 van het B.B.A. inneemt en welke waardevolle taak hier aan het bedrijfsleven dient te worden teruggegeven. Het ligt in de lijn der ontwikkeling van de bedrijfsorganisatie, dat het bedrijfsleven zelf zorgt, dat behandeling van arbeidsgeschillen niet buiten haar territorium komt te liggen.

Schaamte

JAC. VAN KATWIJK

Op de A.R.-Toogdag van 3 April j.l. heeft prof. Zijlstra, de minister van Economische Zaken, een toespraak gehouden. Aan het slot hiervan poneerde hij de stelling dat, zo het mocht gelukken de levensstandaard met 20 of 25 % te verhogen, de verschillen tussen liberalisme en socialisme zouden wegvallen.

De eerste reactie hierop kwam van de voorzitter van de V.V.D., prof. Mr P. J. Oud, die deze stelling bestreed.

Dit bestrijden, juist van liberale zijde, is niet nieuw. Reeds eerder heeft de liberaal zich verdedigd tegen verwantschap met het socialisme.

In het jaar 1903 werd in de Kamer een heftige strijd gevoerd over de kwestie of het socialisme niet juist zo krachtig was gegroeid dank zij de koestering van de liberale zon, die vooral in de 19e eeuw hoog aan de politieke hemel was opgegaan.

Tegen deze aanklacht hebben de kopstukken van de liberale partij al hun krachten ingespannen om dit te weerleggen. Zelfs in beginsel bestaat er een grote kloof tussen liberalen en socialistten, beweerde de heer Goeman Borgesius.

Niet alzo sprak de leider der sociaal-democraten, de heer P. J. Troelstra. Hij ontkende geenszins de verwantschap met de liberalen en voegde de heer Goe-

man Borgesius toe dat de liberalen de socialistten geleerd hebben de rede te gebruiken. „Wat uit dit rationalisme op politiek gebied voortvloeit, laat ik daar, maar wat is er tegen te erkennen, dat wij sociaal-democraten voortbouwen op beginselen door de liberalen geleid? Schaamt u toch niet voor uw kroost, zou ik u willen toeroepen”, aldus de heer Troelstra.

Inderdaad heeft het liberalisme de socialistten geleerd de rede te gebruiken, m.a.w. de openbaring Gods te verwerpen.

Daardoor is het de geestelijke vader geworden van het socialisme.

De uitwendige strijd van de liberaal tegen de socialist en omgekeerd betreft slechts het onderscheid in bezit, maar vloeit niet voort uit een tegengestelde gezindheid.

Liberalisme en socialisme zijn geestverwant.

De reactie van de heer Oud is opnieuw een bewijs van schaamte, net als vijftig jaar geleden. De wacht is nu op de mededeling van de heer Burger die deze schaamte de heer Oud behoort kwalijk te nemen.

Ook op maatschappelijk gebied is de tegenstelling slechts schijn. Het socialisme is in wezen de consequentie van het individualisme van het liberalisme.

Het in de Franse revolutie gepredikte

vrijheid, gelijkheid en broederschap wordt door de socialist geaccepteerd.

Het liberalisme bleek echter inconsequent te zijn en handhaafde de privaateigendom. Uit deze handhaving vloeide de grootst mogelijke ongelijkheid voort. En hier scheiden dan ook de wegen van liberaal en socialist. Het socialisme vroeg niet slechts om politieke vrijheid, maar ook om maatschappelijke vrijheid en gelijkheid. Het vraagt nog om toepassing van de in de revolutie opgeworpen leuze. Slechts de toepassing van de rede kenmerkt nog het verschil tussen beide richtingen. Frappant is het dat het socialisme het kapitaal in beginsel beter beschermt dan het liberalisme, hetwelk geen afstand wenst te doen van de geld-aristocratie.

Het voedingselement van het kapitaal is de arbeid en hij die deze arbeid levert dient goed verzorgd te worden.

De liberaal heeft dit te laat begrepen. De grote fout van het liberalisme is geweest dat hij het voedingselement heeft miskend. Het heeft de arbeiders van zich afgestoten en hen in de armen van het socialisme gevoerd.

Het *laissez-faire* stelsel is door de liberalen verlaten, anderzijds is door het socialisme het historisch-materialisme als verouderd afgewezen. De scherpe kanten zijn afgerond. Slechts de verdeling van het maatschappelijk product scheidt hen nog. En het zal het opvoeren, het verhogen van de levensstandaard zijn, dat de in onmin levende broeders zal verzoenen, alle schaamte van de heer Oud tén spijt.

Op Eigen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage.

De vaart der Arjos

De vaart! — Vrouwen en mannen — Bramer voorzitter — Berlijn en Weenen — De gaande en de komende man — Contributieverhoging — Nieuwe schetsenbundel — Oud en jong — Nalatigheid — F 422.85 — Septembermaand: Arjosmaand.

De man die de „vaart der Arjos” heeft uitgevonden wordt ditmaal door de vaartschrijver verwenst. Het is op zichzelf wel een aardig idee om regelmatig het nieuws uit de Arjos weer te geven. Maar wat te doen als de „vaart” enige maanden lang heeft moeten wijken voor belangrijker nieuws? Verkiezingsnummers zijn nuttig. En aan onze jubileumtoogdag moesten ook de nodige nummers worden besteed. Maar de Arjos werd de dupe. Geen „Op Eigen Wieken”. En dat in de maanden waarin de kranten daverden van al het Arjosnieuws. Geloof het vrienden, de redactie is geheel terneergeslagen. Waar moet zij beginnen? Moet zij nu nog gaan vertellen van die studieconferentie in Noord-Holland, of van de vergadering in Zuid-Holland? Ach, dit alles heeft weinig zin meer. De verschillende besturen denken al weer aan nieuwe initiatieven. Want de vacaties mogen dan aangebroken zijn, het is September voor men het weet. En daarom vragen wij al onze besturen: weest niet vertoornd als Uw activiteit nu niet meer vermeld wordt. Begrijpt dat overmacht ons parten speelt. Maar neemt wraak op de vaartschrijver. Dat kan heel gemakkelijk. Stopt hem vol met nieuwe plannen, die wel vermeld moeten worden. Het is zaak, dat alle besturen, van clubs, streekverbanden en provincies, hun programma voor het komende winterseizoen op 1 September a.s. gereed hebben. Wij mogen geen week verloren laten gaan. Er zijn provincies waar het momenteel uitstekend gaat. Helaas zijn er ook, waar we de ontwikkeling met minder enthousiasme gadeslaan. Neen, namen noemen we op dit moment niet. Per slot van rekening voelt iedereen het beste waar de schoen wringt. Maar één ding hebben we het afgelopen jaar geleerd: waar grote activiteit wordt ontplooid, daar groeit de Arjos. En nu gaan we toch een naam noemen: Overijssel. In deze provincie is men er in geslaagd om negen nieuwe clubs op te richten. Er kunnen in deze provincie nog meer clubs komen. Het voornaamste is echter, dat Overijssel — sliep deze provincie de slaap der Saksen? — niet meer tot de stiefkinderen gerekend wordt. Vol vertrouwen is daar een jong bestuur aan het werk. Overijssel moet voor de andere zwakke broeders een teken aan de wand zijn!

* * *

Overigens heeft men onlangs in Zwolle een goede huis-houdelijke jaarvergadering gehad. Mevr. Diemer-Lindeboom maakte een reis van vier uur om drie kwartier te spreken. Dat dient stellig vermelding, zolang er nog mannen zijn — mannen? — die te lamblig zijn om een kwartier te fietsen om een of andere vergadering mee te maken.

Van de vrouwen kunnen de mannen nog wel wat leren, ook wat de inhoud van de redevoeringen betreft. In de Arjos zelf hebben we dat onlangs ook ervaren. Dat was op de dag van de „versterkte hoofdbestuursvergadering”. Iedere provincie had een mannetje meer gestuurd om eens zuiver organisatorische problemen met elkaar te bespreken. De vele mannen luisterden gedwee naar de Zuid-Hollandse secretaresse Hanny van Leeuwen.

En zij waren eenstemmig in hun oordeel dat het een voortreffelijk verhaal was. Zo voortreffelijk, dat alle bestuursleden van de Provinciale Verbanden daarvan moeten profiteren. Zij krijgen een uittreksel van de speech, benevens een korte weergave van de debatten. Daarin worden tal van ideeën over ons Arjoswerk gespuid, ideeën, die in vele plaatsen wellicht ter navolging kunnen dienen.

* * *

Nog even Overijssel. Wij hebben afscheid genomen van L. L. Blok, die het voorzittersbijltje er bij neergelegd heeft. Van 1946 af loopt hij in de Arjos mee. Het is dus een der oude trouwen, die ons verliet. Een ster is dus verschoten, al zal hij nog lang naflonkeren, een nieuwe is ontdekt. Ontdekt is een beetje overdreven, want wie kent Bramer niet? Hij is de man, die Overijssel verder gaat uitbouwen. Dat komt best in orde. Maar dat hij Zuid-Holland voorbij kan streven... Nou ja, dat gelooft niemand, want daar is meer voor nodig!

* * *

Berlijn. Voor de acht Arjosleden die daar geweest zijn is Berlijn een begrip geworden. Voor de eerste maal traden de drie confessionele politieke jeugdorganisaties buiten de grenzen als één bloc op. Binnenslands is dat wel eens meer voorgekomen, als het ging om zaken, die onze bestaansgrond raken. Maar nu waren de „jonge christen-democraten” — zo heet dat tegenwoordig — in één equipe ondergebracht, onder leiding van onze nationale voorzitter. Het is trouwens de Arjos geweest, die deze conferentie met de Berlijnse Junge Union heeft voorbereid. In de samenstelling der delegaties kwam dit heel duidelijk tot uitdrukking: acht Arjos, zeven C.H.-Jongeren en vijf J.O.K.V.P.ers. Een echte conferentie is het niet geweest. Veel meer was het de bedoeling van de Berlijners iets van deze wereldstad en haar problemen te laten zien. Dat daarvoor enige referaten nodig waren duidde niemand euvel. Tot resoluties is het niet gekomen. Dat zou ook moeilijk geweest zijn, want wij Nederlanders benaderen Berlijn als politiek probleem nu eenmaal anders dan de Berlijners. Wat onze mensen daar allemaal beleefd hebben? De meesten van ons in ieder geval hun eerste vliegtocht. En verder verwijzen wij maar naar de verschillende a.r. en katholieke dagbladen die uitvoerig over deze conferentie hebben geschreven. Misschien is er een nurks, die vraagt of wij een reisclub zijn geworden. Dat nooit, zo zouden we willen antwoorden. Een Arjos is een Arjos. Studieclub dus, maar anderzijds mogen wij nimmer het scholingselement verwaarlozen. Voor de deelnemers zelf, voor de Arjos, maar toch ook

voor de A.R.-Partij is het van het grootste belang, dat er mensen zijn, die zich in het buitenland kunnen bewegen. Dat is niet voor tegenspraak vatbaar.

Zo hebben we ook voorzitter Veerman enige scholing laten opdoen. Per slot van rekening kan ook aan de topman in onze organisatie nog wel iets bijgeschaafd worden. Hij is naar Weenen geweest, naar het tweede Europese Jeugdparlement. Ook daarvan vertellen wij maar niets meer. Maar voor ons buitenlands werk heeft hij belangrijke ervaringen opgedaan, die we ons allemaal ten nutte kunnen maken. Uit zijn verslag op de laatste hoofdbestuursvergadering is dat duidelijk geworden. In ieder geval heeft hij geleerd hoe de „jonge christen-democraten” het niet moeten doen. En hoe men op moet treden als men tegen het sterke internationale socialistische jeugdbolwerk in het krijt wil treden.

* * *

Er is een gezegde: de gaande en de komende man. Dat is duidelijk, niet waar? De een gaat, de ander komt. Maar de Groninger spreekt van de gaande en de blijvende man. En dit gezegde is van toepassing op Van Ruller. Hij gaat en hij blijft. Na eerst de scepter in Zuid-Holland gevoerd te hebben, was hij gedurende enkele jaren de gewaardeerde landelijke voorzitter. Hij ging; maar hij bleef in de Arjos als voorzitter van het Groningse Provinciaal Verband. Maar nu is hij toch echt gegaan. Hij is geen voorzitter meer in Groningen, maar hij is toch ook echt gebleven, want het Provinciaal Comité vaardigde hem af naar het Bestuur van het Provinciaal Verband. Zo blijft hij bij de Arjos betrokken. Er is niemand die dat betreurt.

Als voorzitter is hij gegaan en Silvis is gekomen. Reeds in het Groningse Arjosparlement — hij ontpopte zich als communist — bleek dat hij over alle eigenschappen beschikt om een goed Provinciaal voorzitter te zijn. Want wie de provincies zo eens doorneemt zal tot de ontdekking komen dat demagogie aan verschillende voorzitters niet vreemd is.... Wat dat betreft neemt onze Silvis in de kring der presidenten reeds een waardige plaats in.... Silvis is uit het goede Arjos-hout gesneden. Hij kent de Arjos, hij kent zijn provincie. Met Silvis zal het in Groningen werkelijk wel gaan. Een van de reizende Arjosambassadeurs, Veerman, heeft Van Ruller uit en Silvis ingeluid. Dat uitluiden was noodzakelijk „omdat het Van Ruller is geweest, die de stoot heeft gegeven tot de heroprichting van het in elkaar gezakte gebouw van de provinciale organisatie”, zoals Middel in zijn jaarverslag schreef.

* * *

Van de laatst gehouden hoofdbestuursvergadering — gehouden op 29 April — zijn veel goede dingen te vertellen. Kijk maar eens naar het bijgaande artikeltje over de contributieverhoging. Is dit geen feestelijk voorstel? Aan de motivering voegen wij geen letter toe. Alleen een wens. Laten we nu eens geen krentenwegers zijn. Elk probleem is van zes kanten te benaderen, maar men kan ook op een gegeven moment zeggen: dit moet! Zo is het ook hier. Het is zo heerlijk — mogen we het zeggen? — anti-revolutionair om te zwijgen als het bestuursbeleid aan de orde komt. Maar als het de dubbeltjes betreft dan worden we wakker. En we zetten een debat op alsof het over champagne gaat, waar we nooit genoeg van krijgen. Neen, neen, we snoeren geen monden, maar we wilden het toch maar eens zeggen. Overigens houden we ons voor zakelijke opmerkingen altijd aanbevolen.

* * *

De nieuwe schetsenbundel komt! Nog even geduld en een waardevol boekwerkje zal op de Arjostafel rollen. Het wachten is nog op twee schetsen en dan komt de drukker aan bod. Een serie zal gaan over sociaal-economische onderwerpen; actueel, dus interessant. Een ander deel zal handelen over de

binnenlandse politieke stromingen, terwijl ook nog een aantal schetsen over staatsinrichting opgenomen zullen worden. Een keur van onderwerpen in één bundel. Wij zien er met verlangen naar uit, omdat we weten dat de meeste clubs „Roeping en Taak reeds hebben doorgewerkt.

* * *

Van Drente moeten we toch nog iets zeggen. Dit is per slot van rekening de provincie, die er in geslaagd is om een Minister te laten optreden. In een stampvolle zaal, minstens 600 man, hebben daar Minister Zijlstra en mr dr Ozinga het woord gevoerd. Smallenbroek mocht ook niet zwijgen. Daarvoor is hij de voorzitter van het Prov. Comité. Trouwens over officiële belangstelling had men in Drente niet te klagen. Gedeputeerde Dekker sprak op de huishoudelijke vergadering de vele aanwezigen toe en onderstreepte nog eens de financiële en morele steun, waarop de Drentse Arjos steeds kan rekenen. De Drentse „ouden” leven met de Arjos mee. Dat is heel belangrijk. Dit is nog niet overal zo. En waar dit contact te wensen overlaat moet men goed beseffen, dat het ook een der taken van de Arjos is om de ouderen voor hun jeugdorganisatie te doen interesseren.

* * *

Kunnen jullie je voorstellen, dat er nog secretarissen zijn die de gele invulkaart niet hebben opgezonden en dat er penningmeesters zijn die hun contributie niet betalen? Onbegrijpelijk, maar er zijn er toch nog enkelen. De meesten hebben nu aan hun verplichtingen voldaan en daarvoor hartelijk dank. Er is uit gebleken, dat we nu met reële cijfers kunnen werken. Het beeld dat we in de komende verslagen zullen geven zal niet geflatteerd zijn. Al zouden we niet graag willen dat we alle clubs, die nog niet aan hun verplichtingen hebben voldaan moeten afschrijven. Er zitten zwakken onder. Maar anderzijds weten we, dat er goed draaiende clubs zijn, die in gebreke zijn gebleven. Ongeveer 4100 leden hebben nu hun contributie betaald. Enige honderden moeten nog komen. Dat ze het haastig doen.

* * *

Zal niemand het ons kwalijk nemen? We willen n.l. iets zeggen over Zuid-Holland. Neen, niet over de nieuwe clubs, die daar zijn opgericht. Dat is een normale zaak, al betreft het hier een provincie waarin hard gewerkt wordt. Het gaat ditmaal over het Jubileumfonds voor de 75-jarige partij. Zuid-Holland is het enige provinciaal verband geweest, dat van zijn leden een bijdrage heeft gevraagd voor dit fonds. Een bijdrage, naast het bedrag dat via de kiesverenigingen geïnd zou worden. Dat betekende een zware belasting voor de vaak jonge leden. Maar jullie zullen de vreugde van het Provinciaal Bestuur begrijpen toen bleek dat na het zenden van een enkele circulaire f 422,85 op de giro-rekening van de secretaresse-penningmeesteresse binnenvloede. Laten we eerlijk zijn: petje af. Het is een bewijs, dat de Arjos leeft in deze provincie en dat er een onderlinge band en een onderling vertrouwen is ontstaan. Het is overigens stellig ook niet in de laatste plaats aan de Zuid-Hollandse Arjos te danken, dat zoveel jeugd op onze magnifieke toogdag aanwezig was.

* * *

Maar met Zuid-Holland mogen we niet besluiten. Dat deze provincie ook haar contributie gaat verhogen, zullen de leden nog wel merken. Die klap zal men beter kunnen verwerken als men met vacantie is geweest. Maar één ding: rust van de vacantie niet al te lang uit. En we eindigen met het begin: de eerste weken van September zijn Arjosweken. Er zijn dit seizoen clubs verdwenen en clubs bijgekomen. Beide aantallen heffen elkaar op. Maar laten we er voor zorgen — met z'n allen — dat in het jaarverslag van de secretaris van winst gewag gemaakt kan worden.

Zo doen wij het in Assen

F. WIJNGAARD

Gelijk in barre koude zelfs de ergste „kieskauwers” met trek aan tafel gaan en de huismoeder dus niet om die reden veel variatie in het menu behoeft aan te brengen, is het zo, dat wij in de Arjos-wereld ook wel eens naar een dergelijke periode verlangen, dat men alles „eet” wat de pot schaft.

Misschien zouden dan de besturen gemakkelijk indutten, het een ook niet gewenst is. Thans echter pijnigen ze hun hersens wel eens af, om toch maar een actueel, aantrekkelijk menu de leden voor te zetten. Welnu, in Assen, waar natuurlijk naast vele politiek geïnteresseerde jongeren, ook dozijnen politieke „kieskauwers” wonen, zoals overal in ons vaderland, was het menu voor de vergaderperiode 1953/54 gericht op het devies „verandering van spijs doet eten”.

Om achtereenvolgens in het kort de programmapunten, die bijzonder succesvol waren, gezien opkomst en discussie, even aan te roeren, dient als eerste de causerie van Ds Sobering genoemd te worden over de **Doorbraak**. Het onderwerp **Militairisme en anti-militairisme** trok eveneens veel bezoekers en ook bezoekersters. De militairen die klanten zijn van het Prot. Chr. Militair Tehuis in Assen, worden via een convocatie op de „Wandluis” aldaar, op onze Arjos-avonden uitgenodigd. Daar thans voor onze wapendragers het verlof om de 14 dagen gesteld is, wordt hieraan wel gehoor gegeven. Vooral bij de behandeling van dit onderwerp waren het de militairen, die in de discussie de verschillende aspecten naar voren brachten.

Tijdens de behandeling van de inleiding **De Christelijke Pers** was er op verzoek uit de ledenkring één persoon op bevel vóór de Christelijke pers, en één persoon was er op bevel tegen, beter gezegd pro en contra. Het was kostelijk te zien, hoe de leden, die de vorige vergadering niet bijgewoond hadden, toen die afspraak gemaakt was, reageerden. Alleen reeds hun geeluitsluiting weerspiegelde de explosie, die in hun zieleven plaats vond, toen een overtuigd „geheid en beginselvast Arjos man”, als eerste bij het openen van de discussie, zijn tegenstelde mening, die enigszins rood aanded, met zeer veel welsprekendheid suide. Later werd deze „contra-persoon” gerehabiliteerd, daar de voorzitter na afloop deze „gedaan-teverwisseling” nog even ophelderde.

Dan werden nog behandeld: Volksgezondheid, annex het ev. verplicht onderzoek voor het huwelijk; Begin-sel en Ideaal; De hedendaagse economie.

Na deze gevariëerde schotels volgden meer samenhangende spijzen.

De Heer Kroes, gepensioneerd hoofd van een U.L.O.-school die (de waarheid mag gezegd worden) door zeer veel jongeren gewaardeerd wordt, vertelde ons eerst over de eerste vijftig jaar van de A.R. Partij. Hij heeft persoonlijk Dr Abraham Kuyper nog gekend. Dat dit iets goed geworden is, wel, wie twijfelt daar aan. Niet weinig jongeren bleken hun oud-onderwijzer nog niet te zijn vergeten.

We bleven bij deze eerste vijftig jaar niet staan. De Heer Verwoerd van de plaatselijke Kiesvereniging voegde de volgende 25 erbij. En dan wierpen we — aan de hand van het onderwerp van de studieconferentie in Emmen — nog een blik in de toekomst.

En dan... vierden we nog op een speciale wijze het slot van ons vergaderseizoen, n.l. we vroegen 4 leden van onze eigen club om gezamenlijk in een forum 4 prominente figuren uit A.R.-kring voor te stellen (dit forum bestond uit 3 heren en 1 dame), de overige leden en veel nieuwsgierigen, of beter belangstellenden — die er de laatste gezellige avond waren, — stelden interessante vragen, geredeneerd vanuit een andere achtergrond, zodat

dit forum de taak kreeg onze A.R.-beginselen ten opzichte van vogels van „tijdelijke” diverse politieke pluimage te verdedigen.

Vooraf de attributen, kleding e.d., die het forum benutte, teneinde zoveel mogelijk aan de voor te stellen personen te beantwoorden, leverde een bepaalde sfeer op, die meewerkte aan deze avond het karakter van een feest-avond te geven.

Hetgeen na de pauze wordt geboden, daarover kan in het kort gezegd worden, dat biografieën geleefd worden over grote politieke figuren uit onze eigen tijd, doch ook uit het verleden; soms worden er twee groepen gevormd, die elkaar met allerlei middelen bestrijden in een politieke hersenslijperij, terwijl op ons programma staat het door de N.C.R.V. in te voeren spel op Donderdagavond „Wie doet het uit de doeken”.

Over het algemeen kan over hetgeen na de pauze gebracht wordt, wel gezegd worden, dat het lichte kost is, doch dat het verband met de politiek vastgehouden wordt.

Teneinde aan onze vergaderingen zoveel mogelijk bekendheid te geven, zenden we regelmatig convocaties aan de Juedverenigingen: van te voren wordt in „De Kerkbode” ook reeds de te houden vergadering aangekondigd, door een pakkend artikelje, terwijl een verslag over de gehouden vergadering in de Dagbladders wordt opgenomen.

Wij hopen, dat dit artikelje niet alleen aan andere clubs misschien eens iets nieuws aan de hand doet, doch ook effect heeft in Assen, zodat verandering van spijs (hetgeen hier wel wat overmoedige bovengesplatst is, doch daar zijn we jong voor) ook werkelijk doet eten.

Zo doen wij het....

Na Pijnacker nu Assen. Jullie begrijpen het al. Arjosclubs, die ervaringen hebben opgedaan met een bepaalde aanpak van het werk, kunnen in deze kolom terecht. Wij kunnen altijd nog wel iets van elkander leren. Het clubleven staat nu bijna stil. Wij gaan de vacanties in. Maar laten alle besturen tijdig hun programma voor het komende seizoen maken. Zó, dat zij in deze kolom terecht komen. Maar hoe het zij, denk erom: de eerste weken van September zijn Arjosweken. Want de eerste klap is een daalder waard.

Het nationaal jongeren parlement

H. VAN LEEUWEN

Een evenement en een geslaagd experiment

Ja, een evenement, dát was het Zaterdag 22 Mei 1954.

De dag, waarop voor het eerst in de geschiedenis een heus *Nationaal Jongeren Parlement* is bijeengekomen. En dat nog wel in het gebouw van de Eerste Kamer, hiervoor dé vergaderplaats bij uitnemendheid.

Zeer zeker een merkwaardige gebeurtenis, waarover U uit de pers, die er terecht de nodige aandacht aan heeft geschonken, reeds het een en ander te weten bent gekomen.

Voor de A.R.J.O.S. heeft deze dag echter, zoals straks wel openbaar zal worden, zijn *eigen* betekenis en dies is hij waard in onze annalen geboekstaafd te worden.

Het was ook een experiment, dit eerste Jongeren-Parlement. Vijf jongerengroepen, te weten de J.K.V.P., J.O.V.D., A.R.J.O.S, Nieuwe Koers en de C.H.J.G., waren elk met 10 man vertegenwoordigd, derhalve vijftig in totaal. Zou het deze 50 jongeren van verschillende, soms zeer uiteenlopende en zelfs tegengestelde, politieke overtuiging gelukken in grootse (parlementaire!) stijl en op deskundige en parate wijze met elkaar de degen te kruisen? En dan over een zo uitermate belangrijk en actueel onderwerp als „de politieke structuur in Nederland en Europese partijvorming”? Of zouden de discussies ontaarden in een onwaardig, doelloos en ruw steekspel?

De ouderen bleken voor dit laatste wel enigszins beducht. Immers, de President van de Eerste Kamer, mr J. A. Jonkman, die ons de eer aandeed dit eerste parlement te openen, verklaarde dat de Huishoudelijke Commissie van de Eerste Kamer *niet dan na enige aarzeling* de vergaderzaal voor dit doel beschikbaar had gesteld.

„Vergeet het niet, jongeren, gij bevindt u op staatkundig gewijde grond en in een historisch monument”, aldus de president in zijn inleidend woord, dat na een staatkundig-historische uiteenzetting uitliep in zijn beste wensen voor een voorspoedige discussie.

Gelukkig maar, dat de Politieke Jongeren Contact Raad onder leiding van zijn energieke voorzitter, Sj. Jonker, dit experiment heeft aangedurfd. En zo alle sceptici in het ongelijk heeft gesteld, want..... het eerste Jongeren Parlement mag wel terdege uitnemend geslaagd heten!

Of dit te danken was aan de instelling van de jongeren, die de regels van het politieke spel uiterst fair en sportief in acht willen nemen, net als de Eerste Kamer, of aan het feit, dat zij hun politieke arbeid en ook deze dag beschouwen als een positieve bijdrage tot de staatsburgerlijke opvoeding van de Nederlandse jeugd, of aan de verbondenheid t.a.v. deze zelfde taak voor allen, van welke facetten Jonker in zijn dankwoord tot mr Jonkman gewaagde, het doet er niet toe. Vast staat, dat wat door de jongeren is opgebracht aan geargumenteerde en welsprekende betogen op een wel zéér behoorlijk peil stond, waarbij bovendien opviel, dat de meesten zo los van hun papier bleken (wat van de ouderen niet altijd gezegd kan worden), waardoor ook het contact met de toehoorders zeer intensief was.

Al met al: dit experiment smaakt naar meer, het roept op voort te gaan op de ingeslagen weg!

Misschien neemt U dit alles van mij, als mede-executant, niet zo maar aan. Welnu, geeft U zich dan gewonnen aan de woorden van hem, die het Jongeren Parlement heeft voorzeten, mr J. van Andel Gzn., 2e Griffier van de Eerste Kamer, die het in zijn peroratie aldus uitdrukte: „Het is een verkwikkend debat geworden. Ik richt een gelukwens tot de

Jongerenparlement

kwam bijeen: „Of de geachte afgevaardigde naar huis komt; hij moet naar bed . . . .”

Uit: Het Vrije Volk.

partijen, die zich kunnen verlaten op zo toegewijde jongeren. En ik wens ook het Nederlandse volk geluk, omdat het nog veel van U mag verwachten”.

Maar er wordt meer van mij verwacht dan enkel een feitenrelaas.

Tussen het openingswoord en het welluidende slotaccoord ligt immers een tijdbestek van vijf uur debat.

Van vijf uur met 23 redevoeringen, ettelijke interrupties (naar de ongeschreven parlementaire regel), volkomen ernst en homerisch gelach.

En de vraag leeft bij alle lezers: hoe heeft de Arjos-fractie die u op de foto in levende lijve aanschouwt, zich onder, door en met dit alles gehouden en gedragen?

Laat ik een poging wagen u er iets van te verhalen, waarbij echter bedacht moet worden, dat dit slechts persoonlijke indrukken zijn.

Welnu, onze groep heeft lang geen gek figuur geslagen, niet in het minst doordat er van meet af aan in onze groep verband heeft gezeten. Anders gezegd: wij vormden een team.

Gekomen van Noord en Zuid, uit Oost en West, van stad en platteland, uit landbouw- en industriestreek, vertegenwoordigende een bonte maatschappelijke schakering, mannen en ook de vrouw (1 in getal. . . .) gaf onze groep ook nu weer de rijke verscheidenheid, die het kenmerk is van de gehele Arjos. Waren het de besten uit onze organisatie? Wie zal dat durven beweren of uitmaken? In ieder geval was het wel een stel, dat in de Arjos heeft bewezen hart voor de zaak te hebben. Was het mede-hierdoor, dat na slechts 1 fractie-vergadering kon worden gesproken van een pracht van een samenwerkende groep?

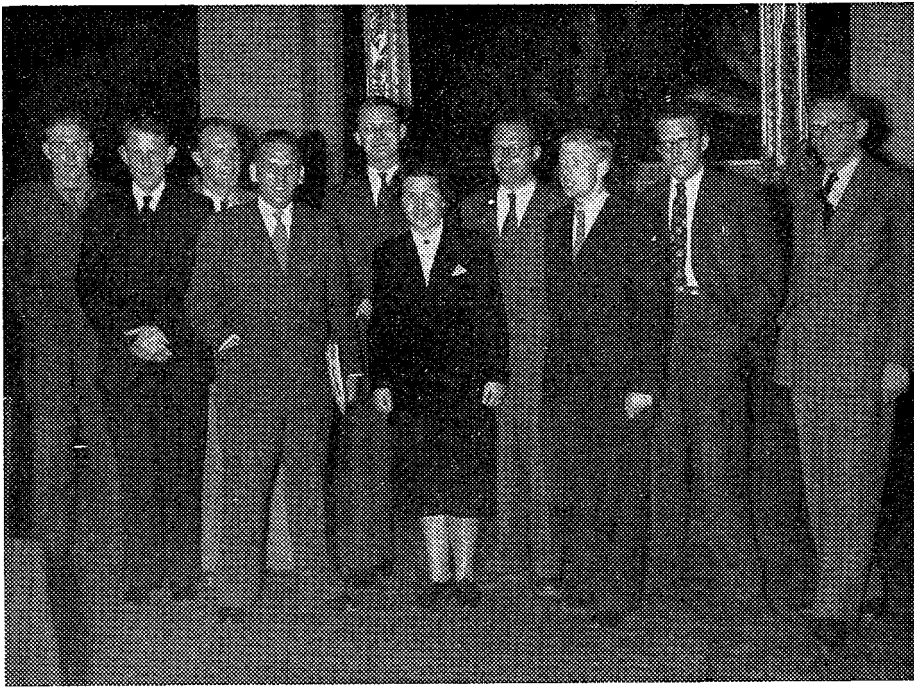
Zo werden de argumenten, vóór of tegen, die tijdens de redevoeringen werden geboren, niet voor zich gehouden, maar voortdurend uitgewisseld en verdeeld tussen hen, die zich op het spreekgestoelte zouden wagen, terwijl zij die plotseling inspiratie kregen, enthousiast werden aangemoedigd.

Vanzelfsprekend kwamen we niet alle tien aan bod, temeer daar de spreektijd was beperkt tot 1 uur per fractie. Hiervan was in eerste instantie 17 minuten benut voor het uiteenzetten van ons standpunt, hetgeen door onze woordvoerder Griffioen op waardige wijze in theoretische zin is geschied.

De rest van onze spreektijd is besteed aan het richten van, somwijlen vragenderwijs, geargumenteerde aanvallen op onze politieke tegenstanders, met name in dat van de Nieuwe Koers-jongeren.

Van hen, die nog het woord hebben gevoerd, noemen wij

En hier ziet U de tienmanssterke Arjosfractie. Van links naar rechts: Boers (Assen), Silvis (Scheemda), Homan (Enkhuizen), Pel (Heerenveen), Iestra (Den Haag), De Kwaadsteniet (Rotterdam), Griffioen (Utrecht), Jonker, fractievoorzitter (Den Haag), Hanny van Leeuwen (Delft) en Brammer (Zwolle).

zonder de anderen ten achter te stellen, de vertegenwoordiger van het hoge Noorden, Silvis, die aan zijn „ik ben voor de doorbraak” een knappe rhetorische en principiële wending gaf en de fractie-voorzitter, Jonker, die het best de kunst van discussiëren, argumenteren, interrumperen, de- en induceren en wat er al meer te „eren” valt, bleek te verstaan.

Maar ach: wie zal er met pek omgaan, en er niet mee besmet worden?

En nu de quintessens van de debatten. Het ging voornamelijk over de politieke structuur in Nederland, die aan de éne zijde kent de politieke partijen met als grondslag de Goddelijke openbaring en aan de andere kant de partijen met geen levensbeschouwelijke grondslag, maar alleen met een zakelijk beginselprogramma. Dit alles met name toegespitst op de doorbraak.

De woordvoerder van de K.V.P.-jongeren, die de debatten opende, sprak zich onomwonden uit voor confessionele partijvorming, zowel in Nederland als in het „nieuwe Europa” en plaatste tegelijkertijd een frontale aanval op de Nieuwe Koers-jongeren.

Jammer, dat deze jongeren-groep na deze voortreffelijke en vaak geestige inzet, behoudens wat lossere flodders, bleek haar kruik ineens te hebben verschoten!

De liberale sprekers, gingen, zoals verwacht kon worden, uit van de gedachte, dat gelijk inzicht aangaande het staatkundig beginsel bestaanbaar is ondanks verschil van visie omtrent de diepste levensgrond en wezen hiermede alle confessionele partijvorming fel van de hand.

Hierbij zochten zij wel wat al te veel hun kracht in een felle aanval op de r.k.-afgevaardigden over de principiële intolerantie van de rooms-katholieke leer en de „geheime politiek” van de confessionele partijen. Een en ander, het moet gezegd, doorglachten met wel zeer snedige interrupties. Van onze zijde werd uitgegaan van de mens als totaliteit waaruit de noodzaak van confessionele partijvorming rechtstreeks voortvloeit. Ook in Europa zal het blijven gaan om de heerschappij van Gods Woord. Daarom is confessionele partijvorming ook hier geboden, zij het in federatieve samenwerking. Zelfs, met de Rooms-Katholieken, mits deze bereid zijn mede te strijden voor de christelijke grondslagen van de staat en van het onderwijs. Want hierin is Nederland zijn tijd ver-

voort. Elders in Europa laat deze strijd nog fel op.

In een zeer gedocumenteerd betoog sprak de C.H.J.G.-fractie zich onder meer eveneens uit voor een samenwerking met de A.R.-Partij op Europees vlak. Ten opzichte van Rome was, met de voorbeelden van Spanje en Columbia voor ogen, van enige aarzeling sprake.

De eerste spreker van de Nieuwe Koers bestreed de confessionele partijvorming met de ons allen bekende uitspraak van de Wereldraad van Kerken op dit punt, waarbij hij toegaf, dat deze onder speciale omstandigheden aanvaardbaar is. Maar zeker in Nederland nu niet meer! De doorbraak moet ook worden doorgetrokken op Europees niveau. Want ook in een verenigd Europa, aldus een andere debater, is er geen aanleiding voor confessionele partijvorming. Ook niet met het oog op de strijd bijv. inzake onderwijs en huwelijk. De behandeling van dergelijke onderwerpen is nadrukkelijk voorbehouden aan de nationale parlementen!

Zie hier, enige, zij het zeer korte onvolledige flitsen, uit de 5-uur lange debatten.

Trek ik nu, onder het nodige voorbehoud, een conclusie, dan is zij deze. De meeste jongeren konden heus goed een principiële beschouwing ten beste geven, maar laboreerden aan kennis van praktische feiten uit het verleden en met name het heden, waardoor het principiële wel eens in de lucht kwam te hangen.

Ook de Arjos schoot hier te kort!

En geen wonder! Zitten ook onze goede, betere en beste krachten niet al te veel gebonden in en aan onze organisatie en houden zij zo niet te weinig tijd over voor studie? En beschikken zij wel over het nodige feitenmateriaal?

We waren het er als fractie over eens, dat we wel eens niet helemaal bij waren en daardoor niet geheel en al mee konden. Ik weet ook, dat het Hoofdbestuur wel over deze zaken denkt en ik spreek de wens uit, dat we er in de toekomst met elkaar in zullen slagen dit probleem aan te vatten en te overwinnen. Dan heeft dit parlement ook voor ons nog een geheel eigen en zeer nuttige betekenis gehad! Dan zullen wij ook een volgende parlementszitting met nog meer vertrouwen tegemoet kunnen zien.

Niet om daar persé het beste figuur te willen slaan (al behoeven we heus een gezonde en sportieve rivaliteit niet uit te schakelen), maar in diepste wezen om ook op deze wijze andere jongeren des te beter ervan te kunnen overtuigen wat vandaag aan de dag voor Nederland en voor Europa nodig is: mannen en vrouwen, die zich ook op het politieke terrein buigen voor Gods Woord en ordinantiën.

Enkele

Hoofdbestuurperikelen

over mensen en centen

Dr A. VEERMAN

Hier gaat iets gezegd worden over een paar punten uit onze laatste bestuursvergadering. Over enkele vacatures, die er komen en over derzelver vervulling. En — schrik niet — over de contributie.

De mensen voorop. Dan staat we voor het feit, dat onze huidige secretaris-penningmeester, Sj. Jonker, in het aanstaande najaar het voorzitterschap van Zuid-Holland neerlegt. Daar mag die provincie — waar men met grote trots onlangs de tachtigste club kon inschrijven! — om treuren, maar dat raakt bovendien ook ons nationale bestuur, waaruit hij immers eveneens zou moeten verdwijnen.

Wij waren het erover eens, dat dit niet kan. Als de belangrijkste taak van de secretaris hebben wij ruim een jaar geleden gesteld het vertegenwoordigen van de ARJOS in alle contacten naar buiten. Om een en ander te noemen: wij hebben de P.J.C.R., de politieke jongeren-contactraad, de Jongerenraad van de Europese Beweging met annex de Europese Jeugdcampagne; wij hebben onze internationale contacten, nu al zeer goed met de Junge Union van de Duitse C.D.U., straks met de Unie van jonge Christen-Democraten van de Europese N.E.I. Dat alles brengt niet alleen een behoorlijk aantal formele zaken — vergaderingen, correspondentie e.d. — met zich, maar wil dat werk enige vrucht hebben voor ons, dan is het beslist nodig tevens een groot aantal informele contacten te hebben. Om de kern van het „eigenlijke” werk heen ligt een brede zoom van dingen, waarin men zich moet inwerken om werkelijk tot die kern door te dringen. Dat moet je kunnen. Je moet er een „neus” voor hebben. Je moet er de gelegenheid voor hebben. En je moet er in groeien. Altemaal redenen om Jonker voor dit werk vast te houden.

Gelukkig geven onze statuten daarvoor de mogelijkheid. Jonker was benoemd tot secretaris-penningmeester als lid van het bestuur van Zuid-Holland, maar kan ook als zodanig „van buiten” worden benoemd. Zo is dan ook geschied. En het is — zij het nog onder zeker voorbehoud — aanvaard.

Twee andere vacatures zijn ontstaan door de wijziging van de statuten, waardoor het aantal vrijgekozenen van twee op vier is gebracht. De twee zittende vrijgekozenen, mej. Duker en de heer Ooms, hebben nog een jaar tegoed, volgens de bepalingen, waaronder zij gekozen zijn. Twee nieuwe dus.

Bij het zoeken van kandidaten werd gelet op de omstandigheid, dat de heren Stafleu en Verplanke dit jaar uit 't bestuur verdwijnen. Eerstgenoemde „zit” voor 't stedelijk bestuur Den Haag en verliest zijn zetel door de statutenwijziging, laatstgenoemde legt zijn voorzitterschap van N.-Holland neer en verlaat daarmee ook 't nationale bestuur. Beiden zijn hun zetel ten volle waard; bovendien zijn zij in het nationaal bestuur ook daarom op hun plaats, omdat zij daar in het Christelijke-Gereformeerde element „representeren”. Het is immers voor ons bestuur gewenst, dat het zo geschaakerd mogelijk is, zoals immers ook het Anti-revolutionaire kiezersvolk van een bonte samenstelling is. Mee daarom heeft het bestuur hen samen gecandideerd in de eerste vacature.

Voor de tweede vacature zijn twee Arjos-mensen uit de bus gekomen, die beide in hun provinciale organisatie hun sporen verdiend hebben, in Zuid-Holland en in Friesland. Het zijn mej. Van Leeuwen en de heer Pel.

Dit najaar zal natuurlijk met deze candidaatsstelling de statutaire weg bewandeld worden. Maar hiermee weet men alvast, wat komen gaat.

Punt twee, de contributie. Het bestuur zal straks voorstellen de bijdrage voor de nationale organisatie te stellen op 75 cent per lid.

Moet dat nog toegelicht worden? Of is het voldoende, er op te wijzen, dat de vijftig cent van 1946 in 1954 haast automatisch moeten stijgen tot vijf en zeventig. Kijk maar om je heen: in acht jaar zijn alle guldens tot daaldertjes uitgedijd.

Maar afgezien daarvan, ook het budget van de Nationale Organisatie is uitgebreid. Dat scheelt zelfs meer dan vijftig procent; om precies te zijn: ons budget, dat in 1947 nog rond f 2200.— bedroeg, liep in 1953 op tot f 9000.—.

Nu hebben wij steeds met vrijmoedigheid bij het Centraal Comité aangeklopt. We mogen immers ervan uitgaan, dat wij ons werk doen mee ten bate van de A.R. partij. Dat staat trouwens ook in de statuten. En het Centraal Comité heeft ons altijd met welwillendheid gehoor gegeven en in onze noden voorzien. Dat staat trouwens ook in de statuten.

Maar het huisje moet bij het schuurtje blijven. We moeten redelijk blijven. In de huidige verhoudingen kan en mag een contributie van 75 cent geen onoverkomelijke zaak zijn. Daarom is het de juiste weg, dat we ditmaal niet bij het Centraal Comité aankloppen, maar bij onze leden. Met dezelfde vrijmoedigheid overigens. In het vertrouwen, dat onze leden zullen begrijpen, dat het nodig is. En dus gaarne zullen geven.

Een actiefoto van onze minister van Economische Zaken, Prof. dr J. Zijlstra, tijdens zijn redevoering op de jaarlijkse Drentse Arjos toogdag, die ditmaal in Hoogeveen werd gehouden.

Hoe werkte de A.R.J.A. destijds?

T. DE BOER

Toen de A.R.J.A. in 1929 werd opgericht, werd zij allerm minst „uit de grond” gestampt. In verschillende plaatsen in ons land waren reeds politieke clubs van jongeren werkzaam. Vele daarvan hadden een bloeiend bestaan. Het ontbrak evenwel aan onderling verband.

De A.R.J.A. ving deze clubs direct in haar organisatie op. Deze „eerstelingen” vormden in de regel goede kernen, van waaruit de oprichting van andere clubs in de naaste omgeving werd aangevat.

Hoe werkten nu deze clubs?

Van de aanvang af stond op de voorgrond, dat de clubs zich zo weinig mogelijk met organisatorische vragen moesten bezig houden. De beschikbare tijd moest zoveel mogelijk besteed worden aan het bestuderen van de *studieschetsen*. Het Hoofdbestuur zorgde er steeds voor, dat er voldoende schetsen verschenen en beschikbaar waren. Practisch konden de clubs elke maand een nieuwe schets krijgen. In de loop van die jaren is er een eerbiedwaardige rij schetsen verschenen, die waardevol studiemateriaal bevatten. Bij het nogmaals doorbladeren van een aantal van deze schetsen viel het weer op, dat over het algemeen gedegen kost werd opgedist. Wat de clubs in die tijd aan schetsenmateriaal wisten te verwerken, ging er lang niet altijd als gesneden koek in. Er moest hard voor gewerkt worden om aan de hand van de schetsen een goed verzorgde inleiding samen te stellen. Er moest worden *gestudeerd*. Daarbij kwam, dat de overige clubleden thuis in de regel een goede voorstudie maakten. De inleiders konden er dus op rekenen, dat het hun ter vergadering niet gemakkelijk werd gemaakt. En op de clubvergaderingen ontbrande dan de discussie. Eigenlijk was zo'n vergadering van de A.R.J.A. een klein politiek dispuutgezelschap. Het ging er af en toe warm naar toe! Juist daardoor waren de vergaderingen leerzaam en gezellig! Maar genoeg hierover. Waar het hart vol van is, daarvan wordt de pen willig!

In December 1932 kwam het eerste nummer van ons „eigen” orgaan, genaamd „A.R.J.A.”, uit. Het verscheen maandelijks. Hierin werden de schetsen voortaan opgenomen en werd het clubnieuws vermeld. Voorts alles, wat op de organisatie betrekking had. De schetsen werden bovendien afzonderlijk uitgegeven. Tegen geringe vergoeding werden ze door de administratie van het orgaan beschikbaar gesteld.

In het orgaan „A.R.J.A.” beschikten

we over een middel om vragen, die voor de gehele organisatie van belang waren, te behandelen. Op die wijze werd ook meerdere belangstelling gewekt voor ons werk. Gaandeweg steeg dan ook het aantal clubs.

Een belangrijke taak bij de oprichting van nieuwe clubs hadden de z.g.n. *districts-commissarissen*. Deze titel klinkt ons thans wel wat pompeus en politioneel in de oren. Maar deze districtscommissarissen hadden een alleszins vreedzame taak. Ze stonden, aldus het A.R.J.A.-blad van destijds, „op de uitkijk”. Op zichzelf houdt dit niet een overmaat aan activiteit in. Maar ze deden meer. Ze reisden de omgeving af en trachten overal clubs op te richten. Lukte dit, dan bleven ze, althans aanvankelijk, in nauw contact staan met deze nieuwe clubs. Op de eerste vergadering zorgden ze b.v. wel eens voor een inleiding. In hun rayon waren ze voorts vraagbaken voor de A.R.J.A.-vrienden. De districtscommissarissen waren dus zonodig de gangmakers en zorgden er voor dat alles bleef lopen.

Toen de organisatie landelijk meer en meer uitgroeide, deed het Hoofdbestuur in 1933 op de jaarlijkse „Toogdag” het voorstel tot het in het leven roepen van „Gouwen”, welk voorstel werd aangenomen.

In een Gouw waren diverse clubs, die tot een bepaalde gewestelijke groep behoorden, verenigd. Zo was er de Gouw De Graafschap, Alblasserwaard, Delfland, Goiland, enz. In Augustus 1934 waren er reeds twintig van dergelijke Gouwen. Een Gouw had een zeer eenvoudig reglement. Het bestuur van een Gouw berustte bij de Gouwraad, die bestond uit de voorzitters van de verschillende clubs. De districtscommissaris was secretaris. De voorzitter van de Gouwraad had zitting in het Hoofdbestuur van de A.R.J.A. met raadgevende stem. Hierdoor bleef er een nauw contact bestaan tussen Hoofdbestuur en de onderscheiden delen van het land. Gewoonlijk eenmaal per jaar kwam de Gouw in een z.g.n. Gouwdag bijeen. Daar werd dan een studie-onderwerp besproken. Hieruit blijkt al weer, dat de A.R.J.A. vooral de principiële scholing harer leden op de voorgrond stelde.

* * *

Hoe was nu de verhouding tot de A.R. Partij?

In het begin van dit opstel werd reeds gememoreerd, dat bij de oprichting van de A.R.J.A. voldaan werd aan

een reeds bestaande behoefte. De A.R.J.A. werd uit vrij initiatief geboren. Eenmaal opgericht, was het natuurlijk de bedoeling een plaats in het partij-verband te verkrijgen. Na overleg benoemde het Centraal Comité twee afgevaardigden in het bestuur van de A.R.J.A., die de schakel vormden tussen Partij en A.R.J.A. Verder wilde het Centraal Comité eens afwachten, hoe de nieuwe organisatie zich zou ontplooiën.

* * *

Bij de inval van de Duitsers in Mei 1940 waren er, naar schatting, ongeveer 200 werkende clubs in het land. Precies konden we dit op korte termijn niet meer nagaan, omdat het gehele A.R.J.A.-archief, dat toen „ondergedoken” was, jammer genoeg tengevolge van de oorlogshandelingen op 24 Maart 1945 is verbrand.

Vele clubs hebben, zo lang het kon doorgewerkt. Later werd dit onmogelijk toen de jonge mensen zich schuil moesten houden.

Vijf en twintig jaar geleden

Na het grote jubileum van de A.R. partij zouden wij als Arjos het nog eens dunnetjes over kunnen doen. Het is vijf en twintig jaar geleden, dat de A.R.J.A. werd opgericht. De A.R.J.A., waarvan wij in rechte lijn afstammen.

In dit nummer hebben wij naar aanleiding van dit jubilee enkele artikelen opgenomen. Het is immers nodig, dat de mensen van nu weten, wat er voor hen geweest is. Een volk zonder historisch besef is een arm volk. En tegelijk willen wij op deze wijze een eresaluut brengen aan de mannen, die toen een koe bij de horens hebben gevat.

Ter toelichting van de artikelen: Dr Joh. H. Scheurer is van 1929 af tot 1940 een der leidende figuren van de A.R.J.A. geweest, o.m. de voorzitter. De heer T. de Boer, eveneens een echte A.R.J.A.-man, was de laatste jaren voor 1940 secretaris. En dan de heer E. van Ruller, de man, die de brug vormt van A.R.J.A. naar A.R.J.O.S., maar die hier geen introductie behoeft.

25 jaar A.R.-jeugdvorming

Dr JOH. H. SCHEURER

De A.R. Jongeren Actie, kortweg genoemd met de initialen A.R.J.A., ontstond spontaan uit de jongeren zelf. In zeven plaatsen in Nederland hadden zich jongelui van a.r.-huizen tot een a.r.-studieclub verenigd, helemaal uit eigen initiatief, zonder enige drang van ouderen. Die zeven clubs zijn toen door een comité van drie personen bijeen geroepen teneinde dit werk nationaal te bundelen en beter voor elkaar dienstbaar te maken. Dit geschiedde en werd de geboortestond van de A.R.J.A. De dag van haar ontstaan presenteerde ze zich bij de A.R. Partij en vroeg erkenning. Enige leden in het bestuur werden dan ook later aangewezen door het Partijbestuur. Een groep vooraanstaande ouderen verenigde zich als een college van advies voor de jonge organisatie. En met jonge drift toog men aan de slag. De oorlog kwam en de Duitse bezetters hieven, tegelijk met de A.R. Partij, ook de A.R.J.A. op en arresteerden haar beide oprichters. Na de oorlog werd de A.R.J.A. vervangen door een vanwege de Partij opgerichte a.r.-jeugdvorming, de A.R.J.O.S.

Ziedaar in een notedop de historie van een kwart eeuw a.r.-jeugdvormingsactie.

Wat beoogde men 25 jaar geleden met die actie?

Wat men toen „actie” noemde, was niet het op pad gaan met de verkiezingspropagandalectuur en voor huisbezoek ter werving van leden of stemmers voor de partij. De actie was gericht op het gezamenlijk bestuderen van de vraagstukken van de dag van het a.r.-beginnel uit. Meer was het niet. Maar dat was belangrijk genoeg.

Er is in die eerste tijd heel wat te doen geweest over de vraag, of dit alleen studieclubs moesten zijn dan wel ook hulptroepen der kiesverenigingen voor de verkiezings- en wervingsactie. Van het bureau der partij wilde men dat laatste het liefste. Maar de A.R.J.A. heeft dat nooit gewild. Ze heeft haar leden opgewekt, persoonlijk lid der kiesverenigingen in hun plaats te worden en als zodanig zich in de activiteit der kiesverenigingen nuttig te maken voor propaganda.

Maar als jeugdclub wilde men alleen en uitsluitend studie. En zo is het gebleven.

Waarom was dat dan zo belangrijk?

De praktijk van de dag leerde het volgende. In de landspolitiek was de tijd van grote principiële strijdpunten veelal voorbij. Het ging veel meer om allerlei staatsvragen van praktische of technische aard. Daarbij leek het telkens, als zouden beginselen daarbij geen of ten hoogste een zeer ondergeschikte rol spelen. Nu waren we als jongeren te goed in het calvinistisch geloof opgevoed dan dat we voetstoots zouden aanemen, dat er allerlei staatsvragen zouden zijn, waarbij de levens- en wereldbeschouwing niet van doen zou hebben. En daarom kwam er spontaan uit de jongemensen zelf de behoefte naar gespecificeerde beginselstudie op staatsvraagstukken op.

Zo staan de zaken vandaag eigenlijk nog.

De grote politieke vijand van heden is het Communisme. Dit is in zijn werking en wereldverovering veel sterker en verder dan men in het algemeen wel vermoedt. En het heeft vooral zijn invloeden dáár, waar het mensen vindt, die mischien op allerlei technisch terrein enz. heel knap zijn, maar van staats- en maatschappelijke vragen in diepere zin geen flauw benul hebben. Die glijden heel langzaam en zeker, zonder het zelf te beseffen, in de netten van de stille communistische propaganda. En dan slaan de mensen telkens hun handen in elkaar van verbazing over deze en gene, die gebleken is, ook al communist te zijn. En men beseft niet, hoe fijntjes en geraffineerd om zichzelf een net wordt gesponnen, als men tenminste staatkundig en maatschappelijk blijft doorleven in naïviteit en onkunde.

Het is te begrijpen, dat de jeugd van vandaag de miserebele wereld van vandaag graag anders zou willen zien. Des te meer zal deze jeugd op haar hoede hebben te zijn, niet voor één of andere leugenprofetie te worden gebezigd zonder het zelf te beseffen. Zij zal de geesten des tijds heel scherp moeten kunnen onderscheiden. En daarin zal ze zich geregeld moeten trainen.

Welnu, dat wilde de A.R.J.A. en dat streeft de A.R.J.O.S. na. En daarom is 25 jaar van zulke actie met dankbaarheid te constateren; tevens als verplichting voor de toekomst te aanvaarden.

Van ARJA naar ARJOS

E. VAN RULLER

Is de A.R.J.O.S. een na-oorlogs verschijnsel?

Op deze vraag kan met ja en neen worden geantwoord. Neen, omdat er ongetwijfeld verbanden zijn met de vroegere A.R.J.A. (Anti-revolutionaire Jongeren Actie) die vanaf 1929 tot 1940 heeft bestaan. Het valt niet onder de titel daarover in dit artikel te schrijven.

Ja, omdat de A.R.J.O.S. in haar tegenwoordige vorm eerst na de oorlog is gestart.

Die start was iets wonderlijks.

Zij is min of meer een gelukkige greep van de adjunct-secretaris van de Partij geweest. Deze had voor de eerste gewone Deputatenvergadering na de oorlog een tweetal dagen vastgelegd. Er was — zoals begrijpelijk was — veel te bespreken. De dagen werden gekozen op 2 en 3 April 1946. De zaal van „Tivoli” te Utrecht werd er voor gehuurd.

Een tweedaagse vergadering kon echter geen doorgang vinden. Op de eerste dag werd juist de eerste na-oorlogse jaarbeurs te Utrecht geopend, zodat de na de oorlog nog zeer beperkte reisgelegenheid grote moeilijkheden opleverde. Maar ook het logies gaf in de dagen van schaarste en distributie

onoverkomelijke bezwaren. De vergadering moest op één dag worden gehouden en die dag zou zijn 3 April. De zaal was evenwel gehuurd, wat moest er op 2 April gebeuren?

De heer Gosker opperde tegenover ondergetekende de gedachte voor die dag een oproep te doen tot de jeugd. Zou dat mogelijk zijn? Er waren nog slechts veertien dagen.

De greep werd gedaan. In een paar kranten verscheen een oproep en het werd afwachten wat ervan terecht zou komen. Er kwam wat van terecht. Spoedig bleek dat de grote zaal van „Tivoli” te klein zou zijn en de (Geref.) Westerkerk werd in petto gehouden voor een te groot publiek.

Welk een opstand in Utrecht. De Jaarbeurs werd door H.M. de Koningin geopend en er was overtollig veel publiek op de been. Daarbij kwam dat een getal van vierduizend jongelui uit de A.R. kring zich in treinen en bussen naar Utrecht begeven had. Het was bijna niet mogelijk — bij de door de politie afgezette wegen en straten met het oog op het Koninklijk bezoek — de zaal te bereiken. Maar ze kwamen er. „Tivoli” was tot in de uiterste hoeken, de paden inbegrepen, bezet. Geen plaats was meer te bemachtigen en de Westerkerk bleek onbereikbaar. 's Middags ging het beter, toen werd op twee plaatsen vergaderd. En hoe vergaderd? Het enthousiasme brak baan. De liefde tot de partij sloeg uit. Het is in mijn herinnering de meest enthousiaste samenkomst die ik ooit beleefde. Daar is de A.R.J.O.S. naar mijn begrip geboren.

Deze samenkomst was een klinkend antwoord op de aantijging dat de A.R. partij de jeugd niet meer had, niet meer mee kon krijgen. Het bleek dat de houding van de partij in de bezettingstijd op de jeugd een grote trekkracht had uitgeoefend. Deze samenkomst werd een volledige weerspreking van Schermerhorns verwijt aan de heer J. Schouten, dat de jeugd zijn gedachten niet meer wilde volgen. Zeker, deze jeugd bezat als uitvloeisel van de oorlog een bepaald radicalisme, maar ze heeft zich met een donderend applaus verenigd met het woord dat de leider van de middagsamenkomst tot de heer Schouten richtte: „Wij zijn jong en daarom zijn wij radicaal. Maar als we radicaal willen zijn, dan willen we dat zijn achter U”.

Na deze samenkomst had het comité, dat zich onder de bezielende leiding van Dr W. J. Kolkert Jr bezig hield met de positie van de jeugd in de partij, gemakkelijk spel. Jongerenclubs verzezen als paddenstoelen uit de grond en dit comité had eigenlijk niets anders te doen dan de clubs bundelen. Dat is dan ook geschied en op 14 en 15 October van dat jaar startte de A.R.J.O.S..

Een na-oorlogs verschijnsel? Ja en neen.

Er was onder deze jeugd wel iets te doen. De oorlog had verwoestend gewerkt. Hij had weliswaar de jeugd naar voren geschoven, maar hij had haar ook met groot geweld op de praktische politieke vragen geworpen. Het verzet was niet anders dan een praktisch politiek probleem. De oorlogsjaren hadden zich niet geleend voor bezinning op de beginselen en het was te vrezen dat de jeugd terug zou vallen in onbekookte acties. De jeugd moest aan de studie, anders niet, de jeugd moest weer Anti-revolutionair leren denken. De studieclub was meer dan ooit noodzakelijk. Zou de A.R. partij deze

jeugd niet grijpen, dan was het de vraag of zij nog toekomst hebben zou.

Zij heeft gegrepen. Zij greep door een gelukkig initiatief van Gosker en de A.R.J.O.S. ontstond op een zeer spectaculaire wijze, in overeenstemming met de geschiedenis, die de jeugd zo juist in de oorlog had afgesloten.

Zo spectaculair als het begin is geweest, zo weinig spectaculair zijn de acht jaren A.R.J.O.S. sindsdien geweest. Het werk mocht juist niet spectaculair zijn. Het grote werk van de organisatie was de A.R. jeugd weer bij te brengen een juist inzicht in de beginselen, die ten grondslag liggen aan het A.R. denken en aan de A.R. politiek. Zulke werk geeft geen spektakel.

Of zij daarin geslaagd is? De toekomst zal eerst laten zien of dit zo is. Wij kunnen het niet zeggen. Bij het bezien van deze vraag tracht ik steeds weer een vergelijking te trekken tussen het begin en nu. Men doet het beste te vergelijken de eerste studieconferentie te Putten in 1948 en de laatste conferenties. Het verschil is opvallend. In 1948 een jeugd die de spreker met vragen bestormde en die de weg niet goed wist. Nu een jeugd, die zich met grote kracht werpt op het onderwerp en direct naar de achtergrond van het onderwerp speurt. De acht jaar A.R.J.O.S. zijn niet tevergeefs geweest, als ik dit zo vergelijk.

Maar de A.R.J.O.S. is er nog niet. Ze zal er nimmer zijn. Steeds weer stuwt een nieuw geslacht de partij binnen en steeds weer is er dezelfde behoefte aan kennis, kennis en kennis. Nu in het algemeen de kerkelijke jeugdverenigingen niet meer in de mate van vroeger de taak van de kadervorming voor de A.R. partij verrichten en kunnen verrichten, nu moet de A.R.J.O.S. er zijn. Ze kreeg na de oorlog dan ook niet voor niets een plaats in artikel 45 van het partijstatuut.

De kiesverenigingen vergeten dat wel eens al te vaak.

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

DEN HAAG - ROTTERDAM - AMSTERDAM

LANGE POTEN 11 N. BINNENWEG 277 KALVERSTRAAT 123

**KLEDING VOOR
HET HELE GEZIN**

Wieringa
DE ZAAK MET SMAAK

DAMES-, HEREN- EN KINDERKLEDING
ZWOLLE — APELDOORN — AMERSFOORT

Wees zuinig met Uw GELD
koop bij
WESTERVELD

drogisteryen
DE CONCURRENT
WESTERVELD
FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELLEN
ONTVANGT U EEN
KORTING VAN **3%** WANT VOOR FID. AAN
CASSABONS WORDT
30ct. TERUGBETAALD

Bomec-art.

Uitg. Bomec-art.

ZUIDHOLLANDSE BANK

ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN
ROTTERDAM **DEVIEZEN** 's-GRAVENHAGE

n.v. **Scheepsbouwwerf v/h**

Fa. A. Lanser

Sliedrecht . Holland

ALBRACHT N.V.

ALBRACHT-MANTZ

Verkoop

Bolstraat 27 - Tel. 11667

UTRECHT

Uw fabriek voor hoogfrequent
gelaste **PLASTIC** artikelen.

Aannemers- en Handelsbedrijf

VAN OORD

* Grond- en Waterbouw-
kundige werken

WERKENDAM

TELEFOON 23

* Handel in Rijsmaterialen en Riet

Firma J. A. BAKKER & ZOON

BOLSWARD en GRONINGEN

Import
Export

Fabriek van bakkerijgrondstoffen

SLOOPSCHEPEN

Voor Uw sloopschepen is het adres

FA. WED. C. D. HEUVELMAN

TELEFOON 369

KRIMPEN a. d. IJSSEL

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180—3886

DIRECTIE: Tel. K 1180—2023

MIDDELBURG

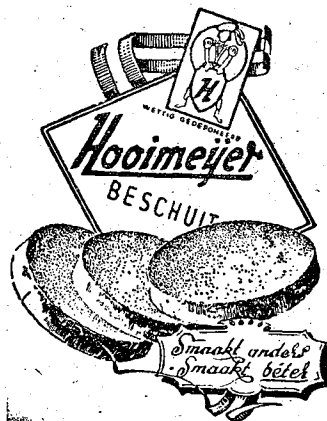
**Bouw- en
Aannemingsbedrijf**

**W. Boersma
& Zoon**

Bur. Patijnlaan 124

Tel. K 3404 -
4048 - 4358 - 3158

ZEIST

CHEPHARIMEX N.V.

Postbus 91 - VLAARDINGEN

Telefoon Rotterdam 51339

- Foto-chemicaliën
- Grondstoffen voor houtgranietvloeren
- Dakbestrooiingsmaterialen
- Glasampullen en standflessen

A. VINGERLING EN ZN GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL

ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. DEN HAENSTRAAT 25 — TEL. K 1820—2182

SERRES EN WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf

Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748—538 en 738

M. C. van Staaveren - Aalsmeer

Specialiteit in

Telefoon 715

Anjerstekken - Freesiazaden

fijn! die ken ik

NED. IJZERCONSTRUCTIE WERKPLAATSEN

LEMELERVELD(0)

SPECIALAAL STAALCONSTRUCTIES VOOR FABRIEKSBOW, KERKEN ETC.

TEL. 217 (K 6722)

Wij zoeken in elke plaats van Nederland waar
een solied en actief persoon nog geen Agentschap gevestigd is,

Men vrage onze aan- voor de verkoop van onze zaden
nemelijke voorwaarden. aan tuinders, landbouwers en
particulieren.

Zaadteelt en Selectiebedrijf

W. DE ZEEUW J.Gz. — BARENDRECHT

BRINKERS'

ROOMBOTER
MARGARINE
SPIJSVETTEN
SPIJSOLIE

FABRIEKEN

ZOETERMEER
Tel. nr 12 (4 lijnen)

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBS. HAKKERS WERKENDAM
Telefoon 14

Constructiewerkplaats

„BAILY”

NIEUW-LEKKERLAND
TELEFOON 36

Gespecialiseerd in

**Staalconstructies
voor gebouwen**

**KNOOP helpt velen
uit de knoop!**

Steeds in voorraad gebruikte
lange en korte trucks in prima
staat.

**J. KNOOP N.V.
AUTOSLOPERIJ**
ADUARD — TEL. 235 — K 5903
GRONINGEN — TEL. 27465

TRICOT-FABRIEKEN

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

Directeur: Eigenaar:
H. G. HEIJ

„Parley” wol
voor al Uw breiwerk
Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij
HOOGEZAND

N.V. Houthandel Arendsen

Lutkepoortstraat 52
Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

Aannemersbedrijf F. Vink & Zonen
KERKLAAN 9 — TEL. K 1827 - 261
Moordrecht

 INNEMEE & ZN N.V.
BEGRAFENIS - TRANSPORT

DEN HAAG Tel. 115940 HAARLEM Tel. 10441 DELFT Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

Evenblij VATEN n.v.
KOOGa/dZAAN
TEL. 4947 (K 2980)

SCHOOLMEUBELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. HEELSUM

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

K A D E R N U M M E R

In dit nummer:

- Nieuwe Gedeputeerde Staten
- JAC. S. HOEK** De conferentie van Genève
- L. A. LEVER-BROUWER** Jubileumtoogdag-impresies
- JAC. S. HOEK** De resultaten en moeilijkheden van de Europese integratie
- Uit het parlement
- Driestarren
- Van nationale allure?
- A. R. DE KWAADSTENIET** Uit krant en periodiek
- Mr K. GROEN** Waar Dr Kuyper woonde

Op eigen wieken:

- De vaart der Arjos
- J. PEL** Zo doen wij het in Heerenveen
- Dr A. VEERMAN** Notities bij een verklaring
- G. J. H. GRIFFIOEN** Pieter Jelles Troelstra

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Watertaxibedrijf „Dordrecht”

Fa A. v. d. Linden, Hoolkade 3, Tel. 4921-6201

RONDVAARTEN vanuit Dordrecht naar Holl. en Br. Biesbosch van half Juni tot eind Augustus.

GEZELSCHAPSREIZEN naar Avifauna, Oostvoorne en Slot Loevestein. **Vraagt inlichtingen!**

C. LIND & ZOON A.o. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONAIRES IN EFFECTEN
Keizersgracht 564 — AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640

Administratie van vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

Medicinale **SALVITINE**

Vitaminen- en Mineralenpreparaat

Maaht U fit

Vult die voedingsstoffen aan,
waaraan U juist gebrek hebt.

Garantie: Constateert U na een dagelijks gebruik van gedurende 3 achtereenvolgende maanden geen enkele verbetering, dan vergoeden wij U, alleen op grond van Uw persoonlijke verklaring, en bij inlevering van 2 ledige flacons, de totale aankoopsprijs.

Indien niet verkrijgbaar bij drogisten, vrage men:

N.V. BOGENA - SCHIEDAM

Constructiebouw **HARING N.V.**

Boskoop - Tel. 128

AFD.: TANKS, voor vele industrieën

AFD.: HOOI en/of GRAANBERGEN

AFD.: LANDBOUWMACHINES:

Wervelwind-poederstufmachines

Wervelwind-vloeistofnevelmachines

FA. DE KAT & DEN OTTER

Reparatie van electromotoren
en apparaten

Verkoop van Siemens Schuckert motoren

ROTTERDAM - OOSTZEEDIJK 150-152 - TEL. 28060

H. Dorsman - Zwijndrecht

Tel. 6576 — (K 1850)

Asbestcementproducten

Gespecialiseerd in het aanbrengen
van asbestgolfplaten op daken.

Scheepsbouwwerven

A. VUYK & ZONEN

Capelle aan de IJssel

Nieuwbouw en reparatie

Telefoon Rotterdam 113333 (K 1800)

DE GRONINGER FINANCIERINGSBANK N.V.
geeft af

5% converteerbare obligaties

in stukken van f 500.— en f 1000.—; koers 100%; gemiddelde looptijd 9 jaren. Inlichtingen bij Mesdag & Zns Bank N.V. Oude Boteringestraat 17, Groningen, en ten kantore, Brouwerslaan 1, Middelstum.

C.V. Scheepswerf en Gashouderbouw

JONKER & STANS

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Holland)

Werf voor de bouw, ombouw en
reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

Scheepsinstallatiebedrijf

NEDERLAND

Oostdijk 28 - IJsselmonde

Tel. 445, Ridderkerk
(4 lijnen)

**VOORTSTUWINGS-
INSTALLATIES**
van elk vermogen

KANIS & GUNNINK KAMPEN

INMAAK- BEUGELS

De enige in de handel
zijnde gehard stalen in-
maakbeugel merk

„Vegla/Gestawa”

Fabrikante:

FA. VAN GENT & Co
Waalwijk

Bereiding van:
Bedveren
Kapok
Vulvlokken
Watten
Snelvulling
Crin Végétal
Zeegras
enz.

**H
V
K**

**N.V. Heerenveensche
Veeren- & Kapok-
fabrieken**

A. BORKENT
Schans 43 - Heerenveen
Telefoon 0 5130 — 2741
(2 lijnen)

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS.

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

10e Jaargang no. 8

31 Juli 1954

Verschijnt 15 maal
per jaar

Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

NIEUWE GEDEPUTEERDE STATEN

Na de Statenverkiezingen, die dit jaar hebben plaats gevonden, werden ook de colleges van de Gedeputeerde Staten vernieuwd. De Antirevolutionaire Partij heeft in dit opzicht haar positie in de verschillende provincies gehandhaafd. In de meeste provincies zijn de zittende Gedeputeerden herkozen en hadden de verkiezingen een normaal verloop.

In **Limburg** onthield de Partij van de Arbeid zich echter van stemming, omdat zij zich teleurgesteld voelde over het feit, dat de K.V.P. niet bereid bleek haar een zetel in het College van Gedeputeerde Staten te verschaffen. Tegenover 39 leden van de K.V.P. zijn er thans 5 van de P.v.d.A. De K.V.P. was, gezien deze verhouding, van oordeel, dat de P.v.d.A. geen aanspraak kon maken op een zetel. Bij strikte toepassing van de evenredige vertegenwoordiging is dat ook inderdaad het geval. Maar of het onder alle omstandigheden politiek gewenst is de evenredige vertegenwoordiging zo strikt toe te passen is nog een vraag.

Voor **Noord Brabant** staat de zaak anders. Van de 64 leden zijn er 50 K.V.P., 9 P.v.d.A., 1 A.R., 2 C.H., 1 K.N.P. en 1 V.V.D. Daar geeft de evenredige vertegenwoordiging zeker aan de P.v.d.A. recht op een zetel. Voordat de verkiezing plaats vond hebben de fractie-voorzitters een korte verklaring afgelegd.

De fractievoorzitter van de P.v.d.A., de heer C. J. van Lienden uit Eindhoven, zeide het te betreuren, dat de K.V.P. geen rekening wenste te houden met een vrijwillige evenredige vertegenwoordiging in het college van Gedeputeerden. De K.V.P. bezet 50 van de 64 zetels in de Brabantse Staten en de P.v.d.A. negen zetels. Naar mededelingen van de fractievoorzitter van de K.V.P., aldus de heer Van Lienden, acht de K.V.P. haar meerderheid in de Provinciale Staten van Noord-Brabant dermate overwegend, dat zij de verantwoordelijkheid in het dagelijks bestuur van de provincie alleen wenst te dragen. De heer Van Lienden vroeg zich af of dit redelijk is en

democratisch. Hij vergeleek de verhoudingen in andere provincies, waar de K.V.P. een minderheid vormt en desondanks afgevaardigden telt in Gedeputeerde Staten.

De fractievoorzitter der K.V.P. mr E. M. J. A. Sassen, stelde hiertegenover dat de verhoudingen in Noord-Brabant geheel anders liggen dan in andere provincies, met uitzondering van Limburg. In Brabant heerst een duidelijk groot overwicht, dat ook in het dagelijks bestuur tot uitdrukking moet worden gebracht. Het is overigens gebleken dat de leden der Gedeputeerde Staten een breed standpunt innemen, zodat ook de belangen der minderheid volledig worden behartigd. Deze omstandigheden noemde de heer Sassen een gelukkige realiteit in Noord-Brabant. De eenstemmige beslissing van de KVP, aldus de heer Sassen, is genomen volkomen onafhankelijk van de wens van de PvdA om de katholieke socialist Willems kandidaat te stellen. Men was hiervan niet op de hoogte.

Ook in **Zuid-Holland** deden zich moeilijkheden voor.

Het was te voorzien, dat, na de uitslag van de gehouden Statenverkiezingen, de samenstelling van het College van Gedeputeerde Staten in Zuidholland verandering zou ondergaan.

Uiteraard is de samenstelling van de Provinciale Staten vrijwel nooit van dien aard, dat het mogelijk is te komen tot een zuivere evenredige verdeling van de zetels in het College van Gedeputeerde Staten. Dat was in het verleden ook niet het geval. De P.v.d.A. had met 27 Statenzetels twee leden in het College van G.S. en de K.V.P. met 16 Statenleden eveneens twee Gedeputeerden.

Na de verkiezingen keerde de P.v.d.A. terug met 30 leden en de K.V.P. met 15 leden. Het was duidelijk, dat de socialisten er geen genoegen mee zouden nemen, dat zij twee Gedeputeerden zouden krijgen, indien ook de K.V.P. haar twee aftredende leden weer zou zien terugkeren. En de V.V.D., die

thans, evenals de C.H. 9 Statenzetels verkreeg en reeds in 1950 aanspraak op een zetel in het College van G.S. maakte, gaf ook nu te kennen te verwachten, dat zij een Gedeputeerde mocht aanwijzen.

Het was dus zeker niet eenvoudig om tot een juiste verdeling te komen. De moeilijkheid werd nog vergroot, doordat er verscheidene combinaties van meerderheden mogelijk waren.

Een voorstel om te komen tot de volgende verdeling: 2 P.v.d.A., en één voor A.R., C.H., K.V.P. en V.V.D., ontmoette bezwaar bij de socialisten, die voor zich drie van de zes zetels opeisten. Deze oplossing zou, volgens dr J. P. van Praag in zijn verklaring, redelijker zijn dan de van andere zijde aan de hand gedane verdeling. Zeer terecht maakte de heer J. Wilschut (A.R.) tegen deze opmerking bezwaar, omdat daaruit kon worden opgemaakt, dat de andere fracties een „onredelijk” standpunt innamen. Het was toch van de P.v.d.A., die over 30 van de 82 zetels in de Staten beschikt, wel heel veel geëist, om bij genoemde stemmenverhouding aanspraak te maken op de helft van het aantal zetels in het College van Gedeputeerde Staten.

Het wil ons voorkomen, dat de Staten van Zuidholland juist gehandeld hebben door thans het College op zo breed mogelijke basis samen te stellen en door niet in te gaan op de eisen van de socialisten.

Op deze wijze is de meest redelijke verdeling tot stand gekomen.

Rest ons overigens te vermelden dat de heer J. A. J. Jansen Maneschijn, die zich voor deze Statenverkiezingen niet meer beschikbaar stelde, dientengevolge ook als Gedeputeerde aftrad. In zijn plaats werd gekozen mr T. A. van Dijken.

Een warm woord van waardering voor de arbeid, die de heer Jansen Maneschijn als Gedeputeerde van Zuid-Holland heeft verricht, mag hier niet achterwege blijven. De Antirevolutionaire Partij is dikwijls gelukkig in de keuze van haar mannen op verantwoordelijke posten. In dit geval was zij het zeer zeker.

Tot gedeputeerden van Zuidholland zijn herkozen mevrouw mr Chr. A. de Ruyter—de Zeeuw (soc.) en de heren A. C. A. Deerenberg (kath.v.), mr dr J. J. R. Schmal (c.h.). Gekozen werden mr T. A. van Dijken (a.r.), dr J. P. van Praag (soc.) en mr H. van Riel (lib.). Tot buitengewoon lid van Ged. Staten werd benoemd dr B. van den Tempel (soc.).

In Friesland verliep de verkiezing zonder complicaties. Voor de Antirevolutionaire Partij werden de heren mr D. Okma te Leeuwarden en S. van Abbema te Lollum herkozen. De samenstelling van het college onderging geen verandering.

Hetzelfde geldt voor de Provincie Drenthe. Daar werden de heren J. Smallenbroek te Assen en H. Dekker-Nijeveen herkozen.

In Overijssel doet de heer J. Haverkamp opnieuw zijn intrede in het college van Gedeputeerde Staten en in Gelderland de heer mr Eling Visser. In Utrecht werd de heer mr G. A. Diepenhorst als zodanig herkozen, terwijl aldaar de heer J. H. van Lonkhuizen tot buitengewoon lid herkozen werd. In Zeeland werd het mandaat van de heer A. Schout vernieuwd.

In Noordholland deed zich evenwel een strubbeling voor.

Bij de verkiezingen verliep de vervulling van de eerste drie vacatures vlot. Opnieuw werden gekozen mej. mr A. E. Ribbius Peletier (P.v.d.A.) en de heren A. B. J. Prakken (P.v.d.A.) en L. J. P. N. A. Bouwman (K.V.P.). Bij de volgende vacature merkte mr A. de Roos (P.v.d.A.) op dat hij had vernomen, dat de benoeming van een partijgenoot tot het hoge ambt van commissaris der Koningin aanleiding was voor leden der Staten het aantal zetels van het college van Ged. Staten van de P.v.d.A. te verminderen van drie op twee. Dat

betreurde hij zeer, vooral na de uitslag van de verkiezingen voor de Prov. Staten. Zijn partij heeft immers drie zetels gewonnen. Spreker beval de heer B. de Vries aan, het aftredende lid van Ged. Staten. Bij de stemming werden echter alsnog gekozen de heren W. A. van der Donk (K.V.P.), J. Rustige (C.H.) en P. Blaauwboer (V.V.D.). Zij verwierven ieder 39 stemmen en de heer B. de Vries 37 stemmen.

Mej. Ribbius Peletier en de heer Prakken deelde mede, dat zij hun benoeming in beraad nemen, maar na enkele dagen hebben zij die benoeming wel aanvaard.

De uitslag van deze verkiezing betekent, dat de P.v.d.A. een zetel heeft moeten afstaan aan de V.V.D.

Tot buitengewoon lid van Ged. Staten werd opnieuw gekozen de heer Jac. Groen (K.V.P.).

In deze provincie heeft de Antirevolutionaire Partij derhalve geen zitting in het college van Gedeputeerde Staten. Maar de heer mr A. Bruch blijft gedelegeerde voor het Provinciaal Electriciteitsbedrijf.

En tenslotte Groningen. Daar is de heer H. Harrestein als Gedeputeerde afgetreden en in zijn plaats doen thans twee Antirevolutionairen hun intrede nl. de heren J. Abels te Groningen en A. W. Biewenga Wzn te Garsthuizen. Dit is een merkwaardig resultaat. De samenstelling van de Provinciale Staten was als volgt: P.v.d.A. 17, K.V.P. 2, A.R.P. 9, C.H.U. 6, V.V.D., C.P.N. 4, G.P.V. 1. In 1950 zaten de Roomsen precies op de wip. De PvdA. en C.P.N. samen 21 — A.R.P.-C.H.U., V.V.D. samen ook 21. Het resultaat was, dat gekozen werden 2 P.v.d.A., 1 A.R., 1 C.H., 1 K.V.P. en 1 V.V.D. Maar door de uitslag der verkiezingen veranderde de situatie geheel. De P.v.d.A. won 3 zetels. De A.R.P.-de C.H.U.-de V.V.D. en de C.P.N. verloren ieder een zetel, terwijl de Middenstandspartij er een veroverde. De beide zittende R.K. Statenleden werden niet herkozen en maakten plaats voor nieuwelingen. De P.v.d.A. vroeg 3 zetels, waarvoor onder deze omstandigheden iets te zeggen viel. De kandidaat van de V.V.D. vond klaarblijkelijk geen genade in de ogen van de P.v.d.A. hetgeen tot resultaat had, dat niet alleen de heer Abels maar ook de heer Biewenga tot Gedeputeerde gekozen werd. Met dit resultaat mogen wij tevreden zijn en wij wensen de beide nieuwe Antirevolutionaire Gedeputeerden in Groningen veel zegen op hun arbeid.

Wees zuinig met uw GELD
koop bij
WESTERVELD

drogisteryn
DE CONCURRENT
WESTERVELD
FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELEN ONTVANGT U EEN KORTING VAN **3%** WANT VOOR FIO AAN CASSABON'S WORDT 30% TERUGBETAALD

Uitg. Bomec-art.

DE CONFERENTIE VAN GENÈVE

een succes voor de communisten en voor Engeland

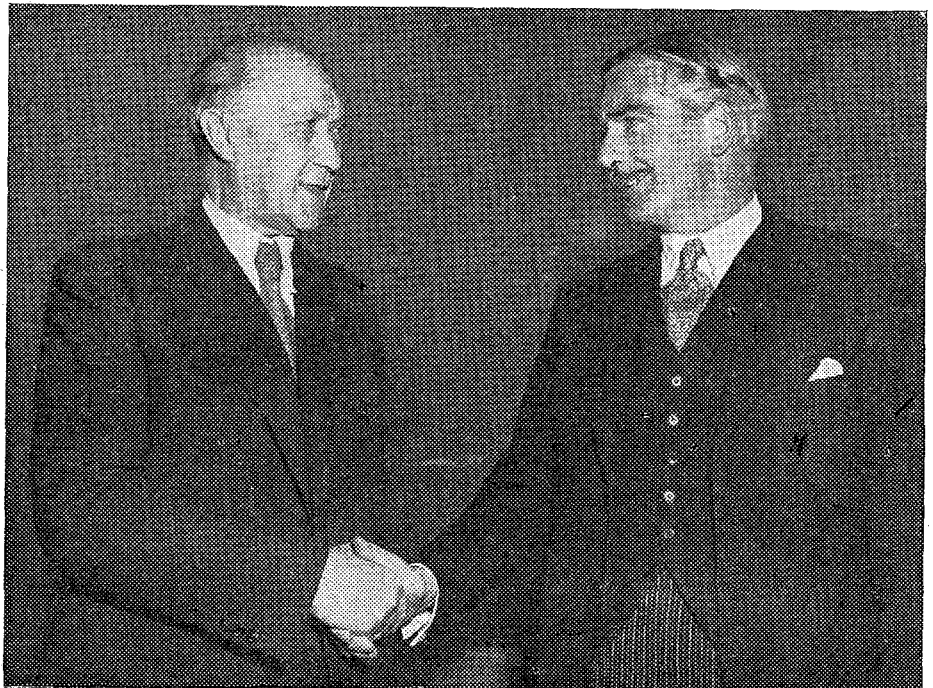
JAC. S. HOEK

De Franse minister-president Mendès-France heeft de weddenschap gewonnen. Op 20 Juli werd te Geneve de wapenstilstand in Indo-China gesloten. Het Franse Parlement, dat op 17 Juni aan Mendès-France zijn vertrouwen gaf, zag zich ditmaal niet bedregen. De nieuwe premier is voor Frankrijk geworden het levende symbool van het nationaal herstel, waarnaar het Franse volk verlangt. In dertig dagen tijds is deze voor de grote massa van het volk onbekende politicus na generaal de Gaulle de eerste staatsman, die sinds het einde van de oorlog het vertrouwen heeft gewonnen. Hier had Frankrijk nu eens geen politicus, wiens voornaamste doel was zolang mogelijk minister te blijven en daarom elke beslissing, die gevaar voor zijn positie opleverde, uit de weg te gaan. Mendès-France, de 47-jarige Parijzenaar, die een grote rol speelde in het Franse verzet en na de oorlog in het kabinet van general de Gaulle een even strenge economische en financiële politiek had willen voeren als Stafford Cripps in Engeland en deswege uit het Franse kabinet werd verwijderd, heeft jarenlang met zijn bijtende critiek en scherpe analyses de Franse politieke partijen en kabinetten bestookt. Hij was niet geliefd, maar telkens bleken zijn onheilsprofetieën uit te komen en daarom steeg zijn gezag met het jaar. Velen zagen in hem dan ook de sterke man, die op het dieptepunt van de Franse politiek de teugels in handen zou krijgen. Dit dieptepunt was half Juni bereikt. Het kabinet-Laniel was onmachtig de conferentie van Genève tot een goed einde te brengen, omdat minister Bidault geen enkele concessie wilde doen, die de Ver. Staten niet goedkeurden, terwijl de Amerikanen in gebreke bleven een oplossing aan te geven, waarbij Frankrijk niet gedwongen zou zijn zijn militaire kracht in de strijd in Indochina te blijven verspillen. Tengevolge van het Indo-Chinese conflict was Frankrijk voorts niet in staat zich uit te spreken over de Europese Defensie Gemeenschap, waardoor zijn positie in de Noord-Atlantische Alliantie onduidelijk en in Europa stieriel werd. Tenslotte bleek het kabinet-Laniel niet te zijn opgewassen tegen de economische en financiële moeilijkheden.

Niet alleen echter bleek de onmacht van het kabinet-Laniel. Hetzelfde moet gezegd worden van het Franse parlement en de Franse politieke partijen. Was het wonder dat de zelfverzekerde radicaal-socialist Mendès-France gehoor vond bij het Franse parlement en het Franse volk, toen hij in zijn investituursrede beloofde af te treden, wanneer hij niet binnen dertig dagen een eervolle wapenstilstand in Indo-China en vóór het zomerreces van de Franse kamer een oplossing voor de Europese Defensie-Gemeenschap had bereikt. Het Franse parlement, dat geen uitweg zag, waagde de „gok” en stemde voor Mendès-France en daarmee voor de politiek van het doorhakken van de beide Gordiaanse knopen van de Fran-

se politiek: het Indo-Chinese conflict en de Europese Defensie Gemeenschap.

Wanneer men de factoren nagaat, die geleid hebben tot de wapenstilstand in Indo-China, dus tot het eerste succes van Mendès-France optreden, dan lijkt ons wel de voornaamste factor, dat de Amerikaanse regering en het Amerikaanse congres tenslotte voor de internationalisatie van het conflict zijn teruggedeeisd. De militaire experts in de Ver. Staten en Engeland waren tot de conclusie gekomen, 1. dat er op zijn minst acht divisies tot de tanden gewapende Landstrijdkrachten nodig waren om Indo-China van de communisten te bevrijden; 2. dat deze divisies niet beschikbaar waren en 3. dat zo zij al beschikbaar waren deze wellicht te laat zouden komen omdat de Franse militaire nederlaag in de Tonkin-delta in Noord-Vietnam op handen was. Naast deze militaire overwegingen waren er politieke. Zowel de democratische als de republikeinse partij in de Ver. Staten durfden voor de verkiezingen, die in de herfst worden gehouden, zich niet uit te spreken voor het zenden van Amerikaanse troepen naar Indo-China. Een tweede Korea zou daarvan het gevolg zijn. Bovendien overheerst bij de meeste Amerikanen de aversie tegen de Franse „koloniale oorlog” in Indo-China hun afkeer voor de sinistere realiteit, dat het Indo-Chinese nationalisme gemene zaak maakt met het communisme. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken Foster Dulles heeft van deze binnenlandse politieke nood getracht een buitenlands-politieke deugd te maken door het propageren van een Aziatisch verdedigingspact, dat er zou moeten zijn voordat de Ver. Staten zich konden committeren. De Engelse staatslieden Churchill en Eden werden uit-

Adenauer en Eden

gezocht om voor zondebokken te spelen, toen zij weigerden dit voorstel van Foster Dulles als een reële bijdrage te beschouwen in de oplossing van de acute Indo-Chinese crisis. Voor, tijdens en na het bezoek van Churchill en Eden aan Washington was het voor iedereen wel duidelijk dat het vooruitzicht van de Amerikaanse verkiezingen de politiek van de Ver. Staten op korte termijn beheerste en tot dadeloosheid doemde. Indo-China eiste juist een politiek op korte termijn en ogenblikkelijke actie. George Bidault, de minister van buitenlandse zaken uit het afgetreden kabinet-Laniel, bleek bereid op de Geneefse conferentie ondanks het feit, dat de Amerikanen verstek lieten gaan, ten volle rekening te houden met het Amerikaanse verlangen, dat Frankrijk in de eerste plaats alleen de strijd in Indo-China zou voortzetten en dat het mislukken van de Geneefse conferentie moest worden geriskeerd. Noch voor het een noch voor het ander was echter in Frankrijk een meerderheid te vinden. Het uur van Mendes-France was geslagen en daarmee bleek het lot van Indo-China te zijn bezegeld. De communistische landen haalden de vruchten van hun militaire en politieke overwinning binnen. Noord-Vietnam komt tot aan de 17e breedtegraad in hun handen en over twee jaar zullen in heel Vietnam verkiezingen worden gehouden, die over het politieke lot van Indo-China zullen beslissen. De Franse troepen zullen in de komende maanden uit de Tonkin-delta, Noord-Vietnam, terugtrekken. In Zuid-Vietnam zullen zij, totdat er verkiezingen zijn gehouden, gestationneerd blijven. Men kan er van verzekerd zijn, dat Rusland en communistisch China de verdeling van Vietnam niet zouden hebben geaccepteerd, wanneer zij niet verwachtten, dat Ho Chi Mink, de Indo-Chinese communistische leider, het nationalistische vuur zo zal aanblazen, dat geheel Vietnam over twee jaar in zijn handen komt. De Vietnammers, die tot dusver op de Fransen hebben vertrouwd en na de wapenstilstand van Genève in de kou zijn komen te staan, hebben de slag verloren en daarmee hun gezicht. De algemene verwachting is dan ook dat de meesten zullen overlopen naar de communisten.

Een internationale commissie, waarin Canada, Polen en India zitting hebben, zullen toezicht houden op de gang van zaken in Indo-China. Velen vrezen, dat India en Polen wanneer er moeilijkheden rijzen samen zullen gaan. Dat is mogelijk. De Engelse politiek is erop gericht India een dominerende rol te laten spelen in de oplossing van Aziatische problemen. Minister Eden is erin geslaagd het „neutralistische” India in Genève die positie te verschaffen. Dat is wellicht het belangrijkste Engelse succes van de conferentie van Genève. Wanneer de communistische agressie in Indo-China en voornamelijk ten aanzien van Laos en Cambodja zich in de komende jaren zou doorzetten, zullen ook India wellicht de schellen van de ogen vallen en zal dit land er toe gebracht worden samen met het Westen zich te weer te stellen. Slaagt Engeland hierin, dan zal achteraf blijken, dat de conferentie van Genève van wereldhistorische betekenis is geweest. Het lijkt immers uitgesloten, dat het Westen zonder de medewerking en de steun van de Aziatische volken in Azië een dam kan opwerpen tegen het communisme. Zolang India en de andere Aziatische landen met enige schijn van recht de oproep van het Westen om zich aaneen te sluiten tegen het communistisch wereld-imperialisme kunnen afwijzen, omdat het gevolg geven aan deze oproep indirect steunverlening zou betekenen aan een koloniaal regiem, zoals het Franse in Indo-China, zullen zij zich afzijdig houden. Dat is de werkelijkheid en daarmee houdt Engeland rekening bij het bepalen van zijn politiek. Laos, Cambodja en Siam liggen thans in de eerste gevarenzone. Voor India betekenen zij de toetssteen van de communistische politiek. Dat weet Engeland. Daardoor kan het zelf voorlopig op Malakka buiten schot blijven.

Tsoe en Lai — de leider van de Chinese delegatie en de minister van buitenlandse zaken der Chinese Volksrepubliek — die thans een der voornaamste internationale figuren geworden is.

Inmiddels is voor ons belangrijk welke houding Frankrijk thans zal aannemen tegenover de Europese Defensie Gemeenschap. De militaire verplichtingen in Indo-China zijn tot dusver een ernstige hinderpaal geweest voor deelname van Frankrijk aan de Atlantische Alliantie en de E.D.G. Men zou dus mogen verwachten, dat Frankrijk zich op korte termijn voor de E.D.G. zal uitspreken. Helaas zijn wij daarop niet zo gerust. Het kabinet-Laniel bevatte vele elementen, die de neutralistische gedachte zijn toegedaan en eigenlijk de oplossing van Indo-China zouden willen overbrengen naar Europa, hetgeen betekent, dat Duitsland wordt geneutraliseerd en daarna herenigd volgens het communistisch patroon. Hoe Mendès-France persoonlijk hierover denkt, is nog niet duidelijk. Wel heeft hij laten weten, dat hij voor en tegenstanders van de E.D.G. zal trachten te verzoenen. Die verzoening zou dan bestaan in het invoeren van een overgangstijd van vijf jaren voordat de E.D.G. in werking treedt voor wat betreft de in het verdrag vastgelegde bovennationale bevoegdheden. In de komende weken zal blijken of Frankrijk's Europese politiek onder invloed van Mendès-France een gunstige wending neemt.

JUBILEUMTOOGDAG-IMPRESSIES

L. A. LEVER-BROUWER

Voor wie ze meemaakten zijn de tweede en derde April, dagen om nooit te vergeten, hoogtepunten van het leven geweest. Eerst de bijeenkomst in Lommerrijk.

Zó uit het drukke Rotterdam, waar je de eenzaamheid van de enkeling in een wereldstad voelde, naar de intieme feestelijkheid van een zaal waar je op eens „thuis” was. Bekende gezichten — blijde ontmoetingen — de wetenschap dat je met elkaar ván elkaar genieten ging, deed je met een zucht van behaaglijkheid neerzitten naast hen, die je blij was weer te zien en te spreken.

De zorg en moeite en verdriet en strijd van het gewone leven, waren teruggeduwd, er was nu slechts het blij heden van twee dagen feest.

Dan waren er de bloemen in allerlei kleuren.

Als een verrassing voor en na en onder het spreken, als een stille vreugde om telkens weer van te genieten, stonden ze daar, tussen de val van fluwelen gordijnen.

Vuurrode anjers als een steunsel voor weelderige goudenregen-takken, witte siringen met de bekende tulpencombinaties en hoog boven alles de tere pracht van blij geheven paarse prunis... het was feest in Lommerrijk.

De stemming wás er al in, toen „het moderamen” plaats nam en ze bleef er in die middag en heel de dag daarop. De rede van Dr Schouten, dáár, was het stevige fundament van het ganse redevoeringsfeestgebouw, dat we voor onze ogen steen voor steen zagen verrijzen uren lang.

Dat fundament moest gelegd worden voor de microfoon, die op de spontaniëteit van Dr Schouten altijd remmend werkt. Je moet Dr Schouten niet met een papier en een microfoon voor zich zien.... Hij lééft pas als hij zijn mensen recht in de ogen kijkt en zich naar de drang en de behoefte van het ogenblik kan laten gaan.

Het professorale betoog van Mr Anema boeide de grote groep van geestverwanten, die ook door hem in lange jaren werden opgevoed tot een diep inzicht in de beginselen waarnaar de A.R.-partij wil leven.

En na de pauze kwamen de gelukwensen los, warm gemeend, geestig, hartelijk en spontaan.

Daar kregen ook even de vrouwen een kans te zeggen, hoe zij meeleefden en mee genoten op dit festijn.

Mevrouw Diemer-Lindeboom bracht de gelukwensen van de Scevar-groep over, terwijl namens de bond van Geref.

Meisjesverenigingen door een „jonge dame” zoals Dr Schouten haar glunderend noemde, een voorzittershamer werd overhandigd, „die misschien nodig zou zijn, als er eens een vrouw in het Centrale Comité zou zitting nemen.”

Het gebaar waarmee toen Mr Roosen de verschrikt opziende „generaal” kalmerend op de schouder klopte was zeer sympathiek.

Broederlijk en zusterlijk werd van een gezamenlijke broodmaaltijd genoten, iedereen sprak iedereen, de band werd gevoeld tussen hen, die op zo velerlei gebied steeds in geestelijke verbondenheid werken en leven.

In de Statensingelkerk werd de Gebedssamenkomst gehouden. Het kon niet anders dan dat men aan de vóóravond van de grote feestdag samen God dankte en tot Hem bad. Zonder de innige verbondenheid aan de Schepper van hemel en aarde, zonder de overgave aan de voet van het kruis, zou immers de A.R.-partij geen zin hebben en geen toekomst.

Het was daar in de kerk een kostelijk uur, een uur waarvan een vierentachtigjarige broeder dankbaar zei: „Ik zou het voor geen vijftig gulden hebben willen missen”.....

Dit uur kón ook niet gemist worden, hier was het geheim van al de feestelijkheid dezer dagen te vinden.

Toen kwam de grote dag in de Ahoy-hallen. Drommen feestgangers vulden de ontzaglijke ruimte. Mócht men nog gevreesd hebben dat het A.R.-volk op zijn toogdag geen prijs zou stellen, die vrees is beschaamd, de Ahoy'-hallen zijn vol geweest.

Feestvieren is een opgaaf — *stijlvol* feestvieren is moeilijk. En massa-bijeenkomsten goed organiseren is een zwaar werk.

Maar op 3 April is het gelukt, volkomen gelukt. Het is een feest geweest van toespraken en redevoeringen afgewisseld door redevoeringen en toespraken met een omlijsting van zang en muziek, dat was àl. Maar dat was goed en het was genoeg.... soms was het overwelldigend.

Het was een genót om met nog veel meer geestverwanten dan in Lommerrijk samen te zijn met Dr Schouten, op wie vanzelfsprekend alle feestelijkheid zich concentreerde, als bezielende leider en voorzitter.

Er was een wondere saamhorigheid en een diepe blijdschap aan déze gemeenschap deel te mogen hebben.

Dat voelde je al direct in 't begin, toen

de duizenden oprezen en bij de prachtige begeleiding door de blaasinstrumenten van de marinierskapel, het machtige: „Ere zij aan God den Vader”, inzetten. Toen wás direct het „leitmotif” voor deze hele dag gevonden en herkend.

Dát heeft deze dagen groots gemaakt, dat als 't er op aankwam àl het menselijke werd weggeduwd en telkens en telkens weer de innige verbondenheid met „den Drieënige in zijn troon” gevoeld en ervaren werd.

Telkens weer, onder het spreken en vooral, vooral onder het machtige zingen was er dat uitgetild worden boven „den Heer, Die daar des hemels tente spreidt”.

Deze ganse dag, die toch een dag was van *politiek* herdenken, is er geen spoor geweest van enige demagogie, van enig opgezweept worden, van rivaliteit of verdachtmaking van mensverheerlijking of van mensverachting. Er is in alle toespraken en redevoeringen een eerlijk erkennen van eigen fouten en een dankbaar erkennen van onverdiende zegen geweest en de drang om voor ons ganse volk iets te mogen zijn, de drang om ons ganse volk tot dienst van God op te roepen.

Hoe hebben we ook gezien dat onze partij er één is die alle rangen en standen herbergt.

Telkens weer stonden we daar als één man: ministers en professoren, een oud-generaal en jonge soldaten, geleerden en arbeiders, mannen en vrouwen en we zongen bij trompetten en bazuïngeklank dat het daverde.

En we zongen allen, allen diep ontroerd: Noem Hem Uw Vader, de kroon van zijn heerlijke namen! En even was het of de hoge Ahoy'-hallen naar boven zich openden en heel hoog de hemelse hallen zich ontsloten bij de biddende jubel van deze duizenden: dwars door den dood, neemt Hij u op in Zijn schoot.... Dit waren momenten, die we niet vergeten zullen. Dit maakte het feest tot een féést!.....

De organisatoren van deze dag, wisten met wie ze te doen hadden. Ze wisten dat de bezoekers mensen waren, die wat redevoeringen betreft, wat verduwen konden. Ze durfden er negen aanbieden.

Nu het is gelukt, tot 't laatst toe bleef de aandacht gespannen, al was het telkens een verkwikking als de spanning even werd gebroken door de geestigheid van een minister en de kwinkslag van een student, terwijl ook Dr Schouten zelf telkens weer de stemming er in wist te houden.

De Aalsmeerder bloemenhulde, met het ontroerende dankwoord en de ovatie van heel de grote schare leken éven te veel, maar de voorzitter wist leider te

Vijf en zeventig jaren georganiseerd politiek leven

blijven en werkte te grote bewogenheid weg met een grap over de rode kleur van de bloemen, die hij wilde zien als de kleur van onze vlag. Zo wilde hij ze aanvaarden.

Als vrouwen gingen we ons naarmate de dag verstreek meer in de Ahoy'-hallen thuis voelen. Er werden heel wat zware sigaren gerookt en zelfs in deze ontzaglijke ruimte kwam langzamerhand zoiets als onze eigen huiskamer-sfeer-zonder-air-wick. Er zijn nog duizenden vrouwen ook in onze partij, die ervan overtuigd zijn, dat politiek alleen iets voor mannen is. Deze vrouwen waren er op 3 April niet.

Zij hadden er nu juist eens moeten zijn!

Ze hadden er met haar mannen moeten zijn.

Want juist dit was één van de vreugden van ons feest, dat we dit nu met elkaar, als man en vrouw mochten meemaken. Er waren heel veel vrouwen in de Ahoy-hallen en het was er zo vanzelfsprekend. In de kerkbank zitten we toch ook samen. Waarom zouden we dan gescheiden moeten blijven op een terrein waar voor man en vrouw beiden werk ligt.

Natuurlijk, hier vooral staan onze mannen vooraan, zij hebben de leiding en dat zal wel zo blijven ook. Maar moeten wij, vrouwen er niet bij zijn, om mee te leven, ook op staatkundig gebied met hen mee te leven.

Dr Schouten heeft vooral een hartelijk beroep gedaan op onze jonge mensen, dat zijn onze eigen grote jongens en meisjes. Zijn oproep aan hen om zich in te zetten kreeg een warm applaus. Onze jonge mensen willen wel. Zij voelen op een feest als 't onze was, best dat ze nergens op de wereld, in geen maatschappij en geen staat een plekje zullen vinden van waarachtig geluk, buiten „het Lam, dat vrijkocht en dat redt!”

Ze willen wel, maar dan moeten toch ook vader en moeder hen dat vóór-leven!

Op ons April-feest hebben we allen weer enthousiasme gekregen, we hebben elkaar in de ogen gezien en met dankbaarheid gevoeld, wat een ontzaglijke rijkdom het is op elk gebied, ook op politiek gebied Gods Woord en Gods geboden te hebben gekregen om daarnaar te leven. Dat enthousiasme willen we toch ook op onze kinderen overdragen!

Aan 't slot van de bijeenkomst bracht Dr Schouten dank aan velen, die geholpen hadden het feest te doen slagen. Zijn dank aan de marinierskapel riep een storm van applaus op. Deze musici hebben die bijval volledig verdiend. Hun spel heeft veel bijgedragen om 3 April onvergetelijk te maken en het Halleluja-koor uit de Messias, waarin

De grote zaal van de Zwolse Buitensociëteit was geheel gevuld met een enthousiaste schare, toen onder begeleiding van een koperkwartet Kuypers lievelingsverzen uit Psalm 89 opklonken. De Zwolse Kiesvereniging had gemeend bijzondere luister te moeten geven aan het partij-jubileum door een groots opgezette avond waaraan kosten noch moeite werden gespaard.

Uit Zwolle en de naaste omtrek kwamen meer dan duizend getrouwen bijeen om met aandacht te luisteren naar de opmerkelijke rede van Prof. Dr L. W. Scholten uit Utrecht, die op weloverwogen wijze in grote trekken de 75 jaar de revue liet passeren. Zonder te vervallen in een gechargeerde jubileumstemming gaf hij een helder overzicht over toestanden en personen in de verschillende periodes van ons partijbestaan. De glorierijke ogenblikken werden gememoreerd maar ook de downs werden niet verbloemd. De figuren van een Kuypers en Colyn belichtte spreker in een boeiend verhelderend betoog. Over de toekomst kan nog niet gesproken worden, zelfs niet over het heden, maar nooit is de Anti-Revolutionaire Partij van zijn principe geweken of heeft met zijn beginsel gemarchandeerd."

Na de pauze werd een historisch spel opgevoerd, geschreven door David Wijnbeek, waaraan eveneens onder zijn leiding een 200 personen meewerkten. Omljst door koorzang, samenzang, muziek en declamatie, werd een boeiend geheel verkregen onder de titel „Mijn God en mijn volk”.

Deze laatste woorden van de Vader des Vaderlands vormden het thema voor dit declamatorium met bewegingsspel op de twee andere plannen van het toneel. De vertelsters Historia en Politeia wisselden elkaar af. Het midden van het toneel was de plaats van het volk, terwijl op de achtergrond in een bijzondere belichting in ieder der tijden de fundamentbouwer verscheen. De verscheidenheid der costuums, de herhaalde wisseling der tafereelen vormden een juiste illustratie voor dit stijlvolle spel.

Politeia, vrouwe der staatkunde uitstekend vertolkt door Maaik van der Veen, zoekt naar ons vaderland en wordt door een aantal Watergeuzen de weg gewezen. Terwijl de aanwezigen de sleutel gaven tot ons land: In naam van Oranje doe open de poort, ontvangt de op meesterlijke wijze door Joop Hollander gespeelde Historia haar en vraagt haar wat zij van ons vaderland wil zien. De blijheid der lachende bollenvelden, de vaalheid der Hollandse regendagen worden aardig uitgebeeld, de stoerheid der dijkwer-

---

drie zangverenigingen meezongen was een hoogtepunt van de dag.

Wie we ook spraken op de terugreis in stampvolle treinen, ieder eindigde met het blij: ik had deze dagen voor geen geld willen missen.

kers vindt zijn plaats. Doch Politeia wil de geest van ons volk begrijpen, de geestelijke achtergrond van ons volksleven. De Nederlandse taal wordt nu onder zang uitgebeeld door een in de Bijbel lezend gezin, disputerende edelen, biddende geuzen en dan begint de revue der fundamentbouwers. De Vader des Vaderlands verschijnt temidden van zijn volk, de zaal verrijst en een door een koor ingezet volkslied brengt een der hoogtepunten in dit spel. De Gouden eeuw en de tijd der regenten passeren de revue. Koning Stadhouder Willem III de Europeaan, de man der eenheid tegen het staats-absolutisme is de volgende fundamentbouwer.

De uitzichtloosheid der pruikentijd en Franse bezetting geeft aanleiding tot een tweetal charmante tafereelen, terwijl de muziek der menuets en de doldrieste Marseillaise de oppervlakkige zwier van deze fundamenteelozie tijd doet zien. Mijn God, waar is mijn volk?

Doch zo klein als het begin was op 1 April 1572, zo gering is de komst van een berooide dichter Willem Bilderdijk. De geloofskracht der tallozen wordt weer gevonden in de nanelozen, de Christelijke onderwijzers. Het volk wordt gemobiliseerd, in een groots tableau vivant wordt een natuurgetrouwe weergave opgevoerd van de aanbidding van het volkspetionnement, waarbij vooral het spel van Koning Willem III (Henk Ilthof) alle lof verdiende.

Het is Dr Abraham Kuypers die als partijorganisator de rij der fundamentbouwers sluit.

Een diep ontroerde zaal luistert naar de herdenking der doden uit de tijd van Duitse pijn, aangrijpende declamatie, gevolgd door zang van het koor, gaven de overgang tot de toekomst.

Vlaggen zwaaien uit zonder tal over het zich vullend toneel. Met een verwijzing naar Kuypers laatste deputatenrede Wat nu? wordt de blik gericht op de toekomst. Wij hebben naar de woorden van onze Vorstin onze verantwoordelijkheid nu en hier. Als alle tijden zich tot een machtige apotheose hebben opgesteld, spreekt de toekomst. Een 12-jarig schoolkind, Corry van der Veen, zegt: „Ik weet nog niets van politiek, ik ken alleen de gouden koets, maar Papa zegt: Als we nooit vergeten Da Costa's strijdzang: Zij zullen het niet hebben ons oude Nederland, dan kunnen we met een gerust hart het eeuwfeest tegemoetgaan.

Het is de Vader des Vaderlands, die nu de toekomst onder zijn hoede neemt. Samenzang van ons „Zij zullen het niet hebben” besluit dit spel.

Aan mevrouw Wijnbeek, de hoofdrolspeelsters, Joop Hollander en Maaik van der Veen biedt de voorzitter de heer B. Mellink bloemen aan. Ds H. A. Munnik sluit de avond met dankgebed.

Door de jeugd is op negen verschillende plaatsen voor dit spel gerepeteerd, al deze moeite werd bekroond met een „première, die klonk als een klok”.

De resultaten en moeilijkheden van de Europese integratie

(1)

JAC. S. HOEK

Er zijn drie factoren die na de tweede wereldoorlog hebben geleid tot de overtuiging, dat West-Europa zich moet aaneensluiten.

Daar is in de eerste plaats de politieke realiteit, dat de West-Europese landen zonder een hechte en permanente onderlinge band tot niet veel meer degraderen dan een satelliet van één van de twee grote wereldmachten Rusland of de Verenigde Staten en dat, wil Europa in de wereldpolitiek nog een rol spelen, het Duitse vraagstuk moet worden opgelost.

In de tweede plaats is er de economische realiteit, dat West Europa is verdeeld in enge nationale deelmarkten, waardoor de landen niet meer in staat zijn het levenspeil van hun bevolkingen hoog te houden.

In de derde plaats is er de militaire realiteit dat West Europa in 1939 nog sterker was dan de Verenigde Staten of Sovjet-Rusland en dat de militaire kracht van West Europa na de wereldoorlog zwakker is dan elk van die twee wereldmachten. Elk Europees land is voor de oprichting van nationale strijdkrachten afhankelijk geworden van de Verenigde Staten. Geen enkel West Europees land zou kunnen zorgen voor de productie, de aankoop of het onderhoud van al de dure wapens, die in een moderne oorlog gebruikt worden. Alleen grote eenheidsmarkten met mogelijkheden tot massaproductie, zoals de Verenigde Staten en Sovjet-Rusland, kunnen zich dat veroorloven.

Het is voor alle realisten in Europa duidelijk, dat de nationale staten elk voor zich hun zelfstandigheid op het politieke, economische en militaire gebied na de oorlog opnieuw moeten vestigen door het creëren van een nieuwe Europese zelfstandigheid, of wil men een nieuwe Europese soevereiniteit.

Eveneens is het duidelijk voor realisten dat West Europa en de Verenigde Staten van Noord Amerika en Canada een gemeenschappelijke cultuur bezitten, die slechts door een zo innig mogelijke samenwerking kan worden verdedigd tegenover het oprindend wereldcommunisme. De Noord-Atlantische Verdragsorganisatie, waarvan het verdrag op 4 April 1949 werd ondertekend, is het raam waarbinnen deze samenwerking zich op vruchtbare wijze kan ontwikkelen. Wij stellen daarbij vast dat de Amerikanen aan het eind van de tweede wereldoorlog niets wilden weten van regionale groeperingen op economisch, militair en politiek terrein. Zij waren voorstanders van wereldwijde oplossingen. Voorbeelden daarvan zijn de Verenigde Naties en de Veiligheidsraad op politiek en militair terrein. De accoorden van Bretton Woods uit 1944 tonen dit aan voor wat betreft het economisch terrein: deze accoorden hadden ten doel na de oorlog het vrije handels- en betalingsverkeer in de gehele wereld te herstellen.

Het vijandige optreden van Sovjet-Rusland na de oorlog in Midden-Duitsland, tegenover Turkije en in Griekenland en later in andere delen van de wereld, openden echter de ogen voor het dodelijke gevaar, dat West-Europa en door dit West-

Europa ook de rest van de vrije wereld liep. West Europa telt 248 miljoen mensen, de Verenigde Staten 157 miljoen en de Sovjet-Unie 215 miljoen. Europa produceert 61 miljoen ton staal per jaar, de Verenigde Staten 83 miljoen ton en de Sovjet-Unie 35 miljoen ton.

Het belang van de Verenigde Staten bij een vrij, verenigd en sterk Europa, nauw verbonden in een Atlantische Alliantie, kan men niet beter laten spreken dan in de taal van deze cijfers.

Bovendien blijkt uit deze cijfers welke enorme mogelijkheden tot verhoging van de productie, ook van de militaire productie en van de welvaart het West Europees continent biedt, wanneer het tot één gemeenschappelijke markt zou kunnen worden omgevormd, een markt dus zonder belemmeringen in het economische verkeer, die alle mogelijkheden biedt voor industriële specialisatie en massa-productie.

Is het doel van de Europese integratie dus gezond en alleszins gerechtvaardigd, ja zelfs een dure plicht, de weg om dit doel te bereiken is ver van eenvoudig.

Het Marshallplan

In 1946 en 1947 bleek de economische ontredde van de Europese landen zo groot, dat hun de financiële middelen ontbraken om het noodzakelijke herstel van de door de Duitsers vernielde of door de oorlog getroffen industrieën te herstellen. Men had gepoogd door middel van contingenteringen van de invoer, en controle op het deviezenverkeer met

daarbij passende distributie- en rantsoeneringsmaatregelen zoveel mogelijk geld uit te sparen op huisraad, voedsel en kleding om het herstel van het productie-apparaat te kunnen financieren.

De nog beschikbare goud- en deviezen-reserves, buitenlandse leningen en het te gelde gemaakte buitenlands effectenbezit bleken niet te kunnen voorkomen, dat elk land met grote en groeiende tekorten op de betalingsbalans had te kampen. Het handelsverkeer en het betalingsverkeer vond in die tijd slechts plaats tussen groepen van twee landen — het was zogenaamd bilateraal. — Elk land nam van het andere land een bepaalde hoeveelheid goederen af, mits het andere land een gelijke hoeveelheid andere goederen levert. Men kwam dan overeen deze transacties tot een bepaald bedrag in elkaars valuta te doen plaatsvinden. Kwam de invoer boven het vastgestelde contingent uit en werd het overeengekomen financieel plafond overschreden, dan moest het te veel in goud of dollars worden afgedekt. Het bleek al spoedig dat in vele landen het bilaterale handelsverkeer er toe leidde dat de uitvoer ver door de invoer werd overtroffen. Het goud en de dollars en de andere financiële reserves raakten uitgeput.

In ons land sprak men in die tijd van catastrophe-politiek, waarmee men bedoelde, dat de invoer van goederen rigoureuus zou moeten worden beperkt en het consumptieniveau drastisch zou moeten worden verlaagd met alle gevolgen voor de werkgelegenheid.

Op 19 Juni jl. organiseerde de A.R.J.O.S. een conferentie voor haar buitenlandse sector. Op deze conferentie werd het woord gevoerd door de Heren Jac. S. Hoek, parlementair redacteur van het dagblad Trouw en Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot. Het referaat van eerstgenoemde wordt opgenomen in Nederlandsche Gedachten, omdat het een uitstekend algemeen overzicht geeft van de huidige situatie.

Dat dit in landen zoals Frankrijk en Italië zou hebben geleid tot de groei van het communisme en zeer waarschijnlijk tot een verdwijnen achter het IJzeren Gordijn, stond vrijwel voor iedereen vast.

De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, generaal Marshall, startte toen de bekende grootscheepse Amerikaanse hulpverleningsactie, waardoor tot 1952 milliarden dollars aan goederen Europa binnenstroomden. Geleidelijk verminderten de betalingsbalanstekorten en daarmee de noodzaak om het bilaterale, het tweezijdige handels- en betalingsverkeer te handhaven.

De O.E.E.S.

Van historische betekenis bij deze Amerikaanse hulpverlening is geweest dat op 16 April 1948 het verdrag namens de Europese Economische Samenwerking tot stand kwam, waarin 18 Europese landen overeenkwamen de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, de bekende O.E.E.S. gevestigd in het Château de la Muette te Parijs, op te richten. In deze O.E.E.S. werken tot op de dag van vandaag samen Oostenrijk, België, Denemarken, Ierland, Frankrijk, West-Duitsland, Griekenland, IJsland, Italië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Portugal, Zweden, Zwitserland, Turkije, Engeland en Triëst.

Het is de O.E.E.S. geweest, die op verzoek van de Amerikaanse regering adviseerde bij de verdeling van de Amerikaanse steunverlening. Een nieuwe procedure werd in Europa in het leven geroepen, die vóór 1940, voor de tweede wereldoorlog dus, ondenkbaar zou zijn geweest. Het is de eerste keer in de geschiedenis, dat de Europese landen zich openlijk tegenover elkaar uitspraken over de economische ontwikkeling binnen hun grenzen en overzeese gebiedsdelen.

Tengevolge van de examens, die elk land in de O.E.E.S. met betrekking tot zijn economische politiek moest afleggen om voor Amerikaanse steun in aanmerking te komen, werd een begin gemaakt met de coördinatie van de economische politiek der deelnemende landen. In vele gevallen bleken de regeringen bereid de kritiek die werd uitgeoefend of de suggesties, die werden gedaan, te accepteren. Maar men dient hierbij wel het oude gezegde van Jacob Cats in gedachte te houden: om der wille van de smeer, likt de kat de kandelaar.

De examens en de analyses van de O.E.E.S. hebben in 1950 geleid tot het inzicht, dat het tweezijdige of bilaterale handels- en betalingsverkeer kon plaatsmaken voor het veelzijdige of multilaterale handels- en betalingsverkeer. De meeste Europese landen zagen hun betalingsbalanstekorten met behulp van de Amerikaanse dollarsteun gedekt. Voor de fabrieken konden in Amerika nieuwe machines worden gekocht. De productie kon daardoor weer toenemen, maar de invoer en de uitvoer van elk land zat nog vast aan het kwaad van de contingenteringen en aan het tweezijdige, het bilaterale betalingsverkeer. De tijd was gekomen om daaraan een einde te maken. Eind 1949 werd in de O.E.E.S. een plan aanvaard voor de geleidelijke vrijmaking van de handel van kwantitatieve restricties en medio 1950 was er een redelijke zekerheid dat vrijwel elk Europees land zijn vorderingen en overschotten tegenover het ene Europese land zou kunnen gebruiken tot dekking van zijn tekorten, zijn schulden, tegenover een andere handelspartner. Om dit compenseren van schulden en vorderingen mogelijk te maken werd de Europese Betalingsunie opgericht. Op het ogenblik is het zover, dat het percentage van het inter-Europese handelsverkeer, dat vrij is van kwantitatieve beperkingen, hoger is dan het ooit sedert de oorlog is geweest. Van het totale handelsverkeer der O.E.E.S.-landen in 1948 is thans om en nabij de 75 % geliberaliseerd. Voor Nederland bedraagt dit 92 %.

De Europese Betalings Unie

Dit lijkt allemaal wel aardig, maar in werkelijkheid ziet het er binnen de O.E.E.S.-landen en de E.B.U. helemaal niet zo rooskleurig uit. West-Europa kent een extreme-crediteuren club, waartoe West-Duitsland, Nederland, België en Zwitserland behoren, voorts een groep debiteuren met aan het hoofd Engeland en tenslotte een club debiteuren, die tot de hopeloze gevallen behoren, n.l. Frankrijk, Italië, Griekenland en Turkije. Men kan zich afvragen hoe het komt dat deze landen toch nog met elkaar kunnen blijven werken en waarom de zaak niet reeds lang uit elkaar is gespat.

De verklaring hiervoor is de volgende. De Europese Betalings Unie is een instituut, waarin de West Europese landen zijn overeengekomen dat zij in hun betalingbalans tekorten niet geheel in goud of dollars behoeven af te dekken doch ten dele kunnen financieren door middel van crediten, die crediteuren-landen verstrekken aan debiteuren-landen. Tegenover het feit dat deficiten niet automatisch leiden tot volledige betaling in goud, staat echter, dat de leden-landen eveneens overeengekomen zijn, dat zij de importen onder elkaar niet drastisch aan invoerbeperkingen zullen onderwerpen.

Alle belangrijke solvabele landen in de O.E.E.S. en de E.B.U. houden zich aan deze regel, behalve Frankrijk, dat nog steeds met begrotingstekorten werkt en geen orde op zaken weet te stellen. Frankrijk heeft zich na de oorlog op geen enkele wijze willen beperken. Het distributie- en rantsoeneringsstelsel klapte daar na de oorlog in elkaar, de zwarte markt floreerde, de lonen gingen 50% omhoog, de prijzen stegen schrikbarend, de dollarsteun werd niet gebruikt om de inflatie tegen te gaan door aflossing van de staatsschulden, zoals de meeste andere landen hebben gedaan, maar werden in de consumptieve sfeer opgepeuzeld. De Franse industrie werd niet gemoderniseerd en kan daardoor de concurrentie met de omliggende landen niet verdragen. Vandaar het achterblijven van Frankrijk in de liberalisatie van het handelsverkeer. Van groot belang is het hierbij te wijzen op het feit, dat het protectionistische gedrag van sommige Europese landen, zoals Frankrijk, niet alleen de verruiming en bevrijding van het handelsverkeer in Europa belemmert maar ook het handelsverkeer tussen Europa in zijn geheel met de dollarlanden zoals de Verenigde Staten en Canada nog steeds aan beperkingen onderhevig doet zijn. Zolang de crediteuren in de E.B.U. voor hun vorderingen als regel niet meer dan 50% goud ontvangen, kunnen zij de vrije import van goederen uit de Verenigde Staten nog niet riskeren. De goud- en deviezenreserves van West Europa zijn de laatste twee jaar weliswaar aanzienlijk gestegen, maar het is zeer de vraag of deze reeds voldoende zijn. De O.E.E.S. landen hebben in Mei van dit jaar besloten de zaak in de E.B.U. nog een jaartje aan te zien. Steeds sterker worden echter de stemmen in Engeland, West-Duitsland, Nederland en andere landen dat het ogenblik kan komen, dat de landen in Europa, die niet de zelfdiscipline kunnen opbrengen om de overheidsfinanciën te saneren en de inflatie te beteugelen, aan zichzelf moeten worden overgelaten en dat het handels- en betalingsverkeer van de solvabele Europese landen met landen zoals Frankrijk weer op bilaterale leest moet worden geschoeid teneinde het grotere goed van een vrijere handel met de rest van de wereld te kunnen bereiken. Dit zou het eind van de E.B.U. betekenen.

De handel van Europa met de rest van de wereld zal hierdoor dan wel toenemen, maar het wordt zeer waarschijnlijk geacht, dat de inter-Europese handel zal afnemen.

Strijd om douanerechten

De O.E.E.S. mag zolang de Amerikaanse steun te verdelen was, de Europese landen tot een zekere coördinatie van het economisch beleid hebben kunnen brengen, maar zodra deze

steunverlening ophield verminderde het gezag van de O.E.E.S. aanzienlijk. De O.E.E.S.-studieorganen stelden keurige en heldere rapporten op waarin de regeringen van de 18 landen werd aanbevolen hun economische politiek te coördineren. Maar in de Raad van de O.E.E.S. heeft elke minister van buitenlandse zaken het recht van veto. Hier is geen sprake van een bovennationaal gezag. Het economisch nationalisme of het nationale protectionisme bleef de boventoon voeren. Dat bleek overduidelijk toen binnen het raam van de O.E.E.S. het probleem van de douanerechten aan de orde werd gesteld. Naast de opheffing van de quantitative beperkingen in de handel, is de afschaffing van douanerechten een absoluut noodzakelijke stap om tot een gemeenschappelijke markt te komen. In de O.E.E.S. is men aan deze zaak helemaal niet toegekomen. Er buiten slaagden Nederland, België en Luxemburg erin een douane-unie tot stand te brengen, maar verder gebeurde er in het gemeenschappelijk verband van Europa op dit terrein niets.

Wel kwamen eind 1949, begin 1950 allerlei plannen voor de dag, waarmee men eensdeels tegenover de Suikeroom uit Amerika goede sier wilde maken, anderdeels oprecht trachtte de wagen van de Europese integratie op gang te helpen. Minister Stikker kwam met zijn bekende plan voor de dag, dat afweek van de tot dusver gevolgde methode in de O.E.E.S. Het afschaffen van contingenteringen en het verlagen van het douanerechten, kon men een algemene benadering van het probleem van de vorming van een gemeenschappelijke Europese markt noemen. Vooral op het terrein van de verlaging van de invoerrechten kon in de O.E.E.S. niets worden bereikt. Het bleek dat in de van oudsher protectionistische landen, zoals Frankrijk en Italië en West Duitsland bepaalde sectoren van het bedrijfsleven zich daartegen verzetten. De invloed van deze industriële groepen op de nationale parlementen en de regeringen bleek te sterk.

Het plan Stikker accepteerde voorlopig het fiasco van de algemene benadering en greep het integratie-vraagstuk aan langs de weg van een regeling voor de voornaamste sectoren van het bedrijfsleven: landbouw, vervoerswezen, kolen en staal enz. De Italianen en de Fransen kwamen daarop eveneens met plannen voor de dag, de z.g. plannen-Pella en -Petsche. Ook zij prezen sectorsgewijze behandeling aan. Door technische commissies van de O.E.E.S. werden daarop over een 12-tal sectoren van het bedrijfsleven in de 18 landen van de O.E.E.S. studie-rapporten uitgebracht. Zij concludeerden dat integratie per sector een stijging van de welvaart zou veroorzaken, doch tevens stelden zij vast dat in geen enkele sector overeenstemming kon worden bereikt over de wijze waarop moest worden geïntegreerd.

Ook buiten de O.E.E.S. kwamen er allerlei onbekookte ideeën op. Wij denken aan het plan van de Fransen om met Italië en de Beneluxlanden een economisch blok te vormen, de z.g. Fritalux of Finebel. Dat plan had tot basis alle idealen, die in resoluties van de O.E.E.S. waren neergelegd, maar de meeste landen, zeker Frankrijk niet, dachten er aan deze in praktijk te brengen. Allerlei landencombinaties werden in die tijd aangeprezen. Het was de tijd, dat namen als Benefritz, Infablux, Zwibelux, Fritabrilux, Benefit enz. in de gehele wereldpers de mensen aan het lachen maakten.

De Engelsen meenden in die tijd bij de Amerikanen een voorkeursbehandeling uit de bus te kunnen slepen. Het is merkwaardig te constateren hoe Engeland steeds weer tracht elk moment van crisis op het Europese continent te gebruiken om er winst voor zijn positie in de wereld uit te slepen.

Keren wij terug tot de mislukking van het integratie-streven binnen de O.E.E.S. en daarbuiten. Het stond in 1950 vast, dat de pogingen van nationale regeringen op dit gebied niet konden slagen. Algemeen werd in die periode door de Europese staatslieden en de fervente voorstanders van de Europese

eenwording beseft, dat binnen het raam van de grote club van O.E.E.S.-landen geen voortgang worden gemaakt en dat alleen een bovennationaal gezag wellicht de politieke wilsvorming zou kunnen opbrengen, die de nationale tegenstellingen zou kunnen overwinnen.

In die periode beheerste de verscherping van de internationale toestanden de geesten van de Europese politici.

De Raad van Europa

De Raad van Europa met zijn comité van ministers en zijn Raadgevende Vergadering trad als nieuwe politieke figuur op.

Het comité van ministers draagt duidelijk het stempel van een organisatie op regeringsniveau, waarin op klassieke wijze de intergouvernementale onderhandelingen worden gevoerd en besluiten op basis van unanimiteit of eenstemmigheid worden genomen. Elk land bezit daarin het recht van veto en kan dus elke beslissing op bovennationaal niveau tegenhouden. In dit opzicht is er geen verschil met het karakter van de O.E.E.S. De Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa heeft daaraan niets kunnen veranderen, omdat haar bevoegdheid slechts een adviserende en geen wetgevende is en dan nog slechts op bepaalde in het Statuut van de Raad aangegeven gebieden: de economische, sociale, culturele en administratieve terreinen. Het comité heeft later aanvaard dat de Assemblée ook de defensie en de buitenlandse politiek besprak.

Duidelijker dan in de O.E.E.S., waar men alleen met nationale regeringen te maken heeft, trad in de Raad van Europa en speciaal in de Raadgevende Vergadering het conflict van opvattingen over de Europese integratie aan de dag.

In de eerste plaats bleek de Raadgevende Vergadering verdeeld te zijn over de vraag of men internationaal dan wel bovennationaal moest werken.

In de tweede plaats bleek ernstig meningsverschil te bestaan onder hen die een bovennationale opvatting voorstonden over de vraag of men de problemen moet behandelen in haar totaliteit (de federalisten) dan wel elk vraagstuk afzonderlijk (de functionaristen).

Wij zullen niet te diep op deze tegenstellingen ingaan. De tegenstelling: internationaal - bovennationaal is in de Raad van Europa niet uitgevochten, noch in het comité van ministers noch in de Raadgevende Assemblée. Zou zij zijn uitgevochten dan waren Engeland en de Scandinavische landen uit de Raad van Europa getreden. Deze landen wensen geen enkel belangrijk deel van de nationale souvereiniteit op te geven en over te dragen aan een bovennationaal Europees orgaan. Zij staan wel een nauwe samenwerking of coöperatie voor, maar hoeden zich voor elke politieke federalisatie. Zolang de Raad van Europa geen bovennationaal werk presteert, kunnen deze landen Straatsburg als het Europese politieke forum blijven bezoeken en daar hun invloed doen gelden.

In 1950, het tweede jaar van het bestaan van de Raad van Europa, brak in de Raadgevende Vergadering de strijd uit tussen de federalisten en de functionaristen. De federalisten waren voorstanders van een zo spoedig mogelijke constitutionele integratie over de gehele linie, dus van het scheppen van een Europese regering, die verantwoordelijk is voor een via algemene verkiezingen te vormen Europees parlement. Op korte termijn zouden dan wetten en besluiten kunnen worden uitgevaardigd over de defensie, de economie, de financiën het verkeer, de landbouw, de energie, enz.

De functionaristen wilden niet zo hard van stapel lopen en waren voorstanders van een langzame sameensmelting van de belangen der Europese landen. Zij wensten in Europa een preferedale periode, waarin men Europa sectorsgewijs of bedrijfstakgewijs integreerde.

Een breuk tussen beide groepen in de Raad van Europa scheen onvermijdelijk. Tenslotte vonden zij elkaar op de reddende formule van de „gespecialiseerde internationale gezagsorganen”. Men kwam op deze gedachte door het inmiddels door de Franse minister van buitenlandse zaken, Robert Monnet, gelanceerde plan inzake de vorming van een Europese Kolen- en Staalgemeenschap. Het had er alle schijn van, dat de functionalisten de strijd gewonnen hadden, want het parool werd nu: plaats naast het supranationale gezagsorgaan voor steenkool en staal een reeks soortgelijke organen, te beginnen met het Europese transport en de Europese landbouw. Wanneer deze tot stand zijn gekomen, plaats daar dan boven een overkoepelende federale regering!

Zoals wij reeds bij de behandeling van de O.E.E.S. hebben gezien, ging het plan van de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Mr Stikker, ook reeds uit van de gedachte van de functionele integratie. Het werd geboren uit het besef dat de algemene, horizontale benadering van de economische integratie door middel van de opheffing van kwantitatieve restricties en de afschaffing van douanebarrières binnen het raam van de O.E.E.S. was mislukt. Geen land durfde bij voorbeeld het risico te nemen dat door vrije invoer uit het buitenland een tot dusver beschermde of een verouderde tak van het bedrijfsleven zou worden uitgeschakeld en arbeiders zouden moeten worden ontslagen. Mr Stikker stelde in zijn plan voor de vrije Europese markt bedrijfstakgewijze in te voeren. Mocht een bepaald land of een bepaalde industrie daardoor in moeilijkheden komen, dan zou dit door de samenwerkende Europese landen gemeenschappelijk worden opgevangen door financiële steun. De eerste supra-nationale trek ontbrak evenmin aan dit plan-Stikker, want de staten zouden accoord moeten gaan met het treffen van beslissingen met meerderheid van stemmen. De regel van unanimité werd overboord gezet. Zoals ik reeds opmerkte, heeft dit plan net echter niet verder gebracht dan de boekenplank.

Robert Schuman nu en na hem de functionalisten in de Raad van Europa deden in het politieke vlak wat Mr Stikker in het economische vlak had gesuggereerd. Men constateerde dat een algemene politieke benadering van de staatkundige integratie-vraagstukken tot geen tastbare resultaten leidde. Men spitste zich daarom op een integratie per sector. De Raad van Europa, de club van vijftien landen, die ook tot de O.E.E.S. behoren — Zwitserland, Portugal en Triëst ontbreken in de Raad van Europa — kon over deze oplossing langdurig praten, maar verder werd er niets gedaan en kon er ook niets gedaan worden, want Straatsburg heeft niet de bevoegdheden gekregen iets supra-nationaals te doen.

Robert Schuman was de Franse staatsman, die namens de Franse regering aan deze steriele situatie een einde maakte door in Mei 1950 de vorming van de eerste werkelijk supranationale autoriteit voor te stellen, n.l. de Europese Kolen

Rechtsonder - Mendès-France

en Staal Gemeenschap. Zes landen op het Europese continent grepen dit plan aan: Frankrijk, West-Duitsland, Italië en de Benelux-landen. De Raad van Europa maakte even een moeilijke tijd door. Vooral Engeland sputterde nog al tegen, maar tenslotte gaven de Engelsen er hun zegen aan.

„Probeer het”, zeiden zij, „maar wij passen!” Engeland zegde toe zo nauw mogelijk met de Europese Gezagsorganen, die er zouden komen, te zullen samenwerken. De houding van Engeland wordt, als ik het goed zie, beheerst door de volgende factoren: Engeland meent voorlopig zich als politiek, economisch en militair centrum van het Gemenebest te kunnen herstellen en zich als wereldmacht een plaats te veroveren naast de Verenigde Staten en Sovjet-Rusland. Het jongste optreden van minister Eden op de Aziatische conferentie in Genève wijst op de politieke aspiraties van Groot-Brittannië. Militair kan Engeland zich beroepen op het feit, dat het zelfstandig de atoombom produceert. Economisch is het pond sterling

UIT HET PARLEMENT

S. JONKER

Na een jaar van hollen of stilstaan is de Tweede Kamer dan eindelijk op zomerreces gegaan. Men heeft in 's lands vergaderzaal periodes van zeldzaam hard werken, die dan worden afgewisseld door vrij lange vacaties. Nu is het weer zover, dat de Kamerleden met vakantie kunnen gaan, al wil dat uiteraard niet zeggen, dat de politiek zal stilstaan. Politiek stoort zich niet aan vacaties. Of de deuren van de Tweede Kamer gesloten zijn of niet, altijd weer duiken nieuwe problemen op, die nauwkeurige bestudering van de politici vereisen. De matadores in de politiek, de fractievoorzitters, zullen ondanks hun vakantie reeds enige maanden vooruit kijken. De Algemene Beschouwingen zijn in het zicht, die ditmaal ongetwijfeld in het teken van het Mandement der Bisschoppen zullen staan, met alles wat daaraan vastzit. De Middenstandsexperts echter zullen eveneens de komende weken met spanning de blaadjes van hun agenda omslaan, tot de veertiende September; de dag waarop de Middenstandsnota aan de orde zal komen.

Zo hebben we weer een periode van hollen achter de rug. En juist die laatste periode voor de zomervacantie heeft zich door politiek spectacles onderscheiden. Tot Juni was het Parlementaire zittingsjaar wonderbaarlijk kalm verlopen. Maar

volle gewicht van hun politiek, economisch en militair potentieel te voegen in het nieuwe Europese continentale blok.

Het parool van Engeland blijft voorlopig: wait and see! de laatste vergaderweken brachten leven in de brouwerij. Het begon met het debat over de Defensie-nota, dat een succes werd voor Minister Staf. Het vertrouwen in zijn beleid werd door dit debat zeker niet minder. Integendeel. Daarna kwamen enige wetsontwerpen aan de orde waarover plotseling gestemd moest worden. Misschien vindt u het woord plotseling voor een stemming in de Tweede Kamer ietwat overdreven. En we geven het toe: daar zit iets in. Maar het merkwaardige van dit zittingsjaar — tot het zomerreces — is ongetwijfeld het feit, dat er slechts drie keer over een wetsvoorstel gestemd behoeft te worden. Het begon met het wetsontwerp tot invoering van een leeftijdsgrens voor het notarisambt, waarbij zich 41 leden vóór en 28 tegen verklaarden. De maand Juni liep reeds ten einde toen de tweede stemming over het sodaproject werd gehouden (54 tegen 24). En dat men op de laatste dag gestemd heeft over het Statuut met de West behoeven we waarschijnlijk niemand te vertellen. Twee van de drie belangrijke stemmingen vielen dus in de laatste vergaderperiode voor de zomervacantie.

Prof. Zijlstra in de branding

een valuta, waarin zich bijna vijftig procent van de wereldhandel voltrekt.

Engeland voert een gematigd isolationistische politiek zowel ten opzichte van de Verenigde Staten als tegenover het Europese continent, omdat de Engelsen daardoor over een ruimere marge van experimenteren menen te beschikken. Er is natuurlijk geen twijfel over hun pro-Westerse en pro-Europese instelling, maar de Engelsen staan op het standpunt dat zij in de eerste plaats geroepen zijn de mogelijkheid te onderzoeken Zuid-Oost-Azië en als het kan communistische China te binden aan het Westen of tenminste los te weken van het Sovjet communistisch blok.

De Engelsen willen wel samenwerken met de continentale Europeanen, maar niet met hen integreren, noch economisch in een Kolen- en Staal Gemeenschap, noch militair in een Europese Defensie Gemeenschap, want zij beseffen, dat economische en militaire integratie onafwendbaar moet leiden tot een integratie op het terrein van de buitenlandse politiek en het is juist op dit punt dat Engeland in verband met zijn Gemeenebest-relaties de handen vrij wil hebben.

Waarschijnlijk speelt bij de Engelse staatslieden in het achterhoofd, dat Amerika als het er op aankomt ten aanzien van de grote politieke beslissingen in de politiek t.a.v. Europa en Azië in de eerste plaats met Engeland overlegt en rekening houdt. Die positie te verstevigen, is het grote doelwit van Engeland. Zou het erin slagen uit de machteloosheid van het Europese continent om zich te verenigen, de winst te halen van een erkenning door Amerikanen en Europeanen van het politieke en economische leiderschap in West-Europa — vergeet niet dat Engeland telkens weer probeert om de economisch en monetair-financieel gezond marcherende landen in Europa in het sterling-blok te krijgen — dan zou deze gang van zaken de wereldpolitieke betekenis van Groot Britannië aanzienlijk versterken. Lukt de continentale politieke, economische en militaire supernationale integratie, dan komt voor Engeland het ogenblik van een herwaardering van zijn positie en zou het voor de Britten nuttiger kunnen zijn het

We beginnen dan maar eens met de socialistische afgevaardigde Nederhorst. Een man, die over een prima stel hersens beschikt, die een goed debater is, maar die stellig te klagen heeft over zijn succes in de politiek. Meer dan eens stookt hij een vuurtje op, maar meestal is hij de enige, die zijn vingers aan dit vuurtje brandt. De heer Nederhorst behoort tot die groep mensen, waarvan de heer Ruppert heeft verklaard, dat zij alles beter weten. En als de oprichting van een grote soda-industrie nabij Delfzijl ter sprake komt dan weet de heer Nederhorst het ook beter dan menigeen. Hij neemt geen genoegen met een Staatsgarantie van 21 miljoen. „Het moge bekend zijn, dat wij als democratische socialistische een eigen standpunt innemen ten aanzien van de vraag, welke organisatievorm voor de exploitatie van bodemschatten de meest geëigende is”, zo zegt de heer Nederhorst in de Tweede Kamer. En die meest geëigende vorm is naar zijn mening de Staatsexploitatie. Ten eerste, omdat wij hier te maken hebben met de exploitatie van bodemschatten van beperkte omvang. En ten tweede omdat de particuliere monopolies op het gebied van de sodafabricage oppermachtig zijn. Dit laatste argument noemde hijzelf het belangrijkste. En dus liet hij zich leiden door vrees. De vrees, dat een particulier bedrijf de concurrentie niet aan zal kunnen. Een ongegronde vrees overigens, zolang bekende Nederlandse industriëlen bereid zijn enkele miljoenen in dit project te steken.

De heer Nederhorst hield een redevoering, die overliep van zelfbewustheid. Het ideaal van het democratisch-socialisme werd daarin naar zijn eigen mening getrouw weergegeven.

Maar Minister Zijlstra leerde wel anders. „Had ik kunnen weten, dat ik met de wetsvoorstellen, zoals zij hier liggen, in botsing, c.q. heftige botsing, zou komen met de beginselen van de geachte afgevaardigde de heer Nederhorst en zijn politieke vrienden met betrekking tot het vraagstuk van de socialisatie of, als men het ruimer wil, van het behartigen van het gemeenschapsbelang?” Men kan daarover van mening verschillen”, aldus Minister Zijlstra, „maar ik ontken het. Ik zeg dit — en ik meen, dat ik het recht heb om dat te

doen — in alle gerustheid, want dit geldt niet alleen voor socialisatievraagstuk; ik kan uit eigen ervaring zeggen, dat er ook in mijn kring problemen zijn, die langere tijd een vaste omlijnig hebben gekregen, waaraan men een zekere tijd vasthoudt, maar die in het licht van de moderne omstandigheden aan een hernieuwd onderzoek moeten worden onderworpen. Ik meen met name, dat met het vraagstuk van het brengen van een onderneming onder Overheidsbeheer dit het geval is. Ik heb mij, voor zover ik daar studie van heb gemaakt, geen duidelijk inzicht kunnen vormen van wat op het ogenblik het standpunt van het moderne socialisme is ten aanzien van het socialisatievraagstuk. Ik bedoel dit niet als een verwijt, maar als een rustige constatering van een van de voorbeelden, waarvan ik ook uit eigen kring wel weet, dat men van tijd tot tijd ontdekt, dat deze vraagstukken nu anders liggen dan zij vroeger hebben gelegen". En even later verklaarde de Minister nog eens, dat hij niet geweten heeft en niet kon weten dat hij in strijd zou komen met de socialistische opvattingen.

Geen antwoord

Dat was een krachtig weerwoord. Het ging lijnrecht in tegen het betoog van de heer Nederhorst, die precies wist hoe het met de socialisatie stond. En waarschijnlijk heeft hij nog gelijk ook! In theorie kan men in „Socialisme en Democratie" discussiëren over de vraag of de Partij van de Arbeid wel socialistisch is en of men haar niet beter de Progressieve Arbeiderspartij zou kunnen noemen; de feiten wijzen uit, dat er in verschillend opzicht vergeleken bij voor de oorlog niet zoveel veranderd is. Een van die feiten is het betoog van de heer Nederhorst.

Men zou verwachten dat het antwoord van Minister Zijlstra door felle interrupties weer onderbroken. Maar de socialistische fractievoorzitter Burger onderbrak de redevoering heel povertjes: „Daar zult U toch wel eens iets eerder van gemerkt hebben". De bewindsman herhaalde zijn standpunt en hij stelde zelfs, dat het moeilijk is uit „De weg der Vrijheid" te concluderen, wat de duidelijke opvatting van de socialisten over socialisatie is.

En daar bleef het bij. De socialisten waren met hun eigen wapens vernietigend geslagen. Zij voelden zich kennelijk niet zo sterk als de hoge toon van de heer Nederhorst deed vermoeden. En dat is geen wonder, want met het Engelse voorbeeld voor ogen kunnen de socialisten moeilijk enthousiast voor socialisatie of nationalisatie zijn. Wellicht hebben zij gedacht aan het artikel van drs J. M. den Uyl, dat in September 1952 in Socialisme en Democratie is verschenen. De juichtoon over het Labourbewind heeft niet lang aangehouden, zo zegt de heer den Uyl. „Als wij de oorzaken van deze terugslag, die voelbaar wordt in een verkillung van de atmosfeer en zich later aan concrete verschijnselen laat demonstreren, nader beschouwen, vinden wij allereerst, dat bepaalde principes van socialistisch handelen onvoldoende doordacht blijken. De nationalisaties zijn een doelmatig middel gebleken om de productie op te voeren, de werkgelegenheidspolitiek te ondersteunen en de Regering aan de nodige macht te helpen om haar economische politiek niet te laten doorkruisen door particuliere belangen. Zij hebben echter tegelijk teleurstelling gewekt. Het blijkt, dat de arbeiders werkzaam in de genationaliseerde bedrijven, in vrijwel geen enkel opzicht het gevoel hebben, dat deze bedrijven mede hun eigendom zijn. De problemen van leiding en uitvoering, van medezeggenschap en arbeidsvreugde blijken met de nationalisaties niet te zijn opgelost. Arbeidsconflicten blijven niet uit en fouten in de leiding van de genationaliseerde bedrijven evenmin. De Regeringspolitiek is gericht op het scheppen van volledige werkgelegenheid, maar de inflationaire spanningen die daarmee gepaard gaan roepen ook in

Engeland het probleem in het leven van de achtergebleven groepen, de kleine spaarders en ontvangers van vaste uitkeringen, wier inkomen achterblijft bij de prijsstijgingen.

Ach, had de Heer Nederhorst en zijn socialistische vrienden deze regels voor het debat nog maar een keer goed nagelezen. Zij zijn afkomstig van een man, die de leiding geeft aan het socialistisch wetenschappelijk centrum. Wellicht, dat dan de hoofden enigszins gekoeld zouden zijn.

Minister Zijlstra

Uit de mode

Maar het debat ging niet alleen tussen de heer Nederhorst en de Minister. Ook de heer Schouten liet zich niet onbetuigd. Hij haalde het knappe staaltje uit om in vijf kwartier de redevoering van de heer Nederhorst van a. tot z. uit te pluizen. Het was de gerijpte parlementariër, die hier bezig was. Moeten de socialisten nu langzamerhand eens niet anders gaan denken over de socialisatie? Veronderstel dat de soda-industrie een Overheidsbedrijf wordt. Heeft de Overheid dan iets te vertellen? Neen, zij zal af moeten gaan op de adviezen van de directie. De directie heeft er verstand van, zij is deskundig en zij heeft grote ervaring. Hoe lang duurt het, eer de Overheid alle facetten van zo'n groot staatsbedrijf door heeft? En wat blijft er over van de contrôle van de Kamer op de Staatsbedrijven? Is er nog een Kamerlid, die haarfijn kan vertellen hoe de Staatsmijnen het maken? De Kamer krijgt zelfs geen gegevens meer over de kostprijs van de kolen! De heer Nederhorst moet het toch eigenlijk diep in zijn hart met ons eens zijn, dat wij bij Overheidsbedrijven wel formeel allerlei bevoegdheden hebben, maar dat er gezien de deskundigheid enerzijds en het tekort aan deskundigheid anderzijds, een situatie ontstaat, waarin de Overheid zwak staat tegenover degenen, die met het beheer en het bestuur van zulk een Overheidsonderneming belast zijn.

En bovendien was de heer Schouten van mening, dat zouden wij tot de oprichting van een Overheidsbedrijf voor soda komen, de zaken te veel in het politieke vlak komen te liggen. Beter kan het particuliere bedrijf in onderhandeling treden met de internationale concerns dan het Overheidsbedrijf.

En ook deze stellingen werden door de socialistische woordvoerder niet voldoende weerlegd. Zijn verweer, dat er een verschil gemaakt moet worden tussen de technische leiding in het staatsbedrijf en de beleidsvoering, leek ons tenminste niet al te sterk.

Gemengd Kabinet

Prof. Zijlstra, die bij zijn optreden als Minister grote socia-

listische lof had moeten aanhoren kreeg in dit debat van de socialisten te horen, dat hij in de geschiedenis te boek zal staan als de Minister van het cadeaustelsel, die de Staat alleen maar kwade kansen wil laten lopen, zonder daar iets tegenover te stellen. De socialistische kalverliefde voor de a.r. bewindsman schijnt dus wel voorbij te zijn. Logisch, want liefde moet altijd van twee kanten komen. . . .

De heer Nederhorst vond het verschrikkelijk dat dit ontwerp in geen enkel opzicht tegemoet kwam aan de socialistische verlangens. Het was daar zelfs strijdig mee. Dat mag een gemengd Kabinet nooit doen, aldus de socialistische afgevaardigde. Wij begrijpen, dat zo'n Kabinet een compromispolitiek moet voeren, maar dat betekent nog niet dat het lijnrecht in mag gaan tegen de verlangens van een der grote Regeringspartijen. Alweer zo'n stelling, die niet te handhaven is. Minister Zijlstra antwoordde slechts, dat dit ontwerp uit het gemengd Kabinet stamt. . . . . Dat was duidelijke taal. En de heer Schouten vroeg hoe het dan zat met het wetsontwerp om de loterijwet uit te breiden? Dat gaat in tegen de a.r. beginselen. Zullen de socialisten zich daarom met de a.r. tegen dit ontwerp keren?

Men kan niet stellen, dat het Kabinet alleen maar met compromisvoorstellen mag komen, want dan kunnen er kwesties zijn — die persé geregeld moeten worden — die onopgelost blijven. Het komt meer aan op de homogeniteit van het Kabinet dan op het compromis.

Dit alles heeft niet mogen helpen. Aan Minister Zijlstra heeft het zeker niet gelegen, dat de socialisten niet wensten voor te stemmen. Zij werden gesteund door de k.n.p. en de communisten.

De heer Welter n.l. twijfelde aan de rendabiliteit van de onderneming. Ook dus de vrees of men zal kunnen opboksen tegen het machtige Solvay-concern, dat de Europese soda-markt grotendeels in handen heeft.

Jan Welgemoed

Acht dagen lang verdiepten de Kamerleden zich in de wijziging van de omzetbelasting. Een zaak, die een kalm verloop had, omdat men zich vrij nauwkeurig hield aan het verzoek van de Regering om niet meer dan f 10 mln extra uit te geven. Bij de behandeling van de amendementen werd daarmee ter dege rekening gehouden. Verschillende tarieven zijn veranderd en de kleinhandel is vrijgesteld van omzetbelasting. De heer v. d. Heuvel heeft het niet erg op de omzetbelasting begrepen. Door haar indirect karakter krijgt de gehele belastingdruk een gevaarlijk versluiserend karakter. Welke vrouw denkt er aan als zij een jurk koopt, dat zij omzetbelasting betaalt? En evenals de man, die sigaren koopt, klaagt zij slechts dat alles zo duur is. De omzetbelasting is na de oorlog steeds belangrijker geworden. Zij brengt f 1200 mln per jaar op. Dit is ongeveer eenvierde van de totale staatsuitgaven. In principe ging de heer v. d. Heuvel liever terug naar het stelsel van voor de oorlog: de eenmalige heffing bij de bron. De P.v.d.A. heeft in een verkiezingspamflet „Jan Welgemoed” ten tonele gevoerd, die de knapheid van Minister Lief tinck had geprezen. Deze immers was toch in staat geweest om de inkomstenbelasting, voor de arbeiders in het algemeen, niet te verhogen. Maar Jan Welgemoed vergat er bij te zeggen, zo zeide de heer v. d. Heuvel, dat de opbrengst van de omzetbelasting na de oorlog is gestegen van f 100 mln tot f 1200 mln. Dit zijn nu eenmaal van die „kleinigheidjes” die de socialistische propagandamachine gemakshalve maar vergeet. . . . Ondanks de vele amendementen heeft het debat dus een kalm verloop gehad.

Bijna iedere spreker zag een paar wensen in vervulling gaan. Zo kwam de afschaffing van omzetbelasting op advertenties op naam van de heer v. d. Heuvel te staan.

14-jarige meisjes

Men kwam veel meer in politiek vaarwater toen staatssecretaris van Rhijn het wetsontwerp kwam verdedigen om bedrijfsarbeid (dus werk in de fabrieken e.d.) voor 14 jarige meisjes te verbieden. Wie zou daar bezwaar tegen hebben? Aan deze maatregel zitten overigens nog wel enige moeilijkheden aan vast. Denk alleen maar eens aan het onderwijs. De Kamer wilde evenwel nog wel verder gaan. Zelfs een bedrijfsverbod voor 15 jarige meisjes moet mogelijk zijn, zo redeneerde men vrij algemeen. De problemen die daaraan vastzitten zijn echter nog veel groter. Zo is het de vraag hoe de industrie op zo'n maatregel zal reageren. In principe bestond er echter wel overeenstemming: op de duur zullen 15 jarige meisjes niet meer in de fabriek thuishoren. Staatssecretaris van Rhijn voelde eveneens veel voor dit standpunt. Men zou dus zeggen dat de zaak in kunnen en kruiken was. En dat de Kamer rustig kon wachten op de dingen die komen zouden. Maar niets van dat alles. De twee groten (p.v.d.a. en k.v.p.) kwamen als kleine jongens met elkaar slaags. Daar was Mevr. Ploeg—Ploeg (arb.), die een amendement had ingediend om bedrijfsarbeid voor 15 jarige meisjes te verbieden, zij het dan dat dit geleidelijk aan zou moeten geschieden.

En daar was de heer De Kort (k.v.p.), die een motie had voorgesteld waarin de Regering werd uitgenodigd maatregelen te treffen om t.z.t. het bedrijfsarbeidsverbod voor 15 jarige meisjes te kunnen uitvaardigen. Het was in wezen niet meer dan een kleinzielige strijd om de eer. Wie zou zich kunnen aandienen als de grote beschermer van het 15 jarige meisje? De k.v.p. of de p.v.d.a.?

De heer Stapelkamp heeft dit van meet af aan bijzonder goed aangevoeld. Het amendement wees hij af. Dat zou betekenen dat aan de Regering een blanco volmacht zou worden gegeven. In een wet komt te staan, dat het bedrijfsarbeidsverbod voor 15 jarige meisjes er moet komen. De uitvoering van die wet zal dan geheel in handen gelegd worden van de Regering. En daar voelde de heer Stapelkamp niets voor. Geen blanco volmacht, want de Kamer moet uitvoerig over dit probleem kunnen spreken. Het is te verweven met andere problemen, dan dat men de uitwerking geheel aan de Regering kan overlaten. En de motie De Kort werd door de heer Stapelkamp een slag in de lucht genoemd. Sinds wanneer dient men moties in als er overeenstemming bestaat tussen Kamer en Regering? Staatssecretaris van Rhijn heeft toch verklaard dat er gewerkt zal worden aan een bedrijfsarbeidsverbod voor 15 jarige meisjes? Neen, een motie dient men in als er verschil van mening bestaat tussen Regering en Kamer. En de heer Stapelkamp had daarom geen zin aan deze slag in de lucht nog een extra zetje te geven.

Dit was het moment voor de twee groten om tot bezinning te komen, maar de onderlinge wedijver bleek daarvoor te groot. De uitslag van de stemming zal ongetwijfeld tot nadenken hebben gestemd. Zowel het amendement als de motie werden verworpen, omdat a.r. en c.h. zich consequent onthielden en de twee grote partijen elkander torpedeerden. Dat komt er van, zo jammerde een van de grote R. Katholieke dagbladen, De Volkskrant, als de twee groten vechten is het met de „progressiviteit” gedaan. . . . .

Alsof dit kleinzielige gedoe om de eer ook al iets met „progressiviteit” te maken zou hebben. Neen, de k.v.p.-ers en de socialisten kunnen dit debat beter maar vergeten. Het was te doorzichtig om fris te kunnen zijn.

Het werd rustiger toen de Tweede Kamer de financiële verhouding tussen Rijk en Gemeenten tot 1957 besprak. Een technisch wetsontwerp, welks behandeling weinig schokkend was. En dat gold ook voor de regeling van de werktijden in de landbouw. De Regering heeft een wettelijke regeling van de arbeids- en rusttijden in de landbouw opgesteld,

* * * **Tegenstellingen**

Er was onder de op de nationale kadervergadering van de P.v.d.A. gehouden redevoeringen een merkwaardige verscheidenheid, zo niet tegenstelling.

De rede met de sterkste innerlijke spanning was ongetwijfeld die van de heer G. Ruymers, R.K. lid van deze partij.

Zijn rede was waardig en oprecht.

Hij zeide o.m. „We zijn gewikkeld in een haast onoplosbaar complex van tegenstrijdige verantwoordelijkheden. Aan de ene kant is het mandement een feit, waar een katholiek als katholiek ernstig rekening mee heeft te houden. Maar wij dragen ook onze verantwoordelijkheid tegenover de partij, die wij mede hebben gesticht”.

Het is duidelijk, dat de heer Ruymers en de zijnen niet terug gaan naar de K.V.P.

Het is ook duidelijk, dat zij niet zonder meer de waarschuwing van de Bisschoppen in de wind willen slaan.

Terecht zag hij in het mandement een „op zichzelf zeer belangrijke overwegingen van zielszorg praktisch een keuze voor een andere politieke conceptie.”

Verdere gevolgen liggen dan ook in de lijn van deze rede.

Wel zeer armoedig stak hiertegen af hetgeen de heer Stufkens had te zeggen.

In diens rede speelde een volkomen vals element van de doorbraak de hoofdrol en encompassend palmde hij de Ned. Herv. Kerk even voor zijn standpunt in.

Hoe deze Mr Stufkens en ook o.a. Mr Dr VAN Rhijn zich moeten hebben gevoeld, toen aan het slot het socialistisch strijdlid, het oude haatlied van de klasstrijd uit de tijd van de Sociaal-Democratie, werd gezongen, vermeldt het verslag in „Paroot”, het orgaan van de Partij van de Arbeid, niet.

* * * **Niet homogeen**

Er zijn mensen, die de Partij van de Arbeid op één lijn stellen met de oude S.D.A.P.

Dit is niet juist.

Zeker, de P.v.d.A. is een socialistische partij.

Prof. Dr Banning ging dan ook te ver toen hij de P.v.d.A. schilderde als de doorbraakpartij, „die het socialisme als

maar niet met de bedoeling deze direct in werking te doen treden, want zij wil de regeling liever overlaten aan het kortgeleden ingestelde landbouwschap, aan de belanghebbenden zelfs dus, al zal de regeling niet ongunstiger mogen zijn dan wat de Regering wil. Maar als het landbouwschap over een jaar nog in gebreke is, dan wil de Regering door middel van een Algemene Maatregel van Bestuur de wettelijke regeling in werking stellen.

Deze termijn van een jaar moet overigens niet letterlijk worden opgevat. Zo is dit wetsontwerp een stok achter de deur. En het is maar te hopen, dat het landbouwschap nu spoedig gereed zal komen met deze moeilijke materie. De arbeidstijd van de landarbeiders is nu in de C.A.O. geregeld. Maar dit is niet voldoende, omdat dan de arbeidstijd bij iedere C.A.O.-verlenging een voorwerp van onderhandeling kan zijn. Wat dat betreft staan onze landarbeiders nog ver bij hun collega's in andere bedrijfstakken ten achter.

Verder moeten we van deze laatste weken nog vermelden, dat de Tweede Kamer accoord is gegaan met het geven van een „aanpassingsbijslag” aan 175.000 gepensioneerden, van 1 Januari j.l. af. De kosten hiervan bedragen f 19 mln. Natuurlijk wensten alle sprekers wel meer voor de gepensioneerden te doen, maar Minister Beel wees alle wensen onvoorwaardelijk af. Het budgetaire offer van f 19 mln vond de bewindsman het uiterste. De heer Stapelkamp betreunde dit. Weliswaar gaf hij toe, dat f 19 mln een belangrijk bedrag is, zodat men niet kan zeggen dat dit ontwerp geen verbetering brengt, maar anderzijds mag de Minister er heus wel rekening mee houden dat dit bedrag jaarlijks kleiner wordt, omdat het aantal van deze gepensioneerden met ongeveer 6000 per jaar verminderd. Bovendien is de financiële toestand van ons land zodanig dat een grotere tegemoetkoming aan de gepensioneerden mogelijk moet zijn. Maar de heer Stapelkamp was nuchter genoeg om te begrijpen dat de Regering een heel sterke positie inneemt, want het georganiseerd overleg heeft zich met de voorstellen accoord verklaard. En dat de heer Stapelkamp een zwak heeft voor dit georganiseerd overleg weet iedereen. Herhaaldelijk heeft hij voor de inschakeling van dit georganiseerd overleg het pleit gevoerd.

Statuut met de West

En dan de apotheose: het statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, De Nederlandse Antillen en Suriname worden nu gelijkwaardige partners in het Koninkrijk. Zij

mogen nu definitief hun eigen zaken op orde stellen. Zij zijn dus volledig autonoom, behalve op het gebied van buitenlandse zaken en defensie. Dan is samenwerking met Nederland — als gelijkwaardig partner — vereist. Zo is bewezen dat het Koninkrijk ook langs de weg van de evolutie hervormd kan worden. In de West heeft men bewust en in volledige vrijheid gekozen voor de band met Nederland. En wat er ook sinds 1946 is gebeurd: Dit uitgangspunt heeft men nimmer losgelaten. Een dergelijke hervorming van het Koninkrijk is een a.r. ideaal. En daarom was het geen wonder dat de gehele fractie — de gehele Kamer trouwens — de tot standkoming van dit Statuut van harte heeft toegejuicht. Helaas kon de politieke hemel niet wolkenloos blijven. Een ongelukkig artikel 55 in het Statuut dreigde een ogenblik de gemaakte overeenstemming te verstoren. In het derde lid van dit artikel staat, dat een voorstel tot wijziging van het Statuut, als het van de grondwet afwijkt, moet geschieden zoals de grondwet bepaalt, met dien verstande, dat de nieuwe Kamers de voorgestelde verandering bij volstrekte meerderheid der uitgebrachte stemmen kunnen aannemen. Het debat ligt nog te vers in het geheugen om er uitvoerig op in te gaan. Dit artikel was de bron van alle ellende. De heer Schouten (a.r.) had tijdens de slotzitting van de R.T.C. met de West reeds verklaard overwegende bezwaren te hebben tegen dit derde lid. Voor hem waren zij inderdaad overwegend.

Maar aangezien het hier niet een schending van de grondwet betreft — kan men spreken van beleidsbezwaren. De gehele fractie had deze beleidsbezwaren tegen art. 55. Maar de grootst mogelijke meerderheid vond deze bezwaren toch niet zo overwegend dat er daarom tegen het Statuut gestemd moest worden. Daarnaast kwamen Prof. Oud (v.v.d.) en Prof. Lemaire (k.n.p.) met zware staatsrechtelijke argumenten voor de dag. Strijd met de grondwet zagen zij. Dit werd een zwaar theoretisch debat over het ja en het neen. Beide standpunten hadden ongetwijfeld veel redelijks, maar de mogelijkheid dat de een wel en de ander geen strijd met de grondwet zag moet men openlaten. Zo is het ook ditmaal gebeurd. De heer Schouten bleek het grotendeels eens te zijn met het betoog van Prof. Oud. De rest van de fractie bleek overtuigd door de waardevolle argumenten van Minister Kernkamp. Zo stond de heer Schouten bij de eindstemming alleen. Een feit dat slechts opviel door zijn zeldzaamheid, en door de omstandigheid dat het door niemand werd verwacht.

proletarische levensbeschouwing verworpen had, die volledig ruimte gegeven heeft aan de levensbeschouwingen, die tot socialistisch-politiek handelen inspireren, die socialisatie afwijst en die het nationale leven wil leiden in zijn verscheidenheid, zodat geen enkele groep in z'n geweten zich geweld weet aangedaan."

Doch erkend mag worden, dat er grote wijzigingen zijn opgetreden.

Het optreden van **Dr Drees** o.a. bij de Hoffeesten te Dordt wijst op een sterker nationaal begrip.

De houding inzake de Defensie is een volkomen terugkeer op het fatale gebroken geweepte van 1937.

De gedachte van saambinding is beter dan de klassenstrijd. Alleen maar, op dit gebied is de P.v.d.A. niet homogeen, alerminst een eenheid.

De aankondiging van **Ds Buskes** c.s. om een sociaal-democratische werkgemeenschap te stichten is daarvan een duidelijk bewijs.

Ds Buskes en **Sam de Wolff** in één schuitje te vinden, mag op zichzelf al een verwonderlijk verschijnsel zijn, wie de levensloop van de eerste heeft gevolgd, verbaast zich over niets. Deze heeft zijn eindstadium nog niet bereikt. Zijn anti-militairisme drijft hem steeds verder.

Dit optreden van de zeven heren komt de P.v.d.A. wel zeer ongelegen.

Het weerspreekt Prof. Bannings conclusie.

En het moet, evenals bij spontaan opklinkende socialistische strijdliders, prof. Chr. leden van deze partij toch wel een huijvering in het hart geven.

Tenslotte kruipt het bloed, waar het niet gaan kan.

* * * **Durf den strijd**

Het mandement van de R.K. bisschoppen heeft niet nagelaten deining in de politieke wateren te brengen.

De Partij van de Arbeid gaf een ma-

nifest uit, hield een nationale kadervergadering, waarin vele sprekers, o.a. **Dr Drees**, het woord voerden en de pers heeft dagenlang stof gehad voor artikelen. Een merkwaardige activiteit werd daarbij door de liberale bladen aan de dag gelegd. De **Nieuwe Rotterdamse Courant** achtte zich blijkbaar terug in de dagen van Olim en stookte het vuur zo heet mogelijk. De periode van 1905 moet wel scherp in de herinnering herleeft zijn.

De enige feitelijke reactie is, terwijl wij dit schrijven, een handeling van het N.V.V., nl. het opzeggen van de samenwerking met K.A.B. en C.N.V. in de Raad van Vakcentralen. Dit laatste is te verwonderlijker omdat door het mandement inzake het N.V.V. niets is veranderd. Men proeft hieruit dan ook motieven van andere aard.

De vraag is, zijn er ook directe consequenties te verwachten ten aanzien van de landsregering?

Kan de veroordeling van de socialistische instituten en instellingen door de Bisschoppen leiden tot een Kabinetsscrisis en vervroegde verkiezingen?

Wie de redevoeringen van de socialistische kopstukken op de kaderdag leest, merkt in dit opzicht een grote terughoudendheid op. Het dreigement van het manifest van de P.v.d.A. werd feitelijk alleen door de heer **Burger** nog eens herhaald.

Het is echter goed als Anti-revolutionaire Partij op haar qui vive te zijn en alle voorbereidingen te treffen, die een vervroegde verkiezing zouden vragen.

Zou deze komen dan wordt dit een felle strijd.

Met de principiële partijvorming tot inzet.

Uit dien hoofde zouden wij zulk een strijd met vreugde begroeten. Temeer waar we met de **Maasbode** constateren, dat het dan zou gaan over de vraag, of het Nederlandse volk de machtspolitiek van de Partij van de Arbeid aanvaardt dan wel afwijst. Cn.

Van nationale allure?

Het wetsontwerp inzake de vestiging van een soda-industrie in het Noorden van ons land is met 54 tegen 34 stemmen door de Tweede Kamer aangenomen. De tegenstemmers waren de socialisten, de communisten en de twee Welterianen.

Het tegenstemmen der socialisten vond zijn oorzaak in het feit dat — zoals Het Vrije Volk het zegt — Minister Zijlstra „het nuttig had gevonden het soda-project geheel in de particuliere sfeer aan de orde te stellen". Deze minister, in wie de Partij van de Arbeid aanvankelijk zoveel vertrouwen had, wenste geen directe overheidsdeelneming in het nieuwe soda-bedrijf.

Zo is het inderdaad, en wij behoeven nauwelijks te zeggen dat wij dit een deugd achten. Overbodige staatsbemoeiing stuit bij ons op verzet.

Intussen moeten wij bezwaren maken tegen de wijze, waarop Het Vrije Volk van 30 Juni dit tegenstemmen voor zijn lezers motiveert. Wij lezen:

Het feit dat de socialistische fractie hem (Min. Zijlstra) haar steun heeft moeten onthouden betekent immers, dat hij er niet in geslaagd is een industrialisatiepolitiek te ontwerpen van nationale allure. Wie zich er van bewust is, welk een centrale betekenis juist de P.v.d.A. in haar beleid toekent aan een krachtiger bevordering van de industriële ontwikkeling van ons land, begrijpt aanstonds, dat de minister met deze gang van zaken niet gelukkiggewenst kan worden.

Vooral de eerste zin van dit citaat is het herlezen waard. Daarin wordt niet minder gezegd dan dat dit stuk industrialisatiepolitiek van Minister Zijlstra niet van nationale allure is, omdat de socialistische fractie haar steun daaraan heeft onthouden. Betekent dit dat de stem en de steun van de P.v.d.A. maatgevend zijn voor de vraag of het politiek beleid al dan niet van „nationale allure" is?

De P.v.d.A. heeft indertijd haar stem en haar krachtige steun gegeven aan datgene wat wij de ontbinding van het Koninkrijk der Nederlanden noemen. Het kost ons moeite dit jammervol gebeuren aan te merken als een daad van „nationale allure".

Maar, om op het soda-project terug te komen, het betreffende wetsontwerp droeg niet alleen de ondertekening van Minister Zijlstra, maar ook die van de socialistische Minister Van der Kieft. Valt deze nu ook onder het oordeel van Het Vrije Volk?

Mr A. B. ROOSJEN

Pakt U voor **V**schrijven **snaren** **D**rijfriemen enz. **DUURSMA N.V.** **A**peldoorn
Altijd Raak! Tel. K 6760-2593

Lezers,

er staan belangrijke aanbiedingen voor U op de advertentiepagina's!

N.V. W. J. SCHUILING'S
HANDELSONDERNEMING
BINNENHAVENWEG 20 — HENGELO
Telef. K 5400—3029 (na 18 uur Delden, K 5470—447)

NOG STEEDS HET MANDEMENT

Het gesprek en de strijd over het mandement der R.K. bisschoppen duurt nog steeds voort.

Vooraf de organen van de Partij van de Arbeid roeren zich geducht. Het is te begrijpen. Het gaat om de „structuur” van deze partij. De gehouden Kaderdag en in het bijzonder de rede van Geert Ruygers heeft opnieuw de pennen in beweging gebracht.

En daarna is het besluit van het N.V.V. om de samenwerking in de Raad van Vakcentralen op te zeggen aanleiding geworden tot reacties uit allerlei kring.

De rede van Geert Ruygers was „een bewogen rede”, maar daarom nog geen overtuigende rede. Dat kon ook moeilijk, want de man van de Katholieke Werkgemeenschap in de Partij van de Arbeid weet nog niet wat hij doen zal. Hij en zijn geestverwanten wensen tijd voor beraad.

In het negatieve weet hij het wel.

Niet naar de K.V.P.

In zijn rede, die in extenso in „Het Vrije Volk” werd opgenomen, heeft hij gezegd:

„Eén ding staat vast en dat heb ik uitgesproken in het blad van onze Werkgemeenschap: een terugkeer naar de K.V.P. is er niet. Redelijker- en zedelijkerwijs kan van ons niet een stap worden verwacht, die lijnrecht tegen onze diepste overtuiging ingaat en waaruit we alleen maar nadeel zien groeien voor de geestelijke en politieke verhoudingen in ons land en voor de Kerk zelf.

Voor het overige staat onze beslissing nog open.”

Wat dan?

Aansluitende op deze woorden van Geert Ruygers schrijft het „Algemeen Handelsblad” in „parlementaire notities” onder de titel „Katholiek Socialisme”:

„In het zojuist verschenen nummer van het maandblad „De Katholiek in de Partij van de Arbeid” schrijft dezelfde heer Ruygers een hoofdartikel onder de titel „Terug naar de K.V.P.?” Daarin betoogt hij o.a., dat er veel kan gebeuren, maar dat de katholieken in de Partij van de Arbeid niet bereid zijn toe te treden tot „een plichtmatig staatkundig eenheidsfront” (de K.V.P. dus).

Dat is derhalve, zoals hij ook in Utrecht zei, niet mogelijk. Aan het slot van zijn artikel in genoemd maandblad laat hij dan echter volgen: „En ook als men weet, wat niet mogelijk is, blijven er andere mogelijkheden open, waaruit op de meest verantwoorde wijze een keuze zal moeten worden gedaan.”

Welke die „andere mogelijkheden” zijn, daar laat de heer Ruygers zich vooralsnog niet over uit. Het zal

thans echter voor ieder wel duidelijk zijn, dat één dier mogelijkheden stellig is de omzetting van de Katholieke Werkgemeenschap in de P.v.d.A. in een Katholiek Socialistische Partij, die in haar politiek streven dan uiteraard ten nauwste zal aansluiten bij dat van de P.v.d.A.

Of de bisschoppen daar erg gelukkig mee zullen zijn, is de vraag. Maar het zal dan een partij van uitsluitend rooms-katholieken zijn, waartegen bisschoppelijke maanwoorden ten behoeve van de „katholieke eenheid” even gemakkelijk zullen afstuiten als tegen de Katholiek Nationale Partij van de heer Welter”.

Wie nu eens wil weten, waar de „kern” van de kwestie ligt, moet „Vrij Nederland” lezen, waarin Johan Winkler zijn gezaghebbend woord spreekt. Van deze schrijver heeft ds J. J. Buskes Jr in een volgend nummer van dat blad het woord geschreven: „Roma locuta, causa finita! Johan Winkler heeft het gezegd en dus is de kous af!”

Daarom zullen we de heer Winkler ook even aan het woord laten.

In zijn artikel „Het antwoord van Utrecht” schrijft hij o.m.:

„Laat men zich durven confronteren met de kern van aller betoog.

Over die kern willen wij iets zeggen. Iets tot de Christenen van Nederland, die zich ten onrechte erover verheugen, dat het mandement en zijn politieke gevolgen de P.v.d.A. in haar ontwikkeling zouden kunnen remmen.

„Juist daarom”, heeft de heer Ruygers in Utrecht uitgeroepen (de Volkskrant heeft deze passage in haar verslag aan haar lezers onthouden), juist daarom ook hebben wij, om des gewetens wil, gekozen voor de doorbraak, omdat wij uit ervaring weten, hoezeer politieke macht gestaan als een scheidsmuur tussen de Kerk en de ziel van ons volk. En omdat wij het als een roeping hebben gezien om in Nederland het politieke en geestelijke klimaat te helpen scheppen, waarin de Kerk zo goed mogelijk vrij en onbelemmerd, haar zending kan vervullen.”

Hier ligt de kern. Minder nog dan het mandement zelf, zijn het de kwalijke reacties, die het bezig is te wekken, welke als een vernielende hagelbui dat klimaat dreigden te verstoren.

Denk aan de wonderlijke vreugde bij „Trouw” en bij de heer Ruppert van het CNV, door mr Burger misschien te fel, maar met onvergetelijk bijtende ironie als „wijwatergeuzen” gehoord.

Denk aan het gevaar van opkomend anti-papisme; hoe uitdrukkelijk heeft dr Drees zelf daar op het voetspoor van minister Suurhoff ook voor gewaarschuwd; maar dat gevaar bestaát, wanneer de desillusie de katholieke kerk als bijwagen en geestelijk ornament van Romme's KVP gaat beschouwen.

Hier ligt de kern. Het gevestigde christendom kiest, verblind door de demonie van de organisatie en van het verenigingswezen, bezwijkend voor de machtsverleiding, beangst voor de „afval” (gelooft het dan niet meer aan Christus' belofte, dat de poorten der hel haar niet zullen overweldigen?) voor het isolement”.

De heer Johan Winkler voelt zich geroepen iets te zeggen tegen de Christenen van Nederland, de „orthodoxe” mijnheer Winkler, die eveneens in „Vrij Nederland” naar aanleiding van het optreden van dr Billy Graham schreef:

„In het Stadion zat de kerkelijke achterban. Ik laat haar haar fundamentalisme, haar biblicistische, haar bloedtheologische (weer zo'n scheldwoord) geloof. Maar ik ontken, dat dit de prediking is, die de moderne van God en godsdienst vervreemde moderne mens behoeft. En verstaat.”

Men moge over het optreden van Billy Graham denken zo men wil. Men kan er bezwaren tegen hebben. Maar te schrijven, zoals Johan Winkler het deed, was meer dan bar. Zijn schrijverij was zelfs ds Buskes te erg. En diezelfde heer Winkler meent, dat hij nu nog een boodschap heeft voor „de Christenen van Nederland”. Hij moet maar niet denken, dat zijn woorden veel invloed zullen hebben.

Wij, watergeuzen

In „Trouw” is prompt een reactie gekomen op de uitlating van mr Burger. Het blad schreef:

„De heer Burger heeft ons Zaterdag als „slippedragers van Romme en als „wijwatergeuzen” aangeduid. Dit laatste grapje hebben wij als zodanig zeer gewaardeerd. En wij begrijpen ook goed, dat de P.v.d.A. ons gaarne in de functie van slippedragers van haar leidlieden ziet. Al is het niet in die woorden, wel met de strekking daarvan werd immers indertijd minister Zijlstra van P.v.d.A.-zijde den volke aangeprezen. Maar dat is nu ook al weer voorbij, gelijk bij de behandeling van het sodaproject bleek.

Groen van Prinsterer had tot lijfspreuk: Nemini me mancipavi: Ik ben niemands slippedrager. Daar houden wij het steeds op en daar zullen wij het in de toekomst ook maar op houden.

Wij, watergeuzen, zijn nogal op onze onafhankelijkheid gesteld.”

Wat doet de P.v.d.A.?

„De Volkskrant” stelde de vraag aan de orde, wat de Partij van de Arbeid zal doen als de leden van de Katholieke Werkgemeenschap de partij zullen verlaten.

„De heer Ruygers vroeg vrijheid om naar geweten te mogen beslissen. Dat zou inhouden, dat de P.v.d.A. ook een besluit om heen te gaan zal respecteren. En zonder de heer Ruygers zou het weer weinig kies zijn tegenover voormalige katholieke partijgenoten om toch door te gaan met de strijd tegen het mandement.

Uit het overige deel van de kaderbijeenkomst moet echter de conclusie worden getrokken, dat het verzoek van de heer Ruygers om tijd voor beraad en vrijheid van beslissing in feite geen rol speelt. Los van deze beslissing heeft de P.v.d.A. de strijd al ingezet.

Tegen de bisschoppen in wil zij de katholieken bewegen om toch voor „de doorbraak” te kiezen. De argumenten, die door sprekers werden opgesomd, heb-

ben wij in de afgelopen weken al herhaaldelijk weerlegd.”.....

Wij zijn overtuigde voorstanders van samenwerking met de P.v.d.A. Als de P.v.d.A. die samenwerking wil voortzetten, kan zij ons echter niet tegelijk nawijzen als ondemocratische elementen. Ook voor haar eigen kiezers slaat zij daarmee een zonderlinge figuur. Zouden wij een kabinetscrisis betreuren, de katholieken vrezen een verkiezingsstrijd zeker niet.”

Onduidelijk

„De Maasbode” heeft twee motieven ontdekt, waarom de P.v.d.A. de samenwerking met de K.V.P. zou willen verbreken.

„Het eerste is wel, dat als de katholieken uit de P.v.d.A. zouden treden, daarmee deze partij haar doorbraakarakter zou verliezen, zelfs als de protestantse werkgemeenschap zou blijven voortbestaan. Het lijkt ons verre van onwaarschijnlijk, dat dan het besluit zou worden genomen nieuwe verkiezingen te forceren, waarvan de voorbereidende campagne waarschijnlijk een fel anti-K.V.P.-karakter zou dragen en zelfs tamelijk anti-katholiek zou kunnen blijken te zijn. Tot dusverre is de P.v.d.A. als zodanig juist als doorbraakpartij dat zeker niet geweest.....

Even onduidelijk als wat de andere sprekers over de samenwerking zeiden, waren de uitlatingen van Ruygers. Zeker lijkt ons, dat hij van ganser harte aan de doorbraakgedachte van de P.v.d.A. verpand blijft, maar anderzijds is het, het blijkt duidelijk wat de bisschoppen wensden. Het is voor hem en de anderen een zware strijd. Misschien is deze al beslist en was zijn rede een laatste getuigenis, met een hartekreet aan het slot. Maar als Ruygers en met hem de werkgemeenschap, een definitief besluit nemen; dan zal het in vrijheid zijn, in de vrijheid in gebondenheid.

Dat intussen de kaderdag van de P.v.d.A. de politieke spanningen heeft verscherpt, is voor ieder evident. We hopen, dat er spoedig van die zijde duidelijkheid worden gesproken. Het zal de politieke zuiverheid ten goede komen.”

Storm op til

Volgens „Het Parool” is er storm op til. En die storm zou dan losbarsten, indien de bisschoppen nog één stap verder zouden gaan en het lidmaatschap van de P.v.d.A. voor de rooms-katholieken niet maar ont-raden, maar verboden zou worden. Die ene stap zou dan, naar het blad verwacht, het definitieve einde betekenen van het samengaan van de twee grootste partners in de huidige regering.

„Immers, wat voor democratische waarde zou een stem op de K.V.P. uitgebracht, kunnen hebben, wanneer daarmee niet uitdrukking wordt gegeven aan instemming met de beginselen en het program van die partij, maar wanneer de kiezer door zijn stembiljet op de kerkelijk voorgeschreven manier in te vullen, enkel te kennen zou geven een trouw en gehoorzaam kind te zijn van de rooms-katholieke kerk?

Nog is het in Nederland niet zover, maar wij zijn er gevaarlijk dicht in de buurt. En het is goed dat de Partij van de Arbeid met voor wie het horen wil en zich niet zelf de oren toestopt, onmiskenbare duidelijkheid heeft gezegd, dat zij niet bereid is regeringsverantwoordelijkheid te dragen te zamen met zulk een pseudo-partij.

Dat er uit de verklaring van het partijbestuur van de K.V.P. in het geheel niet blijkt van enig begrip voor

deze achtergrond van de beroering, die het mandement in, maar ook ver buiten de P.v.d.A. heeft veroorzaakt, is wel bijzonder teleurstellend."

Openheid

In een overzicht der socialistische grieven schrijft Prof. F. Duynstee in „De Maasbode" o.m.:

„Openheid en aandachtig gesprek zijn beide termen, welke in de geest van de doorbraak heel dikwijls en met grote instemming worden gehanteerd. Maar als men nu de Kaderdag te Utrecht overziet, dan moet men toch tot de conclusie komen, dat nauwelijks (wij laten de rede van de heer Ruygers buiten discussie), van enigerlei beweegredenen van het Episcopaat sprake is geweest. Integendeel: men zit dermate vast aan de specifieke doorbraak-methode, dat men dien-tengevolge in een hermetische afgeslotenheid verzeild blijkt te zijn geraakt voor alles wat zich voordoet buiten de toch altijd beperkte grenzen van één z.g. zuiver politieke partij. Zodra men inderdaad zou kunnen komen tot openheid en aandachtig luisteren naar bezwaren tegen de doorbraakmethode en naar de positieve overwegingen van de Bisschoppelijke richtlijnen, dan zou men merken, dat het hier niet betreft een zaak van eigenlijke politieke strijd of een soort oorstoestand. Men zou wellicht zelfs merken, dat in velerlei opzichten die waarden, welke vele leden van de P.v.d.A. door middel van de doorbraak willen bewaren, ook door de Bisschoppen worden verdedigd, en dat de doorbraakmethode en de socialistische vooronderstellingen ook voor deze zelfde leden van de P.v.d.A. niet als de enig zaligmakende kunnen gelden."

Vrijheid in gebondenheid

„De Maasbode" keert zich ook tegen de opvatting, dat de K.V.P. het mandement misbruikt om de grondslagen van ons vrije democratische staatsbestel te ondermijnen. En het blad schrijft dan:

„Over de diepere betekenis van het begrip democratie, evenals ook van het begrip vrijheid, is al heel wat getwist. Maar als het als een voordeel van de democratie wordt beschouwd — en dat geschiedt nog steeds — dat er grote sterke partijen zijn om de regering te schragen, dan zou zelfs de P.v.d.A. het moeten toejuichen, dat alle katholieken van Nederland, tweevijfden der bevolking, zich in een machtig opgebouwde partij met een stevig gefundeerd beginsel- en werk-program verenigen om aldus een der pijlers van een krachtig, doelbewust bewind te zijn.

Maar dan de kwestie van de vrijheid! Want vrijheid is een gewichtig element in de democratie. Over die vrijheid blijkt echter nogal enig verschil van mening te bestaan. Vrijheid wordt maar al te vaak — en we vrezzen, dat dat op de kaderdag van Zaterdag te veel het geval was — opgevat als mogelijkheid om, we zeggen het maar raak, maar dan toch ongehinderd een keuze te doen uit vele mogelijkheden. Wij, katholieken, aanvaardden een dergelijke opvatting niet. Fysiek kan men kiezen uit goed en kwaad; moreel heeft men de plicht met de vrije wil het goede te kiezen. Het goede kent men echter door redenering en onder de argumenten, welke doen besluiten, dat iets het goede is, nemen de adviezen van verantwoordelijke, goed ingelichte, levenswijze raadgevers een uiterst belangrijke plaats in. Zo wordt het geweten gevormd en kan in volle vrijheid het goede worden gekozen, hoewel men fysiek ook anders kan.

Zulke raadgevers nu zijn de bisschoppen. Zij duiden

de praktische conclusie aan uit de doctrinaire stellingen; conclusies, welke elke katholiek overigens ook zelf had kunnen trekken; zeer velen, de grootste meerderheid van de katholieken heeft ze trouwens sinds lang al zelf getrokken. De katholieken voelen zich niet in hun gewetensvrijheid beperkt; evenmin als een lid van de P.v.d.A. als hem duidelijk wordt gemaakt, dat het voor hem onverantwoord zou zijn, zich bij de E.V.C. aan te sluiten. (Om misverstand te voorkomen, merken we op, dat we er niet aan denken P.v.d.A. en E.V.C. op één lijn te stellen; in de verste verte niet). Vrijheid betekent allerminst ongebondenheid".

Kerk en politiek

Een beschouwing van „Trouw" over het mandement heeft nogal wat stof doen opwaaien. Mr Burger de fractievoorzitter van de P.v.d.A. in de Tweede Kamer, sprak zelfs van mensen, die „uit puur politieke overwegingen, hun eerstgeboorterecht zouden willen verkopen voor een schotel linzenmoes".

Uiteraard liet „Trouw" dat niet op zich zitten. In het verweer werd o.m. het volgende opgemerkt:

„Er zijn hier dus twee punten in het geding. In de eerste plaats wat wij van de Kerken en haar ambtsdragers zouden begeren. In de tweede plaats de waardering van onze houding t.o.v. het R.K. mandement.

Wat het eerste punt betreft, begeren wij niet, dat de Kerk zich zal verwickelen in de gebrekkigheden van het politiek bedrijf. De Kerk late dat politiek bedrijf maar aan de politieke partijen over. Maar zij zou, zonder de zelfstandigheid van de politieke partij aan te tasten, zeer wel oog kunnen hebben voor het feit, dat de hedendaagse situatie in Nederland en in West-Europa het van het grootste gewicht doet zijn, dat er Christelijke partijen zijn, die proberen de problemen van de huidige politieke wereld vanuit de Bijbel te benaderen.

En als zij daar oog voor heeft, dan zou dat ook best gezegd kunnen worden. Dan zou dat naar onze mening gezegd moeten worden.

En de Kerk zou er oog voor kunnen hebben, dat wat de wereld en de mensen — zeker onze moderne wereld en zeker onze moderne mensen — op politiek en sociaal gebied beweegt in de diepste grondmotieven van godsdienstige of levensbeschouwelijke aard zijn. En zij zou kunnen en moeten overwegen, dat die motieven, die vaak lijnrecht tegenover elkaar staan, hoezeer zij somtijds op bepaalde punten tot gelijkheid van handelen kunnen leiden, op andere punten, en dat zijn dan vaak juist de principieel zeer belangrijke punten, tot lijnrecht tegenover elkaar staande handelwijzen moeten leiden. Zij zou kunnen en moeten concluderen, dat, om hier de verhoudingen zuiver te houden, de zelfstandigheid van de Christelijke activiteit vereist is.

Wij vragen niet van de Kerk, dat zij — als met gesloten ogen — haar fiat geeft op de Christelijke politieke en sociale activiteit. Maar wij vragen wel van haar, dat zij — met open ogen en gerust met kritisch geopende ogen — zegt, dat wij toch bestlist die zelfstandige Christelijke politiek en die Chr. sociale actie moeten hebben. En als de Kerk vindt, dat er dingen gebeuren, die verkeerd zijn, dat zij dan spreke.

Wij vragen niet om censuur van wie het anders doet en wij vragen geen blanco crediet voor de politiek van een bepaalde politieke partij, maar wij vragen wel de geestelijke ruggesteun van de Kerk en haar ambtsdragers voor het pogen van de Christelijke politieke en sociale actie."

Over het tweede punt, n.l., dat „Trouw” door een „lauw verweer” de Reformatie in het gezicht zou hebben geslagen, schrijft het blad:

„De Heren Burger en Stufkens miskennen daarmede, dat wat zij goed vinden, n.l. de doorbraak, voor ons niet is een of ander politiek gebeuren, dat wij liever niet hebben, maar dat hier sprake is voor ons van een politiek feit, dat religieus gekwalificeerd is en dat wij religieus-politiek — juist gezien vanuit het standpunt van de Reformatie — een dwaling en een ramp achten.

Wij menen, dat de doorbraak — ondanks goede bedoelingen, die, wij als zodanig respecteren — in deze wereld van vandaag te kort doet aan de mogelijkheden, die er zijn om de geboden Gods voor het politieke en sociale leven te helpen doen gehoorzamen. En het is juist de Reformatie geweest, die het gebod Gods voor het ganse mensenleven centraal stelde.

Doordat de heer Stufkens dit punt anders stelt en geheel verwaarloost, concentreert hij zijn aandacht op de R.K. methode. En dan vindt hij ons te lauw.

Maar wij hebben de methode afgewezen.

En op dit ogenblik is voor ons — in onze huidige situatie — de bedreiging van de doorbraak, die zich richt op onze mensen van veel meer belang dan dat de R.K. kerk een o.i. verkeerde methode toepast niet op onze mensen, maar op haar eigen leden, die deze methode overigens vrijwillig aanvaarden. Zulks te meer wijl wat het mandement zakelijk beoogt, o.i. juist is.

Wij moeten dan ook het verwijt van de heren Burger en Stufkens afwijzen.

Wij hebben dus geen eerstgeboorterecht verkwanseld om politieke redenen en wij hebben de Reformatie geen zweeps slag in het gezicht gegeven, maar wij hebben het Reformatorisch standpunt gehandhaafd tegenover de doorbraak-Christenen.”

Band met de hemel broodnodig

De voorzitter van het C.N.V., de heer M. Ruppert, is van oordeel, dat het advies van de R.K. bisschoppen, dat een rooms-katholiek niet in het N.V.V. thuis behoort, juist is. In „De Gids” schrijft hij o.m.:

„Hoe een Christen-mens zich thuis gevoelt in het huidige socialisme en hoe hij bijvoorbeeld regelmatig „Het Vrije Volk” kan lezen, is mij volstrekt een raadsel. Problemen heeft men daar niet. Men weet niet alleen alles, maar men weet ook alles beter.”

En hij besluit zijn artikel met de woorden:

„Wij besluiten met te zeggen, dat zo de vakbeweging het al ooit heeft kunnen stellen zonder een uitgangspunt, een bron en een norm buiten de mens, dit vandaag in elk geval is uitgesloten.

Wij staan voor een bedreiging van de meest wezenlijke waarden in mens en maatschappij.

En wij behoeven als vakbeweging, *nodiger* dan brood, de band met de hemel.

Moge die band in de Christelijke vakbeweging bestaan, niet slechts in naam, maar in *werkelijkheid*.”

Christelijk-Historisch geluid

In de „Christelijk-Historische Nederlander” heeft F. G. (oudzwaard) een artikel geschreven over het bisschoppelijk mandement.

Hij stelt de vraag: Gaat het ons iets aan? En hij schrijft dan:

„Hoe zullen wij als Protestant en als leden van een confessionele partij over deze dingen denken? Is dit slechts een interne aangelegenheid, die alleen maar de Bisschoppen en de leden van de R.K. Kerk raakt?

We menen van niet. Hier ligt midden in ons volksleven een boodschap van de Nederlandse Bisschoppen, die ver heenreikt over de grenzen van een kerk-gemeenschap. Deze boodschap snijdt in het vlees van onze Nederlandse volksgemeenschap en gaat ons dus zeer ter harte. In onze eigen C.H.-kring is deze brochure genoemd „een kloek stuk”. Een andere stem heeft gezegd: we laten ons niet in beroering brengen.

Wij zijn van een andere mening. Wij voelen ons zeer verontrust door deze Bisschoppelijke boodschap. De consequentie is: alle Katholieken *altijd* en *overal* in eigen katholieke organisaties en verbanden. O, zeker — vanuit die verbanden samenwerken met anderen. Zo zeggen en willen de Bisschoppen het. Maar als Nederlanders samen het gesprek voeren en samen handelen in vrij en onderling verkeer — dat is onmogelijk. De verdeling en verzuiling van ons volksleven is nu straf doorgetrokken. En hebben we iets begrepen van de Christelijk-Historische beginselen, dan is juist die verzuiling en die opsplitsing ons een *gruwel*. Daarom zijn we verontrust. En verdrietig.”

Nadat een beschouwing is gegeven over de geestelijke achtergrond, stelt F. G. de vraag, wat de gevolgen zullen zijn. Het antwoord?

„Niemand van ons zal zich de profetenmantel omwerpen. Maar als simpele broedfende profeten kunnen we zeggen: de politieke gevolgen zullen gering zijn. Meent de R.K. Kerk op deze wijze het doorbraakgevaar te kunnen bezweren? Misschien, tijdelijk, is een kleine stemmenwinst te behalen. Uiteindelijk zal men met deze maatregelen geen geestelijke beweging kunnen tegengaan.....

De Bisschoppen hebben in het rustige vijvertje van het Nederlandse politieke leven, dat ná de verkiezingen van 1954 heerlijk lag te dromen in het zonnelicht, een steen geworpen. En de kringen in het water worden wijder en wijder. En wij zullen de ontwikkeling nauwkeurig gadeslaan. Maar tevens proeven wat er geestelijk tegen dit alles aantikt. Dit zal ons ook kunnen behoeden om op het vriendelijke lokwoord van de Bisschoppen: dat natuurlijk de samenwerking met hen, die dezelfde Heer en Christus belijden, voor een Katholiek eerder en gemakkelijker zich voltrekt, al te gretig en al te vreugdevol bevestigend te antwoorden.

Eer het tegendeel is waar.”

Dit laatste had wel gemotiveerd mogen worden. Zo is het nogal duister. En is ook de C.H.-Unie niet bereid gebleken om internationaal de samenwerking met de Rooms-Katholieken te bevorderen? En dan die gruwelijke opsplitsing en verzuiling!

„De Maasbode” kwalificeerde het artikel van F. G. als anti-papistisch. Maar de heer F. G. verwerpt die kwalificatie.

„We moeten van het anti-papisme niets hebben”, zo lezen we in een volgend artikel in de „C.H.-Nederlander”.

Trouwens, alle „anti's” verwerpen we. Van anti-papisme tot en met anti-doorbraak en anti-communisme. Met dit negatieve gedoe schieten we niets op.”

Erg duidelijk is dit niet, vooral niet van een schrijver, die nogal anti-communistische lectuur geschre-

ven heeft. En bovendien mag de vraag gesteld worden, of, als hij alle „anti's" verwerpt, van anti-papisme tot en met anti-doorbraak en anti-communisme, of daartussen dan ook nog de anti-revolutionairen liggen.

Intussen mag de heer F. G. blij zijn, dat de „Nieuwe Rotterdamse Courant" zijn geluid, een *verheugend* geluid uit de protestantse kring noemt. Het is een nóg beter geluid dan van de heer T. Cnossen in ons orgaan, dat naar de smaak van het liberale blad nog wat te voorzichtig was.

Overigens was te verwachten, dat de *Nieuwe Rotterdamse Courant* haar na-oorlogse traditie zou voortzetten en het N.V.V. tegen de confessionele vakbonden in hun bescherming zou nemen.

„Het besluit (van het N.V.V. om de samenwerking in de Raad van vakcentralen en in de bedrijfsunie te verbreken betekent een stap terug in de ontwikkeling van het sociale bestel in Nederland. Maar men zal het niet zo mogen zien, dat het N.V.V. die stap heeft gezet. Het besluit van het N.V.V. is een onderdeel, een reactie, die zou zijn uitgebleven als de actie er niet was geweest. De stap terug wordt gevormd door de actie en reactie samen."

Ongegronde verwachtingen

De verklaring van het N.V.V. en de radio-rede van de N.V.V.-voorzitter Oosterhuis, hebben ook nogal wat commentaar uitgelokt.

De voorzitter van het C.N.V., de heer M. Ruppert, maakte aanmerking op de passage in het radiobetoog van Oosterhuis, dat de samenwerking tussen de drie vakcentralen haar ontstaan dankt aan het in de oorlog gezamenlijk doorgestane leed en hij zeide o.m.:

„De heer Oosterhuis heeft zich op dit punt vergist. Het Nederlandse volk heeft inderdaad veel leed doorstaan, maar van een tezamen met het N.V.V. doorstaan leed is geen sprake. De Christelijke vakbewe-

ging heeft in het uur van de nood, op 25 Juli 1941, toen zij onder commissariaat van Woudenberg werd geplaatst, niets ervaren van solidariteit. Het volstrekte tegendeel is het geval."

„De Rotterdammer" schreef naar aanleiding van de uitlatingen van de N.V.V.-voorzitter:

„Daar is allereerst het beroep, dat gedaan wordt op de bezettingstijd. Indertijd de P.v.d.A. in zijn kadervergadering en nu weer het N.V.V. in zijn verklaring en de heer Oosterhuis in zijn radiorede wekken de voorstelling, als zou de eenheid in het verzet tegen de Duitsers mede geleid hebben tot de nagenoeg algemene opvatting, dat er na de oorlog ook eenheid zou moeten zijn, die in de politiek zou resulteren in de P.v.d.A. en in het sociale leven in het N.V.V.

De vraag mag gesteld worden: waaraan is die verwachting ontleend? Nemen wij het terrein van de vakbeweging, dat door het eenzijdig optreden van het N.V.V. thans in discussie is, dan moet het ook de huidige N.V.V.-leiders toch bekend zijn, dat drie achtereenvolgende voorstellen van de heer Kupers in het ondergronds overleg zijn *afgewezen*. Het eerste was: zonder meer een eenheidsorganisatie. Het tweede een eenheidsorganisatie voor de vakbelangen en daaronder „bezinningsorganisatie" voor wat men van N.V.V.-zijde noemde „culturele aangelegenheden". Het derde was een federatie van drie vakcentralen, waarbij het federatiebestuur de beslissende instantie zou zijn. Eerst een Raad van Vakcentralen kon instemming vinden.

Wij zwijgen er thans over, dat bijv. het C.N.V. ondergronds volledig heeft voortgeleefd, terwijl de N.V.V.-bestuurders zeker in de eerste tijd op hun post bleven, zolang ze niet ontslagen werden en dat er een aantal is geweest, dat als commissaris van de heer Woudenberg de Christelijke bonden heeft geliquideerd. We zwijgen ook over andere dingen, die toen zeer pijnlijk waren voor de mannen der Christelijke vakbeweging. Maar één ding is zeker: juist de geschiedenis van de bezettingstijd heeft de waarde van een principiële grondslag voor een vakbeweging bewezen."

GROOT OF KLEIN, 'T MOET PANTER ZIJN

PANTER

De befaamde **MIGNON**.
Klein, maar extra fijn!

PANTER's grote sigaren.
Superieur in smaak en geur!

WAAR DR KUYPER WOONDE

MR K. GROEN

Waar Groen van Prinsterer woonde

In zijn werk Mr. G. Groen van Prinsterer in zijne omgeving (uitgekomen in 1908 bij A. W. Sijthoff's uitgevers-mij te Leiden) verschaft Mr T. de Vries ook uitvoerige gegevens omtrent de achtereenvolgende huizen, waarin Mr Groen van Prinsterer heeft gewoond. Geboren op Vreugde en Rust, onder Voorburg, had deze daar — afgezien van zijn verblijf in Leiden op studie — des zomers zijn domicilie tot hij trouwde; na zijn huwelijk in 1828 woonde hij een jaar in Brussel en vervolgens van 1829 tot 1832 aan de Korte Voorhout in het huis, thans genummerd 60; daarop verhuisde hij naar het Plein op de hoek van de Lange Houtstraat, welk pand ten offer is gevallen aan de bouw van de Witte Sociëteit; en sinds 1838, na zijns vaders dood, woonde hij tot zijn eigen dood in 1876 afwisselend in het vaderlijk winterverblijf aan de Korte Vijverberg no 3 — in welk huis, voorzien van inscripties in de gevel ter herinnering aan Mr Groen van Prinsterer en zijn vrouw, thans het Kabinet der Koningin is gevestigd —, en — des zomers — van 1845 tot 1870 op Oud-Wassenaar (heel wat aristocratischer dan het pronkerige geval dat er nadien is verzezen) en sinds 1871 op Blankenburg, eveneens onder Wassenaar. Van al deze behuizingen geeft Mr De Vries afbeeldingen en hij weet er allerlei bijzonderheden over te vertellen.

Onder ons gewoond

Heeft het verzamelen en het mededelen van zulke gegevens nut? Ik meen van ja. Groen en Kuypers waren evenmin als de nog levende Schouten en de ons eerst 10 jaren geleden ontvallen Colijn, abstracte wezens, maar mensen van vlees en bloed, die onder ons hebben gewoond en zich hebben bewegen. Een tekening van hun omgeving kan er toe medewerken, dat ze voor ons niet een soort mythische wezens worden, maar bloedwarme, levende strijders van een en dezelfde strijd, welke ook wij hebben te voeren, voor ons blijven.

Daarom waag ik het, hier enige mededelingen te doen over de huizen, waarin Dr. Kuypers achtereenvolgens verblijf heeft gehad. Daar komt nog bij, dat diens laatste huis ook na zijn dood van bijzondere betekenis is gebleven voor onze partij. Tezamen met het er naast gelegen pand verleent het immers huisvesting aan de Kuypersstichting en aan het bureau van het Centraal Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen.

Maassluis

Te Maassluis werd de latere staatsman geboren op 29 October 1837 in het huis, waarin zijn ouders Ds J. F. Kuypers en diens echtgenote H. Huber zich in 1834, komende van Geervliet, hadden gevestigd. Dit huis stond toen bekend als Wijk I, no 11. Het is reeds jaren geleden afgebroken, en op de plaats ervan staat thans een vergaderlokaal van het Leger des Heils, Dr Kuyperskade (vroeger Zuidvliet) no 11.

In 1906 stond Dr Kuypers's geboortehuis er nog. Er bestaat een bekende foto, waarop hij zich in dat jaar met twee van zijn dochters voor dat huis liet afbeelden ter gelegenheid van de opening der Dr A. Kuypersschool te Maassluis.

Op 17 Mei 1839 verhuisde het gezin naar de Noordvliet, Wijk F, no 118, eveneens te Maassluis. Ook dit huis is afgebroken. Op de plaats staat thans een pastorie der Gereformeerde Kerk, Noordvliet no 33.

Middelburg

10 April 1841 vertrok het gezin van Ds Kuypers naar Middelburg. De jonge Abraham was toen dus nog geen 3½ jaar

oud. Niettemin kan Maassluis er trots op blijven, de geboorteplaats van de staatsman te zijn.

In Middelburg woonde de familie tot de zomer van 1849, vermoedelijk steeds in hetzelfde huis, aan de Rotterdamse-kade, ongeveer op de plaats waar nu no 35 is. Het vroegere huis is verbrand.

Leiden

Ruim 11½ jaar oud was Abraham, toen zijn vader te Leiden predikant werd en er op 6 Juli 1849 zijn intrede deed. Hij vestigde zich aan de Hoogewoerd, wijk 3, buurt 6, perceelnr 315; dit is tegenwoordig het perceel Hoogewoerd 175, thans bevattende 13 kamers, 2 grote keukens, zolder en portaal, met een tuin, welke zich toenmaals uitstreekte tot het Leendaal en de 4e Binnenvestgracht.

Het woonhuis van Dr Kuypers te Leiden

Ds Kuypers kocht het voor f 2.000,—. Het had geruime tijd leeg gestaan: er was geen koper voor te vinden, daar het de naam had een „spookhuis” te zijn, wellicht omdat het op een saai en donker gedeelte van de Hoogewoerd staat. De koop-prijs leende Ds Kuypers, maar kon hij later afbetalen uit de even grote opbrengst van de verkoop van drie zogenaamde „witjes”¹⁾ welke zich in de benedenvoorkamer naast en tegenover de antieke schouw bevonden. Deze beneden-voorkamer was de studeerkamer van de student, Abraham Kuypers, toen hij aan de universiteit in zijn woonplaats studeerde. Men ziet die dus op de foto.

Beesd

Toen kwam het ogenblik, waarop Dr Kuypers het ouderlijk huis verliet. Beroepen te Beesd vertrok hij op 13 Augustus

1) Zo genoemd naar de laat-17e eeuwse schilder Jacob de Wit. De officiële naam is grisailles dat zijn in grijs-wit geschilderde imitaties van basreliefs. In de 19e eeuw bestond voor deze „na-maak” veel belangstelling en werden er hoge prijzen voor betaald.

1863 als gehuwd man daarheen en nam hij tezamen met zijn echtgenote Johanna Hendrika Schaaïj zijn intrek in de Hervormde pastorie, toen plaatselijk gemerkt B 48 k, thans B 104. Ruim vier jaren bewoonde hij dit voorbeeld van een landelijke predikantswoning, waar hem zijn zoons Herman Huber (de latere hoogleraar) en Jan Frederik Hendrik werden geboren. Officieel op 4 November 1867 vertrok hij naar Utrecht.

Utrecht

In de Domstad was Dr Kuyper, toen nog geen 30 jaar oud, op 17 Juni 1867 beroepen; 28 Juni gaf hij bericht van aan-neming van het beroep. 30 October betrok hij het huis Cathar-rijnkade C 760, thans no 4, naast het hoekhuis van de Lange Koestraat. 1 Mei 1869 verhuisde hij naar Oudegracht B 2, thans no 215, bij de Hamburgerbrug.

Eerste Amsterdamse periode

6 Maart 1870, nog geen 2½ jaar na zijn komst naar Utrecht, nam Dr Kuyper het op 12 Februari op hem uitge-brachte beroep naar Amsterdam aan; 31 Juli 1870 preekte hij afscheid in de Dom. Intussen werd hij eerst op 5 Septem-ber officieel in het Amsterdamse bevolkingsregister inge-schreven, en wel op het adres Keizersgracht SS (dat was toen de buurtaanduiding) 393, thans no 72 huis. In dit niet meer bestaande huis — het huidige pand dateert van 1874 — is de arbeid voor De Standaard aangevangen. Zijn dochter Hen-riëtte Sophia Suzanna en zijn zoon Abraham werden er ge-boren.

9 Mei 1873 schrijft Kuyper aan Mr Groen van Prinsterer: „.....Ik zit midden in mijn verhuisdrukten. Een uitnemend, ruim huis, mée door uwe liefde mij beschikt.....” (Brief-wisseling van Mr. G. Groen van Prinsterer met Dr. A. Kuy-per 1864—1876, bewerkt door Dr A. Goslinga, Kampen, 1937, blz. 226).’

Op initiatief van de Amsterdamse notaris en ouderling G. Ruys hadden vrienden, onder wie ook Groen, hem ter gelegenheid van zijn vijfendertigste verjaardag op 29 October 1872 het huis Ygracht U 28, thans Prins Hendrikkade 183, ge-schonken. Kuyper heeft in zijn leven vele, waaronder kostbare, geschenken ontvangen; de Kuyperstichting bewaart ze; maar dit huis zal toch in geld uitgedrukt wel het kostbaarste zijn geweest.

De Safierberg stond er in de gevel. Nadat hij het met zijn gezin betrokken had, preekte Dr Kuyper op 18 Augustus 1873 in de Nieuwe Kerk over Jesaja 44 : 11: Ik zal U op saffieren grondvesten. Onder de titel Ons Huis werd deze leerrede ook uitgegeven. De luxe editie, waarin een door de prediker zelf onder datum van 24 October 1873 getekende opdracht was opgenomen, zond hij aan de schenkers.

Den Haag en Amsterdam

Lang heeft Dr Kuyper niet in zijn eigen huis gewoond. 21 Januari 1874 werd hij tot lid der Tweede Kamer voor Gouda gekozen, 10 Februari aanvaardde hij deze benoeming, 13 Maart werd hij als lid der Kamer toegelaten. (Vgl. Groen-Kuyper-correspondentie, blzz. 274/5, 285, 293).

In de winter 1874/5 trok het gezin Kuyper in verband daar-mede naar 's-Gravenhage, waar het woonde op een bovenhuis aan de Nieuwe Schoolstraat no 7. Daar werd op 6 Maart 1874 zijn dochter Johanna Hendrika geboren. Het officiële domi-cilie bleef in Amsterdam, waar des zomers de Safierberg weer werd betrokken. Voor de winter 1875/6 was het boven-huis Koninginnegracht 1 te 's-Gravenhage gehuurd.

Nice

Maar..... „Reeds lang had (zijn) gezondheid te wenschen

overgelaten, en in het vroege voorjaar van 1876 kwam, onder den vereenigden druk van de inspanning en teleurstelling van het Kamer-leven en de toenemende moeilijkheid van den zich snel ontwikkelenden kerkelijken strijd in de Amsterdamsche gemeente..... de lang-geveesde instorting. Vooral door het cordaat optreden van Kruyt¹⁾, die hem in deze dagen met groote toewijding ter zijde stond, werd een snel besluit genomen, en werd Kuyper een langdurig verlof tot herstel van gezondheid mogelijk gemaakt. In de eerste dagen van Fe-bruari 1876 vertrok hij naar het Zuiden.” (Groen-Kuyper-correspondentie, blz. 355, nt 3). De Safierberg werd verkocht en het gezin Kuyper ging voor geruime tijd in Nice wonen, vanwaar het eerst na Groen's dood, in 1877 terugkeerde; Dr Kuyper's enige nog levende dochter Catharina Maria Eunice werd er 30 November 1876 geboren.

Terug naar Den Haag

Van het huis Koninginnegracht no 1 — waar het naast de vermaarde schilder Josef Israëls woonde — verhuisde het gezin Kuyper in 1877 naar Bezuidenhout 65, „een ruim en breed, maar niet hoog huis, met grooten tuin”, vóór 1922 ge-sloopt. Daar werd de jongste zoon Guillaume in 1878 geboren.

Als hoogleraar terug naar Amsterdam

Nadat Dr Kuyper in September 1879 tot hoogleraar aan de nog te openen Vrije Universiteit was benoemd, werd het gezin op 29 October 1879 uit het bevolkingsregister van 's-Graven-hage afgeschreven naar Amsterdam, naar het adres Prins Hendrikkade 121. Eerst op 6 December 1879 werd het in het Amsterdamse bevolkingsregister ingeschreven op het adres Prins Hendrikkade 139.

De verhuizing voltrok zich onder dramatische omstandig-heden. Zij had uitgesteld moeten worden, omdat vrijwel het gehele gezin roodvonk had. Maar de eigenaar van het te ver-laten huis wilde na enige tijd niet langer uitstel geven en de familie moest met haar hebben en houden in twee turfsche-pen, voorzien van grote plakkatens „Besmettelijke ziekte. Roodvonk” naar Amsterdam worden verhuisd. Daar moest zij in de schuit voor de wal blijven totdat, door bemiddeling van de heer Hovy, verlof was verkregen, het huis te betrekken.

1) J. H. Kruyt was toen directeur-uitgever van De Standaard. De eerste druk van Ons Program, met bijlagen, kwam bij hem uit.

Pastorie te Beesd

Amsterdam
Keizersgracht

Men keerde niet terug in de woning van vóór de Haagse periode; deze was immers verkocht. Reeds op 1 Juli 1880 verhuisde het gezin opnieuw, nu naar Prins Hendrikkade 173, „een ruim, mooi huis in een oud stadsdeel”, aldus Rullman, die er aan toevoegt: „Hierin heeft Dr Kuyper het beste deel van zijn leven doorgebracht.”

Het huis Prins Hendrikkade 173 werd 9 October 1900 verwisseld voor het adres Keizersgracht 164 huis, naast de Vrije Universiteit. Reeds lang maakt dit huis deel uit van het complex gebouwen, dat de V.U. thans aan de Keizersgracht in gebruik heeft. In de grote juridische collegezaal waart Kuypers geest als het ware nog rond.

Opnieuw Hagenaar

Prof. Kuyper is niet lang de buurman van zijn schepping geweest. Toen hij in 1901 minister van Binnenlandse Zaken en voorzitter van de ministerraad werd, verhuisde hij met ingang van 1 October 1901 opnieuw naar 's-Gravenhage, thans naar het welbekende adres Kanaalstraat, na zijn verscheiden herdoopt in Dr Kuyperstraat, no 5. Daar woonde hij tot zijn dood op 8 November 1920.

Sinds 1894 was Dr Kuyper weer lid van de Tweede Kamer. De Haagse adresboeken voor 1896-7 en 1898-9 vermelden hem op het adres Heerenstraat 4. Daar was een cuisinier-pâtissier, later ook vermeld als restaurateur, gevestigd, bij wie Dr Kuyper dan vermoedelijk een pied à terre zal hebben gehad. Prof. Anema vermeldt voor omstreeks 1897, dat Dr Kuyper toen kamers had op het Plein recht tegenover de Witte Sociëteit. Dat moet dan op een ander adres in dezelfde buurt zijn geweest. In beide gevallen waren de kamers intussen vlak bij het Binnenhof.

Het Kuyperhuis

Over het pand Kanaalstraat 5 zal thans wat uitvoeriger worden gehandeld.

In 1864 stond in de Laan van Roos en Doorn — een dwarsweg van de toenmalige Kanaalstraat tussen de Hooigracht en de Koninginnegracht — de Princessebleekerij. Daarbij behoorde o.a. het grootste deel van het toen als bleekveld gebruikte terrein tussen de Hooigracht en de Laan van Roos en Doorn, waarop thans de panden Dr Kuyperstraat 1, 3 en 5 en Hooigracht 1-3 staan.

In genoemd jaar verkocht de eigenaar van genoemde bleek-

kerij, de heer P. Hulselman, zijn terrein en opstallen in kavels aan een vijftal gegadigden. Voor ons is van belang, dat het kavel op de hoek van de Kanaalstraat en de Laan van Roos en Doorn werd verkocht aan een zekere architect S. J. de Vletter, en het naastgelegen kavel aan Vrouwe S. F. S. Dumonceau geb. burggravin De Forestier, echtgenote van de toenmalige kapitein-adjudant des Konings, Jhr Ch. H. F. Dumonceau. Het kavel op de hoek van de Hooigracht werd gekocht door de heer J. M. L. van Bronkhorst, kamerheer van de Koning. Volgens de koopacte mochten op de beide laatstgenoemde percelen nimmer stallen of woningen voor arbeiders of minvermogens worden gebouwd. De koopprijzen der drie genoemde kavels bedroegen resp. f 3.000,—, f 4.000,— en f 4.000,—.

De architect De Vletter, die bij de twee niet hemzelf betreffende vorenbedoelde verkopen als gemachtigde der kopers optrad, vormde kennelijk een combinatie met de timmerman-aannemer A. J. Raasveldt. In de eerstvolgende maanden verwierven zij nog een tweetal kleine perceeltjes ter afzondering van hun nieuwe bezit.

Daarna verkochten zij het aldus afgeronde kavel op de hoek van de Kanaalstraat en de Laan van Roos en Doorn op 27 Mei 1864 aan Jhr Mr Jan Karel Jacob de Jonge, toenmaals commies-griffier bij de Eerste Kamer der Staten-Generaal. De koopprijs bedroeg toen ook voor dit perceel f 4.000,—.

Evenals de kopers der beide andere kavels op het hunne liet Jhr De Jonge op zijn perceel een woonhuis bouwen, vermoedelijk wel door de combinatie De Vletter-Raasveldt. De drie woonhuizen vormen één blok, waarvan het middelste (no 3) wat royaler is.

Nadat Jhr De Jonge, later griffier der Eerste Kamer, in of omstreeks 1880 was overleden, verkochten zijn erven op 6

Amsterdam
Saphierberg

November 1894 het pand Kanaalstraat 5, met een koetshuis aan de Laan van Roos en Doorn, voor f 34.000,— aan Dr Abraham Bredius, directeur van het Koninklijk Kabinet van Schilderijen (Mauritshuis).

Deze was eigenaar, toen Dr Kuyper het huis in 1901 betrok.

Kort nadat Dr Kuyper was overleden, werd het pand, zonder het koetshuis, op 17 Januari 1920, voor f 50.000,— door Dr Bredius verkocht aan de heer Hendrikus Colijn, gedele-

geerd lid van de Raad van Beheer van de Bataafsche Petroleum Maatschappij, oud-minister van Oorlog.

Voor dezelfde prijs — met gesloten beurzen voldaan, daar de heer Colijn het bedrag van de kooprijzen aan haar schonk — verkocht deze het pand op 20 April 1921 aan de Doctor Abraham Kuypersstichting. Behalve de verkoper, in deze akte aangeduid als directeur van de Koninklijke Petroleum Maatschappij en oud-minister van Oorlog, compareerden de heren A. W. F. Idenburg, Mr H. Bijleveld, J. J. C. van Dijk, F. H. de Monté Ver Loren, Mr V. H. Rutgers en Mr J. A. de Wilde, die met de verkoper de voorlopige commissie van beheer der stichting vormden. Behalve Mr De Wilde zijn ze ons thans allen ontvallen.

Dr Kuypersstraat 3

Het aan Vrouwe Dumonceau verkochte kavel van het oude bleekveld met het er op gebouwde huis werd in 1920 toegescheiden aan Joseph Henri Felix graaf Du Monceau, luitenant-kolonel b.d. en opper-ceremoniemeester van H.M. de Koningin, die het dezelfde dag verkocht, voor niet minder dan f 70.000,—. De koopster verkreeg er een eerste en een tweede hypotheek op. Zij bleef al heel spoedig in gebreke met de betaling van rente en aflossing en in 1922 werd de eerste hypotheek geëxecuteerd, waarbij het pand niet meer dan f 43.000,— opbracht, juist even voldoende om de eerste hypotheekhoudster, het Pensioenfonds der Staatsspoorwegen, te voldoen. De koopster, de N.V. Maatschappij tot Exploitatie van Onroerende Goederen „Beperkt Bezit" te Leiden, verkocht het in 1922 aan de Vaderlandsche Hypotheekbank, voor f 50.000,—, en deze op haar beurt aan de Kuypersstichting, op 13 Januari 1927, voor f 31.000,—. De na-oorlogse ontwikkeling weerspiegelt zich in deze daling van de prijs tot minder dan de helft wel duidelijk.

Op de parterre van het in 1927 verworven pand werd de bibliotheek der Kuypersstichting ondergebracht. Ook het bureau van het Centraal Comité vond er een plaats. De overige verdiepingen werden verhuurd. Op de duur werd een deel der eerste verdieping in eigen gebruik genomen.

Na 1945

De bezetting bracht wijziging. Met de Anti-revolutionaire Partij werd ook de Doctor Abraham Kuypersstichting op last van de bezetter in liquidatie gebracht. De liquidateur verkocht op 19 Augustus 1942 de beide panden tezamen voor f 65.000,— aan de Staat der Nederlanden, t.w. het Departement van Volksvoorlichting en Kunsten. Van een „Zentralstelle für Terror und Hetze gegeben Deutschland", zoals de Kuypersstichting van Duitse zijde eens was benaamd, werd het gebouw nu een „Zentralstelle" voor propaganda ten behoeve van de nieuwe orde!

Nadat bij besluit van het Nederlands Beheersinstituut van 26 Augustus 1946 de opheffing en het in-liquidatie-treden der stichting met terugwerkende kracht was ongedaan gemaakt, constateerden de Staat en de stichting bij akte van 26 Mei 1948, dat de koopovereenkomst van 1942 als nietig moest worden beschouwd en dat de eigendomsrechten der stichting niet waren verloren gegaan.

Verbouwing

Geleidelijk aan zijn de gebouwen na 1945 opnieuw in een goede staat van onderhoud gebracht en de kroon is op het werk gezet door een in de afgelopen winter tot stand gebrachte verbouwing. In de beide sous-terrains werd een aantal doorbraken tot stand gebracht, zodat deze geschikt werden tot het opstellen van vrijwel de gehele bibliotheek, en dat wel onder handbereik zonder dat gebruik behoeft te worden ge-

maakt van een trapje. Een boekenlift naar de expeditie op de parterre werd aangebracht.

Alleen de theologische bibliotheek — in de Kuyperskamers —, de Colijn-bibliotheek — voor het overgrote deel in de nieuwe kamer van de bibliothecaris — en de handbibliotheek staan thans nog afzonderlijk opgesteld.

Uitbreiding der bibliotheek kan nu nog vijftig jaar worden opgevangen in plaats van, zoals bij de vroegere toestand, niet langer meer dan een jaar of zeven.

Drie grote, fraaie kamers op de parterre van no 3 werden tot kantoorlokaliteit ingericht. Al het personeel der Kuypersstichting kon zo op de parterre der beide panden in elkanders onmiddellijke nabijheid worden gehuisvest.

Dit alles komt dus de efficiency van het werk zeer ten goede.

Een vijftal andere kamers kon worden ontruimd en verhuurd, waardoor dus meer inkomsten uit de gebouwen worden getrokken.

Sinds de bevrijding heeft het Centraal Comité de helft van de eerste verdieping van no 3 in gebruik, alsmede sinds enige tijd een tweetal archieftruimten op de zolder van no 5.

Zo voerde ik U langs Kuypers' huizen en deels ook er door. De aldus verkregen indruk kan slechts oppervlakkig zijn. Wie wil weten hoe Kuypers in zijn onderscheidene woningen leefde en werkte en hoe de sfeer er was, die raadplege werken als Rullmann's Levensschets, de Herinneringen, van de Oude Garde, het in 1921 bij Bosch te Baarn verschenen uitgaafje Het Kuypershuis e.d.

In Kuypers' laatste huis is er nog veel dat aan hem herinnert; zijn boeken, vele geschenken welke hij ontving, stukken van zijn hand, de inrichting van zijn studeerkamer (althans zoals die „zou hebben kunnen zijn geweest"). Wie er belangstelling voor heeft, vrage eens een gelegenheid voor bezoek aan. Moge Kuypers' geest hem dan tegemoettreden en bezielen!

Verantwoording

MAASSLUIS. De meeste gegevens werden verstrekt door de gemeente-archivaris, de heer D. van Baalen. Zie verder ook Ds J. C. Rullmann, Abraham Kuypers. Een levensschets, blz. 3. In dat werk is een foto van het geboortehuis opgenomen.

MIDDELBURG. De gegevens dank ik aan de scriba van de Hervormde gemeente aldaar. Zowel de burgerlijke als de kerkelijke archieven zijn in 1940 verbrand.

LEIDEN. Gegevens werden verschaft door de gemeente-archivaris Mr R. van Rooijen, terwijl de secretaris der Centrale A.R. Kiesvereniging ter plaatse mededelingen van de huidige bewoner van het huis, de heer Marek, doorgaf. De foto werd in opdracht der Centrale Kiesvereniging vervaardigd door de fotograaf Van der Meij aldaar.

BEESD. De gegevens verstrekte het gemeentebestuur; het cliché van de foto van de pastorie, opgenomen in het Kuypersgedenkbok van 1937, stelde Uitgeverij J. H. Kok N.V. ter beschikking.

UTRECHT. De gegevens ontleen ik, door bemiddeling van de gemeente-archivaris Mr J. W. C. van Campen, aan een belangwekkend opstel van onze geestverwant, ambtenaar bij het Utrechtse gemeente-archief, G. van Klaveren Pzn in het Maandblad van „Oud-Utrecht" 12e jg nos 11 en 12 (1 November en 1 December 1937) blz. 92 v.v. en 102 v.v., over: Dr A. Kuypers Utrechtse jaren, waarin heel wat over zijn arbeid in die stad wordt medegedeeld; bij het artikel behoren twee foto's.

AMSTERDAM. Foto's van de huizen, waarin Dr Kuypers hier heeft gewoond, werden in opdracht van de Centrale Kiesvereniging gemaakt door de heer C. Rot te Baarn. Gegevens omtrent de adressen werden ontvangen van de gemeente-secretarie en overigens ontleend aan de Kuypersbibliografie door Ds J. C. Rullmann, dl I, blz. 171 v.v., aan diens reeds vermelde Levensschets, blz. 108, alsmede aan Herinneringen van de Oude Garde, blz. 36, 47, 51, 53, 54, 55.

's-GRAVENHAGE. Gegevens werden verstrekt door de gemeente-archivaris, de heer H. M. Mensonides en overigens ontleend aan de Levensschets door Ds Rullmann, blz. 103, en aan Herinneringen van de Oude Garde, blz. 49, 52, 53, 171.

Nederlands fijnste margarine is en blijft

ZOETERMEER'S ROEM

Firma Gebr. v. d. Spek - Zoetermeer

Het gebouw der Dr Kuypersstichting. Links is het voormalige woonhuis van Dr Kuyper.

Op Figen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.
Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage.

De vaart der Arjos

Negen clubs, studieconferentie, theologenconferentie, buitenlandse dienst, naar Oberwesel, onze Democraten, arm Zeeland, de Olde Vegte, besluit.

De leden van het landelijk bestuur der Arjos hebben nauwelijks tijd om met vacantie te gaan. Zij zitten gebogen over lange staten, die de stand van zaken gedurende het afgelopen vergaderseizoen in de Arjos weergeven. Weliswaar worden de (wijze?) hoofden gebroken over voorlopige cijfers, maar toch valt daaruit reeds een les te trekken. De besturen van de Provinciale Verbanden hebben inmiddels ook een circulaire ontvangen, waarin de positie van de Arjos zo nauwkeurig mogelijk is uiteengezet. En als die besturen dit rondschrijven nu ook gelezen en verwerkt hebben, zullen zij tot de ontdekking zijn gekomen, dat er twee provincies in Nederland zijn, die de eer van de Arjosfamilie hebben opgehouden. Overijssel heeft zes nieuwe clubs op zijn naam staan (een totaal van 27) en Zuid-Holland heeft vijf nieuwe clubs, waardoor het aantal is gebracht op 78. Dit zijn althans de gegevens, die men in de Kuiperstraat heeft. Men zegt, dat de situatie in Zuid-Holland nog iets gunstiger is, maar dat moet eerst maar eens bewezen worden. Het is dus reeds duidelijk, dat er van de andere provincies niet veel opwekkends valt te vertellen. Groningen bleef gelijk, Friesland heeft vijf clubs verloren, Drente één Gelderland drie, Utrecht zes, Noord-Holland vijf en Noord-Brabant/Limburg één. Na al deze teleurstellende cijfers een ere-salut aan onze Zeeuwse vrienden, die het aantal clubs in hun provincie met één deden vermeerderen. En dit onder de allermoeilijkste omstandigheden.

Het totale resultaat van de periode 1-9-53 tot 1-7-54 is een achteruitgang van negen clubs. Een fiasco kunnen we dit niet noemen. We zitten nu eenmaal in de overgangperiode. Het oude kader neemt afscheid van de Arjos en duikt in de „echte” politiek, om tot de ontdekking te komen, dat deze vaak de gezelligheid mist, die de Arjos nu eenmaal kenmerkt. Zo is het leven nu eenmaal. Over het verloop van de Arjos behoeven we ons geen zorgen te maken, want men kan gevoeliglyk aannemen dat een trouw Arjoslid niet voor de partij verloren zal gaan. In de Arjos zal altijd werking blijven. Zo zijn er gedurende de periode September 1953 tot Juli 1954 niet minder dan 57 clubs opgeheven, terwijl er 48 nieuwe clubs zijn opgericht. Dit betekent, dat er 48 clubs zijn, die stellig weer een jaar of zes kunnen meedraaien. Maar dit betekent ook, dat we negen clubs achteruit zijn gegaan. En daar zijn we niet tevreden over. Zo omstreeks eind September worden de gegevens voor het jaarverslag verzameld. Er is dus nog gelegenheid om quitte te spelen. Maar dat kan alleen, wanneer iedereen, die een bijzondere verantwoordelijkheid in de Arjos draagt van de eerste week van September af actief is. Dan

zijn er nog vier weken om nieuwe clubs op te richten. We weten dat in verschillende provincies daarvoor het voorbereidende werk is verricht.

* * *

Vol optimisme in de activiteit van alle Arjosbesturen, die maar te denken zijn, heeft het landelijk bestuur het programma tot het eind van het jaar bijna gereed. Hier komen dan eerst zaken, die ieder jaar terugkeren. In de eerste plaats onze nationale studieconferentie. In vertrouwen dat de komende zomer vroeg zal aanbreken gaan we 15 en 16 October weer naar Dribergen, naar het conferentieoord van de Chr. Bedrijfs-groepen Centrale. Het wordt dit jaar wel een zeer bijzondere conferentie. Het thema zal zijn: Christelijke sociale en economische politiek. We zeggen het maar met onze eigen woorden, misschien dat het officieel iets anders zal heten. Er komen niet minder dan vier referenten. Toegezegd hebben reeds: de heren Ruppert, voorzitter van het C.N.V., Borst, voorzitter van het Verbond van Prot. Chr. Werkgevers en de heer van Eysden, het Tweede Kamerlid, dat alles van middenstandszaken afweet. De bedoeling is duidelijk. Elke referent zal zijn visie geven op het terrein, waarop hij werkzaam is. Het zullen niet alleen principiële beschouwingen zijn, maar juist ook praktische. Op het moment dat we dit schrijven is het nog niet zeker wie de C.B.T.B. zal vertegenwoordigen. Natuurlijk komt er weer een brochure. Vier referaten van ongeveer 15 pagina's. Dit wordt een unieke conferentie. Dat zal iedereen moeten toegeven. Binnenkort bereiken de provinciale verbanden een circulaire over het aantal leden dat zij kunnen afvaardigen. Want al mag deze conferentie dan enigszins anders zijn dan we tot nu toe gewend waren, een ding blijft onveranderd, nl. het clubbezoek. De ervaring heeft ons geleerd, dat we dit niet meer mogen prijsgeven, want het clubbezoek is een kurk geworden, waarop de Arjos drijft.

Onze jaarlijkse Algemene Vergadering hopen we op Zaterdag 27 November te houden. In Utrecht. Behalve over de zakelijke voorstellen, waarover in het vorig nummer uitvoerig is geschreven, kunnen we nog geen verdere mededelingen doen. Het programma van de middagvergadering is nl. nog niet definitief. In ieder geval kan ieder Arjoslid deze datum vast in zijn agenda noteren.

* * *

Dank zij de medewerking van het Centraal Comité daarover hebben wij trouwens nooit te klagen — kan de Arjos weer een nieuw initiatief nemen. Op 1 en 2 September a.s. zal er in „Woodschoten” een conferentie worden gehouden voor theologische studenten, waarvoor ook enige jonge predikanten zijn uitgenodigd. Het landelijk Arjosbestuur heeft zich op het standpunt gesteld, dat zo'n conferentie in een behoefte zal voorzien. En die mening werd door het hoogste orgaan in onze partij gedeeld. Het onderwerp van deze conferentie zal zijn „de Gereformeerde gezindte en de politiek”. Inleiders: Prof. W. Kremer en ds H. Bout, terwijl de heer Schouten heeft toegezegd aanwezig te zullen zijn om politieke vragen, die er kunnen rijzen op te vangen. Laten we hopen dat dit initiatief

Ruïne Schönberg

inderdaad succesvol zal zijn. Want de dominees kunnen we in de politiek niet missen. Zij hebben een bijzondere taak. Dat begrijpen we allemaal.

* * *

De Arjos heeft tegenwoordig zijn eigen „buitenlandse dienst”. Hoe lang dit zal duren valt niet te zeggen. De ruim 200 Arjos-leden, die te kennen hebben gegeven belangstelling te hebben voor internationaal werk moeten dit niet vergeten. Helaas zijn we niet zo rijk, dat wij dit internationale werk volledig zelf kunnen financieren. Wat het zenden van studiemateriaal betreft en het beleggen van conferenties zijn wij voor een groot deel aangewezen op de Europese Jeugdcampagne, die haar hoofdzetel heeft in Parijs. Het is maar de vraag hoe lang deze campagne zal blijven bestaan. Voor 1955 schijnt dit in ieder geval weer goed te zitten. Een van de belangrijke dingen — wat het internationale werk aangaat — is ongetwijfeld de uitzending van Arjosleden naar het buitenland. Het secretariaat vervult daarbij een bemiddelende rol. We zijn niet zo naïef, dat we geloven dat elke conferentie in het buitenland van nut is voor het typische Arjoswerk. Maar wel geloven wij, dat het goed is, dat Arjosmensen eens over de grenzen komen en ontdekken, dat er ook nog andere landen zijn, met andere gewoonten en zeden. Dit zal de blik verruimen. En deze verruimde blik komt indirect het Arjoswerk ten goede. Zo gaan deze zomer Arjosmensen naar Monaco, naar Saarbrücken, naar Gôhrde in Duitsland, naar Bonn en Oberwesel. Dit is het eerste jaar waarin Arjosleden op deze wijze uitzwermen. En we hopen, dat het niet het laatste jaar zal zijn.

* * *

De conferentie in Bonn en Oberwesel staat overigens bij al deze activiteiten in het middelpunt der belangstelling. Voor de derde maal neemt de Arjos officieel contact op met de Junge Union. Het aantal gegadigden, dat zich voor deze conferentie had opgegeven overtrof het aantal beschikbare plaatsen. Het Moderamen moest dus schiften, hetgeen — naar men de „vaartschrijver” mededeelde — een vervelend karwei was. Het is de bedoeling, dat we eerst eens rustig in Bonn en omgeving rondkijken en daarna gaan we dan naar Oberwesel, dat ligt tussen Koblenz en Bingen, het mooiste stuk van de Rijn. Oberwesel is een stokoud stadje, met als een der bezienswaardigheden, de Schönburg, een ruïne, van waaruit men

een prachtig uitzicht heeft op de Rijn en de omgeving. Men zegt, dat Barbarossa nog in deze ruïne heeft gezeten, maar dat schijnt met elke ruïne langs de Rijn het geval te zijn..... In ieder geval belooft het een goede conferentie te worden. Met of zonder Barbarossa.

* * *

Binnenkort zal de Arjos wel officieel toetreden tot de Unie van Jonge Christen-Democraten. De principiële bereidheid daartoe bestond allang. De financiering was een probleem. Maar als de nood het hoogst is, springt het Centraal Comité bij. Ook daar moeten we dankbaar voor zijn. Een jaarlijks bedrag is ons toegezegd. We kunnen daar van rondkomen en zo hopen we onze rol ook in de Europese jeugdbeweging te kunnen vervullen. Reeds zijn de eerste besprekingen gevoerd met de jongeren van de k.v.p. en de c.h., om tot een Nederlandse ploeg in de Unie van Jonge Christen-Democraten te komen. In September a.s. zullen de slotbesprekingen gehouden worden. De principiële bereidheid om zo'n ploeg te vormen staat bij alle drie de organisaties wel vast, maar het is nog niet eenvoudig om ook de zakelijke afspraken tot aller tevredenheid te regelen.

* * *

Genoeg buitenlands nieuws overigens. Laten we terugkeren naar het binnenland en wel naar Zeeland. De Zeeuwse Arjos houdt op 25 September a.s. haar algemene ledenvergadering. In Goes natuurlijk. Deze datum kan men alvast noteren. Het programma staat nog niet gehele vast. In ieder geval komen er bestuursverkiezingen aan de orde. Het is met de Zeeuwse Arjos een beetje wonderlijk gesteld. Naar verhouding met andere provincies mogen wij over Zeeland niet mopperen. Ondanks alle tegenslagen van de afgelopen jaren: 26 clubs. Maar er is ook niet één provinciaal verband, dat zo weinig op de financiële steun van het Prov. Comité kan rekenen. Wij praten nu niet over het hoe en het waarom. Wij stellen slechts een feit, aan de hand van het onderzoek dat is ingesteld. Maar wij moeten eerlijk zeggen, dat we een vet vraagteken zetten achter de vraag of dit nu werkelijk niet anders kan. De Arjos zelf moet zijn best doen, ook wat financiële verplichtingen betreft. Maar anderzijds moet het Prov. Comité beseffen, dat Arjoswerk partijwerk is!

* * *

De jaarlijkse toogdag in Zuid-Holland wordt gehouden op Zaterdag 23 October. Plaats van samenkomst: Gouda. Aangezien we nog iets voor de toekomst moeten overhouden zullen we nu maar niet over het programma praten. Dat komt nog wel. Urgenter is de studieconferentie in Overijssel. Zij

Drukkerij Rijnland

ALPHEN AAN DEN RIJN - Telefoon 01720 - 3294

PERIODIEKEN
HANDELSDRUKWERK
BOEKWERKEN

Speciaal ingericht
voor grote oplagen.

Ons streven is gericht op kwaliteits-drukwerk tegen scherp gecalculerde prijzen. Vraagt offerte.

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

DEN HAAG - ROTTERDAM - AMSTERDAM

LANGE POTEN 11 N BINNENWEG 277 KALVERSTRAAT 123

Zo doen wij het in Heerenveen

J. PEL

Hoewel wij als Arjos-club geen vacantie kennen, is het toch wel goed de stand van zaken eens op te nemen. Steeds weer zullen we ons moeten bezinnen over de aanpak van ons clubwerk. Vaak kom je dezelfde vragen tegen en wel deze: hoe bind je òn jongeren òn ouderen aan je club en hoe houd je het vrouwelijk element met de politieke vraagstukken bezig.

Onze club leeft nog in een experimenteel tijdperk. Dit is evenwel geen reden om u over de gang van zaken bij ons niet het een en ander te vertellen.

Ieder lid is vanzelfsprekend in het bezit van de schetsenbundel Roeping en Taak, waaruit geregeld inleidingen gehouden worden. Voor het houden van een inleiding worden drie leden aangewezen, die onderling het te bespreken onderwerp kunnen verdelen. Hierdoor krijgen men een kern die goed in het onderwerp ingewerkt is. Ieder van deze drie brengt een gedeelte van het onderzoek naar voren.

Ieder lid van de club is verder in het bezit van een cahier, waarin vragen opgeschreven worden over staatsinrichting, organisatie van de A.R. Partij, vragen over andere partijen enz. Deze vragen worden dan geregeld gerepeteerd, ook

wel eens in de vorm van een familiecompetitie. Hierdoor bereiken we dus, dat ieder lid een zekere basis van kennis verkrijgt.

Ook het politiek maandoverzicht ontbreekt niet op onze clubavonden, waarin vooral aandacht besteed wordt aan Nederlandsche Gedachten.

We houden onze vergaderingen niet in een zaal, maar in de huiselijke sfeer van de woonkamer. Op deze manier hebben wij bij de meeste leden de politiek letterlijk en figuurlijk in huis gebracht. Uit de praktijk blijkt, dat dit het animo voor de vergadering bevordert, daar gezelligheid, thee en een koekje ook voorname factoren zijn. Onze jaarvergadering, die we feestelijk vierden met een familiecompetitie, improvisatiewedstrijd en niet te vergeten de negerzoenen, die geen negerzoenen bleken te zijn, was een succes.

Ter afwisseling van onze gewone vergaderingen, die een enkele keer, bij erg mooi weer, ook wel eens in de vrije natuur tussen de koeien gehouden worden hebben wij met de Nieuwe Koers vergaderd, wat uitstekend beviel.

Een zeer geslaagde vergadering hebben wij gehouden, waarin de heer T. Tolman, hoofdbestuurder van de C.H.

J.G. gesproken heeft over de verhouding C.H.—A.R. Dit is een zeer leerzame avond geweest, waaruit duidelijk is gebleken, dat een nauwere verwantschap tussen C.H. en A.R. een onderwerp is, dat we met elkaar moeten bespreken, temeer daar wij de C.H. niet kunnen missen, willen we jaarlijks het Christelijk nationaal denken uitdragen in Nederland.

Wat de samenstelling van de club betreft, deze is goed; niet het minst, doordat de verpleegsters zorgen, dat het vrouwelijk element vertegenwoordigd blijft.

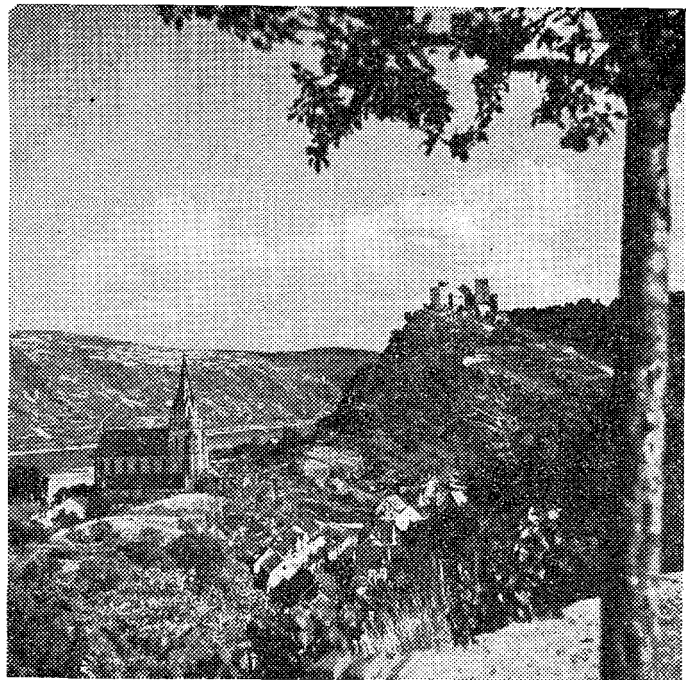
De verhouding tot de plaatselijke kiesvereniging is ook van een prettige aard. De heer De Boer, voorzitter van de K.V., heeft na de laatst gehouden verkiezingen, aan de hand van cijfers, een duidelijke uiteenzetting gegeven van de uitslagen van de verkiezing, die voor Heerenveen zeer goed waren. Door de Arjosclub wordt een lid aangewezen, dat zitting heeft in het bestuur van de kiesvereniging. Hierdoor is een goede samenwerking zeker, daar we van elkaars doen en laten op de hoogte blijven.

Door deze manier van werken hopen wij dat de leden van de Arjos-club tot meelevende leden van de kiesvereniging worden opgevoed.

wordt gehouden in Ommen in het Christelijk Vacantiecentrum „de Olde Vegte”. Op Vrijdag 3 September om acht uur gaat men beginnen en 24 uur later hoopt men te eindigen. Drs Hazenbosch zal refereren over „Bezitsvorming”. Het vorig jaar waren maar tien clubs op deze provinciale conferentie aanwezig. In Overijssel is echter het laatste jaar iets veranderd. De onderlinge band is sterker geworden. En daarom twijfelen we er niet aan of het succes zal — wat de opkomst betreft — nog groter zijn dan vorig jaar. Overijssel is op weg een der betere Arjosprovincies te worden. Aan initiatieven is daar geen gebrek. Zo heeft de Arjos te Kampen op haar laatste bijeenkomst met groot succes een vergadering van de Tweede Kamer nagebootst. In het Zuid-Hollandse Pijnacker bleef men daarbij niet achter. Onder de actieve leiding van voorzitter van Tellingen heeft men dit daar voor de tweede maal gedaan. Het onderwerp was: het cadeaustelsel. En men debatteerde aan de hand van de schriftelijke stukken die daarentrent aan de Kamers zijn overgelegd.

* * *

Zo waren we tot onze eigen verwondering nog in staat om een „vaart” vol te krijgen. Men moet niet vragen hoe, maar in ieder geval zal men niet kunnen ontkennen, dat er activiteiten te vermelden waren. En dat midden in het zomerseizoen. Wij zijn daar blij om. En we hopen, dat we in het volgend vergaderseizoen ruimte te kort zullen komen om alle Arjosuitpattingen te kunnen vermelden. Onze organisatie heeft steeds aan nieuwe initiatieven behoefte. De „vaart” is geduldig, al loopt deze rubriek langzamerhand op zijn laatste benen. Ook wat dit betreft is nieuw initiatief nodig, want verandering van spijs doet eten.....

Ruïne Schönberg

Notities bij een verklaring

Sinds de bisschoppen door hun mandement over de plaats van de rooms-katholieken in het openbare leven van onze tijd een schrikdraad om de roomse wei gespannen hebben (of liever: de al bestaande schrikdraad onder wat sterkere stroom gezet hebben), is vooral de socialistische buurman in rep en roer. Niet alleen de grote mensen hebben hun reacties doen horen, ook de kleine „Burger-mannetjes” van de Nieuwe Koers hebben een „verklaring” afgelegd. Een verklaring met een dreigement. We nemen er een klein stukje van over:

„Wanneer in de toekomst mocht blijken, dat de P.v.d.A. voor katholieken verboden wordt, dan stempelt deze beperking van vrije politieke keuze voor de katholieken de K.V.P. tot een ondemocratische partij. Uit een dergelijke ontwikkeling zal Nieuwe Koers de enig juiste consequentie weten te trekken ten aanzien van de samenwerking met K.V.P.-jongeren in de Politieke Jongeren Contact Raad en in de plaatselijke jeugdparlementen en jeugdgemeenteraden.....”

Door deze laatste zin krijgen wij dus ook iets met deze verklaring te maken. Aan de genoemde samenwerking doen wij mee en een discussie daarover gaat niet buiten ons om. Daarom maken we hierover en naar aanleiding van het citaat een paar opmerkingen.

* * *

Dat wij over de positie van de kerk ten opzichte van het publieke leven, wat ons betreft: ten opzichte van de politiek, een andere overtuiging hebben dan de rooms-katholieke leer, behoeft nauwelijks gezegd. Practijken als in Spanje en Columbia en in minder opvallende wijze in andere roomse landen voorkomen zijn ons volkomen vreemd. Vrijheid van geloof en geweten is een kostbare vrucht van de Reformatie. Een zekere totalitaire neiging is de roomse kerk niet geheel vreemd.

Ook in het mandement wordt voor de kerk, voor de geestelijkheid soms een plaats in het politieke en sociale leven gevraagd, die wij haar zeker niet toekennen. Ook dat kan ieder weten. Er is dan ook geen onzer, die zonder meer het mandement voor zijn rekening neemt. Het is eigenlijk overbodig, dit op te merken, maar het zij toch gezegd, nu van socialistische zijde de indruk wordt gewekt, alsof wij in het roomse schuitje gestapt zijn. Geen sprake van.

Aan de andere kant moet men echter niet de gedachte opvatten, dat enige kerk onverschillig zou staan tegenover de politieke en sociale keuze van haar leden. Er is al aan herinnerd, dat de Synode van de Nederlands Hervormde Kerk zich heeft uitgesproken over de E.V.C. Maar men kan nog verder gaan. Ieder, die in beginsel de kerkelijke tucht aanvaardt over „de leer” van de leden der kerk, aanvaardt dus ook de mogelijkheid, dat die tucht gaat over de „leer”, die blijkt uit het lidmaatschap van een politieke partij of sociale organisatie.

Is dat ondemocratisch? Als een kerk haar oordeel geeft over de leer van het nationaal-socialisme of van het communisme en daaraan gevolgen verbindt voor haar leden? Wij hebben daarover van socialisten nooit veel jeremiades gehoord; die komen op het ogenblik, dat zij zelf geraakt worden!

Wij willen het liever omkeren. Geen ogenblik willen wij — vanuit de politieke sfeer — tornen aan het recht van een kerk haar standpunt te bepalen ten aanzien van welke geestelijke overtuiging ook, of dat nu het communisme is of het liberalisme of het socialisme. Geen ogenblik willen wij tornen aan het recht van de kerk, daaraan consequenties te verbinden voor haar leden. Dat zou een aantasten zijn van de vrijheid van de kerk — dat zou dus eerst recht ondemocratisch wezen.

Derhalve: als „protestant”, als kinderen van de Reformatie zeggen wij (en wij kunnen dat veel stilliger en zuiverder doen dan Nieuwe Koers, dat immers ook rooms-katholieken onder zijn leden heeft): dit mandement gaat ons — bij alle waardering, die wij hebben voor de resolute afwijzing van de doorbraak — te ver. Maar van aantasting der democratie kan alleen hij spreken, die aan de politiek, aan de staat zulk een overheersende plaats toekent, dat ook de kerk daaraan ondergeschikt wordt. Wie dat doet bedreigt echter zelf pas goed de democratie!

Het is goed, dit voor ogen te houden. Want de socialistische banvloek: ondemocratisch kan te eniger tijd ook een andere kerk treffen, die een oordeel uitsprekt over de leerstellingen van een politieke partij en daaraan gevolgen voor haar leden verbindt.

* * *

En dan nog wat naar aanleiding van deze verklaring. We lezen er ook nog wat anders in.

Reeds vaker speelde de P.v.d.A. een spel, waarbij zij zelf de vermoorde onschuld is en de tegenstander de booswicht.

De martelaarsrol is blijkbaar in de politiek een gunstige. De K.V.P. opereert graag met de zgn. achterstelling van de rooms-katholieken in ons land. De P.v.d.A. eigent zich in het politieke drama de rol toe van de hoogstaande, humane, sociaal-voelende, wijze mensenvriend, die door allerlei lelijke lieden belaagd wordt. Bij verkiezingen b.v. wordt de tegenstander van onfaire propaganda beschuldigd. Die tegenstander wordt dan geschilderd als de man met het devies: Pluk de armen, spaar de rijken. En zo voort.

Dit boeman-spelletje wordt nu ook met het mandement gespeeld.

In de tweede plaats tracht de P.v.d.A. (haar rooms-katholieke leden ten spijt) kennelijk alle wind van antipapisme, die er in ons volk waait, in haar zeilen te krijgen. Ja, die eer moeten we de socialisten geven: hun propaganda is heel vaak niet slecht gevonden.

Men versta deze laatste opmerkingen niet verkeerd. Ik zou niet graag beweren, dat het mandement bij de P.v.d.A. niet oprechte bezorgdheid heeft gewekt, met name voor een afnemen van haar werfkracht in de roomse kringen. Maar in de wijze, waarop zij dit verwerkt, zit een enorm stuk propaganda. Dat is het goed recht van een politieke partij. Als wij maar zorgen, dat we ons daardoor niet laten vangen.

Voor ons is en blijft het voornaamste, dat in het mandement op besliste wijze positie gekozen wordt tegen de doorbraak en voor de éénheid van het leven, waarin alles beheerst wordt door het geloof.

Onze argumenten daarvoor zijn — zo hebben anderen reeds betoogd — zelfs nog sterker dan die van de rooms-katholiek.

En ook onze strijd van vandaag is er één: tegen de doorbraak — vóór een christelijke politiek.

CREDIET- en EFFECTENBANK N.V.

Rentevergoeding op onze bankboekjes

2.64 %

KROMME NIEUWE GRACHT

— UTRECHT

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon K 1894-1230. - Ouderkerk a/d IJssel
- RONDE EN OVALE TAFELRANDEN -

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen, regels, stijlen, enz.

PIETER JELLES TROELSTRA

G. J. H. GRIFFIOEN

I Inleiding

Onder de persoonlijkheden van formaat, die een blijvend stempel op het Nederlandse politieke leven hebben gedrukt, behoort zeer zeker de grote socialistische voorman Troelstra.

Hij is de stichter, organisator en vormer van de S.D.A.P. geweest. Samen met mannen als Kuyper, Schaepman en De Savornin Lohman kan hij worden gerekend tot die grote figuren, die het Nederlandse parlementaire leven van 1890—1920 zijn glans en aantrekkelijkheid verleenden.

Het is gewenst bij de figuur van Troelstra stil te staan, omdat hij een bepalende invloed op de ontwikkeling van het Nederlandse socialisme heeft gehad, zodat, wil men deze belangrijke politieke stroming leren kennen, men ook kennis dient te nemen van de denkbeelden en de arbeid van Troelstra¹).

Ondanks de grote principiële kloof, welke er tussen zijn denkbeelden en de onze gaapt, dient men hem toch vanwege de uitnemende eigenschappen welke hem sierden, de tol ener achtting te brengen, waarop hij recht heeft. Een tegenstander dient men ridderlijk te waarderen, waar zulks mogelijk is, op het voetspoor van Groen, die, hoewel diametraal staande tegenover Thorbecke, deze desondanks hoogachtte en waardeerde.

Bij zijn verscheiden in 1930 schreef de a.r. Rotterdammer dan ook: „Ondanks de kloof der overtuiging tussen hem en ons, was en bleef Mr Troelstra een nationale, Nederlandse figuur; één der grootste zonen van ons volk. Deze eer zal het thans levend geslacht, noch de geschiedenis hem ooit onthouden, dat hij niet eigen voordeel, roem en genot zocht, maar het levensgeluk van anderen, van de massa des volks”.²)

II Levensloop

Troelstra is in 1860 in Friesland geboren. Hij stamde uit een economisch ten onder gegaan boerengeslacht. Zijn vader was uit een gewoon arbeidersmilieu afkomstig, maar wist zich op te werken, zodat hij later, o.a. als directeur van een brandwaarborgmaatschappij, een belangrijke positie in het openbare leven innam. In de politiek was hij liberaal, hetgeen later nog wel eens botsingen met zijn zoon veroorzaakte. Zijn grootvader was calvinist, doch zijn vader werd vrijdenker en stond onverschillig tegenover de kerk. Toch heeft de jonge Troelstra in zijn jeugd wel enig contact met de kerk gehad: zonder dat zijn ouders het wisten heeft hij namelijk enige tijd een zondagsschool van de Afscheidenen bezocht. Al vroeg vormde zich bij hem de besliste overtuiging om tegen onrecht en tweeslachtigheid te strijden. Op de vraag wat hij wilde worden gaf hij het kentekende antwoord: „Een Luther”.

Na de lagere school bezocht hij de H.B.S., die naar zijn eigen mededeling, van groot belang voor zijn vorming is ge-

weest. In deze tijd wordt al meer de romanticus en dichter in hem wakker. Hij blijft ook zijn leven lang een romantische inslag vertonen, hetgeen hem, in de harde realiteit van het politieke leven wel eens in innerlijke tweespalt bracht. Op beslissende momenten was hij daarom te emotioneel en te onevenwichtig, waardoor hij als staatsman ernstige fouten maakte (1903, 1918, zie hieronder).

Hij bezocht in Groningen de universiteit waar hij o.a. onderwijs genoot van Cort van der Linden, die later als minister-president in de oorlogsjaren grote bekendheid verwierf. Voor deze leermeester bleef hij steeds genegenheid koesteren. Troelstra komt bij de bespreking van deze figuur in zijn gedenkschriften tot de merkwaardige conclusie, die ook wij zeer zeker zullen onderschrijven, dat de sociaal-democraten, toch eigenlijk in wezen van de liberalen afstammen”.

Nadat hij zijn studie voltooid had vestigde hij zich als advocaat. Hierdoor kwam hij in de gelegenheid achter de coulissen te zien van de toenmaals aanwezige maatschappelijke nood. Na een aanbod te hebben afgeslagen om als bezoldigd propagandist voor de Liberale Partij op te treden sloot hij zich aan bij de Friese volkspartij, een voorloper van de socialistische beweging.

In deze jaren verkeerde hij door zijn socialistische sympathiën in grote financiële moeilijkheden. In deze beginperiode van het socialisme verkeerde hij af en toe ook in levensgevaar bij de relletjes die toen optraden. Het optreden tegen de socialisten is destijds niet altijd billijk en tactisch geweest. De volksmassa werd somtijds wel eens kunstmatig opgezweept door onverantwoordelijke elementen tot haat en handtastelijkheden tegen de socialisten. Eénmaal is het gebeurd, dat men een ruit van zijn huis met een steen ingooide waardoor bijna het hoofd van zijn zoontje, die toen nog een baby was, werd getroffen³). Een andermaal

stond zijn vrouw met een broodmes klaar om haar gezin tegen een woedende volksoploop voor de deur van haar huis te verdedigen.

Begrijpelijk is het, dat Troelstra ook zijnerzijds hierdoor wel tot verbitterde reacties kwam.

In 1893 verhuisde hij naar Amsterdam, het centrum van de politieke ontwikkeling. Hier ontspan zich een felle strijd tegen de anarchistische stromingen onder leiding van Domela Nieuwenhuis. In deze tijd ontplooidde hij een grote activiteit. Hij schreef, debatteerde, sprak, organiseerde en colporteerde ook nog. Hij oriënteerde zich sterk naar de Duitse socialisten.

In 1897 wordt hij voor het district Tietjerksteradeel tot lid van de 2e Kamer gekozen. Tevoren had zich een scheiding voltrokken tussen de anarchistische en parlementaire groepen in de socialistische partij.

P. J. Troelstra

In 1894 werd op zijn initiatief de S.D.A.P. opgericht. Domela Nieuwenhuis met zijn anarchistische aanhang verloor van toen af gaandeweg aan invloed.

1 April 1900 wordt het dagblad „Het Volk” opgericht, waar hij als hoofdredacteur aan wordt verbonden.

In de Kamer was hij in zijn element, getuige zijn uitspraak: „Ik ben geen regent; ik ben een volkstriebun, zo voel ik mij het gelukkigst” 4)

Tot 1929 heeft hij met een kleine onderbreking hierin zitting gehad. Grote debatten vonden toen plaats tussen de corypheën van de verschillende partijen over de belangrijke politieke grondvragen. Problemen als: verhouding van godsdienst en politiek, de maatschappelijke voortbrenging, de bron van het staatsgezag, de inrichting van de staat, de werking van de democratie, socialisatie e.d., werden op hoog niveau grondig doorsproken.

Naast het parlementaire leven en de leiding van de S.D.A.P. heeft hij een grote rol gespeeld in de socialistische internationale. Nagenoeg alle belangrijke internationale socialistische congressen werden door hem bezocht. Een invloedrijke positie nam hij daar in.

In 1923 trok hij zich uit het openbare leven terug, hiertoe gedwongen door ziekte en vermindering van krachten. Enkele jaren heeft hij daarna nog besteed aan het schrijven van zijn gedenkschriften. In 1930 overleed hij.

III Politiek optreden

De socialistische beweging is voor een belangrijk deel geworden wat zij is door het werk en de leiding van Troelstra. Het is niet de bedoeling hier een schets van het socialisme te geven, zodat op de programs en beginselen dezer partij hier niet nader zal worden ingegaan. Hierover is een aparte schets aanwezig.

Op enkele punten moet echter worden gewezen. De S.D.A.P. was een revolutionnaire partij, d.w.z. zij wilde wel een democratische partij zijn, doch als de situatie daartoe aanleiding gaf, werd niet voor revolutionnair optreden teruggedeeind. Duidelijk is dat gebleken in 1903 en 1918. 7) In 1903 werden de troebelen en stakingen veroorzaakt door de anarchisten. De S.D.A.P. deed echter meer, teneinde „de leiding van de revolutionnaire situatie in handen te kunnen houden”. Hier treedt een grote zwakte in het socialistisch systeem aan de dag. Men wil altijd de leiding van een „revolutionnaire situatie” in handen houden. Men staat er niet zelf principieel daartegenover doch laat zich meedrijven op de stroom die wordt ontkeend.

Het is de tragiek van de Girondijn, die de door hem ontkende machten niet meer kon beteugelen en straks door de consequente revolutionnair, de Jacobijn, wordt overweldigd.

In 1918 was het precies zo. Troelstra meende dat de revolutie niet voor de Nederlandse grens zou stilhouden en dat de omwenteling aanstaande was. Revolutionnaire meetings worden gehouden. Hij hield toen zijn beruchte rede in de Kamer op 12 November, waarin hij verklaarde, dat het werkende volk gereed was „voor de overname van de macht in de staat”.

Op 15 October 1919 had Schaper reeds in de Kamer gezegd „Vergist u niet in ons, wij zullen niet meedoen aan roe-

keloze avonturen, maar als er ooit een storm van werkelijke revolutie uit het overig Europa ook over Holland waait, maakt u dan geen illusies over de kant, waar wij zullen staan”.

Later heeft Troelstra erkend, dat hij zich in 1918 had vergist en een fout had begaan. Echter niet op principieel terrein lag zijn schuld, zo was zijn opvatting. Hij had zich slechts vergist in de „machtsverhoudingen”. Hier blijkt zijn grote principieële zwakte.

Nog een punt voor de bepaling van de principieële positie van de S.D.A.P. moet onder het oog worden gezien, n.l. de z.g. portefeuillekwesitie in 1913. In dat jaar had „links” een overwinning behaald. Troelstra wordt voor het eerst op het Loo bij de Koningin ontboden om over de Kabinetsformatie advies uit te brengen. Dr Bos ontving toen de opdracht tot formatie van een kabinet „samengesteld uit de gehele linkerzijde”. De Koningin wilde dus ook de socialisten hierbij betrekken. Troelstra nam toen een aarzelende houding aan als gevolg van een innerlijk conflict bij hem tussen gevoel en verstand. Uiteindelijk heeft toen een partijcongres besloten niet aan de kabinetsvorming deel te nemen. Een belangrijk besluit, waardoor de socialisten 26 jaren buiten de Kabinetten bleven.

Merkwaardig is dat we bij Troelstra reeds gedachten en uitingen aantreffen, die bij de huidige P.v.d.A. ook leven. Zo was Troelstra, in onderscheiding van sommige zijner partijgenoten, niet zo gekant tegen de godsdienst. Hij richtte zijn streven er op ook de kerkelijke arbeider te winnen. De antithese was een onding in zijn ogen. De werkelijke scheidingslijn liep volgens hem tussen conservatief en progressief. Dezelfde verleidelijke dwaling dus als bij de P.v.d.A. Ook in de schoolkwesitie was Troelstra tegemoetkomend. De bijzondere school wilde hij onder bepaalde omstandigheden aangaan.

Op staatkundig terrein gingen zijn gedachten in de richting van een tweërlei vertegenwoordiging n.l. een politieke en een economische.

Denkbeelden dus, waarin hij zijn tijd vooruit was. 5)

Te betreuren valt het, dat hij zich mede heeft schuldig gemaakt aan het voeden van de anti-Koningsgezinde mentaliteit van de S.D.A.P. Bij de opening van de Staten-Generaal was het de gewoonte van de S.D.A.P. niet aanwezig te zijn. Hierdoor heeft de S.D.A.P. zich geruime tijd afzijdig gehouden van de loyale politieke partijen. Indien de S.D.A.P. zich indertijd meer op Engeland dan op Duitsland had georiënteerd was deze onfatsoenlijke en ergerlijke handelwijze waarschijnlijk niet voorgekomen.

IV Troelstra als persoon

Troelstra was ook een bekend dichter. Willen we hem begrijpen, dan moeten we dit bedenken. Hij was een zoeker, die zijn gehele leven in dienst van de mensheid wilde besteden en daarbij vorste naar de zin en het doel van alles, doch uiteindelijk geen afdoend antwoord kon vinden.

Hij is geen historisch-materialist in de geijkte zin des woords. Dat bevredigde hem niet, omdat dit te koud, te mechanisch was. Bij hem kwamen op de eerste plaats de sociale beweging, de deernis met het lot van zovelen, die in kommer en ellende leefden. Daarbij heeft hij vele persoon-

ZUIDHOLLANDSE BANK

ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN

ROTTERDAM

DEVIEZEN

's-GRAVENHAGE

lijke offers voor over gehad. Deze trek in zijn karakter moeten we waarderen.

Hoewel hij persoonlijk niet van de kerk wilde weten komt hij toch niet los van God. Zijn verzen getuigen van een voortdurend zoeken naar de achtergrond der dingen. Zijn beschouwing kon misschien het beste als pantheïstisch gekenschetst worden. Hij zoekt God in de natuur. Hij vertaalde enkele psalmen in het Fries o.a. Psalm 19: „De hymnen fortellen Jou eere, o Haere”.

Van een bestrijding der godsdienst moet hij niets hebben. Hij kon zelfs de godsdienst waarderen, omdat hierdoor het leven vastheid en stijl verkrijgt. Maar in deze tijd vindt hij uiteindelijk voor zichzelf daar geen oplossing in.

In zijn lezing „Fen Siet en Sibben” in 1910 in Den Haag gehouden zegt hij: „... erger was het, dat ik ook in mijn eigen leven de steun miste, die het geloof iemand kan geven. Vandaar dat rusteloze zoeken naar een houvast voor het zedelijk leven, dat reikhalzen naar God, die mij rust en kracht kon geven in de strijd om het goede — en dat diepe, diepe leed, wanneer ik Hem niet vinden kon. 6).

Zo is Troelstra een zwerver gebleven. Hij is in aanraking geweest met de vrijmetselarij en het spiritisme, doch ook daar vond hij geen rust. Nog een schaduw ligt over zijn leven. In 1907 scheidde hij om in 1908 te hertrouwen. Hoewel dit in onderling goedvinden ging en hij van zijn tweede vrouw zeer veel steun heeft ontvangen moet deze handelwijze ten enenmale worden afgekeurd. Voor zijn 7 kinderen heeft dit veel leed betekend.

Troelstra heeft in eigen kring veel tegen wanbegrip en misverstand moeten strijden. Zijn leven is niet gemakkelijk geweest. Daar staat echter tegenover, dat hij de aanhanke-lijkheid, de trouw en de vriendschap van vele duizenden in het land mocht genieten, die hem vereerden als degene die de weg naar een ideaal had gewezen. Bij zijn begrafenis is deze genegenheid van zo talloos velen op ontroerende wijze

tot uitdrukking gekomen. Hier dringt zich onwillekeurig een vergelijking met Dr Kuypers op. Beide mannen, bezaten grote gaven van hoofd en hart en werden gedragen door de liefde van hun volgelingen. Beiden wisten een ideaal te vormen, dat de hoop in de harten van duizenden deed ontvlammen.

Kuypers wees het volk echter naar de Christus der Schriften, terwijl Troelstra slechts bij dit aardse leven kon blijven staan.

Daarom is zijn figuur zo tragisch. Zijn politieke werkzaamheid, door welke edele drijfveren ook gedragen, bracht het volk niet terug tot God, doch integendeel werkte de secularisatie in de hand. Maar toch: zijn oprecht karakter, zijn eerlijke verontwaardiging over de sociale rechteloosheid en de ellende van zo velen, zijn opofferingsgezindheid en idealisme zullen wij eren. Maar tegelijk zullen wij beseffen, dat slechts in gebondenheid aan het Evangelie de oplossing van de sociale vragen is te vinden.

Dan kunnen we weerstand bieden aan de revolutionaire ontsparingen en religieus-politieke misvattingen, die bij Troelstra aanwezig waren.

1) Voor het verkrijgen van een beeld van de arbeid en de gedachten van Troelstra is het zeer nuttig kennis te nemen van zijn „Gedenschriften”, verschenen in 4 delen.

2) Te vinden, met vele andere herdenkingsartikelen, in „Troelstra's heengaan” van Piet Bakker.

3) Bijzonderheden uit zijn huiselijk leven kan men vinden in „Mijn vader Pieter Jelles” door J. Troelstra.

4) Een korte schets van zijn manier van optreden in de Kamer wordt gegeven door A. B. Kleerekoper in „De socialistische Gids” van October 1934.

5) Een overzicht van Troelstra's denkbeelden over een aantal onderwerpen is verzameld door Dr H. B. Wiardi Beckman in het boekwerk „Troelstra de ziener”.

6) Over Troelstra en zijn verhouding tot de godsdienst kan men raadplegen „Sociaal christendom” van hem zelf en „P. J. Troelstra en de godsdienst” door Dr O. Norel Jzn.

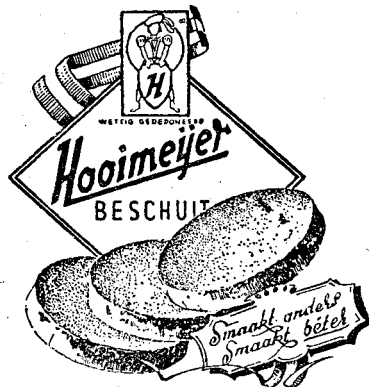
7) Over de gebeurtenissen in deze jaren zie men o.a. het boekwerk „Het volk ten baat” van De Wilde en Smeenk.

J. Heerema

*Herenkleding
Modemagazijn*

Voorstraat 284
Tel. K 1850 - 3915
Dordrecht

TRANSPORTINSTALLATIES
VOOR ELK DOEL IN ELKE UITVOERING
DE IJSEL N.V. - TEL. 92 - KAMPEN
FABRIKANTEN DER „PROMECO-INSTALLATIES” VOOR BEDRIJFSMECHANISATIE

P. ZEEUW Jzn.

ROTTERDAM (O.)

Voorschoterlaan 51

tel. 20213 - 22543

na zes uur: tel. 22543 - 26977

Granen, Veekoeken

Gedroogde Pulp

Lid van de Rotterdamse Vereniging voor de Termijnhandel in Granen

Houtworm

in kerken en andere gebouwen wordt door ons radicaal verdelgd volgens de bekende

PYRODEE-METHODE

Vraagt zonder enige kosten of verplichting, inlichtingen aan onze afdeling „Voorlichting”

Kleine's

Chemische Fabriek

LEIDEN - TELEFOON 25738

N.V. R.H.I.W.A. ROTTERDAM

Bergstraat 6-16 - Tel. 82800 (5 lijnen)

ALUMINIUM-PLATEN,
-PROFIELEN, -STRIPPEN

ALBRACHT N.V.

ALBRACHT-MANTZ

Verkoop

Bolstraat 27 - Tel. 11667
UTRECHT

Uw fabriek voor hoogfrequent
gelaste PLASTIC artikelen.

Aannemers- en Handelsbedrijf

VAN OORD

- Grond- en Waterbouw-
kundige werken

WERKENDAM
TELEFOON 23

- Handel in Rijsmaterialen en Riet

Firma J. A. BAKKER & ZOON

BOLSWARD en GRONINGEN

Import
Export

Fabriek van bakkerijgrondstoffen

Fa J. C. DERKSEN ARNHEM

AMSTERD'WEG

TELEF. 20310—21227

MEUBELTRANSPORT OVER LAND EN ZEE
BERGPLAATS VOOR INBOEDELS EMIGRATIE !!

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180—3886

DIRECTIE: Tel. K 1180—2023

MIDDELBURG

Bouw- en
Aannemingsbedrijf

W. Boersma & Zoon

Bur. Patijnlaan 124

Tel. K 3404 -
4048 - 4358 - 3158

ZEIST

fijn! die ken ik

Fa ANDR. VISSER - Steenwijk

Tuin- en Bloemzaden - Landbouwzaden

Pootaardappelen

Geïllustreerde prijscourant gratis op aanvraag

FA. WED. D. DE JONG & ZN.

ZWIJNDRECHT

Lindelaan 20 - Tel. 6169 (Dordrecht)

TUINBOUWBENODIGDHEDEN
WOLMANISEERBEDRIJF

UW ADRES
voor

DRUKWERK

Zowel voor kleine als voor grote oplagen:

HANDELS-, BOEK- EN ROTATIEDRUKKERIJ

P. VAN DER LINDEN

Warmoezierstraat 4 Telefoon 33.60.45 Den Haag

FA. FERNHOUT

Handel in

WEGEN- EN WATERBOUW-MATERIALEN
OP- EN OVERSLAGBEDRIJF
SCHEEPSBEVRACHTING

ZWOLLE

tel. 3477 b.g.g. 5358

EMMELOORD

tel. 144 b.g.g. 130

A. VINGERLING EN ZN GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL
ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. DEN HAENSTRAAT 25 — TEL. K 1820—2182

SERRES EN WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf

Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748—538 en 738

In- en verkoop van alle soorten:

JUTE-, KATOENEN- & PAPIEREN ZAKKEN
ZAKKEN, TOUW, GARENS, DEKKLEDEN ETC
ELECTRISCHE REPARATIE-, REINIGING-,
& STEMPELINRICHTING

N.V. WOERDENSCHЕ TOUW- & ZAKKENHANDEL

Dir. De Vries en Griffioen
Woerden, Tel. K 3480 — 2583

Fa ANDR. VISSER - Steenwijk

Tuin- en Bloemzaden - Landbouwzaden

Pootaardappelen

Geïllustreerde prijscourant gratis op aanvraag

J. de Vries

COMMISSIONNAIR IN EFFECTEN

O.Z. ACHTERBURGWAL 173

TELEF. 47126

Privé OLYMPIAKADE 60

TELEF. 94152

A M S T E R D A M

JUTE ZAKKEN

VOOR BINNENLAND EN EXPORT

Een vertrouwensartikel!

NOORD NEDERLANDSE ZAKKENHANDEL N.V.
GRONINGEN - Eemskanaal N.Z. 46

Tel. 31345 (3 lijnen) - Telegramadres: „Jute“

BRINKERS'

ROOMBOTER
MARGARINE
SPIJSVETTEN
SPIJSOLIE

FABRIEKEN

ZOETERMEER

Tel. nr 12 (4 lijnen)

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBS. HAKKERS WERKENDAM
Telefoon 14

BONGERS - WAGENINGEN

Verhuizingen - Verpakkingen - Meubelopslag
Intern, Autotransp. Zweden, Zwitserland enz.
tel. 2725 — Law. Allée 88

Voor autoschade of onderhoud naar:

A. BUDEL AUTOLAKSPUITINRICHTING
UTRECHT — 's-Gravesandestraat 25a — Tel. 18319

H. ROBBERS - Schildersbedrijf

Gijsbrecht van Aemstelstraat 1
Telefoon 56595 - 717160 — AMSTERDAM

**KNOOP helpt velen
uit de knoop!**

Steeds in voorraad gebruikte
lange en korte trucks in prima
staat.

**J. KNOOP N.V.
AUTOSLOPERIJ**
ADUARD - TEL. 235 - K 5903
GRONINGEN - TEL. 27465

TRICOT-FABRIEKEN

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

Directeur: Eigenaar:
H. G. HEIJ

„Parley“ wol
voor al Uw breiwerk
Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij HOOGEZAND

N.V. Houthandel Arendsen

Luttekepoortstraat 52
Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

K. J. BOS & ZOON

HOUTHANDEL ROTTERDAM

AANNEMERSBEDRIJF
Firma J. W. Marktvoort & Zonen
TABAKSGAARDE 46 — Tel. 479 (K 5480) Tel. 580
te RIJSEN

Evenblij VATEN n.v.

KOOG a/d ZAAAN
TEL. 4947 (K 2980)

TURNARTIKELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

K A D E R N U M M E R

In dit nummer:

- R. GOSKER** De strijd ontbrandt
De partijconferentie in
Den Haag
- JAC. S. HOEK** De conferentie van Brussel
- J. SCHIPPER** Onze jonge mensen langer
vormen en later aan het
werk zetten
- R. GOSKER** Wij hebben voor U gelezen
- A. R. DE KWAADSTENIET** Uit krant en periodiek
- JAC. S. HOEK** Resultaten en moeilijk-
heden van de Europese
Integratie II
- Sj. JONKER** Uit het parlement
- Mr A. KRUYSWIJK** Unesco
- Drs W. K. DE ROOS** Enkele notities bij de uit-
slagen der Statenverkie-
zingen in Friesland

Op eigen wieken:

- De vaart der Arjos
- S. SILVIS** Zo doen wij het in
Scheemda
- G. J. H. GRIFFIOEN** Een derde weg?
- Dr A. VEERMAN** Europese samenwerking I
- W. AARNOUTSE** Gelukkig initiatief

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Fa ANDR. VISSER - Steenwijk

Tuin- en Bloemzaden - Landbouwzaden

Pootaardappelen

Geïllustreerde prijscourant gratis op aanvraag

C. LIND & ZOON

A.o. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONAIRES IN EFFECTEN
Keizersgracht 564 — AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Telefoon 49328 en 46640

Administratie van vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

Nederlands fijnste margarine is en blijft

ZOETERMEER'S ROEM

Firma Gebr. v. d. Spek - Zoetermeer

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon K 1894-1230 - Ouderkerk a/d IJssel
- RONDE EN OVALE TAFELRANDEN -

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen,
regels, stijlen, enz.

K. J. BOS & ZOON

HOUTHANDEL ROTTERDAM

P. ZEEUW Jzn.

ROTTERDAM (O.)

Voorschoterlaan 51

tel. 20218 - 22543

na zes uur: tel. 22543 - 26977

Granen, Veeoeken

Gedroogde Pulp

Lid van de Rotterdamse Vereniging voor de Termijnhandel in Granen

Scheepsinstallatiebedrijf

NEDERLAND

Oostdijk 28 - IJsselmonde

Tel. 445, Ridderkerk
(4 lijnen)

VOORTSTUWINGS-
INSTALLATIES
van elk vermogen

KANIS & GUNNINK KAMPEN

In- en verkoop van alle soorten:
JUTE-, KATOENEN- & PAPIEREN ZAKKEN
ZAKKEN, TOUW, GARENS, DEKKLEDEN ETC
ELECTRISCHE REPARATIE-, REINIGING-,
& STEMPELINRICHTING

N.V. WOERDENSCHER TOUW- & ZAKKENHANDEL

Dir. De Vries en Griffioen
Woerden, Tel. K 3480 — 2583

H. Dorsman - Zwijndrecht

Tel. 6576 — (K 1850)

Asbestcementproducten

Gespecialiseerd in het aanbrengen
van asbestgolfplaten op daken.

Scheepsbouwwerven

A. VUYK & ZONEN

Capelle aan de IJssel

Nieuwbouw en reparatie

Telefoon Rotterdam II3333 (K 1800)

P. DE VRIJ EN ZONEN

Dorpsstraat 238 - BENTHUIZEN - Tel 4 en 22

Uw adres voor een goed VERVOER VAN DIV.
GOEDEREN, door geheel Nederland.

C.V. Scheepswerf en Gashouderbouw

JONKER & STANS

HENDRIK-IDO-AMBACHT (Holland)

Werf voor de bouw, ombouw en
reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

BONGERS WAGENINGEN

Verhuizingen - Verpakkingen - Meubelopslag
Intern, Autotransp. Zweden, Zwitserland enz.
tel. 2725 — Law. Allée 88

Voor autoschade of onderhoud naar:

A. BUDEL

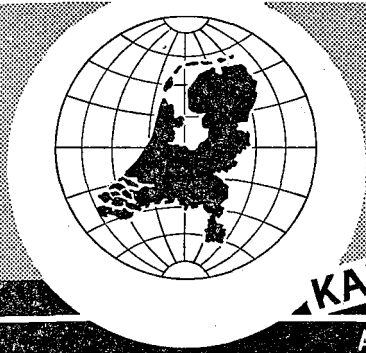
AUTOLAKSPUITINRICHTING

UTRECHT — 's-Gravesandestraat 25a — Tel. 18319

H. ROBBERS - Schildersbedrijf

Gijsbrecht van Aemstelstraat 1

Telefoon 56595 - 717160 — AMSTERDAM

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE
ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).
Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuyperstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.
Administratie-adres: Dr Kuyperstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.
Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.
Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

10e Jaargang no. 9
18 September 1954
Verschijnt 15 maal
per jaar
Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

De strijd ontbrandt

R. GOSKER

De wintercampagne staat voor de deur. De vergadering begint weer. Het is goed dat we ons dan even bezinnen op het werk, dat we moeten gaan verrichten. Dat betreft natuurlijk allereerst de bestuursleden, onder hen met name de voorzitter. Van hem behoort het initiatief uit te gaan. Hij is immers de eerst verantwoordelijke man. Hij is belast met de leiding. Er zijn te veel voorzitters, die zich daar te weinig van aantrekken. Waarom ook? Het volgend jaar zijn er immers geen verkiezingen en dus kan de kiesvereniging heerlijk rustig inslapen.

Maar dat mag niet!

Dat kan niet worden geduld!

Daar mogen de andere bestuursleden geen genoeg mee nemen. En wanneer ook deze in gebreke blijven dan mogen de leden niet rustig blijven toezien.

Zeker, het volgend jaar is een rustig jaar. Dan zijn er geen verkiezingen. Maar het jaar daarop is het helemaal geen rustig jaar. Dan zijn er wel verkiezingen. Dan moet de Kamer worden vernieuwd. Daar zal een zware wijs op gaan. Dan zullen de stukken er af vliegen. De storm over het mandement der bisschoppen is gaan liggen. Maar niemand ontveinze zich, dat het slechts een voorspel is geweest. Goed — in de komende kamerdebatten zullen wij er nog wel iets over horen. Maar bedriegen de voortekenen niet dan vloeit daar geen bloed uit. Een kabinetscrisis is voorshands niet in het zicht. De socialisten zijn wel zo verstandig hun eigen glazen niet in te gooien. En dat is van hun standpunt begrijpelijk. Zij willen niet het risico lopen, dat zij uit het kabinet worden gemanoeuvreed, zonder kamerontbinding en daarop volgende verkiezingen. Alles wijst er op dat de Socialisten haken en hunkeren naar de strijd. Zij willen de opmars van 1952 voortzetten. Nu staan zij met de K.V.P. gelijk maar in 1956 moet de beslissing vallen. En al hadden zij geen ander voordeel van de storm rondom het mandement dan het besluit op hun kaderdag genomen om voor de vol-

gende verkiezingen f 1.000.000.— bijeen te zamelen, dan is dat partij-organisatorisch gezien reeds een overwinning. Psychologisch is dat goed bekeken. En we kunnen er op rekenen dat reeds nu de voorbereidingen daartoe worden getroffen. En dat miljoen komt er! In 1952 werd ruim f 400.000.— bijeen verzameld.

In 1956 hebben we dus een socialistische stormloop van grootse allure te wachten. We mogen ons niet in slaap laten wiegen. We moeten er op rekenen dat er met zwaar geschut zal worden geschoten. Om het modern te zeggen — de tankdivisies worden in stelling gebracht. En de strijd zal ontbranden tegen de Roomsens. Natuurlijk — tegen hen allereerst en allermest! Maar die strijd gaat ten koste van ons! Dat moeten we ons realiseren. Als we niet oppassen en niet terdege waakzaam zijn worden wij het kind van de rekening. Want het koste wat het kost, de bedoelingen zijn duidelijk, de Socialisten willen de grootste partij zijn in Nederland, onverschillig of zij dat worden ten koste van de Roomsens of van ons en van de C.H. Slagen de Roomsens er in hun eenheid te handhaven dan moeten de linies van de Protestants-Christelijke partijen worden doorbroken om toch de Socialisten de sterksten in het veld te doen zijn.

Wij hebben geen groots opgezet plan voor de komende Kamerverkiezingen. Maar wij hebben wel een ernstig en waarschuwend woord aan al onze kiesverenigingen. Zorg er voor dat gij wakker zijt — juist en vooral in deze wintercampagne. Gij moogt het er niet van nemen. Gij kunt U geen rust gunnen. Juist deze wintercampagne niet. Want in deze wintercampagne moet ge U voorbereiden op de verkiezingen van 1956. In deze wintercampagne moet ge veel doen aan ledenwerving en veel werk maken van huisbezoek. Allen, waar ge maar van vermoedt, dat ze geestverwanten zijn moeten worden bezocht, bewerkt en geanimeerd om lid te worden. Overal in het land moeten ledenvergaderingen op grote schaal

worden ondernomen. Contact! - contact! - nogmaals contact met geestverwanten!

Laat de band niet verslappen. Ge moet er op uit!

En in de tweede plaats: „Pecunia nervus belli”: Geld is de zenuw van de oorlog — ook in de verkiezingstijd. De socialisten hebben dat kennelijk begrepen. Zij vullen hun krijgskas boordevol. En straks putten zij daaruit. Dat is een waarschuwing voor ons. En daarom, in deze wintercampagne moet vooral zorg aan de financiën worden besteed: Fondsen, Reserves moeten worden gevormd. Wacht niet met het ontwikkelen van plannen tot de laatste weken vóór de verkiezingen. Begin nu reeds! Organiseer een verkiezingsfonds. Breng de bedragen bijeen per maand en per week. Want straks hebt ge het nodig! Hard nodig!

En daarom ook regelmatig vergaderen. Breng daar systeem in. Stel een plan op. Rekening houdend met de plaatselijke omstandigheden, b.v. de tweede Dinsdag van iedere maand — behalve December. Tracht sprekers te krijgen. Zoek onderwerpen uit. Stel niet uit tot morgen wat ge heden doen kunt. Organiseer een forumavond of een familiebijeenkomst. Wat het ook zij — doe iets! Want wij moeten op afweer bedacht zijn. Een gewaarschuwde man telt voor twee. En wij zijn gewaarschuwde!

Nee, wij kondigen geen alarmtoestand af!

En we roepen geen paniekstemming in het leven!

Wat we doen?

We ruiken de strijd!

Want het zal gaan om de doorbraak! Het zal gaan om het bestaan van de confessionele partij. En volgens het beginselprogramma van de socialisten is er voor ons als zodanig geen plaats. Wij mogen eenvoudig niet bestaan. Principieel niet en voor het heden ook praktisch niet. Er is voor ons geen ruimte. Wij behoren als christelijke partij te verdwijnen. En daarom moeten we in de komende electorale worsteling onder de voeten worden gelopen.

Maar we willen niet onder de voeten gelopen worden!

We willen ons zelf zijn en blijven!

En daarom moet straks de strijd tegen de socialisten worden aanvaard. En die strijd zal worden gestreden on-

der het kiezerscorps — met alle middelen die de moderne propaganda biedt. De radio zal worden ingeschakeld — pamfletten, verkiezingscouranten — en overal Drees. Speciale acties hier — speciale acties daar. En altijd het zelfde aambeeld — de doorbraak — Kom tot ons kinderen dezer dagen. Als het er helemaal op aankomt zijn wij ook een christelijke partij al weet ons beginselprogramma daar niet van. Maar dat berust alleen op onze schuchterheid tegenover het heilige. Het is niet van belang of het in dat programma staat. Het gaat er om of ge uit christelijke beginselen leeft. En wij — wij keren ons fel tegen de Roomsers!

Het wordt een principiële strijd!

Het goed recht van de christelijke partij is in het geding!

Maar dan worden wij ook wakker!

Wij zijn niet van 1946. Wij zijn van 1879 — of wilt ge van 1848, toen Groen, als leider van de antirevolutionaire partij in de Kamer opereerde en tevergeefs een beroep deed op de conservatieven om steun en medewerking tot behoud van het Protestants Christelijk karakter van ons volksleven. Wij zijn een eeuw oud en leven nog uit de beginselen waaruit Groen leefde. Wij aanvaarden nog altijd de bijbel als fundamentele en radicale drijfkracht van ons handelen als politieke partij. Die beginselen hebben in zich een geestelijke saambindende en gemeenschap vormende kracht. Die beginselen geven bezieling, daadkracht en stootkracht aan ons politiek optreden.

Ook al veranderen wij met de tijd en al is onze generatie anders geaard dan die van 1870, de beginselen blijven essentieel dezelfde.

Maar in de eeuw van ons bestaan hebben wij wel geleerd, dat wij niet moeten streven naar de macht in de Kamer. Wij krijgen nooit een antirevolutionaire Kamermeerderheid. En dat behoeft ook niet. Daar is het ons niet om te doen. Wij vragen alleen om te mogen bestaan. Wij vragen alleen om mee invloed te mogen uitoefenen. En daarbij te pleiten voor het goed recht van onze antirevolutionaire beginselen.

En daarover ontbrandt straks de strijd.

De Partijconferentie in Den Haag

Op Woensdag 13 en Donderdag 14 October wordt in het hotel Witte Brug te Den Haag een partijconferentie georganiseerd. Dit is wederom een zogenaamde bezinningsconferentie op hoog niveau. Als referenten zijn uitgenodigd en hebben zich beschikbaar gesteld de heren A. W. Biewenga Wzn, lid van de Tweede Kamer, en prof. dr R. Schippers, hoogleraar aan de Vrije Universiteit.

De eerste zal spreken over het advies van de Sociaal-Economische Raad inzake de ouderdomsvoorziening. Dat is een belangrijk en actueel onderwerp, dat de belangstelling van zeer velen heeft. Het is daarom dunkt mij goed, dat dit onderwerp reeds nu en in dit stadium behandeld wordt op een partijconferentie. Natuurlijk, er is nog geen wetsontwerp. De details zijn dus niet bekend. In hoeverre de betrokken minister aan het advies gevolg zal geven, weten wij niet. Maar de idee van de generale volksverzekering hangt in de lucht. Dat men die kant uit wil blijkt ook wel uit de ministeriële nota. Daarom kan de discussie juist nu een principiële zijn. En er is veel voor te zeggen dat nu reeds een antirevolutionair geluid wordt gehoord.

Prof. R. Schippers zal spreken over de doorbraak, haar betekenis en achtergrond. Dat daarbij ook het mandement der bisschoppen aan de orde zal komen is onvermijdelijk. Dit stempelt de actualiteit van dit onderwerp. Beide referaten zullen worden gedrukt en aan de kiesverenigingen worden toegezonden. Dan heeft men in ieder geval reeds twee onderwerpen voor de komende winter — twee onderwerpen, die de moeite van behandelen overwaard zijn.

Voor de partijconferentie worden uitgenodigd de leden van het Centraal Comité, de A.R. Kamerleden, een aantal gasten-deskundigen en voorts kunnen de achttien Kamerkieskringbesturen ieder vijf afgevaardigden zenden. De gewoonte getrouw wordt gestreefd naar een totaal aantal deelnemers van honderdvijftig à honderdzestig. Groter mag dat aantal niet zijn, want anders, men weet het, wordt het een massavergadering, waarin de discussie niet tot haar recht kan komen.

De conferentie van Brussel

JAC. S. HOEK

HET E. D. G. VERDRAG

De Luxemburgse Minister van Buitenlandse Zaken, de heer Bech, moet tijdens de debatten in Brussel over het E.D.G.-verdrag hebben verklaard, dat de houding van Frankrijk inzake de Europese Defensie Gemeenschap te vergelijken is met die van een koopman, die beloofd heeft een auto te leveren en tenslotte met een paard voor de dag komt.

Het Franse protocol, dat door Mendès-France in Brussel aan de ministers van buitenlandse zaken van de vijf andere landen werd voorgelegd, zou men terecht het paard kunnen noemen en het E.D.G.-verdrag, zoals het thans door vier parlementen is goedgekeurd, de auto.

Treft men een vergelijking tussen de tekst van het Franse protocol met die van de verklaring der vijf landen, zoals deze na de conferentie van Brussel zijn gepubliceerd, dan blijkt welke Franse wijzigingsvoorstellen de vijf landen, n.l. West-Duitsland, Italië en de Beneluxlanden, niet bereid waren over te nemen. De belangrijkste zijn:

Afgewezen Franse voorstellen

1. Gedurende een periode van acht jaar na de inwerkingtreding van het E.D.G.-verdrag heeft iedere deelnemende staat het recht elke beslissing van het commissariaat, die indruist tegen diens vitale belangen, tegen te houden. (In het huidige E.D.G.-verdrag wordt dit op drie jaar gesteld).
2. Het commissariaat zal in deze periode van acht jaar maandelijks rapport moeten uitbrengen aan de raad van ministers en deze zal telkens wanneer het noodzakelijk is moeten bijeenkomen om het werk van het commissariaat te leiden en te controleren.
3. De raad van ministers van de E.D.G. zal direct na de inwerkingtreding van het verdrag aan de raad van ministers van de N.A.V.O. voorstellen op welke wijze het commissariaat zijn inspectie-bevoegdheden ten behoeve van de opperbevelhebber van de N.A.V.O.-strijdkrachten in Europa dient uit te oefenen.
4. De zetel van de Europese Defensie Gemeenschap zal, evenals van de N.A.V.O., in Parijs zijn.
5. Alle deelnemende landen hebben het recht zich van de gemeenschap af te scheiden in geval de hereniging van Oost- en West-Duitsland tot stand komt, ook al besluit het nieuwe Duitsland alsdan niet uit de E.D.G. te treden.
6. De functies van lid van het commissariaat van de E.D.G. worden onverenigbaar verklaard met dat van de hoge autoriteit van de Europese Kolen- en Staalgemeenschap. Deze onverenigbaarheid eindigt vijf jaar na het beëindigen van het lidmaatschap van een van deze colleges.
7. Gedurende een periode van vier jaar blijft het recht van bevordering en achteruitzetting in rang, verlies van rang enz. ten aanzien van het militaire personeel aan die staten, die voor de inwerkingtreding van het verdrag over een legerorganisatie beschikken. (Duitsland krijgt dit recht dus niet). Voorts wordt voorgesteld mogelijk te maken, individuele overplaatsingen te doen plaats vinden ook in de rang van commandant van een basiseenheid tussen nationale en Europese strijdkrachten.
8. De nationale basiseenheden moeten slechts worden ge-

Mendès-France verklaarde, voordat het Franse parlement de E.D.G. verwierp, dat de vijf landen hem op de Brusselse conferentie wilden vernederen, doordat geen van zijn belangrijkste voorstellen werd overgenomen. De heer Jac. S. Hoek toont hieronder aan dat het verwijt ongerechtvaardigd is en dat aanvaarding van de betreffende voorstellen door de Vijf onaanvaardbaar was, omdat dit het einde van de E.D.G. zou zijn. Op de conferentie van Londen wordt het debat voortgezet over dezelfde problematiek.

integreerd in E.D.G.-legerkorpsen, die gestationneerd worden in de dekkingszone (langs de Elbe), wel alle Duitse troepen dus, maar niet alle troepen van de andere deelnemers. In het verdrag wordt deze discriminatie ten aanzien van Duitsland niet gemaakt en worden alle troepen van de deelnemende landen op gelijke wijze geïntegreerd.

9. Wanneer een partner-staat zijn militaire bijdrage verlaagt, moeten andere landen hun militaire bijdrage in gelijke mate verlagen. De bedoeling van dit Franse voorstel was kennelijk om de Duitse troepen in de E.D.G. in alle omstandigheden even groot te doen zijn als de Franse.
10. De procedure in artikel 38 van het E.D.G.-verdrag om te komen tot een Europese Politieke Gemeenschap wordt buiten werking gesteld en tevens wordt verklaard, dat de beginselen van artikel 38 de bewegingsvrijheid van de regeringen en parlementen niet beperkt.
11. Het verbod in het E.D.G.-verdrag opgenomen voor alle staten om per jaar meer dan 500 gram kernsplittingsstof te produceren, wordt beperkt tot de strategisch kwetsbare gebieden (alleen Frankrijk produceert jaarlijks meer dan 500 gram). De vijf landen vonden het niet nodig de hoeveelheid van 500 gram te verhogen, omdat een wijziging van deze hoeveelheid gemakkelijk na inwerkingtreding van het verdrag kan worden aangebracht.
12. Er worden territoriale kamers (nationale rechtbanken) opgericht als hoogste beroepsinstantie, waardoor het Hof van Justitie van de E.D.G. zijn betekenis verliest.

Werden de bovengenoemde voorstellen tot wijziging van het E.D.G.-verdrag door de vijf landen afgewezen, hieronder volgt een opsomming van vier punten uit het Franse protocol, die materieel geheel door de vijf landen zijn overgenomen:

Overgenomen Franse voorstellen

1. Het voorstel om aan elke partner-staat het recht toe te kennen uit het E.D.G.-verdrag te treden:
  - a. wanneer de N.A.V.O. wordt ontbonden;
  - b. wanneer de Verenigde Staten en Engeland naar eenstemmig oordeel in belangrijke mate hun bijdrage in de verdediging van Europa verminderen;(De duur van het E.D.G.-verdrag is zoals bekend op 50 jaar gesteld. Echter de N.A.V.O. op 20 jaar).
2. De wens van Frankrijk om de basiseenheden, die afkomstig zijn van landen, die lid zijn van de N.A.V.O., doch niet van de E.D.G., bij de vorming van grote Euro-

pese eenheden te betrekken, overeenkomstig de voorstellen van deze staten en de aanwijzingen van de opperbevelhebber van de N.A.V.O.

3. De vijf landen zijn bereid met die landen die niet volledig willen deelnemen aan de E.D.G. verdragen af te sluiten, waarin zij zich aan de gemeenschap associëren.
4. De Chefs van de regeringen of de daartoe aangewezen minister van elke staat zullen zo vaak vergaderen als nodig is. Raken deze bijeenkomsten ook vraagstukken, die de samenwerking tussen de gemeenschap en Groot-Brittannië aangaan, dan zal de Engelse regering uitgenodigd worden hieraan deel te nemen.

Concessies van de vijf

Op een groot aantal punten hebben de vijf landen in Brussel getracht zoveel mogelijk aan de Franse wensen tegemoet te komen:

1. Elk land heeft het recht uit te treden uit het verdrag, indien Duitsland na de hereniging van Oost- en West-Duitsland van het aan dit land in de conventie van Bonn toegekende recht om na hereniging uit de E.D.G. te treden. De conventie van Bonn geeft aan West-Duitsland soevereine rechten wanneer het E.D.G.-verdrag in werking treedt en regelt de verhouding tot de vroegere bezettingsmogendheden.
2. Ten einde de collegiale verantwoordelijkheid van het commissariaat van de E.D.G. volledig tot zijn recht te doen komen, wordt o.a. verklaard dat alle beslissingen, die van enige importantie zijn, collegiaal moeten worden genomen, behalve over die zaken, die naar het eenstemmig oordeel van de raad van ministers kunnen worden overgelaten aan individuele leden van het commissariaat. In het algemeen zal het commissariaat met een gekwalificeerde meerderheid van stemmen moeten beslissen. De nadruk wordt dus gelegd op het collegiale karakter van het commissariaat.
2. Een buitensporige centralisatie waarvoor de Fransen vrezden, willen de vijf landen tegengaan door bij de uitvoering van het verdrag gedecentraliseerde staven op te richten, zowel voor administratieve, civiele als militaire doeleinden. De eerste 18 maanden na de inwerkingtreding van het verdrag zullen ook de door de centrale staf van de E.D.G. aan te wijzen generaals — elk land krijgt zo'n „gedelegeerde” — die in deze periode belast zijn met het opleiden van de nationale contingenten, bestemd voor het Europese leger, in deze gedecentraliseerde staven worden opgenomen.
4. De Fransen stelden voor de eerste acht jaren na inwerkingtreding van het verdrag het in het verdrag voor het commissariaat vastgelegde recht van beroep op het Hof van de gemeenschap buiten werking te stellen en gedurende die tijd de raad van ministers als beroepsinstantie aan te wijzen. De vijf landen-verklaring handhaaft het Hof als beroepsinstantie, doch draagt het commissariaat op de geschillen eerst voor te leggen aan de raad van ministers alvorens gebruik te maken van de beroepsmogelijkheid voor het Hof.
5. In het Franse protocol werd de gedachte geopperd alle gemeenschappelijke regelen met betrekking tot de rechtspositie van het militaire- en burgerlijke personeel, de recrutering en encadrering, het militaire tucht- en strafrecht, de pensioenen enz. pas van kracht te doen worden na afloop van een periode, waarvan de duur bij unanieme beslissing van de chefs van de zes regeringen zou moeten worden vastgesteld. De verklaring van de vijf landen stelt aan deze periode een limiet van 2 jaren en beperkt de lijst van algemene regelen tot de rechtspositie van het personeel en het militaire tucht- en strafrecht.

Bovendien kan iedere staat, waar de figuur van regeringschef onbekend is, zoals Nederland, een minister afvaardigen om over deze zaken, die volgens de verklaring der vijf bij unanimitie moeten worden vastgesteld, te beslissen. Overeenkomstig de wens van Frankrijk wordt voorts verklaard, dat gedurende deze twee jaar de in de partnerstaten van kracht zijnde wetten en reglementen zowel door de nationale autoriteiten als door de staven van het commissariaat worden toegepast.

6. Ten aanzien van de vaststelling van de begroting van de Europese Defensie Gemeenschap stelde Frankrijk voor, dat alvorens hierover door de raad van regeringschefs een beslissing wordt genomen, de hoogte van de bijdrage van elke staat door het parlement van deze staat te laten bepalen. De vijf-landen-declaratie wijst dit af en verklaart, dat de ontwerp-begroting door het commissariaat tijdig aan de nationale regeringen zal worden bekend gemaakt, opdat zij deze ontwerp-begroting aan hun respectievelijke parlementen kunnen overleggen voordat door de raad van ministers (ook hier wordt de beperking tot regeringschefs niet gemaakt) de hoogte van de bijdrage van elke partner-staat wordt vastgesteld.
7. De Franse voorstellen op economisch en financieel gebied bleken evenmin de instemming van de vijf landen te hebben. In de verklaring wordt gezegd, dat de vijf verlangend zijn rechtvaardige concurrentie-voorwaarden te scheppen onder de leveranciers van de gemeenschap. Daarom bepalen zij, dat het commissariaat regels vaststelt, opdat de offertes die gemaakt worden vergelijkbaar zijn voor wat betreft de prijzen, waarbij de bijzondere omstandigheden van de partner-staten en vooral het verschil in belastingheffing in acht moeten worden genomen. De Fransen hadden een oplossing van deze problemen voorgesteld, die er op neerkwam dat op de prijzen der Franse leveranciers de fiscale aftrek, die in Frankrijk voor de export geldt, in mindering moet worden gebracht bij het vergelijken van de offertes, terwijl het commissariaat toch tenslotte deze prijzen, verhoogt met de fiscale aftrek, zou moeten betalen.

De verklaring der vijf reageerde voorts op een Frans voorstel om in verband met het feit dat bepaald oorlogstuig niet in de strategische zône (West-Duitsland) mag worden gemaakt, met te bepalen, dat de landen, die buiten de strategische zône liggen en gedwongen zijn dit zware oorlogstuig te maken, bij de toepassing van de algemene regel van het verdrag, waarbij elke staat van zijn financiële bijdrage in de E.D.G. 85 % in eigen land kan besteden, daarvan geen nadeel mogen ondervinden. De Fransen vrezden dat de 85 % van hun financiële bijdrage dan voornamelijk in de zware industrie wordt besteed, en dat de andere industrieën dus stiefmoederlijk zullen worden bedeed. Uit de verklaring van de vijf blijkt dat men deze opvatting overdreven vindt. Niet alleen Frankrijk behoeft dit zware oorlogstuig te maken. Men zegt dan ook laconiek: het commissariaat zal zijn best doen een juist evenwicht te bewaren tussen de verschillende industrieën van elk der verdragspartners.

8. De verklaring van de vijf landen eindigt met de aankondiging, dat zij bereid zijn, op verzoek van een der staten-leden, twee jaar na het inwerking treden van het verdrag een conferentie bijeen te roepen om een voorstel tot wijziging van het verdrag te behandelen, waarbij de wijzigingsprocedure van het verdrag zal worden gevolgd. De Fransen wilden deze conferentie reeds na een jaar houden, wanneer een motie van één der parlementen daarom vroeg. Bovendien stond in het Franse

protocol, dat de Engelse regering, wanneer zij dit wilde, aan zo'n conferentie tot wijziging van het verdrag kan deelnemen.

Concessies van Frankrijk

De Franse delegatie verklaarde zich op de Brusselse conferentie accoord met een aantal punten uit de verklaring der vijf landen. De volgende concessies worden genoemd:

1. De raad van ministers van de E.D.G. zal aanstonds na het in werking treden van het verdrag aan de raad van de N.A.V.O. voorstellen doen met betrekking tot de vaststelling van de bevoegdheden van de opperbevelhebber der N.A.V.O.-strijdkrachten in Europa.
2. Van een beperking van de bevoegdheid van het commissariaat om in beroep te gaan bij het Hof van Justitie van de E.D.G. werd afgezien en de tekst van de vijf-landen-verklaring over de beroepsmogelijkheid werd aanvaard. Zie punt 3 onder de opsomming van de zeven punten, waarop de vijf-landen-verklaring de Fransen tegemoet zijn gekomen.
3. Aanvaard werd dat het commissariaat door het Hof laat uitmaken of een partner-staat de opschorting van een beslissing van het commissariaat kan eisen, wanneer de vitale-belangen van deze staat worden getroffen. Ten aanzien van dit punt en van punt 2 hierboven maakte de Franse delegatie de reserve, dat zij geen genoegen kon nemen met een „déclaration”, een verklaring door zes landen, maar de opstelling van een protocol moest eisen, omdat dit juridisch dezelfde kracht zou bezitten als een verdrag. De vijf landen wezen deze eis af, omdat inwilliging ervan wijziging van het verdrag tot gevolg kan hebben.
4. De concessie die de vijf landen maakten ten aanzien van de decentralisatie van de bevoegdheden van het commissariaat (zie punt 2 van de lijst van tegemoetkomingen van de vijf landen) werd geaccepteerd, doch ook hier eisten de Fransen de opstelling van een protocol.
5. Met betrekking tot de „initiale periode” en het vaststellen van algemene regelen met betrekking tot de rechtspositie van het militaire en burgerlijke personeel enz. werden de voorstellen in de declaratie der vijf landen aanvaard (zie punt 4 van de lijst van tegemoetkomingen van de vijf landen). De Fransen stonden hier echter eveneens op het samenstellen van een protocol.
6. De Franse delegatie verklaarde zich bereid haar voorstel inzake het onverenigbaar verklaren van het lidmaatschap van het commissariaat met dat van de Hoge

VERGADERING DER KAMERKIESKRING-BESTUREN

In September en October komen in alle Kamerkiezingen de besturen der Centrales bijeen. Op deze vergaderingen zal een lid van het Moderamen van het Centraal Comité of een gedelegeerde aanwezig zijn. Het is de bedoeling dat op deze bijeenkomsten de positie van de Antirevolutionaire Partij in ieder district eens goed wordt doorgesproken. Er is dan volledig gelegenheid aandacht te geven aan de speciale moeilijkheden in iedere Kamerkiezing. Mogen wij ook langs deze weg de secretarissen verzoeken een uitvoerig verslag van de gevoerde discussie aan het secretariaat van de Partij te zenden? Hoe uitvoeriger het Centraal Comité wordt ingelicht hoe beter.

Autoriteit van de Europese Kolen- en Staalgemeenschap te laten vallen (zie punt 5 van de lijst van Franse wijzigingsvoorstellen, die de vijf landen weigerden over te nemen).

7. Zij zag af van haar voorstel tot vorming van territoriale kamers (zie punt 11 van de lijst van wijzigingsvoorstellen, die door de vijf landen werden afgewezen).
8. Zij liet haar voorstel met betrekking tot het recht van bevordering in rang enz. vallen, doch bleef op haar standpunt staan, dat haar voorstel tot het openen van de mogelijkheid individuele overplaatsingen aan te brengen tussen nationale en Europese strijdkrachten ook in de rangen die gelijkwaardig aan of hoger zijn dan die van commandant van een basiseenheid (een divisie), in een protocol vast te leggen (zie punt 6 van de lijst van voorstellen die door de vijf verworpen werden).
9. De Franse delegatie aanvaardde de verklaring van de vijf, dat de ontwerp-begroting eerst aan de nationale parlementen wordt voorgelegd, voordat de raad van ministers van de E.D.G. de bijdrage van elke partner — staat vaststelt (zie punt 5 van de lijst van voorstellen, die door de vijf niet werden overgenomen).
10. Zij heeft haar voorstel om art. 38 van het verdrag inzake de procedure om te komen tot een Europese federatie of confederatie laten vallen.

GROOT OF KLEIN. 'T MOET PANTER ZIJN

PANTER

De befaamde **MIGNON**.
Klein, maar extra fijn!

PANTER's grote sigaren.
Superieur in smaak en geur!

Onze jonge mensen langer vormen en later aan het werk zetten

J. SCHIPPER

Reeds lange tijd dringt zich aan ons de vraag op of het nodig is de leertijd van de jongeren te verlengen en daarmee het tijdstip, waarop zij een keuze doen voor het beroep dat zij zullen uitoefenen, later te stellen dan thans het geval is.

Minister Zijlstra heeft die vraag, toen hij een rede hield op de jaarvergadering van het Christelijk Werkgeversverbond, in beginsel bevestigend beantwoord. De Minister beantwoordde deze vraag gezien vanuit het economisch gezichtspunt, nl. het standhouden van ons volk in de strijd om de plaats in het volkerenleven. Naast, of beter, daarbovenuit gaat de vraag welke betekenis heeft langere vorming voor onze jeugd, die straks in die strijd geworpen wordt om te kunnen standhouden.

Op die vraag heeft ons de commissie-Banning, toen zij rapport uitbracht over de ontwikkelingsmogelijkheden

voor jeugdige fabrieksarbeiders, een antwoord pogen te geven. Ook het befaamde „Bronnenboek”, waarop het Eerste Kamerlid Algra terecht scherpe critiek geefend heeft, stelt ons toch voor het probleem van de toekomst van onze jeugd, en daarbij is de duur van de vorming en het op latere leeftijd kiezen van een beroep in het geding. Terwijl ook de landen in West-Europa, die eveneens op de duur willen standhouden in het economisch strijdperk, ons daaromtrent tot een voorbeeld zijn.

Het lijkt mij van voldoende belang om in dit artikel aandacht te schenken aan het rapport der commissie-Banning. Deze commissie vormt een onderdeel van de commissie-Cramer die de opdracht had een onderzoek in te stellen naar de ontwikkelingsmogelijkheden van de Nederlandse jeugd. Reeds eerder, nl. in October 1950 was een rapport verschenen over de ontwikkelingsmogelijkheden van de jeugdige fabrieksarbeiders.

Enige cijfers dienen vooraf vermeld te worden om te weten over welke groep het in 't rapport-Banning gaat. Van de 577.000 jongens van 14—20 jaar (op basis van de volkstelling in 1947) in het jaar 1951 genoten 30% volledig dagonderwijs, 58% oefenden beroepsarbeid uit en de rest of 12% waren tijdelijk niet aan het werk of in militaire dienst.

Van de groep van 58% waren werkzaam in de industrie (annex bouwbedrijf) 144.000 jongeren; 21.000 in magazijnen of transportbedrijf; 93.000 in de landbouw; 30.000 in administratieve betrekkingen; 12.000 als winkelpersoneel en een rest van 33.000 waarover het rapport geen gegevens verstrekt.

Het onderzoek naar de ontwikkelingsmogelijkheden is beperkt tot de jongeren in de industrie, magazijnen en transport, totaal 165.000, of ongeveer de helft van de jongeren die beroepsarbeid verrichten. In de komende 15 à 20 jaar zal,

gelet op de bevolkingstoename, deze groep ongeveer 200.000 groot zijn.

Een deel van deze jonge arbeiders is afkomstig uit en leeft in een milieu waarvan opvoedende kracht uitgaat door het gezin, de kerk, de school, de jeugd- en vakorganisatie, waardoor ook inhoud gegeven wordt aan de besteding van de vrije tijd. Een ander deel van deze jonge arbeiders, die als regel niet meer dan lager onderwijs hebben genoten komt uit en leeft in een milieu waarin weinig of geen opvoedende

kracht uitgaat. Die meestal in korte tijd een groot aantal baantjes als loopjongen of duvelstoejager hebben versleten en wier interessesfeer in hoofdzaak tot bioscoop, straat en cafetaria beperkt is gebleven.

De commissie-Banning heeft ook een onderzoek ingesteld naar de vraag in welke bedrijfspgroepen deze jongeren werken. Zij kon aan de hand van de bestaande statistiek

geen gegevens krijgen over de 14—20-jarigen, maar moest zich vergenoegen met het bestaande statistische materiaal van de 14—17-jarigen welke 66.328 jongens omvatte. Wat blijkt nu? Dat er 2.2% werkzaam was in de metaalnijverheid, 12.3% in het textielbedrijf, 9.5% in de houtverwerkende industrie en 28.8% in de overige bedrijfstakken.

Gaat men deze cijfers nu ontleden voor alle bedrijfstakken, dan werken er 29.7% in ondernemingen van minder dan 25 arbeiders; 26.8% in ondernemingen van 25—99 arbeiders 34.7% van 100—999 arbeiders en 8.7% van 1000 en meer arbeiders. D.w.z. 56.5% in klein en middelgrote ondernemingen en 43.5% in grote of grootste ondernemingen. Men kan aannemen dat deze percentages voor de 165.000 arbeiders waarover het onderzoek liep, niet ver uiteenlopen zullen tegenover de groep van ruim 60.000 jeugdigen van 14—17 jaar.

Jammer is dat de Commissie blijkbaar niet in staat geweest is na te gaan hoe groot het percentage van deze 60.000 jongeren was die tot de geschoolden en de ongeschoolden, krachtens de opleiding die zij ontvingen, zullen gaan behoren. Dit is te meer te betreuren omdat de Commissie in haar rapport wijst op de grote betekenis die aan goede opleiding tot vakarbeiders, met het oog op de industrialisatie, dient geschonken te worden.

Wel heeft de commissie gegevens vermeld over het onderwijs dat de groep 14—20 jarigen wel en niet ontvangt. De cijfers wijzen, na de invoering van de achtjarige leerplicht, gunstiger gegevens aan. Van de totale mannelijke bevolking in 1950-'51, groot 578.000, genoten er 175.000 volledig dagonderwijs en 99.000, part-time onderwijs. De rest, of 305.000, ontving in het geheel geen onderwijs. Neemt men uit deze groep de 14—17 jarigen, dan zijn er 123.000 jongens van die leeftijd die in het geheel geen onderwijs ontvangen. Tegenover dit aantal staan er van de 14—17-jarigen 142.000 die volledig dagonderwijs ontvangen.

„Wanneer wij op de duur in de wereld willen standhouden, dan zullen wij het vooral moeten zoeken in kwalitatief hoogwaardige producten, waarin wij de in ons volk aanwezige intellectuele en andere begaafdheden zo volledig mogelijk benutten. Tegen deze achtergrond zullen wij ernstig rekening moeten houden met de noodzaak om onze jonge mensen langer te vormen en later aan het werk te zetten dan op dit ogenblik het geval is”.

MINISTER ZIJLSTRA
Op de vergadering van het
Christelijk Werkgeversverbond

Deze gegevens, in het licht gesteld van de opmerking van Minister Zijlstra „om onze jonge mensen langer te vormen en later aan het werk te zetten”, krijgen betekenis over de vraag wat er te dien aanzien te doen is.

Bijna 40 jaar geleden heeft de staatscommissie-Van Wijnbergen (ingesteld in 1917) ook met deze vraag geworsteld en hoewel we een flinke stap vooruit gedaan hebben op deze moeilijke weg, kan ook nu nog met instemming worden aangehaald wat in de inleiding van dit rapport werd gezegd, nl.: „dat men zich sinds enige tientallen van jaren met verwondering is gaan afvragen hoe het mogelijk is, dat aan de jeugd in de overgangleeftijd tussen kind en volwassene zo weinig zorg wordt besteed. Bij de jeugd uit de lagere maatschappelijke klassen, treden de leemten in opvoeding en vorming het duidelijkst naar voren, in zoverre brede scharen na de lagere school generlei opzettelijke vorming ontvangen”.

De Commissie-Banning is van oordeel dat aan dit vraagstuk meer aandacht door Volk en Overheid geschonken moet worden. Allerlei denkbeelden worden bepleit en het is van belang daaraan in Nederlandse Gedachten, in een slotartikel, bijzondere aandacht te schenken.

Minister Zijlstra bepleitte, sprekend op de vergadering van het Christelijk Werkgeversverbond een langere duur van de vorming van jonge mensen en daardoor een later tijdstip waarop zij bij de arbeid worden betrokken. Analooq aan deze opvatting herinnerde ik in het eerste artikel aan het rapport van de Commissie-Banning handelend over „ontwikkelingsmogelijkheden voor jeugdige fabrieksarbeiders”.

Dit rapport geeft vier maatregelen ter verbetering van de euvels die daarvoor, met het oog op de fabrieksarbeidersjeugd, nodig zijn, nl. die in en door het gezinsleven, in en door het onderwijs, van het z.g.n. derde milieu en in en door het arbeidsmilieu.

Voor het vraagstuk van langere vorming en later tijdpunt voor aanvang van de arbeid, zijn de tweede en laatste maatregel van belang. Dit wil niet zeggen dat de beide andere verwaarloosd mogen worden, doch zij treden niet zo sterk op de voorgrond bij de verwerkelijking van de gedachte van Minister Zijlstra.

De Commissie-Banning heeft een vergelijking gemaakt voor wat betreft de verbreiding van het onderwijs in de leeftijdsklasse van 14—17 jaar, met de Verenigde Staten van Noord-Amerika en Engeland en stelt vast dat van elke 100 jongens in die leeftijdperiode in Nederland 63% volledig of gedeeltelijk onderwijs ontvingen; in de Verenigde Staten was dit percentage 82.5 en in Engeland 71.

Hieraan dient toegevoegd te worden dat uit een onderzoek, ingesteld door de vierde afdeling van de Onderwijzersraad, gebleken is dat ook in Zwitserland de jongeren in het algemeen genomen niet voor hun 16e jaar in het bedrijfsleven geplaatst worden en tot die tijd onderwijs ontvangen.

Er gaan regelmatig verschillende groepen van werkgevers en werknemers naar Amerika, ten einde zich op de hoogte te stellen van de industrie, waarbij ook het vraagstuk van de opleiding der jongeren werd bestudeerd. Uit een der rapporten wordt geciteerd: „Veel van het goede wat men in de Amerikaanse bedrijven ziet is in diepste kern terug te brengen tot het algemeen ontwikkelingsniveau van de mensen, die in het bedrijf werken. De Amerikaanse arbeider heeft daardoor ook veel meer begrip voor de betekenis van zijn arbeid voor de gehele samenleving en voor de maatschappelijke welvaart.”

Deze uitspraak is voor ons land eveneens van betekenis, omdat nog meer dan voorheen, de kwaliteit van de arbeid en de arbeider op de voorgrond dient te staan. Want ook in Zwitserland, met zijn hoog gekwalificeerde industrie, heeft men dezelfde ervaring opgedaan als in Amerika.

De Christelijk-sociale conferentie van 1952 heeft zich

eveneens met deze kwestie beziggehouden en verlangd dat er een verbod diende te komen van jongeren beneden 16 jaar en gelijktijdig een wettelijke regeling van voortgezet onderwijs aan deze jongeren.

Het is derhalve niet vreemd dat de commissie-Banning tot de conclusie is gekomen dat een *verlenging van de leerplicht met twee jaar volledig, bij de individuele mogelijkheden aangepast, dagonderwijs, gepaard met een overeenkomstige verhoging van de arbeidsgerechtigde leeftijd het voornaamste middel is om tot verbetering van de huidige situatie te geraken.*

't Ligt voor de hand dat deze commissie het probleem van het onderwijs dat gegeven moet worden na de lagere school in haar beschouwingen betreft en tot de slotsom komt dat leerplicht-verlenging eerst dan mag worden ingevoerd als er een verantwoord leerplan voor het vervolgonderwijs aanwezig is.

In het licht mede van deze uitspraak valt te betreuren dat het plan, zoals de oud-minister Rutten heeft uiteengezet met betrekking tot het basis-onderwijs en het daarop gebouwde eenvoudig voortgezet onderwijs, nog steeds „plan” gebleven is, want dan zou de noodzaak om een verantwoord leerplan te ontwerpen voor het voortgezet onderwijs, veel dringender zijn. Daartoe zouden wij, zonder te copiëren, toch in de leer kunnen gaan bij de Angelsaksische landen en Zwitserland.

Uiteraard zijn er bij invoering van een hogere leeftijd voor verplicht onderwijs nog meer moeilijkheden dan die van het leerplan. De commissie-Banning somt ze op, als daar zijn: het tekort aan scholen, onderwijzers en leraren(essen), de kosten daarvan voor de Overheid, en (niet te vergeten) de derving van inkomsten door de ouders als de jongeren eerst op 16-jarige leeftijd gaan verdienen; ten slotte de bezwaren voor het bedrijfsleven door onttrekking van de 14- en 15-jarigen aan de arbeid in beroep en bedrijf.

Deze bezwaren, hoe gewichtig zij ook zijn, mogen er m.i. niet toe leiden, dat ernstige pogingen om die op te vangen, niet worden ondernomen. Het gaat toch om het levensgeluk van duizenden jongeren, om betere mogelijkheden die de welvaart van ons volk kunnen verhogen, de kwaliteit van de arbeid en de arbeider te verbeteren en waarbij de ondernemers gebaat zullen zijn. De geestelijke volksgezondheid die in het geding is zal er toe moeten nopen in de naaste toekomst deze denkbeelden te realiseren.

Het vraagstuk van het verplichte part-time onderwijs dat door de commissie-Banning wordt aangesneden, laat ik, hoe belangrijk ook, nu buiten beschouwing.

Ten slotte nog een korte opmerking over het vierde punt dat als een maatregel tot verbetering wordt aangegeven, nl. die moet worden aangebracht in en door het arbeidsmilieu.

Een zestal punten worden genoemd, nl. uitbreiding en verbetering van de beroepskeuzevoorlichting, kortere arbeidsduur en langere vacaties voor de jongere arbeiders, verbod van ploegenarbeid voor personen beneden 18 jaar, correctie in de jeugdlonen, verantwoord personeelsbeleid en vorming van aanstaande industriële leiders.

Over elk dezer zes onderwerpen zouden enige artikelen geschreven kunnen worden, ik volsta met ze aan te stippen.

Het voornaamste is of de geestelijke opvoeding van ons volk zo zal zijn dat onze jongeren de hoge betekenis van de arbeid als Goddelijke opdracht, zullen leren verstaan; waardoor zij hun verantwoordelijkheid gaan beseffen om mede-arbeiders Gods te zijn, overal waar zij in het arbeidsproces geplaatst worden.

In dit verband zou het toch wel zeer bijzondere aanbeveling verdienen als het Convent van Christelijk-sociale organisaties plannen zou willen voorbereiden om te komen tot een langere vorming van onze jongere arbeiders(sters) en daarmede tot het op latere leeftijd laten aanvangen van de arbeid in het bedrijfsleven.

Wij hebben voor U gelezen

R. GOSKER

Gedurende de laatste maanden zijn er een aantal boeken en brochures verschenen, die toch wel de aandacht verdienen van de lezerskring van ons blad. De zomervacantie is voorbij. De vele regendagen gaven weliswaar genoeg gelegenheid om van het vele nieuwe op de boekenmarkt kennis te nemen. Maar de leesmaanden beginnen toch met September. En dan is het goed een algemeen overzicht te geven. Dat kan voor verschillende besturen aanleiding zijn zich te bezinnen op de onderwerpen, die op de vergaderingen van de kiesvereniging aan de orde kunnen worden gesteld.

1. Antirevolutionair Beleid. We beginnen dan maar met de gedachtenwisseling van Prof. Dr J. P. A. Mekkes en Prof. Mr A. M. Donner - uitgave T. Wever, Franeker. Veel behoeven wij over deze gedachtenwisseling niet te zeggen. Twee standpunten worden tegenover elkaar gesteld en aan elkander getoetst. Ik waag er mij niet aan beide standpunten nog korter weer te geven dan in dit boekje geschiedt. Een gelukkige omstandigheid is echter, dat de Heer H. Algra, ons Eerste Kamerlid, in het laatste nummer van Antirevolutionaire Staatskunde een uitstekende beschouwing gegeven heeft over deze gedachtenwisseling, waarin hij toch ook weer voor enige nieuwe gezichtpunten de aandacht vraagt. Dit is dan tevens een aanloopje om voor Antirevolutionaire Staatskunde de aandacht te vragen, want door dit soort artikelen wordt dit maandschrift wel zeer actueel en wint het aan betekenis. Op het debat zelf kunnen wij niet ingaan.

2. Om het behoud der Maatschappij. Prof. Mr I. A. Diepenhorst. Rede, uitgesproken op het Jubileumcongres van de Chr. Middenstandsbond. Deze rede verdient de aandacht. Op pakkende wijze geeft Prof. Diepenhorst een samenvatting van alle gebreken en tekortkomingen, die de tegenwoordige samenleving aankleven. Alle grieven en bezwaren worden opgesomd: maar dan ineens: „Toch rechtvaardigt dit alles niet om enkel en alleen met een dreigend Mene, Mene Tekel Upharsin te besluiten. Zij, die dit zouden willen, zijn nog niet tot op de helft van de diepte der hier voorhanden moeilijkheden en kwesties doorgedrongen. Het maakt een uitermate godvruchtige indruk, na een boetpredikatie

over de ons omringende maatschappij ons zelf neer te zetten onder onze geestelijke wonderboom: wij weten het en wij hebben het anderen laten blijken. Maar dit is vaak onwaarachtig en altijd kortzichtig". En elders „Niemand behoeft ons te overtuigen van de gebrekkigheid en de stunteligheid onzer plichtsvervulling, van de betweterij, de hoogmoed, de zonde, die ons handelen ten deze ontsieren. Wij willen graag onze schaapjes op het droge laten; wij vinden het nog niet zulk een onbillijke regel, dat wie het eerst komt, ook het eerst maalt; wij worden graag zalig met behoud van ons voor- en achtertuintje met goed gewreven meubeltjes en een appeltje voor de dorst". En nu mag iedereen over deze twee citaten brieven schrijven, op voorwaarde dat hij de rede eerst in haar geheel gelezen heeft.

3. Het conflict Kuiper-Heemskerk. Dr J. Voerman, Drukkerij Libertas. Een interessant geschrift over een interessant onderwerp. Het handelt voornamelijk over de Kabinetsformatie van 1908 en 1909, waaruit een controverse geboren is tussen Dr A. Kuiper en Mr Th. Heemskerk, die hen gedurende vele jaren van elkander heeft vervreemd. Prof. Gerretson schreef naar aanleiding van dit boek een interessant artikel in de Telegraaf, waarin hij, mee op grond van deze historie, tot de conclusie komt, dat de partijleider van een politieke partij toch wel in de Kamer moet zitten. Tot nog toe was Prof. Gerretson deze mening n.l. niet toegedaan. Men ziet het. Ook boven de zeventig kan men van standpunt veranderen.

4. Vakbeweging en christelijke roeping door M. Ruppert. Dit is de derde druk van een geschrift uitgegeven door het C.N.V., waarin het goed recht van de Christelijke Vakbeweging wordt verdedigd. De geschiedenis, de grondslag en de idealen van de Christelijke Vakbeweging worden achtereenvolgens behandeld. Vooraf gaat een goede overzichtelijke schets, waarin de gang van het betoog puntsgewijs wordt weergegeven. Het is wel eens goed, wanneer dit onderwerp op de vergadering van de kiesvereniging wordt behandeld. Ook bij ons bestaat er nog wel eens wat misverstand over de acties van „onze" vakbeweging.

5. De Gereformeerde zede door Prof. R. Schippers. Uitgave J. H. Kok N.V., Kam-

pen. Dit boek werd ons toegezonden. De uitgeefster meende klaarblijkelijk, dat het toch wel iets met politiek te maken heeft. Nu - daarin heeft ze geen ongelijk. Wij kunnen immers het leven niet opdelen in staatkunde, maatschappij - kerk. Het is de studie van een ethicus, maar dan een voor de practijk van het leven. En dan moet ik zeggen dat de lezing van dit boek om verschillende redenen aanbeveling verdient. Al was het alleen maar om de aanpak van de problemen en de actualiteit van de onderwerpen, die worden behandeld. In dit boek wordt in ieder geval „open kaart" gespeeld. De dingen worden bij hun naam genoemd. De opinie van de schrijver zal niet zonder meer door allen worden gedeeld, maar daarom behoeft het ongelijk niet op voorhand aan de zijde van de auteur te zijn. Wanneer het gaat over de goorloofheid van bridge over het schouwburg- en bioscoopbezoek dan wordt de politiek nauwelijks benaderd. Maar wanneer gehandeld wordt over „begraven" of „cremeren" over de doelbewuste geboortebeperving, de betekenis van „de burgerlijke huwelijksluiting" en zo meer - dan raken we wel degelijk het politieke vlak. Een beoordeling van dit werk kan in deze korte aankondiging niet worden gegeven, maar het is goed dat wij weten dat dit boek er is, want bij voorkomende gelegenheid zal men het na moeten slaan. Verhelderend zijn de opmerkingen, die Prof. Schippers maakt over de positie van de vrouw in het moderne leven. In dit opzicht is zijn boek voor ons althans zeer actueel, nu de Deputatenvergadering haar besluit over het passieve kiesrecht der vrouw heeft genomen.

6. De Antirevolutionaire en Confessionele Partij in de Nederl. Herv. Kerk, door Mr G. Groen van Prinsterer. Uitgave Oosterbaan en Le Cointre N.V., Goes. Dit boekje is in 1860 door Groen van Prinsterer in de Franse taal geschreven om aan de, door een Waals predikant verkeerd voorgelichte, buitenlandse vrienden juiste inlichtingen te verstrekken omtrent de zware, in Nederland geleverde strijd. Mej. A. J. Dam heeft de vertaling op zich genomen en zij heeft daarmee ons allen zeer aan zich verplicht. Velen onzer, die de Franse taal niet machtig zijn, hadden reeds meermalen van deze brochure van Groen gehoord. Dat de firma Oosterbaan en Le Cointre - bijna een eeuw later de uitgave van de Nederlandse tekst aandurft pleit voor haar. Het is ook een bewijs, dat de belangstelling voor Groen onder ons nog altijd levendig is. Dankbaar zijn wij voor de verhelderende notities, die aan de tekst zijn toegevoegd, die het geheel voor de huidige lezer beter toegankelijk maken.

7. **Wat groeit er uit dit Afrika?** G. A. Gedat - met een voorwoord van Drs W. van der Mast. Uitgave T. Wever, Franeker. De schrijver is een christen Duitser, die opnieuw een reis door Afrika heeft gemaakt. De ondertitel luidt „Weerzien van een continent na vijftien jaar”. Daarmee is de inhoud van dit boek bepaald. De schrijver laat zien in welk een razend snel tempo de toestanden en de verhoudingen in Afrika veranderen. Afrika komt binnen het bereik van het culturele, politieke en economische wereldverkeer. Hij laat zien hoe met name de Islam en het Communisme gereed staan Afrika onder hun invloed te brengen. Hij pleit er voor dat het Christendom zijn roeping tegenover het zwarte werelddeel zal verstaan. In dit boek wordt de politiek van Malan in Zuid-Afrika wel wat anders beoordeeld dan gewoonlijk in de Nederlandse pers geschiedt en alleen reeds uit dit oogpunt verdient het aanbeveling van dit werk kennis te nemen. Lezing van een boek als dit geeft eigenlijk een Christen een diep wanhopig gevoel. Wat kunnen wij nog doen in deze wereld? Wat staan wij machteloos tegenover de geweldige wereldproblemen. Daarom is het toch wel goed zulk een boek te lezen. Want het dwingt ons tot nadenken en tot bezinning. Er zijn heus nog andere vraagstukken aan de orde dan waarmee wij dagelijks direct te maken hebben. En ook dit boek leent zich uitstekend om te behandelen op een kiesvereniging, al moet men natuurlijk kritisch toetsen en wegen.

8. **Denkers van deze tijd.** Een uitgave van T. Wever in Franeker in het kader van de Christelijk Nationale Bibliotheek. Behandeld worden: Kierkegaard, Nietzsche, Karl Barth, Niebuhr, Sartre, Bultmann. Dit is niet een zo eenvoudig boek. Daar moet men inderdaad speciaal voor gaan zitten en dan moet men zo nu en dan — tenminste als leek — wel eens een pagina twee of drie maal lezen. Tenminste voorzover het de beide bijdragen van Prof. Zuidema betreft, die de verhandelingen over Kierkegaard en Sartre schreef. Maar ja — het existentialisme is ook zo moeilijk — al is het dan modern! Wel lijkt mij dit werk een uitermate geschikte handleiding voor een cyclus van 6 avonden van een speciale studiegroep. Tenslotte gaat het over een zestal denkers van betekenis. Ik acht

het daarbij zeer gelukkig, dat de Duitse theoloog Bultmann, behandeld door Dr Herman Ridderbos en de Amerikaanse theoloog Niebuhr, behandeld door Prof. Dr G. Brillenburg Wurth, in dit werk zijn opgenomen. Al leest het dan niet zo vlot en gemakkelijk als het boek van Gedat, voor diepere bezinning is het zeer waardevol.

Dan zijn er voorts drie boeken verschenen in de serie van de „Sociaal Economische boekerij - uitgegeven door N.V. Gebr. Zomer & Keunings Uitgevers Mij Wageningen. Met deze serie ben ik wel heel erg blij. Ik heb zo de indruk dat daarmee een stuk werk van de onlangs overleden Prof. Mr P. A. Diepenhorst wordt voortgezet. En daaraan hebben wij zo dringend behoefte. Vooral op Sociaal-economisch terrein roept ons volk om meer voorlichting. — Voorlichting — die begrijpelijk is, ook voor de niet wetenschappelijk geschoolde. Dan behoeft die voorlichting niet zo te zijn, dat zij de aandacht gevangen houdt als een boeiende roman. Enige inspanning mag van de lezers wel worden gevergd. Het is ook wel eens goed, dat men gedwongen wordt in een wat langzamer tempo te lezen dan men gewoon is. Mits de gewone man het dan maar vatten kan. En dat is van deze werken inderdaad het geval.

9. „**Mens en medemens.** Een inleiding tot de algemene sociologie” van de hand van Prof. Dr R. van Dijk. Natuurlijk zijn we blij met dit werk. Het pretendeert niet zo veel. Ik heb wel eens meer geneusd in handboeken over de Sociologie. Men moet toch iets doen voor zijn vak. Maar al spoedig duizelt het je dan van de systemen, die worden opgebouwd en van de terminologie, die wordt gebruikt. Maar nu hebben wij dan een eenvoudige inleiding, die ons toch wel op bevattelijke wijze duidelijk maakt wat sociologie is. En die dat ook doet in, laat ik maar zeggen, de sfeer van de Calvinistische Wijsbegeerte. Het boek is geschreven voor de Gereformeerde gezindte. Uit het voorwoord blijkt de wens „Indien het geschrevene er toe mag bijdragen in Gereformeerde kring belangstelling vóór en inzicht in het belang van de sociologie te verdiepen en te vergroten, dan acht ik mijn pogen ruimschoots beloond”. Bij die wens sluit ik mij van harte aan.

10. **Op het grensgebied van economie en religie.** Dr T. P. van der Kooy, hoogleraar aan de Vrije Universiteit. In dit boek zijn enkele opstellen gebundeld, die handelen over het centrale probleem der economie. Onder dit laatste verstaat schrijver de vraag, welke plaats het economische als levensbeginsel en als levensgebied in de wereld inneemt. Het is dus een verzameling van opstellen, die reeds eerder in tijdschriften werden gepubliceerd of als college werden gegeven. Voor ditmaal een opsomming der behandelde onderwerpen. 1. Economie en maatschappij; 2. Godsdienst en maatschappij; 3. Maatschappij en cultuur; 4. De beginselen der maatschappij; 5. Wereldbeschouwing en maatschappij; 6. Maatschappij en ethiek; 7. Kerk en maatschappij; 8. Maatschappij en kunst; 9. Hervorming der maatschappij; 10. Ontwikkeling der maatschappij; 11. Omwenteling der maatschappij; 12. Ineenstorting der maatschappij. Vooral hoofdstuk 9 is actueel aangezien de schrijver daarin positie kiest tegenover de beschouwingen van Prof. Dr Ir H. van Riessen op een naar mijn mening toch wel verantwoorde wijze. In het hoofdstuk over Kerk en maatschappij wordt voornamelijk Dippe's geruchtmakend werk over „Kerk en wereld in de crisis” beoordeeld. In hoofdstuk 6: „Maatschappij en ethiek”, trof mij in het bijzonder de heldere uiteenzetting over de denkbeelden van Max Weber, die overigens principieel worden bestreden. Prof. van der Kooy heeft een eigenaardige — ik zou haast willen zeggen, „rustademende” stijl. Men heeft het gevoel dat elk woord en elke zinsconstructie rustig is overwogen. Daar spreekt je een bezonken bedachtzaamheid uit toe. Maar dan is er ineens een uitschieter. Plots wordt een oordeel geveld, een conclusie getrokken die met de evenwichtige betoogtrant niet schijnt te kloppen — zo — dat men zich ineens even afvraagt: „gaat dat nu zo maar?” Dat geeft bij het lezen een merkwaaardige prikkeling. Maar wat in ieder geval weldadig aandoet dat is — dat hier systematisch een poging gedaan wordt het veld van de economie te benaderen vanuit het Evangelie. Economie — dat is een werkhypothese — een apparaat — een technisch hulpmiddel. Je moet dat met morele onverschilligheid gebruiken. Als dat en dat wordt voorondersteld dan gebeurt er dat en dat. Daarmee uit! Maar

ZUIDHOLLANDSE BANK
 ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN
 ROTTERDAM **DEVIEZEN** 's-GRAVENHAGE

Prof. van der Kooy wil dan toch laten zien, dat er nog wel iets meer aan vast zit.

11. **Over economie en humaniteit**, van dezelfde schrijver en dezelfde uitgever. Ook dit is een verzameling van opstellen in diverse tijdschriften reeds eerder gepubliceerd, maar nu in één band verzameld. Zonder nu alle hoofdstukken op te noemen moge worden medegedeeld, dat in dit boek vooral de ethische norm in het middelpunt staat. De ethische norm en het economisch leven, en de wetenschap der politiek - de ondernemer - het socialisme etc. Hier wordt niet geboden een systeem van nomatieve economie. Wel meent de auteur, dat de opbouw van zulk een gedachtensysteem waard is te worden beproefd. En dit boek is bedoeld als bijdrage tot voorbereidende oriëntatie daartoe. Licht daar een belofte in opgesloten? Ik hoop dat dit zo mag worden verstaan. In ieder geval is dit boek op zich zelf reeds een waardevolle aanvulling van een Antirevolutionaire boekeriej.

12. **Publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie, nu en straks**, door Mr. W. van der Sluis, verschenen in de serie Christendom en Maatschappij - uitgave van het C.N.V. Uiteraard moet met een korte aankondiging worden volstaan. Ik geloof dat tegen de uiteenzettingen hier en daar wel wat bezwaren kunnen worden ingebracht. Er is ongetwijfeld sprake van een proces van integratie tussen staat en maatschappij — maar of men nu reeds gewettigd is zonder meer te stellen: „Of deze rechtsvorming door de p.b.o. nu een publiekrechtelijke of een privaatrechtelijke is. doet er minder toe” gaat toch wel wat ver en is wat al te boud. Op deze wijze wint men geen aanhangers voor de gedachte van de p.b.o. die overigens onze instemming heeft. Dat de onderscheiding in publiekrecht en privaatrecht uit een oogpunt van rechtsvorming niet van belang is, waag ik voorlopig nog maar te betwijfelen. Ik dacht dat daar nu juist de kern van het vraagstuk en de kern van de bezwaren lag. Ook het gemak waarmee een bedrijfstak als gemeenschap wordt aangediend is niet overtuigend. Verwarrend wordt het wanneer bovendien wordt ontkend, dat het een institutionele gemeenschap is. Wanneer eenmaal de Publ.recht. bevoegdheid aan een bedrijfstak is verleend, zou men toch in ieder geval van een institutionele gemeenschap kunnen spreken. Het gaat hier niet over de zaak! Ik pleit voor de P.B.O.! Maar ik meen, dat een andere argumentatie daarvoor meer bevorderlijk zou kunnen zijn waardoor de zaak zelf ook beter zou zijn gediend.

13. **De toepassing van de wet op de ondernemingsraden** — in dezelfde serie van de hand van de heren H. J. Vermeu-

len en B. Roolvink — is eenvoudiger van opzet en is dunkt mij ook veel beter geslaagd. Na een schets van de historische ontwikkeling en de bepaling van het standpunt van de Christelijke vakbeweging — volgt een korte en duidelijke uiteenzetting van wat er in de wet staat. Ook de behandeling van dit onderwerp is voor de kiesverenigingen aan te bevelen in de komende wintermaanden.

14. **Middenstandsproblematiek in een nieuw gewaad** door Dr J. P. I. van der Wilde — academisch proefschrift — verschenen bij J. H. Kok N.V., Kampen. In dit werk doet de nieuwe doctor een poging om de middenstandsbedrijven te confronteren met de wet op de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Dat hier, vooral voor de middenstandsbedrijven, een groot aantal moeilijkheden liggen is duidelijk. Daarom moet men wel respect hebben voor het enthousiasme, waarmee de schrijver zijn onderwerp is te lijf gegaan en wij geloven dat hij daarmee de middenstand ook een dienst bewezen heeft. Dit werk is van te meer betekenis omdat er op dit terrein zo weinig literatuur is en voor zover het de confrontatie met de P.B.O. betreft is het dunkt mij de enige bron, die momenteel voorhanden is. In dit opzicht is dus wel pioniersarbeid verricht.

Besluiten wij de serie tenslotte met een Duits werk, n.l.

15. **Geschiede der christlichen Parteien in Deutschland** van Karl Buchheim. Ook

voor de publicatie van dit boek moeten wij dankbaar zijn. Wij weten wel wat weinig van het buitenland af, Groen had in zijn tijd — zie no. 6 hierboven — klaarblijkelijk meer contact met zijn geestverwanten in het buitenland dan wij tegenwoordig hebben. Daarom is het goed zulk een boek te lezen — ook over het begin van de Evangelische beweging met Ernst Ludwig von Gerlach, Otto von Gerlach, Ernst Wilhelm Heugstenberg en Friedrich Julius Stahl zo omstreeks 1830. Later de Pruisische christelijke conservatieven, die zich verzetten tegen Bismarck's imperialistische politiek. In 1868 knoopte von Gerlach betrekkingen aan met de Nederlandse arts Dr Abraham Capadose en door diens bemiddeling met Groen van Prinsterer. Weer later — ongeveer 1930 De Christelijk Sociale Volksdienst, Meer kunnen wij in dit verband niet aanstippen. Maar wie schrijft daar nu eens een schets over? Desnoods een paar artikelen in ons blad?

En nu ben ik dan door de stapel heen. Verschillende boeken verdienen een bredere belangstelling dan zij nu ontvingen. De redactie moet maar eens overwegen of daartoe alsnog stappen zullen worden ondernomen. Maar in ieder geval is het een rijke oogst, waarmee wij de wintercampagne kunnen ingaan. Er is stof genoeg voor onderwerpen, die op onze vergaderingen kunnen worden behandeld en wij hopen dat vele kiesverenigingen daarvan gebruik zullen maken.

„Voor binding en vrijheid”

In dit voorjaar hebben wij het jubileum gevierd van het 75-jarig bestaan der georganiseerde Antirevolutionaire Partij. Het was naar het eenstemmig getuigenis van allen, die het hebben meegemaakt, een geslaagd feest.

De herinnering aan deze jubileumviering moet levend blijven en dat kan, wanneer men aanschaf „Voor Geloof en Vrijheid”, de verzamelde redevoeringen. De prijs is slechts één gulden.

„Voor Geloof en Vrijheid”. Dat was immers het motto, waaronder dit Jubileum is gevierd. Toen Prins Willem III met de vloot naar Engeland vertoer, in 1688, wapperde van de mast van zijn schip de vlag, waarop te lezen stond „Pro religione et libertate”. Wij hebben dat vertaald door „Voor geloof en vrijheid”. Die vertaling is niet geheel juist. Beter is „Voor binding en vrijheid”. Maar dat is echter voor velen niet direct zo duidelijk. Maar wel is het goed daar nog eens over na te denken. Want ik geloof dat hierdoor precies wordt aangegeven wat de Antirevolutionaire Partij zich als ideaal stelt. In gebondenheid (aan God en Zijn Woord) pleiten voor vrijheid — maar ook omgekeerd in vrijheid ons binden aan Hem, die ons vrijgemaakt heeft.

Welnu, daarvan leggen die redevoeringen getuigenis af. En daarom is het goed dat zij in veler hand komen en dat zij alsnog worden gelezen. De besturen der kiesverenigingen verzoeken wij dan ook daaraan aandacht te geven.

(Van onze commissie van onderzoek Nederlandse middenstandse Nederlandse Katholieke, de Koninklijke Nederlandse en de Christelijke Nederlandse Raad van Bonden doen een verslag van de horende de praktijken van de individuele beloften voor het winnende beloften te be-
 aanroepen. Mijneheer kreeg van de voor de goede examen bevoorrechte ge-
 was. Mijneheer kreeg van de voor de goede examen bevoorrechte ge-
 Of de examen bevoorrechte ge-
 met is, meldt de student te
 weinig te houden heeft
 met het snelle geveeren
 van zijn leermeesters.
 Een werd door de
 finge vernield en nu
 sde op. De politie he-
 sde op. De politie he-
 geveeren te worden zijn do-
 ramp dakloos
 Gebouwen tijdens en hoek op pr
 7 km afstand van de gehele gebied
 Kabinet van de gehele gebied
 ook was g

Die brave en toch miskende socialist
 De socialisten hebben het toch zo heel moeilijk. Zij willen zo braaf, maar men gelooft hen niet. En omdat niemand hen beklaagt, beklagen zij zichzelf dan maar. Zoals blijkt uit „Vrij Nederland”, dat onder de titel „Een resolutie” het volgende schreef:

„Er zijn misschien lieden, die er op speculeren, dat de Nederlandse P.v.d.A. op een gegeven ogenblik, gegriefd door de consequenties in de rechtse hoek uit zaken als het mandement getrokken, de kop voor de wind zou kunnen gooien en in een verdrietelijke bui wel eens een politieke houding zou kunnen aannemen, die zich door fel anti-confessionalisme en anti-clericalisme zou kenmerken. En dan zou men haar in haar „ware” gedaante te aanschouwen krijgen. En zou triomfantelijk kunnen uitroepen, dat men dat immers „altijd al had gezegd” en dat er dus terecht voor haar heidense verderfelijke was gewaarschuwd.

De P.v.d.A., zien wij het goed, wil noch kan haar tegenstanders dat genoeg doen. Zij blijft op een merkwaardig-rustige wijze haar doorbraak-karakter trouw.

Dat bleek dezer dagen, toen op een internationaal congres van socialistische onderwijzers, te Bentveld gehouden, een resolutie uit de bus kwam, waarin alle afgevaardigden, de Duitse, Engelse, Franse, Noorse, Oostenrijkse, Zweedse en Zwitserse zich uitspraken voor de openbare gemeenschapsschool, de enige die volgens hen in staat is de paedagogische vraagstukken van de tegenwoordige tijd op te lossen. Alle afgevaardigden, behalve de Nederlandse. Van hen heette het in dezelfde resolutie: „Daartegenover is de Nederlandse delegatie de overtuiging toegedaan, dat naast de openbare school de mogelijkheid van oprichting van bijzondere scholen met gelijke rechten en plichten dient te blijven bestaan.”

Het doorbraak-standpunt gehandhaafd! Met een beroep mede op de houding van de..... S.D.A.P., die reeds in 1902, vooral op aandrang van mr Troelstra, op haar Groningse congres het recht der ouders op vrije schoolkeuze erkende!

Kenden degenen, die bij de opstelling van het mandement adviseerden, geschiedenis, sfeer en geest van het Nederlandse socialisme eigenlijk wel?”

Twee opmerkingen hierbij.
 In de eerste plaats blijkt, dat van een erkenning van het recht der ouders op vrije schoolkeuze. internationaal door hét socialisme geen sprake is.

In de tweede plaats, dat de geschiedenis vóór 1940 zoveel bewijzen levert, dat de oude S.D.A.P. het bijzonder onderwijs waar het mogelijk was, tegenwerkte en dat ook na 1940 in vele gevallen allerm minst genoemd kan worden over de wijze, waarop de P.v.d.A. het bijzonder onderwijs bejegt. Resoluties kunnen heel mooi zijn, maar het komt aan op daden in de practijk.

Met de hierboven weergegeven toevoeging aan de Bentveldse resolutie kunnen tal van raadsleden bij de aanstaande behandeling van gemeentebegrotingen hun P.v.d.A.-collega's nog wel eens opwekken het niet maar bij woorden te laten.

Nieuw Guinea

Tegenover de bladen, die juichen over de bereikte overeenstemming tussen de Nederlandse en de Indonesische delegaties, om de Unie op te heffen, staan bladen, die tot bedachtzaamheid, tot „Even afwachten” manen. Zo schrijft het „Friesch Dagblad” o.m.:

„Nog maar net is na enige moeilijkheden overeenstemming bereikt tussen de Nederlandse en de Indonesische delegaties, om de Unie op te heffen, of de Regering van Indonesië begint een nieuwe actie ten opzichte van Nieuw Guinea.

Onze Regering heeft daar krachtig op gereageerd. Duidelijk, sarcastisch, in weinig diplomatieke taal.

Sommige bladen zijn daar erg mee in hun schik. Wij hebben blijkbaar iets sterker geheugen en zeggen daarom: laten we even afwachten.

Wij herinneren ons namelijk, dat er een politionele actie is geweest, en dat toen de zaak in de Veiligheidsraad ter sprake kwam, Mr Van Kleffens sprak namens de Nederlandse Regering. Duidelijke woorden, afdoende argumenten. Het was een buitengewoon knappe rede, een kloek Nederlands woord. Namens de Nederlandse Regering.

Maar de daden, die er op volgden, waren allerm minst kloek.

De woorden waren ad rem, maar het beleid was een beleid van slapheid, van al maar retireren.

De Republiek Indonesië triumfeerde, de soevereiniteit werd overgedragen aan hetzelfde bewind, waarvan de heer Van Kleffens namens de Nederlandse Regering had gezegd, dat zij niets achter zich had dan de chaos.

Daarom zeggen wij: laten wij even afwachten.

Wat door de Nederlandse Regering is gezegd, is voortreffelijk, en wij staan er volkomen achter.

Maar wij moeten, door de ervaring geleerd, nu er op letten, wat zij gaat doen. Want in het huidige kabinet zitten ook figuren, die toen verantwoordelijkheid droegen en die moreel verantwoordelijk blijven voor wat toen is „gepresteerd”.

Misschien zullen zij nu meer volharding opbrengen en meer vastheid van beleid. Misschien zullen zij zich nu minder laten beïnvloeden door hen, die met hun revolutionaire sentiment altijd aan de zijde van Soekarno hebben gestaan, al zitten zij in het Nederlandse parlement. Misschien zullen andere leden van het Kabinet een sterker beleid weten te bevorderen.

Wij zijn in dat opzicht niet zonder enige hoop. En tóch zeggen wij: laten wij even afwachten.”

Geen vaste grond

Ook „De Volkskrant” heeft haar licht laten schijnen over Nieuw-Guinea. Weliswaar niet helemaal klaar en duidelijk, maar dat gebeurt meer. Aan het slot heet het:

„Indonesië dat er steeds minder rooskleurig voorstaat, heeft blijkbaar nog immer de bliksemafleider Nederland nodig. Voortdurend hamert Soekarno op het aambeeld Nieuw-Guinea. Dit is wel enigszins te begrijpen daar er tegenover de Nederlandse argumenten ook wel enige Indonesische argumenten staan. Maar Soekarno eist toch ook niet Brits Borneo en Portugees Timor op. Als Indonesië zich sterk in de goede richting zou ontwikkelen, als Nieuw-Guinea zelf nu eens politiek opgegroeid was en als het dan eens in volle vrijheid aansluiting bij Indonesië zou wensen, omdat het daarbij wel zou varen of tot de conclusie zou zijn gekomen, dat het bij Indonesië hoort, dan zou er een nieuwe toestand zijn ontstaan. Maar dat is een heel andere toestand, dan die welke zich nu voordoet, of zelfs waarschijnlijk zal groeien. Heeft Indonesië Nieuw-Guinea nodig? Het is, als geheel gezien, geen overbevolkt land zoals Japan, dat uit dien hoofde meer „recht” op Nieuw-Guinea zou hebben dan Indonesië. Heeft Nieuw-Guinea Indonesië nodig? Thans zeker niet en het is goed denkbaar, dat Nieuw-Guinea eenmaal naast Indonesië een onafhankelijke positie zal innemen zoals bijvoorbeeld Ceylon naast India. Dit alles is slechts veronderstelling om aan te tonen, dat de herhaalde eis van Soekarno om Nieuw-Guinea over te dragen aan Indonesië geen vaste grond heeft.”

Nieuw begin?

De opheffing van de Unie tussen Nederland en Indonesië brengt „De Volkskrant” tot de vraag, of hier gesproken kan worden van een „nieuw begin”.

„Slechts degenen, die alle omstandigheden kennen, kunnen beoordelen of de Nederlandse delegatie naar een beter resultaat had moeten streven. Feit is, dat een mislukking van de onderhandelingen de verhouding tussen beide landen zeer zou hebben verscherpt. Ook de wereldopinie is weer zeer gevoelig voor de verhoudingen in de Aziatische sfeer, hetgeen mede kan blijken uit het feit, dat Indonesië de tijd gunstig acht om de kwestie Nieuw-Guinea voor het wereldforum te brengen. Daarnaast moet worden gedacht aan de grote belangen, die Nederland nog steeds in Indonesië heeft. Wanneer de verhouding tussen beide landen zou verbeteren, zou zelfs weldra blijken, dat Nederland en Indonesië ook onder nieuwe verhoudingen nog veel voor elkander kunnen betekenen. Het thans overeengekomen biedt de mogelijkheid van een nieuw begin. Maar of dat ook het geval zal zijn, moet de naaste toekomst leren.”

Splijtzwam

Reeds de titel „Splijtzwam” doet vermoeden in welke richting het „Algemeen Handelsblad” gaat schrijven over de verbroken samenwerking tussen de vakcentralen. Het blad vreest als gevolg van het verbreken van de samenwerking „economische en andere” schade en vraagt dan:

„Wordt het bisschoppelijk streven naar „kracht door eenheid” op deze wijze niet duur door ons volk betaald?

De breuk, die door het uitreden van het N.V.V. uit de Raad van Vakcentralen is ontstaan, zal zich natuurlijk voortzetten bij verdere samenwerking op maat-

schappelijk gebied. Wij denken aan de P.B.O., door de R.K. zo vurig gewenst. Men kan niet denken, dat de opbouw op maatschappelijk gebied, die een zo groot mogelijke massa-integratie eist, door het bisschoppelijk streven kan worden gediend. Integendeel zal dit leiden tot de opvatting bij alle niet-Rooms-Katholieken, dat het maatschappelijk streven van de betrokken Roomse organisatie gesubordineerd is aan het specifiek Rooms-Katholiek streven der bisschoppen. Wantrouwen kan dan de plaats innemen van een onmisbaar vertrouwen. De splijtzwam in ons volk toch al zo gemakkelijk gediend, wordt daardoor nog sterker gecultiveerd; van de geest van samenwerking en saamhorigheid, die in 1945 zo veel belovend was en die veel heeft bijgedragen tot ons miraculeus herstel, is thans vrijwel niets meer over.

Wij willen niet alleen het bisschoppelijk mandement de schuld hiervan geven. Het is van 1946 af aan het streven geweest van de P.v.d.A. de enige waarachtige wachter te zijn voor die geest van saamhorigheid, evenals zij de ware democratie voor zichzelf opeist. Anderen hebben zich hieraan meermalen geërgerd en gestoten. Dit neemt niet weg, dat de P.v.d.A. niet voetstoots op één lijn mag worden gesteld met de vroegere S.D.A.P.

Ook deze heeft een evolutie doorgemaakt. De verschillen, die op geestelijk terrein meer en meer tot uiting zijn gekomen, blijken echter zo sterk te zijn, dat zij voor de maatschappelijke samenwerking een ernstige hinderpaal vormen. Wij achten ons land daarmee niet gediend.”

Die opmerkingen aan het adres van de P.v.d.A. zijn zeker op haar plaats. Het is juist ook die mentaliteit, welke er in grote mate toe heeft bijgedragen, dat men in andere kringen zich ging verzetten tegen de hoogmoedswaan der socialisten, die irriterend werkte.

De P.v.d.A. en het N.V.V. meenden steeds en overal te mogen betogen, dat confessionele organisaties overbodig waren en dus geen recht van bestaan hadden, maar als van die zijde dan met steekhoudende argumenten werd betoogd, dat een Christen, die zijn levensovertuiging geen geweld wilde aandoen, toch maar moeilijk zich op zijn plaats kon gevoelen in een organisatie, die de humanistische opvattingen op één lijn stelde met Christelijke beginselen, dan was men beledigd.

Maar dan vonden liberalen en socialisten elkander toch weer.

Geen nieuws

Over deze uitspraken van het liberale orgaan behoeven we ons niet te verwonderen. Er wordt „Geen nieuws” in verteld. Daarop wijst terecht het „Friesch Dagblad” met deze woorden:

„Het N.V.V. heeft de samenwerking in de Raad van Vakcentralen verbroken.

Dit besluit heeft aanleiding gegeven tot veel commentaar.

Daarbij is het géén verrassing, dat de liberalen de zijde kiezen van het N.V.V. De liberale pers spreekt een duidelijke taal. Het „neutrale” werkgeversverbond geeft geen ander geluid.

Het is géén verrassing.

De geestelijke verwantschap tussen socialist en liberalen is nog altijd groot. Zij hebben een gemeenschappelijk verleden. Zij hebben in de schoolstrijd vele jaren

schouder aan schouder gestaan. Zij waren wapenbroeders tegen Kuyper en Talma, tegen de coalitie, tegen de Chr. organisaties.

En ook vandaag staan liberalen en socialisten véél dichter bij elkaar, dan sommigen vermoeden."

„Rooms-Katholieke Kerk in nood”

De discussie over het bisschoppelijk mandement duurt nog onverminderd voort. Ook in de R.K. pers, waarin het voor en het tegen wordt besproken.

„De Tijd” heeft in enkele artikelen aandacht geschonken aan het nummer, dat het Maandblad Te Elfder Ure heeft gewijd aan het bisschoppelijk mandement. De groep Te Elfder Ure heeft een brug willen zijn tussen Rooms-Katholieken van verschillende politieke richtingen. De groep denkt dan ook niet gelijk over het mandement.

„De Tijd” is niet voldaan over het speciale nummer van Te Elfder Ure. Maar het levert stof tot een gesprek. En het blad schrijft:

„Laat ons althans hopen, dat het nummer van T.E.U. ook zijn goede effect heeft en dat de groep van mondige katholieke intellectuelen zich nu op de goede manier inspannt om het mandement in eigen denken te verwerken.”

Gemakkelijk zullen die „mondige katholieke intellectuelen” het daarbij niet hebben. Want:

„Het gezag heeft gesproken en wel duidelijk, al is het ten dele niet geschied in juridische verbodsformules en — uiteraard — zonder de verantwoordelijkheid van ieders geweten op te heffen. Het mandement is er nu eenmaal. Het doet een beroep op ons geweten.

Hier stuit men op het conflict tussen gezag en geweten, dat naar een impasse schijnt te leiden. Men moet gehoorzamen aan het gezag, men moet ook gehoorzamen aan het eigen geweten, dat tegen het gezag spreekt — en om de zaak nog te compliceren doet het gezag een beroep op ons geweten.”

Hoe moeilijk de „mondige katholieke intellectuelen” het hebben, blijkt uit een artikel van de filosoof Bernard Delfgaauw, dat ook in „De Tijd” werd opgenomen.

De schrijver, evenals Brongersma, oordeelt, dat als het nodig is de Rooms-Katholieken zoveel mogelijk in eigen isolement op te sluiten, de Kerk in Nederland in een noodtoestand verkeert. Want zo schrijft hij:

„Dit betekent immers, dat men van ieder vrijer contact van katholieken met niet-katholieken alleen geloofsafval verwacht.”

De schrijver is dan ook van mening dat de bisschoppen alleen met dit mandement konden komen, omdat zij een dergelijke noodtoestand aanwezig achten. Maar dan moet men toch tevens bedenken, wat de prijs is, die „wij voor dit isolement moeten betalen.”

Die prijs vat hij zakelijk in tien punten samen:

„1e. De zeer grote verzwaring van alle bekeringswerk, doordat de bekeerling niet alleen het Geloof moet aanvaarden, maar zich in moet passen in heel dat katholieke organisatieleven, dat hem, als afkomstig uit een andere volksgroep, afstoot.

2e. De vervreemding tussen katholieken en niet-katholieken, waardoor het apostolaat van de Kerk bijna

bij voorbaat onmogelijk wordt, omdat de katholieken a priori gewantrouwd worden.

3e. De grote moeilijkheden bij de samenwerking tussen katholieken en niet-katholieken t.g.v. het reeds gesignaleerde wantrouwen. Hieruit vloeit niet alleen een vertraging voort van de Katholieke emancipatie, maar ook aanzienlijke geestelijke en stoffelijke schade voor vele katholieken en voor de hele Nederlandse volksgemeenschap.

4e. De aanzienlijke verzwaring van de positie van de katholieke intellectueel, die steeds maar weer naar organisaties verwezen wordt, terwijl hetgeen hij als intellectueel nodig heeft, juist de persoonlijke vrijheid is.

5e. Het risico van een toename van de afval onder de katholieke intellectuelen.

6e. Het risico van de onregeerbaarheid van ons land, doordat P.v.d.A. en K.V.P. te sterk tegen elkaar in het harnas gejaagd zijn en van wederzijds wantrouwen zijn vervuld.

7e. De verantwoordelijkheid, die de Bisschoppen door dit Mandement voor faits et gestes van de K.V.P. op zich nemen: „Men kan nu eenmaal een partij niet steunen en propageren zonder mede verantwoordelijk te zijn voor wat die partij in het staatkundig vlak doet, of indirect in het maatschappelijk leven steunt en bevordert” (nr 52). Een te nauwe band tussen Kerk en staat of tussen Kerk en partij is in de loop der tijden voor de Kerk steeds nadelig geweest.

8e. P.v.d.A. en V.V.D. hebben zich na de oorlog zeer beslist open willen stellen voor de Christelijke invloed. Deze openheid wordt nu zonder meer genegeerd, waardoor wij er mede verantwoordelijk voor zijn, als deze partijen zich geleidelijk aan voor de Christelijke invloed zouden gaan sluiten. Dit is des te merkwaardiger, daar de fel anti-kerkelijke socialistische partijen in de andere landen van het Europese continent niet verboden zijn, maar juist de zich voor het Christendom openstellende P.v.d.A. wel.

9e. De politieke onmondigheid van de Nederlandse katholiek wordt gehandhaafd, doordat men een bijna verplichte, maar daarmee innerlijk-lege K.V.P. protegeert. Nederland is een democratische staat, d.w.z. iedere burger moet zijn eigen verantwoordelijkheid voor het staatsbestuur op zich nemen. Hij doet dit door op een bepaalde politieke partij te stemmen en er eventueel ook lid van te zijn. Iedere Nederlander kiest derhalve zijn eigen partij. Op deze vrije partijkeuze rust de hele democratie die weliswaar evenals iedere regeringsvorm haar zwakke zijden heeft, maar, naar ik meen, toch door alle niet-communistische Nederlanders als de in de huidige omstandigheden beste staatsvorm wordt gezien. Die keuze wordt nu door de Bisschoppen voor de katholieken practisch onmogelijk gemaakt. Daarmee komen wij in een dubbelzinnige situatie terecht waarin wij enerzijds de democratie theoretisch aanvaarden, doch haar anderzijds practisch onmogelijk maken.

10e. De volkomen uitholling van de K.V.P. als politieke partij. Een partij, waarop men moet stemmen is geen politieke partij meer. Het laatste restje belangstelling, dat de K.V.P. onder het Nederlandse volksdeel bezat, is nu gedoemd te verdwijnen, omdat de K.V.P. er toch komt, ongeacht wat zij doet.

Als de Bisschoppen nu ondanks dit alles toch hun Mandement hebben uitgevaardigd, is men dan niet gerechtigd aan te nemen, dat de Kerk in ons land in een noodtoestand verkeert?”

Zo zal de discussie over het bisschoppelijk mandement nog wel voortduren, ook in R.K. kring,

VAN DE **Europese Integratie**

In de vorige aflevering van „Nederlandsche Gedachten” hebben wij gezien dat het in het economische vlak de integratie-gedachte langs de weg van de horizontale of algemene benadering: n.l. het scheppen van een gemeenschappelijke markt in West-Europa met name door verlaging van de douanetarieven en afschaffing van de contingenteringen geen opgang kon maken. In de O.E.E.S., de organisatie voor Europese Economische samenwerking, durfden de betrokken regeringen niet de politieke stap wagen van het vormen van bovennationaal gezag en het opgeven van het vetorecht der nationale staten. Ook met de functionele, de verticale of bedrijfstaksgewijze integratie kwam men om die reden in de O.E.E.S niet verder.

Wij zagen ook dat de Raad van Europa geen gemeenschappelijke politieke bovennationale wilsvorming opleverde omdat de Raadgevende Vergadering slechts een adviserende taak bezit en in deze Vergadering grote verdeeldheid bestond over de te volgen koers: de internationalisten (zij die zoals Engeland en de Scandinavische landen door middel van verdragen en internationale afspraken wilden samenwerken) stonden tegenover de federalisten en de functionalisten. De federalisten (zij die zo spoedig mogelijk een Europese regering, gecontroleerd door een Europees parlement, willen scheppen) stonden weer tegenover de functionalisten (zij die de vorming van Europese gezagsorganen voorstaan voor verschillende sectoren van het bedrijfsleven en geleidelijk tot een overkoepelend Europees federaal en/of confederaal gezag willen komen).

De drijvende factoren, die in de jaren 1945 tot 1950 de staatslieden en volkeren van West-Europa brachten tot nauwere aaneensluiting, waren de opkomende bedreiging uit het Oosten en de behoefte van de Verenigde Staten om West-Europa tot een zo sterk mogelijke bondgenoot te maken. Wat de bedreiging uit het Oosten betreft behoeven wij slechts te herinneren aan het verdwijnen van Tsjecho-Slowakije achter het IJzeren Gordijn in begin 1948. Dit jaar kwam het Verdrag van Brussel tot stand, waarin Engeland, Frankrijk, België, Nederland en Luxemburg een economisch en militair bondgenootschap met elkaar aangingen, dat de verdragsluitende partijen de automatische

bijstandsverplichting oplegde. In Den Haag werd het Congres van Europa gehouden, dat leidde tot de oprichting van de Raad van Europa in 1949. De Verenigde Staten legden in 1948 in samenwerking met de Europese landen, die in de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking, de O.E.E.S., zich aaneensloten, de grondslag voor hun economische hulpverlening en de daarop aansluitende militaire steun.

Vooraf de landen op het Europese vasteland, die direct in de gevarenzone lagen, beseften dat alleen een zo hecht mogelijke aaneensluiting de economische en militaire basis zou kunnen leggen voor de verdediging van West-Europa. Elk land afzonderlijk kon vóór 1940 nog wel een zelfstandige landsverdediging bezitten, na 1945 werd dit onmogelijk geacht. Alleen een groter geheel zou de noodzakelijke strijdkrachten van harmonische samenstelling (strategische luchtmacht, tankdivisies, luchtlandingsdivisies, enz.) kunnen opbrengen. De Beneluxlanden wisten in 1947 Engeland en Frankrijk reeds te overtuigen van de noodzaak van het vormen van een groter geheel. President Truman volgde na het totstandkomen van de Westelijke Unie met de oprichting van het Noord-Atlantisch Verdrag in April 1949.

En het was Winston Churchill die Aug. '50 in de Assemblée van de Raad van Europa met de Fransman Bidault zijn beroemde motie indiende over de vorming van een Europees leger onder gezag van een Europees minister van defensie en onderworpen aan een gemeenschappelijk democratisch toezicht. Een jaar later, toen Churchill premier werd, wees hij Englands deelneming aan een Europese Defensie Gemeenschap volstrekt af, Engeland wilde wel samenwerking maar geen samensmelting van nationale legers. De onverklaarbare houding van Churchill bracht veel teleurstelling en schaadde de Europese ontwikkeling naar eenwording in ernstige mate.

In de jaren 1945 tot 1950 was er één land van Europa, dat geen deel had aan deze ontwikkeling: n.l. West-Duitsland, de verslagen vijand uit de laatste wereldoorlog. In 1947 sloten Engeland en Frankrijk nog het Verdrag van Duinkerken, waarin zij elkaar militaire steun beloofden ingeval van een nieuwe Duitse agressie. Een soort-

gelijk verdrag sloten zowel Frankrijk als Engeland met de Sovjet-Unie. Twee jaar later namen gedelegeerden van West-Duitsland voor de eerste maal zitting in de raad van de O.E.E.S. en het jaar daarop, in 1950, kwam de Franse minister van buitenlandse zaken, Robert Schuman, met zijn plan voor de dag, West-Duitsland in een Europese Defensie Gemeenschap op te nemen en werd West-Duitsland geassocieerd lid van de Raad van Europa. Algemeen was de conclusie in die tijd, dat de Europese economische, militaire en politieke samenwerking slechts doeltreffend zou kunnen zijn, wanneer West-Duitsland daarbij betrokken werd.

Men kan niet genoeg de grote invloed van het Duitse probleem onderstrepen op het politieke en militaire denken in die periode.

Vooraf in Frankrijk vreesde men ten eerste het herstel van West-Duitsland tot een zelfstandige politieke en economische macht en ten tweede een ontwikkeling, die onafwendbaar moest leiden tot het opnemen van dit land in de N.A.V.O. als gelijkgerechtigd lid. Voor de Fransen was dit een onverteerbaar brok en men moet zich afvragen of zowel het Franse initiatief om te komen tot een Europese Kolen- en Staal Gemeenschap als het Franse plan voor een Europese Defensie Gemeenschap niet in de eerste plaats zijn ingegeven om aan deze onafwendbare ontwikkeling te ontkomen en pas in de tweede plaats de bedoeling hebben gehad een werkelijke Europese gemeenschap te vormen. Noch de O.E.E.S., noch de Raad van Europa boden de Fransen voldoende greep op de gang van zaken met betrekking tot West-Duitsland.

Onder leiding van Frankrijk en ten slotte met de instemming van de Amerikaanse en Engelse bondgenoten kwam de Europese Kolen- en Staal Gemeenschap tot stand en werden de onderhandelingen over een Europese Defensie Gemeenschap met succes bekrond. Een club van zes landen, n.l. Frankrijk, Italië, West-Duitsland en de drie Beneluxlanden, scheidde zich van de rest af om hun belangen samen te smelten tot één geheel, „fusion des intérêts”, zoals dat heette. Dat de Beneluxlanden gretig ingingen op het idee van een Europese Kolen- en Staal Gemeenschap, vloeit voort uit het feit, dat deze lan-

den als de kern van de Europese integratie zien: de economische integratie, de vorming van een gemeenschappelijke Europese markt, waardoor de algemene welvaart wordt verhoogd en de lasten van de bewapening beter kunnen worden gedragen. De gemeenschappelijke markt schept immers door de afschaffing van de tolmuren en andere beperkingen de voorwaarden, waaronder de productie op een zo rationeel mogelijke wijze wordt verdeeld en op een zo hoog mogelijk niveau van productiviteit. Europees supra-nationaal gezag kan daarbij alleen vermijden, dat voor de economische structuur van de deelnemende landen fundamentele en blijvende moeilijkheden ontstaan. Als eerste stap naar de economische integratie en de verdere Europese éénwording paste de K.S.G. geheel in de Europese politiek van de drie kleine landen, wier positie in de wereld economisch nu eenmaal belangrijker is dan politiek en militair. De inschakeling van West-Duitsland in de verdediging van het Westen binnen het raam van de N.A.V.O. bood volgens de Nederlanders en de Belgen voldoende waarborgen tegen nieuwe Duitse nationalistische experimenten. Wanneer echter zowel de Kolen- en Staal Gemeenschap als de Europese Defensie Gemeenschap dienstbaar konden worden gemaakt aan de algemene politieke en economische integratie, dan gaven zij uiteraard daaraan de voorkeur.

Door middel van de denationalisering van de Duitse kolen- en staalindustrie, de basisindustrieën voor de oorlogsvoering, en van de op te richten Duitse strijdkrachten, meenden vele Fransen in 1950 West-Duitsland in zijn politieke en economische machtsvorming te kunnen beteugelen. Men kan echter moeilijk volhouden dat de praktijk van de laatste jaren, met name in de Kolen- en Staal Gemeenschap aantoont, dat de Duitse regering haar greep op de kolen- en staalindustrie in het Roergebied heeft verloren. De Europese Kolen- en Staalgemeenschap zou reeds ter ziele zijn, wanneer de West-Duitse regering en de West-Duitse kolen- en staalindustrie dit grootse Europese experiment geen kans wilden geven.

De K.S.G., het eerste bovennationale Europese gezagsorgaan, startte in Luxemburg op 10 Augustus 1952. Volgens de bepalingen van het verdrag zal zij binnen de tijd van vijf jaar over een gebied van 1.3 miljoen km², met 160 miljoen inwoners, een volkomen vrij handels- en betalingsverkeer tot stand brengen voor de producten van de kolen- en staalindustrieën, die op het ogenblik ongeveer zeven procent van de totale productie van Frankrijk, West-Duitsland, Italië en de Beneluxlanden

uitmaken en aan 1.750.000 arbeiders werk verschaffen. De Gemeenschap bezit vier organen. Een Hoge Autoriteit, de uitvoerende macht, die de doeleinden van het verdrag moet verwezenlijken; een Raad van Ministers, die belast is met het harmoniseren van het beleid van de Hoge Autoriteit enerzijds en het beleid van de zes regeringen, die verantwoordelijk zijn voor de economische politiek van haar landen anderzijds.

Deze raad van ministers kan de Hoge Autoriteit niet bevoogden. Voorts komt het eerste souvereine Europese parlement: de gemeenschappelijke vergadering, die 78 leden telt en de taak heeft het beleid van de Hoge Autoriteit te controleren en de Hoge Autoriteit tot aftreden kan dwingen.

Tenslotte is er een Hof van Justitie, dat de geschillen behandelt, die kunnen rijzen bij de toepassing van het verdrag. Een kolen- of staalindustrie, die zich benadeeld acht door de handelingen van de Hoge Autoriteit, kan zijn klacht niet meer aanhangig maken bij een nationale rechtbank, maar dient zich te wenden tot dit eerste Europese Hof van Justitie.

Het eerste startschot van de K.S.G. werd gegeven op 10 Februari 1953 door de opening van de gemeenschappelijke markt voor kolen en schroot, het tweede startschot op 1 Mei 1953 voor staal.

Voor de eerste maal in de geschiedenis kunnen alle verbruikers van kolen en staal zich overal binnen de zes landen van de K.S.G. vrijelijk bevoorraden. De nationale regeringen en de nationale industrieën hebben zich verplicht alle prijzen en tarieven, die tot dusver voor buitenlandse klanten hoger waren gesteld dan voor klanten van eigen nationaliteit, af te schaffen.

Het gevolg hiervan is dat een jaar na de instelling van de gemeenschappelijke markt voor *ijzer en staal* geconstateerd kan worden, *dat het handelsverkeer tussen de deelnemende landen in deze producten meer dan 20% is toegenomen* en dat de staal- en ijzerprijzen binnen de Gemeenschap in het algemeen lager zijn dan die, welke voor de instelling van de gemeenschappelijke markt van kracht waren. De staalproducenten konden vrij hun prijzen vaststellen, hetgeen in vele landen voor 1 Mei 1953 niet mogelijk was.

Over het geheel van het jaar 1953, het eerste jaar van de gemeenschappelijke markt, is het handelsverkeer in steenkolen 22% toegenomen ten opzichte van 1952. Voor deze producten stelde de Hoge Autoriteit echter maximumprijzen vast, aangezien de vraag naar kolen begin 1953 nog groter was dan het aanbod.

Toen de Hoge Autoriteit in April van dit jaar het systeem van maximumprijzen

handhaafde is daarover veel rumoer ontstaan in de Raad van Ministers en de Gemeenschappelijke Vergadering, het parlement van de K.S.G., evenals over het vraagstuk van de kartels. Op deze punten moet de Hoge Autoriteit in de eerste plaats optreden op grond van de bepalingen van het verdrag. Vooral de Nederlandse Minister van Economische Zaken, Prof. Zijlstra, en het parlement van de K.S.G. hebben de Hoge Autoriteit hiertoe aangespoord. Nederland heeft zelfs een klacht ingediend bij het Hof van Justitie van de K.S.G., omdat het de Hoge Autoriteit verwijt de maximumprijzen te handhaven, terwijl er geen schaarste meer is. De Hoge Autoriteit vrees echter dat een eventuele prijsdaling in West-Duitsland de kartelvorming zal stimuleren, dat de West-Duitse mijnindustrieën dus prijsafspraken gaan maken en dat zou het beginsel van de vrije concurrentie op de gemeenschappelijke markt in gevaar brengen.

Nederland staat echter op het standpunt dat de Hoge Autoriteit deze kartels moet aanpakken en het K.S.G.-parlement stelt zich achter dit standpunt. De kritiek van dit parlement — de laatste vergadering die in Straatsburg werd gehouden toonde aan dat ook de Duitse leden van de Gemeenschappelijke Vergadering deze kritiek delen — heeft de Hoge Autoriteit ertoe gebracht de toezegging te doen vóór September 1954 met maatregelen op dit gebied te komen.

De gang van zaken in het laatste jaar heeft aangetoond dat de Kolen- en Staal Gemeenschap op de goede weg is. Velen vragen zich echter af, of het uitblijven van verdere integratiepogingen niet funest zal blijken te werken op deze eerste poging van functionele integratie. De pogingen om op het terrein van het vervoerswezen, de landbouw, de energie, enz. een Hoge Autoriteit op te richten zijn alle mislukt. De Kolen- en Staal Gemeenschap stuit echter reeds op ernstige problemen, die te maken hebben met het vervoerswezen, op welk terrein zij geen bevoegdheden heeft. Daardoor is het bijvoorbeeld mogelijk, dat Frankrijk om aan de gevolgen van de instelling van de gemeenschappelijke markt voor kolen- en staal te ontkomen, de spoorwegtarieven heeft verhoogd. Voorts stuit de K.S.G. op moeilijkheden, die liggen op het terrein van de electriciteits- en gasvoorziening, de fabricage en import van aardolieproducten en de vervaardiging van vervoermiddelen enz. De Hoge Autoriteit heeft goede moed, dat zij in overleg met de regeringen der zes landen tot een harmonisatie van beleid op deze terreinen kan komen, maar steeds duidelijker wordt

het, dat wanneer men de functionele methode, de sectorsgewijze benadering, volgt, vrijwel onmiddellijk de behoefte aan de horizontale, de algemene aanpak der problemen wordt gevoeld. Het een zonder het ander werkt niet. Zodra men in het economische vlak aan de horizontale methode begint, dus aan een tariefgemeenschap, aan een algemene verlaging van de douanetarieven, zodat tenslotte alle verschillen wegvallen, dan stuit men op bepaalde verstoringen, b.v. het uitschakelen van bepaalde bedrijven. Dan moeten er maatregelen voor bepaalde bedrijven worden genomen en zit men dus midden in de functionele of verticale integratie. Een Europees Gezagsorgaan moet dan uitmaken of en welke maatregelen moeten worden genomen. Het bovenstaande toont aan, dat men geen economische integratie kan bereiken zonder algemene politieke, integratie.

Wij zagen reeds, dat Frankrijk onder druk van de verscherping van de internationale toestand in 1950 bereid was de inschakeling van West-Duitsland in de Westelijke verdediging te aanvaarden en dat daarvoor de weg werd aangeprezen van een Kolen- en Staal Gemeenschap en een Europese Defensie Gemeenschap. In 1951 brak het conflict in Zuid-Korea uit. De noodzaak om Duitsland in te schakelen werd daardoor nog groter. De agressieve politiek van het Kremlin kon zich elk ogenblik tegen West-Europa keren. De Verenigde Staten waren niet in staat de voorgenomen grootscheepse wapenzendingen voor Europa in het vereiste tempo te volvoeren. De onderhandelingen tussen de zes Europese landen, die de E.D.G. zouden aangaan, vorderden echter slechts langzaam. Frankrijk dat van meet af aan de leidende rol had willen spelen en dit in de verdragstekst vastgelegd wilde zien, kon zijn zin niet krijgen. Daar kwam nog bij, dat West-Duitsland zich sinds najaar 1950 economisch wonderbaarlijk herstelde en dat Frankrijk zelf er financieel-economisch slecht voor stond en in Indo-China en de andere delen van de Franse Unie zich in steeds grotere offers vragende militaire veldtochten ernstig verzwakte. Het verdrag werd op 27 Mei 1952 door de zes landen, ook door Frankrijk, ondertekend, maar het was toen reeds duidelijk, dat het laatste woord hierover in Frankrijk niet was gezegd. In de Franse kamer werden een aantal prealabele voorwaarden gesteld. Het Franse parlement zou het verdrag niet goedkeuren, alvorens van Amerika en Engeland de garantie was verkregen, dat deze landen hun troepen niet uit West-Europa zouden terugtrekken en dat zij zouden optreden tegen een lid van de E.D.G., dat

het verdrag mocht schenden. Voorts werd geëist, dat een constante verhouding tussen de strijdkrachten der partner-landen werd gewaarborgd en dat er een boven-nationaal politiek gezag tot stand zou worden gebracht, waaraan het Europese leger ondergeschikt moest zijn. Wij wijzen voorts nog op de voorwaarde, dat het Saarprobleem, dat Frankrijk en Duitsland verdeeld houdt, zou worden opgelost. De eis dat West-Duitsland niet tot de N.A.V.O. zal worden toegelaten zonder de instemming van alle parlementen van de landen die tot de N.A.V.O. behoren, stond ook nog op het Franse lijstje van verlangens, evenals de uitnodiging aan Engeland om lid te worden van de E.D.G.

Het debat in de Franse Kamer was voor de Raad van Europa en de parlementariërs uit de landen, die de E.D.G. zouden gaan vormen en reeds samen de K.S.G. in het leven hadden geroepen, aanleiding om het probleem van de politieke integratie nader onder de loupe te nemen. De behoefte van Frankrijk om de E.D.G. aan een boven-nationaal Europees gezag te onderwerpen, gaf aan de federale gedachte nieuw voedsel, terwijl het mislukken van verdere functionele of verticale integratie op economisch terrein, zoals wij reeds zagen, de noodzaak van politieke integratie duidelijk aan het licht had gebracht. In Frankrijk was de belangstelling voor de economische kant van de Europese integratie miniem — in de O.E.E.S. en de E.B.U. bleek de zwakke economische positie van dit land — daarentegen bestond voor de Franse politici de Europese integratie voornamelijk als een poging Frankrijk de leidende rol in West-Europa te bezorgen op militair en politiek gebied. In Straatsburg konden door de Fransen fraaie redevoeringen worden gehouden, waaruit ook wel eens een werkelijk Europese gedachte sprak, in feite handelden de Franse kabinetten en parlementaire groepen eng nationalistisch. Men krijgt de indruk, dat naarmate de innerlijke zwakte van Frankrijk toeneemt, de behoefte om Europees te denken vermindert en de lust om het Duitse gevaar als de oorzaak van alle kwaad in Europa uit te schilderen buiten verhouding wordt botgevierd.

Voor de vijf partners van Frankrijk in de E.D.G., die na de ondertekening van het E.D.G.-verdrag tot de parlementaire behandeling van dit verdrag in hun parlementen waren besloten, was er alle aanleiding om aan de Franse wens tot de vorming van een boven-nationaal politiek gezag te voldoen. De Beneluxlanden zagen hierin een mogelijkheid tot de gewenste voortgang op het terrein van de economische integratie te komen. De West-Duitse regering manoeuvreerde tussen de Bene-

luxlanden en Frankrijk door, waarbij het accent van haar politiek meer gericht was op een tegemoetkomen aan de Franse wens. West-Duitsland was tenslotte bereid een Europees politiek gezag te aanvaarden, dat voorlopig slechts de Europese Kolen- en Staal Gemeenschap en de Europese Defensie Gemeenschap zou overkoepelen. West-Duitsland dat over geen soevereine rechten beschikt, zou deze soevereine rechten volgens de accoorden van Bonn, die het bezettingsstatuut vervangen zodra de E.D.G. zal zijn aanvaard, her krijgen. West-Duitsland kon met minder genoegen nemen dan de Beneluxlanden en was daarom meer geneigd Frankrijk tegemoet te komen.

Artikel 38 van het E.D.G.-verdrag bevatte voor de ministers van buitenlandse zaken der zes landen het aanknopingspunt om te komen tot een Europese Politieke Gemeenschap. Een resolutie van de Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa in Straatsburg, die zich rechtstreeks richtte tot de regeringen der „zes”, verzocht deze regeringen dit artikel 38 onderwerp te maken van een afzonderlijke overeenkomst, welke onmiddellijk van kracht zou kunnen worden. In artikel 38 wordt de Assemblée van de E.D.G. opgedragen de oprichting van een Europese Politieke Gemeenschap te bestuderen op het beginsel van de scheiding van machten en een twee-kamer-stelsel. De voorstellen van deze Assemblée moeten volgens artikel 38 binnen zes maanden na de goedkeuring van het E.D.G.-verdrag door de zes parlementen aan de raad van ministers van de E.D.G. worden voorgelegd, waarna de regeringen zich daarover kunnen uitspreken en een definitieve conferentie bijeenroepen. De Raadgevende Vergadering van de Raad van Europa besloot begin 1952 een ad hoc-comité op te richten voor de opstelling van een statuut voor een Europese Politieke Gemeenschap. Frankrijk en Italië doorkruisten dit initiatief door in datzelfde jaar aan de andere regeringen der „zes” voor te stellen, de studie over de politieke federatie van de nog niet bestaande E.D.G.-Assemblée over te hevelen naar de reeds bestaande Assemblée van de Europese Kolen- en Staal Gemeenschap. In September 1952 werd door de ministers van buitenlandse zaken van de zes landen te Luxemburg dit Frans-Italiaanse voorstel aanvaard. De Kolen- en Staal-Assemblée, aangevuld overeenkomstig de geprojecteerde samenstelling van de E.D.G.-Assemblée, werd als Assemblée ad hoc uitgenodigd een ontwerp voor een Europese Politieke Autoriteit op te stellen. Dit ontwerp-verdrag werd door deze Assemblée ad hoc tot stand gebracht en

in Maart 1953 aan de zes ministers van buitenlandse zaken aangeboden. In dit ontwerp zijn een vijftal organen of instellingen van de Europese Politieke Gemeenschap gedacht: 1. een parlement, bestaande uit een Kamer der Volkeren en een Senaat; 2. een Europese Uitvoerende Raad; 3. een Raad van Nationale Ministers; 4. een Hof van Justitie en 5. een Economische en Sociale Raad. Bekijkt men de bevoegdheden, die aan deze Europese Gemeenschap zijn toegedacht, dan blijkt dat deze voornamelijk liggen op het terrein van de overkoepeling van de Europese Kolen- en Staal Gemeenschap en de Europese Defensie Gemeenschap. Er staat in het ontwerp-verdrag ook wel, dat de Gemeenschap als taak heeft de gemeenschappelijke markt te bevorderen, doch er staat niet in, dat de Gemeenschap op korte termijn de maatregelen moet nemen om tot deze gemeenschappelijke markt te kunnen komen. De Nederlandse gedelegeerden in de Assemblee ad hoc verklaarden in de vergadering van de Assemblee ad hoc, die het ontwerp-verdrag goedkeurde, dat zij bereid waren ondanks het ontbreken van een duidelijke economische taakomschrijving, het ontwerp goed te keuren, omdat zij verwachtten, dat het comité van zes ministers alsnog een concrete economische doelstelling zou ontwerpen. Mocht het comité daarin niet slagen, dan zou het voor de Nederlandse gedelegeerden zeer bezwaarlijk zijn het statuut voor een Europese Politieke Gemeenschap in de Kamers van de Staten-Generaal te verdedigen. Voor de Nederlandse Minister van buitenlandse zaken, mr. Beijen, was daarna de tijd gekomen, duidelijk aan de andere partners in het zes-landen-bloc de economische wensen van Nederland kenbaar te maken. Het plan-Beijen, dat bij de regeringen der zes landen werd ingediend, verbindt de algemene politieke integratie onlosmakelijk aan de algemene economische integratie. Zonder op dit plan uitvoerig in te gaan, wijzen wij erop, dat het plan-Beijen de geleidelijke opheffing van de oudste en meest hardnekkige vorm van bescherming der nationale industrieën aan de orde heeft gesteld, n.l. de douanetarieven.

Het laatste resultaat van de integratie-pogingen op politiek terrein moet genoemd worden het besluit van de zes ministers van buitenlandse zaken op de conferentie van Den Haag in November 1953 inzake het onmiddellijk houden van algemene verkiezingen in de zes landen voor de samenstelling van het bestaande K.S.G. en het toekomstige E.D.G.-parlement. Zoals bekend, wilde Nederland oorspronkelijk drie jaar na de inwerkingtreding van de

Europese Politieke Gemeenschap algemene verkiezingen in Europa aanvaarden. Van Franse kant, vooral de socialistische fractie uit het Franse parlement, meende men dat de ratificatie van het E.D.G.-verdrag zou worden vergemakkelijkt, wanneer het E.D.G.-parlement (volgens het ontwerp-statuuut voor een Europese Politieke Gemeenschap zou het parlement tevens optreden als Assemblee voor de Kolen- en Staal Gemeenschap en de Europese Defensie Gemeenschap) op basis van algemene verkiezingen werd samengesteld. Dan was de scherpere parlementaire controle mogelijk, waarom de socialisten in het Franse parlement vroegen. Op de November-conferentie in Den Haag besloten de zes ministers hun plaatsvervangers opdracht te geven tegen 15 Maart 1954 een ontwerpverdrag voor een Politieke Gemeenschap gereed te hebben. De ministers der zes landen zijn echter sindsdien voor deze zaak niet meer bij elkaar geweest. In Frankrijk is namelijk sindsdien een crisis ontstaan, die de ontwikkeling van de integratie-gedachte in Europa dreigt te vernietigen. Wij zagen reeds, dat Frankrijk in geen enkel opzicht rijp is voor de vorming van een gemeenschappelijke Europese markt. De Franse industrie vreest de concurrentie van de industrieën der omliggende landen en werkt grotendeels met een verouderd productie-apparaat en verouderde productie-methoden. De Franse staats-huishouding werkt met enorme tekorten. Het begrotingstekort wordt dit jaar op 900 milliard francs geschat, zonder dat de Franse kabinetten in staat zijn de inflatie te bestrijden. Frankrijk is in de Europese Betalings Unie het land dat tot de ernstigste debiteuren behoort enz. Het verzet tegen het plan-Beijen komt dan ook voornamelijk van Franse kant. Dat Duitsland en Italië, welke landen steeds een protectionistische politiek hebben gevoerd, evenmin enthousiasme vertonen, is bekend.

Politiek is het met Frankrijk de laatste jaren echter in het bijzonder bergafwaarts gegaan. De oorlog in Indo-China kostte schatten gelds en eiste het grootste deel van het militaire beroeps-personeel op, waardoor de Franse militaire bijdrage in een Europees leger dreigde kleiner te worden dan die van West-Duitsland. De moeilijkheden in Tunis eisten een herziening van de band tussen moederland en overzeese rijkdelen. De Franse kabinetten waren onmachtig vanwege het ontbreken van een duidelijke meerderheid in het Franse parlement en de onenigheid over de te voeren binnenlandse en buitenlandse politiek.

Het is duidelijk, dat geen enkele belangrijke vooruitgang kan worden ge-

maakt met de éénwording van Europa, zolang Frankrijk zich politiek en economisch niet heeft hersteld. Frankrijk dat in 1950 het initiatief heeft genomen tot de vorming van Europese gezagsorganen en dat daarbij vooral ten aanzien van de E.D.G. de boven-nationale bevoegdheden primair stelde, haalt thans een streep door dit Europese initiatief. Het voelt zich politiek, militair en economisch te zwak en vreest de suprematie van West-Duitsland in de te scheppen Europese instellingen. Voor allen die de laatste jaren vurig op de Europese éénwording hebben gehoopt en hieraan hebben gewerkt, betekent dit een diepe teleurstelling. Wellicht heeft het bij velen ontbroken aan de juiste beoordeling van de Franse interne en externe verhoudingen en bovenal aan een onderschatting van de Franse onmacht. Het is voor een groot land als Frankrijk psychologisch wel wat veel gevraagd om op het dieptepunt van zijn politieke, economische en militaire verval het werkelijkheidsbesef op te brengen, dat zijn positie als grote mogendheid — is Frankrijk niet één van de grote drie? — na de tweede wereldoorlog verloren is gegaan en dat het nu beter doet zich met de veroorzaker van deze neergang, Duitsland, te verenigen in een groter geheel. Deze stap zou Frankrijk niet zo moeilijk zijn gevallen, wanneer zijn economie op een gezonde basis rustte en het is het economisch en militair potentiëel, waarover dit land met zijn overzeese rijkdelen beschikt, naar zijn volle gewicht in de Europese gemeenschap kon inbrengen. Doch dit is helaas niet het geval. Wij zullen hier thans niet dieper ingaan op het drama van de Brusselse conferentie en de debatten in de Franse Kamer over het E.D.G.-verdrag. (Op een andere plaats in dit blad wordt over de Brusselse conferentie geschreven).

Door de verwerping van het E.D.G.-verdrag in Frankrijk is een geheel nieuwe situatie ontstaan, die tot grote bezorgdheid aanleiding geeft, omdat hieruit voor de zoveelste maal blijkt dat vooral Frankrijk nog niet rijp is voor een verenigd Europa.

Is door de verwerping van het E.D.G.-verdrag aan de Europese integratie-gedachte de nekslag toegebracht? Wij weten het niet. Wel menen wij te mogen stellen, dat de Europese eenwording een levensnoodzakelijkheid is en dat het aantal mensen, die zich dit bewust worden in West-Europa steeds groter wordt. Grote zaken worden evenals kleine in het leven der volken met vallen en opstaan bereikt. Deze gedachte is echter niet meer dan een gemeenplaats, wanneer daarachter niet schuilt een krachtig gebed.

Het Eerste Kamer-debat over het soda-project is interessant geworden door het zwijgen der socialisten over de principiële kant van deze zaak. Dat het wetsontwerp werd aangenomen (met 28 tegen 16 stemmen), dat de socialisten halsstarrig weigerden ook nu hun medewerking te verlenen; dit alles zal niemand verwonderen. De socialistische industrieel Kapteyn verzette zich tegen dit wetsontwerp op „zakelijke” gronden. Hij twijfelde aan de afzetmogelijkheden, hij had geen fiducia in de financiële opzet van de onderneming; kortom hij miste het vertrouwen van zijn collega's industriëlen (van de Koninklijke Nederlandse Zout Industrie, van de Mekog, Ketjen en de Staatsmijnen), die deze stap durven te wagen.

Wij hadden van de socialistische fractie in de Eerste Kamer liever een principiële uiteenzetting gehoord over de opzet van dit project. Wat dat betreft was het betoog van de heer Nederhorst (arb.) aan de overzijde van het Binnenhof ons veel sympathieker. Maar voor de heer Kapteyn waren de zakelijke bezwaren dermate overwegend, dat hij — zo zeide hij — geen behoefte meer had aan politieke beschouwingen.

Voor zo'n principiële, politieke beschouwing was overigens alle aanleiding. Had Minister Zijlstra in de Tweede Kamer niet verklaard niet te kunnen weten wat de socialistische opvattingen over socialisatie zijn? Dat was een uitdagende opmerking waarop de socialistische Tweede Kamerfractie geen antwoord heeft gegeven. Het zal wel een heel moeilijke vraag geweest zijn. En daarom was de veronderstelling niet zo vreemd, dat nu de socialisten in de Eerste Kamer — die enige weken over deze opmerking hadden kunnen nadenken — de gelegenheid hadden aangegrepen om een duidelijk antwoord te geven. Alle niet socialistische Kamerleden — en zeker die Kamerleden die een confessionele partij vertegenwoordigen — hadden daar recht op. Steeds weer dient de Partij van de Arbeid zich bij ons volk aan als een partij waarin men over levensbeschouwelijke verschillen kan heen kijken, omdat men elkander vindt op een zakelijke basis. Een van de meest gewichtige pijlers van deze basis is ongetwijfeld de sociaal-economische opvatting. Het moet wel een bittere ontgoocheling zijn voor duizenden socialisten, dat hun partij geen antwoord kan geven op de vraag hoe de socialisatie in de praktijk te verwerkelijken is.

Een der hoekstenen der socialistische politiek — de socialisatie — blijkt dus van zeer betrekkelijke waarde te zijn. De socialistische partijbestuurders die zo vaak schimpen op de confessionele partijen, dat zij geen raad zouden weten met de praktische sociale en economische problemen, mogen eerst de balken wel eens uit hun eigen ogen gaan halen. Dat zal een tijdrovende bezigheid zijn, maar wellicht zullen zij dan weer eens met de benen op de grond komen te staan en zullen zij iets minder hoog van de toren blazen dan zij momenteel wel eens plegen te doen. In het Vrije Volk heeft Ds Buskes destijds reeds geschreven — onder de indruk van het soda-debat in de Tweede Kamer — dat de partij zich uit moet spreken over de socialisatie. Die behoefte begrijpen wij, maar daarvoor is ds Buskes dan ook een der initiatiefnemers om te komen tot een sociaal-democratische werkgemeenschap...

Prinzipienreiterei?

De heer Kapteyn mag dan in de Eerste Kamer gezwegen hebben, de waarnemend voorzitter der Partij van de Arbeid, de heer H. Vos, heeft gesproken. En wel in het Vrije Volk — het partijorgaan van de Partij van de Arbeid. Een driekolomskop gaf reeds aan hoe deze oud-Minister over het soda-project denkt. „Primitieve afkeer bij a.r. van staatsbedrijf won in zaak-Sodaproject”. „Principe doet schade aan gemeenschappelijk belang. En de heer Vos begint als volgt: „Het sodaproject is aangenomen. Het particuliere kapitaal in ons land kan Minister Zijlstra dankbaar zijn voor de overwinning die het — dank zij hem — heeft behaald. De gemeenschap geeft garanties — en dan maar jammeren over hoge belastingen! — voor een in particuliere handen gespeelde industrie, zonder enige reële tegenwaarde. Integendeel, zij heeft daarnaast de machtsmiddelen, die zij als gemeenschap - in een contract vastgelegd! - had tegenover de „koninklijke” Nederlandse zoutindustrie ook nog uit handen gegeven. . . . . En dat in wezen alleen, omdat naar anti-revolutionaire Prinzipienreiterei het „Staatsbedrijf” angstvallig moet worden vermeden en zelfs een behoorlijke medezeggenschap van de overheid dient te worden ontgaan”.

Wij zullen maar vergeten dat de a.r. niet in alle omstandigheden tegen een staatsbedrijf zijn. Zo'n kleinigheid moet men over het hoofd zien. . . . Maar het is wel eigenaardig, dat een pur sang socialistische Minister, de heer v. d. Kieft, zijn handtekening onder dit wetsontwerp heeft gezet. Onze bewindsman van Financiën kan het verhaal van zijn partijgenoot Vos dus op zijn eigen fatsoen trekken.

Het was de heer Algra, die tijdens dit debat fijntjes gewezen heeft op de medewerking van Minister v. d. Kieft. „Het spijt me wel zeer — ik treed niet in een beoordeling hiervan — dat Minister Van de Kieft hier niet aanwezig is. Ik had gaarne uit zijn mond een beoordeling willen horen van de financiële bezwaren, die door de heer Kapteyn naar voren zijn gebracht.”

De socialisten bleven overigens alleen staan in hun afwijzende houding. Weliswaar bleek bij de eindstemming dat ook Prof. Hellema zich tegen dit ontwerp keerde, maar dan toch uit andere motieven dan die der socialisten. „Zou er een staatsbedrijf komen, dan zouden wij er noch wat controle betreft, noch wat de risico's betreft, beter aan toe zijn. Wat dat betreft geef ik dus verre de voorkeur aan de door de Minister gekozen vorm”, zo zeide Prof. Hellema, die verder van mening was, dat „ons streven er op gericht moet zijn, de Staat op alle terreinen waar het niet absoluut noodzakelijk is, te doen terugtrekken, dan blijft er waarlijk toch nog genoeg over om het particulier initiatief, maar dan zonder Staatssteun tot ontwikkeling te laten komen”. Prof. Hellema had bedenkingen tegen de staatsgarantie van 21 miljoen gulden. Zij werden vroeger nooit verleend, niet omdat de ondernemers in het verleden geen bijzonder riskante ondernemingen zouden hebben aanvaard, maar het risicodragend kapitaal, dat daarvoor nodig was, kon worden gevonden, omdat de particuliere ondernemers bereid waren het risico te aanvaarden, tegenover de winstkansen die geboden werden. Bij

onze huidige belastingdruk worden de winstkansen echter dermate beperkt, dat het aanvaarden van grote risico's veelal zakelijk niet verantwoord is. Vandaar dat men nu voor dergelijke projecten een beroep op de Staat gaat doen, zo betoogde de a.r. hoogleraar. In theorie verschilde dit betoog niet zo erg veel met de opvattingen van de Minister. „Men kan geredelijk het betoog van de geachte afgevaardigde, de heer Hellema op dit punt onderschrijven. Ik doe dat ook, ik kan het gehele verhaal volgen en onderschrijven”, zo zeide Prof. Zijlstra. „Ik zie ook de gevaren.” Wij hebben het ook meegemaakt bij dit project. Ook hier was ten dele vertrouwelijke behandeling noodzakelijk, ook hier was de mogelijkheid aanwezig, dat de Staat niet in die neutrale hoogte is gezeten, waar Prof. Hellema over sprak. Dat is een voortreffelijk onderwerp voor een college. Men weegt af — logisch, duidelijk, scherp — het pro en het contra en men brengt de studenten de verderflijkheden van de zaak bij. Maar dan komt men, levende in 1954 in Nederland, te staan voor de concrete situatie, met haar noden en zorgen, met de groeiende bevolking, dan komt men als verantwoordelijk bewindsman te staan voor een beleidsbeslissing en dan ligt de zaak naar haar aard anders. Dan kan men zich reenschap geven van de vraag of tegenover datgene, wat misschien in het algemeen juist is en waarnaar men moet streven om het in de meerderheid van de gevallen te realiseren er niet zwaargevende overwegingen zijn, die aanleiding geven om daarna in dit speciale af te wijken.”

Teleurgesteld

Het behoeft geen betoog, dat onze Minister van Economische Zaken teleurgesteld was door het tegenstemmen van zijn partijgenoot. Hij betreurde het dat deze zijn bedrijfseconomische bezwaren zo zwaar liet wegen. „Ik zou de heer Hellema bijna benijden om de positie waarin hij verkeert. Prof. Hellema zegt: ik hoop, dat ik het bij het verkeerde eind heb gehad en dat ik achteraf moet zeggen: ik heb het verkeerd gezien. Ik kan helaas een dergelijke positie niet innemen”, aldus de bewindsman. „Ik sta voor dit risico. Ik moet een beleidsbeslissing nemen en ik heb het gevoel dat het lid der Eerste Kamer, de geachte afgevaardigde de heer Hellema, deze verantwoordelijkheid iets meer had moeten voelen dan tot uitdrukking kwam in hetgeen hij heeft gezegd, overigens zijn standpunt volkomen respecterende. Maar nogmaals: deze positie kan ik niet innemen. Als het project gelukt ga ik misschien niet de parlementaire historie in alleen als de Minister van het cadeaustelsel, zoals aan de overzijde van het Binnenhof is gezegd (door de socialist Nederhorst, red.) Als het mislukt, wacht ik het oordeel van de geschiedenis gelaten af. Nogmaals, de conclusie van de heer Hellema heeft mij om begrijpelijke redenen teleurgesteld.” Prof. Hellema heeft van meet af aan voorop gesteld, dat hij zijn persoonlijke mening weergaf. En dat hij dus niet namens zijn fractie sprak. Men mag overigens niet denken dat deze beslissing Prof. Hellema licht zal zijn gevallen.

Fries geluid

Het was de Friese afgevaardigde, de heer Algra, die, namens de rest van de a.r.-fractie zich schaarde achter het beleid van de Minister. De heer Algra heeft een speech gehouden over dit interessante soda-project op een geheel eigen wijze. Duidelijk tekende hij de industriële ontwikkeling in het zuiden en het noorden van ons land, met als conclusie, dat het noorden wat dit betreft ten achter is gebleven. De noorderling Algra verheugde zich over de industriële ontwikkeling van het zuiden, dat hij van nationaal belang noemde.” Maar evenzeer vraag ik er oog voor, dat het een nationaal belang geacht moet worden, wanneer bepaalde kansen, welke zich in het noorden voordoen, worden aangegrepen. Ik acht dit een stuk werkelijk harmonisch nationale politiek. Ik vind die

harmonisch, nationale politiek gesymboliseerd in het feit, dat de aanhangige wetsontwerpen de handtekeningen dragen van de Ministers Zijlstra en Van de Kieft. Volgens de heer Algra is de industrialisatie van het noorden op een enkele uitzondering na tot nu toe een ontwikkeling van allerlei kleine projecten geweest, die wel enige werkverruiming brachten, maar die het economisch aspect van het gebied weinig beïnvloeden. „Ik meen, dat, gezien het nationale karakter van dit nieuwe pogen en gezien speciaal het feit, dat we hier te maken hebben met een nieuwe industrie met een dure en lange looptijd, het geoorloofd is het risico te nemen en dat dit risico zelfs meer verantwoord is dan verschillende risico's, die van Staatswege na 1945 zijn genomen en waaraan ook deze Kamer haar steun heeft geschonken”. Nu deze keer in het noorden wordt getracht om te komen tot een stoot in een nieuwe richting, zo zeide de heer Algra, ben ik bereid om zelfs meer te wagen dan men gewoonlijk zou willen wagen, omdat dit project gezien moet worden als een stuk nationale politiek, dat bevorderlijk kan zijn voor een harmonische ontwikkeling van de industrialisatie.

Minister Zijlstra verklaarde dat juist de verdere industriële ontsluiting van het noorden voor hem een belangrijke overweging is geweest. Maar hij ontkende uiteraard niet, dat aan dit project risico's vastzitten. Tot zijn grote vreugde zal de Minister hebben geconstateerd, dat zijn gedegen redevoering de twijfel in de v.v.d. fractie heeft doen overwinnen. Aanvankelijk aarzelde de heer Wendelaar nog. Maar zijn redevoering in eerste termijn is van beslissende invloed geweest. Dat is een van de meest aangename dingen, die een Minister kunnen overkomen, zo vond Minister Zijlstra.

En verder wist hij zich te verzekeren, evenals in de Tweede Kamer, van de steun der k.v.p.-fractie.

Verbod van bedrijfsarbeid

Gedurende de laatste vergaderdagen voor het zomerreces heeft de Eerste Kamer nog tal van andere wetsontwerpen behandeld, die min of meer van spoedeisende aard waren. Zo ging men accoord met de bouw en de inrichting van een kernreactor (waar deze komt te staan is nog niet bekend), de aanpassingstoelage op de pensioenen werd aanvaard, terwijl er nog een vrij uitvoerig debat over het bedrijfsarbeidsverbod voor 14-jarige meisjes werd gehouden. Dit was een kolfje naar de hand van de heer Schipper, die het betreurde, dat niet tegelijk met dit wetsontwerp het vraagstuk van de leerplichtverlenging aan de orde werd gesteld. Daarom verlangde hij van Staatssecretaris van Rhijn een duidelijke uitspraak, dat de 14-jarige meisjes, voor wie het wetsontwerp straks van kracht wordt, aan het normale dagonderwijs zullen moeten deelnemen. En verder was het hem niet duidelijk, waarom de Regering niet tegelijk een dergelijke maatregel heeft getroffen voor de veertienjarige jongens. De staatssecretaris heeft inmiddels beloofd dat dit wel zal geschieden. En wel voordat dit verbod van bedrijfsarbeid wordt uitgebreid tot vijftienjarige meisjes. Dat betekent, dat zo spoedig mogelijk de leerplicht moet worden uitgebreid tot en met 15-jarige meisjes en jongens. Maar daarvoor ontbreken thans echter de gebouwen en de leerkrachten. Kalmpjes aan, moet hier ook het parool zijn. In 1954 zal het aantal leerlingen toenemen met 70.000, waardoor het gemiddelde aantal per klasse zal stijgen van 35.6 tot 36.1 Bij dit wetsontwerp zijn 6500 meisjes betrokken. De bestaande onderwijsinstellingen kunnen deze nog wel opvangen. Maar als de leerplicht wordt uitgebreid tot 15-jarige meisjes dan wordt dit moeilijker. Het gaat dan om 17.000 meisjes. Voor jongens ligt dit allemaal veel gemakkelijker. Reeds 72 % van de 14-jarige jongens ontvangt volledig dagonderwijs. En dit aantal stijgt nog steeds.

Na deze tweedaagse debatten brak ook voor onze Senatoren een welverdiende vakantie aan.

UNESCO

UNITED NATIONS EDUCATIONAL SCIENTIFIC AND CULTURAL ORGANISATION

Mr A. KRUYSWIJK

Tijdens de tweede wereldoorlog kwamen de Ministers van Onderwijs der geallieerde landen, die elkaar in Londen ontmoetten, tot het plan van oprichting van een organisatie die de bevordering van de samenwerking op het terrein van onderwijs, wetenschap en cultuur ten doel zou hebben.

De verschrikkingen van de oorlog brachten tot het inzicht, dat met inspanning van alle krachten getracht moet worden een herhaling te voorkomen. Hoewel de geschiedenis ons leert en ook de Bijbel ons duidelijk maakt, dat een voorkomen van oorlogen en het vestigen van een „eeuwige vrede” onmogelijk is, hieruit mag geen aanleiding genomen worden ons te beperken tot een lijdelijk toezien en het wereldgebeuren haar loop te laten. Op een ieder rust de verantwoordelijkheid te helpen waar leed is toegebracht en al het mogelijke in het werk te stellen om het toebrengen van nieuw leed te voorkomen.

Zoals de moderne oorlogen gevoerd worden door een steeds groter aantal landen en zich uitstrekken over een steeds groter deel van de wereld zal ook de strijd om de vrede wereldomvattend moeten zijn. Een partiële samenwerking is thans niet meer voldoende; slechts van een samenwerking op een zo ruim mogelijk internationaal niveau kunnen, nu de wereld geen „wachtkamer” meer heeft, vruchten verwacht worden.

Een samenwerking alleen op politiek gebied, zoals deze in de Volkenbond werd beproefd na de eerste wereldoorlog, is onvoldoende gebleken. De politiek van enig land wordt immers mede bepaald door de levensomstandigheden van de burgers, de culturele achtergrond, de technische ontwikkeling. Zo is een der factoren die de vrede bedreigt de grote tegenstelling tussen de volkeren in de ontwikkeling op technisch en cultureel gebied. Naast het contact op politiek terrein is daarom het samen dragen van de verantwoordelijkheid op cultureel gebied — zo ruim mogelijk genomen — een der voorwaarden voor het bestendigen van de vrede.

Het plan tot oprichting van een organisatie, die het bevorderen van zulk een samenwerking beoogt, werd door de Verenigde Naties gesteund en overgenomen. Zo kwam in 1945 tot stand de Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, de Unesco, als gespecialiseerde organisatie van de Verenigde Naties.

I. Grondslag en Doel

Uit de preambule van de statuten van de Unesco blijken de beginselen waarop deze organisatie is gebaseerd en tevens in het kort, het doel dat zij zich stelt, n.l. het streven naar een internationale vrede en de bevordering van het algemeen welzijn van de mensheid.

Deze preambule luidt als volgt:

„De Regeringen van de Staten, die namens hun volken bij dit verdrag partij zijn, verklaren,

dat, aangezien oorlogen hun oorsprong vinden in de menselijke geest, aldaar ook de verdedigingswerken van de vrede moeten worden opgebouwd;

dat in de gehele geschiedenis der mensheid onbekendheid met elkanders levensgewoonten veelal de oorzaak is geweest van wantrouwen en achterdocht tussen de volkeren, waardoor hun geschillen al te dikwijls tot een oorlog hebben geleid;

dat de grote en vreselijke oorlog, die nu ten einde is, een oorlog was, voorbereid door de verloochening van de democratische beginselen van de waardigheid, gelijkheid en onderlinge eerbiediging van de mens, en in plaats daarvan, het, door onwetendheid en vooroordeel, verspreiden van de leer van ongelijkwaardigheid van mensen en rassen;

dat de ruime verbreiding van beschaving, en de opvoeding der mensheid tot gerechtigheid, vrijheid en vrede, onontbeerlijk zijn voor de waardigheid van de mens, en dat dit een heilige plicht is, die alle volkeren moeten vervullen in de geest van wederzijdse bijstand;

dat een vrede, uitsluitend gegrondvest op de politieke en economische overeenkomsten van regeringen niet een vrede zou zijn, die de eenstemmige, blijvende en waarachtige steun van de volkeren voor zich zou kunnen winnen, en dat de vrede derhalve, wil hij bewaard blijven, gevestigd moet worden op het intellectuele en morele saamhorigheidsgevoel van de mensheid.

Om deze redenen zijn de Staten, die bij dit Statuut partij zijn, gelovend in volledige en gelijke mogelijkheden van opvoeding voor een ieder, in het nastreven, zonder beperking, van objectieve waarheid en in de vrije uitwisseling van denkbeelden en kennis, overeengekomen en voornemens de middelen van contact tussen hun volkeren te ontwikkelen en te vermeerderen en deze middelen te doen dienen tot wederzijds begrijpen en een betere en diepere kennis van elkanders leven.

Dientengevolge stichten zij bij deze de Organisatie der Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur, teneinde door middel van contact tussen de volken op het gebied van onderwijs, wetenschap en cultuur nader te komen tot het einddoel, de internationale vrede en het algemeen welzijn der mensheid, waarvoor de Verenigde Naties zijn gesticht en die Haar Handvest verkondigt.”

Hoe moet de christen tegenover deze verklaring staan? In de preambule wordt gesteld „dat de vrede derhalve, wil hij bewaard blijven, gevestigd moet worden op het intellectuele en morele saamhorigheidsgevoel van de mensheid.” Van christelijke zijde kan men tegen deze grondgedachte aanvoeren, dat de Unesco haar bestaansgrond zoekt in de menselijke rede en in de menselijke geest en er daarbij dus stilziggend van uitgaat, dat deze tot saamhorigheid en wederzijds hulpbetoon nopen. Als christen moeten wij deze opvat-

ting, gebaseerd op de zelfgenoegzaamheid van de mens uitdrukkelijk verwerpen.

Evenwel moeten wij ons bedenken, dat het voor een wereldomvattende organisatie praktisch onmogelijk is een voor een ieder aanvaardbare religieuze grondslag te vinden. Dit is de reden waarom men het heenwijzen naar een religieuze achtergrond in de verklaring heeft weggelaten.

Hoewel een christen zich dus met deze *grondslag* van de Unesco niet kan verenigen, anderzijds blijft het feit, dat het *doel* dat de Unesco zich stelt correspondeert met de eis van christelijke naastenliefde. De liefde tot God werkt immers de liefde tot de naaste, die zich in daden moet uiten. Het doel van Unesco is toch de wederzijdse uitwisseling van geestelijke en materiële verworvenheden, op welke wijze zij wil bijdragen tot het algemeen welzijn der mensheid en de internationale vrede. En met dit doel kan de christen zich geheel verenigen; daarom dient hij zich o.i., zij het vanuit een ander uitgangspunt (n.l. de liefde tot de naaste om Christus' wil) van harte te stellen achter het werk van de Unesco.

Op deze wijze kan ook hij naar vermogen medewerken aan de pogingen tot behoud van de vrede, welke onder Gods zegen de voorwaarden mogen scheppen waardoor wij en alle mensen met ons een stil en gerust leven kunnen leiden.

II. Organisatie

De Unesco treedt op door drie organen: de Algemene Conferentie, de Uitvoerende Raad en het Secretariaat.

Algemene Conferentie. Deze bestaat uit de vertegenwoordigers van de leden-staten, De leden van de Verenigde Naties hebben als zodanig het recht van lidmaatschap van de Unesco. Men streeft naar de samenwerking van alle landen, derhalve ook van de communistische. Hoewel het te verwachten is, dat hieruit moeilijkheden zullen voortvloeien, wordt toch de gedachte van een alle landen omvattende organisatie op de voorgrond gesteld. Na de toelating van Spanje in Juli 1953 hebben de Russische satelliet staten zich uit protest uit de Unesco teruggetrokken. Evenwel heeft Rusland zich eind 1953 tot de Unesco gewend om inlichtingen betreffende het lidmaatschap en in April 1954 is het als lid toegetreden.

Momenteel heeft de Unesco 70 leden; deze brengen in de Algemene Conferentie ieder één stem uit, terwijl, anders dan b.v. in de Veiligheids Raad van de Verenigde Naties, geen der leden het recht van veto heeft.

De taak van de Algemene Conferentie omvat in het algemeen het vaststellen van het beleid der organisatie en het nemen van beslissingen omtrent het programma. Tevens behoort tot haar competentie het bijeenroepen van internationale conferenties. Een dergelijke conferentie werd b.v. in 1949 belegd voor het opstellen van een ontwerp algemene conventie betreffende het auteursrecht; in 1952 werd de definitieve conventie te Genève vastgesteld en door 35 landen, waaronder Nederland, getekend.

De Algemene Conferentie kwam tot 1952 jaarlijks bij elkaar; uit praktische overwegingen werd toen besloten deze vergaderingen in het vervolg om de twee jaar te doen plaats vinden.

Uitvoerende Raad. Om de drie jaar worden de 19 leden door de Algemene Conferentie gekozen, waarbij de keuze bepaald wordt door de persoonlijke bekwaamheid van de kandidaten en het doen vertegenwoordigen van zoveel mogelijk landen.

De Raad draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het programma en de voorbereiding van de vergadering van de Algemene Conferentie.

Secretariaat. Aan het hoofd van het Secretariaat, dat te Parijs gevestigd is, staat de Directeur Generaal. Deze functie wordt momenteel vervuld door Dr Luther Evans (V.S.), die in 1953 Dr Jaime Torres Bodet opvolgde. De Directeur Generaal is o.a. belast met de samenstelling van het Secretariaat, waarbij overleg gepleegd wordt met de Uitvoerende Raad.

De leden van het Secretariaat zijn internationale ambtenaren. Zij genieten de diplomatieke status en mogen geen instructie ontvangen van enige autoriteit buiten de organisatie.

Contact met de leden-staten

In vrijwel alle leden-staten is een Nationale Commissie gevormd, samengesteld uit personen, die geacht kunnen worden het culturele leven van het betrokken land te vertegenwoordigen. Deze commissies vormen de schakels tussen het Secretariaat en de verschillende landen, waardoor de uitvoering van de projecten van de Unesco eerst mogelijk wordt. Omgekeerd brengen de Nationale Commissies het Secretariaat op de hoogte van de plaatselijke mogelijkheden en behoeften.

De Nederlandse Commissie heeft een primeur door het instellen van een eigen documentatie en voorlichtingsdienst, het zgn. Unesco Centrum (Keizersgracht 392, Amsterdam.) De andere landen zijn voor de voorlichting afhankelijk van het Secretariaat te Parijs. Voor het geven van inlichtingen en het verschaffen van materiaal staat het Unesco Centrum voor een ieder open.

Een ledenlijst van de Nederlandse Commissie is hier bijgevoegd.

Verhouding Unesco—leden-staten

Unesco verleent slechts hulp en advies op verzoek, daar zij haar werkzaamheden in het betrokken gebied slechts met de volledige medewerking van de desbetreffende regering kan uitvoeren.

Dit wil echter geenszins zeggen, dat deze regering de verplichting heeft de door de Unesco verstrekte adviezen op te volgen. In de Statuten van de Unesco is deze absolute zelfstandigheid van de leden-staten vastgelegd. De Unesco wil slechts motor zijn die de plaatselijke krachten op gang brengt. De Statuten ontzeggen de Unesco uitdrukkelijk het recht zich in de binnenlandse politieke aangelegenheden van een staat te mengen.

Verhouding Unesco—Verenigde Naties

De Unesco en de Verenigde Naties zijn krachtens beider doelstellingen — behoud van de vrede — nauw aan elkaar verbonden. Daar samenwerking tussen deze lichamen noodzakelijk is voor de realisering van het gestelde doel, wordt in artikel X van de Statuten van de Unesco bepaald, dat deze met de Verenigde Naties een overeenkomst van samenwerking zal aangaan, waarbij evenwel de zelfstandigheid van de Unesco gewaarborgd dient te worden. Deze overeenkomst bepaalt op welke wijze het contact tussen de organisaties wordt onderhouden. De Unesco legt jaarlijks haar begroting aan de Verenigde Naties voor, die op grond hiervan een bepaald bedrag voor het Unesco-werk voteren. In de opstelling van haar programma en de uitvoering hiervan blijft de Unesco echter geheel vrij; van haar werkzaamheden brengt zij jaarlijks verslag uit aan de Sociaal Economische Raad van de Verenigde Naties.

Nauw contact onderhoudt Unesco ook met de andere zgn. gespecialiseerde organisaties van de V.N., als bijv. met de Food and Agriculture Organization (F.A.O.), International Labour Organization (I.L.O.) en de World Health Organization (W.H.O.)

III. Terrein van werkzaamheid

De Statuten van de Unesco noemen drie terreinen waarop zij haar werkzaamheden zal ontplooiën. Dit is in de eerste plaats het bevorderen van onderling begrip tussen de volkeren door ontwikkeling van de middelen van contact, ten tweede het geven van adviezen en daadwerkelijke hulp om het onderwijs op hoger plan te brengen en de cultuur voor grotere groepen toegankelijk te maken, en ten slotte het in stand houden, vergroten en verbreiden van algemene ontwikkeling.

Door het grote onderscheid tussen de ontwikkelde en achtergebleven gebieden worden de activiteiten in twee groepen verdeeld: de opbouw van onderwijs, hygiëne, techniek e.d. in de achtergebleven gebieden en het bevorderen van de samenwerking van alle leden-staten onderling.

In het door de Unesco opgestelde basisprogramma zijn een groot aantal resoluties betreffende haar werkzaamheden opgenomen, welke als volgt zijn gegroepeerd: onderwijs, natuurwetenschappen, sociale wetenschappen, culturele activiteiten, uitwisseling van personen, volksvoorlichting en relief-werkzaamheden.

Het is duidelijk, dat het werk niet over de gehele breedte tegelijk kan worden aangevat, slechts een beperkt aantal projecten kan tegelijkertijd worden uitgevoerd. Daarom wordt jaarlijks een werkprogramma opgesteld, waarin opgenomen het geven van voortdurende diensten (b.v. documentatie) en het uitvoeren van aflopende diensten op die terreinen, waar deze op dat moment het meest noodzakelijk worden geacht.

In „Unesco na zes jaren” geeft Dr F. Bender aan welke methoden momenteel door de Unesco van het grootste belang worden geacht voor de bereiking van het gestelde doel. Wij nemen deze werkwijzen hier over:

„a. Het verlenen, op verzoek van leden-staten, van hulp door deskundige adviezen, die er op gericht zijn het onderwijs op een hoger peil te brengen en het toegankelijk te maken voor grotere groepen.

b. Het bevorderen van samenwerking tussen de leden-staten rechtstreeks voor dezelfde doeleinden.

c. Het nader brengen van het ideaal van gelijke mogelijkheden tot ontwikkeling voor een ieder, zonder aanzien van ras, geslacht of enig economisch of sociaal onderscheid.

d. Het uitwerken en ontwikkelen van educatieve methoden, welke beogen de kinderen over de gehele wereld voor te bereiden op hun verantwoordelijkheid als vrije wereldburgers.

e. Het bevorderen van een uitwisseling van personen, die werkzaam zijn op de gebieden van opvoeding, wetenschap en cultuur.

f. Het beschikbaar stellen van publicaties, voorwerpen van artistieke en wetenschappelijke waarde en van ander materiaal, dat tot voorlichting en onderling begrip kan dienen.

g. Het beschermen en beheren van het erfgoed over de gehele wereld aan geschriften, kunstwerken en andere voorwerpen van artistiek, historisch en wetenschappelijk belang, en het zoveel mogelijk toegankelijk maken van deze culturele waarden voor een zo groot mogelijk deel van de bevolking der aarde.”

IV. Werkprogramma

Hoewel de verschillende terreinen niet scherp van elkaar kunnen worden onderscheiden, zullen wij de activiteiten van de Unesco bespreken in de bovengenoemde volgorde van het basisprogramma.

Onderwijs

Het analfabetisme over de gehele wereld is ontstellend groot. Het staat vast, dat meer dan de helft van de totale wereldbevolking (1200 miljoen mensen) lezen noch schrijven kan. Dit analfabetisme is geen op zichzelf staand verschijnsel, doch gaat gepaard met een gebrek aan de meest elementaire begrippen omtrent hygiëne, voedselproductie, e.d. Waar dit het geval is bevindt men zich in een vicieuze cirkel van onderproductie, ondervoeding en volksziekten. Als gevolg hiervan is het sterftcijfer zeer hoog: in sommige gebieden is de gemiddelde leeftijd niet hoger dan 25 jaar.

De nood van dit deel der mensheid heeft zeer speciaal de aandacht van de Unesco, daar hier een bron is van sociaal onrecht en sociale onrust. Tot 1950 heeft men zich bezonnen op de verschillende facetten van dit probleem en getracht de meest doeltreffende middelen te vinden om tot een oplossing te komen. Op de zesde zitting van de Algemene Conferentie van de Unesco in 1951 heeft men een twaalfjaren plan opgesteld om dit vraagstuk op wereldomvattende wijze aan te pakken. De kosten van dit programma zijn begroot op 20 miljoen dollar.

Bij de opstelling van dit programma heeft men zich laten leiden door art. 26 van de Verklaring van de Rechten van de Mens (opgesteld in 1948), waarin onder meer wordt gezegd, dat ieder recht heeft op onderwijs, dat gericht moet zijn op de volle ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid en het verdiepen van de eerbied voor de menselijke rechten en de fundamentele vrijheden.

Het programma wil voorzien in het geven van het zgn. basisonderwijs (fundamental education). Hieronder verstaat men de bestrijding van het analfabetisme, verbetering van productiemethoden, het bijbrengen van de eerste beginselen van hygiëne, e.d.

Het programma voorziet dan in de oprichting van 6 internationale centra, waar in totaal 5.000 specialisten zullen worden opgeleid voor het geven van basis-onderwijs. Deze centra zullen worden geplaatst in Zuid Amerika, Equatoriaal Afrika, het Midden Oosten en het verre Oosten. De studenten worden uit zoveel mogelijk omringende landen aangetrokken om een zo ruim mogelijke spreiding te verkrijgen en aangewezen door hun eigen regering. In deze centra worden teams opgeleid, die werkzaam zullen zijn op het gebied van onderwijs, hygiëne, verpleging, landbouwvoorlichting en huishoudkunde. Hier met name wordt samengewerkt met de F.A.O., I.L.O. en W.H.O., en met eventuele reeds bestaande plaatselijke organisaties. In Mexico (1951) en Egypte (1952) werd reeds een dergelijk centrum gesticht.

De opleiding van de teams wordt zoveel mogelijk gericht op de speciale behoeften van het gebied waar zij zullen worden te werk gesteld.

Het is de bedoeling, dat vanuit deze 6 internationale centra kleinere regionale centra zullen worden gesticht.

Naast deze internationale centra, die werken volgens het algemene programma voor basis-onderwijs, bestaan er tevens Unesco-werkgroepen, die worden gezonden naar landen, die hierom speciaal verzochten, voor de bestudering van

PONTIAC HORLOGES
SIEBEL
DEN HAAG - ROTTERDAM - AMSTERDAM
LANGF POTEN 11 N BINNENWEG 227 KALVERSTRAAT 123

en het geven van adviezen voor speciale problemen op onderwijsgebied. Sinds 1947 bestaat de mogelijkheid voor alle leden-staten zulk een verzoek aan de Unesco te richten. In April 1952 waren reeds 135 aanvragen van 37 landen binnengekomen.

De werkgroepen worden samengesteld uit experts uit de ledenstaten van de Unesco. Het aantal Nederlanders, dat van deze werkgroepen deel uitmaakt is zeer groot; o.a. valt dit te verklaren uit onze kennis van de problemen in het voormalige N.O. Indië. Na Amerika, Engeland en Frankrijk bezet Nederland de vierde plaats, tot voor kort zelfs de derde.

Van de vele werkgroepen, die sinds 1949 werden uitgezonden noemen wij die naar Thailand (modernisering van het onderwijs), Afghanistan (waar 60 lagere scholen, enkele kweekscholen en een aantal huishoudscholen werden opgericht) en Birma (uitgebreid plan voor reorganisatie van het onderwijs).

Om de verkregen kennis te onderhouden en verdere studie mogelijk te maken schenkt men tevens aandacht aan het aanleggen van bibliotheken. De Unesco leidt daartoe bibliothecarissen op en heeft in enkele landen bibliotheken ingericht, die als model kunnen dienen (zo b.v. in India).

Alleen reeds hetgeen Unesco op het gebied van de verspreiding van het onderwijs presteert zou het bestaan van deze organisatie rechtvaardigen.

Natuurwetenschappen

Hoewel een bundeling van de krachten op het terrein van de beoefening van de natuurwetenschappen minder noodzakelijk schijnt dan die op het terrein van het onderwijs in algemene zin, ook hier wordt door de Unesco uitmuntend werk verricht.

Voorzover hieraan behoefte bestaat worden reeds bestaande organisaties van wetenschappelijke onderzoekers met elkaar in contact gebracht, onder meer door het beleggen van internationale conferenties. Waar nodig worden nieuwe associaties in het leven geroepen; zulks geschiedde b.v. op medisch terrein.

De Unesco verricht zelf geen onderzoekingen op natuurwetenschappelijk terrein, zij tracht evenwel de research arbeid te coördineren door deze in te richten op één bepaald doel en door het oprichten van internationale laboratoria.

Een advies-commissie, bestaande uit negen geleerden van verschillende landen heeft besloten één wereldomvattend probleem per jaar speciaal tot voorwerp van onderzoek te stellen. Zo werd in 1951 studie gemaakt van hydrologische problemen, d.w.z. het voorkomen van water zowel bovenals onderaards. Het aan de orde stellen van dit probleem is daarom zo belangrijk, omdat een kwart gedeelte van het aardoppervlak alleen door water-gebrek ongeschikt is voor voedselproductie, terwijl anderzijds de wereldbevolking dagelijks met 55.000 zielen toeneemt. Acht geleerden brachten rapport uit over de verrichte onderzoekingen, welke, o.a. plaats vonden in India, Chili, Australië en de Sahara.

Een ander probleem is het ondoelmatig grondgebruik, aan de bestrijding waarvan men nu aandacht is gaan besteden. In samenwerking met de F.A.O. en de W.H.O. werden o.a. op Ceylon uitgestrekte gebieden door irrigatie en nieuwe landbouwmethoden weer voor de landbouw geschikt gemaakt.

Ook door het oprichten van internationale laboratoria tracht de Unesco de research-arbeid te coördineren. Wij noemen hier het Internationaal Rekencentrum, dat in 1951 te Rome werd gevestigd. Voorts het Internationaal Kernfysisch Laboratorium en Onderzoekcentrum te Genève. De oprichting van dergelijke centra is van zo eminent belang, daar deze door de grote sommen welke hiermede gemoeid zijn

slechts door internationale samenwerking tot stand kunnen komen.

Technische hulp

Een zeer belangrijk onderdeel van de werkzaamheden van de Unesco vormt de technische hulp aan de onontwikkelde gebieden. Voor de opheffing van de sociale en economische achterstand van deze gebieden is naast het basis-onderwijs, waarover wij boven spraken, het verlenen van bijstand op technisch gebied noodzakelijk. Voor een economische welvaart is immers een gedegen technische kennis en inzicht in een efficiënte werkwijze onontbeerlijk. Werkgroepen, samengesteld uit specialisten op velerlei terrein worden op verzoek van de leden-staten door de Unesco uitgezonden voor het geven van advies en voor de opleiding van inheemse krachten.

Zo verleende de Unesco in Equador steun bij de exploitatie van mineralen, het aanleggen van irrigatiewerken en de opbouw van een modern wetenschappelijk instrumentarium. Tevens werd hulp verleend bij de herbouw van de industrie in Equador na de grote aardbevingen, welke dit land in 1949 troffen.

Van de vele projecten welke op dit terrein worden uitgevoerd willen wij nog noemen de steun aan India verleend bij de verbetering van de technische opleiding, de oprichting van laboratoria en de inrichting van een bureau voor technische documentatie.

Door de Nederlandse Regering in samenwerking met de Ned. universiteiten werd te 's-Gravenhage het Institute voor Social Studies opgericht, dat beoogt veelbelovende jongelieden uit minder ontwikkelde gebieden voor te bereiden voor leidinggevende functies in hun vaderland.

Sociale wetenschappen

De geleidelijke ontwikkeling van de industrie van het West Europa van de 19de eeuw veroorzaakte een ontwrichting van het maatschappelijk leven, welke eerst in de loop van tientallen jaren kon worden opgevangen. Het is duidelijk, dat de plotselinge hevige intensivering van de industrie in de onontwikkelde gebieden grote problemen schiep in de sociale sector van het leven.

Het onderwijs en de verruiming van de gezichtskring verstoort het traditionele geloof en de wereldbeschouwing van de inheemse bevolking; de industrialisatie leidt tot een ontwrichting van het familieleven, dat in deze landen een van de peilers van de maatschappij is. Ook de zending en de missie kennen deze problemen, doch het Evangelie, dat leiding geeft aan het gehele leven, wijst ook hier op de verantwoordelijkheid welke de jonge christenen tegenover hun eigen omgeving hebben en geeft de weg aan, hoe moeilijk dit ook zij, voor een nieuwe opbouw van het leven.

De geestelijke en materiële vooruitgang welke de Unesco beoogt, leiden evenwel uit zichzelf niet naar een geestelijke omschakeling van de inheemse volkeren. Sinds de Unesco evenwel de hulpverlening aan de onontwikkelde gebieden ter hand heeft genomen heeft zij zich tevens bezonnen op de problemen van de geestelijke aanpassing van de bevolking aan de gewijzigde maatschappelijke omstandigheden. Door daartoe ingestelde commissies werden betreffende Zuid Azië en Afrika drie rapporten opgesteld, die richtsnoer zullen zijn bij de bestrijding van deze problemen in de betrokken gebieden.

Culturele activiteiten

Het opnemen van culturele activiteiten op het programma van de Unesco berust op twee belangrijke overwegingen.

C. VAN DER BURG & ZONEN VLAARDINGEN

VOOR KISTEN EN VATEN... ÉÉRST MET
Burg PRATEN!!

TEL. 3645* (K1898) DAMSE-LIJN 68318 (K1800)

Onbekendheid met de cultuur van andere landen betekent niet alleen een verarming van het eigen volksleven doch vormt tevens een bron van misverstanden, die op hun beurt aanleiding kunnen geven tot internationale wrijving. Kennismaking met levensopvattingen en levensgewoonten van anderen leidt tot beter begrip en draagt daardoor bij tot de vrede. Bovendien is cultuur van reële waarde voor het leven en is derhalve niet slechts een zaak voor bepaalde hogere bevolkingslagen, doch dient tevens toegankelijk te worden gemaakt voor de bevolking in haar geheel.

De Unesco heeft daarom een programma opgesteld, dat zich richt op de spreiding van de cultuur en de wederzijdse kennisname van de culturen van verschillende volken en zich bezig houdt zowel met de schone kunsten (toneel, letterkunde, schilder- en beeldhouwkunst, inrichting van musea, e.d.) als met de geestelijke wetenschappen (filosofie en levensbeschouwing).

In 1951 werd aan de Universiteit te Bristol in Engeland een werkconferentie georganiseerd ter bestudering van het onderwijs in kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing. Een soortgelijk congres is in 1953 te Brussel georganiseerd ten aanzien van het muziekonderwijs.

Van groot belang is hier de oprichting van musea, met name in landen waar dit instituut tot nu toe onbekend is. In Turkije b.v. werd een museum ingericht, terwijl werkgroepen van de Unesco advies verleenden bij het herstellen en bewaren van historische werken en monumenten. De aandacht is er tevens op gevestigd, dat reeds bestaande musea meer ten nutte dienen te worden gemaakt aan het onderwijs. In Brooklyn (U.S.A.) werd in 1952 een conferentie aan dit onderwerp gewijd, waarbij onder meer naar voren kwam, dat het aanleggen van verantwoorde reproductie-verzamelingen op dit punt van groot nut kan zijn.

Ten einde internationale uitwisseling van gedachten te bevorderen werden verschillende internationale organisaties in het leven geroepen. Wij noemen hier het Internationaal Theater Centrum, de Internationale Muziek Raad en de Internationale Vereniging voor Politieke Wetenschappen.

Internationaal contact

Zoals wij bij de culturele activiteiten reeds aangaven leidt onbekendheid met de gedachtenwereld van andere volken tot bekrompen chauvinisme, welke een bedreiging van de vrede kan vormen. Internationaal contact en uitwisseling van gedachten is een noodzaak, waarin de Unesco op twee wijzen tracht te voorzien, nl. door uitwisseling van personen en door massa-voorlichting door middel van pers, radio en televisie.

Jaarlijks worden beurzen beschikbaar gesteld om een aantal studenten in de gelegenheid te stellen in het buiten-

land hun gezichtsveld te verruimen en met andere culturen kennis te maken. Voorts wordt bemiddeling verleend bij de uitwisseling van leerkrachten, de uitzending van studiegroepen en het beleggen van werkconferenties.

Tot het bereiken van haar doel tracht de Unesco ook zoveel mogelijk gebruik te maken van de middelen tot massa-voorlichting: pers, film, radio en televisie, teneinde op deze wijze een zo groot mogelijk aantal mensen te bereiken. Hiertoe werd te Parijs een informatie-centrum (zgn. clearing-house) gesticht. Door dit centrum worden gegevens betreffende onderwijs, wetenschap en cultuur in de verschillende landen verzameld en ter beschikking gesteld.

Financiën

Haar financiële middelen ontvangt de Unesco uit de bijdragen van de leden-staten, de jaarlijkse toelage van de Verenigde Naties en schenkingen van particulieren. Door de Nationale Commissies wordt getracht dit laatste zoveel mogelijk te activeren. De Nederlandse Commissie doet dit o.a. door middel van een geschenkenactie. Verenigingen, scholen e.d. kunnen door deze geschenken financieel bijdragen aan een bepaald, door hen zelf gekozen, project van de Unesco, op welke wijze contact wordt gelegd tussen gever en ontvanger. Op deze wijze is in 1953 ruim f 7.000,— voor diverse instituten in de onontwikkelde gebieden bijeengebracht.

De Unesco ziet zich gesteld voor een zware maar grootse taak. Laat ook de Nederlandse bevolking alles in het werk stellen om het werk van deze organisatie zo vruchtbaar mogelijk te doen zijn.

Lijst van leden van de Nationale Unesco Commissie met vermelding van de door hen vertegenwoordigde instanties, enz.

Voorzitter der Commissie Prof. Dr H. R. Kruyt.

Vice-Voorzitter der Commissie: Prof. Dr F. L. Sassen.

Vertegenwoordigers van de opvoeding en het onderwijs:

Mej. Dr J. J. van Dulleman, Directrice van de Meisjes-H.B.S. te Rotterdam.

Dr W. A. 't Hart, Leraar aan het Rijnlands Lyceum te Wassenaar.

Ad. Kuiper, Directeur van het Gereformeerd Jeugdcentrum te Huis ter Heide.

J. A. van Bennekom, Vertegenwoordiger van de Algemene Nederlandse Onderwijzers Federatie.

J. Roorda, idem.

Joh. H. M. Derksen, idem.

Dr M. de Haas, Vertegenwoordiger van de Raad van Leraren bij het Voorbereidend Hoger en Middelbaar Onderwijs.

S. Roodenburg, idem.

G. N. Meurs, Vertegenwoordiger van het Nederlands Verbond van Directies en Leerkrachten bij het Nijverheids-onderwijs.

Mej. E. Mesdag, Vertegenwoordigster van het Nijverheids-onderwijs.

Ir G. Veenstra, Vertegenwoordiger van het Landbouw-onderwijs.

Vertegenwoordigers der wetenschap:

Prof. Dr C. C. Berg, Hoogleraar in de Austronesische Linguïstiek aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Prof. Dr S. F. H. J. Berkelbach van der Sprenkel, Hoogleraar in de Godgeleerdheid vanwege de Ned. Herv. Kerk aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

Prof. Dr C. J. Gorter, Hoogleraar in de Natuurkunde aan de Rijksuniversiteit te Leiden.

Prof. Dr H. R. Kruyt, Oud-voorzitter van de Centrale Organisatie v. Toegepast Natuurwetensch. Onderzoek.

Mevr. Prof. Dr G. H. J. v. d. Molen, Hoogleraar in het Volkenrecht aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.

Prof. Dr Mr C. A. van Peursen, Hoogleraar in de Wijsbegeerte aan de Rijksuniversiteit te Groningen.

Prof. Mr C. W. v. d. Pot, Hoogleraar in het Staatsrecht, Administratief Recht en Volkenrecht aan de R.U. te Groningen, vertegenwoordiger van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen.

J. H. Bannier, Directeur der Nederlandse Organisatie voor Zuiver Wetenschappelijk Onderzoek (Z.W.O.)

Vertegenwoordigers der cultuur:

P. Brandes, Vertegenwoordiger van de Stichting van de Arbeid.

Mevr. Mr L. I. Brugmans-Martens, Lid van de Raad van Bestuur van het Unesco Centrum Nederland.

Dr L. Brummel, Bibliothecaris van de Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage.

A. Defresne, Vertegenwoordiger van het Toneel.

Dr R. W. van Duffelen, Hoofdadministrateur bij het Ministerie van O. K. en W., toegevoegd aan de Chef der Afdeling Buitenlandse Betrekkingen voor Indonesische Zaken.

Mr H. Dijkers, Vertegenwoordiger van de Nederlandse Dagbladpers 1945.

W. M. Dudok, Architect B.N.A.

S. P. van 't Hof, Filmdeskundige.

Prof. Dr J. B. Kors, O.P., Vertegenwoordiger van de Stichting Nederlandse Radio Unie.

J. C. Ebbing Wubben, Directeur van het Museum Boymans te Rotterdam.

Dr B. Landheer, Directeur van de Bibliotheek van het Vredespaleis.

Prof. Dr A. A. Smijers, Hoogleraar in de Muziekwetenschap aan de Rijksuniversiteit te Utrecht.

B. Verhoeven, Directeur van de Jan van Eyck Academie te Maastricht, deskundige op het gebied van volkshogescholen en volksuniversiteiten.

M. de Clercq, Vertegenwoordiger van de Nederlandse Afdeling van de World University Service.

Vertegenwoordigers van de jeugdorganisaties:

Ds J. G. G. Fischer, Vertegenwoordiger van de Protestants Christelijke Jeugdorganisaties.

Mr R. G. A. Höppener, Vertegenwoordiger van de R.K. Jeugdorganisaties.

A. van Moock, Vertegenwoordiger van de niet-confessionele jeugdorganisaties.

Ad Kuiper, Directeur van het Gereformeerd Jeugdcentrum te Huis ter Heide.

Literatuur

Periodieken

Het Secretariaat te Parijs verzorgt het maandblad Courier, dat in het Engels, Frans en Spaans verschijnt.

Het Unesco Centrum te Amsterdam doet geregeld het „Unesco Nieuws” verschijnen, een bulletin met wetenswaardigheden over de activiteiten van de Unesco, verslagen van speeches, e.d.

Brochures

„Unesco na zes jaren”, Dr F. Bender (1952).

„Unesco and its programme” — een serie van informatieve brochures, elk handelend over een bepaald aspect van het programma en het werk van de Unesco.

„Learn and Live”, een Unesco-uitgave over het internationaal centrum voor basis-onderwijs te Patzcuaro in Mexico (1951).

„They can't afford to wait”, een Unesco-uitgave over de technische hulpverlening in Zuid-Azië (1952).

„Everyman's United Nations” — het jaarlijkse handboek over de organisatie, het werk e.d. van de Verenigde Naties, waarin tevens gegevens over de gespecialiseerde organisaties van de V.N. worden opgenomen.

N.V. W. J. SCHUILING'S
HANDELSONDERNEMING
BINNENHAVENWEG 20 — HENGELO
Telef. K 5400—3029 (na 18 uur Delden, K 5470—447)

CREDIET- en EFFECTENBANK N.V.
Rentevergoeding op onze bankboekjes
2.64 %
KROMME NIEUWE GRACHT — UTRECHT

J. Heerema

Herenkleding
Modemagazijn

Voorstraat 284
Tel. K 1850 - 3915
Dordrecht

TRANSPORTINSTALLATIES
VOOR ELK DOEL IN ELKE UITVOERING
DE IJSEL N.V. - TEL. 92 - KAMPEN

Enkele notities bij de uitslagen der Statenverkiezingen in Friesland

Friesland is er bij de jongste verkiezingen voor de Prov. Staten goed afgekomen. Stemde in 1950 23.49 % van de Friese bevolking Anti-Revolutionair, in 1954 bedroeg dit percentage 23 %. Een achteruitgang van 0.49 %. Niettemin betekende deze achteruitgang, dat de 13de statenzetel, die ons in 1950 bij een ons gunstige verdeling der restzetels was toegewezen, thans verloren ging. Met iets meer inspanning en activiteit hadden we deze zetel kunnen behouden. Slechts 96 stemmen waren hiertoe voldoende geweest. Zij, die met Pinkstervacantie waren gegaan en niet gezorgd hadden voor een volmacht, hadden deze stemmen alleen wel kunnen opbrengen.

Bij dit stemmenverlies moet verder worden gewezen op het optreden van het G.P.V., dat zonder enige kans op resultaat een eigen lijst indiende. Was dit optreden van het G.P.V. er niet geweest, dan hadden we de 13e zetel met gemak gehaald. Nu ging deze zetel verloren aan de P.v.d.A.

Vervolgens is er verlies geleden door de emigratie.

Op de emigratie wordt veel, vaak te veel geschoven. We menen er daarom goed aan te doen de invloed van de emigratie op de stembusuitslagen in de Provincie Friesland te berekenen en te verduidelijken.

Deze berekening moet onder enig voorbehoud gegeven worden.

Bij het maken van de berekening was het emigratiecijfer voor Friesland over 1953 nog niet bekend bij het Centraal Bureau voor de Statistiek, zodat voor dit jaar een schatting moest worden gemaakt. Tevens dient bij het maken van een analyse van de stembusuitslagen met vele factoren rekening te worden gehouden.

Wij zijn ons er van bewust, dat in onze berekening bepaalde factoren, — zij het, dat deze van ondergeschikt belang zijn — niet zijn opgenomen.

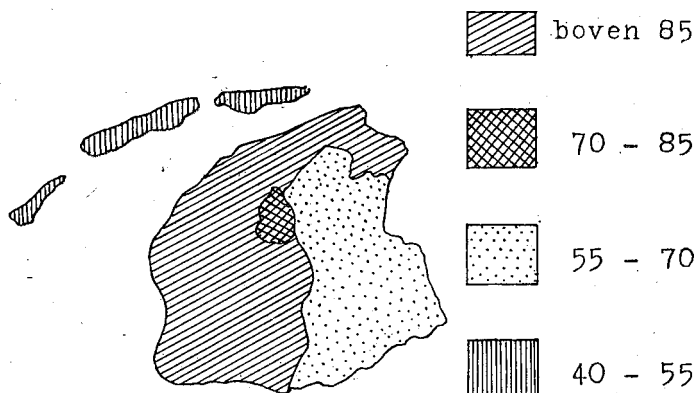
Voor een goed overzicht laten we eerst de stembusuitslagen over 1950 en '54 volgen.

P.v.d.A.	75150	32.41 %	90496	37.19 %
A.R.	54468	23.49 %	55926	23.00 %
C.H.U.	42456	18.23 %	42283	17.30 %
V.V.D.	20111	8.67 %	20759	8.49 %
K.V.P.	16124	6.95 %	16903	6.89 %
V.D.B.	—	—	8229	3.36 %
G.P.V.	2168	0.94 %	2591	1.07 %
S.G.P.	1505	0.65 %	1458	0.60 %
S.U.	5949	2.56 %	2525	1.04 %
And. Part.	3404	1.47 %	—	—
	231.854	100.— %	243.657	100.— %

Hoe groot nu de emigratie uit Friesland wel is, toont nevendaarstaand kaartje.

Per 1 Jan. 1952 was het rijksgemiddelde 55.9 per 10.000 inwoners.

Voor Friesland krijgen we de volgende gemiddelden:

Uitgezonderd de Friese Waddeneilanden liggen de gemiddelden in Friesland ver boven het rijksgemiddelde.

Daarnaast leren de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek ons, dat vrijwel de helft van de Friese emigranten uit Gereformeerden bestaat. (Gereformeerden: Gereform., Gereform. onderh. art. 31, Chr. Geref. en Geref. gemeenten).

Er emigreerden uit Friesland:

In 1950: 2307 personen, waarvan 1035 Geref.

In 1951: 4446 personen, waarvan 2417 Geref.

In 1952: 4484 personen, waarvan 2115 Geref.

In 1953: 4000 personen, waarvan 1433 Geref. (geschat)

Uitgaande van deze cijfers kunnen we de volgende berekening opstellen.

Totaal aantal emigranten over de jaren 1950 t/m 1953: 15237 personen.

Volgens de cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek bedraagt het aantal kiezers hiervan 40 %, d.i. 6100 personen.

Het aantal stemmen in 1954 was zonder emigratie geweest: 243.657 + 6100 = 249.757.

Van het totale aantal emigranten waren 7000 Geref., waarvan 40 % kiezers, d.i. 2800 personen.

Het aantal A.R. stemmen zou zonder emigratie in 1954 dus zijn geweest: 55.926 + 2800 = 58.727.

Zonder emigratie zou het percentage A.R. stemmen in 1954 dus zijn geweest: 58.727 : 249.757 = 23.56 %.

Er van uitgaande, dat 0.13 % aan het G.P.V. werd verloren en 0.05 % van de S.G.P. werd gewonnen (zie hiervoor de opgenomen stembusuitslagen 1950/'54) geeft onze berekening de volgende uitkomsten:

J. de Vries

COMMISSIONNAIR IN EFFECTEN

O.Z. ACHTERBURGWAL 173
Privé OLYMPIAKADE 60

TELEF. 47126
TELEF. 94152

AMSTERDAM

AD LINKS

Reclame advies- en Advertentiebureau

Gr. Haarsekade 11 - Gorinchem - Tel. K 1830 - 3029 en 3120

Lezers,

er staan belangrijke aanbiedingen
voor U op de advertentie-pagina's!

1954 : 23.56 % (zonder emigratie)	Verlies	0.49 %
	G.P.V.	0.13 %
S.G.P.: 0.05 %		0.36 %
23.51 %	S.G.P.	0.05 %
G.P.V.: 0.13 %		0.41 %
23.64 %	extra emigra-	0.56 %
1950 : 23.49 %	tie verlies	0.15 %
0.15 %		

Het extra-emigratieverlies wordt als volgt berekend: totaal aantal emigranten 15237 pers., waarvan 6100 kiezers. In verhouding naar het uitgebrachte percentage A.R. stemmen in Friesland zouden hiervan 1400 op de A.R. lijst stemmen. Dit aantal is echter 2800 personen. Boven het gemiddelde dus 1400 personen. Uitgedrukt op het totaal aantal uitgebrachte stemmen is dit $1400/2497.57 = 0.56 \%$.

Uit deze berekening blijkt, dat de achteruitgang voor de A.R. Partij in Friesland voor een zeer groot gedeelte verklaard moet worden uit de gevolgen van de emigratie. Was er geen emigratie geweest, dan hadden we een kleine winst geboekt.

Rekening houdend met de emigratie kunnen we derhalve concluderen, dat Friesland het er bij de jongste verkiezingen goed heeft afgebracht.

Dit kan ons tot dankbaarheid stemmen. Een groot deel van het Friese volk heeft opnieuw haar beginselvastheid en trouw aan de A.R. Partij bewezen. Laten we God hiervoor dank brengen en Hem bidden om een zegen voor de komende periode.

Moge het resultaat van onze analyse gunstig luiden, we willen niet nalaten op enkele gevaren ervan te wijzen.

Heel gemakkelijk kan onze conclusie tot een houding van zelfgenoegzaamheid en voldaanheid leiden. Men is tevreden met de uitslag, tevreden over de organisatie van de verkiezingscampagne, tevreden over de aan de dag gelegde activiteit en vergeet, dat de activiteit belangrijk vergroot had kunnen

worden en dat de verkiezingscampagne doelmatiger had kunnen worden georganiseerd, om slechts enkele voorbeelden te noemen.

En hoe gemakkelijk gaat deze houding van zelfvoldaanheid over in een situatie, waarbij men de emigratie aangrijpt om hierachter gebrek aan eigen activiteit en verantwoordelijkheid te verbergen.

Tevens zou onze berekening allicht de schijn kunnen wekken, dat het verlies, dat de A.R. Partij in een groot aantal Friese gemeenten heeft geleden, volledig verklaard kan worden uit de emigratie en dat er in het geheel geen stemmen verloren zouden zijn gegaan aan de P.v.d.A. Niets is minder waar dan dit. Zeker in bepaalde gemeenten, b.v. Barradeel kan het verlies volledig uit de gevolgen van de emigratie worden verklaard. Maar dit geldt slechts voor enkele gemeenten. Bij de analysering van de stembusuitslagen van een aantal gemeenten is ons gebleken, dat er zeer zeker stemmen verloren zijn gegaan aan de P.v.d.A. Als voorbeeld diene de gemeente Dantumadeel; een gemeente, wier structuur voortdurend wijzigingen ondergaat; waar de werkloosheid altijd een hoog percentage heeft ingenomen en waar belangrijke verschuivingen in de bevolking plaats vonden en nog heden ten dage plaats vinden. Daarnaast spelen sociale tendenzen en kerkelijke sentimenten in Dantumadeel een belangrijke rol.

De A.R. Partij ging hier 2.06 % achteruit. Met stelligheid kan worden aangenomen, dat hiervan 1.70 % verloren ging aan de P.v.d.A.

Een dergelijke analyse — en de analysering van veel gemeenten geeft verlies aan de P.v.d.A. te zien — maakt duidelijk, dat we in Friesland niet zelfvoldaan en zelfgenoegzaam dienen te zijn.

Ook in Friesland hebben we terdege op onze zaak te letten. Het Bureau van het Provinciaal Comité in onze provincie heeft zich dan ook tot taak gesteld de uitslagen der verkiezingen voor elke gemeente nauwkeurig te analyseren om hiermede voor de komende periode haar voordeel te doen.

Achteruitgang bij de stembusuitslagen, ook al is die aan de emigratie te wijten — en de emigratie betekent voor Friesland extra verlies — zal voor ons allen een stimulans moeten zijn tot grotere activiteit.

Laten we in de periode, die voor ons staat, hiertoe allen overgaan, hetgeen onze werfkracht zeer zeker zal doen toenemen en onze gelederen versterken.

Zo de Here wil en wij leven, hopen we 25 September a.s. met onze ouders

ABRAHAM QUAK

en

GEERTRUI WOLTERS

te gedenken dat zij 25 jaar getrouwd zijn.

Hun dankbare kinderen:

Arnhem G. Quak

Zuidland W. Quak—Bijl

Zwartewaal P. Monteny—Quak
A. J. Monteny

Zuidland Gabriël
Jasper Johannes

Zuidland, September 1954
Raadhuisstraat 397

Gelegenheid tot feliciteren Woensdag 29 September a.s. van 3—5 uur in zaal Kabbedijk.

Op Figen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage.

De vaart der Arjos

Jeugd in K.V.P. — En bij ons? — Zwolse periodiek — Zeeuws nieuws — Nieuwe clubs? — Verandering in Zd. Holland — Landelijke studie-conferentie — Nieuwe vaart.

Reorganisatie van politieke partijen is aan de orde van de dag. Geen wonder, want nieuwe tijden stellen nieuwe eisen. Al is het beginsel oeroud, zijn toepassing moet actueel zijn. Wij wachten met enige spanning op het rapport van onze reorganisatiecommissie. Maar zolang dit nog niet is verschenen verdiepen we ons maar even in het rapport, waarin de reorganisatie van de k.v.p. wordt behandeld. En we citeren dan maar „De Volkskrant”. „Het partijbestuur zal aan de bestuursraad voorstellen het aspirantlidmaatschap der partij op te heffen. De jongeren ontvangen direct bij hun achttiende jaar, in plaats van bij hun énéntwintigste, het volledige lidmaatschap. De jongeren-organisatie zal aan alle besturen en afvaardigingen in de partij een lid mogen toevoegen. Zo zal iedere jongerenkring aan de kringafgevaardigden naar de partijraad zijn afgevaardigde toevoegen. Hetzelfde geldt voor de afvaardiging van de afdeling naar de kringvergadering en naar de statenkringvergadering. Wanneer in de besturen en afvaardigingen der partij” — zo vervolgt nog steeds dit r.k. ochtendblad — „der partij geen overeenkomstig orgaan van de jongeren-organisatie bestaat, zal er een lid beneden de leeftijd van 30 jaar aan worden toegevoegd. Dit wordt gedaan vanwege het grote belang, dat men hecht aan een versterkte inzet van de jongeren, ook als zij geen lid zijn van de jongerenorganisatie.

Bij het overleg, dat tussen het partijbestuur en het jongerenbestuur gevoerd is, kwam vast te staan, dat er bij de jongeren weinig belangstelling voor de politiek bestaat. Een leemte in de opvoeding van de jeugd is hier zeker de oorzaak van. Het gevolg is, dat een niet onbelangrijk deel van de staatsburgerlijke opvoeding der jongeren neerkomt op de politieke partijen. Daarom acht men het van belang, dat de k.v.p. de jongeren zo vroeg mogelijk tot zich weet te trekken. De partij, zo werd gesteld, kan niet buiten een regelmatige toevloed van nieuwe, jonge leden”.

We moeten eerlijk bekennen, dat dit geluid ons af en toe als muziek in de oren klinkt. Daarmee zeggen we niet, dat we zakelijk volledig achter deze voorstellen zouden gaan staan, maar het is de toon, die de muziek maakt. Er zijn ook in onze partij helaas nog besturen, die het nut van het jongerenelement niet voldoende inzien. Het ziet er naar uit, dat dit bij de k.v.p. anders gaat worden, hoewel men niet moet vergeten, dat het eenvoudig is een paar mooie zinnen neer te schrijven, maar dat het moeilijker is iets aan de bestaande mentaliteit te veranderen. De afvaardiging van de georganiseerde jongeren naar de besturen der ouderen vinden we een goede greep. Een dergelijke verplichting kan

o.i. nooit kwaad. Maar wat dit betreft zijn wij in sommige streken van ons land al een heel eind gevorderd. Wij denken daarbij speciaal aan de steeds nauwere samenwerking in de Kamerkieskringcentrale Dordrecht, waarin ouderen en jongeren elkaar steeds meer vinden. Laten we hopen dat dit resultaat zal opleveren.

De Arjos is een periodiek rijker. Het heet — hoe kan het anders, zouden we zeggen — „Jeugd en Politiek”. En het wordt uitgegeven door de Arjos in Zwolle, onder redactie van Jan Mellink, Joop Posthumus en Gerard Schutte. Twee nummers zijn nu verschenen, waarin aandacht wordt besteed aan actuele gebeurtenissen. Wij, die al kernen als er een „vaart” geschreven moet worden, nemen de pet af voor dit initiatief. Hopelijk zal dit blad bijdragen tot een nauwer onderling contact tussen de Arjosleden in Zwolle. En hopelijk zal de redactie in staat zijn om dit blad ook werkelijk een periodiek te doen zijn, dat wil zeggen, dat het regelmatig zal verschijnen. Maar gezien het enthousiasme waarmee gestart is, twifelen we daar niet aan.

Het wordt langzamerhand de hoogste tijd om iets te gaan vertellen over het komende vergaderseizoen. Wij hopen dat iedereen zijn plannen klaar heeft. In Zeeland is dat in ieder geval in orde. De eerste vergadering wordt gehouden op 11 September a.s. door het Streekverband Zuid - Noord-Beveland. In Goes zal dan het hoofdbestuurslid Mr M. W. Dirksen spreken over „Europa-vandaag”. En op 25 September komt de hele Provincie in Goes bijeen op de Algemene Vergadering. Verleden keer hebben we reeds verteld, dat er belangrijke huishoudelijke zaken zijn te bespreken. Maar aangezien dit waarschijnlijk niet de gehele middag zal duren zal onze nationale secretaris, Jonker, proberen iets verstandigs te zeggen over „de situatie van de politieke jeugdbeweging”. We vinden dat een heerlijke vage titel. Echt zo'n onderwerp waarbij je kan ophouden als het interessant wordt. . . Maar daar zullen de Zeeuwen zelf wel voor zorgen. Zij hebben een eigen visie op de politieke jeugdbeweging. Is de Arjos Zeeland niet het enige provinciaal verband dat zich ooit met een open brief tot het Centraal Comité heeft gewend? Een unicum dus in de Arjosgeschiedenis, waar nog wel iets over te zeggen valt.

Wij verblijden ons in de goede toon van dit stuk, dat constructief is en dat niets weg heeft van „schelden op een afstandje”, want daar hebben we een hekel aan. Als de Arjos eens naar buiten optreedt, dan moet dit waardig zijn. En bovenal moet dan tot uiting komen, dat wij staan voor de zaak waarvan we zeggen, dat wij haar dienen.

* *

Verder voert men thans in Zeeland besprekingen met de Federatie van Christelijk Historische Jongeren Groepen om eens gezamenlijk te vergaderen. Daar kunnen we geen enkel bezwaar tegen hebben. Dit verdient zelfs toejuiching. Het is echter goed, dat het normale Arjoswerk niet uit het oog wordt verloren. Op de Zeeuwse agenda prijken zeven pogingen tot oprichting van nieuwe clubs. Zo moet het gaan.

ZO DOEN WIJ HET IN

Scheemda

S. SILVIS

Ook Zuid-Holland heeft inmiddels de plannen klaar. Onder wiens presidium zij worden uitgevoerd, is nog een vraagteken. Zeker is dat Jonker, de huidige voorzitter, zich na October waarschijnlijk alleen nog maar gaat wijden aan het nationale secretariaat. Daar heeft hij de handjes vol aan, zo zegt hij zelf. De opvolging gaat tussen de Goudse Hopman en de Pijnackerse van Tellingen; twee gerenommeerde krachten in de Zuid-Hollandse Arjos. Er zal niemand zijn die de uitslag durft te voorspellen. Dit alles zal gebeuren in Gouda, op 23 October a.s.

Evenals verleden jaar, zal de huishoudelijke vergadering weer aan de toegedag vooraf gaan. Behalve de voorzittersverkiezing krijgen we daar ook nog een voorstel tot contributieverhoging te behandelen. De middagvergadering zal voor een groot deel in het teken staan van het Mandement, dat nieuw leven in de politieke brouwerij heeft gebracht. Het Tweede Kamerlid Hazenbosch zal spreken over „het Mandement en de politieke verhoudingen”, terwijl Ds Mr Ozinga uit Lunteren — wie kent hem niet? — meer de principiële kant zal benaderen. „De taak van de Kerk en onze taak”, zo luidt zijn onderwerp. Van deze dag wordt iets verwacht. En gezien het onderwerp zou het ons niet verwonderen wanneer ook vele ouderen de reis naar Gouda wagen. Wij geloven beslist dat dit de moeite waard zal zijn.

* * *

Iedere Arjosclub moet weten, dat dit vergaderseizoen voor een deel in het teken zal staan van de christelijk sociale politiek in deze tijd. De bezoekers van de landelijke studieconferentie — die wordt gehouden op 15 en 16 October a.s. in Driebergen — zullen de clubs met dit onderwerp bezoeken. De jaarlijkse verplichte ronde. Wij hebben in de vorige „vaart” reeds vermeld dat dit een zeer bijzondere conferentie zal worden. Vier sprekers zijn bereid gevonden om voor de Arjos te komen opdraven. Drie ervan hebben we al genoemd. De heren Ruppert, Borst en Van Eysden. De landbouwpolitiek zal behandeld worden door Drs A. R. van Nes, die momenteel werkzaam is op het Landbouw Economisch Instituut. Ingewijden in de landbouw kennen hem zeker. Maar binnenkort zal heel de Arjos hem leren kennen, omdat hij de schetsen over de landbouwpolitiek heeft verzorgd voor de volgende schetsenbundel.

* * *

Ja vrienden, zo ziet men, dat het komende najaar wel weer druk zal worden. Het begon al op de eerste en de tweede September. Toen werd de eerste theologenconferentie onder auspiciën van de Arjos gehouden. De Zaterdag daarop toog men naar Arnhem, naar het Congres van de Nederlandse Jongerenraad. En Dinsdag daarop kregen we het congres in Brugge van de Unie van Christen Democraten. Zelden zijn er zoveel circulaires gedurende de zomermaanden de deur uitgegaan als dit jaar. De éne uitnodiging volgde op de andere. Mededelingen aan de belangstellenden voor het buitenlandse werk stapelden zich op. Voor het secretariaat is er geen vacantie geweest. Maar laten we hopen dat dit resultaat zal hebben. Dat de spanning er is in gehouden, zodat wanneer deze „vaart” verschijnt reeds overal activiteit wordt ontplooid. En dan nog één verzoek. Laat ook de „vaartschrijver” iets van deze activiteit merken. Gelukkig zijn er reeds vele clubs en besturen van de verschillende verbanden, die het adres — dr Kuyperstraat — hebben gevonden. We hopen dat deze gegevens ook dit vergaderseizoen weer worden opgezonden. Of ze in de „Vaart” verwerkt zullen worden? We weten het niet. Een ding staat wel vast: deze „vaart” zal binnenkort wel verdwijnen. En wie zal daarom treuren? Het is welletjes geweest. Maar ook staat vast, dat alle activiteiten toch vermeld zullen worden. Al zal dit dan zijn in een nieuwe vorm en door een nieuwe schrijver.

Was het de „komkommertijd” voor de kolom „Zo doen wij het. . . .” die de redactie van „Op Eigen Wieken” noopte maar een greep te doen om ditmaal de kolom gevuld te krijgen?

Ook hier worstelt de penningmeester met een lege „schatkist” en dat ondanks het feit dat de Kiesvereniging de Arjos zeer welgezind is en dat ook toont.

Nee, Scheemda verbeeldt zich niet „het ei van Columbus gevonden te hebben voor de Arjosclubs en het roept evenmin „Eureka” als een nieuwe aanpak van het clubwerk wordt geprobeerd. Wanneer in deze kolom dan ook iets gezegd wordt over de wijze waarop Scheemda het doet, of beter, weer gaat doen, dan wordt dit niet aangeprezen als het enige middel om het clubwerk te verrichten.

In het centrum van het nieuwe programma voor het komende seizoen staat de zelfwerkzaamheid der leden. Want zelfwerkzaamheid blijft nog altijd het middel bij uitstek om kennis te vergaren.

Om die zelfwerkzaamheid te bevorderen gaan wij eens samen vergaderen met een aantal C.H.-jongeren. Wij zullen met hen spreken over wat ons bindt en want ons gescheiden houdt. Alvorens die vergadering wordt gehouden, wordt het onderwerp in eigen kring doorgesproken. Verschillende leden krijgen de taak het C.H.-standpunt te vertolken en anderen om het A.R. gevoelen kenbaar te maken.

Een vergadering met jongeren van de P.v.d.A. is een ander punt van het nieuwe programma. Onderwerp: Hoe zien wij de doorbraak.

Wij vleien ons niet met de illusie socialistische jongeren te bekeren tot Anti-Revolutionairen, maar wij menen dat het goed en leerzaam kan zijn open en eerlijk het vraagstuk van de doorbraak met jongeren van de P.v.d.A. te bespreken. Wij menen dat hen, die de A.R. partij nog maar al te vaak zien als een kerkelijke partij met een conservatieve inslag, die het kapitaal wil dienen en die geen sociale beweging kent, getoond moet worden dat A.R.-jongeren ernst maken met hun keuze voor Christelijke politiek.

Zoals gezegd, deze programmapunten staan in het teken van de zelfwerkzaamheid. Alleen als die ontmoetingen ons prikkelen tot een zelfstudie kunnen zij ons Arjoswerk dienen.

Natuurlijk werd weer een ruime plaats ingeruimd voor de inleiding, waarbij bij toerbeurt de oudste leden als discussieleider(ster) optreden.

Voorts vermeldt het programma: Politieke Rondblik, Wat de pot schaft, (dit is een vragenbus); Familiecompetitie over de inhoud van „Nederlandsche Gedachten”. Dit kan, want clublidmaatschap sluit een abonnement op dit blad in.

Voor „Gemeentepolitiek” en „Provinciale politiek” zorgt ons oudste Arjoslid, voorzitter van de K.V., wethouder en lid van de Prov. Staten, die al jaren geleden Abraham heeft gezien maar nog een trouw Arjos-man blijft omdat hij een jong hart heeft.

Nu het district „Oldambt” op toeren komt gaan wij ook inleiders uitwisselen met andere clubs.

Wilt u tenslotte nog iets horen wat waarschijnlijk uniek is in de geschiedenis van de Arjos? Het is zeker vermeldenswaard dat de gereformeerde dominee met z'n catechisanten onze club met een bezoek vereerde. „Dat mag wel in de krant” werd toen gezegd. Welnu het staat er in. U zult het ons niet euvel duiden dat wij dit bericht van de commentaar van verschillende catechistanten onthouden. . . .

West-Europa staat voor de noodzakelijkheid om zich, in bondgenootschap met Amerika en Canada, militair en economisch zo sterk mogelijk te maken, teneinde een voldoende krachtig bolwerk te vormen om een eventuele Russische agressie tegen te gaan. Van de noodzakelijkheid daarvan zijn wij diep overtuigd.

Voor de oorlog behoefde men geen illusies te koesteren omtrent de bedoelingen van de totalitaire staten Duitsland, Italië en Japan. En thans behoeft men niet in het onzekere te verkeren over de voornemens van het communistische Rusland. Krachtens de aard van zijn ideologie streeft het naar de wereldheerschappij van het marxisme, d.w.z. van Rusland. Een aantal volkeren zijn hiervan reeds het slachtoffer geworden.

Er is slechts één ding, waarvoor Rusland respect heeft en dat is een macht die tegen de zijne opweegt.

Ieder die zijn verantwoordelijkheid beseft voor de bewaring van al wat ons dierbaar is zal er daarom naar streven om het westen zo sterk mogelijk te maken.

Er zijn echter in de Westerse landen zélf krachten werkzaam, die de funeste invloed uitoefenen. In de eerste plaats is dan natuurlijk te denken aan de Communisten, die als vazallen van Moskou een destructieve invloed uitoefenen. Vooral in Frankrijk en Italië moet men hun invloed niet onderschatten. Gevaarlijker wellicht zijn echter die groepen en bewegingen, welke, hoewel niet communistsich, in feite de Russen in de kaart spelen.

Ook voor de oorlog waren er velen die meenden dat het met het nationaal-socialistische gevaar niet zo'n vaart zou lopen. Dat er met Hitler nog wel te praten zou zijn. En gepraat is er toen. Tot het te laat was. Eén ding was toen noodzakelijk: onverbiddelijk neen zeggen tegen de dictator. In plaats daarvan probeerde men compromissen te sluiten en

voerde zo een half-zachte politiek, die aan Duitsland winst op winst bezorgde. En onderwijs verzuimde men zijn krijgsmacht op peil te brengen. Denk in dit verband aan de periode, dat velen ook in ons land „het gebroken geweertje” als oplossing van de moeilijkheden aanprezen. Een vijfjarige wereldoorlog met al zijn ellende was het gevolg. Vele dappere levens werden opgeofferd, eenvoudig omdat het materiaal ontbrak om voldoende weerstand te bieden. Als men achteraf nog eens nagaat hoeveel onnodig bloed werd vergoten en hoeveel onnodige verliezen werden geleden (denk b.v. aan de slag in de Javazee), dan kan men nu nog moeilijk een gevoel van spijt en wroeging onderdrukken.

De noodzaak van een beginselvaste politiek springt hierbij ogenblikkelijk in het oog. Ten diepste gaat het om de botsing van ideologieën. Het nationaal-socialisme, zowel als het communisme zijn goddeloos en streven, krachtens hun wezen, naar de consequentie van hun beginsel.

Het is dan ook begrijpelijk, dat vrijwel onmiddellijk toen het nationaal-socialisme optrad er slechts weinigen het gevaarlijke karakter hiervan onderkenden, van anti-revolutionaire zijde (b.v. Anema en Colijn) op het dodelijke gevaar van deze stroming werd gewezen. En zo staat het ten opzichte van het communisme precies zo.

Dezelfde verblindheid treedt echter ook nu weer op. Inderdaad, een sterke krijgsmacht wordt opgebouwd. Gelukkig, dat is winst. Maar het volk dient ook moreel weerbaar te zijn. En op dit gebied zijn tegenwerkende krachten aanwezig.

Hierbij kan worden gewezen op de opvattingen van „Kerk en Vrede” en van b.v. Ds Buskes, volgens welke het zich met de wapens in de hand teweer stellen tegen het Russisch imperialisme op morele gronden niet aanvaardbaar wordt geacht. De oude dwaling van het pacifisme doet nog steeds

EUROPESE SAMENWERKING (I)

Dr A. VEERMAN

Inleiding

Als vervolg op de cursus Staatsinrichting, die de heren Boven en Verplanke in de afgelopen jaren verzorgden, zal nu, zo stelt de redactie zich voor, in een aantal artikelen iets verteld worden over verschillende Europese organen, waar ons land mee te maken heeft.

Het woord cursus durf ik daarvoor niet te gebruiken. Dat veronderstelt immers althans enigermate een afgerond geheel. Zoiets is ten aanzien van onze staat wel te geven, al wordt ook daar in systeem en omvang niet door allen gelijk gedacht. Maar ten aanzien van de Europese organen is er nog zoveel groeiende — ook wel eens tegen de bedoeling in juist niet groeiende — dat er van een afgerond geheel nog geen sprake kan zijn.

Wel is het echter van belang in de wirwar van wilde en tamme stengels althans enigermate wegwijs te worden. Vandaar dan deze serie.

Federalisme

Een van de vormen, waarin de Europese samenwerking zich voltrekt, is die van de federatie. En het streven, dat er op gericht is zulk een federatie tot stand te doen komen, is het federalisme. In dit eerste artikel zullen we trachten om van de inhoud daarvan enige voorstelling te maken.

Wat is een federatie, een federale staat? Dat is een staat,

die opgebouwd is uit deelstaten, en wel zo, dat de overheidsbevoegdheid — „sovereiniteit” zegt men wel — verdeeld is tussen het geheel, de federale staat dus, en de onderdelen, de afzonderlijke staten. Scherp verdeeld zelfs, want (dat moet erbij) het moet zo zijn, dat de algemene, federale regering niet afhankelijk is van de afzonderlijke regeringen van de deelstaten en omgekeerd.

Een voorbeeld om dit te verduidelijken. Het koninkrijk der Nederlanden in Europa bestaat ook uit onderdelen: de provincies. De provinciale overheden hebben hun eigen bevoegdheden. Maar het is buiten kijf, dat de „sovereiniteit” bij de landsregering, bij de Kroon ligt. En wat de provinciale overheid doet is daaraan ondergeschikt. Dat moet vooraf goedgekeurd worden of dat kan achteraf vernietigd worden. Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat.

Het omgekeerde bestaat ook: de statenbond of confederatie. Ook dan heeft men een geheel en onderdelen. Maar het zwaartepunt ligt dan juist niet bij het geheel, maar bij de delen, de afzonderlijke staten. Als puntje bij paaltje komt, hebben de deelstaten het voor het zeggen, berust bij hen de sovereigniteit. Zoiets was er bij ons toen we nog een Republiek van zeven verenigde Nederlanden waren.

Bij de federatie hebben we geen van beide: niet de eenheidsstaat, waarbij alle overheidsbevoegdheid centraal, niet de statenbond, waarbij de afzonderlijke staten alles te zeggen

opgeld. Het blijft daarom zeer leerzaam de verhoudingen hierover te lezen b.v. in „Saewis” van Dr Colijn (hoofdstuk XIX De landsverdediging) en in „Ons Isolement” van Prof. Diepenhorst (hoofdstuk XI De landsverdediging).

Daarnaast is er in Nederland sedert 1951 een omvangrijker beweging met groter invloed werkzaam. Gedoeld wordt op de Vredesbeweging „De derde weg”. Blijkens het door deze beweging uitgegeven manifest wil men zich noch bij het Oosten, noch bij het Westen aansluiten. Het Atlantisch Pact wordt daarom afgewezen. Een afkeurend vonnis wordt gestreken over de dusgenaamde eenzijdige voorlichting in pers, film en radio, welke de „Russenkoorts” in de hand werkt. Men is van oordeel, dat de tweedeling van de wereld moet leiden tot een derde wereldoorlog. In plaats van bewapening wil men „bemiddeling” en voorts wil men strijden voor „een diepgaande structuurverandering van de maatschappij”, want dat acht men het beste antwoord op de sympathie van een deel van het volk voor het politiek systeem van Sowjet-Rusland.

Onder de ondertekenaars van dit manifest treft men o.a. bekende figuren aan als Ds J. J. Buskes Jr., Prof. Dr N. A. Donkersloot, Prof. Dr K. H. Miskotte, Prof. Dr J. Presser, H. M. van Randwijk, Prof. Dr J. M. Romein, Dr J. Suys, A. Viruly, Sam de Wolff en Ds H. A. Visser.

Zoals u ziet zijn hier ook een aantal leden van de P.v.d.A. bij. Dat is ook geen bezwaar, want men wil geen eigen politieke partij vormen, doch wil slechts actie in de politieke partijen voeren, teneinde de gedachte van de „Derde weg” ingang te doen vinden.

In de P.v.d.A. blijkt dus — want deze mensen zijn lid in volle rechten — een grondig verschil van mening op een voor het voortbestaan van Nederland zo kardinaal punt mogelijk te zijn. Het is wel merkwaardig dit te moeten constateren bij een partij, die er op uit is met name bij de christelijke partijen innerlijke tegenstellingen aan het licht te brengen. Dit verschil van mening in de boezem van de P.v.d.A. is zeer funest, omdat men hiermede het paard van Troje binnen

hebben, maar een verdeling van de souvereiniteit tussen de federale staat en de deelstaten, onafhankelijk van elkaar. Dan zijn er dus zaken, die Europees van aard zijn en op grond van een Statuut ter beoordeling zijn van een Europese regering en er zijn zaken, waarover de Europese regering niets te zeggen heeft en die volledig in Den Haag en Brussel en Parijs enz. beslist worden, ieder voor zich.

Nu dalen we echter van de zuivere sfeer van de theorie even af naar de platte vloer van de werkelijkheid. Dan zien we, dat we met zo'n zuivere vorm niet te maken krijgen. De werkelijkheid laat zich niet zo gemakkelijk aan ons schema binden. Wanneer wij later de vormen gaan bekijken, waarin de Europese samenwerking, de federalisering zich voltrekt, dan zullen we federale en confederale vormen broederlijk naast elkaar zien: federaal: een eigen, bovenstatelijke bevoegdheid van een Europees orgaan; confederaal: samengaan met behoud van ieders volledige zeggenschap.

Het feit, dat de federerende staten in Europa een lange eigen geschiedenis hebben meegemaakt en — gelukkig — nog een krachtig eigen bestaan hebben, dat feit dwingt er toe, geen schema op te leggen, maar de zaak te laten groeien.

Maar nu terug naar de federatie-op-papier. We zien daarbij dus tweërlei bevoegdheid: de centrale en die van de deelstaten. Hoe verdelen we dat? Hoe weten we nu, wat de bevoegdheden zijn van de federale staat en wat die van de deelstaten? Daarvoor is een constitutie nodig, een statuut, waarin dat is neergelegd.

Dat kan in theorie op verschillende manieren. Men kan

de muren heeft, hetgeen voor het versterken van het moreel van het Nederlandse volk en het voeren van een krachtig defensiebeleid zeker niet bevorderlijk is.

„De Derde weg” is niet van zins het bij een enkel manifest te laten. Men heeft een landelijke, regionale en plaatselijke organisatie opgebouwd ten behoeve van de propaganda en de scholing der leden. Studieconferenties en openbare bijeenkomsten worden belegd. Een eigen orgaan wordt uitgegeven onder de titel „De weg naar vrede”.

Zo probeert deze beweging vat te verkrijgen op het Nederlandse volk. Ook in het buitenland zijn soortgelijke stromingen werkzaam. Het „Bevanisme” van de Labourrebellens in Engeland en de actie tegen herbewapening van West-Duitsland hebben dezelfde achtergrond.

De beweging is sterk links gericht. In verband hiermede is het wellicht niet van grond ontbloeit de veronderstelling te uiten, dat deze derde weg er niet zou zijn, indien we tegenover een nationaal-socialistisch in plaats van tegenover een communistisch gevaar zouden staan.

Men onderschat de gevaren, welke van de zijde van Rusland dreigen en meent, dat met de communisten nog wel te pacteren valt. Een bedrieglijke veronderstelling!

Het behoeft geen betoog, dat we tegen het voortvreden van deze dwaling met kracht dienen te waken. Slechts het innemen van een krachtige principieel Christelijke positie kan een voldoende tegenweer vormen.

Voor onze Arjos ligt hier mede een taak. De bestudering van de problemen van oorlog en vrede, waarover reeds veel geschreven is, is noodzakelijk, teneinde de kennis te verkrijgen om de vele dwalingen op dit gebied te bestrijden. Ook hier is het anti-revolutionaire beginsel, evenals bij het onderkennen en bestrijden van het communisme, van beslissende betekenis. „Zij zullen het niet hebben ons oude Nederland”. Wij wensen daarom het communisme principieel en uit alle kracht te bestrijden. En voorts willen wij daarbij niet zwichten voor het zoet gefluit van hen, die door hun wankelmoedige en kortzichtige politiek, het verzet tegen deze dodelijke bedreiging van ons erfgoed ondermijnen.

opsommen, precies omschreven, wat de federatie mag en de rest blijft bij de deelstaten. Het kan ook omgekeerd. En er zijn nog andere mogelijkheden denkbaar.

Voor ons, in Europa, is ongetwijfeld de beste vorm, dat precies wordt aangegeven, wat de taak en de bevoegdheid is van de federale organen. De rest blijft dus onder eigen zeggenschap van onze Regering. Juist op grond van wat we zoëven schreven over de sterke eigen aard en positie van staten in Europa is een andere vorm nauwelijks denkbaar.

Het is dus niet zo, dat Nederland uitverkoop gaat houden, dat wij onze zelfstandigheid prijsgeven.

Er zijn dingen, die we voortaan samen gaan doen met anderen — omdat we het zelf niet kunnen. Dat samen-doen zal soms, wanneer en voor zover dat nodig is, geschieden in deze vorm, dat een Europees orgaan die taak overneemt en de beslissingsbevoegdheid heeft. Federaal dus. Maar we zullen zien, dat het confederale element, waarbij elk volle zeggenschap houdt, in de Europese samenwerking nog overweegt.

Het is bij zulk een verdeling van bevoegdheid nodig, dat niemand buiten zijn boekje gaat. Dat is een zaak van het grootste belang. Anders zou b.v. de federale regering een grote slokop kunnen worden, die alle macht naar zich toetrekt.

Daarvoor is nodig een volkomen onafhankelijke rechterlijke macht. Die moet controleren of de federale regering en of de regeringen van de deelstaten zich houden aan het Statuut.

Zo'n „Hof” zullen we bij de Europese organen ook tegenkomen. Wie de krant leest, kan weten, dat Nederland onlangs op het punt gestaan heeft bij dat Hof een zaak aanhangig te maken.

GELUKKIG INITIATIEF

W. AARNOUTSE

Eenheid in verscheidenheid

Het waren ongeveer 50 jonge theologen, die op het theologencongres van de Arjos op 1 en 2 September j.l. aanwezig waren. Broederlijk zaten ze op „Woudschoten” te Zeist bijeen. De Gereformeerde student uit Den Haag evengoed als de Nederlands-Hervormde predikant uit Ooltgensplaat en de Christelijke Gereformeerde dominee uit Murmerwoude.

Kerkelijk verdeeld, hadden ze dit gemeen: ze waren Antirevolutionair en gekomen om zich te bezinnen op de vragen die verweven zijn met de onderwerpen: prediking en politiek en geloof en politiek.

Conferentiecomplex?

Zonder conferenties of congressen schijnt het tegenwoordig niet meer goed te kunnen gaan. Mèt vele van deze bijeenkomsten trouwens ook niet. Meestal onverschillig of ze zich op hoger of lager niveau bevinden of al of niet door „grote” of „kleine” mensen worden gehouden.

Misschien vraagt deze of gene zich wel af of ook de Arjos reeds met een dergelijk complex belast is.

Men kan zich gerust stellen. Maar men mag van het landelijk bestuur meer verwachten dan dat het het jaarprogramma netjes afwerkt en zich dan tevreden in de handjes wrijft met de gedachte: Kijk dat is weer best gegaan.

Een organisatie die leeft, is in beweging. En een bestuur heeft niet alleen tot taak de normale zaken af te doen, maar steeds het terrein af te zoeken naar nieuwe mogelijkheden en activiteiten. Het heeft ook tot taak de moeilijkheden op te sporen en daarvoor een zo goed mogelijke oplossing te vinden.

Teer punt

Laten we het maar open en eerlijk zeggen. De medewerking van de predikanten aan ons werk is niet zo erg bevredigend. Er liggen hier moeilijkheden.

De situatie is niet overal gelijk. De oorzaken verschillen hier en daar ook.

Mr Verplanke, die het grootste deel van het congres heeft geleid, heeft er in zijn openingstoespraak op gewezen dat deze bijeenkomst een poging is jonge predikanten te stimuleren tot het verlenen van medewerking. Hij heeft ook gewezen op het opmerkelijke verschijnsel dat de steun van de predikanten in de kring van de P v d A, de SGP en het GPV

vergelijkenderwijs beter is dan in de Antirevolutionaire partij.

Prediking en politiek

Dit onderwerp raakt iedere predikant ten nauwste en dus moest het op deze conferentie wel aan de orde komen. Het referaat van Prof. W. Kremer te Apeldoorn heeft de deelnemers veel meegegeven. Niet omdat het een recept gaf voor de oplossing van alle mogelijke moeilijkheden op dit terrein. Maar als een rode draad liep door het hele referaat heen de stelling dat de grondlijn voor de prediking is de verkondiging van de boodschap der Schrift voor heel het leven. De boodschap der Schrift. Niet de verkondiging van partijpolitieke beginselen. Evenmin de prediking van praktische politieke zaken. De prediking is dienst aan God. Zij gaat ook van God uit, want zij zegt: Zo spreekt de Here.

Zij zoekt de triumpf van Christus in het mensenhart. Zal zij echter leiden tot de vreeze des Heren, dan mag zij niet enkel de verhouding van de enkele mens tot God belichten, maar dient zij ook inzicht te geven in de eisen des Heren voor het dagelijkse leven. Elke Zondag moet zij aan de moegestreden de pijlen meegeven voor het leven van een hele week.

Geloof en politiek

Niemand nam het Dr J. Schouten kwalijk dat hij voor het uitspreken van zijn referaat over geloof en politiek behoorlijk de tijd nam. Het tegendeel is waar. Het was oorspronkelijk de bedoeling dat Dr H. Bout, Ned. Hervormd predikant te Utrecht over dit onderwerp zou spreken. Hij was echter door militaire dienst verhinderd. Daarom sprak Dr Schouten. En hoezeer hij de aanwezigen er ook van trachtte te overtuigen dat hij geen theoloog was, we hebben een heel klein beetje de indruk dat dit niet zo erg veel indruk heeft gemaakt. Dr Schouten wees eerst op de nauwe verbondenheid van geloof en politiek, hierin uitkomende dat ieder mens gelooft, ook al zijn er dan velen die verkeerd geloven. De relatie tussen het Christelijk geloof en de politiek welt op uit de dankbaarheid voor de verkregen verlossing door Jezus Christus.

Hoe werkt die relatie nu echter in het concrete? Daar is abstract gezien geen antwoord op te geven. De relatie tussen

geloof en politiek is niet aan te geven los van de situatie en los van de tijd waarin de Christen leeft. Voor Nederland geldt dat de Christelijke politieke partij vrucht is van de strijd tussen geloof en ongelooft. De noodzaak van die partijvorming is, hoezeer de doorbraak ook een ander geluid laat horen, ook voor vandaag en morgen nog aanwezig.

De Gereformeerde gezindte

Enige bijzondere behartenswaardige opmerkingen heeft Dr Schouten gemaakt t.a.v. de situatie waarin de Gereformeerde gezindte zich bevindt. De verdeeldheid op politiek terrein verzwakt haar. Piëtisme, kerkisme en sectarisme, bevorderen die verdeeldheid. Het piëtisme geeft grote delen van het menselijk leven aan de verwereldlijking prijs. Kerkisme en sectarisme werken de politieke onvruchtbaarheid in de hand. Temidden van alle beroering in deze tijd kenmerkt, moet staande worden gehouden dat er voor allen die de hoofdwaarheden van het Christelijk geloof aanvaarden, in de Antirevolutionaire Partij een taak en een plaats is. Reëel gezien is één Christelijke politieke partij noodzakelijk.

Vele vragen en opmerkingen

Na het uitspreken der referaten zijn de deelnemers in vijf discussiegroepen bijeen geweest. Wij waren daar niet bij, maar wel is vast komen te staan dat zij goede productieapparaten zijn gebleken. Vele vragen en opmerkingen werden gelanceerd. Beide sprekers zijn daar uitvoerig op in gegaan.

College onder de bomen

Warm was het op de tweede conferentiedag. Maar waarom kan een kathedraal bij drukkende zomerhitte ook niet buiten op zijn plaats staan? En op het moment zit men ook zacht. Zo hebben we Donderdagmorgens „college” gehad onder de bomen. Zonder dat ook maar even de belangstelling verflauwde, heeft Dr Schouten geruime tijd van repliek gediend op een aantal vragen en opmerkingen van praktisch politieke aard. Defensieinspanning, vluchtelingenprobleem, politieke scholing, Zondagsrust.

Dr Veerman sprak een woord van dank tot de deelnemers en de referenten en sloot het congres.

Nabetrachting

Dit congres heeft de verwachtingen overtroffen. Niet dat nu alle moeilijkheden in één handomdraai zijn opgelost.

Maar het is gelukt vijftig jonge theologen twee dagen in een sfeer van grote openhartigheid bijeen te hebben. Ook in een sfeer van verbondenheid met elkaar. Daarom is dit initiatief een gelukkig initiatief geweest. Deze bijeenkomst heeft een stoot gegeven in een richting waarover we ons verblijden.

Fa. C. A. MOSTERT & ZONEN

Internationaal meubeltransport.
Ruime bergplaatsen voor inboedels
Gesloten wagens tot 15 ton
Autodiensten 2 x per dag:
Leiden - Delft - Schiedam - Rotterdam v.v.
Autodiensten:
Leiden - Den Haag - Dordrecht - Breda-
Rijen - Dongen - Oosterhout - Tilburg
Eindhoven - Helmond v.v.

LEIDEN
Hooigracht 105a
Tel. 22085-21496

n.v. Scheepshouwerf v/h

Fa. A. Lanser

Slidrecht • Holland

ALBRACHT N.V.

ALBRACHT-MANTZ

Verkoop

Bolstraat 27 - Tel. 11667
UTRECHT

Uw fabriek voor hoogfrequent
gelaste PLASTIC artikelen.

Aannemers- en Handelsbedrijf

VAN OORD

WERKENDAM
TELEFOON 23

- Grond- en Waterbouw-
kundige werken
- Handel in Rijsmaterialen en Riet

SLOOPSCHEPEN

Voor Uw SLOOPSCHEPEN is het adres
FA. WED. C. D. HEUVELMAN

Telefoon 369

KRIMPEN a.d. IJSSEL

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180-3886

DIRECTIE: Tel. K 1180-2023

MIDDELBURG

Bouw- en
Aannemingsbedrijf

W. Boersma & Zoon

Bur. Patijnlaan 124

Tel. K 3404 -
4048 - 4358 - 3158

ZEIST

Wees zuinig
met Uw GELD
koop bij
WESTERVELD
drogisteryen
DE CONCURRENT
WESTERVELD
FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM
OP ALLE ARTIKELN
ONTVANGT U EEN
KORTING VAN 3% | WANT VOORTIJD AAN
CASSABONS WORDT
30% TERUGBETAALD

Uitg. Bomec-art.

A. VINGERLING EN ZN GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL
ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. DEN HAENSTRAAT 25 — TEL. K 1820-2182

SERRES EN WARENHUIZENBOUW

N.V. Aannemersbedrijf

Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748-538 en 738

M. C. van Staaveren - Aalsmeer

Specialiteit in

Telefoon 715

Anjerstekken - Freesiazaden

fijn! die ken ik

N.V. R.H.I.W.A. ROTTERDAM

Bergstraat 6-16 - Tel. 82800 (5 lijnen)

ALUMINIUM-PLATEN,

-PROFIELEN, -STRIPPEN

FA. WED. D. DE JONG & ZN.

ZWIJNDRECHT

Lindelaan 20 - Tel. 6169 (Dordrecht)

TUINBOUWBENODIGDHEDEN

WOLMANISEERBEDRIJF

Wij zoeken in elke plaats van Nederland waar
nog geen Agentschap gevestigd is,
een solied en actief persoon

Men vrage onze aan- voor de verkoop van onze zaden
nemelijke voorwaarden. aan tuinders, landbouwers en
particulieren.

Zaadteelt en Selectiebedrijf

W. DE ZEEUW J.Gz. — BARENDRECHT

BRINKERS'

ROOMBOTER
MARGARINE
SPIJSVETTEN
SPIJSOLIE

FABRIEKEN

ZOETERMEER
Tel. nr 12 (4 lijnen)

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBRS. HAKKERS WERKENDAM
Telefoon 14

Constructiewerkplaats

„BAILY”

NIEUW-LEKKERLAND
TELEFOON 36

Gespecialiseerd in

**Staalconstructies
voor gebouwen**

**KNOOP helpt velen
uit de knoop!**

Steeds in voorraad gebruikte
lange en korte trucks in prima
staat.

J. KNOOP N.V.
AUTOSLOPERIJ
ADUARD — TEL. 235 — K 5903
GRONINGEN — TEL. 27465

TRICOT-FABRIEKEN

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

Directeur:

Eigenaar: H. G. HEIJ

„Parley” wol

voor al Uw breiwerk

Parley's Wolspinnerijen - Leiden

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij

HOOGEZAND

N.V. Houthandel Arendsen

Luttekepoortstraat 52

Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

INNEMEE & ZN N.V.

BEGRAFENIS - TRANSPORT

DEN HAAG
Tel. 115940

HAARLEM
Tel. 10441

DELFT
Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

Aannemersbedrijf F. Vink & Zonen

KERKLAAN 9 — TEL. K 1827 - 261

Moordrecht

KOOG a/d ZAAAN
TEL. 4947 (K 2980)

SCHOOLMEUBELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

Nederlandse gedachten

Het politieke spel is weer begonnen.

De troonrede.

H. W. Tilanus

De Conferentie te Londen.

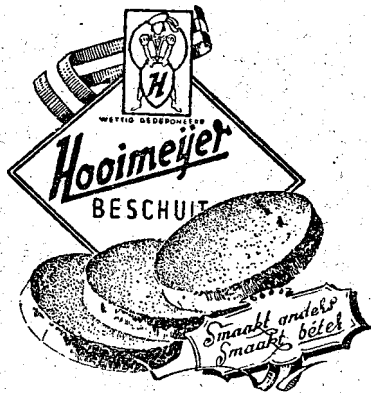
Uit de partij.

Dr H. Colijn.

De vaart der Arjos

Remedie tegen een nachtmerrie.

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

P. DE VRIJ EN ZONEN

DORPSSTRAAT 238 - BENTHUIZEN - TEL. 4 en 22

Uw adres voor een goed vervoer van diverse goederen door geheel Nederland

J. DE VRIES

Commissionnair in effecten

O.Z. Achterburgwal 173 - Tel. 47126

Privé Olympiakade 60 - Tel. 94152

AMSTERDAM

KNOOP helpt velen uit de knoop!

Steeds in voorraad gebruikte lange en korte trucks in prima staat.

J. KNOOP N.V. AUTOSLOPERIJ
ADUARD - TEL. 235 - K 5903
GRONINGEN - TEL. 27465

C. Lind & Zoon

Ao. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN

KEIZERSGRACHT 564 - AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214

Effectenbeurs Nis 8, Tel. 49328 en 46640

Administratie van Vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

Evenblij VATEN n.v.

KOOG & ZAAAN
TEL. 4947 (K.2980)

Emissie

Voor het emitteren van leningen ten laste van **PROT. KERKEN EN SCHOLEN** hebben wij een uitgebreid apparaat beschikbaar. In voorkomende gevallen zullen wij gaarne advies verstrekken

Handels- en Effectenbank
N.V.
sinds 1910 bank voor Stad en Ommeland

GRONINGEN
Brugstraat 32
Winschoten - Winsum - Loppersum

P. ZEEUW Jzn

ROTTERDAM-O - VOORSCHOTERLAAN 51

Tel. 20213 - 22543 - Na zes uur: Tel. 22543 - 26977

GRANEN, VEEKOEKEN GEDROOGDE PULP

Lid van de Rotterdamse Vereniging voor de Termijnhandel in Granen

H. Robbers - Schildersbedrijf

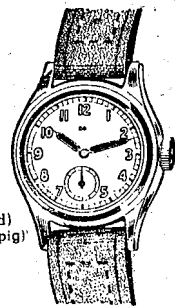
Gijsbrecht van Aemstelstraat 1

Telefoon 56595 - 717160 — AMSTERDAM

GRATIS

LUXE HEREN- OF DAMESPORTEFEUILLE bij aankoop van een genre **ROSKOPF-ANKERPOLSHORLOGE**

met radium, sec. wijzer, onbreekb. glas, verchroomde kast en anti-magnetisch uurwerk dat tegen een stootje kan! Toezending onder rembours direct van fabriek aan koper: voor heren fl. 18.95 (rond) of voor dames fl. 24.95 (rond) of fl. 29.75 (langwerpig) met gratis band en garantiebewijs voor 1 jaar aan hen, die binnen 10 dagen de coupon-inzenden.

waardebon

Aan:

Grand Comptoir Universel d'Horlogerie

Homeruslaan 83 - Postbus 44 - UTRECHT

Gelieve omgaand te zenden:

..... genre Roskopf-polshorloge(s) voor heer*) à f 18.95

..... " " " " " " voor dame*) à f 24.95

met gratis luxe heren / dames portefeuille*)

met aparte vakken voor bankbiljetten, rijbewijs, postzegels, enz. ★

Van dit nuttige geschenk zult U veel plezier beleven, want na een jaar haalt U deze sterke portefeuille nog als nieuw uit Uw binnenzak! HAAST U, slechts 250 stuks zijn er! Tientallen dankbetuigingen ter inzage!

Naam .....

Adres .....

*) Doorhalen wat niet verlangd wordt

Nederlandsche gedachten

10e JAARGANG No. 10 (Co. No. 5)

21 OCTOBER 1954

Verschijnt ten minste
een maal per maand

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

Redactie-adres: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman, Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).
Redactie: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935.
Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935. Giro 89673 t.n.v. de Anti-revolutionaire Partij.
Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

Het politieke spel is weer begonnen

Het politieke werk is weer begonnen. De Kamers der Staten Generaal zijn door de Koningin geopend. De Regering heeft in de Troonrede haar plannen voor de nieuwe parlementaire periode bekend gemaakt. De Minister van Financiën heeft de millioenennota ingediend. Het is dus weer druk op het Binnenhof. Er is nauwelijks gelegenheid meer om de duiven te voeren, zo dicht staan de auto's aan de voorzijde van de Ridderzaal naast elkaar. In het Kamergebouw zelf draven de Kamerleden heen en weer — nu eens in de vergaderzaal luisteren naar het betoog van een afgevaardigde of van een Minister — dan weer een conferentie, een bespreking — in een van de niet te talrijke commissiekamers.

De begroting is ingediend. Voor 1955 gaat het om rond f 6.000.000.000.—. We raken aan hoge cijfers gewend en verbazen ons daar niet meer over. De fracties vergaderen druk om de verschillende begrotingshoofdstukken naarstig te onderzoeken. De deskundigen verdiepen zich tot 's avonds laat, tot diep in de nacht, in de becijferingen en de daarbij behorende toelichtingen.

Intussen is het politieke spel weer begonnen. De algemene beschouwingen zijn alweer voorbij. De fractieleiders hebben zich over het algemene regeerbeleid uitgesproken. Het mandement der bisschoppen stond daarbij in het centrum der belangstelling. De gehouden redevoeringen waren voor ditmaal zeer levendig en interessant. Goeddeels was dit daaraan te wijten, dat van de schriftelijke voorbereiding was afgezien, zodat fris van de lever werd gesproken. De hele kwestie van het mandement is evenwel een storm in een glas water gebleven. Er is veel gedrukt over gemaakt maar veel verandert er niet.

In ieder geval de heren politici weten wat zij te doen hebben. Voor hen is het weer jagen en vliegen, zo niet voor allen dan toch voor de meesten. En tot aan Kerstmis toe blijft het druk, want de Kamervoorzitter — weer dr Kortenhorst — zal het er wel op toeleggen, dat vóór nieuwjaar de begroting aan kant is. En dus lezen we de Kamer-verslagen in de courant.

Maar intussen moeten ook de kiesverenigingen aan het werk. De eerste vergaderingen zijn reeds gehouden. De meeste kiesverenigingen vergaderen vijf, zes maal in een winter. Al met al heeft dat eigenlijk niet zo heel veel om het lijf. Hoewel er ook kiesverenigingen zijn, die dit getal niet eens bereiken. Daarom is een woord van opwekking tot al onze leden niet overbodig. Want regelmatig moet de politieke belangstelling worden gevoed.

Juist en vooral in deze winter.

Want wij moeten ons nu reeds gaan voorbereiden op de komende kamerverkiezingen van 1956. Mede door het mandement der bisschoppen, en dat is ongetwijfeld een van de goede kanten ervan, zal die verkiezingsstrijd in meerdere mate een principieel karakter dragen. Het zal gaan om het goed recht van de partijformatie op levensbeschouwelijke basis. In het volgende kadernummer van Nederlandsche Gedachten zal daaraan ruimschoots aandacht worden gegeven. De partij-conferentie van 13 en 14 October geeft daarvoor veel stof tot overdenken. En dat moet doorwerken in onze kiesverenigingen. Het betoog van Prof. R. Schippers, aangevuld met de gegevens uit het debat, biedt daarvoor een goed uitgangspunt.

Anderzijds is het reorganisatierapport aan de kiesverenigingen toegezonden met daarbij gevoegd de mededeling, dat eventuele opmerkingen vóór 1 December van dit jaar bij het bureau van het Centraal Comité moeten zijn ingekomen. Er is dus in deze winter ook voor de kiesverenigingen wel het een en ander te doen. Het zal daarbij ook van de medewerking der kiesverenigingen afhangen of er tempo in de gang van zaken zal zijn. Men moet daarbij goed verstaan dat het reorganisatierapport voor verantwoordelijkheid is en blijft van de commissie en dat het dus niet is een voorstel van het Centraal Comité. Nadat de opmerkingen van de kiesverenigingen zijn ontvangen zal het Centraal Comité overwegen, welke voorstellen het zal indienen. Het is daarom wel van belang, dat de kiesverenigingen zich over het werk van de reorganisatie-commissie duidelijk uitspreken, hetzij in goedkeurende, hetzij in afkeurende zin.

De Troonrede

LEDEN DER STATEN-GENERAAL,

IN deze dagen gaan ons aller gedachten terug naar de Septembermaand van tien jaar geleden, toen na meer dan vier jaren bezetting en onderdrukking een deel van het Nederlandse grondgebied werd bevrijd en de bevrijding van heel ons land nabij scheen. Het mocht echter niet zo zijn. Nog kwamen de beproevingen van de hongerwinter voor het Noorden, de gevaren van een frontgebied voor een groot deel van het Zuiden. Acht maanden verlieten voordat ons volk in overweldigende vreugde zich weer in vrijheid verenigd vond.

Het stond toen verarmd in een verwoest en leeggeplunderd land. Talrijk waren de na-oorlogse problemen op vrijwel elk levensterrein, waarvoor ook ons land zich gesteld zag.

Er is reden te over om in deze dagen de gedeeltelijke en in Mei 1955 de volledige bevrijding in blijdschap en met grote dankbaarheid te herdenken. Allereerst om de vrijheid zelf, die de offers waard was, die er voor zijn gebracht, maar ook om het vermogen tot herstel, dat ons volk in al zijn geledingen aan de dag heeft gelegd en dat zich opnieuw zo duidelijk heeft afgetekend in de wijze, waarop de gevolgen van de watersnoodramp zijn opgevangen. * * *

HET afgelopen jaar heeft in economisch opzicht opnieuw een grote stap vooruit betekend. Productie, uitvoer, nationaal inkomen, deviezenreserves zijn verder gestegen, terwijl de investeringen zich op een niet onbevredigend niveau bewegen. Dat dit alles mogelijk was, is niet enkel het gevolg van een gunstige internationale conjunctuur, doch tevens het resultaat van de activiteit van heel het bedrijfsleven.

Voor het ogenblik is een zodanige uitbreiding van de werkgelegenheid bereikt, dat spanningen optreden wegens een tekort aan arbeidskrachten. In het belang van een doelmatige arbeidsvoorziening bevordert de regering binnenlandse migratie en scholing. Overigens zal beperking nodig zijn in het ter hand nemen van werken, waarvan de uitvoering thans niet volstrekt noodzakelijk is. Dit ligt ook in de lijn van een gezond conjunctureel beleid.

Deze situatie onzer volkshuishouding mag evenwel geen aanleiding geven het door de regering gevoerde op economische expansie gerichte beleid te doen verslappen. Zij gaat ook voort met de voorbereiding en registratie van plannen voor aanvullende werken voor het geval werkloosheid van enige omvang zou optreden.

Het snelle tempo, waarin onze beroepsbevolking toeneemt, blijft ons land stellen voor een werkgelegenheidsvraagstuk op lange termijn, voor welks oplossing industrialisatie en exportvergroting, aangevuld door emigratie nodig zijn.

Ook voor de landbouw zal de regering het beleid van de voorgaande jaren, gericht op een zo hoog mogelijke productie en een bevordering van de afzet, voortzetten. In dit verband is voor Nederland vrijere wereldhandel van bijzonder grote betekenis. De buitenlandse economische politiek der regering is bij voortdurend gericht op een vermindering van de bestaande barrières. Helaas heeft het overleg tot beperkte resultaten geleid.

Tegen deze achtergrond verkrijgt de voortgang, die kon worden gemaakt bij de voorbereiding van de Economische Unie met België en Luxemburg, een bijzondere betekenis. De ondertekening van de protocollen inzake de handelspolitiek en betreffende de liberalisering van het kapitaalverkeer tussen Nederland en de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie was een belangrijke stap op dit gebied.

* * *

DE gunstige ontwikkeling der bedrijvigheid komt ook tot uiting in de opbrengst der belastingen. Nu de uitgaven voor het herstel van de watersnoodschade grotendeels zijn afgewikkeld en tot enige verlaging van de ramingen voor defensiedoeleinden is overgegaan, acht de regering een verdere vermindering van de belastendruk mogelijk. In de loop van het parlementaire jaar zullen u voorstellen bereiken tot verlaging van deze druk, in het bijzonder op het terrein van omzetbelasting, loonbelasting en inkomstenbelasting.

De regering is voorts niet voornemens voorstellen te doen tot verlenging van de belastingverhogingen, die in verband met de zware defensielasten voor een vierjarige periode werden aanvaard, met dien verstande, dat een deel van de destijds ingevoerde verhoging van de vennootschapsbelasting behoort te worden gehandhaafd ten behoeve van een verdere vermindering van de druk van de inkomstenbelasting.

* * *

HET verheugt mij, dat het in dit jaar met Suriname en de Nederlandse Antillen gevoerde overleg over de nieuwe rechtsorde in het Koninkrijk geleid heeft tot overeenstemming over een ontwerp-statuuut voor het Koninkrijk, dat in Suriname en de Antillen reeds is aanvaard. De regering hoopt dat dit statuut nog voor het einde van het jaar in werking zal kunnen treden. Zij zal alles in het werk stellen om de gedachten van verbondenheid, samenwerking en onderlinge bijstand, die aan het statuut ten grondslag liggen, te helpen verwezenlijken.

In Nederlands Nieuw-Guinea wordt, overeenkomstig de bijzondere omstandigheden van het gebied, gestadig gewerkt aan maatregelen ten bate van de geestelijke, economische en sociale vooruitgang der bevolking, in het belang ook van de toekomstige staatkundige ontwikkeling.

Prinsjesdag: de Gouden Koets rijdt door de straten van Den Haag.

HELAAS blijft de internationale toestand in velerlei opzicht reden tot zorg geven. Weliswaar is na de wapenstilstand in Korea ook een regeling tot stand gekomen, die in Indo-China een einde heeft gemaakt aan het gewapend conflict, niettemin blijven ernstige spanningen het wereldbeeld beheersen.

Het niet aanvaarden van de Europese Defensie-Gemeenschap door het Franse parlement maakt het noodzakelijk een andere oplossing van het vraagstuk van de medewerking van Duitsland aan de verdediging der Westelijke wereld te zoeken. Daarbij blijft de regering streven naar versterking van de Noordatlantische verdragsorganisatie.

Wat de verdere Europese samenwerking op politiek en economisch gebied betreft, handhaaft de regering haar standpunt, dat deze samenwerking een ondeelbare doelstelling is, een doelstelling, welke zij niet zal opgeven, ook al zal men bij het overwegen van stappen naar het doel rekening moeten houden met de lessen, die uit de gang van zaken met betrekking tot de Europese Defensie-

Gemeenschap zijn te trekken. Zij blijft daarbij grote waarde hechten aan de versteviging van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal.

* * *

DE Raad van Europa, die thans vijf jaar bestaat, heeft bijgedragen tot het onderzoeken van velerlei denkbeelden en voorstellen in zake nauwere Europese samenwerking. De regering blijft dit werk van harte steunen. In het afgelopen jaar heeft zij in deze kring het initiatief genomen tot hulpverlening aan de Europese vluchtelingen. Vurig hoop ik, dat dit in ruime mate gehoor moge vinden bij de overige statenleden van deze organisatie.

De aandacht van de Verenigde Naties, voor zover niet in beslag genomen door de acute spanningen, die zich in de wereld voordoen, richt zich in toenemende mate op het lage welvaartspeil, dat nog in een groot deel van de wereld bestaat. De achterstand in de ontwikkeling dier gebieden vormt een veelzijdig en hoogst ernstig probleem, dat zich steeds meer opdringt aan de vrije wereld.

Internationale hulp bij hun ontwikkeling is noodzakelijk. Nederland zal bereid moeten zijn tot ruimere medewerking aan programma's voor de technische en wetenschappelijke hulpverlening en aan de financiering van de economische en sociale ontwikkeling. De regering bezint zich er op hoe zij dit het beste tot uiting kan brengen. Op het gebied van onderwijs, kunsten en wetenschap neemt de internationale samenwerking in het kader van de bilaterale en multilaterale verdragen geleidelijk vastere vorm aan.

* * *

OVERLEG tussen de delegaties van Nederland en Indonesië heeft geleid tot de totstandkoming van een accoord, dat beoogt de Unie-verhouding tussen beide landen te vervangen door een andere regeling hunner betrekkingen. Een wetsontwerp tot goedkeuring van deze overeenkomsten zal U spoedig bereiken.

Wanneer het Statuut voor het Koninkrijk zal zijn aanvaard en bevestigd, zult gij spoedig een voorstel ontvangen tot aanpassing van de Grondwet aan de daarin neergelegde nieuwe rechtsorde van het Koninkrijk met betrekking tot Suriname en de Nederlandse Antillen. Een voorstel tot verhoging van het ledental der Tweede Kamer van de Staten-Generaal, alsmede enkele andere voorstellen tot wijziging van de Grondwet, waarvan afdoening in eerste lezing nog in de lopende parlementaire periode eveneens wenselijk is, zullen U mede in dit zittingsjaar bereiken.

Indiening van een zestal wetsontwerpen, betrekking hebbende op de door prof. Meijers ontworpen inleidende titel en de eerste vier boeken van het nieuwe Burgerlijke Wetboek, is binnenkort te verwachten.

* * *

DE woningnood is het nijpendste probleem, waarvoor wij binnenlands nog gesteld zijn. Ook in het komende jaar zal de regering door premies en bijdragen de woningvoorziening zo krachtig mogelijk bevorderen. Zij streeft naar de verwezenlijking van een programma, dat 65.000 woningen bevat. Beperking van de totstandkoming van andere bouwwerken zal voor de vlotte uitvoering van dit programma noodzakelijk blijken.

In overweging is een verdere huurverhoging. De regering denkt daarbij aan de mogelijkheid van een bestemmingsheffing, ten einde een deel van de verhoging, wellicht via een egalisatiefonds, ten bate te doen komen van de financiering van nieuwe woningen. Tevens is in studie welke compensatiemaatregelen tegenover de huurverhoging nodig en mogelijk zouden zijn.

De regering blijft het als een belangrijke zaak beschouwen, de totstandkoming van bedrijfslichamen, als bedoeld in de Wet op de bedrijfsorganisatie, te bevorderen. Zij verheugt zich er over, dat in het afgelopen zittingsjaar de eerste zes bedrijfsschappen konden worden ingesteld. Zij vertrouwt

er op, dat de bedrijfsgenoten ook in andere sectoren van het bedrijfsleven op korte termijn initiatieven zullen ontwikkelen om tot instelling van bedrijfslichamen te geraken.

Naar aanleiding van het advies van de Stichting van de Arbeid ter zake van de toekomstige vorm van loonbeleid, dat de regering spoedig hoopt te ontvangen, zal — eventueel na raadpleging van de Sociaal-Economische Raad — de regering haar standpunt bepalen en zo nodig voorstellen bij de Staten-Generaal aanhangig maken.

Ontwerpen van wet met betrekking tot de definitieve ouderdomsvoorziening en de kinderbijslag voor zelfstandigen zijn in voorbereiding.

* * *

HET maatschappelijk werk in Nederland ontplooit zich gestadig. Aan particuliere organisaties, werkzaam op dit terrein, zal de nodige hulp worden verleend. De regering heeft haar instemming betuigd met het plan van de nationale contactcommissie voor gezinsbelangen betreffende de instelling van een gezinsraad. Zij verwacht, dat deze raad spoedig tot stand zal komen. De staatscommissie Vervanging Armenwet heeft haar rapport vastgesteld, dat binnenkort zal worden gepubliceerd. De aandacht blijft bij voortdurend gericht op de voorziening ten behoeve van Nederlanders in Indonesië, die in maatschappelijke moeilijkheden verkeren.

De voorbereiding van werken, die een blijvende beveiliging van het door de watersnood getroffen gebied beogen, heeft snelle voortgang. Een wetsontwerp met betrekking tot het plan tot afsluiting van zee-armen is in voorbereiding. De regering zal aandacht schenken aan de daarmee verband houdende vraagstukken en bezwaren.

Het beleid van de regering blijft er op gericht het Nederlandse volk in zo groot mogelijke mate te doen deelhebben aan de verschillende vormen van onderwijs, kunsten en wetenschappen. De verdere vorming van de thans leerplichtvrije jeugd zal de bijzondere aandacht hebben. De regering zal voorstellen de lichamelijke opvoeding van de jeugd ook buiten onderwijsverband financieel te steunen. Zij zal de opleiding van voldoende leerkrachten voor het lager en het voortgezet onderwijs, de aanpassing van het gehele onderwijs aan de maatschappelijke behoeften en steun aan beoefenaren van wetenschappen en kunsten krachtig blijven bevorderen.

Zij is er zich van bewust hoezeer naast de economische en sociale ontwikkeling het stimuleren van de culturele verheffing van ons volk van betekenis is voor zijn toekomst.

Ook dit jaar zult gij Uw oordeel hebben te geven over vele en moeilijke vraagstukken, zowel van nationaal als van internationaal karakter.

Met de bede, dat Gods zegen op Uw werk moge rusten, verklaar ik de gewone zitting der Staten-Generaal geopend.

H. W. TILANUS

De heer H. W. Tilanus, de voorzitter van de Christelijk-Historische Unie, is zeventig jaar geworden. Ter gelegenheid daarvan is hij bevorderd tot groot officier in de orde van Oranje Nassau. De receptie was zeer druk bezocht. Tal van vrienden en tegenstanders hebben zich opgemaakt de 70-jarige de hand te drukken. Onze verhouding tot de Christelijk Historische Unie blijft nog steeds een min of meer eigenaardig karakter dragen. Hier schijnt van toepassing het spreekwoord „Bij elkaar meugen ze niet, van elkaar deugen ze niet”. Er is een voortdurende spanning en toch een gevoel, dat wij elkaar niet los mogen laten. Het aantal Antirevolutionairen, dat zich heeft opgemaakt om de Heer Tilanus te complimenteren was dan ook niet gering.

In ons blad willen wij daarbij niet achterblijven. De Heer Tilanus heeft een eervolle staat van dienst achter zich. In veel opzichten vormt hij ongetwijfeld een tegenstelling met Dr Schouten. Maar daar is ook een punt van overeenkomst. Want de Heer Tilanus werkt voor de Christelijk Historische Unie, op zijn manier, even hard, even onverdroten en even onbaatzuchtig als Dr Schouten werkt voor de Antirevolutionaire Partij. Ook hij gunt zich geen dag rust. Stad en land trekt hij door om zijn bemoedigend woord te spreken en van de Kamer is hij een der trouwste leden.

Uiteraard sluiten wij ons overigens gaarne aan bij de wensen door Dr J. J. R. Schmal uitgesproken, dat de Heer Tilanus in de nabije toekomst nog eens

het sein zal geven, dat zij, die op het politieke terrein één zijn, ook waarlijk een eenheid zullen vormen. En nu geloven we niet, dat fusie bereikbaar is, maar in de richting van federatie zou toch wel iets kunnen worden bereikt.

Na de vakantie

JAAP MIJDERWIJK

*We hebben er in kou en nat
Het meeste weet niet van gehad
Dat Indo-China werd verdeeld,
Waarbij de helft dus werd verspeeld;
Maar nu is de vakantie om,
De schooljeugd werpt zich op de som,
De franse les en het dictee,
Nu leven wij dus ook weer mee.*

*Uit onze klamme regenjas
Droop in de gang zo vaak een plas
Dat Suez en 't kanaalgebied
Ons half verkleumd siberisch liet;
En Perzië met Abadan,
De straks weer volle oliekan,
Ze lagen heel ver uit de buurt,
Al werd de krant ons nagestuurd.*

*We hoorden met een winteroor
Zo tussen neus en lippen door
Van Goa, nóg van Portugal,
Doch dat men eens bevrijden zal;
We deden, lès van Mendès France,
Om 't kacheltje een rondedans.
Daar moeder, beu van vocht en tocht,
Een kolenboer had opgezocht.*

*Formosa en de rode druk,
Ze brachten ons niet van ons stuk;
We schoten, trots de Marokkaan,
Opnieuw weer droge sokken aan;
We schreden zonder energie,
Met Haakon mee noch met Coty,
Doch doken 's avonds vroeg in bed,
Dé asperientjes klaar gezet.*

*Doch nu zijn kou en narigheid
Alweer voltooid verleden tijd;
We schurken, wat een fijn gevoel,
Weer in de eigen luie stoel;
Nu wordt er heerlijk uitgerust
Van expedities langs de kust
En nemen we de avondkrant
Weer van de mat en in de hand.*

*Dat mag nog éventjes zo gaan,
Dan vatten we het werk weer aan
En steunen de ontwikkeling
Door onze kiesvereniging;
Dan komen we door schets en boek
Weer tot gedegen onderzoek;
De lange avond hoort er bij:
Nu komt de tijd voor de partij!*

De jubilerende voorzitter van de
C.H. Unie

Anthony Eden tekent, Konrad Adenauer (in het midden) en Mendès-France (rechts) kijken vol belangstelling toe.

De Conferentie te Londen

De conferentie van Londen is zeer belangrijk geworden. Eindelijk eens een conferentie, waar resultaten werden bereikt. Na alle tegenslagen en teleurstellingen van de laatste maanden, zowel in het overleg tussen Rusland en het Westen, als in het overleg tussen de Westerse bondgenoten onderling, zijn er eindelijk spijkers met koppen geslagen. Er is althans iets bereikt. In de politiek moet men echter nooit „Hei” roepen voor men over de brug is. Er kan dus nog van alles gebeuren. Alle aandacht richt zich dan ook op het Franse parlement, op Men-

dès France — de wonderlijke minister-president van Frankrijk. Bedriegen de voortekenen niet dan zal Parijs ditmaal geen spaak in het wiel steken en zal de Londense overeenkomst ook door de verschillende Europese parlementen worden geratificeerd. En daarmee begint dan voor West-Europa een nieuw hoofdstuk. De herbewapening van Duitsland wordt een feit, maar in internationaal verband onder toezicht en daarbij de plechtige verklaring van dr Adenauer, dat West-Duitsland nooit een oorlog beginnen zal voor het herstel van zijn eenheid.

Maar ook de voorwaarde, dat een herenigd Duitsland niet gebonden is aan de verdragen door West-Duitsland gesloten. De grote staatslieden hebben dit in Londen klaar gespeeld. Eden, Dulles, Mendès France, Adenauer. De wereld is een verdrag rijker. Wie kan de consequenties overzien en de gevolgen peilen? Voor Nederland betekent het een betere verdediging van zijn oostgrenzen tegen een eventuele Russische agressie. De eerste verdedigingslinie wordt van de Rijn naar de Elbe verschoven en daarom zijn wij bij dit verdrag zo nauw geïnteresseerd.

CONSTRUCTIEBOUW

Haring N.V.

BOSKOOP - TEL. 128

Afd.: TANKS, voor vele industrieën
Afd.: HOOI en/of GRAANBERGEN
Afd.: LANDBOUWMACHINES:

Wervelwind-poederstuifmachines
Wervelwind-vloeistofnevelmachines

BONGERS WAGENINGEN

Verhuizingen - Verpakkingen - Meubelopslag
Intern. Autotransp. Zweden, Zwitserland enz.

Tel. 2725 - Law. Allée 88

Aannemersbedrijf

FIRMA J. W. MARKVOORT & ZONEN

Tabaksgaarde 46 - Tel. 479 (K 5480)

Tel. 580 te RIJSSSEN

Uit de Partij

DE PARTIJCONFERENTIE

Op Woensdag 13 en Donderdag 14 October j.l. is de Partijconferentie bijeen geweest, waarop een tweetal belangrijke onderwerpen werden behandeld. Op de eerste dag sprak de Heer A. W. Biewenga Wzn. over „De komende ouderdomsvoorziening” in verband met het advies van de Sociaal Economische Raad. Uit de discussie is wel gebleken hoeveel moeilijke kanten er aan dit vraagstuk zitten, maar anderzijds bleek ook dat men het advies van de Raad wilde aanvaarden als basis voor de toekomstige regeling. Het betoog van de Heer Biewenga laat zich niet samenvatten in enkele woorden. Het referaat is evenwel verkrijgbaar bij het bureau Centraal Comité (prijs f 0.90, giro 89673).

* * *

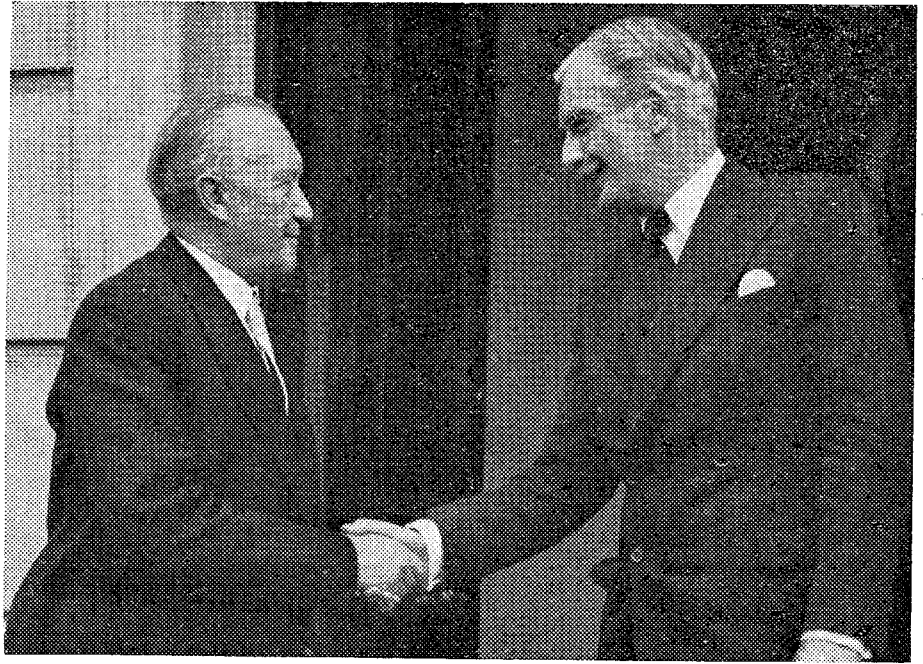
Prof. Dr Schippers sprak op de tweede dag over „Het mandement, verzuiling en onze strijd tegen de doorbraak”. Ook dit referaat is als brochure verkrijgbaar (prijs f 0.75).

* * *

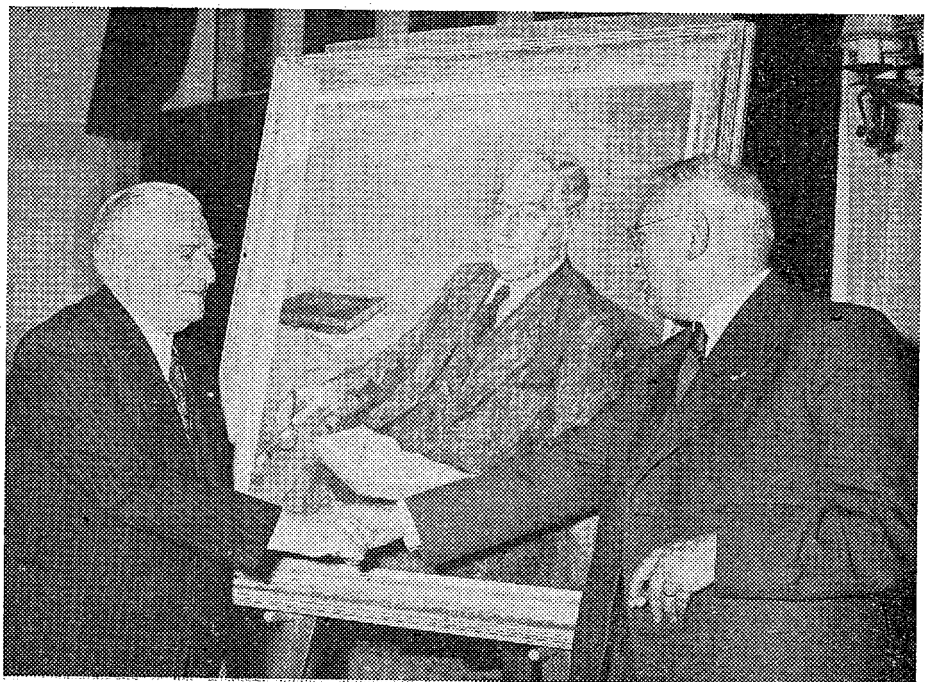
Voorts kwam voorafgaande aan de partijconferentie het Centraal Comité in vergadering bijeen. Het belangrijke agendapunt was: „Het reorganisatierapport”. Besloten werd dit rapport aan de kiesverenigingen toe te zenden, waartoe zo spoedig mogelijk zal worden overgegaan.

* * *

Op deze vergadering werd voorts aan Dr J. Schouten aangeboden een schilderij door de Heer J. Kruger van hem vervaardigd. Het was een verlaat geschenk van het Centraal Comité aan zijn voorzitter ter gelegenheid van diens 70ste verjaardag. Bij die gelegenheid heeft de tweede voorzitter van het Centraal Comité, Mr A. B. Roosjen, in een korte speech uitdrukking gegeven aan de gewaardeerde gevoelens van erkentelijkheid en dankbaarheid, ook namens de partij.

Konrad Adenauer schudt de hand van Anthony Eden, na de lunch gebruikt in Eden's ambtswoning

Dr H. Colijn

De dagbladen hebben er aandacht aan gegeven dat Dr H. Colijn tien jaar geleden in Ilmenau in Duitsland in gevangenschap is overleden. In de vroege morgen van de 30ste Juni 1941 was hij in zijn huis aan de Stadhouderslaan te Den Haag door Duitse officieren gearresteerd. Om acht uur 's morgens belden ze aan. Enkele voorbijgangers hadden iets in de gaten en groepten op veilige afstand samen. De voormalige minister-president, de leider van de Antirevolutionaire Partij stapte in de auto. Hij zou zijn huis nimmer terug zien. Na een kort verhoor werd hij voor enkele maanden naar Zuid-Limburg verbannen. Vervolgens naar Berlijn gevoerd. Tenslotte naar Ilmenau. Daar wachtte hij op het einde van de oorlog.

Het zou een lange oorlog worden zo meende hij tot Juni 1941. De strijd van een walvis (Engeland) tegen een olifant (Duitsland). Maar de Duitse legers waren Rusland ingevallen op 22 Juni juist op zijn verjaardag.

Toen veranderde hij van mening. Die inval betekende Duitslands ondergang en verkorting van de oorlog. Nu was het pleit definitief beslist. Hij stak zijn mening niet onder stoelen of banken. Dat deed hij nooit. Dat Hitler zo dwaas zou zijn had hij niet kunnen voorzien. In Ilmenau volgde hij de gang der gebeurtenissen uiteraard met intense belangstelling. Maar voordat de capitulatie van Duitsland plaats vond overleed de 76-jarige staatsman die in de periode tussen de beide wereldoorlogen in de Nederlandse en in de internationale politiek een zo belangrijke rol heeft gespeeld.

De figuur van Dr Colijn is nog altijd omstreden. Ook vandaag staan wij nog te dicht bij de gebeurtenissen van die jaren om een verantwoord oordeel te vellen. Zijn naam speelt immers altijd nog een rol in de strijd der politieke partijen.

Nog onlangs werd ik uitgenodigd om te komen spreken voor een groep Antirevolutionaire vrouwen over de persoon en het werk van Dr Colijn. Die vrouwen waren betrokken bij het sociale werk. Zij kwamen in allerlei gezinnen. En in de practijk van dit sociale werk werd haar steeds het verwijt gedaan, dat Colijn vòòr de oorlog

de boel toch zo verschrikkelijk in de war had laten lopen. In de arbeidersgezinnen gaat het verhaal dat Colijn zelf of zijn vrouw n.b. in een radiorede gezegd moet hebben „Viskoppen zijn ook vreten” en daarmee wordt dan Colijn's houding getypeerd. Waar hij dat gezegd heeft en wanneer is natuurlijk niet na te gaan. Het praatje gaat! En het doet het. Van bepaalde zijden wordt dat vuurtje lustig gestookt.

Voor de socialisten is het kapitalisme de grote vijand — het is de incarnatie van al het kwaad. De oorzaak van alle onrechtvaardigheid en van alle ellende. En Colijn is de verper-

soonlijking van dat kapitalisme. Voor Drees, de goede brave Drees, vallen ze in aanbidding neer. Hij is de vader der bejaarden. Hij is de engel der barmhartigheid, die de ouden van dagen heeft wel gedaan. Maar Colijn is de kapitalist — de man zonder gevoel en zonder hart.

Maar dat is het ergste niet!

De tegenstelling is nog veel scherper.

Want onder Colijn waren wij rijk — en deden wij niets! Daar zit het verwijt. Wij waren rijk en toch permitteerden wij ons werkloosheid op grote schaal. Men schermt dan met

getallen van 500.000 en zo. Colijn kon dus wel wat doen — maar de vent deed niets! Dat is de bitterheid! En dan volgt de juichkreet: nu zijn wij arm en wij doen van alles. En dat is dan de goede brave Drees.

Wat wilt ge, Colijn of Drees?

Aan het einde van het jaar 1929 brak de grote economische wereldcrisis uit. Het begon aan de beurs in New York. De aandelenkoersen kelderden naar beneden en maakten een abrupt einde aan de periode van „endless prosperity” (voortdurende welvaart). Een geweldige prijsval volgde en het economisch leven in de Verenigde Staten werd bijna lam gelegd.

Dit had zijn weerslag in Europa. Enige tijd daarna in de jaren 1931 en 1932, begon deze crisis ook haar invloed te doen gevoelen op de economische gang van zaken in Nederland.

In 1932 zette de crisis zich krachtig door, en in 1933, toen de reserves der vorige jaren waren uitgeput, stond de Regering eenvoudig voor een wanhopige situatie. Want de gevolgen der crisis waren catastrophaal. Dit moge aan de hand van enige cijfers worden gedemonstreerd. Het noemen van cijfers is wel een vervelend ding, maar men moet vooral bij deze cijfers trachten de betekenis daarvan ten volle te verstaan.

Bedroeg het nationale inkomen in 1929 nog f 4.367.000.000, in 1933 was dit gedaald tot f 3.042.000.000,—. Thans is het rond f 20.000.000.000,— maar nu zijn wij arm. Dat is dus ongeveer met een derde. Het reële inkomen per hoofd der bevolking was in die zelfde periode teruggelopen van f 333,— tot f 264,—. Dat is dus met rond

20 procent. De oorzaak van deze achteruitgang moet vooral worden gezocht in de ineenschrompeling van het internationale handersonderverkeer.

Ten gevolge van de economische crisis met haar over-productie, die veroorzaakt werd door afzetmoeilijkheden, trachtte ieder land door scherpe protectionistische maatregelen de eigen markt te verdedigen tegen buitenlandse concurrentie. Dit streven naar autarkie had voor Nederland desastreuze gevolgen. Bedroeg onze uitvoer in 1929 de som van rond f 2.000.000.000, in 1933 was deze gedaald tot f 712.000.000, thans is de uitvoer ruim

f 8.000.000.000. Als gevolg daarvan moest ook de invoer drastisch worden ingeperkt en deze liep dan ook terug van f 2.752.000.000 in 1929 tot f 1.209.000.000 in 1933. Dat betekende dus een daling met rond 60 procent.

Ons kleine land, arm aan grondstoffen, maar rijk aan inwoners, met een vergelijkenderwijs hoge levensstandaard, is wat zijn economische structuur betreft in hoge mate afhankelijk van het buitenland. Ons land moet het hebben van de handel en van de export. De grondstoffen moeten van elders worden geïmporteerd om hier te worden verwerkt en het gereede product moet weer naar het buitenland worden afgezet om de grondstoffen voor de industrie te kunnen betalen. Voor ons land geldt de waarheid: „Exporteren of sterven”. Dat is nu zo, wij worden er immers dag aan dag aan herinnerd, dat was ook zo in de dertiger jaren.

Het was dan ook geen wonder, dat als gevolg van de internationale malaise het economische leven in Nederland geheel werd verlamd. Geen tak van het bedrijfsleven bleef voor de ruïneuze gevolgen gespaard. Onze scheepvaart hield met wanhopige moeite het hoofd boven water, machteloos als zij stond tegenover de moordende buitenlandse concurrentie en tegenover de inkrimping van het goederenvervoer. Onze landbouw werd eenvoudig met de ondergang bedreigd. Aangezien boter en kaas op de buitenlandse markt onverkoopbaar waren, wisten de veeboeren met hun melk geen raad. De landbouwbedrijven werkten jaar op jaar met verlies. In het oogstjaar 1931—1932 beliep het gemiddelde bedrijfstekort f 73 per H.A. Sommige boerderijen konden niet eens worden verpacht. De industrie vocht voor haar bestaan en worstelde met de grootste moeilijkheden. Tal van fabrieken werkten op halve kracht. De werkloosheid greep om zich heen en liep spoedig in de enkele honderdduizenden. Te zelfder tijd waren er in Engeland 3.500.000. In Duitsland 6.000.000 en in Amerika 12.000.000 werklozen. Intussen namen de uitgaven der Regering toe, terwijl de opbrengst der belastingen met sprongen daalde, waardoor het welhaast onmogelijk was de financiële toestand nog enigszins in de hand te houden.

Dit was de situatie toen Dr Colijn in 1933 de zware regeringsverantwoordelijkheid aanvaardde om, met Gods hulp, ons land door deze zware storm van economische crisis heen te loodsen, en dat wel zo, dat de bronnen van ons volksbestaan in stand zouden worden gehouden, opdat bij kentering van

het economisch getij, bij een heropleving van het internationale handelsverkeer, het Nederlandse bedrijfsleven opnieuw in staat zou zijn zijn taak te vervullen.

Om 's lands behoud! Dat was de inzet van de worsteling. Alle kracht diende te worden ingespannen om dat bedrijfsleven gaande te houden en het voor liquidatie en algehele ondergang te behoeden.

Wat verweet men nu aan Dr Colijn en wat verwijt men hem vandaag nog? Men zegt dat hij een conservatief-liberale politiek heeft gevoerd. Slag op slag wordt en werd het beleid van Dr Colijn met deze woorden gebrandmerkt. Colijn is de liberale econoom, die op het standpunt stond, dat de maatschappij maar voor zichzelf moest zorgen en dat het geen roeping van de Regering was om voor het sociaal-economische leven iets te doen.

Maar dit verwijt is onjuist en onrechtvaardig. Het schip van de Nederlandse samenleving bevond zich in de storm, **in een zware economische storm**. In zulke omstandigheden mag de kapitein zich niet bezig houden met vragen, die verband houden met de accommodatie van bemanning en passagiers.

COLIJN SPREEKT TE GENEVE

(Haagsche Post, 24-1-'31)

Na een openhartige kritiek over nagenoeg alle Staten van Europa, waarschuwde Dr. Colijn de Ministers van Buitenl. Zaken toenadering der volken te bevorderen in de woorden: „De wijzers van de wereldklok staan op vijf minuten vóór middernacht. Het laatste ogenblik waarop een tariefoorlog nog kan worden vermeden”. (Binnen 6 maanden ging Dr Colijns sombere voorspelling in vervulling, en voltrok zich het financiële débacle, beginnend bij Oostenrijk en eindigend met — Engeland, de val van 't pond.)

Dan gaat het om het schip. Het schip moet door de storm heen. En of dan een paar passagiers last hebben van zeeziekte, doet er minder toe. En of dan een paar passagiers wel eens wat hardhandig uit hun kooi worden gooid, waarin zij rustig lagen te slapen, is dan van geen belang. Mits het schip maar koers houdt en door de storm heen komt. In de storm is het leven aan boord nu eenmaal niet aangenaam.

Tijdens het bewind van het derde Kabinet-Ruys was de Wieringermeer drooggelegd en was de Zuiderzeedijk tot stand gekomen. Het eerste noopte de Kamer tot een debat over de vraag op welke wijze de verkregen gronden in cultuur zouden worden gebracht. Het tweede stelde Regering en Kamer voor de vraag of, en zo ja, in welk tempo de drooglegging van de Zuiderzee zou worden voortgezet. De Regering beantwoordde de laatste vraag in ontkennende zin. Zij achtte de drooglegging van de Noord-Oostpolder op dit moment — het was 1932 — niet verantwoord. Immers juist in de landbouw woedde de crisis fel. De boerenstand bevond zich in nood. De Regering wilde de verdere inpoldering vooralnog stop zetten.

Daartegen kwam uit de Kamer krachtige oppositie.

De leider der oppositie was..... Dr Colijn.

Dr Colijn diende een motie in, waarin aan de Regering werd verzocht een nauwkeurige berekening over te leggen van de kosten welke de drooglegging van de Noord-Oostpolder met zich zou brengen. Het bleek dat de kosten werden becijferd op f 144.000.000 en dat het tekort werd geraamd op f 66.000.000. Uit de nota bleek tevens dat de Regering er inderdaad niet toe geneigd was de inpoldering voort te zetten. Opnieuw ging Colijn in de oppositie. Weer werd een motie ingediend. Dit werk mocht niet worden stil gelegd. Het ging immers om een belangrijke bron van welvaart. Uit een oogpunt van werkloosheidsbestrijding was het standpunt der Regering voor de oppositie onaanvaardbaar. In deze kwestie mochten de financiën niet de doorslag geven. Hier stonden meerdere en hogere belangen op het spel. De Regering moest wijken voor de oppositie. Dr Colijn won het pleit en het is aan zijn doorzetten te danken, dat in de volgende jaren de inpoldering van de Zuiderzee werd voortgezet.

Dit schijnt een belangrijk moment uit de parlementaire geschiedenis.

Het is ook uitermate leerzaam voor het economisch beleid dat Dr Colijn

in de daarop volgende jaren als minister-president heeft verdedigd en doorgevoerd. Want hier vindt men reeds de grondgedachte van zijn politieke gedragslijn.

De voornaamste grondgedachte was dat dwars door de crisis heen de **bronnen van ons volksbestaan in stand moesten worden gehouden**. Het is een gewoonte geworden om te spreken over het rijke Nederland van vóór 1940. Het blijkt dat ook het begrip „rijkdom” maar een betrekkelijk karakter draagt. Men kan het in ieder geval niet naar het aantal guldens meten. Wat doet men met schepen, waarvoor geen vracht is, omdat de wereldhandel jaar op jaar vermindert? Wat doet men met koeien, die melk leveren in overvloed, als het buitenland weigert de boter te aanvaarden? Wat doet men met tuinbouwproducten, als de uitvoer door contingentering wordt belemmerd? Het waren buitenlandse maatregelen, die onze nationale economie in gevaar brachten. Onze schepen werden opgelegd. Groenten werden doorgedraaid. Fabrieken werden stilgelegd of werkten op halve kracht. En omdat die uitvoer stagneerde, moest ook de invoer worden beperkt. Tegen wil en dank moest ook Nederland meedoen aan het streven naar autarkie en de eigen binnenlandse markt gaan beschermen tegen de buitenlandse concurrentie.

Het waren omstandigheden waaraan de Regering in die jaren niets kon doen. Het was niet haar schuld, dat de prijzen op de wereldmarkt tot de helft en tot een derde waren gedaald. Het was niet haar schuld, dat het buitenland door middel van hoge invoerrechten en contingenteringmaatregelen de eigen markt beschermde en de Nederlandse uitvoer verhinderde. Het was niet haar schuld, dat Duitsland kanonnen prefereerde boven boter en dat Engeland met zijn dominions zich hoe langer hoe meer afsloot van het wereldverkeer. Het was niet haar schuld dat de economische wereldconferentie mislukte. Nederland was bereid goederen te leveren en diensten te verrichten om in ruil daarvoor goederen af te nemen en diensten te laten verrichten. Maar als het buitenland weigert, dan is Nederland daarvan de dupe. Want op dit kleine stukje grond kunnen geen 8.000.000 — geen 10.000.000 mensen leven, tenzij..... tenzij het verkopen kan wat het produceert; want dan alleen kan het kopen, wat het nodig heeft om het volk te voeden.

Zo heeft Dr Colijn in die crisisjaren precies hetzelfde betoogd wat ons na de oorlog regelmatig als de hoogste wijsheid is voorgelouden. Thans ver-

schijnt de ene industrialisatienota na de andere. Nederland moet industrialiseren; wij moeten fabrieken bouwen. De industriële capaciteit moet worden opgevoerd. Want wij moeten exporteren. Dit is voor Nederland een kwestie van leven of sterven. Nu — inderdaad meer dan ooit. Maar zal dit alles resultaat opleveren, dan moet aan één voorwaarde worden voldaan. Die voorwaarde is een „conditio sine qua non”. Mits dan ook maar **het buitenland bereid is en bereid blijft om datgene wat wij produceren af te nemen** in ruil voor datgene wat wij nodig hebben om ons volk te kleden en te voeden. Maar is — wat God verhoede — het buitenland daartoe niet bereid, dan beschikken wij straks over een inmiddels belangrijk vergroot industrieel apparaat, dan hebben wij daar honderden miljoenen in geïnvesteerd, maar dan komen die fabrieken toch weer stil te liggen, en dan ontstaat er toch weer een grote werkloosheid met alle gevolgen van dien.

Nu verkeren wij nog in een periode van toenemende bedrijvigheid. Thans

IN 'T OLIEGOED

De Commandant van het Schip van Staat: „Jawel Pieterse, reken maar gerust op deining.”

(De Telegraaf, 24-9-'33.)

De eerste Troonrede, 19 September 1933, na het optreden van het Kabinet-Colijn gaf de „Telegraaf” aanleiding om „stormweer” te voorspellen; het blad stelde Dr Colijn voor in 't oliegoed, de storm afwachgend,

kunnen wij nog steeds niet voldoende produceren. De arbeidsproductiviteit moet hoger worden opgevoerd. Rationalisatie en mechanisatie worden aanbevolen. Sommigen dachten zelfs over verlenging van de arbeidstijd. Want alles wat wij produceren gaat nog de grens over. De warenhonger is nog steeds niet gestild en de bewapeningsprogramma's stuwen de bedrijvigheid overal omhoog. Wij verkeren nog altijd in een hausse. Werkloosheid is er praktisch niet.

Maar in de jaren dertig was dat anders.

Wij produceerden wel, maar wij konden het resultaat daarvan niet kwijt. Wij bleven zitten met onverkochte en onverkoopbare voorraden. Toen zat Nederland tussen hamer en aambeeld.

Toen ging het er op of er onder.

En de alles beheersende vraag was: Hoe houden wij onze bedrijven in stand? Hoe slepen wij de bronnen van onze volkswelvaart door de crisis heen? En eerst daarna kwam de vraag aan de orde: Hoe vermeederen wij de welvaart? Het ging er in de eerste plaats om het hoofd boven water te houden en niet te verdrinken.

Heeft Dr Colijn toen een liberale economie gevoerd?

Hij heeft niet één keer, maar onophoudelijk aan het bedrijfsleven gezegd, dat het zich zelf moest zien te redden; dat het zelf de handen uit de mouwen moest steken, dat het zelf de maatregelen moest treffen die nodig waren in verband met de gewijzigde internationale verhoudingen. Maar anderzijds is hij dag aan dag in de weer geweest om steun te bieden waar nodig was, de helpende hand te reiken waar men het zonder regeringshulp niet bolwerken kon.

Het is in dit bestek niet doenlijk zelfs maar een summier overzicht te geven van de vele maatregelen en de talrijke wettelijke voorzieningen, welke door de Regering werden getroffen. Slechts enkele hoofdzaken mogen worden gereleveerd.

De landbouwcrisiswet kwam tot stand. Productieregelingen, productiebeperkingen waren aan de orde van de dag. De biggenmerken en de kalverschetsen zijn nog niet vergeten. Richtprijzen werden vastgesteld zonder tal. Het landbouwegalisatiefonds werd in het leven geroepen en dientengevolge werd aan de agrarische sector een steun verleend van rond f 200.000.000 per jaar. Daardoor werd onze landbouw inderdaad voor de dreigende ondergang bewaard.

Voor de industriële bedrijvigheid geldt hetzelfde. De problemen lagen er anders dan voor de landbouw. Maar

H.M. Koningin Juliana onthu'ie het standbeeld van Ir Lely

onder Dr Colijn kwam er eenvoudig een revolutie in de handelspolitiek. De man, die zozeer voor vrijhandel ijverde en die van mening was dat alleen liberalisatie van het handelsverkeer Europa en de wereld uit de chaos van de crisis leiden kon, was nuchter genoeg om na het mislukken van de economische wereldconferentie te Londen de Nederlandse industrie te helpen in haar worsteling om haar bestaan. De Crisisinvoerwet, de Crisisuitvoerwet, de Tariefsmachtigingswet werden dikke wetboeken. Contingenteringsmaatregelen waren niet van de

lucht. Het vechttarief werd in de handelspolitiek geïntroduceerd door de retorsiewet. Tal van clearingverdragen kwamen tot stand om het vastgelopen betalingsverkeer te regelen. Het was al protectie, bescherming, verdediging van eigen industrie wat de klok sloeg.

De werkloosheid, dat meest nijpende van alle vraagstukken uit deze donkere crisisperiode, werd door de Regering zoveel mogelijk bestreden. Men moet het niet voorstellen of er aan grote openbare werken niets werd

gedaan. Aan grote openbare werken waren in uitvoering — de gegevens zijn van 1935, het dieptepunt van de crisis — de verbetering van de Maas, de uitvoering van het rijkswegenplan, de overbrugging der grote rivieren, het graven van het Twente-Rijnkanaal, de drooglegging van de Zuiderzee, de verbetering van de vaarweg Amsterdam-Rotterdam en de provinciale wegenplannen — welke werken totaal werden begroot op f 1.058.750.000, waarvan einde 1935 was verwerkt f 588.182.873. Aan ontginning door middel van werkverschaffing werd

heel veel gedaan. Gemiddeld waren 50.000 arbeiders op die wijze aan het werk gesteld en duizenden hectaren cultuurgrond werden gewonnen. Het aantal woningen dat in die periode werd gebouwd was groter dan het aantal dat in de eerste zeven jaren na 1945 is opgeleverd, hoewel, wij kunnen ons dat eenvoudig niet meer indenken, in de steden 5 procent der woningen geen huurders vond.

En wat de financiën betreft. De staatsschuld steeg jaar op jaar. Bedroeg deze aan het einde van 1932 f 2.665.000.000 — in September 1939, bij de val van het derde kabinet-Colijn had zij een hoogte bereikt van f 3.660.000.000 — dat betekent dus een vermeerdering met rond één milliard. Inmiddels was de belastingdruk belangrijk verzwakt. Elk jaar opnieuw viel de opbrengst der belastingen tegen, maar elk jaar opnieuw werden nieuwe bronnen aangeboord en nieuwe lasten opgelegd. In 1929 werd ongeveer 15 procent van het nationale inkomen voor overheidsuitgaven verbuikt, maar in 1936 was dit percentage tot 25 gestegen.

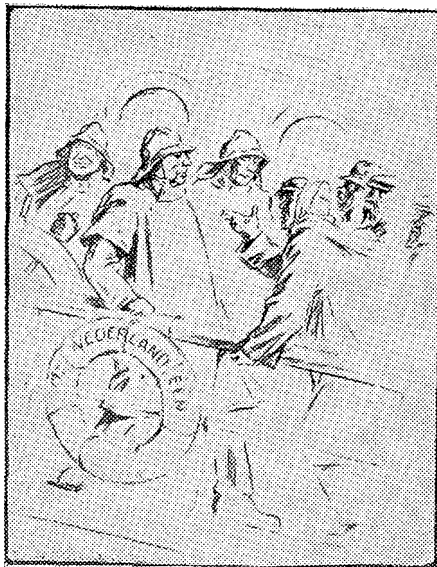
Toen Dr Colijn in 1933 als minister-president optrad bedroeg het aanvankelijk geraamde tekort op de rijksbegroting f 147.000.000, en dat bij een belastingopbrengst van f 515.000.000. Het volgend jaar bedroeg het geraamde tekort niet minder dan f 190.000.000. Voor 1935 werd aanvankelijk geraamd een bedrag van f 95.000.000, maar daar kwam later nog eens f 73.000.000 bij. Ieder jaar opnieuw werd geworsteld om de financiële ontwikkeling enigszins in de hand te houden. De belastingen, die steeds minder opbrachten, werden telkens verhoogd. Bezuinigingen werden doorgevoerd om ook in de overheidsector de zo noodzakelijke aanpassing te realiseren. Steun werd naar alle zijden verleend. De ondersteuning der werklozen vroeg alleen reeds f 150.000.000 per jaar. En dat alles slechts met één doel voor ogen: Het Nederlandse bedrijfsleven door de crisis heen loodsen totdat **de dwaasheid der autarkie door de landen zou worden ingezien** en een vrijer handelsverkeer, een ruimere goederentransactie mogelijk zouden worden. Op dat moment zou Nederland gereed moeten zijn om daaraan te kunnen deelnemen.

Dit alles is slechts een greep uit het vele cijfer- en feitenmateriaal.

Maar het is meer dan voldoende om duidelijk aan te tonen, dat in die jaren niet een conservatief-liberale politiek van staatsonthouding is gevoerd. De Regering heeft gedaan wat naar menselijk inzicht in die tijd mogelijk en verantwoord was. Diep heeft zij inge-

HET SCHIP VAN STAAT IN CRISIS-ORKAAN

Meevaren en meewerken zijn twee.

Partij-passagiers tot mannen op de brug:
„Waarom zorgt u niet voor beter weer!”
(De Telegraaf, 29-11-'34.)

De vrees, dat door de houding der Rooms en een critieke toestand geboren kon worden, begon, vrij algemeen te worden. De heer L. Raemakers van de Tel. zag dit gevaar en tekende het „schip van Staat in een crisisorkaan”.

grepen in het sociaal-economisch leven. Van staatsbemoeiing was zij, als het moest, niet afkerig. Zonder aarzelen trof zij maatregelen en het regende wettelijke voorzieningen, voorschriften, teeltbeperkingen etc. Zij heeft geordend, veel meer dan haar lief was. Zij heeft gereguleerd, gestimuleerd, credieten verleend, een werkfonds in het leven geroepen, economisch-technologische instituten georganiseerd, een maatschappij tot industrie-financiering gesticht. Het was „geleide economie” in optima forma, niet omdat de Regering deze principieel gewenst achtte, maar omdat de nood haar eenvoudig was opgelegd. Het is één lange, moeizame, ondankbare worsteling geweest al die crisisjaren door. Van „laissez faire, laissez aller” was geen sprake. Het was staatsinterventie al wat de klok sloeg. En in wezen was dit de sociale politiek die gevoerd moest worden. Het bedrijfsleven moest op de been worden gehouden. Dat was punt één. Dat was de hoofdzak!

De Antirevolutionaire Partij heeft al die jaren door achter het beleid van Dr Colijn gestaan. Zij heeft dat beleid

voor haar rekening genomen. De hele rompslomp van de geleide economie, van overheidsfinanciering, van ordening en bescherming, van steun en credietverlening daarbij inbegrepen. Want de Antirevolutionaire Partij had het van Dr Kuyper geleerd dat de Overheid op het sociaal-economisch errein wel degelijk een taak en een roeping heeft en dat wanneer de omstandigheden dit noodzakelijk maken het een plicht der Regering is om het maatschappelijk samenstel in tact te houden en het te beschermen.

Het was Antirevolutionaire politiek.

Ook ten aanzien van de strijd om de gave gulden.

Wat is daarop een critiek uitgeoefend! Wat heeft men Dr Colijn en ons om die reden voor kapitalisten en mammonisten gesmaald! En wat leert de practijk? Bij een devaluatie redt het groot-kapitaal zich wel en de grootonderneming ondervindt er geen schade van. De aandelenkoersen vliegen immers omhoog en de voorraden stijgen plotseling in prijs. Maar de arbeiders zijn de dupe, want hun loon wordt eerst langzamerhand en in een vertraagd tempo in overeenstemming gebracht met het gewijzigd prijsniveau. Zij zijn het die het gelag betalen. En meer nog dan zij zijn het de sociale fondsen, die niet in aandelen maar in staatsobligaties belegd, evenveel in waarde verliezen als de munt in waarde devalueert. En het ergst zijn er aan toe de gepensioneerden en de kleine spaarders. Het is de kleine man, die geen vuist maken kan, omdat hij geen handen heeft. Dr Colijn was niet op grond van een kapitalistische mentaliteit, maar vanuit zijn Christelijke levensvisie van oordeel, dat het aan de Overheid niet toekomd te knoeien met de waardevastheid van het geld. Men mag dit conservatisme noemen, maar dit was dan een conservatisme dat inderdaad Christelijk verantwoord is en ethisch gefundeerd, en dat sociaal naar alle kanten verdedigbaar is en blijft.

Betekent dit nu, dat er in de Antirevolutionaire kring geen critiek werd en wordt geuit op het regeerbeleid van die dagen? Betekent dit dat critiek achteraf ontoelaatbaar moet worden geacht? Betekent dit dat alle onderdelen van dit regeerbeleid als voortreffelijk en onverbetterlijk moeten worden verdedigd?

Wij zijn geen dwazen.

Waar gewerkt wordt, worden fouten gemaakt en waar gehakt wordt vallen spaarders.

Er is ruimte voor critiek.

Want ook de politiek uit de jaren 1933 tot 1939 was mensenwerk. En dan

kan men met Prof. Tinbergen en vele anderen van oordeel zijn, dat, daar tenslotte in 1936 toch moest worden gedevalueerd, het dan maar beter geweest was om dit eerder te doen. Dan kan men het standpunt verdedigen, dat er nog meer openbare werken hadden moeten worden uitgevoerd dan er uitgevoerd zijn. En achteraf bezien is dat ook juist. Wij hadden na de oorlog immers een staatsschuld van f 25.000.000.000 en in het licht van dit astronomische cijfer bezien doet het er inderdaad niet zo heel veel toe of de staatsschuld nu in 1939 een f 500.000.000 groter was geweest.

Dan is er ook ruimte voor allerlei détailcritiek. Het stelsel van de kwekelingen met acte is ook in onze kring niet met onverdeeld genoegen ontvangen. En zo is er wel meer! Want het werkloosheidsprobleem is in die jaren inderdaad niet tot een oplossing gebracht.

Maar door deze kritiek wordt het beleid van Dr Colijn als zodanig niet aangetast. Voor dat beleid als geheel genomen, nemen wij het op. Ook vandaag zijn en blijven wij huiverig voor het manipuleren met de munt en die huivering vindt haar oorzaak ook voor het heden niet in kapitalistische overwegingen, maar zij spruit voort uit onze sociale bewogenheid en uit onze rechtsovertuiging. De laatste devaluatie heeft een en ander nog eens nadrukkelijk bevestigd, want het heeft er veel van weg, dat de sociale vrede werd gehandhaafd ten koste van de gepensioneerden, van de ouden van dagen, van de sociale fondsen en van de huiseigenaren.

De strijd, die Dr Colijn gestreden heeft in het belang van ons volk, was

een strijd om 's lands behoud. Hij heeft dit gedaan vanuit zijn Christelijke politieke visie als Christen-staatsman. Dat zijn politiek niet volledig is geslaagd bewijst niet dat zijn politiek beleid daarom moet worden veroordeeld. Want het werkloosheidsvraagstuk was **niet een nationaal**, het was een **internationaal probleem**. En de periode van 1933 tot 1939 moge alle ijveraars voor geleide economie uit principe leren, dat de staat wel veel kan, maar dat hij niet alles kan. Wanneer internationaal de geesten zijn verblind, dan moet men nationaal daarvan de gevolgen dragen.

En na de oorlog is de situatie essentieel dezelfde.

De Koreacrisis brak uit. Onze deviezen-positie verslechterde zeer. De invoer was te groot vergeleken met de uitvoer. Toen moesten de banken aan banden worden gelegd wat de credietverlening betreft om de import te beperken. En van de arbeiders werd een consumptiebeperking gevraagd van 5%. Een economische crisis werd gevreesd. Het spook van de werkloosheid dreigde. En een van de eerste maatregelen die de regering nemen moest was **consumptiebeperking van de arbeiders**. Vond ze dat soms zo leuk? Deed zij dat met plezier? Geen sprake van! Maar het moest! Dat wil zeggen — ze deed hetzelfde wat Colijn deed. Met dit verschil! De socialisten waren het er nu mee eens en dus zeiden ze tegen de arbeiders: neem dit nu maar! En de arbeiders namen het. En toen Colijn het zelfde deed, onder veel en veel moeilijker omstandigheden, toen zeiden ze tegen de arbeiders: neem het niet! En de arbeiders namen het niet.

Er is inmiddels veel veranderd. Ook

in economisch en financieel opzicht heeft de wetenschap vooruitgang geboekt. Wij kunnen meer dan vroeger. Ook conjunctureel. En het arsenaal om een crisis te beteugelen is beter gevuld. Maar het essentiële is en blijft dat in Nederland alleen dan welvaart heersen kan **wanneer het kan exporteren**. In de dagen van Colijn kon dat niet. Want toen vroeg de wereld om staal voor kanonnen, om hout (cellulose) voor ontplofbare stoffen, om olie voor vliegtuigen, om lood voor kogels, om steenkool voor de zware oorlogsindustrie. Welnu, ons land heeft geen ijzer, geen lood, geen olie, geen hout, geen steenkool. Dat moeten wij juist importeren. En wat wij hadden — zuivel- tuinbouw en producten van de vredesindustrie — dat had de wereld in die dagen niet nodig. Daarom was er bij ons crisis. En het bestaan van die crisis wordt nu door de socialisten in feite ontkend en zo toch, dan wordt Colijn voor het bestaan daarvan verantwoordelijk gesteld.

En in de tweede plaats, wanneer er, gezien de tegenwoordige economische opvattingen, in de vooroorlogse periode fouten zijn gemaakt, dan geldt dat meer nog de periode van vóór 1933 dan die van ná 1933, en met name de periode van hoog conjunctuur. Wanneer wij eerder hadden moeten devalueren hadden wij dat gelijk met Engeland in 1931 moeten doen. Maar op dat moment waren ook de Socialisten het daarover niet eens.

Daarom is het goed, dat de Regering thans met de belastingverlaging schoorvoetend te werk gaat. Wij leven ook nu in een periode van hoog conjunctuur. Het op peil houden van de belastingen betekent een rem op de bedrijvigheid. Die rem is nodig, gezien de krapte op de arbeidsmarkt. Wanneer de conjunctuur omslaat kunnen dan de belastingen omlaag, inplaats van omhoog, zoals in de vorige crisis het geval was.

Maar al met al menen wij, dat helaas nog steeds een onaanvaardbare propaganda-activiteit door de P.v.d.A. wordt ontplooid met betrekking tot de figuur van Dr H. Colijn. Het schijnt voor de Socialisten niet mogelijk een meer reëel standpunt in te nemen. Dat is voor de politieke verhoudingen in Nederland te betreuren.

Tien jaar geleden is Colijn overleden. Ondanks de felle kritiek, die op hem wordt uitgeoefend, was hij een groot staatsman met een vooruitziende blik. Vooral internationaal. Want Colijn begreep, dat Nederland niet langs de weg van autarkie maar alleen langs de weg van internationaal vrij handels- en goederenverkeer een welvaarend land zou kunnen zijn.

Schip in den mist,
Dwaallichten lokken,
Strandvonders sluipen
Loerend op buit:
Wrakhout en.... lijken!

Koninklijk wachtwoord:
Blijf op uw post,
Ieder zijn plicht doen!
Moeizaam maar zeker
Veilige Haven!

(De Telegraaf, 30-7-'35.)

Toen, na Mr Aalberse's mislukte poging, de opdracht aan Dr Colijn werd gegeven, om een extra-parlementair kabinet op brede basis te vormen, werd deze opdracht aanvaard en volbracht. De „Telegraaf” vertolkte in woord en beeld de erkentelijkheid daarvoor.

Op Figen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage.

De Vaart der Arjos

De aanloop — Nieuwe clubs — Groningen gaat stug door — Brabant: starten en doorlopen. — Tachtig! — Geen rust op de lauweren. — Gelders helden? — Aards slijk — Uitkammen — Actie, actie, actie!

De vorige „vaart” stond nog in het teken der vacantie, niet wetende dat ons geliefd lijfblad dit maal zo lang op zich zou laten wachten.

Wij beginnen het nieuwe vergaderseizoen in de „vaart” met een dik woord: regeren is vooruitzien. Elke preek heeft een toepassing nodig, maar het zal iedereen reeds duidelijk zijn wat we bedoelen. Sterker nog, we weten dat honderden Arjosclubs in den lande dit gezegde reeds hebben toegepast, dat alle stedelijke verbanden daarnaar reeds hebben gehandeld en dat onze provinciale organen een aansporing nog niet eens nodig hadden. In de Haagse Kuiperstraat merkt men dat terdege. Het zomerseizoen is drukker geweest dan ooit. En we constateren met vreugde dat iedere Arjosman, die direct met de Kuiperstraat te maken heeft, niet over slapte kan klagen. Reeds de eerste week van September kwamen de brieven vol plannen binnen. De meeste besturen hebben het vergaderseizoen reeds uitgestippeld en zij, die dit nog niet gedaan hebben mogen daaraan wel heel gauw beginnen. In heel het land trekt men er weer op uit. Oude contacten worden verstevigd, nieuwe worden gelegd. En we twijfelen er niet aan of dit alles zal niet zonder resultaat zijn. Naar onze — altijd bescheiden — mening beschikken we in alle delen van het land thans over een hecht kader, dat bereid is te werken aan de uitbouw van de Arjos. Natuurlijk zijn er zwakke delen. Deze krijgen de speciale aandacht van het landelijk bestuur, want er mag geen één provincie zijn waar de Arjos in de partij-organisatie niet meetelt. Het is onze taak om in eigen verband een rol in het partij-leven mee te spelen. We houden primair vast aan het studiekarakter van onze clubs, maar daarnaast moeten we tonen actieve anti-revolutionairen te zijn. Zoveel mogelijk moeten we lid worden van de partij, zodat er in ieder geval niet de klacht kan bestaan, dat er geen jongeren zijn, die de ouderen vervangen. Als alles volgens opzet verloopt hebben we nog één rustig vergaderseizoen voordat de verkiezingen aanbreken. Dat ene seizoen moeten we gebruiken om ons op 1956 voor te bereiden. De stembusstrijd zal heviger worden dan ooit. Dat weten we allemaal en daarom mogen we ons niet alleen opsluiten in ons eigen verband, maar moeten we tonen bereid te zijn ons aandeel in die komende strijd op ons te nemen.

Eén ding viel op uit de vele brieven die we de laatste tijd hebben ontvangen, nl. dat men overal bezig is om nieuwe clubs op te richten. Dat is noodzakelijk willen we achteruitgang voorkomen. We hebben een dringend verzoek: als er resultaat is bereikt, als ergens nieuwe clubs zijn opgericht,

meldt dit dan ogenblikkelijk aan het landelijk secretariaat. Dan kunnen de cijfers die in het komend jaarverslag vermeld worden een up to date karakter dragen. Daar zijn we allemaal mee gebaat.

Laat deze eerste „vaart” een provinciale vaart zijn. De provinciale verbanden zijn de hoekstenen in de Arjosorganisatie. Van de plannen van deze verbanden hangt het af of komend Arjosjaar goed zal zijn of niet. En wat dat betreft hebben we stellig goede verwachtingen.

Daar is bijv. ons goede Groningen, dat onder Silvis' leiding gestaag doorwerkt en zich ieder jaar weer beter herstelt van de klappen die de organisatie daar enige jaren terug moest incasseren.

Groningen nu, gaat aan de slag onder het motto: elke club een nieuwe club. De plannen daarvoor zijn gereed. Daar kunnen de clubs dus alvast rekening mee houden. En verder houdt men onder leiding van Van Ruller op Zaterdag 23 October in Het Tehuis te Groningen een politiek forum, waarin verschillende vooraanstaande politieke figuren zitting zullen nemen. De gehele Calvinistische jeugd wordt daarvoor uitgenodigd. Het forum-systeem wint veld in Arjoskringen. En zolang het goed voldoet moet men daaraan vasthouden. In Maart-April 1955 krijgen we weer eens een grote meeting in Groningen. Gezien de ervaringen in het verleden is het woord „grote” werkelijk niet overdreven. En dan gaat men natuurlijk ook weer varen, maar daar praten we nog wel eens over.

Brabant is relatief een zwakke stee in onze organisatie. Maar niemand zal kunnen beweren, dat men daar slaapt. Op 9 September had men reeds drie meetings achter de rug. In Sleeuwijk heeft ons hoofdbestuurslid Ooms gesproken. In Bergen op Zoom kwam burgemeester v. d. Hooft uit Willemstad en in Klundert was het ds Zelle, die de lange reis uit Rockanje had gemaakt, om te spreken over „kerkmensen en werkmensen”. Deze meetings waren nodig om de naam „Arjos” bekendheid te geven. Zij waren bedoeld als een start. Nu komt de nazorg. Het provinciaal verband is reeds bezig om te bekijken waar de nieuwe clubs opgericht kunnen worden. Er kunnen in Brabant nog wel een paar clubs bij. Maar dat is een opmerking, die voor iedere provincie geldt.

De grote broer Zuid-Holland zit overigens ook niet stil. Daar neemt men geen genoegen met bijna tachtig clubs, zolang men weet dat het er ongeveer negentig kunnen zijn. Een getal, dat hoog gemikt is, maar op vele plaatsen hoort men Arjos-geritsel. Nu maar eens kijken wat er uit komt. De directe provinciale belangstelling is gericht op de huishoudelijke vergadering en op de toogdag, die op 23 October wordt gehouden in „Kunstmin”, Boelkade 71, Gouda. Drie belangrijke punten sieren de agenda van de huishoudelijke vergadering. Een: voorstel tot contributieverhoging. Twee: wijziging van de bepaling der statuten, die de afvaardiging naar het landelijk bestuur regelt. Drie: verkiezing voorzitter.

HET JAARBOEKJE

Mogen wij op deze plaats de secretarissen der kiesverenigingen eraan herinneren dat zij vóór 1 November a.s. de formulieren inzenden voor het jaarboekje? Laten zij dat nu direct in orde maken.

In de plaats van Jonker zijn de volgende kandidaten gesteld: T. Hopman, Gouda en W. A. van Tellingen, Pijnacker. De jaarverslagen worden van te voren toegezonden, zodat de secretaresse, Hanny van Leeuwen, nog de gelegenheid zal krijgen om in een korte causerie verschillende organisatorische problemen te behandelen. De toogdag staat in het teken van het Mandement. Sprekers: drs C. P. Hazenbosch over „Het mandement en de politieke verhoudingen” en mr dr J. Ozinga over „De taak van de kerk en onze taak”. Dat kan iets worden!

Als de verschillende Kamerkieskring-centrales goed over de brug komen — de eerste resultaten zijn lang niet slecht — krijgen we twee provinciale studieconferenties. Een in Januari over een principieel onderwerp en één in Mei dat meer praktisch gericht zal zijn. Daarnaast zijn conferenties geprojecteerd voor de besturen van de clubs. De eerste instructievergadering voor het district Dordt wordt begin October gehouden. Er komt een actie in de Alblasserwaard en een van de bestuursleden duikt een week onder op de eilanden om deze eens duchtig te kunnen bewerken. Dat is Zuid-Holland. Ondanks alle afstanden is men er in geslaagd onder de clubs een goede onderlinge band te verkrijgen, waarvan de vruchten steeds duidelijker zichtbaar worden.

Maar laten we eerlijk zijn: Overijssel is ook niet mis. Een zeer geslaagde studieconferentie heeft men in deze provincie al achter de rug. Verleden jaar heeft het bestuur met goed resultaat een actie op touw gezet om nieuwe clubs op te richten. In totaal kwamen er negen. Heel bescheiden zegt men nu: we zetten onze actie voort. Dat belooft wat.

De volgende plaatsen zullen worden bewerkt: Dalfsen, Nieuw-Leusen, Rouwveen, Staphorst, Genemuiden, Rijssen, Borne, Nijverdal, Hellendoorn, Hengelo, Witharen, Balkbrug, Vollenhove, IJsselmuiden, Hardenberg en Haaksbergen. Ook de bestaande clubs worden niet vergeten. Na wat we verleden jaar meegemaakt hebben weten we dat men in Overijssel iets kan presteren. Deze provincie komt best in orde. We zijn daarvan overtuigd.

Een zwakke stee is Gelderland. Niemand zal dat tegen-

Minister Beyen tekent het verdrag, links Foster Dulles.

spreken. Weliswaar bestaan er op verschillende plaatsen clubs, maar het meeleven met de organisatie ontbreekt. In samenwerking met het bestuur van Gelderland zullen binnenkort enige hoofdbestuursleden deze provincie gaan doorkruisen. Vooral de Achterhoek zal door deze reizende apostelen worden bewerkt. We zullen in deze provincie werkelijk nieuw leven moeten inblazen. Laat iedere Arjosman, die daar iets aan kan doen aan dit plan meewerken. Hopelijk staan we er dan volgend jaar beter voor. Want Gelderland behoeft voor ons niet slecht te zijn. De bestuursleden in deze provincie zitten gelukkig niet stil. Iedere club zal worden bezocht om het werk weer te animeren.

Zeeland blijft tobben met de financiën. Of het provinciaal verband er slechter aan toe is dan het provinciaal comité weten we niet, maar het feit blijft. Getracht zal worden Borsselle, Kruiningen en Zierikzee weer op te richten. Pogingen tot nieuwe clubs worden gedaan in Anna-Jacobapolder, Wolfaartsdijk, Heinkenszand en Zaamslag. Numeriek is Zeeland stellig geen slechte provincie. In November of December komt er een gezamenlijke vergadering met de c.h. Daarover is overeenstemming bereikt, hetgeen we van harte toejuichen. Alle zwakke clubs worden bezocht en als de geldzorgen niet

al te hevig zijn komt er in het voorjaar een grote toogdag. Daarnaast doet men pogingen om een groep belangstellenden voor het buitenlands werk aan te trekken. Maar daarover zal men kunnen lezen in het verslag van de provinciale huishoudelijke vergadering, die op 25 September in Goes is gehouden.

De provincie Drenthe heeft steevast twee jaarlijkse hoogtepunten, de provinciale studieconferentie en de toogdag. De eerste wordt gehouden op Zaterdag 11 December met als spreker Prof. Dr J. J. de Jong over het onderwerp „Partijverhoudingen in ons land en daarbuiten”. Deze datum kunnen de clubs alvast noteren en in Februari komt de toogdag. Verder gaan de clubs weer elkaar bezoeken en zal getracht worden tot oprichting van nieuwe clubs te komen. Drenthe kunnen we rustig laten schuiven, ook al kan het aantal leden per club nog wel uitgebreid worden. Sombere berichten bereiken overigens Den Haag, nl. dat secretaris Marsman langzamerhand gaat verdwijnen. We hopen maar, dat we verkeerd zijn geïnformeerd.

En laten we de rij van provincies besluiten met Noord-Holland. Graag hadden we nog iets gezegd over de activiteiten in Friesland en Utrecht, maar op het moment dat we deze „vaart” moesten sluiten hebben deze provincies nog niets van zich laten horen, hetgeen natuurlijk nog niet betekent dat daar nog geen plannen zijn gemaakt. Noord-Holland nu heeft een plan opgesteld om deze uitgebreide provincie eens

degelijk te gaan uitkammen. De kop van Noord-Holland en het eiland Texel en het Gooi zullen dit gaan merken, terwijl de toogdag zal worden gehouden in Zaandam. De Zaanstreek is voor de Arjos een moeilijk geval. Daarom is het goed, dat de provinciale Arjos daar eens naar toe trekt.

Men zal moeten toegeven dat dit een hele lijst is. Het is goed dat al deze plannen vermeld zijn, dan kunnen de clubs nagaan of ze inderdaad verwezenlijkt kunnen worden. Lukt dit, dan mogen we bij voorbaat over het vergaderseizoen 1954/55 niet mopperen.

Gemakshalve hebben we nog maar niet vermeld dat iedere provincie bezig is het clubbezoek, als uitvloeisel van de landelijke studieconferentie, voor te bereiden. Laat iedere club bij het opstellen van zijn rooster daar rekening mee houden. Dit jaarlijkse bezoek kan niet alleen prettig zijn voor de clubs, die dan een inleider ontvangen, maar ook voor de nationale organisatie zijn de rapporten van de bezoekers van het grootste gewicht. Zo langzamerhand moet het landelijke secretariaat weer precies weten hoe de stand van zaken is, tot in de verste uithoeken toe. Dat is vooral van belang nu de kans bestaat dat ons secretariaat uitgebreid zal worden. Door al de nieuwe activiteiten, die we de laatste jaren hebben ontwikkeld, is het werk sterk toegenomen. En daar Arjos-werk nu eenmaal een soort (nuttige) vrijetijdsbesteding is, is het logisch, dat al dit werk niet meer op een paar mensen kan drukken.

Remedie tegen een nachtmerrie

Hopelijk is er geen enkele aanleiding toe, doch soms hebben wij last van een nachtmerrie: Dat de Arjos op de duur het spreekwoord van de holle vaten in haar blazoen zal krijgen. Natuurlijk, dat komt voort uit onze zwartgalligheid — én uit de wetenschap, dat enthousiasme voor de A.R.-beginselen, hoe uitstekend ook, op zichzelf niet genoeg is. Daar heeft Groen van Prinsterer reeds op gewezen en het is goed, dit ons telkens te binnen te brengen. Studie omtrent politieke vraagstukken moet er zijn, opdat wij niet een bevroren enthousiasme krijgen. Schrik vooral niet van het woord **studie**, dat hier gevallen is. Wij hebben nu het oog op een vorm van studie, die zó aantrekkelijk is, dat het naar méér doet verlangen. Wij bedoelen: het lezen van allerlei geschriften over actuele onderwerpen, die het politieke terrein bestrijken.

Een mooi boek is **De geest van Communisme en Kapitalisme en het Evangelie van Christus**. (Uitgave Van Keulen, Delft, 1950). Daarin wordt een ge-

degen analyse gegeven van de in de titel genoemde sociaal-economische systemen. De vragen naar voedsel en woning en kleding, naar arbeid en productie raken ons allemaal, want met name een Christen zal zich bewust moeten leven. Het lot van onze naaste moet ons raken, want wij hebben tegenover hem een Bijbelse roeping te vervullen. Dat zet bovengenoemd boek helder uiteen en het is daarenboven uitstekend geschreven.

Een roeping ten aanzien van onze naaste..... Misschien is onze naaste lid van de Partij van de Arbeid. — Fout! zegt de Arjos-enthousiasteling. Hij heeft gelijk, want het is door en door fout. Dat leren we ook uit het boekje over het Delftse debat.

U weet het nog wel: Prof. Zuidema contra Mr Dr Van Rhijn. **Kan een Christen lid zijn van de P.v.d.A.?** is de korte en bondige titel van dit boekje, dat eveneens een uitgave van Van Keulen in Delft is. Ja, wij moeten dit debat stellig

lezen en er onze winst mee doen ten behoeve van de strijd tegen de doorbraak, waarvan wellicht onze naaste (laten wij vooralsnog hopen: in zijn ongemotiveerd idealisme) het slachtoffer geworden is.

En dan zijn er natuurlijk ook nog (jonge) mensen, die zeggen: Ja, maar in de A.R.-partij is het ook niet alles! Daar zijn ook stromingen in, want er is een verschillende zienswijze binnen de partij omtrent het beleid dat gevoerd wordt. Accoord — en laten wij ons daarvan terdege op de hoogte stellen, door te lezen **Anti-Revolutionair beleid**, zijnde een gedachtenwisseling tussen professoren, nl. Mekkes en Donner. Deze hooggeleerden zijn het niet met elkaar eens over dat beleid — en het is een lust om in dit boekje, dat door Wever in Franeker uitgegeven is, te lezen, hoe hoffelijk ze de degen kruisen. Er worden weliswaar punaises gedrukt, doch deze zijn verguld. En of die twee elkaar tóch krijgen? Dan moeten wij beslist ook nog even lezen het artikel van H. Algra in **Anti-Revolutionaire Staatkunde**, waarin deze scribeert onder de titel **Afgebroken debat** dieper ingaat op de verschillende zienswijzen van de hooggeleerden. En dan blijkt toch weer: Ziet hoe lief zij elkander hebben..... terwille van de A.R. partij en haar beginselen.

Al de bovengenoemde boekjes zijn goedkoop. Daarom kunnen wij ze zonder bezwaar aanschaffen en bestuderen. De nachtmerrie, dat in 't Arjosvaandel twee vaten afgebeeld staan, zal dan nooit een schijn van kans krijgen.

J. W. OOMS.

Bouw- en
Aannemingsbedrijf

W. Boersma & Zoon

Bur. Patijnlaan 124
Tel. K 3404 -
4048 - 4358 - 3158
ZEIST

AANNEMERS- EN HANDELSBEDRIJF

VAN OORD

WERKENDAM - TELEFOON 23

- * Grond- en Waterbouwkundige werken.
- * Handel in Rijsmaterialen en Riet

„PARLEY” wol

voor al Uw breiwerk!

PARLEY'S WOLSPINNERIJ - LEIDEN

JUTE ZAKKEN

voor binnenland en export
Een vertrouwensartikel!

NOORD NEDERLANDSE ZAKKENHANDEL N.V.
GRONINGEN - EEMSKANAAL N.Z. 46
Tel. 31345 (3 lijn.), Telegramadres: „Jute”

N.V. R.H.I.W.A. ROTTERDAM

BERGSTRAAAT 6-16 - TELEFOON 82800 (5 lijnen)

**Aluminium-platen,
-profielen, -strippen**

C.V. SCHEEPSWERF EN GASHOUDERBOUW

Jonker & Stans

HENDRIK-IDO-AMBACHT - HOLLAND

Werk voor de bouw, ombouw en repara-
tie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

DEN HAAG - ROTTERDAM - AMSTERDAM

LANGE POTEN 11 N. BINNENWEG 227 KALVERSTRAAT 123

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij

HOOGZAND

Fa. ANDR. VISSER - Steenwijk

Tuin- en Bloemzaden

Landbouwzaden - Pootaardappelen

Geïllustreerde prijscourant gratis op aanvraag

Uw adres voor **DRUKWERK**

Zowel voor kleine
als voor grote oplagen:

HANDELS-, BOEK- EN ROTATIEDRUKKERIJ

P. van der Linden

Warmoezierstraat 4 - Telefoon 33.60.45 - Den Haag

H. DORSMAN - Zwijndrecht

Telefoon 6576 - (K 1850)

Asbestcementproducten

Gespecialiseerd in het aanbrengen
van asbestgolfplaten op daken

Fa C. VERMEER & Zn's

FABRIEKEN VOOR
GEBOGEN HOUT

Telefoon K 1894-1200
Ouderkerk a/d IJssel

RONDE EN OVALE
TAFELRANDEN

Gebogen regels voor stoelen
en fauteuils, armleggers,
cappen, regels, stijlen enz

Houtworm

in kerken en andere gebou-
wen wordt door ons radicaal
verdelgd volgens de bekende

PYRODEE-METHODE

Vraagt zonder enige kosten
of verplichting, inlichtingen
aan onze afdeling „Voor-
lichting”

KLEINE'S
CHEMISCHE FABRIEK
LEIDEN - TELEFOON 25738

Oh Robbij wat fijn!

NOOITGEDAGT SPEELGOED

J. NOOITGEDAGT & ZN. RIJST.

Wees zuinig met Uw GELD

koop bij

WESTERVELD

deogisterijen

DE CONCURRENT

WESTERVELD

FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELLEN ONTVANGT U EEN KORTING VAN **3%** WANT VOOR 10. AAN CASSABONS WORDT 30c. TERUGBETAALD

Uitg. Bomec-art.

N.V. Houthandel ARENSEN

Luttekepoortstraat 52
Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

BRINKERS'

ROOMBOTER
MARGARINE
SPIJSVETTEN
SPIJSOLIE

FABRIEKEN
ZOETERMEER
Tel. nr 12 (4 lijnen)

Fa. FERNHOUT

Handel in WEGEN- EN WATERBOUW-MATERIALEN, OP- EN OVERSLAGBEDRIJF, SCHEEPSBEVRACHTING

ZWOLLE, tel. 3477 b.g.g. 5358
EMMELOORD, tel. 144 b.g.g. 130

SLOOPSCHEPEN

Voor Uw sloopschepen is het adres

Fa. Wed. O. D. Heuvelman

Telefoon 369 - KRIMPEN a.d. IJSSEL

N.V. W. J. SCHULING's

HANDELSONDERNEMING

Binnenhavenweg 20 — HENGELO

Telef. K 5400—3029 (na 18 uur Delden, K 5470—447).

Spencer-Hey
CULEMBORG

Tricot-FABRIEKEN

Behavee
VEENENDAAL

Gebreide wollen bovenkleding van het beste Nederlandse fabrikaat

Directeur: Eigenaar:
H. G. HEIJ

SERRES EN WARENHUIZENBOUW

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748—538 en 738

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN Tel. K 1180—3886

DIRECTIE: Tel. K 1180—2023

MIDDELBURG

A. VINGERLING EN ZN., GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL
ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. den Haenstraat 25 — Tel. K1820—2182

Nederlands fijnste margarine is en blijft

ZOETERMEER'S ROEM

Firma Gebr. v. d. Spek - Zoetermeer

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBRS. HAKKERS WERKENDAM
Telefoon 14

Scheepsinstallatiebedrijf

NEDERLAND

Oostdijk 28 - IJsselmonde

Tel. 445, Ridderkerk
(4 lijnen)

VOORTSTUWINGS-
INSTALLATIES
van elk vermogen

blift kwaliteit!

Kanis & Gunnink Kampen

SCHOOLMEUBELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. HEELSUM

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

K A D E R N U M M E R

In dit nummer:

- De Partij-organisatie op de helling
- Resolutie van het V.E.I.-congres te Brugge
- Geen overwegend bezwaar?
- De Antirevolutionaire Partij bespreekt de komende ouderdomsvoorziening
- De discussie
Uit het parlement
- De ontwikkeling van het maatschappelijk werk in Nederland
- Rede dr Schouten
- Uit krant en periodiek

Sj. J JONKER

G. BRILLENBURG WURTH

A. R. DE KWAADSTENIET

Op eigen wieken:

- Europese samenwerking
Zevende jaarverslag van de Nat. org. van A.R. Jongeren Studieclubs
- Jonge Christen-democraten te Brugge bijeen
- Impressies van de Studie-Conferentie in Driebergen
De eigen koers

Dr A. VEERMAN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Bouw- en
Aannemingsbedrijf

W. Boersma & Zoon

Bur, Patijnlaan 124
Tel. K 3404 -
4048 - 4358 - 3158

ZEIST

IN- EN VERKOOP VAN ALLE SOORTEN:
JUTE-, KATOENEN- & PAPIEREN ZAKKEN, ZAKKEN,
TOUW, GARENS, DEKKLEDEN ETC. ELECTRISCHE REPA-
RATIE-, REINIGING- & STEPELINRICHTING
N.V. WOERDENSE TOUW- & ZAKKENHANDEL
Dir. De Vries en Griffioen. Woerden, Tel. K 3480 - 2583

N.V. Houthandel ARENSEN

Luttekepoortstraat 52

Tel. K 3410 - 2109 - HARDERWIJK

Fa. C. A. MOSTERT & ZONEN

Internationale meubeltransport
Ruime bergplaatsen voor inboedels
Gesloten wagens tot 15 ton
Autodiensten 2 x per dag:
Leiden - Delft - Schiedam - Rotterdam v.v.
Autodiensten:
Leiden - Den Haag - Dordrecht - Breda -
Rijen - Dongen - Oosterhout - Tilburg
Eindhoven - Helmond v.v.

LEIDEN

Hooigracht 105a
Tel. 22085-21496

N.V. R.H.I.W.A. ROTTERDAM

BERGSTRAAAT 6-16 - TELEFOON 82800 (5 lijnen)

**Aluminium-platen,
-profielen, -strippen**

J. Heerema

Herenkeding
Modemagazijn

Voorstraat 284
Tel. K 1850 - 3915
Dordrecht

TRANSPORTINSTALLATIES
VOOR ELK DOEL IN ELKE UITVOERING
DE IJSEL N.V. - TEL. 92 - KAMPEN

J. BALKENENDE - BIEZELINGE

Zaaigranen - Zaden en
Peulvruchten

Telefoon 209 (K 1102)

SERRES EN WARENHUIZENBOUW
N. V. AANNEMERSBEDRIJF

Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K. 1748-538 en 738

INNEMEE & ZN N.V.

BEGRAFFENIS - TRANSPORT

DEN HAAG
Tel. 115940

HAARLEM
Tel. 10441

DELFT
Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

ALBRACHT N.V.

ALBRACHT-MANTZ

Verkoop

Bolstraat 27 - Tel. 11667

UTRECHT

Uw fabriek voor hoogfrequent
gelaste PLASTIC artikelen.

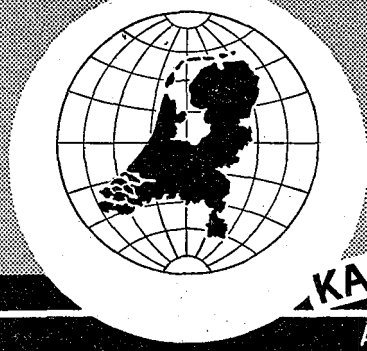
FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij

HOOGZAND

TURNARTIKELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.

Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Tel. 115935.
Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.

Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

10e Jaargang no. 11
4 November 1954

Verschijnt 15 maal
per jaar

Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

De Partijorganisatie op de helling

R. GOSKER

De reorganisatiecommissie heeft haar rapport aan het Centraal Comité aangeboden. Met bekwame spoed besloot het Centraal Comité dit rapport en het daarbij gevoegde ontwerp statuten te publiceren. In een speciaal daarvoor belegde persconferentie werden aan de pers inlichtingen verstrekt en een exemplaar van het rapport is aan de kiesverenigingen toegezonden. Op deze persconferentie heeft de voorzitter van het Centraal Comité meegedeeld dat, **wanneer dit praktisch uitvoerbaar blijkt**, in het begin van het volgende jaar een **Centraal Convent** wordt bijeen geroepen terwijl, al weer indien dit mogelijk blijkt, in het voorjaar een **Deputatenvergadering** zal worden bijeengeroepen om de nodige beslissingen te nemen, zodat de **gereorganiseerde partij** de verkiezingen in 1956 gaat voeren.

Er zit dus een verheugend tempo in de zaak. Daar is evenwel een „**maar**” aan verbonden. Zullen de kiesverenigingen dit tempo kunnen bijhouden? **Vóór 31 December a.s.** kunnen zij hun opmerkingen, hun bezwaren, wil men het zo noemen, hun amendementen bij het bureau van het Centraal Comité indienen. En dan, dit is voor een vlotte bewerking nodig, ieder amendement bij voorkeur op een afzonderlijk vel papier. Liefst geen lange toelichtingen, maar korte en eenvoudige formuleringen. De tijd is kort! Maar wanneer men zich voor de zaak werkelijk interesseert, dan is dit uitvoerbaar. Daarna komt het Centraal Comité met voorstellen op het Centraal Convent.

Slaagt dit plan, dan kan het nieuwe statuut een half jaar na de aanvaarding in October 1955 in werking treden. Maar dan moet er aan heel veel voorwaarden worden voldaan. De kiesverenigingen moeten van harte meewerken en het reorganisatierapport zal althans in zijn opzet en in zijn grote lijnen de instemming der kiesverenigingen moeten hebben. En of dit het geval is, zal evenwel moeten blijken!

In de volgende nummers van ons orgaan zullen enkele artikelen over de **strekking der reorganisatievoorstellen** worden

opgenomen. Maar het is goed nu reeds enige citaten uit het rapport op te nemen, teneinde een indruk te geven van de geest, welke uit het rapport spreekt.

Nadat de commissie in het eerste hoofdstuk enige opmerkingen heeft gemaakt over de huidige positie der Antirevolutionaire Partij, als gevolg van de diepingrijpende veranderingen, die gedurende de laatste halve eeuw de structuur der Nederlandse samenleving grondig hebben gewijzigd, begint zij hoofdstuk 2 — „Orientatie” — met de volgende opmerking:

Veranderde tijden.

„De tijden veranderen en wij met hen. De huidige generatie vraagt een andere aanpak van de problemen dan de vroegere. Zij wil de vraagstukken oplossen op haar manier en met de middelen van deze tijd. Daarom moet een politieke partij op een bepaald ogenblik ook de kracht opbrengen zich te vernieuwen.

Ook dan wanneer zij, zoals wij Antirevolutionairen dat in onverzwakte trouw aan het oude Reformatorische beginsel willen doen, in haar vaandel het „semper idem” voert, draagt zij dat vaandel toch anders in de strijd. Volharden bij het ideaal betekent immers niet met de stroehod op ter Deputatenvergadering trekken zoals onze vaders dat deden.

Wij moeten vandaag niet verlangen naar een leidersfiguur als Kuypers in zijn dagen was. Een Kuypers is er niet meer. Maar ook is er niet meer een Antirevolutionaire Partij, die een autocratische leider als Kuypers was, vandaag zou aanvaarden.

Volharden bij het ideaal betekent met andere middelen, met andere methoden, lostrekken op de vraagstukken van deze tijd. In het besef dat tenslotte dezelfde strijd, op basis van dezelfde geloofsovertuiging, moet worden gestreden, dezelfde strijd echter, die met andere middelen en met andere methoden moet worden gevoerd.”

Niet kan worden ontkend, dat daarin een heldere toon doorklinkt en het wekt dan ook geen bevreemding, dat de commissie aan het eind van haar rapport verklaart: „Wij sluiten ons aan bij de drang der vernieuwing, die in de partij leeft en die de doorbreking van bepaalde barrières vraagt”.

Na deze algemene opmerking, vervolgt de commissie op pagina 15:

Een nieuw initiatief is nodig.

„Nu is de organisatie van de Antirevolutionaire partij in wezen nog steeds afgestemd op de negentiende eeuw. Zij is in niet onbelangrijke mate verouderd. De reorganisatie-commissie is van oordeel, dat thans — zo men tot een verantwoorde aanpak van de hedendaagse problematiek wil komen — niet kan worden volstaan met een herziening van het oude statuut. Een nieuw statuut moet worden geschreven. Dit is geen overbodige luxe, maar gebiedende noodzaak. Niet omdat een nieuw statuut op zichzelf van doorslaggevende betekenis is. Organisatie is nimmer doel in zichzelf, zij blijft altijd middel. Op geest en geestkracht komt het aan. Maar enerzijds kan een organisatie zo verouderd zijn, dat zij in mindere of meerdere mate alle geestkracht verlamt en anderzijds mag de mogelijkheid niet worden uitgesloten, dat in het pleidooi voor reorganisatie iets van geest en geestkracht tot uiting komt.”

Maar de commissie heeft haar taak breed opgevat. Dat was trouwens in overeenstemming met de opdracht, die zij had ontvangen. Deze was immers zo ruim mogelijk gesteld.

Op pagina 18 lezen wij dan ook:

Groot waren de moeilijkheden, waarmede de Antirevolutionaire Partij in de afgelopen jaren had te worstelen. Wij trachtten de oplossing voor de verschillende vraagstukken te vinden in een rustig voortgaan op de ingeslagen weg, in een principiële beoordeling van de ontwikkeling der dingen. Maar wat ontbrak was het élan om een krachtig, doelbewust en geestdriftwekkend offensief van brede allure te ontplooiën. Wij namen een afwachtende houding aan en bepaalden ons tot het defensief. Is thans het ogenblik aangebroken om weer tot het offensief over te gaan? Wij moeten weer een marsroute bepalen. Een marsroute, die met name ook bij de jeugd bezieling wekt. Wij moeten een doel stellen en een perspectief openen.

Voorzover het de extern-organisatorische kant van de zaak betreft, moet ons doel zijn het herstel van de eendracht en de eensgezindheid op het Protestants-Christelijke politieke erf en het bevorderen van een nauwere samenwerking binnen het verband van heel het breed geschakeerde Christelijke organisatieleven.

Het Centraal Comité bespreekt het reorganisatierapport in zijn vergadering van 13 October 1954

Dat doel wordt niet bereikt van vandaag op morgen, indien het ooit bereikt wordt. Maar wat dat aangaat moet dit doel worden gesteld met de moed, waarmede Willem van Oranje heeft getuigd: „N'est besoin d'espérer pour entreprendre, ni de réussir pour persévérer”. Men behoeft niet te hopen om iets te ondernemen, noch te slagen om te volharden.”

Daarom stelt de commissie als concrete maatregelen, dat de Antirevolutionaire Partij streven zal naar:

- 1e. een Christelijk Staatskundig Congres.
- 2e. een Christelijk Nationaal Contactcentrum.
- 3e. een sociaal program van brede allure.

In datzelfde hoofdstuk bepleit de commissie voorts, dat er een duidelijk onderscheid zal worden gemaakt tussen de beginselverklaring en het algemeen staatkundig program en zij doet dat met de volgende woorden:

„Beginsel en doelstelling

Er zijn beginselen. Dat is punt één. Die beginselen vormen het uitgangspunt voor en de grondslag van ons staatkundig handelen. In ons isolement, dat wil zeggen in onze beginselvastheid, ligt onze kracht. In die beginselen ligt ook de band met het verleden: met 1879 en met de Reformatie. Die beginselen blijven dezelfde; zij veranderen niet, al zal de huidige generatie ze anders willen formuleren dan het voorgeslacht. Een beginsel is statisch.

Er is ook de uitwerking van die beginselen in de praktijk in de concrete situatie van het heden. De vraag, op welke wijze de beginselen met het oog op de problemen, die zich nu voordoen, moeten worden uitgewerkt en toegepast, moet telkens opnieuw worden beantwoord. De doeleinden van een politieke partij zijn dynamisch.

Tussen beginselen en doeleinden moet dan ook wel worden onderscheiden. Dat is intussen in ons program van beginselen niet geschied. Mede daaraan is het te wijten, dat er tegenwoordig van een zekere verkramping sprake is. Een zekere verkramping, veroorzaakt door het op één lijn stellen van het naar zijn aard steeds wisselend doel van de partij met het zichzelf gelijkblijvende beginsel. Dit remt de beweeglijkheid van de partij in hoge mate en dat nog wel op een ogenblik, dat de politieke en maatschappelijke omstandigheden sneller veranderen dan ooit.

De reorganisatiecommissie is dan ook van oordeel, dat er naast de beginselverklaring moet komen een algemeen staatkundig program. Het aantal beginselen is niet zo groot; daarom kan de beginselverklaring ook betrekkelijk kort zijn, b.v. in gewijzigde vorm de eerste vijf artikelen van het huidige program van beginselen met wellicht enige aanvulling. In het algemeen staatkundig program behoren de doeleinden der partij omschreven te worden voor een langere periode dan vier jaar. Naarmate de tijd voortschrijdt en de ontwikkeling voortgaat, worden sommige doeleinden gerealiseerd met als gevolg, dat deze uit het staatkundig program kunnen verdwijnen. Nieuwe vraagstukken nemen hun plaats in, terwijl ten aanzien van andere vraagstukken in het licht van gewijzigde omstandigheden een herzien standpunt zal moeten worden ingenomen. Aldus kan het dynamisch karakter van de partijdoeleinden ten volle tot zijn recht komen.”

Wat de algemene opzet der reorganisatie betreft, bepleit de commissie:

- 1e. handhaving van de federatieve structuur der partijorganisatie

2e. meer verdeling van arbeid

3e. meer openbaarheid.

Natuurlijk is over ieder van die drie punten een afzonderlijk betoeg te leveren. De commissie heeft dit dan ook in haar uitvoerig rapport gedaan.

Ten aanzien van het gestelde onder 2e. lezen wij in het rapport

Organisatiecommissie en Vormingscommissie

Ter bevordering van een goede werkverdeling in de landelijke partij-instanties en aldus van een grotere bewegelijkheid van de partij stelt de commissie voorts de volgende zeer belangrijke wijzigingen voor: het in het leven roepen van een Organisatiecommissie en van een Vormingscommissie.

Het Centraal Comité is en blijft belast met de algemene leiding van de partij. Maar onder verantwoordelijkheid van en in overleg met het Centraal Comité zal enerzijds de Organisatiecommissie alle organisatorische aangelegenheden behandelen, terwijl anderzijds de Vormingscommissie zich zal bezig houden met alle aangelegenheden betreffende de staatkundige vorming en studie, zowel ter voorbereiding en ondersteuning van de interne politieke meningsvorming als voor het optreden van de partij naar buiten.

Teneinde tot een goede coördinatie van de verschillende werkzaamheden te komen, zullen de voorzitters van de beide commissies als ondervoorzitters zitting hebben in het Moderamen van het Centraal Comité en derhalve ook in het Centraal Comité zelf. Zowel het Moderamen als het Centraal Comité zullen voortaan als regel eens per maand moeten samenkomen, teneinde de afdoening van zaken te bevorderen.

Naast de twee ondervoorzitters blijven gehandhaafd de voorzitter van het Centraal Comité — belast met de algemene leiding — en de tweede voorzitter als diens plaatsvervanger. Voor verdere bijzonderheden, met name de verkiezing van de leden van het „presidium” moge de commissie verwijzen naar de desbetreffende artikelen met toelichting in het ontwerpstatuten.

Ter nadere toelichting moge nog het volgende over beide commissies worden medegedeeld. De Organisatiecommissie, welke enigszins kan worden vergeleken met de huidige propagandacentrale, zal zich onder meer bezig moeten houden met de partijorganisatie in engere zin, de kadervorming, de schriftelijke en de mondelinge propaganda.

De Vormingscommissie wordt onder meer belast met de leiding van het College van Advies, van de vaste commissies van de partij en van de Dr A. Kuypertstichting.

Beide commissies hebben voorts een aandeel in het werk voor de jongeren en de vrouwelijke kiesverenigingen.

Het bovenstaande is slechts bedoeld als een eerste kennismaking met het rapport, dat door de commissie is ingediend. Maar het is voldoende om duidelijk te doen uitkomen in welke richting de commissie zich de oplossing van de verschillende problemen denkt. Het is, dunkt mij, ook voldoende om de animo te prikkelen van het gehele rapport kennis te nemen.

Wij hopen dat vele antirevolutionairen in het land dit ook zullen doen en dat zij zullen bevorderen, dat de kiesverenigingen zich dienaangaande duidelijk zullen uitspreken. Een zeer belangrijke aangelegenheid is op de agenda geplaatst. Op korte termijn moet deze zaak worden afgedaan. Dat moet en dat kan, mits de liefde voor de antirevolutionaire beginselen ons allen dringt.

En daarmee zou ik dit artikel ook willen beëindigen en ik meen daarmee te spreken namens de gehele commissie. Zij heeft zich langdurig en diepgaand met de reorganisatie beziggehouden, niet met de bedoeling een perfecte organisatie op te bouwen als doel op zich zelf, maar om door een verbeterde organisatie de Antirevolutionaire beginselen ook beter te kunnen uitdragen in het volksleven.

Resolutie van het N.E.I.-congres te Brugge

Op 10 en 11 September j.l. hield de Unie van Christelijke Democraten (N.E.I.) te Brugge haar 8e jaarlijkse congres, ditmaal gewijd aan de sociaal-economische doctrine der christen-democratische partijen. De redactie meent goed te doen, de tekst van de op het congres aangenomen resolutie hieronder in zijn geheel weer te geven.

Het Congres der Unie van Christelijke Democraten, bijeen te Brugge op 10 en 11 September '54; Zich bezinnend op de sociaal-economische politieke vraagstukken;

Kennis genomen hebbende van de inhoud der rapporten over „De grondbeginselen van een sociaal-economische christelijke politiek”, over „De economische en sociale problemen van Europa en van de landen, die zich verenigd hebben in de Unie”, zomede over „De sociaal-economische politiek in het Europa van morgen”.

Gehoord de uiteenzettingen van de afgevaardigden der verschillende groepen;

Meer dan ooit ervan overtuigd, dat slechts de christelijke doctrine in staat is het lot der volken te verbeteren met inachtneming van alle eisen, die de menselijke persoon stelt;

Vaststellende, dat deze overtuiging door ervaring wordt bevestigd en vaststellende met name hoezeer de mensen onder autoritaire stelsels door dwangarbeid worden uitgebuit;

Verheugt zich over de gestadige verrijking van deze doctrine op sociaal-economisch gebied, dank zij de inspanning daartoe in de verschillende landen, en constateert de ontwikkeling van de gemeenschappelijke leer, die er uit voortvloeit tengevolge van de gelijkheid van beginselen en fundamentele stromingen;

Herinnert er aan, dat deze leer is gebaseerd op de allesbeheersende

de waarde van de menselijke persoon en op de sociale rechtvaardigheid. Deze leer verlangt, dat de persoon wordt geëerbiedigd in de werkende mens, zij verlangt, dat de economische activiteit wordt gericht op de voortdurende welvaartstoename van persoon en gezin, rekening houdende met al hun menselijke, stoffelijke, zedelijke en geestelijke behoeften; zij verlangt een sociale politiek, die zich in het bijzonder bekommert om het lot der zwaksten.

De christelijke democratie eist de erkenning van de productie-gemeenschappen, te weten: de onderneming, de bedrijfstak en het georganiseerde bedrijfsleven; zij streeft na de maatschappelijke samenwerking en de integratie van alle werkers binnen deze gemeenschappen;

Zij beschouwt het als een taak van de Staat een actieve sociaal-economische politiek te voeren. Zij verlangt, dat de functie en de verantwoordelijkheden op sociaal-economisch terrein verdeeld worden over de Staat, de bedrijfstak en de onderneming in overeenstemming met de eigen doelstellingen dezer gemeenschappen, terwijl niet aan een hogere gemeenschap mag worden opgedragen wat gevoeglijk door een lagere kan worden verricht;

De meer onmiddellijke doelstellingen der christelijke democratie zijn:

— op economisch terrein — verhoging van productie en productiviteit, zomede handhaving van de

werkgelegenheid, die beantwoordt aan de beschikbare arbeidskrachten,

— op sociaal terrein — de billijke verdeling van de voortgebrachte rijkdommen, hetgeen inhoudt een steeds bredere bezitsvorming;

Voor wat betreft de sociaal-economische Europese politiek, benadert het congres nog eens het reeds lang door de Unie ingenomen standpunt, dat is gebaseerd op de feiten, gezien in het licht van de bovenaangehaalde beginselen en doeleinden;

Rekening houdende met de ruimten, die de moderne economie en techniek vereisen, kunnen onze Europese Staten als geïsoleerde economische eenheden onmogelijk de voortdurende welvaartstoename van hun bevolking verzekeren noch de vooruitgang bijhouden, die de grote economische eenheden, die zich op de wereld steeds meer ontwikkelen, kunnen verwezenlijken;

Teneinde de economische ontwikkeling en de welvaart van de Europese volken te bevorderen, zullen zij tezamen een groot economisch gebied moeten vormen waarbinnen vrij verkeer mogelijk is van goederen, kapitalen en personen;

Aansluitend aan de oprichting en de functionering van de gemeenschappelijke markt voor kolen en staal, zou deze economische ruimte het best verwezenlijkt kunnen worden door de geleidelijke voortzetting van de economische integratie.

Het Congres brengt in herinnering, dat de Unie deze integratie voorstaat en derhalve wil bevorderen: de vrijmaking van het ruilverkeer, het op elkaar afstemmen van economische, financiële en sociale politiek en alle andere maatregelen, die voortgang op de aangegeven weg betekenen.

Geen overwegend bezwaar

Aan dr J. Schouten, de voorzitter van het Centraal Comité, is naar aanleiding van zijn zeventigste verjaardag door het Centraal Comité, maar namens de Antirevolutionaire Partij, een van hem vervaardigd schilderij aangeboden. De schilder van dit portret is de heer L. Kruger te Baarn.

Mr A. B. Roosen heeft bij de aanbieding van het schilderij enige woorden van waardering en erkentelijkheid gesproken. Heeft het Centraal Comité daarmee aan dr Schouten een plezier gedaan? Wij allen kennen dr Schouten te goed om wat dat aangaat helemaal gerust te zijn. Zeventig jaar worden is — en de voorzitter van het Centraal Comité maakte deze opmerking zelf — geen verdienste. Het is een genade van God. En dr Schouten heeft daarin „formeel” en „materieel” gelijk.

Maar de zaak kan ook anders worden gesteld. Het Centraal Comité heeft immers de gelegenheid aangegrepen, niet om dr Schouten te huldigen met het feit, dat hij zeventig jaar geworden is, maar om zijn dank uit te spreken voor het feit, dat dr Schouten gedurende een halve eeuw zijn krachten heeft verteerd in het dienen van de Antirevolutionaire beginselen.

Dat maakt het er natuurlijk niet beter op, al is het dan een andere zienswijze. Maar toch zijn wij blij, dat het Centraal Comité dit heeft gedaan. Bij de aanvaarding heeft dr Schouten verklaard, dat hij nog nader zal overwegen waar dit schilderij „uiteindelijk” een plaats zal ontvangen. En dus peinzen wij allen met hem mee om voor dit vraagstuk een oplossing te vinden waartegen geen overwegend bezwaar bestaat.

In dit geval is het, dunkt mij, niet eens zo moeilijk probleem.

Als regel kiest iedere man zich een levensgezellin. Boze tongen beweren wel eens, dat dit meer schijn dan wezen is

en dat in feite het omgekeerde gebeurt. Bij dr Schouten is dit klaarblijkelijk het geval. Immers, de Antirevolutionaire Partij heeft hem in bezit genomen. Krachtens de oude spelling is de Antirevolutionaire Partij nog altijd een vrouwelijk woord, Zij — de Antirevolutionaire Partij wel te verstaan, is de „zij” geweest in zijn leven. „Zij” heeft in hem, wel, laten wij het romantisch zeggen: „de held harer dromen”.

Zij heeft in dr Schouten een paladijn, een verdediger van haar recht en van haar eer; een echtgenoot, maar dan een van oude stempel — die de teugels strak in handen houdt. Daar moppert „zij” dan wel eens over maar zij heeft hem er te liever om.

En daarom is het opgeworpen probleem niet zo moeilijk!

Want „zij” doet haar rechten gelden.

En zij, de Antirevolutionaire Partij, kijkt dr Schouten, haar ridder zonder vrees en blaam, eens goed aan en fluistert hem toe: Wees nu maar niet boos, dat ik dit heb gedaan. Laat dat schilderij nu maar thuis, zodat ik er nog eens naar kijken kan”.

En thuis — dat is immers de Dr Kuypersstraat.

Als bijzonderheid kunnen wij voorts nog medelen, dat de heer L. Kruger, te Bussum, een kleinzoon is van Mr Th Heemskerk, die in de jaren 1910 tot 1930 een zo grote rol heeft gespeeld in de Antirevolutionaire Partij. De artistieke aanleg van de Heer Mr Th. Heemskerk was bekend. Die artistieke aanleg manifesteert zich klaarblijkelijk in de kleinzoon die aldus de eervolle opdracht ontving een schilderij van de Heer Dr J. Schouten te vervaardigen. Dat het een goedgelijkend portret geworden is, zal niemand kunnen ontkennen.

DE ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ

bespreekt de komende ouderdomsvoorziening

De komende ouderdomsvoorziening, waarover de Sociaal Economische Raad advies heeft uitgebracht, stelt de Antirevolutionaire Partij voor een niet geringe zaak.

Het is zeker niet geoorloofd de moeilijkheden, die hier liggen, met een luchthartig handgebaar weg te wuiven.

De verantwoordelijkheid voor een verwerping is even groot als de verantwoordelijkheid voor een aanvaarding. Want in beide gevallen wordt een sprong in het duister gewaagd, in het duister van een toekomst, die voor ons verborgen, maar in Gods hand is.

Want wat is het alternatief? De snelle toeneming van het aantal bejaarden gaat voort en dan zal de Noodwet Ouderdomsvoorziening worden gecontinueerd met alle, vooral ook morele bezwaren, daaraan verbonden.

Tot deze conclusie kwam het Tweede Kamerlid, de heer A. W. Biewenga Wzn, in het referaat over het S.E.R.-advies inzake de komende ouderdomsvoorziening, dat op de partijconferentie van de Antirevolutionaire Partij te Den Haag aan de orde kwam.

Aan het slot van zijn beschouwingen stelde de heer Biewenga de vraag: Wat wil God van ons in het vijfde gebod? Moet dit gebod zo worden geïnterpreteerd, dat het slechts geldt voor ieder persoonlijk in de verhouding tot onze vaders en moeders? Of zullen wij als A.R. Partij met alle kracht er naar streven een ouderdomsvoorziening in het leven te roepen, die weliswaar niet aan alle ouden van dagen een onbezorgde levensavond schenkt, maar dan toch op de basis van samenwerking in het sociaal gewenste levensminimum der bejaarden voorziet?

In dit licht gezien meende de heer Biewenga, dat voorzichtigheid moet worden betracht met alle roepen over nivellering en staatsvoogdij, over vermaterialisering van het leven en massificatie, over vermindering van verantwoordelijkheidsbesef en afstompen van morele kracht. Dat waarschuwend de hand wordt geheven is terecht.

Wanneer in de considerans van de wet het „Eert uw vader en moeder” wordt opgenomen, dan geven wij daarmee aan de wet ook het stempel van een christelijk volk, dat in gezamenlijke krachtsinspanning de arbeid recht doet

en het pauperisme bestrijdt, de armenzorg weer waarlijk armenzorg doet zijn en de kinderen de ouders eren doet omdat de generatie van heden zorgt voor de generatie van gisteren. En dan verbindt God daaraan een belofte!

Slechts dringt de vraag zich op bij dit advies, op welk niveau van overheidsingrijpen de optimale zône wordt overschreden en de zgn. „gulden snede” wordt bereikt. De Antirevolutionaire Partij geve in dit opzicht een klaar en duidelijk geluid en verklare zich op de basis van het SER-advies bereid tot een aanvaardbare oplossing te komen.

Ook de zelfstandigen moeten in deze verplichte sociale verzekering worden opgenomen.

Het SER-advies in zijn onderdelen besprekend, wees de heer Biewenga erop, dat de Antirevolutionairen voor de vraag staan, of dit voor de zelfstandigen (voor wat de arbeiders betreft is hier wel een communis opinio) aanvaardbaar is. De referent beantwoordde deze vraag

De heer Biewenga maakt aantekeningen van het debat

bevestigend en wees er op, dat wijlen dr A. Kuyper destijds kennelijk geen principieel bezwaar had de zelfstandigen in de kring der verzekerden op te nemen. Slechts praktische overwegingen hebben dit verhinderd.

Volgens de heer Biewenga dwingt de noodtoestand onder de kleine zelfstandigen tot hulp. Er moet iets voor hen worden gedaan, hoe dan ook. Hier dient niet alleen de wet van de economische zelfverantwoordelijkheid, maar vooral de sociale zijde van het recht mee te spreken. Daarbij dient dan een middenstandspolitiek te worden gevoerd, die bevordert, dat voor de middenstand de economische bestaansvoorwaarden worden verruimd, zó, dat de kleine middenstanders in staat zijn hun bijdrage aan de verplichte sociale verzekering te betalen.

Het S.E.R.-advies beoogt een uitkering van f 1260.— per jaar voor gehuwde, en een van f 756.— per jaar voor ongehuwden. De referent legde er de nadruk op, dat dit niet meer is dan „het sociaal gewenste minimum” — een bodpensioen dus. Niet de verzorging van de oude dag wordt bedoeld. Mede daarom betoogde referent, dat de zelfverantwoordelijkheid niet wordt aangetast en meende hij, dat deze daardoor integendeel zou worden bevorderd, omdat het nu voor velen een spoorslag zijn zal om ook eigen voorzieningen te treffen.

Wat deze uitkering op 65-jarige leeftijd betreft, stelde de heer Biewenga de vraag, waarom het SER-advies geen aandacht heeft besteed aan de mogelijkheid het pensioen 1 of 2 jaar later te stellen. Dit zou de last op de volgende actieve generatie met ca 25 % verminderen. (Het aantal pensioengerechtigden stijgt nl. van 14 per 100 actieve werkers tot 19 per 100 in 1980). Vervroegde pensionering krachtens medisch advies zou dan mogelijk gemaakt moeten worden. De uitkering aan de weduwe gaat pas in op 60-jarige leeftijd, doch een weduwe van b.v. 55 jaar met schoolgaande kinderen, zal toch niet zonder meer in de steek mogen worden gelaten?

De heer Biewenga meende verder, dat premieplicht en uitkeringsrecht niet mogen worden gescheiden, wil men het karakter der sociale verzekering geen geweld aandoen, m.a.w. de geestelijk en lichamelijk onvolwaardigen dienen onder de armenzorg te vallen in de Schriftuurlijke zin des woords. Deze armenzorg is geen schande, hier is ruimte voor de bewogenheid des harten.

Geen staatspensioenen

Dat de kleine zelfstandigen in 't geheel geen premie zullen behoeven te betalen, ontmoet bezwaren. Dit is staatspensioen in optima forma, en een we-

zensvreemd element in deze verplichte sociale verzekering. Dat de kleine zelfstandige niet kan betalen, is begrijpelijk. De overheid helpe daarom niet bekrompen en subsidiëre desnoods met 80 %. Voor de resterende 20 % zij de verzekerde echter zelf aansprakelijk (desnoods via kerkelijke of burgerlijke armenzorg).

De overgangsregeling van vijf jaar vindt de heer Biewenga wat kort. Beter ware wellicht een periode van 10 of 15 jaar te nemen en direct 5½ % premie te gaan innen i.p.v. 4.2%, zoals het S.E.R. advies voorstelt, zodat in de eerste jaren meer dan f 20.000.000,— per jaar in het schommelfonds wordt gestort.

De vrees bestaat, dat bij minder gunstige conjunctuur de premie-inning door de belastingdienst (zij het via een ander biljet) maar al te gemakkelijk de weg zou doen opgaan van het staatspensioen.

Daarom verwerpt de referent de gedachte, dat de belastingdienst met de inning van de premie zal worden belast en bepleit hij, dat deze inning door een zelfstandig centraal orgaan zal geschieden. Dat centraal orgaan moet echter geen staatsorgaan zijn, maar moet getrokken worden in de sfeer van het bedrijfsleven om ook daardoor het staatskarakter aan deze verplichte verzekering te ontnemen.

Voorts voerde spreker het pleit voor het omslagstelsel als financieringssysteem en verwierp hij het kapitaal-dekkingsstelsel van aanspraken, de

z.g.n. fondsvorming, terwijl hij er tenslotte voor pleitte, dat het pensioen regelmatig zal worden aangepast aan het welvaartsniveau — dus zal stijgen wanneer de lonen stijgen en zal dalen wanneer de lonen dalen.

Tenslotte moet worden opgemerkt, dat spreker een- en andermaal zeer ernstig waarschuwde tegen een politiek van gestadige geldsontwaarding. Wat dat aangaat bevat het advies gevaarlijke elementen. Hogere prijzen, hogere lonen, nog hogere prijzen, nog hogere lonen is een ontwikkeling, die op de duur ongunstige gevolgen heeft. Dit proces zal op de een of andere wijze moeten worden gestopt. Wij schijnen nu te leven in een periode van beheerste inflatie. Maar voor de gevaren daaraan verbonden moeten wij zeer op onze hoede zijn.

Het betoog van de heer Biewenga was van tevoren gelukkig aan de deelnemers der conferentie toegezonden, zodat deze, voor de conferentie aanvang, daarvan hadden kunnen kennisnemen. Deze brochure, mede naar aanleiding van de discussie enigszins gewijzigd, is bij het bureau van het Centraal Comité verkrijgbaar. Prijs f 0,90. Zij wordt tevens aan de kiesverenigingen toegezonden. Voorts is zij zo geschreven, dat het niet strikt nodig is daarnaast van het S.E.R.-advies zelf kennis te nemen.

De discussie

De discussie over het advies inzake de ouderdomsvoorziening was zeer levendig. Duidelijk blijkt daaruit, dat er in de Antirevolutionaire Partij grote belangstelling voor dit vraagstuk is. Velen namen aan de discussie deel en werkten zodoende mede aan het vormen van een voorlopig oordeel. Het is goed er de nadruk op te leggen, dat het slechts een voorlopig oordeel is. Een partijconferentie dient er nu eenmaal voor om de opinie af te tasten, niet om het standpunt der partij vast te leggen. Dit geschiedt tenslotte door de Kamerfractie, wanneer het wetsontwerp aan de orde is. De eigen staatsrechtelijke verantwoordelijkheid van de Kamerleden mag immers niet worden aangetast. Het is goed daarop de nadruk te leggen.

De heer **mr Eling Visser** was van oordeel, dat de heer Biewenga het probleem van de komende ouderdomsvoorziening te geïsoleerd had behandeld. De referent heeft geen poging gedaan zijn betoog in te passen in de Antirevolutionaire conceptie van de maatschappij. In de tweede plaats heeft referent te weinig aandacht gegeven aan de oorzaken van de huidige moeilijkheden waar-

in velen verkeren. Deze zijn te vinden in de veel te hoge belastingen, die door de overheid worden geheven en in de voortdurend verminderende geldswaarde. Voorts heeft de referent zich te weinig afgevraagd wat de repercussies zullen zijn van de door hem bepleite oplossing. Enorme bedragen zullen nu door de wet een speciale bestemming krijgen en daardoor vermindert de vrijheid. Het

schijnt, dat wij langzamerhand leven in dezelfde situatie als de Egyptenaren ten tijde van Jozef: „Gij hebt ons ons geld ontnomen, daarna ons land en nu neemt ge ook onze vrijheid”. De Egyptenaren hadden daar wellicht redenen voor om dat te doen. Maar is dat nu voor ons land ook zo? Zeer dringend is echter de vraag: Wat is tegenwoordig onze conceptie van de maatschappij? Het is goed deze vraag nu eens duidelijk te stellen. Wij zullen daar toch een antwoord op moeten geven. Voorts verschilt spreker van mening met de referent of het noodzakelijk is het parlement in te schakelen bij een eventuele verhoging of verlaging van het percentage wanneer het welvaartsniveau is gedaald of gestegen. De argumentatie van spreker op pag. 47 is begrijpelijk maar toch te sober. Grote groepen van kiezers zullen trachten invloed uit te oefenen op het parlement en of dit nu wel aanbeveling verdient, waagt spreker te betwijfelen.

Prof. dr F. de Roos kan goeddeels accoord gaan met het referaat. Toch wil hij gaarne nog enkele opmerkingen maken over de kwestie van fondsvorming of omslagstelsel. In het betoog van de referent bespeurt hij toch nog enige speciale voorkeur voor een fondsvorming. De kwestie moest in het referaat natuurlijk summier worden behandeld. Spreker heeft er echter bezwaar tegen, dat het omslagstelsel alleen maar een redistributie van het inkomen zou zijn. Het is ook nog iets meer. De vraag is, welke van de beide systemen — het omslagstelsel of het kapitaaldekkingstelsel, — werkt ten goede van de productieve kracht? Het laatste leidt tot potentiële besparingen. Maar of deze besparingen ook leiden tot investering is niet zeker. In ieder geval is er geen direct verband. De ondernemers gaan over tot investeren wanneer zij verwachten dat deze winsten zullen opleveren. Welnu, het omslagstelsel betekent toeneming van de consumptie - dat betekent een grotere vraag naar artikelen en dit bevordert de afzetmogelijkheden en als gevolg daarvan de reële kapitaalvorming. Kort gezegd, de fondsvorming leidt tot deflatie, het omslagstelsel leidt tot inflatie. Maar de structuur van onze volkshuishouding is zo, dat wij in het algemeen de neiging hebben te veel te sparen. Dat is nu eenmaal een belangrijk gegeven in onze consumptiegewoonten. Daarom biedt nu het omslagstelsel een goede compensatiemogelijkheid voor deze structurele gewoonte en verdient dit stelsel de voorkeur. In de tweede plaats werkt het omslagstelsel buitengewoon soepel. Wanneer er — en dat is inderdaad mogelijk — een te grote inflatoire druk zou zijn — dan kunnen

door middel van het schommelfonds overschotten worden gevormd. Het omslagstelsel kan dus worden gehanteerd als een middel voor de conjunctuurpolitiek en dat kan fondsvorming niet. In principe moeten we daarom voor het omslagstelsel kiezen. In de eerste plaats bevordert het de kapitaalvorming en in de tweede plaats is het een soepel systeem dat gehanteerd kan worden bij de wisselende omstandigheden van de conjunctuur. Het is dus niet alleen een redistributie van het inkomen, maar het stimuleert ook het nationale inkomen.

De heer C. J. van de Heuvel uit Moerkapelle vraagt, of het nu maar steeds moet doorgaan, dat aan de ondernemer — ook aan de boer — nieuwe sociale lasten worden opgelegd. Vroeger waren er althans op het platteland gezonde verhoudingen. Op leeftijd gekomen, verpachtte de vader het land aan zijn zoons en trok zich uit het bedrijf terug. Maar in de laatste jaren is dat allemaal anders geworden. De waarde van het geld is gedaald. De pachten zijn min of meer bevroren. Nu zijn er dus allerlei moeilijkheden. Spreker meent, dat aan deze kant van de zaak te weinig aandacht is gegeven. Dat er nu al die moeilijkheden zijn, is dat ook niet het gevolg van de naoorlogse politiek? De nieuwe loonronde van 6 % betekent praktisch opnieuw vermindering van koopkracht. Zo daalt de waarde van het geld en worden de moeilijkheden steeds groter. Is daarom een andere politiek niet meer gewenst? Wij moeten niet hebben de ene loonronde na de andere want daardoor komen de vergeten groepen steeds meer in de knel.

Dr P. J. Platteel meent, dat de referent zich de tolk heeft gemaakt van velen, in hun weifeling of het advies van de SER moet worden aanvaard of verworpen. Zijn beroep op het vijfde gebod is juist. De natie heeft inderdaad een verplichting tegenover haar bejaarden. Maar een ander punt is: hoe denken de bejaarden daar zelf over? Spreker bepleit een nieuw element in de argumentatie, nl. de zorg voor bejaarden. Daardoor kunnen wij ons meester maken van het gehele ontwerp. Dat nieuwe element moet er in worden gebracht. Zoals de Engelsen het noemen de „social taste”. Het is niet het belangrijkste, dat de bejaarden recht hebben op uitkering. Daarmede zijn zij niet geholpen. Dan worden ze verder toch in de steek gelaten en dan voelen ze zich toch nog uitgestoten en vereenzaamd. Daarmede zijn we er niet. Er moet meer worden gedaan.

De heer Joh. de Jong merkt op, dat de introductie van het omslagstelsel met

zich brengt, dat degenen die werken betalen voor degenen die niet meer werken en dat daardoor zij, die voor een eigen voorziening gezorgd hebben, dan toch wel in de verdrukking komen.

De heer Dr J. P. I. van der Wilde constateert, dat door spreker de opname der zelfstandigen in het systeem der verzekering wordt aanbevolen omdat er is een acute nood situatie onder de kleine zelfstandigen. Is die acute nood situatie tijdelijk of permanent? Is zij tijdelijk, dan is een tijdelijke maatregel vereist. Is zij permanent — en dat was zij in het verleden inderdaad — dan is het vandaag inderdaad een eis van gezond bestuur om in dit opzicht iets te doen. Maar zou de situatie verbeteren en de acute nood worden opgeheven, zal dan de uitkering worden verminderd?

Voorts bepleit referent de gelijke uitkering voor allen — maar tevens aanvaardt hij een verschil van premiebetaling. Daar is iets voor te zeggen. Maar de referent bepleit tevens, dat bepaalde groepen, die helemaal geen premie betalen geheel worden uitgesloten. Dat is toch eigenlijk niet consequent. Is dat nu alleen een gradueel of ook een principieel verschil? (De referent stelde zich op het standpunt, dat allen, die aan het productieproces op een of andere wijze deelnemen, in de verplichte verzekering behoren te worden opgenomen. De groep der geestelijk of lichamelijk onvolwaardigen valt daar dus buiten.) Spreker vraagt tenslotte of het dan maar niet beter is het advies van de SER in zijn geheel te aanvaarden, vooral omdat het immers toch een bodemvoorziening betreft op de basis van het sociaal gewenste minimum.

De heer C. Smeenk verklaart zich in de grote lijn accoord met het standpunt van de referent. Men moet naar zijn mening de opvattingen van Talma niet willen canoniseren. Ook Talma heeft niet het laatste en beslissende woord gesproken. Ook in het verre verleden zijn er Antirevolutionairen geweest, die voor een meer algemene voorziening hebben gepleit. De heer Okma heeft daarover indertijd een brochure geschreven.

Zo zijn er ook uitlatingen van Dr Kuyper en van Mr V. H. Rutgers bekend in dezelfde richting. Bovendien was Talma van mening, door zijn maatregelen niet alleen de arbeiders maar ook de zelfstandigen te helpen. Bijna steeds begint iemand in dienst van een ander en later begint hij dan een eigen zaak. Hij begint dus met verplicht verzekerd te zijn.

Wordt hij zelfstandig werkzaam, dan kan hij vrijwillig verplicht verzekerd zijn. Zo noemde men dat! Dan kon hij de verzekering voortzetten. Dat is mislukt. In de overgrote meerderheid der gevallen zette men de verzekering niet door. En daardoor hebben wij nu de moeilijkheid, dat grote groepen van zelfstandigen niet voor de oude dag hebben gezorgd. Men ziet dus, dat men zonder werkelijke verplichting niets bereikt. Ook in dit opzicht faalde de vrijheid.

Thans is de situatie zo, dat vele zelfstandigen een uitkering ontvangen krachtens de noodvoorziening ouden van dagen plus nog aanvullende steun van maatschappelijke zorg. Daarom moeten we wel vasthouden aan het systeem der verplichte verzekering, waarin de zelfstandigen moeten worden opgenomen, anders blijft de noodwet gehandhaafd. Wij moeten, wat dit betreft, er niet inbrengen het element van bejaarden-

zorg. Dat is een hoofdstuk apart. Dat staat er naast en is nu niet aan de orde. En dan moeten we de zaak niet al te individualistisch opvatten. Dat was bij de Invaliditeitswet ook niet zo. Voorts kan een argument worden ontleend aan de bestrijders van de verplichte sociale verzekering voor de arbeiders, die, zoals van Idsinga, hebben betoogd, dat dit een klassewetgeving was, omdat zij zich niet over het gehele volk uitstrekke.

Voorts acht spreker de inkomensgrens van f 6000.- niet te hoog. Voor de oorlog was de grens voor de sociale verzekering f 3000.-, dus is zij, gezien het gestegen prijs- en loonniveau zeker aan de lage kant. Maar dat is een kwestie van praktische overweging.

De werkelijkheid leert ons inderdaad, dat feitelijk niemand volledig zekerheid heeft omtrent de toekomst. Onlangs heeft spreker nog een geval ontmoet,

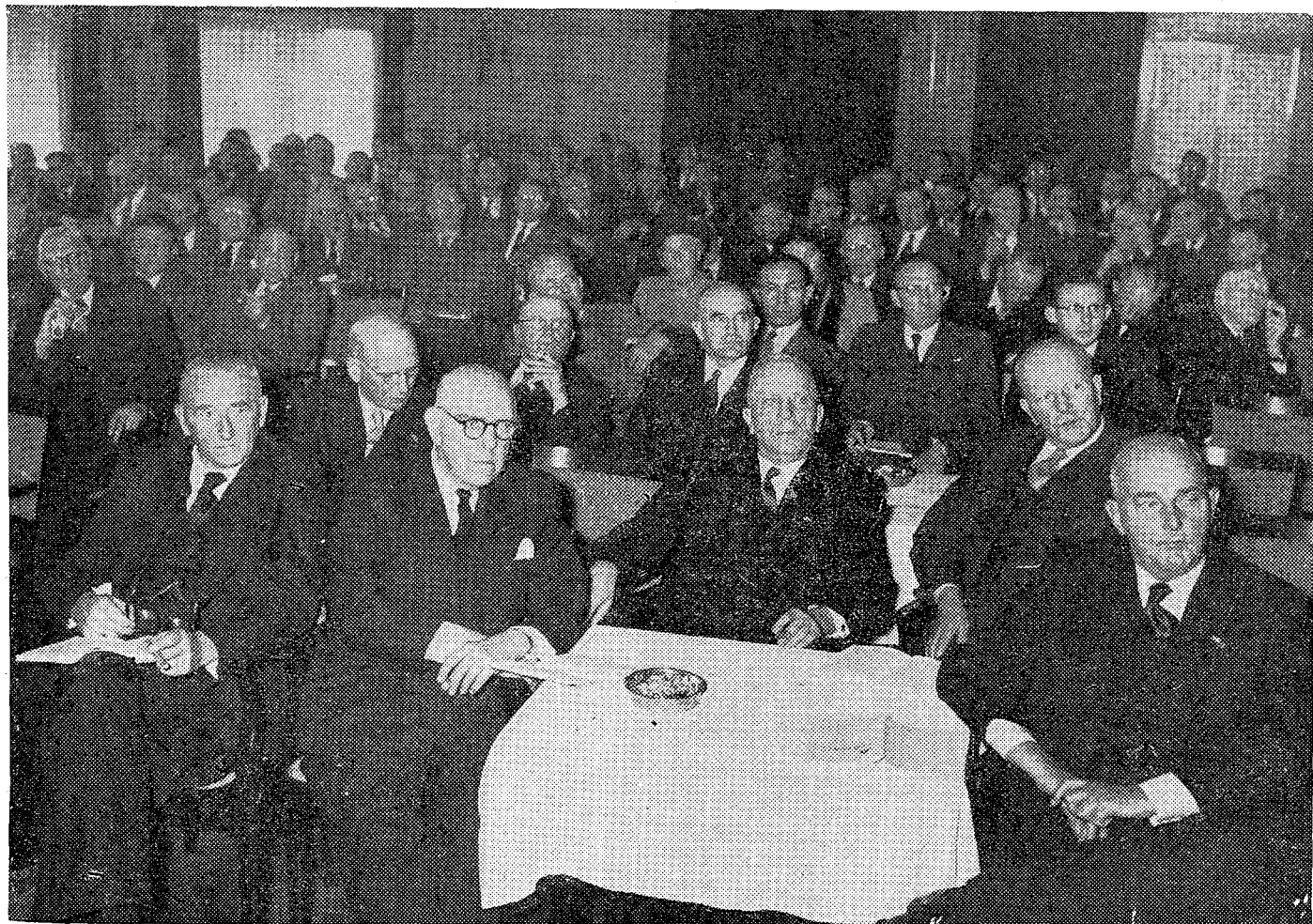
dat een millionair door Maatschappelijk Hulpbetoon moest worden geholpen. En dat geval staat heus niet op zich zelf.

De administratieve bezwaren aan de verzekering der kleine zelfstandigen verbonden, moeten inderdaad niet worden onderschat. Maar vooral keert spreker zich tegen het argument, dat deze verplichte verzekering de verantwoordelijkheid ondermijnt en de morele kracht der bevolking schaadt. Dat is niet juist. Het tegendeel is waar. Niets hebben en niets bezitten deprimeert en ontmoedigt. Wanneer men helemaal niets heeft is er geen beginnen aan. Maar iets hebben stimuleert. En vergeten moet niet worden — het is slechts een minimumvoorziening. Meer niet. Van f 1260.- per jaar kan geen echtbaar leven. Daarom hebben de levensverzekeringsmaatschappijen tegen deze regeling ook geen bezwaar.

Maar armenzorg moet er toch blijven

De deelnemers der conferentie volgen aandachtig het betoog van de heer Bieuwenga over de komende oudervoorziening.

Prof. Mr J. Hellema kruist de wetenschappelijke degen met Prof. Dr F. de Roos

beweren sommigen. Laat men zich daarvan toch geen overdreven voorstellingen maken. De kerken doen het niet en veelal kunnen ze het ook niet. De Rooms-Katholieke Kerk is in dit opzicht wel zeer in gebreke. De Nederlands Hervormde Kerk staat voor een wanhopige taak, die zij niet aan kan. De Gereformeerde Kerken doen wat zij kunnen, maar ook zij kunnen de nodige enorme bedragen niet opbrengen. En het eind is, dat de Overheid het leeuwendeel voor haar rekening moet nemen. Wat dit argument aangaat moet men niet idealiseren.

Spreker is het met de referent eens, dat het om verschillende redenen gewenst is, dat de kleine zelfstandigen met een inkomen van minder dan f 2000.- per jaar toch premie zullen betalen. Dat moet zoveel mogelijk worden bevorderd; al is het maar een fractie van het verschuldigde bedrag. Spreker zou graag zien, dat er op de een of andere manier toch nog verband zou kunnen worden gelegd tussen de premiebetaling en de uitkering, al ziet hij niet hoe dat moet.

Met een speciaal uitvoeringsorgaan gaat hij accoord. Ook voor hem is fondsvorming of omslagstelsel geen principiële vraag. Het kapitaaldeckingsstelsel van aanspraken is volstrekt onmogelijk. Tot het onmogelijke is niemand gehouden. De financiering van de backservice zal in dat geval de staat nopen tot het bijdragen van enorme sommen. Dat zal dan uit belastingopbrengst moeten geschieden. Het enorme kapitaal zal praktisch in handen van de staat worden gesteld, althans zal de staat daar zeggenschap over hebben. Daar zit een groot gevaar in voor het particuliere bedrijfsleven dat kapitaal nodig heeft.

Deze generale voorziening moet worden aanvaard. Zij doodt niet het particulier initiatief. Integendeel deze wordt door haar gestimuleerd. Dat heeft de practijk van de wet van Talma geleerd. Voordat de wetten van Talma in werking waren, gebeurde er op dat terrein door de ondernemers niets. Maar daarna is het begonnen en is er heel veel tot stand gebracht. Maar de wetten van Talma-Aalberse zijn in discreet geraakt door-

dat zij op fondsvorming berustten, waardoor de aanpassing van de gewijzigde geldswaarde zo moeilijk werd. Daarom ook verdient het omslagstelsel aanbeveling, want nu wordt die aanpassing veel gemakkelijker. Spreker eindigt met de oplossing, door de heer Biewenga voorgestaan, hartelijk aan te bevelen.

De heer Prof. Mr H. J. Hellema kruiste de wetenschappelijke degen vooral met zijn ambtgenoot Prof. Dr F. de Roos, die, naar zijn oordeel, het financieringsprobleem wel heel erg eenvoudig stelde Omslagstelsel betekent meer consumptie — meer vraag, meer winstmogelijkheden — meer reële kapitaalsvorming. Fondsvorming werkt deflatoir, betekent meer sparen. De structuur van het volksleven is te veel sparen. Als reactie daartegen moet nu het omslagstelsel maar worden toegepast. Is dat nu allemaal wel zo eenvoudig als het door Prof. de Roos wordt gesteld? Prof. de Roos heeft onlangs in Antirevolutionaire Staatskunde een interessant artikel geschreven, waarin hij betoogde, dat sparen zowel een deugd als een ondeugd kan zijn en dat het van de omstandigheden afhangt of het een deugd of een ondeugd is. Daar is spreker het mee eens. Maar dan kan men ook niet zonder meer stellen, dat het omslagstelsel aanbeveling verdient want ook dat hangt dan van de omstandigheden af. Wanneer deze regeling ingaat weet immers niemand. Dat kan ook nog wel vijf jaren duren. En hoe zullen de omstandigheden dan zijn? Spreker acht het betoog wat boud opgezet. Het is er net zo mee als met de werkgelegenheidspolitiek. Wanneer deze om conjuncturele redenen moet worden geremd, dan wordt dat om structurele redenen weer niet gedaan. Wij zijn daar maar zo niet uit.

Het omslagstelsel stimuleert de consumptie, zo betoogt Prof. de Roos. Dat moet nog bewezen worden. Wanneer de premies worden betaald uit bedragen, die voor consumptie bestemd zijn en dienen voor de uitkering aan de bejaarden die ze ook weer voor consumptieve doeleinden aanwenden, dan verandert er precies niets en dan doet het er ook niets toe of men het omslagstelsel kiest of de fondsvorming. Het zal wel zo zijn, dat voorzover het de hogere inkomens betreft, ook wel iets aan de besparingen zal worden onttrokken. Maar om welke bedragen gaat dat? Heeft dat nu wel zoveel te betekenen?

Men moet deze redenering niet te simplistisch opzetten. Ook niet wat de kapitaalsvorming betreft. Beleggingsmoeilijkheden? Inderdaad! Maar wat doet men in de Verenigde Staten en in Engeland? De levensverzekeringsmaatschappijen beleggen daar vrij uit in aandelen — dus in de risicodragende

sfeer. En dat moet dan natuurlijk ook. Laten wij niet vergeten dat het aantal bejaarden in een sterk tempo stijgt. Zullen wij dat straks alles kunnen financieren? Laat Prof. de Roos nog eens in Antirevolutionaire Staatskunde hierover een duidelijk artikel schrijven, want zo eenvoudig ligt het zeker niet.

Ook dr **W. P. Berghuis** acht het een goed referaat van de heer Biewenga. Deze is een verstandig en tevens een voorzichtig man. Maar daardoor wekt hij ook de schijn, dat hij als de poes om de hete pap wandelt. In hoeverre is nu de generale volksverzekering voor ons principieel aanvaardbaar? Daarover heeft de referent zich niet uitgesproken, maar daarover zal hij zich toch wel duidelijk moeten uitspreken. Spreker heeft bezwaar tegen de uitdrukking, dat het „sociale recht” moet praevaleren boven de „zelfverantwoordelijkheid.” Dat naar een zekere mate van evenwicht wordt gestreefd acht hij echter juist. Ook is het spreker nog niet duidelijk of het advies van de S.E.R. een verplichte sociale verzekering is of staatspensioen. Naar zijn oordeel blijft er in dit advies van de verplichte sociale verzekering nu niet zo heel veel over. En, zo vraagt hij, moeten wij nu inderdaad zo hevig vasthouden aan de verzekeringsgedachte. Dat was vroeger een uitermate belangrijk probleem. Spreker meent, dat wij ons van dit probleem maar los moeten maken en dat het veel beter is, dat de Overheid zoekt naar adaequate maatregelen, die door de omstandigheden worden vereist — ook zo — dat de zelfverantwoordelijkheid kan worden gehandhaafd. Welke die maatregelen moeten zijn, kon spreker echter niet noemen.

De heer **G. van Galen** heeft begrepen dat de referent zeer bewogen is met het lot der kleine zelfstandigen die zich zelf niet kunnen redden en geholpen moeten worden. Maar hoe dan met die zelfstandigen, die wel zichzelf redden, maar die door grote soberheid en zuinigheid iedere *f* 100.— die zij sparen aanwenden in hun eigen bedrijf? Zij worden nu ook gedwongen die premie te betalen, hoewel dat geld in hun zaak of bedrijf hard nodig is. Om die reden heeft immers het hoofdbestuur van de C.B.T.B. het niet aangedurfd om de boeren in het bedrijfspensioenfonds ver-

plicht te verzekeren. Voorts heeft spreker nog een principiële vraag. Mr J. A. de Wilde heeft in „Nederlandse Gedachten” eens een artikel geschreven waarin hij betoogde, dat oorlog, na-oorlogse tijd en crisis, altijd bondgenoten zijn van het socialisme. De ontwikkeling van deze tijd, zo zegt men van alle kanten, is socialistisch. Is dat nu wel zo? Moeten we dat als juist aanvaarden? Hoe is de ontwikkeling van de tijd zelf?

Moeten wij daar niet wat meer op letten? Wij slaan die ontwikkeling met bezorgdheid en vrees gade. De socialisten doen dat met blijdschap en vreugde. Maar die ontwikkeling stoort zich niet aan onze vrees en beduchtheid, noch aan de socialistische blijdschap. Zit in die ontwikkeling niet een onafwendbaar, een onontkoombaar element en moeten wij die ontwikkeling ook niet zien als van God gegeven? Staan wij tegenover die ontwikkeling niet wat al te afwijzend? Wij moeten met wat meer blijmoedigheid en met wat minder vreesachtigheid deze ontwikkeling leren aanvaarden. In het artikel, dat de heer Aantjes in Antirevolutionaire Staatskunde schreef, heeft spreker dit element in ieder geval zeer gemist.

De heer **W. H. Neefjes** is het in grote lijnen wel geheel met het betoog van de referent eens. Maar nu is het zaak dit ook aan de mensen te verkopen. Hoe moet dat nu wanneer men het geval neemt dat een middenstander en werknemer beiden een inkomen hebben van *f* 5000. De eerste moet de premie van *f* 275.— geheel zelf betalen en voor de werknemer bij hem in dienst is nog eens *f* 275.— voor looncompensatie. De laatste daarentegen houdt zijn *f* 5000.— schoon. Daar zit toch wel iets scheef! Moet de middenstandspolitiek daarin uitkomst brengen? Dan zal dat toch pas zijn op de lange duur. Zit daar geen element in van sociale discriminatie? Is dat ook niet sociaal onrecht? Spreker komt daar niet uit.

De heer **mr W. Aantjes** wil zich niet verdiepen in allerlei onderdelen. Het gaat hem om de hoofdzaak. In welke richting komen wij? Waar gaan wij heen? Op dit punt is hij door de referent teleurgesteld. Wanneer wij beginnen hebben dan moeten wij die toetsen

aan de feitelijke situatie. Maar de referent zegt: wij leven nu eenmaal in een andere tijd. Maar wij zijn toch ook de Christelijk Historische partij. De historie heeft ons toch wel iets te zeggen. De jongeren worden opgewekt de historie te bestuderen. Er is toch een lijn, die loopt van Groen over Kuyper, over Colijn en Schouten. Daar zijn toch normen geweest. Die normen zijn toch niet veranderd. Wel de situatie waarin wij leven. Wat Talma gezegd heeft, heeft toch ook nog waarde voor ons. De socialisten beweren nu wel dat Talma precies gezegd heeft wat er in het S.E.R. advies staat. Maar is dat nu ook waar? Dit bevredigt niet. In zijn artikel in A.R. Staatskunde heeft spreker zich doelbewust beperkt tot wat Kuyper, Sikkell, Rutgers, Talma en Schouten hebben beweerd. Hij heeft zich juist niet beroepen op de grote tegenstanders, maar op de voorstanders van de verplichte sociale verzekering, die zich echter keerden tegen het staatspensioen. Dr Schouten heeft in 1929 geciteerd wat Dr Kuyper in 1904 heeft betoogd. Dat mocht hij dus klaarblijkelijk niet doen, want daar zat de eerste wereldoorlog tussen. Spreker heeft alle begrip voor het jaar 1954. Maar geldt dan niet meer, dat er van noodtoestand sprake moet zijn, zal de overheid gerechtigd zijn in te grijpen? (Hetgeen overigens de referent heeft betoogd - red.) Dat verandert toch niet. Geldt dan niet meer, dat de bestaande maatschappelijke verbanden zoveel mogelijk moeten worden ingeschakeld? Spreker betreurt het, dat de referent niet meer aandacht heeft gegeven aan de kwestie van de rechtsgrond. De referent is geëindigd met een beroep op het vijfde gebod. Maar die sprong is toch wel een beetje groot om dat staatsrechtelijk te rechtvaardigen.

Als het nu niet anders kan! Maar daar moeten we toch erg voorzichtig mee zijn. En hoe het dan anders moet? Enkele jaren geleden heeft Churchill eens heel heftig Attlee aangevallen. Attlee vroeg toen verontwaardigd: „hoe moet dat dan”. Waarop Churchill keihard reageerde met: U bent aan de regering, niet ik! De socialisten hebben verklaard, dat de Noodvoorziening ouden van dagen een tijdelijk karakter zou dragen. Kunnen wij ons daar nu niet

ZUIDHOLLANDSE BANK

ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN
ROTTERDAM DEVIËZEN 's-GRAVENHAGE

Prof. Dr F. de Roos geeft een korte maar duidelijke uiteenzetting over de voordelen van het omslagstelsel

van losmaken? Wij hebben ons toen klaarblijkelijk min of meer in de luren laten leggen. Als het dan klaarblijkelijk niet anders kan, dan zijn wij veranderd. Maar dan moeten wij gaan werken om de maatschappij te veranderen, zo, dat wel de aanpassing mogelijk is. De zaken groeien immers niet vanzelf. Bij de boeren ook niet. Ook door hen moet worden geploegd en gezaaid. De mens speelt in die ontwikkeling ook een rol. En als het dan niet anders kan, laten we het kind dan bij de naam noemen. Want het is wezenlijk staatspensioen met de uiterlijke schijn van verzekering.

De heer **Dr J. W. Noteboom** heeft bezwaar tegen het citaat, ontleend aan Prof. Dr van der Kooy, dat een dun vlies de vrije maatschappij scheidt van een collectivistische. Die voorstelling van zaken is niet juist. De vrije zuivere maatschappij bestaat niet evenmin als de collectivistische, zelfs niet in Rusland. Daar tussen in zijn tal van verschijningsvormen, waarin het éne of het andere element meer op de voorgrond treedt. Daarom moeten we wel telkens beoordelen, of het zwaartepunt

teveel naar de ene of naar de andere richting wordt verschoven. De stap die in Kuyper's dagen werd gedaan was veel en veel belangrijker in de richting

van het collectivisme dan die wij vandaag doen. Dat moeten wij ons goed realiseren. Toen is de principiële beslissing gevallen. Wat wij nu doen is bijshaven. En de rechtsgrond? Ook die is dezelfde als van voorheen. Er was een ondragelijke toestand. Die is er nu ook. Er is een groep nijvere arbeidzame mensen, waarop overigens niets aan te merken valt en die is afhankelijk van de weldadigheid. Dat is onjuist. Dat is niet rechtvaardig. Dat we nu zoveel mogelijk vasthouden aan de verzekeringsgedachte is uitstekend. Spreker is daar hartelijk voor. Maar er moet hulp geboden worden. Dat is een noodzakelijkheid, die voortspruit uit de sociale rechtvaardigheid. Het mag niet het karakter dragen van verkapte armenzorg. Dat is uitstekend. Maar zelfs al zou het staatspensioen zijn, laten we ons dat nu eens even voorstellen, dan nog zou het een stelsel zijn met een sociale strekking: Want armenzorg is altijd op het individu afgestemd, armenzorg draagt ook steeds een geestelijk en zedelijk karakter.

Maar de toestand in de armenzorg is critiek. Ook de kerkelijke armenzorg in de Gereformeerde Kerken verkeert in een crisistoestand, ook wat de huiszittende armen betreft. Steeds weer worden zij naar de Overheid verwezen. Spreker is het daarmee niet eens. Armenzorg blijft een taak van de kerk. Maar aan de andere kant nopen de omstandigheden tot maatregelen om de kerken van een te zware zorg te ontlasten. Het gaat eenvoudig zo niet langer. Ook bij de Overheid is de zaak niet in orde. Van de bedoeling van Heemskerk in de armenwet, de zgn. opheffende armenzorg, komt niets terecht. Niet alleen de sociale rechtvaardigheid noopt tot aanvaarding, maar ook de armenzorg.

De Heer Biewenga beantwoordt de sprekers

Als men mij, los van alles zou vragen een pleidooi te houden voor een algemene volksverzekering, dan zou ik daartoe niet bereid zijn. Wel acht ik een rechtsgrond aanwezig voor een verplichte oudedagsvoorziening voor loontrekkenden en bepaalde groepen van zelfstandigen. Maar wanneer men met aanvaarding hiervan zich zet tot de uitwerking, komt men onherroepelijk bij de volksverzekering terecht. Men kan dit alleen op praktische gronden aanvaarden en dit houdt zeker niet in een van harte bepleiten van een volksverzekering. Dit was zo ongeveer de kern van de beantwoording der discussie door de heer A. W. Biewenga Wzn.

De heer Biewenga kon tot zijn verassing constateren, dat in Antirevolutionaire kring in het algemeen geen

overwegende bezwaren bestaan tegen verplichte verzekering van kleine zelfstandigen.

De bezwaren, die men hoort, zijn veel geringer dan die, welke een halve eeuw geleden werden ingebracht tegen de verplichte sociale verzekering van loontrekkenden.

Tegenover o.a. door de heren Platteel (Den Haag) en Berghuis (Kampen) geconstateerde aarzeling met betrekking tot de aanvaarding van het S.E.R.-rapport, stelde de heer Biewenga de duidelijke uitspraak, dat er z.i. geen enkele aarzeling behoeft te bestaan met betrekking tot de vraag, of de overheid de verplichting tot ouderdomsverzekering mag opleggen aan zelfstandigen. Al is het misschien nodig, voor de rechtsgrond nog een bepaalde formulering te zoeken, die rechtsgrond wordt algemeen gevoeld. Het is niet zo, dat de verplichting aanvaard wordt, omdat de feitelijke omstandigheden nu eenmaal zo liggen en er voldongen feiten zijn en men de weg terug niet aandurft. Ook al was er geen sprake van een achtjarige ervaring met de Noodwet Ouderdomsverzekering, dan nog zou de A.R. partij de verplichte ouderdomsverzekering voor zelfstandigen moeten verdedigen.

Te grote vrees

In aansluiting op wat de heer van Galen (Zwijndrecht) had gezegd, betoogde de heer Biewenga, dat dikwijls te veel naar voren komt een al te grote vrees-achtigheid tegenover de huidige tijd, een al te gemakkelijke vrees voor de invloed van het socialisme. Men moet het niet zó voorstellen, alsof alles in deze tijd van het socialisme afkomstig is. God heeft ons in de huidige maatschappij geplaatst. Daarin moeten de A.R. beginselen tot gelding worden gebracht. Wij moeten ons niet laten voortdrijven door de zweep van het socialisme. De Anti-revolutionairen hebben altijd getoond te willen strijden voor het recht, ook in het maatschappelijk leven. Bij de sociale verzekering hebben wij vooraan gestaan in de strijd, toen de socialisten er nog niet van wilden weten of er nog niet aan toegekomen waren.

Men moet het S.E.R.-rapport dan ook niet zien als overwegend door socialisten geïnspireerd, al is het wel een compromis. Hiermee keerde de heer Biewenga zich tegen mr Aantjes, die in een publicatie in A.R. Staatskunde de vraag, of het S.E.R.-rapport wel principieel aanvaardbaar is, nu niet bepaald volmondig bevestigend beantwoord heeft, een mening, waarvan hij ook ter conferentie een en andermaal deed blijken. De heer Biewenga betoogde daartegenover, dat de aanvaarding van het rapport niet ingaat tegen de A.R. richtlijnen, zoals die de laatste tientallen jaren op het gebied van de sociale verzekering zijn gevolgd.

Beperking onuitvoerbaar

Wat de rechtsgrond voor de verplichte verzekering, ook voor kleine zelfstandigen betreft, las de heer Biewenga enige passages voor uit een concept-nota van een commissie uit het College van Advies, waarin de verzekeringsplicht voor allen, die in eenzelfde economische positie verkeren of kunnen komen, aanvaardbaar wordt geacht, te meer waar economische omstandigheden en concurrentie met onmacht kunnen slaan om zelf voor een oudedagsvoorziening te zorgen.

Uitvoerig toonde de heer Biewenga aan, dat een beperking van de verzekeringsplicht tot alleen de kleine zelfstandigen praktisch onuitvoerbaar is. Men krijgt onoverkomenlijke moeilijkheden bij de afgrenzing. Soortgelijke moeilijkheden zijn er met betrekking tot de vrijstellingen. De S.E.R. heeft de zaak zo eenvoudig mogelijk willen houden en daarom afgezien van het verlenen van vrijstellingen: tijdens een overgangperiode zullen de reeds bestaande oudedagsvoorzieningen moeten worden aangepast aan de nieuwe situatie. In dit verband wilde de heer Biewenga ook niets weten van de suggestie van dr Schouten, later gesteund door de heer Haspels (Bussum), het overheidspersoneel buiten de bodem-pensioenverzekering te houden: er moeten zo weinig mogelijk uitzonderingsposities worden geschapen.

Uitdrukkelijk wees de heer Biewenga de gedachte van mr Aantjes van de hand, als zou een door de overheid opgelegde verzekeringsplicht betekenen, dat er in feite sprake zou zijn van een staatspensioen. Hij pleitte voor een afzonderlijk orgaan, waarvan het bestuur voor het grootste deel aangewezen zou moeten worden door organisaties uit het maatschappelijk leven. Er is geen sprake van staatsuitkering: het verband tussen premiebetaling en uitkering is vastgehouden. De uitvoering moet niet in handen van overheidspersonen komen.

Minimum

Niet vergeten moet worden, dat het gaat om minimum-uitkeringen. Met de heer Smeenk (Arnhem) was de heer Biewenga het eens, dat eraan nog andere voorzieningen moeten worden getroffen. De zelfstandigen moeten dit zelf doen, de loontrekkenden kunnen het doen via de bedrijfspensioenfondsen.

De beide hoogleraren aan de Vrije Universiteit, prof. De Roos en prof. Hellema, hadden de degen gekruist over de vraag: kapitaaldekkingstelsel of omslagstelsel. De heer Biewenga bleek een voor-

stander te zijn van een gematigd omslagstelsel met een groter schommelfonds dan de S.E.R. voorstaat, ten einde de aanwas van bejaarden gemakkelijker te kunnen opvangen. Prof. De Roos wilde het schommelfonds gebruiken voor conjunctuurpolitiek, terwijl prof. Hellema er niet van overtuigd was, dat dit werkelijk zou kunnen. De heer Biewenga zag als groot voordeel van het omslagstelsel o.a. dat in de toekomst hierdoor het probleem van de zgn. vergeten groepen gemakkelijker is op te lossen.

Mr Eling Visser (Arnhem) had vrees uitgesproken, dat wanneer de volksvertegenwoordiging wordt ingeschakeld bij de beoordeling van de vraag of en in hoeverre het pensioen moet worden verhoogd of verlaagd, dit in de verkiezingsstrijd wel eens tot narigheid aanleiding kan geven. In dit verband bepleitte de heer Biewenga telkens een beslissing van de wetgever, gebaseerd op zekere normen, die in de wet moeten worden vastgelegd. De heer van den Heuvel kreeg te horen, dat het sparen door landbouwers via investeringen in eigen bedrijf veel moeilijker is geworden door gebrek aan grond, afromen door de overheid en minder sober leven.

Interessante noot

De heer Platteel (Den Haag) had een interessante noot in het debat gebracht. Hij wilde aan de wet het „socialistisch karakter” ontnemen, door er ook een ander element in te brengen, nl. de niet-materiële zorg voor de bejaarden. Men mag, zo zeide hij, de mens niet vergeten. Men is er niet mee af, wanneer een uitkering in geld wordt gegarandeerd. De heer Biewenga erkende, dat hier een vraagstuk ligt, maar oordeelde, dat nu juist dat behoort tot de specifieke taak van de diaconieën. De heer de Jong (Rotterdam) werd er op gewezen, dat deze verplichte verzekering moet prikkelen, er naast nóg iets te doen: er wordt immers niet meer dan een minimale uitkering gegarandeerd.

Mr J. P. van der Wilde (Den Haag) ging er met de heer Biewenga van uit, dat het bij de kleine zelfstandigen gaat om een blijvende nood, die er in het verleden ook al was. Daarin zag hij een voldoende rechtsgrond voor de verplichte verzekering. Anders dan de heer Biewenga zag hij geen principieel, maar slechts een gradueel verschil tussen het gedeeltelijk laten betalen van premie door niet-draagkrachtigen, die in het arbeidsproces zijn ingeschakeld en het geen premie laten betalen door niet in het arbeidsproces ingeschakelden.

De heer Biewenga wilde beslist handhaving van een verband tussen premiebetaling en uitkering: anders komen er

elementen van staatspensioen in. In dit opzicht was hij het eens met dr Schouten.

Geen schijnmanoeuvre

Uitvoerig maakte de heer Biewenga er bezwaar tegen, wanneer gezegd wordt, dat er sprake is van een schijnmanoeuvre en dat het in wezen tóch om staatspensioen gaat: het S.E.R.-rapport wil heel wat anders dan de Bond voor Staatspensionnering ooit heeft verlangd. Maar wel moeten alle pogingen gedaan worden om te voorkomen, dat in de toekomst de lijn in de richting van staatspensionnering zou kunnen worden omgebogen.

De heer Neefjes (Den Haag) was van oordeel geweest, dat het gevaar van sociale discriminatie voor zelfstandigen niet denkbeeldig is, nu de loontrekken den compensatie kunnen krijgen. Daartegenover stelde de heer Biewenga, dat bij de prijspolitiek steeds de lonen en kosten van sociale voorzieningen zijn verdisconteerd. Overigens had hij er oog

voor, dat kleine middenstanders het straks met de premiebetaling moeilijk kunnen krijgen.

Met dr Schouten was de heer Biewenga van oordeel, dat de premie-inning niet via het belastingbiljet mag geschieden en dat de betaling over een voldoende aantal maanden, moet worden mogelijk gemaakt.

De heer Schouten had enig bezwaar ingebracht tegen de door de heer Biewenga geponeerde stelling, dat het vijfde gebod ook iets te zeggen heeft met betrekking tot de collectieve plicht te zorgen voor de bejaarde ouders. Erkennende, dat er geen direct verband bestaat, meende de heer Biewenga toch zijn stelling te moeten handhaven: uit dit gebod valt wel iets af te leiden voor de zorg voor onze ouders.

Ontwikkeling

Aan het slot van de vergadering wees de voorzitter, dr Schouten, er op, dat

men zich steeds heeft te realiseren, dat de omstandigheden thans geheel anders zijn dan een kwart eeuw geleden. Het gehele leven maakt een ontwikkeling door en al is die niet in alle opzichten aanbevelenswaardig, toch zitten er ook wél aanbevelenswaardige elementen in. Er is een wijziging gekomen in het welvaartspeel en in het culturele en sociaal-economische levenspeel. De kunst van citeren uit het verleden is moeilijk: men moet zich dan verplaatsen in de omstandigheden van die tijd. Hieraan heeft mr Aantjes in zijn artikel in A.R. Staatskunde niet voldoende aandacht geschenken. Daarin zag dr Schouten de sleutel tot de verklaring van diens objecties.

De minister, die nu met een wetsontwerp voor de oudedagsvoorziening moet komen, staat voor honderdtallen moeilijkheden, waarvan tientallen zeer grote. Aan de Kamerfracties komt straks de taak toe, de uitwerking te bekijken en na te gaan of er iets voor verbetering in aanmerking komt. Er zal op gelet moeten worden, dat de regeling een zodanig karakter draagt, dat de sterkst mogelijke waarborgen verkregen zijn tegen een omslag in de verkeerde richting: van een staatspensioen.

Uit het reorganisatierapport

Met de grootste klem wil de commissie in dit verband opkomen voor openbaarheid: de publieke zaak publiek! Er is geen enkele reden om met de jaarverslagen geheimzinnig te doen of de financiën alleen maar vertrouwelijk te behandelen. Iedere grote organisatie publiceert immers deze zaken en geeft veelal via persconferenties zelfs een zo uitgebreid mogelijke publicatie aan.

Openbaarheid kan alleen maar werken ten goede van de partij. Zij bevordert de belangstelling en het medeleven. De commissie stelt dan ook voor de Deputatenvergadering en de vergaderingen van het Centralen Convent openbaar te doen zijn. Het Nederlandse volk moet weten dat er een Antirevolutionaire Partij is en wat zij doet. Het feit, dat het Centraal Comité zelf de agenda vaststelt en dat in het uiterste geval de vergadering tot sluiting der deuren kan besluiten, biedt naar het oordeel der commissie voldoende waarborg tegen excessen.

Ook de heer G. van Galen, de voorzitter van de kiesvereniging te Zwijndrecht mengde zich in het debat der deskundigen. De opmerkingen, die hij maakte, verdienen de aandacht en ernstige overweging.

Uit het Parlement

Sj. JONKER

De Mandementsstorm is geluwd. De P.v.d.A., die zich heeft opgeworpen als de hoeder der democratie bij uitstek — de v.v.d. sloot zich daar ijlings bij aan — heeft geen daden doen volgen op haar dreigementen. De huidige politieke samenwerking is niet verbroken en het Ministerie Drees zet zijn arbeid ongestoord voort. En dat is maar het beste. Geen breuk dus, maar het zou beslist te ver gaan om te veronderstellen, dat er geen spaanders zijn afgeslagen van het vierpartijen schild, waarachter dit Kabinet optrekt. Die spaanders vlogen tijdens de Algemene Politieke Beschouwingen overal in het rond, maar het schild heeft het gehouden.

Voor een deel is dat ongetwijfeld een gevolg van de houding der socialisten. Zij waren het toch, die het Mandement der Bisschoppen midden in de politieke strijd plaatsten en die de fiolen van hun toorn daarover op de K.V.P. deden neerkomen. Als liefde verandert in haat kunnen er vreemde dingen gebeuren, maar gelukkig hebben de twee oude bondgenoten tenslotte het nuchter verstand maar laten spreken.

Ongetwijfeld was de K.V.P.-woordvoerder, Prof. Romme, evenwichtiger in dit debat dan de socialistische fractievoorzitter Burger. Deze kan men niet verwijten, dat hij niet ridderlijk ten strijde trekt. Hij vecht met open vizier, maar hij vergeet wel eens dat vizier op het critieke moment te sluiten, zodat hij meer moet incasseren dan voor een fractievoorzitter goed is. Alle felle aanvallen ten spijt, niets wees op een einde van het Kabinet Drees. Het was voor de socialisten dan ook wel uitermate moeilijk om op dit moment een crisis te forceren. Zij mogen nog zo twifelen aan het democratisch karakter van de k.v.p., bij hun overwegingen zijn zij stellig niet vergeten, dat het Mandement nimmer ingetrokken zal worden. Dat blijft bestaan. En hoewel er in de politiek veel kan gebeuren, zou het toch een tour de force voor de socialisten zijn om over enige tijd de samenwerking met de k.v.p. weer aan te gaan. De breuk, ontstaan door het Mandement, zou dan geheel moeten worden zonder over dat blijvende schrijven van het Episcopaat te spreken.

Na de felle socialistische aanvallen en de demonstratieve congressen was het waarlijk interessant om te vernemen, om welke redenen de socialisten hun dreigementen niet waar maakten. Hoort op welke wijze de heer Burger de samenwerking trouw bleef: „Thans heeft de heer Romme zich uitdrukkelijk aangediend als te zijn niet de interpretator van het mandement. Al moge ik dan van tijd tot tijd daaromtrent weleens een andere indruk hebben gekregen, het verheugt mij, dat de heer Romme deze nadrukkelijke uitspraak deed. Immers, zo die opmerking enige inhoud heeft, kan die slechts betekenen, dat de heer Romme hier gestreden heeft voor zijn opvatting als politicus van de meest wenselijke wijze van politieke partijvorming en is hij het op dat punt met de P.v.d.A. niet eens. Echter, zo de heer Romme inderdaad niet als interpretator van het mandement heeft gefungeerd, dan heeft hij de katholiciteit mijner partijgenoten, die op dit punt van mening met de heer Romme verschillen en daaruit praktische consequenties trekken, onaangetast gelaten. En dat is in de Nederlandse verhoudingen van vandaag altijd nog de moeite van het constateren waard”.

Prof. Romme constateerde slechts, dat de socialisten geen woord meer over de samenwerking hebben laten horen. Dat vond hij wijs en hij hoopte dat deze wijsheid „planmatig” zou zijn.

Het was Prof. Oud, die letterlijk met applaus door de socialistische rijen werd begroet. Liberalen en socialisten vonden elkaar in wezen, al moest de heer Burger, gezien de „zuilenopbouw” der P.v.d.A. dan ook tactischer manoeuvreren. Prof. Oud nu ontpopte zich als de man van het Protestantse geluid en hij ging daarbij zover, dat hij de heren Schouten en Tilanus verweet niet als protestanten te hebben gesproken. Een stelling, die beneden de waardigheid van liberale fractievoorzitter moest zijn, want beide protestants-christelijke woordvoerders hebben uit hun reformatorische hart gesproken. En vooral de heer Schouten heeft, dat in eerste termijn gedaan. Op een wijze, die de socialisten nimmer kunnen verbeteren. We horen de woordvoerder van de P.v.d.A. al openlijk in de Tweede Kamer verklaren, dat zijn partij het Rooms-Katholicisme en zijn opvatting over het leergezag verwerpt..... De heer Ruygers zou zich in de P.v.d.A. niet meer thuis kunnen voelen en daarom is het verwijt aan de heer Schouten dat hij de K.V.P. door dik en dun heeft gesteund (want daar komt het op neer) niet oprecht.

Twee ijzers

Wij gaan dit uitvoerige debat niet meer weergeven — de prot. chr. pers heeft er kolommen aan gewijd — maar wie de „Handelingen” leest, zal moeten toegeven, dat dr Schouten niets anders dan het constructieve Reformatorische geluid heeft laten horen. Dat blijkt ook uit zijn repliek, die elders in dit nummer geheel wordt weergegeven.

Het lijkt overbodig, maar het is nuttig om dit uitdrukkelijk te stellen, want de aanvallen der socialisten richten zich de laatste weken meer op de prot. chr. partijen, die met het mandement niets te maken hebben, dan op de K.V.P. Geheel onbegrijpelijk is dat niet. De A.R.P. is veel moeilijker te bestrijden dan de K.V.P. Wie de naoorlogse debatten in de Kamer over de christelijke partijvorming heeft meegemaakt weet, dat men de K.V.P. en de A.R.P. op dit punt niet over één kam mag scheren. Prof. Romme bestrijdt de P.v.d.A. stelselmatig. Maar hij doet dat, met mandementen in de zak, terwille van de katholieke partijpolitieke eenheid. De zielszorg is, op gezag der Bisschoppen, primair. De heer Schouten echter bestrijdt de P.v.d.A. niet alleen omdat zij een scheiding maakt tussen Christendom en staatkunde, maar ook omdat zij socialistisch is. Hij maakt op zijn beurt een scheiding tussen Christendom en socialisme. Zo heeft hij steeds twee ijzers in het vuur en daardoor is hij een meer geharnast tegenstander tegen de P.v.d.A. dan de heer Romme, die nog nimmer blijk heeft gegeven ook dit tweede ijzer te willen gebruiken. En daaruit is de motivering van de heer Burger, waarom hij accoord ging met de voortzetting van de huidige politieke samenwerking, te verklaren. Romme kan niet zeggen, dat een goed

Katholiek geen socialist mag zijn. De heer Schouten zegt niet, dat een socialist geen goed Christen kan zijn, maar hij zegt wel, dat die Christen dan dwaalt in zijn politieke opvattingen. En, zo gezien is het ook onjuist om te beweren, dat de Prot. Chr. partijen met behulp van de Roomse bisschoppen de strijd tegen de doorbraak voeren. Zij bezigen andere argumenten. En betere!

Wie zal ontkennen dat er in de praktische politiek wel eens met de K.V.P. samengewerkt moet worden? Zijn we dan vergeten, dat het vooral na 1879 de strijd van Kuyper is geweest om een rechtse meerderheid in de volksvertegenwoordiging te hebben? Zo'n meerderheid behoeft niet te leiden tot een rechtse coalitie. Het huidig tijdsgewricht levert daarvoor het bewijs. Maar als het gaat om een christelijke landbouwschool in de Noord-Oostpolder bewijst die meerderheid haar nut. Dat wil niet zeggen, dat wij onze strijd voeren met behulp van de bisschoppen. De K.V.P. zal daar zelf het minst van overtuigd zijn. Zij heeft de striemende A.R.-oppositie tegen „de geest van deze eeuw” na de oorlog aan de lijve gevoeld.

Op de onlangs gehouden landelijke Arjosconferentie gebruikte een der referaten het volgende beeld: Als men op het station in Utrecht is en men moet naar Brussel, dan kan men de trein naar Parijs nemen. Men moet slechts in Brussel uitstappen. Dit beeld behoeft geen verduidelijking. Als twee hetzelfde doen — de trein nemen in Utrecht — dan zijn de bedoelingen daarvoor niet hetzelfde. Als A.R. en K.V.P. wel eens hetzelfde doen, dan liggen daar andere doelstellingen aan ten grondslag. Ook bij de bestrijding van de P.v.d.A. en de V.V.D. die — en dat is herhaaldelijk in het openbaar gebleken — door de Reformatorische Christen op meer en andere fronten plaatsvindt, dan waarop de K.V.P. wenst te vechten. En als wij zo de zaak stellen, dan hebben we antwoord op de socialistische en liberale beschuldigingen. Een afdoend antwoord.

Oogstjaar

Het komt niet veel voor, dat in het derde jaar van een Ministerie zulke principiële beschouwingen worden gehouden. Meestal gaat men dan uit van de theorie „laat zitten wat zit”. Het derde parlementaire jaar is bestemd voor het binnenhalen der oogst, zo zeide onlangs de Tweede Kamervoorzitter, dr Kortenhorst. Het mandement gooide de algemene stelregel dus dit keer in de war. Van een zakelijk debat was nauwelijks sprake. Wel werd vrijwel van alle zijden er op aangedrongen, dat de belastingverlaging vóór 1 Januari 1956 te doen ingaan. De socialist Burger rept daar bijna niet over. De heren Romme, Schouten en Tilanus zoveel te meer. Waarschijnlijk zat de socialistische fractievoorzitter de argumentatie van partijgenoot van de Kieft hem een beetje dwars. Zijn conjunctuurtheorieën en andere argumenten waren kennelijk voor de socialist Drees niet doorslaggevend. Hij stelde de belastingverlaging eerder in het vooruitzicht. Zij wordt nu afhankelijk van de loop der voorbereiding en van een vlotte behandeling der wetsontwerpen door de Kamer. Technisch is het in ieder geval mogelijk deze verlaging medio

1955 te doen ingaan. Fijntjes wees de heer Schouten er nog op, dat er een verschil van motivering was bij de heren Drees en van de Kieft, maar de toezegging van de minister-president was voor hem zo belangrijk, dat hij er maar niet verder op inging. Bij de algemene financiële beschouwingen is daar nog gelegenheid genoeg voor. Hoe het met de vennootschapsbelasting zal gaan is nog onbekend. Het voorstel van de Regering om deze belasting niet geheel terug te draaien tot het peil van 1951 (toen werd zij voor vier jaar verhoogd in verband met de verzwaren van de defensie-inspanning) werd in ieder geval niet enthousiast ontvangen. En of het huuregalisatiefonds er ooit zal komen, valt eveneens te betwijfelen. De rechtse fracties en de V.V.D. stonden daar zeer huiverig tegenover, om het maar zachtjes uit te drukken. Prof. Romme dirigeerde deze aangelegenheid naar de socialistische minister van financiën, want huurverhoging en huurbelasting hebben naar zijn mening niets met elkaar te maken. Een poging om minister Witte van dit netelige probleem te verlossen?

Critiek op Onderwijs

Minister Cals heeft zure dagen beleefd. De critiek op zijn beleid zijn niet mals geweest. Algemeen, behalve van de zijde der katholieken, is hem gebrek aan voortvarendheid verweten. De Eerste Kamer heeft dit nog eens dunnetjes overgedaan toen de nota over het onderwijzerstekort aan de orde kwam. De K.V.P. was het bijna op geen enkel punt met minister Cals eens, maar de heer Derksen — de K.V.P.-aanspreeker — sprak toch maar zijn vertrouwen uit.

Behalve Prof. Gerritson verzette iedereen zich tegen de gedachte om kleuteronderwijzeressen met een B-akte in de gelegenheid te stellen onderwijzeres te worden aan een lagere school. De heer Algra wilde dit desnoods nog plaatselijk bekijken, maar van een landelijke regeling wilde hij niets weten. Deze A.R.-senator stak zijn mening niet onder stoelen of banken. De opbouw van ons onderwijs moet nu eindelijk eens op nationale wijze worden aangepakt, anders helpen noodmaatregelen, lapwerken, niets. Het voortgezet bijzonder onderwijs wordt de dupe van het lange uitblijven van een behoorlijk onderwijsstelsel. Doorstroming en openheid bepleitte de heer Algra. Openheid zo, dat de onderwijzer wordt gewaardeerd, hetgeen zou moeten blijken uit het feit, dat hij aan de universiteit kan studeren als hij in het bezit is van een B-akte. Waarom krijgt zo'n onderwijzer deze kans niet, terwijl een slechte leerling, met het gymnasiumdiploma in de zak, zonder meer de poort van het hoger onderwijs mag binnentreden?

Dit onderwijsdebat is een beetje eigenaardig verlopen. Minister Cals verzette zich met kracht tegen de vele verwijten over zijn beleid. Hij heeft een nota geschreven, waarin de overheveling van kleuteronderwijzeressen, onder bepaalde voorwaarden, naar het lager onderwijs, als een goede oplossing werd voorgesteld. Nu moest hij toegeven dat deze nota overijld is ingediend. Slechts 250 kleuterleidsters, zo is later gebleken, zouden van deze maatregel kunnen profiteren, hetgeen betekent, dat de waarde daarvan zeer miniem is. De bewindsman had zich in de nota verzet tegen de gedachte om een spoedopleiding tot onderwijzer te geven aan bezitters van het diploma H.B.S., Gymnasium en M.M.S. Nu aanvaardde hij deze suggestie, zij het onder het voorbehoud, dat deze eenjarige opleiding slechts eenmaal zal geschieden, in September 1955. Wel kondigde hij nog andere maatregelen aan, waarvan hij echter zelf overtuigd was, dat zij niet in staat zullen zijn het tekort aan onderwijzers, dat in 1956 het grootste zal zijn, weg te werken. Maar de Kamer toonde zich niet haatdragend. Integendeel, zij beloofde samen met de Regering naar maatregelen te zullen zoeken om dit onderwijsprobleem het hoofd te bieden.

DRUKKERIJ RIJNLAND

ALPHEN AAN DEN RIJN - Telefoon 01720 - 3249

PERIODIEKEN
HANDELSDRUKWERK
BOEKWERKEN

voor grote oplagen.
Speciaal ingericht

Ons streven is gericht op kwaliteits-drukwerk tegen scherp gecalculerde prijzen. Vraagt offerte.

De ontwikkeling van het maatschappelijk werk in Nederland

G. BRILLENBURG WURTH

Mee op instigatie van de Redactie willen wij hier eens de aandacht van onze lezers vragen voor een probleem, dat, naar wij menen, wel die aandacht verdient, nl. de ontwikkeling van het maatschappelijk werk in Nederland in de laatste tijd.

Wij beginnen met een verontschuldiging, dat wij over dit thema hier schrijven. Wij moeten hier immers over dit werk spreken, niet als deskundige insider maar als outsider. Betrekkelijk van buiten af zijn wij ermee in aanraking gekomen. De staf van „de Nijenburg”, de opleidingsschool voor Evangelisatie in Baarn, heeft zich in verband met het doel van deze school intern op de vragen, die de verhouding van evangelisatie en maatschappelijk werk raken, moeten bezinnen en heeft ook sinds enige jaren regelmatig zich daarover beraden met de staf van de C.I.O.S.A., de christelijke opleidingsschool voor maatschappelijk werk in Amsterdam. In de kringen van de Centrale Bond voor Inwendige Zending kwam ook dit onderwerp aan de orde.

In Baarn zijn een aantal conferenties van gereformeerde maatschappelijke werkers gehouden. En zo drongen zich al meer aan ons persoonlijk de belangrijke en moeilijke problemen op, waarvoor wij op dit terrein ons momenteel geplaatst zien.

Ook de Raad voor Kerkelijk Sociale Arbeid kreeg ermee te doen en in het werk van de medisch opvoedkundige bureaux. En al meer werden wij daarbij getroffen door het o.i. toch wel te betreuren feit, dat, in wat wij nu maar willen noemen confessionele kring, nog zo weinigen van de problematiek, die hier ligt voldoende op de hoogte zijn en wij zo achteraan komen in de bezinningsarbeid met betrekking tot deze vragen.

Te verwonderen is dat in zekere zin niet. Het maatschappelijk werk bestond in Nederland al wel vóór de tweede wereldoorlog. Maar het heeft toch eerst sinds 1945 zijn grote vlucht genomen. En vooral zijn pas vanaf die tijd allerlei vanuit Amerika geïmporteerde inzichten begonnen een eigen cachet op de ontwikkeling van dit werk te drukken. Wij denken o.a. aan het social casework en het groupwork. Ongetwijfeld heeft dit de ontwikkeling op dit gebied gestimuleerd en tot waardevolle vernieuwing in bepaalde opzichten aanleiding gegeven. Maar achter deze nieuwere methodes zitten toch ook beginselen, waarvan wij op zijn minst ons toch weleens mochten afvragen, in hoever ze voor ons aanvaardbaar zijn.

Zou het daarom geen aanbeveling verdienen, dat men ook in de kring van onze A.R. Partij eens met deze vraagstukken zich ging bezighouden?

Wij hebben nu ook een departement van maatschappelijk werk gekregen. En wij mogen aannemen, dat

de werkzaamheden van dit departement zich in de toekomst steeds meer zullen gaan uitbreiden. Daarbij zullen wij voortdurend ons voor nieuwe problemen gesteld zien. Het komt ons voor, dat wij in onze kring toch ook eens pogingen in het werk dienen te gaan stellen om zover te komen, dat wij straks in staat zijn hier een eigen geluid te laten horen.

Het maatschappelijk werk is vooral in humanistische en socialistische kring opgekomen. In r.k. kring heeft men spoedig alles gedaan wat men kon om in dit opzicht mee te kunnen doen. Men leze b.v. maar eens de heel instructieve studie van Dr H. van Rooy over: Casework en maatschappelijk werk. Het feit laat zich niet loochenen, dat wij hier achteraan komen.

Het zal ongetwijfeld niet eenvoudig zijn om hier tot eigen gefundeerde inzichten te geraken. Maar, gezien o.a. de snelle voortgang van dit werk in allerlei sectoren van onze samenleving, lijkt ons wachten en uitstel toch niet verantwoord.

Wij schrijven dit artikeltje eigenlijk alleen in de hoop, dat ook van andere zijden en dan vooral liefst van meer bevoegde kant, deze zaak eens bespreking zal vinden en misschien ook onze partij eens zich zal gaan afvragen in hoever hier voor haar een eigen taak ligt. Het is ons bekend, dat o.a. in de kringen van hen, die ambtelijk bij dit werk op de een of andere wijze betrokken zijn, reeds lang verwachtingen in deze richting leven.

Minister Mr J. Algera, hersteld van zijn ziekte, was ter partijconferentie aanwezig. Wij zien hem hier in gesprek met Mr J. A. de Wilde.

Rede dr Schouten

Bij de Algemene Beschouwingen over de Staatsbegroting heeft de Heer Dr J. Schouten als leider van de Antirevolutionaire fractie een rede uitgesproken. Het gedeelte van de rede, dat speciaal handelt over het mandement der bisschoppen, nemen wij volledig op. Aandachtige lezing van deze rede verdient zeer zeker aanbeveling in verband met het tweede gedeelte van het verslag van de partijconferentie, dat in het volgend nummer van ons blad wordt opgenomen.

Dit Mandement handelt over „De Katholiek in het openbare leven van deze tijd”. Het heeft veel stof tot bespreking gegeven; ook in deze gedachtenwisseling neemt dit herderlijk schrijven als het ware de belangrijkste plaats in.

Het verdient, naar mijn zienswijze, aanbeveling de vraag onder de ogen te zien, of er door dit Mandement een wijziging van essentiële aard in de verhoudingen is ontstaan, en zo ja, waarin die wijziging bestaat. Ik heb daartoe een aantal Mandementen van 1918 af tot heden geraadpleegd en ben na die raadpeging tot de conclusie gekomen, dat er ten aanzien van het liberalisme, het humanisme, de Bond voor Sexuele Hervorming, het Nederlands Verbond van Vakverenigingen en socialistische verenigingen, het communisme en de Eenheidsvakbeweging niet van een essentiële wijziging in de gedragslijn van de Bisschoppen kan worden gesproken. Ook niet met betrekking tot het N.V.V. De grief van het N.V.V. tegen het Mandement is juist, dat het vroeger door de Bisschoppen gegeven verbod inzake het lidmaatschap van organisaties, aangesloten bij het N.V.V., niet is ingetrokken. De leiding van het N.V.V. had in 1945 verwacht, dat dit verbod zoal niet ingetrokken, dan toch niet herhaald zou worden. Die leiding meende grond voor deze verwachting te hebben. Zij was dan ook na de verschijning van het Mandement van het Nederlands Episcopaat van 1946 zeer ernstig teleurgesteld. In dat Mandement, de Vastenbrief van 1946, werd het verbod van het lidmaatschap van organisaties, aangesloten bij het N.V.V., herhaald. Het N.V.V. heeft destijds daaruit, voor wat de verhoudingen betreft, geen consequenties getrokken, maar het vertrouwen uitgesproken, „dat de vanwege de hoogste Rooms-Katholieke kerkelijke autoriteiten in uitzicht gestelde nadere overweging van het al of niet handhaven van het verbod van lidmaatschap van het N.V.V. voor Rooms-Katholieken zal leiden tot het besluit om het verbod op te heffen, teneinde aldus de saamhorigheid tussen de Rooms-Katholieke werknemers van Nederland en de bij het N.V.V. aangesloten werknemers te bevorderen en aldus hun directe belangen en de belangen van het land te dienen”.

Naar mijn mening berustte die verwachting van het N.V.V., d.w.z. van de hoofdbesturenvergadering van het N.V.V., niet op een solide grond. Ook na het Mandement-1946 en vóór 1954 heeft het Nederlands Episcopaat zich over deze aangelegenheid uitgesproken. Wel werd niet een nadere verklaring, als waarvan in 1946 sprake was, gegeven, maar de telkens herhaalde aandrang tot handhaving van de eenheid der Rooms-Katholieken in het openbaar optreden en met betrekking tot de politieke en sociaal-economische Rooms-Katholieke organisaties had zeker ook ten aanzien van dit punt positieve betekenis, met name ten opzichte van het N.V.V. Bovendien is in 1949 verschenen, gedateerd 14 Fe-

bruari, het Mandement van de Nederlandse Bisschoppen „over de voornaamste plichten van de sociale rechtvaardigheid.”

Wie dit herderlijk schrijven raadpleegt, leest in punt 29:

„De weg voor de werknemers om hun rechten te waarborgen en hun persoonlijke waardigheid veilig te stellen, het middel tevens tot godsdienstige en sociale vorming overeenkomstig vak of beroep, is de aansluiting bij de katholieke stand- en vakorganisatie. Wij zijn dan ook verheugd en dankbaar, als wij vernemen, dat de gelovigen daaraan bereidwillig gevolg geven.”

Zo kan men ook in punt 61 te dezen aanzien een zeer duidelijke verklaring vinden.

Ik kan mij niet voorstellen, dat de leiding van het N.V.V., welke getoond heeft zeer nauwlettend na te gaan, hoe de verhoudingen zich ontwikkelden, aan dit alles geen of te geringe aandacht heeft geschonken, en het standpunt inneemt, dat er van een verrassende herhaling in 1954 van het verbod voor Rooms-Katholieken ten aanzien van organisaties, aangesloten bij het N.V.V., kan worden gesproken. Hoe dit ook zij wat allerlei details betreft, in ieder geval staat vast, dat ten aanzien van de door mij genoemde richtingen en organisaties niet van een essentiële wijziging in het optreden der bisschoppen kan worden gesproken.

Staat het nu met betrekking tot de P.v.d.A. anders? In het wezen van de zaak naar mijn mening niet. Raadpleegt men de verklaringen van het Nederlandse Episcopaat van 12 Mei 1946, de verklaring van de Bisschoppen van 9 Mei 1948, en de toespraak, welke kardinaal De Jong via de K.R.O. op 16 Mei 1953 heeft gehouden, dan zal men zien — het zou wat te veel tijd vragen uit deze stukken te citeren —, dat door de Bisschoppen en direct ten aanzien van de verkiezingen en in het algemeen belang in zeer sterke mate is aangedrongen op de handhaving van de eenheid der Rooms-Katholieken, op eenheid ten opzichte van politieke partij en sociaal-economische organisatie. Ik kan daarom ook niet inzien, dat in het Mandement van 1954 met betrekking tot de P.v.d.A. uitspraken voorkomen, welke essentieel verschillen van vroegere uitspraken.

Ik heb er natuurlijk geen enkel bezwaar tegen, dat men er rekening mede houdt, dat de Mandementen de ene keer kort en summier zijn en de andere keer uitgebreid. Ik heb er evenmin bezwaar tegen, dat men er rekening mede houdt, dat niet in alle Mandementen nauwkeurig dezelfde motivering wordt gegeven. Er is in die motivering een verschil. Dit houdt telkens naar mijn mening verband met de op dat ogenblik bestaande historische situatie, maar al breng ik dit alles in rekening, essentieel gesproken is er van een wijziging in het beleid en in het optreden van de Bisschoppen ook tegenover de P.v.d.A. geen sprake. Ik ben het dan ook eens met ons geacht medelid de heer Tilanus, die gisteren in zijn rede heeft verklaard, dat het Mandement van 1954 geen nieuws heeft opgebracht. Ik heb uitsluitend gemeend eens een beroep te moeten doen op het materiaal, ten einde door middel daarvan duidelijk te maken, dat de zaak zeker niet zo eenvoudig ligt als zowel van de zijde van het N.V.V. — al laat ik dit hier verder buiten het geding — als van de zijde van de P.v.d.A. bij monde van de heer Burger is gesteld.

Overzien wij dit alles, dan is het naar mijn mening aan-

stonds duidelijk, dat wij in het onzekere verkeren omtrent de redenen, welke in de achterliggende maanden hebben geleid tot zulke felle discussies rondom het jongste Mandement van de Bisschoppen. Ik ga geen onderzoek instellen naar de motieven, de beweegredenen, of hoe men het wil noemen, welke tot dit felle verzet aanleiding hebben gegeven. Men kan dit tot op zekere hoogte wel doen, maar men beweegt zich dan toch altijd op een gebied, waarop men met tasten en met vermoedens te werk moet gaan. Daarmede komt men niet zoveel verder. De geachte afgevaardigde de heer Burger heeft naar mijn mening in zijn rede van gisteren op dit punt geen opheldering gegeven. Als ik er een ogenblik van uitga, dat ik het geheel met zijn kritiek eens ben — het is niet zo, Mijnheer de Voorzitter, dit om alle misverstand te vermijden —, dan blijf ik toch staan voor dit raadsel: waarom komt deze kritiek in 1954 en waarom is zij niet vroeger gekomen, want toen was de positie precies zo als zij nu in 1954 is gesteld. Mijnheer de Voorzitter! Ik constateer slechts de feiten.

Uit de aard van de zaak hebben wij in dit herderlijk schrijven te doen met een Rooms-Katholiek document, met een ontvouwing van de Rooms-Katholieke geloofs- en levensovertuiging en hetgeen daaruit volgt voor het optreden van de Rooms-Katholieken in het openbare leven; dus tevens met een uiteenzetting van de Rooms-Katholieke opvatting in zake de hiërarchie en in het bijzonder ten aanzien van de verhouding tussen de Bisschoppen en de overige leden van de Rooms-Katholieke Kerk. Die verhouding is er een van gezag en gehoorzaamheid. In de laatste maanden spreekt men dikwijls van gezag en volgzzaamheid. De Rooms-Katholieke leer laat een andere opvatting dan deze met betrekking tot de verhouding tussen de Bisschoppen en de overige leden van de Rooms-Katholieke Kerk niet toe.

Laat men dat objectief aanvaarden.

Ik ben niet Rooms-Katholiek, Mijnheer de Voorzitter, ik behoor tot de Gereformeerde gezindte. Ik tracht te leven, ook op politiek gebied, uit de grote geloofsgedachten van de Reformatie. Daaruit volgt, dat ik op zeer aangelegen punten principieel bezwaar heb tegen het Rooms-Katholicisme en tegen de Rooms-Katholieke opvatting in zake het leerzeg, een opvatting, welke een essentieel bestanddeel uitmaakt van de Rooms-Katholieke levensovertuiging. Te dezen aanzien staan wij voor het feit van een geloofsverdeeldheid binnen de kring van het Christendom, welke een ingrijpend karakter draagt. Ik behoef dit niet nader uiteen te zetten. Trouwens de tijd ontbreekt mij om in een bredere beschouwing te treden over de bezwaren, welke er van mijn zijde bestaan tegen de Rooms-Katholieke wijsgerige, theologische en Kerkopvattingen. Maar dit verschil, de erkenning van deze diep ingrijpende geloofsverdeeldheid, ontslaat mij en anderen niet van de plicht om na te gaan, of er behalve die geloofsverdeeldheid ook nog eenheid te midden van deze verdeeldheid is. Die is er naar mijn overtuiging.

Ik heb menige passage in het Mandement van 1954 gelezen waarop ik ja en amen kan zeggen. Als in het Mandement wordt verklaard, dat de Christelijke levensbeschouwing heel ons leven doordringt, dat Jezus Christus mens en schepping verlost, dat het gehele leven, dus ook het openbare leven, behoort te worden gekerstend, d.w.z. teruggebracht behoort te worden tot de gehoorzaamheid aan Jezus Christus, dat de Christelijke beginselen ten grondslag behoren te worden gelegd aan de Staatskunde en de sociaal-economische werkzaamheid en dat daarvoor de Christelijke politieke partij en de Christelijke sociale organisatie noodzakelijk zijn, dan — het kan eveneens bekend zijn — onderschrijf ik dit, ook al komt het voor in een Mandement van het Nederlands Episcopaat. Wij staan, wat de Christelijke politieke partij en de Christelijke sociaal-economische organisatie aangaat — ik

beperk mij nu verder tot de Christelijke politieke partij — midden in het vraagstuk van wat men ten onrechte noemt de confessionele politieke partijen. Dat woord „confessioneel” wekt altijd misverstand, want er is geen enkele politieke partij in Nederland, welke de confessie van enige Kerk als zodanig geheel tot grondslag van haar program heeft gemaakt.

De heer Scheps: Waarvan nota!

De heer Schouten: Deze opmerking heeft — ik moet dat nu wel zeggen, mede in verband met het debat van gisteren — niets verrassends. Zij betekent eigenlijk het intrappen van een open deur. Vooral met betrekking tot de betekenis, welke aan de woorden „confessie” en „confessioneel” wordt gehecht, acht ik het verwarrend, als men weigert te spreken over de „Christelijke politieke partij” en spreekt over de „confessionele partij”. Ik bedoel daarmede zeker niet een volslagen scheiding tussen confessie en Christelijke politieke partijen tot stand te brengen. Neen, Mijnheer de Voorzitter, aan het Christelijk geloof worden gedachten ontleend, uit dat Christelijk geloof vloeien gedachten voort, welke in het kerkelijke leven van overwegende betekenis zijn, maar welke ook de staatkundige activiteit moeten bepalen.

Tegen de Christelijke politieke partij, nu op het ogenblik zonder verdere of nadere onderscheiding te maken, richt zich de kritiek gelijkelijk van de zijde van de V.V.D. en van die van de P.v.d.A. Zij nemen te dezen aanzien principieel dezelfde positie in. Zij erkennen voor de personen het nauwe verband tussen geloofs- en levensovertuiging en de politiek, maar zij ontkennen, dat dit verband, dit nauwe, mijns inziens onlosmakelijke, verband, voor de politieke partij moet gelden. De partij moet zich niet bekennen voor een bepaalde geloofsovertuiging, een bepaalde levensovertuiging. Zij moet ten aanzien van geloofs- en levensovertuiging een neutraal standpunt innemen. Dit is, dunkt mij, de kern van de zaak, voor wat betreft het standpunt van de P.v.d.A. en de V.V.D. ten aanzien van de Christelijke politieke partij. Tegen dit standpunt kies ik positie. Dit standpunt verwerp ik ten volle. Dit standpunt betekent, dat de levensovertuigingen door de politieke partij gelijk-

waardig moeten worden geacht, dat de politieke partij niet positie kiest in zake het allesbeheersende in het gehele menselijke leven, dat in feite Christendom en Staatskunde worden gescheiden, en bedoeld of onbedoeld — ik neem aan onbedoeld — dagelijks de secularisatie wordt bevorderd. Iets anders kan bij objectieve beoordeling uit dit standpunt van de P.v.d.A. en van de V.V.D. niet worden afgeleid. Daarmede mag mijns inziens de Christen niet meegaan. Wie gelooft, dat God onze Schepper, onze Wetgever, onze Rechter en onze Richter is, wie gelooft, dat aan Jezus Christus gegeven is alle macht in de hemel en op aarde, zodat hij onze Koning is, die kan met dit standpunt geen instemming betuigen en moet er van uit gaan — moeten in de zin van behoren —, dat de politieke verbanden, waarin hij als Christen vrijwillig treedt, die allesbeheersende geloofsgedachte aanvaarden.

Ik geloof, dat dit de kern van de zaak is. Ik zou wel willen, dat wij, als wij over deze dingen discussiëren, ons eens tot die kern bepaalden en dat wij, als het dan niet in deze vergaderzaal kan geschieden, die punten eens doorpraatten en uitpraatten.

Nu wordt tegen het door mij zo sober en eenvoudig formuleerde standpunt ingebracht, dat de Openbaring Gods — zo heeft ons geacht medelid, de heer Oud, het gezegd — wel maatstaven biedt, maar geen stelsel, en dat het aanvaarden van dezelfde maatstaven niet medebrengt gelijkheid in inzicht omtrent de staatkundige en de maatschappelijke vragen. Daarom moet — en hierin stemmen P.v.d.A. en V.V.D. weer overeen — het criterium voor partijformatie niet worden gezocht in de geloofs- en levensovertuiging, maar in het gelijke inzicht, in het aanvaarden van bepaalde staatkundige beginselen, staatkundige beginselen, welke voor de V.V.D. gelegen zijn in het huidige liberalisme en voor de P.v.d.A. in het democratisch socialisme.

Ik verklaar ronduit, dat de Openbaring Gods, noch de algemene, noch de bijzondere, ons niet een stelsel biedt, ook niet een stelsel van Staatskunde of een stelsel van maatschappij-inrichting. Die Openbaring Gods biedt ons wel de beginselen, de normen, de regelen of uitgangspunten voor de staatkunde en voor de sociaal-economische werkzaamheid.

Ik verklaar eveneens ronduit, dat zij, die belijden, dat zij aan de Openbaring Gods de maatstaven behoren te ontleenen voor Staats- en maatschappelijk leven, er dikwijls niet in slagen omtrent de concrete vraagstukken tot een zelfde inzicht te geraken. Hierin hebben wij meermalen te doen met wat een mens onder omstandigheden wel zou mogen noemen een brok levensleed, want daarin openbaart zich de gebrokenheid van de samenleving, daarin openbaart zich ons kennen ten dele, daarin openbaart zich de macht van de zonde in haar invloed op ieders persoonlijk leven en in haar invloed op de verhoudingen tussen groepen van mensen en op de verhoudingen in de politieke partijen in het algemeen.

Wat dat verschil van inzicht betreft, wil ik nog deze opmerking maken: Wij hebben daarmede niet alleen te doen in de kringen van de Christelijke organisaties, wij hebben daarmede te doen in alle levenskringen en partijen zonder uitzondering. Wij hebben daarmede ook te doen in de V.V.D. en in de P.v.d.A. De heer Oud poneert de stelling: Wij gaan uit van een staatkundig beginsel, waaromtrent wij een gelijk inzicht hebben. Is dat waar, Mijnheer de Voorzitter?

Ik heb in mijn leven met het liberalisme kennis gemaakt en ik heb van het liberalisme, wanneer ik zijn historie overzie, ervaren, dat zich telkens zeer belangrijke veranderingen binnen de kring, ook van het politieke liberalisme, hebben voltrokken. (Laten de heren maar even wachten,

Mijnheer de Voorzitter, er volgt nog iets.) Ik ervaar in deze tijd, dat wat de heer Oud noemt een gelijk inzicht in zake het staatkundig beginsel in geen geval waarborgt eenheid bij de uitwerking en de toepassing daarvan op de concrete vragen, waarvoor men telkens in dit leven komt te staan. Het is toch niet nodig om daar voorbeelden voor aan te geven? Wij hebben ze ook in de laatste jaren aanschouwd en wij zullen ze morgen en overmorgen ook beleven. De heer Oud kan, evenmin als ik dat kan voor onze groep, garanderen, dat op grond van zijn staatkundig beginsel voor elke aangelegenheid eenheid van opvatting zal bestaan binnen de kring van de V.V.D.

Dat zelfde geldt ook voor de P.v.d.A. De P.v.d.A. is het gevoelen toegedaan, dat het democratisch socialisme de grondgedachte is van die partij en dat omtrent dat democratisch socialisme eenheid van gevoelen bestaat tussen de bij de P.v.d.A. aangeslotenen. De geachte afgevaardigde de heer Romme heeft vanmiddag met betrekking tot dit punt enig materiaal aangevoerd. Het was mijn voornemen in die zelfde richting wat ten beste te geven. Ik kan dat thans achterwege laten. Zouden echter de heren van de P.v.d.A. zo ver kunnen gaan, dat zij zeggen: wat gij als uitgangspunt kiest, brengt geen eenheid met betrekking tot de concrete punten van staatkundig beleid, maar wat wij als uitgangspunt kiezen, brengt die concrete eenheid wel? Zou men dit durven zeggen? Daar zou een moed voor nodig zijn, welke, hoe moedig de heren ook zijn, geen van hen zal hebben, de dames daarbij inbegrepen. Ik zou in dit verband in het algemeen willen wijzen op de moeilijkheid, waarvoor het democratisch socialisme staat met betrekking tot de Europese politiek en de internationale politiek. Men kan toch niet zeggen, dat de P.v.d.A. in Nederland helemaal buiten die controverse staat, welke in de socialistische internationale kring de verhoudingen in zo sterke mate bepaalt.

Er is een tweede punt en dat is het defensiebeleid. Zou hier iemand durven betogen, dat allen, die behoren tot de P.v.d.A., met betrekking tot het defensiebeleid hetzelfde standpunt innemen, dezelfde opvattingen zijn toegedaan? Zou iemand durven beweren, dat verschillen van inzicht in die kring op dit gebied niet telkens een rol spelen?

De heer **Vermeer**: U moet de vraag beantwoorden, of die in de concrete politiek tot uitdrukking komen.

De heer **Schouten**: Zouden die niet in de concrete politiek tot uitdrukking komen? Mag ik mij op één voorbeeld beroepen? In verband met het Indonesische beleid hebben wij beleefd, dat een deel van de leden van de P.v.d.A., waaronder ook Kamerleden waren, in het openbaar heeft uitgesproken, dat dit deel het in het wezen van de zaak niet eens was met het beleid van de Regering en dat dit het in het wezen van de zaak ook niet eens was met de redenen, welke de Kamerfractie van de P.v.d.A. er destijds toe hebben geleid, het beleid van de Regering te volgen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zoek geen spijkers op laag water. Daarom gaat het mij niet; daaraan heb ik in het geheel geen behoefte. Ik wil hier duidelijk maken, dat het verweer tegen onze diepste overtuiging op dit punt niet slagen kan. Mag ik nog een voorbeeld noemen?

Het is toch bekend, Mijnheer de Voorzitter, dat in de kring van de P.v.d.A. zeer veel verschil van gevoelen is met betrekking tot de Staatsopvatting, met betrekking tot de opvatting in zake socialisatie, met betrekking tot de opvatting over het opsmelten van de maatschappij in de Staat. Hieromtrent is een heel proces in het denken aan de gang, dat allerlei mensen in de P.v.d.A. ernstig bezighoudt, ook

in deze zin, dat zij staan voor de vraag — ik tracht objectief uiteen te zetten, hoe de zaak ligt —,.....

Mejuffrouw **Tendeloo**: Dit weten wij heus wel!

De heer **Schouten**: .....of niet een verandering van inzicht nodig is. Weet men dit wel, dan levert dit debat, Mijnheer de Voorzitter, een bijdrage tot verheldering van de inzichten.

Wanneer deze interruptie enige waarde heeft, blijkt er uit, dat de aanvaarding van het democratisch socialisme niet leidt tot gelijke inzichten met betrekking tot het politiek- en het sociaal-economisch beleid, en dit is het punt in het geding.

De heer **Posthumus**: Het Mandement is in het geding. Hoe wordt daarover gedacht in uw kring?

De heer **Schouten**: Over dat Mandement heb ik mij uitgelaten en zo duidelijk als het maar kan. Als er iemand hier is, die het niet duidelijk vindt, moet ik voorshands de conclusie trekken, dat het aan hem zelf ligt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik zeg dit niet om daaraan troost te ontleenen voor het feit, dat zij, die de Christelijke politiek voorstaan, meermalen tot het inzicht moeten komen, dat zij in bepaalde concrete vraagstukken niet tot eenheid van opvatting kunnen geraken. Ik erken dit feit. Wij moeten er ons voortdurend mede bezighouden, maar daaraan mag niet een argument worden ontleend om de geloofs- en levensovertuiging met betrekking tot Staat en maatschappij ter zijde te stellen bij het oprichten, het in stand houden en het optreden van een politieke partij.

De geachte afgevaardigde de heer Burger heeft gisteren in zijn rede er opnieuw blijk van gegeven, dat hij de Christelijke politieke partij een sta-in-de-weg acht voor een politiek, welke gericht is op hervorming en vernieuwing, dat hij daarin vaak een bolwerk ziet voor de reactie of het conservatisme. Het ware te wensen, dat wij op dit punt nu eens een debat op hoger niveau konden hebben, want wanneer de zaak zo wordt gesteld, verwringt men de werkelijkheid, vertekent men de verhoudingen en tracht men te ontkomen aan het bepalen van zijn positie ten aanzien van de vraag, welke reële betekenis het Christelijk geloof heeft voor het in organisatorisch verband staatkundig en maatschappelijk handelen. Wie gelooft, dat het leven moet worden hervormd en vernieuwd, wie gelooft, dat hij daarvoor zelf werkzaam heeft te zijn naar de mate van zijn krachten, wie gelooft, dat het Evangelie, in de Heilige Schrift geopenbaard, ook de weg wijst ter verlossing van Staat en maatschappij uit de macht van het kwade, wie dat gelooft, heeft in de diepste zin op die basis in organisatieverband werkzaam te zijn. Als hij dan met betrekking tot bepaalde concrete opvattingen tot een geheel ander inzicht komt dan hetzij van de zijde van de V.V.D., hetzij van die van de P.v.d.A. wordt ingenomen, mag daaruit in geen geval de conclusie worden getrokken, dat wij dan te doen hebben met een verschijnsel van de reactie of het conservatisme.

Ook nog om een andere reden doet men verstandig daarmede wijs om te gaan. Wijs omgaan brengt een ander beleid mede dan te dien aanzien meer dan eenmaal door de geachte afgevaardigde de heer Burger zelf is gevolgd.

Als wij het leven overzien, is er dan daarin niet ontzaglijk veel zorgwekkends, ook daar, waar men tot een hoger welvaartspeil is gekomen, ook daar, waar men veel voor de mensen bereiken kan? Leert het leven van elke dag ons niet, dat hogere welvaart, ruimere inkomsten, betere posities, meer menselijke verhoudingen op zich zelf tenslotte niet in staat zijn het leven te zegenen en voor die verrijking van het leven iets anders, iets meer en iets diepers nodig is?

Als wij de zaak zo bezien, stellen wij onze politieke taak en ons politieke werk in het licht van dat gegeven.

Dan staan wij allen voor de vraag: zullen wij gehoorzaam zijn aan het Evangelie, het ene ware Evangelie, of zullen wij het standpunt blijven innemen, dat wij dat Evangelie in de politieke partij als partij geen plaats geven?

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben hier te doen met de diepste dingen, maar het debat is nu eenmaal zo gelopen, dat over deze diepste dingen iets moet worden gezegd. Ik versta ook iets van de machteloosheid van het woord, dat een ieder van ons kan spreken met betrekking tot zaken als deze, maar dit mag ons er niet toe brengen, te zwijgen. Ik hoop, dat de heren mogen overdenken, of wat ons bezielt en beweegt niet van de allergrootste betekenis is voor het leven van elk mens en van elke menselijke gemeenschap.

De heer **Willems**: Dat erken ik toch ook.

De heer **Schouten**: Ik richt mij toch niet persoonlijk tot u!

De heer **Willems**: Ja, toch ook.

De heer **Schouten**: U behoort toch tot de P.v.d.A.?

De heer **Willems**: Daarom richt u zich toch ook tot mij!

De heer **Schouten**: Mijnheer de Voorzitter! In die zin: ja. Ik zou na deze interrupties aan ons geachte medelid willen vragen: welke zijn de redenen, die u er toe hebben geleid, het universele in uw geloof ter zijde te stellen, dus in wezen van het universele afstand te doen, als het gaat om de politieke partij?

De heer **Willems**: Omdat men het licht niet onder de korenmaat moet plaatsen, maar op de kandelaar.

De heer **Schouten**: De geachte afgevaardigde de heer Willems behoort nu tot een partij, welke dit licht niet op de kandelaar wil plaatsen.

Men roept steeds om eenheid, maar wil deze alleen op eigen basis. Wij moeten te midden van de verdeeldheid trachten te doen, wat gedaan behoort te worden. Wij zullen te midden van de verdeeldheid moeten zoeken naar mogelijkheden voor een vruchtdragend beleid voor onze samenleving en voor die van andere Staten en volken. Op dat werk moeten wij ons blijven richten, hoe moeilijk dit ook is. Eén ding is er, dat ons enigszins helpen kan. Ons geacht medelid de heer Romme heeft in zijn eerste verkiezingsrede in 1952, gehouden te Blauwhuis, als „De Maasbode” ons goed heeft ingelicht, het volgende gezegd:

„Al moeten wij er eigenlijk naar verlangen te leven in een overwegend Katholieke staat, de ervaring, met name de praktijk in overwegend Katholieke staten leert, dat het zeer moeilijk blijkt deze weelde te dragen. De geestelijke druk van een andersdenkende omgeving, waaronder wij als Katholieken leven, levert eigenlijk de meest ideale omstandigheid op om ons zo te gedragen in het publieke leven als ons dat betaamt.”

Als dit citaat juist is, dan heb ik daarop maar één amendement: laat de heer Romme „druk” vervangen door het woordje invloed.

Dan hebben wij hier te maken met een element, dat te midden van de verdeeldheid een rol speelt en dat naar alle kanten een zekere rol kan spelen. Dan hebben wij elkanders kritiek nodig en dan hoop ik, dat temidden van alle verdeeldheid zal blijken, dat ten aanzien van de meeste aangelegenheden tenslotte toch oplossingen zullen kunnen worden tot stand gebracht, welke ook door hen, die in de volle zin van het woord voorstander zijn van een Christelijke politiek, zullen kunnen worden geaccepteerd.

Het Duel Burger-Romme

Het met zoveel spanning tegemoet geziene debat over de begroting heeft niet die helderheid gebracht die zo velen er van hadden verwacht. En toen het debat eenmaal aan de gang was, was tevens de spanning verdwenen.

Het is dan ook geen wonder, dat met name in de socialistische pers teleurstelling te beluisteren valt.

Na het duel Burger-Romme is „Vrij Nederland” in het bijzonder van streek. Het blad is boos op alles en iedereen. Mr Burger heeft het niet goed gedaan, de P.v.d.A.-fractie heeft het er bij laten zitten, Schouten en Tilanus krijgen boze woorden te horen en zelfs Vadertje Drees stelde teleur. Natuurlijk is Romme de grote boosdoener.

„Vrij Nederland” schrijft:

„Het zij toegegeven, dat mr Burger niet als een grote overwinnaar uit het hanengevecht in de Tweede Kamer is te voorschijn gekomen. Daarvoor is er te veel in het onzekere gelaten omtrent de verdere invloed van het laatste deel van het mandement op het Nederlandse staatkundige leven.

De oorzaak daarvan kan men niet alleen bij mr Burger zoeken. Toch hebben naar ons oordeel ook zichzelf en zijn fractie tot het voortduren van de onduidelijkheid bijgedragen. Mr Burger, omdat hij, toen het er op aankwam zijn zaak duidelijk te stellen, die duidelijkheid begroef onder een macht van details en illustraties. Zijn fractie, omdat het haar klaarblijkelijk niet gegeven is de planning die zij op het economische, sociale en financiële vlak, zo zeer nastreeft, te doen vergezellen van een duidelijke politieke „planning”, die in ieder onderdeel van strijd als een vaste beleidslijn blijft afgetekend.....

Vrijwel ieder onderdeel van het socialistisch betoog was nu veel te veel ingekapseld om duidelijk te zijn. Wil men een voorbeeld, buiten het terrein van het mandement, dan kan daartoe dienen, dat bij zorgvuldige lezing van zijn rede blijkt, dat mr Burger in eerste termijn, als eerste spreker n.b., al het pleit heeft gevoerd voor eerdere doorvoering van de belastingverlagingen dan op 1 Januari 1956, zoals in de Miljoenennota in uitzicht werd gesteld. Maar bij mr Burger moest men afleiden, dat hij het zo bedoeld had. Prof. Romme zei het bij wijze van spreken met de vuist op tafel. En zo was het prof. Romme, die er het crediet voor kreeg.”

Arme mr Burger, arme P.v.d.A. Zij waren ook voor eerdere belastingverlaging, maar niemand heeft het gehoord of begrepen. En „Vrij Nederland” heeft het „bij zorgvuldige lezing” uit de rede van mr Burger kunnen „afleiden”. En het had juist zulk een prachtige stunt kunnen zijn. Het ergste is dan nog wel, dat prof. Romme nu „het crediet er voor kreeg”.

Ja, die prof. Romme is wel handig. Was hij het niet, die een nevelgordijn wist aan te brengen, zodat er vele onduidelijkheden bleven? „Vrij Nederland” zegt ervan:

„Prof. Romme zelf heeft daartoe een leeuwenaan-deel bijgedragen, en neem het hem kwalijk! Hij had aan maar een ding behoefte: onduidelijkheid.”

Maar er zijn nog meer schuldigen. Het blad schrijft verder:

„Er zijn er nog meer, die verantwoordelijk moeten worden gehouden voor de na dit debat gebleven onduidelijkheden. Dat zijn met name de fracties van de C.H.U. en de Anti-revolutionairen. Zowel de heer Tilanus als dr Schouten, in wier monden het woord „beginsel” na iedere twaalfde lettergreep automatisch met plechtige klank van stapel pleegt te lopen, stonden daar plotseling zo op het kathedraal met betogen, alsof zij van „beginselen” nog nooit hadden gehoord. Aantasting van het democratisch beginsel, materiële inbreuk op grondwettelijke vrijheden, onvrede voor de katholieke om zijn eigen stem te bepalen?.....

Er zijn in de C.H.U. en in de A.R. vele sprekers en schrijvers geweest, die hebben duidelijk gemaakt, hoe zeer het mandement indruist tegen hun protestantse beginselen, maar hun stem klonk zelfs in geen voorzichtige nuance door in het betoog van hun geestverwanten in de Kamer. C.H.U. en A.R. hebben zich onvoorwaardelijk aan de zijde van de K.V.P. geschaard voor het geval er uit deze zaak nog een crisis zal voortvloeien.”

Dan krijgt dr Drees een verwijt te horen in deze zin:

„En het kabinet? Minister-president Drees is zijn politieke vrienden niet tot veel steun geweest in het debat. Het kabinet wil geen conflicten, als die ook maar even gesust kunnen worden. Dr Drees zelf liet dan ook heel nadrukkelijk na ook maar een poging te doen, om van zijn kant prof. Romme tot opheldering

te dwingen over de aanval van de K.V.P.-leiding op zijn optreden tijdens de socialistische Kaderdag”.

Tenslotte laat het socialistische blad zich dan even gaan, want in de rede van dr Drees kwam toch een waarschuwing voor, „een addertje onder het gras”, toen hij zei, dat er aanleiding tot aftreden zou zijn voor het kabinet bij verandering in de relatie tussen kabinet en Kamer. En van zulk een verandering zou, volgens het blad, gesproken moeten worden als zou blijken, dat de katholieke leden van de P.v.d.A. van deze partij geen lid meer zouden kunnen blijven. Dan laat het blad zich gaan:

„Zo zullen we de rede van dr Drees wel moeten verstaan op dit punt. Dat zou derhalve een einde van dit kabinet betekenen op het ogenblik, dat de katholieken in de P.v.d.A. tot uittreden zouden moeten besluiten. Het betekent automatisch ook het einde van de samenwerking tussen P.v.d.A. en K.V.P. Het betekent blijkens de heren Schouten, Tilanus en Welter, dat A.R., C.H.U. en K.N.P. (die dan wel zal ophouden zelfstandig partner van de K.V.P. te zijn) zich aan de zijde van de K.V.P. zullen stellen.

Als men dan in termen van zetels voor regeringsmeerderheden gaat denken, komt men bij de huidige verhoudingen tot een getal van 53 voor deze vier partijen. Verder kan men niet gaan, want dat de V.V.D. in die situatie aan de zijde van de K.V.P. zou gaan staan, lijkt na wat prof. Oud in twee zeer indrukwekkende redevoeringen heeft betoogd, een hoogst twijfelachtige zaak.

Een bijzonder dubieuze basis voor regeringsvorming derhalve. Een bodem waarop slechts onparlementaire zakenkabinetten schijnen te kunnen woekeren.”

Eigen kracht beslist

Heet van de naald heeft „De Volkskrant” gereageerd op het artikel in „Vrij Nederland”. Het blad schrijft:

„Een dergelijke socialistische critiek op de socialistische houding versterkt dus nog de gangbare indruk, dat het grote politieke debat met een nederlaag voor de P.v.d.A. is geëindigd. Temeer, prof. Romme heeft er in een rede in Arnhem op gewezen, omdat de P.v.d.A. er niet in slaagde sympathie op te roepen voor de mogelijkheid van een kabinet zonder de K.V.P. De V.V.D. toornde immers wel tegen het Mandement, maar keek daarbij „links noch rechts” en de woordvoerders van A.R. en C.H.U. stelden zich dicht naast de K.V.P. op. . . . . Vast staat wel, dat een verkiezingsstrijd over het Mandement zonder meer voor de P.v.d.A. althans wat het katholieke volksdeel betreft niet aantrekkelijk kan zijn. . . . .

Verder is voor een goed begrip van de situatie een nadere bezinning op de houding van A.R. en C.H.U. nodig. Uit het debat zou men de indruk kunnen krijgen, dat K.V.P., A.R. en C.H.U. een verdediging vormen, die zo nodig ook gezamenlijk in het vuur zal gaan. Toch moet hetgeen in het protestantse kamp buiten de Kamer tegen het Mandement gezegd en geschreven werd al tot voorzichtigheid manen en de discussies op de partijconferentie van de A.R. deze week geven daartoe zeker aanleiding. Hieruit kwam zelfs het beeld naar voren van een sterk verdeelde partij. Sommige sprekers beseffen, dat de A.R. naast de K.V.P. moet staan, bij anderen overheerste echter de

afkeer van en de vrees voor Rome. Bij de C.H.U. zal het zeker niet anders liggen. Op een partijvergadering gaf de heer Tilanus al duidelijker uiting aan bepaalde bezwaren tegen het Mandement dan in de Kamer.

Zo bezien zou de P.v.d.A. toch betere kansen kunnen hebben dan op het ogenblik schijnt. De P.v.d.A. staat immers tegenover de bisschoppen in de strijd voor „de doorbraak”, omdat het Mandement die afwijst. Als de protestantse partijen te zeer innerlijk verdeeld zouden zijn om hierbij duidelijk positie te kiezen, worden zij uitermate kwetsbaar, want de vrees voor „Rome” kan hun aandeel in de strijd tegen „de doorbraak” verlammen. In plaats van te volstaan met een oppervlakkige indruk zullen de katholieken dus zeker om deze reden moeten beseffen dat het vooral en op de eerste plaats om de kracht zal gaan die zij zelf **gezamenlijk** kunnen opbrengen.”

Kiekeboe

Met enige schroom — want we geven daarmee aan, dat we het blad in handen hebben gehad en ook gelezen — geven we weer wat „Elseviers Weekblad” na het debat schreef. Niet omdat het zo heel belangrijk is, maar omdat het toch goed is als men weet hoe het „best gelezen weekblad” er over denkt.

„Met fiere trots heeft de heer Burger in de Tweede Kamer verzekerd, dat de P.v.d.A. zo-nodig niet zou aarzelen de samenwerking met de K.V.P. te verbreken. Maar zij doet het niet.

Even fier en strijdvaardig verklaarde prof. Romme, dat de K.V.P. niet bang zou zijn de samenwerking met de P.v.d.A. op te zeggen, als dat onvermijdelijk zou blijken. Maar zij doet het evenmin.

De leiders dezer twee grote partijen gedroegen zich in de politieke arena, waarin zij jarenlang broederlijk samenspeelden, als grimmige en boze worstelaars. Maar juist als men dacht, dat zij elkander nu toch waarlijk in de haren zouden vliegen, verscholen zij zich guitig achter elkander.

Met dit politieke kiekboekje voorkomen zij een „Kabinetscrisis”.

Eerste Kamer voorop

Het heeft bij velen enige verwondering gewekt, dat het onderwijsbeleid van Minister Cals de laatste tijd in het bijzonder in de Eerste Kamer aan de orde is geweest. Er zijn stemmen opgegaan, die het onjuist vonden, dat de Senaat zich in dit stadium zo bijzonder met dat onderwijsbeleid bezighoudt, waardoor de Tweede Kamer eigenlijk achteraan komt.

Prof. Romme heeft daarover ook het zijne gezegd in „De Volkskrant” en wel als volgt:

„Er schijnt een nieuw vraagstuk aan de staatsrechtelijke hemel op te doemen, misschien wel een tweevoudig vraagstuk.

Minister Cals heeft in Maart van dit jaar, in zijn Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer op de onderwijsbegroting 1954, medegedeeld, dat hij „aan de Staten-Generaal” een gedetailleerd overzicht zou voorleggen betreffende toekomstige behoefte aan onderwijskrachten bij enkele takken van onderwijs, Minister Cals is in September laatstleden deze toezeg-

ging met betrekking tot het g.l.o. en v.g.l.o. nagekomen door overlegging van een nota, ik neem aan: aan de beide Kamers der Staten-Generaal, zoals hij destijds in uitzicht heeft gesteld. Deze nota is deze week door de Eerste Kamer als eerste van onze beide takken van volksvertegenwoordiging in behandeling genomen, hetgeen daar aanleiding heeft gegeven tot een, nog onvoltooid, belangrijk begrotingsdebat, dat meer het jaar 1955 dan het jaar 1954 betreft.

Tot nog toe kent ons staatsrecht verschillende theorieën met betrekking tot aard en taak van de Eerste Kamer. De Eerste Kamer als hof van revisie, als hoeder tegen de waan van de dag, als plechtanker voor de rechtsovertuiging van het volk, als doublure van de Tweede Kamer. Zal daar een nieuwe theorie aan toegevoegd moeten worden, wanneer de Eerste Kamer de weg opgaat van e e r s t e behandeling van aan de Staten-Generaal overgelegde stukken, en van begrotingsbehandeling v ó ó r d a t de Tweede Kamer daartoe de gelegenheid heeft gevonden?

Of heeft de Eerste Kamer deze week alleen maar op haar manier, en dus fijntjes, willen reageren tegen het voorstel der Grondwetscommissie, om haar uit te sluiten van de begrotingsbehandeling — en wel door dubbele behandeling daarvan harerzijds, eenmaal vóór en eenmaal ná de Tweede Kamer?"

Het laatste woord zal over deze zaak nog wel niet gesproken zijn.

Onwaarachtig?

„Trouw” heeft er in een artikel op gewezen, dat de P.v.d.A. in theorie zegt zich te willen stellen op de basis der pacificatie: gelijkstelling voor openbare en bijzondere school. Maar in vele gevallen klopt de praktijk niet op de theorie.

„Heel toevallig is er telkens nu net weer een z a k e l i j k bezwaar dat verhindert om ’t p r i n c i p e uit te voeren! Niet alleen de oude S.D.A.P.-leden in de P.v.d.A., maar ook de doorbraaklieden zingen dit camouflagelied om ’t hardst.

Dat deed men in Sneek (Chr. Lyceum), Akkrum (Kleuterschool); Sneek (Chr. Ambachtsschool); Franeker (Chr. Landbouwhuishoudschool); Berlikum (Chr. Landbouwhuishoudschool) en pas geleden in Drachten (Chr. Technische School).

En thans is daaraan toe te voegen: ’s-Gravenhage.

Over dit artikel is „Het Vrije Volk” zeer verontwaardigd. Onwaarachtig wordt het genoemd.

„Het Anti-Revolutionaire dagblad Trouw probeert hardnekkig bij zijn lezers de indruk te wekken, dat de schoolstrijd doorgaat. Het beseft, dat de Anti-Revolutionaire Partij de schoolstrijd nodig heeft om haar bestaan te rechtvaardigen. Want de theorie van de anti-these alleen is daarvoor niet toereikend. Spits men die te veel toe door te nadrukkelijk te betogen, dat wat levensbeschouwelijk bijeenbehoort politiek in één organisatie behoort te zijn georganiseerd, dan is dat koren op de molen van een organisatie als het Gereformeerd Politiek Verbond. En dan snijdt men in eigen vlees.

Vandaar dat de anti-revolutionairen het liever niet zó principieel zoeken en de schoolstrijd niet kunnen missen. Maar om die strijd te kunnen voeren moeten

er politieke tegenstanders van formaat zijn. Welnu, daarvoor kiest Trouw nu al jaren de Partij van de Arbeid uit. Het blad verzamelt naarstiglijk al die gevallen, waarin de P.v.d.A. of een aantal leden van de P.v.d.A. in een gemeenteraad bezwaar heeft tegen het subsidiëren van een christelijke school. Trouw stelt thans het zevende geval. En altijd zakelijke bezwaren! hooft Trouw. In principe zegt de P.v.d.A. vóór de onderwijspacificatie te zijn. Maar men kan zelf zien wat er van terecht komt. . . . .

Wij zouden tegenover deze zeven gevallen van Trouw tientallen gevallen kunnen stellen waarin de P.v.d.A. aan de subsidiëring van christelijke scholen heeft meegewerkt. Een u.l.o in Groningen, een technische school in Alphen, een u.l.o. in Leiden, een ambachtsschool, twee huishoudscholen en een u.l.o in Den Haag, enzovoorts, enzovoorts. De gevallen, die Trouw opnoemt, vormen de uitzonderingen, en niet de regel. Dat weet Trouw natuurlijk ook wel.

En in de uitzonderingen meende de P.v.d.A. dat de subsidiëring op zakelijke gronden niet verantwoord was. Mag zij dat nog vinden, ja of neen? De anti-revolutionaire leden van de gemeenteraad hebben precies dezelfde plicht als de P.v.d.A.-leden om uit een oogpunt van algemeen belang te beoordelen of subsidie voor de oprichting van een bepaalde christelijke school al dan niet verleend moet worden.

Zij kunnen deze plicht vervullen zonder door Trouw verdacht gemaakt te worden. Maar de oprechtheid van P.v.d.A.-leden, vooral als het belijdende protestanten zijn, meent Trouw in twijfel te mogen trekken. Tot meerdere glorie van een politieke partij, die zich als een christelijke partij aandient. De onwaarachtigheid ligt er dik bovenop”.

Dat zijn allemaal dikke woorden, maar dikke woorden zijn nog geen overtuigende woorden.

De overtuiging, dat „Trouw” onwaarachtig schrijft, kan „Het Vrije Volk” ons bijbrengen, indien het blad van al die genoemde zeven gevallen nu eens duidelijk aangeeft, welke z a k e l i j k e bezwaren daartegen waren aan te voeren, zodat tegenstemmen voor de socialisten „plicht” was.

Wij kunnen ook wel voorbeelden aanhalen, dat P.v.d.A.-leden aan subsidiëring hebben meegewerkt, maar we weten ook hoeveel moeite dat soms kost. Vele socialisten achten het nog steeds „een gunst” als zij aan subsidiëring meewerken, terwijl zij zouden moeten erkennen, dat het „een recht” is, wat gevraagd wordt.

Uit het reorganisatie-rapport

„In het midden van deze eeuw daarentegen kan de politieke partij zich nimmer rust gunnen. Voortdurend moet zij de kiezers duidelijk maken welke haar houding ten aanzien van de vragen van de dag is, waar en hoe de door haar beleden beginselen in het geding zijn. Daarnaast zal zij in principiële en wetenschappelijke bezinning tot actuele positivering van haar beginselen moeten geraken, onder inschakeling zowel van haar intellectuele kader als van de brede massa van haar leden. Dat in verband met deze nieuwe, de politieke partij toegevalen, functies ook de opleiding en de doorstroming van het organisatorische en het politieke kader van groot belang is geworden, stippen wij slechts even aan.

Op Figen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuyperstraat 3, 's-Gravenhage.

Europese samenwerking

Wie de weg opwandelt van het probleem der Europese samenwerking, zal er aan moeten wennen, dat hij veel nieuwe namen en termen tegenkomt. Daarom moeten we deze serie wel beginnen met een aantal artikelen, waarin het over zulke nieuwe termen gaat. We moeten immers weten, waar we het over hebben.

Vorige maal namen we het begrip federalisme onder de loupe. We herhalen nog even, omdat we het straks nodig hebben: een federale staat is een *staat*, opgebouwd uit deelstaten, waarbij de overheidsbevoegdheden zijn verdeeld tussen de algemene, (de federale staat) en de deelstaten. En dan zo, dat er een soort waterdicht schot tussen zit: de gezamenlijke staat is eigen baas op zijn terrein, elke deelstaat heeft het volledig te zeggen in die zaken, die hem zijn toegevallen. Dus b.v. defensie bij de federale overheid, onderwijs bij elke deelstaat apart. Zo is het b.v. in Zwitserland.

Nu stoten we ook op een andere term. In onze partij ligt er een rapport van het College van Advies over: „Europese integratie”. Dat is maar niet toevallig. De samenstellers verantwoordten zich hiervoor! Zij kozen de term integratie, omdat dat een ruimer begrip is.

„Federalisatie ziet op een bepaalde vorm van *staatkundige* samenvoeging van staten tot een hogere eenheid.” Maar dat is niet de enige vorm van samenwerking. Er zijn ook andere mogelijkheden, waarbij op allerlei gebied een bovennationale eenheid tot stand kan komen. Welnu, al die mogelijkheden vat de commissie samen onder de term integratie.

Ook daarvan geeft het rapport een omschrijving. Integratie is het vormen van een grotere eenheid, het is het tot stand brengen van een nieuw harmonisch geheel, dat gekenmerkt wordt door bestendigheid. De delen, wat ons betreft de deelstaten, (integratie is niet een louter politieke term, maar een algemeen begrip; de delen zijn niet altijd staten) — die deelstaten vormen niet slechts een losse samenwerking. Er komt een eenheid, waarbij de delen geheel of ten dele hun zelfstandigheid verliezen.

Er is dus een integratie mogelijk, die veel verder gaat dan federalisatie, n.l. wanneer de deelstaten hun zelfstandigheid geheel verliezen. Omgekeerd kan het ook minder ver gaan.

Het A.R.-rapport betoogt dan, dat in Europa op zakelijke gronden nodig is, samenwerking, niet van tijdelijke aard, in de vorm van bondgenootschap, maar meer bestendig, en hechter: integratie. En de vorm, die dan practisch daarvoor gekozen wordt, is die van een federatie.

* * *

Nu gaan we even van de termen naar de dingen om ons heen.

In een circulaire in verband met een conferentie over Europese vragen lezen we: „Te veel wordt de Europese integratie gezien als een vraagstuk van concrete politiek of als

een technische aangelegenheid. Europa is niet alleen een aardrijkskundig of politiek begrip. Europa is een idee”.

Zonder nu al te kittelachtig van gehoor te wezen, willen we toch wel zeggen, dat dergelijke uitspraken ons niet liggen. Bij de laatste vier woorden krijg je het gevoel, of je los komt van de grond. Het wordt alles om je heen wat zweverig.

Het moet wel betekenen, dat een Europese (federale) staat een begerenswaardig doel zou zijn, ook al zou er geen enkele economische of politieke noodzaak voor wezen. Van datzelfde proefde men iets, toen op die conferentie gesteld werd, dat wij aan de ontwortelde mens, die van achter het ijzeren gordijn tot ons komt, toch een antwoord moeten geven als Europeaan. Terecht luidde het weerwoord, dat we dat antwoord alleen kunnen geven vanuit onze eigen overtuiging.

In deze tijd, nu de Europese beweging in de mode is, moeten we ervoor oppassen, dat we de zaak gaan overspannen. Dan komt er een romantisch dwepen met „Europa”! Daar doen wij niet aan mee.

Wij zijn als Antirevolutionairen in het gelukkig bezit van een nuchter rapport. Dat spreekt heel zakelijk van de noodzaak van integratie. Economische noodzaak — militaire noodzaak — politieke noodzaak als onmisbare aanvulling daarvan.

Die noodzaak wordt dan in dit rapport van de grond af opgebouwd. Kunnen we niet volstaan met samenwerking in een bondgenootschap? Met coördinatie? Pas wanneer op duidelijke gronden blijkt, dat dit niet voldoende is, pas dan wordt de volgende stap gezet: integratie. Wil men: ons rapport ziet de Europese integratie kennelijk „als een zaak van concrete politiek.”

En precies zo nuchter komt het rapport dan tot de keuze van de federatie (en wel een beperkte federatie). Alleen dan is er de mogelijkheid van een werkelijk gemeenschappelijk beleid en van een democratische, parlementaire contrôle.

Het federalisme is dus geen doel in zichzelf. Met een concreet voorbeeld gezegd: Een Europese Verdedigingsgemeenschap was, hoezeer ook door ons voorgestaan, geen doel in zichzelf. Dat doel was een goede, effectieve verdediging van Europa, tot handhaving van vrijheid en recht. Een E.D.G. was daarvoor — gezien de situatie van West-Europa — een geëigend middel. Maar behoeft daarvoor niet het enige te zijn.

Integratie — vorming van een bestendige eenheid — in Europa is noodzakelijk. Stappen op die weg zijn er al verschillende gezet: economische samenwerking in de O.E.E.S., een betalingsunie, een gemeenschappelijke defensie in het kader van het Noord-Atlantische Verdrag. In dat alles zitten de facto stukken van een Europese integratie. Daarnaast zijn er ook aanloopjes tot de vorming van een Europese federatie, met name dan de gemeenschap voor kolen en staal. Meer deze vaste binding de jure, rechtens, kost heel wat pijn en blijkt niet zo gemakkelijk te verwerklijken.

ZEVENDE JAARVERSLAG

van de Nationale Organisatie van A.R. Jongeren Studieclubs

UIT TE BRENGEN AAN DE ALGEMENE VERGADERING

DIE OP 27 NOVEMBER 1954 IN UTRECHT WORDT GEHOUDEN

Weer is er een levensjaar van de Arjos voorbij. Wij schrijven het zevende jaarverslag. Het zal gaan over een periode, die voor de Arjos niet gemakkelijk is geweest, omdat het oude kader, dat van de oprichting af, in onze organisatie heeft meegewerkt — in lagere en hogere verbanden — ons langzamerhand gaat verlaten. Met man en macht is in verschillende provincies gewerkt om nieuwe leden aan te trekken en zoals de cijfers aantonen, zijn we daar voor een groot deel in geslaagd. De geringe achteruitgang van het aantal clubs is niet verontrustend, zolang we weten, dat onze provinciale- en stedelijke verbanden, de districten en de clubs zich met het probleem van de doorstroming bezig houden. Intussen wijst de omstandigheid, dat het gemiddeld aantal leden per club kleiner wordt, er op, dat dit probleem nog meer onze aandacht moet hebben. Geen reden tot pessimisme dus! Gelukkig kunnen we in dit verslag gewagen van talrijke nieuwe initiatieven, die in dit afgelopen verenigingsjaar zijn genomen. Nieuwe initiatieven, niet alleen van het bestuur van de Nationale Organisatie, maar ook van de provinciale verbanden, die daarvan in hun eigen verslagen melding zullen maken. Als wij dus terugblikken, doen we dit met een gematigd optimisme. En we brengen allereerst dank aan het Centraal Comité van Antirevolutionaire Kiesverenigingen, dat ook dit jaar weer getoond heeft volledig begrip voor de Arjos te hebben. Nimmer heeft het bestuur van de Nationale Organisatie tevergeefs bij het Centraal Comité aangeklopt. Niet toen we f 2.000,— vroegen om ons internationaal werk verder uit te bouwen, ook niet toen we de volledige morele- en financiële medewerking hebben ingeroepen voor het houden van een conferentie voor jonge theologen. Het Centraal Comité toont met de feiten aan, in te stemmen met onze stelregel, dat Arjoswerk partijwerk is en het is slechts te betreuren, dat er nog organen in de partij zijn, die misschien wel overtuigd zijn van de juistheid van dit uitgangspunt, maar daar in feite heel weinig van laten blijken. Om het concreet te zeggen: wanneer het in sommige provincies minder goed loopt dan wij zouden wensen, dan is de oorzaak daarvan wellicht mede, het ontbreken van voldoende steun van de partijorganen. En ook plaatselijk verdient het werk van de Arjos alle medewerking van de kiesvereniging.

Het Bestuur

Gedurende dit verenigingsjaar, dat loopt van September tot September, heeft het bestuur der Nationale Organisatie driemaal vergaderd en wel op 1 October 1953, op 6 Februari 1954 en op 29 April 1954. Het moderamen, dat al deze vergaderingen voorbereidde, kwam viermaal bijeen, op 7 September 1953, 11 December 1953, 5 Februari 1954 en 21 Juni 1954.

Per 1 September 1954 was het bestuur als volgt samengesteld:

Dr A. Veerman, Rijswijk (Z.H.), Voorzitter;
Mr C. J. Verplanke, Haarlem, Tweede voorzitter;

Sj. Jonker, 's-Gravenhage, Secretaris-penningmeester;
Mr B. D. van Raay, Leeuwarden, Lid moderamen;
Mr A. B. Roosjen, Amsterdam, Gedelegeerde van het Centraal Comité;
J. Smallenbroek, Assen, Gedelegeerde van het Centraal Comité;
Mej. J. Duker, Voorburg, Vrijgekozene;
J. W. Ooms, Soest, Vrijgekozene;
Voor Groningen: S. Silvis, Scheemda;
„ Friesland: Zie lid moderamen;
„ Drenthe: L. Euving, Gees;
„ Overijssel: Mr C. F. Bramer, Zwolle;
„ Gelderland: Mr M. W. Dirksen, Arnhem;
„ Utrecht: M. Jens, Utrecht;
„ Noord-Holland: Zie Tweede voorzitter;
„ Zuid-Holland: Zie Secretaris-penningmeester;
„ Zeeland: C. Balkenende, Kapelle-Biezeling;
„ Noord-Brabant/Limburg: Ds K. Feenstra, Klundert;
„ Amsterdam: Mej. G. J. van den Pol;
„ 's-Gravenhage: P. Stafleu;
„ Rotterdam: W. de Kwaadsteniet.

Het aantal wijzigingen in het bestuur was dit jaar niet zo groot. We hebben afscheid moeten nemen van de heren R. Ruiters (die Groningen heeft verlaten) en C. Klapwijk (die 's-Gravenhage door drukke werkzaamheden niet langer kon vertegenwoordigen). In de loop van dit verslagjaar heeft zich ook een kleine verandering in de samenstelling van het moderamen voltrokken. Krachtens de nieuwe bepalingen van onze statuten hebben we thans een secretaris-penningmeester. Dat betekent, dat de heer van Raay in ons moderamen zitting kreeg als gewoon lid.

Het Arjoswerk wordt steeds omvangrijker. De aangesloten clubs zullen dat alleen al gemerkt hebben aan de vele circulaires die zij dit afgelopen jaar hebben ontvangen. Niet alleen het binnenlands werk vraagt meer aandacht van het landelijk bestuur, maar ook het internationale contact, terwijl tenslotte niet vergeten mag worden, dat ons besluit om toe te treden tot de Politieke Jongeren Contact Raad het nodige werk — zij het voor een klein aantal mensen — met zich meebrengt. Een jaarverslag van de Nationale Organisatie is dan ook te verdelen in drieën:

het interne werk;
het contact met andere politieke jeugdorganisaties;
het internationale werk.

Het interne werk

Wie denkt, dat het interne Arjoswerk lijdt onder de andere taken waarvoor onze organisatie zich gesteld ziet, komt bedrogen uit. Integendeel, het is bewezen, dat het contact met andere organisaties in binnen- en buitenland op de duur het Arjoswerk ten goede komt. We krijgen meer Arjosleden, die gespecialiseerde onderwerpen op de clubs kunnen inleiden. En het is juist dit clubwerk, dat bij al ons doen en laten voorop moet staan. Uiteindelijk zal het

gehele bestuursbeleid gericht moeten zijn op de bevordering van de principiële en praktische politieke studie.

Het betoog van Prof. Dr J. J. de Jong over „Christelijke politiek in Europa”, dat werd gehouden tijdens onze Algemene Vergadering van 12 December 1953, kon het clubwerk zeker ten goede komen.

En natuurlijk was daar ook weer de landelijke studieconferentie. Ditmaal werd zij gehouden op 2 en 3 October 1953 in „Ons Centrum” te Driebergen, waar Prof. Dr S. U. Zuidema refereerde over „Beginsel en Ideaal”. Weer hebben we de klacht gehoord, dat dit onderwerp te moeilijk was — althans te algemeen — om de clubs daarmee te kunnen bezoeken. We begrijpen die klacht. Maar anderzijds dienen de provinciale verbanden grote aandacht te schenken aan het selecteren van de deelnemers. Het onderwerp van Prof. Zuidema moest als basis dienen voor volgende landelijke studieconferenties. Dit jaar staat het „Christelijk-sociale” in het middelpunt der belangstelling en volgend jaar — de laatste conferentie voor de verkiezingen — zal het onderwerp op de studieconferentie nog meer praktisch moeten zijn. Reeds zijn er plannen om op de conferentie van 1955 zoveel mogelijk de politieke strijdvragen te behandelen, zodat ook alle Arjosleden, gewapend met eigen materiaal, zich met alle kracht op de verkiezingsstrijd kunnen werpen.

Op 15 en 16 Januari waren in „De Witte Hei” te Huis ter Heide weer bijna 60 studenten bijeen. Voor de vijfde maal werd de studentenconferentie gehouden, die de Arjos organiseert en het Centraal Comité betaalt. De heer J. Smalbroek sprak over: „De reorganisatie der A.R. Partij”. Hij had evenmin over belangstelling te klagen als Prof. Dr Ir H. van Riessen, die sprak over zijn bekende boek: „De maatschappij der toekomst”.

Op 1 en 2 September j.l. startte de Arjos met een nieuw initiatief: de theologenconferentie. Zij werd gehouden in „Woodschoten” te Zeist. Vijftig jonge theologen van verschillende richtingen waren op deze bijeenkomst aanwezig. Prof. W. Kremer behandelde „Prediking en Politiek” en Dr J. Schouten „Geloof en Politiek”. Zoals reeds gezegd, is dit initiatief mogelijk geworden door de financiële steun die we van het Centraal Comité hebben ontvangen.

Met conferenties als deze laatste twee is de Arjos op een weg, die zij ongetwijfeld verder zal moeten bewandelen, n.l. het scholen van bepaalde categorieën. Niet alleen moet het daarbij de bedoeling zijn, deze groepen in het algemeen met de politieke problemen in aanraking te brengen, maar bovendien hopen we daarmee mensen te vormen, die het Arjoswerk mee kunnen dragen. In deze lijn ligt ook de conferentie over problemen van de buitenlandse politiek, die wij in Juni hielden en waarop wij hieronder nog nader terugkomen.

Belangrijk was voor onze organisatie ook de „versterkte hoofdbestuursvergadering”, die op 30 April j.l. werd gehouden. Ieder hoofdbestuurslid had nog iemand uit zijn provinciaal bestuur meegenomen. Op deze vergadering zijn alleen organisatorische vraagstukken aan de orde gekomen. De provinciale verbanden hebben daarvan een verslag ontvangen. Het debat werd gevoerd naar aanleiding van een causerie van de Zuidhollandse secretaresse, Mej. H. van Leeuwen uit Delft. Op deze bijeenkomst zijn tal van ideeën aan de hand gedaan en we hopen, dat de provinciale verbanden daarvan een nuttig gebruik maken. De clubs moeten uiteindelijk het nut van een dergelijke vergadering ervaren, een vergadering, die zeker wel voor herhaling vatbaar is.

Op 12 December 1953 werd in Utrecht de Algemene Vergadering gehouden. Slechts 67 clubs waren daar vertegenwoordigd. Een groot deel van de ochtendvergadering was gewijd aan het bestuursvoorstel tot wijziging van de statuten. Na een spannende stemming (44—22) besloot de Al-

gemene Vergadering de vertegenwoordiging van de stedelijke verbanden in het hoofdbestuur te beëindigen, om daarvoor in de plaats het aantal vrijgekozenen met twee uit te breiden. Evenals andere jaren, woonde ook nu weer Dr Schouten een deel van deze vergadering bij. We hopen, dat dit jaar meer clubs de moeite zullen nemen om de reis naar Utrecht te ondernemen.

De samenstelling van de redactie van „Op Eigen Wieken” is dit jaar onveranderd gebleven. De redactie werd gevoerd door Dr A. Veerman, G. J. H. Griffioen, J. W. Ooms en Sj. Jonker. De „Vaart der Arjos” werd nog geprolongeed. Er kwamen artikelen over bekende staatslieden, tal van ideeën werden aan de hand gedaan, er verschenen een aantal studieschetsen, terwijl de serie staatsinrichting werd voltooid. Ook werd over verschillende problemen voorlichting gegeven. Uit de reacties van de clubs meent het bestuur te kunnen opmaken, dat men in het algemeen over het gevoerde redactiebeleid niet ontevreden is. Gezien de omstandigheden waaronder gewerkt moet worden, zal er technisch niet veel te verbeteren zijn. Te weinig echter ontvingt de redactie suggesties van clubs, in welke vorm dan ook.

Teneinde de samenstelling van studiemateriaal ten behoeve van de clubs voor te bereiden, werd in de bestuursvergadering van 1 October 1953 besloten tot instelling van een schetsencommissie. Tot leden van deze commissie werden benoemd mej. J. Duker, Dr A. Veerman en G. J. H. Griffioen. De commissie is met spoed aan het werk gegaan voor de samenstelling van een nieuwe schetsenbundel. Niet-tegenstaande vele moeilijkheden, waarvan één der voornaamste het vinden van schrijvers, die in staat en bereid waren een bijdrage te leveren, was, is de commissie er in geslaagd een nieuwe schetsenbundel, getiteld „Volk en Staat” en bevattende 24 studieschetsen, aan de clubs te kunnen aanbieden. De bundel is onderverdeeld in drie series, t.w. **A** Politieke Partijen, **B** Sociaal-economisch leven en **C** De opbouw van de staat.

In onderstaande staat zijn de laatste gegevens van de stand van het aantal clubs en het aantal leden verwerkt, zoals die aan het landelijk secretariaat bekend zijn.

Provincie	Aantal clubs		Aantal leden			Aantal leden		
	1-9-53	1-10-54	1-9-53		1-10-54			
			M	V	Tot.	M	V	Tot.
Groningen	41	41	373	191	564	372	194	566
Friesland	43	38	444	246	690	328	189	517
Drenthe	33	31	371	177	548	332	170	502
Overijssel	21	27	298	148	446	303	162	465
Gelderland	25	21	262	108	370	204	92	296
Utrecht	20	15	205	91	296	167	80	247
Noord-Holland	36	31	356	245	601	302	200	502
Zuid-Holland	73	80	881	330	1211	965	354	1319
Zeeland	25	25	239	121	360	232	101	333
Noord-Brabant/Limburg	6	6	48	16	64	55	20	75
Totaal	323	315	3477	1673	5150	3260	1572	4822

Het contact met andere organisaties

De toetreding tot de Politieke Jongeren Contact Raad heeft tot gevolg, dat er op verschillende punten meer contact is met de andere constructieve politieke jeugdorganisaties. Dit contact kan uiteraard slechts een zakelijk karakter dragen, maar het is noodzakelijk, gezien o.m. de gemeenschappelijke belangen die de politieke jeugdorganisaties hebben ten opzichte van de Europese Jeugd Campagne in Parijs. De voorzitter en de secretaris van de Arjos, de heren Veerman en Jonker, maken deel uit van het bestuur der P.J.C.R. Laatstgenoemde bekleedt het voorzitterschap, terwijl het secretariaat berust bij een vertegenwoordiger

van de „Nieuwe Koers” en het penningmeesterschap bij een lid van de J.O.K.V.P.

In het kader van de P.J.C.R. hebben verschillende activiteiten plaatsgevonden. Zo werd op 11 en 12 September 1953 in „De Horst” te Driebergen een conferentie gehouden over „De Europese Integratie”, waar als sprekers optraden Prof. Dr L. W. G. Scholten en Mr A. Stempels, parlementair redacteur van de Nieuwe Rotterdamse Courant.

Negentien Arjosleden woonden een conferentie van de Arjos, de F.C.H.J.G. en de J.O.K.V.P. bij, die op 25 en 26 September 1953 in Utrecht plaats vond. Het onderwerp was: „De positie van de Chr. Democraten in het nieuwe Europa”. Inleider was Drs C. Cosijn, voorzitter van de J.O.K.V.P.

De meest opvallende activiteit van de P.J.C.R. is ongetwijfeld het Nationaal Jongeren Parlement geweest, dat op 22 Mei j.l. in het gebouw der Eerste Kamer werd gehouden. Het was voor de eerste maal, dat vertegenwoordigers van de vijf democratische jeugdorganisaties elkaar op nationaal niveau ontmoetten in een jeugdparlement. In verschillende streken van ons land bestaan reeds plaatselijke jeugdparlementen, waaraan de Arjos vrijwel altijd haar medewerking verleent. Iedere fractie bestond uit tien personen. Voor de Arjos waren dit: Mej. H. van Leeuwen en de heren J. W. Boers, Mr C. F. Bramer, G. J. H. Griffioen, Mr H. A. Homan, W. J. Iestra, S. J. Jonker (fractievoorzitter), W. de Kwaadste-niet, T. J. Pel en S. Silvis. Het onderwerp dat in discussie was luidde: „De politieke structuur in Nederland en de Europese partijvorming.

Wellicht is het goed nog te vermelden, dat al deze activiteiten de Arjos-schatkist niets hebben gekost. Zij werden gefinancierd door de Europese Jeugd Campagne, met medewerking van de Nederlandse Jongeren Raad der Europese Beweging (N.J.R.). Deze Jongeren Raad organiseerde tijdens de Europa-week in Arnhem, op 4 September j.l. een conferentie over „De geestelijke basis van Europa”, waaraan tientallen jeugdorganisaties deelnamen. Dertien Arjosleden bezochten deze conferentie.

Het internationale werk.

In ons vorig jaarverslag hebben we gewezen op de noodzaak om als „christen-democratische jongeren” nauwer samen te werken. Het was begrijpelijk, dat, toen het Centraal Comité het besluit nam om toe te treden tot de Nouvelles Equipes Internationales (N.E.I.), het voor de Arjos zaak werd om de partij te volgen door lid te worden van de Internationale Unie van Jonge Christen Democraten (U.I.J. D.C.). Het was ook duidelijk, dat de eigen Arjosmiddelen ontoereikend zouden zijn om de contributie en de vaak lange reizen voor vergaderingen en congressen te financieren. Zoals we reeds vermeld hebben, is het Centraal Comité bereid dit buitenlands werk financieel te steunen met een jaarlijkse bijdrage van f 2.000.—.

Op 23 Juni j.l. heeft te Utrecht een bespreking plaatsgevonden tussen de J.O.K.V.P., de F.C.H.J.G. en de Arjos, waarbij de principiële overeenstemming werd bereikt om een Nederlandse ploeg van de „Internationale Unie van Jonge Christen Democraten” te formeren. Over de financiële basis zou nog slechts nader onderhandeld behoeven te worden. Helaas ontvingen we enige weken later bericht, dat de F.C.H.J.G. niet bereid is — uit principiële overwegingen — om tot deze Unie toe te treden. Een besluit, dat in ons bestuur teleurstelling heeft gewekt, maar dat ons vooralsnog geen aanleiding geeft om weer stappen terug te doen. Steeds ziet men in verschillende organen de drie confessionele jeugdorganisaties gezamenlijk optreden. Daarom is het besluit van de C.H.-jongeren temeer te betreuren.

Namens de Arjos heeft de secretaris zitting genomen in het Comité Directeur van de „Union Internationale des Jeunes Democraties Chrétiens”. Dit Comité Directeur is het bestuur van de Unie, dat gevormd wordt door twee vertegenwoordigers van elk aangesloten land. Daarnaast is er een Comité Exécutif (Uitvoerend Comité): het dagelijks bestuur, waarin Nederland op dit ogenblik vertegenwoordigd is door een lid van de J.O.K.V.P.

Tijdens een vergadering te Saarbrücken heeft de secre-

Jonge Christen-Democraten uit 18 landen bijeen in het oude Brugge

Het was ditmaal de schilderachtige, nog typisch Middeleeuwse, Belgische stad Brugge, welke de jongeren van de Nouvelles Equipes Internationales binnen haar veste verwelkomen mocht.

Het was het zevende internationale congres van deze aard, maar met voor de eerste maal een Nederlandse delegatie, waarvan naast de J.O.K.V.P. ook de Arjos officieel deel uitmaakte. De mededeling van dit feit aan de congressisten bracht allerwegen een voldoening te weeg, die herhaaldelijk en ondubbelzinnig werd getoond (vooral de Duitse en Franse protestanten staken hun vreugde hierover niet onder stoelen of banken).

Dinsdag 7 September heeft in alle vroegte (9.30 uur) de opening van het congres plaats gevonden door De Wulf,

de Voorzitter van de Belgische ploeg in de Unie, waarna door de Italiaanse onder-voorzitter van de Christendemocratische jongeren hulde werd gebracht aan de nagedachtenis van de gewezen Italiaanse premier Alcide de Gasperi.

Franco Nobili, Voorzitter van de Unie van Jonge Christen-Democraten, hield vervolgens een redevoering, waarin hij met name wees op de noodzaak van een verenigd Europa om de vrede te kunnen bewaren en de Westelijke en christelijke beschaving te kunnen verdedigen.

In de middagzitting van de eerste dag gingen toen de algemene politieke beschouwingen aan, die tot het einde van de derde dag voortduurden, slechts onderbroken door enkele korte toespraken, door het verslag van Edward Bobrowski, algemeen secretaris, over de werkzaamheden van de Unie, en van Paul Weitz over enkele sociale vraagstukken, die de Europese jeugd raken, zoals volledige werkgelegenheid, huisvesting en woningbouw. Uit beide verslagen bleek een toenemende belangstelling ook voor de

economische en sociale problemen. Zo was er 3 en 4 Juni 1954 door een speciaal hiertoe benoemde werkgroep, waarvan ook enkele Nederlanders deel uitmaakten, op een studie-conferentie over de sociale problemen te Luxemburg eenparig een voorstel aanvaard tot oprichting van een Europees Instituut van de Arbeid, een voorstel, dat inmiddels door de Unie van Jonge Christen-Democraten is overgenomen.

Aan het einde van de middagzitting van de eerste dag gingen we gezamenlijk „toeren”. Via Damme ging het op Sluis aan, dat zonder enige formaliteit aan beide douanes(!) kon worden bereikt. Hier viel ons een echt Hollandse ontvangst te beurt, van een burgervader, getooid met ambtsketen en gul met sigaren.

Terug reden we via het „dure” Knocke naar Zeebrugge. Een feestdis te Blankenberge vormde ten slotte een waardig slot van de eerste congresdag.

Denkt u intussen nu niet, dat we ginds geluierd hebben. Er moest overdag,

taris medegewerkt aan de voorbereiding van het jaarlijks congres te Brugge, waarover men in ons orgaan heeft kunnen lezen. Het was de eerste maal, dat de Arjos officieel twee gedelegeerden — Mej. H. van Leeuwen en Sj. Jonker — naar dit congres heeft kunnen sturen.

Van 26 tot 31 Maart j.l. is te Weenen het Tweede Europese Jeugdparlement gehouden. Onze voorzitter, Dr A. Veerman, ging daar namens de Arjos heen, waarbij hij uiteraard zitting nam in de Chr. democratische fractie.

Het contact met de Junge Union — de jeugdorganisatie der CDU — is ongetwijfeld dit jaar weer verstevigd. Van 17 tot 23 April j.l. maakten 8 Arjosleden, tezamen met 7 C.H.- en 5 K.V.P.-jongeren, een door de Arjos voorbereide studieweek naar Berlijn mee. Deze reis was zeer geslaagd. Hebben wij in Nederland wellicht de neiging niet zo zeer stil te staan bij het communistische gevaar, daar, in de onmiddellijke nabijheid, wordt men opnieuw bepaald bij de ernst van de dreiging.

Achttien Arjosleden gingen van 16 tot 23 Augustus j.l. naar Bonn en Oberwesel voor een ontmoeting met de Junge Union in Rheinland/Pfalz. Gedurende deze derde week in Augustus zijn vele persoonlijke contacten gelegd. De conferentie zelf beantwoordde niet geheel aan de verwachtingen. Niettemin was het voor de deelnemers uiterst leerzaam kennis te maken met de werking van het Duitse parlement en met de organisatie en de propaganda van de CDU.

Voor de eerste maal in de geschiedenis der Arjos zijn vele Arjosleden over de grenzen gegaan om op internationale conferenties hun organisatie te vertegenwoordigen. De studiefaculteit te Mariënberg (DI) was gewijd aan de problemen der bedrijfsjeugd, de studentconferentie te Saarbrücken aan de plaats van de arbeid in de gemeenschap. Er was een internationaal kaderkamp te Cap d'Ail over de Europese problematiek, een Europese zomerconferentie te Gohrde over Europa na de conferenties te Berlijn en Genève, over de E.D.G. en de E.P.G. enz. Op al deze conferenties waren Arjosleden aanwezig.

Vermeld moet ook nog worden, dat het moderamen met de buitenlandse commissie (zij bestaat ook thans nog uit de volgende leden: Mr M. W. Dirksen (voorzitter), Mej. G. J. van den Pol (secretaresse), Sj. Jonker, Mr C. F. Bramer en W. de Kwaadsteniet) op 5 Februari j.l. een bespreking heeft gehad met de voorzitter van de Nederlandse Jeugdgemeenschap, Ds N. O. Steenbeek, naar aanleiding van de bezwaren, die van de zijde der Arjos gerezen waren tegen het project van Ds Steenbeek voor een Europese Jeugdgemeenschap.

De poging, die door het bestuur is ondernomen, om meer belangstelling te wekken voor het buitenlands werk, is ongetwijfeld geslaagd. Naar aanleiding van enige circulaire deden niet minder dan 270 Arjosleden mededeling, dat zij belangstelling voor dit werk hebben en dat zij er iets meer van willen weten. Voor zover dit mogelijk was, hebben zij voorlichtend materiaal ontvangen en zijn zij op de hoogte gesteld van de conferenties die in binnen- en buitenland zijn gehouden. Daarnaast heeft op 19 Juni j.l. in Utrecht nog een vergadering voor de belangstellenden voor dit buitenlands werk plaatsgevonden, waar de heren J. S. Hoek en Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot hebben gesproken, resp. over: „De resultaten en de moeilijkheden van de Europese integratie” en: „Hoe werkt het Europese „Parlement”?”. Wij tekenen daarbij nog aan, dat het referaat van de heer Hoek een uitstekende documentatie bevatte. Het is inmiddels gepubliceerd in „Nederlandsche Gedachten” (nrs 8 en 9). De deelnemers aan de bijeenkomst hebben zich bereid verklaard op de clubs over het behandelde te gaan spreken indien zij daartoe worden uitgenodigd. Een lijst van de deelnemers is inmiddels aan alle clubs gezonden.

Conclusies

We zouden reeds aan onze plicht hebben voldaan als we ons in dit verslag hadden beperkt tot het vermelden der feiten. Maar het lijkt ons goed om aan de hand van enkele

maar ook 's avonds en 's nachts worden gezwoegd aan redevoeringen, „interventies” en resoluties.....

De debatten concentreerden zich, zoals na het mislukken van de E.D.G. te verwachten viel, rond een alternatief-oplossing en de Franse houding. Temeer daar Farine (voormalige Kabinetschef van de Franse Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken) iedere alternatief-oplossing van de hand wees. Vasthouden aan de E.D.G., en in ieder geval geen Duits leger in de Nato.

Dat zat de Nederlandse delegatie lang niet glad en het was Jonker (Arjos en later Schneider (J.O.K.V.P.)), die zich in de morgen van de tweede dag in het strijdperk waagden. Nederland wierp met recht de knuppel in het hoenderhok.

Spoedig bleek echter, dat onze mening ook door anderen werd gedeeld. Oostenrijk, België en Luxemburg volgden, terwijl een zeer besliste en verantwoorde uiteenzetting van de bekende Duitser Kohler met grote instemming werd aan-gehoord.

De resolutiecommissie en ook het Uitvoerend Comité hadden het hierdoor niet licht een resolutie te brouwen, die aller instemming zou kunnen verkrijgen.

Dat de Nederlandse opvatting ietwat afgezwakt zou worden, lag voor de hand. Maar het kernpunt, „dat de Duitse deelneming aan de Europese verdediging noodzakelijk was en dat het verdere verloop van de Europese eenwording uitsluitend van Frankrijk af-hing”, stond er toch in. Dat wil zeggen..... het stond in de Duitse tekst. Ten gerieve van de Italianen, die hier fel op tegen waren, bleek de tweede helft van de zin in de Franse tekst maar weggelaten!

Toen werden de gemoederen met recht nog even verhit en een Nederlands amendement om de bewuste zin met verandering van „uitsluitend” in „voor alles” toch op te nemen, werd met overweldigende meerderheid, zelfs met enkele Fransen vóór, aangenomen. Alleen de Italianen en de Joegoslaven

stemden tegen, terwijl natuurlijk de Zwitsers ook hier neutraal bleven. Zo bleef ook het Nederlandse initiatief tot het einde toe bewaard. Al met al was deze laatste deining natuurlijk een storm in een glas water, maar toch wel nuttig om de Franse Christen-Democraten een boodschap mee naar huis te kunnen geven, namelijk deze, dat de Fransen niet immer een negatieve houding zullen kunnen blijven innemen!

Zo heeft in het historische Brugge de stem van de jonge Christen-Democraten weer geklonken: ondanks alle teleurstellingen blijft een verenigd Europa hun ideaal! Moge dit ideaal door de twee miljoen jongeren, aangesloten bij de Unie, door heel Europa worden uitgedragen.

Moge ook de Arjos, die een waardige bijdrage aan dit congres heeft geleverd, in toenemende mate haar belangstelling voor en haar medeleven met deze ontwikkeling tonen.

HANNIE VAN LEEUWEN

conclusies richtlijnen aan te geven voor het bestuursbeleid voor het komende jaar.

1. Allereerst staat vast, dat aan het studiekarakter van de Arjos niet gewerkt kan worden. De schetsencommissie zal gehandhaafd moeten blijven. Zij heeft tot taak nieuw studiemateriaal te verzamelen.

2. Hoezeer ook de eigen taak van alle organen vooropgesteld moet worden, zal het bestuur der Nationale Organisatie niet mogen nalaten, aan bepaalde zwakke punten speciale aandacht te geven. Er zijn nog enkele provincies, waar het moeilijk valt, het werk van onze organisatie (weer) op volle toeren te krijgen.

3. Door de toetreding tot de Politieke Jongeren Contact Raad en tot de Internationale Unie van Jonge Christen Democraten zijn er Arjosleden nodig, die bekwaam zijn om met leden van andere jeugdorganisaties te discussiëren. De ervaring leert, dat deze leden, behoudens hun principiële kennis, ook „de feiten van de dag” moeten kennen. Het „scholen” van Arjosleden in deze richting is niet alleen van belang voor het debat met anderen, maar is ook van belang voor de A.R. Partij, die uit de jongeren van vandaag haar toekomstig kader zal moeten recrutereren.

4. Het is daarom wenselijk om naast de club voor internationale belangstellenden nog andere werkgroepen op te richten, b.v. voor sociale en economische vraagstukken. Deze werkgroepen zullen zich niet alleen bezig moeten houden met de praktische problemen, maar zullen ook getraind moeten worden in het debat. Onze ervaringen hebben n.l. uitgewezen, dat dit punt teveel op de Arjosclubs wordt verwaarloosd.

5. Reeds in het komende jaar zal de Arjos zich moeten voorbereiden op de Kamerverkiezingen van 1956.

a. In de eerste plaats zal het werk van de clubs in het

seizoen 1955/1956 meer gericht moeten zijn op de praktische politieke problemen. Vermeld is reeds, dat het landelijk bestuur daarmee al rekening houdt met de studieconferentie van het volgend jaar. Maar daarnaast zal ook ander studiemateriaal daarvoor aanwezig moeten zijn.

b. Studie zonder actie is voor een politieke jeugdorganisatie eigenlijk maar half werk. De Arjos is een studieorganisatie. Ja —. Maar daarachter mogen wij ons niet verschuilen. Er is meer dan de Arjos. Bij de verkiezingen zullen wij onze volledige medewerking moeten geven aan de organen van de partij. Reeds dit jaar is het parool: Doe mee met de kiesvereniging. Niet ernaast maar erin.

c. Wij hebben elke vier jaar onze verkiezingstoogdag. Moeten wij daarmee volstaan? Of zullen wij in heel het land ons richten tot de jongeren, vooral tot de Christenjongeren (daaronder zeker ook degenen, die weinig of geen belangstelling hebben voor de politiek) en hen de goede weg wijzen bij de stembus. Ook daarvoor zal dan dit jaar al een jaar van voorbereiding moeten zijn.

Zo moeten wij als Arjos onze plaats innemen:

Studie-organisatie — om ons eigen te maken wat het Antirevolutionair beginsel inhoudt en wat het betekent in deze tijd.

Scholingsorganisatie — om aan de partij mee het kader te geven, dat straks het werk zal moeten dragen.

Goede Antirevolutionairen — bereid mee te werken aan de actie van de partij en de A.R. politiek uit te dragen naar buiten.

En dat alles dan niet voor onszelf, maar in de overtuiging, dat God het is, die ons roept tot deze taak.

De secretaris van het bestuur der
Nationale Organisatie,
Sj. JONKER

Impressies van de studieconferentie in Driebergen

De jaarlijkse studieconferentie in Driebergen op 15 en 16 October had een wel zeer uitgebreid onderwerp ter behandeling genomen: de Christelijk Sociale Politiek. Dit onderwerp was actueel en de referenten hadden zowel de principiële als de praktische zijde van vele kanten belicht in een brochure, welke de conferentiegangers van te voren was toegezonden.

En hoe ging het er nu toe in „Ons Centrum”?

Tot mijn spijt heb ik de discussies in de vier groepen niet kunnen meemaken, maar te oordelen naar de vragen die Vrijdagavond aan de referenten werden gesteld, hadden de Arjosleden hun tanden er ingezet. Toen bleek hoezeer het onderwerp in het middelpunt van de belangstelling stond. Ik wil mijn bewondering uitspreken voor de sprekers die zich door het spervuur van vragen niet uit het veld lieten slaan, maar die, al voelde zich een hunner „een leeuw tussen vele Daniëls”, de vragen zoveel de tijd hun toeliet uitvoerig behandelden.

Ik kan mij voorstellen dat er bij zo'n zware conferentie weinig ruimte voor pauzes overblijft. Toch moet bij het organiseren van een dergelijke conferentie wel rekening gehouden worden met het beperkte vermogen tot opnemen van de menselijke geest! Die is niet in staat enkele uren achtereen (voor-

al als het middernachtelijk uur nadert) ingespannen bezig te zijn. Zoals het nu gegaan is, verliest men inderdaad niet veel tijd, maar daartegenover staat dat de conferentiegangers belangrijke delen van het gesprokene missen. Wat zou nu belangrijker zijn, organisatoren?

De volgende morgen bedwong men zijn lust tot uitslapen (de voorzitter had ons de pen op de neus gezet!) en was weer op tijd voor de tweede ronde van vraag en antwoord.

Ik kan moeilijk in details weergeven wat er op de conferentie zoal naar voren is gekomen. Wel kan ik een algemene indruk geven. Er werd ons door mensen uit de praktijk het nauwe verband tussen onze beginselen en de praktische problemen duidelijk gemaakt. Men sprak niet alleen over principes zonder meer, neen men benaderde de problemen die zich voordoen in de verhouding mens tot mens, uitgaande van het gebod: Hebt Uw naasten lief als Uzelf.

Voor al de bezielende woorden van de heer Borst zullen wij niet licht vergeten. Ik hoop dat wij op onze clubs en ook daarbuiten even enthousiast zullen spreken als hij over onze Christelijk Sociale Idealen..
SUUS MEIJLING

DE EIGEN KOERS

Dr A. VEERMAN

In „De Nieuwe Koers”, het „democratisch socialistisch maandblad voor de jongeren” heeft de heer Hes gereageerd op onze notities bij de verklaring van de socialistische jongerenorganisatie naar aanleiding van het befaamde mandement. Moeten wij daar nu weer wat op terugzeggen?

Er zijn verscheidene redenen, dat we het net zo lief niet zouden doen. We noemen maar wat.

1. Polemieken met socialisten over het mandement heeft zo weinig zin en ook zo weinig aardigheid meer, sinds volkomen duidelijk is, dat de P.v.d.A. toch bijzonder angstvallig zich er voor hoedt aan haar lawaai politieke consequenties te verbinden.

Vragen als: „Kunnen we nu nog wel met de roomsamenwerken in de politiek?” zijn dus, zoals wij ergens het getypeerd zagen, losse flodders. Met permissie van Prof. Romme, de uitvinder van het beeld, zou men kunnen spreken van een gebarsten vaas; maar dan zo, dat men veel lawaai maakt over de barst, terwille van de „schadevergoeding”, maar ondertussen gewoon doorgaat het ding te gebruiken.

2. De rede van de heer Burger bij de algemene beschouwingen over de rijksbegroting werd in een van onze bladen een schimpscheutenrede genoemd. Dat is zo de stijl daar, waarvan we ook in het artikel van de heer Hes het een en ander terugvinden. Naar onze smaak is hij aardiger, minder grof dan de heer Burger, maar toch — moet je daarop ingaan?

Daarom volsta ik met een aantal korte opmerkingen over deze socialistische reactie.

1. In de notities waren de bezwaren van onze kant tegen het mandement breed uitgemeten. Daarover kon geen twijfel bestaan: dit mandement is ook naar onze overtuiging een typisch rooms stuk. En dat werd juist zo nadrukkelijk gezegd, „nu van socialistische zijde de indruk wordt gewekt, dat wij in het roomse schuifje gestapt zijn”. Daar is geen sprake van, schreven we!

De heer Hes zal dat toch ook wel gelezen hebben. Nietemin concludeert hij doodleuk, dat de A.R.-sloep vaart in het kiel-zog van de grote, machtige K.V.P.

Enig antwoord: schouder ophalen. Hopeloos.

2. „Dr Veerman schrijft een hele bladzijde van Nederlandsche Gedachten vol over... de vraag of de rooms-katholieke kerk al dan niet democratisch is”. 't Zal wel een zetsfout zijn. Bedoeld zal zijn: een hele alinea. Overigens blijft de weergave van de heer Hes lichtelijk dwaas. Natuurlijk is de R.K. kerk niet democratisch (als men dit politiek begrip hier gebruiken mag) van inrichting.

Jammer is, dat de heer Hes de conclusie van die alinea alweer vergeten blijkt, n.l. dat totalitaire tendensen de roomse kerk niet vreemd zijn. Dat kwam niet in zijn kraam te pas blijkbaar.

3. Ik zette in mijn artikel de zaken op hun kop, aldus de heer Hes. Daar zit een kern van waarheid in. Ik schreef immers zelf: „Wij willen het liever omkeren”. Daarmee probeerde ik de zaak recht op zijn benen te zetten, maar daarover kan je van mening verschillen.

Waar ging het om? Naar aanleiding van het mandement sprak de Nieuwe Koers van een bedreiging van de democratie. Dat deed de vraag rijzen, of naar socialistisch denken de kerk het recht heeft een uitspraak te doen, b.v. over leer-

stellingen, die ten grondslag liggen aan een politieke partij.

Die vraag was naar twee kanten begrijpelijk. De Anti-revolutionair ziet immers de vrijheid van de burger tegenover de staat in belangrijke mate ook in de erkenning van de vrijheid van de *samenlevingsverbanden*, waarvan die burger deel uitmaakt: gezin, kerk, school, bedrijf, enz. Die vrijheid is voor ons een wezenlijk bestanddeel van een democratische staat.

Met socialisten is men op dat punt niet altijd geheel zeker. Internationaal b.v. zit het met de vrijheid van vakorganisatie niet altijd safe. En in ons land zijn er tal van oorden, waar het met de vrijheid van het onderwijs raar toe gaat, zodra men buiten de omheining van de wettelijke gelijkstelling komt.

Daarom noteren we dankbaar, dat de heer Hes op het centrale punt van de notities zegt: „We zijn het hiermee volkomen eens en erkennen dan ook ten volle het recht van de rooms-katholieke kerk en van alle kerken om zich over zaken van staat en maatschappij uit te spreken.” Dus ook als men daarbij dingen zegt, die de P.v.d.A. niet welgevallig zijn?

4. Ja, dat kielzog, waarin de A.R. Partij volgens de heer Hes vaart. Het lijkt een jij-mop, maar toch: hier komen de zaken bij de heer Hes toch werkelijk op hun kop. Wat zijn de feiten? Dit, dat anno 1945 de K.V.P. sterke toenadering zocht tot het socialisme. In die tijd werd door de R.K. ook sterk de nadruk gelegd op de eigen aard van het staatkundig

FAAM PEPERMUNT

uitmuntend!

leven; dat was het terrein van de natuur. De K.V.P. moest niet zijn een beginselpartij, maar een programpartij.

Daartegenover kan men van de A.R. Partij moeilijk anders zeggen, dan dat deze van 1945 af zonder onderbreking zich gesteld heeft tegenover het socialisme en fundamenteel de eenheid van het leven heeft gehandhaafd.

En nu zien we, dat van roomse zijde, met geleidelijk krachtiger wordend accent, die eenheid van het leven wordt gedeponeerd. Zeker, dat wordt meer praktisch gemotiveerd; het is terwille van geestelijk-zedelijke belangen van de mensen; de tweedeling van het leven blijft. Daarom staat de katholiek tegenover de doorbraak zwakker.

Maar men moet wel stekeblind zijn, wanneer men niet van 1945 (en eerder) tot nu toe een A.R.-bootje ziet varen met een eigen koers. Om in deze beeldspraak te blijven (overigens mank; wij zouden niet graag de eigen verantwoordelijkheid van de rooms-katholieke politici ontkennen): het A.R.-schip vaart met eigen motor allang in een richting, waarin de grote K.V.P.-schuit nu door de andere stoomboot (niet uit Spanje, maar toch met bisschoppen) weer mee getrokken wordt.

5. Door met de praktische conclusie van het mandement in te stemmen zouden we ons reformatorische eerstgeboorterecht verkocht hebben, aldus weer de heer Hes. Wij begrijpen dit echt niet uit zijn pen.

Wij zien als een van de grote bezwaren van deze tijd de doorbraak. De heer Hes niet, maar hij zal toch als feit willen aanvaarden, dat wij dit zo zien.

En nu constateren wij — na breed uitmeten van onze bezwaren tegen de levensbeschouwelijke achtergrond — als zakelijk resultaat, waarmee de Nederlandse politiek te maken krijgt, dat de strijd tegen dat grote gevaar ook door anderen krachtiger wordt ter hand genomen. Wij hebben er geen behoefte aan, die strijd in een coalitie of zo gemeenschappelijk te voeren. Wij hebben er nog minder behoefte aan met rooms-katholieken (en b.v. ook nog humanisten) samen één partij te vormen. Alleen maar: met zekere voldoening constateren wij iets.

Is dat verkopen van eerstgeboorterecht? Dan vragen we toch: Als de heer Hes samen met humanisten en rooms-katholieken in één partij plaats neemt — ja toch met „goede” roomsen, net zo goed als die van de K.V.P., net zo goed als de bisschoppen? De P.v.d.A. stelt het immers op prijs, dat men, wat men is, ook goed is! — wat doet de heer Hes dan anders dan in veel ingrijpender vorm, permanent, praktische conclusies van anderen waarderen los van een z.i. verwerpelijke of zelfs verderfelijke bron? Is daarvoor dan zijn eigen kwalificatie: verkoop van eerstgeboorterecht niet veel te zwak?

Volk en Staat

De nieuwe schetsenbundel, waarom van veel kanten gevraagd is, gaat binnenkort verschijnen.

„Volk en Staat” is de titel van deze bundel. Een titel, die de inhoud, hoe gemengd ook, toch zeer wel dekt.

De 24 schetsen — door vele auteurs samengesteld — vallen uiteen in drie groepen. Hier hebt u ze, opdat u zelf kunt zien wat u geboden wordt.

A. Politieke partijen:

1. De Christelijk-Historische Unie
2. De Staatkundig-Gereformeerde Partij
3. Het Gereformeerd Politiek Verbond
4. De Katholieke Volkspartij
5. Het Nederlandse liberalisme
6. De Partij van de Arbeid
7. De Communistische Partij Nederland

B. Sociaal-economisch leven:

1. Ons economisch perspectief
2. P.B.O.
3. Ondernemingsraden
4. Loonpolitiek
5. Landbouw
6. Middenstand
7. Sociale Verzekering
8. Eigendomsvorming
9. Geld- en financiële politiek

C. De opbouw van de Staat:

1. Kiesrecht
2. De Gemeente
3. De provincie
4. Antonomie en zelfbestuur
5. Koning en ministers
6. Dualisme in het staatsbestel
7. De Tweede Kamer
8. De Eerste Kamer

Wij vertrouwen, dat deze bundel, als aanvulling op „Roeping en Taak” (dat kent toch iedereen!) zijn weg zal vinden. U kunt er deze winter al mee werken.

Welk een verschil tussen 1879 en 1954. Toen een enkele Christelijke school, met grote offers door het eenvoudige volk zelf bekostigd; een eerste schuchtere poging om de strijd aan te binden met het oppermachtige liberalisme van die dagen. Thans, te veel om op te noemen.

Toen een met vol vertrouwen en blijde verwachting opzien naar de prille staatkundige organisatie als de krachtcentrale. Thans de noodzaak om vele Christus-belijders het besef bij te brengen, dat de Christelijke politieke partij is te vergelijken met een dijk, die de polder, waarin het Christelijke organisatieleven opbloeit, moet beschermen tegen storminvloeden van buiten.

Hernieuwde staatkundige belangstelling in brede lagen van ons Christenvolk zal, onder Gods genade, de huidige bedreiging van deze dijk moeten afweren, en tot een zodanige versterking moeten leiden, dat ook een springvloed zal kunnen worden doorstaan.

Met bijzondere ernst zal opnieuw aan het Christenvolk van Nederland de grote beschermende betekenis der Protestants-Christelijke partijen moeten worden duidelijk gemaakt. Doorbraak en Humanisme onderwoelen immers niet alleen de door deze partijen opgeworpen dijk, maar bedreigen ook onze Christelijke organisaties, terwijl het Protestants-Christelijke karakter van ons volk steeds meer in de knel komt. Veel meer nog dan een grote stormvloed moet juist deze langzame maar voortdurende afbrokkeling in de gaten worden gehouden; met name de bedreigde punten moeten voortdurend worden versterkt door aller samenwerking en samengaan.

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau
Centraal Comité. Giro 89678

3	Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert	f 0.25
6	Het Program van Beginselen	„ 0.10
7	Modelreglement van een Kiesvereniging ...	„ 0.40
8	Modelreglement van een Kiesvereniging ...	„ 0.40
9	Modelreglement van een Dorpskiesvereniging	„ 0.40
18	Het Kapitalisme, R. Gosker	„ 0.50
19	In Kuyper's lijn, C. Smeenk	„ 0.25
24	Handboekje voor de propaganda	„ 0.35
26	Schetsenbundel, Prof. Dr L. W. G. Scholten	„ 0.25
32	Schets „Het Constitutionele Koningschap”, C. D. v. Oosten	„ 0.10
37	In de strijd der beginselen, Prof. Dr K. Dijk	„ 0.45
38	Rapport huwelijk en echtscheiding	„ 0.75
40	De A.R. Partij en de Middenstand, H. van Eysden	„ 0.65
41	Onder de schijnwerper der historie, H. Algra	„ 0.65
42	De tragiek van de Partij van de Arbeid, R. Gosker	„ 0.65
43	De lijn onzer politiek	„ 0.75
46	De kracht der zwakheid (Deputatenrede)	„ 0.50
48	Verantwoorde emigratie	„ 0.60
49	Onbloedige revolutie, R. Gosker	„ 1.25
52	Maatregelen tegen de communisten	„ 0.35
53	Verzamelen, propagandafolder Arjos	„ 0.25
54	Christendom en internationale ordening, Prof. Dr G. H. J. v. d. Molen	„ 0.95
55	Taak en plaats der provincie	„ 0.45
56	Handboekje Huisbezoekers	„ 0.50
57	Onze mannen in de Kamer, Dr A. Veerman	„ 0.50
58	Om de Christelijke Vrijheid (Deputatenrede)	„ 0.50
59	Het program van actie 1952	„ 0.25
60	Calvijn en de Staatskunde, Dr D. Nauta	„ 1.20
61	De Reformatie en de staatkunde, Dr D. J. de Groot	„ 1.40
62	Het passieve vrouwenkiesrecht (rapport) ...	„ 0.60
63	De eerste 5 artikelen van het beginselprogram (rapport)	„ 0.50
64	Model gemeenteprogram	„ 0.75
65	Onze verhouding tot de S.G.P.	„ 0.75
66	Contributiekaarten per 100 stuks	„ 2.50
67	Beginsel en Ideaal, Prof. Dr S. U. Zuidema	„ 0.50
68	Bezitsvorming, Drs C. P. Hazenbosch	„ 0.50
69	Bestuursvorm openbare school (rapport) ...	„ 0.15
70	Europese Integratie (rapport)	„ 0.50
71	Voor Geloof en Vrijheid	„ 1.—
72	Chr. Sociale Politiek in deze tijd	„ 0.90
73	De Komende Ouderdomsvoorziening	„ 0.90
74	Het Mandement de verzuiling en onze strijd tegen de doorbraak	„ 0.75
75	Reorganisatierapport	„ 0.50
76	Model Provincieprogram	„ 0.75

HARDHOUTHANDEL

Marius van den Berg

Nieuwerbrug (Z.H.), telefoon 03488-218

levert:

Iepen, Beuken, Essen, Yang en ander hardhout

n.v. Scheepshouwwerf v/h

Fa. A. Lanser

Sliedrecht - Hollanr

KNOOP helpt velen uit de knoop!

Steeds in voorraad gebruikte lange en korte trucks in prima staat.

J. KNOOP N.V.
AUTOSLOPERIJ
ADUARD - TEL. 235 - K 5903
GRONINGEN - TEL. 27465

BRINKERS'

ROOMBOTER
MARGARINE
SPIJSVETTEN
SPIJSOLIE

FABRIEKEN

ZOETERMEER

Tel. nr 12 (4 lijnen)

„PARLEY” wol

voor al Uw breiwerk!

PARLEY'S WOLSPINNERIJ - LEIDEN

TRICOT-FABRIEKEN

Gebreide wollen bovenkleding van het beste Nederlandse fabrikaat

Directeur: Eigenaar:
H. G. HEIJ

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rietmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBRS. HAKKERS

WERKENDAM
Telefoon 14

Wij zoeken in elke plaats van Nederland waar nog geen Agentschap gevestigd is,
een solied en actief persoon

Men vrage onze aan-nemelijke voorwaarden. voor de verkoop van onze zaden aan tuinders, landbouwers en particulieren.

Zaadtelt en Selectiebedrijf

W. DE ZEEUW J.Gz — BARENDRECHT

Wees zuinig met uw GELD
koop bij
WESTERVELD

drogisteryn
DE CONCURRENT
WESTERVELD
 FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELEN ONTVANGT U EEN KORTING VAN **3%** WANT VOOR FIO AAN CASSABONS WORDT 30c TERUGBETAALD

Uitg. Bomec-art.

H. DORSMAN - Zwijndrecht

Telefoon 6576 - (K 1850)

Asbestcementproducten

Gespecialiseerd in het aanbrengen van asbestgolfplaten op daken

C.V. SCHEEPSWERF EN GASHOUDERBOUW

Jonker & Stans

HENDRIK-IDO-AMBACHT - HOLLAND

Werk voor de bouw, ombouw en reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180-3886

DIRECTIE: Tel. K 1180-2023

MIDDELBURG

CREDIET- en EFFECTENBANK N.V.

Rentevergoeding op onze bankboekjes

2.64 %

KROMME NIEUWE GRACHT — UTRECHT

K. J. BOS & ZOON

HOUTHANDEL ROTTERDAM

FIRMA VAN HARN

BOOMKWEKERIJ „VREDEHOF” - KRABBENDIJK

VRUCHTBOMEN

voor TUIN en BOOMGAARD

Voor autoschade of onderhoud naar:

A. BUDEL

AUTOLAKSPUITRIJCHING

UTRECHT — 's-Gravesandestraat 25a — Tel. 18319

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
 Telefoon K 1894-1230 - Ouderkerk a/d IJssel
 RONDE EN OVALE TAFELRANDEN

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen, regels, stijlen enz.

Scheepsbouwerven

A. VUYK & ZONEN

Capelle aan de IJssel

Nieuwbouw en reparatie

Telefoon Rotterdam 113333 (K 1800)

P. ZEEUW Jzn

ROTTERDAM-O. - VOORSCHOTERLAAN 51

Tel. 20218 - 22543 - Na zes uur: Tel. 22543 - 26977

GRANEN, VEEKOEKEN

GEDROOGDE PULP

Lid van de Rotterdamse Vereniging voor de Termijnhandel in Granen.

Scheepsinstallatiebedrijf

NEDERLAND

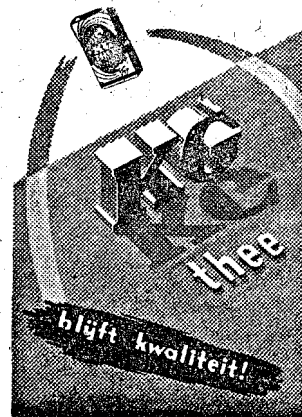
Oostdijk 28, IJsselmonde

Tel. 445, Ridderkerk

(4 lijnen)

VOORTSTUWINGS-
 INSTALLATIES
 van elk vermogen

Kanis & Gunnink Kampen

NEDERLANDSCHE GEDACHTEN

K A D E R N U M M E R

In dit nummer:

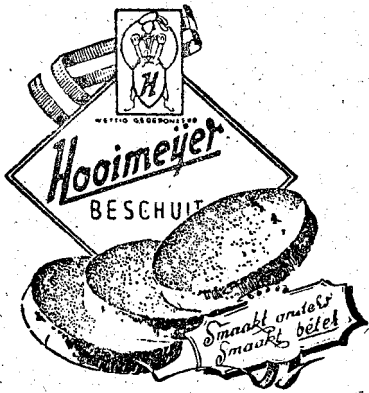
C. VAN DEN HEUVEL	De millioenennota
Mr A. B. ROOSJEN	„Peraat” geeft voorlichting
—	L. F. Duymaer van Twist
A. STAPELKAMP	Huisvestingsproblemen
—	Het mandement, de verzuiling en de doorbraak
Dr A. VEERMAN	Een hap en een snap uit het Reorganisatierapport
Sj. JONKER	Uit het parlement
JAC. S. HOEK	West-Duitsland in N.A.V.O. en West-Europese Unie
C. SMEENK	Verdeeld gezelschap
Mr A. B. ROOSJEN	De schoolgeidkwestie
Mr Dr E. P. VERKERK	Bescherming bevolking

Op eigen wieken:

—	De Arjos in de provincies
—	Chr.-sociale politiek in deze tijd
—	Zo doen wij het in Reggeoord
Dr A. VEERMAN	Europese samenwerking (3)

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ,
HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Emissie

Voor het emitteren van leningen ten laste van **PROT. KERKEN EN SCHOLEN** hebben wij een uitgebreid apparaat beschikbaar. In voorkomende gevallen zullen wij gaarne advies verstrekken

Handels- en Effectenbank N.V.

sinds 1910 bank voor Stad en Ommeland.

GRONINGEN
Brugstraat 32

Winschoten - Winsum - Loppersum

Fa Andr. Visser - Steenwijk
Tuin- en Bloemzaden - Landbouwzaden
Poot aardappelen

Geïllustreerde prijscourant gratis op aanvraag

J. DE VRIES
Commissionnair in effecten

O.Z. ACHTERBURGWAL 173
Privé OLYMPIAKADE 61

TELEF. 47126
TELEF. 94152

AMSTERDAM

CONSTRUCTIEBOUW

Haring N.V.

BOSKOOP - TEL. 128

Afd.: TANKS, voor vele industrieën
Afd.: HOOI en/of GRAANBERGEN
Afd.: LANDBOUWMACHINES:

Wervelwind-poederstufmachines
Wervelwind-vloeistofnevelmachines

Zojuist verschenen: het eerste nummer van
„UITZICHT”

tweemaandlijks tijdschrift ter bevordering van het oecumenisch besef.

Onder redactie van Prof. Dr I. A. Diepenhorst, Ds J. v. d. Berg, Mr A. Bouman, Ds Th. Delleman, Dr A. van Deursen en Dr J. M. van Minnen, terwijl tal van vooraanstaande personen hun medewerking toezegden.

De abonnementsprijs — f 2,75 per jaar — kan voor niemand een bezwaar zijn. In deze prijs is desgewenst ook begrepen het lidmaatschap van het Gereformeerd Studieverband voor Oecumenische Vragen, onder welks auspiciën het blad wordt uitgegeven.

Abonneert U nog heden op „Uitzicht” of vraagt een gratis proefnummer door bemiddeling van Uw boekhandelaar of bij
UITGEVERIJ VAN KEULEN - DEN HAAG
LEPELSTRAAT 1 TELEFOON 185225 GIRO 351923

JUTE ZAKKEN

voor binnenland en export
Een vertrouwensartikel

NOORD NEDERLANDSE ZAKKENHANDEL N.V.
GRONINGEN - EEMSKANAAL N.Z. 46
Tel. 31345 (3 lijn.), Telegramadres: „Jute”

Uw adres voor **DRUKWERK**

Zowel voor kleine als voor grote oplagen:

HANDELS-, BOEK- EN ROTATIEDRUKKERIJ

P. van der Linden

Warmoezierstraat 4 - Telefoon 33.60.45 - Den Haag

C. LIND & ZOON Ao. 1826
KASSIERS EN COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN
KEIZERSGRACHT 564 - AMSTERDAM
Te'efoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Te.. 49328 en 46640
Administratie van Vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

SLOOPSCHEPEN

Voor Uw SLOOPSCHEPEN is het adres
FA WED. C. D. HEUVELMAN

Telefoon 369

KRIMPEN a.d. IJSSEL

SCHOOLMEUBELLEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Redactie: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).
Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telefoon 115935.
Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telefoon 115935.
Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.
Advertentie-adm.: Veursestraat 173, Leidschendam.

10e Jaargang no. 12
22 November 1954
Verschijnt 15 maal
per jaar
Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

De milioenennota

C. VAN DEN HEUVEL

De milioenennota, ter begeleiding van de Staatsbegroting voor 1955 is gesteld in een optimistische toon.

Voor dit optimisme is enige reden.

Immers het begrotingsbeeld hangt ten nauwste samen met de economische situatie. Daar is volop werkgelegenheid, de export gaat vooruit met mede als gevolg een zeer verbeterde deviezenpositie. Het nationaal volksinkomen stijgt voortdurend.

Ook de Staatsfinanciën zelf zijn wat gezonder geworden. Wanneer men rekening houdt met de andere waarderingswijze welke bij de eerste Staatsbalans werd toegepast, dan is het niet gedekt deel van de Staatsbalans met ongeveer 7800 miljoen teruggelopen.

Weliswaar is deze vooruitgang grotendeels te danken aan de Marshallhulp en de bijzondere vermogensheffingen, maar niettemin is, hoe dan ook verkregen, de situatie zeer verbeterd.

Toch, met erkenning van al deze gunstige dingen, is er reden voor een wat getemperd optimisme.

In de eerste plaats omdat de huidige welvaart toch wel zeer nauw verband houdt met de nationale en internationale defensie inspanning.

Nu behoeft deze inspanning niet uit de economie weggedacht te worden omdat er wel altijd een behoorlijke defensie nodig zal zijn.

Maar de extra inspanning, met het aanleggen en aanhouden van voorraden op verschillend gebied, alsmede de mensen die direct of indirect zijn betrokken bij dit alles, vormen nationaal en internationaal zulk een brok in het economisch leven dat terugkeer tot meer normale defensie-inspanning voor werkgelegenheid en export het perspectief iets donkerder kleur geven.

In de tweede plaats stemt tot grote verontrusting het zeer hoge uitgavniveau van de Nederlandse Staat. Het totaal van de uitgaven Gewone Dienst, Buitengewone Dienst I en Landbouw Egalisatie-fonds bedraagt ruim 5524 miljoen

gulden; het zeventvoudige van de vooroorlogse Staatsbegroting. In het vervolg van ons artikel hopen we op dit uitgavniveau nader terug te komen.

In vergelijking met de raming voor 1954 wordt er 29 miljoen minder geraamd aan uitgaven.

Indien men hieruit de conclusie zou trekken dat er dan toch blijkbaar iets bezuinigd wordt, dan is die conclusie iets te haastig.

Vrijwel alle Departementen vragen voor 1955 meer aan dan voor 1954. Oorlog en Marine alsmede de Buitengewone Dienst I van Buitenlandse Zaken geven te samen een lagere raming van ruim 400 miljoen gulden, zodat de andere Departementen knap gestegen zijn.

BETREKKELIJKHEID DER BEGROTINGSCIJFERS

Men kan met interesse en accuratesse de begrotingen bestuderen, maar op een bepaald ogenblik vraagt men zich af wat al die cijfers betekenen.

Wanneer men de ramingen, veelal op korte termijn gevolgd door herziene ramingen, vergelijkt met de uitkomsten, dan zijn verschillen van vele tientallen miljoenen telkens onvermijdelijk.

Ter illustratie vermelden we hier nu maar alleen wat ons medegedeeld wordt over het jaar 1954.

De oorspronkelijke raming (hetzelfde stuk voor 1954 waar over we het nu hebben voor 1955), een raming der middelen van 4763 miljoen; daarna een herziene raming voor 5049 miljoen en terwijl de vermoedelijke uitkomst zal zijn 5346 miljoen. Dat is tussen uitkomst en eerste raming een verschil van 593 miljoen.

We maken de Regering hier geen verwijt van, maar de onmogelijkheid om juist te ramen geeft toch wel twee dingen.

Eerst dat men wat minder betekenis gaat hechten aan de verstrekte cijfers; daarna dat men bij zulk kennelijk onver-

mogen om juist te ramen zeker nog minder vertrouwen moet stellen in profetieën over een al of niet lang of kort blijvende gunstige conjunctuur.

DE BELASTINGDRUK

Een zwak punt in ons financieel bestel is zeker wel de zeer zware belastingdruk. Gelukkig ziet de Regering dit ook in, en kondigt zij een aantal belastingverlagingen aan tot een bedrag van ruim 500 miljoen gulden.

Het voornemen was, naar uit een paar uitlatingen van Dr Drees zou af te leiden zijn, dat hierop terug gekomen is, om eerst in 1956 deze belastingverlaging tot stand te brengen althans ze pas 1 Januari 1956 in te voeren.

Het hoofdmotief voor deze vertraagde invoering ligt in de huidige gunstige conjunctuur. Deze zou er in 1955 nog zijn en daarom kon volgens de redenering eerst met 1 Januari 1956 de belastingverlaging ingaan.

Wonderlijker theorie hoorden we zelden.

We zouden ons voor kunnen stellen, al vinden we het een afschuwelijke opvatting, dat men zich op het standpunt zou stellen, zolang er een zo gunstige conjunctuur is, is geen be-

lastingverlaging wenselijk. Deze belastingverlaging reserveren we voor een neergang in de conjunctuur.

Dit zegt de Regering echter niet. Neen, zegt ze, niet in 1955, want dan is de conjunctuur nog gunstig, maar 1 Januari 1956.

Alsof men op het uur af een omslag van de conjunctuur kan bepalen!

Op de belastingvoornemens van de Regering hopen we in een afzonderlijk artikel terug te komen.

NIVEAU DER STAATSUITGAVEN

We noemden reeds het totaalbedrag van de geraamde uitgaven voor de verschillende Gewone Diensten voor 1955, n.l. 5524 miljoen.

De regering vindt dit ook wel hoog, maar verzwakt deze bekenenis onmiddellijk door te betogen dat het een draaglijk percentage is van het al maar stijgende nationaal volksinkomen. Interessant is het staatje wat de Nota geeft:

(Zie pagina 271 bovenaan)

Hoofdstuk/Fonds/Bedrijf	Werkelijke sterkte								Geraamd in de begroting	
	1 Jan. 1948	1 Jan. 1949	1 Jan. 1950	1 Jan. 1951	1 Jan. 1952	31 Jan. 1953	31 Jan. 1954	30 Juni 1954	1954	1955
II. Hoge Colleges van Staat en Kabinet der Koningin	331	336	348	364	332	346	338	340	358	344
IIA. Algemene Zaken	105	106	106	111	112	114	120	115	124	124
III. Buitenlandse Zaken	576	612	673	754	865	2275	2375	2433	2482	2609
IV. Justitie	23592	17512	16641	15789	14291	14243	14285	14170	15037	15016
V. Binnenlandse Zaken	2301	1214	1002	1092	1144	726	833	848	873	953
VI. Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen	5987	6455	6841	7294	7468	7582	8207	8404	9031	9616
VIIIB. Financiën	23923	22979	22458	22372	22170	21899	21860	21708	22152	21829
IXA. Wederopbouw en Volkshuisvesting	6700	5040	3880	3794	3566	2855	2883	2864	3048	2927
IXB. Verkeer en Waterstaat	7102	7410	7284	7274	7314	7251	7383	7428	7981	8523
X. Economische Zaken	11398	8591	6753	4877	4611	4529	4249	4071	4534	4204
XI. Landbouw, Visserij en Voedselvoorziening (met inbegrip van het Landbouw Crisisfonds)	10048	8707	7750	6642	5916	5966	6180	6334	6753	7154
XII. Sociale Zaken en Volksgezondheid	4102	3930	3925	4183	4182	4682	4819	4879	5291	5366
XIIA. Maatschappelijk Werk						808	859	848	924	930
XIII. Overzeese Rijksdelen				330	344	228	245	246	270	271
XIIIA. Unie-aangelegenheden	289	315	309	313	370					
XIIIB. Uniezaken en Overzeese Rijksdelen										
Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds	339	355	379	426	434	401	422	425	425	400
Zuiderzeefonds	1104	1173	1165	1176	1188	1179	1194	1207	1321	1335
Sub-totaal	97897	84735	79514	76791	74307	75084	76252	76320	80604	81641
VIIIA. Oorlog	7955	9008	10659	12231	13873	16869	19079	20644	20780	23891
VIIIB. Marine	4575	5283	6118	6251	7445	7951	8289	8226	8709	8814
Sub-totaal	12530	14291	16777	18752	21318	24820	27368	28870	29489	32705
Totaal	110427	99026	96291	95543	95625	99904	103620	105190	110093	114346

Jaar	Nationaal (tegen markt- inkomen prijzen)	Uitgaven Gehele Dienst	Uitgaven in % van het nationaal inkomen
1946	9930	4635	46,7
1947	12070	5123	42,4
1948	14230	5162	36,3
1949	15960	4465	28,0
1950	17740	4868	27,4
1951	19560	5469	28,0
1952	20170	5488	27,2
1953	21960	6163	28,1
1954	21260	6399	30,1
1954	23760	7048	29,7
1955	24070	6470	26,9

Bij deze cijfers moet men er wel op letten dat dit alleen de Rijksbelastingen betreft en niet wat gemeenten, provincieën en waterschappen heffen.

Stellig komt men over de 30 pCt. van het nationaal inkomen wanneer men deze er bij zou tellen.

Indien men al van mening mocht zijn dat dit huidig bedrag zonder groot bezwaar kan worden opgebracht, dan zou men er toch oog voor moeten hebben, dat het huidig uitgaven-niveau bij iets dalende welvaart een ondraaglijke last wordt. Vele economen hebben de opvatting dat men niet zo bevreesd behoeft te zijn voor een omslag der conjunctuur, omdat de Regering over zoveel middelen tot beheersing der conjunctuur zou beschikken.

We erkennen dat men wel de conjunctuur enigszins beïnvloeden kan, maar ontkennen de mogelijkheid tot beheersing. Door de werking van allerlei in wezen irrationele dingen worden telkens strepen gehaald door de knapste berekeningen.

Zonder hier nu verder op in te gaan bepalen we er ons toe in dit verband er op te wijzen dat zelfs bij een teruggang van 20% der prijzen de omzetbelasting, de accijnzen en de invoerrechten, omdat dit waarderechten zijn, de opbrengst met een half miljard doen dalen, terwijl bij zodanige omstandigheden ook de overige belastingbronnen wel met een zelfde percentage zullen dalen. Hoe conjunctuur gevoelig zijn inkomsten- en vennootschapsbelasting!

Een teruggang van de belastingopbrengst met 20 % bij handhaving van dezelfde tarieven is een zeer reële mogelijkheid.

Bij het huidig uitgaven-niveau moeten dan de belastingen zeer verhoogd worden, juist in een neergaande tijd.

Het uitgaven-niveau behoort omlaag gebracht te worden.

Juist nu is het hiervoor de tijd.

De Overheidsdienst zouden, nu er volop werk is, behoren ingekrompen te worden. Slaat de conjunctuur om, dan kan het niet meer.

Wreed is de huidige politiek welke de mensen, die niet strikt noodzakelijk zijn, in dienst houdt. Nu ze bij ontslag overal empuoi kunnen vinden en deze mensen straks, als er voor hen in de maatschappij geen plaats meer is, loslaat.

We besluiten dit artikel met een staatje betreffende het aantal ambtenaren wat bij de verschillende Departementen in dienst was over de jaren 1948 tot en met voor 1955 geraamde aantallen. (Zie pagina 270.)

Overtuigend ziet men uit deze staat dat in de jaren voor 1952 door afschaffing van de distributie men tot kleiner aantallen kwam maar dat sinds 1952 van jaar tot jaar de personeelssterkte toeneemt.

Van Regeringszijde is telkens verklaard dat zo weinig mogelijk nieuwe ambtenaren worden aangesteld en bij vacatures eerst wordt nagegaan of er in andere Diensten of afdelingen geen personen zijn, die in de vacature benoemd kunnen worden. Het bovenstaand staatje blijkt dat hier niets van terecht gekomen is en niet alleen alle vacatures vervuld worden door nieuwe mensen maar daarenboven nog telkens nieuwe ambtenaren worden aangesteld.

Vooral in het Westen des lands heeft dat als gevolg dat er te weinig personeel voor kantoorarbeid te verkrijgen is.

PARAAT geeft voorlichting

Wij moeten er ons dikwijls over verbazen welke dwaze voorstellingen bij politieke tegenstanders leven ten aanzien van A.R. opvattingen en doelstellingen.

In feite behoeven deze waanvoorstellingen geen verwondering te wekken. In de eerste plaats staan wij zelf schuldig doordat wij tekort schieten in het verschaffen van behoorlijke voorlichting; op dit punt hebben wij ons ernstig te corrigeren.

In de tweede plaats wordt de tekenstift door de politieke tegenstanders dikwijls zo vrijmoedig gehanteerd dat een totaal verwrongen beeld tevoorschijn wordt getoverd.

Ik denk op het ogenblik aan het relaas over het begrotingsdebat, dat in „Paraat” van 16 October door de heer Sluysen wordt gegeven. In dit verslag worden prof. Romme en mr Burger geschilderd als „felle strijdersnaturen”, „beiden zeer scherpzinnige juristen”. Prof. Oud krijgt — zijn standpunt in dit debat is daaraan waarschijnlijk niet onschuldig — het odium van „bekwaam, scherpzinnig, vlijmend scherp, een man begiftigd met een dikwijls onweerstaanbare overtuigingskracht”.

Daarna gaat het orgaan van de Partij van de Arbeid echter verder:

„In de eerste ronde had prof. Romme steun gekregen van de heren Tilanus en Schouten. De gehele omhaal van hun redevoeringen kwam tenslotte hierop neer: het mandement gaat tegen de doorbraak, wij zijn ook tegen de doorbraak.

De degelijke heer Tilanus (juist

op zijn 70ste verjaardag) verdedigde zijn standpunt op zo weinig overtuigende wijze, dat de gezichten van de andere leden zijner fractie steeds langer schenen te worden.

De heer Schouten — breedspakig en aartsvaderlijk — vond de anti-P.v.d.A.-gezindheid van sommige delen van het mandement ronduit prachtig, en hij stak zijn bewondering warempel niet onder stoelen of banken.

De socialistische lezers van „Paraat” weten het nu weer. Tegenover de scherpzinnigheid van prof. Romme, mr Burger en prof. Oud wisten de heren Tilanus en Schouten niet anders te plaatsen dan hun degelijkheid en aartsvaderlijkheid.

Op deze wijze worden de laatsten afgestraft, omdat zij de P.v.d.A. voor de voeten durfden lopen.

Van objectieve voorlichting gesproken!

A. B. ROOSJEN

Proficiat

Op negen November hebt u in gezondheid
En jaren de negen-en-tachtig bereikt!
De hand van een vriend en waarderende woorden
Zijn op zo'n verjaardag verdiend en geijkt;
Doch dit is de plaats waar Partij en haar leden
U nogmaals vertellen, hetgeen u al wist:
U bent nóg voor ons het symbool van de sterkte,
De krasse, meelevende Duymaer van Twist!

Hoe lang hebt u reeds op ons streven en actie
Actief en voortvarend uw stempel gedrukt;
Hoe hebben de zuiderzeevissers en schippers
De vrucht van uw strijd in de Kamer geplukt.
Maar schipperen zèlf, dat stond nooit in uw vaandel,
Uw optreden was zeer correct, maar beslist;
U ging recht door zee, want zo was uw karakter,
't Was buigen of breken voor Duymaer van Twist!

Al lag u het onderwijs na aan het harte:
De Landstorm was primo bij u zeer in tel;
Wanneer we u noemen, dan denken we altijd
Aan 't trio van letters, de drie: B.V.L.;
Het kiesdistrict Steenwijk bracht u in de Kamer,
De Prinsjesdag hebt u maar zelden gemist,
En jarenlang klonk, het werd haast een traditie,
Uw „Leve de Koningin”, Duymaer van Twist!

U was vijf-en-veertig jaar lid van de Kamer,
Gezien, zowel buiten als in de Partij;
En als het Centraal Comité nu vergadert,
Dan bent u er acht van de tien keer nog bij;
U lijkt onverwoestbaar, al hoort u niet best meer,
Zodat u soms naar de besprekingen gist,
Doch als 't er op áánkomt, dan bent u nog helder,
Dan hoort u het zèlf wel, o Duymaer van Twist . . .!

Een leven als 't uwe en zó rijk gezegend
Met gaven en krachten is schier ongekend;
Geen wonder dat u, daarmee erend uw arbeid,
Als gardesoldaat óók ons erelid bent;
U weet bovenal u een kind van uw Vader,
Het schip van uw leven koerst niet in de mist;
Blijf zó ons een voorbeeld, als 't kan nog veel jaren,
Gods zegen bevolen zij Duymaer van Twist!

Nadruk verboden.

JAAP MIJDERWIJK.

L. T. Duymaer van Twist. 9 November 1954: 89 jaar.

Ons erelid L. F. Duymaer van Twist heeft de vergadering van het Moderamen van het Centraal Comité op 9 November j.l. niet bijgewoond wegens familieomstandigheden. Nu die omstandigheden leverden inderdaad een geldig excuus, want op die dag vierde ons erelid zijn 89ste verjaardag.

Nog altijd is hij trouw op zijn post. Regelmatig worden de vergaderingen van het Moderamen van het Centraal Comité en de partijconferenties door hem bijgewoond. Vrijwel nooit ontbreekt hij op het appèl. En zo God het wil zal hij ook in zijn negentigste jaar zich niet onbetuigd laten.

God de Here heeft hem wel zeer rijk gezegend. Nog altijd gezond, nog altijd vol belangstelling voor de gang van zaken leeft hij mee en kan hij nog meeleven en meedoen. Het moderamen heeft ons erelid natuurlijk hartelijk gefeliciteerd. De redactie van ons blad wil daarbij niet achterblijven. En zij meent daarbij de tolk te zijn van onze partij, die haar voortrekkers niet vergeet.

BELANGRIJK

Op veler verzoek heeft het Moderamen van het Centraal Comité besloten de kiesverenigingen tot 15 Januari de gelegenheid te geven opmerkingen te maken over het reorganisatierapport. In de circulaire was medegedeeld dat deze opmerkingen vóór 31 December zouden moeten ingezonden worden.

HUISVESTINGPROBLEMEN

De woningnood

„De woningnood is het nijpendste probleem waarvoor wij binenslands nog gesteld zijn”, aldus de Troonrede van dit jaar. Het is goed dat dit in een officieel staatsstuk nog eens is geconstateerd. Want die woningnood duurt nu al zo lang. We lopen gevaar er aan gewoon te raken en niet meer dagelijks te gevoelen het leed dat hiermede samenhangt. Duizenden jonge landgenoten, die staan bij de ingang van hun huwelijksleven en geen woning kunnen krijgen. Duizenden anderen die dagelijks het leed wedervaren van gedwongen samenwonen of die moeten verblijven in ruimten die met het begrip woning spotten.

Op de door ons geciteerde passage uit de Troonrede laat de Regering dan volgen: „Ook in het komende jaar zal de Regering door premies en bijdragen de woningvoorziening zo krachtig mogelijk bevorderen.” „Zo krachtig mogelijk bevorderen.” Dat is waarlijk ook wel nodig. Want ondanks de krachtsinspanning die wij ons sinds de bevrijding hebben getroost en ondanks de resultaten die daarbij zijn bereikt, is het einde van de woningnood nog bij lange na niet in het gezicht. De achterstand is in de 9 jaren die sinds 1945 verliepen nog op geen stukken na ingehaald. De vraag moet zelfs gesteld worden: lopen wij wel belangrijk in? Wij hebben aan Wederopbouw en Volkshuisvesting achtereenvolgens ministers gehad die op dit punt nogal optimistisch waren. Herhaaldelijk hebben zij er zich toe laten verleiden om een jaartal te noemen waarop naar hun gevoelens de woningnood zou overwonnen zijn. Telkens bleek dat zij zich hadden vergist. Bij de behandeling van de begroting van Wederopbouw en Volkshuisvesting voor 1954 het vorig jaar in de Tweede Kamer, verklaarde Minister Witte dat hij van mening was dat in 1960 de woningnood zou zijn verdwenen. Toen hem onzerzijds werd gevraagd of hij dit jaartal als een streefdatum beschouwde, heeft hij gerepliceerd dat dit een berekeningsdatum was. Dat was dus nogal positief. Wij zijn nu een jaar verder, Minister Witte handhaaft dit jaartal — volgens persberichten — niet meer. Hij is nu teruggevallen op 1962. Alweer volgens persberichten. Ook deze datum achten wij nog te optimistisch. Prof. Dr Ir H. G. van Beusekom heeft in het „Algemeen Handelsblad” berekend dat bij een jaarlijkse aanbouw van 65.000 nieuwe woningen, en dat is ook volgens de Minister wel het maximaal bereikbare, het nog tot 1962 zal duren voor het tekort is weggewerkt. Wil men ook nog aan krotopruijing doen en enige reserve kweken dan zal het, volgens hem, wel 1964 worden. Wij laten al die berekeningen nu voorlopig maar voor wat zij zijn. Want het merkwaardige feit doet zich voor dat wij niet eens precies weten hoe groot het tekort eigenlijk is!

In het jaarverslag van de Centrale Directie van de Wederopbouw en Volkshuisvesting over 1953, wordt het woningtekort berekend op ongeveer 225.000 woningen. Drs W. C. van de Kroff heeft in Economisch-Statistische Berichten van 21 Juli l.l. dit tekort per 1 Januari 1953 op 318.846 berekend. Het verschil tussen zijn berekening en dat van de Centrale Directie van de Wederopbouw is naar zijn mening gelegen in het feit dat laatstgenoemd orgaan het groot aantal samenwonen niet medetelt. Inmiddels heeft men in de dagbladen kunnen lezen dat Minister Witte een nieuwe woningtelling heeft gelast. Men

is op het Ministerie er dus blijkbaar allerminst gerust op dat de cijfers waarover men beschikt juist zijn.

Trouwens wanneer men de cijfers leest van verschillende gemeentebesturen omtrent het woningtekort ter plaatse, dan krijgt men stellig niet de indruk dat wij bezig zijn op het woningtekort belangrijk in te lopen.

Dit te moeten constateren is wel heel droevig. Want — wij moeten het nog eens herhalen — de woningnood is een kwaad dat vreet aan het levensgeluk van ons volk. Wij moeten dus alles op alles zetten om te trachten dit kwaad in een zo snel mogelijk tempo onder de knie te krijgen.

En dan rijst direct de vraag: kunnen wij per jaar niet meer woningen bouwen?

In 1953 bedroeg het aantal voltooide woningen 59.597. De Minister wil voor 1955 dit aantal tot 65.000 opvoeren, een aantal dat hij trouwens ook reeds voor het lopende jaar in uitzicht heeft gesteld.

Met dit getal van 65.000 is het maximum bereikt dat de Minister mogelijk acht. Werd de eerste jaren na de bevrijding de woningbouw geremd door een tekort aan geld en materialen, thans is er een tekort aan geschoolde arbeiders. Op dit ogenblik is de markt reeds overspannen. Bij verhoging van het Kwantum van 65.000 woningen zou die overspanning slechts toenemen, met als gevolg dat er geen meerdere woningen zouden worden gebouwd, maar dat de afbouw wel langer zou duren, de bouw dus duurder zou worden en het euvel van het betalen van zwarte lonen zou toenemen.

Prof. Van Beusekom heeft berekend dat wij omstreeks 1930 toen de bevolking van Nederland 8 miljoen zielen bedroeg in de goede jaren 52.000 woningen bouwden. Naar die maatstaf zouden wij thans 70.000 à 75.000 woningen moeten bouwen. Maar wij hebben er de arbeiders niet voor. Uitbreiding van de personeelsbezetting acht hij dus verantwoord. Maar ook al zou Prof. van Beusekom hierin gelijk hebben, die opleiding kan eerst geleidelijk geschieden. Daar gaan in ieder geval enkele jaren mede heen en er is ogenblikkelijke nood. Het is om deze reden dat het vorige jaar bij de begroting van Wederopbouw van Antirevolutionaire zijde in de Tweede Kamer is gezegd: Excellentie, plaats nu bij wederopbouw de woningbouw centraal. Maak de bouw van gebouwen van openbaar nut, in de culturele sector enz. eens ondergeschikt aan de woningbouw. De woningnood is volksvijand no. 1 en daar moet de bouw van allerlei; misschien zeer nuttige, gebouwen voor wijken. Het is gewenst dat ook de provinciale- en gemeentelijke bestuurders leren verstaan, dat onder de huidige omstandigheden niet alles tegelijk kan. Wat het zwaarste weegt moet voorgaan. De Minister heeft deze gedachte toen eigenlijk een beetje gebagatelliseerd. Hij meende dat dit afremmen van allerlei openbare gebouwen niet zo heel veel betekenis zou hebben. Sindsdien is hij blijkbaar tot een ander inzicht gekomen. Gebouwen die meer dan f100.000 kosten, voorzover ze niet tot de woningbouw behoren of niet in de industriële sector liggen, zullen nu sterk worden afgeremd. Ik meen dat wij dit moeten toejuichen.

Wanneer wij ernstig willen medewerken om het getal woningen zo hoog mogelijk op te voeren dan zullen wij ons op ander gebied iets moeten ontzeggen.

Opvoering van het aantal per jaar te bouwen woningen wil men verder zoeken in systeembouw. Vanwege de woningnood zullen wij ook dit middel wellicht nog krachtiger en vooral meer systematisch ter hand moeten nemen. Maar dat de systeembouw het Nederlandse volk ligt, geloven wij niet. Algemeen worden deze woningen beschouwd als een soort noodwoningen. En het leidt geen twijfel dat wanneer wij nog eens weer een tijd gaan beleven dat er voldoende woningvoorraad is de woningen van dit type het eerst verlaten worden. De financiële strop is dan voor de publieke lichamen die ze gebouwd hebben. Daarom is enige voorzichtigheid toch wel geboden.

Het huurprobleem

Wij zitten sinds de bevrijding niet alleen met een woningprobleem, maar ook met een huurprobleem. Beide houden met elkander verband. Er is een wisselwerking. Toch is er ook verschil. Met betrekking tot de woningnood is er door de elkander opvolgende kabinetten gedaan wat redelijkerwijze mogelijk was om die nood te doen verdwijnen. Ten aanzien van het vraagstuk van de huren kan dat niet worden gezegd. Men heeft ten aanzien van de huren een politiek gevoerd op kort zicht. De geschiedenis is te bekend dan dat wij ze breedvoerig behoeven te releveren. In plaats van bij elke loonronde ook de huren in het arbeidersbudget te calculeren, heeft men die geruime tijd buiten beschouwing gelaten. Men heeft de huren bevroren op het peil van 1940. Behalve dat men daarmede onrecht deed aan de huiseigenaars, heeft deze politiek ongetwijfeld ook remmend gewerkt op de woningbouw in de particuliere sector.

Het ligt niet in ons voornemen op die geschiedenis verder in te gaan. Van antirevolutionaire zijde is tegen dit bevizings-systeem herhaaldelijk bezwaar gemaakt en wij menen te mogen zeggen dat de gang van zaken ons volledig in het gelijk heeft gesteld. Vandaag is het nog steeds zo dat de arbeiderswoningbouw, ondanks dat de huren zijn verhoogd, niet self-supporting is. Er moet van Rijksweg dik geld-bij. Voor 1953 stond op de begroting van Wederopbouw voor bijdragen in het tekort exploitatie-woningwetwoningen f 54.000.000; voor 1954 was dit gestegen tot f 78.000.000 en voor 1955 wordt dit begroot op f 96.000.000. De bedragen gaan dus met sprongen omhoog. Voor tekorten op de exploitatie van particuliere nieuwbouw-woningen komt op de begroting voor 1955 bovendien nog een bedrag van f 12.250.000 voor. Dat is dus wel een zeer ongezonde toestand. Wij zullen moeten komen tot een huur die het mogelijk maakt een woning zonder tekorten te exploiteren. Dat betreft dus het vraagstuk van een redelijke huur.

Voorals het opvoeren van de bouw in de particuliere sector houdt nauw verband met dit vraagstuk van een redelijke huur. En nu is het wel waar dat de particuliere woningbouw sinds 1940 is teruggelopen, maar deze heeft toch voor het oplossen van het woningprobleem nog grote betekenis. Enkele cijfers mogen dit duidelijk maken.

In 1953 werden door de gemeenten 20.810 woningen voltooid, door woningbouwverenigingen 18.413 en door particulieren 19.586. Dat is respectievelijk 34,9%, 30,9% en 32,9% van het totaal.

Voor het eerste halfjaar 1954 waren deze cijfers: 9635 woningen gebouwd door de gemeenten, 8.413 door woningbouwverenigingen en 9.586 door particulieren. In het generaal genomen kan men zeggen dat $\frac{1}{3}$ van de totale woningproductie voor rekening komt van particuliere bouwers. Aan een nieuwe huurverhoging zal derhalve voor het saneren der woningmarkt aandacht moeten worden geschonken. De Regering heeft deze ten vorigen jare trouwens reeds in uitzicht gesteld. In de Troonrede van dit jaar lezen wij omtrent dit onderwerp: „In overweging is een verdere huurverhoging. De Regering denkt daarbij aan de mogelijkheid van een bestemmingshef-

ving teneinde een deel van de verhoging, wellicht via een egalisatiefonds, ten bate te doen komen van de financiering van nieuwe woningen.

Tevens is in studie welke compensatiemaatregelen tegenover de huurverhoging nodig en mogelijk zouden zijn.”

Met huurverhoging, als noodzakelijk om tot een gezondere woningbouw te komen, heeft men zich vrijwel algemeen wel accoord verklaard. Huurverhoging zal echter gepaard moeten gaan met compenserende maatregelen om de hogere uitgaven te kunnen dragen. Voor de loonarbeiders ligt dit vraagstuk betrekkelijk eenvoudig. Door loonsverhoging kan men hier helpen. De moeilijkheden voor deze groep ontstaan eerst wanneer de economische positie der bedrijven loonsverhoging niet zou toelaten.

Ook voor de krachtens burgerlijke en militaire pensioenfondsen gepensioneerden alsmede trekkers uit Noodwet Ouderdomsvoorziening, Invaliditeitswet, Ongevallenwet enz. is voorziening betrekkelijk eenvoudig. De pensioenen en renten worden met een zeker percentage verhoogd. Daarnaast is compensatie mogelijk door middel van belastingverlaging. Dan trekt men er ook in een aantal niet-loontrekkenden. Maar een vrij grote groep anderen kan noch op de ene noch op de andere wijze worden geholpen. Dat zijn de z.g. vergeten groepen. Vergeten zijn ze eigenlijk niet, maar de middelen ontbreken om ze te helpen.

Dit vraagstuk zal zich — en in versterkte mate — weer voordoen bij een nieuwe huurverhoging. En toch zal voor dit deel van ons volk iets gedaan moeten worden.

Wij mogen het niet aan zijn lot overlaten.

Bij die komende huurverhoging zal wellicht nog een andere vraag een rol spelen. Dat is de vraag: is het billijk en redelijk dat de eigenaars van oude woningen, b.v. van vóór 1940, een zelfde huurverhoging krijgen als die der nieuwe? Nog anders: is het billijk dat de huren van deze woningen opgetrokken worden tot het peil van de nieuwe, die thans worden gebouwd? Deze eigenaars is in het verleden — wij hebben dit reeds gememoreerd — onrecht aangedaan. Men heeft hen enkele jaren belet de huren aan te passen aan de ook voor hen gestegen kosten van levensonderhoud en van het onderhoud van hun woningen.

Daar moet verandering in worden gebracht. Daarover is geen verschil van mening. Maar nu staat het met dit woningbezit zo dat de waarde van het bezit zelf is gestegen. Dat geldt in het algemeen voor bezit van vaste goederen. Zulks in tegenstelling met hen wier bezit bestaat in spaarpenningen, die een levensverzekeringpolis hebben enz. Deze laatste groepervaart niet alleen de waardedaling van de rente van het gepsaarde kapitaal of kapitaaltje, maar ook van het kapitaal zelve. Zo is het niet met de bezitter van huizen. Gaat hij die thans verkopen dan ontvangt hij daarvoor een veel hoger bedrag dan vóór 1940. Zijn bezit is dus in waarde gestegen.

Maar het rendement is gedaald.

Wanneer nu de huur van deze woningen wordt opgetrokken tot die welke voor de nieuwbouw nodig is, wil men tot een sluitende exploitatie komen, dan ontvangt de bezitter van woningen van vóór 1940 een huur die verre uitgaat boven de waarde van vóór 1940. Dit is zeker billijk voorzover het betreft vergoeding voor de gestegen kosten van onderhoud der woningen, belastingen en ook voor eigen levensonderhoud. Maar voorzover de huur daarboven uitgaat, is het toch eigenlijk oorlogswinst. Een winst die hem toevallt om de eenvoudige reden dat hij in vaste goederen heeft belegd en dus inplaats van waardedaling een waardestijging incasseert.

Wij kunnen niet beoordelen in hoeverre bij een volgende huurverhoging zich dit verschijnsel van „extrawinst” zal voordoen. Eerlijk gezegd geloven wij dit niet.

Maar wanneer zich dit feit op brede schaal zou voordoen en dus de huur voor de oude woningen zou uitstijgen boven het redelijke en rechtvaardige in verband met onderhoudskosten

en kosten voor levensonderhoud, dan is het denkbaar dat een situatie zou ontstaan die zou rechtvaardigen dat dit meerdere in een Nationaal Fonds gestort zou worden, om daarmee de volkshuisvesting te bevorderen.

Doen wij zo iets op het gebied van de landbouw eigenlijk ook niet met betrekking tot de melkprijs? En laten wij ons toch ook herinneren dat met betrekking tot pacht en verpacht van landbouwgronden nog steeds allerlei bepalingen gelden die bedoelen de verdelende gerechtigheid te betrachten.

Men begrijpe ons goed, wij spreken ons thans niet uit voor een bestemmingsheffing of voor een huuregalisatiefonds. De Regering denkt ook nog slechts aan de mogelijkheid of zij tot het instellen van een bestemmingsheffing zal overgaan en of dit wellicht kan via een egalisatiefonds.

Wanneer de Regering na gedegen studie, straks misschien met voorstellen ter zake komt, zullen wij die op eigen merites moeten beoordelen.

Waartegen wij hebben willen waarschuwen is om nu reeds, terwijl wij de voorstellen nog niet kennen, zullen zeggen: onder alle omstandigheden is dit voor ons onaannemelijk. Er kunnen zich mogelijk omstandigheden voordoen dat een zodanig compenserende maatregel op het gebied der huren te verdedigen is. Wij willen daarom liever even afwachten.

Ten slotte nog iets over de huren in verband met het woningtype. De huren liggen voor de nieuw gebouwde woningen voor menig gezin thans reeds te hoog, terwijl het woningtype dikwijls een ernstige belemmering vormt voor een gezonde ontplooiing van het gezin. Wij zullen naar een ruimere woning moeten. Vooral met meer slaapkamers. Dat maakt het probleem nog te moeilijker.

En daarom is er naar onze mening nog geen sprake van dat ook na een e.v. huurverhoging de nieuwbouw van woningen zonder subsidie werkelijkheid zal worden. Daar hopen wij te komen bij een volgende etappe.

De woningbouwverenigingen

De Woningwet 1901 was bedoeld als een wet tot verbetering van de volkshuisvesting. Ik meen dat gezegd mag worden dat zij dat ook is geworden en dat deze wet zegenrijk heeft gewerkt. Zij is geworden een sociale wet in de brede zin des woords. Bij het gouden jubileum in 1951 is daarvan van verschillende zijden getuigd. De Woningwet 1901 is ook daarom van zo grote betekenis geweest omdat zij de mogelijkheid heeft geopend, dat bewoners van de woningen soms eenvoudige arbeiders, zonder enig kapitaal, aan de volkswoningbouw kunnen deelnemen.

Artikel 52 der Woningwet kent verenigingen, vennootschappen en stichtingen uitsluitend werkzaam in het belang van de verbetering der volkshuisvesting. Deze erkende verenigingen kunnen onder bepaalde voorwaarden met behulp van voorschotten, door de Overheid te verlenen, woningen bouwen.

De bedoeling van de wetgever was op deze wijze het particuliere initiatief te stimuleren zich voor de woningbouw te interesseren. Deze woningbouw te maken tot een volkszaak. Deze poging — ik meen dat dit gezegd mag worden — is aanvankelijk geslaagd. Wij kennen woningbouwverenigingen van verschillende richting die hier op dit terrein baanbrekend werk hebben verricht. Wij noemen hier slechts het Chr. Soc. Werkliedenverbond Patrimonium. Verschillende afdelingen van dit Verbond, verspreid over het land hebben hun woningbouwverenigingen.

De leden kregen op die wijze een royale, aan redelijke eisen voldoende woning tegen een verantwoorde huurprijs. Soms werd de bouw ook nog benut om op deze wijze de bezitsspreiding te bevorderen. In de huurprijs was een gedeelte van de bouwkosten begrepen en na een zeker aantal jaren ging de woning in eigendom van de bewoner over.

Op deze wijze werd de zaak der volkshuisvesting dichter bij

het volk gebracht. De arbeiders leefden daarin mede. De bezitsspreiding werd bevorderd. Zo was het vóór 1940.

Daar is helaas een keer in gekomen. De ontwikkeling van de woningbouwverenigingen na de oorlog is niet bepaald bemoedigend. Er is een geestelijke inzinking te constateren. Door de omstandigheden waaronder gebouwd moet worden is de gemeente veel meer naar de voorgrond getreden. De zelfstandigheid der woningbouwverenigingen heeft belangrijk aan betekenis ingeboet.

De gemeenten — althans verschillende gemeenten — bouwen maar liefst zelf; nemen ook zelf de exploitatie der gebouwde huizen ter hand.

In een ander artikel hebben wij reeds vermeld dat in 1953 niet minder dan 20.810 woningen op een totaal van 89.597 of 34.9% rechtstreeks door de gemeenten zijn gebouwd. Op deze wijze krijgen deze een huizenbezit dat wel bedenkelijke vormen gaat aannemen.

Dat deze toestand zich zo ontwikkelt ligt naar ons gevoelen ook aan de sterk ingekrompen activiteit der woningbouwverenigingen. Men vindt het in een aantal plaatsen wel goed dat de gemeente maar bouwt. De lust om zich aan deze mooie, en sociaal van zoveel betekenis zijnde arbeid te geven is op geen stukken na meer zo groot als vóór 1940. Wij spreken in het algemeen en er zijn uitzonderingen.

Waar de woningbouwverenigingen nog aan bod komen daar is het vaak zo dat de gemeente bouwt en dan de woningen in exploitatie geeft aan een woningbouwvereniging. Deze mag ze administreren en beheren. Van een zelfstandig aan de bouw medewerken, met eigen inzichten en eigen idealen is geen sprake. Van een daadwerkelijk aandeel aan de bouw evenmin. Op deze wijze worden, vooral in de grote steden, de woningbouwverenigingen veel te grote en logge lichamen. De relatie tussen leden-bewoners en bestuur dreigt volledig teloor te gaan of is reeds teloor gegaan.

Deze ontwikkeling moet wel zeer worden betreurd.

In de Commissie Van den Bergh, die in 1950 een rapport aan de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting heeft uitgebracht, over een herziening der Woningwet is ook dit vraagstuk ter sprake gekomen.

Door de meerderheid dezer Commissie is zeer nadrukkelijk gesteld dat aan de bouw van woningen door woningbouwverenigingen de voorrang moet worden gegeven boven gemeentelijke bouw. De gemeente moet, zo luidde het oordeel der meerderheid van deze commissie, slechts aanvullend optreden.

De motivering voor dit standpunt was dat het van „belangrijke psychologische en opvoedkundige betekenis is om de bewoners actief te betrekken bij het bouwen en exploiteren van woningen.”

„Deze leden-bewoners krijgen daardoor enerzijds een direct belang bij een zuinig en doelmatig beheer en voelen anderzijds ook verantwoordelijkheid voor hetgeen er met de woningen geschiedt.”

Wij onderschrijven deze conclusie en menen dat er alles op gezet moet worden dat onder besturen en leden van woningbouwverenigingen weer de gedachte wakker wordt dat de bouwvereniging hun vereniging is, en de woningen hun woningen en dat zij daarvoor mede verantwoordelijk zijn. Ik ben van oordeel dat gestreefd moet worden naar woningbouwverenigingen van gemiddelde grootte. Wanneer één vereniging duizenden woningen moet administreren kan er geen sprake van zijn dat er een levende band is tussen bestuur en leden. Dan leeft bij de bewoners ook allerminst het besef dat de woning hun woning is, eigendom van hun vereniging.

In het rapport van bovengenoemde Staatscommissie wordt ook gewezen op de mogelijkheid om via de woningbouwvereniging eigenaar te worden van de woning. De huidige wet laat die mogelijkheid niet toe. Voor de toekomst zal dit mogelijk moeten worden gemaakt. Vooral voor het platteland kan dit de daadwerkelijke bezitsspreiding ten goede komen.

Het mandement, de verzuiling en de doorbraak

Aan Prof. Dr R. Schippers was verzocht een referaat te houden over „De doorbraak”, haar betekenis en haar achtergrond”. Dat daarbij het mandement en de verzuiling tevens aan de orde zouden komen lag voor de hand. De bisschoppen hebben immers in deze zomer hun mandement in de politieke strijd geworpen als een middel om aan de doorbraak in de Rooms Katholieke gelederen een halt toe te roepen. Dat daarop van Antirevolutionaire zijde worden gereageerd was noodzakelijk. Dr Schouten heeft dat gedaan bij de algemene beschouwingen in de Tweede Kamer. Prof. Dr R. Schippers heeft dat gedaan in zijn referaat op de Partijconferentie.

In ons vorige nummer van *Nederlandsche Gedachten* werd het gedeelte van de rede van Dr Schouten, dat betrekking had op het mandement, intussen opgenomen. Thans volgt hier het verslag van de discussie op de partijconferentie. Nauwkeurige vergelijking tussen wat in de Kamer onzerzijds werd betoogd en wat op deze partijconferentie is te berde gebracht leert, dat er een verschil is in toon en spreker. *C'est le ton qui fait la musique*. Maar van een wezenlijk verschil is dunkt mij geen sprake. Ten aanzien van het practisch politiek beleid bestaat er geen diepgaand verschil van inzicht. Er was verschil in de benadering der vraagstukken. Er was verschil in de wijze, waarop de dingen werden gezegd. Als heftigste opponent mag zeker Prof. Gerbrandy worden aangemerkt. Maar we moeten het nog zien, dat hij doorbreekt naar de Partij van de Arbeid! Men denke zich dit slechts een ogenblik in. Gerbrandy en Schermerhorn in één partij! Nu is er veel mogelijk in de politiek — maar dāt — neen!

Het referaat van Prof. Schippers maakte overigens wel de tongen los. Het resultaat was een levendige partijconferentie. Het debat werd met grote aandacht gevolgd. De belangstelling bleef tot aan het eind gespannen. En hierdoor werd weer duidelijk gedemonstreerd, dat „au fond” wel altijd de principiële vraagstukken bij ons het meest de aandacht trekken. Wanneer het daarover gaat dan worden we weer echt Antirevolutionair. Dan ontwaakt de strijdlust, dan wordt er weer iets wakker in ons hart. Dan wordt de politiek weer een levend ding. Prof. Schippers heeft met zijn referaat de knuppel in het hoenderhok geworpen. Hij heeft dit gedaan op een wijze, die niet van eenzijdigheid is vrij te pleiten. Maar een referaat voor een partijconferentie moet ook niet zijn een wetenschappelijk uitgebalanceerd betoog. Daarvoor is een boek nodig! En voor de behandeling van deze onderwerpen zeker.

Daarom moeten wij dankbaar zijn voor deze partijconferentie. Want deze conferentie heeft het besef van saamhorigheid in de Antirevolutionaire Partij versterkt en de eendracht verdiept. Het eigen reformatorisch geluid heeft krachtig geklonken. Wij strijden tegen een doorbraak met eigen wapenen, met wapenen aan het antirevolutionair tuighuis ontleend.

Op de tweede dag van de Partijconferentie heeft Prof Dr R. Schippers de discussie over deze zaken ingeleid door het geven van een korte beschouwing over het mandement. De kern van deze beschouwing nemen wij hier over.

Het mandement is terechtgekomen in ons politieke leven. Twee ideologieën zijn daarbij met elkaar in botsing gekomen. De ene is die van de socialistische totalitaire democratie, de andere die van de Rooms-Katholieke totalitaire Kerk. En nu gaat het voor ons om de zaak der reformatie. Die staat er vandaag niet zo sterk voor. Wat is er terechtgekomen van het gestalte geven aan de christelijke cultuur door de reformatie? Regeneratie is noodzakelijk. We moeten ons niet alleen distancieren van het marxistisch denken doch evenzeer van het Rooms-Katholieke streven. De doorbraak tapt bloed af van datgene waaraan de reformatie gestalte wil geven. De Rooms-Katholieke Kerk neemt de naam van de Helland op de lippen, maar in naam van diezelfde Heiland worden in Spanje en Columbia de Protestanten vervolgd. Het gaat t.a.v. het mandement in sterke mate om de vraag: Is er bij de Rooms-Katholieken een streven naar een Christendom dat niet door ons kan worden gehonoreerd? Op die vraag antwoordt spreker bevestigend. Dit is niet het Christendom wat wij moeten hebben. Het leven dicht bij God wordt er door bemoeilijkt.

Discussie:

De eerste van de zestien sprekers, die de wens te kennen gaven met de referent van gedachten te wisselen, was Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot. De inhoud van het referaat betekent, aldus spreker: Het mandement is allerverschrikkelijkst; pas op dat Uw partij geen zuil wordt en ik ben óók tegen de doorbraak. In de bestrijding van het mandement is Prof. Schippers erg Groenians, maar in zijn volgen van Groen is hij tevens eenzijdig. Groen beschouwde enerzijds de Rooms-Katholieke Kerk als de georganiseerde afval van het Christendom, anderzijds erkende hij, dat in die Kerk de Christus, zij het onder een deksel, wordt verkondigd. Groen zag dus twee lijnen. Indien wij die niet beide in het oog houden, trekken wij de situatie scheef. Het centrum van de politieke strijd ligt in de doorbraak.

Sprekers grote bezwaar is, dat referent geen oog heeft voor beide lijnen. Wat bedoelt hij aan het slot van zijn beschouwingen, als hij zegt, dat het in het gezelschap van de volgzzaamheid vragende bisschoppen levensgevaarlijk is te spreken over de goede dingen in het mandement? Men komt er met deze zin hoegenaamd niet uit. Het gaat erom: welke vijand is momenteel het meest actueel? En dan lijdt het volgens hem geen twijfel, dat de spits van onze strijd tegen de doorbraak moet zijn gericht.

Tenslotte wordt in het referaat iets gemist. Hoe moet vanuit de kerk de doorbraak worden bestreden? Met de door Prof. Schippers aanbevolen pastorale methode kan ieder accoord gaan. Maar er zijn tegenwoordig predikanten die weinig van doorbraakmensen verschillen. En de kerk laat ons in de kou staan.

Prof. Mr P. S. Gerbrandy is dankbaar voor het referaat van Prof. Schippers. Er is grote behoefte over deze dingen te spreken. Over het mandement wordt ook in onze kring lichtvaardig geoordeeld. Men geeft dan wel toe, dat uitsluiting van de sacramenten door ons niet als sanctie zou moeten worden gebruikt, maar men verlangt toch wel, dat de Protestantse Kerken op hun manier een mandement zullen geven. Wij hebben, zo is de gedachte, toch dringend iets nodig in de strijd tegen de doorbraak. Indien de mensen naar de Christelijke politieke partijen geperst worden, krijgen we meer invloed in het parlement, in staten en in raden. Deze gedachtengang zweeft ook in de Antirevolutionaire Partij rond en dat is levensgevaarlijk.

Zowel het feit, dat er een mandement komt als de inhoud van

RECTIFICATIE

Op pag. 248 van het vorige nummer is door een misverstand een verkeerd onderschrift geplaatst onder de foto. De foto is nl. niet van Prof. Dr F. de Roos, maar van de heer Dr P. J. Platteel.

Mr A. B. Roosjen spreekt Dr J. Schouten toe bij de aanbieding van het schilderij

het mandement, is door en door Rooms. De taal is Rooms. Bijna kan men zeggen: Kerklatin in het Nederlands. Het verlangen naar een Protestants mandement is doorbraak naar Rome en als spreker ooit zou moeten doorbreken zou hij dat liever doen naar de zijde van de P.v.d.A. dan naar Rome.

Het mandement is anti-reformatorisch. Wat is het grote beginsel van de reformatie? Het ligt uitgedrukt in dat ene, waaraan Luther zo duidelijk uitdrukking heeft gegeven; n.l. aan de jubel, dat de weg tot God vrij is. Dat de mens uit het geloof wordt gerechtvaardigd. Dat er niets meer is tussen Hem en ons. Geen kerk, noch kathedraal noch iets anders. Het grote beginsel der reformatie is ook de grondslag voor de ware democratie. Rome is doorgedaan op de weg van bemiddelaar tussen God en mens. Rome zegt, dat zij de waarheid heeft. De Rooms-Katholieke hiërarchie spreekt wanneer en wat zij wil. Zij betekent het einde van alle consciëntievrijheid en daarmee ook de doodsteek voor de democratie. Rooms bij Rooms. Het lidmaatschap van de P.v.d.A. wordt niet verboden. Daarmee scheidt men verschrikkelijke gewetensconflicten.

De doorbraak kan nooit bestreden en de Antirevolutionaire Partij kan nooit verdedigd worden met de stelling dat de Christenen in één christelijke Politieke Partij behoren. Dat behoef ook niet. De machtige geloofsdaad van Groen van Prinsterer in 1871 heeft de Antirevolutionaire Partij tot onberekenbare zegen doen strekken voor Nederland. Wij hebben een machtige

boodschap aan ons volk en die boodschap zal weerklank vinden als wij haar uitdragen met het geloofsenthouziasme dat eens Kuyper bezielde en dat in zijn dagen de gelovige mannen en vrouwen deed uitroepen: Die man is onze man en de God van die man is onze God. Alleen de dood zal scheiding brengen tussen hem en ons.

* * *

Prof. mr I. A. Diepenhorst keert zich — zij het met een bloedend hart — tegen hetgeen Prof. Gerbrandy naar voren heeft gebracht. Het gaat er niet om of er tussen de Reformatie in Rome aanzienlijke verschillen zijn. Zij zijn er meer dan genoeg. Maar welke hindernissen ontmoeten wij vandaag op onze weg? Wij verliezen in de eerste plaats de mensen aan het veld winnen van de richting, die scheiding maakt tussen de verkondiging van het evangelie en het dagelijkse politieke bedrijf. Tussen de P.v.d.A. en ons zijn meer verschillen dan tussen de K.V.P. en ons. Voor de binding van het geweten zoals dit door Rome geschiedt, heeft spreker geen goed woord over. Maar de bestrijding van Rome is voor Nederland niet urgent. In het referaat liggen gedachten die funest werken bij behandeling op de Kiesvereniging. Zo het advies moest worden gegeven naar deze of gene zijde door te breken, dan zou z.i. dat advies moeten luiden: Breek door naar de zijde van de Christelijke Kerk, waar de Christus, zij het dan onder een deksel, verkondigd wordt.

De heer **J. Beenhakker** vraagt, of het wel juist is, dat men zich in Rooms-Katholieke Kring bewust is van de mogelijkheid, dat bisschoppen zich kunnen vergissen.

Waarom is het mandement nu en waarom niet reeds in 1946 verschenen? Staan er dingen in, die in 1946 niet hadden kunnen worden neergeschreven?

* * *

De heer **N. van Rooyen** wil gaarne als uitgangspunt nemen, dat er in de Rooms-Katholieke kerk vele Christenen zijn. Daarom pleit hij voor bezinning op datgene wat ons bindt. Er zijn verschillende zinsneden in het mandement die ons liggen. Er wordt gewezen op de noodzakelijkheid van de eenheid des levens. Daarom begrijpt hij Prof. Gerbrandy niet.

* * *

Prof. Dr W. Rip betoogt, dat hij het verwijt, dat de verzuiling door het mandement openlijk wordt aanbevolen, niet kan aanvaarden. Is dat nu inderdaad het ergste, dat ons kan overkomen? Kan Prof. Schippers nu waarlijk staande houden dat de organisatorische geloofsgemeenschappen naar binnen liefde en naar buiten haat zaaien? Hij heeft gemist de verklaring dat het noodzakelijk is in deze organisaties op te treden voor het forum van het Nederlandse volk.

Spreker heeft bezwaar tegen verkrijgbaarstelling van de brochure in zijn huidige redactie. Dr Bruins Slot en hij werken in de Christen-Democratische fractie van de Europese Kolen- en Staalgemeenschap samen met Chr. Hist. en R.K. Die samenwerking eist zeer zeker grote oplettendheid en voorzichtigheid. Maar er wordt dan toch ook getracht in Europa de strijd tegen de doorbraak voort te zetten. Hij vraagt zich echter af hoe dit straks moet gaan wanneer deze brochure in handen komt van de R.K.-leden van die fractie.

* * *

De verbinding tussen Christendom en Humanisme is **Mr Dr J. Meulink** niet duidelijk. Is Prof. Schippers van oordeel, dat Christenen en Humanisten naar dezelfde wet handelen? Het referaat geeft geen scherpe omlijning van de roeping van de christen, van de taak van de kerk en van het wezen der politieke partij. Hij betreurt deze vaagheid, want naar zijn oordeel moet de kerk de weg, de waarheid en het waarachtig leven wijzen voor iedere levenskring.

* * *

Prof. Dr G. Brillenburg Wurth is blij, dat Prof. Schippers deze zaak aan een beschouwing heeft onderworpen vanuit de belijdenis van de Christelijke vrijheid. Waarom is Rome altijd een gevaar? Omdat ook ons Protestanten elke dag het gevaar bedreigt, dat wij niet meer uit de vrijheid leven. Toegegeven kan worden dat wij in het leggen van de nadruk op de eenheid des levens een verbinding met Rome hebben. Maar bij Rome staat deze eenheid des levens in het teken der wet en bij ons in het teken der vrijheid van het geloof in Christus. Daarmede maken wij geen tegenstelling tussen de vrijheid en de wet. De doorbraak dient niet bestreden te worden met Roomse middelen, maar met die, in het referaat aangegeven.

Prof. Dr K. Dijk ziet zich door het referaat voor vele vragen gesteld. De waarschuwing tegen verzuiling heeft hem toesproken. Ten aanzien van de toetreding tot een christelijke politieke partij wil hij opmerken dat deze toetreding niet beoordeeld moet worden vanuit het gezichtspunt, dat die partij een geloofsgemeenschap is, maar dat de aansluiting bij die partij is een beslissing des geloofs. Het apostolaat der kerk geldt niet alleen het optreden naar buiten doch evenzeer naar binnen. Is de kerk er nu mee klaar wanneer zij 's Zondags komt met de boodschap van het belijden van de naam van Christus in het politieke leven? Neen. Zij is ook geroepen bepaalde uitspraken te doen. En moet zij bij dat spreken blijven staan? Is er voor de kerk hier een halt? De vraag, of zij dan niet verder moet gaan met de uitoefening van de tucht, is voor spreker een zeer dringende.

Prof. Dr R. Schippers aan het woord

Komt daardoor christelijke vrijheid dan niet in het gedrang? Zeer zeker niet. Met het staan in de vrijheid waarmee Christus ons heeft vrijgemaakt, bedoelde Paulus iets zeer bepaalds, n.l. dit, dat men de Christenen uit de heidenen niet moest opleggen de Mozaïsche wetgeving te onderhouden.

We zitten midden in de practijk en we moeten deze dingen klaar en duidelijk zien. Het gaat niet om de vraag: Wat kunnen we bereiken en hoe stuwen we de mensen naar onze partij?, maar: Hoe kunnen we de belèden beginselen tot gelding doen komen?

* * *

De Heer **H. Diemer** betoogt, dat we in het mandement niet met iets nieuws geconfronteerd worden. Het heeft hem verbaasd, dat daar in het referaat geen uitdrukking aan gegeven is. De stap, die nu door de bisschoppen is gedaan, is slechts een navolging van wat onderscheidene Pausen reeds veel eerder hebben ondernomen. Reeds in de Pauselijke encycliciek van 1891: *Rerum Novarum*, werd gehoorzaamheid geëist aan de uitspraken van de bisschoppen, ook aan die met betrekking tot de toetreding tot organisaties. Opmerkelijk is de geschiedenis van de Roomse organisatie der sociale beweging in Frankrijk en Duitsland. In tegenstelling tot de clerus van die landen, hadden de bisschoppen ten onzent bezwaar tegen samenwerking van Rooms en Protestanten in één maatschappelijke organisatie.

De inhoud van dit mandement is volkomen in strijd met de grondtoon van ons volkskarakter, aldus **Prof. Dr S. U. Zuidema**. Hij is dankbaar, dat het referaat ons weer kritisch tegenover Rome stelt. Rome is op mars en God geve dat wij dat ook zijn.

De leden van de Partij van de Arbeid worden nu bisschoppelijk omsingeld. Dat is het nieuwe in het mandement.

In het referaat mist hij de verklaring, dat de christelijke vrijheid is de binding aan Gods Woord.

We zijn in onze kerken het zicht op de dingen, die vandaag in discussie zijn, veelal kwijtgeraakt. De strekking van het mandement is: Wij bisschoppen vinden dat een Christelijke Politieke Partij noodzakelijk is. De strekking is niet: die noodzakelijkheid wordt door Gods Woord bepaald. Dat is het verschil tussen hen en ons. En wij moeten er ons voor wachten mee te werken aan een exclusief Rooms-Katholieke machtsvorming.

Mocht spreker ooit gedwongen worden door te breken, dan zou hij zo lang door de doorbraak heen breken dat hij weer naar de Antirevolutionaire Partij doorbrak.

Mr C. J. Verplanke merkt op, dat gesteld wordt, dat christelijke vrijheid noopt tot het maken van een politieke keus in eigen verantwoordelijkheid en dat de prediking bij die keus moet voorlichten.

Is dan niet de vermaning, eindigend in censuur, het logisch sluitstuk? aldus z.i. terecht. Prof. Dijk. Daarom is men tot een kerkelijke uitspraak gekomen t.o.v. N.S.B., C.D.U. en neutrale vakorganisatie. Waarom nu ook niet doorgetrokken — niet: ten behoeve van de A.R.P., maar: ter veroordeling van het lidmaatschap van politieke partijen die niet op Protestant-christelijke basis staan? De doorbraak is toch een kerkelijk vraagstuk, waarvan de politieke doorbraak een facet is.

In een opsomming van bladen die een onjuist geluid laten horen over de partijkeuze behoren ook de Telegraaf en Elseviers Weekblad vermeld te worden. Ook in het lezen daarvan en schrijven daarin zit een brok doorbraak.

De heer **M. W. Schakel** is van oordeel, dat we in het mandement niet een nieuw opduikend gevaar moeten zien. Bij de beoordeling moeten we letten op het doel van de Katholieke Volkspartij: Het mandement stelt zich opnieuw aan de spits tegen de doorbraak. Met een kromme staf is ditmaal een rechte slag geslagen. Men moet daarbij in aanmerking nemen de aarzelende houding der Katholieken na de bevrijding, veroorzaakt door de eenheidsidee der Nederlandse Volksbeweging. Men moet letten op de strijd die het heeft gekost om te komen tot de herrijzing van een eigen Katholieke Politieke Partij, de vele weerstanden die moesten worden overwonnen voor de Katholieke Volkspartij kon worden opgericht. Op dit alles gelet, moeten wij blij zijn, dat er nu een mandement gekomen is dat een positief geluid doet horen. Aan die blijdschap ligt ten grondslag het besef, dat wij vandaag met name op internationaal gebied moeten samenwerken.

* * *

Prof. Mr A. M. Donner heeft waardering voor het feit dat Prof. Schippers heeft geschreven zoals hij het heeft gedaan. Maar dit betekent niet, dat hij het met hem eens is. Prof. Schippers heeft het mandement allereerst gezien als een Rooms stuk. Maar als Anti-revolutionairen zien wij dat toch enigszins

anders. Wij zien in dit mandement een rijkdom aan verscheidenheden.

In de discussie rondom dit stuk ontwaren wij een botsing tussen de totalitaire kerkidee van Rome en het democratisch-totalitarisme van het socialisme, waarbij, wonderlijk genoeg, de heer Oud zich aan de zijde van het socialisme schaart.

We hebben te maken met twee totalitaire standpunten die voor christenen onaanvaardbaar zijn. Maar er is verschil: Het ene verschanst zich in de kerk; het ander in de staat. En dan is het buiten twijfel, dat wij ons als politieke partij beter kunnen wapenen tegen het totalitarisme in de staat.

Men begeert niets liever dan dat de discussie rondom het mandement het politieke leven blijft beheersen en indien wij het zo stellen, dat wij, zo wij moesten doorbreken, dit naar deze of gene zijde zouden doen, hebben we ons eigenlijk al overgegeven aan datgene wat we toch beslist niet willen, n.l. aan de problematiek die men ons wil opdringen.

* * *

De Heer **C. Koole** betoogt, dat Dr Kuyper zich heeft vergist, toen hij er op wees, dat de Rooms-Katholieken toch nooit een kans hebben in ons land een meerderheid te worden. Rome probeert met alle middelen die meerderheid te bekomen. Het is jammer dat wij als nazaten der Reformatie het mandement toejuichen omdat sommige doelstellingen van Rome parallel lopen met de onze. Tegen samenwerking met Rooms-Katholieken zoals b.v. in de Nouvelles Equipes Internationales, is spreker beducht. Het gevaar van de doorbraak eist van ons voortdurende waakzaamheid. Maar we hebben dit gevaar persoonlijk te bestrijden en niet als kerk, want daar is de kerk niet voor.

De heer **C. J. v. d. Heuvel** heeft in het referaat een omschrijving van de taak van de kerk gemist. Dr Schouten heeft in de Tweede Kamer tot de heer Willems gezegd: U ontdoet zich van het universele van Uw geloof. Inderdaad! Leven als christen wil zeggen, dat men alles voor Christus over heeft. Maar het doel van de P.v.d.A. is de bloei van het socialisme. Spreker verwacht van de kerk, dat zij aan het eenvoudige kerkvolk zal voorhouden, dat het geloof in Jezus Christus niet kan samengaan met de keuze van een politieke partij die zich feitelijk op de basis van het humanisme stelt.

Dr W. P. Berghuis en Dr J. A. H. J. S. Bruins Slot luisteren naar het betoog van Prof. Dr R. Schippers

Antwoord van Prof. Schippers:

Is aan Rome en aan Groen van Prinsterer geen recht gedaan? Is Rome alleen de georganiseerde afval van het Christendom, en wordt er niet tevens de prediking van de Christus, zij het onder een deksel, gevonden? Dit laatste wordt niet ontkend. Doch is men van mening dat die prediking in het mandement wordt gevonden? Is men tevens niet van mening, dat het deksel zo dik en zo zwaar is, dat het eigenlijke niet te voorschijn komt? Hij houdt vol, dat er aan het mandement, gezien vanuit reformatorische visie, niet alleen allerlei zwakheden kleven, maar ook, dat de wapens die gebruikt worden, niet de onze kunnen zijn.

Er is critiek geoeffend op de conclusie: Er mogen nog zoveel goede dingen tegen de doorbraak in het mandement staan, het is levensgevaarlijk voor de kennis en de erkenning van deze goede dingen, er over te spreken in het gezelschap van het volgzzaamheid vragend college der zeven bisschoppen." Doch spreker heeft ter verduidelijking daarvan gewezen op de farizeeën en nomisten, die op een bepaalde wijze de strijd tegen de onheiligheid wilden voeren.

In het gehele mandement zit een structuur die voor ons allen principieel onaanvaardbaar is.

Er is gezegd dat het referaat wel een goed theologisch geluid laat horen, maar een minder goed Antirevolutionair geluid. Daar wil spreker op antwoorden, dat wij als Antirevolutionairen toch weer de geestelijke strijd hebben opgenomen. Dat onze worsteling toch niet alleen is een politieke, maar een geestelijke worsteling tevens is tegen de krachten, die ons naar het leven staan. Het verschil tussen politiek en theologie moet niet te groot gemaakt worden, want leer en leven moeten door eenzelfde drijfkracht worden bewogen.

Het is waar, dat wij Rome in menig opzicht naast ons hebben, maar daarom moet ook steeds duidelijk blijven, dat we vandaag nog vierkant tegenover elkaar staan als we onze beginselprogramma's op tafel leggen. En wat wil Rome in Nederland? Prof. Romme heeft de bisschoppen geciteerd: „De tijd dringt om nu te komen tot een doorvoering van de sociale leringen van de (R.K.) Kerk. Daar zal ieder protestant tot zijn laatste snik tegen protesteren. Rome maakt het met zo'n mandement, met zo'n beweging in ons politieke leven, ons waarlijk niet gemakkelijk samen te werken, ook al staan we voor de noodzaak van samenwerking, met name voor de vrijheid van het onderwijs. En als we Antirevolutionairen en Rooms-Katholieken samen zien optrekken, moeten we heel goed weten dat de A.R. het christelijk onderwijs heel anders benaderen dan de R.K.

Wat moeten we tot de predikanten zeggen? Op die vraag antwoordt spreker: Als het te pas komt zou ik zeggen, dat Gereformeerd en Antirevolutionair naar mijn levensovertuiging samenvallen. Maar ik houd daarbij ook een slag om de arm. Ik weet beter wat Gereformeerd is dan wat Antirevolutionair inhoudt. Dat houdt verband met mijn theoloog zijn. Het hangt ook samen met de langere historie van wat Gereformeerd is. Ik heb daar ook een apart orgaan voor: mijn kerkelijke belijdenis. Wat Antirevolutionair is, moet ik bekijken aan de hand van het Beginselprogramma en naar het reilen en zeilen van die Partij. Dan kan het gebeuren, dat ik zeg: Wat die Antirevolutionaire Partij er in de praktijk van maakt is mij niet sympathiek. Maar als ik nu let op hetgeen zij sinds haar optreden heeft gedaan, dan zeg ik onvervoren dat dat optreden mijn instemming heeft. Zij heeft een koers gevaren, die de erkenning van de antithese inhield.

Laten de predikanten de politici in de kou staan? Die vraag kan met een tegenvraag beantwoord worden. Zou het ook kunnen zijn, dat de predikanten in de Partij iets missen? Wordt daar altijd gevonden het christelijk élan, de christelijke bezieling, het centraal stellen van wat centraal is of het centraal stellen van wat niet van zo groot belang is? Van de Partij mag gevraagd worden geen gelegenheid te laten voorbijgaan

aan te tonen, dat haar activiteit wortelt in het geloof.

Er is gezegd: „Wij raken onze mensen niet kwijt aan Rome, maar aan het veldwinnen van de doorbraak." Maar dan is het ook zaak deze mensen duidelijk te maken, dat wij aan een geestelijke strijd deelnemen en dat, wat we ook doen, we het doen uit het door die geestelijke strijd bewogen worden. We moeten niet alleen maar suggereren dat de doorbraak op zijn kop moet hebben.

In de strijd tegen de ontkerstening hebben we aan Rome geen bondgenoot. Rome bevordert zelf de ontkerstening. Als Rome geen regeneratie doormaakt en voortgaat met hoeden van zielen op de wijze als nu in Brabant en Limburg geschiedt, zullen ontkerkelijking en ontkerstening nog hand over hand toenemen. Wie aanheft de leus: Samen met Rome tegen de ontkerstening, miskent de gevaren die in Rome zelf besloten liggen.

Het mandement is naar Roomse opvattingen niet onfeilbaar. Maar het is wel bindend en vormend voor het geweten en moet gevolgd worden. Dit is nu juist één van de fatale dingen: De bisschoppen kunnen zich vergissen en moeten nochtans gehoorzaamd worden.

Op de vraag, waarom het mandement eerst nu is verschenen en niet reeds in 1946, is moeilijk een antwoord te geven. Dit houdt waarschijnlijk verband met de naoorlogse weifeling in de Katholieke staatkundige oriëntering. Een pastoraal motief voor het verschijnen nu, is ongetwijfeld: Het gaat niet goed met de R.K. Kerkleden. Velen luisteren geregeld naar de Vara, zijn lid van het N.V.V. of de P.v.d.A.

Zijn leer en leven bij Rome één? Dat is eigenlijk overal zo. Ook de P.v.d.A.-leden komen tot een bepaalde staatkundige actie vanuit een bepaalde kijk op het leven.

Spreker is zich niet bewust, zich laatdunkend over het organisatieleven te hebben uitgelaten. En in ieder geval is dat zeker zijn bedoeling niet geweest. Hij heeft tot uitdrukking willen brengen dat de organisatie niet het enige middel is onze invloed aan te wenden. En ook niet het middel, als daaraan niet is voorafgegaan de prediking ener Christelijke machtsvorming tot het tot gelding brengen der reformatorische opvattingen.

Gaarne neemt spreker aan, dat er allerlei motieven zijn voor samenwerking met R.K. in Straatsburg. Hij juicht dit toe, mits de A.R. daar een toonaangevend geluid laten horen, wat niet betekent dat zij moeten trachten de baas te spelen.

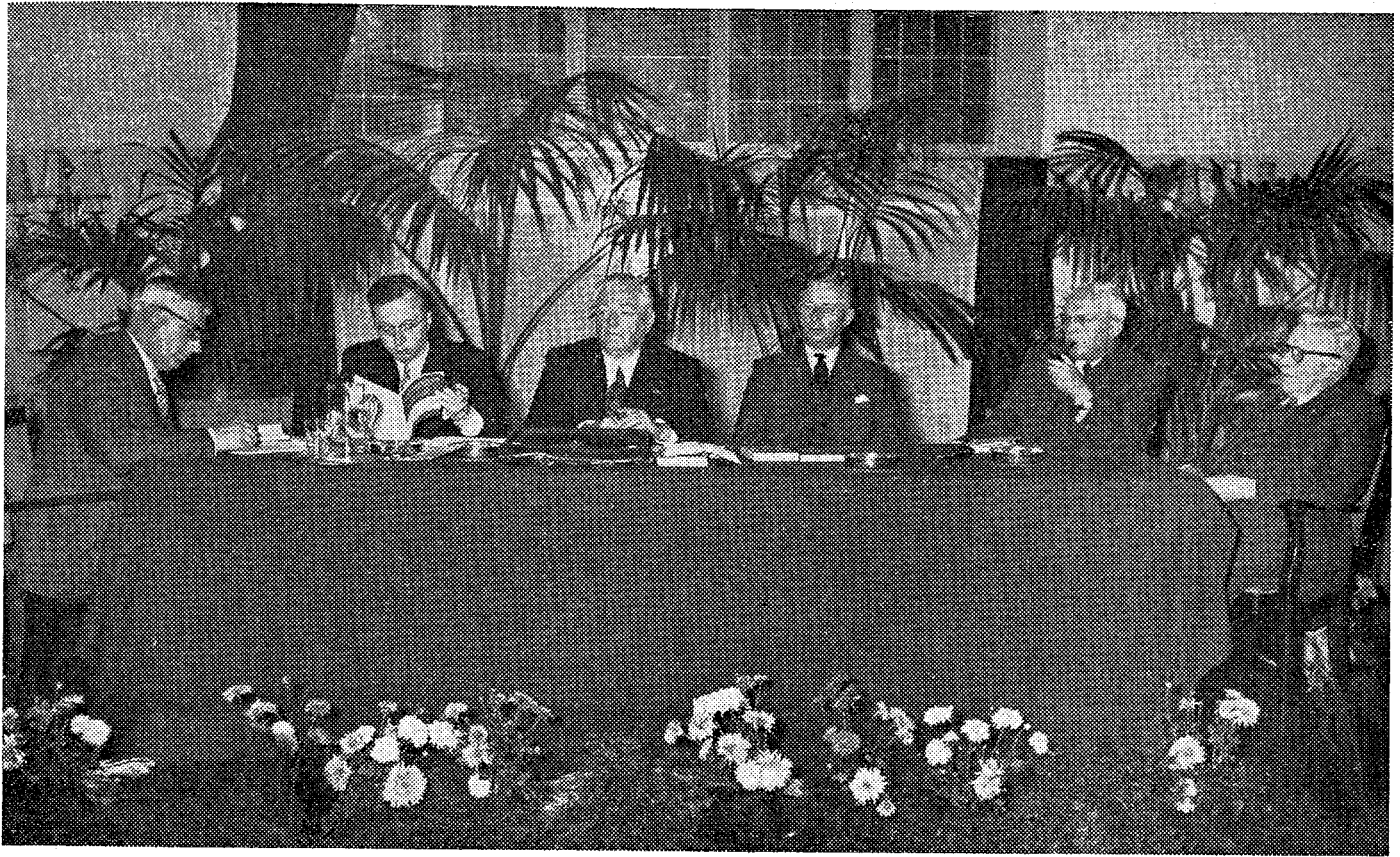
Er is gevraagd of hij niet teveel uit Romeinen 2 heeft gehaald. Hij wil daarvoor verwijzen naar het aangehaalde citaat uit de dogmatische studie van Berkouwer. Uit Romeinen 2 wil spreker gaarne leren, dat de wet Gods overmachtig is.

Hebben Christenen en Humanisten veel gemeen? Neen, niet erg veel. B.v. wel, dat ze Nederlanders zijn. De christelijke vrijheid verbiedt de verzuiling. Deze komt in de P.v.d.A. tot stand door het bestaan van drie zuilen binnen de Partij. Maar aan totalitair-democratische visie wordt alles onderworpen.

Wij mogen geen scheiding maken tussen kerk, evangelisatie en politiek. De weg naar het Kruis mag niet geblokkeerd worden. Het Kruis zelf is een ergernis voor de natuurlijke mens. Laten wij er ons altijd bij bepalen, dat door ons staan in de politiek het gezicht op het Kruis niet wordt verduisterd.

Prof. Dijk heeft zich afgevraagd of er op het punt van de censuur voor de kerk wel een halt bestaat. Spreker wil naar aanleiding daarvan zeggen, dat, indien de synode een beslissing neemt inzake het lidmaatschap van een politieke organisatie, zij die uitspraak ziet als een comprimeren van de pastorale arbeid. Als de synode een beslissing neemt, moet deze liggen in de lijn van herderlijke bearbeiding.

Waarom gooien we de kwestie van de vrijheid van het Christelijk onderwijs alleen voor de Rooms-Katholieke boeg? Naar sprekers vaste overtuiging moeten we met de mensen uit de P.v.d.A. gaan spreken en hun duidelijk maken, dat het niet goed gaat zoals het nu gebeurt in Drachten, in Sneek en in de Wieringermeer.

Overzichtsfoto van de bestuurstafel op de partij-conferentie. V.l.n.r. A. W. Biewenga Wzn., Minister Prof. Dr J. Zijlstra, Dr J. Schouten, Minister Mr J. Algera, Mr A. B. Roosjen en Mr J. A. de Wilde.

De christelijke vrijheid wordt door de mensen van de doorbraak individualistisch bepaald. Indien de partijkeuze die van de P.v.d.A. is, heeft men van de Christelijke vrijheid niets begrepen, want dan heeft men zich toch weer onder een juk laten brengen. Daarmede is dan aangetoond dat de doorbraak niet versmald mag worden tot een politieke aangelegenheid.

Aan de bladen die over de partijkeuze andere geluiden laten horen dan spreker op het hart van de mensen wil binden, kunnen zeker ook „De Telegraaf” en „Elseviers Weekblad” worden toegevoegd.

De vraag is gesteld: „Wat is het nieuwe geluid in het mandement?” Daarvan kan gezegd worden: Het nieuwe is, dat dit alles met deze uitvoerigheid wordt gezegd. Er is een inzinking geweest in de Katholieke staatkundige oriëntering. Terecht is door Prof. Zuidema opgemerkt, dat de P.v.d.A. thans bisschoppelijk omsingeld wordt. En voor de Rooms-Katholieken is er op dit punt alleen nog maar vrijheid bij de gratie der bisschoppen. Een profetie aangaande de getalsterkte der Rooms-Katholieken in Nederland in de toekomst, wil spreker niet geven. Evenmin wil hij stellen, dat de taak van de kerk moet worden beperkt tot de voorbede voor de Christelijke Politieke Partij, maar laat men nimmer vergeten dat die voorbede zeer belangrijk is. En laten we ons ook hier niet op verkijken: actueel is ook, hoe onze eigen mensen en ons hele volk zien hoe wij optrekken.

* * *

Dr Schouten:

Er heeft vandaag geen Babylonische spraakverwarring overheerst. Wij zijn gewoon bij onderlinge discussies onze individuele impressies te geven van ons aller individueelste emoties. Wij mensen zijn vaak eenzijdig. Daar is het referaat ook niet helemaal vrij van. Er moet eigenlijk nog een hoofdstuk bijkomen.

Princiepelijk moeten we ons keren tegen het Rooms-Katholicisme, dat een universeel karakter heeft en waaruit de sacralisering van het ganse leven moet voortvloeien.

Bevat het mandement echter geen passages waarbij we ons kunnen aansluiten? Bestaat niet de plicht, temidden van de geloofsverdeeldheid, te zoeken naar wat bindt?

Als ik de goede dingen uit het mandement naar voren haal en daar over ga spreken, ben ik niet zo bang voor het gevaar dat Prof. Schippers signaleert. En ik geloof niet, dat er een antithese bestaat tussen Dr Bruins Slot en Prof. Schippers. Zij staan dicht bij elkaar dan men oppervlakkig zou vermoeden. Beiden wijzen het gezag van de clerus volstrekt af en erkennen tussen God en mens geen enkele macht als tussenschakel.

Over de erkenning van de christelijke vrijheid bestaat geen verschil van gevoelens. Maar we dienen hier voorzichtig te zijn, want altijd dreigt weer het gevaar, dat deze vrijheid individualistisch wordt bepaald. De Christelijke vrijheid is in wezen: In gehoorzaamheid leven naar de van God gegeven levenswet; de door Hem gegeven opdracht in gehoorzaamheid vervullen.

Het mandement bevat in wezen niets nieuws. Maar het houdt wel verband met een verschijnsel dat in deze tijd bepaalde aspecten heeft: de verwereldlijking. Het dreigende gevaar van deze tijd is de versterking van de stromingen in onze samenleving, gericht op de verzelfstandiging van het politieke en sociaal-economische leven, los van de levensbeschouwing.

De politieke situatie van vandaag is uiterst moeilijk. Zien wij dat altijd voldoende? We hebben te rekenen met een complex van werkelijkheden, die wij moeten bezien in gehoorzaamheid aan ons beginsel, waarvan de toepassing het leven zegenen en dienen kan.

EEN HAP EN EEN SNAP

Uit het Reorganisatie Rapport

Dr A. VEERMAN

De reorganisatiecommissie heeft haar werk gedaan. Haar rapport, gedateerd 28 Juni 1954, ligt er. Ja, het ligt ook op de tafel van u, die wel eens zachtken moppert over stoffige archieven en uitpuillende laden, waarin de geesteskinderen van weet-ik-wat-niet-al commissies een langzame dood liggen te sterven. Dit rapport kan, nog vet en groen, op uw tafel liggen en het behoort er dus te liggen. Dit artikelje is maar een proefje van wat dit belangrijke rapport u te bieden heeft. Zoet en zuur, maar steeds degelijk en pittig. Het is een poging om een aantal belangrijke zakelijke punten uit het geheel te lichten. Maar wie wil weten, waar het in de kern om gaat, die moet de beschouwingen van de commissie zelf lezen.

OPENBAARHEID

We nemen — volkomen willekeurig — als eerste punt het streven naar meer openbaarheid. Bijna zouden we zeggen: het streven naar volledige openbaarheid. „Het Nederlandse volk moet weten, dat er een Antirevolutionaire partij is en wat zij doet”.

Volgens de huidige statuten kan de Deputatenvergadering openbaar zijn, maar draagt het Centralen Convent een besloten karakter. Jaarverslagen over het doen en laten van de partij in haar verschillende organen worden slechts in beperkte mate gepubliceerd. Dit geschiedt nu b.v. door de Dr Kuypertstichting en de Arjos.

De commissie wenst daarentegen jaarlijks verslagen van alle werkzaamheden. Verslagen, die — zoals wij zien zullen — dan aan de orde gesteld zullen worden in het Centralen Convent. Om maar op te noemen: College van Advies, Dr Abr. Kuypertstichting, Nationale Organisatie van de Arjos, Landelijk Verband van Vrouwenclubs en natuurlijk ook het Centraal Comité zelf, van alles komt er een verslag. En de voorzitter van onze fractie in de Tweede Kamer zal — mondeling — eveneens een overzicht geven van de werkzaamheden in het afgelopen jaar, ook al in de vergadering van het Centralen Convent.

Zowel voor dit orgaan als voor de Deputatenvergadering wordt voorgesteld: de vergaderingen zijn openbaar, tenzij en voorzover de vergadering zelf anders beslist.

„Openbaarheid kan alleen maar werken ten goede van de partij. Zij bevordert de belangstelling en het medeleven”.

„Er is geen enkele reden om met de jaarverslagen geheimzinnig te doen of de financiën alleen maar vertrouwelijk te behandelen. Iedere grote organisatie publiceert immers deze zaken en geeft er veelal via persconferenties zelfs een zo uitgebreid mogelijke publiciteit aan”.

HET CENTRALEN CONVENT

Hiervoor bleek al min of meer, dat het Centralen Convent — vergadering dus wat haar kern betreft van vertegenwoordigers van Kamer- en Statencentrales — een belangrijke rol gaat spelen.

Tot dusver geldt de regel, dat dit orgaan alleen dient voor intern beraad. Het heeft geen beslissingsmacht; die komt alleen toe aan de deputatenvergadering. Op zichzelf toch een nuttige instelling, want voor een goede discussie is de deputatenvergadering veel te groot.

De commissie wil nu dit Centralen Convent maken tot het centrale punt, waar de partij haar organisatorische werkzaamheden behandelt.

De deputatenvergadering blijft het college met het hoogste beslissende gezag. Daar worden beslissingen genomen over het Program van Beginselen (de commissie splitst dit, zoals ook door anderen al is voorgesteld, in een Beginselverklaring en een Algemeen Staatskundig Program); over het Program van Actie en over de Statuten van de Partij. De deputatenvergadering kiest o.m. ook de voorzitter en de andere gekozen leden van het Centraal Comité. Zij bepaalt ook de contributieafdracht. Hierin zien we duidelijk de oude opbouw gehandhaafd: de vergadering van de zelfstandige kiesverenigingen is het hoogste orgaan.

Maar het praktische, organisatorische werk komt aan de orde op het Centralen Convent, dat daarover ook beslissingen neemt.

Wie er in zitten? Dat staat in artikel 30 en het is te veel om hier over te nemen. Laten we noemen: de leden van het Centraal Comité en natuurlijk vertegenwoordigers van Kamer- en Statencentrales (volgens een bepaalde schaal). Maar dan o.m. ook vertegenwoordigers van Vrouwenclubs en Arjos, van het Verband van A.R. Provincie- en Gemeentebestuurders en van diverse partijcommissies. Belangrijk is echter, dat al die dames en heren maar niet, zoals nu, voor een keertje erheen gaan. Zij worden voor vier jaar tot lid van dit college gekozen. Het is een vast, continu lichaam van ongeveer driehonderd leden.

En wat gaat het nu doen? Afgezien van extra activiteit in verband met verkiezingen, zal het Centralen Convent twee maal per jaar moeten vergaderen. Een voorjaarsvergadering, waar al de genoemde jaarverslagen behandeld worden en het politiek beleid besproken wordt. Een najaarsvergadering, waar het zal moeten gaan over de financiën en over de komende wintercampagne.

Zo wil de commissie het Centralen Convent dus een grote verantwoordelijkheid geven. Het vliegwielt van de partijorganisatie.

EEN WERKGEMEENSCHAP

Een politieke partij heeft thans een andere taak dan vroeger. Om het meest vergaand te nemen: aanvankelijk was een politieke partij (wanneer ze die naam al verdiende) weinig meer dan een lichaam, dat slechts in actie kwam bij verkiezingen (candidaatstelling!) Door allerlei oorzaken — men denke aan het algemeen kiesrecht — is dat grondig veranderd. De commissie noemt drie voornamelijk functies van een politieke partij.

- Het is een bezinningsorganisatie. Vraagstukken, die aan de orde komen, moeten worden bestudeerd. Rapporten moeten samengesteld. Zo komen we tot een eigen opinievorming.
- Het is een selectie-organisatie. Dat is dus de kandidaatstelling, maar ook het nemen van beslissingen over de actuele vraagstukken.
- Het is een strijdorganisatie. Dat brengt ons bij de kader-vorming, de propaganda, enz.

Het tweede element — het aloude — wil de commissie bij de bestaande organen laten. Maar voor a. en c. wil zij (onder

de vleugels van het Centraal Comité) nieuwe instituten scheppen.

Voor de meningsvorming wil ze een „Vormingscommissie” van tenminste vijf leden. De voorzitter ervan wordt onder-voorzitter van de partij en dus ook lid van het Centraal Comité. Deze commissie heeft dus de algemene leiding, terwijl het eigenlijke werk wordt verricht door het College van Advies (waarvan de vormingscommissie het Dagelijks Bestuur is) en door de Dr Abr. Kuyperstichting. Deze laatste behoudt haar Stichtingsvorm, maar wordt toch nauwer in het Partijverband opgenomen: zo wordt Centraal Comité q.q. Raad van Beheer; gedacht wordt aan de mogelijkheid, dat de directeur tevens secretaris van de vormingscommissie wordt en daarmee tot partijsecretaris.

Naast deze organisatorische verandering, wenst de commissie een bredere taak voor de Dr Abr. Kuyperstichting. Zij verlangt tijdig gedocumenteerde rapporten over de actuele vraagstukken van praktische politiek (hier ligt ook een terrein voor het College van Advies). „We zijn nu te passief en wachten teveel af”, meent het rapport. Daarnaast verdient de voorlichting en de documentatie van de Kamerfractie meer aandacht en blijft de voorlichting van gemeente- en provinciebestuurders. Een drievoudige taak dus, waarvoor drie mensen nodig zullen zijn.

Dit voor de opinievorming. Maar ook voor punt c., de partij als strijdorganisatie, wenst de commissie een nieuwe bewerk-tuiging: een Organisatiecommissie, eveneens van ten minste vijf leden, waarvan de voorzitter ook ondervoorzitter van de Partij is. Deze commissie heeft een ruime taak: organisatori-sche en financiële aangelegenheden, leiding van propaganda en kadervorming, activering van Propagandacommissies en Jongeren Studieclubs, enz. Breder beraad over deze zaken vindt plaats in een Algemeen Organisatiecomité, waar we de secretarissen en penningmeesters van de Kamercentrales ont-moeten.

Een ingewikkelde machinerie? Dat valt mee. Het past in het raam van wat de commissie zo sterk aanbeveelt: verde-ling van verantwoordelijkheid; veel mensen bij het werk betrekken en door duidelijk afgebakende taken ieder duidel-ijk zijn eigen verantwoordelijkheid doen gevoelen.

HET CENTRAAL COMITE

Bij dit alles behoort ook een enigszins gewijzigde samen-stelling van het Centraal Comité. Thans zeven en twintig leden (of met inbegrip van twee adviserende leden negen en twintig) worden het straks zes en dertig dames en heren: elf (in plaats van negen) gekozen door de deputatenvergade-ring, achttien aangewezen door de Kamercentrales en dan geheel nieuw elk twee vertegenwoordigers, aangewezen door Vrouwenclubs en Arjos, de voorzitters der beide Kamer-fracties en de algemeen secretaris.

Onder die eerste elf treffen we dan aan: de voorzitter en de tweede voorzitter, zoals nu; daarnaast als nieuwe figuren de twee ondervoorzitters (respectievelijk voorzitter van vorm-ings- en organisatiecommissie). Met algemeen secretaris en penningmeester en nog twee leden vormen deze het Mode-ramen.

Het Centraal Comité krijgt ook een uitgebreide taak. In de regel zal het eenmaal per maand vergaderen.

EEN LICHAAM

De commissie houdt — zoals reeds gezegd — vast aan de federatieve opbouw van de partij en aan de zelfstandigheid van de plaatselijke kiesverenigingen. Houdt die zelfstandig-heid ook in het recht om permanent niets te doen? Of geldt ook hier, dat als een lid ziek is, het hele lichaam mee lijdt?

De commissie wil het onderling verband versterken, zoals

trouwens in de praktijk reeds het geval is. Zij denkt aan het organiseren van een jaarlijkse instructieconferentie, waar vertegenwoordigers van Statencentrales bijeenkomen en van-waar uit deze de kiesverenigingen in hun centrale gaan opzoeken.

In deze lijn van meer onderling verband ligt ook het toe-zenden van de jaarverslagen van secretaris en penningmees-ter door de Statencentrales aan Kamercentrale en Centraal Comité en door de Kamercentrale aan het Centraal Comité.

Daarmee zijn dan enkele grote trekken aangegeven. Nog maar een mager schepje uit de volle ketel, waaraan als koks en stokers de namen verbonden zijn van Mr Roosjen, de professoren De Jong en Verdam en de heren De Kwaadste-niet, Smallenbroek en Gosker.

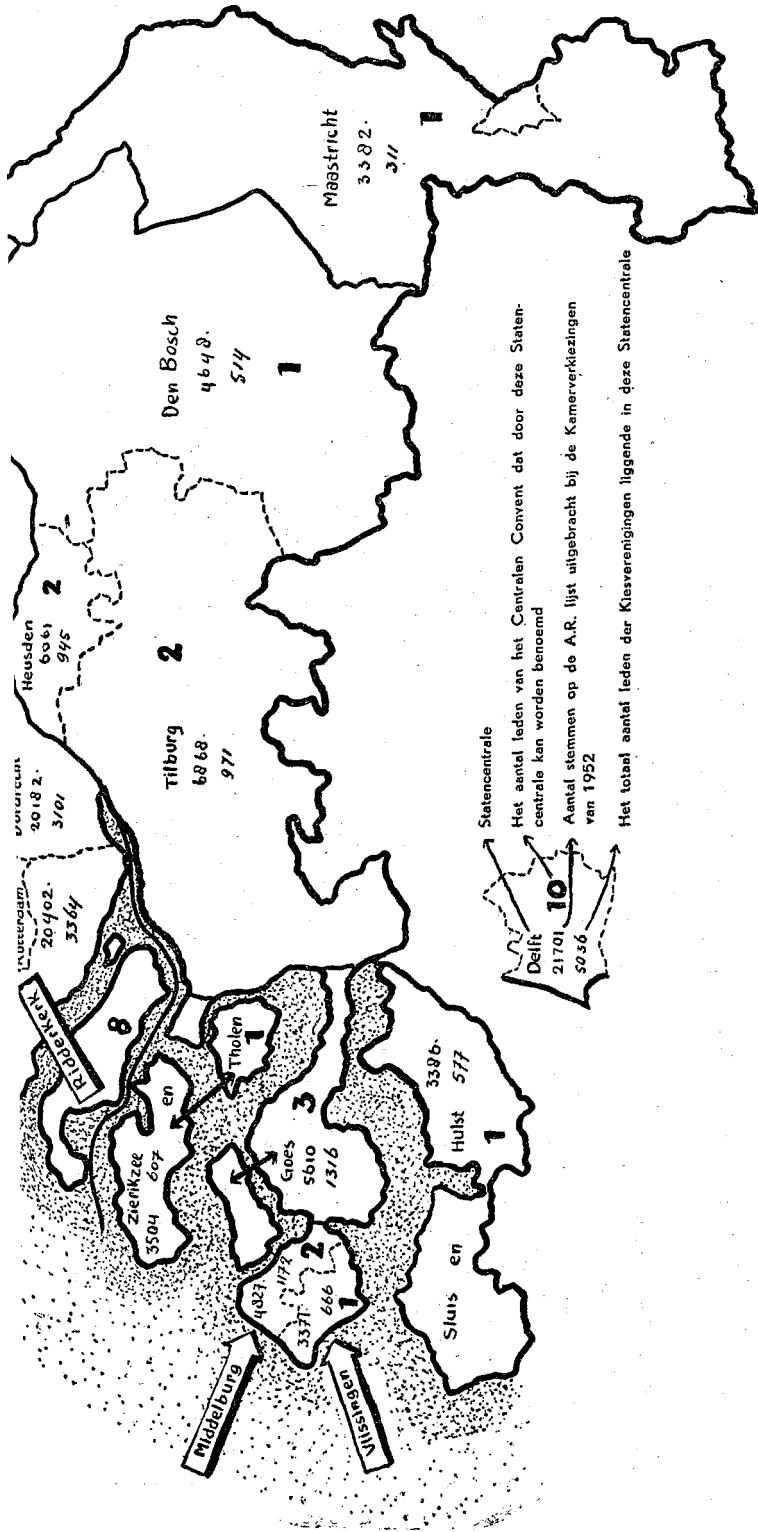
Uit het reorganisatierapport

Doel van de propaganda.

In onze partij wordt hierover niet eenstemmig ge-dacht. Bij velen onder ons leeft de opvatting, dat onze propaganda zich niet moet richten op de grote massa van het volk, maar alleen op de kring der geestver-wanten. Die kring behoeft dan wel niet al te eng te worden getrokken. Er zijn kiesverenigingen op het platteland, die als ze nog iets aan huisbezoek doen, onder huisbezoek verstaan het aanspreken van hen, van wie wordt verondersteld, dat zij Antirevolutionair zul-len stemmen. Wat hebben wij met de massa te maken? Wij zijn immers voor alles een principiële partij? Met onze beginselen valt niet te marchanderen. Die begin-selen kan men niet als koopwaar aanprijzen. Men is Antirevolutionair of men is het niet. Goed, wij krijgen stemmen van niet geestverwanten. Maar erg gelukkig zijn wij daarmee niet. Met de zogenaamde liberale franje van 1937 zaten velen van ons in hun maag. Ook als politieke partij zijn wij immers een geloofsge-meenschap, hoewel een man als Lohman daartegen bezwaar opperde. Het is toch onmogelijk om van een Rooms-Katholiek man een Antirevolutionair te maken, tenzij God de Here werkt in het hart van deze man. Hoe kan een socialist nu tot onze rijen toetreden, wan-neer hij het geloof niet deelachtig is? Op de kern, op de Antirevolutionaire élite komt het aan! Vanuit die kern moet worden gewerkt. Niet door middel van lawaai-propaganda, door strooibiljetten en affiches, maar door principiële voorlichting, door rustige bezinningsarbeid.

En dit is allemaal waar. Maar het is allemaal ook een beetje eenzijdig. Door die eenzijdigheid worden de din-gen scheef getrokken. Daar moeten wij oog voor heb-ben. Er is ook nog iets anders aan de orde. Wij laten dat woord „volksgeest” van Dr Kuyper nu maar buiten beschouwing. Het schijnt in het oog van sommigen nog-al belast te zijn. Maar onmiskenbaar is er een openbare mening, is er een publieke opinie. Wij wagen ons niet aan een definitie. De grootste geleerden zijn er niet in geslaagd te definiëren wat „leven” is. Maar daarom is het begrip „leven” wel een realiteit. Zo is het ook met de publieke opinie. Niet in deze zin, dat er een officiële en erkende openbare mening zou zijn. De publieke opi-nie is een kaleidoscopisch geheel. Het is niet nodig dit nader uit te werken. En wij mogen niet doen of zij niet bestaat. Als politieke partij, ja juist als politieke partij, moet de publieke opinie door ons worden beïnvloed. Kort gezegd komt dit hierop neer, dat iedereen in Ne-derland moet weten, dat er een Antirevolutionaire Par-tij is, wat zij is, wat zij bedoelt en waar zij naar streeft.

BIJ DE KAART

U vindt hier een kaart van Nederland, waarop zijn aangegeven de grenzen der provincies en de grenzen van de Statencentrales, zoals deze zullen zijn wanneer het reorganisatierapport wordt aanvaard. Nu zijn er meer Statencentrales dan op deze kaart zijn aangegeven. Limburg is op deze kaart een statencentrale. In werkelijkheid zijn er volgens de kieswet echter zeven statenkieskringen. Maar die zeven statenkieskringen tellen slechts enkele kiesverenigingen, met totaal 311 leden. Daarom zijn die zeven statenkieskringen tot één statencentrale samengevoegd. Hetzelfde geldt voor de Kamerkiekring Tilburg en voor Den Bosch.

In het nieuwe statuut wordt n.l. voorgeschreven dat wanneer de kiesverenigingen in een statenkieskring samen minder dan 300 leden tellen, dat die statenkieskring dan met een andere wordt gecombineerd. Dat is b.v. ook het geval met Wijchen en Nijmegen — met Sluis en Hulst — met Zierikzee en Tholen. Dit voorschrijft is nodig voor de afvaardiging naar het Centraal Convent. Het Centraal Convent zal ongeveer 325 leden tellen. Iedere statencentrale benoemt één lid. En voorts voor iedere 1000 leden een lid en voor iedere 5000 stemmen een lid. De statencentrale Deilft benoemt dus:

- 1e. één lid
- 2e. 21701 stemmen, dat is 4 leden
- 3e. 5036 leden der kiesvereniging, dat is 5 leden.

Totaal dus 10 leden.

Telt men alle statencentrales samen dan is het resultaat:

Kamerkieskrigen

Den Helder	11
Amsterdam	12
Haarlem	11
Leiden	15
Den Haag	13
Dordrecht	26
Rotterdam	13
Middelburg	8
Tilburg	2
Den Bosch	3
Maastricht	1
Utrecht	16
Arnhem	13
Nijmegen	7
Zwolle	16
Assen	12
Groningen	19
Leeuwarden	25

Totaal 223

Voorts is op deze kaart niet aangegeven hoe het met de hulpcentrales staat. Voorzover ons bekend is de Statencentrale Ridderkerk verdeeld in 4 hulpcentrales n.l. Ridderkerk, Hoeksewaard, Goeree en Overflakke en Voorn en Putten. De Statencentrale Gouda is verdeeld in 3 hulpcentrales n.l. Gouda, Alphen a.d. Rijn en Zoetermeer. De Statencentrale Bedum is verdeeld in Bedum Noord en Bedum Zuid. In het ontwerp statuut wordt voor de Hulpcentrales de mogelijkheid geopend met een Statencentrale gelijk gesteld te worden.

Overigens wordt in het ontwerp statuut de positie van de Statencentrales in het algemeen iets versterkt hetgeen voor een goede partijorganisatie aanbeveling verdient. Iets meer controle op de werkzaamheid der plaatselijke kiesverenigingen is wel gewenst.

Tot recht begrip diene overigens dat dit overzicht slechts dient om een indruk te geven. Of de Statenkieskringen inderdaad op deze wijze zullen worden gecombineerd moet natuurlijk straks door de betreffende besturen zelf worden bekeken.

Ruit het Parlement

Sj. JONKER

Het Koninkrijk „nieuwe stijl” zal spoedig werkelijkheid zijn. Suriname en de Nederlandse Antillen worden gelijkwaardige partners in het Koninkrijk. Krachtens de bestaande interimregeling is dat reeds zo. Maar binnenkort zal H.M. de Koningin de nieuwe rechtsorde definitief bevestigen. En dan is bewezen, dat Koninkrijken ook in de twintigste eeuw hervormd kunnen worden zonder grote schokken. Dan is dus bewezen, dat het Koninkrijk der Nederlanden ook zonder revoluties omgebouwd kan worden. Suriname en de Antillen worden baas in eigen huis, al zal er overleg met Nederland gepleegd moeten worden, als het bijv. gaat over vraagstukken van buitenlands- en defensiebeleid. Op deze terreinen zal een Koninkrijkspolitiek gevoerd worden.

Zo was het op 27 October j.l. voor Nederland een belangrijke dag. Toen nam de Eerste Kamer het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden met grote meerderheid aan. De stemverhouding was 34 tegen 4 stemmen. Alleen de liberalen en de communisten waren tegen. Eerstgenoemden konden zich met het statuut zeer goed verenigen, maar zij hadden onoverkomelijke grondwettelijke bezwaren. De communisten daarentegen zagen het spookbeeld van imperialistische uitbuiting. Zij vergaten dat dit statuut de vrucht is van vrijwillig overleg. Suriname en de Antillen hebben de kans gekregen om uit het Koninkrijk te treden, maar zij wensten nauw aan Nederland verbonden te blijven. Het moeten juist de anti-revolutionairen zijn, die zich verheugen over deze hervorming van het Koninkrijk. Want zij is geschied op een wijze, die de a.r. partij altijd heeft aanbevolen en voorgestaan: uit vrije wil, langs de weg der geleidelijkheid, op het moment dat de volken er rijp voor zijn.

Minister Kernkamp heeft het tijdens dit debat niet erg moeilijk meer gehad. De standpunten lagen bij voorbaat min of meer vast. Men kende de bezwaren van Prof. Molenaar (v.v.d.), die voor een groot deel dezelfde waren als van Prof. Oud aan de overzijde van het Binnenhof. Men wist dus dat het heel moeilijk zou zijn om de liberalen tot voorstemmen te bewegen. Argumenten hebben inderdaad niet geholpen. De liberalen bleven staan voor de keus: eed schenden of tegenstemmen. Zij deden dit laatste. De a.r. verstaan de moeilijkheid van die keus. Zij zijn er gedurende de na-oorlogse jaren dikwijls genoeg voor geplaatst. En steeds hebben zij het gehouden op de grondwet. Dat is begrijpelijk. Maar iets minder begrijpelijk is het dat de liberale fractievoorzitter Oud destijds de overdracht van de soevereiniteit ondersteunde, omdat hij toen geen strijd met de grondwet zag en dat hij nu plotseling leeuwen en beren op de weg ziet. De heer Pollema (c.h.) heeft daar op gewezen, in een redevoering die Prof. Molenaar (v.v.d.) niet erg heeft kunnen waarderen. Daarvoor werd hij te veel in het zonnetje gezet.

Het debat heeft dus weer voor een deel gedraaid om de moeilijke grondwettelijke kwestie. De heren Molenaar (v.v.d.), Pollema (c.h.) en Kropman (k.v.p.) groeven daarbij het diepst. In veel mindere mate deden de heren Algra (a.r.) en De Dreu arb.) dit. En hun redevoeringen waren zeker niet de slechtste. Verder heeft Prof. Gerretson (c.h.) blijk gegeven ook voor het statuut te zijn.

Eerlijk gezegd was dit voor velen verrassend. Vooral na de felle aanvallen op minister Kernkamp, na afloop van de New-Yorkse onderhandelingen, waarbij het recht van afscheiding aan de West in zekere mate werd toegestaan. De twee geest-

verwanten hebben er toen geen doekjes omgewonden. Maar bij de heer Gerretson scheen alles vergeten en vergeven. Alleen kon men af en toe horen dat hij vroeger toch gelijk heeft gehad. Maar de bewindsman toonde vanzelfsprekend niet veel toenaadering. Zijn partijgenoot heeft hem destijds een soort staatsverraad in de schoenen geschoven. „Wat publiekelijk is gezegd blijft voor mij bestaan zolang het niet publiekelijk royaal is teruggenomen. Het zal wel aangenaam zijn, als men zich algemeen in het politieke debat stelde op het standpunt van het schone beginsel van ons Burgerlijk Wetboek, dat goede trouw verondersteld wordt”, zo keerde hij zich tegen de oud-hoogleraar en geestverwant.

Critiek

Maar dit zijn van die ruzietjes die de politiek niet veel verder brengen. Beter is het dan ook eens te luisteren naar de Friese Senator Algra, die behartigenswaardige opmerkingen over dit statuut maakte. Natuurlijk deelde hij in de algemene vreugde, dat de samenwerking tussen de verschillende delen van het Koninkrijk zulk een vorm heeft kunnen aannemen. Dit Statuut noemde hij de proef op de som dat Koninkrijken hervormd kunnen worden zonder revolutionaire schokken. Moet men nu verder maar zwijgen? En vooral geen critiek uitoefenen, zodat de goede sfeer niet bedorven kan worden? De socialisten vonden dit eigenlijk de beste methode. Zij toonden zich doodsbenuwd, dat een critische opmerking in de West verkeerd zou vallen. Daarom maar geen risico lopen. En lekker zwijgen. Waar deze houding vandaan komt kan men slechts gissen. Misschien een tikkeltje onervarenheid op dit gebied? Hoe het zij, het standpunt van de heer Algra konden we beter waarderen. Waarom zwijgen?, zo zeide hij. Dat zou een grote politieke fout zijn. Moeten we onze ware gevoelens verbergen? We zijn toch blij met dit resultaat? Neen, zwijgen moet men als het gaat om een onbevredigende noodoplossing. Maar daarvan is hier geen sprake.

Dat was gezonde taal, waartegen de socialistische burgemeester van Assen, de heer De Dreu, niet veel kon inbrengen. Ja maar, men moet niet praten over nutteloze zaken, zo was zijn mening. Dat moet men nooit doen. Maar hij had gelijk toen hij zeide dat alles afhing van de wijze waarop het statuut in de praktijk wordt uitgevoerd. Ook de heer Pollema (c.h.) heeft daarop gewezen. Bij de soevereiniteitsoverdracht was alles op papier voortreffelijk voor elkaar. Alleen het vertrouwen ontbrak. En de jongste geschiedenis heeft wel geleerd dat dit het voornaamste was. Zonder vertrouwen begint men niet veel in de wereld. Nu mocht de heer Algra dan critiek uitoefenen — en het was gezonde critiek — niemand zal kunnen ontkennen dat hij dit vertrouwen niet kan opbrengen. Integendeel, want als hij een bezwaar heeft tegen dit statuut dan is het wel dat het te vernuftig is. Het wil alles regelen en het houdt steeds maar rekening met de gedachte dat er wel eens iets scheef kan lopen. Het was de critische heer Algra, die dit betreurde. Veel liever had hij een statuut gezien dat duidelijk en doorzichtig is. Dat dus iets minder veel zou regelen.

Gedane zaken nemen echter geen keer. De Kamer had slechts te aanvaarden of te verwerpen. En het is begrijpelijk dat zij de aanvaarding koos.

De critiek van de heer Algra bevatte nog twee andere punten. Zo vond hij het jammer dat de West geen verantwoordelijk-

heid op zich neemt voor zaken, die Nieuw-Guinea betreffen. Suriname en de Antillen hebben daar officieel geen belangstelling voor. Kan dat echter wel? Nieuw-Guinea is toch een Koninkrijksaangelegenheid, waarover alle partners in het Koninkrijk hebben te oordelen? Minister Kernkamp kon dit niet ontkennen. Nieuw-Guinea blijft een Koninkrijkszaak. Alleen Nederland zal het Koninkrijk gaan vertegenwoordigen als dit gebiedsdeel ergens ter sprake komt. En het andere kritische punt betrof de positie van de gevolmachtigde ministers. Deze hebben een stem in het Kabinet, maar ook een stem als Kamerlid. In deze laatste kwaliteit kunnen zij amendementen aanbevelen en adviseren tot verwerping van een wetsontwerp. Dat is een vreemde figuur. Strijdig met de dualiteit van ons staatsbestel. De bewindsman heeft dit toegegeven. Zijn verweer dat we nu niet meer te maken hebben met Nederlands staatsrecht, maar het Koninkrijks staatsrecht, was niet het sterkste deel in het vaak voortreffelijk betoog. Beide partijen vonden elkaar tenslotte in de hoop dat Suriname en de Antillen zo verstandig zullen zijn om niet de gevolmachtigde minister, maar speciale delegaties naar het Parlement te sturen, als daar belangrijke zaken aan de orde zijn. Het Statuut voorziet in die mogelijkheid. De heer Algra meette zijn waardering breder uit dan zijn critiek. Waardering voor de federatieve gedachte, voor de onvervangbare betekenis van het Huis van Oranje; waardering voor het feit dat de rechtszekerheid met waarborgen wordt omringd en voor de wil tot overleg en samenwerking. Nodig is voortvarendheid en breedheid van visie. En zeker niet de vrees als raadgeefster van het Koninkrijk. Dat was het advies dat de heer Algra aan het eind van zijn rede gaf.

Samenwerking

De Senatoren zijn reeds enige maanden geleden met een nieuw initiatief voor de dag gekomen. En wel voornamelijk de Senatoren van agrarische huize. De tijd dat landbouwers conservatieve mensen waren is reeds lang voorbij. Zij staan open voor nieuwe ideeën. En zo kon het gebeuren, dat Prof. Rip enige tijd geleden aankondigde namens verschillende agrariërs te spreken. Dat was bij de ontwerpen, die de instelling van verschillende productschappen beoogden. Dit is een vorm van samenwerking, niet van samensmelting, zo zeide hij nog eens nadrukkelijk. Eigenlijk was dat niet nodig, want samensmelting behoeft niet van politici niet zo spoedig te verwachten. Het is een systeem, dat tot nu toe wel voldoet. In ieder geval bespaart het enorm veel tijd. In de Tweede Kamer zal dat moeilijk gaan, maar in de Eerste Kamer, die niet kan amenderen, zo veel te gemakkelijker. De standpunten liggen vast in de schriftelijke stukken. Daar is toch geen tornen aan. En het is waarlijk de taak van de Eerste Kamerleden niet, dat zij nog eens uitvoerig gaan nakauwen wat de Tweede Kamerleden reeds hebben verteld. De practijk heeft bewezen, dat iedereen die nog een aanvullende of kritische opmerking wil maken dit heus niet zal nalaten. Dit is duidelijk tot uiting gekomen bij de behandeling van de Ruilverkavelingswet en de Jachtwet, die z.h.s. werden aangenomen. Twee ontwerpen, die nu wel spoedig in het staatsblad zullen verschijnen.

Fries op school

Intussen is ook de Tweede Kamer op toeren gekomen. Vordat zij begon aan de tijdrace — de verschillende begrotingshoofdstukken moeten weer voor Kerstmis klaar zijn — heeft zij eerst een restant opruiming gehouden. Tientallen wetsontwerpen zijn nog afgehandeld. Enkele belangrijk vraagstukken, o.a. de televisienota en het ontwerp inzake het kijkgeld, moesten blijven liggen. Minister Cals werd gedwongen eerder vacante te nemen dan zijn voornemen was. Een van de meest saillante onderwerpen was het ontwerp dat het onderwijs in de Friese taal en het gebruik van het Fries als voertaal op de lagere scholen regelt. De Friese strijdbijl bleek gelukkig be-

graven. Op 5 k.v.p.-ers na ging iedereen met dit wetsvoorstel accoord. Dit was geen onderwerp voor de „Frisiasten” in de Kamer, maar voor de onderwijsspecialisten. Dat was ook beter, want er zitten vraagstukken van opvoedkundige aard aan vast. En wie kunnen deze beter bespreken dan de onderwijsdeskundigen in de Kamer? Veel strijd was er niet. Zo weinig zelfs dat er practisch niet meer gerepliceerd werd na de redevoering van de staatssecretaris Mej. de Waal. Overigens hebben de a.r. Friezen moeilijk een betere verdere van hun „belangen” kunnen vinden dan de heer Roosjen, die er op stond dat de wettelijke remmen voor het Fries op de lagere school worden weggenomen. Daar waren wel sterke argumenten voor. Het is bewezen, dat de tweetalige schoolkinderen, die tien jaar oud zijn, één jaar ten achter zijn wat het taalbegrip betreft. In het algemeen ligt de taalontwikkeling van het Friese kind dus beneden het gemiddelde, zonder dat er sprake is van een lager intelligentiepeil. Het is daarom een psychologische vergissing om het lezen, schrijven en rekenen in een vreemde taal te laten leren. Er zijn nog andere argumenten, die voor deze regeling pleiten. Uit experimenten is gebleken dat Friese kinderen in de eerste klassen van de lagere school spontaner reageren als zij in het Fries worden onderwezen. En bovendien is zeker, dat de ontwikkeling van de Nederlandse taal gebaat is bij het Fries als voertaal. Als dit alles vaststaat zou het onverstandig zijn het Fries op de scholen niet in te voeren. Natuurlijk zijn er problemen. Wat moet er gebeuren met het kind dat uitsluitend Nederlands spreekt? Maar daar zijn oplossingen voor gevonden. Staatssecretaris mevr. de Waal sloeg de spijker op de kop toen zij zeide dat een kind uit een geestelijk isolement wordt gehaald als het zich goed kan uitdrukken in zijn moedertaal.

Raad van Beroep

De nieuwe regeling voor de organisatie en de procedure van de Centrale Raad van Beroep heeft de tongen ook nog geruime tijd in beweging gebracht. De heer Stapelkamp toonde zich wel teleurgesteld dat minister Donker het ongewenst achtte het lekenelement in de Centrale Raad van Beroep op te nemen. Toch begreep hij dit wel, want voor deze beroepsinstantie komen veelal zaken aan de orde, die bij voorkeur door juridisch gevormde en opgeleide rechters behoren te worden behandeld. Daarom legde de heer Stapelkamp zich bij de argumentatie van de bewindsman neer. Maar zeker niet van ganser harte. Niet dat het zijn bedoeling was een tegenstelling te maken tussen het juridische en het sociale. Maar zijn bedoeling was wel — en die leeft in de kringen van de arbeidersbeweging — door versterking van het sociale element de waarborgen te vergroten dat de rechtspraak niet alleen formeel juist is, maar ook getuigenis aflegt, dat zij relaties heeft met wat er in het volk leeft. Dat kan niet anders dan het vertrouwen in de rechterlijke macht ten goede komen. En dat is van zeer grote betekenis. Daarom zal de heer Stapelkamp deze gedachte wel niet gauw loslaten.

Van de andere onderwerpen moeten we noemen het opheffen van het verbod voor de vrouw om arbiter te kunnen zijn. Daar was iedereen het stilzwijgend over eens. Terwijl verder nog vrij uitvoerig werd gesproken over de bevorderings- en ontslagregeling van beroeps- en reserve-officieren. En tenslotte waren er dan nog een aantal interessante mondelinge vragen te stellen veel te weinig gebruik wordt gemaakt. Juist dit vragenuurtje zou een hoogtepunt kunnen zijn in het wekelijkse parlementaire leven. Het behoeven waarlijk niet altijd brandende kwesties te zijn, die dan ter sprake moeten komen. Juist niet zouden we zeggen, maar dat neemt niet weg, dat er voldoende vragen te stellen zijn, die bepaalde groepen in ons volk terdege zullen interesseren. En heel misschien zou het nog wel eens zou kunnen zijn — maar dat is al te optimistisch — dat dit vragenuurtje een einde zou maken aan die verschrikkelijke begrotingshandeling, waarbij men meent dat geen enkel détail mag worden vergeten.

West-Duitsland in N.A.V.O. en West-Europese Unie

DOOR JAC. S. HOEK

Na de verwerping van het E.D.G.-verdrag door Frankrijk is met koortsachtige haast gezocht naar een andere oplossing voor de West-Duitse deelneming aan de verdediging van het Westen, die aanvaardbaar is, zowel voor Frankrijk als voor West-Duitsland.

De centrale figuur in deze diplomatieke activiteit was Mendès-France, de mysterieuze Franse minister-president. Deze man berekent met Macchiavellistisch cynisme zijn kansen. De conferenties met de ex-E.D.G.-landen en de negenmogendhedenconferentie in Londen en eveneens de debatten in de Franse kamer, die daarop volgden, toonden aan dat Mendès-France een meester is in de politieke koorddanserij. Het Franse parlement en vooral het Franse volk zien in stomme verbazing, vrees of ontzag naar hem op. Het „immobilisme”, de tot niets leidende Franse politiek van de laatste twee jaren, werd door Mendès-France met enige daverende besluiten doorbroken. In nog geen twee maanden tijds werd het conflict in Indo-China opgelost en werd de E.D.G. aan de kant gezet. Zowel binnen als buiten Frankrijk zat men zich de ogen uit te wrijven. Het meeste schrokken de Engelsen. Mendès-France, die na de conferentie met de E.D.G.-landen in Brussel urenlang in Londen met Churchill en Eden gesproken had, bleek de verzekering, die hij de Britse staatslieden had gedaan, nl. dat hij de E.D.G. in het Franse parlement zou verdedigen, niet te zijn nagekomen. Zijn rede in de Franse Nationale Vergadering tijdens het E.D.G.-debat gaf de doodsteek aan het verdrag. Het belangrijkste argument van Mendès-France was: door zich in de E.D.G. zo nauw te binden aan West-Duitsland loopt de historische alliantie tussen Frankrijk en Engeland gevaar te verslappen en dreigt Frankrijk door West-Duitsland te worden overspeeld. Engeland zal zich meer moeten binden aan het Europese continent, voordat Frankrijk de herbewapening van West-Duitsland kan accepteren.

De vijf landen, die in Brussel met Mendès-France in conflict kwamen, omdat zij weigerden het hoofdbeginsel uit het E.D.G.-verdrag, nl. de schepping van een bovennationaal Europees gezag te laten vallen, werden samen, met bijstand door Mendès-France, in de Nationale Vergadering in de beklagenbank gezet. De vijf, omdat zij de Franse protocollen niet hadden willen slikken en Engeland, omdat het buiten de E.D.G. wilde blijven.

De Amerikanen waren uiteraard helemaal niet te spreken over de gang van zaken in Europa en dachten er zelfs aan om buiten Frankrijk om tot de herbewapening van West-Duitsland over te gaan.

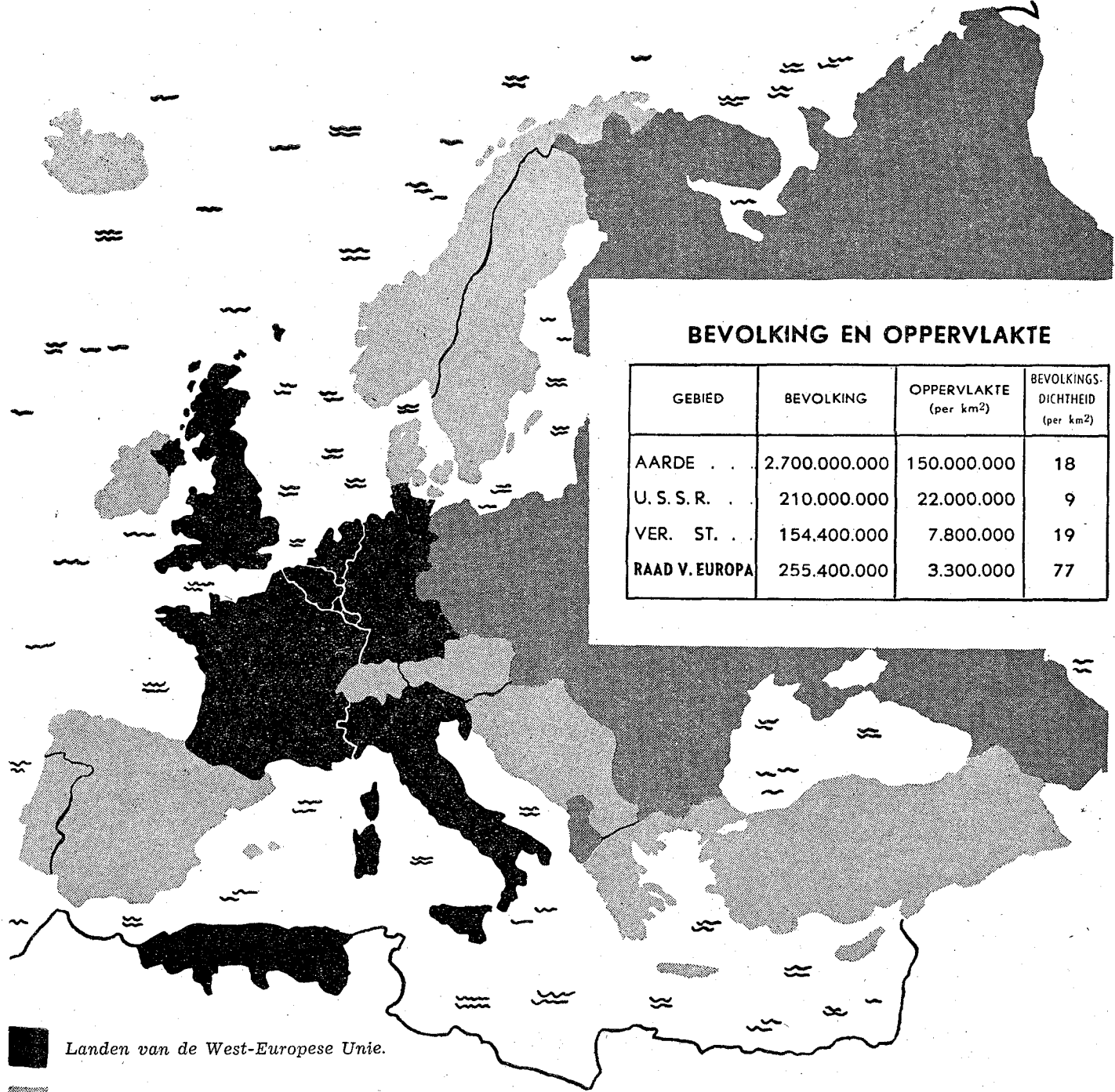
Anthony Eden, de Engelse minister van buitenlandse zaken, wist de stukken aan elkaar te lijmen, maar hij kon daarin niet slagen zonder dat hij Winston Churchill tijdens de Londense negenmogendhedenconferentie had overreed, het besluit te nemen de Engelse troepen op het Europese continent te handhaven, zolang de meerderheid van de continentale West-Europese landen zich tegen terugtrekking verzetten.

Het staat voor iedereen vast, dat de verplichting, die Engeland tijdens de Londense conferentie op zich heeft genomen, twee jaar geleden de E.D.G. tot stand zou hebben gebracht.

West-Duitsland zou dan nu reeds de militaire inspanning leveren, die voor de veiligheid van West-Europa noodzakelijk is. Bovendien zou het ideaal van de Europese eenwording thans reeds een eind verder tot zijn vervulling zijn genaderd.

Mendès-France heeft deze concessie aan Engeland ontworpen. Het psychologisch effect hiervan op de Fransen moet men niet onderschatten. Dat werkt stellig ten nadele van de Europese gedachte en heeft het Franse nationalisme in hevige mate aangewakkerd. De aanhangers van generaal De Gaulle dwepen met Mendès-France. Maar ook vele socialisten en rooms-katholieke republikeinen, die de Europese integratie-politiek (K.S.G., E.D.G., en Europese Politieke Gemeenschap) voorstaan blijken onder het nationalistisch élan van Mendès-France het hoofd kwijt te raken. In het debat in de Franse Kamer na de Londense successen van Mendès-France wekten deze groepen meer de indruk, dat hun Europese integratie-politiek beheerst wordt door het nationalistische streven dan door de oprechte wil de eenheid van Europa tot stand te brengen. Men ging in nationalisme opbieden tegen Mendès-France en maakte van de E.D.G. het beste middel om de Franse suprematie over West-Duitsland te verzekeren. In wezen blijken de meeste Fransen op het ogenblik het woord „supranationaal” op gelijke wijze te interpreteren. Zij zeggen „supra” maar zij bedoelen veeleer „super”. In dit opzicht hebben de ontwikkelingen in Frankrijk van de laatste maanden bijzonder verhelderend gewerkt. De rest van Europa doet goed zich verder geen illusies te maken. De strijd in Frankrijk tussen voor- en tegenstanders van de E.D.G. is er niet een tussen Europeanen en nationalisten, maar van nationalist tegen nationalist. Slechts een kleine groep Franse politici staat oprecht de Europese gedachte voor en die vindt geen klankbodem in het Franse volk. Dat de z.g. pro-Europese kabinetten, die Mendès-France voorafgingen, met de E.D.G. jarenlang getalmd hebben, kan alleen maar verklaard worden door het slinkende vertrouwen in de doeltreffendheid van dit supra-nationale systeem als middel om Frankrijks hegemonie in Europa te verzekeren. Dit vertrouwen verminderde naar gelang de binnenlandse economische moeilijkheden en de strubbelingen in de overzeese rijkdelen toenamen. Naarmate het zelfvertrouwen in Frankrijk afnam, werd de angst voor West-Duitsland met de dag meer gekoesterd. Mendès-France is de man van de „shock-therapie”, van de wekker, die het Franse volk en het Franse parlement uit de dommel opschrift. Hij zorgt ervoor dat de wekker volgens een bepaald tijdschema afloopt: Indo-China, Tunis en Marokko, E.D.G., zijn economisch en sociaal program.

Maar of het hem lukken zal het Franse parlement in voldoende mate achter zich te krijgen, moet nog blijken. Men is in Frankrijk wel meer door een wekker heen geslapen. Veel zal ervan afhangen of hij het Franse volk blijvend kan fascineren, zodat het parlement onder druk van de publieke opinie zich onder zijn leiding schikt. Socialist en M.R.P. worden om beurten door hem onder de kin gestreken. Mendès-France heeft er begrip voor, dat zij door de val van de E.D.G. ernstig gezichtsverlies hebben geleden. Daarom

- Landen van de West-Europese Unie.
- Landen aangesloten bij het Atlantische pact of neutraal.
- Russische invloedssfeer.

doet hij zijn best deze partijen de weg terug mogelijk te maken. Die weg terug is: prioriteit verlenen aan het Franse nationale herstel zowel met betrekking tot Frankrijks positie als economische macht als met betrekking tot zijn aspiraties van één van de grote vier in de wereldpolitiek. Op die terugweg schudt Mendès-France het Europese peloton, waarin West-Duitsland aan de kop zou kunnen komen te liggen, van zich af. Frankrijk kan zich volgens hem het best doen gelden door zich uitsluitend in het gezelschap der groten te bevinden: de Verenigde Staten, Engeland en Sovjet-Rusland. De

club van zes West-Europese landen, waarin Frankrijk door onderschikking aan boven-nationaal Europees gezag vrijheid van beweging verliest, ziet Mendès-France als een verzwakking van Frankrijks wereldpolitieke positie. Men doet goed zich de onderhandelingen over het E.D.G.-verdrag te herinneren om te beseffen, dat de boven-nationale en nationale garanties, die vooral de kleinere landen, zoals de Benelux, hebben geëist en terecht hebben geëist, indertijd op grote weerstanden bij de Fransen zijn gestuit. Men sprak in Parijs over een gedeformeerd plan-Pleven. Het oorspronkelijke plan

van de Franse minister van defensie Plevin voor een Europees leger legde de Franse suprematie in West-Europa keihard vast. De verdragstekst voor de Europese Defensie Gemeenschap, die de toenmalige Franse regering tenslotte tegen heug en meug aanvaardde, en die in het Franse parlement en zelfs bij de heer Plevin op ernstig verzet stuitte, maakte aan deze Franse illusie een einde, en opende bij de andere vijf z.g. E.D.G.-landen vrij baan voor het ideaal: de Europese integratie. Nu het Frankrijk van Mendès-France dit ideaal de bodem heeft ingeslagen, lijkt het irreal voor de andere Europese landen, ook voor de Benelux-landen, om te trachten Frankrijk toch op de supranationale weg te brengen. Zolang de crisis, waarin Frankrijk en zijn overzeese rijkdelen zich nationaal en internationaal bevinden, niet is opgelost, betekent elke bovennationale Europese regeling met Frankrijk op welk terrein ook een slag in de lucht.

Mendès-France heeft in het Franse parlement de mond vol over supra-nationale oplossingen. Het zou naïef zijn wanneer het buitenland daaraan bijzondere betekenis toekende. De Franse premier jongleert hiermee uitsluitend voor binnenlands gebruik. De pro-E.D.G.-politici, de socialisten en de M.R.P., tracht hij de weg terug mogelijk te maken, zodat zij zich op de duur bij de parlementaire groepen gaan voegen, waarmee hij zijn regeringsprogram kan uitvoeren. Mendès-France is duidelijk een man, die alleen kan regeren met de steun van de politieke partijen, die men in Frankrijk aanduidt met de naam „centrum-links”.

Hij is bereid gebleken als prijs voor zijn nationaal politiek program de toelating van West-Duitsland tot de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie mogelijk te maken.

Men zou verwachten, dat de angsthasen in het Franse parlement, b.v. Herriot, die de E.D.G. om zeep brachten uit vrees voor de Duitsers, dit helemaal niet konden slikken, maar ziedaar, Mendès-France kreeg het Franse parlement mee. Het nationalistisch ideaal had de heren te pakken en plotseling waren ze niet meer bang.

Wat men ook tegen zijn politiek mag inbrengen en dat is heel wat, de Franse premier heeft twee belangrijke winstpunten geboekt, die de hoop op de reeds jarenlang gewenste versterking van de Atlantische verdediging op het Europese continent heeft doen herleven:

1. de binding van de Britse troepen op het vasteland;
2. de toelating tot en de herbewapening van West-Duitsland binnen de N.A.V.O.

Het eerste winstpunt heeft diepe indruk gemaakt op het Franse volk en heeft de bittere pil van Duitslands toelating tot de N.A.V.O. aanzienlijk verguld. De overwinning, die Mendès-France op Engeland behaalde, streelde de eigenwaarde. Frankrijk was nog niet uitgepraat!

De betekenis van de Engelse binding moet men ook weer niet overdrijven. Zij betekent militair dat Engeland formeel heeft vastgelegd wat zij in feite strategisch voor de eigen veiligheid noodzaak is te doen voor de komende tijden: n.l. de aanwezigheid van Britse troepen op het Europese continent handhaven. Politiek onderwerpt de Britse regering een beslissing over de terugtrekking van deze troepen van het

aan de goedkeuring door de meerderheid van de landen der West-Europese Unie. Maar de Britse regering maakt een uitzondering voor het geval ergens in het gemeenbest een noodtoestand ontstaat, die terugtrekking noodzakelijk maakt.

Deze onderwerping aan een meerderheidsbeslissing is voor Engeland ongetwijfeld een bovennationaal element, maar het is slechts een klein onderdeel van al wat op het Europese continent over supra-nationale integratie wordt gedacht.

Mendès-France was met deze Engelse binding erg blij. Hij kon met het supranationale element „de Europeanen” in het Franse parlement trachten te winnen. Tegelijkertijd kon hij de „niet-Europeanen” en de felle „anti-Duitsers” in dit parlement deze Engelse fopspeen toestoppen, zodat hun geklammer over de Duitse herbewapening moest verminderen. Die vier Engelse divisies, die op het ogenblik in West-Duitsland vertoeven, zouden immers ook zonder deze Engelse garantie tot in verre toekomst hun gewicht in de schaal blijven leggen.

Anthony Eden, de Britse minister van buitenlandse zaken, heeft zeer juist aangevoeld wat Mendès-France nodig had zonder dat hij Engeland anders dan tot het strikt noodzakelijke committeerde. Voor Engeland is het Europese ideaal niets anders dan het zich binden tot het strikt noodzakelijke. De enorme desillusie in de Verenigde Staten en West-Duitsland ontstaan na de verwerping van de E.D.G. door Frankrijk moest zo spoedig mogelijk worden weggewerkt. Daarvoor heeft Eden een oud paard van stal gehaald: het Brussels verdrag van 1948, waarin Engeland, Frankrijk en de drie Benelux-landen elkaar automatisch militaire bijstand verzekeren in geval van agressie. Dit verdrag is gebaseerd op bondgenootschappelijke samenwerking, een klassiek internationaal tractaat, dat mede de stoot heeft gegeven tot het totstandkomen van het grotere Atlantische Bondgenootschap: de N.A.V.O. Noch in het ene, noch in het andere is sprake van overdracht van nationale souvereiniteit. Alleen op deze basis wil Engeland aan Europa meewerken en Mendès-France wil niet anders, want grote mogelijkheden kunnen in een bondgenootschap meer gewicht in de schaal leggen dan in een bovennationale gemeenschap.

De Franse nationale vergadering zal half December het ratificatiedebat over de Parijse accoorden beginnen. Mendès-France zal dan stellig wijzen op zijn „supra-nationale” activiteit in Brussel, Londen en Parijs en op zijn „wapenpool”-plannen voor de toekomst. Daarmee zal hij trachten vooral de socialisten en de volksrepublikeinen in het geveel te komen. Na de conferentie van Londen had Mendès-France deze politieke groeperingen reeds een heel eind naar zich getrokken, maar zij hebben zich nog niet helemaal gevangen gegeven. Het subtiel maar steriele spel van de Franse politieke partijen om de volksgunst is voor elk Frans kabinet een voortdurende bedreiging, ook Mendès-France heeft hier mee te maken. Zoals de toestand in Frankrijk zich op dit moment laat aanzien, mag men verwachten, dat de Franse nationale vergadering de accoorden van Parijs: de toetreding van West-Duitsland als lid tot de N.A.V.O. en van West-Duitsland en Italië tot de West-Europese Unie zal goedkeuren voor het eind van dit jaar. Want de ster van Mendès-France staat zeer hoog aan de Parijse hemel.

(Wordt vervolgd).

ZUIDHOLLANDSE BANK

ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN
ROTTERDAM DE VIEZEN 'S-GRAVENHAGE

*

Verdeeld gezelschap

*

Sprekers en schrijvers van de Partij van de Arbeid worden niet moede er de aandacht op te vestigen, dat de leden der Christelijke partijen niet steeds dezelfde praktische conclusies trekken uit het door allen beleden beginsel. Hieruit leiden zij dan af, dat partijvorming op Christelijke grondslag onjuist is.

Inderdaad moet erkend worden, dat er somtijds verschil van inzicht is ten aanzien van hetgeen de beginselen in een bepaalde situatie en ten opzichte van een aan de orde zijnd vraagstuk eisen. Er kan misverstand zijn. De een kan de werkelijkheid, die steeds bij de praktische toepassing van beginselen in aanmerking genomen moet worden, anders zien dan de ander. Het is ook mogelijk, dat men in vroegere omstandigheden iets als een eis van „beginsel” heeft geponeerd, wat toch bij diepere studie en bij gewijzigde toestanden, niet als zodanig is te beschouwen. Maar dit kan een geschilpunt worden.

Over het algemeen echter valt het wel mee met de verschillen. Vooral, wanneer het gaat over de toepassing van beginselen, die duidelijk uit de Heilige Schriften zijn af te leiden.

Er is, om een onderwerp te noemen, onder ons geen verschil over de vraag aan welke eisen een in elk opzicht ideale huwelijkswetgeving zou moeten beantwoorden. Er kan wel verschil van gevoelens opkomen over de vraag in hoeverre hier de overheid ook rekening moet houden met hetgeen de Heiland „de hardigheid der harten” noemde.

Geen verschil is er over het antwoord op de vraag, of de overheid zich mag en moet bemoeien met sociaal-economische aangelegenheden. Er kan wel verschil opkomen over de grenzen van deze bemoeiingen, ook in verband met een bepaalde fase van maatschappelijke ontwikkeling. Dat er grenzen zijn, wordt algemeen erkend. Maar waar in een gegeven situatie die grens precies ligt, kan discutabel zijn. De kijk, die men op de feiten heeft, op de eventuele gevolgen van een bepaalde maatregel, kan tot een verschillend eindoordeel leiden.

Telkens weer blijkt echter dat men het eens wordt, omdat men ten slotte dezelfde grondbeginselen aanvaardt, die op de Schrift steunen. De goede samenwerking ook in het Convent van Chris-

telijk-sociale organisaties, van werkgevers en arbeiders, moge als een van de vele bewijzen voor deze stelling genoemd worden.

Maar al zou er over dit punt nog veel zijn te zeggen, wij willen het hierbij thans laten.

Wel willen wij de vraag stellen en beantwoorden of misschien in de socialistische kring steeds dezelfde conclusies worden getrokken uit de door allen aanvaarde principiële lijnen?

Het lijkt er niet op! En het heeft er nooit op geleken. Over tal van vraagstukken werd in de internationale sociaal-democratie strijd gevoerd. Tussen Marxisten en revisionisten zijn ernstige botsingen voorgekomen. Ook nu zijn er grote geschillen over internationale aangelegenheden.

Sterker: men is het ten onzent in de Partij van de Arbeid zelfs niet eens over de vraag, wat onder het begrip „socialisme” verstaan moet worden.

Van de gesprekken, die in een selecte socialistische kring werden gehouden,

onder leiding van prof. **Banning**, werd mededeling gedaan in het maandschrift „Socialisme en Democratie”.

Op bladzijde 369 van de jaargang 1953 kan men lezen, dat de heer **Polak** het meest verrassende vindt, „dat in dit gezelschap zo verschillende opvattingen bestaan omtrent het wezen van het socialisme. Niet alleen hier, in alle gezelschappen en in alle discussies, die ik in de laatste tijd heb meegemaakt, heb ik nog nooit een overeenstemming hierover kunnen ontdekken.”

De heer **Polak** miste in het algemeen een fundamentele ondergrond. Hij vond dit een ontstellende lacune.

Het is dus een verdeeld gezelschap. Men is het niet eens over de onderwijsvraagstukken, al schijnen velen wel hun best te willen doen om de ontwikkeling van het Christelijk nijverheidsonderwijs tegen te houden.

Op de keper beschouwd is men het ook, ondanks het „socialistisch” uitgangspunt, niet eens over de organisatie der maatschappij en over de socialisatie van bedrijven. Wel is er bij de meerderheid een gaan in de lijn van het staats-socialisme, al poogt men dit te ontkennen.

Duidelijk is in elk geval, dat de verschillen in eigen kring niet gering zijn.

Men moet dan ook maar niet al te boud spreken over verschillen, die men in de kring der Christelijk-politieke groepen meent te kunnen opmerken. De fundamentele ondergrond is hier aanwezig.

Prof. Dr R. Schippers in gesprek met de Heer C. Smeenk

DE SCHOOLGELDKWESTIE

Mr A. B. ROOSJEN

De Schoolgeldwet van minister Cals bedoelt, blijkens de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp, drieërlei:

a. afschaffing van de schoolgelden voor de leerplichtige jeugd.

b. verlaging van het schoolgeldtarief voor de hogere leerjaren van ulo, voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs en lager nijverheidsonderwijs, alsmede voor de leerlingen van kweekscholen en van scholen voor uitgebreid lager en middelbaar nijverheidsonderwijs.

c. vereenvoudiging in de veelsoortigheid van regelingen van schoolgeldheffing.

Hoezeer ik een verlaging van lasten in deze tijd kan toejuichen, het wetsontwerp van minister Cals ontmoet bij mij ernstige bedenkingen. De totale afschaffing der schoolgelden voor het leerplichtige kind kan mijn goedkeuring niet wegdragen.

Indien het betalen van schoolgeld voor ouders een beletsel zou vormen hun kinderen het onderwijs te laten volgen dat zij wenselijk achten en waarvoor de kinderen de verstandelijke vermogens bezitten, mag geen bijdrage in de kosten van het onderwijs van hen verlangd worden. Overigens acht ik het vanzelfsprekend wanneer van de ouders, naar de mate van hun financiële krachten, een bescheiden retributie wordt gevraagd voor het onderwijs dat de kinderen ontvangen, aangezien de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en het onderwijs primair bij de ouders berust.

Het heeft mij getroffen dat het socialistische Kamerlid de heer Van Sleen in „Het Parool” van 23 October 1954 het heffen van schoolgeld voor de leerplichtige jeugd als „dwaas” meent te moeten betitelen. „Immers”, aldus de heer Van Sleen, „men verplicht de ouders hun kinderen naar school te zenden; geven zij uitvoering aan die verplichting, dan verbindt men er het onlogisch gevolg aan, hen voor die opgelegde plicht te belasten.”

Uit deze woorden moet men gevoelen op welk een gevaarlijke weg men is met de totale afschaffing van schoolgelden. Door deze afschaffing loopt men het gevaar dat het onderwijs in toenemende mate Staatszaak en daardoor minder een zaak van het volk zal worden.

Ik weet heel goed dat deze vrees óngegrond genoemd wordt, maar zij wordt gevoed doordat „de afschaffers” de voorgestelde maatregel zien als de eerste stap op de weg naar algehele afschaffing van school- en collegegelden. Dit zal

met zich meebrengen dat van overheidswege zal worden uitgemaakt wie tot bepaalde inrichtingen van voortgezet onderwijs zullen worden toegelaten. Tegen een dergelijke staatsbevoogding, waarbij de verantwoordelijkheid der ouders steeds meer in de knel geraakt, meen ik alarm te moeten kleppen. De afschaffing van schoolgelden brengt ons op een hellend vlak. Daarom dient onverminderd te worden vastgehouden aan het „schoolgeld naar draagkracht”.

Ik wil nog eens herhalen: het betalen van schoolgeld mag voor geen enkel kind een obstakel vormen voor het volgen van onderwijs. Elk kind moet het onderwijs kunnen ontvangen waarvoor het de capaciteiten bezit. Jaren geleden waarschuwde een liberaal in de Staten van Friesland dat bij heffing van schoolgeld velen, die thans tot goede staatsburgers worden opgeleid, als „gemene gamins” zouden opgroeien.

Een dergelijke vrees behoeft nu stellig niet te bestaan, niet alleen omdat wij inmiddels de leerplicht hebben gekregen, maar bovenal omdat ouders die werkelijk geen schoolgeld kunnen betalen, daarvan thans reeds zijn vrijgesteld. Het gaat mij echter te ver, indien ook de financieel het meest draagkrachtigen geen schoolgeld zouden betalen.

Ik denk aan een uitspraak van de vroegere minister van Onderwijs, prof. Rutten, die in een begrotingsrede verklaarde: „Het vrijstellen van de ouders van elke financiële bijdrage zou het medeleven der ouders met de school kunnen verminderen. Naar mijn inzicht dient dit medeleven juist op elke mogelijke wijze te worden gestimuleerd; aan een afzwakking daarvan zou ik zeker niet willen medewerken.” Radicaal verzette deze bewindsman zich tegen een voorstel tot afschaffing van schoolgelden, zoals nu door zijn opvolger werd ingediend.

* * *

Tenslotte zou ik nog de aandacht willen vestigen op de onaangename consequenties welke het wetsontwerp kan hebben voor het bijzonder onderwijs.

Zoals men weet komt het bij dit onderwijs herhaaldelijk voor dat nieuw gestichte scholen voor voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs enkele jaren geheel uit eigen middelen in stand moeten worden gehouden, voordat zij subsidie verkrijgen. Eén van de middelen tot financiering dezer scholen tijdens de beginperiode wordt gevormd door de schoolgelden. Worden deze, zoals het wetsontwerp voorstelt, voor de eerste twee leerjaren van dit onderwijs afgeschaft, dan geraken deze scholen in een impasse. Deze moeilijkheden versterken de tegenzin tegen een wetsontwerp, waartegen ik principiële bezwaren moet uitspreken.

Minister Prof. Dr J. Zijlstra maakt iets duidelijk aan de verbaasde wethouder van economische zaken van Den Haag, de Heer Mr J. Waartsen

BESCHERMING BEVOLKING een ereplicht

Mr Dr E. P. VERKERK

De ervaring in de afgelopen oorlog heeft duidelijk gedemonstreerd dat een leger, hetzij defensief, hetzij offensief, niet kan bestaan zonder een bezielde thuisfront.

De enorme bombardementen, welke vooral in de laatste oorlogsjaren de Duitse steden troffen, ondermijnden de morele weerstand van de Duitse bevolking dermate dat van een normaal functioneren van diensten en bedrijven niet meer kon worden gesproken. Mede hierdoor konden de geallieerden in een verbluffend tempo doorstoten naar het hart van Duitsland.

In Engeland, waar een efficiënte burgerlijke verdedigingsorganisatie tijdens de oorlogsjaren in het leven werd geroepen, heeft men, bezielde met de wil tot overwinnen, kans gezien de bevolking voor de onderscheiden diensten in de Civil Defence, warm te maken en dit droeg in niet geringe mate bij tot de spoedige afloop van de vijandelijkheden.

De ervaringen in de laatste oorlog opgedaan, noopte ook de Nederlandse regering zich te bezinnen op de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen. Men kwam aan de hand van talloze gegevens tot de conclusie dat deze bescherming anders diende te worden georganiseerd dan tijdens de vóór de oorlog het geval was.

Daartoe werd de organisatie Burgerlijke Verdediging in het leven geroepen. Om elke gedachte aan een semi-militaire organisatie bij het Nederlandse publiek weg te nemen, werd deze maar gewijzigd in Bescherming Bevolking. Na een periode van moeizaam worstelen heeft deze naam thans in Nederland burgerrecht verkregen.

Van meetaf-aan werd beklemtoond dat de bescherming van de bevolking in eerste instantie een gemeentelijke aangelegenheid diende te zijn. Een nieuwe wettelijke regeling moest worden gecreëerd ter vervanging van de wet betreffende bescherming tegen luchtaanvallen van 23 April 1936.

Bij Koninklijke boodschap van 29 Januari 1952 werd een vier-tal ontwerpen van wet aan de Tweede Kamer aangeboden, t.w.:

- a. bescherming van de bevolking
- b. noodwachten voor de bescherming van de bevolking, de personeelsvoorziening van deze noodwachten en de rechtstoestand van dit personeel.
- c. verplaatsing van de bevolking
- d. verzekering van het beschikbaar blijven van goederen in geval van oorlog, oorlogsgevaar, daaraan verwante of daarmee verband houdende buitengewone omstandigheden.

Deze vier ontwerpen hangen nauw samen. Het zijn vooral de beide eersten, die in het kader van dit artikel van belang zijn.

De 37 artikelen tellende wet Bescherming Bevolking regelt de opzet en de organisatie van de bescherming bevolking. Onderscheid wordt gemaakt tussen A-kringen en B-kringen. In de A-kringen worden, aldus artikel 2 der wet, maatregelen van verhoogde bescherming genomen. Dit zijn dus die gebieden, waarin voor de oorlogsvoering belangrijke objecten liggen of bedrijven gevestigd zijn die voor de instandhouding van het maatschappelijk verkeer onontbeerlijk zijn. De z.g. B-kringen vormen het overig grondgebied.

De plaatselijke organisatie werd aan de gemeenten zelf overgelaten. In de B-kringen werden de beschermingsplannen

van de verschillende gemeenten veelal gecoördineerd en talloze gemeenschappelijke regelingen voor de onderlinge bijstand kwamen tot stand.

De Minister van Binnenlandse Zaken werd belast met de opstelling van een rijksplan. Het laat zich n.l. aanzien dat bij ernstige calamiteiten de plaatselijke organisaties te kort zouden schieten. Hierin wordt van Rijkswegen voorzien door de vorming van een aantal mobiele colonnes. Deze colonnes zullen, zodra de B.B. in staat van paraatheid wordt gebracht, voortdurend kunnen worden ingezet. De grote moeilijkheid is echter de vraag, hoe deze mobiele colonnes te bemannen. De animo hiervoor blijkt niet groot te zijn. De regering overweegt hiervoor een dienstplicht in te voeren, waartegen uiteraard ernstige bezwaren zouden kunnen worden naar voren gebracht.

Op de burgemeesters rust de plicht voor hun gemeente een beschermingsplan op te zetten, welk plan, na te zijn voorzien van het advies van de Commissaris der Koningin in de betreffende provincie aan de goedkeuring van de Minister van Binnenlandse Zaken is onderworpen.

De plannen van de gemeenten, welke deel uitmaken van een bepaalde kring, worden als kringplan ter goedkeuring voorgelegd.

Waar n.l. werd overgegaan tot het aangaan van gemeen-

FAVAM
PEPERMUNT

schappelijke regelingen, werden door de burgemeesters, die tezamen de kringraad vormen, de plannen van de onderscheiden gemeenten gecoördineerd.

Met de technische uitvoering van de door de kringraad genomen besluiten is het Kringhoofd belast.

In provinciaal verband is de Commissaris der Koningin met het toezicht belast.

Het gehele systeem van deze beveiligingsorganisatie berust op vrijwilligheid. De rechtspositie van het personeel van de B.B. is vastgelegd in de wet op de noodwachten. Bij de opbouw werden de volgende diensten geformeerd: de brandweer, de opruiming en reddingsdienst, de geneeskundige dienst en de dienst sociale verzorging.

Voor het personeel, kortweg noodwachters geheten, dienden aparte regelingen te worden getroffen met betrekking tot hun rechten en plichten.

Het personeel van de diensten verbindt zich in de regel aan een kring. De noodwachters worden derhalve kringnoodwachters genoemd, zulks in tegenstelling tot het personeel dat de mobiele rijkscolonnen zal bezetten, die Rijksnoodwachters worden genoemd. Een ander onderscheid wordt gemaakt, al naar gelang men bestemd is tot fulltime of parttime-noodwachter. De eerste categorie zal in de opgelegde taak een volledig beroep vinden, zodra de staat van paraatheid wordt afgekondigd, de tweede groep doet eens per 10 à 12 dagen dienst.

Voor de meeste B-kringen is noch de ene, noch de andere de meest geëigende figuur. Voor deze gebieden spreekt men van noodwachters-bij-oproep. Deze categorie wordt eerst in dienst geroepen, wanneer zich een bepaalde calamiteit heeft voorgedaan.

Voor de rechtspositie van de noodwachters bij ongeval of ziekte werd aansluiting gezocht bij de terzake geldende regelingen voor militairen. Het bestek van dit artikel laat niet toe breder hierop in te gaan.

De boven onder c. en d. genoemde wetten regelen de verplaatsing van de bevolking, de huisvesting van verplaatste personen en de aan burgemeesters toegekende bevoegdheid huizen en gebouwen te vorderen voor inkwartiering van deze personen. Ook kan de Minister van Binnenlandse Zaken in overleg met zijn collega van Oorlog maatregelen treffen om bepaalde goederen beschikbaar te houden ter voorziening in de behoeften van de volkshuishouding en de militaire verdediging.

Ondanks het verzet van de C.P.N. en de E.V.C., die de organisatie Bescherming Bevolking, als niet-passend in hun schema van vredelievendheid, wensen te beschouwen, kan met voldoening worden geconstateerd, dat de wervingsactie tot dusverre een bevredigend verloop heeft gehad.

Van de 232.000 benodigde vrijwilligers hebben zich tot dusver reeds 158.000 personen aangemeld. Wat het personeel betreft is de B.B. dus reeds voor 68 % bemand. Onder deze bevinden zich talloze dames, voor wie een taak is weggelegd hetzij bij de E.H.B.O., hetzij bij de dienst sociale verzorging. Dat ook verloop plaats heeft is vanzelfsprekend.

Hiervoor kunnen als hoofdredenen naar voren worden gebracht:

- a. de moeilijkheid om de leden gebonden te houden (o.m. verhuizingen, veranderingen van werkkring etc.)
- b. tot dusverre verliep te veel tijd tussen het tijdstip van de aanmeldingen en de verstrekking van materieel.

Thans zijn de opleidingen in het land in volle gang.

Nu de internationale situatie een meer stabiel karakter begint te vertonen en in militair opzicht de basis werd gelegd voor een harmonische samenwerking, is het te hopen dat ook de B.B., waaraan eveneens een internationale betekenis moet worden toegekend, binnen afzienbare tijd volledig bemand, paraat is om de belangen van de burgerbevolking in tijd van nood naar behoren te behartigen.

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau
Centraal Comité. Giro 89673

3	Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert	f 0,25
6	Het Program van Beginselen	„ 0,10
7	Modelreglement van een Kiesvereniging ...	„ 0,40
8	Modelreglement van een Kiesvereniging ...	„ 0,40
9	Modelreglement van een Dorpskiesvereniging	„ 0,40
18	Het Kapitalisme, R. Gosker	„ 0,50
19	In Kuyper's lijn, C. Smeenk	„ 0,25
24	Handboekje voor de propaganda	„ 0,35
26	Schetsenbundel, Prof. Dr L. W. G. Scholten	„ 0,25
32	Schets „Het Constitutionele Koningschap”, C. D. v. Oosten	„ 0,10
37	In de strijd der beginselen, Prof. Dr K. Dijk	„ 0,45
38	Rapport huwelijk en echtscheiding	„ 0,75
40	De A.R. Partij en de Middenstand, H. van Eysden	„ 0,65
41	Onder de schijnwerper der historie, H. Algra	„ 0,65
42	De tragiek van de Partij van de Arbeid, R. Gosker	„ 0,65
43	De lijn onzer politiek	„ 0,75
46	De kracht der zwakheid (Deputatenrede)	„ 0,50
48	Verantwoorde emigratie	„ 0,60
49	Onbloedige revolutie, R. Gosker	„ 1,25
52	Maatregelen tegen de communisten	„ 0,35
53	Verzamelen, propagandafolder Arjos	„ 0,25
54	Christendom en internationale ordening, Prof. Dr G. H. J. v. d. Molen	„ 0,95
55	Taak en plaats der provincie	„ 0,45
56	Handboekje Huisbezoekers	„ 0,50
57	Onze mannen in de Kamer, Dr A. Veerman	„ 0,50
58	Om de Christelijke Vrijheid (Deputatenrede)	„ 0,50
59	Het program van actie 1952	„ 0,25
60	Calvijn en de Staatkunde. Dr D. Nauta	„ 1,20
61	De Reformatie en de staatkunde, Dr D. J. de Groot	„ 1,40
62	Het passieve vrouwenkiesrecht (rapport) ...	„ 0,60
63	De eerste 5 artikelen van het beginselprogram (rapport)	„ 0,50
64	Model gemeenteprogram	„ 0,75
65	Onze verhouding tot de S.G.P.	„ 0,75
66	Contributiekaarten per 100 stuks	„ 2,50
67	Beginsel en Ideaal, Prof. Dr S. U. Zuidema	„ 0,50
68	Bezitsvorming, Drs C. P. Hazenbosch	„ 0,50
69	Bestuursvorm openbare school (rapport) ...	„ 0,15
70	Europese Integratie (rapport)	„ 0,50
71	Voor Geloof en Vrijheid	„ 1,—
72	Chr. Sociale Politiek in deze tijd	„ 0,90
73	De Komende Ouderdomsvoorziening	„ 0,90
74	Het Mandement de verzuiling en onze strijd tegen de doorbraak	„ 0,75
75	Reorganisatierapport	„ 0,50
76	Model Provincieprogram	„ 0,75

Op Eigen Wieken

Deut. 32~Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage.

De Arjos in de provincies

W. AARNOUTSE

Naast het jaarverslag van de secretaris — zie het vorig nummer — is er plaats voor een overzicht van hetgeen in het afgelopen jaar door de provinciale verbanden is gepresteerd. De vaartredacteur heeft ons daarvoor — bereidwillig als altijd — de nodige ruimte afgestaan. Daarom steken we van wal om kris-kras door ons land te gaan varen. En we nodigen u uit aan boord te komen en ons onderweg gezelschap te houden. We stellen u voor naar Overijssel te varen, want.....

DAAR WERD IETS GROOTS VERRICHT

Dat is niet overdreven. Nurks zal misschien mopperen, dat 11 nieuwe clubs in één jaar niet de moeite waard zijn, maar hij kan ons nog meer vertellen. Wij zijn over dit resultaat opgetogen.

En zeggen tot Nurks: Kijk naar jezelf. Wat heb jij in het afgelopen jaar gedaan? Overijssel is van 21 op 27 clubs gekomen. En daar is voor gewerkt. Er is gewoegd door de mensen van het bestuur, maar ook door de gewone clubleden. Er is intensief samengewerkt met het moderamen van het Landelijk Bestuur. De moderamenleden hebben menig avondje in het land van Dinkel en Regge doorgebracht. Men heeft zelfs het plan geopperd mr Verplanke naar Overijssel te doen verhuizen. Hij sprak daar toch elke avond! Maar hoe dit ook zij, in Overijssel is de klad eruit en de actie erin. Want men gaat niet op zijn lauweren rusten. Men heeft plannen voor de oprichting van 16 nieuwe clubs. En dan zullen er toch zeker wel 10 uit de bus komen.

In Overijssel heeft men een Arjosmededelingenblad dat klinkt als een klok. „Merck toch hoe sterck” doet zijn naam eer aan. Het laat zonder uitzondering een fris en opgewekt geluid horen. Het is geen wonder dat het enthousiasme kweekt en tot activiteit prikkelt. We worden bijna verlegen. Over dit provinciaal verband is zoveel te vertellen. En we hebben maar zo weinig ruimte. Eigenlijk moeten we nog iets zeggen over het programma voor het buitenlands contact, het streekverband „Noord-Oost”, de jaarvergadering op 29 Mei te Zwolle, de studieconferentie te Ommen waar Drs Hazenbosch over „Bezitsvorming” sprak, over de activiteit van de club in Zwolle met zijn eigen blad „Jeugd en Politiek”. Maar 't gaat niet meer. We moeten verder. Over het IJsselmeer naar Noord-Holland.

BETERE JAREN GEKEND

Noord-Holland zal ons deze kwalificatie niet euvel duiden. Er is immers niet alles mee gezegd. Het provinciaal verband zal het verlies van 5 clubs wel weer te boven komen. De situatie heeft in het afgelopen jaar wat moeilijk gelegen, maar wij hebben gehoord, dat het verband nu in bepaalde streken een actie gaat beginnen teneinde het aantal clubs, laten we zeggen tot 40, te verhogen. In Noord-Holland heeft men begrepen, dat het probleem van de doorstroming acuut is in de Arjos. Op de

jaarvergadering van 7 November 1953 heeft men daar uitvoerig over gesproken.

Provinciale studieconferenties zijn zeer in trek gekomen. Ook Noord-Holland heeft zich aan dit experiment gewaagd. En men heeft er maar meteen twee dagen voor genomen. 19 Februari j.l. sprak de heer Van Ruller over „Principiële en praktische politiek in onze tijd”. De volgende dag refereerde Prof. De Jong over „De praktijk van het Arjoswerk”. Als men dan nog bedenkt, dat deze conferentie plaats vond in een roemrijk overblijfsel van de bewogen historie der Hollandse gewesten, is het wel duidelijk dat deze bijeenkomst een glorieus evenement is geweest.

AMSTERDAM: DE HOOFDSTAD

O zo! Het stedelijk verband blaakt van levenslust. Het hoofdbestuurslid verspeeld, maar thans 2 mensen in het bestuur der Centrale Kiesvereniging. En in Truus van den Pol de eerste presidente. Maar ook overigens, zo heeft men ons verzekerd, wordt er in, naast en boven de grachten druk gevaren. Er is een nieuwe club bijgekomen („de Krommerdt”) die alles wat krom is, recht wil gaan slaan. Er is het afgelopen jaar veel werk verzet in Amsterdam. Men heeft er op succesvolle wijze weekends en cursusavonden georganiseerd en als Arjos het 75-jarig bestaan van de Partij luisterrijk gevierd. Daarom nemen we met een gerust hart afscheid. En buitengaats gaat het nu naar Zeeland.

ZEELAND VECHT DOOR

In de Zeeuwse archipel doet men meer dan alleen open brieven verzenden aan het Centraal Comité. Het aantal clubs is constant gebleven. Maar dat betekent niet, dat men in het afgelopen jaar niet geworsteld heeft om dit resultaat te bereiken. En als we ons niet vergissen, heeft men besloten dat het aantal van 25 clubs de springplank naar de 30 is. Voor een flinke sprong is geen Zeeuw vervaard. En die dertig clubs komen er!

Zeeland heeft deze zomer zijn clubvoorzitters bijeen gehad en uit het verslag hebben we gemerkt dat de situatie grondig doorgesproken is. Er zijn conclusies getrokken en aan de clubs rondgestuurd. Natuurlijk is er ook een algemene vergadering gehouden. De Landelijk Secretaris heeft daar gesproken over de situatie van de politieke jeugdbeweging. Voeg bij dit alles nog dat de twee streekverbanden: „Walcheren” en „De Bevelanden” de provinciale organisatie krachtig steunen en de conclusie ligt voor de hand dat de Zeeuwen zich wel zullen reddend. Waarbij we dan gaarne besluiten met de wens, dat ook in financieel opzicht na het worstelen zal volgen het ontzwellen.

ARJOSMENSEN NODIG

Wij weten niet wat ds Selle op de Arjosmeeting in Sleewijk heeft gezegd toen hij sprak over „Kerkmensen en werkmensen”. Wij voor ons zouden liever over iets anders gesproken

hebben in Noord-Brabant. Want die kerkmensen zijn er wel en dat de mensen hier werken, geloven we direct. Maar waar zijn de Arjosmensen? Waarom moet Noord-Brabant nu persé een couveuse-kindje blijven? Zeker, we hebben begrip voor de moeilijkheden van dit provinciaal verband. En we hebben respect voor de mensen die hier het werk doen. En toch, er zit ons iets dwars. Als men in Sleenwijk, Klundert en Bergen op Zoom geslaagde meetings kan houden, waarom dan niet in de andere plaatsen? En daarna meteen een club. De mensen vasthouden! Dan is de Arjos in Noord-Brabant het volgend jaar tweemaal zo groot. In de Langstraat hebben we de eerste ritseling vernomen. Werkendam heeft nu een club. Een wolkje als eens mans hand? Laat het waar zijn.

ZO DOEN WIJ HET BIJ ONS

Het is niet alleen prettig over Groningen te schrijven, het is ook een beetje lastig. Want we hebben een rijstebrijberg stukken voor ons liggen. We voelen dat we dit provinciaal verband een eresaluut moeten brengen. Heeft op 13 Maart j.l. in Groningen niet een parlements zitting plaatsgevonden die uniek is in de historie van de Arjos? We tintelen van verlangen U daar een uitvoerig relaas van te geven, maar..... waar blijven we dan? Dit parlement werd gevormd door zes fracties. Voorzitter was de heer A. W. Biewenga.

De minister-president, de heer van Ruller, geflankeerd door twee vrouwelijke staatssecretarissen, had een nota ingediend over „De partijen in het Nederlandse staatsbestel”. Een afgeladen tribune, felle debatten en een hagel van interrupties gaven kleur en fleur aan deze gebeurtenis. Een gebeurtenis die op haar beurt bewezen heeft stimulerend te werken op de studie op de clubs.

Vanzelfsprekend is de Groningse Arjos ook dit jaar — op 30 Juni — naar Schiermonnikoog wezen varen. Het is begrijpelijk dat men dit jaarlijks Calvinistisch feest niet meer wil missen.

Groningen heeft op 23 October j.l. voor de tweede maal bezwezen, dat men durft experimenteren en dat men met originele ideeën de jongeren enthousiast kan maken. Ditmaal wist men grote belangstelling te wekken voor een openbaar politiek forum. Dit forum stond voor de reusachtige taak in de tijd van twee uur 35 vragen over de meest uiteenlopende onderwerpen — na het mandement kwam men via Westerling in Nieuw-Guinea terecht — te behandelen.

Voorzitter Silvis had het gemakkelijk. Het forum — waarin zitting namen 6 heren en 1 dame — vatte zijn taak serieus op. Openhartig werden ook de meest persoonlijke vragen onder ogen gezien. Dat is ongetwijfeld mee de reden geweest, dat dit forum is ingeslagen. Critici fluisteren, dat het misschien beter was geweest het terrein voor de vragen wat te beperken. Dan was men niet in tijdnood gekomen.

Naast deze activiteiten heeft men het gewone werk niet vergeten. De districten hebben op volle toeren gedraaid. En het provinciaal verband is het nieuwe seizoen ingegaan met de strijdkreet: Elke club een nieuwe club verdubbelt het getal. En men heeft het zo gedaan dat iedere club ook inderdaad weet welke plaats voor zijn rekening komt om bewerkt te worden. U begrijpt, dat we de uitslag van deze veldtocht met meer dan gewone belangstelling tegemoet zien. Sterkte in de strijd, Groningen!

HET ROER MOET OM!

We zouden over Gelderland werkelijk wel eens een opgewekt geluid willen laten horen. De laatste jaren is het immers — we zeggen het met een gevoel van spijt — bergafwaarts gegaan. En ook 1954 vertoont het beeld van de dalende lijn. Maar laten we nu aanstonds met nadruk zeggen, dat we Gelderland daarmee niet verwijzen naar de hoek van de hopeloze gevallen. Daar denken we geen ogenblik aan. Waarom zou ook hier niet kunnen wat in Overijssel is gedaan? Daar stonden de zaken enkele jaren geleden ook niet zo roos-

kleurig. Overijssel er bovenop? Prachtig. Maar dan deze winter Gelderland! Onze Gelderse mensen weten, dat het moderamen een open oog heeft voor de moeilijkheden (en mogelijkheden!) en zo spoedig mogelijk assistentie zal verlenen bij de oprichting van clubs. Waarbij er van uitgegaan wordt, dat het provinciaal bestuur en de clubs — met het voorbeeld van Groningen voor ogen — ook zelf zullen doen wat mogelijk is.

SEMPER IDEM

Gelijk het leven eens gerusten landmans genoeglijk voortrolt, zo gaat het ook met de Drentse Arjos. Maar nu moeten we voorzichtig zijn. Het betekent niet, dat onze Arjosvrienden daar niet enthousiast zijn. Dat zij verre. De bewijzen liggen er dat het anders is. Drenthe is een paar clubs armer geworden, maar dit is — laten we zeggen — een toevallige omstandigheid. Het hadden er evengoed een paar meer kunnen zijn. In ieder geval heeft het bestuur besloten, dat men dit verlies niet „neemt”.

Gedurende het afgelopen jaar zijn er tenminste twee hoogtepunten geweest. We noemen allereerst de belangrijke studieconferentie te Emmen op 19 December 1953. De belangstelling daarvoor neemt met het jaar toe. Het was ditmaal ook de moeite waard, want het ging over „De A.R. Partij en de toekomst” en de referent was niemand meer of minder dan Dr Veerman. En voor de deelnemers en voor de clubs, heeft deze conferentie naar nut terdege bewezen. In de tweede plaats de provinciale toedag op 20 Februari 1954 te Hoogeveen. Kennelijk uitgaande van de gedachte: nu of nooit, deed het bestuur een vredelievende aanval op Minister Zijlstra als spreker. Met het gewenste resultaat, want de bewindsman sprak op de toedag over: Internationale vragen en onze roeping. Daarnaast hield Ds Dr J. Ozinga een toespraak over: De mannen van Jabes. Wie deze toedag heeft meegemaakt — en wij waren zo gelukkig — weet hoe goed het die dag was en hoe dicht opeengepakt het Arjosvolk in die grote zaal bijeen zat. Drenthe op zijn best!

In Drenthe doet men aan onderling clubbezoek. Men oordeelt daar gunstig over. Het verstevigt de band tussen de verschillende clubs. En tenslotte kan men altijd nog wel iets van elkaar leren.

Ook dit dient nog vermelding: vóór en na het clubbezoek, als uitvloeisel van de landelijke studieconferentie, wordt een bestuursvergadering gehouden, waarvoor ook de clubbezoekers, die geen bestuurslid zijn, worden uitgenodigd. Op de ene vergadering komt o.m. de verdeling van de clubs over de bezoekers aan de orde, op de andere de bespreking van de rapporten van het clubbezoek. Wij geloven dat dit voorbeeld navolging verdient. Men betreft meer mensen bij het werk en men krijgt tegelijk een behoorlijke kijk op toekomstige kandidaten voor bestuurslid.

.....EN NOG GEEN HOOGTEVREES

U begrijpt natuurlijk, dat we de steven naar Zuid-Holland hebben gewend. Tachtig clubs en nog geen hoogtevrees, dat is de moeite waard om even bij stil te staan. Maar ook slechts even, want men heeft ons voor waar verteld, dat het bestuur oprukt naar de negentig clubs. „Ze zitten erin”, zo zegt men. Wel, dan is het ook logisch dat ze eruit komen. Zuid-Holland beleeft een periode van hoogconjunctuur. En daar verblijdt de hele Arjos zich over. Vijftien nieuwe clubs vormden de oogst van een jaar van hard werken en fietsen.

Ook Zuid-Holland heeft zijn studieconferentie gehad, n.l. op 27 Februari 1954 te Rotterdam. Dr Veerman refereerde ook hier over: De A.R. Partij en de toekomst. Doorbraak en federalisme stonden in het middelpunt. Gehoor gevende aan vele verzoeken zijn reeds een tweetal nieuwe studieconferenties geprojecteerd voor dit seizoen.

Het bestuur heeft nog meer in zijn mars. Voor de bevordering van het contact en het stimuleren van het clubwerk

worden in alle districten besturenconferenties belegd. In deze uitgestrekte provincie verrichten de districten — in totaal 10 — zeer nuttig werk.

Gouda heeft op 23 October j.l. de Zuid-Hollandse Arjos in jaarvergadering bijeen gezien. Het is een goede dag geweest. Maar de voorbereiding is dan ook voorbeeldig geweest. Een stroom van stukken — jaarverslagen, uitnodigingen, opwekkingen, herinneringen enz. — is over Zuid-Holland verspreid en dat dit voor de secretaresse hele en halve slapeloze nachten heeft betekend, laat zich nu wel denken, Zuid-Holland zou zonder Hannie niet zijn wat het nu is.

Over de middagvergadering moeten we nog zeggen, dat Drs Hazenbosch sprak over: „Het mandement en de politieke verhoudingen” en Ds Dr Ozinga over: „De taak van de kerk en onze taak”.

Tevoren had Sj. Jonker, die nu het voorzitterschap heeft overgedragen aan Hopman uit Gouda, deze toogdag geopend met een toespraak: Waar moet de Arjos heen? Maar daarover hoort u binnenkort meer. En daarmee moeten we voor Zuid-Holland volstaan.

VOOLE KRACHT VOORUIT

Dat geldt het district Den Haag. Het is in Den Haag mischien wel eens wat slappes geweest. Maar die tijd is dan nu voorbij. Met een netto-winst van 4 nieuwelingen mag deze stad zich thans beroemen op het bezit van 11 levenslustige clubs (inclusief die in de voorsteden).

AANTREKKELIJK MENU

Ook het district Rotterdam laat zich niet onbetuigd. Het heeft voor de tweede maal een politieke week georganiseerd met het doel de jonge Rotterdammers Arjos-mind te maken. Voor een aantrekkelijk menu was gezorgd. Vier avondvergaderingen; deskundige sprekers; actuele en praktische onderwerpen en tot besluit een forumavond, die er wezen mocht. Dit alles is een felicitatie waard.

STUDIECLUBS EN KOEIEN

Utrecht heeft het afgelopen jaar niet zo best geboerd. Een verlies van 25% is wel wat erg hoog. Gelukkig kunnen we tegelijk meedelen, dat het bestuur met het inhalen van de schade ernst maakt. We vertrouwen dat naast de twee clubs die er reeds opgericht zijn, ook de drie andere clubs, waarvan de oprichting in voorbereiding is, spoedig zullen komen. In elk geval zijn wij blij, dat men heeft ingezien dat er noodzakelijk wat gebeuren moest. De instelling van regionale propagandacomité's voor het stimuleren van de bestaande en het oprichten van nieuwe clubs, juichen wij toe.

We besluiten met te memoreren, dat op 29 October j.l. de jaarvergadering gehouden werd. In Utrecht doet men dat om 8 uur in de avond. Als wij goed zijn ingelicht houdt dit verband met de omstandigheid, dat Stichting koeien ook 's Zaterdagmiddags gemolken moeten worden. Hetgeen wij als niet-deskundigen zonder meer aannemen.

TEGENWIND

Dat het een provinciaal verband niet altijd voor de wind gaat heeft ook Friesland ondervonden. Het solide Noorden bleek dit jaar niet helemaal waterdicht meer te zijn. Nu zijn we over Friesland echter niet direct ongerust. In het verleden heeft men steeds bewezen de zaak aan te kunnen. En we hebben de indruk, dat het nu weer excelsior zal gaan. In die mening zijn we versterkt door wat we gehoord en gelezen hebben over de plannen voor een grootscheepse actie. Want men is toch wel wat geschrokken van de klappen, die geïncasseerd moesten worden. Maar goed, als Friesland zijn zin krijgt, komen er deze winter 9 clubs bij. En dat heeft men elkaar op de jaarvergadering van 23 October j.l. — waar aan de organisatorische moeilijkheden en mogelijkheden alle aandacht is geschonken — beloofd. Waarom zou het dan niet gebeuren?

Uit het reorganisatierapport

JONGERENORGANISATIE

Algemeen

Het is niet de taak van een reorganisatiecommissie om uitvoerig te beschrijven welke waardevolle activiteiten door de Arjos worden ontplooid. Naast het clubwerk, dat de centrale plaats inneemt, worden én vorming én propaganda bijzonder gediend door de vele studieconferenties, welke de Arjos zowel landelijk als provinciaal en regionaal pleegt te organiseren, verder door de jaarlijkse conferentie van studenten, door de verkiezingsstoogdagen en niet te vergeten door het buitenlands contact, waarmee de Arjos belangrijk en baanbrekend werk verricht.

Organisatorische zijde

Wat de organisatorische kant betreft, bij de partiële herziening der statuten in 1946 is de jeugdorganisatie in het partijverband opgenomen. Daarmee is een einde gekomen aan een jarenlang gevoerde interne strijd. Voor de oorlog heeft de Arja immers tevergeefs getracht de zo zeer gewenste officiële erkenning te verkrijgen. Dat zat mede vast op de positie van de toen niet minder actieve organisatie van de A. R. Propaganda- en Studieclubs. Door de reorganisatie, welke nog in 1940 tot stand kwam, is deze controversale verdwenen. De Arjos werd in de partijorganisatie zelf opgenomen. In de praktijk is deze beslissing van grote betekenis gebleken. De positie van de Nationale Organisatie in het partijleven is daardoor versterkt. Dit was trouwens ook van belang bij het contact met de andere politieke jeugdorganisaties.

De opname binnen het partijverband betekent dat de behartiging van de belangen van de jeugdorganisaties tevens een partijzaak geworden is. De statutenwijziging bracht dan ook mee, dat het Centraal Comité werd verplicht financiële steun te bieden. Daaraan heeft het Centraal Comité voldaan. Het secretariaat van de jongerenorganisatie is gevestigd op zijn bureau. De kosten daarvan worden door het Centraal Comité betaald.

De reorganisatiecommissie spreekt de hoop uit dat het Centraal Comité en kiesverenigingen met ruime hand het prachtige werk der Arjos steunen. Vaak zal dat heel mooi kunnen gebeuren door financieel de uitgave van een nieuwe folder, de organisatie van een cursus voor de Arjos, of iets dergelijks mogelijk te maken. De Arjos heeft bewezen deze steun waard te zijn. Natuurlijk, veel pogen, en zo nu en dan falen, is het vrijmoedig voorrecht van de jeugd.

Het voornaamste is: er is onder de jongeren veel politieke belangstelling. Men grijpe die met alle kracht aan. Onze Arjos, verreweg de grootste politieke jongerenorganisatie in ons land, is onze steun meer dan waard. Daar liggen mogelijkheden voor de toekomst.

Uw kat eet graag goed

Uw kat eet graag lekker

Uw kat eet graag Felix

CHRISTELIJKE SOCIALE POLITIEK IN DEZE TIJD

Enkele stellingen uit onze brochure

A. De algemene lijn: de uitgangspunten van onze christelijk sociale politiek

1. Onze sociale politiek is — ook al bestaat zij uit de behartiging van onderscheidene belangen — niettemin in wezen geen belangenpolitiek, maar beginselpolitiek. Bij de behartiging van stoffelijke belangen laten wij ons leiden door wat God ons in Zijn Woord gebiedt. Daar ligt de norm. Daar ligt ook de enige mogelijkheid voor een waarlijk harmonische samenleving.

2. Het gaat in de sociale politiek om de mens. Ons doel moet zijn het leven zo in te richten, dat de mens kan beantwoorden aan zijn bestemming: te leven tot Gods eer en tot zegen van zijn naaste.

3. Deze mens is een verantwoordelijk wezen. Daarin ligt mede zijn beeld-Gods zijn: de mens heeft de macht beslissingen te nemen en hij is daarvoor aansprakelijk. In onze tijd, met zijn neiging tot collectivisme, is het nodig er op te letten, dat deze eigen verantwoordelijkheid van de mens niet nodeloos wordt ingeperkt.

4. De mens staat niet alleen, hij leeft in een gemeenschap, die hem draagt en beveiligd. De mens kan zonder gemeenschap niet bestaan; vandaar de grote betekenis van het tweede gebod van de hoofdsom.

5. In de samenleving bestaan tal van verbanden, gemeenschappen naast elkaar, niet van elkander afhankelijk, maar elk met een eigen taak, opdracht. Elk met eigen verantwoordelijkheid. Onder deze verbanden neemt de staat een belangrijke plaats in (o.a.: omvat gehele volk, kan zijn wil dwingend opleggen). Maar elke gemeenschap (gezin, kerk, bedrijf) moet zich in vrijheid naar eigen aard kunnen ontplooiën.

6. De taak van de overheid op sociaal terrein wordt dus begrensd door de taak van andere gemeenschappen. Van groot gewicht is de taak van de overheid „een schild te zijn voor de zwakken”, d.i. ook in sociaal opzicht onrecht bestrijden en recht bevorderen. Evenzeer is het de taak van de overheid, „het volk ten goede”, een groei naar gezonde verhoudingen te bevorderen. Wat dit alles inhoudt is afhankelijk van de omstandigheden, die in elke tijd weer andere eisen stellen.

7. Het doel van alle sociale arbeid moet zijn het bevorderen van de gerechtigheid. Geen egoïstische belangenstrijd, ook niet van groepsegoïsme, geen machtsconcentratie bij mens of groep, maar een streven naar een rechtvaardige samenleving, die door zondige mensen nooit in volkomenheid verwezenlijkt zal worden, maar die ons als Goddelijke norm en als ideaal steeds voor ogen moet blijven staan.

B. De concrete doeleinden van een christelijk sociale politiek in deze tijd, welke voortvloeien uit de algemene lijn. Het gaat hierbij noch om volledigheid, noch om systeem. Een aantal punten, die in de brochure in de verschillende referaten naar voren springen, zijn hier bijeen gevoegd.

1. *Welvaartsspreiding* (pag. 19). De gedachte, die ten grondslag ligt aan de wens, dat de staat zich tot taak zal stellen de „herverdeling van de inkomens”, is verwerpelijk; het inkomen is niet iets, wat de staat toedeelt. Wel zal de overheid moeten bevorderen, dat het gehele volk zoveel mogelijk deel heeft aan de welvaart van het land: belastingheffing, waar nodig steunverlening en bescherming (een schild voor de zwakken!).

2. *Vrijere loonvorming* (pag. 21, 64) wordt in dit raam verdedigd. Centraal geleide loonvorming werkt niet alleen nivellerend, maar heeft ook de strekking de lonen te drukken. Het

bedrijf is een gemeenschap; voorspoed in een bedrijf moet alle medewerkers ten goede komen.

3. *Werkgelegenheid* (pag. 17, 31). Behoud en bevordering van de werkgelegenheid moet een der voornaamste oogmerken zijn der overheid, niet alleen om de stoffelijke, maar boven alles om de geestelijke en zedelijke waarde van de arbeid voor de mens.

4. *Bezitsvorming* (pag. 12, 21, 31) is eveneens van grote zedelijke waarde. Wie bezitloos is, is afhankelijk. Bezit bevordert het gevoel van verantwoordelijkheid en zelfstandigheid; het schept de mogelijkheid tot een betere ontplooiing der persoonlijkheid.

5. Grote zedelijke kracht ligt er voor een volk ook in het behoud van een gezond kleinbedrijf. Daarom zal gezorgd moeten worden voor mogelijkheden, dat de *Middenstand* zich kan ontplooiën (pag. 40). Objectieve vestigingseisen verhinderen het optreden van ongezonde bedrijven, die ook anderen schaden; een goede credietpolitiek bevordert de ontwikkeling van gezonde bedrijven.

6. Beheersing van pacht- en grondprijzen — waarbij ook met een redelijk rendement van de eigenaar rekening gehouden moet worden — is nodig in verband met de schaarste aan cultuurgrond. Nodig is een actief *prijzbeleid voor land- en tuinbouw*, gericht op de bescherming van de producenten tegen te lage prijzen in tijden, dat de markten overvoerd worden en op de bescherming van de consumenten tegen te hoge prijzen in tijden van voedselschaarste (pag. 58).

7. Zeer grote aandacht dient thans nog geschonken te worden aan de *woningbouw*, teneinde een gezonde ontwikkeling van het gezinsleven te bevorderen. Daarbij zal ook gedacht moeten worden aan het grotere gezin (pag. 12, 32).

8. Het beleid inzake industrialisatie (en b.v. ook de gemeenteclassificatie) moet erop gericht zijn de trek naar de grote stad te remmen en het *platteland* tot ontwikkeling te brengen (pag. 13).

9. Bevordering van de *Zondagsrust* door de overheid, is van de allergrootste betekenis, zowel opdat het voor de bevolking mogelijk zal zijn de Zondag te heiligen in de dienst van God, als ook om de grote sociale zegen van de wekelijkse rustdag en om de versterking van het gezinsleven (pag. 31).

10. De overheid dient de publiekrechtelijke organisatie van het bedrijfsleven te bevorderen (*P.B.O.*) in deze vorm, dat de eigen verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven in al zijn organen en geledingen wordt bevorderd (pag. 16, 33, 38).

11. De *rechtsvorm van de onderneming* zal in die zin gewijzigd moeten worden, dat deze beantwoordt aan haar aard van: gemeenschap van arbeid, kapitaal en leiding. Ook de arbeid dient de haar toekomende plaats en verantwoordelijkheid te hebben (pag. 14).

12. Zeer urgent is een wettelijke regeling van de *verplichte ouderdomsvoorziening* op de grondslag van verzekering, ter vervanging van de bestaande noodregeling.

13. Bijzondere aandacht verdienen thans de „*vergeten groepen*”, d.w.z. degenen die niet meer in het arbeidsproces zijn ingeschakeld en die door de na-oorlogse ontwikkeling zeer in het gedrang zijn gekomen: gepensioneerden en vooral de weduwen en invaliden (pag. 33).

14. Wellicht ten overvloede besluiten we met nog weer op te merken, dat bij alles, wat (mee) door de overheid geregeld moet worden, steeds het streven moet zijn de eigen activiteit van personen en organen te bevorderen.

Zo doen wij het in

REGGEOORD

Kent u Reggeoord niet? Laat ik u dan mogen vertellen, dat het een prachtig oord is. Je vindt er bos en hei, en natuurlijk ook de Regge. Ideaal voor uw vakantie.

Maar waar u vakantie houdt, daar werkt de Arjos. Clubs uit Daarle, Den Ham, Ommen, Vroomshoop en Wierden (daar zweeft Reggeoord n.l. tussenin) hebben er (in verschillende fracties verdeeld) zwaar gedebatteerd over twee belangrijke raadsvoorstellen. De voorbereidingen zijn intensief geweest. Arjosleden zijn naar echte raadsleden gegaan, om hun inzicht en de problemen te leren kennen. Ze zijn zelf zo diep mogelijk in de stof gedoken. Misschien is de Dr A. Kuypertstichting er wel aan te pas gekomen.

Het ging over: de gemeente en de sport en de woningbouw. We drukken hier de zeer deskundige raadsvoorstellen af. Misschien kunnen andere clubs er ook van profiteren.

In Reggeoord is het een succes geworden.

AAN DE RAAD DER GEMEENTE REGGEOORD

Reggeoord, 8 September 1954.

Telkens voor een periode van 3 jaren, wordt door Gedeputeerde Staten aan elke gemeente een bouwvolume toegewezen. De toewijzing voor de jaren 1954 tot en met 1956 heeft thans plaats gevonden. In bovengenoemd tijdvak zullen in deze gemeente 180 woningen mogen worden gebouwd.

Wij meenden echter, alvorens u hiervan op de hoogte te stellen, pogingen te moeten aanwenden om tot een verhoogde toewijzing te geraken. Tot onze grote spijt moeten wij u mededelen, dat het College van Gedeputeerde Staten geen reden heeft kunnen vinden om tot een extra toewijzing over te gaan.

Thans staan wij dus voor de taak om het contingent voor 1954, 60 woningen dus, te verdelen. Bij de overweging van dit probleem komen de volgende vragen naar voren: 1e dient de overheidsbouw voorrang te hebben boven de bouw door particulieren; 2e aan welk soort woningen bestaat in onze gemeente behoefte; 3e hoe groot moeten de te bouwen woningen zijn?

Ons college is van mening dat de overheidsbouw zoveel mogelijk beperkt dient te worden. Sinds 1945 werden reeds 95 woningwet-woningen gebouwd; terwijl voorts gebleken is, dat verschillende bewoners van gemeente-woningen een eigen of particuliere woning prefereren. Een meerderheid in ons college is van mening, dat het slechts in uiterste gevallen tot de taak van de gemeentelijke overheid behoort, tot de bouw van woningen over te gaan.

Ieder mens heeft zijn eigen verantwoordelijkheid aangaande het vormen en huisvesten van zijn gezin. Men zal

zich daarvoor financiële offers moeten getroosten.

Het particulier initiatief heeft be-
wezen steeds tot de bouw van goede en goedkope woningen te kunnen komen.

Wij stellen u voor van het beschikbare jaarcontingent er 40 te bestemmen voor de particuliere bouw en 20 voor overheidsbouw. Tot nu toe is aan 18 particulieren bouwvolume toegewezen, terwijl ons bekend is dat er nog tenminste 6 bouwplannen in voorbereiding zijn.

Stelregel bij het ontwerpen van plannen voor woningwetbouw is wel dat de woningen zo sober en goedkoop mogelijk zullen zijn. Ditzelfde geldt ten aanzien van de grootte en indeling.

De ervaring heeft geleerd, dat slechts jonge gezinnen een aanvraag voor een woningwetwoning indienen; terwijl voorts de laatste tijd de neiging valt te constateren, dat oudere mensen hun woning ontruimen of woonruimte aan jongeren ter beschikking stellen. Deze ontwikkeling juichen wij zeer toe.

Wij stellen u dan ook voor 15 woningen te bouwen met een inhoud van 210 m³ (woonkamer, keuken en 2 slaapkamers) en 5 met een inhoud van 320 m³ (woonkamer, keuken, 3 slaapkamers en een doucheceel). De huren zullen resp. f 5,— en f 7,— bedragen. Aan de gemeente-architect is opdracht gegeven de plannen nader uit te werken en te bespreken met de betrokken instanties, opdat de bouw spoedig verwezenlijkt zal kunnen worden.

Aangaande de bouw van deze woningen hebben wij een aanbieding ontvangen van de N.V. Aannemingsmaatschappij „Bouw Snel” te Rotterdam. Genoemde firma biedt aan deze woningen te bouwen voor een prijs, die ver be-

neden de huidige aanbestedingsprijzen ligt. Uiteraard kan dit bedrag niet genoemd worden.

Wij vragen u dan ook machtiging om tot onderhandse in plaats van tot openbare aanbesteding over te mogen gaan. Op grond van het bepaalde in artikel 228 der gemeentewet, behoeft een dergelijk besluit de goedkeuring van het College van Gedeputeerde Staten. Deze woningen zullen verrijzen aan de Achterste Dwarsstraat in de nabijheid van de gemeentelijke opslagterreinen.

Burgemeester en Wethouders
van Reggeoord,

A. LE MAIRE, burgemeester
P. SCRIBA, secretaris.

AAN DE RAAD DER GEMEENTE REGGEOORD

Reggeoord, 8 September 1954

Reeds enkele keren werd vanuit de Raad de aandacht gevestigd op de moeilijkheden, welke bij de beoefening van sport in onze gemeente worden ondervonden. Ons College heeft zich steeds op het standpunt gesteld dat deze sportaangelegenheden buiten de werkingssfeer van een gemeentebestuur liggen. Thans echter dwingen enkele ingekomen verzoekschriften ons terzake voorstellen te doen.

De sportvereniging „Kwiek” verzoekt de gemeente een tweemaal voetbalterreinen, alsmede een gymnastieklokaal beschikbaar te stellen.

De zwemclub „Altijd fris” vraagt om de aanleg van een zwembad. Beide verzoekschriften zijn aan de Raad gericht.

Allereerst maken wij u opmerkzaam op de toon, waarin beide brieven zijn gesteld. Men acht het uitgemaakte zaak, dat de gemeentelijke overheid de sportverenigingen in staat moet stellen, volgens de gestelde idealen werkzaam te kunnen zijn. Voorts overweegt men zelfs niet een bepaalde jaarlijkse gebruiksvergoeding te garanderen, zodat de gemeentekas de volle exploitatielasten zal moeten dragen. Van initiatieven om langs andere wegen tot de gestelde doelen te geraken hebben wij nimmer iets vernomen.

De uitvoering van genoemde wensen zal circa 1 miljoen gulden vergen; hetgeen alleen al aan kapitaalslasten jaarlijks voor f 45.000,— op het gemeentelijk budget zal drukken. De onderhouds- en exploitatiekosten worden globaal op f 10.500,— 's jaars begroot.

Onze gemeente telt rond 32.000 zielen, waarvan er plm. 14.500 niet ouder dan 30 jaar zijn. Ongeveer 4400 kinderen bezoeken lagere scholen.

Wij achten een dergelijke uitgave, waarvan slechts een gering gedeelte van onze inwoners profijt zal kunnen trekken, ten enenmale onverantwoord.

Wel zijn wij bereid om 1800 m² grasland, eigendom van de gemeente, tegen een jaarlijkse vergoeding van f 100,— aan de sportvereniging „Kwiek” ter beschikking te stellen. Voorts overwegen wij om de afgekeurde openbare lagere school aan de Schapendijk, die sedert enige jaren ongebruikt staat, als gymnastieklokaal in te richten. Hiervoor zal geen vergoeding worden gevraagd. Indien uw College hiermede instemt, zullen te zijner tijd plannen en begrotingen voor het uitvoeren van de nodige verbouwing, aan u worden voorgelegd. Voor

het geven van gymnastiekonderwijs zullen de openbare en bijzondere lagere scholen in deze gemeente ook van dit lokaal gebruik kunnen maken.

Aangaande het verzoek van de zwemclub „Altijd fris” wijzen wij u er op dat binnen de grenzen van de gemeente plm. 7 km. rivieren, kanalen e.a. waterwegen aanwezig zijn. Naar onze mening is men voldoende in de gelegenheid om te zwemmen.

Gezien de zeer hoge aanlegkosten van een zwembad, zal een vrij-hoge toegangsprijs gevraagd moeten worden, wil

men een enigszins redelijke exploitatie kunnen voeren. Wij vrezen, dat hier tegen ernstige bezwaren zullen bestaan. Hetgeen wellicht tot gevolg heeft, dat men toch weer in de rivier of de kanalen gaat zwemmen.

Wij stellen u dan ook voor op het laatste verzoekschrift afwijzend te beschikken.

Burgemeester en Wethouders
van Reggeoord,
A. LE MAIRE, burgemeester.
P. SCRIBA, secretaris.

Europese samenwerking (3)

Dr A. VEERMAN

O. E. W. gaat maar onverstoorbaar door te schrijven over Europese samenwerking, ook al waait de wind uit een ongunstige hoek. Juist een jaar geleden was het denkbeeld van rechtstreekse verkiezingen voor een Europees parlement hoogst actueel, vandaag lijkt het bepaald onwettelijk. 't Kan verkeren.

Wanneer we echter niet in een wilde bui, maar op goede gronden voor de eenheid van Europa gepleit hebben, dan blijft het de moeite waard aan de vraagstukken aandacht te geven. Juist uit de moeilijkheden en mislukkingen moet geleerd worden, hoe wellicht het doel te bereiken is.

We gaan dit maal met een hele serie termen jongleren, die in de afgelopen jaren verbonden geweest zijn aan meningsverschillen, die ook al tot kritieke momenten geleid hebben.

Om te beginnen was er de tegenstelling tussen internationalisten en supranationalisten. We voegen er meteen nog een tweetal namen bij, dat precies dezelfde tegenstelling aanduidt; men kan ook spreken van gouvernementalisten en federalisten.

De eerstgenoemden zijn zij, die bij alle samenwerking tussen de staten willen vasthouden aan de volledige zeggenschap van de afzonderlijke staten.

Zij willen dus niet een superstaat, een federale staat, maar alle regelingen moeten van internationale aard zijn, in wezen beheerst door het volkenrecht. In feite betekent dat ook, dat zij voor een Europees parlement met werkelijke bevoegdheden niets voelen. Zo'n parlement immers veronderstelt, dat er een Europese staat is en een Europese regering. Zij willen daarentegen, dat de samenwerking zich afspeelt „op regeringsniveau”, dus in overleg tussen de (zelfstandige) regeringen. Intergouvernementeel dus. Van een federatie is hier geen sprake, hoogstens van een (ev. zeer nauwe) samenwerking, een (ev. zeer hecht) bondgenootschap.

In de praktijk zien we dit element steeds, wanneer voor het nemen van besluiten eenstemmigheid wordt verlangd, wanneer derhalve elk deelnemend land het vetorecht heeft. Het hoeft geen betoog, dat de samenwerking hier aldoor wordt bedreigd en dat in het overleg het eigen, nationale belang steeds de overhand heeft.

Dit intergouvernementele standpunt was en is dat van Engeland en de Scandinavische landen, waarbij we ook het huidige Frankrijk mogen noemen, dat in de voorbije jaren blijkbaar vooral federalist was „pour besoin de la cause”.

De tegenstelling is intussen wel duidelijk. Tegenover hen, die vasthouden aan de zelfstandigheid der afzonderlijke staten, staan zij, die een supra-nationaal orgaan tot stand willen brengen. Een federale staat dus, met een eigen bevoegdheid, een eigen gezagsfeer. Dat betekent, dat zij streven naar de

vorming van een Europese overheid, gecontroleerd door een Europees parlement. Dit laatste is een sterk argument, omdat bij de veelvuldige intergouvernementale samenwerking van een parlementaire contrôle maar weinig terecht komt. Het is immers uitgesloten al de internationale besluiten aan een volledige parlementaire behandeling in alle deelnemende landen te onderwerpen. Daarom klinkt steeds, bij alle vormen van internationale samenwerking (in de Benelux b.v. of in de organisatie van het Noord-Atlantisch verdrag) de roep om een parlementair orgaan. Om een rechtmatige volksinvalde tegenover het sterke overwicht van de regeringen.

Nu is er nog weer een tegenstelling binnen deze laatste groep, die der supranationalisten. Een verschil ten aanzien van de vraag, langs welke weg de federale staat tot stand moet komen. Dan vinden we naast elkaar de functionalisten en de constitutionalisten (deze laatste vindt men ook wel aangeduid als federalisten; we zullen maar zeggen: „federalisten in enge zin”).

De laatste groep zou willen beginnen met het opstellen van een Europese grondwet. Zij zou meteen de Europese staat willen scheppen. Zij pakt dus het hele vraagstuk tegelijk, als een geheel aan. In die Europese constitutie vindt men dan natuurlijk ook, welke bevoegdheden de Europese overheid zal hebben, welke terreinen van overheidszorg gefederaliseerd worden.

Daartegenover wilden de functionalisten stap voor stap te werk gaan. Op elk terrein, dat daarvoor in aanmerking komt, een federaal orgaan tot stand brengen, waarna dan uit de samenvoeging van deze afzonderlijke organen en door een overkoepeling ervan de Europese staat zou geboren worden. De Kolen- en Staal-gemeenschap was de eerste stap in deze richting. De Europese Defensie Gemeenschap zou de tweede worden. Waarbij gezegd moet, dat men na deze twee toch al de behoefte voelde aan een Europese constitutie.

Al deze tegenstellingen herinneren ons aan strijd van een paar jaar geleden. Thans heeft men wel andere zorgen. Toch kan men uit heel deze problematiek en uit deze strijd wat leren. Dit, dat de Europese eenheid geen zaak is van theoretische bespiegelingen. Wie een schema opstelt en meent aan de hand daarvan te kunnen gaan bouwen, komt bedrogen uit.

Wat in het staatkundig leven opgroeit vanuit de werkelijkheid, wat beantwoordt aan duidelijke behoeften, alleen dat is levensvatbaar. Schema's, zoals hierboven, zijn nuttig, om de mogelijkheden te leren zien. Maar hoe men te werk moet gaan, kan men niet aan de hand van een schema voor alle gevallen vaststellen.

Politiek is immers de kunst van het mogelijke. En dat met het doel voor ogen. Geen opportunisme, maar wel realisme.

Bouw- en
Aannemingsbedrijf

W. Boersma & Zoon

Bur. Patijnlaan 124
Tel. K 3404 -
4048 - 4358 - 3158

ZEIST

SERRES EN WARENHUIZENBOUW

N. V. AANNEMERSBEDRIJF

Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748-538 en 738

N.V. Houthandel ARENSEN

Luttekepoortstraat 52

Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij

HOOGZAND

N.V. R.H.I.W.A. ROTTERDAM

BERGSTRAAAT 6-16 - TELEFOON 82800 (5 lijnen)

**Aluminium-platen,
-profielen, -strippen**

H. ROBBERS - Schildersbedrijf

Gijsbrecht van Aemstelstraat 1

Telefoon 56595 - 717160 — AMSTERDAM

„PARLEY” wol

voor al Uw breiwerk!

PARLEY'S WOLSPINNERIJ - LEIDEN

Aannemers- en Handelsbedrijf

VAN OORD

- Grond- en Waterbouw-
kundige werfen

WERKENDAM
TELEFOON 23

- Handel in Rijsmaterialen en Riet

TRICOT-FABRIEKEN

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

Directeur:

Eigenaar:

H. G. HEIJ

HARDHOUTHANDEL

Marius van den Berg

Nieuwerbrug (Z.H.), telefoon 03488-218

levert:

Iepen, Beuken, Essen, Yang en ander hardhout

AANNEMERSBEDRIJF

- * Handel in rijstmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBRS. HAKKERS

WERKENDAM
Telefoon 14

Koog aan de Zaan
TEL. 4947 (K 2980)

FIRMA VAN HARN

BOOMKWEKERIJ „VREDEHOF” - KRABBENDIJK

VRUCHTBOMEN

voor TUIN en BOOMGAARD

BONGERS - WAGENINGEN

Verhuizingen - Verpakkingen - Meubelopslag
Intern. Autotransp. Zweden, Zwitserland enz.
tel. 2725 — Law. Allée 88

Wees zuinig met Uw GELD
koop bij
WESTERVELD

drogisteryn
DE CONCURRENT
WESTERVELD
FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELEN ONTVANGT U EEN KOERTING VAN **3%** WANT VOOR 10 AAN CASSABONS WORDT 30% TERUGBETAALD

Uitg. Bomec-art.

H. DORSMAN - Zwijndrecht

Telefoon 6576 - (K 1850)

Asbestcementproducten

Gespecialiseerd in het aanbrengen van asbestgolfplaten op daken

A. VINGERLING & ZOON - GOUDA

HOUT- EN HEIPALENHANDEL
ZAGERIJ EN SCHAVERIJ

J. den Haenstraat 25 — Tel. K 1820—2182

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon K 1894-1230 - Ouderkerk a/d IJssel
RONDE EN OVALE TAFELRANDEN

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen, regels, stijlen enz.

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180—3886
DIRECTIE: Tel. K 1180—2023

MIDDELBURG

C.V. SCHEEPSWERF EN GASHOUDERBOUW

Jonker & Stans

HENDRIK-IDO-AMBACHT - HOLLAND

Werf voor de bouw, ombouw en reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

DEN HAAG - ROTTERDAM - AMSTERDAM

LANGE POTEN 11 N. BINNENWEG 227 KALVERSTRAAT 123

B.P.W. IS BETER

Trallerassen

B.P.W.

Gaan jaren langer mee

Vaste assen
Schommelassen
Veerstaafassen
1-20 ton
draag vermogen

J. KNOOP N.V.

ADUARD
TELEF. 235-K 5903
GRONINGEN
TELEFOON 27465

Oh Bobby wat fijn!

NOOITGEDAGT SPEELGOED

J. NOOITGEDAGT & ZN. - IJLST

P. ZEEUW Jzn

ROTTERDAM-O. - VOORSCHOTERLAAN 51
Tel. 20218 - 22543 - Na zes uur: Tel. 22543 - 26977

GRANEN, VEEKOEKEN

GEDROOGDE PULP

Lid van de Rotterdamse Vereniging voor de Termijnhandel in Granen.

Scheepsinstallatiebedrijf

NEDERLAND

Oostdijk 28, IJsselmonde
Tel. 445, Ridderkerk
(4 lijnen)

VOORTSTUWINGS-
INSTALLATIES
van elk vermogen

LIFE
thee
blijft kwaliteit!

Kanis & Gunnink Kampen

Nederlandse gedachten

Over de toekomst niet zo bezorgd

Ter herinnering aan Aalberse

Zijlstra over Lieftinck en Colijn

Merkwaardige conclusie

Organisatieschema

Manifest van de A.R. Partij in Friesland

Uit krant en periodiek

De vaart der Arjos

Een merkwaardig redenaar

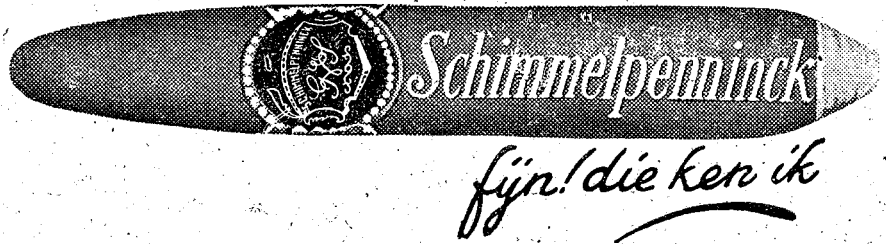
ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

Bouw- en
Aannemingsbedrijf

W. Boersma & Zoon

Bur. Patijnlaan 124
Tel. K 3404 -
4048 - 4358 - 3158

Z E I S T

Fa. C. A. MOSTERT & ZONEN

Internationale meubeltransport
Ruime bergplaatsen voor inboedels
Gesloten wagens tot 15 ton
Autodiensten 2 x per dag:
Leiden - Delft - Schiedam - Rotterdam v.v.
Autodiensten:
Leiden - Den Haag - Bredrecht - Breda -
Rijen - Dongen - Oosterhout - Tilburg
Eindhoven - Helmond v.v.

LEIDEN
Hooigracht 105a
Tel. 22085-21496

FIRMA BLAAK

Boot- en Sloepenbouwerij

HOOGZAND

VATEN BUSSEN

WIJNTJES Emballagehandel

SASSENHEIM, Molenstraat 2

Alle soorten blikemballages

SPECIAAL voor VERF- en CHEMISCHE INDUSTRIE
Telefoon K 2532 - 7387

P. ZEEUW Jzn

ROTTERDAM-O VOORSCHOTERLAAN 51
Tel. 20218 - 22543 - Na zes uur: Tel. 22543 - 26977

DRUKKERIJ RIJNLAND

ALPHEN AAN DEN RIJN - Telefoon 01720 - 3249

PERIODIEKEN
HANDELSDRUKWERK
BOEKWERKEN

Speciaal ingericht
voor grote oplagen

Ans streven is gericht op kwaliteits-drukwerk tegen scherp gecalculerde prijzen. Vraagt offerte.

GRANEN, VEEKOEKEN
GEDROOGDE PULP

Lid van de Rotterdamse Vereniging voor de Termijnhandel
in Granen

N.V. R.H.I.W.A. ROTTERDAM

BERGSTRAAAT 6-16 - TELEFOON 82800 (5 lijnen)

**Aluminium-platen,
-profielen, -strippen**

H. DORSMAN - Zwijndrecht

Telefoon 6576 - (K 1850)

Asbestementproducten

Gespecialiseerd in het aanbrengen
van asbestgolfplaten op daken

Fa C. Vermeer & Zn's

FABRIEKEN VOOR GEBOGEN HOUT
Telefoon K 1894-1230 - Ouderkerk a/d IJssel
RONDE EN OVALE TAFELRANDEN

Gebogen regels voor stoelen en fauteuils, armleggers, kappen,
regels stijlen enz.

„PARLEY” wol

voor al Uw breiwerk!

PARLEY'S WOLSPINNERIJ - LEIDEN

PONTIAC HORLOGES

SIEBEL

DEN HAAG - ROTTERDAM - AMSTERDAM

LANGÉ POTEN 11 N. BINNENWEG 227 KALVERSTRAAT 123

FISHCANNING FACTORY

„COLUMBIA”

Vlaardingen, Tel. K 1898-2068-3057
Rotterdam, Tel. K 1800-67072

VOOR EXPORT EN BINNENLAND

TRANSPORTINSTALLATIES

VOOR ELK DOEL IN ELKE UITVOERING

DE IJSEL N.V. - TEL. 92 - KAMPEN

Nederlandsche gedachten

10e JAARGANG No. 13 (Co. No. 6)
15 DECEMBER 1954

Verschijnt ten minste
een maal per maand

ANTI-REVOLUTIONAIR CONTACTORGAAN VOOR HET GEZIN

Redactie-adres: T. Cnossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman, Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).
Redactie: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935.
Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telef. 115935. Giro 89673 t.n.v. de Anti-revolutionaire Partij.
Advertentie-adm.: Veursestraatweg 173, Leidschendam.

Over de toekomst niet zo bezorgd

Er wordt tegenwoordig veel geklaagd over het politieke medeleven. Vergelijken met vroeger schijnt het vaak of de fut er uit is. Als graadmeter wordt dan vooral het bezoek op de vergaderingen der kiesverenigingen aangelegd. En ja — dan moet worden toegegeven, — dan is de temperatuur niet bepaald hoog. Van de zijde van de doorbraak wordt trouwens betoogd, dat de Christelijke politiek hoe langer hoe meer in discredit geraakt. Zij heeft, zo smaakt de doorbraak, haar hoogtepunten gehad en is nu danig op haar retour. Ongetwijfeld is er sprake van een zekere neerslachtigheid in onze kring. Wat is er toch aan de hand in ons politieke leven? Dat is de brandende vraag, die velen bezig houdt en waarop zij geen antwoord weten.

Er zijn een aantal algemene factoren aan te wijzen.

De eerste zou ik willen noemen de verzakelijking van het leven. Er wordt, Gode zij dank, nog heel veel vrijwillige arbeid verricht voor allerlei verenigingen, organisaties en in het kerkelijk leven. Toch is er in toenemende mate een tendenz, dat alles moet worden betaald. Dat hangt mee samen met de toenemende specialisatie op allerlei gebied. En, gespecialiseerde arbeid moet worden gehonoreerd. De Overheid gaat daarin voor. Voor allerlei commissoriale arbeid worden presentiegelden en vergoedingen gegeven. Daarmee hangt samen de toenemende neiging tot bijverdienste in de avonduren. Loon of salaris zijn niet voldoende. Het gezinsinkomen behoeft een versterking. Vele avonden zijn daarmee gemoeid. Dit hangt op zijn beurt weer samen met het verschijnsel, dat vooral voor de jonge mensen een of ander diploma noodzakelijk is om verder te komen. Avondlessen, cursussen zijn er zonder tal en deze vragen leerlingen en leraars.

Het tempo van de arbeid wordt in deze verzakelijke wereld steeds opgevoerd, want de arbeidsproductiviteit moet omhoog. Het tariefloon stimuleert de arbeidsprestatie. De continu-arbeid in vele fabrieken en bedrijven stuurt het geregelde gezinsleven door de

wisseling in dag- en nachtploegen in de war. En steeds meer wordt de aandacht, vooral van de jonge mensen, op verdienen gericht. Vooruitkomen in de wereld betekent vooral meer verdienen. Dit alles is niet bevorderlijk voor de belangstelling voor een principiële Christelijke politiek. Vooral niet wanneer deze politiek zou moeten concurreren met de welvaartsstaat van de Partij van de Arbeid. Het zou voor de doorbraakmensen wel eens goed zijn, wanneer zij aan deze zijde van de zaak wat meer aandacht gaven. Zij zouden zich minder verheugen over de ontwikkeling der dingen als zij het verband tussen het een en ander eens wat duidelijker gingen zien.

Daar is een tweede algemene oorzaak. De politieke vraagstukken zijn uitermate ingewikkeld geworden. Voor mij ligt nu, om zo maar een voorbeeld te noemen, het „Eindrapport van de Staatscommissie Vervanging Armenwet”. Een lijvig boekdeel van rond 200 pagina's der Kamerhandelingen. Hoevelen zijn er nu die daar diepgaand kennis van nemen en van kunnen nemen? Wij hebben onlangs een partijconferentie gehad ter bespreking van de komende ouderdomsvoorziening. Hoevelen der daar aanwezigen hebben het S.E.R.-advies kunnen „bestuderen”? En dat betreft dan de „upperten” van de partij. Goed, we geven een brochure uit om de zaak wat te vereenvoudigen. Wij schrijven wat artikelen om voorlichting te geven. Maar veel langer dan twee pagina's moet zulk een artikel niet zijn, want dan wordt het al niet meer gelezen. En toch moeten wij oordelen. Toch moeten wij, de gewone mensen van de kiesvereniging, daarin mee beslissen. Wij willen dat! Dat is toch onze staatkundige activiteit als burger. Maar het zit zo ingewikkeld in elkaar. Vergelijk nu eens hoe gemakkelijk men het had bij de Armenwet van 1912. Maar wat is er sedertdien niet veranderd op het terrein van de maatschappelijke zorg. Er zijn op dat terrein specialisten. Wie waagt er zich aan om voorlichting te geven? Journalisten zijn wat dat aangaat benijdens-

waardige ~~menschen~~ in niet te zeggen wondermensen. Die zijn in staat om in één avond zo'n dik boek door te nemen en er dezelfde avond nog een artikel over te schrijven. Maar dat artikel verschijnt zonder naam in de courant. En dan gaat het alleen om een algemene indruk en om nieuws. Maar beoordelen, toetsen, wegen?

De deskundigen? Zij willen het wel deskundig doen en zakelijk. Maar principiëel? Ja, dan komen zij dikwijls in de knoop.

Wilt ge een ander voorbeeld? De melkvoorziening in Nederland. Dat lijkt de draad van Ariadne wel. De Kamer heeft enige tijd geleden een uitvoerige uiteenzetting ontvangen. Hebben alle Kamerleden die nota bestudeerd? Of alleen de landbouwspecialisten? En wie zal er — niet deskundig zijnde — op verantwoorde wijze over schrijven? Natuurlijk, wanneer men zijn oor bij deze en gene te luisteren legt hoort men zo wel het een en ander. Ook wel in kritische zin! Maar de positie van de deskundige — vaak een ambtelijke positie — hetzij dan in dienst van de Overheid, hetzij bij een bedrijf of een maatschappelijke vereniging — verhindert hem vrijuit zijn mening te zeggen. Hij is immers op de een of andere wijze betrokken bij de onderhandelingen, die nog gaande zijn. En alle anderen zijn ondeskundig, want de dessous van de materie begrijpen zij niet.

Zo worden de dingen vaak hopeloos ingewikkeld voor de eenvoudige burger. Hij kan dat allemaal niet volgen. Wij verdrinken in de deskundigheid op allerlei detail. En dat is het wat de politieke belangstelling zeker niet bevordert. Wat wij nodig hebben is eenvoudige, klare, heldere voorlichting.

Goed — dan zeggen we met zekere pathos — het gaat ook om het A.B.C. der Antirevolutionaire beginselen. Die ingewikkelde boel moet maar blijven liggen. Daar interesseren de mensen zich toch niet voor. Daar kunnen ze niet bij. Stel de beginselen in het licht en laat de deskundigen de detailproblemen maar behandelen. Daar zit iets waars in. Ontegenzeggelijk! Maar dat neemt toch de bezwaren niet weg. Want het zijn juist die detailvraagstukken, die op een bepaald moment de belangstelling trekken, zoal niet van allen, dan toch van de daarbij betrokkenen. En die betrokkenen — die belanghebbenden — willen dan toch wel eens weten wat de partij ervan denkt. De partij — dat is dan het bureau van het Centraal Comité of de Kuypersstichting — of het moderamen van het Centraal Comité of de Kamerfractie. Nu — met elkaar weten ze samen wel heel wat — maar toch ook lang niet alles. Want achter hen staan de... deskundigen, de wetenschapsmensen. En als dan in een artikel de dingen eens wat simpel worden gezegd, dan worden

God nam uit onze kring weg onze hooggeachte Voorzitter, de Heer

K. BROOS

Zijn nauwgezette plichtsbetrachting, maar bovenal zijn strijden voor de zuiverheid van onze partij en organisatie gedenken wij met grote dankbaarheid.

Voor het Bestuur der A.R. Kiesver.
„Aalten-Dorp“:

G. B. Deunk, waarn. voorzitter
W. Heinen Jr., secretaris

Aalten, 19.11.54.

door hen hooghartig de schouders opgehaald. Wat weet die niet deskundige er nu van! Maar de deskundige zelf kan niet schrijven — door zijn functie, zijn positie belemmerd. De onderhandelingen worden immers nog gevoerd. Het resultaat vernemen we dan straks wel.

Hoe zal men dan de politieke belangstelling bevorderen?

Het geheim van de politiek is de dingen zo eenvoudig en zo begrijpelijk mogelijk te zeggen. Kuypers had dat in zijn dagen. Colijn had dat ongetwijfeld ook. Wie dat meer kan? Misschien is Minister Zijlstra daartoe in staat. In de Kamer heeft men hem om een begrijpelijke uiteenzetting over de monetaire politiek gevraagd en hij heeft daaraan voldaan. In het volgend nummer van ons kaderblad zullen wij daar aandacht aan geven. Maar dit is aan weinigen beschoren.

En nu moeten wij daar niet moedeloos onder worden. De Antirevolutionaire Partij is er niet om alle vraagstukken op te lossen. Wij willen ook wel eens wat te veel. En daarom is dat A.B.C. van de Antirevolutionaire politiek toch nog zo'n vreemde oplossing niet. Het gaat tenslotte om enkele grondbeginselen, enkele grondgedachten, enkele hoofdlijnen. In de ene periode treden deze duidelijker aan het licht en komen zij meer op de voorgrond dan in de andere. Thans, nu alles roept om de welvaartsstaat, en deze in het centrum van de belangstelling staat, is de aandacht in mindere mate op die Antirevolutionaire beginselen gericht. Maar alle tijden hebben hun weertijden. Wat vandaag niet is, kan morgen zijn. Colijn is tenslotte niet als econoom tot het ministerambt geroepen. In 1933 waren er andere dingen aan de orde. En de antirevolutionaire partij is tenslotte altijd geweest de partij van het gezag. Daar ligt haar eigenaardigheid. Daar zit het wezen van haar staatkundige werkzaamheid. Anders gezegd — de Souvereiniteit Gods is en blijft haar bewegend beginsel.

Daaraan moeten wij trouw blijven. En dan zijn wij over de toekomst van onze partij werkelijk niet zo bezorgd.

HARDHOUTHANDEL

Marius van den Berg

Nieuwerbrug (Z.H.), telefoon 03488-218

...vert

Iepen, Deuren, Essen, Yang en ander hardhout

AANNEMERSBEDRIJF

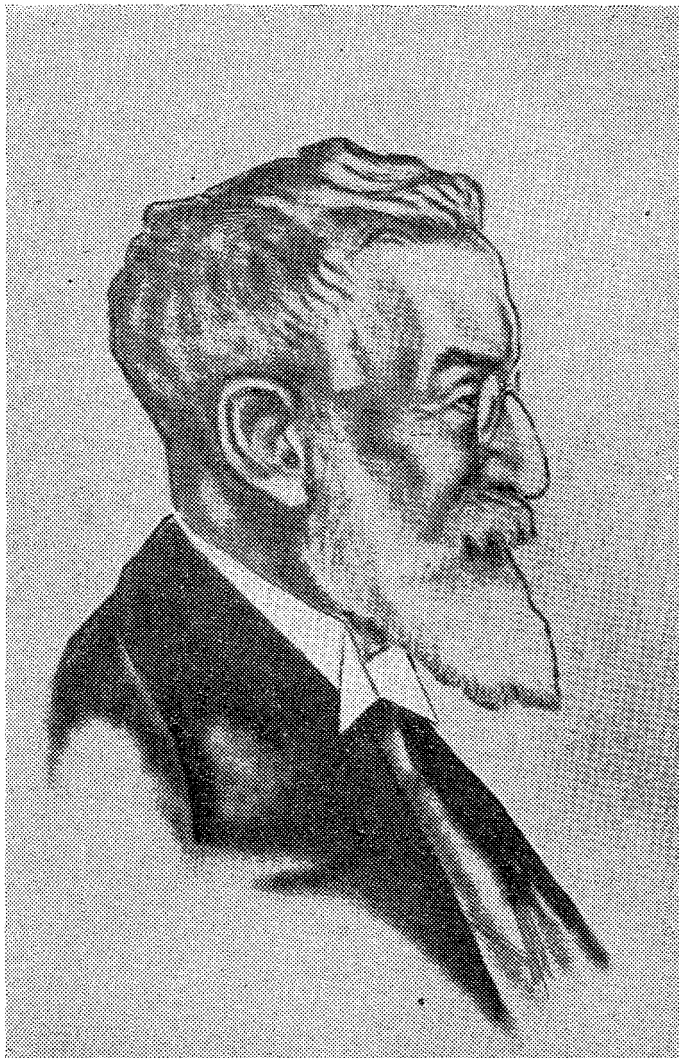
- * Handel in rijsmaterialen, riet en teen
- * Rietmattenfabriek
- * Hoepelmakerijen

GEBS. HAKKERS WERKENDAM
Telefoon 14

Ter herinnering aan Aalberse

In 1919 kwam de Arbeidswet tot stand, waaraan de naam van minister Aalberse verbonden is. Dat is nu dus 35 jaar geleden. Aalberse heeft daarbij voortgewerkt op de arbeid, die reeds door minister Ds A. S. Talma was verricht. Door deze was immers de Arbeidswet van 1911 tot stand gekomen. De snelle ontwikkeling en de diepingrijpende veranderingen, die door en als gevolg van de eerste wereldoorlog plaatsvonden, maakten een nieuwe opzet noodzakelijk. De acht-urendag werd ingevoerd, — later weer veranderd in 8½ uur. Er moge voorts aan worden herinnerd, dat de eerste, zij het zeer bescheiden arbeidswet, dateert van 5 Mei 1889, het Ministerie Mackay, dus van het eerste christelijke Kabinet. Dat is nu dus 65 jaar geleden. Deze wet droeg de handtekening van mr Ruys de Beerenbroek.

Op mars!

Zonder wandelstok en strohoed,
In nieuwmodische kledij,
Maar met oude idealen,
Wensen wij straks de partij;
Wel met andere methoden,
Dank zij een vernieuwingsdrang,
Doch als vroeger actie voerend
In het algemeen belang.

Wij zien dat de tijd verandert
En dit vraagstuk is accuut;
Daarom streven wij tesamen
Naar een goed en nieuw statuut;
Ons beginsel trouw bewarend,
Christelijk de politiek,
Willen wij meer openbaarheid
Bij het grotere publiek.

Vaak heeft die beginselvastheid
Ons voorheen veel strijd gebracht;
Als men dat isolement noemt,
Dan blijft daarin onze kracht.
De partij zij meer dynamisch,
In structuur federatief;
Steeds weer oog en oor geopend,
Elke dag op haar qui-vive!

Laten wij niet kopschuw worden
In de kiesvereniging,
Want de reorganisatie
Wenst alleen verbétering;
Als we dat niet goed begrijpen
Lezen we het nóg een keer;
Beter is geen raad te geven:
Neem 't rapport op en studéér!

Het verwijt mag ons niet treffen:
Jullie hebben niets gedaán....
Nieuwe tijden? Nieuwe actie,
Daarbij passen we ons aan.
Met vertrouwen in de leiders,
Van experimenten wars,
Gaan wij, nu eens niet schoorvoetend,
Maar wel overtuigd: op mars!

JAAP MIJDERWIJK

Zijlstra over Lieftinck en Colijn

Onlangs heeft minister Zijlstra te Leeuwarden gesproken voor de gemeentelijke Antirevolutionaire kiesvereniging over „Om de welvaart van het land”. In de daarop volgende discussie is ook de politiek van Dr H. Colijn en van Prof. Lieftinck ter sprake gekomen.

Aan het Friesch Dagblad ontlene wij:

De vraag of de politiek van minister Lieftinck indertijd goed was of niet beantwoordde spreker bevestigend. In grote lijnen waren de hoge belastingen na de oorlog nodig om er weer boven op te komen. Zijn program werd dan ook door het overgrote deel van de Antirevolutionairen gesteund.

Prof. Lieftinck heeft een objectief belastingbeleid willen voeren en daarmee de sanering van onze belastingen mogelijk gemaakt. Naar sprekers mening is dit beleid juist en bekwaam geweest. In Frankrijk wilde Mendès France in die tijd dat ook, maar men had de moed er niet toe in dat land. Nu zit men met de brokken en mag hij echter alsnog de zaak te redden”.

Minister Zijlstra heeft gelijk. Van Antirevolutionaire zijde is soms vinnige critiek geoeffend op het beleid van Minister Lieftinck, maar dit betrof steeds onderdelen van zijn beleid, soms bepaalde socialistische tendenzen daarin en vaak was het een verzet tegen het al te doctrinair optreden van deze minister, die zijn wetenschappelijke autoriteit te zeer beklemtoonde. Bij de heffing ineens vroeg Lieftinck teveel. Tegen de onrechtvaardige ondernemersbelasting werd bezwaar geopperd. Verzet werd geboden tegen de methode om, bij gelijk inkomen, de ondernemer zwaarder te belasten dan een ander. Minister Lieftinck irriteerde de Kamer door zijn optreden. Maar ook de Antirevolutionairen waren van oordeel dat hoge belastingen noodzakelijk waren na de oorlog.

En hoe zag Minister Zijlstra de politiek van Colijn in crisistijd?

Spreker begon met te zeggen, dat Colijn een uitzonderlijk groot staatsman was en in internationale kringen was men nog steeds vol lof over hem en zijn juiste en brede visie. Ook is het min om te zeggen dat Colijn een hardvochtig man geweest zou zijn. Dat is onrechtvaardig. En nationaal konden wij de crisis niet oplossen.

Maar zijn conjunctuurpolitiek had toen, naar hedendaagse inzichten beter kunnen zijn. Er zijn fouten gemaakt en men moet dat ronduit zeggen, nu de wetenschap die achteraf in het licht heeft gesteld. Wij weten nu, dat de financiële kracht van een staat veel groter is dan toen gedacht werd”.

Ook met deze opmerkingen kan worden ingestemd.

Achteraf gezien, daar komt de critiek van minister Zijlstra op neer, had Dr Colijn wat ruimere armslag moeten nemen voor zijn financieel beleid. Het zou dus niet erg geweest zijn wanneer in die jaren de staatsschuld groter was geworden dan zij bij het, begin van de tweede wereldoorlog was.

Dit is een stuk zakelijke critiek, waarover te praten valt en waartoe wij ook bereid moeten zijn om er over te praten. Daardoor wordt de integriteit van Dr Colijn niet aangetast. Dat is het punt waar het ook vandaag nog over

gaat. De staatsman Colijn, als mens, als Antirevolutionair en als christen.

En die staatsman moet men beoordelen naar de maatstaven van de tijd van zijn werkzaamheid en naar de omstandigheden, waarin hij leefde.

In 1929 bedroeg de uitvoer van ons land f 2000.000.000,—. In 1935 was deze gedaald tot f 725.000.000,—, hetgeen vooral veroorzaakt werd door de sterke prijsdaling op de internationale markt. Een daling derhalve met 62½%.

Thans voeren wij per maand evenveel en meer uit dan toen in een heel jaar. De uitvoer belooft nu ongeveer f 9.000.000.000. Wanneer die uitvoer in verloop van enkele jaren zou dalen met 62½% tot f 3.375.000.000, dan moeten wij het nog zien dat een Nederlandse Regering — welke dan ook — in staat is de volledige werkgelegenheid te handhaven. Dat moeten wij nog zien! Want als dat gebeurt tengevolge van het omlaaggaan der internationale prijzen is dat opnieuw een internationaal en niet een nationaal probleem.

Men kan geen vergelijking maken tussen de huidige periode en de vooroorlogse situatie. Toen lagen de problemen over de gehele linie geheel anders. Zakelijke critiek op het toen gevoerde beleid kan worden aanvaard en moet worden aanvaard ook om daaruit te leren voor de toekomst. Maar dan moet men niet schermen met leuzen als: „Onder Colijn waren wij rijk en toen deden wij niets, nu zijn wij arm en doen wij van alles”. Dit is zonder meer een tweevoudige onwaarheid, waarmee demagogie wordt bedreven onder het volk.

Canberra is de hoofdstad van Australië. In deze mooie tuinstad, gelegen aan de voet van de Australische Alpen staat ook het schone parlamentsgebouw.

Minister mr J. Algra, hersteld van zijn ziekte, opende de 12de wegverkeersdag van de KNAC

Merkwaardige conclusie!

Op merkwaardige wijze hebben de Paroolbladen op de rede van Minister Zijlstra te Leeuwarden gereageerd. Het blad schrijft:

„Thans zegt minister Zijlstra, dat de economische opvattingen van Colijn niet hebben stand gehouden tegen de ontwikkeling van de wetenschap. Volgens de huidige kennis van zaken kan de Overheid door rechtsstreeks ingrijpen wel degelijk een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een gezonde economie, inclusief volledige werkgelegenheid. Colijn heeft niet juist gehandeld. Het is een duidelijke erkenning; maar de vraag mag toch worden gesteld: en het beginsel dan? Of wisselt dit met de omstandigheden en is wat vandaag als „christelijk” geldt het morgen niet meer, wanneer de economische wetenschap het achterhaalt? Men begrijpt waarom het gaat. En men begrijpt nu ook, waarom het begrip „christelijke politiek” in Nederland geen goede naam meer heeft. Het is verre van ons enige smet te werpen op de nagedachtenis van Colijn. Het is alleen van belang, vast te stellen, dat een belangrijk beleidspunt, hetwelk hij christelijk motiveerde, nu door zijn partij als blijkbaar met christendom niets te maken hebbend wordt prijs gegeven.” Merkwwaardige conclusie!

Over welk beleidspunt gaat het dan precies?

Minister Zijlstra betoogt: „dat de financiële kracht van een staat groter is dan vroeger mogelijk werd geacht” Accoord! Parool verklaart zonder blikken of blozen, dat rechtsstreeks ingrijpen van de staat wel degelijk tot positieve resultaten voert. Wat heeft minister Zijlstra nu precies gezegd? Het laatste? Dat lijkt op het intrappen van een open deur. Want in de crisisjaren heeft de regering wel degelijk rechtsstreeks ingegrepen. En niet zo weinig ook! Men kan van mening verschillen over de wijze waarop dat is gebeurd. Maar dat het gebeurd is en op grote schaal, staat als een paal boven water.

Blijft dus over dat op grond van modern economische inzichten de financiële kracht van een staat groter is dan vroeger werd gedacht.

Nu moet de economische wetenschap niet te veel opeisen. Dit is een les van de oorlog. De oorlogsjaren hebben dat aan de economen en aan ons geleerd. In de tweede plaats blijven wij van mening, dat de financiële kracht, ook van de staat, tenslotte toch beheerst wordt door de productiviteit van het land en daarom zal die financiële kracht in een depressieperiode kleiner zijn dan in een hausse periode.

Maar wat heeft dat alles nu met principiële inzichten te maken?

Natuurlijk hebben de Antirevolutionairen in de crisisperiode als Christenmensen hun politiek beleid verdedigd en voorgestaan. Maar is het nu een Christelijk beginsel te beoordelen de financiële kracht van een staat? Het staat nergens in ons beginselprogramma voor zover ik weet. Daar wordt over andere dingen gesproken. Daarin zijn geformuleerd grondgedachten en uitgangspunten voor het politiek beleid. Vandaar dat Dr Colijn zijn vierhoeksprogramma formuleerde in 1933. 1e. Herstel van het gezag. Dat was toen nodig! 2e. Herstel van het bedrijfsleven. 3e. Bekämpfung van het euvel der werkloosheid en 4e. Evenwicht in de staatsfinanciën. Dat was een Antirevolutionair programma.

Om dat programma te verwezenlijken en de doeleinden daarin genoemd te bereiken werd gebruik gemaakt van de aanwezige middelen en werd gehandeld ook op de basis van de wetenschappelijke inzichten van dat moment. Maar men moet het aan een arts niet verwijten, dat een van zijn patienten in 1935 is overleden, omdat hij die patient geen peniciline heeft toegediend. Dat kan men ook de christenarts niet verwijten! Evenmin kan men een Christenstaatsman verwijten, dat hij niet gehandeld heeft op de basis van de wetenschappelijke economische inzichten van vandaag.

Organisatieschema

Op veler verzoek is in dit nummer van ons blad afgedrukt een organisatieschema van de Antirevolutionaire Partij, waarin zo eenvoudig en duidelijk mogelijk is aangegeven op welke wijze de reorganisatiecommissie zich de opbouw van de organisatie, de taakverdeling en de bevoegdheden heeft ingedacht.

DE VERTICALE ORGANISATIE

De romp van dit schema, de grote vetomlijnde driehoek is de partijorganisatie in engere zin. Aan de basis komen de rond 900 plaatselijke en zelfstandige kiesverenigingen, die haar afgevaardigden zenden naar de Deputatenvergadering. Bij deze Deputatenvergadering blijft berusten het hoogste gezag. Zij beslist over de beginselverklaring, over het algemeen staatkundig program, over het program van actie, over de hoogte van de contributie, over de statuten, kortom over alle kardinale kwesties, die in de partij aan de orde kunnen komen. Aan de bevoegdheden van de Deputatenvergadering wordt niet getornd.

Ná de kiesverenigingen volgen de Statencentrales. Iedere provincie is, volgens de kieswet, in een aantal districten, statenkieskringen, verdeeld. De kiesverenigingen, in zulk een Statenkieskring gelegen, vormen tezamen een Statencentrale. In het voorgaande nummer van ons blad (kaderblad) is op pagina 284 en 285 een kaart van Nederland afgedrukt, waarop de verdeling in statencentrales is aangegeven. Deze statencentrales benoemen gezamenlijk ruim 200 leden van het Centralen Convent. Voorts bestaat dit Convent uit 36 leden, aangewezen door de besturen der Kamercentrales (dus 18 x 2) uit de leden van het Centraal Comité, 5 leden, aangewezen door de ARJOS, 5 leden aangewezen door de AR Vrouwenorganisatie, etc. in totaal dus ongeveer 325 leden. Het Centralen Convent was tot nu toe uitsluitend een college van beraad. Bepaalde vraagstukken werden besproken, maar beslissingen konden niet worden genomen. De reorganisatiecommissie wil echter de bevoegdheden van het Centralen Convent belangrijk uitbreiden.

1e Het komt twee maal per jaar bijeen, in het voorjaar en in het najaar. Tot nu toe slechts wanneer dit nodig werd gevonden.

2e Het bespreekt de jaarverslagen van het Centraal Comité, De Kuiperstichting, ARJOS, AR Vrouwenorganisatie, College van Advies, etc. Het Centraal Comité moet dus voortaan ook een jaarverslag geven, hetgeen tot nu toe niet is gebeurd. Deze jaarverslagen worden overigens ook aan de kiesverenigingen toegezonden.

3e Het bespreekt het politiek beleid, en daartoe wordt de voorzitter van de Tweede Kamerfractie uitgenodigd een korte toelichting te geven. Hier komt de kwestie van de verhouding tussen kamerleden en partijorganisatie aan de orde. Daarop gaan wij in deze korte uiteenzetting niet verder in.

4e Het mag ook moties aannemen, zich dus uitspreken over bepaalde onderwerpen, over actuele kwesties. Wij denken b.v. in dit verband aan het mandement. Die mogelijkheid bestond tot nu toe practisch niet.

5e Het behandelt de voorstellen, die door de Kiesverenigingen zijn ingediend, voorzover die voorstellen niet door de Deputatenvergadering moeten worden behandeld en het stelt richtlijnen vast voor te voeren acties.

6e Het stelt vast en wijzigt de reglementen voor de candidaatstelling van leden voor de Eerste en Tweede Kamer der Staten Generaal en die van de Dr A. Kuiperstichting.

7e Het behandelt het financieel verslag, de begroting etc. Daarmede is wel het belangrijkste aangegeven.

Het bovenstaande is wel voldoende om te doen zien dat de reorganisatiecommissie in dit opzicht verstrekkende voorstellen doet. Tal van nieuwe dingen worden aanbevolen. De betekenis van dit Centralen Convent is een geheel andere dan van het tegenwoordige. Zijn bevoegdheden zijn aanmerkelijk uitgebreid. De naam is dezelfde gebleven. Maar de vlag dekt nu een geheel andere lading.

Voorts is het land, al weer volgens de kieswet, verdeeld in 18 Kamerkieskringen. De kiesverenigingen en de statencentrales liggende binnen de grenzen van een Kamerkieskring vormen tezamen de Kamercentrale. Deze Kamercentrales benoemen ieder één lid van het Centraal Comité. Voorts kiest de Deputatenvergadering 11 leden van het Centraal Comité, de ARJOS benoemt er twee, de A.R. vrouwenorganisatie benoemt er twee, de voorzitters van de A.R., Tweede- en Eerste Kamerfractie en de algemeen secretaris (als deze wordt benoemd) zijn als zodanig lid.

Bij dit Centraal Comité berust de algemene leiding der partij met alles wat daar aan vast zit.

Het dagelijks bestuur, der traditie getrouw het moderamen genoemd, bestaat uit tenminste zeven leden en is met de dagelijkse leiding belast.

Dit is dus in het kort gezegd de verticale opbouw van de partijorganisatie, die practisch geheel in overeenstemming is met de tegenwoordige, zij het dat in verschillende opzichten de bevoegdheden zijn gewijzigd.

DE HORIZONTALE ORGANISATIE

Maar wat de reorganisatie betreft is de horizontale opbouw — de term is niet helemaal goed — van meer betekenis.

In het schema springt de indeling duidelijk naar voren. Wij zouden het beeld van een bedrijf willen gebruiken. Aan de linkerzijde vinden we dan de productieafdeling, in het centrum het beheer en beleid, aan de rechterzijde de distributie- of verkoopafdeling.

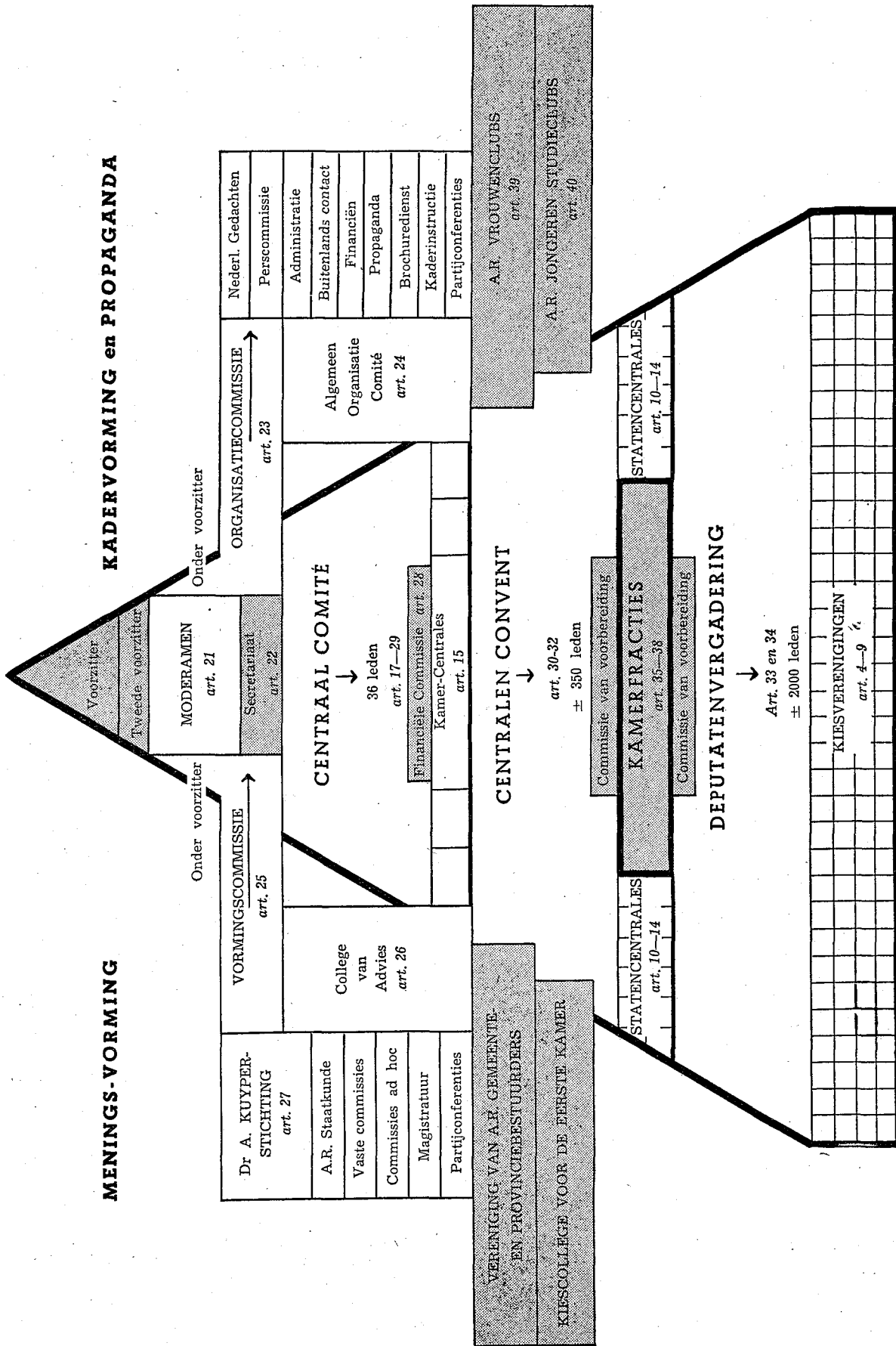
Aan de linkerzijde staat de meningsvorming in de partij. Daar wordt gestudeerd en gedelibereerd. Daar worden de principiële en de praktische vraagstukken aan een ernstig onderzoek onderworpen, en vervolgens gegoten in de vorm van rapporten en voorstellen, die dan ter verdere behandeling aan het Centraal Comité worden voorgelegd. Daarna spreken het Centralen Convent of de Deputatenvergadering zich daarover uit en daar vallen dus de beslissingen. Vervolgens moeten die rapporten en voorstellen worden gepubliceerd, ter kennis worden gebracht van het volk, door middel van de pers, de propaganda, conferenties, kadervorming en scholing en wat dies meer zij.

De meningsvorming is daarbij van grote betekenis. De verantwoordelijkheid daarvan wordt gelegd op de Vormingscommissie. De voorzitter van die commissie wordt door de Deputatenvergadering in functie gekozen en is als zodanig ondervoorzitter van het Centraal Comité en lid van het Moderamen. De Vormingscommissie is tevens dagelijks bestuur van het College van Advies, een vrij groot college, dat de rapporten bespreekt alvorens deze aan het Centraal Comité worden voorgelegd. Vaste Commissies en Commissies ad hoc verrichten de noodzakelijke voorbereidende arbeid.

ORGANISATIE

MENINGS-VORMING

KADERVORMING en PROPAGANDA

Organisatieschema van de Antirevolutionaire Partij

De basis van deze arbeid wordt gevonden in de **Doctor Abraham Kuypertstichting**. Deze beschikt over de bibliotheek, de documentatie, en een staf van deskundig personeel. De directeur van de stichting moet uiteraard zeer nauw bij deze arbeid worden ingeschakeld. Het reorganisatierapport stelt voor hem tot partijsecretaris te benoemen, zodat hij direct in het werk van de partij wordt betrokken. Hij zal als zodanig, — dat ligt praktisch in de lijn der ontwikkeling — ook wel secretaris zijn of worden van de Vormingscommissie. Op deze wijze wordt immers de nodige **coördinatie** en **samenwerking** der verschillende commissies en colleges verkregen. Aan deze zijde van het schema behoort ook het maandschrift „**Anti-Revolutionaire Staatkunde**” dat immers wetenschappelijk verantwoorde voorlichting, zij het in populaire vorm, verschaft. Voorts vinden wij aan deze zijde de **organisatie van gemeenten en provinciebestuurders**. Dit ligt goed beschouwd wat moeilijker, evenals met het **Kiescollege voor de Eerste Kamer**. Maar van oudsher is de Kuypertstichting het adviesorgaan geweest met name van de Raadsleden en dat behoort ook zo te blijven.

Belangrijk is daarbij dat het reorganisatierapport voorstelt dat de Raad van Beheer gevormd zal worden door de leden van het Centraal Comité, zodat Raad van Beheer en Centraal Comité uit dezelfde personen bestaan. De bedoeling daarvan is tweërlei: 1e. Er komt daardoor eenheid in de financiën zodat het Centraal Convent beter kan beoordelen op welke wijze de gelden zijn besteed én moeten worden besteed; 2e. De Dr Kuypertstichting wordt nauwer verbonden aan de partijorganisatie en dichter gebracht bij het anti-revolutionaire volk.

Aan de rechterzijde vinden wij dan in de eerste plaats de **Organisatiecommissie**. De voorzitter daarvan, die als zodanig door de Deputatenvergadering wordt gekozen, is tevens ondervoorzitter van het Centraal Comité en lid van het Moderamen. Wanneer het Centraal Comité b.v. van oordeel is dat ernstig moet worden onderzocht of Nederlandsche Gedachten in zijn huidige vorm wel aan de behoeften van deze tijd voldoet en of het misschien niet beter is er een „weekblad” van te maken, dan gaat de organisatiecommissie zich daarover beraden. Zij overweegt de voor- en nadelen; zij trekt voorlopige conclusies en giet deze in de vorm van een voorstel. Dat voorstel wordt behandeld in het **algemeen organisatie comité**, waarin de secretarissen en de penningmeesters van de Kamercentrales zitting hebben. Op deze wijze kan in voldoende mate tekening gehouden worden ook met provinciale wensen en belangen en wordt het voorstel op zijn praktische bruikbaarheid en uitvoerbaarheid getoetst. Daarna wordt het aan het Centraal Comité voorgelegd.

Waarom is dit gedaan? Omdat naar het oordeel van de reorganisatiecommissie het Centraal Comité zich niet breedvoerig met deze dingen moet bezig houden. Dit zijns organisatorische - dikwijls min of meer technische kwesties. Maar het Centraal Comité moet **vóór alles zijn een politiek college**, waarin de politieke vraagstukken worden besproken, de politieke gedragslijn en het politiek beleid worden behandeld. Het Centraal Comité blijft dus wel de uiteindelijke beslissing aan zich houden, maar de voorbereiding en de uitwerking der plannen, later de uitvoering daarvan, wordt opgedragen aan de Organisationscommissie. Daardoor krijgt het Centraal Comité meer gelegenheid zich bezig te houden met de praktische politiek. Ook in dit opzicht wordt dus een betere verdeling der werkzaamheden voorgestaan.

Voor het overige spreekt de verdeling aan deze zijde van het schema voor zich zelf. De verschillende taken zijn duidelijk aangegeven. „**Nederlandsche Gedachten**”, het kader-contactorgaan draagt een heel ander karakter dan Anti-Revolutionaire Staatkunde. Niet de bezinning op de vraagstukken

staat op de voorgrond, maar de voorlichting aan kader en partij. Aan deze zijde is de **propaganda**, de **publiciteit**, de **kadervorming** en **kaderscholing** — ook de **jongerenorganisatie** en de **A.R. vrouwenclubs** — kortom alles wat met de partijwerkzaamheid naar buiten te maken heeft.

KAMERFRACTIES EN PARTIJ

Tenslotte moet op een derde punt worden gewezen. Wij hebben eerst de verticale organisatie geschetst, daarna de horizontale. Maar in het hart van dit schema zijn de Kamerfracties geprojecteerd. Die Kamerfracties hebben in het geheel hun eigen plaats. Men spreekt wel eens van de „parlementaire partij”. De Kamerleden zijn immers geen loopjongens van de georganiseerde partij. Men kan en men mag hun niet voorschrijven wat zij wel en wat zij niet moeten doen. In de Kamers stemmen zij zonder last of ruggespraak. Zij hebben als zodanig een zelfstandige, persoonlijke verantwoordelijkheid. Naar goed antirevolutionair staatsrecht mag daaraan niet worden getornd.

Anderzijds worden zij door de Antirevolutionaire Partij gecandidateerd en de aanvaarding van een zodanige candidatuur brengt mee, dat zij het Antirevolutionair beginselprogramma onderschrijven en het Program van Actie der partij aanvaarden. In de Statuten wordt dan ook van hen verlangd, dat zij zo energiek mogelijk de verwezenlijking van het Algemeen Staatkundig programma zullen bevorderen. Maar zij kunnen niet ter verantwoording worden geroepen over de wijze, waarop zij in de Kamer hebben gehandeld.

Dat brengt natuurlijk een zekere spanning mee. Politieke beslissingen vallen zowel in het Centraal Comité, in het Centraal Convent en de Deputatenvergadering enerzijds, als in de Kamerfracties anderzijds. Die spanning is er in iedere politieke partij. Dat kan wel eens tot moeilijkheden aanleiding geven. Dat heeft b.v. in de jaren negentig van de vorige eeuw geleid tot moeilijkheden tussen Dr A. Kuypert, de voorzitter van de partij en De Savornin Lohman, de leider van de Kamerfractie. In de praktijk ligt het zwaartepunt meestal bij de parlementaire Partij. Vandaar dat de partijvoorzitter dikwijls tevens de voorzitter is van de Kamerfractie. Dat is zo met de heer Tilanus voor de C.H.U., met de heer Mr Oud voor de V.V.D. en met de heer Dr J. Schouten voor de A.R.P. Bij de K.V.P. is dat anders. De heer Romme is voorzitter van de K.V.P. Kamerfractie, maar hij is niet voorzitter van de K.V.P. Toch zegt iedereen dat de heer Romme is „de man” van de K.V.P. Ook bij de P.v.d.A. ligt die verhouding anders. Bij de Socialisten heeft overigens de partijraad en het partijcongres altijd een veel grotere invloed uitgeoefend dan bij de andere politieke partijen het geval was. En toch, vandaag is Drees de man.

De verhouding tussen de georganiseerde partij en de parlementaire partij is daarom niet statutair te regelen. Die verhouding wordt bepaald door persoonlijkheden en karakters. En moeilijkheden zullen er altijd zijn. Worden de functies van partijvoorzitter en van fractievoorzitter niet door één man maar door twee mannen vervuld dan is het gevaar van meningsverschil tussen die beiden aanwezig, zoals de geschiedenis van Kuypert en Lohman heeft geleerd. Worden beide functies door één man vervuld dan bestaat het gevaar dat de parlementaire fractie geheel en al de loopjongen wordt van het partijbestuur, of omgekeerd, dat het partijbestuur niets in de melk te brokkelen heeft en de parlementaire partij de lakens uitdeelt. Hoe men de zaak ook keert of wendt moeilijkheden kunnen zich altijd voordoen en er is niet een statuut te ontwerpen, dat deze kan voorkomen.

Overigens moet men daar niet over treuren. Dat is nu eenmaal een essentieel element in de politiek. Parlementaire

Partij en georganiseerde moeten elkaar weten te vinden, zoals man en vrouw in het huwelijk. Ook in een goed huwelijk spant het wel eens. Soms spant het er zo dat er de echtscheiding op volgt. Maar daarom is de echtscheiding niet normaal. Dat blijft een exceptie. Zo moeten de parlementaire partij en de georganiseerde partij ook elkaar vinden. Het beeld gaat niet op! zegt ge? Want in de huwelijksverhouding is, als het er op aankomt, de man de baas. Welnu, als het er op aankomt is de parlementaire partij de baas. Eenvoudig door het feit, dat zij stemt zoals het haar goedgevindt en daarmee de georganiseerde partij plaatst voor het voldongen feit.

Dat de partijorganisatie bij de volgende candidaatstelling andere mannen in de Kamer brengen kan verandert daaraan niets, want de beslissing is intussen gevallen.

Het schema behoeft naar mij dunkt geen verdere toelichting, omdat het reorganisatierapport en het ontwerp statuten deze in voldoende mate verstrekken. De bedoeling van dit schema is de zaak zo eenvoudig mogelijk voor te stellen. Ik hoop dat het daartoe dienstig is.

VERGELIJKING MET DE HUIDIGE ORGANISATIE

Van verschillende kant is tevens gevraagd een organisatie-schema van de tegenwoordige situatie. Aan dat verzoek behoeft echter niet te worden voldaan, want in wezen verschilt dit niet van het schema, dat thans wordt gegeven. Duidelijk blijkt, dat de voorstellen van de reorganisatiecommissie, wat dat aangaat, geen ingrijpende veranderingen beogen. Nieuw zijn in dit schema immers slechts de Vormingscommissie en de organisatiecommissie, waarbij dit nieuw bovendien nog tussen aanhalingstekens moet worden geplaatst. Immers de Vormingscommissie is op goede gronden te vergelijken met het dagelijks bestuur en het College van Advies, waarvan Prof. Mr A. M. Donner voorzitter is, en waarvan Mr K. Groen, de directeur van de Dr A. Kuyperstichting, tevens deel uitmaakt. Het algemeen organisatiecomité komt in de plaats van de Propagandacentrale en met enige goede wil kan men de organisatiecommissie vergelijken met de Commissie van

Het Gemaal „Wortman” in aanbouw. Wanneer de bedijking van Oostelijk Flevoland zal zijn voltooid, moet zo snel mogelijk met het afmalen van het water binnen de bedijking worden begonnen. Drie gemalen worden er op dit ogenblik gebouwd. De photo toont de bouw van het gemaal „Wortman” bij Lelystad. De pompen van dit gemaal zullen door dieselmotoren worden aangedreven. De capaciteit van de drie pompen zal 1500 m³ water per minuut zijn 315 km² polder zal door dit gemaal droog worden gehouden.

Luchtopname A.N.P.-foto.

Uitvoering, waarvan Prof. Mr P. J. Verdam voorzitter en de schrijver dezes de secretaris.

De veranderingen zitten derhalve niet zozeer in het organisatieschema. Dat is wel duidelijk. Het gaat vooral om de wijziging in de bevoegdheden, die de verschillende commissies en colleges worden toegekend. Daarbij is er naar gestreefd, in meerdere mate dan thans het geval is, het werk en de verantwoordelijkheid te verdelen over een groter aantal personen.

Dit is het essentiële element van de voorgestelde reorganisatie. Maar daarom des te meer is het nodig er voor te zorgen, dat de zaak niet uit elkaar groeit en dat de onderdelen nu weer zelfstandig worden tegenover elkaar en tegenover het geheel. Vandaar dat wordt voorgesteld, dat de voorzitter van de Vormingscommissie en die van de Organisatiecommissie lid zullen zijn van het Centraal Comité en van het Moderamen. Zij hebben beide een eigen taak en een eigen verantwoordelijkheid, maar op deze wijze houden zij nauw contact met de centrale leiding en zijn zij tevens in staat het geheel te overzien, hetgeen voor beiden nodig is.

Intussen moge nogmaals worden herhaald, dat dit schema praktisch geldt voor de thans bestaande organisatie en voor de komende, wanneer althans de reorganisatievoorstellen in grote lijn worden aanvaard.

En tenslotte.

Het rapport en het ontwerp statuten worden nu overal bestudeerd. De Antirevolutionaire Partij zou de Antirevolutionaire Partij niet zijn wanneer niet een weldadige regen van tegenvoorstellen en amendementen neerdaalde op het bureau van het Centraal Comité. Dat bewijst dat er leven in de brouwerij is. In verband daarmee moeten er nog een tweetal opmerkingen worden gemaakt.

In de eerste plaats moet worden medegedeeld dat de eerste oplage van het reorganisatierapport reeds binnen drie weken was uitverkocht. Een tweede oplage werd terstond besteld, zodat nu ook de achterstand in de bestellingen inmiddels is ingehaald.

In de tweede plaats is op veler verzoek de datum van 31 December gesteld op 15 Januari. Opmerkingen moeten dus vóór 15 Januari worden ingezonden. Dat is nog kort dag. Maar vergeten moet niet worden dat dit niet is een voorstel van het Centraal Comité. Het is een ontwerp van de reorganisatiecommissie dat ook door het Centraal Comité zelfstandig moet worden beoordeeld. Daarbij kan het Centraal Comité dus reeds rekening houden met opmerkingen die door de kiesverenigingen worden gemaakt. Daarna komt het Centraal Comité met een eigen voorstel. En dan ontvangen de kiesverenigingen uiteraard gelegenheid om amendementen in te dienen, die dan op het Centralen Convent moeten worden behandeld. Dat zal uiteraard weer een korte termijn moeten zijn. Men kan dus ook het definitieve voorstel van het Centraal Comité afwachten en inmiddels de zaak rustig bestuderen. In de eerste fase is het meer een aftasten van de gevoelens waarmee de reorganisatievoorstellen zijn ontvangen. In de tweede fase komen pas de amendementen en de voorstellen tot wijziging formeel aan de orde. Dus ook wanneer men vóór 11 Januari niet gereed is, is er nog geen man overboord. Er is een tweede termijn, zij het een korte. Tenminste, wanneer het ons allen ernst is om de reorganisatie vóór de zomer — dat wil zeggen — vóór de voorbereiding van de Kamerverkiezingen begint tot stand te brengen. Komen we vóór de zomer niet gereed dan wordt het najaar 1956 of voorjaar 1957. Want in het najaar van 1955 houden andere dingen ons bezig.

Weer werd een stroomgat op Schouwen en Duiveland gesloten. Hier werd aan 8 miljoen kubieke meter water, dat in een periode van 6 uur naar binnen en buiten stroomde, een halt toegeroepen. Door het dichtenvan Stevensluis werd de gehele NoorJkant van het rampgebied van het water afgesloten.

Luchtfoto K.L.M.

MANIFEST

van de Antirevolutionaire Partij in Friesland

(Op verzoek geplaatst)

I. De Antirevolutionaire partij in Friesland ziet de ont-plooiing en ontwikkeling van het gewestelijk leven als voor-waarde voor, en als in overeenstemming met, een goede de-centralisatie van het landelijk bestuur. Reeds van haar ont-staan af heeft de Antirevolutionaire partij een goede en ver-antwoorde decentralisatie voorgestaan. Ook thans nog spreekt zij in art. 10 van haar beginselprogram uit, dat zij de geweste-lijke autonomie meer tot haar recht wil laten komen.

II. In onze tijd krijgt dit beginsel zowel door de ontwik-king van het maatschappelijk leven als door de zich steeds maar uitbreidende staatstaak een nieuwe actualiteit. Talloos immers zijn de bezwaren, die tegen het centralisme kunnen worden aangevoerd. Een verantwoorde decentralisatie zou aan deze bezwaren tegemoet kunnen komen. Want ongetwij-feld zou daardoor het verantwoordelijkheidsbesef weer wor-den versterkt. De afstand, die er nu veelal bestaat tussen volk en overheid, zou kunnen worden verkleind. De overbelasting der centrale organen zou daardoor worden tegengegaan. En zeker kan men beter recht laten wedervaren aan het uit-éénlopend karakter van de onderscheiden gebiedsdelen en haar bewoners.

III. Bovendien sluit zulk een decentralisatie geheel aan bij de historie van de Nederlandse gewesten. De Nederlandse Staat toch dankt haar oorsprong en aanzien aan de drang naar vrijheid van geweten, voortvloeiend uit het beginsel der Reformatie. Onder leiding van het doorluchtig huis van Oranje-Nassau heeft elk van de gewesten haar bijdrage ge-leverd bij de verwerving en handhaving van onze nationale zelfstandigheid.

Daardoor is er tussen de gewesten, een zeer nauwe band gelegd. Historie en karakter van het Nederlandse volk dwin-gen er dan ook toe om deze gewesten als vormende en dra-gende krachten in ons nationaal bestaan te erkennen en te eerbiedigen.

IV. Onder deze gewesten bevindt zich ook het Friese ge-west, dat steeds in de historie van zijn verbondenheid met de andere gewesten heeft blijk gegeven. Die verbondenheid bleek ook in de jongste tijd zeer sterk te zijn, getuige het laaiend enthousiasme der Friezen op de Maliebaan in 1918, het ver-zet in de Meidagen van 1943, de geboden hulp bij de voed-selvoorziening in de laatste oorlogswinter, de spontane hulp-verlening aan de door de watersnood geteisterde gebieden bij de Februariramp in 1953.

V. Het Friese gewest kenmerkt zich echter door een eigen Friese volksgemeenschap. Deze volksgemeenschap is meer dan een historisch feit. Zij kan immers bogen op een historie, die dateert van vele eeuwen voor de Reformatie. Bij haar is nog in levend gebruik een taal, die — ouder dan de Neder-landse — zich zonder steun van de officiële taal der Kerk, het rechtsverkeer en de bestuursinstellingen door de eeuwen heen heeft kunnen handhaven.

In onze dagen bedreigen uiteraard deze eigen taal grote gevaren. Meer dan een halve eeuw is het onderwijs in de Nederlandse taal verplicht gesteld voor alle Fries sprekende kinderen. Bovendien is het middelbaar onderwijs uitgebreid tot in bijna alle lagen van de bevolking. Het vakonderwijs is eveneens geweldig toegenomen. De krant komt in ieders hand. De radio klinkt in talloze huiskamers. Al deze verande-ringen hebben tot gevolg, dat de Nederlandse taal steeds meer gebruikt wordt en daarmee gaat gepaard een terugdringen van de Friese taal.

Daarnaast is bovendien zowel de natuurlijke beslotenheid van het gezin als ook de afgezonderdheid van het platteland

geheel verdwenen. Ook deze veranderingen leveren bij voort-during het gevaar op van het prijsgeven van de eigen levens-gewoonten en met name van de eigen taal.

Niettegenstaande al deze sterk nivellerende tendenzen kan echter worden geconstateerd, dat het mondeling en schrifte-lijk gebruik der Friese taal — dank zij een reactie, daterend uit de laatste tientallen jaren — zich in nagenoeg alle kringen der bevolking heeft kunnen handhaven, ja zich voortdurend uitbreidt. Literatuur, kunst en wetenschap mogen zich dan ook van de zijde der bevolking in een grote belangstelling verheugen.

De Antirevolutionaire partij in Friesland stelt dan ook vast, dat het gewestelijk leven in Friesland een zelfstandige onder-grond heeft en een eigen levenskracht bezit. Zij meent daar-om, aansluitend bij de historische ontwikkeling, gezien de feitelijke toestand en gelet op het eigen beginsel het volgen-de te moeten uitspreken:

a. Het Friese volk, levend binnen het Nederlandse staats-verband, kenmerkt zich door een eigen levende cultuur, taal en traditie. Naar aard en wezen der Nederlandse staatsnatio-naliteit dient ook de Friese volksnationaliteit te worden erkend en gesteund.

b. Daarom is het een zaak van recht, dat aan het Friese volk de vrijheid toekomt om zich van de eigen Friese taal te bedienen. Slechts ter wille van de belangen van rijkseen-heid, rechtsgelijkheid en rechtszekerheid kunnen beperkingen worden aanvaard.

c. Handhaving en bescherming van de Friese volksgemeen-schap behoort mede doel te zijn van het nationale beleid. Derhalve dient in Friesland de tweetaligheid richtsnoer te blijven, mits beide talen gelijke rechten genieten. Tot heden was dit echter niet het geval. Daardoor werd teveel aan de Friese taal het stempel van minderwaardigheid opgedrongen.

d. Stimulering en bescherming van de Friese taal sluit in zich:

1. dat de Friese taal dient te worden erkend als een Ne-derlandse taal in het Staatsverband.
2. dat de Overheid bevordert, dat op de verschillende scholen in Friesland onderwijs in de Friese taal wordt gegeven;
3. dat ook in het rechtsverkeer het recht op het vrije ge-bruik van de eigen taal wordt erkend;
4. dat op het terrein van de radio een ruime plaats wordt toegekend aan de Friese taal en cultuur.

e. Ter voorkoming van mogelijk misverstand wordt op-gemerkt:

1. dat tegemoetkoming aan de Friese wensen geen ogen-blik de gedachte aan separatie of vervreemding van het overige deel van Nederland mag doen opkomen;
2. dat van de niet-Fries, die in de provincie Friesland zijn ambtelijke taak vervult, verwacht mag worden, dat hij grondig studie maakt van de Friese volksaard en zich daarbij zoveel mogelijk aanpast;
3. dat ten aanzien van het onderwijs na een ruime over-gangstijd de verplichting tot het geven van onderwijs in de Friese taal in de Friessprekende gebieden niet kan uitblijven;
4. dat met name ook de provinciale en gemeentelijke overheden de rechten en noden van de gewestelijke volksaard, cultuur, taal en historie met alle zorg om-ringen.

f. De eigen taal, cultuur en traditie van het Friese volk zijn van God gegeven. Het is daarom een eis van het beginsel, dat deze opkomend uit het volk en beschermd en aangemoedigd door de Overheid tot volle ontplooiing kunnen komen ter ere van Hem, die ze aan dat volk heeft geschonken.

Het Moderamen v/h Prov. Comité
van Antirevolutionaire Kiesverenigingen
in Friesland.

gaderingen voor de niet-partij-pers en over de weinige ernst, die gemaakt zou zijn met het cumulatie-probleem, eindigt de schrijver:

„Alles bij elkaar genomen, stelt het rapport, hoe goed bedoeld, toch teleur. Men krijgt de indruk dat men het bestaande zoveel mogelijk heeft willen sparen en de oorzaken van de moeilijkheden toch nog onvoldoende geanalyseerd heeft, concreet gezegd: aan de moeilijkheden achter de moeilijkheden op organisatorisch gebied, niet is toegekomen, hetwelk ongetwijfeld zijn gevolgen zal hebben.”

Eén troost is er. Alle partijleden hebben gelegenheid zich over het rapport uit te spreken. Als zij dat ook maar doen op de plaats, waar die gelegenheid er is. Misschien is dat voor mr dr Zeegers nog een kleine troost.

Overdreven vrees voor Rome?

Het referaat, door prof. dr R. Schippers op de A.R. Partijconferentie behandeld, heeft in de pers nogal wat stof doen opwaaien. Ook in de R.K. pers.

Ook het rooms-katholieke weekblad „De Linie” heeft gereageerd op de beschouwingen van prof. Schippers. Volgens het R.K. weekblad heeft de hoogleraar aan de Vrije Universiteit „zijn toehoorders nutteloos beziggehouden met een schrikbeeld, dat geheel op fantasie berust: namelijk een „geromaniseerd Europa”.”

Het blad schrijft dan o.m.:

„Dit fantoom is al jaren geleden ontstaan, toen leidende r.k. politici een belangrijke rol speelden in de eenwording van Europa: De Gasperi in Italië, Adenauer in West-Duitsland, Bidault en Schuman in Frankrijk. Verscheidene progressieve bladen begonnen toen in ons land alarm te slaan vanwege een nieuw gevaar, dat men in het buitenland gesignaleerd had en gemakshalve maar „het Vaticaanse Europa” noemde.

Blijkbaar heeft prof. Schippers zich niet geheel kunnen vrijmaken van deze trouwvaille. Angst is nog steeds een slechte raadgeefster. Zij brengt bewustzijnsvernauwing teweeg, en maakt blijkbaar ontoegankelijk met betrekking tot voor de hand liggende feiten.

Een feit is immers, dat Italië meer dan welk ander vrij land momenteel gevaar loopt, communistisch te

worden. Een feit is, dat Adenauer niets zou kunnen uit richten in Europa wanneer hij alleen op de stemmen der katholieken zou mogen steunen. Ook is een feit, dat de Franse katholieken niet bij machte zijn, om binnen eigen grenzen een christelijk stempel op het landsbeleid te drukken; hun onmacht inzake buitenlandse politiek is hier uit af te meten. Een feit is tenslotte, dat sedert jaren leidende socialist en liberalen een even groot aandeel gehad hebben in de „Europeaniserings” als de genoemde katholieke staatslieden.

Van het oorspronkelijk schrikbaarjagend viertal is momenteel nog slechts bondskanselier Adenauer over.... Uitgerekend op dit moment nu komt prof. Schippers om voor zijn gehoor het gevaar van een geromaniseerd Europa uit de doeken te doen.

Maar wie zal Europa thans romaniseren? Toch niet Mendès-France, of Churchill, of Eden, Spaak, Foster Dulles of Beyen? Prof. Schippers kan in dit opzicht, lijkt ons, volkomen gerust zijn.”

Vervolgens wijst het blad er op, dat er ook voor de toekomst geen vrees behoeft te bestaan, omdat alleen in de Middeleeuwen er maar enkele perioden zijn geweest, waarin de kerk het staatsbeleid kon bepalen. Die tijd komt, volgens De Linie, nooit terug.

„In onze gesaeculariseerde wereld handhaaft zij (de R.K. kerk) haar leer over de onrechtvaardige oorlog en nadrukkelijk vermaant zij de oorlogvoerende partijen, maar zij werpt zich niet op als scheidsrechter met bindende uitspraken — omdat dit internationaal beleid haar niet meer is toevertrouwd.”

Het blad besluit dan met de woorden:

„Onze antirevolutionaire vrienden zouden zowel aan de woorden als aan de daden der Kerk meer vertrouwen moeten schenken.

Zij kunnen zich dan bevrijden van een angst, waarvoor geen werkelijke gronden aanwezig zijn, en met ons de handen ineenslaan voor een christelijk Europa, dat méér dan ooit aanspraak maken mag op de solidariteit der goedwillenden.”

Dat laatste moet zeker bedacht worden. Maar denkt De Linie er dan ook aan, dat er toch in Spanje en Columbia ook „goedwillenden” wonen, wie het toch wel heel moeilijk gemaakt wordt om vertrouwen te schenken aan de daden van de R.K. kerk?

Verschenen:

„UW DIENAAR 'T ALLER STOND”

door Mr C. J. Verplanke.

Deze brochure, die 88 blz. omvat en slechts f 2,— kost, behandelt o.m. de volgende onderwerpen: Wat is politiek? — Wat is de Staat? — De gemeente — De provincie — Ons Koninkrijk — Gezag en vrijheid — De taak der Overheid — De socialistische visie. De P.v.d.A. — De Roomse visie. De K.V.P. — De liberale visie. De V.V.D. — De Antirevolutionnaire Partij — De Staatkundig Geref. Partij — Het Geref. Pol. Verbond — De Chr. Hist. Unie — Christelijke politiek — Jeugd en politiek. Dit boekje leent zich bijzonder voor behandeling op vergaderingen van een kiesvereniging en van een Arjos. Het is in bevattelijke vorm geschreven en laat de achtergronden van de geestelijke strijd op het terrein der staatkunde op duidelijke wijze zien.

Te bestellen aan de administratie van het „Ds H. Janssensfonds”: Anna van Burenlaan 73, Haarlem; giro 514322

Zojuist verschenen: het eerste nummer van

„UITZICHT”

tweemaandelijks tijdschrift ter bevordering van het oecumenisch besef.

Onder redactie van Prof. Dr I. A. Diepenhorst, Ds J. v. d. Berg, Mr A. Bouman, Ds Th. Delleman, Dr A. van Deursen en Dr J. M. van Minnen, terwijl tal van vooraanstaande personen hun medewerking toezegden.

De abonnementsprijs — f 2.75 per jaar — kan voor niemand een bezwaar zijn. In deze prijs is desgewenst ook begrepen het lidmaatschap van het Gereformeerde Studieverband voor Oecumenische Vragen onder welks auspiciën het blad wordt uitgegeven.

Abonneert U nog heden op „Uitzicht” of vraagt een gratis proefnummer door bemiddeling van Uw boekhandelaar of bij

UITGEVERIJ VAN KEULEN - DEN HAAG
LEPELSTRAAT 1 TELEFOON 185225 GIRO 351923

Op Eigen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuiperstraat 3, 's-Gravenhage.

De vaart der ARJOS

Een broertje - clubwinst - een slagzin - Drente -
2 voorzitters - Den Ham - het hoofdbestuur.

Wij bieden onze verontschuldiging aan, Zelden ligt hier zoveel materiaal voor de „vaart” opgestapeld en zelden hebben wij er zo weinig van kunnen gebruiken. Dat zit hem niet zozeer in de vaartschijven, als wel in het feit, dat zelfs de meest ingewijde in de gang van zaken met ons lijfblad „Nederlandsche Gedachten” niet meer weet wanneer de nummers van de pers gaan. En bovendien heeft het jaarverslag de vaart verdrongen en moet deze „rubriek der activiteiten” ook nog plaats maken voor een algemeen overzicht van onze administrateur. Zo werden wij de dupe van de omstandigheden.

Wij waren dus niet in staat U eerder de heugelijke mededeling te doen, dat wij er een broertje hebben bij gekregen. Hij is nu al een paar maanden oud, maar als wij zijn verrichtingen gadeslaan is dit broertje zijn tijd ver vooruit. In Friesland verschijnt n.l. een nieuwe krant: „De vaart der Arjos in Friesland”. Zij bevat mededelingen van het Provinciaal Verband, Wij zijn blij met dit broertje. Vooral met deze Friese eenling, want wij hadden de laatste maanden een beetje het gevoel, dat de organisatie in Friesland op de routine draaide.

Dat betekent altijd achteruitgang. Maar nu is er dan weer nieuw leven. En op twaalf plaatsen in Friesland hoort men thans Arjosgeritsel. Laten we hopen, dat we ook binnenkort twaalf nieuwe clubs boeken.

Wij hebben een staatje van de activiteiten opgemaakt. Daaruit blijkt, dat als alle provinciale verbanden er nog een schepje bovenop gooien, dat we dan vóór het nieuwe jaar de achterstand hebben ingelopen. In verschillende provincies wordt thans hard gewerkt. Friesland hebben we reeds genoemd.

Maar Zuid-Holland spant de kroon en heeft het aantal clubs reeds met vijf uitgebreid tot 85. De zaak loopt daar nu gesmeerd, dus haast vanzelf.

Wij vinden die Zuid-Hollandse activiteit natuurlijk prachtig, maar deze keer gaat de pluim op de hoed naar Utrecht, waar vier nieuwe clubs zijn opgericht.

Dat is in ieder geval een goed teken voor een provincie, waar we lange tijd met gefronste wenkbrouwen naar hebben gekeken

Maar laten we ophouden met het noemen van gespecificeerde getallen. Wij kennen de situatie in de Arjos: zo wint men een club, zo is er een verdwenen. Verleden jaar zijn in de laatste drie maanden 27 clubs opgericht, terwijl er 29 afgevoerd werden. Over deze getallen, die een achteruitgang waren, konden we niet ontevreden zijn. Want 27 nieuwe clubs wil zeggen: nieuw Arjosleven voor een geruime tijd. Als de zorg van de provinciale verbanden of van districtsbesturen tenminste

goed is. En die 29 verdwenen clubs zullen in vele gevallen hun tijd nu eenmaal gehad hebben. Zij zijn verouderd en uitgeleefd. Steeds opnieuw moet er in de Arjos fris bloed worden gespoten. En laten we blij zijn, dat we daar tot nu toe aardig in slagen. Als we de periode 1 September 1954 tot 19 November 1954 nemen, dan zien we dat er 18 nieuwe clubs zijn opgericht, terwijl er 9 verdwenen. Dat is dus een winst van 9 clubs.

En we weten dat we van verschillende provincies nog een aantal clubs te goed hebben. Tenminste als we de plannen, die we in verschillende rondschrijvens hebben gelezen, als een belofte mogen zien....

En dan nog één ding: ook al is het Maart of April ga dan rustig door met clubs oprichten. We weten wel dat dit in verschillende streken van het land wel eens moeilijk kan zijn. Maar toch leren onze ervaringen dat het beslist niet nodig is om te stoppen met deze activiteit, voordat het gehele Arjoswerk een paar weken stilligt.

Zuid-Holland levert daarvan het bewijs. Dat is toch een provincie, waarvan men het grootste deel met Gelderland of Drente kan vergelijken. Het oprichten van clubs op het platteland gaat daar in het voorjaar normaal door. Het is een soort slagzin geworden: in Maart ophouden. Maar de slagzin is in het algemeen fout. En de Arjosbestuurders in verschillende delen van het land moeten zich niet van de wijs laten brengen door de massa-suggestie, die nu eenmaal van slagzinnen uitgaat. Clubs oprichten (en in ieder geval het voorbereidend werk daarvoor doen) kan het gehele jaar door gebeuren, al zijn we bereid — zo zijn we wel — voor Juli en Augustus een uitzondering te maken. Dat moet dus de regel zijn. En nu is het begrijpelijk dat er uitzonderingen gemaakt moeten worden. Maar die uitzonderingen mogen beslist geen regel worden. Op 19 November j.l. hadden we 322 clubs. Maar dat aantal kunnen we nooit handhaven als we in feite na Januari de aandacht laten verslappen. Bestuursleden worden meestal voor minstens een jaar gekozen. Dat geeft de verplichting om een jaar lang te werken. Zij mogen niet uitgaan van de gedachte, dat de laatste drie maanden van het jaar de beslissende maanden zijn. Om dan nog negen maanden te free-wheelen.

Wij gaan naar Drente. En we hopen dat de Arjos in Drente op 11 December a.s. in Westerbork zal zijn, waar de jaarlijkse provinciale studieconferentie wordt gehouden. Prof. dr. J. J. de Jong gaat daar het onderwerp behandelen „Partijverhoudingen in ons land en daarbuiten”. Dat zal beslist interessant worden. Verder hebben Hollenbeek Brouwer en zijn mannen de plannen voor dit seizoen uitgewerkt. Vast staat dat de jaarvergadering op 19 Februari zal worden gehouden in zaal „Bellevue” te Assen. 's Middags wordt der traditie getrouw de toogdag gehouden. Breider uit Nieuw-Buinen en Marsman uit Assen gaan dit provinciaal verband verlaten. Tot 1 Januari kunnen de clubs kandidaten stellen in deze vacatures.

Twee nieuwe voortrekkers heeft de Arjos er bij gekregen. Hopman is voorzitter geworden van Zuid-Holland (de last van 85 clubs weegt hem licht) en Boertien gaat Noord-Holland presidieren. De laatste zal het zwaarder te verduren krijgen als de eerste. Althans de eerste jaren, want Boertien neemt het heft in handen op het moment, dat Noord-Holland in clubs achteruit gaat. Het kost altijd veel energie — en zeker veel tijd om de motor in de provincie weer op gang te brengen.

Lukt dit dan is Boertien van succes verzekerd en zullen de nieuwe clubs als paddestoelen uit de grond rijzen. Hopman heeft het nu gemakkelijker. De organisatie draait daar op volle toeren. In alle delen van deze grote provincie is men bezig nieuwe clubs op te richten. Hopman's taak is dezelfde als die van minister de Bruyn: hij hoeft slechts te stimuleren.

Maar daarnaast moet hij er voor oppassen dat er geen terugslag komt. En dat is veel moeilijker. Deze twee nieuwe voorzitters zijn aanwinsten in de Arjosorganisatie.

Zij kennen elkander goed, want in de maanden, die men zomer noemt, waren zij samen enige dagen in het Duitse Leubsdorf. Boertien zal slechts één ideaal hebben: voorzitter te worden van het op een na grootste provinciaal verband. In concreto betekent dat een voorbijstreven van Groningen en Friesland, maar dat moet Noord-Holland kunnen. Een beetje

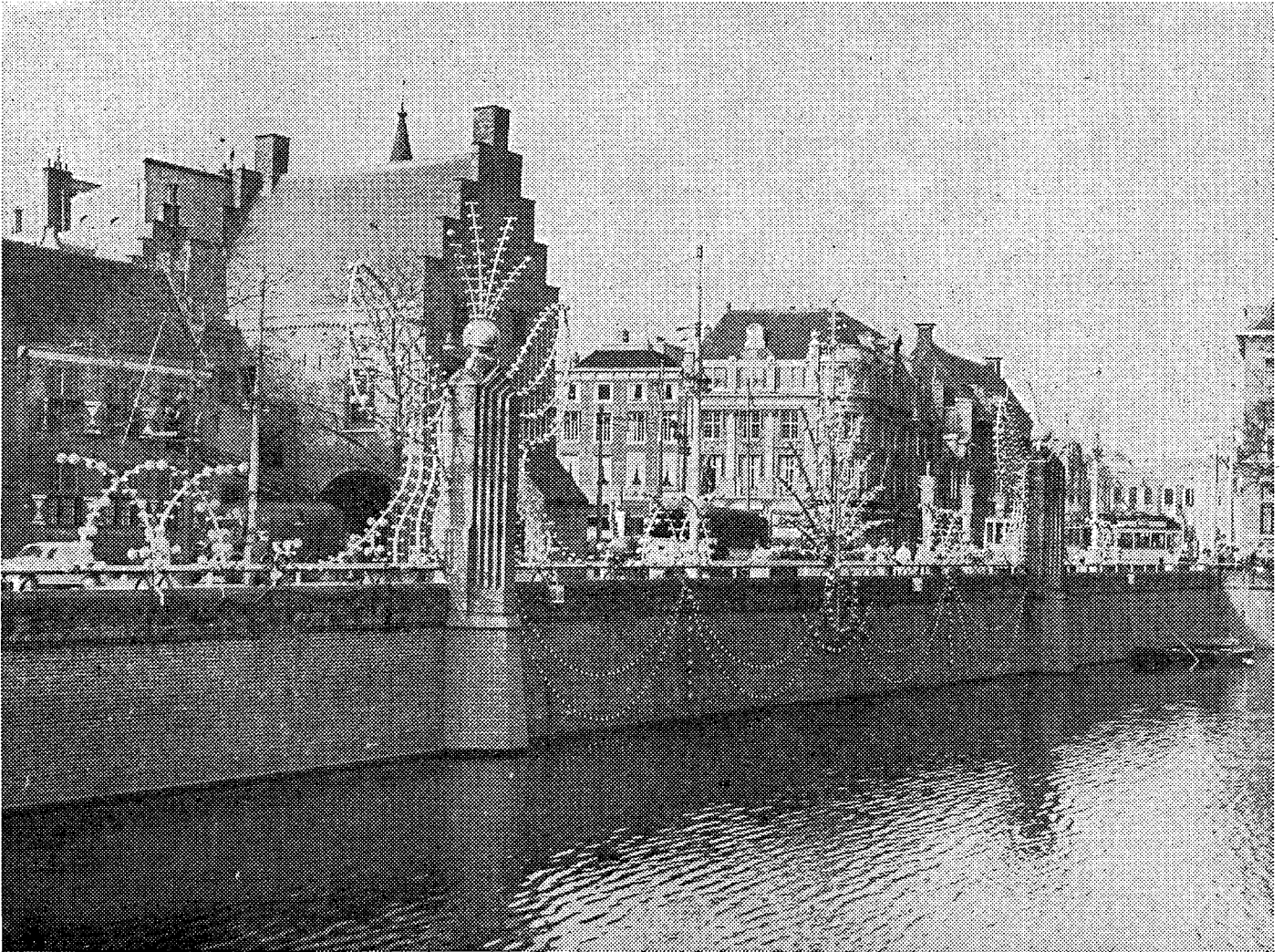
concurrentie tussen de provincies mag er wel zijn, Minister Zijlstra heeft dat zelf gezegd.

Veel vaartnieuws moet helaas in het archief verdwijnen. Het heeft weinig zin om te verhalen wat er in September en October heeft plaatsgevonden. Voor de club in Den Ham vinden we het jammer, maar over het initiatief dat daar genomen is hebt U meer gelezen in het artikel: „zo doen wij het in Reggeoord”. In Overijssel gaat de zaak nog steeds goed. Dit blijkt uit de twee nieuwe clubs: Vriezenveen en Zwolle II.

Op 14 October j.l. was er hoofdbestuursvergadering. Aan de vooravond dus van de landelijke studieconferentie. Zij heeft lang geduurd, nl. van acht uur tot half drie in de morgen.

Maar toen waren we er dan ook doorheen. De meeste tijd werd in beslag genomen door de voorbereiding van de algemene vergadering. De verschillende jaarverslagen moesten worden besproken en nieuwe dubbeltallen werden geformeerd.

Verder werd nog enige tijd gesproken over de situatie die is ontstaan door het niet toetreden van de c.h. jongeren tot de Unie van Jonge Christen Democraten. En ook werd de komende studentenconferentie voorbereid, die op 7 en 8 Januari a.s. zal worden gehouden.

Den Haag had zich uitgedost om de Keizer van Ethiopië te ontvangen. Gezicht op het Buitenhof.

Een merkwaardig redenaar

Vertelde ik een vorige maal iets van een groepje Kamerleden uit het midden van de vorige eeuw, dat zich beschikbaar had gesteld ten gerieve van de voorzitter de tijd vol te praten, thans vraag ik uw aandacht voor een Kamerlid, dat de uiterste zuinigheid met de parlementaire tijd betrachtte: Jhr. Kerens de Wijlré.

Het is voor een goed begrip van de eerste hieronder in extenso opgenomen rede van dit Kamerlid nodig, dat een klein uitstapje van de parlementaire naar de algemene geschiedenis wordt gemaakt.

Een van de vele teleurgestelde Kroonpretendenten, waarvan de geschiedenis ons verhaalt, is geweest zekere don Carlos. Zijn geboortjaar 1848 deed het ergste reeds vermoeden.

In het jaar 1868 werd te Madrid de wet verzet, hetgeen betekende, dat de Koning mat kwam te staan. De vorst deed naar zijn mening het beste wat hij in de gegeven omstandigheden kon doen: hij zag af van de rechten op de troon ten gunste van zijn zoon don Carlos. Deze, met de geschonken rechten zonder meer niet tevreden, trachtte de troon te vermeesteren. Hij wist voor zijn operaties uit aller heren landen een enthousiaste schare jongelingen onder zijn banier te verenigen. Het betekende een niet geringe aanbeveling, dat de rooms-katholieke kerk hem haar steun gaf.

Met generaal Serrano, die de teugels van het bewind in Spanje in handen had, was het echt kwaad kersen eten. Verschillende malen werd don Carlos over de Pyreneeën gejaagd, tot hij er in 1873 in slaagde enkele gebieden in het Noorden van Spanje voor wat langere tijd te bezetten.

De legitimisten (zij, die met hand en tand vasthielden aan de rechten van de dynastie) vonden in Jhr. Kerens de Wijlré ten onzent een warm verdediger. Bij de begroting van Buitenlandse Zaken voor het dienstjaar 1875 sprak dit Kamerlid de volgende „rede” uit:

„Daar wij met alle landen in vriendschap leven is het te verwonderen, dat in Spanje ons land ook niet vertegenwoordigd is bij Don Carlos, den wettigen afstammeling der Koningen van Spanje. Het ware voor ons in menig opzicht van belang dat wij ook daar vertegenwoordigd wierden.”

Deze woorden gingen ten onder in het homerisch gelach zijner mede-vertegenwoordigers, zowel van links als van rechts. Enkele verslaggevers moesten dan ook verklaren, dat

zij de „redevoering” niet hadden kunnen volgen vanwege de hilariteit in de Kamer. Een hunner schreef over de maidenspeech (de eerste speech die een Kamerlid houdt) van de heer Kerens. Dit was onjuist. Weliswaar mocht deze Limburgse afgevaardigde geen veelprater worden genoemd, maar het was noch zijn maidenspeech noch de enige rede, die hij ooit heeft gehouden, zoals Van Welderen Rengers in zijn Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland ten onrechte opmerkt.

De heer Kerens voerde het woord bij de behandeling van het wetsontwerp tot vaststelling van de begroting van het fonds, voortspruitende uit de kooprijzen van domeinen, van 1874, alsmede bij de behandeling van de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken voor het jaar 1875. De eerstbedoelde redevoering, die het laatste werd uitgesproken, laten we in de Handelingen. Van meer belang voor de culturele geschiedenis van ons land achten we de opmerkingen, gemaakt bij de behandeling van de begroting. Het betrof het verlenen van een subsidie aan de gemeentelijke hogere burgerschool te Maastricht. De onderwijsaangelegenheden werden toen nog door Binnenlandse Zaken behandeld.

De heer Kerens de Wijlré: „Nu een woord over de beschaving. Het verwijt omtrent Limburgs beschaving, kan ik niet stilzwijgend laten voorbijgaan. In 1871 hebben 720 manschappen aan de loting deelgenomen; van deze konden 588 lezen en schrijven; 7 alleen lezen; 121 lezen noch schrijven; 4 onbekend.

Van de 100 ingedeelden waren er 82 die lezen en schrijven konden. Ik betwijfel of het in de noordelijke provinciën beter is. Wij hebben veel kleine gehuchten, met een geringe bevolking, meer dan een half uur van de school gelegen en in bergachtige landstreken. Hij, die nooit in Limburg geweest is, kan er niet over oordelen.”

We zouden geneigd zijn de vriendelijke recensie, welke een krantenschrijver van deze rede gaf te onderschrijven, wanneer we er zeker van waren, dat ze gemeend was: „Bestond de gehele Kamer uit leden als de heer Kerens, dan zouden de zittingen in ongelooflijk korte tijd zijn afgelopen en het Bijblad (een uitgave van het in de Kamers gesprokene) zou een liefkoosde ontspanningslectuur worden.”

INGWERSEN & CO

EFFECTEN AMSTERDAM
Coupons en Administratiën KEIZERSGRACHT 382
Alle Assurantie zaken TELEFOON 32121
Levensverzekeringen
en Lijfrenten Speciale afdelingen voor
PROTESTANTS KERKELIJKE LENINGEN

Uw kat eet graag goed

Uw kat eet graag lekker

Uw kat eet graag Felix

TRICOT-FABRIEKEN

Directeur: Eigenaar:
H. G. HEIJ

Gebreide wollen
bovenkleding
van het beste
Nederlandse
fabrikaat

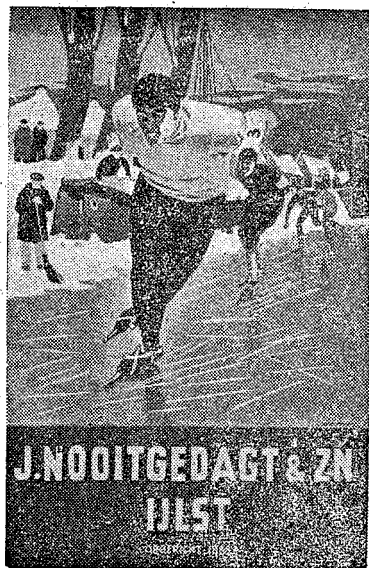
INNEMEE & ZOON N.V.
BEGRAFENIS-TRANSPORT

DEN HAAG
Tel. 115940

HAARLEM
Tel. 10441

DELFT
Tel. 1642

Onmiddellijk ter plaatse te ontbieden

J. NOOITGEDAGT & ZN
IJST

Van Indianen en Eskimo's

*Van Inca's
en Azteken, van alle
stammen, rassen en volkeren, die ooit
Noord-, Zuid- of Midden- Amerika
bevolkten, vindt U een overvloed van
interessante bijzonder-
heden in*

het nieuwe Faam album "De volkerenalbum van Amerika"

Boeiend geschreven, wetenschappelijk verant-
woord, een aanwinst voor het hele gezin.
Prijs slechts f 2.-. Bestel het omgaand bij
Faam Breda (giro 6192).

120 prachtige kleurenplaatjes

illustreren het album op waarlijk schit-
terende wijze. U krijgt deze plaatjes
gratis bij alle rollen Faam pepermunt,
Caramella, Fruitbowl, Zohota en ijs-
pepermunt.

B.P.W. IS BETER

Trailerassen

B.P.W.

Gaan jaren langer mee

Vaste assen

Schommellassen

Veerstaalfassen

1-20 ton
draag vermogen

J. KNOOP N.V.

ADUARD

TELEF. 235-K 5903

GRONINGEN

TELEFOON 27465

GROOT OF KLEIN.

'T MOET PANTER ZIJN

PANTER

De befaamde **MIGNON**.
Klein, maar extra fijn!

PANTER's grote sigaren
Superieur in smaak en geur!

Wees zuinig met Uw **GELD**
koop bij
WESTERVELD

drogisteryen
DE CONCURRENT
WESTERVELD
FILIALEN DOOR GEHEEL AMSTERDAM

OP ALLE ARTIKELEN
ONTVANGT U EEN
KORTING VAN ... **3%** ...
WANT VOOR 10 AAN
CASSABONS WORDT
30¢ TERUGBETAALD

Uitgez. Bomec art.

Uitg. Bomec-art.

N.V. Houthandel ARENSEN

Luttekepoortstraat 52
Tel. K 3410 - 2109 — HARDERWIJK

BRINKERS'

ROOMBOTER
MARGARINE
SPIJSVETTEN
SPIJSOLIE

FABRIEKEN

ZOETERMEER
Tel. nr 12 (4 lijnen)

Fa. FERNHOUT

Handel in WEGEN- EN WATERBOUW-MATERIALEN, OP- EN OVERSLAGBEDRIJF, SCHEEPSBEVRACHTING

ZWOLLE, tel. 3477 b.g.g. 5358
EMMELOORD, tel. 144 b.g.g. 130

C.V. SCHEEPSWERF EN GASHOUDERBOUW

Jonker & Stans

HENDRIK-IDO-AMBACHT - HOLLAND

Werk voor de bouw, ombouw en reparatie van alle soorten schepen

Telefoon H. I. Ambacht 241 (K 1858)

C. Lind & Zoon Ao. 1826

KASSIERS EN COMMISSIONNAIRS IN EFFECTEN
KEIZERSGRACHT 564 - AMSTERDAM

Telefoon 41154, 31369, 34213, 30214
Effectenbeurs Nis 8, Tel. 49328 en 46640

Administratie van Vermogens - Effectenzaken - Verzekeringen

SERRES EN WARENHUIZENBOUW

N.V. AANNEMERSBEDRIJF

Boers en Vrijland

Kantoor: Molenstraat, 's-Gravenzande, Tel. K 1748-538 en 738

VLASBEDRIJF WALCHEREN

INDUSTRIETERREIN: Tel. K 1180-3886

DIRECTIE: Tel. K 1180-2023

MIDDELBURG

K. J. BOS & ZOON

HOUTHANDEL ROTTERDAM

Dit is de

OLYMPIA

EEN KOFFERMACHINE die in vele gevallen het werk van een standaardmachine aan kan.

Prijzen v.a. f 375.—

WESTZIJDE

53-110

Tel. 02980-2246*

ZAANDAN

PRIJSVRAAG

ECHTE ROEPENDE SCHWARZ- WALDER KOEKOEKKLOKKEN

Deze klokken zijn versierd met fijn handsnijwerk, hebben een bijna onverslijtbaar uurwerk en een regelbare slinger, waardoor ze precies op tijd lopen! Bovendien brengen zij gezelligheid in Uw huis, want de

KOEKOEK

„ROEPT”

ELK

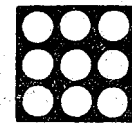
KWARTIER

!

Prijsvraag:

de cijfers 1 t/m 9
z6 plaatsen, dat men
in alle richtingen 15 felt.

26 cm

Wij sturen deze mooie klok tegen speciale prijs van f 15.95 franco rembours met garantiebewijs voor 1 jaar aan hen, die binnen 10 dagen deze advertentie met oplossing inzenden,

Grand Comptoir
Universel d' Horlogerie

HOMERUSLAAN 83 - POSTBUS 44 - UTRECHT

Gevestigd sinds 1935

KANIS & GUNNINK KAMPEN

TURNARTIKELEN

MEUBELINDUSTRIE ROTHUIZEN N.V. - HEELSUM

NEDERLANDSCHE

KADERNUMMER

GEDACHTEN

OFFICIEEL ORGAAN TEN DIENSTE VAN DE

ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ, HAAR PROPAGANDA- EN HAAR JONGEREN STUDIECLUBS

Redactie: T. Cossen, A. R. de Kwaadsteniet, Dr A. Veerman,
Mr Dr E. P. Verkerk, R. Gosker (Secretaris).

Redactie-adres: Bureau Centraal Comité, Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telefoon 115935.

Administratie-adres: Dr Kuypersstraat 3, Den Haag. Telefoon 115935.
Giro 89673 ten name van de Anti-revolutionaire Partij.

Advertentie-adm.: Veursestraat 173, Leidschendam.

10e Jaargang no. 14-15
31 December 1954

Verschijnt 15 maal
per jaar

Prijs per abonnement
f 3.— per jaar

Van Oud naar Nieuw

Wanneer we een terugblik werpen op het jaar 1954, voorzover dit betrekking heeft op de Antirevolutionaire Partij vallen drie dingen op.

In de eerste plaats natuurlijk de herdenking in dit voorjaar van haar 75-jarig bestaan. In de tweede plaats de teleurstellende verkiezingsuitslag bij de Statenstembus. In de derde plaats de publicatie van het reorganisatierapport.

De viering van het driekwart eeuw jubileum is naar aller oordeel goed geslaagd. De massabijeenkomst in de Ahoy-hal te Rotterdam werd een volledig succes. De gevraagde jubileumgift van f 100.000.— werd vlot en royaal bijeengebracht — de stand is momenteel f 103.500.— en de jaarlijkse inkomsten van het Centraal Comité werden met rond f 13.000.— versterkt. Er is inderdaad reden om met gevoelens van dankbaarheid op dit jubileum terug te zien. Het bewijs werd geleverd, dat het kader van de Anti-revolutionaire Partij nog sterk in zijn schoenen staat. In de eigen gelederen wordt nog gevonden principiele trouw en gehechtheid, zowel aan het antirevolutionair beginsel als aan de organisatie, die nu gedurende 75 jaar het vaandel van de christelijke politiek in het strijdgewoel ontplooid.

De uitslag van de Statenverkiezingen was daarentegen in verschillende opzichten teleurstellend. Natuurlijk, met name een principe partij, steunt allereerst en allermest op haar kader. Maar anderzijds moet zij gehoor vinden bij haar niet georganiseerde geestverwanten in het land. De uitslag van de verkiezingsstrijd is ook voor haar een graadmeter hoe het staat met de sympathie, die zij bij de brede volksgroepen heeft.

Welnu, de reacties van het kiezerscorps, van de

vijf en een half miljoen stemgerechtigden, waren nu niet bepaald moedgevend en wezen er niet op dat onze partij momenteel populair is bij het volk. Dit sprak te duidelijker daar ook de Kamerverkiezingen van 1952 voor ons niet gunstig waren.

Vandaar dat in onze kring een zekere ongerustheid groeiende is.

Vele vragen worden gesteld. Zijn wij wel op de goede weg? Pakken wij de zaken organisatorisch wel goed aan? Moeten wij in de allereerste plaats de oorzaken bij ons zelf zoeken? Bij de leiding van de Partij? Bij de activiteit der plaatselijke kiesverenigingen, waaraan inderdaad nog wel het een en het ander ontbreekt?

Of moeten de oorzaken buiten onze partij in meer algemene omstandigheden worden gezocht? Is het de geest van de tijd — de ontwikkeling van de tijd, waar we tegen moeten oproeien en die ons tegen is? Hebben we in de voorgaande jaren — de jaren van opkomst en opgang teveel gevergd van onze energie en komt er nu eenvoudig een terugslag, die sociologisch verklaarbaar is? Is het de wenteling der tijden, die ons parten speelt en die noodzakelijk met zich brengt dat op de min of meer geforceerde actie van vroeger een innerlijk nog niet verwerkte reactie volgt?

Of moet het verschijnsel daardoor worden verklaard, dat we eenvoudig niet op kunnen tegen de ontwikkeling van de tijd? Staan we wat verbijsterd en beteuterd tegen de moderne evolutie van het economische leven en van het internationale leven aan te kijken? Een derde industriële revolutie wordt immers aangekondigd en het atoomwapen zal worden gebruikt. Moeten wij die ontwikkeling, die evo-

lutie blijmoedig en opgewekt aanvaarden en ons met daadkracht en verbeeldingskracht aan het hoofd daarvan stellen? Of moeten wij de strijd aanbinden „for better or worse” en over heel de lirie in de oppositie gaan, maar dan met diepe overtuiging en met bezielden moed?

Dit zijn de vragen, die wij ons zelf stellen en waarmee hoofd en hart bezig zijn.

Wij leven inderdaad in een kentering der tijden en in die kentering moet de Antirevolutionaire Partij haar plaats en haar positie bepalen. Op voorwaarde dat zij zich zelf gelijk blijft en dat zij haar principiele uitgangspunten handhaaft. Zij is immers een principe partij. En dat principe is maar niet een theoretisch beginsel, dat ergens hoog en ongenaakbaar in de lucht hangt. Het gaat om de Gereformeerde gezindte ook in haar historische en staatkundige actualiteit. „En dat beginsel is levend.” Een principe partij leeft niet bij de waan van de dag noch bij het „Gebot der Stunde”, en zij bepleit niet een politiek op korte termijn. Noch jaagt zij naar het succes van morgen. Daarom beschikt zij vergelijkenderwijs over een trouw en toegewijd kader, dat zich minder laat beïnvloeden door de eisen van het ogenblik. Dat betekent ook een zekere vasthoudendheid wil men een zekere gereserveerdheid tegenover het stormachtig tempo, waarin de dingen zich vandaag nationaal en internationaal ontwikkelen.

Maar omdat zij als beginselpartij terugvalt en steeds terugvallen moet op de gereformeerde gezindte, daarom kan zij een duw en een stoot verdragen, kan zij ook een interne crisis doorstaan. De kompasnaald mag door de storende invloeden van allerlei magnetische velden een tijd in verwarring raken, straks wijst zij toch weer onveranderlijk de goede koers.

In dit licht moeten ook de reorganisatievoorstellen worden gezien. Dat is het derde punt waar we op willen wijzen. Niet omdat deze reorganisatievoorstellen het antwoord zouden geven op de bovengestelde vragen. Organisatie betreft alleen de vorm en veel meer komt het op de uitwerking en de beleving van het beginsel aan. Maar daarom is er toch nog wel verband tussen het een en het ander. Een wisselwerking is er zeker en althans in zoverre, dat een te stoeve organisatie belemmerend kan werken op de hernieuwde positiebepaling, waaraan onze partij nu behoefte heeft. Want de problemen, waarvoor wij worden gesteld, zijn geheel anders dan vroeger.

Open en eerlijke erkenning van de situatie doet geen schade. Een principepartij kan dat dragen. Een programmpartij kan dat niet. Want een programmpartij leeft bij het succes! Zij moet succes hebben, anders verliest zij haar aanhang en wendt het volk zich misnoegd af. Een programmpartij moet, wanneer het ene is bereikt aanstonds weer wat anders beloven. En dat spel gaat goed, zolang het goed gaat en tot op een gegeven ogenblik het verzadigingspunt of de grens der mogelijkheden is bereikt. Dan heeft zij niets om op terug te vallen. Natuurlijk deze tegenstelling is in de praktijk niet volstrekt. Een principepartij kan in een gegeven situatie tevens programmpartij zijn en een programmpartij hoeft het niet

geheel zonder beginselen te stellen. Ook in dit opzicht is het een kwestie van accent. Maar voor ons is dat accent stellig naar de principiele kant.

Zo gaan wij dan ook als Antirevolutionaire Partij het jaar 1955 tegemoet. Naar de mens gesproken zal het politiek een rustig jaar zijn. Er wachten ons geen verkiezingen. Dit kabinet zal zijn periode wel uitiendienen. Eerst in 1956 zal, bedriegen de voortekenen niet, de grote electorale krachtmeting plaats vinden. In 1955 hebben wij dus de gelegenheid om de reorganisatie tot stand te brengen en ons voor te bereiden op de komende kamerverkiezingen. Daarom zal dit jaar toch een belangrijk jaar kunnen worden. Want de wijze waarop en de mate waarin de reorganisatie wordt doorgevoerd of niet wordt doorgevoerd is voor de komende ontwikkeling van de Antirevolutionaire Partij ongetwijfeld van betekenis.

De viering van ons 75-jarig jubileum leverde een treffend bewijs, dat het met het kader van onze partij nog altijd goed is gesteld en dat geeft altijd mogelijkheden voor de toekomst. De uitslag der verkiezingen leert ons dat we ons niet in de gunst van het kiezersvolk kunnen verheugen en dit plaatst ons voor diverse problemen en moeilijkheden. De discussie over het reorganisatierapport en over de daar bij gevoegde voorstellen tot reorganisatie kan een waardevolle bijdrage leveren om de situatie eerlijk en onbevangen onder de ogen te zien en vervolgens de maatregelen te treffen, die nodig zijn om het gevoel van „geremd” zijn te overwinnen, zodat een nieuw élan in onze gelederen ontstaat, waarmee we de verkiezingen van 1956 kunnen tegengaan.

Een nieuw élan!

Is dat dan mogelijk? De vraag mag niet eens worden gesteld laat staan ontkennend worden beantwoord.

Kuyper, niet meer in staat om zelf zijn Deputatenrede in 1918 uit te spreken, beëindigde zijn rede met deze woorden.

„Mannenbroeders, we waren van oudsher een minderheid, en zullen ook nu een minderheid blijven; doch wat onze vadersen steeds redde, zal ook ons en ons nakroost in de ons op 't hart gebonden, zo heerlijke taak doen volharden. Van onzen God afgedoold is 't al reddeloos voor ons verloren; maar in trouwe bij onzen God volhardend, blijft ons en ons nakroost een toekomst en dan een toekomst in Godes Glorie verzekerd”.

En het zag er ook in 1918 voor de Antirevolutionaire Partij niet zo gunstig uit. Maar de oude Dr Kuyper zag terug op een lange weg — een weg van succes en nederlaag, hij zag vooruit naar de toekomst en stelde de toch ook wel een beetje benauwde vraag: „Wat nu?”

Maar terwijl in zijn rede de onrust duidelijk spreekt en de innerlijke tweestrijd tot uitdrukking komt, eindigt hij met uit te spreken zijn vast en onwankelbaar vertrouwen in God de Here en juicht hij toch weer over een toekomst die in Godes glorie verzekerd is.

Met dat woord nemen wij daarom afscheid van het oude en begroeten wij het nieuwe jaar.

* * * De wereld luistert

Gladstone was 82 toen hij nog een Ministerie vormde, Churchill vierde zijn tachtigste verjaardag in de volle waardigheid van minister-president van het „Verenigd Koninkrijk”. Wat dit ambt inhoudt leren de Memoires, die deze grote Staatsman en talentvol schrijver over de oorlogsperiode publiceerde.

Welk een persoonlijkheid deze uitzonderlijke figuur is, blijkt uit deze gedenkschriften eveneens.

De (Engelse) Economist van 16 October j.l. geeft naar aanleiding van zijn uitgesproken rede op het conservatieve partijcongres te Blackpool een prachtige typering.

„Het is — zo wordt gezegd — des eersten ministers kracht, dat de wereld altijd luistert naar wat hij zegt, doch het is soms een van zijn zwakheden, dat hij er uitflapt wat voor zijn mond komt”.

Daardoor brengt hij zijn aanhangers soms tot wanhoop en breekt hij heilige huisjes af.

Deze „zwakheid”, die ook een onzer vooroorlogse staatslieden wel enigszins kenmerkte, houdt tevens een wonderlijke bekoring in.

Het gewone volk verstaat intuïtief als naast het verstandige hoofd ook het bewogen hart spreekt. In die zin is Churchill bijna on-Engels en zeker geen diplomaat.

Maar wel is hij de drager van een idee, de man die de ziel van het volk roert, de persoonlijkheid, die in dergelijke „loslippigheid” zich bevrijdt van een wurgend systeem, waarin de moderne staatstechniek nu eenmaal automatisch zijn dienaren inpast.

Dat dezelfde man op andere ogenblikken met een verrassende fijngevoeligheid de meest delicate problemen wist op te lossen, vertellen zijn telegrammen, waarmede hoge legerleiders werden weggepromoveerd.

De staatsman, die het doel in het oog houdt, die de behartiging van het landsbelang primair acht, heeft meer dan één pijl op zijn boog. Soms is een „onverstandige” uitval een treffend middel in de hand van een verstandig man, waardoor de lucht wordt gezuiverd. Zonder dit verrassend element zou zeker de wereld niet steeds naar zulk een staatsman luisteren.

* * * Een enquête

Een van onze Haagse kiesverenigingen hield een enquête onder haar leden. De gestelde vragen raakten o.m. het lidmaatschap van de kiesvereniging, het al- of niet-meeleven, de organisatie en de werkmethoden, de uitslagen van de verkiezingen en de roeping van een Christen om zich aan te sluiten bij een Christelijke Politieke Partij.

Het aantal ingekomen antwoorden was bevredigend.

De inhoud van deze antwoorden zeer variërend.

De strekking ervan bemoedigend en soms ook teleurstellend.

Het is altijd moeilijk te onderkennen wat degenen, die niet antwoorden denken en willen. Hun passiviteit is niet altijd gebrek aan belangstelling, maar vloeit soms voort uit een ietwat nonchalante gemoedelijkheid, die het antwoorden overbodig acht.

Wie wel antwoordt, wordt veelal gedreven door een iets sterker bewogen temperament.

Vandaar ook de ietwat opgeschroefde toon, de toegespitsde goed- of afkeuring.

Daarom is het nodig dergelijke antwoorden niet alleen te lezen maar ook te wegen.

Waarbij het „korreltje zout” niet vergeten mag worden.

* * * Hoofdzak

In het oordeel van vele mensen worden dikwijls hoofd- en bijzaken dooreengemengd.

Dit bleek ook uit de antwoorden op de enquête. Daardoor ziet men bijkomstigheden menigmaal als hoofdzaken. Met een scheefftrekken van de werkelijke verhoudingen.

Zo zoeken sommigen o.m. in de organisatie, de inrichting van de vergaderingen, de keuze der onderwerpen, het tekort aan jongeren in leidende functies, het niet hebben van één Prot. Chr. Partij, het ontbreken van een sociaal-economisch program, de reden van de verflauwing in de A.R. gederen. Ongetwijfeld zijn deze zaken van belang.

Het voorstel van de reorganisatie-commissie wijst erop, dat een organisatie en een partij-apparaat, waarmede te werken valt, algemeen als een noodzakelijkheid wordt gevoeld.

Waar er gerechtvaardigde bezwaren zijn, dienen deze te worden weggenomen.

Doch hoofdzak is dit alles niet.

Uit de antwoorden bleek ook een geest van verwarring en wat het ergste is, een onvoldoende begrip voor de samenhang, die er tussen de verschillende levensterreinen bestaat.

Niet steeds leeft de overtuiging, dat het Christelijk geloof ook bepalend is voor de staatkundige opvatting.

Wat in 1897 van Dr Kuyper door een liberaal blad werd getuigd, dat hij vertolkte wat in het gemoed, hart en hoofd omging van zijn volgelingen, wordt thans niet altijd meer begrepen. Hier is een teleurstellende achteruitgang. Hij kon dit „omdat hun leven zijn leven was, en één ademtocht der ziel hun saâm gemeen”?

Die levensgemeenschap is in een principiële partij als de anti-revolutionaire levenseis. Met minder kan het niet.

Bij alle reorganisatie die nodig is, dient het leven zelf voorop te staan.

* * * De rode draad

Onze minister van Landbouw en Voedselvoorziening ontving, toen hij voor de tiende maal zijn begroting in de Tweede Kamer verdedigde, van vele zijden complimenten.

En terecht!

Vroeger was de landbouw dikwijls het stiefkind, nu is het althans een belangrijk stuk van het Regeringsbeleid. Dank zij mede Minister **Mansholt**.

Daarbij geniet hij nog meer steun van de andere partijen, dan van zijn eigen geestverwante fractie.

Sommigen spreken van de „liberale” minister van Landbouw, die garanties en een „boerenbezoldigingsbesluit” afwijst.

Men zij voorzichtig in dit opzicht.

De „rode” draad ontbreekt niet in zijn politiek.

De krampachtige wijze waarop de Staatsinmenging op het gebied van de landbouw wordt gehandhaafd, laat geen twijfel.

Bijna tien jaar na de bevrijding wordt ons volk nog gedwongen ontroomde en slecht houdbare melk te drinken. Nu wordt een oplossing opgedrongen, die aanleiding zal geven tot geknoei en tot... ambtelijke contrôle. Aan opheffing van de achterstand ten aanzien van de winning, bereiding en distributie van de consumptiemelk wordt weinig of niets gedaan. Wij produceren een groot quantum roomboter... voor het buitenland.

Duizenden guldens worden, in volkomen tegenstelling daarmede, weggegooid aan een doelloze reclame.

Zo is er wel meer kroos in de boerenvijver.

Het wordt tijd de schouw regelmatig en scherper toe te passen.

* * * Churchill de strateeg

Men moet vrij ver in de Nederlandse parlementaire geschiedenis teruggaan, om in een vergadering van de Staten-Generaal een buitenlands Staatsman bij zijn leven te horen herdenken en huldigen.

Dat dit op Dinsdag 30 November 1954, toen Sir Winston Churchill tachtig jaar werd, gebeurde, mag gezien diens staat van dienst en vooral diens betekenis in de vrijheidsstrijd, als iets uitzonderlijks worden gezien.

Toen steeg hij — naar het woord van de Nederlandse minister-president, Dr Drees, tot volle historische grootheid.

Het is de rede van Prof. Gerbrandy, die hem in forse lijnen tekende.

Na gewezen te hebben op zijn litteraire arbeid, herinnerde Prof. Gerbrandy eraan, dat Churchill vijftig jaar lid van het Britse Lagerhuis en een twintigtal jaren Minister is geweest.

Van de grote leider in de oorlogsjaren wordt de volgende karakteristiek gegeven:

„Dan spelen zijn oude ervaringen van krijgsman nog eens een rol, dan wordt zijn taal de knots, die eerst Mussolini, de jakhals, en dan Hitler, de korporaal, verplettert. Dan wordt hij als omgord met de majesteit van de traditie van het Britse volk, dat vooral daarom tot hem opziet als zijn grote generaal in de strategie van de wereldkrijg, omdat hij zo precies weergeeft wat schijnt te leven in hun harten, dat het is alsof zij zelf elk woord en elke zin mede uitspreken. Dan is zijn kracht tot overtuigen van het Parlement en van alle leidlieden in dit grote drama zo beheersend, dat met spontaniteit allen volgen, alsof ze het zó en nooit anders hadden gewild. Dan penetreert zijn woord in het gemoed der verdrukten ja ook en vooral in de verdrukten in deze lage landen aan de zee, die nu zeker weten, dat de bevrijding komt. Dan bezielt hij en door zijn inzicht en door zijn waarschuwingen, maar ook door de vrijheid en verantwoordelijkheid, die hij laat aan admiraals en generaals, aan soldaten, matrozen en vliegeniers, allen, die het hoogste offer van hun leven brengen in de strijd tussen goed en kwaad. Dat dit genie op zo hoge leeftijd nog staat aan de top van een der grootste Staten te midden van het rumoer der volken, dat doet ons Nederlanders, wier land, wier geschiedenis en wier cultuur hij bewondert, met innige dankbaarheid uitspreken:

Grote Staatsman van het Britse Rijk, grote strateeg in de worsteling voor de vrijheid, wij wensen U van harte geluk op deze dag. Wij vergeten nimmer Uw steun in ons streven om ons Rijk overzee te handhaven, wij zullen altijd indachtig zijn aan Uw weloverwogen hulp in 1945 tegen het einde van de oorlog aan onze verhongerende bevolking, haar daarmede de nadering van de verlossing aankondigend.

Grote kampioen voor de vrijheid van en samenwerking in Europa, grote vriend van Nederland, wij wensen U toe, dat over de avond van Uw leven strale het Licht, dat gezonden werd in deze wereld door Hem, die U formeerde en riep tot Uw wereldomvattende taak!”

Uw adres voor

D R U K W E R K

Zowel voor kleine als voor grote oplagen:

HANDELS-, BOEK- EN ROTATIEDRUKKERIJ

P. van der Linden

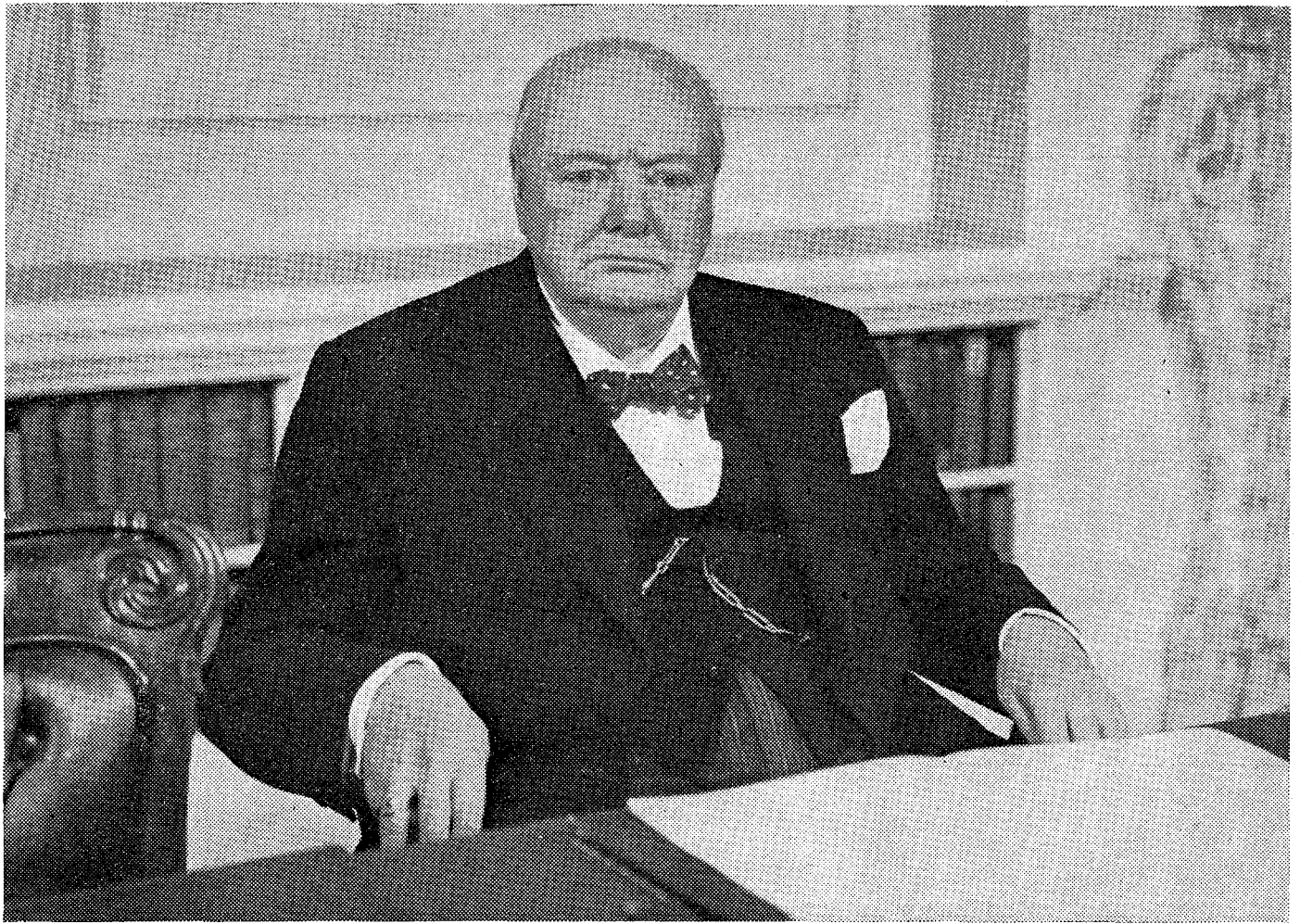
Warmoezierstraat 4 - Telefoon 33.60.45 - Den Haag

Brochures

verkrijgbaar bij het Bureau

Centraal Comité. Giro 89673

3	Bedrijfsorganisatie, M. Ruppert	f 0,25
6	Het Program van Beginselen	„ 0,10
7	Modelreglement van een Kiesvereniging ...	„ 0,40
8	Modelreglement van een Kiesvereniging ...	„ 0,40
9	Modelreglement van een Dorpskiesvereniging	„ 0,40
18	Het Kapitalisme, R. Gosker	„ 0,50
19	In Kuyper's lijn, C. Smeenk	„ 0,25
24	Handboekje voor de propaganda	„ 0,35
26	Schetsenbundel, Prof. Dr L. W. G. Scholten	„ 0,25
32	Schets „Het Constitutionele Koningschap”, C. D. v. Oosten	„ 0,10
37	In de strijd der beginselen, Prof. Dr K. Dijk	„ 0,45
38	Rapport huwelijk en echtscheiding	„ 0,75
40	De A.R. Partij en de Middenstand, H. van Eysden	„ 0,65
41	Onder de schijnwerper der historie, H. Algra	„ 0,65
42	De tragiek van de Partij van de Arbeid, R. Gosker	„ 0,65
43	De lijn onzer politiek	„ 0,75
46	De kracht der zwakheid (Deputatenrede)	„ 0,50
48	Verantwoorde emigratie	„ 0,60
49	Onbloedige revolutie, R. Gosker	„ 1,25
52	Maatregelen tegen de communisten	„ 0,35
53	Verzamelen, propagandafolder Arjos	„ 0,25
54	Christendom en internationale ordening, Prof. Dr G. H. J. v. d. Molen	„ 0,95
55	Taak en plaats der provincie	„ 0,45
56	Handboekje Huisbezoekers	„ 0,50
57	Onze mannen in de Kamer, Dr A. Veerman	„ 0,50
58	Om de Christelijke Vrijheid (Deputatenrede)	„ 0,50
59	Het program van actie 1952	„ 0,25
60	Calvijn en de Staatskunde. Dr D. Nauta	„ 1,20
61	De Reformatie en de staatkunde, Dr D. J. de Groot	„ 1,40
62	Het passieve vrouwenkiesrecht (rapport) ...	„ 0,60
63	De eerste 5 artikelen van het beginselprogram (rapport)	„ 0,50
64	Model gemeenteprogram	„ 0,75
65	Onze verhouding tot de S.G.P., Mr C. J. Verplanke	„ 0,75
66	Contributiekaarten per 100 stuks	„ 2,50
68	Bezitsvorming, Drs C. P. Hazenbosch	„ 0,50
69	Bestuursvorm openbare school (rapport) ...	„ 0,15
70	Europese Integratie (rapport)	„ 0,50
71	Voor Geloof en Vrijheid	„ 1,—
72	Chr. Sociale Politiek in deze tijd	„ 0,90
73	De Komende Ouderdomsvoorziening	„ 0,90
75	Reorganisatierapport	„ 0,50
76	Model Provincieprogram	„ 0,75
78	Schetsenbundel „Volk en Staat”	„ 1,50

Churchill 80 jaar

MAN VAN DE DAAD

*Toen landen verschroeid voor de aanvallers zwichtten,
de naties zich bogen voor 't brute geweld;
Toen duistere machten hun beulswerk verrichtten,
stond U, Winston Churchill, nog stoer als een held.*

*U luisterde niet naar de brallende woorden
van hen, die verstrikt in hun macht en hun waan,
De rechten verkrachtten, de vrijheid vermoordden,
doch U hebt slechts rustig Uw plichten gedaan.*

*U bleef ongeschokt bij de ijdele glorie
van 's vijands succes; maar U vroeg slechts respijt,
Gebarend de V van de laatste Victorie,
na jaren van zware en bloedige strijd.*

*Uw vaderland werd niet gespaard voor de smarten,
verbonden aan krijg die genade niet kent;
Doch U hield geloof en de hoop in de harten,
omdat U zèlf sterk was en hard als cement.*

*En over de zee, die Uw kusten omspoelde,
weerklonk door de aether Uw woord van verzet;
Uw stem werd gehóórd; de verdrukten gevoelden:
het woord van een mán en geen marionet.*

*U hebt ons getroost, onze fakkel bleef branden;
U bleef onze steun in de uiterste nood;
Al vouwden zich dikwijls vertwijfeld de handen
in rouw en gebed, want de rampspoed was groot.*

*Wij hebben met U weer de vrijheid herwonnen,
de nacht was voorbij en de zon ging weer op;
We zijn in het puin aan de herbouw begonnen,
de Hollandse driekleur ging juichend in top.*

*U was en U bent nog een staatsman, een schrijver,
een schilder en denker, een groot filosoof;
Doch U blijft óns bij, met Uw moed en Uw ijver,
als man van de daad en een rotsvast geloof!*

*Toch kunnen Uw benen die weelde wel dragen,
Uw beeld werd gewrocht met penseel en palet;
Al kunnen we niet van Uw voeten gewagen,
Die mist men helaas op Uw staatsieportret . . . !*

JAAP MIJDERWIJK

De opheffing van de Unie en de Grondwet (I)

Prof. Mr P. S. GERBRANDY

I.

In de overwegingen, voorafgaande aan de bepalingen betreffende de ontbinding van de Nederlands-Indonesische Unie (Tractatenblad 1954, no. 113), komt onder meer tot uiting dat de partijen bij het aangaan van de overeenkomst elk voor zich rekening houden met de eigen nationale wetgeving. Wat men wel mag en wat men niet mag doen, wordt bepaald door de normen, de regelen, welke in elke afzonderlijke staat gelden. Er is geen sprake van een bron van recht voor beide partijen gezamenlijk. Nederland kijkt en heeft gekeken naar zijn eigen nationale recht en heeft geconcludeerd, dat de overeenkomst daarin past.

De hier gevolgde procedure wijkt dus principieel af van die welke de Regering in 1948 noodzakelijk achtte voor de overdracht van de Souvereiniteit aan Indonesië en de daarmee gepaard gaande oprichting van de Unie. Toen immers werd eerst via de invoeging van hoofdstuk XIV in de Grondwet de weg geëffend naar een parlementaire goedkeuring van de met de Regering van de Republiek Indonesië en de Bijeenkomst voor Federaal overleg gesloten en nog te sluiten overeenkomsten.

Ten aanzien van de thans te bekrachtigen overeenkomst stelt de Regering zich op het standpunt dat deze — formeel bezien — geheel past in onze nationale wetgeving en geen voorafgaande bijzondere voorziening daarin nodig maakt.

Ter vorming van een oordeel omtrent de juistheid van deze opvatting dient te worden stilgestaan bij de betekenis van hoofdstuk XIV der Grondwet temidden van de overige bepalingen dier wet en de rechtsregelen, welke betrekking hebben op de Unie.

Omtrent dit probleem heeft vanaf de aanvang in regerings- en parlementaire kringen grote verdeeldheid van opvatting bestaan. Deze verdeeldheid kwam opnieuw tot uiting toen in 1952 de Regering voorstelde, om het hoofdstuk in zijn huidige vorm uit de Grondwet te verwijderen. Dit voorstel rustte o.m. op gronden, door de Staatscommissie tot Herziening van de Grondwet (ingesteld bij KB van 7 April 1950) in haar interimrapport dd. 11 Juli 1951 geformuleerd en later door de Regering overgenomen.

Deze gronden komen op het volgende neer: Door de Souvereiniteitsoverdracht is hoofdstuk XIV ten dele uitgewerkt: ten aanzien van de Nederlands-Indonesische Unie kan dit staatsstuk niet als bron van recht worden beschouwd. Het Koninkrijk werkt immers slechts als partner mede aan de vorming van het recht, waardoor deze Unie wordt beheerst. Minister Beel heeft deze motivering gedurende het Tweede Kamerdebat steeds volgehouden. In zijn antwoord aan een kamerlid, dat van mening was, dat hoofdstuk XIV nog geenszins was uitgewerkt zeide hij o.m.:

„De geachte afgevaardigde moet echter in het oog houden, dat hoofdstuk XIV enkel bepalingen inhoudt nopens de overgang naar een nieuwe rechtsorde voor de in artikel 1 van de Grondwet genoemde gebieden. Ten aanzien van Indonesië is deze overgang een feit geworden. Zij wordt niet langer bepaald door de Grondwet. De verhoudingen tussen Nederland en Indonesië liggen verankerd in de acte van Souvereiniteitsoverdracht, het Statuut enz. Het is daar-

om, dat de regering gemeend heeft, dat een formalisering van de Grondwet aan deze realiteit gewent is”.

Deze mening heeft krachtige bestrijding ondervonden van de zijde van de oppositie. Deze achtte (zij het voor iedere fractie gradueel verschillend genuanceerd) namelijk het veertiende hoofdstuk de laatste waarborg voor rechtszekerheid, de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de handhaving van een federale opbouw in Indonesië enz. Bovendien zag zij in dit hoofdstuk de basis van de Unie waarvan de Kroon immers gedragen zou worden door de Koningin en haar wettige opvolgers in de Kroon der Nederlanden.

Omtrent dit laatste zij vermeld hetgeen Mr Oud opmerkte in het debat:

„Principieel moeten wij echter volhouden, dat de Nederlands-Indonesische Unie alleen kan worden gewijzigd in onderling overleg. Daarbij rijst de vraag: Wie zijn dan bevoegd, daarbij beslissingen te nemen? Wie bevoegd zijn aan de zijde van Indonesië, dat bepaalt het Indonesische staatsrecht, dat moet men vragen aan de Indonesische grondwet. Wie daartoe bevoegd zijn aan Nederlandse kant, dat moeten wij vragen aan de Nederlandse grondwet: de Nederlandse Grondwet zegt op het ogenblik — en wij zijn onderworpen aan die Grondwet, dat geldt zowel voor de Regering, als voor de Staten-Generaal — dat wij op het ogenblik niet mogen toestemmen in een regeling, waarbij al die waarborgen voor de rechtszekerheid, voor een deugdelijk bestuur en dergelijke niet worden gegeven”.

Minister Beel heeft daarop geantwoord: „De Regering vraagt zich af, waartoe de opvatting van de heer Oud, welke zij niet aanvaardt, zou leiden, aangezien de Grondwet zelfs niet met een twee derde meerderheid toelaat, van Hoofdstuk XIV af te wijken. De Grondwet spreekt uitdrukkelijk van het afwijken van **voorgaande** hoofdstukken en niet van het hoofdstuk XIV. Het standpunt van de heer Oud zou betekenen dat een nieuwe overeenkomst met Indonesië waarbij op een andere wijze de onderlinge verhoudingen zouden worden geregeld, dan thans is geschied, enkel door middel van een grondwetswijziging mogelijk zou zijn, zodat een nieuwe ontbinding der Kamers daaraan zou moeten voorafgaan. De geachte afgevaardigde dient zich dit wel terdege te realiseren”.

Uit deze citaten is wel duidelijk, waarom de Regering voor de opheffing van de Unie geen Grondwetswijziging noodzakelijk acht. De Grondwet heeft ons immers omtrent de verhouding met Indonesië niets meer te zeggen, omdat die is vastgelegd in de wet op de Souvereiniteitsoverdracht, het Unie Statuut, en andere regelen van het Ronde Tafel Accoord. Het veertiende hoofdstuk is bedoeld geweest voor iets „eenmaligs”. Nu dat „eenmalige” gebeurd is, is het veertiende hoofdstuk niets dan een lege schil, waaruit de inhoud is uitgebarsten. Daarom wilde de regering graag dit hoofdstuk XIV uit de wet weg hebben. Het had zijn dienst gedaan.

Intussen is het ontwerp, waarbij dit transitoir recht uit de Grondwet zou worden verwijderd, in eerste lezing door de Eerste Kamer verworpen, zodat het nog steeds bestaat,

Waartoe diende het? Deze vraag is tijdens de Kamerdebatten in 1948 in alle toonaarden gesteld. Het antwoord is niet in een zuivere formule weer te geven, doch duidelijk is tijdens de behandeling wel geworden, dat de Regering in haar onderhandelingen met de Republiek meer armslag wilde hebben en tevens wilde voorkomen, dat de grondwettelijke bepalingen omtrent de overzeese gebieden door haar met voeten zouden moeten worden getreden. Anderzijds wilde zij ook weer niet zover gaan, dat de toenmalige artikelen, 1, 62 en 63 van de Grondwet zouden worden gewijzigd, resp. geschrapt. Men wist immers op dat moment nog niet, wat de uitkomst van het overleg zou zijn.

Ook is door de Regering verworpen de gedachte van wat (in het rapport van de voor de wijziging ingestelde Staatscommissie) het „negatieve stelsel” genoemd werd. Dat wil zeggen de Regering wilde niet komen met een wijzigingsvoorstel, neerkomende op het opnemen van een bepaling in de Grondwet, dat bij een wet tweederde meerderheid met afwijking van de Grondwet voorzieningen zouden kunnen worden getroffen tot herziening van de verhoudingen tussen de in artikel 1 genoemde gebieden. Integendeel volgde de Regering het door de Commissie voorgestelde positieve stelsel. Hieromtrent merkt de Regering in haar Memorie van Antwoord (Bijl. Hand. Tweede Kamer '47-'48, no 775) op:

„Geenszins ziet de Regering voorbij, dat het zogenaamde positieve stelsel haar handen in zekere mate zal binden. De gestelde beperkingen zijn echter zodanig gekozen, dat zij als het ware de uiterste grens vormen, welke in geen geval kan worden overschreden. Mocht inderdaad blijken, dat zich een dwangpositie voordoet met betrekking tot het in Hoofdstuk XIV geregelde, dan lijkt het ook aangewezen, dat de Grondwetgever deze op normale wijze bezegelt.”

Het systeem dat de Regering volgde was dus eigenlijk dit: de Grondwettelijke bepalingen omtrent de verhouding tot Indonesië (art. 1, 62 en 63) kunnen niet gewijzigd of geschrapt, dus moet, ter voorkoming van grondwetsschennis tijdens de onderhandelingen en daarna, aangegeven worden langs welke weg de nieuwe verhoudingen tot stand moeten komen en hoever wij daarbij mogen gaan.

Daartoe diende hoofdstuk XIV dus.

De reeds ontwikkelde activiteit in het onderhandelen met de groepen uit het opstandige Nederlandsch-Indië zou door deze nieuwe Grondwettelijke bepalingen een legale grondslag krijgen en tevens voor de verdere activiteit, door die nieuwe Grondwettelijke bepalingen begrensd en genormeerd zijn voor de toekomst. Verleden en heden zouden nu grondwettelijk gedekt zijn en gedekt blijven.

Door de totstandkoming van de Wet op de Souvereiniteitsoverdracht werden de regelen van de Ronde Tafel Conferentie een eigen rechts- en kenbron voor de verhouding van Nederland tot Indonesië. Daarnaast bleef hoofdstuk XIV het staatsstuk, dat aan Nederlandse zijde natio-

nale wetgeving bleef, dat zich geldend maakt zodra de materie der Ronde Tafel Conferentie overeenkomsten weer ter tafel komt, doordat men de tot stand gebrachte verhoudingen wil reviseren.

Nu zegt de Regering: hoofdstuk XIV is uitgewerkt. Wat zij daarmee bedoelt is boven al gebleken: het eenmalige, waarvoor het diende, heeft plaats gehad en dus heeft het uitgediend. Uit het in de vorige alinea betoogde volgt echter dat deze zienswijze onaanvaardbaar is. Als rechtsbron (en ook als kenbron) heeft het stuk waarde, steeds, wanneer er sprake van is, dat de grenzen binnen welke de verhoudingen met Indonesië grondwettelijk verankerd liggen, wijziging zouden moeten ondergaan.

De Grondwet kent meer artikelen die de Regering (vanuit haar standpunt) „uitgewerkt” zou kunnen noemen. Men denke b.v. aan art. 164: het burgerlijk en handelsrecht enz. worden bij de Wet geregeld in algemene wetboeken enz. Nu het Burgerlijk Wetboek, en het Wetboek van Koophandel er zijn gekomen (een „eenmalige” gebeurtenis) kan men toch niet stellen: art. 164 is uitgewerkt. Integendeel, het krijgt weer actuele betekenis, zodra een Regering op de gedachte zou komen om deze boeken af te schaffen. Een ander voorbeeld is artikel 30 van de Grondwet, waarin bepaald wordt, dat met een zogenaamde 2/3 wet kan worden afgeweken van de bedragen, genoemd in de bepalingen omtrent het inkomen van de Kroon: Van deze mogelijkheid heeft men bij wet van 5 Maart 1952, § 99, gebruik gemaakt, om deze bedragen te veranderen. Ten aanzien van de grondwettelijke bedragen van het inkomen van de Kroon geldt dus op het ogenblik niet meer de in artikel 22 t/m 29 Grondwet genoemde wet. Artikel 30 blijft echter zijn waarde als rechtsbron voor het inkomen van de Kroon behouden. In de eerste plaats volgt immers uit het artikel, dat het altijd „bedragen” zullen moeten zijn zodat het inkomen dus nooit tot nihil gereduceerd mag worden en in de tweede plaats, dat wijzigingen ook van de wet van 5 Maart 1952, § 99,

Prof. Mr P. S. GERBRANDY

steeds met een meerderheid van 2/3 zullen moeten plaats hebben.

Precies hetzelfde geldt ook voor artikel 99 (twee laatste leden) van de Grondwet.

De huidige betekenis van hoofdstuk XIV t.o.v. de Wet Souvereiniteitsoverdracht kan met de genoemde voorbeelden worden vergeleken.

Door de Wet Souvereiniteitsoverdracht is het hoofdstuk XIV niet ineengeschrumpeld tot een niets zeggend stuk papier, doch is zijn dienst van Grens-aangever en evenwicht brenger t.o.v. de „koloniale” artikelen, ongewijzigd gebleven.

II.

In de uiteenzetting sub I kwam even aan de orde de vraag of de opheffing van de Unie aan Nederlandse zijde geoorloofd is zonder voorafgaande Grondwetsherziening. In-

dien deze vraag ontkennend zou moeten worden beantwoord, dan kan de ratificatie der door de Regering met Indonesië gesloten overeenkomst tot opheffing van de Unie niet in behandeling worden genomen.

Medewerking aan de opheffing der Unie door Nederland zou eerst dan mogelijk zijn wanneer een herziening of doen vervallen van Hoofdstuk XIV der Grondwet de weg daartoe had geëffend.

Te verdedigen valt misschien, dat voor zover hoofdstuk XIV der Grondwet door de Wet Souvereiniteitsoverdracht is **geschonden** — als voorbeeld kan worden genoemd „Kroon” in hoofdstuk XIV tegenover „Hoofd” in het Uniestatuut — men niet meer een beroep kan doen op dit stuk uit Hoofdstuk XIV ten einde te betogen, dat een nieuwe overeenkomst aan het begrip „Kroon” zou zijn gebonden.

Ziet men hoofdstuk XIV als aangevende de grenzen waarbinnen de nieuwe verbinding met Indonesië zich behoort te bewegen, dan **blijft** dit hoofdstuk, **voorzover** het niet reeds **is** terzijde gesteld door de wet op de Souvereiniteitsoverdracht met haar overeenkomsten der R.T.C. in 1949 — dit is dus heel iets anders dan „uitgewerkt” — de normen waarnaar de wetgever zich heeft te gedragen.

Nu is het onmiskenbaar, dat er in elk geval één norm, één grens is, die overeind is gebleven n.l. **dat** er een Unie moet zijn. Dat de thans geldende Unie **zeer licht** is of dat ze om meer idyllisch met Professor Romme te spreken doet denken aan de beroemde magere brug in Amsterdam, doet niet ter zake. Er **is** nog een Unie op papier en, **hoe zwak ook**, in werkelijkheid. Anders zouden trouwens de Indonesiërs niet de opheffing gevraagd hebben en zou er geen nieuwe overeenkomst behoeven te zijn gemaakt.

Er staan nog meerdere normen in hoofdstuk XIV overeind waarop in de Kamers herhaaldelijk is geappelleerd, wij beperken ons tot deze éne.

Hoofdstuk XIV eist een Unie, heeft een Unie te voorschijn gebracht, men behoort bij het Nederlandse volk te komen met een voorstel tot het lichten van de Unie uit de Grondwet aler men mag onderhandelen over de opheffing daarvan met Indonesië.

Eigenlijk ligt deze consequentie reeds besloten in het exposé, dat sub I is gegeven.

Het is intussen gewenst nog nader op deze zaak in te gaan, met name door het gehele verloop van het tot stand brengen van de zogenaamde nieuwe rechtsorde kort te releveren.

In de Indonesische crisis is in de jaren 1945 tot 1948 in Nederland een felle strijd gestreden ook in deze zin, dat aan de Kabinetten van 1945 en 1946 grove schending van de Grondwet is ten laste gelegd. Een verzoekschrift heeft de Kamer bereikt, waarbij door vooraanstaande Nederlanders werd uiteengezet, dat bepaalde autoriteiten strafrechtelijk behoorden te worden vervolgd op grond van strafrechtelijke schending van de Grondwet.

Aan de herzieningsontwerpen, die in 1948 hoofdstuk XIV der Grondwet zijn geworden, lag de gedachte ten grondslag aan de activiteit tot het scheppen van een regeling met de Republiek Indonesië, een grondwettelijke grondslag te geven, zodat na het tot standkomen van deze Grondwetwijziging in elk geval bedoeld verwijt door de oppositie niet meer zou kunnen worden gelanceerd.

Gelijk bovengesteld kwam in hoofdstuk XIV het zogenaamde positieve stelsel tot gelding. In dit stelsel speelde allereerst het begrip „nieuwe rechtsorde” een rol. Dat begrip, „nieuwe rechtsorde” verdraagt zich, hoe men de zaak ook wende of kere, niet met een verhouding, waarbij Indonesië zich tot Nederland gaat verhouden als Nederland b.v. tot Iran. Het begrip „nieuwe rechtsorde” in hoofdstuk XIV heeft de couleur van een orde van zaken op het gebied van het Oude Koninkrijk der Nederlanden waarbij

door een speciale binding tussen Nederland en Indonesië een eigensoortige eenheid geschapen wordt, in datzelfde hoofdstuk onder meer nader aangeduid met „Unie”.

Deze constructie van „nieuwe rechtsorde” is tot standgekomen om te dekken een regeling met Indonesië, waarbij het verwijt grondwetsschennis niet meer zou kunnen worden gelanceerd. Men kon, na 1948, indien men slechts zich hield aan de elastische normen van hoofdstuk XIV, uitspreken: wat nu gedaan wordt daarop heeft het Nederlandse volk zijn zegen gegeven, de Kamers zijn ontbonden geworden, het Nederlandse volk heeft gesproken.

In 1951 is de Regering gekomen met voorstellen tot wijziging van hoofdstuk XIV, onder het voorwendsel, dat het hoofdstuk voor wat de verhouding met Indonesië betreft, had uitgewerkt en met de overweging, dat men in de verhouding tot Indonesië geheel naar vrijheid overeenkomsten moet kunnen maken.

De Staten-Generaal hebben deze opzet **niet aanvaard**. In deze niet-aanvaarding ligt uitgedrukt: als ge met Indonesië iets tot stand wilt brengen, dat ligt op het gebied der nieuwe rechtsorde, dan moet ge blijven binnen de grenzen van hoofdstuk XIV, en als ge die grenzen wilt overschrijden door met de gedachte van nieuwe rechtsorde te breken, dan hebt ge grondwetsherziening en daarmee appèl op het Nederlandse volk nodig.

De vraag dient intussen gesteld of de nieuwe artikelen inzake de buitenlandse betrekkingen een grondwetsherziening niet overbodig maken en dat aan alle regelen van recht is voldaan indien de ratificatie van de opheffing der Unie geschiedt met 2/3 meerderheid.

Met name wordt gedacht aan artikel 63 der Grondwet, dat luidt als volgt:

„Indien de ontwikkeling van de internationale rechtsorde zulks vordert kan in een overeenkomst worden afgeveken van bepalingen van de Grondwet. In zodanig geval geschiedt de goedkeuring der overeenkomst niet dan door een uitspraak van de Staten-Generaal met twee derden der uitgebrachte stemmen in elk der Kamers.”

Op het eerste gezicht schijnt de conclusie voor de hand te liggen, dat inderdaad de Unie kan worden opgeheven door het aangaan van een overeenkomst, indien ratificatie daarvan met 2/3 meerderheid aanvaard wordt.

Bij nadere overweging echter kan deze stelling **niet** worden volgehouden.

Op het volgende worde gewezen.

Ten eerste

Artikel 63 van de Grondwet heeft een beperkte strekking. Deze beperkte strekking is neergelegd in de woorden „indien de ontwikkeling van de internationale rechtsorde zulks vordert.”

Artikel 63 van de Grondwet wil voorkomen, dat de omslachtige methode van Grondwetsherziening met ontbinding der beide Kamers der Staten-Generaal gevolgd moet worden, wanneer bij overeenkomsten in verband met de samenwerking op internationaal gebied (NATO, EDG, Europese integratie, en dergelijke) noodwendig zekere afwijkingen van de Grondwet zouden optreden en de omslachtige herzieningsprocedure niet wel uitvoerbaar is.

Afgezien van het feit, dat opheffing der Unie met Indonesië positief (het geldt hier niet een **ontwikkeling** maar een **losmaking** van interstatelijke banden) niet binnen deze sfeer valt, mag zeker worden aangenomen, dat de overeenkomst tot opheffing van de Unie niet binnen het begrip van ontwikkeling der internationale rechtsorde in de zin van artikel 63 van de Grondwet is te brengen.

Ten tweede

Bij de behandeling van de voorstellen tot het invoegen

van Hoofdstuk XIV is van regeringszijde opgemerkt (Bijl. Hand. Tweede Kamer 1947-1948, no. 775).

„Mocht inderdaad blijken, dat zich een dwangpositie voordoet met betrekking tot het in hoofdstuk XIV geregelde, dan lijkt het ook aangewezen, dat de Grondwetgever deze op normale wijze bezegelt.”

Deze aantekening is genomen uit een betoog, waarbij het weliswaar niet ging over een geval als waarvoor wij thans staan, n.l. wijziging van een wet tot stand gebracht op de grondslag van Hoofdstuk XIV Grondwet: maar de gedachte, in deze uitspraak weergelegd, is gezond: een dwangpositie, die naar het oordeel der regering noopt tot een regeling afwijkend van de Grondwet kan alleen uiteindelijk bezegeld worden door zulk een regeling grondwettelijke basis te geven.

Het ging hier speciaal over dwangposities als ter sprake kwamen bij het totstandbrengen van hoofdstuk XIV der Grondwet.

In het tot standkomen van hoofdstuk XIV ligt verankerd de gedachte: een regeling met Indonesië geschiedt in volle omvang, in overeenstemming met de lijnen, door de Grondwet uitgestippeld. Ofschoon een latere wet (artikel 63 Grondwet) een eerdere wet ter zijde stelt, kan in dit geval artikel 63 der Grondwet niet gaan beheersen een materie welke men zo opzettelijk in het grondwettelijk kader heeft willen zetten. Dit blijkt nader uit wat thans volgt.

Hoofdstuk XIV is een geheel op zichzelfstaand hoofdstuk in onze Grondwet gelijk het opschrift, de gehele opzet en de gehele wijze van formuleren en redigeren duidelijk bewijst.

Het is gelijk boven is herinnerd, geboren uit de overweging, dat, indien de oude Grondwet van voor 1948 mocht zijn geschonden, men nu een Grondwet in het leven zou roepen, die wel positieve maar tevens elastische normen bevatte, welke het mogelijk zouden maken met de Indonesische partners te onderhandelen op zulk een wijze, dat men met een gerust geweten voor het Nederlandse volk kan verschijnen.

Op zichzelf ware het denkbaar, dat men enkel de barrières uit de oude Grondwet had gelicht, men aldus de weg vrij had gemaakt voor elke op een gegeven ogenblik gewenste regeling. Dat heeft men **niet** gedaan. Men heeft de vorm van **een apart stukje Grondwet** gekozen, een regeling, in bedoelen en karakter geheel verschillend van alle andere hoofdstukken der Grondwet, **Grondwet** nochtans, daarmee uitsprekend: als dit nu nog te weinig armslag geeft, wees gerust Nederlands volk, dan komen wij bij u terug, want herziening van een wet, die Grondwet is, kan alleen geschieden door tussenkomst van een appèl op het volk (Hoofdstuk XIII).

Hoofdstuk XIV is een uitzonderlijk op zich zelf staand stuk Grondwet, **naast** en **onderscheiden** van de eigenlijke Grondwet, dat reeds daarom niet door artikel 63 van de eigenlijke Grondwet wordt beheerst.

Hoe sterk de noodzaak van een appèl op het volk gevoeld wordt blijkt nog weer eens duidelijk uit de overigens nogal cryptische bepaling in artikel 217 Grondwet luidende: **deze wet kan niet afwijken van het Dertiende Hoofdstuk.**

Zonder ontbinding der Kamers waarbij een appèl op het volk wordt gedaan om zich over de voorgestelde wijziging van Hoofdstuk XIV uit te spreken, kan niet worden overgegaan tot een wijziging der „nieuwe rechtsorde” inzake Indonesië. Een wijziging der wet op de Souvereiniteits-overdracht en haar Ronde Tafel Accoorden kan nooit de procedure van Hoofdstuk XIII ter zijde stellen.

Trouwens, wat zou men moeten denken van een methode, die eerst algemene verkiezingen, welke meer dan 5 miljoen kiezers naar de stembus roepen, organiseert om over de tot standkoming der Unie te beslissen en die daar-

na, bijna geruisloos, datzelfde instituut, zonder zich om de volksuitspraak te bekommeren, om hals brengt? Het behandelen van de opheffing der Unie druist krachtens geschiedenis en traditie rechtstreeks in tegen de wijze van de tot standkoming ervan.

Een opheffing nog wel, die raakt aan de bepaling van artikel 5 van het Unie-Statuut, waar te lezen staat:

„aan het hoofd der Unie staat Hare Majesteit Koningin Juliana, Prinses van Oranje-Nassau en bij opvolging Hare wettige opvolgers in de Kroon der Nederlanden”.

Regeren is vooruitzien ook wat de propaganda betreft

Het moderamen van het Centraal Comité heeft aan de Propaganda Centrale verzocht een rapport voor te bereiden voor de komende verkiezingsactie in 1956. Binnenkort wordt de Propagandacentrale dan ook bijeengeroepen voor de eerste oriënterende besprekingen over de wijze waarop de verkiezingsactie zal worden gevoerd.

Waarom we dit meedelen? Wel opdat de Kamerkieskringbesturen, maar vooral ook de besturen der kiesverenigingen hiermee op de hoogte zijn en zich daaraan spiegelen. Want een goede verkiezingscampagne steunt vooral op het „moreel der locale leiders”. Ook onze kiesverenigingen moeten zich met deze zaak bezig houden. Ook zij moeten eens in de eigen kring doorspreken op welke wijze plaatselijk de zaak moet worden voorbereid en aangepakt. Is het niet zo dat wij meer dan tot nu toe vooral aandacht zullen moeten geven aan het persoonlijk contact en het persoonlijk gesprek? Vroeger noemde wij dat het „huisbezoek”. Langzamerhand is dat echter min of meer in onbruik geraakt. Toch moet het zwaartepunt, naar veler oordeel, meer daar worden gelegd.

Daarom is er veel voor te zeggen dat de besturen der kiesverenigingen zich ook eens met dit probleem onledig houden en wanneer zij bepaalde suggesties of voorstellen hebben deze doorgeven naar de Propagandacentrale. Nu is daar nog ruimschoots gelegenheid voor en kan daarmee ook worden gerekend. Wanneer de plannen eenmaal bij het Centraal Comité zijn ingediend en aanvaard dan is het veel moeilijker daar nog rekening mee te houden. Op deze wijze kan er ook meer samenwerking ontstaan tussen de Propagandacentrale enerzijds en de kiesverenigingen in het land anderzijds.

Het spreekt wel vanzelf dat men zich niet uitsluitend tot het „persoonlijk contact” behoeft te bepalen, al is dit met name voor de plaatselijke kiesvereniging een zeer voorname punt.

Een tweede punt dat zeer de aandacht verdient is de financiering van de verkiezingsactie. Vooral dit onderdeel vraagt belangstelling. Maar al te vaak wordt daarmee gewacht tot enkele weken voor de verkiezingen. Dan maakt men in de haast een rondgang onder de geestverwanten om op die wijze de nodige gelden bijeen te brengen. Maar daarbij moet men niet vergeten dat het van betekenis is de mensen eerst goed duidelijk te maken waarvoor het geld nodig is en hoeveel geld nodig is. Men moet dus een plan maken en de kosten daarvan berekenen. Niet omgekeerd — eerst rond gaan en dan nog vlug even een plan in elkaar zetten. Altijd weer is hetzelfde probleem aan de orde. Men moet tijdig vooruit zien en zijn plannen beramen. Doet men dat, dan kan men ook de mensen in de gelegenheid stellen per maand een bedrag bij te dragen. Zo wordt de last over een grotere periode verdeeld. Organiseer dus tijdig een actie voor het verkiezingsfonds ter plaatse. Want straks zal men het geld voor de actie hard nodig hebben.

INFLATIE EN DEFLATIE

Kamerrede Minister Zijlstra

De heer Zijlstra, Minister van Economische Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Ik moge beginnen met mijn dank uit te spreken voor de instemming met mijn beleid en voor de waardering, waaraan uiting is gegeven, voor de schriftelijke stukken, welke van mijn Departement zijn uitgegaan, te weten de Memorie van Toelichting en de Memorie van Antwoord.

Er is hoogconjunctuur

Scherp dringt zich op het ogenblik de vraag naar voren: Waar staat Nederland — economisch gesproken — in 1954? Er is een reeks van verschijnselen die bij een nader beschouwen van deze vraag in het oog vallen en die met name door hun verhouding ten opzichte van elkaar de beantwoording van de in de aanhef genoemde vraag niet gemakkelijk maken. Ik noem u enkele van deze verschijnselen. Er is hoogconjunctuur. Over de mate, waarin kan men twisten, maar de aarzelande conjunctuur, waarover de geachte afgevaardigde de heer Nederhorst verleden jaar terecht sprak, heeft stellig, wat Nederland betreft, plaats gemaakt voor een besliste hoogconjunctuur. Ik moge in dit verband zijdelings opmerken, dat niet ik het ben geweest, die deze conjunctuur heeft afgekondigd, zoals men uit bepaalde publicaties zou kunnen onmaken. Het is een zuiver feitelijke constatering, die niet alleen door mij is gemaakt, maar die men op het ogenblik vrijwel overal kan vinden. Datgene, wat men in het algemeen onder „hoogconjunctuur” verstaat, doet zich zonder enige twijfel in Nederland voor. Niet is er een hoogconjunctuur er is ook een zekere welvaart.

Ook hier kan men weer verschillen van mening over de omvang van deze welvaart, zelfs over de inhoud van het begrip welvaart. Maar dat een zekere welvaart is ontstaan, in vergelijking met de jaren, die achter ons liggen, zou men b.v. kunnen aantonen met een verwijzing naar de laatste loonronde, die vrij algemeen een „welvaartsronde” wordt genoemd. Is dit alles, zo kan men verder vragen, schijn of wezen? In hoeverre moeten wij overgaan tot een herziening van het tot dusverre gevoerde structurele beleid in het licht van de thans bestaande hoogconjunctuur? Betekent een op zich zelf juiste structuurpolitiek op het ogenblik niet per definitie een onjuiste conjunctuurpolitiek, en, zo ja, welke moet dan onze keuze zijn? Men kan de hoogconjunctuur ook trachten te beschouwen vanuit de begrippen inflatie, monetair evenwicht en deflatie. Ontwikkelt er zich in Nederland niet een zekere inflatie? Zo ja, is deze door de Overheid veroorzaakt? Is de loonstijging, die in Nederland in 1954 optreedt en die per 31 December als statistisch gemiddelde wel niet ver van de 20 % af zal zijn, van deze inflatie niet een symptoom? Kan onze export een dergelijke loonronde nog dragen? Ik doe met dit alles maar een greep uit de belangrijkste verschijnselen die zich aan de beschouwer van het Nederlands economisch leven in 1954 opdringen. De meeste van deze vragen klonken ook door in het Voorlopig Verslag. Zij zijn ook geuit in de beschouwingen, die gisteren en vandaag in deze Kamer weer zijn gehouden. Waar staat Nederland economisch in 1954? Gaarne wil ik trachten zo beknopt mogelijk een economische plaatsbepaling van Nederland te geven. In het kader daarvan vind ik dan tevens gelegenheid om die afgevaardigden te beantwoorden, die mij vragen hebben gesteld over de hierboven aangevoerde problemen, o.a. over het fameuze probleem, wat eigenlijk inflatie en deflatie is, hoe men het moet definiëren en welke definities doelmatig zijn.

Ik wees er reeds op, dat ook nu — wellicht scherper dan ooit — wij worden geconfronteerd met de problemen van structuur en

conjunctuur in hun onderlinge relatie. Het vorig jaar heb ik hierover meer in de abstracto gesproken. Ik stel mij voor om vandaag meer in concreto daarover te handelen. Als het Nederlandse structuurprobleem — economisch gesproken — zien wij veelal onze sterke bevolkingsaanwas. De problemen, die deze bevolkingsaanwas oproept, zijn dikwijls hier besproken en ik ga op deze kant van het structuurprobleem dan ook op dit ogenblik niet nader in. Ik wijs er voor de volledigheid slechts op, dat zulk een bevolkings-

aanwas een land, die slechts volledig kunnen worden begrepen tegen de achtergrond van de welvaart en de welvaartsontwikkeling van andere landen. Het is bijzonder merkwaardig te constateren, hoe de verschillende geïndustrialiseerde landen zich hebben ontwikkeld. Met meer of minder variaties laat zich in deze ontwikkeling een zeker grondpatroon ontdekken waarvan de ontwikkeling in Engeland wel als het prototype mag worden gezien. Ik mag deze ontwikkeling met een enkel woord u schetsen, omdat naar mijn mening dit voor een goed verstaan van onze eigen economische problemen zeer wenselijk is. Engeland is het oudste industrieland ter wereld. Een gelukkige combinatie van wetenschappelijke kennis, van een reeks praktische uitvindingen en van een uitzonderlijke begraafheid om een ander in de praktijk om te zetten, heeft gedurende de 19e eeuw aan Engeland een industrieel leiderschap in de wereld gegeven, dat verhoudingsgewijze veel sterker was — wij realiseren ons dit niet altijd — dan b.v. het leiderschap van de Verenigde Staten van Noord-Amerika op dit ogenblik. Snel ontwikkelt Engeland zich van een landbouwstaat, die zich zelf kon voeden, tot een industriestaat. De werkkrachten vloeien van de landbouw naar de industrie. De invoer neemt sterk toe, ook en met name in verhouding tot het nationale inkomen — de invoerquote, zoals wij op het ogenblik plegen te zeggen — en de industriële productie bestaat aanvankelijk voornamelijk uit textiel. Zo bestond in 1850 63 % van de totale Engelse uitvoer uit textielproducten.

Van het hoogtepunt van deze industriële ontwikkeling tot op heden vindt echter een ingrijpende verandering plaats. De concurrentie van andere landen, die een zelfde weg doorlopen en die zich in vele gevallen ook eerst op textiel werpen, neemt steeds meer toe en onder de druk daarvan neemt de plaats van het textiel in het Engelse uitvoerpakket steeds af en de sector metaal neemt toe. Textiel is iets minder dan 20 % in het Engelse uitvoerpakket, metaal, in 1950 10 %, nu 50 %. Algemeener geformuleerd: het exportpakket gaat steeds meer bestaan uit een veelheid van industriële artikelen, ieder met een eigen concurrentiekracht op de internationale markt. Samengevat en in andere woorden: de hoge welvaart van Engeland in de 19e eeuw steunde op twee factoren, die nog steeds (ook voor Nederland, naar wij nog zullen zien) van beslissende betekenis zijn: n.l. productiviteit en ruilvoet. De productiviteit was in Engeland door zijn technische voorsprong zeer groot en de ruilvoet tussen de ingevoerde agrarische producten en industriële grondstoffen enerzijds en de uitgevoerde textielgoederen anderzijds was zeer gunstig. De vraag naar voedingsmiddelen en grondstoffen kwam zeer eenzijdig van dit industrieland en aan de aanbodkant had het land vrijwel een monopolie op de wereldmarkt. Het is duidelijk, om welke redenen deze welvaart sindsdien onder druk is komen te staan. De industriële ontwikkeling in andere landen doet de vraag naar voedingsmiddelen en industriële grondstoffen stijgen en de industriële concurrentie drukt de prijzen van de industriële uitvoergoederen. De technische vooruitgang blijft op den duur niet beperkt tot Engeland, maar doet zich langzaam maar zeker ook in andere landen gevoelen en verhoudingsgewijze verdwijnt de technische voorsprong.

Eenzelfde ontwikkeling in Nederland

Om beide redenen wordt dus de plaats van Engeland in de wereld moeilijker. In wezen is het in Nederland niet anders. Onze industriële ontwikkeling begint later. Ook bij ons domineert in de eerste plaats de textiel-

Bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken heeft Minister Zijlstra voldaan aan het verzoek van verschillende kamerleden om een duidelijke uiteenzetting te geven over het fameuze probleem wat nu eigenlijk inflatie en deflatie is.

Helder en bondig heeft de Minister deze zaak behandeld. Ten behoeve van de lezers meent de redactie er goed aan te doen het algemeen gedeelte van de rede van de minister op te nemen. Niet dat deze lectuur zo gemakkelijk is. Het tegendeel is waar. Maar vele lezers van ons blad zal het ongetwijfeld interesseren te lezen wat de minister heeft betoogd. Zij geïeveen daarbij te bedenken dat een in „concreto” gesproken werd.

Deze rede wordt uiteraard bij wijze van uitzondering in extenso opgenomen. Er is echter, iets voor te zeggen om de lezerskring op deze wijze eens in kennis te brengen met de Minister van Economische Zaken en met de economische vraagstukken die vandaag aan de orde zijn.

uitbreiding in eerste instantie noopt tot parallelle kapitaalinvestering tot de z.g. kapitaalinvestering in de breedte. Het investeringsvraagstuk, als men wil het industrialisatievraagstuk, is op deze wijze in de eerste plaats een vraagstuk van investeringskwantiteit. Zo is het ook in de achtereenvolgende Industrialisatie-nota's, in de eerste plaats gezien. Ik wil op dit ogenblik echter meer op een andere kant van het structuurprobleem wijzen, een kant van dit structuurprobleem, die voor Nederland ook zou bestaan, wanneer het bevolkingsvraagstuk niet in die mate bestond.

Historische ontwikkeling in Engeland

Het gaat om de plaats van Nederland ten opzichte van de andere landen. Welvaart is altijd relatief. Dat geldt ook en met name voor de welvaart en de welvaartspolitiek van

industrie, met een verschuiving later naar de metaal en nu, vooral na de tweede wereldoorlog, naar een geheel gamma van producten, waaraan wij vroeger niet zouden hebben gedacht. Ook voor Nederland zijn de twee welvaartbepalende factoren productiviteit en ruilvoet. Willen wij onze plaats in de wereld behouden en verbeteren, dan zullen wij de productiviteit voortdurend moeten opvoeren en de ruilvoet moeten verbeteren. De ruilvoet kan slechts worden verbeterd door de ruilkracht van het exportpakket op de wereldmarkt te vergroten en dat vraagt een verschuiving van de producten die ook andere, jongere zich industrialiserende landen gaan maken, naar betere producten, die op de wereldmarkt een goede prijs kunnen opbrengen. De factoren, die de arbeidsproductiviteit bepalen, zijn vele. Ik ga op het ogenblik niet in op de vraag, welke die factoren zijn en hoe zij elkaar bepalen. Vaststaat, dat een van de belangrijkste factoren is kapitaalsinvestering.

Ook deze zijde van ons structuurprobleem vraagt dus een investeringsprogramma. Zowel de opvoering van de productiviteit als de versterking van de ruilkracht van onze producten vragen voortdurend nieuwe investeringen, maar het gaat nu meer als ik het overdrijvend zo even mag typeren en styleren, om investeringen in de diepte. Niet zozeer enkel de kwantiteit, maar de kwaliteit van de investeringen komt op de voorgrond. Naar mijn mening zullen wij bij de verdere ontwikkeling van onze industrialisatiepolitiek wellicht moeten komen tot een zekere accentverlegging van het investeringsvraagstuk als kwantitatief vraagstuk naar het investeringsvraagstuk als kwalitatief vraagstuk, of m.a.w.: de problemen van de industrialisatie in de diepte zullen meer aandacht gaan vragen dan industrialisatie enkel in de breedte.

Investeringen in de breedte en in de diepte

Ik moge in dit verband een opmerking maken naar aanleiding van een vraag van de geachte afgevaardigde de heer Hazenbosch, die als zijn mening naar voren heeft gebracht, dat het onderscheid, dat ik noemde: in de breedte en in de diepte, meer graadueel dan principieel is. In zekere zin is het graadueel zoals alles in de wereld graadueel. De begripmatige scheiding is altijd scherper dan die, welke de verschijnselen in de werkelijkheid ons te zien geven. Het onderscheid is echter voldoende scherp — daarom gaat het bij de begripsvorming — om tot een beter inzicht in de problemen te komen. Het voorbeeld, dat de geachte afgevaardigde heeft genoemd, heb ik niet geheel begrepen. De geachte afgevaardigde stelde, dat toch ook investeringen in de breedte de productie doen toenemen, derhalve ook de productiviteit per man. Ik geloof niet, dat dit juist is. Wanneer men — de werkelijkheid eenvoudiger ziende dan zij is — zich voorstelt naast een bestaande bedrijfsuitrusting worden gesteld evenveel kapitaal, evenveel mensen, geen organisatie- en efficiencyverbetering dan zal in die nieuwe toestand de productiviteit gelijk zijn aan die in de oude. Het is juist een kenmerk van die investeringen in de diepte, waarbij dus in de productie van een artikel als geheel, van het laagste productiestadium tot het hoogste — de economen onder ons zullen hier zich met vreugde het begrip de productie langs omwegen herinneren — per hoofd met meer kapitaal wordt geproduceerd, dat dan ook per hoofd de productie groter is.

Dat is — ik behoef maar naar de historische ontwikkeling te verwijzen — een van de belangrijkste verschijnselen, die ieder geïndustrialiseerd land ons te zien geeft. De hoeveelheid kapitaal per man is op het ogenblik in Nederland, Engeland en de Verenigde Staten een veelvoud van vroeger en dat is een van de belangrijkste factoren waarom de productiviteit zoveel groter is dan vroeger. Bij zuivere kapitaalinvestering in de breedte heeft men een zelfde productie per man, bij kapitaalsinvestering in de diepte, mits doelmatig en efficiënt doorgevoerd een opvoering van de productiviteit.

Natuurlijk moeten de investeringen, ook als wij ze vooral kwalitatief bezien, tenslotte worden gequantificeerd om ons een indruk te geven van de omvang van het programma. Het komt mij voor, dat het resultaat van deze analyse wel zal zijn, dat ons investe-

ringsprogramma, zoals wij dat tot dusver hebben ontwikkeld, zeker niet te groot is geweest. Ik heb het gevoel, dat het misschien aan de krappe kant is geweest.

Ik zou dat op het ogenblik niet willen bevestigen maar zou het bewijs willen opschorten tot de vijfde Industrialisatienuota, waar dat probleem nader kan worden besproken.

Aan de vooravond van een industriële revolutie

Ik zou ten aanzien van de omvang van de taak, die misschien in de komende jaren op ons komt te rusten uit hoofde van het vraagstuk van de investering in de diepte, op het volgende verschijnsel willen wijzen. Het laat zich aanzien — dus helemaal los van de bevolkingsontwikkeling en los van hetgeen ik zoeven verder heb gezegd —, dat wij in de wereld staan aan de vooravond van de tweede industriële revolutie. Er zijn mensen, die hebben gezegd, dat er al een tweede is geweest. In dat geval is het nu de derde maar wij staan in ieder geval aan de vooravond van een verschijnsel, dat men pleegt te noemen een industriële revolutie. Ik zou het vanwege het zeer grote belang van de zaak, waar wij niet genoeg aandacht aan kunnen geven, willen specificeren en toelichten. Wij hebben in de eerste plaats de grote toename van de ontwikkeling ten aanzien van de plastics, in de tweede plaats de ontwikkeling ten aanzien van de atoomenergie voor vreedzame doeleinden en in de derde plaats de ontwikkeling van de elektronische besturing van industriële installaties. Het laat zich aanzien, dat hele fabrieken door enkele mensen kunnen worden bestuurd uit een controle- en regelkamer. Als dit zich doorzet en het laat zich aanzien, dat dat het geval zal zijn — ik weet niet of wij moeten zeggen, dat wij het hopen of vrezen — dan zal dit enorme kapitaalinvesteringen vragen, die grote mogelijkheden bieden voor welvaartsvergroting, maar het zal zeer ernstige problemen van overgang oproepen, zoals ook de eerste industriële revolutie zeer grote problemen van overgang, zelfs van sociale en maatschappelijke structuur heeft opgeroepen. Ik geloof, dat het goed is, dat wij ons vroegtijdig gaan bezinnen op de repercussies die van zo ver gaande kapitaalinvesteringen, van zo ver gaande mechanisering van het productieproces het gevolg kunnen zijn, economisch, sociaal en misschien in nog wijder verband. Ik wil wijzen op de mogelijkheid, dat de vrije tijd belangrijk in omvang zal toenemen, d.w.z. dat men de mogelijkheid krijgt meer vrije dagen in de week te genieten. Wat dit aan problemen zal oproepen

Minister Prof. Dr. J. Zijlstra

buiten de zuiver economische, laat zich bevestigen met een enkel woord niet schetsen en is ook niet aan de orde.

Het structuurprobleem, Productiviteit en ruilvoet

Het voorgaande betoog geeft mij nu reeds gelegenheid op twee kwesties concreet in te gaan, n.l. in de eerste plaats de stand van de welvaart in Nederland op het ogenblik zoals deze wordt bepaald door de factoren productiviteit en ruilvoet, en ten tweede de veel opgeworpen vraag naar de draagbaarheid van de dit jaar plaats gehad hebbende loonronden.

Wat het eerste punt betreft, de productiviteit van het Nederlandse bedrijfsleven in het algemeen — dus nu ruimer gesteld dan de industriële productiviteit, waarop het bekende cijfer van 10 pCt. slaat — is gestegen met bijna 30 pCt. ten opzichte van 1938: de ruilvoet is intussen verslechterd met ongeveer 14 pCt. Om nu te weten, welk deel van die productiviteitsstijging wordt tenietgedaan door de verslechtering van de ruilvoet — dat dit verband bestaat, zal zonder meer duidelijk zijn —, moeten wij weten, welk deel van onze nationale productie door ruil met het buitenland wordt omgezet in goederen, die wij zelf niet maken, maar moeten invoeren. Naarmate deze zogenaamde invoerquote hoger ligt, is het eroderend effect van de ruilvoetverslechtering op de productiviteitsverhoging groter. Nu was deze invoerquote in 1938 27 pCt., terwijl zij in 1954 tot dusverre lag op 44 pCt.

Voor de Nederlandse volkshuishouding komen hierbij nog twee bijzondere factoren. In 1938 bedroeg het inkomen uit Nederlands bezit van buitenlands kapitaal ongeveer 10 pCt. van het nationale inkomen, maar in de laatste jaren niet meer dan 2 pCt. van het nationale inkomen. Een gunstige factor is daartegenover, dat de 350.000 werklozen van 1938 nu vrijwel geheel zijn verdwenen.

Wanneer men deze factoren rekenkundig uitwerkt — ik bespaar u de calculatie, Mijnheer de Voorzitter —, dan komt men tot de conclusie dat ten opzichte van 1938 op het ogenblik er ruimte ligt voor een welvaartsstijging van 5 à 10 pCt. per hoofd van de bevolking, een gegeven, dat wij ook uit directe waarneming ongeveer vinden. Het gaat hierbij dus om het reële inkomen per hoofd van de bevolking, d.w.z. het bedrag, dat iedere Nederlander, klein of groot, gemiddeld ter beschikking staat. Ik merk hierbij nog op, dat dit uiteraard niets zegt over de verdeling; het bedrag is afgeleid uit het totale bedrag, dat als inkomen beschikbaar is.

Uit een beschouwing blijkt duidelijk, hoezeer onze totale beschikbare reële welvaart geklemd ligt tussen deze twee polen: ruilvoet en productiviteit, en dat iedere wezenlijke verbetering zal moeten aangrijpen bij deze twee factoren.

De tweede kwestie, n.l. de draagbaarheid van loonsverhogingen, kunnen wij ook zien tegen de achtergrond van de gegeven analyse.

In de industriële ontwikkeling van de landen om ons heen, en met name ook van verder afgelegen landen als b.v. die in Oost- en Zuid-Azië, ligt een concurrentiedruk opgesloten die het sterkst is ten opzichte van onze oudste industrieën, voor zover zij zich niet hebben aangepast. De concurrentiekracht van dit oudste deel van het industriepakket loopt achteruit en zij kan slechts worden versterkt door hetzij in dezelfde branche sterkere artikelen te maken (kapitaal- en hersen-intensieve producten), dan wel om te schakelen op andere, sterkere, producties.

De draagbaarheid der loonronden ligt zeer verschillend ten aanzien van verschillende bedrijfstakken. In de verschillende bedrijfstakken zal men verschillende moeilijkheden hiermede hebben. De mate van de moeite, die men ondervindt, is in zeker opzicht een maatstaf voor de kracht van dat stuk van het exportpakket op de internationale markt. Ik voeg hieraan de opmerking toe, dat men zich moet afvragen, of het juist zou zijn op den duur het loonpeil af te stemmen op de bedrijfstak, die in deze zin als de marginale zou moeten worden beschouwd.

Het is ook een conjunctuurprobleem

Dit alles was in belangrijke mate structuurprobleem en structuurpolitiek. Is, zo moet men vragen, de conjunctuursituatie niet zo-

danig, dat het structuurprogramma zwaar gemaandeerd moet worden? De conjunctuur fluctueert, zoals ik het vorig jaar heb uiteengezet, in het algemeen met het niveau van de totale bestedingen. Bestedingen voor investeringen, bestedingen voor consumptie, bestedingen door de Overheid. Voor een open volkshuishouding komen daar nog bij de exporten van hetgeen het buitenland hier besteedt. Betekent een hoog niveau van deze bestedingen, dus een hoogconjunctuur, niet ook per definitie een zekere inflatie? De vraag is de laatste weken in de pers en in de vakbladen met nadruk gesteld.

Er ligt ongetwijfeld een nauw verband tussen deze twee vragen. Wanneer de totale bestedingen oplopen of met andere woorden de som van de binnenlandse en de buitenlandse vraag naar het nationale product stijgt, dan kan het zijn, dat er op deze wijze tussen de uit deze vraag resulterende geldstroom als vraagfactor en het nationale product als de beschikbare aanbodfactor een wanverhouding ontstaat, die zich aanvankelijk kan oplossen in wat Witteveen noemt een gewenste hoeveelheidsinflatie (toeneming van productie en werkgelegenheid), doch daarna in een ongewenste prijsinflatie.

Inflatie en deflatie. Twee definities

Met deze uiteenzetting heb ik het begrip inflatie reeds geïntroduceerd zonder het gedefinieerd te hebben. Het lijkt mij daarom nu een welkome gelegenheid, in te gaan op het verzoek van de geachte afgevaardigden de heren Hazenbosch, Roemers en Welter om nader uiteen te zetten, hoe men de begrippen inflatie en deflatie moet definiëren; of hier één definitie mogelijk is of b.v. twee; en — in het laatste geval — welke dan de relatie tussen deze twee definities is en welke men hier moet kiezen.

Ik wil met dat laatste punt beginnen. Het is duidelijk, dat de keuze van een definitie altijd een probleem van doelmatigheid is; voor het ene probleem heeft men de ene definitie nodig en voor het andere een andere. Ik zal straks gelegenheid hebben om aan te tonen, dat het ook bij deze definities van inflatie en deflatie, die mogelijk zijn, het geval is. Ik zal trachten datgene te volbrengen, wat men van mij gevraagd heeft, n.l. om niet direct de taal te spreken van de hogepriesters van het economistengilde, maar trachten om in zo eenvoudig mogelijke taal deze zaak duidelijk te maken. Ik geloof, dat dit kan. Ik verontschuldigd mij bij voorbaat, wanneer het betoog ietwat schools is. Dit ligt in de aard van het verzoek opgesloten.

Door de maatschappij circuleren twee stromen, als het ware tegen elkaar in, een geldstroom en een goederenstroom. De geldstroom ontstaat in en uit de goederenproductie als verdiend inkomen en wordt gebruikt om dezelfde goederen te kopen, bij de productie waarvan het als inkomen werd geschapen. De goederen doorlopen verschillende fasen van bewerking, verschillende schakels in de bedrijfskolom. Zij gaan van de eerste naar de tweede fabrikant en vervolgens naar de grossier en de detaillist, tot zij bij de uiteindelijke gebruiker zijn aangekomen. In de verschillende fasen ontstaat inkomen, wat naar de verbruikshuishoudingen vloeit en deze maken zich op, met dat inkomen de aldus geproduceerde goederen te kopen.

Voor consumptiegoederen is dat erg eenvoudig. Voor investeringsgoederen ligt het ingewikkelder. Deze stroom volgt een ingewikkelde weg. Een deel van het inkomen wordt bespaard en loopt vaak over verschillende instituten als banken etc., tot het bij de bedrijfshuishouding terechtkomt, die dan niet consumptiegoederen koopt, maar investeringsgoederen, om het bedrijf uit te breiden.

Nu is er, wat men noemt, monetair evenwicht, dat is geen inflatie of deflatie, wanneer deze stromen, die elkaar voortdurend op de goederenmarkten kruisen, tenietgaan, wanneer deze stromen dus uitsluitend op deze wijze permanent circuleren. Het loopt mis, wanneer iemand het in zijn hoofd haalt, een deel van het inkomen, dat deel uitmaakt van die kringloop, niet te besteden of meer te besteden. Het niet-besteden is duidelijk.

Men kan meer besteden, wanneer men de beschikking heeft over geldmiddelen, die men reeds heeft en die men heeft opgehoopt of opgepot in de vroegere periode van het economische leven of wanneer er nieuw geld wordt geschapen.

Wanneer men meer besteedt dan het inkomen, zwelt de geldstroom sterker aan dan de goederen stroom en wanneer men minder besteedt dan het inkomen, krimpt de geldstroom in en blijft hij bij de goederenstroom ten achter. De geldstroom is ook de totale vraag te noemen.

Ik kan het ook aldus zeggen: Als er meer besteed wordt, gaat de totale vraag boven de totale productie uit en wordt een opwaartse druk op het aanbod uitgeoefend, hetzij doordat men meer produceert, hetzij doordat, als er niet meer kan worden geproduceerd, het prijsniveau optrekt, ten einde het evenwicht te herstellen.

Wanneer men minder besteedt, krimpt de goederenstroom in, hetzij door het dalen van de prijzen, hetzij doordat men niet meer produceert. Dan treden werkloosheid en alle daarmee verband houdende gevolgen op. Het is dus de wanverhouding tussen de totale vraag en het totale aanbod, die hetzij inflatoire, hetzij deflatoire spanningen kan oproepen.

Wanneer wij dit betoog toepassen op de besloten volkshuishouding en dus een ogenblik afzien — en dat kan de theoreticus doen — van de complicaties, die het internationale verkeer oplevert, is dit de enige definitie, die men zich kan denken van inflatie en deflatie: een wanverhouding tussen de geld- en goederenstroom in het economische leven.

De invloed van het buitenland

Wanneer wij te maken hebben met een open volkshuishouding, kan men tussen twee verschillende definities kiezen, wat verschillende geachte afgevaardigden, naar ik meen, parten heeft gespeeld. Laat ik voor de duidelijkheid eerst vertellen, hoe in een open volkshuishouding de algemene verhouding tussen vraag en aanbod is. Er wordt een goederenpakket geproduceerd, ons nationale goederenpakket. Daarop wordt tweeërlei vraag uitgeoefend, de vraag uit het binnenland en de vraag uit het buitenland. Deze totale vraag, die zich ook weer in de geldvorm openbaart wordt geconfronteerd met het aanbod, en ook hier geldt, dat als er een wanverhouding optreedt, dus als de totale vraag boven het totale aanbod gaat uitlopen, er dan spanningen optreden. Als de totale vraag achterblijft, treden er ook spanningen op, maar dan naar de andere kant.

Met betrekking tot de Nederlandse volkshuishouding kunnen wij ons een andere vraag stellen. Er wordt in Nederland een nationaal inkomen verdiend, stammend uit de productie. De vraag is nu: Wordt dit geheel besteed of niet en waarvoor wordt het besteed? Het kan worden besteed voor in het binnenland geproduceerde goederen of voor geïmporteerde goederen. Hier hebben wij dus te maken met een andere confrontatie n.l. met nationaal inkomen tegenover een stuk nationaal product en een stuk import. Ook hier is weer mogelijk gelijkheid en ongelijkheid, hetzij naar de ene, hetzij naar de andere kant. Het effect is echter een ander. Het is zo dat wanneer het nationale inkomen groter is dan hetgeen daarvan wordt besteedt, zich een overschot op de betalingsbalans ontwikkelt. Wanneer echter meer wordt besteed dan overeenkomt met het nationale inkomen, ontwikkelt zich een tekort op de betalingsbalans. Ik geloof, dat ik het in de stukken niet zo duidelijk heb gesteld. In de tijd van de Korea-crisis hebben wij aan dit probleem gedacht. Toen bestond er ook een betalingsbalansvraagstuk. Er was een tekort op de betalingsbalans, er was inflatie, er was overbesteding. Men wilde meer besteden dan in overeenstemming was met de eigen middelen. Deze middelen waren kleiner in verhouding tot hetgeen wij uitgaven. Het probleem was nu, dat tekort weg te werken door de binnenlandse bestedingen te beperken en tot een zeker binnenlands monetair evenwicht te komen door een zekere deflatie, opdat het tekort zou omslaan in een overschot. Hier wijzen beide definities, die ik heb ontwikkeld, in dezelfde richting. Er

was ook in die tijd in de zin van de totale vraag naar ons product binnenlands en buitenlands een zekere wanverhouding. Deze liep uit boven wat beschikbaar was. Ook toen liep de bezettingsraad van het productie-apparaat en de prijzen omhoog. Er was toen ook inflatie in de tweede zin n.l. dat van het standpunt van de nationale volkshuishouding uit het inkomen was achtergebleven: men besteedde meer dan men verdiende. Er was dus een tekort op de betalingsbalans. Het verwarrende op dit moment is geweest, dat de definities een verschillende richting kunnen uitwijzen. Op het ogenblik is het zo, dat de vraag van het binnenland plus die van het buitenland enigermate dreigen uit te gaan boven hetgeen wij hier produceren. Dit betekent, dat het productie-apparaat ten volle bezet is, zodat enigermate een opwaartse druk op de lonen en prijzen wordt uitgeoefend. De situatie op het gebied van de verhouding tussen nationaal inkomen en de besteding daarvan is anders.

In die zin is er nu sprake van een zekere onderbesteding, besteden wij niet ons gehele nationale inkomen en ontwikkelt zich dus tegelijk met die ietwat inflatoire spanningen in de situatie als geheel toch nog een overschot op de betalingsbalans.

Misschien is het enigszins verwarrend hiervoor het begrip inflatie te gebruiken. Dat geef ik volmondig toe. Het is voldoende, als men scherp en duidelijk ziet, dat men onderscheid moet maken tussen deze twee confrontaties. Men kan confronteren de totaal uitgeoefende vraag naar het eigen product. Daaruit resulteert, als die vraag uitloopt boven het aanbod, eerst volledige bezetting van ons productie-apparaat en dan de mogelijkheid van een zekere inflatoire prijsstijging. Men kan ook de vraag stellen: besteden wij ons nationale inkomen geheel exact precies, of trachten wij minder of meer te besteden? Zij kunnen in dezelfde richtingen wijzen, zoals Korea. Men kan zich ook voorstellen, dat zij beide deflatoir werken. Op dit ogenblik wijzen zij ons in verschillende richtingen.

Er is nog een vierde mogelijkheid, maar daarmee zal ik u op het ogenblik niet vermoeien.

Het gaat — nu kom ik op een opmerking van de geachte afgevaardigde de heer Hazenbosch — niet om definities, het gaat om de zaak. Wij moeten die definitie kiezen, die ons het beste inzicht geeft in de stand van zaken van het ogenblik. En dan is de stand van zaken op het ogenblik deze, dat op het ogenblik zonder enige twijfel de som van de binnenlandse en de buitenlandse vraag groter is dan de nationale, en wel zodanig, dat daaruit zekere spanningen in ons productie-apparaat resulteren. De stand van de arbeidsmarkt wijst dit duidelijk uit.

Bestedingsinflatie en prijsinflatie

Om dit nu verder te analyseren, zou ik op het ogenblik nog een nader onderscheid willen maken binnen het begrip inflatie in de zin van een wanverhouding tussen totale vraag en totaal aanbod. Ik spreek niet meer over die andere definitie; die hebben wij op dit ogenblik niet nodig. Ik houd mij nu aan de probleemstelling, die het meest relevant is, en dan moet ik onderscheid maken tussen bestedingsinflatie en prijsinflatie.

Ik moet echter eerst nog een andere opmerking maken. Het gebruik van het begrip inflatie zou tot misverstand aanleiding kunnen geven. Wanneer wij het begrip inflatie uitspreken in het algemeen, denken wij als vanzelf aan een toestand als b.v. in Duitsland na de eerste wereldoorlog, waar de cumulatieve loon- en prijsstijgingen over elkaar heen rolden en tenslotte hebben geleid tot een volledige monetaire chaos.

Als ik hier de woorden „inflatoire spanning tussen vraag en aanbod“ gebruik, dan is dat tenslotte zuiver en alleen een analytisch element, wat betekent: om een bepaalde stand van zaken weer te geven waaraan men niet zonder meer, neen, in het geheel niet, moet verbinden de waarschijnlijkheid, dat het hier zo zal lopen als het in Duitsland is gelopen. Dat zou bepaaldelijk een ernstige misvatting zijn. Ik gebruik het begrip „inflatie“ als wetenschappelijke term, die registreert of de verhouding tussen de totale vraag en het totale aanbod spanningvrij is of, dat er een

spanning naar boven (inflatie) dan wel naar beneden (deflatie) aanwezig is.

Men moet dus onderscheid maken tussen bestedingsinflatie en prijsinflatie. In de Engelse literatuur gebruikt men in dit opzicht de woorden: een pull of een push, een trekkracht of een duwkracht. Wanneer de totale vraag aanzwelt wordt er van de vraagzijde een trekkracht uitgeoefend op het prijsniveau in opwaartse richting. Wanneer de lonen en, bij doorberekening, de prijzen gaan stijgen, dan worden de prijzen niet opgetrokken, maar omhoog geduwd, over een pull. Er zijn hele discussies ontstaan over de vraag, wat belangrijker is in het algemeen, maar ik geloof, dat wij deze twee typen eerst moeten onderscheiden om ze daarna weer samen te nemen. Alleen indien en voor zover er een belangrijke trekkracht op het economisch leven wordt uitgeoefend van de zijde van de vraag, is het mogelijk, dat van de zijde van het aanbod kostenstijgingen worden doorberekend. De mate van afwenteling van loonstijgingen en andere kostenstijgingen op het prijsniveau varieert met de intensiteit van de vraag naar het product. Er is een nauwe samenwerking tussen de mate van prijsstijging, de afwentelingsmogelijkheid en de trekkracht van de vraag op het aanbod. Op deze wijze hebben wij dus beide vormen van een inflatoire ontwikkeling tot één gezichtspunt herleid.

Wat wij moeten doen?

Weer — zo stel ik mij voor — kan de geachte afgevaardigde de heer Hazenbosch vragen: dat is nogal theoretisch en dat behoort tot de begripsvorming, maar nu de zaak? De zaak is, dat in 5 jaar tijd het prijsniveau met meer dan 25 pct. is gestegen. Dat is een feit. Wat doen wij daaraan? Ik zie nu in de eerste plaats naar die bestedingskant. Als die totale vraag uitgroeit boven het totale aanbod, wat doet men daaraan? En wat kan men daaraan doen? Men zou het aanbod kunnen uitbreiden, maar dat is moeilijk, want ons productie-apparaat is vol bezet. De vraag besnoeien zodanig, dat het evenwicht naar de vraagzijde wordt hersteld? Nu wil het geval, dat die totale vraag is opgebouwd uit vraag uit het binnenland en vraag uit het buitenland. De buitenlandse vraag hebben wij niet in de hand. De binnenlandse vraag hebben wij ook niet in de hand, nl. de vraag van de particulieren voor consumptie en investeringsdoeleinden. Is de conclusie dan niet — en die conclusie is enkele malen getrokken —, dat de Overheidsbestedingen moeten worden ingekrompen als een deel van de binnenlandse vraag, zodat op deze wijze de totale vraag inkrimpt en het evenwicht wordt hersteld. Wij stuiten hier dus op dat meningsverschil tussen de professoren Witteveen en Tinbergen: ligt de oorzaak van deze inflatoire spanningen, van deze enigszins bestaande wanverhouding tussen vraag en aanbod in het binnenland of in het buitenland?

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat de probleemstelling op deze wijze niet geheel vruchtbaar is. Vruchtbaar is, wat men daaraan zou kunnen doen en dan geloof ik, dat op het ogenblik, in het algemeen gesproken inkrimping in het binnenland van de bestedingen in zeer belangrijke mate ogenblikkelijk zou leiden tot opvoering van de buitenlandse vraag. En waarom? Wat is de situatie op vele exportmarkten? Mijnheer de Voorzitter! Ik typeer: ik kan mij heel goed voorstellen, dat dit voor een bepaalde markt niet geldt. De situatie in het algemeen is deze, dat zeer vele exporteurs zonder enige twijfel meer zouden kunnen verkopen op de buitenlandse markt, als zij maar zouden kunnen produceren, maar hun productiecapaciteit blijft op het ogenblik achter bij de afzetmogelijkheid. Als de binnenlandse afzet afneemt, blijft er meer over voor de buitenlandse afzet en zal er dus een verschuiving optreden van de binnenlandse vraag naar de buitenlandse vraag. Ik heb het gevoel, dat dit effect sterk zal optreden, wanneer de binnenlandse vraag zal worden gereduceerd. Ik kan mij evenwel heel goed voorstellen, dat dit op bepaalde punten niet opgaat. Bij een binnenlandse industrie, die alleen voor de binnenlandse vraag werkt zoals de bouw-nijverheid, ligt het iets anders, maar in het algemeen ligt het zo. Op deze wijze leg ik

dus verband tussen de trekkracht van de vraag en de situatie aan de zijde van het kosten- en prijspeil.

Betekenis der prijsafspraken

De vraag in het buitenland naar onze producten resulteert uit de algemene economische toestand in het buitenland en de aanbodconditie van onze producten. In het algemeen kan men zeggen, dat onze producten op redelijke voorwaarden in het buitenland worden aangeboden. Het lijkt zo te zijn, dat daar niet alleen naar de producten van andere landen een belangrijke vraag bestaat, maar vooral ook naar onze producten en dat er een zeker causaal verband bestaat tussen het hier bestaande prijspeil — de geachte afgevaardigde de heer Jansen heeft er op gewezen — en de mate, de intensiteit van de vraag van het buitenland naar onze producten. In deze constellatie is het niet verwonderlijk, dat zekere doorberekeningen van kostenelementen optreden. Het is ook niet verwonderlijk, dat de op zich zelf bestaande mogelijkheid tot prijsdalen aan de kant van de invoerprijzen of ten gevolge van een stijging van de productiviteit niet voldoende doorwerkt. Ik zie hier een duidelijk verband tussen de algemene situatie, zoals ik die heb geschetst en de ontwikkeling van het binnenlandse prijsniveau. Daarbij ben ik mij er van bewust, dat, afgezien van alle factoren, die ik heb genoemd, de wijze van prijsvorming in Nederland en met name de mate, waarin die onderhevig is aan verschillende vormen van economische samenwerking, hetzij in de vorm van een juridisch rechtsgeldig kartel, hetzij in de vorm van een losse afspraak, een zelfstandige factor is, die op zich zelf leidt tot een zekere rigiditeit, zonder twijfel een vrij sterke rigiditeit naar beneden, en ik vrees, dat er aanleiding is om de vraag te stellen of die verstarring naar beide kanten symmetrisch is, of zij naar beneden niet groter is dan naar boven. Ik geloof, dat ik in dit verband iets over deze situatie en over de mate van economische organisatie in ons economisch leven moet zeggen. Ik meen, dat die reden geeft tot enige bezorgdheid, te meer omdat er in de toestand van de bestaande hoogconjunctuur in Nederland eigenlijk veel minder reden is voor die afspraken dan in de toestand van crises en depressies.

Verschillende geachte afgevaardigden hebben er terecht op gewezen: Het zijn niet alleen kartels, er zijn ook z.g. prijsadviezen, bindend of niet bindend. Ik geloof, dat het er weinig toe doet of het er veel of weinig zijn aangezien het een advies is en een advies per definitie niet bindend kan zijn. Ik zeg, dat ik enige zorg heb omtrent die ontwikkeling. Ik mag dit met een enkel voorbeeld illustreren.

De laatste loonronde is geweest een welvaartsloonronde. Dit betekent, dat zij daar, waar dit mogelijk is, zou gaan ten laste van de winsten. Stel, er is een bedrijfstak, die kent de praktijk van het prijsadvies. Een aantal ondernemingen zou deze loonronde zeer wel kunnen dragen ten laste van de winsten en een aantal ondernemingen niet (zo nemen wij aan).

Het prijsadvies gaat nu, zo neem ik aan, in de richting van de doorberekening van deze loonronde — in het algemeen calculatorisch en bedrijfseconomisch volkomen verantwoord — en dus over de gehele linie. Het is duidelijk — nu wijs ik op een aantal gevolgen —, dat dit concurrentiebelemmerend werkt. De onderneming die het niet kan dragen, wordt belemmerd in de drang tot aanpassing en zij heeft te weinig prikkels om efficiency- en rationalisatieverbeteringen toe te passen. In deze bedrijfstak verbetert niet de verhouding tussen totaal verdiend inkomen en arbeidsinkomen en naarmate deze praktijken algemeen zijn, verbetert deze verhouding niets voor het gehele bedrijfsleven, wat toch de bedoeling van deze loonronde is geweest, afgezien van de mate, waarin men er in slaagt, dit af te wentelen op andere groepen in binnen- of buitenland.

Mijn onderzoek naar de prijsontwikkeling in verschillende bedrijfstakken strekt zich dan ook niet alleen uit tot de vraag van de calculatorische juistheid van doorberekening, maar ook tot de vraag, of — in het geval van prijsadviezen e.d. — doorberekening niet

FISHCANNING FACTORY

„COLUMBIA“

Vlaardingen, Tel. K 1898-2068-3057
Rotterdam, Tel. K 1800-67072

**VOOR EXPORT EN
BINNENLAND**

geschiedt onafhankelijk van de draagkracht van de ondernemingen. Het is in dit opzicht, dat ik ten aanzien van de haarden en kachels bij voorbeeld ernstige twijfel heb aan de juistheid van het gegeven advies tot prijsverhoging. Een beschikking voor deze branche is dan ook bij mij in overweging. Wanneer in zo'n geval een onderneming kan aantonen dat zij deze prijsverhoging nodig heeft, zal stellig dispensatie kunnen worden verleend, maar dan is toch de toestand aanmerkelijk gunstiger dan wanneer over de hele linie, draagbaar of niet, de loonstijging in de prijzen wordt doorberekend.

Er zijn nog andere onderzoekingen gaande. Om meer dan één reden moet b.v. de industrie, die produceert voor de bouw-nijverheid, onze volle aandacht hebben. Ik denk bij voorbeeld aan dakpannen, bakstenen en gresbuizen.

Herstel der concurrentie is nodig

Ik zeg gaarne toe aan de geachte afgevaardigde de heer Roemers, dat deze onderzoeken, voor zover in een enigszins draaglijke vorm gereed, ter beschikking zullen worden gesteld van de vaste Commissie voor Economische Zaken. Ik moet hierop nog even doorgaan. Ik heb het laatste jaar zeer veel te maken gekregen — ik heb er ook veel studie van gemaakt — met die verschijnselen van kartellering en prijsafspraken. Ik vraag mij af of het Nederlandse bedrijfsleven zich wel voldoende innerlijk heeft losgemaakt van de toestand van verstarring in de jaren, die achter ons liggen. Welke is immers de situatie? Er is geweest een ernstige depressie in de dertiger jaren, welke heeft geroepen tot veel vormen van samenwerking. De oorlog is gekomen met zijn prijsbeheersing en calculatorische voorschriften. Daarna kwam de naoorlogse schaarste met handhaving van deze toestand. En nu eindelijk komt er een wat meer normale toestand, een meer wenselijke toestand. Beseft men wel voldoende, dat de concurrentie een normaal en wezenlijk bestanddeel van de ondernemingsgewijze productie is, die wij niet alleen van tijd tot tijd, b.v. in deze Kamer, periodiek per jaar met de mond belijden? Het lijkt soms wel of prijsconcurrentie synoniem wordt geacht met ruineuze prijsoorlogen, ja zelfs of prijsconcurrentie moreel niet door de beugel kan. Kartellering — ik ben dat eens met de geachte afgevaardigde de heer Ankersmit — kan inderdaad onder omstandigheden een vlucht uit de eigen verantwoordelijkheid zijn. Wie de ondernemer afleert zelf te calculeren, ontnemt hem een van zijn meest wezenlijke functies en dit leidt onherroepelijk tot ontwikkelingen, die, als ze noodzakelijk zijn, onherroepelijk tot Overheidsingrijpen moeten leiden. Ik ontken helemaal niet, dat concurrentie desastreuus kan zijn en dat regelingen geboden kunnen zijn, maar ik weiger te aanvaarden, dat de uitzondering regel wordt. Ik weiger ook de bewijslast te aanvaarden. Ik heb de neiging de geachte afgevaardigde de heer Hazenbosch bij te vallen, wanneer hij zich afvraagt of de marge tussen een kartel, dat positief schadelijk en bepaald in strijd is met het algemeen belang, en kartels, die niet zo schadelijk zijn dat zij tot ingrijpen nopen, niet te groot is. Deze vraag heeft mijn volle aandacht en ik neem aan, dat bij de behandeling van de Wet betreffende de Economische Mededinging hieraan verder aandacht kan worden besteed.

Na het voorgaande kunnen wij komen tot de economische plaatsbepaling, waarvan ik u in de aanhef sprak.

Ik zal de verschillende punten noemen:

1. Nederland was na de oorlog verwoest, afgesneden van zijn traditionele welvaartsbronnen en heeft te maken met een snel toenemende bevolking.
2. Een laag loon- en prijspeil was absoluut noodzakelijk als stimulerende factor om de economische ontwikkeling, de economische expansie, op gang te krijgen.
3. Ook sociaal was dit zeer heilzaam.
4. Het is duidelijk, dat, voor zover er een discrepantie tussen binnenlands en buitenlands loon- en prijspeil bestaat, die niet permanent kan zijn.
5. Slechts langzamerhand kan en moet deze aanpassing geschieden n.l. in het tempo, waarin onze economische ontwikkeling plaats vindt.

6. Vooral wanneer de fase van de investeringen in de breedte meer overgaat in de fase van investeringen in de diepte, schuilt in deze ontwikkeling zelf de kracht, die verhoging van lonen en prijzen, met name ook van reële lonen en prijzen, kan dragen.

7. Wij zijn nog niet aan het eind. In de nog bestaande achterstand op het gebied van de huren en enkele andere factoren, zoals b.v. het subsidie op de melk, zit op zich zelf nog een zekere stijging van kosten van levensonderhoud te wachten.

8. Deze aanpassing naar boven wordt in de hand gewerkt door het verschil zelf tussen binnen- en buitenland met betrekking tot het loon- en prijspeil. Er vloeit een intensieve buitenlandse vraag uit voort, die te zamen met de binnenlandse vraag ons productie-apparaat vol bezet

doet zijn en op het ogenblik zelfs tot knelpunten aanleiding geeft.

9. In deze gehele ontwikkeling vertoont het Nederlandse prijsniveau, voor zover niet op de exportsector betrekking hebbend, een zekere starheid naar beneden en waarschijnlijk een niet even grote starheid naar boven. Men moet aannemen, dat de vrij sterke mate van kartellering, prijsafspraken e.d. hiermede debet aan is.

10. De voor onze welvaart fundamenteel bepalende factoren zijn productiviteit en ruilvoet.

Mijnheer de Voorzitter! Dit verhaal zou niet compleet zijn, wanneer het niet wordt afgerond door een beschouwing over de te voeren conjunctuurpolitiek. Ik zou u echter willen vragen, mij vanavond daartoe in de gelegenheid te willen stellen.

Principieel of practisch?

H. ALGRA

We hadden het over de vraag, of een bepaalde maatregel aanvaardbaar zou zijn of niet. Waar het over ging, doet er nu weinig toe. Maar wat me trof, dat was de manier, waarop iemand het probleem aanpakte.

„Er zijn twee standpunten mogelijk”, zei hij. „Practisch is er heel veel voor te zeggen. Er zijn tal van overwegingen, op grond waarvan men de redelijkheid van de voorgestelde maatregel moet erkennen. Maar je kunt het ook principieel bekijken. En dan is het fout”.

Ik heb zo het gevoel, dat er onder ons wel meer mensen in deze knoop zitten. „Het mag eigenlijk niet, maar het moet toch”.

Maar zo kan het natuurlijk niet zijn en zo is het ook niet.

Om te beginnen al kan het niet, dat deze tegenstelling juist is. Principieel en practisch staan niet tegenover elkaar. Alsof practisch hetzelfde zou zijn als onprincipieel en principieel zou inhouden, dat het onpractisch is.

Prof. Anema heeft in de Eerste Kamer eens duidelijk met deze zgn. tegenstelling afgerekend. Met eigen woorden geven we zijn conclusie weer: principiele politiek, dat is praktische politiek, die uitgaat van, die geleid wordt door beginselen. Daarom is principiele politiek de beste vorm van praktische politiek.

Hoe kan het ook anders. Politiek be-

drijven is een uiterst praktische bezigheid. Het is immers bemoeienis hebben met het besturen van een staat. Dat leiding geven in het Staatsbestel komt tot uiting in allerlei vormen van Overheidsbeleid — dat is: in hele reeksen van regeringsdaden. Er moeten zaken behandeld worden. Er moeten beslissingen genomen worden.

Dat is practisch werk. Maar bij het practisch werk laten wij ons leiden door een aantal grondgedachten, die heel ons werk bepalen. Dat is principiele politiek. Lees nog eens het begin van Zuidema's referaat: „Beginsel en ideaal”.

Bij blijven

Wij moeten dan met beide benen gaan staan in de werkelijkheid van vandaag. Een politieke partij is nooit klaar, een politiek program kunnen we nooit afsluiten. Telkens weer komen nieuwe problemen aan de orde. De maatschappelijke verhoudingen zijn voortdurend aan verandering onderhevig. De internationale ontwikkeling gaat ook ons land niet voorbij.

Dat kan er toe leiden, dat wij — op grond van dezelfde beginselen, die wij vroeger beleden — onze praktische doelstellingen veranderen moeten. Zulk een verandering moet verantwoord zijn, d.w.z. niet luchthartig, maar ook niet schoorvoetend. Wij verloochenen heus ons verleden niet — laat staan ons be-

ginsel — wanneer wij van de trekschuit zijn overgegaan op iets modernere vervoermiddelen.

Om het nog iets anders te zeggen: Wanneer wij politiek bedrijven, moeten wij de werkelijkheid van vandaag als gegeven aanvaarden.

Men versta dit niet verkeerd. Wij behoeven ons bij die werkelijkheid niet neer te leggen. Die werkelijkheid is niet onveranderlijk. Die werkelijkheid is niet ons ideaal.

De samenleving, waarin wij verkeren, beantwoordt in vele opzichten niet aan de denkbeelden, die wij daaromtrent koesteren. Dat deed zij trouwens vijftig en honderd jaar geleden ook niet.

Maar wie werkelijk politiek wil bedrijven, zal moeten zien, hoe de stukken vandaag liggen en vandaar uit dan zijn invloed ten goede moeten aanwenden. En bij de praktische doeleinden, die hij nastreeft, bij de beoordeling van vraagstukken, die aanhangig gemaakt worden, zal hij de ligging van die stukken niet voorbij kunnen gaan.

Een architect, die opdracht krijgt een huis te bouwen, heeft ook te maken met feitelijke gegevens; de plaats, waar het komen moet, de omgeving en tal van andere zaken. Dat bindt hem, dat beperkt hem in zijn mogelijkheden. Hij heeft een voordeel: als het hem niet zint, kan hij de opdracht neerleggen.

Dat kunnen wij in de politiek nu juist niet.

Een herinnering aan Mr Groen van Prinsterer

*

Mr K. GROEN

*

De jonge Guillaume Groen van Prinsterer werd in 1817 student te Leiden. Zijn studie vatte hij breed op. Daarnaast nam hij volop deel in het studentenleven en vervulde daarin zelfs een leidende rol. Een en ander, gepaard met zijn aangenaam karakter, deed hem in hoog aanzien staan zo bij de professoren als bij zijn medestudenten.

Op 17 December 1823 promoveerde hij op twee proefschriften resp. tot doctor in de rechten en tot doctor in de oude letteren. Voordien had hij vele malen stellingen verdedigd, voordrachten in werk-disputen gehouden en ook twee maal een prijsverhandeling geschreven. In 1821 werd zijn verhandeling tezamen met die van een zijner vrienden bekroond, maar was hij bij de loting om de gouden erepenning ongelukkig, zodat deze hem ontging.

Een jaar tevoren had hij echter de gouden erepenning gewonnen met zijn — evenals zijn dissertaties en zijn andere prijsverhandeling, volgens de toenmaals nog heersende gewoonte, in het Latijn geschreven — prijsverhandeling over de verhouding van de Atheners tot hun bondgenoten na de slag bij Plataeae, tot aan het begin van de Peloponnesische oorlog, of om het met Groen's eigen woorden in zijn Autobiografie te zeggen: over „de aard en gevolgen van den voorrang dien Athene onder de Staten van Griekenland gehad heeft”. Zij vangt aan met de stelling, dat het te allen tijde het stellige gevoelens der meest verstandige lieden is geweest, dat niets nuttiger en aangenaamer kan zijn dan de historie.

Omtrent deze prijsverhandeling te zien: *Annales Academiae Lugduno-Batavae 1819-1820* (hierin is zij opgenomen); Mr T. de Vries, Mr G. Groen van Prinsterer; een bibliografie, Utrecht, 1908, blz. 2; Jhr. Mr W. H. de Savornin Lohman. Uit Groen's jeugd, in: *Ons*

Tijdschrift, 19e jg. (1914), blz. 178; Dr C. Tazelaar, *De jeugd van Groen (1801-1827)*, Amsterdam, 1925, blz. 100; Briefwisseling (van Groen v. P.), Eerste deel, 1808-1833, bewerkt door Dr C. Gerretson, 's-Gravenhage, 1925, blz. 16 v.

Deze prijsverhandeling werd door de faculteit op 24 December 1819 na korte beraadslaging met algemene stemmen bekroond. De prijzen werden aan Groen en de voor andere prijsverhandelingen bekroonden — onder wie dat jaar ook Thorbecke was — uitgereikt op 8 Februari 1820.

De door Groen gewonnen gouden erepenning vertoont aan de ene zijde de gehelmde Pallas Athene, die in de linkerarm een lier houdt en met de rechterhand een lauwerkranen heeft genomen van een altaar waarop er nog twee liggen, en deze aan een jongeling uitreikt. Het randschrift luidt: *Honos alit artes* (eerbewijzen voeden de beoefening der wetenschap). Onder het altaar staat: *Un. Lugd. Bat. (Leidse universiteit)*.

Aan de keerzijde staat: *Guilielmo Groen van Prinsterer in certamine literario eruditioris iuventutis belgicae victori doctrinae praemium MDCCCXX* (beloning der wetenschap voor Guillaume Groen van Prinsterer als overwinnaar in de litterarische prijsskamp der wetenschappelijke jeugd van Nederland 1820).

De penning heeft een middellijn van ruim 3 cm. Zij weegt ongeveer 28 g, het gehalte is ruim 23 karaat (dus bijna fijn goud).

Zij was door vererving in het bezit gekomen van Jhr Mr J. A. de Jonge te 's-Gravenhage. Daar de nalatenschap van Groen van Prinsterer her en der verspreid is geraakt en Jhr De Jonge, die geen afstammeling in de rechte lijn van Groen is (deze was immers kinderloos), geen andere bijzondere stukken

van hem bezit, gaf hij er de voorkeur aan, deze penning in handen te weten van een instelling, waar zij op haar plaats is en die haar zal bewaren. Daarom bood hij haar de Kuypertstichting aan.

Deze bezat reeds Groen's cylinderbureau, een hem geschonken kunstvoorwerp, dat hij op zijn beurt aan Dr Kuypert naliet, en het portretje, dat hij aan deze schonk, alsmede een portretje van mevr. Groen van Prinsterer. Over de beide portretjes zie men *Anti-Revolutionaire Staatskunde XXI* (1951), blz. 258.

Het dagelijks bestuur der Kuypertstichting besloot, dit vijfde aan de fondateur der antirevolutionaire of christelijk-historische richting in Nederland herinnerende stuk, dat bovendien nog in het bijzonder betrekking heeft op zijn geliefde historische studiën, aan te kopen.¹⁾

Het was zich er daarbij ten volle van bewust, dat niet het bezit van materiele herinneringen, maar het leven uit de geest, die Groen van Prinsterer bezieldde, levensvoorwaarde voor de antirevolutionairen van vandaag en voor hun partij is.

„Daarop raapte hij den mantel van Elia op, die van hem afgevallen was, keerde terug en ging aan den oever van den Jordaan staan. En hij nam den mantel van Elia, die van hem afgevallen was, sloeg op het water en riep: *Waar is de HERE, de God van Elia, ja Hij?* Hij sloeg op het water en dit verdeelde zich herwaarts en derwaarts, zodat Elisa kon oversteken” (II Koningen 2 : 13, 14).

¹⁾ Stadsdien schonk Jhr De Jonge aan de Kuypertstichting nog het stempeel voor de livreknoppen van Groen's personeel, met diens wapen, alsmede enige foto's waaronder een afbeelding van een jeugdportret van mevrouw Groen en een foto van Groen zelf met eigenhandige handtekening.

De komende belastingherziening

C. VAN DEN HEUVEL

Ongeveer een jaar geleden behandelden we in dit orgaan de toen aanhangige voorstellen tot belastingwijziging. Een beduidende belastingverlaging kwam toen tot stand.

Wederom zijn aangekondigd voorstellen tot verlaging van de belastingen in de orde van 500 tot 600 miljoen gulden.

Het is al direct nodig er op te wijzen, dat het overgrote deel van deze prijs te geven miljoenen niet verkregen zijn door bezuiniging op de Staatsdienst, maar doordat telkens de opbrengsten de ramingen verre overtroffen, gelijk we in het vorig nummer met cijfers aantoonde.

Verlaging van de belastingen met een bedrag van tussen de 500 à 600 miljoen gulden betekent een verlaging van ongeveer tien procent.

Wanneer we een volmaakt uitgebalanceerd belastingstelsel hebben zou het gemakkelijk zijn alle belastingen maar met tien procent te verlagen.

Vrijwel nooit bevindt men zich in deze situatie. Daar zijn altijd wel extra zwaar drukkende heffingen of belastingen met een economische nevenwerking, welke bijzonder schadelijk is.

Daarom is het een onderwerp van ernstig beraad, op welke wijze de voorgenomen verlichting behoort te worden aangebracht.

De Regering staat voor ogen een verlaging van de inkomsten- en loonbelasting en verlaging van de omzetbelasting. Daarbij staat dan tevens voor ogen, de vennootschapsbelasting met 60 miljoen te verhogen. Zó zegt de Regering het niet, maar in feite is het zó.

In 1955 vervalt namelijk de in 1951 tot stand gekomen verhoging van de vennootschapsbelasting. De helft van dit vrijkomende bedrag, n.l. 60 miljoen, wil de Regering opnieuw oplossen.

Het motief voor deze wat zonderlinge handeling, om bij een belastingverlaging een andere belasting te verhogen, is: dat hierdoor meer geld vrij komt om de loon- en inkomstenbelasting te verlagen.

Om nu maar direct op dit punt in te gaan wordt de Kamer straks voor een zeer moeilijke beslissing geplaatst.

Eenzijds is er het vervallen van de nog resterende verhoging der vennootschapsbelasting. Het bedrijfsleven heeft er terecht op gerekend, dat een voor vier jaar met een speciaal doel aangegane verhoging, na verloop van die vier jaren vervalt.

Aan de andere kant is een verdere verlaging van de loon- en inkomstenbelasting evenzeer een begerenswaardig doel. Het sterk progressief karakter van de loon- en inkomstenbelasting heeft zeer veel bezwarende kanten. De topklassen in de inkomstenbelasting betalen 60—77 procent aan inkomstenbelasting. Dit zijn zulke onmatige tarieven, dat er zeer veel is te zeggen voor een drastische verlaging der inkomstenbelasting.

De Regering schijnt aan de Kamer de keus te willen laten tussen deze 60 miljoen verlaging van de vennootschapsbelasting of een 60 miljoen verder gaande verlaging van de loon- en inkomstenbelasting.

De belastingpolitiek is tot een soort wetenschap geworden. Menigvuldig zijn de theorieën, welke men ten aanzien van de belastingen verkondigt.

Met name is thans geldig de dusgenaamde gerichte belastingpolitiek. Deze heeft dan, vooral als opzet, de belasting-

politiek te gebruiken als instrument voor de wenselijk geachte sociale en economische politiek. Wanneer men hieraan niet de conclusie verbindt dat men zonder fiscale noodzaak alleen maar om het instrument te gebruiken belastingen gaat heffen, is er geen bezwaar tegen deze leer. Voorts kunnen er wel maatregelen zijn, die wat geld opbrengen maar in wezen economische maatregelen, maar dit is dan economische politiek en geen belastingpolitiek, zoals b.v. een invoerrecht tot bescherming van een industrieel of agrarisch product. De belastingherzieningen der laatste jaren hadden een scherp gericht economisch doel.

De belastingherziening van 1951 had als belangrijk economisch doel de investering te beperken.

De belastingherziening van 1953 had als overwegend economisch doel de investering te bevorderen.

De vraag zou kunnen rijzen, of men niet even ver ware geweest, beide na te laten.

Deze twee precies tegenovergestelde doeleinden zó kort na elkaar doen toch wel de vraag rijzen, of belastingpolitiek wel een geschikt middel is voor het voeren van economische politiek. Economische maatregelen moeten in veel gevallen op korte termijn genomen worden, terwijl belastingen, zolang men terecht vasthoudt aan de wettelijke vorm, altoos vrij geruime tijd vorderen eer ze de Staten-Generaal gepasseerd zijn.

Voorts kan het heel goed zijn dat b.v. de investeringsaftrek van de vorige belastingherziening, welke als doel heeft de investering te bevorderen, nog enige jaren werkt in een periode, waarin het omgekeerde zou moeten geschieden.

De belastingherziening welke nu komende is, zal ondanks alle theorieën op dit punt geen economisch gericht doel hebben. Het zal zijn een doodgewone belastingverlaging met als doel, verlichting van fiscale lasten.

Natuurlijk zal die verlichting wel goede economische gevolgen hebben. Met name voor het bedrijfsleven wat beoefend wordt niet in de vorm van rechtspersonen, maar van natuurlijke personen, kan een flinke verlaging van de inkomstenbelasting van betekenis zijn.

Voor natuurlijke personen, die een zaak drijven, is de positie uiterst moeilijk. De grote zakenmensen maken op 't ogenblik ongetwijfeld behoorlijke winsten. Maar het hachelijke in hun positie is dat zij onvoldoende kunnen reserveren, om bij een omslag der conjunctuur deze te kunnen doorstaan.

Er is niet veel inzicht nodig om dit in te zien. Immers bij ietwat betekende hoge winsten wordt 65—77 procent belasting geheven naar het inkomen. Bovendien nog de vermogensbelasting. Van de resterende 35 tot 23 procent van het inkomen moet de ondernemer leven. Stel al dat hij hiertoe in staat is en stel dat hij in staat is met zijn afschrijvingen de nodige nieuwe investeringen te doen, dan is toch wel duidelijk dat hij niets kan reserveren voor een weerstandsreserve bij een daling der welvaart.

Dit is trouwens de zwakke plek in heel ons economisch bestel, namelijk dat het bedrijfsleven ten gevolge van de hoge belastingen weerloos tegemoet gaat een eventuele economische crisis.

Het sprekendst is dit voor het door natuurlijke personen uitgeoefende bedrijf. Maar zij het in iets mindere mate geldt het ook voor de naamloze vennootschappen. Hoe dit alles nu ook verder zijn moge, de nu op stapel staande belasting-

herziening heeft geen bepaald gericht doel, anders dan verlichting van lasten te brengen in de persoonlijke sfeer.

Voorzover bekend is het de bedoeling, zowel een verlaging van de omzetbelasting als van de loon- en inkomstenbelasting. Daarbij is niets naders medegedeeld.

Niet medegedeeld is of de verlaging van de omzetbelasting zal bestaan uit vergroting van de groep vrijgestelde goederen, of een geringe verlichting over geheel de linie, of het gevonden zal worden in de diensten-sector of die van de groothandel.

Wel is medegedeeld, dat de behandeling gecombineerd zal worden met het uitgestelde stuk herziening van de laatste wijziging. Bij de laatste herziening is de weeldetabel buiten behandeling gebleven.

Ook inzake de inkomstenbelasting is ons weinig medegedeeld omtrent de richting der verlaging. Of het wezen zal een gelijkmatige verlaging voor alle tarieven, dan wel voor de lagere, de middelgrote of de grote inkomens.

De desbetreffende wetsontwerpen zullen dus afgewacht moeten worden.

In de periode die nog ligt vóór de indiening van de wetsontwerpen, kan getracht worden invloed te oefenen op de keuze der belastingverlagingen.

Ook hierover willen we een paar opmerkingen maken. Indien er in onze belastingwetgeving bepaalde onbillijke onderdelen zijn, moet men trachten deze er uit verwijderd te krijgen wanneer er een belastingverlaging aan de orde is. En dan bij een gelegenheid waarbij zich geen bepaald economisch of sociaal gericht doel voor ogen staat.

Nu dus.

Sprekend over wenselijke belastingverlagingen of over zeer ongewenste belastingen ligt het voor de hand, daarbij in de eerste plaats te denken aan de vereveningsbelasting. Toch kan deze belasting hierbij niet aan de orde komen, omdat de vereveningsbelasting toch verdwijnt, wanneer straks de ontworpen ouderdomsvoorziening verwezenlijkt zal zijn.

De vereveningsbelasting valt dus af van de lijst belastingen, welke bij de komende herziening voor afschaffing of verlaging in aanmerking komen.

Voor wat de loon- en inkomstenbelasting aangaat, schijnt ons een verzwakking van de sterke progressie geboden.

Hoezeer vanuit de gedachte belasting naar draagkracht deze progressie in de belastingen een goed beginsel is, ook een goed beginsel kan in de toepassing ernstige bezwaren oproepen.

Met de sterk progressieve heffing van loon- en inkomstenbelasting is dit metterdaad het geval.

Door de sterke progressie levert extra inspanning van zowel arbeider als ondernemer, zowel de handelman als beoefenaar van een beroep een zo geringe netto bate op, dat menigmaal van deze extra inspanning wordt afgezien.

Inzake de omzetbelasting moet vooral het oog gericht zijn op die heffingen, welke het economisch leven verstoren.

Op een drietal hebben we daarbij met name het oog. In de eerste plaats op de weeldebelasting. Op zichzelf is er geen beter object voor belasting dan weelde-artikelen. Immers weelde kan gemist worden; ieder heeft dus zelf in de hand hoeveel hij daarin betalen wil. Toch is deze redenering te eenvoudig. Ze ziet voorbij degenen, die met het voortbrengen en verhandelen hun brood verdienen.

Een hoge weeldebelasting remt de afzet van weeldeartikelen zodanig, dat allerlei industriëlen en handelaren met hun werknemers hiervan de dupe worden.

We zijn geen tegenstanders van een hoger tarief voor weeldeartikelen boven niet-weeldeartikelen, maar de buitensporigheid van het huidige weeldetarief dwingt toch wel tot matiging.

Het huidig tarief is 30 procent van het afgeleverde product. Dat betekent dus in feite ruim 40 procent heffing van het oorspronkelijke product.

Een zodanige heffing vermoordt het artikel als industrieën handelsobject.

In veel gevallen heeft dit ook voor de export funeste gevolgen. Tal van ondernemingen drijven op binnen- en buitenlandse afzet tezamen. Valt de binnenlandse afzet af of schrompelt deze zeer ineen, dan stijgen de algemene kosten en wordt de positie ook voor het exportartikel moeilijker.

In de tweede plaats is er zeker in de diensten-sector een en ander wat zo zwaar getroffen wordt, omdat het niet op de consument is te verhalen.

In de derde plaats menen we dat het groothandelstarief behoort te verdwijnen.

Door de belastingen moet men niet de maatschappelijke verhoudingen veranderen. Of de groothandel een al of niet nuttige schakel is, moet zij zelf bewijzen. Van overheidswege moet men geen belemmeringen in de weg leggen aan een bepaalde tak van bedrijf. Dit nu geschiedt door een groothandelstarief.

Naar we menen is er reden, nu de schatkist enige honderden millioenen kan missen, ook voor een paar kleine belastingherzieningen het pleit te voeren.

In de eerste plaats betreft dit de in de oorlog door de Duitsers ingevoerde opcenten op de grondbelasting. Vooral de grondbelasting op het gebouwde drukt zwaar. Behalve het onbillijke van dit handhaven van dit Duitse insluipsel is hier ook een gelegenheid iets te doen aan de onkostenzijde van het huizenbezit.

Een tweede punt dat bovendien niet veel zou kosten, is het scheppen van de mogelijkheid naar een gemiddeld inkomen te worden aangeslagen.

Het huidig tarief, dat jaar voor jaar de belastingen bepaalt, is in hoge mate onbillijk tegenover mensen met een wisselend inkomen. Die betalen veel meer belasting dan mensen met een geregeld inkomen. In 't algemeen is dit met bedrijfsinkomsten het geval. Er zouden legio voorbeelden voor aan te geven zijn.

We bepalen ons tot een heel vaak voorkomend geval uit de gemiddelde inkomens.

Voorbeeld: Iemand met jaarlijks 15.000 gulden inkomen, ongehuwd, zonder kinderen, betaalt per jaar aan inkomstenbelasting 3564 gulden.

Iemand met over het eerste jaar 1000 gulden inkomen, de beide andere jaren 22.000 gulden inkomen, betaalt over het eerste jaar niets, over de beide andere jaren 9570 gulden, in totaal dus in drie jaar 19040 of gemiddeld 6180 gulden of 70 procent meer dan de man met het vaste inkomen.

Natuurlijk zijn er een groot aantal minder sprekende gevallen, maar in meer of minder sterke mate komt het euvel der onbillijkheid veelvuldig voor.

Het is echter niet alleen onbillijk. Het kan ernstige gevolgen hebben voor de bedrijven. Daar zijn bedrijven, die naar hun aard zeer wisselvallig zijn, b.v. het tuinbouwbedrijf. Van ouds was het zó, dat men in de goede jaren overhield voor de slechte. Dat is nu bijna onmogelijk geworden voor sommige groepen.

Wanneer we in dit verband spreken over het bedrijfsleven bedoelen we uiteraard de door natuurlijke personen gedreven ondernemingen. Voor de vennootschappen geldt dit alles niet, omdat deze voor een vast percentage worden aangeslagen.

Het gehele belastingprobleem voor de komende maanden wordt nog doorkruist door een ander, namelijk het huurprobleem. De Regering wil de huren verhogen en overweegt daarbij een huurbelasting.

Overheidsgeld voor de kerk

PROF. Dr I. A. DIEPENHORST

In de laatste tijd heeft de financiële, de geldelijke verhouding tussen kerk en staat opnieuw de aandacht getrokken. Bij Koninklijk Besluit van 9 Augustus No. 12 (zie Administratieve en rechterlijke beslissingen, 14 September 1954, 602 en v.), is vernietigd een besluit van Gedeputeerde Staten van Gelderland d.d. 7 October 1953, dat op zijn beurt weer vernietigd had een Raadsbesluit der gemeente Nijmegen van 18 Maart 1953. Het geschil was gerezen naar aanleiding van de vraag, of Nijmegen terecht een bijdrage „à fonds perdu” van 20% had toegezegd in de kosten van stichting en inrichting ener nieuwe kerk tot een bedrag van 322.900 gulden aan het kerkbestuur O.L. Vrouwe van Fatima. Gedeputeerde Staten hadden over de geoorlooftheid van een dergelijke steun anders geoordeeld dan de stad Nijmegen, die tenslotte door de Kroon in het gelijk was gesteld.

*Weinig gewicht in de schaal wierp de omstandigheid, dat de gemeente Nijmegen geen reëel sluitende begroting kon overleggen. Ofschoon Gedeputeerde Staten van Gelderland ook dit argument ter staving van hun conclusie bezigden, werd het door de Kroon als krachteloos verworpen, omdat een kapitaalsuitgave van f 64.580 (20% van f 322.900) geen aanzienlijke verzwaring van lasten betekende, als de post over 40 jaren werd afgeschreven. Van overheersende betekenis daarentegen was de kwestie, in hoever de gemeente als lager publiekrechtelijk orgaan de bevoegdheid toekwam, aan een kerkelijke instantie geldelijke onderstand te verlenen. Streed een inslaan van deze weg niet met het in Nederland toegepaste beginsel der scheiding van kerk en staat? Leidde dit niet tot ver gaande overheidsbemoedigen

met het kerkelijk leven? Was het gevolg iets anders dan een voortdurende, een noodzakelijkerwijs voortdurende inwilliging van alle verzoeken om steun, welke de overheid van de zijde der kerk bereikten? Duidelijk is, hoe men hier spoedig in gevaarlijke wateren verzeilt.

Men zou natuurlijk voor zichzelf de kwestie kunnen afdoen met een beslist: kerk en staat behoren niet financieel aan elkander gebonden te zijn; de staat moet de kerk niet geldelijk bijspringen en, zou hij daartoe bereid zijn, dan dient de kerk te weigeren. Voor het gemeenterecht kan een beroep op Oppenheim deze mening nader staven. Oppenheim toch meent, dat er, wat de bijstand aan kerken betreft, geen gemeentelijke belangen aanwijsbaar zijn en dat dus de financiën der gemeente hiertoe ook niet mogen worden aangewend (Het Nederlandsch gemeenterecht. Vijfde druk, bewerkt door C. W. van der Pot. I, Haarlem 1928, 467). Hij vermeldt met instemming, hoe in 1902 de Kroon een gift van f 500, gedaan door de gemeente Deurne aan de pastoor van Helenaveen niet goedkeurde (K.B. van 10 October 1902, Weekblad voor de burgerlijke administratie 2785) en hoe in 1903 de Kroon het „fiat” weigerde op een bijdrage der gemeente Appeltern in de bezoldiging van een rooms-katholieke koster (K.B. van 4 Juli 1903, W.B. A 2823). Het behoeft geen betoog, dat op deze wijze de zaak spoedig is beslecht.

Toch ligt reeds in ons geldend recht een en ander niet zo simpel. De gemeente is een lager publiekrechtelijk lichaam, ondergeschikt aan de staat. Deze laatste, de staat, kent constitutioneel een financiële verhouding tussen zichzelf en

Vervolg pag. 333

Dit vraagstuk is te belangrijk om hier als onderdeel van dit artikel te behandelen.

We menen ons hier te kunnen bepalen tot het uitspreken van onze mening, dat deze huurverhoging redelijk en geboden is en dat in ieder geval zolang de huurverhoging blijft op of beneden een redelijke vergoeding van het in de huizen aanwezige kapitaal en in staat stelt tot behoorlijk onderhoud, geen sprake van een huurbelasting kan wezen.

De vraag van een huurbelasting als belasting op zichzelf is een vraagstuk, dat op zichzelf bezien moet worden.

Ten slotte zal het zaak zijn bij de komende belastingherziening de „vergeten groepen” nu eens behoorlijk te gedenken. Wel is het moeilijk iets te bedenken, dat nu speciaal voor de vergeten groepen van betekenis is; maar het streven behoort er op gericht te zijn.

Ten slotte dus een enkel woord over de vergeten groepen. De Regering geeft geen andere oplossing dan de invoering van een ouderdomsvoorziening in de zin als door de S.E.R.

is geadviseerd. Dit zou vanzelfsprekend menigeen helpen. Echter lang niet allen die tot de vergeten groepen behoren, zijn daarmee geholpen, omdat deze voorziening alleen de 65-jarigen betreft en beneden deze leeftijd er velen zijn, die het uitermate moeilijk hebben en door de telkens terugkerende loonronden en de telkens dalende koopkracht van het geld in steeds groter moeilijkheid komen.

Het is voor deze groep, dat we de aandacht van de Regering vragen. Dat zijn nu juist de mensen over wie de overheid het schild der bescherming moet opheffen. Dit zijn de volkomen weerlozen. Ze hebben geen beschermer. Ze hebben geen machtige organisaties, die voor hen opkomen.

Juist hen behoort de zorg van de overheid ten deel te vallen.

Zeer bepaaldelijk geldt dit alles mensen, welke in moeite zijn gebracht door op zichzelf verdedigbare huurmaatregelen, maar welke kleine huizenbezitters door dit alles ten zwaarste zijn gedupeerd. Van belang is nu verder, dat de belastingverlagingen spoedig worden voorgesteld, opdat zij 1 Juli 1955 alle kunnen werken.

de kerk. Krachtens art. 185 lid 1 Grondwet is hij verplicht bepaalde van voor 1815 daterende uitkeringen te blijven doen, terwijl hij blijkens het tweede lid het recht bezit — hier is geen sprake van een verplichting — bepaalde uitkeringen te geven aan kerken, die tot 1815 niets beurden. Misschien wil iemand aanvoeren, dat dit grondwetsartikel sedert 1815 nimmer meer gewijzigd werd en min of meer versterkte. Wie zo redeneert, vergist zich. Wel heeft men van 1937 tot 1950 geen geld voor nieuwe tractementen uitgetrokken, maar sedert het laatst vermelde jaar is weer f 4000 voor dit doel jaarlijks op de begroting gebracht en tevens werd in 1950 een bedrag van f 50.000 bestemd om de opgelopen achterstand in te halen. In 1951 heeft men als richtsnoer ter verdeling aanvaard de door J. J. Boasson, Nederlands Bestuursrecht II, Alphen aan den Rijn 1953, 154, vermelde formule: „Wanneer door sterke uitbreiding van de bevolking of door verplaatsing van groepen van deze, hetzij een nieuw bevolkingscentrum zich heeft gevormd, hetzij bestaande bevolkingscentra zodanig zijn toegenomen, dat een belangrijke uitbreiding aan de geestelijke verzorging van de bevolking moet worden gegeven; de draagkracht der bevolking moet daarbij mede in aanmerking worden genomen.” Anders dan voorheen kunnen nu ook kleine kerkgenootschappen voor nieuwe steun in aanmerking komen. De bedragen der afzonderlijke tractementen werden nimmer gewijzigd, maar de pensioenen heeft men in de algemene verhogingen door de loop der jaren gegeven, doen delen.

Totaal ongegrond ware de opvatting, dat met de uitkeringen ingevolge art. 185 G.W. de geldelijke staatssteun aan de kerk geboden, afgelopen is. De godsdienstige verzorging in gevangenissen, huizen van bewaring, rijksasyls, rijksopvoedingsgestichten en dergelijke instellingen neemt de staat voor zijn rekening, gelijk hij ook de geestelijke verzorging van land-, zee- en luchtmacht bekostigt. In de mijnstreken en in de Zuiderzeepolders werd door de kerken subsidie bij de kerkbouw genoten en op de desbetreffende begrotingen zullen bij de voortduur hierover bedragen kunnen worden aangevraagd. Het gaat misschien wat ver in dit verband te herinneren aan wat genoten werd, eerst krachtens de oorspronkelijke regeling voor kerkelijke gebouwen 1949, en later uit hoofde van de Wet voor de materiële oorlogsschade 1950, of dank zij de opbrengst der kerkbouw-postzegels (K.B. van 20 Mei 1950). Zeker moet echter vermeld hoe terwille van kunst- en cultuurbescherming vaak ruime subsidies aan kerken toevloeden. Sommige belastingwetten verlenen de kerken enkele voorrechten. De Hoger onderwijswet van 1876 denkt bij de inrichting der godsdienstwetenschap voornamelijk aan de toekomstige predikanten der Nederlands Hervormde kerk, wat uiteraard een grote beperking van de zuiver kerkelijke opleidingskosten betekent. In het voormalige Indië is in ruime mate zendings- en missie-arbeid met overheidspenningen betaald.

Misschien denkt men dat de opsomming nu voltooid is. Inderdaad, verdere belangrijke staatsbijdragen vallen niet te noemen. Over de gemeenten daarentegen is nog heel wat meer te zeggen. Kuyper deelde in 1903 als minister van Binnenlandse Zaken mee, dat in het voorafgaande jaar subsidies aan kerken in 221 gemeenten van ons land voorkwamen. In 1952 heeft Minister Beel gegevens aan de Staten-Generaal overgelegd ter vertrouwelijke inzage. In het, aan het begin genoemde Koninklijk Besluit van 9 Augustus 1954 No. 12 vermelde de Kroon zelf subsidies, die gegeven werden in Eindhoven, Breda, Tilburg, Vught, Bergen op Zoom, Rozendaal, 's Hertogenbosch, Venlo, Heerlen, Kerkrade, Roermond, Beverwijk. Tegenover Oppenheim stelt zich dus de praktijk, plaatsen zich hovendien J. Heemskerk Azn. in: De praktijk onzer grondwet, Utrecht 1881. II, 94 en tal van anderen. Kuyper zelf heeft een door Oppenheim bestreden houding aangenomen, toen hij weigerde het goedkeuringsbe-

sluit van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant te vernietigen in de Waalwijkse subsidiekwestie: genoemde gemeente had f 2500 toegestaan ten behoeve van de bouw ener rooms-katholieke kerk in dat stadje. Tegenwoordig komt wel een enkele gemeentelijke verordening — zo die van Maastricht d.d. 15 Januari 1952 — voor, die aangeeft welke lijnen zullen worden gevolgd bij het zonder onderscheid van geestesrichting verschaffen van subsidie aan daarom verzoekende kerken.

Zo ongeveer is de feitelijke toestand, waarvan blijkt dat zij vrij ingewikkeld is, en vanzelf duidt de kwestie op, hoe nu het best gehandeld kan worden. Hierbij maakt het verschil, of men het recht geheel naar eigen hand kan zetten, of dat men met voorstellen moet komen die een bemiddelend karakter dragen, omdat verwezenlijking anders is uitgesloten. Geheel zelfstandig hiervan staat weer de overweging van wat men doen moet onder een totaal ongewenst bestel, dat niet te veranderen valt.

Om dit met een voorbeeld te verduidelijken: het kan wezen, dat een partij bezwaar heeft tegen actief vrouwenkiesrecht, zonder dat deze bedenkingen een volstrekt karakter dragen. Nu kan het geraden lijken, teneinde te redden wat er te redden valt, in een kiesrechtregeling te bewilligen, die de zelfstandig werkende of de alleenstaande vrouw veroorlooft ter stembus te gaan. Het is ook denkbaar, dat er geen enkele kans bestaat om op enigerlei wijze het actief kiesrecht van de vrouw te beperken. Dus moet worden beslist of men onder deze omstandigheden, door in eigen kring het stemmen door de vrouw te bestrijden, het stembuscijfer der aangehangen staatkundige organisatie zal halveren.

Wat is dan de meest gewenste oplossing van het probleem der financiële verhouding tussen kerk en staat, indien alle mogelijkheden voorhanden zijn? Volgens mij een, welke zo weinig mogelijk onderlinge financiële banden kent. Principieel om deze reden, dat staatsgeld gedwongen door ieder, gelovig of ongelovig, moet worden opgebracht en kerkelijke bijdragen veeleer op vrijwilligheid dienen te berusten: de gelovigen zonderen hun gaven af voor de dienst van God buiten enige overheidsdwang om. Principieel ook hierom, dat aldus het eigen karakter van beide, én van de kerk én van de staat, zich zuiver openbaren kan. Practisch vanwege het feit, dat de kerk licht op de staat gaat leunen, dat een zeker gevaar van overheidsinmenging onmiskenbaar is, dat er ook vrijwel onoplosbare moeilijkheden dreigen. Want het is, strikt genomen, onjuist van kerk en staat te spreken. Iedere staat vindt verscheidene, zo niet vele kerken op zijn weg. De gelijkheidsstaat die de evenredigheid betracht, kan bezwaarlijk, of in het geheel niet, tussen kerk en kerk kiezen. Zelfs het onderscheid tussen kerk en vereniging ter bevordering van geestelijk leven, bereidt hem zwaarigheid. Als hij steunt, moet hij wel min of meer gedwongen vele kerken, moet hij tevens humanistische organisaties steunen, om ons tot de in Nederland aanwezige verwickelingen te bepalen. Men kan natuurlijk de gelijkheid, de evenredigheid beperken tot het waarborgen van rechten en vrijheden, het handhaven van orde en rust en de daadwerkelijke onderstand uitsluitend bieden aan wat christelijk, of nog scherper, aan wat protestants christelijk of rooms-katholiek christelijk is. De beslissing ten deze — ofschoon het waarheidsvragen betreft — wordt niettemin gegeven door het getal, de meerderheid, misschien door slechts de helft plus een.

Ten onzent is er waarschijnlijk gelet op de tegenwoordige situatie, wel een bevredigender oplossing te geven voor de tractementen dan artikel 185 der grondwet biedt. De staatscommissie tot grondswetherziening van 12 April 1950 heeft het, zoals zij letterlijk zegt „allerminst als een ideale toestand” gezien „dat tractementen van bedienaars van de

godsdienst door de staat worden betaald". Zij voegt daar dadelijk aan toe „Bedienaren van de godsdienst behoren in beginsel niet voor hun inkomen afhankelijk te zijn van de staat en iedere schijn van staatgodsdienst moet zeker vermeden worden". Zij stelt daarom voor, rekening houdend met bestaande rechten en aanspraken, artikel 185 te laten verdwijnen, terwijl een additioneel, een toegevoegd grondwets-artikel de afkoop van de tractementen aankondigt en de uitbetaling, zolang die afkoop uitblijft, van de tractementen verzekert. De afkoop zou moeten gelden niet alleen voor betalingen ingevolge de verplichting van artikel 185 eerste lid, maar ook voor die uit hoofde van artikel 185, tweede lid, dus voor de onverplichte betalingen. Een uiteenzetting, dat hier niet de rechtens meest juiste, echter wel de praktisch meest aannemelijke weg werd bewandeld, zou te ver voeren.

Hoe staat het echter met de betaling der godsdienstige of geestelijke verzorging in gevangenis en leger; met de subsidies aan kerken in de mijngebieden en Zuiderzeepolders; met gemeentelijke subsidies bij kerkbouw, waarbij naar believen met de andere door mij genoemde vormen van overheidssteun nog kan worden aangevuld? Zeker is, dat heden ten dage een meerderheid voor schrappen van alle soorten van bijdragen nooit te vinden zal zijn. Reeds Kuyper had in 1879 gewaarschuwd, dat „algehele intrekking van deze subsidiën (voor nieuwe bouw of herstel van kerken) met volstrekte consequentie tot in het uiterste toegepast, vooral bij oplossing der bestaande kerkelijke toestanden, noodwendig tot schade van het rijk, tot wegsterving van de kerken in menig verarmd gedeelte des lands, althans voor een tijd zou kunnen leiden". De grondwetscommissie van 1950 verklaarde allerminst te bedoelen, "dat de staat en de lagere publiekrechtelijke lichamen geen financiële steun zouden mogen verlenen aan godsdienstige gezindten of voor godsdienstige doeleinden".

Het vergt geen lang betoog ten bewijze daarvan, dat het zuiverst ware de bekostiging door de Kerken van de eigen geestelijke verzorging, ook al plaatst de staat voor de noodzaak hoge uitgaven te doen door zijn gevangeniswezen en dienstplicht. Eveneens ware kerkbouw, hetzij in Limburgs mijnstreek, hetzij in de twaalfde provincie, het best uit kerkelijke middelen betaald. Men kan ondertussen wel zoveel gronden aanvoeren voor een bijspringen van de overheid, of ook van een dragen door haar van alle kosten, dat in de praktijk kan worden berust. Anders lag het aanvankelijk met gemeentelijke subsidies voor kerkbouw. Leverden versnelde uitbreiding van steden in verband met het rijzend getal inwoners, toenemende industrialisatie, gestegen bouwkosten, werkelijk genoegzame redenen op om geldelijke ondersteuning te verlenen? Moet men de godsdienst als een der grondpijlers van het bestaan, als gemeentelijk belang aanmerken en op geld waarden? Is het aanlokkelijk om de kans te bevorderen dat in plaatsen met een zeer gemengde of overwegend niet-kerkelijke bevolking humanistische organisaties zich met behulp van overheidsgeld, krachtig ontplooiën?

Het Koninklijk Besluit van 9 Augustus j.l. sloeg helaas een pad in, waarop voetangels en klemmen in menigte liggen. Niet onbepaald, het is waar, doch helaas in ruime mate niettemin kan met middelen uit de gemeentelijke geldkist voorzien worden in kerkelijke, zelfs ook in niet-kerkelijke behoefte aan financiële hulp tot het mogelijk maken van geestelijke arbeid. Uiteraard kan ook op andere wijze dan met subsidie worden gesteund. Ter beschikking stellen van bouwterrein of vrijdom van belasting bewerken hetzelfde. Hier zijn in de regel de bezwaren ook veel geringer — indien al aanwezig — en een dergelijke tegemoetkoming wordt vrijwel algemeen aanvaard. De zaak blijft vastzitten op de rechtstreekse geldelijke hulp.

Sommigen zullen steeds onder alle omstandigheden deze willen beletten. De aanvaarding elders deert hen niet, want men draagt enkel verantwoordelijkheid voor de plaats der persoonlijke inwoning. Deze houding dwingt vanzelfsprekend eerbied af, doch kan desondanks in de praktijk tengevolge hebben, dat met gemeenschapsgeld, waarin een groter of kleiner aandeel van naaste geestverwanten, van leden der zelfde kerk, zich bevindt, andere kerken worden gebouwd en onderhouden, terwijl men daarnaast zelf voor het eigen kerkelijk leven alles betalen moet en zulks in een tijd, dat de overheid veel meer neemt dan voorheen en alle prijzen schrikbarend grezen zijn.

Is dit echter niet een totaal beginselloze, een opportunistische houding: verzet zolang er uitzicht bestaat op een gunstiger geachte ontwikkeling, maar een zich neerleggen bij de feiten, zodra het tegenloopt en er, zoals in het onderhavige geval, een ongunstige beslissing der Kroon komt afzetten? Erger nog, vergrijpt men zich zo niet aan het beginsel van de scheiding, of van de zelfstandigheid van kerk en staat; geeft men zich niet over aan „caesaropapisme", aan overheersing van de kerk door de overheid? Druist deze opvatting niet in tegen de Schrift?

Men moet hier voorzichtig zijn met absolute oordeelvelingen. Natuurlijk beslist niet, dat ook reformatorische kerken — waaronder de hervormde kerk in de republiek der Verenigde Nederlanden — ruime overheidssteun hebben ontvangen. Er zijn trouwens uit het verleden talloze nadelen naar voren te brengen en de zilveren koorde kan oorzaak van verval in de toekomst zijn, gelijk zij in het verleden was. Maar het is gewenst, hoofd- en bijzaken uit elkaar te houden. Scheiding van kerk en staat is zonder nadere bepaling geen absoluut beginsel, want waarom zou de staat de kerk in haar eigenaardigheid niet erkennen, en deze, indien het mogelijk is, niet raadplegen; waarom zou de kerk de staat als drager van het publiek gezag niet eren? Voorts vindt men scheiding tussen kerk en staat, opnieuw zonder verdere aanduiding, ten onzent niet terug, want telkens treedt aan het licht hoe de Nederlandse staat met de kerk rekent. Zelfstandigheid van kerk en staat in de zin dat de een niet over de ander heerse, is daarentegen wel een absoluut principe, maar daaraan behoeft subsidie geen afbreuk te doen, ofschoon hier ongetwijfeld een dreiging verscholen ligt. De Bijbel spreekt zich voorts niet nadrukkelijk over de ongeoorloofde van financiële bijstand door de staat aan de kerk uit. Het is dus geraden naar bevind van tijd, plaats en omstandigheden te handelen.

Welnu, in de gevallen dat het in het algemeen uitvoerbaar is geldelijke staats hulp over de gehele breedte uit te sluiten, make men haar, zo zij ongewenst voorkomt, niet mogelijk. Daar echter, waar men door deze hulp alleen voor een bepaalde kring af te wijzen, elders nagenoeg alle kerken, enkele kerken of één kerk in ruime mate bevoordeelt, en bovendien het eigen kerkelijk leven geheel moet betalen, kan het in bepaalde gevallen geboden zijn aan een zich voor generale toepassing lenende subsidiering, die aan kerkelijke zelfstandigheid geen afbreuk berokkent, mede te werken. Wij leven — worde het nooit vergeten — in een gebroken wereld, in een onvolkomen bedeling, die dikwijls meer door de hardigheid des harten dan door een christelijke geest gekenmerkt wordt. De omstandigheden kunnen tot het aannemen van een op zichzelf beschouwd weinig verkieslijke houding nopen, opdat groter kwaad, ernstiger geestelijk tekort verhoed worde. Bij een behoorlijk doordacht optreden is het doenlijk tal van moeilijkheden bij de wacht af te snijden en alle dreigende gevaren te vermijden. Laat men van ogenblik tot ogenblik oordelen en zich er voor vrijwaren door te grote standvastigheid in het bijkomstige, kansen te missen daar, waar de wezenlijke beslissingen vallen.

Niet op de hoogte

H. ALGRA

Het blaadje De Doorbraak, waarin de Prot. Chr. Werkgemeenschap van de P.v.d.A. haar leden politiek tracht voor te lichten, en waarin een der staatssecretarissen van het huidige kabinet het debat met de heren Schouten en Tilanus probeert voort te zetten, doet ook een aanval op de hoofdredacteur van het Friesch Dagblad, wiens naam overigens verkeerd wordt gespeld. In die aanval wordt op een persoonlijke en chargerende wijze „geantwoord” op enkele opmerkingen, die in een hoofdartikel in het Friesch Dagblad hebben gestaan. Wij hebben o.a. op het volgende gewezen. De Wereldraad van Kerken heeft zich uitgesproken tegen Christelijke politieke partijen. Wanneer de doorbraak in discussie komt, beroepen de socialistische strijkers en zet op deze kerkelijke uitspraak, die wonderwel klopt met hun eigen beginselprogramma, waarin immers ook partijen als de A.R. en C.H. principieel worden verworpen. De uitspraak van den Wereldraad wordt propagandistisch uitgebuit door de socialistische mandement is hun een gruwel, en zij nemen het de K.V.P. hoogst kwalijk, dat die bij haar propaganda naar het mandement verwijst.

Verder hebben wij er op gewezen, dat verschillende heren van de doorbraak enthousiast waren over het kerkelijk mandement tegen het pogen, om in Hardegarijp een Christelijke school te stichten.

De heren ontkennen niet, dat juist in hun kring het verzet tegen die pogingen veel sympathie heeft ondervonden. In dat opzicht zijn zij voorzichtig. Want wat geschreven is, kon eens ergens bewaard zijn. Daarom gooien zij het over een andere boeg. Zij houden zich voor den domme. Zij doen, **alsof zij van een kerkelijke uitspraak niets weten.** Zie hier hun verhaal, dat we letterlijk opnemen, om onze lezers meteen een indruk te geven van de wijze, waarop deze socialistische heren over zaken, die hier in het geding zijn, schrijven.

„Het andere is nog erger. Dat riekt naar sterk aangebrande worteltjes. Want de strijdbare held weet, dat er over Hardegarijp geen kerkelijk mandement is verschenen! Geen advies en geen uitspraak over deze zaak droeg het karakter van een mandement. Prof. Van Niftrik heeft zich niet, zoals eh..... hoe heet die man nou, o, ja, Ruppert, de rode (foei!) bisschopsmantel omgehangen.....”

Nu weten de heren heel goed, althans zij moesten het weten, dat er over Hardegarijp wel degelijk een officiële kerkelijke uitspraak is verschenen, waarin onomwonden werd gekozen voor de openbare school in Hardegarijp en het streven van hen, die in Hardegarijp een Chr. Nat. school wilden stichten, op het scherpst werd veroordeeld. Dat was een uitspraak, dat was kerkewerk, dat was pastorale activiteit, waarin met ambtelijk gezag een beroep werd gedaan op het Christelijk geweten van hen, die lid waren van de Vereniging voor Chr. schoolonderwijs, om die activiteit te staken. Het kerkelijk, ambtelijk vermaan hield in, dat deze mensen op een zondigen

weg waren, door zich in te spannen voor een Christelijke school. En het herderlijk ambt van den kerkeraad, daarbij gedekt door den Hervormden Raad voor kerk en school, bracht mede, dat deze mensen **kerkelijk vermaand werden**, opdat zij hun activiteit voor een Christelijke school zouden staken.

Daarna heeft Prof. Van Niftrik een zwakke poging gedaan, om dit kerkelijk vermaan voor zijn rekening te nemen in een openbare vergadering. Maar hij is daar nooit gelukkig mee geweest. Want hij moest zelf erkennen, dat hij van de plaatselijke situatie niets afwist. Maar die rede van Prof. Van Niftrik heeft met de zaak, waar het hier om gaat, niets te maken.

Het gaat er ons niet om, op dit debat terug te komen. Het gaat om heel iets anders. En daar durven of willen de heren niet op ingaan. Het ging hierom, dat dezelfde heren, die wild werden wanneer de bisschoppen een kerkelijke uitspraak doen over politieke partijkeuze, zich heerlijk hebben verheugd over een kerkelijke uitspraak tegen een Christelijke school. Natuurlijk is een uitspraak van de bisschoppen, omdat de Roomse Kerk een andere opvatting heeft over de functionering van ambtelijk gezag, niet zonder meer te vergelijken met een kerkelijke vermaning van den kerkeraad ener Protestantse kerk. Maar een kerkelijke vermaning is toch altijd meer dan een welmenend advies. Het is een boodschap, die met gezag wordt gebracht. Met ambtelijk gezag. Het staat immers in het bevestigingsformulier van de ouderlingen, dat de kerkeraad er op heeft toe te zien dat een iegelijk zich behoorlijk gedraagt in belijdenis en wandel. Wanneer een kerkeraad vermanend optreedt, dan treedt hij op niet met een adviesje over wat prettig is of sociologisch of organisatorisch gewenst, maar als Raad van Christus' Kerk. En dus hebben de Christenen zich, dat staat ook in het formulier, gewillig te begeben onder hun opzicht en regering.

Wanneer nu een Kerkeraad de leden der gemeente vermaant, ambtelijk vermaant, om niet mee te werken aan de stichting van een Christelijke school, en verschillende leden van de P.v.d.A. verklaren openlijk, dat zij door dit ambtelijk vermaan zijn verkwikt en verblijd, dan moet men dáár verder over durven praten en duidelijk maken, waarom de bisschoppen alleen tot ergernis van de heren mogen zeggen, dat de leden der R.K. kerk geen lid mogen zijn van het N.V.V., en waarom tegelijk het hun zo deugd heeft gedaan, dat een aantal broeders in het openbaar bij schriftelijke publicatie kerkelijk werden vermaand, dat zij geen lid behoorden te zijn van een vereniging voor Christelijk Nationaal onderwijs.

Dat is toch een eenvoudige, duidelijke zaak.

En zonder grollen en zonder flauwe opmerkingen, en zonder Ruppert er bij te slepen met een..... „hoe heet die man ook weer?” zouden de heren als ze prijs stelden op een fatsoenlijke discussie, dáárop dienen in te gaan.

Ze zijn nu toch wel enigermate op de hoogte, waar het om gaat.

ZUIDHOLLANDSE BANK

ALLE BANKZAKEN * EFFECTEN * EMISSIES * ASSURANTIËN

ROTTERDAM

DEVIEZEN

's-GRAVENHAGE

De Mandementsdebatten liggen nog maar enige maanden achter ons en reeds nu vertonen zich nieuwe windveren aan de politieke hemel. Als de geschiedenschrijver zich gaat verdiepen in het huidige Kabinet Drees dan zal hem ongetwijfeld opvallen dat vooral de belastingpolitiek een grote rol heeft gespeeld. Men zal zich herinneren dat er in 1953 ontstemming heerste over de plannen tot belastingverlaging. En zelfs gingen er al overdreven geruchten over een op handen zijnde Kabinetscrisis. Maar dr Drees en zijn mannen hebben deze storm overleefd, want zij kwamen op het laatste moment met een verlaging van de loon- en inkomstenbelasting uit de bus, waarmee maar liefst f 190 miljoen was gemoeid. De stemming sloeg om als een blad aan een boom en in vrij grote eensgezindheid kwamen de wetsontwerpen tenslotte in het Staatsblad.

Wij staan nu voor een dergelijke situatie. Weer moet er belastingverlaging komen en weer hoort men geruchten over harde gevechten, die gevoerd zullen worden. En inderdaad men kan niet ontkennen: enige spanning zit er wel in.

Tijdens de Algemene Financiële Beschouwingen heeft minister Van der Kieft de vervroeging van de belastingverlaging (zij zal nu 1 Juli 1955 ingaan) verdedigd. De minister-president had deze reeds aangekondigd bij de Algemene Politieke Beschouwingen. Hij was daartoe wel genoodzaakt door de pressie, die door de meeste fracties was uitgeoefend. Deze vervroeging is ongetwijfeld in strijd met de motivering van de bewindsman van Financiën, in de Millioenen-nota, om de belastingverlaging eerst op 1 Januari 1956 te doen ingaan. Vooral de conjuncturele overwegingen golden voor hem zeer zwaar. Behalve de socialistische waren alle andere fracties met deze vervroeging zeer ingenomen. De heer Hofstra (P.v.d.A.) heeft daartegen ernstige bezwaren geuit, van conjuncturele en budgetaire aard. Naar zijn mening kan men beter met de belastingverlaging wachten tot de conjunctuur minder goed is. Het is een stelling, die op dit moment te theoretisch is. De socialisten vergeten twee dingen: ten eerste zullen de rammingen ook dit jaar wel weer beneden de opbrengsten zijn (er zit dus speling in de begroting) en ten tweede zijn de belastingen abnormaal hoog. En hoewel de heer Hofstra een prioriteitslijstje voor de belastingverlaging in zijn zak had, wilde hij toch liever de uitbouw van de culturele en sociale overheidstaak ter hand nemen. Het debat tussen de P.v.d.A.-fractie en minister Van der Kieft moge dan interessant zijn, van groot belang is dit verschil van mening niet. De socialisten zullen ongetwijfeld bereid zijn de Regering op het pad der vervroegde belastingverlaging te volgen. Daar zit de spanning dus niet.

Met veel nadruk heeft minister Van der Kieft medegedeeld dat in het begin van 1955 één groot complex van ontwerpen zal worden ingediend: huurverhoging, belastingverlaging en huurbelasting.

Wat de belastingverlaging betreft; zij zal voornamelijk verlichting brengen in de persoonlijke sfeer. Ook de vergeten groepen zullen ervan profiteren. Een lichte spanning is er

over de vraag wat er moet gebeuren met de vennootschapsbelasting. De Regering heeft te kennen gegeven, dat zij niet van plan is deze belasting terug te draaien tot het peil van 1951. In dat jaar werd de vennootschapsbelasting aanzienlijk verhoogd, in verband met het vierjarenplan voor onze defensie. En nu, zo redeneert de meerderheid van de Kamer, gaat het niet aan om deze belasting blijvend te verhogen.

Nu de overweging voor het opschroeven van deze belasting is vervallen moet de Regering haar woord gestand doen. Het is duidelijk, dat de Regering altijd een nieuw voorstel over de vennootschapsbelasting kan indienen. Haar sterke troef is dat een blijvende verhoging van de vennootschapsbelasting f 60 miljoen oplevert, die gebruikt kan worden voor een verdere verlaging van de loon- en inkomstenbelasting. Het is echter twijfelachtig of de troef van de Regering een troef-aas zal blijken te zijn.

Huurbelasting

Maar als men in deze tijd over politieke spanning praat dan heeft men het in de eerste plaats over het voornemen van de Regering om een huurbelasting in te voeren. De socialisten zijn daarvan een groot voorstander. De heer Bommer heeft dit bij de begroting van Wederopbouw nog eens duidelijk gemaakt. Zijn fractie vindt het onjuist dat de winsten op oude woningen (na de komende huurverhoging) ten goede zullen komen aan de huiseigenaren, terwijl het verlies op nieuwe woningen door de gemeenschap moet worden gedragen. Daarom zijn wens om een deel van de huren af te romen, waaruit de nieuwbouw gesubsidiëerd kan worden. De A.R., V.V.D. en C.H. hebben reeds te kennen gegeven niet veel voor de gedachte van een huurbelasting te voelen. Zolang de voorstellen nog niet op tafel liggen heeft het weinig zin op de aanvankelijke bezwaren van deze fracties in te gaan. Zij hebben daarover trouwens nog niet veel gezegd. Met de K.V.P. is dat anders. Bij de Algemene Politieke Beschouwingen heeft Prof. Romme verklaard dat huurverhoging en huurbelasting niets met elkaar te maken hebben. In concreto betekent dit, dat niet de K.V.P.-minister Witte, maar de socialistische bewindsman Van der Kieft eventueel met de huurbelasting moet komen. De minister van Financiën heeft dit denkbeeld van zich afgeworpen. Net zo goed als het Landbouwegalisatiefonds onder minister Mansholt ressorteert moet het huuregalisatiefonds onder het beheer staan van minister Witte, zo zeide hij. Die strijd zal in het Kabinet wel verder worden gestreden.

De huurspecialist der K.V.P., de heer Van Vliet, heeft het probleem der huurbelasting bij de begroting van Wederopbouw niet onbesproken gelaten. Maar hoe men zijn beschouwingen ook wendt of keert, één ding staat vast: hij heeft zich niet principiëel tegen deze belasting gekant. En zolang dat het geval is zijn er nog vele dingen mogelijk. In de K.V.P.-gelederen zullen in deze tijd ongetwijfeld debatten gevoerd worden over het eigendomsrecht. En het lijkt ons niet onjuist te beweren dat de heer Van Vliet van de

stelling uitgaat, dat ieder eigendom belast is met een zware hypotheek. Dat het eigendom dus niet absoluut is.

De heer Van Vliet nu zag geen enkele reden voor minister Witte om de huurbelasting te wensen of te verdedigen. „Eerder is er voor de minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting reden om zich tegen invoering er van te verzetten, indien voor hem zou vaststaan, dat het nieuwe huurpeil geen surplus boven lastendeckking, afschrijving en matige kapitaalrente zal afwerpen. In dat geval immers zou huurbelasting gaan ten koste van het oude woningbezit en/of ten koste van het rechtvaardige verhuurdersinkomen, in ieder geval de deelneming van de particuliere bouwers aan de woningvoorziening hoogst onaantrekkelijk maken”, zo zeide hij letterlijk. Zijn standpunt komt er dus op neer dat huurbelasting niet ingevoerd mag worden, zolang er geen sprake is van overmatige winsten op vooroorlogse woningen. De algemene verwachting is een huurverhoging van ongeveer 25%. Bij dat percentage zal geen sprake zijn van overmatige winsten. En daarmee is de spanning ten voeten uit getekend. Iedereen zal zich hoeden voor voorspellingen. Maar als het Kabinet vasthoudt aan zijn plannen kunnen we interessante maanden tegemoet gaan, al is nog van alles mogelijk, zolang de K.V.P. de huurbelastingdeur nog niet stevig in het slot heeft gegooid.

Wat bezielt hen?

„Wat bezielt hen?“, zo luidt de kop in een groot artikel in „Vrij Nederland“. En in dit onafhankelijk socialistische weekblad vraagt de parlementaire medewerker zich af hoe het mogelijk is dat socialistische Kamerleden steeds opnieuw hun eigen ministers bestoken. Inderdaad hebben we hier te maken met een opvallend feit. Het begon met het meningsverschil tussen de heer Hofstra en minister Van der Kieft over de mogelijkheid om de belastingverlaging te vervroegen. Maar veel verder ging de „ruzie“ — zo noemt dit weekblad dit debat terecht — tussen de socialistische fractievoorzitter, mr Burger en minister Donker.

Het ging over de „ten onrechte gedetineerden“. In de chaotische situatie na de oorlog zijn er personen geweest, die ten onrechte werden gevangen gehouden. Reeds in 1950 hield de Tweede Kamer zich bezig met dit probleem.

Toen heeft zij een wetsontwerp aangenomen waardoor de rechter aan deze mensen schadevergoeding kan verlenen.

Dit is in verschillende gevallen gebeurd. Maar de ene rechtbank bleek royaler dan de andere. En nu spreekt de heer Burger van rechtsongelijkheid en onbillijkheid. Daarom vroeg hij in een motie aan de Regering om nadere voorzieningen te treffen, waardoor deze rechtsongelijkheid en onbillijkheid zoveel mogelijk worden opgeheven.

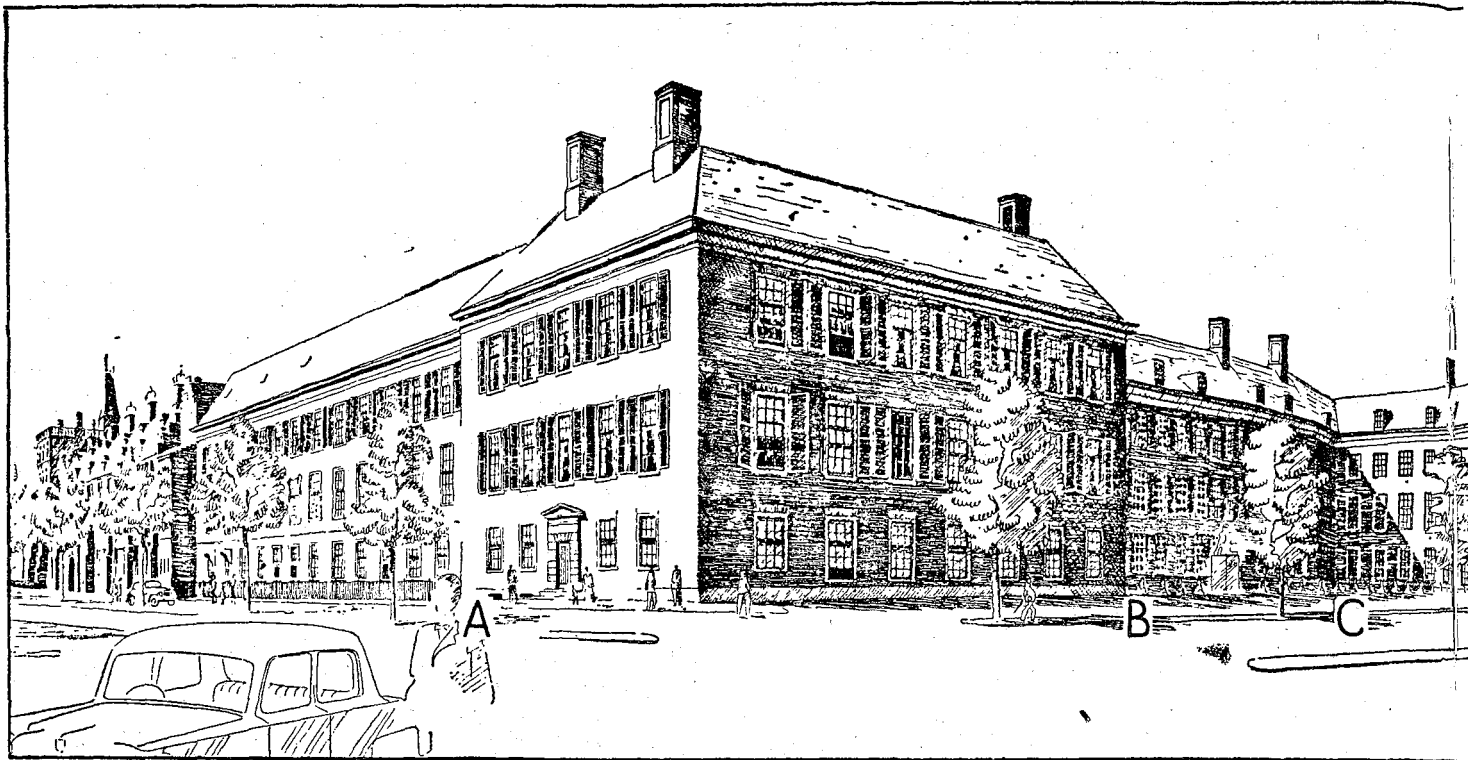
Dat is een sterk standpunt. De heer Burger gaat uit van de gedachte, dat men gepleegd onrecht moet herstellen, waar dat maar enigszins mogelijk is. De minister had er echter bezwaar tegen om correcties aan te brengen op de uitspraak van de meest onpartijdige instantie in Nederland: de rechter. De rechtbank heeft de beslissing over de vraag of er al of niet schadevergoeding verleend moet worden gegrond op de dossiers. En nu is het onjuist om achteraf aan deze uitspraken te tornen. Het moet toegegeven worden, dat dit ook een te verdedigen standpunt is. Wel wilde minister Donker hulp verlenen via het Departement van Maatschappelijk Werk. Dat betekent dus dat hij een sociale voorziening wilde treffen. Over de standpunten van de heren Burger en Donker kan men verschillend oordelen. Zo koos de heer Bruins Slot tenslotte de zijde van de socialistische fractievoorzitter, terwijl de rest van de fractie zich tegen de motie kantte en dus partij koos voor minister Donker. Ook Prof. Gerbrandy, die van de stelling uitging, dat het nu

eenmaal onmogelijk is alle indirecte gevolgen van de oorlog te herstellen. Het voorstel werd tenslotte verworpen met 29—47 stemmen. Behalve Mej. Zeelenberg, die zich aan stemming onttrok, stemde de gehele socialistische fractie voor deze motie. Zij werd gesteund door de heren v. Rijckevorsel en Engelbertink (K.V.P.), de heer Bruins Slot, de S.G.P. en de communisten.

Over dit feit zou niet zoveel ophef gemaakt zijn als de heren Burger en Donker niet de grenzen van het normale debat tussen partijgenoten hadden overschreden. Maar als een fractievoorzitter zijn partijgenoot-minister toevoegt: „Uw voorstelling van zaken is notoir onwaar en onjuist“, dan is dat op zichzelf vermeldenswaard. En daarover zit „Vrij Nederland“ nu min of meer in zak en as. Men kan het met zijn opvatting eens zijn dat dit debat onbekookt was. De conclusie van „Vrij Nederland is“ dat dit alles werd veroorzaakt „door de geïrriteerdheid bij de P.v.d.A.-fractie over de slappe houding van de socialistische ministers ten tijde van het Mandementdebat in de Kamer“. Het lijkt ons

Een der gebrandschilderde ramen
in de hal van het gebouw der Tweede Kamer

Binnenkort zal het aanzien van de Hofweg in Den Haag een ingrijpende wijziging ondergaan, als een begin wordt gemaakt met de uitbreiding van het gebouwencomplex van de Tweede Kamer. Zoals uit de tekening blijkt zal het volgend jaar de vleugel, gelegen tussen A en B worden uitgevoerd. De aanbesteding zal waarschijnlijk nog aan het eind van 1954 geschieden. In deze vleugel wordt ook het poortje aangebracht, dat lang geleden moest worden afgebroken doch waarvan men de stukken nauwkeurig

heeft bewaard. Onmiddellijk links van deze vleugel k de concierge van de gebouwen. Tussen C en D zal op andere vleugel worden gebouwd. Tussen beide ver monument voor de gesneuvelde Grenadiers en jagen, in de beide nieuwe vleugels, die volledig zijn aangepa gebouwen, o.m. een restaurant en vergaderzalen te worden gevestigd. Onder: een foto zoals het gebouwen

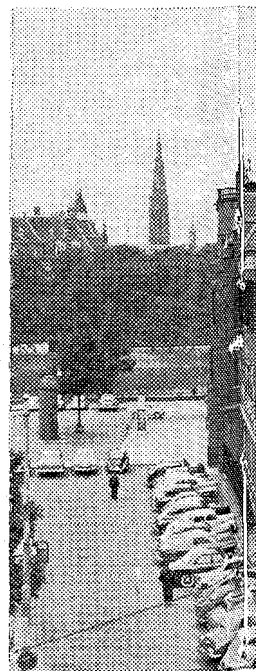
niet bepaald de methode om op deze wijze van eventuele geirriteerdheid blijkt te geven. We voelen ons niet geroepen om de socialistische ongerustheid over deze „Burger“-oorlog weg te vagen. Volgens „Vrij Nederland“ is de leiding van de socialistische fractie volstrekt ontoereikend. Inderdaad ging de heer Burger te ver tegen minister Donker, maar een incident is nog geen symptoom. Het lijkt ons onjuist om het duel Hofstra—Van der Kieft in het zelfde licht te bezien. Hier stond een fractie tegenover Kabinetspolitiek. Dat kan wel eens wrijving geven, maar die wrijving is toch altijd beter dan vast te houden aan de opvatting dat de minister de zetbaas is van partij of fractie. Het is die opvatting, die in de gedachtengang der socialisten nog wel eens opgeld doet.

De Justitiebegroting werd overigens door deze motie bijzonder interessant. Zoals ieder jaar was er weer strijd tussen minister Donker en de K.V.P. over het gratiebeleid. De katholieke fractie ergert zich aan de „hardheid“ van de bewindsman. Deze kan echter rekenen op de steun van de meerderheid in de Kamer, die er van overtuigd is, dat de politieke gevangenen, die nu nog opgesloten zitten, gewone misdadigers zijn. Zij hebben afschuwelijke misdrijven achter de rug. En het heeft dan ook geen zin om een verschil te construeren tussen deze politieke gevangenen en de criminelen. Hoogstens kan men zeggen dat hier het beleid van minister Donker's voorgangers zich wreekt, de K.V.P.-minister Struycken dan voorop. En verder hebben we een debat gehad over het nieuwe B.W. In een goede redevoering heeft Prof. Gerbrandy de minister te verstaan gegeven, dat het niet geoorloofd is het nieuwe B.W. in het tempo van de

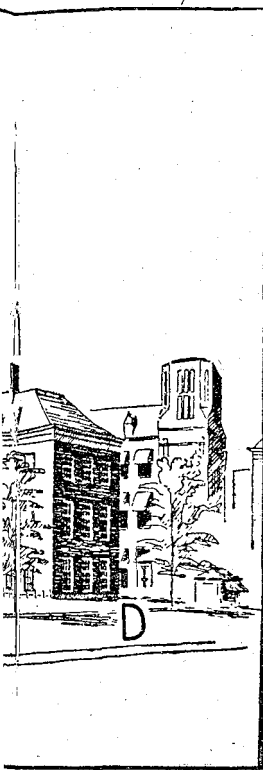
minister door de Kamer heen te loodsen. Daarvoor had hij uitstekende argumenten en de tijd zal wel leren dat de oud-hoogleraar in het Privaatrecht het bij het rechte eind heeft gehad. Minister Donker gaat kennelijk zelf al twijfelen aan de mogelijkheid het nieuwe B.W. nog voor de verkiezingen in zijn geheel te laten behandelen. Bij stukjes en beetjes wil hij dat nu doen, uitgaande van de stelling, dat hoe verder men komt, hoe beter dat is. Maar juist Prof. Gerbrandy heeft daar bezwaar tegen. Eerst wilde hij het gehele ontwerp voor zich hebben, om rechtsongelijkheid te voorkomen.

Economische Zaken

Minister Zijlstra heeft weer een voortreffelijke redevoering gehouden over de economische toestand. Elders in dit nummer kunt u daar meer over lezen. Maar even opvallend was het optreden van de heer Hazenbosch, die de moeilijke taak had de bespreking van deze begroting van zijn fractievoorzitter dr Schouten over te nemen. Het jongste lid van de A.R.-fractie heeft een uitstekend betoog geleverd, dat

terecht in de verschillende dagbladen werd geroemd. Dat het in ons land goed gaat is niet alleen te danken aan minister Zijlstra, zo zeide de C.N.V.-secretaris. Onze economische toestand is nu eenmaal afhankelijk van de wereldsituatie. Laten we dit ook niet vergeten als de tijden veranderen. Dan krijgt de minister van Economische Zaken meestal verwijten naar zijn hoofd. De heer Hazenbosch was verheugd over het optreden van minister Zijlstra, die vecht tegen belemmeringen en die uit de situatie tracht te halen wat er in zit. Ongetwijfeld sprak hij namens velen toen hij de bewindsman vroeg om nu eens op zo duidelijk mogelijke wijze uiteen te zetten hoe de loon- en prijsontwikkeling in elkaar zit.

De Kamer weigerde minister Zijlstra de subsidie van f 30.000,— aan de consumentenbond. Vrijwel algemeen vroeg men zich af of deze bond wel voldoende representatief is. En wat betreft de minimum broodprijs moest minister Zijlstra nader overleg in het Kabinet beloven. Dit alles zijn zo de gewone gebeurtenissen bij een begrotingsbehandeling. Van veel belang is dat niet.

Van de V.V.D.-fractie hadden we echter meer verwacht. Na de felle aanval van Prof. Oud bij de Algemene Politieke Beschouwingen op het vooruitgangsgeloof van minister Zijlstra en zijn kritiek op het Kabinet, dat zich behaaglijk laat voortdrijven op de conjunctuurgolven, zou men verwachten dat de liberalen deze onbewezen stelling waar zouden gaan maken. Dit alles

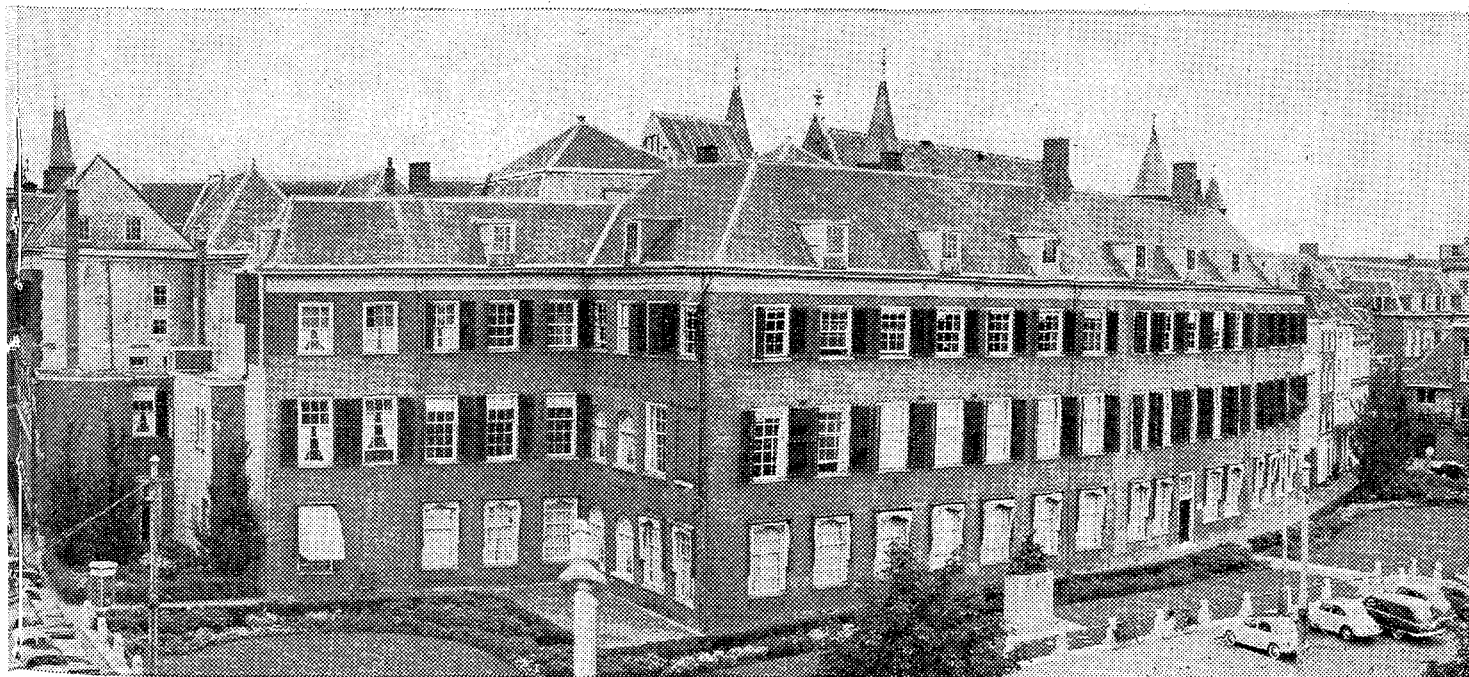
is niet gebeurd. De heer Ankersmit (V.V.D.) at bijna uit de hand van minister Zijlstra. Dat moge op zichzelf een prettige gewaarwording zijn, maar dit neemt niet weg dat de V.V.D.-fractie daardoor beneden de maat is gebleven. Het gaat niet aan om enkele felle kreten te uiten — die misschien bij het publiek wel aanslaan — zonder de bewijsvoering te leveren op het moment dat dit nodig is.

Verder is er bij deze begroting nog veel aandacht geschonken aan het energiebeleid. Minister Zijlstra gaat nog eens met Utrecht en de omliggende gemeenten praten, want als zij hun eigen belang zien, dan staken zij de voorname om een koolgasfabriek te bouwen voor totale vergassing. Wij zullen daar t.z.t. wel meer van horen. Trouwens het gehele gasbeleid komt binnen niet al te lange tijd weer uitvoerig aan de orde, want een tweede gasnota staat op stapel.

Oorlog en Marine

Het is nu eenmaal onmogelijk om uitvoerig de behandeling van de verschillende begrotingshoofdstukken weer te geven. Het tempo der Kamer was in deze weken praktisch niet bij te houden. Minister Staf zal wel tevreden zijn over de Tweede Kamer, die vorig jaar nog aan de juistheid van zijn beleid twijfelde. Hij werd toen zelfs geprest om een uitvoerige Defensie-nota te schrijven. Zoals bekend volgde de Eerste Kamer dit wantrouwen van haar jonger zusje niet. Maar bij de behandeling van de Defensie-nota werd het vertrouwen in het vijf-divisiën-plan uitgesproken. Moeilijk heeft de minister het niet gehad. Zijn verklaring over een krachtig optreden in Nieuw-Guinea vond veel instemming. Het was de heer Bruins Slot, die het woord voerde over de infiltraties. Dit was een zeer korte redevoering, want de tijd was voor een groot deel verbruikt door de heren Roosjen en Van der Zaal. Deze laatste voerde het pleit voor de Chr. militaire tehuizen, wees op de noodzaak van de Zondagsrust in het leger, wenste krachtiger optreden tegen het vloeken in het leger, kortom hij behandelde die onderwerpen die het Prot. Chr. volksdeel nu eenmaal nauw aan het hart liggen. De

get komt de woning van
op een later tijdstip de
veugels staat dan het
ent. Zoals bekend, zullen
gepast aan de bestaande
door de kamerfracties
wer nu uit ziet.

heer Roosjen kreeg het algemene defensiebeleid te behandelen. Hij deed dat op zijn bekende smeulige wijze. Hij juichte het toe, dat er thans gegronde hoop bestaat, dat West-Duitsland weldra zijn bijdrage zal leveren voor de veiligheid van West-Europa en deel zal gaan uitmaken van het Noord-Atlantisch bondgenootschap. De betekenis van de Parijse accoorden blijkt het duidelijkst uit de vriendelijke invitatie, welke de Westerse landen van Rusland hebben ontvangen om te spreken over een Europees Veiligheids-pact. Nogal ongerust was de heer Roosjen over het personeelsbeleid bij de Marine en critiek had hij op de propagandafolders van de luchtmacht, die te materialistisch zijn ingesteld. De opstellers daarvan mogen wel eens te rade gaan bij dr Kuyper, zo zeide de heer Roosjen, die belangrijke beschouwingen heeft ontwikkeld over de waarde van de morele defensie.

Minister Mansholt heeft een jubileum gevierd. Voor de tiende maal verdedigde hij in de Tweede Kamer zijn begroting, hetgeen een opmerkelijke prestatie is. Zoals bij een jubileum past werd hij zeer welwillend door de Kamer ontvangen. De twee A.R. agrariërs hadden deze begroting broederlijk verdeeld. De heer Biewenga nam het algemene beleid voor zijn rekening, terwijl de heer v. d. Heuvel inging op de pachtvraagstukken en het christelijk landbouwonderwijs, dat in hem altijd weer een warm pleitbezorger vindt. En dan was er nog de begroting van Binnenlandse Zaken, het terrein waarop de Boskoopse burgemeester Verkerk zich thuis voelt als geen ander. Verkeer en Waterstaat heeft eveneens zijn belangstelling. Minister Algera heeft dit gemerkt. Maar op dat gebied staat ook Ds v. d. Zaal zijn mannetje. Hij is de trouwe pleitbezorger van onze vissers en binnenschippers. Er zijn maar weinig Kamerleden die zo in deze materie thuis zijn als de Harlingse dominé, die nu de Friese belangen even goed kan behartigen als de Groningse.

Algemene vreugde was er in de Kamer over het herstel van minister Algera. Deze noeste werker zal in het begin van 1955 met de wetsontwerpen komen om de zeegeten af te sluiten en de zeeweringen te versterken. Alleen reeds om dit feit zal zijn naam in de toekomst met ere in de geschiedenisboekjes voorkomen. Behalve de socialisten was men zeer tevreden over het vervoersbeleid van deze minister. De heer Posthumus (P.v.d.A.) daarentegen beschuldigde hem van „principiëreiteri”.

In wezen vond hij het onjuist dat minister Algera op vervoersgebied het beleid voert dat hij als Kamerlid altijd heeft voorgestaan. Een Kamerlid moet principiëel zijn, maar een minister zakelijk, zo ongeveer was het uitgangspunt van de socialistische fractiesecretaris. Minister Algera zette ir Posthumus fijntjes op zijn nummer door er op te wijzen, dat een Kamerlid altijd zó moet spreken, dat hij zijn woorden in daden kan omzetten als hij minister wordt. En bovendien vergeet de heer Posthumus dat de principiële fundering van de betogen van het Kamerlid Algera sterker is geworden nu minister Algera een beter inzicht heeft gekregen in de zakelijke problemen. Het waren overigens alleen de socialisten, die het de A.R. bewindsman lastig probeerden te maken. De rest van de Kamer — met uitzondering van de communisten — was het eens met zijn vervoersbeleid. Het overheidsvervoer krijgt slechts dan een taak, wanneer het particulier vervoer die taak niet kan en wil vervullen. Dat betekent niet dat de N.S. en de dochterondernemingen opgeknapt zullen worden met het onrendabele vervoer. Daartoe kan men dit semi-overheidsbedrijf niet dwingen. En het betekent ook niet dat de particuliere vervoerders in slaap zullen sukkelen nu de concurrentie met het overheidsbedrijf iets minder wordt. Minister Algera heeft dit alles uitvoerig aangevoerd.

Het tweede gedenkraam in de hal van de Tweede Kamer ter herinnering aan de oorlog 1940—1945

Nieuw-Guinea

Nauwelijks waren de begrotingen van Overzeese Rijksdelen en van Nieuw-Guinea goedgekeurd of de blijde mare werd bekend dat de Verenigde Naties de zijde hebben gekozen van Nederland. Een succes voor minister Luns, die uit beter hout gesneden is dan velen tijdens de Kabinetformatie dachten. Toen behoorde hij tot de „tweede garnituur”, in werkelijkheid is hij een van onze beste diplomaten. Minister Kernkamp had zich tijdens de debatten kennelijk geërgerd aan de redevoeringen van de heer Van de Wetering (C.H.) en de heer De Graaf (K.V.P.), die om het

luidst hadden verkondigd dat er in Nieuw-Guinea geen voortvarend beleid wordt gevoerd. Alleen zijn mededeling dat het ook dit jaar niet mogelijk was om de uitgetrokken begrotingsgelden te besteden, was al voldoende om de onjuistheid van dit standpunt aan te tonen. De ontwikkeling van Nieuw-Guinea bevindt zich pas in het eerste stadium. Er moet daar wel een „langzaam-aan” beleid gevoerd worden, omdat men de basis-gegevens nu eenmaal niet kent. De heren Hazenbosch en Gerbrandy waren het daarmee roerend eens. Eerstgenoemde heeft, in de korte tijd dat hij Kamerlid is, zich uitstekend in deze moeilijke materie ingewerkt. In zijn redevoering gaf hij daarvan blijk. Prof. Gerbrandy toonde zich ongerust over de ruggespraak van dit Kabinet. Wellicht was hij te ongerust. Maar volkomen gelijk heeft hij, dat de socialist De Kadt zich reeds ingedekt heeft tegen nieuwe politieke ontwikkelingen. Overdracht van Nieuw-Guinea aan Indonesië verwierp de heer De Kadt. En ook wenste hij geen gemeenschappelijk bewind over dit gebiedsdeel. Onderhandelingen met Indonesië zijn er evenmin bij. De heer Kadt liet op vele punten een goed geluid horen. Hij maakte echter het voorbehoud dat zijn fractie dit standpunt inneemt, zolang er zich geen nieuwe politieke ontwikkelingen voordoen. Daarop doelde Prof. Gerbrandy. Het standpunt der socialisten is niet principieel, het is ingegeven door de huidige situatie. Voor de heren Gerbrandy en Hazenbosch ligt dat anders. Zij zeggen, dat door de loop van de historie de ontwikkeling van Nieuw-Guinea ons in handen is gelegd. Dat is een principieel uit-

gangspunt, waaraan de socialisten nimmer zullen toekomen. Toch kan men verheugd zijn over de voortreffelijke redevoering van de heer De Kadt. Wie het Voorlopig Verslag gelezen had beluisterde andere tonen. Het is een winstpunt dat de heer De Kadt namens zijn fractie heeft gesproken. We kunnen ons voorstellen dat minister Kernkamp er behoefte aan had om dit standpunt vast te nagelen. Vast staat nu, zo zeide hij dat alle partijen in Nederland — met uitzondering van de communisten — het er over eens zijn, dat de soevereiniteit over Nieuw-Guinea rechtens en feitelijk bij Nederland berust, tot het moment waarop de bewoners zelf over hun eigen lot kunnen beslissen. Ook zijn alle partijen het er over eens, dat dus de soevereiniteit niet aan Indonesië kan worden overgedragen of dat er onderhandelingen met dit land gevoerd kunnen worden over de status van dit gebiedsdeel. En tenslotte is voor ons allen een gemengde vorm van het bestuur over Nieuw-Guinea niet aanvaardbaar.

De sympathieke minister van Overzeese Rijksdelen zal met voldoening op zijn werk in dit jaar kunnen terug zien. Zijn Nieuw-Guinea-beleid is aanvaard. Maar nog meer verheugd zal hij ongetwijfeld zijn over het feit dat de nieuwe rechtsorde op 15 December j.l. door H.M. de Koningin in de historische Haagse Ridderzaal werd bevestigd. Na jarenlange onderhandelingen zijn Suriname en de Nederlandse Antillen gelijkwaardige partners in het Koninkrijk geworden. De laatste stoot daaraan is door Prof. Kernkamp gegeven. En dat zal ongetwijfeld zijn grootste glorie zijn.

De pot en de ketel

De Fransen staan zeer wantrouwend tegenover de herbe wapening van Duitsland. En in de Nederlandse pers wordt nog voortdurend herhaald, dat dit zo volkomen begrijpelijk en redelijk is. De Fransen hebben immers het Duitse militarisme aan den lijve ondervonden. In de Frans-Duitse oorlog van 1870—1871 hebben de Fransen de strijd verloren en het kostte Elzas-Lotharingen; in 1914 en in 1939 werden zij wéér door de Duitsers aangevallen en werd Frankrijk gedurende jaren geheel of gedeeltelijk bezet gebied.

Nu doet men beter, de oorlog van 1870 er buiten te houden. Toen heeft Frankrijk de oorlog verklaard, overhaast, in nationale trots en zucht naar militaire glorie. Het Franse militarisme is een van de hoofdschuldigen van dien oorlog. Bismarck, de Pruisische kanselier, stuurde eveneens op oorlog aan; hij wilde de eenheid van Duitsland smeden in een strijd van alle Duitsers tegen de **Erbfeind**.

Inderdaad, Frankrijk was in 1870 reeds de erfvijand. Nooit heeft een land anderhalve eeuw lang zo Europa in onrust gehouden, bedreigd, mishandeld en voor een deel ook onderdrukt, als Frankrijk in de dagen van Lodewijk XIV en Napoleon. En dat was mogelijk, doordat Duitsland zwak was en verdeeld, hopeloos verdeeld. Daardoor was de verwoesting van de Palts mogelijk, waar de ruïnes van het slot te Heidelberg nog van getuigen; daardoor kon Lodewijk XIV opdringen naar de Rijn; daardoor was het voor Napoleon gemakkelijk, een groot deel van Duitsland te beheersen, nadat hij Pruisen tot een afzonderlijke vrede had gedwongen.

Desondanks is Frankrijk bij den vrede van 1814 na den val van Napoleon op zachtzinnige wijze behandeld en de hand is eerst steviger geworden, toen het ondanks die zachtzinnigheid binnen een jaar met de teruggekeerde Napoleon nog eens weer probeerde, Europa op stelten te zetten.

De Fransen hebben immers zelf ook een bijzondere liefde voor het militaire, zij hebben hun vreemdelingenlegioenen en hun Arc de Triomph. Maar zij zijn wél ongerust over Duitsland. Zij vrezen, economisch door Duitsland te worden overvleugeld. Zij vrezen de kracht, de arbeidzaamheid, het organisatietalent

van de Duitsers. Zij hebben het onbehaaglijke gevoel, dat zij op het vasteland van Europa door de Duitsers overvleugeld worden. En dat is de kern van het Franse wantrouwen.

FAVAM
PEPERMUNT

SUIJTERDOORNIJ ANNO 1838

uitmuntend!

Partijvoorzitter gezocht

Het valt voor politieke partijen in het algemeen niet mee om de juiste voorzitter te kiezen. Het schijnt een verschijnsel in het bijzonder van deze tijd te zijn. De A.R. Partij had het in 1945 niet moeilijk. Het was toen vanzelfsprekend, wie opvolger van dr Colijn zou worden. En niemand zal beweren, dat de partij toen een verkeerde keus heeft gedaan. Maar als nu in de A.R.-kring al eens gedacht wordt over de vraag, wie t.z.t. dr Schouten zal moeten opvolgen, dan is er niemand, die het zeggen kan. Natuurlijk is de opvolger er al, maar waar hij te vinden is, is onbekend.

Zo is het ook in andere partijen. Daarover wordt geschreven naar aanleiding van het aftreden van de heer Koos Vorrink als voorzitter van de Partij van de Arbeid.

In „De Volkskrant” is daarover onder de titel „Open plaats” het volgende geschreven:

„De heer Vorrink zal binnenkort aftreden als voorzitter van de P.v.d.A. Hoe moeilijk het is voor een dergelijke post de juiste man te vinden, hebben wij ervaren toen ook de K.V.P. naar een nieuwe leider zocht. Leaders van politieke partijen staan tegenover gebrek aan belangstelling uit eigen kring. In het reorganisatierapport van de A.R. wordt op dat probleem gewezen. De nieuwe voorzitter van de K.V.P. gaf onlangs mogelijkheden aan om die belangstelling te activeren. En uit een onderzoek bij de „fakkeldragers”, de werkgroepen van de P.v.d.A. bleek, dat ook daar over slecht bezochte vergaderingen en tekort aan politieke interesse wordt geklaagd. In 1951 tijdens een crisisperiode in de P.v.d.A. sprak ingenieur Vos zelfs van „misère in de partij.”

De verzwakte politieke belangstelling, zoals die zich bij alle partijen voordoet, heeft verschillende oorzaken. Maar een van de belangrijkste kan zijn, dat de eigen idealen nog onvoldoende in een nieuw aansprekend toekomstbeeld zijn verwerkt. Daarom ook de behoefte in het katholieke kamp aan een sociaal-economisch program. Tijdens het voorzitterschap van Vorrink heeft de P.v.d.A. in „De weg naar vrijheid” wel een dergelijk plan gekregen, maar in het jongste nummer van „Wending”; het blad van de humanistische werkgemeenschap van de P.v.d.A., wordt desondanks gesproken van „de bedenkelijke staat van geestelijke loedarmoede, waaraan het hedendaagse socialisme nationaal en internationaal lijdt”. Ook elders in de P.v.d.A. blijft men discussiëren over het wezen van het socialisme. Onder Vorrink ging de oude S.D.A.P. zich al losmaken van verouderde marxistische opvattingen, maar de nieuwe P.v.d.A. zal ook onder zijn opvolger blijven worstelen met de vraag wat hiervoor in de plaats moet komen.

Daarnaast moet de opvolger van de heer Vorrink, en dat is voor anderen het belangrijkste, leiding geven aan een partij, die vanaf de bevrijding regerings-verantwoordelijkheid draagt. Bij de 60ste verjaardag van Vorrink schreef het socialistische Kamerlid Goedhart in het Parool: „Daar Vorrink steeds grote invloed op de politiek van de P.v.d.A. heeft geoefend, heeft dit ertoe geleid, dat de socialistische partij zich zo innig in de armen van allerlei bondgenoten heeft geworpen, dat men dikwijls moeite heeft haar socialistisch gezicht nog te onderkennen, daar dit aan de boezem van de K.V.P. geheel verborgen dreigt te geraken.” Dit overtrokken beeld is niettemin belangrijk. De P.v.d.A. heeft, evenals elke andere partij, haar eigen inzichten. Inzichten, die ten dele of soms niet verwezenlijkt kunnen worden, omdat telkens een compromis nodig is om te regeren. De noodzaak van dat compromis roept spanningen op, die tot nu toe bezworen konden worden. Maar in 1951 al met veel moeite, toen de eerste man na Vorrink, ir Vos, bij wijze van „noodschot” zijn later weer herroepen aftreden bekend maakte. Ir Vos, die nu bij de kandidaten voor de open plaats genoemd wordt, zei toen: „Het partijbestuur moet de blik gericht houden naar partij en volk, meer dan naar de regering en coalitie”. Dit kan betekenen, dat de partij eerder een compromis te licht acht, en eerder bereid is tot een breuk te komen. Voorts als er in de gedachtengang, zoals ir Vos die ontwikkelde, ook een samenhang is tussen een niet-aansprekende compromissen-politiek en een verminderde strijdvaardigheid van het socialisme.

De laatste tijd heeft het de schijn, dat de ontwikkeling in socialistische kring al in die richting gaat. „De vakbeweging”, het orgaan van het N.V.V., verweet dr Drees dat hij in het mandementsdebat een houding had aangenomen „alsof hij op rozen zat”. Bij de begrotingsdebatten raakte de P.v.d.A. meermalen slaags met eigen ministers, hetgeen het socialistisch „Vrij Nederland” zelfs de vraag deed stellen „Wat de socialisten aan deze en gene zijde van de groene tafel in de Tweede Kamer bezielt”. En de jongste bijdrage levert andermaal „De vakbeweging” met critiek op partijgenoot Van de Kieft; omdat hij zich in de Tweede Kamer heeft laten ontvallen, dat de motie-Romme inzake vrijere loonvorming toch wel succes heeft gehad. De bewindsman van Financiën krijgt nu van het N.V.V. te horen, dat hij geen verstand heeft van loonpolitiek en dat dus ook voor minister Van de Kieft zou moeten gelden: „Schoenmaker hou je bij je leest”.

Waar het socialistisch weekblad „Vrij Nederland” al tot de overtuiging is gekomen, dat er „bij de P.v.d.A.-fractie op het ogenblik een volstrekt ontoereikende politieke leiding is”, wordt het ook zo bezien nog belangrijker wie op de plaats van Vorrink leiding gaat geven aan het theoretisch en practisch in beroering zijnde Nederlandse socialisme.”

Het is goed om van deze beschouwingen kennis te nemen. Het verheldert het inzicht ook met betrekking tot het voorzitterschap van eigen partij.

Ook „*Vrij Nederland*” schreef een artikel over Vorrinks afscheid, dat een triest gebeuren wordt genoemd. Vorrink werd in 1934 voorzitter van de S.D.A.P. en in 1946 werd hem van de nieuwe Partij van de Arbeid dezelfde functie toegewezen. Welk een plaats hij in de nieuwe partij heeft ingenomen wordt door „*Vrij Nederland*” als volgt beschreven:

„Maar als wij hier in enkele woorden zijn meest in het oog lopende kwaliteit zouden moeten samenvatten dan is dat de overtuiging waarmede Vorrink na 1946, als leider van een geheel nieuwe, doorbraakpartij, het principe van de doorbraak heeft weten vast te houden in ieder facet van activiteit van deze partij. Onder zijn leiding heeft de P.v.d.A. aan het socialisme in Nederland nieuwe vorm weten te geven. En hoewel dat voor een grote meerderheid van de leden van deze nieuwe politieke constellatie in Nederland, of zij nu, als Vorrink van de S.D.A.P. kwamen of als v. d. Burg van de C.D.U., als Joeke en Kranenburg van de Vrijzinnig Democratische Bond, dan wel als Lieftinck en Van Rhijn van de Christelijk-Historische Unie, een grote, zij het weloverwogen stap was, dank zij de consequente handhaving van het doorbraak-beginsel in de P.v.d.A. onder de overtuigde en bezielende leiding van Vorrink, is dit nieuwe Nederlandse socialisme de kinderschoenen zonder enig letsel ontgroeid.

Er zijn er geweest als Oud, die de P.v.d.A. later weer hebben verlaten, maar niet omdat hun levensbeschouwelijke beginselen er in het gedrang waren geraakt. Van hen vroeg het socialistische beginsel, dat in Nederland socialistische politiek kan worden gevoerd tezamen door protestanten, katholieken, humanisten en niet-gelovenden met volstrekte ontziening van ieders levensbeschouwelijk beginsel.

Dat deze mogelijkheid in de P.v.d.A. volledig is verwezenlijkt is wellicht de grootste verdienste van Vorrinks ganse maatschappelijke activiteit.

Voor de P.v.d.A. zal Vorrinks terugtreden niet zonder gevolgen zijn. Dat komt al direct tot uitdrukking als het gaat om zijn opvolging. Met de mogelijkheid van zijn aftreden moest reeds lange tijd rekening worden gehouden. En derhalve met zijn opvolging.

Het is van de aanvang af niet duidelijk geweest, hoe men daarin zou moeten voorzien. Daarin kan men een aanwijzing vinden voor het feit, dat niemand zich als natuurlijk opvolger had afgetekend. Als Drees geen minister-president zou zijn geweest, zouden velen wellicht aan hem hebben gedacht. Dat zou echter geen gelukkige oplossing zijn geweest. Drees nadert thans de leeftijd der sterken, en het behoeft geen betoog, dat het bijzonder gewenst is de leiding van deze partij in jongere handen te leggen.

Thans hoort men bij herhaling de naam van Evert Vermeer noemen, een nog betrekkelijk jonge politicus, die geheel onder Vorrinks leiding is gevormd. Maar het is niet de enige naam die de ronde doet; men spreekt ook over Hofstra, de zeer kundige belastingdeskundige van de P.v.d.A. in de Tweede Kamer en over nog anderen. Dat wijst er allemaal op, dat er in de partij blijkbaar geen eenvormige opvatting is.

Onder die omstandigheden is begrijpelijk, dat men thans klaarblijkelijk in de P.v.d.A. overweegt, het voorzitterschap te doen rouleren, met tussenpozen van twee jaar.

Of de winst, die dat wellicht zal opleveren, opweegt tegen gebrek aan continuïteit is vooralsnog een open vraag. Maar bij het gebleken gebrek aan een natuurlijke opvolger, lijkt deze oplossing vooralsnog de meest gewenste. Indien later zou blijken, dat uit dit nieuwe systeem een geboren partijleider naar voren komt, kan men het systeem altijd nog wijzigen.”

Uit dit alles blijkt duidelijk, dat men over de functie van partij-voorzitter maar niet te licht moet oordelen.

Christelijk onderwijs en Christelijke politiek

Als we het goed begrepen hebben, dan zijn de Protestant-Christelijke partijen niet onschuldig aan de teruggang van het Christelijk Onderwijs in ons land. Die conclusie trekken we althans uit hetgeen prof. dr G. C. van Niftrik geschreven heeft in het *Christelijk Schoolblad Onze Vacatures*.

In zijn nogal uitvoerig artikel schrijft de hoogleraar o.m.:

„Naar mijn inzicht moet men echter de oorzaken van de teruggang van het christelijk onderwijs niet uitsluitend in aanwijsbare veranderingen bij het openbare onderwijs zoeken. Er zitten, misschien niet in theorie, maar dan toch wel in de praktijk van het Christelijk onderwijs elementen, die in onze tijd steeds meer aan werfkracht inboeten. Velen zien, terecht of ten onrechte — dát laat ik geheel in het midden — in de christelijke school een bolwerk van conservatisme. Daarmede bedoelt men niet, dat de christelijke school minder moderne methoden of leermiddelen zou gebruiken. Men weet wel beter! Maar men bedoelt, dat de christelijke school een machtig middel is om een conservatief menstype in stand te houden en te kweken. Ik bedoel eenvoudig te zeggen, dat de teruggang van het christelijk onderwijs ten dele op dezelfde oorzaken is terug te brengen, die de laatste verkiezingsuitslagen voor de A.R.-partij en de C.H.U. toch vrij ongunstig deden zijn. Wij leven nu eenmaal in een progressieve tijd. Een groot deel van ons volk wil de sociale maatregelen van de huidige regering. Dat deel, dat overgrote deel van ons volk heeft de indruk, dat de christelijke partijen hier slechts nolens volens meegaan. Ik zeg niet, dat de A.R. en C.H.U. conservatief zijn; ik zeg alleen, dat velen die partijen er voor houden. En dan keert men zich af. In werkelijkheid zeggen de uitdrukkingen conservatief en progressief niets. Het hangt er maar vanaf wát men conserveert en waarheen men progressief op weg is. Voor de C.H.U. zou ik willen verdedigen, dat zij in zékere zin conservatief en in zékere zin progressief is.

Maar het is hier de plaats niet politieke bespiegelingen te houden. Waar het nu op aankomt, is te zien, dat de teruggang van het christelijk onderwijs parallel loopt met de teruggang van de christelijke-politieke partijen. Ik geloof stellig, dat hier verband is. Wanneer het voor het grote publiek duidelijk wordt, dat de christelijke partijen van harte staan achter de meeste sociale maatregelen, — wanneer de christelijke partijen duidelijk zullen weten te maken, dat zij niet in de 19e eeuw, maar in de 20ste eeuw leven — wanneer de christelijke partijen eens ophouden alleen maar bezwaren in te brengen tegen de geest der eeuw, dan zal de teruggang van het christelijk onderwijs snel overwonnen zijn.”

Gelukkig schrijft prof. van Niftrik in de aanvang van zijn artikel, dat alles wat hij schrijft, hoogst subjectief is. Ja, dat hebben we bemerkt. Maar we achten het onbegrijpelijk, dat iemand, die in de C.H.U. toch een vooraanstaande plaats inneemt, allerlei opvattingen, of liever gezegd, misvattingen, welke er in het volk leven „maar in het midden laat” en allerlei „indrukken”, die „men” heeft, doorgeeft, alsof „men” toch eigenlijk wel gelijk heeft.

Eén ding leert het geschrift van prof. van Niftrik wel. We kunnen niet genoeg doen aan voorlichting van het volk. Want als de factor, door de hoogleraar aangehaald, meetelt, dan is het duidelijk, dat de geraffineerde voorlichting in de socialistische pers niet alleen schade berokkent aan de christelijke partijen, maar ook aan het christelijk onderwijs.

Wat bezielt hen?

Het heeft de aandacht getrokken, dat zich in de Partij van de Arbeid de laatste maanden verscheidene botsingen hebben voorgedaan. Het socialistische weekblad „*Vrij Nederland*” kwam er zelfs toe uit te roepen „Wat bezielt hen?”

Drie conflicten trokken de aandacht, omdat er verschil van mening bleek tussen socialisten „aan deze en gene zijde van de groene tafel”.

Het minst belangrijke conflict was dat tussen de secretaris van Oorlog, mr F. J. Kranenburg en diens partijgenoot J. Blom, die het verwijt te horen kreeg, dat zijn verdediging van de belangen van het personeel van de Artillerie-inrichting zich niet kenmerkte door „progressiviteit”.

Daarnaast zijn er geweest de conflicten tussen Minister Van de Kieft en zijn partijgenoot Hofstra en tussen Minister Donker en de fractievoorzitter van de P.v.d.A., mr J. A. W. Burger.

„Van het conflict tussen de heren Hofstra en Van de Kieft kan men zeggen — aldus „*Vrij Nederland*” — dat het geheel in de sfeer van de politiek zakelijke benadering lag. Van zijn standpunt kon de heer Hofstra moeilijk anders. Het ging hier om de al te gereede inschikkelijkheid van de regering ten aanzien van de wensen van een meerderheid in de Tweede Kamer, die naar vervroegde belastingverlaging uitgingen.

Zonder slag of stoot honoreerde de regering de eis van prof. Romme (een extra-belastingverlaging van 500 miljoen) met een vervroegde invoering van de door haar aangekondigde verlaging, die neerkwam op 250 miljoen, of de helft van Romme's eis, waarmee hij stellig gelukkig was.

Men kan niet spreken van een sterk beleid, als de regering binnen een maand na de indiening van haar plannen, deze zonder ook maar de geringste weerstand zo ingrijpend herzielt.

De heer Hofstra heeft daar minister Van de Kieft scherp op aangevallen, vooral omdat er zovele andere dringende zaken — als onderwijs, woningbouw en economische bijstand aan onderontwikkelde landen — zijn, die men met deze 250 miljoen een stoot in de goede richting had kunnen geven.”

„*Vrij Nederland*” is nu blijkbaar vergeten, dat dit blad ontdekt had, wat niemand ontdekt had, n.l., dat ook mr Burger bij de algemene beschouwingen om vervroegde belastingverlaging gevraagd had. Maar nu schrijft het blad:

„De heer Van de Kieft had het er niet naar gemaakt dat zijn partijgenoot Hofstra hem spaarde.”

Het belangrijkste conflict tussen Donker en Burger ging over een minder belangrijke kwestie. Een zaak „van de derde rang” schrijft het geciteerde blad.

„Wie zou het voor mogelijk hebben gehouden, dat er zich op een volstrekt ondergeschikt punt tussen minister Donker en zijn partijgenoot Burger een ruzie — want iets anders was het niet — kon ontwikkelen, die dat andere conflict volstrekt in de schaduw stelde? En dat die ruzie er bovendien op uit zo lopen, dat de P.v.d.A.-fractie een motie tegen de socialistische minister moest indienen, die prof. Romme een kostbaar moment in de gelegenheid stelde om zijn opponent ter zake van het gratiebeleid tot aftreden te dwingen. Als prof. Romme had verkozen aan de P.v.d.A.-motie steun te verlenen, zou het met mr Donker — maar niet met Donker alléén! — gedaan zijn geweest. Prof. Romme heeft er de voorkeur aan gegeven dat niet te doen, wellicht omdat hem wel duidelijk was geworden, dat het kabinet met mr Donker solidair had verklaard en mede heen zou zijn gegaan.”.....

„Als men het conflict Burger-Donker overziet kan men moeilijk anders concluderen, dan dat wellicht geïrriteerdheid bij de P.v.d.A.-fractie over de slappe houding van de socialistische minister ten tijde van het Mandementsdebat in de Kamer een rol van betekenis heeft gespeeld, maar dat er bij de fractie van de P.v.d.A. op het ogenblik een volstrekt ontoereikende leiding is. Enkele jaren geleden heeft zich een conflict van deze aard tussen de V.V.D.-fractie en de V.V.D.-minister Stikker voorgedaan. Van dat V.V.D.-conflict kan men zeggen, dat, hoe pijnlijk het ook voor de V.V.D. was, de heer Oud van ogenblik tot ogenblik bewust is geweest van wat hij aan het doen was, en dat hij heel positief verkoos alles zo te laten lopen als het liep.

Maar wat zich hier afspeelde tussen de P.v.d.A. en minister Donker was dermate onbekoekt in zijn ontwikkeling en in zijn mogelijke consequenties, dat men er slechts het tegendeel van kan zeggen. Het is onbegrijpelijk, dat zich zo iets kon voordoen.”

Het zijn harde woorden, die hier gesproken worden. Ook „*De Maasbode*” zegt iets er over, n.l.

„Het verloop van de politieke beschouwingen in de Tweede Kamer is voor de P.v.d.A. teleurstellend geweest. In het laatste nummer van „*Socialisme en Democratie*” geeft prof. Banning dit onomwonden te kennen.

Bij dit debat is ook duidelijk gebleken, dat de verstandhouding in het kabinet onberoerd is gebleven door de groeiende onenigheid tussen de beide grote regeringspartijen. De minister-president, dr Drees, hield zich geheel buiten het conflict en liet het zijn partijgenoot Burger alleen opknappen. De fractie der P.v.d.A. is over deze houding helemaal niet te spreken en zij heeft dit de minister-president ook laten weten. Dat de verstandhouding tussen de P.v.d.A.-fractie en de

socialistische leden in de regering hierdoor bepaald ongunstig is beïnvloed, is bij de hierna volgende begrotingsbehandeling al meermalen gebleken. Eerst in het conflict tussen minister Van de Kieft en de financiële expert van de P.v.d.A.-fractie, de heer Hofstra en deze week in de scherpe botsing tussen minister Donker en de fractieleider der P.v.d.A., mr Burger. Wat in deze conflicten vooral opvalt, is de onwelwillende toon, waarop de discussie werd gevoerd. Het zal ons benieuwen, waarop dit uitloopt!"

Wordt de P.v.d.A. het „regeren” moe? Verlangt men in die kringen naar de oppositie?

Bedenkelijke „doorbraak”

In het „Friesch Dagblad” troffen we onderstaand artikel aan, dat de aandacht vestigt op een niet onbedenklijke „doorbraak”.

„In de maand October heeft weer de grote ontmoeting plaats gehad tussen het Kabinet en de Tweede Kamer. Dan worden de algemene beschouwingen gehouden over het Regeringsbeleid. Dan gaan de fractie-voorzitters namens hun fracties het Regeringsbeleid kritisch bekijken. Dan gaat de Regering bij monde van de Minister-president haar beleid verdedigen.

De pers heeft daarbij een eigen taak: zij geeft verslagen van de debatten en zij geeft haar kritische nabetrachting.

Er is nu een nieuw element bijgekomen.

In een socialistisch blad, nl. Doorbraak, heeft één van de staatssecretarissen, nl. Mr Dr A. A. van Rhijn, staatssecretaris van Sociale Zaken, zich na afloop van het debat opgemaakt, om zijn mening over dat debat te zeggen. Zijne Excellentie geeft indrukken. En die indrukken betekenen in feite een aanval op het mandement, maar tegelijk een aanval op de heren Schouten en Tilanus. De heer Schouten wordt vermaand met een woord van Amos: wee de gerusten in Sion! De heer Tilanus wordt vermaand met een woord van Paulus: als één lid lijdt, lijden alle leden mede.

Zijne Excellentie gaat dus het in het parlement gesloten debat in de pers heropenen.

Het is niet onmogelijk, dat dit voorbeeld navolging zal vinden. Wij zullen uitkijken, of de Minister van Binnenlandse Zaken, Dr Beel, naar het voorbeeld van Mr Dr A. A. van Rhijn, in de pers, b.v. in De Linie, een nabetrachting zal geven op het debat, waarin hij bijzonder de heer Burger zal becritiseren. Dan is het logisch, dat Minister De Bruyn in de Volkskrant het een en ander gaat zeggen, b.v. aan het adres van de heer Welter. Het spreekt dan ook vanzelf, dat Minister Zijlstra een kolom in het Friesch Dagblad krijgt, om de heer Oud uit te leggen, dat hij diens verwijzing naar de Heidelbergse catechismus niet bepaald nodig heeft.

Minister Beyen zal waarschijnlijk er van afzien, om ook in dit opzicht een kans waar te nemen. Maar Minister Cals zal misschien in De Nieuwe Eeuw de heer Tilanus onder handen nemen, omdat die niet tevreden was over de gang van zaken op het departement van onderwijs.

Minister Drees zal wel niet in de pen klimmen, want hij heeft in de Kamer zijn kans gehad, maar wij achten het niet ondenkbaar, dat minister Suurhoff enige ruimte zal vragen in het orgaan van het N.V.V., om de communisten en de E.V.C. onder handen te nemen. Zij vinden allen aanknopingspunten in het debat, al zullen zij niet allen, zoals de staatssecretaris van sociale zaken, speciaal de discussie rondom het mandement proberen voort te zetten in de pers.

Zo kan het debat in de Kamer een aardig verlengstuk krijgen.

Misschien zullen verschillende ministers voortaan voortaan zeggen: wat wij nog meer aan de geachte afgevaardigden wilden zeggen, dat kunnen zij binnen enkele dagen wel in de krant lezen als wij daar onze „indrukken” weergeven van het hier gevoerde debat.

Maar men moet het niet overdrijven.

Want de kranten hebben geen ongelimiteerde ruimte beschikbaar.

Bovendien is het nog de vraag, of het juist is wanneer Regeringspersonen na afloop van het debat in de Kamer, hun pen grijpen, om het in de krant nog eens over te doen. Het lijkt ons vooralsnog een doorbraak, die aan bedenkling onderhevig is.”

G.S.J. nieuws

Het eerste nummer van een nieuwe periodiek is verschenen. G.S.J.-nieuws — kwartaaluitgave van de Stichting Gereformeerd Sociologisch Instituut. Prof. dr R. Schippers, de voorzitter, schrijft: „Ter inleiding” en maakt duidelijk waarom dit Gereformeerd Sociologisch Instituut noodzakelijk is. Prof. Dr R. van Dijk vertelt iets over het werk dat door dit Instituut zal worden verricht en de directeur van de nieuwe stichting de heer J. W. Koning geeft in een tweetal artikelen een waardevol overzicht van de stand van zaken.

Op dit gebied bestond in onze kring een

achterstand. Het is dan ook met een gevoel van blijdschap, dat wij deze nieuwe activiteit aankondigen. Gelukkig hebben enkelen de hoofden bij elkaar gestoken om dit nieuwe werk aan te vatten. En nu wordt op velen een beroep gedaan dit werk door hun belangstelling en ook financieel te steunen. Uiteraard is het een bescheiden begin. Een kwartaaluitgave van 16 pagina's. Maar het moet groeien en wij hopen dat het zal groeien. Want het maatschappelijk werk vraagt steeds meer de aandacht. Maar maatschappelijk werk kan niet worden verricht zonder de steun van het sociologisch onderzoek. Het instituut is gevestigd: Houthorststraat 6 te Amsterdam. Daar kan men zich ook opgeven voor abonnementen op het G.S.J.-nieuws à f 3.— per jaar, als contribuant voor tenminste f 5.— per jaar.

West-Duitsland in NAVO en West-Europese Unie (2)

JAC. S. HOEK

Voor Engeland dat wel lippen-dienst bewees aan de idee van een continentale Eur. Def. Gemeenschap en aan de bovennationale eenwording van de zes landen, die zich hiertoe opmaakten, doch in werkelijkheid deze „blokvoorming” ten eerste vreesde, was na de val van de E.D.G. het historisch ogenblik gekomen om de leiding te nemen en de zaken in Europa zoveel mogelijk naar zijn hand te zetten, d.w.z. de Europese solidariteit niet op basis van continentale federale beginselen, maar op grondslag van bondgenootschappelijke, internationale verhoudingen en dan liefst binnen het raam van de N.A.V.O.

De toelating van West-Duitsland en Italië tot het Brussels Verdrag is van de Engelsen een concessie aan Frankrijk. Iets wezenlijk supra-nationaals of van overdracht van nationale souvereiniteit staat er echter niet in. De West-Europese Unie, zoals het bondgenootschap van de zes continentale landen met Engeland thans heet, kent geen orgaan, dat men zou kunnen vergelijken met de Hoge Autoriteit van De Eur. Kolen- en Staalgemeenschap en met het parlement van deze gemeenschap. Noch Eden, noch Mendès-France voelen daarvoor ook maar het geringste en men zal nog moeten afwachten hoe de Franse regering zich ten aanzien van de Kolen- en Staalgemeenschap zal gaan gedragen.

Aan deze West-Europese Unie kan men dus als bovennationaal integratie-element niet veel betekenis toekennen. Mendès-France heeft op de conferenties van Londen en Parijs getracht deze nieuwe Unie te gebruiken als middel om West-Duitsland onder een zo streng mogelijke controle en in een zo zwak mogelijke positie te houden. De voordelen, die de E.D.G. in dit opzicht inhield, wilde hij uiteraard graag overbrengen in de W. Europese Unie. Eensdeels is dat gelukt, b.v. het wapenproductie-verbod voor West-Duitsland. Er is voorts een orgaan gevormd, dat onder leiding van de raad van ministers van de zeven landen controle zal uitoefenen op de wapenvoorraden in de zes continentale landen. Engeland weigerde zich aan deze controle te onderwerpen, maar zal wel mee controleren. Bovendien eiste Mendès-France, dat West-Duitsland evenals in de E.D.G. door een productie-verbod van bepaalde atomische, chemische, bacteriologische en zware wapenen zou worden getroffen en dat het controle-orgaan van de West-Europese Unie de naleving van dit verbod zou verzekeren. Ook hier wist Mendès-France uit de z.g. angst voor het Duitse militarisme economische winst

voor Frankrijk te slaan. In Londen is over dit punt een felle strijd geleverd. Terecht merkte bondskanselier Adenauer — die overigens de eerste is om iedereen te waarschuwen voor het Duitse militarisme — op dat de stelling van Frankrijk, dat West-Duitsland in een strategisch kwetsbaar gebied ligt en daarom geen zwaar oorlogsmateriaal zal kunnen produceren, onhoudbaar is. Elke industrie, elke stad, elke haven waar ook in Europa, behoort tot de strategisch kwetsbare doelen. Maar de Franse premier is een hardnekkig onderhandelaar. Hij kreeg zijn zin. West-Duitsland zal geen zware wapenen fabriceren: geen kanonnen, howitzers, mortieren, geen geleide projectielen, lange afstands-bommenwerpers enz. Het ligt voor de hand dat de Franse wapenindustrieën dit productie-verbod voor West-Duitsland met vreugde begroeten. Zo nu en dan loont het om erg bang voor de Duitsers te zijn!

De wapenpool

De andere poging van Mendès-France om binnen het raam van de West-Europese Unie een „wapenpool” te creëren is vooralsnog mislukt. Ook dat is van Frans standpunt uit gezien, slim bedacht. Bij het wapenproductie-verbod voor West-Duitsland behoort om het voordeel voor Frankrijk te vervolmaken een instelling, die bij uitsluiting de legerorders voor alle nationale legers plaatst bij de wapenindustrieën in de landen van de West-Europese Unie. Natuurlijk onder leiding van het comité van ministers, maar die behoeven volgens Mendès France in deze zaken niet de regel van eenstemmigheid te laten gelden. Beslissen bij gewone meerderheid van stemmen is voldoende. Dat de kleine landen bij een dergelijke regeling tussen de wielen kunnen raken, ligt voor de hand. Natuurlijk schermde de Franse premier ook bij deze wapenpool en vooral bij het stemmen met gewone meerderheid van stemmen weer met het woord „supranationaal”. Ja, als een bepaalde regeling alleen maar in het voordeel van Frankrijk kan werken, dan is elke Fransman supranationaal! Maar de andere zes ministers en ook de Amerikaanse minister van buitenlandse zaken, Foster Dulles, hebben in Londen het Franse denkbeeld scherp afgekraakt. Minister Beyen, de Nederlandse bewindsman van buitenlandse zaken, liet duidelijk blijken, dat zo'n wapenpool alleen maar zou passen in een Europese supra-nationale integratie-politiek en dat bij een wapenpool ook een gemeenschappelijk militair budget behoort en een behoorlijke bovennationale parlementaire controle,

zoals in de E.D.G. het geval was.

Natuurlijk wees geen van de andere ministers in Londen dit Franse plan helemaal af. Men besloot, na de totstandkoming van de West-Europese Unie deze zaak in studie te nemen en hoopte dat de zaak daarmee op de lange baan zou komen. Maar Mendès-France kwam op de Parijse conferentie opnieuw met deze zaak op de proppen, thans geruggesteund door zijn parlement, ja vooral zelfs door de „Europeanen” in het parlement, die nu plotseling in de „wapenpool” het supranationale bij uitnemendheid zagen. Hoewel Mendès-France best begrepen had dat in Londen geen van de ministers ook maar iets voelde voor deze plannen en zeker niet op korte termijn, speelde bij in het parlement met dit „supranationale” plan de mooie jongen. De Beneluxlanden, jullie „Europeanen”, zei Mendès France ongeveer tegen de christen-democraten (M.R.P.) en de socialisten, zijn de kwade pieren. Hij „vergat” er bij te zeggen dat Amerika en Engeland er ook niets voor voelden. De pro-E.D.G.-ers, waarvan er vele eigenlijk van de E.D.G. niets anders hadden verwacht dan wat Mendès-France met zijn wapenpool bedoelde: n.l. alleen maar voordeel voor Frankrijk, waren dan ook bijzonder gematigd tegenover de Franse premier. Deze reactie was voor Mendès-France regen op een dorstig land, want zijn grote strijd gaat om het vormen van een hechte regeringsmeerderheid in het Franse parlement. Opnieuw stelde Mendès-France op de Parijse conferentie zijn plan aan de orde. Hij deed het voorstel op 15 December een conferentie van officiële regeringsdelegaties bijeen te roepen over dit punt. Wanneer Mendès-France een datum noemt, dan heeft hij daarmee een bedoeling. Hij weet uit ervaring, dat grote beslissingen in de internationale politiek het snelst genomen worden, wanneer er een stok achter de deur staat. Deze conferentie van 15 December zou komen te staan onder de schaduw van de behandeling van de Parijse accoorden inzake het lidmaatschap van West-Duitsland van de N.A.V.O. enz. door het Franse parlement. De wispelturigheid en de onmacht van het Franse parlement en van Frankrijk worden door Mendès-France — men denke aan de conferentie van Brussel — gebruikt of misbruikt om de andere landen tot concessies te dwingen, die zij normaliter niet zouden doen. De andere ministers hebben deze conferentie en deze datum van 15 December dan ook niet genomen, maar de Belgische minister van buitenlandse zaken Spaak, die altijd

nog hoop heeft dat Mendès-France de richting van de Europese eenheid kan worden opgestuwd, bezorgde de Franse premier een andere datum n.l. die van 17 Januari 1955, maar dan geen regeringsconferentie doch een studieconferentie van experts.

Het Saargebied

Het Frans-Duitse geschil over het Saargebied heeft als een zwaard van Damocles boven de conferentie van Parijs gehangen. Mendès-France heeft al zijn brutaliteit en slimheid aangerukt om de Duitsers er toe te brengen van het Saargebied als Duits territorium afstand te doen, maar het is hem niet gelukt. De huidige autonomie van de Saarregering blijft gehandhaafd.

Alle ex-vijanden van Duitsland hebben voor dit Franse standpunt uiteraard begrip en de Duitsers doen goed te beseffen welke rampen zij over de wereld en Europa hebben gebracht. Adenauer heeft dit beseff, maar toch heeft hij dit Saar-acckoord met moeite afgesloten, omdat hij de nationalistische hartstochten in zijn volk vreest. Een oplossing via de Europese eenwording, economisch, militair en politiek, waarin het Saarprobleem uit de weg zou zijn geruimd, zou het nationalisme niet die aangrijpingspunten hebben gegeven als het Frans-Duitse „accoord” dat thans uit de bus is gekomen, want van een accoord is eigenlijk geen sprake. Men heeft eigenlijk niet anders afgesproken dan dat men het met elkaar voorlopig volkomen oneens zal zijn.

Bondskanselier Adenauer is na de Parijse conferentie op ernstig verzet gestuit niet alleen bij een deel van de Christen-Democraten, maar vooral bij de andere kleinere partijen van zijn regeringscoalitie. Het Saar-accoord blijkt moeilijk te verteren. De Freie Demokraten en de socialistenvinden het onaanvaardbaar, omdat West-Duitsland zich hierin verplicht de terugkeer tot het Duitse territorium niet eerder dan op een vredesconferentie te doen beslissen, een vredesconferentie over Duitsland, die waarschijnlijk nooit komt. Bovendien willen vele C.D.U.-ers wel eens weten welke economische mogelijkheden West-Duitsland in het Saargebied heeft. Het z.g. plan-v. d. Goes van Naters, dat de Europeïsering van de Saar onder de Raad van Europa en later onder de Europese Politieke Gemeenschap beoogde, bood West-Duitsland veel meer kans op economisch gebied dan het huidige Saar-accoord, waaruit Mendès-France economische deelneming van West-Duitsland aan de ontwikkeling van het Saargebied heeft weten te weren. De Saar blijft volledig in de Franse economie en in de Franse monetaire unie. In het Saar-accoord staan alleen een paar vage toezeggingen over nadere bespre-

kingen inzake Frans-Duitse economische samenwerking in de Saar. Het is duidelijk dat er Adenauer veel aan gelegen is alsnog Mendès-France tot enige economische en politieke concessies te brengen op het punt van de Saar. Mendès-France onderschat welk een kolossale klap hij Adenauer heeft toegebracht met het ver nietigen van de Europese integratie-politiek, een ideaal waardoor ouderen en jongeren in West-Duitsland gegrepen zijn en waardoor een geschil als dat over de Saar geleidelijk en gemakkelijk een oplossing had gevonden. Thans is de nationalistische storm in West-Duitsland ontwaakt. Zal Mendès-France hem kunnen bezweren?

De verbinding in het Saar-accoord met de West-Europese Unie dient nergens anders voor dan voor het ophouden van de schijn van overeenstemming. De aanbidding van Frankrijk aan West-Duitsland om samen Noord-Afrika tot industriële ontwikkeling te brengen en samen in dit gebied en in Frankrijk wapenindustrieën op te bouwen heeft de Duitsers wel even gebiologeerd, maar deze Franse plannen zijn zo vaag, dat ook zij al spoedig een groot vraagteken plaatsen. Bovendien gebruikte Mendès-France deze plannen om de Duitsers tot grotere soepelheid ten aanzien van het Saargebied te brengen. Ook de uitbreiding van het handelsverkeer tussen beide landen, die Mendès-France heeft voorgesteld — Frankrijk zou agrarische producten, o.a. tarwe leveren tegen Duitse industriële producten — moet met een korreltje zout worden genomen. Frankrijk staat via de Europese betalings Unie, ook bij West-Duitsland, zwaar in het krijt. Eigenlijk hebben de omliggende landen via de E.B.U. aan Frankrijk langlopende crediten verleend, zodat velen de vraag stellen of zij hiermee wel kunnen doorgaan.

Al deze aanbiedingen van Mendès-France gaan bovendien van de veronderstelling uit, dat Frankrijk's welvaart zal toenemen, de prijzen van de Franse exportproducten zullen dalen en de staatsfinanciën zullen worden gesaneerd. Waar moet Frankrijk het geld vandaan halen voor zijn nieuwe Franse-Duitse industriële plannen? Zal Duitsland, dat zelf met kapitaalgebrek te worstelen heeft, of zullen de andere landen dit moeten leveren?

West-Duitsland in N.A.V.O.

De opnemng van West-Duitsland in de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie betekent dat het nationaal-Duitse leger militair-technisch onder de bevelen van de opperbevelhebber van de N.A.V.O.-strijdkrachten in Europa, generaal Gruenther, komt te staan. Wat de wapenvoorraden en het niveau van zijn militaire inspanning betreft zal West-Duitsland met de andere continentale

landen van de West-Europese Unie gecontroleerd worden door het in te stellen controle-organ van deze unie. De minima van de militaire inspanning van elk land, zijn in N.A.V.O.-verband vastgesteld, voor West-Duitsland 12 divisies.

Deze minima zijn voor het controle-organ tevens de maxima, waarboven geen der continentale landen mag uitgaan. Ook deze maxima-controle is op aandrang van Frankrijk in de accoorden van Parijs opgenomen met het oog op de vrees van dit land voor de Duitse herbewapening en de behoefte van Frankrijk om op het Europese continent de sterkste militaire moegenheid te blijven. Het is zoals wij gezien hebben bij de Fransen zo dat naarmate de behoefte om een eerste viool te spelen groter wordt de angst voor Duitsland sterker wordt geultiveerd, zo sterk zelfs dat de vrees voor Sovjet-Rusland zo nu en dan erbij in het niet verzinkt.

Toch is er wel reden om de herbewapening van West-Duitsland binnen de N.A.V.O. en het herstel van de West-Duitse nationale souvereiniteit, waartoe in Londen en Parijs door de N.A.V.O.-raad en de grote drie, Engeland, Frankrijk en de Verenigde Staten besloten is, met de nodige veiligstellingen gepaard te doen gaan. In dit verband is het nuttig erop te wijzen, dat de bevoegdheden van de N.A.V.O. opperbevelhebber in Parijs, aanzienlijk zijn uitgebreid, ook voor vredestijd, o.a. de logistieke bevoegdheden. Generaal Gruenther heeft daardoor de zeggenschap gekregen over de bevoorrading en het vervoer van de nationale legers, de legercorpsen en de divisies; geen land zal op eigen houtje militaire operaties kunnen voeren. Voor Duitsland is dit van belang in verband met de verhouding tot Oost-Duitsland en Sovjet-Rusland. De kwestie van de hereniging van Oost- West-Duitsland kan daardoor practisch niet door West-Duitsland tot een militair conflict worden gebracht. Generaal Gruenther heeft de touwtjes strakker dan ooit in handen.

Het herstel van de West-Duitse souvereiniteit gaat bovendien volgens de accoorden van Parijs gepaard met het tot stand komen van een overeenkomst, waarbij de Britse, Franse, Amerikaanse en andere geallieerde troepen in West-Duitsland gestationneerd zullen blijven met toestemming van en gesteund door de West-Duitse regering. De verflechting van West-Duitsland met de Westelijke wereld zal dus kunnen voortgaan. Dat is de grote betekenis van de Parijse accoorden en daarom heeft bondskanselier Adenauer de Franse eisen zoveel als maar enigszins mogelijk was ingewilligd. Het herstel van de Duitse souvereiniteit en de opnemng in de N.A.V.O. waren voor hem belangrijker dan de mislukking van zijn Europese politiek.

Een jaar ging voorbij

Het jaar 1954 is voorbij. Het is geschiedenis geworden, terwijl wij de drempel van het jaar 1955 overschrijden.

Wat heeft 1954 ons gebracht? Internationaal en nationaal?

Terwijl de Kerstklokken reeds begonnen te luiden besloot het Atlantisch bondgenootschap militaire plannen te baseren op het gebruik van atoomwapens. Welke de draagwijdte van deze beslissing is weet niemand. Wat zullen daarvan de gevolgen zijn? Minister Zijlstra verwacht een derde industriële revolutie. Dat hangt goeddeels met deze atoomwapenen samen. Wij lezen het in de courant. Wij fronsen even de wenkbrouwen: Atoomoorlog, industriële revolutie! Maar dan moeten wij weer wat anders doen. Een vergadering bijwonen, een brief schrijven, visite ontvangen. En we gunnen ons eenvoudig niet de tijd om er even serieus over na te denken. Waarom trouwens ook? Ze hebben dat daar in Parijs met elkaar afgesproken. Bovendien, het gaat geleidelijk aan. Pas na 1960 zal de overschakeling op atoomwapens eerst goed op gang komen. En wat die industriële revolutie betreft — dat zien we straks van zelf wel — als ze komt. Wat kunnen wij daar nu aan doen?

Het jaar 1954. De Europese Defensie Gemeenschap is mislukt. Aan het begin van dit jaar scheen het nog alles rozengeur en maneschijn. Europa was met flinke pas op weg naar de zo nodige integratie. Maar het bleek een ijdele verwachting. De West-Europese Unie kwam er voor in de plaats. Daarop is nu de hoop gevestigd. Zullen de accoorden van Londen en van Parijs echter door de parlementen worden aanvaard? Sceptisch volgen wij dag aan dag de ontwikkeling der dingen. Wij weten het dat wij er nauw bij betrokken zijn. Het raakt ons en toch raakt ons niet. Want wij staan er zo mijlen ver van af.

De vrije wereld, zo heeft Adenauer, onlangs verklaard, heeft eensgezindheid, geduld en kracht nodig, indien wij vrede en vrijheid willen beschermen en behouden. Als nieuw lid van de Westerse gemeenschap zal Duitsland geduld en matiging betrachten en zijn krachten wijden aan de versterking van de vrije wereld. O, heeft Adenauer dat gezegd! Mooi is dat! Maar dit is het enige middel dat hij ziet om de eenheid van Duitsland te herstellen. Ja, natuurlijk!

De Verenigde Naties hebben de uitspraak over Nieuw-Guinea verworpen. Dat betekent een overwinning voor Nederland. De vereiste tweederde meerderheid werd niet gehaald. Waarom niet? Waarom hielden de Verenigde Staten van Noord-Amerika zich afzijdig? Waarom stemde Frankrijk tegen, en Australië en Engeland? Waarom stemde Griekenland voor? Heeft het recht dan ditmaal gezegevierd? Of sloeg de weegschaal der belangen eenvoudig naar Nederlandse zijde door?

Het jaar 1954. In dat jaar is er veel gebeurd. Frank-

rijk werd verslagen bij Dien Bien Phoe. Engeland ont-ruimde Egypte. De republikeinen verloren in Amerika de verkiezingen. De conferentie van Genève! Wat is daar ook precies gebeurd? De kwestie van Triëst is nu dan toch geregeld. Churchill is 80 jaar geworden. De Labourpartij in Engeland is hopeloos verdeeld. Mendès France is de grote man in Frankrijk geworden. De M.R.P. is voorshands in de oppositie gedrongen. De ster van Adenauer gaat dalen. De overwinning van de C.D.U. in het vorig jaar is te groot geweest.

Een bont allerlei van feiten en gebeurtenissen dringt zich aan ons op. En dan is het de kunst het geheel te overzien en vervolgens de balans op te maken. En wanneer we dat doen dan kunnen we in een gevoel van hulpeloosheid en machteloosheid zeggen: „Wachter, wat is er van de nacht” en wijsgerige beschouwingen houden, die tot de droefgeestige slotsom komen: Het is nog nacht! En daar is reden toe. Want zo opgewekt is het tijdsbeeld niet. Het ziet er alles nog al mistroostig en naargeestig uit. Het leven, ook het internationale leven is vol mislukking, ingeslagen hoop en teleurgestelde verwachting. Met een zekere verbijstering vragen we ons zelf af: Waar gaan wij eigenlijk heen? En wat doen wij feitelijk?

Maar ook een andere zienswijze is mogelijk en verdient de voorkeur. Het gaat er maar om waar we bij de beoordeling van feiten en gebeurtenissen staan. Ziet men het Ardennenoffensief van Kerstmis 1944 als de laatste stuiptrekking van de duivelse macht, die Europa teisterde en kwelde, maar, die toen, bij Bastogne, eens en voor goed en voor altijd verslagen werd? Ja, dan is er weinig reden voor opgewektheid. Want van de zo vurig gehoopte vrede kwam nog niet veel terecht en aan de vooravond van Kerstmis 1954 werd de principiële beslissing tot de atoomoorlog genomen.

Maar neemt met zijn uitgangspunt bij de stal van Bethlehem, dan wordt het anders. Dan is er immers nog altijd diezelfde wereld, verloren in zonde en schuld, de wereld van Eisenhower en Churchill, van Mendès France en Adenauer, van Maotse Tung en Malenkov, de wereld ook van de miljoenen mensen, die dagelijks naar hun werk gaan in Tokio en Moskou, in Belgrado en Parijs, in New York en Londen, die dagelijks terugkeren tot hun gezin, hun vrouw en hun kinderen, die hopen op vrede en vrezes voor oorlog. Om die wereld te redden is Christus als kind op aarde gekomen, om die wereld met God te verzoenen. Daarom zongen de Engelen hun overwinningsslied in de velden van Bethlehem.

En dat overwinningsslied klinkt nog!

Wij weten dat deze wereld deze wereld is. En daarom verbazen we er ons minder over dat er geen vrede is. En verbazen we ons er meer over dat er geen oorlog is, de atoomoorlog inclusief. En dit is het markante,

het allesbeheersende feit, dat we met dankbaarheid kunnen en moeten en mogen constateren, ook het jaar 1954 bracht geen oorlog over ons.

Wij weten dat deze wereld deze wereld is.

En deze wereld heeft voor ons geen hoop en verwachting. Wij hebben hier geen blijvende stad. Deze wereld gaat voorbij. Want wij weten, dat tot nu toe de ganse schepping in al haar delen zucht en in barensoed is. En daarom verbazen wij ons er niet over dat alles zo slecht gaat, maar wij verbazen er ons over dat alles nog zo goed gaat.

Juist in de verschrikkelijkheid der nieuwe atoomwapens ligt de waarborg, dat een totale oorlog zal uitblijven. Zo redeneert de moderne mens. Wij voor ons zeggen, neen, maar in de behoudende genade Gods!

En dat zeggen wij ook bij de overgang van oud naar nieuw!

Het is de behoudende genade Gods, die ons ook door het jaar 1954 heeft geleid. En op die genade pleitend gaan we het jaar 1955 tegemoet.

Mr Dr E. P. VERKERK

De Haagse annexatie

Hoewel de Minister van Binnenlandse Zaken zich bij de behandeling van de Utrechtse annexatieplannen geheel vrij heeft gehouden t.a.v. andere annexatievoorstellen van grote gemeenten, wordt in de nota van Prof. D. Simons over de Haagse annexatie met name in de bijlage van dit rapport voortdurend naar die Utrechtse annexatie teruggegrepen.

Uiteraard worden er bij elk annexatie-ontwerp ook door de Minister wel algemeenheden gezegd, doch voorzover daaraan waarde moet worden toegekend, mogen deze algemeenheden niet losgedacht worden van een bepaalde situatie, naar aanleiding waarvan zij worden uitgesproken.

Voor een beroep op een aanvaarde annexatie is slechts dan plaats als er bij die annexatie algemene stellingen zijn verkondigd en op grond daarvan een bepaalde beslissing is genomen.

De redenering van Prof. Simons is deze:

1. het gebied is tot één geheel samengegroeid;
2. er zijn bestuurlijke maatregelen nodig voor de noodzakelijke uitbreiding der bevolkingsagglomeratie;
3. streekplannen noch samenwerking kunnen uitkomst bieden;
4. het algemeen belang eist samenwerking.

Dit zijn inderdaad algemene stellingen, doch met beperkte werking.

Stelling 1 is dan ook in een bepaald geval aantoonbaar met cijfers en kaarten. Algemeen is slechts de vraag, welke gedragslijn moet worden gevraagd als dat samengroeien vaststaat. Waarom

was de de Minister van Binnenlandse Zaken zo voorzichtig t.a.v. de consequenties van de Utrechtse annexatie? Dat was behalve uit normale politieke bedachtzaamheid ook om een andere reden. Er bestaat nl. een commissie de Quay over de bestuursvorm der grote gemeenten.

Het is helemaal niet zeker dat aaneengeregen en aansluitende bebouwing moet leiden tot samenvoeging zonder meer. Het is zeer wel mogelijk dat de staatscommissie de Quay de bestuurbaarheid der grote gemeenten niet meer te verwezenlijken acht bij de overschrijding van bepaalde grenzen van territoir en bevolking.

Er zijn ook in Den Haag reeds symptomen aanwezig, dat een grote gemeente moeilijk bestuurbaar is. Wij noemen de Haboma-affaire, de slachthuiskwestie, het rioleringsvraagstuk en het parkeerprobleem.

Een beroep op de Utrechtse situatie met name op een Zuulense wijkraad is een beroep op een experiment, dat zijn deugdelijkheid nog moet bewijzen en principieel nog dit bezwaar heeft, dat wijzigingen der gemeentewet niet behoren te worden doorkruist door incidentele instellingen als de wijkraden.

Het is zeer wel mogelijk, dat wij in de randstad Holland behoefte hebben aan nieuwe figuren voor samenwerking, doch deze wijzigingen behoren tot in hun consequenties te worden overzien voordat er toe wordt overgegaan, en het geeft zeker geen pas mogelijkheden op dit gebied welke er liggen te frustreren door onafhankelijk van de resultaten van de studie op dit gebied door te gaan in de oude conservatieve methode van annexatie zonder einde.

Wanneer een bepaald gebied tot een geheel is samengegroeid, zijn, zegt de tweede stelling van Prof. Simons, bestuurlijke maatregelen nodig om de ontwikkeling van het gebied in juiste banen te leiden. De vraag is echter of niet wat al te gemakkelijk in stelling drie streekplan en samenwerking worden afgewezen om tot de conclusie: annexatie, te komen.

Er zijn streekplannen, die heilzaam werken en er is geen enkel bezwaar, integendeel er bestaat een plicht om de in het scheppen van streekplannen geschapen mogelijkheden ten volle te benutten. Zoals Europa eerst inhoud krijgt als het is opgebouwd uit welgeordende staten of groeperingen, zo krijgt het Nationale Plan eerst betekenis als Nederland overdekt is met een net van streekplannen. Samenwerking behoeft niet een complex van maatregelen maar bepaald aangewezen maatregelen. Dit is inderdaad juist. Maar ook hier geldt: zijn alle mogelijkheden benut?

Prof. Groenman zegt in zijn rapport over Goeree-Overflakkee terecht, dat bij annexatie te vaak de bewijslast wordt omgekeerd.

Wie annexeeert, moet bewijzen, dat het zo niet langer kan en dat er op de voorgestelde wijze een verbetering intreedt. Dit is vooralsnog bij de Haagse annexatieplannen niet bewezen. Annexaties wekken hartstocht op en moeten daarom zo zakelijk mogelijk worden bezien en behandeld. Wij mogen echter niet vergeten, dat het om mensen gaat en niet om de spanwijdte van het loket, waaruit de massificatie zich opmaakt. Er is een argument, dat in strijd is met de elegantie welke de strijd over zijn of niet zijn moet kenmerken, dat is de zelfstandigheid der krans- of randgemeenten slechts een schijnzelfstandigheid is, omdat zij veelal toegeven aan de verlangens van de grote zus. Grote zusters vragen toch aan de kleine zus geen dwaze dingen?

Protestants getuigenis

H. ALGRA

Zoals wij onze lezers reeds hebben doen weten, heeft Zijne Excellentie de Staatsecretaris Mr Dr A. A. van Rhijn in een socialistisch blaadje, getiteld Doorbraak, een orgaan van de Protestants Christelijke werkgemeenschap in de P.v.d.A., een poging gedaan, om het in de Tweede Kamer gesloten debat te heropenen.

Zijne Excellentie keert zich in zijn schrijven ook met nadruk tegen de heer Tilanus.

De woordvoerder van de C.H. fractie had nl. gezegd: het mandement raakt mij eigenlijk niet. Het is een boodschap van het kerkelijk gezag in de Roomse kerk aan de leden van die kerk.

Mr Dr A. A. van Rhijn heeft tegen deze redenering bezwaar en herinnert de heer Tilanus aan het woord van de Apostel: als één lid lijdt, lijden alle leden mee. Dat kan dus niet anders dan aldus worden verstaan: de Rooms en lijden onder het regeim van de bisschoppen en wij, niet-Roomsen, hebben met hen mede te lijden.

Maar de heer Tilanus had nog wat meer gezegd. Hij herinnerde er aan, dat de P.v.d.A. zelf in haar beginselprogram had geschreven, in artikel 34, dat de kerken het tot hun taak (lees: haar taak) kunnen rekenen, terwille van het geestelijk en zedelijk heil van het volk, hun (lees: haar) woord te spreken met betrekking van het staatkundig en maatschappelijk leven. En de heer Tilanus meende op grond van dat artikel, dat althans formeel het recht van de Roomse kerk tot het publiceren van het mandement was erkend. Neen, zegt Mr Dr van Rhijn, dat is de bedoeling van dit artikel niet. En het mandement is wel degelijk een gevaar.

Zijne excellentie formuleert het aldus:

Door het mandement dreigt de R.K. Kerk de gestalte aan te nemen van een machtsorganisatie. En wie weet: kan die machtsorganisatie zich te eniger tijd ook niet tegen de protestanten keren? Hier had de leuze moeten zijn niet: het raakt mij niet, maar principiis obsta.

Wij willen dit gehele geval nog eens nader bekijken. Maar eerst een opmerking vooraf. De heer staatsecretaris maakt er de heren Schouten en Tilanus een verwijt van, dat zij niet beter het Reformatorisch geluid hebben laten horen. Een vreemd verwijt voor een man van de P.v.d.A.

Want de P.v.d.A. heeft zelf in het debat helemaal geen reformatorisch geluid laten horen, kan dat niet en wil dat niet. Zij wil als partij neutraal zijn en zegt, dat zulks zo hoort. Zij verwerpt partijen, die in de politiek een reformatorisch geluid willen laten horen, principiëel.

Zij kan ook geen reformatorisch geluid laten horen. Want zij heeft verschillende R.K. leden, ook in haar partijbestuur en in de fracties van de Eerste en Tweede Kamer. Die zouden zich en van hun standpunt terecht, er tegen verzetten, wanneer de P.v.d.A. in een van haar publicaties of bij monde van een van haar sprekers namens de partij een reformatorisch geluid zou laten horen. En daarom schrijft de staatssecretaris: de woordvoerders van de protestantse partijen dus, wier bestaán ik principiëel verwerp, hadden een reformatorisch geluid moeten laten horen. Maar — de heer staatssecretaris heeft de C.H.U. verlaten, omdat hij geen politieke partij wilde, die een reformatorisch geluid zou kunnen laten horen. En dáárom is hij lid geworden van de P.v.d.A., die geen reformatorisch geluid kan noch wil laten horen. Mr Dr A. A. van Rhijn staat dus wel zwak met zijn verwijt aan het adres van de heren Schouten en Tilanus.

Maar nu de zaak zelf.

De P.v.d.A. erkent het recht van de kerken, om iets te zeggen over het staatkundig en maatschappelijk leven. Maar, aldus de heer staatssecretaris, daarbij is kennelijk gedacht aan een **getuigenis**. Meer niet.

De Kerk mag dus volgens de P.v.d.A. wel een getuigenis geven, maar zij mag niet zeggen tot haar leden: dit of dat moogt gij op staatkundig of maatschappelijk gebied niet doen. Wat dan brengt zij de leden in een gewetensconflict.

Deze redenering is in alle opzichten zonderling.

Vooreerst: dit gewetensconflict kan net zo goed ontstaan, wanneer de Kerk een getuigenis geeft. Wanneer enige Kerk b.v. in een publiek getuigenis met een beroep op de Heilige Schrift en krachtens haar ambtelijke roeping verklaart, dat een huwelijk met een gescheiden man of gescheiden vrouw niet geoorloofd is, dan kan iemand door zulk een getuigenis in een gewetensconflict geraken. Hij kan zeggen: ik heb deze gescheiden vrouw ontmoet, ik heb haar lief gekregen, ik meen, dat ons beider geluk om een huwelijk vraagt, waarbij wettelijk niets in den weg staat, en nu zegt de Kerk tegen mij in den naam des Heren: het mag niet. Dan is er een gewetensconflict, alleen doordat de kerk een getuigenis heeft gegeven. Wie beweert, dat de kerk niets mag doen, waardoor iemand in een gewetensconflict geraakt of kan raken, die wil de kerk practisch het zwijgen opleggen.

Maar in de tweede plaats: de kerk mag dan volgens de staatssecretaris Mr Dr A. A. van Rhijn wel een getuigenis geven. Maar als nu haar eigen leden zich van dit getuigenis niets aantrekken? Wanneer nu sommige leden openlijk verklaren, dat zij er dwars tegen in zullen gaan en anderen zullen opwekken, hetzelfde te doen, wat dan? Heeft dan de kerk het recht tot tuchttoefening?

Mr Dr A. A. van Rhijn meent van niet. Het moet bij een getuigenis blijven. En alleen, wanneer de kerk het bij een getuigenis laat blijven, heeft zij volgens de P.v.d.A. het recht, om te spreken. Gaat zij verder, gaat zij ook de kerkelijke tucht toepassen op degenen, die zich aan de Christelijke vermaning der kerk niet willen onderwerpen, dan wordt er inbreuk gemaakt op de „vrije wilsvorming”. Aldus M Dr A. A. van Rhijn.

Dat kan men natuurlijk verdedigen. Er is een kerkopvatting mogelijk, waarbij de kerk alleen wat zegt. Dat moet men op zich zelf niet licht achten en niet kwalificeren als een slag in de lucht. Wanneer de Heidelbergse Catechismus spreekt over de sleutelen des hemelrijks, dan noemt hij eerst de prediking.

Maar daarna ook de kerkelijke tucht.

En beide, de prediking en de kerkelijke tucht, kunnen iemand in een gewetensconflict brengen. Ten opzichte van beide legt Mr Dr A. A. van Rhijn de beperking aan, dat zij dat niet mogen doen. Maar bovendien wil hij alleen een hantering van de eerste sleutel, wanneer het gaat over gedragingen in het publieke leven, speciaal op staatkundig en maatschappelijk terrein. Ambrosius heeft ten onrechte de keizer de sacramenten geweigerd.

Maar uit dit alles volgt, dat Mr Dr A. A. van Rhijn in zijn poging als regeringspersoon het kamerdebat in de pers voort te zetten, verschillende fouten heeft gemaakt.

Hij heeft een standpunt ingenomen, dat niet het standpunt is van zijn partij. Hij heeft een opvatting ten beste gegeven over de taak der kerk en over de grenzen daarvan, die past in het kader van sommige vrijzinnige kerkelijke theorieën.

Snelle groei van het aantal bejaarden

De bejaardenzorg komt steeds meer in het centrum van de belangstelling te staan. Een van de oorzaken daarvan is de snelle toename van het aantal bejaarden, niet alleen absoluut maar ook relatief. Bijgaand staatje is wat dit aangaat wel leerzaam.

Jaar	Aantal inwoners	65 jaar en ouder	
		in % der bevolking	absoluut
1829	2.613.300	5.33	139.300
1839	2.860.600	5.18	148.200
1849	3.056.900	4.75	145.200
1859	3.309.100	4.88	161.500
1869	3.579.500	5.51	197.200
1879	4.012.700	5.45	218.700
1889	4.511.400	6.—	270.700
1899	5.104.100	6.01	306.800
1909	5.858.200	6.12	358.500
1920	6.865.300	5.88	403.700
1930	7.935.600	6.20	492.000
1939	8.834.000	6.94	613.000
1949	10.026.800	7.64	766.000
1952	10.435.600	8.08	815.000
1960	11.198.000	9.—	984.000
1970	12.134.000	10.—	1.223.000
1980	13.036.000	11.—	1.452.000

Wat de schattingen voor de bevolkingstoename betreft zijn onlangs ook nog andere gegevens verstrekt — nl. een minimumprognose en een maximumprognose. Volgens de eerste berekende men dat de Nederlandse bevolking in 1981 zal zijn toegenomen tot 13.168.000 en volgens de laatste wordt dit cijfer geschat op 14.270.000.

Het aantal bejaarden bleef tot 1930 relatief — in procenten uitgedrukt ongeveer constant. Het percentage bewoog zich een eeuw lang rondom de 6%. Maar van 1930 begint dit cijfer snel te stijgen en rondom 1980 zal het aantal be-

Maar die niet kunnen worden verdedigd door mensen, die werkelijk een reformatoerisch geluid willen geven.

Hij heeft verder het mandement gediskwalificeerd op een wijze en met een argumentatie, die nooit kan worden aanvaard door zijn R.K. medeleden van de P.v.d.A. Zijn kerkopvatting, zoals die uit zijn schrijven blijkt, staat vierkant tegenover die van de R.K.

Het verschil tussen Rome en de reformatie op het stuk van de belijdenis omtrent de kerk ligt niet hier, dat de reformatie de kerkelijke tucht zou afwijzen, zodra het gaat over handelingen, die liggen op staatkundig of maatschappelijk gebied.

De verschillen liggen op het gebied van het leergezag, van de „onfeilbaarheid”, van de hiërarchie, van de wijze, waarop de kerkelijke tucht wordt toegepast.

Maar wij hebben ditmaal alleen willen aantonen, hoe vreemd het is, dat een regeringspersoon, die persoonlijk de Protestant-Christelijke partijen principiëel vewerpt, het debat, dat in de Kamer werd gesloten, in de pers heropent met het verwijt, dat de heren Schouten en Trilanus niet een reformatoerisch geluid hebben laten horen.

jaarden uitgedrukt in procenten ongeveer dubbel zo groot zijn. Er is dus inderdaad reden om haast te maken met de ouderdomsvoorziening en er is ook reden om aandacht te geven aan de bejaardenzorg — want in 1980 zullen er driemaal zoveel bejaarden zijn als in 1930 — terwijl in die zelfde periode de gehele bevolking slechts met 65% toeneemt. Om het nog pregnanter te zeggen — terwijl de bevolking in 50 jaar toeneemt met 5.000.000 neemt het aantal bejaarden toe met 1.000.000.

Prijsvraag

Radio-telefoon, Kerk- Ziekenhuispatient

De psycho-somatische geneeskunde legt meer en meer verband tussen lichaam en ziel. De lichamelijke genezing van de zieke wordt dan ook in belangrijke mate beïnvloed door geestelijke factoren. Daarom is 't van groot belang aandacht te besteden aan de geestelijke verzorging van en het welfare-werk onder de zieken.

De Landelijke Stichting „Protestantse Gezondheidszorg”, Waldeck Pymontlaan 4 te Baarn heeft nu een zeer interessante prijsvraag uitgeschreven, die de radio-telefoonverbinding tussen Kerk en ziekbed tot onderwerp heeft.

De prijsvraag is in twee groepen gesplitst; gevraagd wordt:

A. Een duidelijke omschrijving van een technisch en economisch zo goed mogelijk opgezet plan voor communicatie tussen kerkgebouw(en) en de patiënten in ziekenhuizen, waarbij eventueel in te schakelen een uitzendcentrale in de grotere inrichtingen.

B. Hoe is de radio-telefoonverbinding het best te benutten voor de geestelijke verzorging en het welfare-werk?

Voor onder B tot 5000 woorden.

De beschikbare prijzen zijn:

Voor de A-groep een hoofdprijs van f 250.— en twee troostprijzen ieder groot f 50.—

Voor de B-groep een hoofdprijs van f 100.— en twee troostprijzen ieder groot f 25.—

De sluitingsdatum is gesteld op 1 Maart 1955.

De uitslag zal zo spoedig mogelijk daarna worden bekend gemaakt.

Wat drijft de Communisten? Wat drijft ons?

Dr K. J. Kraan, die voor enige tijd is gepromoveerd op een livjige dissertatie over het communisme heeft thans in de serie „Christendom en Maatschappij” een brochure geschreven over het bovenstaande onderwerp. Het C.N.V. zou moeilijk een meer bevoegd scribeur hebben kunnen vinden. Erkend moet worden dat Dr Kraan erin is geslaagd in een tiental punten het karakter, het doel en het ideaal van een communist weer te geven, terwijl hij kort en bondig ons ideaal en onze taak daartegenover plaatst. De plaatsruimte ontbreekt ons om daar dieper in te gaan en iets uit de inhoud te vertellen. De brochure verdient ongetwijfeld een bredere bespreking en wij hopen dat in een der volgende nummers van ons blad daaraan zal worden voldaan. Thans moeten wij met een korte aankondiging en een warme aanbeveling volstaan. Het is inderdaad zeer de moeite waard van deze brochure kennis te nemen en wie geroepen is op een kiesvereniging over dit onderwerp te spreken kan haar met zeer veel vrucht raadplegen, want essentiële verschillen tussen het communisme en ons worden duidelijk belicht.

De brochure is een uitgave van het Christelijk Nationaal Vakverbond — Maliebaan 8-8a te Utrecht en aldaar verkrijgbaar.

Op Eigen Wieken

Deut. 32-Vers 11a

Redactie: Dr A. Veerman, Sj. Jonker, J. W. Ooms, G. J. H. Griffioen.

Redactie-adres: Dr Kuypersstraat 3, 's-Gravenhage.

De vaart der ARJOS

Een danksalvo — „Wie scheep is, moet varen” — 19 clubs — Een vraagteken wordt uitroepteken — Een tweede secretaresse — Hoera, hij is er! — Uitverkocht — Studentenconferentie — Een schone lei en 350 clubs!

„Zo de mens, zo zijn stijl”. Geen der Arjos-leden zal na lezing van deze vaart een nadere uitleg van dit gezegde nodig hebben.

Want wie zal dan niet bemerkt hebben, dat de „speelse” vaartschrijver van oudsher (December '52) nu „uit de vaart” blijkt?

Node zien we deze „anonymus” onze wateren verlaten. Ruim 2 jaar lang heeft hij het klaar gespeeld op frisse en originele wijze talloze kolommen te vullen met de activiteiten van de Arjos uit het hoge Noorden tot het donkere Zuiden toe. En hierdoor heeft hij de vaart, die in de Arjos zat, op krachtige wijze weten te stimuleren! Om in dit alles objectief te zijn en te blijven, het was geen lichte opgave! En hoeveel vrije tijd er in deze vaart en alles wat er om heen lag ging zitten, kan de nieuwe vaartschrijver intussen wel enigmatische bevroeden. Al met al, het was geen gemakkelijke taak, maar „wie scheep is, moet varen”. Dat gold en geldt voor de vaartschrijver, die we onder het losbranden van de danksalvo's van alle Arjos-vaartuigen uitgeleide doen nu hij koers gaat zetten naar een ander vaarwater. Want hij blijft meevaren!

Maar „wie scheep is, moet varen” geldt niet alleen voor hem, maar voor allen, die in de Arjos hun plaats hebben. Inderdaad, er zit vaart in de Arjos.

Maar nu moeten we ook doorgaan. Blijven varen tot iedere plaats in Nederland is aangedaan, d.w.z. tot in elke plaats, waar het maar even kan, een anti-revolutionaire jongerenstudieclub is opgericht.

Het „waarom” en „waartoe” van dit alles ligt besloten zowel in het jaarverslag van de secretaris als in het openingswoord van de voorzitter op de algemene vergadering. We moeten beide verslagen er nog maar eens op nalezen.

En deze actie blijve ondersteund in „Op eigen Wieken”. Misschien dat er wel een andere vorm voor komt, maar voorlopig gaan we nog op de oude voet door.

Ja, we, want immers deze rubriek vermeldt Uw werk, Uw activiteit, en wat dit betreft, de nieuwe vaartschrijver hoopt op evenveel tips van de club- en provinciale besturen en is even tuk op nieuwe als de vorige. En, tot in lengte van dagen, zo werd het in de tweede vaart (Januari 1953) gesteld, zal de-

gene, die de scheepsjournalen bestudeert en verwerkt incognito blijven meevaren aan boord van uw Arjos-schip.

En dan nu met een vaartje het land in en door! Een korte tocht, maar wel dubbel en dwars de moeite waard.

Of werden er de laatste maanden niet praktisch in alle provincies clubs opgericht?

Groningen kwam met Doezum voor de dag en dat, naar we aannemen, zeker niet als enig resultaat van de actie „Iedere club een nieuwe club”.

Deze resultaten zijn ons in hun volle omvang nog niet bekend. We leven nog in de stilte voor de storm, die straks zal losbarsten.....

Friesland begint zijn zegetocht in Eestrum, dat de eerste is van de vele clubs, die nog zullen volgen..... We hebben gelezen in welke sfeer de jaarvergadering is gehouden en we zijn ervan overtuigd, dat ons nog wat te wachten staat!

Drenthe leverde ons (voorlopig?) Zuidlaren, terwijl deze provincie zich ook in ander opzicht niet onbetuigd liet.

Sprak op 10 December jl. Prof. dr de Jong niet op een studieconferentie te Westerbork over „Partijverhoudingen in ons land en daarbuiten” en waren daar niet meer dan 100 bezoekers?

Nadere gegevens ontbreken ons op dit moment nog, maar dat het goed geweest is, daarvan zijn we overtuigd.

Van Overijssel zijn we langzamerhand haast gewoon, dat er nieuwe clubs komen en ook ditmaal is zij present en wel met Zwolle II en Vriezenveen. Het betekent, dat hier hard en regelmatig wordt gewerkt en dat moeten we hebben.

En dan Gelderland. Ja, we kunnen het begrijpen, dat Apeldoorn, de vele klachten moe, eens in de pen klom en ons bewees, dat Gelderland ook haar bolwerken kent. En inderdaad, we hebben met bewondering gelezen op welke wijze de Apeldoornse club (met name de Voorzitter) de vergaderingen voorbereidt. We komen hierop nog wel eens terug.

En ook wij zien de verdere toekomst van Gelderland weer wat vrolijker tegen nu we gehoord hebben, dat men het er op de jaarvergadering van 10 December gloeiend over eens was, dat er verandering komen móét!

En al Gelre's helden zullen dan ook de acties, die in samenwerking met het Hoofdkwartier in de nabije toekomst zullen worden ondernomen, zowel in de Achterhoek als op de Veluwe, krachtig steunen.

Dat er dan wat gaat gebeuren, is een vaststaand feit.

Utrecht is er een pracht voorbeeld van. Wat een lust is het om deze provincie nu te zien vergeleken bij enige maanden terug. We kunnen nu weer vier nieuwe clubs vermelden Montfoort, Vinkeveen, Zaltbommel en Breukelen.

Noord-Holland moet dit voorbeeld maar volgen. Laat de nieuwe club te Laren het begin zijn van de vele, reëel moge-

lijke clubs, die door de secretaris in zijn overzicht zijn opgenomen.

Zuid-Holland. Ja, we kunnen begrijpen, dat de Zuid-Hollanders een beetje verlegen zijn met de 8 nieuwe clubs, te weten Den Haag III West, Middelharnis, Bergschenhoek, Rotterdam-Schiebroek, Bodegraven, Voorschoten, IJsselmonde en Capelle a/d IJssel. Laten we er daarom over zwijgen. Liever spreken we nu over Noord-Brabant/Limburg. Want dat daar in Nieuwendijk een club gekomen is, zegt ons op dit moment bovendien veel meer. Het is een gelukwens waard, waarmee alle Arjos-leden zullen instemmen. Voorspelt dit een nieuw reveil in deze provincies?

Zeeland, een provincie, die dit keer haar aandeel niet leverde in de vermeerdering van de clubs. Maar dit wil zeker niet zeggen, dat men hier niet actief is. Integendeel, overal is de aanval ook hier ingezet, te oordelen naar de vele brieven, die bij ons zijn komen binnendwarrelen.

Ja, wanneer we zo doorgaan, dan wordt het een pleziertje deze vaart te schrijven. Sedert 1 October 1954 een negentiental nieuwe clubs. Geen zuivere winst, want er vielen ook enkele clubs af, maar niet in de mate, dat we ons ongerust behoeven te maken, zeker niet, wanneer we vergelijken met het vorige jaar. Toen wonnen we in een ietwat langere periode 27 clubs, maar verloren er 29. Dan is nu de balans wel grondig naar de andere kant doorgeslagen. Conclusie: we gaan vooruit! En we gaan door, nog steeds door, dat staat vast.

Al de provinciale verbanden zitten boordevol energie, die zich naast de oprichting van clubs ook reeds heeft geuit in allerhande activiteiten, zoals streekvergaderingen, conferenties, jaarvergaderingen, enz.

We hebben met opzet alleen die van de laatste dagen vermeld om niet te veel doublures te krijgen.

Momenteel zijn we de 325 clubs gepasseerd, wanneer zullen we de 350ste kunnen inschrijven en in welke provincie zal dit zijn?

350, achter dit getal zetten we nu een vraagteken, maar . . . binnenkort een uitroepteken!

De algemene vergadering is weer achter de rug. Het was een kostelijke dag, maar daarover gaan we het niet hebben: een ander zorgt voor de verslagen.

Over één enkel puntje moeten we echter wel wat zeggen.

Er is namelijk gestemd voor drie vrijgekozenen en dat zijn geworden: Mej. van Leeuwen en de heren Pel en Verplanke. De bedoeling is, dat we op deze wijze weer drie mensen in het bestuur meer hebben, die kunnen fietsen, spreken, organiseren, kortom een beetje weet hebben van wat er in de Arjos zoal te doen valt en dit ook willen doen. Elk van hen zal wel een speciale taak krijgen.

Eén zag zich deze al toebedeeld, nl. Mej. Hannie van Leeuwen. Deze werd door het Bestuur bij acclamatie benoemd tot 2e Secretaresse. Zij zal zo Jonker, die Secretaris-Penningmeester blijft, wat kunnen ontlasten door zich voornamelijk met het binnenlandse werk, dus met alles wat de clubs betreft, bezig te houden. Het is van belang, dat de clubs hier van goede nota nemen en er hun winst mee doen!

Het is een bekend feit, dat het doorgestane leed snel vergeten is, wanneer het kindje er eenmaal is.

Zo is het ook met ons troetelkindje, geboren na en door veel moeite en narigheden, nl. de nieuwe schetsenbundel.

Nu hij er is, nu zijn we er allen ontzaglijk blij mee en vergeten alles, wat er aan voorafging. Dat het zo lang geduurd heeft, enz. enz.

De eerste kennismaking heeft geleerd, dat het kind er wezen mag: 24 schetsen, waarvan 7 over de politieke partijen, 9 over het sociaal-economische leven en 8 over de opbouw van de staat.

Alle verdere bijzonderheden zijn u intussen bekend, dus nu vlot besteld en aan het werk ermee!

De schetsenbundels „Roeping en Taak” zijn de laatste maanden weggevlogen, zo zelfs, dat we practisch zijn uitverkocht. Aan een nieuwe druk wordt gewerkt, maar het zal nog wel even duren voor deze gereed is. Daarom zullen we trachten, speciaal ook met het oog op de nieuwe clubs, enkele schetsen uit deze bundel in stencilvorm uit te geven. De clubs zullen hierover spoedig bericht ontvangen.

De jaarlijkse weerkerende conferentie voor studenten is ook weer op handen.

Kort in het nieuwe jaar, nl. de 14e en 15e Januari, zal deze plaatsvinden met als sprekers naast dr Schouten, ds de Goede en Prof. Diepenhorst. Houden de clubs in de universiteitssteden deze zaak even goed in de gaten?

Ten slotte: er moet ons nog iets van 't hart, dat minder leuk is. De administrateur legde ons een staatje over, waaruit bleek, dat nog ruim 100 clubs contributie moeten betalen over het jaar, dat bijna verleden tijd is.

Wij zijn nog erg idealistisch en hebben hem gezegd: één opmerking in de vaart hierover en je zult eens zien!

U laat nu de nieuwe vaartschrijver toch niet in de kou staan met deze bewering?

Welnu, betaal dan prompt de kwitantie, welke U zal worden aangeboden (het zal u niet prettig aandoen, maar op brieven werd niet gereageerd). En laten wij in de volgende vaart kunnen melden, dat het achterstallige bedrag van een kleine f 900,— binnen is.

En hiermee willen we ditmaal besluiten:

Met een schone lei op naar de 350 clubs!

Persoonlijk gesprek

Uit het reorganisatierapport

Niet genoeg nadruk kan gelegd worden op het persoonlijk gesprek. Juist in onze tijd, waarin de enkeling er zo gauw bij inschiet, is dit van primordiaal belang. Niet de massa stemt, maar de enkeling. De enkeling heeft zijn vragen, zijn critiek, zijn ongeïnteresseerdheid. Deze drie vragen rustige bespreking.

Dit geldt de enkeling onder de leden en de enkeling buiten de leden. De ene of de andere groep verwaarlozen is een onvergefelijke fout.

Wanneer dit persoonlijk gesprek verwaarloosd wordt, komen twee waardevolle zaken in het gedrang: het persoonlijk getuigenis en de behoefte aan gesprek.

Onze tijd kent een beangstigend verschijnsel, dat gewoonlijk wel élitevorming genoemd wordt. Het is dit, dat veel te veel buiten de belangstelling van de enkeling om gaat en afgedaan wordt in comité's en besturen.

Dat verschijnsel wordt alleen bestreden door te luisteren naar de enkeling en door het gesprek van enkeling tot enkeling.

Een nieuwe koers en een nieuw taak

W. AARNOUTSE

De Algemene Vergadering 1954 is (onvoltooid) verleden tijd geworden. Zij heeft zich verheugd in een toenemende belangstelling. Dit maal waren immers 70 clubs vertegenwoordigd. De Arjos vaart ongehinderd door. Maar er is op 27 November te Utrecht door de stuurlui — niet die aan de wal — en de matrozen wel even ronduit gesproken over de koers, die het Arjosschip moet varen, en over de taak, die de bemanning bij een nieuwe koers staat te wachten.

Studie - Training - Actie

Om deze drievoudige spil draaide de rede van Dr Veerman waarmee hij de zevende Algemene Vergadering van de Arjos opende. En er waren ook drie redenen die aanleiding gaven ons vandaag bij dit trio, samen de taak van de Arjos uitmakend, wat nader te bepalen. Dr Veerman noemde in de eerste plaats het feit dat vijf en twintig jaar geleden de Arja werd opgericht. De Arjos stamt daar in rechte lijn vanaf. Het tweede punt is het verschijnen van het reorganisatierapport waarin wordt aangestuurd op een verdergaande integratie van de Arjos binnen het partijverband. Tenslotte nopen de verkiezingsuitslagen van de laatste jaren ons, ons werk kritisch te bezien. Maar dan positief: Wat is onze taak?

De eerste taak van de Arjos is intern, de studie. Deze is echter zeer bepaald door het feit, dat het politieke studie is. Wij hebben, aldus spreker, licht de neiging het tijdelijke element in de politiek te veronachtzamen. Wij hebben bij onze politieke activiteit vaste uitgangspunten, beginselen. Van daar uit benaderen wij de politieke werkelijkheid. Die werkelijkheid is echter niet vast, maar veranderlijk. Daarom kunnen wij een concrete doelstelling van vroeger niet zomaar op deze tijd overbrengen. Studie van de geschiedenis kan ons het Antirevolutionair beginsel beter doen verstaan, behoedt ons ook voor de gedachte, dat wij maar naar willekeur kunnen gaan bouwen. Maar wij mogen niet bij het verleden blijven staan.

Wat de inhoud is van de Antirevolutionaire politiek van vandaag en morgen, dat dienen de organen van de Antirevolutionaire Partij uit te maken. In het reorganisatierapport wordt op de noodzakelijkheid daarvan zeer veel nadruk gelegd. Van een uitgebreide documentatie en een duidelijke standpuntbepaling zullen de jongerenclubs het meest direct profiteren.

Het is, zo meende spreker, onder ons niet zo moeilijk belangstelling te wekken voor politieke vragen. Maar dan radicaal. Men vraagt naar de Bijbelse fundering van ons politieke handelen. Men wil geen algemeenheden, maar een duidelijk antwoord.

Daar moet ons werk ook op gericht zijn. Misschien spreken we dan beter niet van studie, maar van vorming, training. Politiek bedrijf je niet in de studeerkamer, maar in het praktische leven. Wij moeten weten, wat wij willen en een boodschap hebben voor anderen.

Dr Veerman juichte het toe, dat voor de jongeren een ruimere plaats wordt ingeruimd in de partij. Het eigen werk van de Arjos ontvangt daardoor nieuwe impulsen en omgekeerd mag in de partij het élan van de jeugd niet ontbreken. Daarom moeten de Arjosleden, aldus spreker, trouwe leden en medewerkers van de kiesvereniging zijn. De Antirevolu-

tionaire Partij beschikt over verreweg de grootste jongerenorganisatie. Die krachten moeten alle ook de partij ten goede komen.

In de derde plaats noemde spreker de taak „naar buiten”. Wij moeten er veel sterker van doordrongen zijn, dat de Antirevolutionaire Partij wat haar feitelijke aanhangers betreft, als geen andere partij een Christelijk-Nationale Volkspartij is. Dat is ook de opdracht van ons program: vertegenwoordigers te zijn van de reformatorische grondtoon van ons volkskarakter. Wij mogen ons door niemand een ander etiket laten opdrukken. Wij mogen ons evenmin door de ontwikkeling in een bepaalde hoek laten dringen. Een verenging — hetzij in maatschappelijk, hetzij in kerkelijk opzicht — zou voor de Antirevolutionaire Partij een wezenlijke verarming betekenen. Zowel de klasse-partij, als de kerkelijke partij zijn voor de politiek verwerpelijk.

Dat betekent voor ons, aldus spreker, dat wij onze clubs fris en ruim moeten houden. Wij staan open voor jongeren van allerlei kerkelijke en maatschappelijke schakeringen. Dan moeten wij ook zorgen, dat al die mensen zich bij ons thuis voelen, die zich op staatkundig terrein willen richten naar de Bijbelse boodschap.

Dr Veerman stelde vast, dat van de jongeren van christelijke levensopvatting de grote meerderheid niet achter de doorbraak staat en zich in een doorbraakpartij niet thuis voelt.

De Arjos mag haar werk niet tot haar eigen leden beperken. Zij heeft iets te zeggen tot heel de jeugd van Nederland. Uit de grote omvang van het christelijk organisatieleven, speciaal ook wat de jeugd aangaat, blijkt, dat wij voor onze boodschap een open oor zullen vinden en dat de werfkracht van de christelijke partij groot is, wanneer zij het juiste woord weet te vinden.

De koers van de Arjos

De behandeling van het jaarverslag van de secretaris bracht onmiddellijk de Jong uit Boskoop op het spreekgestoelte. En spoedig bleek dat hij zich niet beperkt had tot het nauwkeurig bestuderen van het laatste jaarverslag. Ook die van vorige jaren kwamen er aan te pas. Vergeleken met het jaarverslag over 1951/1952 constateerde hij een geruisloze koersverandering ten opzichte van de houding tot de P.J.C.R. en het buitenlands contact. En hij wilde weten waarom en wanneer deze koerswijzigingen tot stand gekomen zijn en of ons nog meer wijzigingen staan te wachten. Een andere vraag was: Waarom doen de C.H. jongeren niet mee met de Internationale Unie van Jonge Christen Democraten (U.I.J.D.C.)? Wat houdt het plan-Steenbeek in?

„Geen geintjes”

Na de Jong kwam de Ruiter uit Heemstede aan het woord. De toetreding tot de U.I.J.D.C. gaf hem aanleiding te vragen of hier wel in overeenstemming met de statuten is gehandeld. Artikel 4 spreekt over het leggen van contacten met personen en organisaties, als één der middelen tot bereiking van het doel der Arjos. Maar toetreding tot een organisatie is op grond daarvan niet te verdedigen naar zijn mening. En op welke wijze wordt door de toetreding tot de U.I.J.D.C. het

doel van de Arjos gediend? Het verzoek aan het Centraal Comité om een subsidie van f 2.000.— voor de toetreding tot de U.I.J.D.C. kon hem maar matig bekoren. We moeten niet „voor allerlei geintjes” bij het Centraal Comité aankloppen, was zijn vermaning. Tenslotte vroeg hij of het juist is gezien, dat de contributieverhoging noodzakelijk is in verband met het ontvangen subsidie voor het buitenlands werk.

De secretaris antwoordt

De Jong heeft een uitstekend gedocumenteerd betoog gehouden, maar één ding heeft hij toch over het hoofd gezien, aldus Jonker bij de beantwoording van de beide sprekers. Het jaarverslag 1953 geeft uitvoerig onze toetreding tot de P.J.C.R. weer. Ook voor het buitenlands contact wordt daarin reeds de richting aangegeven en het afgelopen jaar hebben wij alleen maar op de ingeslagen weg verder gewandeld.

Hoe verklaren wij de houding van de C.H. Jongeren ten aanzien van de U.I.J.D.C.? Officieel weten we alleen dat zij principiële bezwaren hebben. Dat is ons n.l. meegedeeld. Op ons verzoek, deze bezwaren aan ons mee te delen, is ons alleen officieus een nadere mondelinge toelichting beloofd. Deze is tot dusver uitgebleven. Wij kunnen dus slechts gissen. Een belangrijk bezwaar van de C.H. Jongeren schijnt de angst voor een zekere overheersing van het R.K. element.

Men kan stellen — en de Ruiter heeft dat gedaan — dat toetreding tot de U.I.J.D.C. verder gaat dan het onderhouden van contact, maar praktisch gesproken is het alleen dan mogelijk iets met en voor onze Protestantse vrienden in het buitenland te doen als wij in de U.I.J.D.C. zitten. En de beoordeling of wij subsidie aanvragen „voor allerlei geintjes” kunnen wij rustig aan het Centraal Comité overlaten. Dit Comité heeft ons verzoek om subsidie ingewilligd en daarmee te kennen gegeven dat zij met dit buitenlands werk van de Arjos instemt.

Het is buiten twiifel dat dit op de duur van steeds meer waarde zal blijken te zijn voor het interne werk. De praktijk bewijst dit nu reeds. We krijgen de beschikking over steeds meer mensen die de clubs van voorlichting kunnen dienen. Dit werk moet uitgebouwd worden. De buitenlandse club heeft uitbreiding nodig en daarnaast moet er o.m. een werkgroep voor sociaal-economische vraagstukken komen. En in deze werkgroepen moeten we ons gaan instellen op het debat over principiële en praktische vraagstukken, moeten we ons gaan oefenen in het discussiëren.

De Jong heeft gevraagd naar de bedoeling van het plan-Steenbeek. Men moet weten dat er een wereldjeugdorganisatie is, de W.A.Y. Daarbij is ook de Nederlandse Jeugdgemeenschap aangesloten. Ds Steenbeek is voorzitter van de N.J.G. Er is verder een Europese Jeugdcampagne, waarvan het secretariaat in Parijs is gevestigd. Dit secretariaat verdeelt de subsidies voor het Europese Jeugdwerk, zowel het educatieve als het politieke. Het comité voor Nederland van deze E.J.C. wordt gevormd door de Nederlandse Jongeren Raad der Europese Beweging. In de N.J.G. zijn alleen de educatieve organisaties vertegenwoordigd, in de N.J.R. ook de politieke. Nu door de stopzetting van de subsidies het einde van de E.J.C. in zicht komt, is er beraad geweest over de vraag op welke wijze de actie van de E.J.C., die ongetwijfeld samenbindend heeft gewerkt, kan worden voortgezet. Ds Steenbeek heeft in een vergadering van de N.J.R. — waarvan hij tweede voorzitter is — een plan ingediend om te komen tot een Europese Jeugdgemeenschap. Ondanks tegenstand van onze mensen, is dit plan in principe aanvaard en vervolgens eveneens in een vergadering van de afgevaardigden van de Nationale Jongeren Raden te Berlijn. De E.J.G. is in beginsel tot stand gekomen en Ds Steenbeek is benoemd tot voorzitter van het Comité, dat de definitieve totstandkoming moet voorbereiden. Hoe de E.J.G. in Nederland er uiteindelijk zal komen uit te zien is niet bekend. Ds Steenbeek is nog

bezig de nadere uitwerking van de Nederlandse organisatie voor te bereiden. De indruk bestaat, dat het zijn bedoeling is te komen tot een nationale organisatie, die zowel de N.J.G. als de N.J.R. zelfstandig doet voortbestaan, maar dan als secties voor een bepaalde activiteit.

Wat waren onze bezwaren tegen het oorspronkelijke plan-Steenbeek? Ds Steenbeek wilde de E.J.G. doen fungeren als de stem van de Europese Jongerenwereld, o.m. door het leggen van een verbinding met de Raad van Europa. Daar hebben wij ons tegen verzet. Wij accepteren niet dat anderen voor ons spreken en wij laten onze stem niet onderbrengen bij een bepaald geluid.

De voorzitter over koerswijziging

Er is vanmorgen druk gesproken over koerswijziging; aldus Dr Veerman. En als men nu vraagt of er inderdaad van een koerswijziging sprake is, dan wil spreker best toegeven, dat die er werkelijk geweest is. En waarom ook niet? Is het zo iets verschrikkelijks, sommige dingen iets anders te gaan aanpakken? Trouwens, bij zijn afscheid heeft de heer van Ruller juist op de noodzaak hiertoe al gewezen.

We hebben een nieuwe koers ingeslagen t.a.v. de P.J.C.R. De P.J.C.R. is nu praktisch geworden, wat de Arjos vroeger al wilde. Hij is eigenlijk pas na de toetreding van de Arjos tot werkelijke activiteit gekomen!

Met de scholing van het kader moet worden doorgegaan. Politieke studie zonder meer is niet voldoende. Het is droogzwemmen. Maar we moeten ook met het water in aanraking komen. Tot nu toe heeft het aan praktische scholing teveel ontbroken. In dit verband moet men onze buitenlandse- en straks ook onze sociaal-economische club zien. De ervaring o.m. met het Nationaal Jongeren Parlement heeft ons beter doen beseffen dat wij ons meer moeten toeleggen op slagvaardigheid en kennis van de feiten van de dag.

De Ruiter heeft gevraagd of door de toetreding tot de U.I.J.D.C. het doel van de Arjos gediend wordt. Bij nader inzien zal hij toch moeten toestemmen dat dit inderdaad het geval is. Ons doel is immers: Kennis van en liefde voor — zeker, ook het beginsel — maar daarnaast: voor de doelstellingen van de A.R. Partij. Tot die doelstellingen behoort in deze jaren toch ook de internationale politiek. Daarom is het zaak, dat wij op dit terrein — in overeenstemming met onze taak — zo goed mogelijk georiënteerd zijn. En het is voor ons van belang te weten wat er in de U.I.J.D.C. gezegd wordt en dat wij daar zelf mee kunnen praten.

Bovendien: De A.R. partij is toegetreden tot de N.E.I. De U.I.J.D.C. is daar de jeugdgroep van. De toetreding tot de N.E.I. door de partij heeft als consequentie, dat er een A.R. jongerengroep in de U.I.J.D.C. vertegenwoordigd kan en moet zijn. Dit behoeft niet persé de Arjos te zijn. Is het echter niet zonder meer duidelijk dat wij ervoor moeten zorgen dat het wél de Arjos is? En zo is het gelukkig ook.

Bestuursverkiezing

Uit de gestelde kandidaten voor drie vrijgekozen bestuursleden werden Mej. H. van Leeuwen, Mr C. J. Verplanke en Tj. Pel met ruime meerderheid gekozen. Zoals verwacht mocht worden namen deze drie hun benoeming aan.

De rest van de agenda

De overige agendapunten ging vlot onder de voorzittershamer door. Het financiële jaarverslag werd goedgekeurd en de contributie op f 0.75 per lid gebracht. Iedereen was er zonder meer van overtuigd dat dit noodzakelijk was. Gelukkig — gezien de tijdnood waarin de vergadering verkeerde. Maar die nood was toch niet zo groot, dat de voorzitter geen gelegenheid meer kon vinden een hartelijk woord van afscheid te spreken tot Mej. J. Duker, die — ook uit tijdnood — het bestuur verliet.

Partijverhoudingen in ons land

en daar buiten

Inleiding

De behandeling van dit onderwerp is aan verscheidene beperkingen gebonden. Het is bv. praktisch onmogelijk over een te ruim gebied voldoende gegevens te verzamelen. Daarom is deze schets in het algemeen begrensd tot de ons omringende landen, tot de Westerse wereld, waarmee wij nauw verbonden zijn.

Intussen zal men zich ook dan nog van meet af reenschap moeten geven van het feit, dat het begrip „politieke partij” niet overal dezelfde inhoud heeft. Deze inhoud wordt door allerlei omstandigheden bepaald en verschilt naar plaats en tijd.

Het doel van deze schets is juist, van deze verschillen in aard en structuur der politieke partijen een indruk te geven.

Partij en Staat

Vooreerst is van belang de staatsrechtelijke plaats van de politieke partij in het Staatsbestel. We onderscheiden vier mogelijkheden.

a. de één-partij-staat”

Krachtens grondwet of wet is in zulk een staat slechts één partij officieel toegelaten. Voorbeelden: Nazi-Duitsland en Sowjet-Rusland. Artikel 126 van de U.S.S.R.-grondwet: „In overeenstemming met de belangen van de arbeiders en teneinde de organisatorische zelfstandigheid en politieke activiteit van de volksmassa's te bevorderen, wordt... het recht gegarandeerd... aan de meest actieve en bewuste staatsburgers uit de rijen van de arbeidersklasse en andere lagen van de werkers om zich te verenigen in de Unie-Communistische Partij, die de voorhoede vormt van de arbeiders in hun strijd voor de versterking en ontwikkeling van het socialistische stelsel en de leidende kern zowel van alle sociale als van de staatsorganisaties van de arbeiders vormt”.

Dit stelsel blijft hier verder buiten beschouwing.

b. de „partijen-staat”

Kenmerkend voor de verhouding partij-staat is hier de positieve erkenning door de grondwet of de wet van de rol en de betekenis van de partijen bij de politieke meningsvorming en in het politiek proces: de partijen zijn als het ware een soort semi-staatsorganen. Voorbeelden: Italië en West-Duitsland. Artikel 21 van de Westduitse Grondwet verklaart, dat de partijen meewerken bij de politieke wilsvorming van het volk.

Deze erkenning gaat met zekere voorwaarden gepaard.

c. de „liberale staat”

In beginsel laat de wet de partij hier onvermeld; staatsrechtelijk bestaat zij niet. Alleen ernstige misbruiken leiden tot ingrijpen van de wetgever, zoals in Nederland in de dertiger jaren. Voorbeelden: België en Groot Brittannië. In de Verenigde Staten bestaan negatieve regelingen tegen ernstige misbruiken bij de candidaatstelling en inzake de invloed van het grootkapitaal in de verkiezingsstrijd.

Tussen b. en c. komen allerlei tussenvormen voor: zo in Frankrijk, waar de grondwet zekere functies en rechten toekent aan de parlementaire fracties.

d. de „partijloze staat”

Volledigheidshalve vermeld. Voorbeeld: Nieuw-Guinea. **De verhouding tussen partij en staat is van zeer grote betekenis voor status van de partij en haar claims.**

De partij en het aantal partijen

We onderscheiden hier: a. het „twee-partijen-systeem”, en b. het „meer-partijen-systeem”.

a. het twee-partijen-systeem

Er zijn slechts twee partijen, die een reële kans hebben (beurtelings) bij de verkiezingen een meerderheid in de volksvertegenwoordiging te behalen. Veelal zijn er nog een aantal zeer kleine partijen, maar deze leggen geen gewicht in de schaal. Voorbeelden: Groot-Brittannië en de Verenigde Staten.

b. het meer-partijen-systeem

In de regel heeft geen enkele partij op zich zelf reële kans de parlementaire meerderheid te verkrijgen en is voor de vorming van een Kabinetmeerderheid samenwerking geboden. Voorbeelden: België, Frankrijk, Italië, Nederland, Oostenrijk, de Scandinavische landen, West-Duitsland en Zwitserland. In verscheidene van deze landen heeft een bepaalde partij echter wel voor korter of langer periode de meerderheid behaald, maar een tweede zeer grote partij als onder a (die op haar beurt meerderheid kan worden) ontbreekt.

De hier aangeduide verhouding is van fundamentele betekenis voor de in een bepaald land bestaande verhoudingen tussen de partijen.

De partij en haar getalssterkte

Te onderscheiden: a. de partij, waarvan de leiders ieder ogenblik uitsluitend in eigen verantwoordelijkheid tot het op zich nemen van de feitelijk beslissend politieke leiding in een staat kunnen worden geroepen; b. de partij, welker leiders alleen tot leiding in samenwerking met leiders van andere partijen kunnen worden geroepen; c. de partij, welker leiders onder normale omstandigheden nimmer tot regeringsverantwoordelijkheid zullen worden geroepen.

Ad a.

Voorbeelden: de grote Amerikaanse en Britse partijen, de Scandinavische socialistische en de Belgische en West-Duitse Christelijk-Democratische partijen.

Ad b

Voorbeelden: de middelgrote en grote Nederlandse en Franse democratische partijen, liberalen en socialisten in België en West-Duitsland. Hierbij kan zich het geval voordoen als in Nederland met de K.V.P., in Frankrijk met de radicaal-socialisten en in Italië met de Christelijk Sociale Unie, dat de leiders van een bepaalde partij op grond o.a. van de getalsverhoudingen gedurende langere tijd vrijwel steeds deel hebben aan de regeringsverantwoordelijkheid.

Ad c

Voorbeelden: de niet-democratische partijen in West-Europa, de Britse liberalen, splinter partijen als het Jong Conservatief Verbond en de S.G.P. in Nederland.

De getalssterkte van grote invloed op gedrag van partij: het feit, dat men nooit tot regeringsverantwoordelijkheid geroepen wordt kan licht leiden enerzijds tot demagogische propaganda, anderszijds tot star doctrinairisme.

Partij en organisatie

Op dit punt zijn tal van onderscheidingen noodzakelijk.

a. De tegenstelling „massa-partijen” tegenover „kaderpartijen”.

In het algemeen behoren de christelijk-democratische partijen en de socialistische tot het eerste, de liberale en de communistische tot het tweede type. Er zijn evenwel perioden, dat de communisten „massa-partij” pogen te worden. Omgekeerd neigt de P.v.d.A. ten onzent naar een „kader-partij”, evenals b.v. de Franse socialistische partij. Dit hangt ten dele samen met het feit, dat deze twee socialistische partijen uitsluitend uit politieke afdelingen bestaan. De Britse, Zweedse en vóór 1940 ook de Belgische Socialistische partij hebben daarnaast zeer sterke industriële en andere vleugels: arbeidersvakorganisaties, coöperaties, etc. Vóór 1940 benaderden de Belgische socialistische al zeer dicht hun partij-ideaal: „Een staat in de staat!”

b. De opbouw

1. Partijen in de vorm van een losse samenhang van niet-representatieve comités en personen — b.v. de Franse onafhankelijken, conservatieven en radicaal-socialisten en in zekere zin ook de beide Amerikaanse partijen.

2. De federatieve opbouw van de partij op basis van zelfstandige kiesverenigingen, zoals bij de A.R. en bij de Britse Conservatieve Partij.

3. De opbouw van de partij op onzelfstandige afdelingen, een zeer veel voorkomende vorm: in ons land de K.V.P., de P.v.d.A. en de V.V.D., in België socialisten en katholieken (B.S.P. en C.V.P.); in Frankrijk M.R.P. en Socialisten (S.F.I.O.), in Italië de Christen Democraten (C.S.U.); in Duitsland C.D.U. en S.P.D.

4. De opbouw, deels op territoriale, deels op functionele basis (cellen) zoals bij de communisten en de Gaullisten.

c. Centralisatie en decentralisatie

De Franse en de Belgische socialistische partij zijn b.v. veel sterker gedecentraliseerd dan de Britse en de Nederlandse. In de Franse S.F.I.O. bestaat bovendien een soort evenredige vertegenwoordiging van minderheden, al poogt men daar niet geheel zonder succes sinds de bevrijding de partijbinding sterker te maken. In het algemeen zijn er inzake de partijbinding zeer sterke verschillen aan te wijzen, ook tussen de in hetzelfde land werkende partijen, ten dele voortvloeiend uit mentaliteitsverschillen.

d. De organisatorische en wetenschappelijke toerusting der partijen

In het algemeen zijn deze in Frankrijk en Italië zeer zwak vergeleken bij de grote Belgische, Britse, Nederlandse en West-Duitse partijen, met overigens ook landelijk sterke verschillen: C.V.P. en B.S.P. vergeleken bij de Belgische liberalen, de B.L.P.; P.v.d.A. in vergelijking met de C.H.U. enz.

e. De positie van de parlementaire fracties

Door communisten en socialisten — in de P.v.d.A. in zeer veel mindere mate dan bij haar buitenlandse zusters — worden de fracties beschouwd als partij-organen, onderworpen aan partijcongres en bestuur; deze opvatting wordt in Nederland door de overige partijen radicaal van de hand gewezen. In de Christelijk-Democratische en de liberale partijen in het buitenland bestaat veel strijd over dit punt. In het Verenigd Koninkrijk heeft in alle partijen de „Par-

liamentary Party” haar eigen verantwoordelijkheid: bij de Conservatieven een zelfs boven de „Parliamentary Party” staand „Leader”. Een en ander heeft uiteraard ook gevolgen voor de verhouding van ministers tot de partij, van welke zij lid zijn (b.v. Spaak en de B.S.P.!) Deze en andere organisatorische factoren zijn van niet geringe betekenis voor de activiteit, beweeglijkheid, efficiëntie en dergelijke van de partijen; niet te vergeten de selectie der leiders!

Partij en politiek-sociaal klimaat

Het politiek-sociaal klimaat, zoals dit zich historisch heeft gevormd, drukt sterk stempel op de partij, haar leden, leiders en optreden. B.v. het verschil tussen het revolutionair-optimisme in Frankrijk en de warshheid van revolutie in Nederland of het Verenigd Koninkrijk, tussen het nog immer bestaande grootgrondbezit in Zuid-Italië, het landoverschot in Frankrijk en de landhonger in Nederland met zijn kleinbedrijf op onze zandgronden, etc. Hiermede hangt nauw samen: de zeer sterke verschillen in sociale samenstelling van de verschillende partij-aanhangen. Niet alleen tussen partijen in een en hetzelfde land (van de beide grote partijen in de V.S. wordt wel gezegd, dat het enig, maar beslissend verschil is de samenstelling der resp. kiezers-corpsen), maar ook b.v. tussen de verschillende West-Europese socialistische partijen: zo zijn de Franse en de Italiaanse socialistische partij in overwegende mate georiënteerd op employé's en ambtenaren, de Belgische, Britse, Nederlandse en Zweedse daarentegen op handarbeiders.

Partij en program

In navolging van Hume en Groen van Prinsterer te onderscheiden: a. „affectie-partijen”, meer steunend op de afhankelijkheid aan een of meer personen dan op een beginsel; b. „belangen-partijen”, zich groepeerend rond een materieel belang; c. „beginsel-partijen”, zich basierend op een levens- en/of wereldbeschouwing.

a. affectie-partijen

Deze komen tegenwoordig niet veel meer voor. Voorbeeld: de Beweging van de Gaulle.

b. belangenpartijen

Voorbeelden: Middenstandspartij, de agrarische partijen in de Scandinavische landen: Block der Heimatvertriebenen und Entrechten (B.H.E.) in West-Duitsland, Groupe républicain d'action paysanne et d'union sociale in Frankrijk.

c. beginselpartijen

1. Beginsel-partijen op maatschappelijke (wereldbeschouwelijke) grondslag: Communisme, Conservatisme, Liberalisme, Radicalisme, Socialisme. Hoewel men de meeste van deze „ismen” in alle West-Europese landen vindt, dient men toch de grote verscheidenheid die binnen één — isme kan bestaan (niet bij het communisme natuurlijk) in hetoog te houden. Zo steunen b.v. het Duitse, het Belgische en het Franse socialisme — in theorie althans — nog immer op het dogma van de klassenstrijd en zijn zij ook in andere opzichten meer doctrinair dan het huidige Britse, Nederlandse en Scandinavische socialisme. Hetzelfde geldt voor het Liberalisme — dat bovendien zeer sterk „anti-clericaal” is in de Romaanse landen —, dat in Frankrijk nu hoofdzakelijk wordt vertegenwoordigd door de radicaal-socialisten!

2. Beginsel-partijen op religieuze, levensbeschouwelijke grondslag: r.k. (Christelijk-Democratische) partijen in België, Luxemburg, Nederland, Oostenrijk, Italië, Zwitserland; gemengde protestants-christelijke partijen in Nederland, Noorwegen en Zwitserland. In laatstgenoemde twee landen zijn de prot. chr. partijen van zeer geringe getalssterkte en betekenis.

Noch in het Verenigd Koninkrijk, noch in de Scandina-

En brengen waar gij niet wilt

C. J. H. GRIFFIOEN

In het laatste jaarverslag is nog eens duidelijk voorop gesteld, dat de Arjos een studieorganisatie is. Tegelijkertijd kan echter niet genoeg worden onderstreept, dat dit geenszins mag betekenen, dat de Arjos dan een club voor intellectuelen wordt, waar men zich in wijsgerige en theoretische beschouwingen verliest. Dit zou de dood voor het Arjoswerk betekenen, aangezien dit toch de vorming van alle jonge antirevolutionairen beoogt, ongeacht hun opleiding en maatschappelijke positie. Daarom is het broodnodig niet alleen in abstracto onze beginselen te bestuderen, doch ook en vooral de band met de practijk in het oog te houden.

Men moet de te behandelen vraagstukken in het raam van de levende werkelijkheid stellen. Ik zal dit met een voorbeeld toelichten.

Regelmatig wordt op onze clubs het communisme behandeld. Dit is zeer noodzakelijk, want het is, naast een machts-systeem, dat een belangrijk deel van de aarde in zijn tyrannieke greep houdt, ook en in de eerste plaats een denkwijze en geestelijk beginsel.

Deze geestelijke achtergrond oefent ook bij vele niet als communist bekend staande personen — wellicht onbewust — een sterke invloed uit. Het is een geestelijke infectie, waar een gevaarlijke penetrerende werking van uitgaat. Versterking van onze geestelijke weerkracht is derhalve een eerste eis. Daarom is ook in de nieuwe schetsenbundel een schets aan het communisme gewijd.

Het kan m.i. nu buitengewoon gunstig werken, indien men naast de gebruikelijke lectuur ook ernstig kennis neemt van het enige tijd geleden in Nederlandse vertaling verschenen boek „En brengen waar gij niet wilt.”

Het is geschreven door Helmut Gollwitzer, voor de oorlog

---

vische landen komt dit tweede type beginselpartijen voor; alleen de kleine Noorse partij vormt een uitzondering.

Slotsom

Ziehier enkele hoofdtrekken van het lang niet eenvoudige beeld der politieke partijen en haar verhoudingen in West-Europa. Een beeld, dat wellicht meer door verscheidenheid dan door overeenkomst wordt gekarakteriseerd. Een politieke partij is dan ook in zeer sterke mate het resultaat van nationale krachten en omstandigheden; al zal men anderzijds op tal van punten overeenkomstige trekken menen te kunnen ontdekken. Met de waarschuwing: weest niet te vlug met de vaststelling, dat wat bekend voorkomt ook inderdaad hetzelfde is als in eigen land bestaat. Eerst een nauwkeurig bezien van alle terzake van betekenis zijnde factoren kan opheldering geven. Een bezien, geboden in het licht van de huidige Europese ontwikkeling.

(Deze schets werd enigermate bewerkt naar die, welke ten grondslag lag aan het referaat van Prof. Dr J. J. de Jong op de studieconferentie van het Provinciaal Verband Drenthe te Westerborg).

predikant te Berlijn en bekend als fel bestrijder van het nationaal-socialisme. Na de oorlog is hij als hoogleraar in de theologie te Bonn benoemd. Het boek bevat een verslag van zijn vijfjarige krijgsgevangenschap in Russische handen.

Het is een boeiend relaas geworden van al hetgeen hij in deze gevangenschap heeft ondergaan en medegemaakt. We krijgen een levendige beschrijving van de methoden, die de Russen toepassen.

Doch niet hierin allereerst schuilt de verdienste van het boek. Deze ligt vooral hierin, dat de schrijver op uiterst heldere wijze een breedvoerige weergave geeft van zijn vele gesprekken en contacten met voor- en tegenstanders van het sowjet-regiem. Gedurende enige tijd heeft hij in het gentleman-kamp te Moskou vertoefd, teneinde te worden „omgeschoold”.

Zodoende was hij gedwongen zich voortdurend met de Marxistische leerstellingen te confronteren. Gemakkelijk heeft hij het zich daarbij niet gemaakt. De gehele klassieke communistische lectuur heeft hij grondig bestudeerd.

Wij krijgen zo aan de hand van gevoerde discussies een duidelijke schildering uit de practijk van het leven, van de denkwijze, redeneermethode en levensbeschouwing van vele overtuigde communisten en daartegenover de contra argumenten.

In romanvorm verkrijgt men op deze wijze een vaak verrassende en steeds leerrijke en tot nadenken stemmende kijk op het communisme.

Het boek geeft de ontwikkelingsgang van de schrijver te zien van welwillend beoordelaar tot besliste tegenstander van het communisme.

Voorts ontleent het boek zijn waarde ook hieraan, dat het ons voor ogen stelt de beslissende betekenis van het Christelijk geloof, dat ons bij het wegvallen van alle aardse zekerheden de krachten vernieuwt en de hoop doet behouden. Ook de schrijver heeft ervaren, dat in de diepste duisternis het Evangelie in een nieuw stralend licht tot ons komt, hetgeen ons kan bemoedigen, indien ook wij wel eens met angst in het hart naar de toekomst zien.

Indien we zo, aan de hand van een boek als het onderhavige, het communisme bespreken, dan krijgen wij ongetwijfeld een vruchtbare en leerrijke avond met een bespreking, die ons zal inspireren en bemoedigen.

In dit verband mag tevens worden gewezen op onlangs verschenen brochure: Wat drijft de communisten? Wat drijft ons? van de hand van Dr K. J. Kraan. Het raadplegen van deze brochure, die verschenen is in de serie: Christendom en Maatschappij, uitgave van het C.N.V., verdient, wanneer men dit onderwerp moet behandelen zeer zeker aanbeveling.

En dat wel niet het minst omdat het een werkelijke conferentie met het communisme is, d.w.z. niet alleen wordt gezegd en verteld wat het communisme is en wil, maar ook wat wij willen en wat wij als christenen, moeten doen. Hier ligt immers, zo vaak ons zwakke punt. Natuurlijk bestrijden wij het communisme. Wij moeten dat doen. Wij mogen niet anders. Maar bestrijden alleen is niet voldoende. Het gaat er ook om wat wij moeten doen.

Europese samenwerking

Voor wij in een aantal artikelen iets gaan zeggen over de opbouw van de onderscheiden organen, waarin de landen van Europa samenwerken, geven we eerst een overzicht, welke landen dit zijn.

We kiezen daarvoor vijf organen. Daar zit een stukje willekeur in; de staten van Europa ontmoeten elkaar ook nog wel in andere verbanden. Maar deze vijf spreken wel het duidelijkst. Het zijn: 1. De Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (K.S.G.); 2. de — deze zomer tot nieuw leven gewekte — Westerse Unie; 3. de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (N.A.V.O.); 4. de Raad van Europa; 5. de Organisatie voor Europese Economische Samenwerking.

We nemen verder de vrijheid, op de aan de gang zijnde ontwikkeling wat vooruit te lopen, b.v. door de West-Duitse Bondsrepubliek al vast bij de Navo-landen op te nemen. Men moet de dag niet prijzen voor het avond is, dat hebben we in deze zaken ook al wel ervaren. Maar ter vereenvoudiging van de zaak willen we ons graag het verwijt van al te groot optimisme laten aanleunen.

In vijf rechthoeken vindt u telkens de landen opgesomd, die met een bepaalde organisatie mee doen.

Een aantal opmerkingen nog ter toelichting. In de eerste plaats deze, dat we van de landen aan deze zijde van het ijzeren gordijn er drie volledig missen. Het zijn Spanje en Joego-Slavië, met hun Franco en Tito, en Finland, dat te zeer onder de rook van Moskou ligt om volledig Europees te kunnen ademen. Ook Oostenrijk heeft met dergelijke benauwdheden te kampen en doet thans alleen maar mee aan de O.E.E.S. Ook van Zwitserland zien we, dat het — om geheel andere redenen — alleen in de O.E.E.S. een zetel heeft en b.v. ook niet mee doet aan de Raad van Europa. Andere landen, die een volstrekte neutraliteit nastreven, zoals Zweden en Ierland, die daarom (evenals Zwitserland) niet aangesloten zijn bij de Noordatlantische militaire alliantie, trekken wel op naar Straatsburg voor de Raad van Europa.

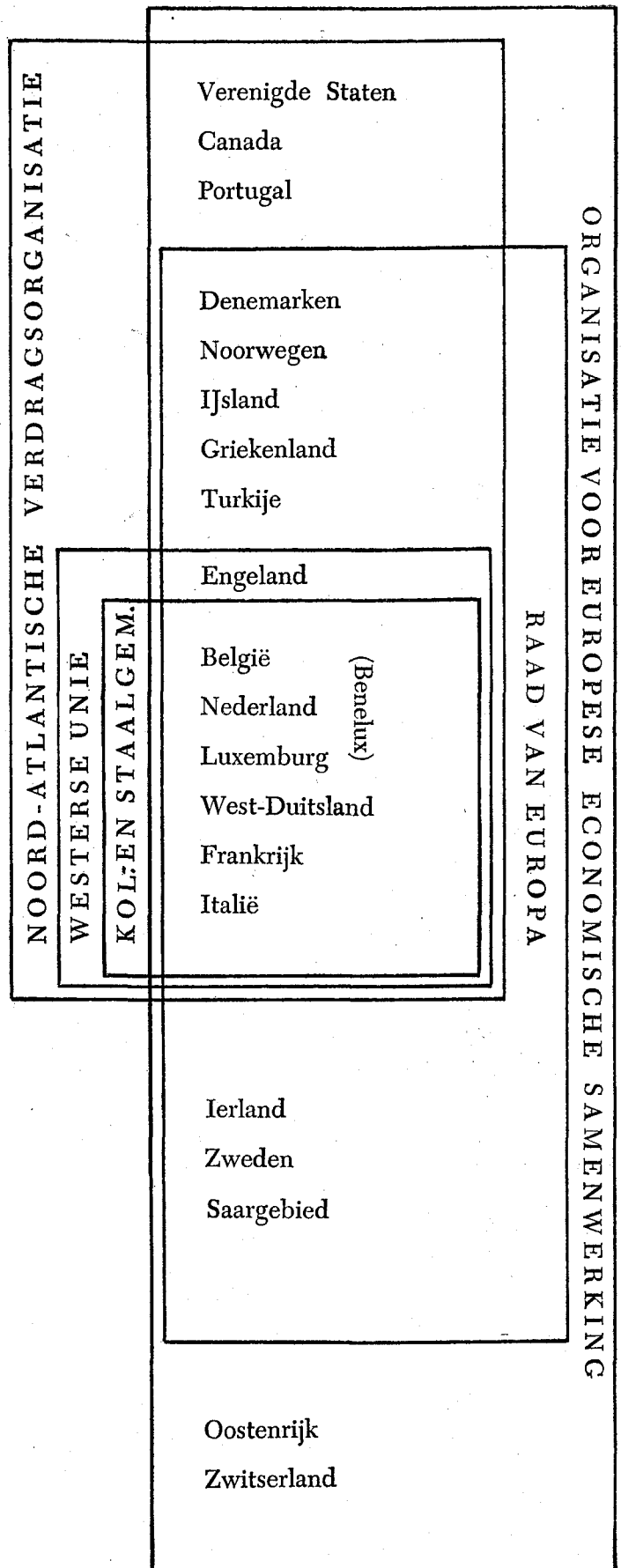
De Verenigde Staten van Noord-Amerika en Canada ontmoeten we behalve in de N.A.V.O. ook in de O.E.E.S. In deze laatste nemen ze echter een aparte positie in n.l. die van „geassocieerd lid.” Een dergelijke plaats heeft het Saargebied op het ogenblik in de Raad van Europa.

De kern van de Europese samenwerking vormen de zes landen van de K.S.G., die in alle vijf de rechthoeken voorkomen. Engeland staat daar wel heel dicht bij. Weliswaar is het geen deelgenoot van de K.S.G., maar wel streeft men naar een bijzondere verbinding tussen deze zes van het continent en Albion.

Met z'n zeven vormen zij de Westerse Unie en aan deze kern zitten dan de drie uitsteeksels: N.A.V.O., O.E.E.S. en Raad van Europa.

Deze verbinding is trouwens enkele weken geleden inderdaad tot stand gekomen. Het was de laatste daad van Monnet, de inmiddels afgetreden voorzitter van de Kolen en Staalgemeenschap.

In de volgende artikelen willen wij dus iets gaan vertellen over 1e de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie NAVO; 2e over de organisatie van Europese Economische samenwerking de O.E.E.S. — in de courant vaak de O.E.E.C. (Organisation of European Economic Coöperation); 3e de Westerse Europese Unie, die onlangs in principe tot stand gekomen is bij de accoorden van Parijs — en die in de plaats gekomen is van de Europese Defensie Gemeenschap — de E.D.G.; 4e de Raad van Europa — die regelmatig in Straatburg bijeenkomt en 5e de Kolen- en Staal Gemeenschap, die haar zetel te Luxemburg heeft.

Register

van artikelen 10e Jaargang Nederlandsche Gedachten 1954

INHOUD

I. ANTI-REVOLUTIONAIRE PARTIJ		IV. BUITENLAND	
1. Partijleven		1. Algemeen	
2. Partijjubileum		2. Europese integratie	
3. De reorganisatie		V. ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN	
4. De vrouw in de Partij		VI. FINANCIEN	
5. Jeugdactie		VII. ECONOMISCHE ZAKEN	
II. ANDERE PARTIJEN		VIII. SOCIALE ZAKEN EN VOLKSHUISVESTING	
III. POLITIEK		IX. BINNENLANDSE ZAKEN EN LANDBOUW	
1. Algemeen		X. GESCHIEDENIS	
2. Provincie en gemeente		XI. PERSONALIA	
		XII. BOEKBESPREKING	
		XIII. GEDICHTEN	
<hr/>			
I. ANTIREVOLUTIONAIRE PARTIJ		E. van Ruller — Een andere aanpak van hetzelfde onderwerp (Geschiedenis A.R. Partij - studieschets)	73
1. Partijleven		Dr J. Schouten — Zien, danken, moed grijpen	77
Dr J. Schouten — Niet „vreemd”, wel „ongewenst”? (fractievoorzitter-partijvoorzitter)	1	Programma van de Jubileumtoogdag	80
R. Gosker — De Partij in actie:	2, 31, 48, 227	Alles in orde!	81
R. Gosker — Het wordt ernst!	121	De Ahoyhal	85
Prof. Dr H. Smitskamp — Opsporing verzocht	129	De Marinierskapel werkt mee	87
De Zwolse A.R. Kiesvereniging herdenkt op stijlvolle wijze haar vijf en zeventig jaren georganiseerd poli- tiek leven	162	Het jubilé onzer partij	109
R. Gosker — De strijd ontbrandt	189	Dagen om nooit te vergeten!	110
R. Gosker — De Partijconferentie in Den Haag	190	Psalmen zingen	117
R. Gosker — Het politieke spel is weer begonnen	221	Mw L. A. Lever-Brouwer — Jubileumtoogdag-impressies	161
R. Gosker — Geen overwegend bezwaar	241	Voor binding in vrijheid	198
R. Gosker — De Antirevolutionaire Partij bespreekt de komende ouderdomsvoorziening	242		
Het mandement, de verzuiling en de doorbraak, W. Aarnoutse	276	3. De Reorganisatie	
R Gosker — Over de toekomst niet zo bezorgd	301	R. Gosker — De Partijorganisatie op de helling	237
Manifest van de A.R.P. in Friesland	311	Uit het reorganisatierapport	250, 260, 283, 297
Van oud naar nieuw	317	Dr A. Veerman — Een hap en een snap uit het reorga- nisatierapport	282
Een enquête	319	Overzichtskaart van de Statencentrales	284
Regeren is vooruitzien	320	Jaap Mijderwijk — Op mars!	303
		Organisatieschema	306
		Van oud naar nieuw	317
2. Partijjubileum		4. De vrouw in de partij	
Dr J. Schouten — Vijf en zeventig jaar — 3 April 1879- 3 April 1954	29	Voor onze A.R. Vrouwen: 18 Maart — Op naar Utrecht	34
De jubileumtoogdag	47, 78	A.R.-vrouwen in Rotterdam bijeen	58
De Jubileumactie	48, 49, 82, 111, 113, 115, 137	Dr F. T. Diemer-Lindeboom — Scevar voor het voetlicht	127
Prof. Dr L. W. G. Scholten — 75 jaar A.R. Partij (studieschets)	72		

5. Jeugdactie

De Vaart der Arjos 23, 43, 70, 90, 148, 182, 216, 234, 314, 350	
W. Aarnoutse — Geslaagd festijn	24
Christelijke Politiek in Europa	25
W. J. Iestra — Utrecht 1953	26
Zo doen wij het in Pijnacker	27
Mr H. A. Homan — De Arjos in Noord-Holland	28
Driestarren	42
Prof. Dr L. W. G. Scholten — 75 jaar A.R. Partij (studieschets)	72
E. van Ruller — Een andere aanpak van hetzelfde onderwerp (Geschiedenis A.R. Partij - studieschets)	73
C. D. van Oosten — Een eeuw was nodig	101
G. J. H. Griffioen — Loten van één stam	106
Mej. F. Wijngaard — Zo doen wij het in Assen	150
Mej. H. van Leeuwen — Het nationaal jongeren parlement	151
Dr A. Veerman — Enkele hoofdbestuursperikelen — over mensen en centen	153
T. de Boer — Hoe werkte de Arja destijds?	154
Vijf en twintig jaar geleden	154
Dr J. H. Scheurer — 25 jaar A.R.-jeugdvorming	155
E. van Ruller — Van Arja naar Arjos	155
Tj. Pel — Zo doen wij het in Heerenveen	184
Dr A. Veerman — Notities bij een verklaring	185
S. Silvis — Zo doen wij het in Scheemda	217
W. Aarnoutse — Gelukkig initiatief	220
Sj. Jonker — Zevende jaarverslag van de nationale Organisatie van A.R. Jongeren Studieclubs	263
Mej. H. van Leeuwen — Jonge Christen-Democraten uit 18 landen bijeen in het oude Brugge	264
Mej. S. Meyling — Impressies van de studieconferentie in Driebergen	266
Dr A. Veerman — De eigen koers	267
Volk en Staat (Schetsenbundel)	268
W. Aarnoutse — De Arjos in de provincies	295
Uit het reorganisatierapport	297
Christelijke Sociale Politiek in deze tijd	298
Zo doen wij het in Reggeoord	299
W. Aarnoutse — Een nieuwe koers en een nieuwe taak	352
Prof. Dr J. J. de Jong — Partijverhoudingen in ons land en daarbuiten (studieschets)	358

II. ANDERE PARTIJEN

Dr A. Veerman — Notities bij een verklaring	185
Dr A. Veerman — De eigen koers	267
C. Smeenk — Verdeeld gezelschap	291
H. Algra — Protestants getuigenis	352
H. Algra — Niet op de hoogte	337
Studieschets Partijverhoudingen	358

III. POLITIEK

1. Algemeen

Dr J. Schouten — Niet „vreemd”, wel „ongewenst”? (fractievoorzitter - partijvoorzitter)	1
Jac. S. Hoek — De begrotingsdebatten	4, 54
A. R. de Kwaadsteniet — Uit krant en periodiek 19, 41, 67, 91, 102, 143, 172, 199, 258, 312, 344	
Christelijke Politiek in Europa	25
Militaristisch	40

Dr J. Schouten — Christelijke religie en partijkeuze	45
Kletspraatje (Partijvorming)	74
Prof. Mr P. J. Verdam — 1952—1954	94
T. Cnossen — Driestarren	96, 170 319
T. Cnossen — Het mandement der bisschoppen	125
Jac. van Katwijk — Schaamte	147
Sj. Jonker — Uit het Parlement 167, 206, 251, 286, 338	
G. J. H. Griffioen — Pieter Jelles Troelstra	186
R. Gosker — De strijd ontbrandt	189
G. J. H. Griffioen — Een derde weg?	218
Het politieke spel is weer begonnen	221
De Troonrede	222
Dr H. Colijn	228
Prof. Dr G. Brillenburg Wurth — De ontwikkeling van het maatschappelijk werk in Nederland	253
Dr J. Schouten — Kamerrede bij de Algemene Beschouwingen over de rijksbegroting 1955	254
Mr A. B. Roosjen — Paraat geeft voorlichting	271
Het mandement, de verzuiling en de doorbraak	276
C. Smeenk — Verdeeld gezelschap	290
Over de toekomst niet zo bezorgd	301
Van oud naar nieuw	317
Prof. Mr P. S. Gerbrandy — De opheffing van de Unie en de grondwet	322
H. Algra — Principieel of practisch?	330
Prof. Mr I. A. Diepenhorst — Overheidsgeld voor de kerk	334
H. Algra — Niet op de hoogte	337
Prof. Dr J. J. de Jong — Partijverhoudingen in ons land en daarbuiten (Studieschets)	358

2. Provincie en gemeente

Dr J. Schouten — De Statenstembus	31
J. Schipper — De gemeenteraden en het nijverheids- onderwijs	60
Voor de Statenstembus	88
Plichtsgetrouw	93
Mr K. Groen — Onbekend maakt onbemind	97
32 lijststaanvoerders	105
De uitslag van de Statenstembus	109
De uitslag der Statenverkiezingen	130
E. van Ruller — Ter overweging	142
Nieuwe Gedeputeerde Staten	157
Drs W. K. de Roos — Enkele notities bij de uitslagen der Statenverkiezingen in Friesland	214
Manifest van de Antirevolutionaire Partij in Friesland	311
Mr Dr E. P. Verkerk — Haagse annexatie	351

IV. BUITENLAND

Jac. S. Hoek — René Coty - De nieuwe Franse president	16
Jac. S. Hoek — Berlijnse conferentie	36
R. Weemhoff — Flitsen van achter het ijzeren gordijn. Levend geloof in Oost-Duitsland	50
T. Cnossen — Englands droom	59
G. J. H. Griffioen — De A.R. Richting in het buitenland (Guizot)	75
Jac. S. Hoek — De conferentie van Genève - een succes voor de communisten en voor Engeland	159
Jac. S. Hoek — De resultaten en moeilijkheden van de Europese integratie	163, 202
Jac. S. Hoek — De conferentie van Brussel	191

Dr A. Veerman — Europese samenwerking.....	218, 300	361
De conferentie te Londen		226
C. Cnossen — De wereld luistert (Churchill)		319
C. Cnossen — Churchill		320
C. Cnossen — Churchill		321
Jac. S. Hoek — West-Duitsland in Navo en West-Europese Unie	288,	348
De pot en de ketel		343
Een jaar ging voorbij		350
Partijverhoudingen		358

V. ONDERWIJS, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN

T. M. Gilhuis — De geschiedenis van het Protestants Christelijk Onderwijs door Dr D. Langedijk		17
Openbaar is openbaar		53
J. Schipper — De gemeenteraden en het nijverheids-onderwijs		60
J. Schipper — Onze jonge mensen langer vormen en later aan het werk zetten		194
Mej. Mr A. Kruyswijk — De Unesco		208
Mr A. B. Roosjen — De schoolgeldkwestie		292
H. Algra — Niet op de hoogte		337

VI. FINANCIEN

C. van den Heuvel — De milioenennota	269
Zijlstra over Liefstijck en Colijn	304
C. van den Heuvel — De komende belastingherziening	332
Prof. Dr J. Zijlstra — Inflatie en deflatie (Kamerrede)	326

VII. ECONOMISCHE ZAKEN

Prof. Dr T. P. van der Kooy — De eigendom en de maatschappelijke orde	12
H. van Eysden — De middenstandsnota	145
Mr A. B. Roosjen — Van nationale allure?	171
R. Gosker — Dr H. Colijn	228
Resolutie van het N.E.I.-congres te Brugge	240
Zijlstra over Liefstijck en Colijn	305
Prof. Dr J. Zijlstra — Inflatie en deflatie (Kamerrede)	326

VIII. SOCIALE ZAKEN

Prof. Dr T. P. van der Kooy — De eigendom en de maatschappelijke orde	12
J. Schipper — De sociale lasten en het loonvraagstuk	21
De wettelijke ouderdomsvoorziening	107
De ouderdomsvoorziening	119
J. Schipper — Het nieuwe ontslagrecht (Wijziging B.W.)	146
J. Schipper — Onze jonge mensen langer vormen en later aan het werk zetten	194
Resolutie van het N.E.I. congres te Brugge	240
De Antirevolutionaire Partij bespreekt de komende ouderdomsvoorziening	242

A. Stapelkamp — Huisvestingproblemen	273
Christelijk Sociale Politiek in deze tijd	298
G.S.J. Nieuws	347
Snelle groei aantal bejaarden	353

IX. BINNENLANDSE ZAKEN EN LANDBOUW

J. D. Troostheide — Schouwen-Duiveland moet herrijzen	61
Mr Dr E. P. Verkerk — Bescherming bevolking een ereplicht	293
T. Cnossen — De rode draad	319

X. GESCHIEDENIS

C. D. van Oosten — De Tweede Kamer toen en nu	144
Mr K. Groen — Waar Dr Kuyper woonde	177
C. D. van Oosten — Een merkwaardig redenaar	316
R. Gosker — Dr H. Colijn	228

XI. PERSONALIA

Dr J. J. C. van Dijk †	30
Mr H. Bijleveld †	34
Beiden driekwart eeuw! (Mr J. A. de Wilde)	35
Een trouw Antirevolutionair (J. P. M. Tiemens †)	140
H. W. Tilanus	225
R. Gosker — Dr H. Colijn	228
Geen overwegend bezwaar (Schilderij Dr J. Schouten)	241
Jaap Mijderwijk — Proficiat (L. F. Duymaer van Twist 89 jaar)	272
Ter herinnering aan Aalberse	303
Churchill	320
Mr K. Groen — Een herinnering aan Mr Groen van Prinsterer	331

XII. BOEKBESPREKINGEN

T. M. Gilhuis — „De geschiedenis van het Protestants Christelijk Onderwijs” door Dr D. Langedijk (boekbespreking)	17
R. Gosker — Wij hebben voor u gelezen	196
J. W. Ooms — Remedie tegen een nachtmerrie	236
G. J. H. Griffioen — „En brengen waar gij niet wilt”, door Helmut Gollwitzer	356
Wat drijft de Communisten? Wat drijft ons?	353

XIII. GEDICHTEN

Jaap Mijderwijk — Na de vakantie	225
Jaap Mijderwijk — Proficiat	272
Jaap Mijderwijk — Op mars	303
Jaap Mijderwijk — Man van de daad	321